

Kálaad Zembî : Sə,
á Gúgwáan

New Testament in Makaa

Kálaad Zembî : Sɔ́ á Gúgwáan

New Testament in Makaa

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makaa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makaa

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
d1606f4a-0ada-5be8-9b44-23b40e4b3495

Contents

Matiyô	1
Márkus	34
Lúkas	55
Yuánes	90
Misóólúgá	115
Buud ó Róma	147
1 Buud ó Kōrēnt	163
2 Buud ó Kōrēnt	178
Buud ó Galátia	188
Buud ó Ifēz	194
Buud ó Filipî	200
Buud ó Kolósia	204
1 Buud ó Tesalonika	208
2 Buud ó Tesalonika	212
1 Timotê	214
2 Timotê	219
Títus	223
Fəlmôn	226
Wəhebərə	227
Zhâk	239
1 Pyêr	243
2 Pyêr	248
1 Yuánes	251
2 Yuánes	255
3 Yuánes	256
Yûdə	257
Mbúgúlú	259

Jɔɔ Kéel Matiyô nyə á cilə yí Isà í dúgyá nə Jɔɔ Kéel Matiyô nyə á cilə yí

Nə Matiyô, nə Márkus, nə Lúkas zə bəd Yuánes wá bwá á cilə Jɔɔ Kéel má Yésus-Krist. Matiyô nyə nyə á tééd fwo bul bwiing mətédúlé má cug nə Yésus, nə ntáan nyé, nə byélé dé, nə ikágə byé. Nyə á bul cilə shú ná Oyúden bwá mpúg ná Yésus wá jí Cí Zəmbi nyə á kaag yé. Matiyô mə cwééd ciyá «Faan» cɔ́ ija məwúm mətón.

Jɔɔ Kéel má Matiyô jí nə jé nkúmba sá nə nyə á sɛng fwámé mǎma kow lú minjígulá mí Yésus tǎn icé í kaand itón:

- (1) Kaand nyə á lás mbún dí gwów yí ngə lwágulə nda búúd bwá jǎlá nə bwánd Faan má Zəmbi ná (lúu 5 kə kumə 7).
- (2) Minjígulá myá váál bwá jǎlá nə jaaw búúd Faan má Zəmbi dɔɔng yí (lúu 10).
- (3) Mikanda zangbá mí ngə lwágulə ndimba sá á Faan má Zəmbi yí (lúu 13).
- (4) Cug á omínyonǎ í jǎlá nə bə Faan má Zəmbi dɔɔng dí yí (lúu 18).
- (5) Nə váál múúd má jǎlá nə jí mpwándád ná Faan má Zəmbi í bá ntɔ́ yí (lúu 24 kə kumə 25).

Matiyô ngə lwágulə nyədí Jɔɔ Kéel dí nə Yésus jí Cí í á zə cwíy Faan ágúgwáan yí, nyə á zə sá ná buud bwá nyíig Faan dɔɔng dí, bwá bág nə icug í ngə kala minjígulá.

Impáámbə í Yésus (Luk 3.23-38)

¹ Sá má zə tǔpə impáámbə í Yésus-Krist, mbyél má *Dávid, mbyél má *Aburahaman.

² Aburahaman nyə á byá *Izaag. Izaag mú byá *Yákwab. Yákwab mú byá Yúda bǎnǎn omínyonǎ bə. ³ Yúda mú byá Fares bá Zára, nyɔɔngú wǎn wá Tamar. Fares mú byá Esrom. Esrom byá Aram. ⁴ Aram byá Amínadab. Aminadab byá Naáson. Naáson byá Salúmon. ⁵ Salúmon bá Ráhab bwá mú byá Bowaz. Bowaz bá Rut bwá mú byá Obéd. Obéd mú byá Yése, ⁶ Yése ka byá Dávid.

Njwú-buud Dávid bá kúsá má Uri bwá mú byá Sálumun. ⁷ Sálumun mú byá Robwam. Robwam byá Abiya. Abiya byá Azaf. ⁸ Azaf byá Zhwozafat. Zhwozafat byá Zhworam. Zhworam byá Oziyas. ⁹ Oziyas byá Yótam. Yótam byá Akwaz. Akwaz byá Ezekyas. ¹⁰ Ezekyas byá Manase. Manase byá Amon. Amon byá Zhwoziyas. ¹¹ Zhwoziyas mǔsə byá Zhekoniya bǎnǎn omínyonǎ bə. Ja

jɔɔngú wá buud ó *Izuráyél bwá á kə mǔkwám mí dǔómb dí *Babilon yí.

¹² Nǔn Babilon, Zhekoniya mǔsə byá Salátiyel. Salátiyel mú byá Zorobábel. ¹³ Zorobábel byá Abyúd. Abyúd byá Eliyakim. Eliyakim byá Azor. ¹⁴ Azor byá Sadog. Sadog byá Ashim. Ashim byá Eliyud. ¹⁵ Eliyud byá Elyazar. Elyazar byá Mátan. Mátan byá Yákwab. ¹⁶ Yákwab byá Yóseb, ngwúm má Mariya. Mariya wɔɔngú wá nyə á byá Yésus, bwá dǎ jǔw ná Krist, Cugye buud Zəmbi nyə á bwey kaag yé.

¹⁷ Ntǔ ikala í búúd í á byél wúm nə inǎ, téédúlé wá Aburahaman kə jé wá Dávid. Í á bə wúm nə inǎ wúlə wá Dávid kə jé ja buud ó Izuráyél bwá á kə mǔkwám mí dǔómb dí Babilon yí. Bil wúm nə inǎ í á nyingə byél tééd ja bwá á kə mǔkwám dí yí kə jé wá Krist.

Byélé má Yésus-Krist

¹⁸ Byélé má Yésus-Krist í á bə ntága: Nyɔɔngú yé Mariya bá Yóseb bwá á bə nə cǎǎlá bá. Nji bwá kú fwo mpúya, Mariya mú nwa bum nə nkul má Nkǎnkǎ Shishim. ¹⁹ Yóseb nyə mú tǎduga ná a wǎny cǎǎlá bá wɔɔngú. Nji nda nyə á bə tǎtálí muud ná nyə á cǎel béégya nə Mariya shwoó, kú wá nyə shwón. ²⁰ A ngə tǎduga ntǔ, *éngəles má Yawé wá zə lǎsha ná nya ntámád ná: «Yé Yóseb Mwán má *Dávid, wo kú fúnda bále Mariya, nǎcə mwán jí nya mwǔ dí éne ngə zhu wá Nkǎnkǎ Shishim. ²¹ A bá byá mwámudúm, wo bá gwiid nyə ná Yésus, nǎcə nyə wá má bá cug kúl búúd jé nə *misám.» ²² Sǔlǎgú ní wǎsh í á bwǎma nə ciyá Zəmbi nyə á bwey ci mpu má *múúd micúndá yé dí yí, ná:

²³ Sás lú mudá njúl ná ncwíyé í bá nwa bum, í mú byá mwámudúm.

Bwá bá dǎ jǔw nyə ná Imanuwél.

Jíná dɔɔng í ká ná Zəmbi jisə sǎdí.

²⁴ Ja Yóseb má juum yí, a mú sá nda éngəles má Yawé nyə áma ci ná nyə ná. Nyə á shwal bá Mariya, ²⁵ nji bá bwá kú sɛngya, kə jé ja Mariya má byá mwámudúm yí. Yóseb mú námá gwiid Mwán wɔɔng ná Yésus.

2

Ompuye ó isá bwá kǎ gúmal Yésus

¹ Yésus nyə á byél ngwála á Betuleham, shí á Yudea, Herod ngə jwú ná loom. Ja Yésus má shín byél yí, bǔól búúd bwá á zhu ngə kǔómb jwǔw í dǎ cǔwo yí, zə jé Yurúsalem. Buud bɔɔngú bwá á bə mǎma ompuye ó isá, bwá á dǎ bigas wǎacén-cení. ² Bwá á ka ngə jí ná: «Njwú *Oyúden ngə kúnaw byél yé, jí ngow? Sə á dǎg acén-cení yé kǔómb jwǔw í dǎ cǔwo yí.

1:1 Rom 1.3-4; 2Tm 2.8; Mat 20.30-31

1:2 Mat 21.2-3; 25.26; 29.32-30.24

1:3 Mat 38.29-30; Rut 4.18-22

1:5

Ráhab: Zho 2.1-2.24 Rut bá Bowaz: Rut 1-4

1:6 2Sa 11-12

1:7 2Ib 11.1-13.22

1:8 2Ib 13.23-21.20; 26.1

1:9

1Ib 26.1-28.27

1:10 2Ib 29.1-33.25

1:11 2Ib 34.1-36.21

1:16 Luk 1.27

1:18 Luk 1.35

1:21 Sǔm 130.7;

Mat 1.25; Luk 1.31; Mis 4.12

* 1:21 Kál lú Oyúden dí, jíná lú Yésus í ká ná Cugye buud.

1:23 Iza 7.14

1:25 1.21

2:2 Luk 2.4-7 Njwú Oyúden: Mat 27.11

Sá má ká zə yə nyə gúma. 3 Lân ni í á ka zə
tí Njwú-buud Herod makuú shí, bǎnǎn buud
wá Yurásəlem bəsh. 4 Ntə á mú jǎw mǐlúlu
nyá ofada nə *Oyíguli 3 mácɛɛ wá kúl búud
*Izərayəl. A mú jǐ bwo nə bwá jáawug nyə kúl
í á bə nə *Krist mǎ bá byəl yí. 5 Bwá nə né nǎ:
*Betulehem, ngwála á Yudeá. Sá jǎngú wá
mǎtuleh múcúndə nyə á cila yí, nǎ:

6 Yé Betulehem, ngwéla á Yudéa,
Wo kú dág ná wo wá mé búl cwaágwwo
míngwéla myâ Yudéa myêsh dî,
nâcé wúl mbyágá wô í bá bæ cî ánúní.

Nya wə mə bá wíl kúl búúd jām Izurəyél.
⁷ Ntə Herod mú jəw ɔmpuyə ɔ ísə ʔóni
shoów, nə bwə mpúg jaaw nya baan ácé-
céní wəngá nya á tééd nyínúla jon di yí. ⁸N
ndéé nya mú kənd bwo Betulehem. Nya ná:
«Kagá. Bi kəg mpu wámúla kúl Mwán wəng
jís yí. Bi mə ká kwey nya, bí Mwan zə jaaw
ma, mə bəg námə kə yə nya gúmə.»

9 Ja bwá mé shín gwágula njwú-buud yí, bwá mú kyey. Bwá mú kwo dúg ácéń-cení bwá á fwo dúg kóómb jwáw í dā cúwo yé, á ngé ka bwo shwóg. A mú ká nđéé, kə jé kúl mwán nyá á bə yí, á mú shígula cínəng gwów. 10 Ja bwá mé dúg ntó yí, bwá mú bul shwas. 11 Bwá mú nyí njów, dúg mwán bá nyəngə yé Mariya. Bwá mú kúd mǎmpwoombá shí, yə mwán gúmə. Nə ndéé bwá mú juw íwóle byán, nya ísá í gúmə bwá á zə nə ndí yí, cwámbele nyá. Ísá byəng í á bə, nə or, nə *cáá nə *mír.

¹² Ná ndéé, Zembî mú kéwuli bwo ntámád ná bwá kú ná kwo kə wá Herod. Ntó bwá mú kyey zhí shúsúd, nyingələ kə bwádí.

Bwá ká shwaaw nə mwân Igîpten

13 Ja ómpuye ó isá bwé má shín kyeey yí, *éngales má Yawé mú zə lésa nə Yóseb ntámád. Nyə ná: «Woolúg, wo nwág Mwán bá nyooŋgú, wo wúg nə bwo wa, bi kyéyug, kə shwaaw shí á Igípten, nácé Herod nyə é sɔ́ nə a gwú mwán. Bí é kə jí nún, kə wóós ja má bá ci ná bi nyínggú zə yí.» 14 Yóseb mú wool, nwa Mwán bá nyooŋgú námá búlú níid, bwé mú kyeey kə shwaaw shí á Igípten. 15 Bwá á jí wu, kə jé ja Herod nyə á yə yí. Sóólúg ní wəsh í á bwəma nda Yawé nyə á bwey lās wə *muud micúndá yé ná, ná: «Mə a jów Mwán wáam, nə a wúg shí á Igípten.»

16 Ja Herod má dúg ná ompuye é ísá bwá má shüüg nyà yí, a mú jág gwág bów. A mú kand buud bé Betulehem ná mánd má kúná-kúna, ná bwá kág gwú bwábudum bësh, téé ikény ká jé boong wá mimbú mimbá. Nyà a féesh ntó bégla baan ompuye é ísá bwá á jaaw nyà yí. 17 Ntó sá múúd micúndá Zheremí áá bwey cí yí í mú zé bwama. Nyà á cí ná:

¹⁸ Buud bwá á gwág ɔŋkwiimbyê ɲgwála á
Rama

nə məyê nə mimbúgú mí áyíyáág.
 Rashel nyə á ngə jii bwân bé,
 a ngə ban ná muud kú cweel nyə mpimbə,
 nəcé bwân bwá cúgé ná.

¹⁹ Mpúse shwiy má Herod, Yóseb njúl ná shí á Igptien, éngales má Yawé mú ká lésna ná nyá ntáméd. ²⁰ Nyá ná né ná: «Tówú! Nwáng Mwán bá nyóngú, wó nyíngog ná bwo, kə shí á *Izarəyél, nəcə buud bwá á ngə cəl gwú Mwán wá, bwá mə shín ya.» ²¹ Yóseb mú tów, nwa Mwán bá nyóngú, á mú nyíngə ná bwo, kə shí á Izarəyél. ²² Nji á mú gwág ná Mwán má Herod bwá á də jów ná Arkeláwos yé wá mə shúgula ná ici yá Yúdéa. Á mú fúndə kələ wu. Zembí nyá á za kéwəli nyá ntáməd, á mú kə shí á Galilé, ²³ kə ji ngwála á Nazarét. Í á siy ntó shú ná bwá hág də jów nyá ná: «Muud á Nazarét». Ntó, sá buúd ó micúndə bwá á bwey ci yí, í músa bwama.

3

Iséy í Yuánēs Nduu-buud

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Yuá 1.19-28)

¹ Na dúl fwála dí, Yuánes Nduu-buud nyə á wóós shí a shwééshá á Yudéa. A mú ngə cündə ná: ² «Céndúgá mitédúgá nəcé Faan á gwów mú kúnə-kúnə.»

³ Muud micúndé Izayí nyə á shí bwey jaaw
lân má Yuánes ni ná:

Muud ngə cúndə shí a shwéeshád,
a ngə ci ná: «Kwambuləgá zhíí mǎ Cwám̐ba,
bí sá íkwûn byé ná sǎndôn.»

⁴ Káándó Yuánes nyə á dū bwaád yí, í á bə
sɨyá nə mimyɔ́ mɨ *shamô, kándá yé á kug
nə kúúúú cúú. Nyə á dū dɨkálá nə kwaan.
⁵ Ntɔ́ buud ʒ Yurásalem nə ɔ́ɔŋ wá shí á
Yudéa tɔ́ ɔ́ɔŋ wá fuundú nɔ́wɔ́ ʒhurðɛ
bɛsh bɔ́w á dū kə nyádí, ⁶ kə dū magulə
*mísəm tám buud, Yuánes músə kə dū duu
bwo nɔ́wɔ́ ʒhurðɛ.

7 Nā ndet, nā *Ofarizyēn nā *Osadwisyēn
bwá á dā zā n̄kɪ bulya nā Yuánes dúúg bwo.
Nda nda zā n̄kɪ bulya nā, nyə á ka nkáand na
bwo ná: «Yé iyəlukag iga! Bi má bále fúnda
mpimbə Zembí má bá lwóya yi? Zs áma
kəwálú bí éne? 8 Wúmgá fwámé mpúmá*, í
lwágúlú ná bí má cénd mítédá yí. 9 Kúgá
bɛ n̄jɪ dúlú tsduga ná: “Sá bān sá bí mpwɔn
buud má *Abərahám” nəcə mə mpú jaaw bí
nā Zembijɪ ná n̄kɪl shwɔ́la mákwóógú mgá,
sá mwo bwán sá Abərahám. 10 Mpugá ná Zān
í wál zə sámb míkɔ́lú mí ílú máshugad. Bwá
é cal lí jəsh í ádɛ wúma fwámé mpúmá yí,
bwá kul gwo kudat. 11 Mɛɛ má ngə duu bí ná
majúwə shú lwólə ná bí má cénd mítédá.

2:6 Msh 5.2; Yuá 7.42 2:15 Ozé 11.1 2:18 Zhe 31.15-16 2:23 Luk 1.26; 2.39, 51; Yuá 1.46 3:2 4.17; Luk 3.3 3:3 Iza 40.3 3:4 20j 1.8 3:7 iyáukag: 12.34; 23.33 mpimba Zembí má bá lwóya yi: 24.15-25, 37-39 3:8 Mpumá nyooŋ wá misólléga. 3:9 Luk 1.54-55; Yuá 8.39; Rom 2.28-29; 4.12 3:10 7.19 3:11 Luk 3.16

Nji ngwól múúd ngə zə mə mpəsə. A ji nə mpífə cə mə. Mə ampiyáyé ná mə yílúg nyə mənɔgbwəb mákuúd. Nywáá má bá duu bí nə Nkəŋkə Shíshim nə kuda. ¹² A mbid fyafuga mbwád. A bá zə béég búúd nda bwə də fyaf nkwaándə ná. A nya fwámé mpúmə nyé wá nkundád; a yíl ílwáásá, shwu kuda jí kú bwəle jímə yííd.»

Nduwán mə Yésus

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³ Ntó Yésus nyə a wú shí á Galilé, kə ngwəzə Zhurdé wə Yuánes shú ná Yuánes dúúg nyə. ¹⁴ Nji Yuánes kú magulə. Nyə nə Yésus ná: «Í yida jəla ná wo wə dúúg mə, kú bə ná mə wə dúúg wo.» ¹⁵ Yésus mú bəsa ná: «Maguləg ná í yidag bə nda mə ngə ci ná, nəcé í jəla ná sá jəsh í síyúg nda Zembí má céel ná.» Yuánes músa magulə. ¹⁶ Nji Yuánes nyə á shín duu Yésus yí, Yésus ngə ná wú májwó dí, jonj í mú bəŋ. A mú dúg Shíshim mə Zembí í ngə shulə nda fəf, zə ji nya nyúúlú. ¹⁷ Námə wəla dɔɔngú, kál í mú cúwo jonɔd, í ngə ci ná: «Mwān waamə aláw wə éga. Nyádi wə lám wām wəsh wúsə yé.»

4

Sátan mə bwówulə Yésus

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

¹ Shíshim mú kə nə Yésus shí á shwéeshád ná Njwú məjamb kəg bwówulə nyə. ² Yésus mú ci idəw wu tən mwəw məwúm mənɔ, nə mwásə nə bulú. A mú ka gwág zha. ³ Mása məbwəbúlán mú zə wósə nyádi. Nyə nə né ná: «Ŋkí wo ji *Mwān mə Zembí, ciég nə məkwóógú mága ná mə nyéég idəw.» ⁴ Yésus mú yidá bəsa nə nyə ná: «Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: Muud cugé nə nkul cugə nji nə idəw. Nji muud mə cugə nə ciyá jəsh í wú mpu mə Zembí dí yí.»

⁵ Njwú məjamb mú kə nə nyə ngwála mə Zembí. A mú kə tál nyə zhwáangé *Mpáánzə Zembí dí gwəw. ⁶ Nyə nə né ná: «Ŋkí wo ji Mwān mə Zembí, bídúg nyúul, kə kud shí. Nəcə jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: Zembí mə bá ləsha ná *wəngəles bə shú dwô. Bwə é nkényo wo məbwád shú ná kuú wó í nda bwīm bɔɔgú.»

⁷ Yésus mú bəsa nə né ná: «Jí námə cilyá ná: “Wo ajáláyé nə bwówulə Zembí woó Yawé.”»

⁸ Njwú məjamb mú nyingə nyə nyə, kə nə nyə wú mama mbəŋ dí gwəw. A mú lwágulə nyə məfaan mēsh má shí nə gúms jánj. ⁹ Nyə nə né ná: «Ŋkí wo kúd mpwoombú shí wa mádí míshád, yə mə gúms, mə yə wo isá ini

byəsh.» ¹⁰ Yésus mú bəsa nə nyə ná: «*Sátan, wúg mə míshád! Jí námə cilyá ná: Dugú kúd mpwoombú shí nji wə Zembí woó Yawé.

Nji nya wə wó dúg yə gúms yé.»

¹¹ Ja Njwú məjamb mə gwág ntúni yí, a mú bíd Yésus. Wəngəles bwə mú wósə, bwə mú ka zə sēy nə Yésus.

Matéédulə mə ísəy mə Yésus

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹² Ja Yésus nyə á gwág ná bwə mə wá Yuánes mímbwug dí yí, nyə á kə shí á Galilé. ¹³ Nji nyə á shígé ná kwo kə ngwála á Nazarət. Nyə á yida ka ji ngwála á Kapernawúm wúsə mənɔ dí koogú, mpwəmə məshí má Zabulon nə Neftali yí. ¹⁴ Yésus nyə á kə ji nún shú ná iciyá í Izayí *muud micúndə í bwəmag. Izayí nyə á ci ná:

¹⁵ Məshí má Zabulon nə Neftali,

məɔŋg mí ngéé mənɔ dí má,

másə námə fuundú ngwəzə Zhurdé má, kóomb Galilé íkúl ishús í njúl yí.

¹⁶ Buud í məshí məɔŋgə, bwə á də jí yidúgád. Bwə mə dúg mənkenya!

Bwə á də cugə shwagə shwiy dí.

Mənkenya mə mə kwan bwo.

¹⁷ Ja Yésus nyə á shín jé Galilé yí, nyə á tééd ngələ cúndə ná: «Céndúgá mitədúgá nəcé Faan á gwów í mú kúnə-kúnə.»

Yésus mə jəw oshweye í óshú ónə

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Dúl jwəw, Yésus ngə kyey ncindyə mənɔ má Galilé, nyə á dúg omínyonɔ óbá, Shímun, bwə də jəw ná Pyér yé, bá mínyonɔ yé André bwə ngə wusa wód məjúwód. Bwə á də julə oshú nə məwód. ¹⁹ A mú ci nə bwo ná: «Bəgá mə, mə é sá ná bí dúg julə búúd.» ²⁰ Námə cé nə cé, bwə mú lúgə məwód, bə nyə. ²¹ Bwə mú cə kə shwóg, Yésus mú nyingə dúg bósól omínyonɔ óbá, Yuánes bá Zhák, bwān í Zhébedé. Bənɔŋ sósngú wán bwə á bə byósólú, bwə ngə kwambulə məwód mənɔ. Yésus mú jəw bwo. ²² Cé nə cé, bwə mú lúgə byósól dán, nə sósngú wán, bə nyə.

Yésus mə lwag ncúlyá buud

(Luk 6.17-19)

²³ Ná ndéé Yésus nyə á ngə kyey shí á Galilé nyəsh, a ngə jíguli buud *mámpáánzə mə mínjúgúlá mə *Oyúden dí, a ngə cúndə Jəjə Kéel á Faan mə Zembí, a ngə námə lwag buud məbwəb mímbíí myəsh, tɔo íjám. ²⁴ Lən yé í á jwə shí á Sirí nyəsh. Buud bwə mú zə nyə nə mímbəl myəsh, buud bwə á bə nə məvái mə mábwəb mēsh nə məvái mə ófímal mēsh, tɔo mímbúbwúgú, tɔo wəáfudə íbwúg, tɔo

bɔɔŋg bwɔ á ngə lwáf nə məjamb wá. A mú lwag bwo. ²⁵ Buud bwɔ mú ka zə bɛ Yésus áncuncuma, bɔ́l bwɔ ngə wú shí á Galilê, bɔ́lúgá shí á Dekapwól. Bɔ́lúgá bwɔ mú wú Yurúsalem nə shí á Yúdéa, nə nyɔɔŋg shí nyísá ngwɔɔ Zhurdê fanwinyi.

5

Fwámé mpwogé

(Luk 6.20-23)

¹ Ja Yésus mɔ́ dág áncuncuma buud éne yí, a mú bád mbámbánád, kə ji shí. *Ompwúin bɛ bwɔ mú shísh nyádi.

² A mú tééd jígúílá ntága:

³ Buud bwɔ ngə mpu ná
*mishishim myán misə nə məbúwa wá Zembí
wá, bwɔ má jəla,
nəcə bwɔ wá búsa búúd wá Faan á gwɔw.

⁴ Buud bí nə macey milámúd wá, bwɔ má jəla,
nəcə Zembí mə bá cweel bwo milám.

⁵ Buud bwɔ ádé *búgula mənkuł mánj wá, bwɔ
má jəla,
nəcə bwɔ bá lúg nə shí ga.

⁶ Buud bwɔ ngə gwág cug á tətəlí zha nə yêsh
wá, bwɔ má jəla,
nəcə bwɔ bá jila.

⁷ Buud bwɔ ngə gwág búúd nkúnkwónúla wá,
bwɔ má jəla,
nəcə Zembí mə bá námə gwág bwo
nkúnkwónúla.

⁸ Buud bí nə milám fúbán wá, bwɔ má jəla,
nəcə bwɔ wá bwɔ bá dág Zembí.

⁹ Buud bwɔ də sá ná buud bwɔ cágag ná shee
wá, bwɔ má jəla,
nəcə bwɔ bá jəw bwo ná «Bwán ó Zembí».

¹⁰ Buud bwɔ ngə bwəma nə cúwáli nəcə
otətəlí ó Zembí wá, bwɔ má jəla,
nəcə bwɔ wá búsa búúd wá Faan á gwɔw.

¹¹ «Ja buud bwɔ lwíy bí, bwɔ lwágula bí
cúwáli, bwɔ lás nə bí ilís-lís nəcə mə
yí, bí má jəla. ¹² Gwágúgá məshusəg,
bí kɔos, nə bí mə bá kə bə nə məma
myána gwɔw.

Nəcə ntúni námə wá bwɔ á sá nə *buud ó
mícúndá bwɔ á tééd zə nə bí wá; bwɔ
á lwágula bwo cúwáli.»

Kaanə ca

(Mak 9.49-50; Luk 14.34-35)

¹³ «Bí bí nə buud námə nda ca dásə nə idəw
ná. Nkí ca í cwál, ye bí bí nə nkul kwo sá nə í
gwámég? Mbô, í cúgə nə nkul nyingə sɛy. Bwɔ
yida shwu dwo shí, buud jee nyaal.»

Kaanə mənkenya

(Mak 4.21-22; Luk 8.16; 11.33)

¹⁴ «Bí bí mənkenya shú búúd ó shí ga.
Ngwála wús mbámbán dí gwɔw yí, í cúgə
nə nkul bə kú nyín. ¹⁵ Mbií ngwúd nə lámba,
ja bwɔ də jida dwo yí, bwɔ ádé kúd dwo
mpúd. Bwɔ yida də tál dwo cé lámba dí, í ngə
faan, buud ó njów bəsh bwɔ dág mənkenya.
¹⁶ Ntó, mənkenya mán má jəlá nə nyín búúd
dí. Bwɔ dúgúg jəjə mísóólúgá mín, bwɔ mú
ságuə Sósngá wán jí gwów yé.

Máccə má Zembí

¹⁷ «Bí kú ngə tédaga ná mə má zə nyaal
Máccə má Moyíz nə minjágúla mí *búúd ó
mícúndá. Mə azáyé nyaal myo, mə á yida
zə sá ná mí bwəmag. ¹⁸ Búbálé má jaaw
bí ná, té wəsh gwɔw nə shí í ngə ná bə yí,
təw kanjá ngwúd á *mbwoomb máccə nkí
cúcwán í ábúlé bwele wú, kə jé jwów byəsh í
bá fwo bwəma yí. ¹⁹ Ntó wá jí ná, múúd mə
ká mpyəny cáccə ngwúd, nkí ná á julə búúd
ná bwɔ ság ntó, muud wəongá mə bá bul bə
bíbíyá Faan á gwówúd. Nji muud mə bá bɛ
máccə, a julə búúd nə bwɔ ság ntó yé, a bá
bə fwámé múúd Faan á gwówúd. ²⁰ Má mpú
jaaw bí ná Zembí ji nə nkul magula múúd
Faan déd nji muud tətəlí yé mə cə nyɔɔŋg á
*Ofarizyēn nə *Oyígúli ó máccə yé.»

Sá í dúgyá nə milámusa yí

(Mak 11.25; Luk 12.57-59)

²¹ «Bí á shí gwág ná bwɔ á ci nə odá ná:
“Muud kú gwú múúd. Muud mə ká gwú
múúd, bwɔ tál nyə kəɔdud.” ²² Nji mɛɛ má
ci nə bí ná múúd mə ká gwág mpimbə nə
mínyonə yé, a təw námə kəɔdud. Múúd mə
ká lwíy mínyonə yé, bwɔ kə nə né *Mpáanzə
milású á Zembí. Múúd mə ká jəw mínyonə
yé ná mpúfú, á jəlá nə kə *Gehén kuda á
kandugəd. ²³ Í ká wósə nə wo ngə kə *alatár
dí ná wo ká yí Zembí gúl sá, wo ká tédaga ná
ngwól mínyonə wóo ngə gwág wo mpimbə,
²⁴ lágóg sá jəɔngú na kúnə-kúnə nə alatár,
wo tééd fwo kə kwambula nə mínyonə wóo.
Cínəngú, wo mú ka tɛɛm zə yá Zembí sá wó
yó nyə yí.

²⁵ «Nkí wo má byaagula nə ngwól múúd ná
ndéé á cɛɛl kə nə wo mpáanzə milású, lɛɛlúg
kwambula nə né té bí bí ná zhúú ngəla kə yí.
Nəcə nyə á bá kənd wo wá sémbye milású,
sémbye milású mú kənd wo wá fulish, fulish
kə wá wo mímbwugud. ²⁶ Búbálé má jaaw wo
ná, wo cúgə nə nkul wú mímbwug myəɔɔŋgád,
té wəsh wo afwóyɛ shín jəna tən nyəsh, fáda
ngwúd kú lúg yí.»

Nyá minəomb

(Mat 18.8-9; Mak 9.43, 47-48)

5:1 Luk 6.20-49	5:1 4.8; 14.23; 15.29; 17.1; 28.16	5:3 Iza 57.15; 61.1	5:4 Sóm 126.5	5:5 Sóm 37.11	5:7
18.33; Zhk 2.13	5:8 Sóm 24.3-5	5:9 Heb 12.14	5:10 1Pr 3.14	5:11 10.22; Luk 6.22	5:12 2Ib 36.16; Mat
23.30; Luk 6.23; Mís 7.52; Heb 11.32-38; Zhk 5.10	5:13 Mak 9.50	5:15 Mak 4.21; Luk 8.16	5:16 Ifz 5.8; Flp		
2.15; 1Pr 2.12	5:17 3.15; 7.12; 22.40; Rom 3.31	5:18 Zhk 2.10	5:21 MmN 20.13; Lav 24.17	5:22 1Yn 3.15	
5:24 6.14-15	5:25 Luk 12.58-59	5:26 18.34	5:27 MmN 20.14	5:28 Zhb 31.1; 2Pr 2.14	

²⁷ «Bi a shí gwág ná bwá á ci ná: “Muud kú sá minɔmb.” ²⁸ Nji má jaaw bí ná múdúm má ká dág mudá nkán madúgya má wámbála nya, a má bwey sá minɔmb ná mudá wɔɔng nyádí lámád. ²⁹ Ná ndéé, í ká bá ná jús dwò á mɛncwúm í dɛ sá ná wo sáág *sám, tíg dwo, wo wusə dwo shwóg-shwóg. Nacé í bul jəla ná wo jimbálág gúl kúl nyúul gwò, ntɔ ná bwá wúsəg nyúul nywò ncindí kuda á kandəgəd. ³⁰ Ntɔ nkí mbwə wò á mɛncwúm í dɛ sá ná wo sáág sám, sámbug wə, wo wusə wə shwóg-shwóg. Nacé í bul jəla ná wo jimbálág gúl kúl nyúul gwò, ntɔ ná nyúul nywò ncindí í kág kuda á kandəgəd.»

Məgwú mə bā

(Mat 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ «Gúl ciyá jí námá ná: “Nkí mudúm má cɛl yíl mudá yé bā, á jəlá nə yə mudá wɔɔngá fəb lú məgwú má bā.” ³² Nji mɛɛ má jaaw bí ná, muud yəsh mə yíl mudá yé báád, mudá kú fwo sá minɔmb yé, mudá wɔɔng mə ká kə dúl báád í, ɲgwúm yé wə má cindal nə ná a sáág minɔmb. Múúd má ká bá mudá bwá ámə yíl bā yé, muud wɔɔng mə sá námá minɔmb.»

Nyá mənkaanə

³³ «Bi a shí námá gwág ná bwá á ci nə odá ná: “Wó ká kɛɛn Zembí gúl sá dí, ság sá jɔɔngá kú bíd.” ³⁴ Nji mɛɛ má jaaw bí ná bi kú ná dɛ kɛɛn tɔɔ sá. Bi kú kɛɛn jɔɲ lə gwów nacé dúsə *caangə má Zembí. ³⁵ Bi kú kɛɛn shí nacé cɪɔɔng wə á dɛ təl məkuú yé. Bi kú kɛɛn Yurəsəlem nacé jísə dánd má Zembí, Njwú-buud ánní. ³⁶ Wó kú kɛɛn lúú wò, nacé wo cúgə nə ɲkul shwǝpəla tɔɔ ntand shilú ɲgwúd ná í fúməg ɲkí ná í yindəg. ³⁷ Ntɔ jí ná wó ká ci nə wo sá gúl sá, ciɲ ɲji ná: “Haaw, mə é sá”. Wó ká ci nə wo asáyé gúl sá, ciɲ ɲji ná: “Mbə, mə asáyé”. Ciyá jəsh wó kwádələ ná gwów yí, í zhu wə Mbawálú múúd.»

Muud nda dɛ bweel

³⁸ «Bi a shí gwág ná bwá á ci ná: “Jús í cé jús, jə í cé jə”. ³⁹ Nji mɛɛ má ci ná, muud kú kə nə lal lúú wə sɔ́l məbɔw. Nkí muud mə nyífə wo bɔ́ɔnz mbán á mɛncwúmád, yəg námá nyə wúl mbán. ⁴⁰ Nkí muud mə kə nə wo ɲjəw míləsú ná a mánda wo nə wáma gwò á cwú, bídúg a kág námá nə kúúd. ⁴¹ Múúd mə ká za nə mpəl za yámbuli wo ná wo ɲkényúg nyə mbag, cé kilomáda ɲgwúd, wɛɛ kaág nə nyə okílomáda óbá. ⁴² Múúd mə ká gwáamb wo sá, yəg nyə; nyɔɔng mə zə kwalád wódí yé, wo kú ban.»

Dúla cɛl mizhízhíj

(Luk 6.27-28; 32-36)

⁴³ «Bi a shí gwág ná bwá á ci ná: “Wó jəlá nə cɛl múúd yəsh jísə wo kúnə-kúnə yé, wo mpii zhízhíj wò”. ⁴⁴ Nji mɛɛ má ci nə bí ná cɛlɲgá mizhízhíj mín, bí jagula nə Zembí shú bɔɔng bwə ɲgə lwágula bí cúwáli wá. ⁴⁵ Ntɔ í é mpúy ná bí búsa bwán ó Sónɲgá wán jí gwów yé. Nacé Zembí má dɛ sá ná yásə í fáánɲg shú buud bəsh, tɔɔ bɔɔng ó ányunywaá tɔɔ bɔɔng ó abúɔw. A dɛ námə sá nə mpú nywóg shú búúd bəsh, tɔɔ bɔɔng ó átútəlí tɔɔ bɔɔng bwə cúgə tátəlí wá. ⁴⁶ Nkí bí má cɛl ɲji buud bwə cɛl námə bí wá, bí mə mpiyá nə máyé myána? Nɲaá buud bwə dɛ ɲwa otóya wá bwə dɛ námə sá ntɔ? ⁴⁷ Nkí bí má dɛ báda ɲji omínyɔɔhə bən, ye gúl sá ágúgwáan wə cí? Nɲaá íkúl íshús í dɛ námə sá ntɔ? ⁴⁸ Bágá mbii í jəlá yí, námə nda Sónɲgá wán jí gwów yé, a jí mbii í jəlá yí.»

6

Yála Zembí gúmá

¹ «Ja bí má dɛ sá misɔ́lɲgá myá Zembí yí, sɔ́gá ná í kú dɛ bə lwóyá. Bí má ká dɛ lwóya búúd dí, Sónɲgá wán jí gwów yé, kú ná kwo yə bí myána.

² «Í ká bə ná wo yə mbúmbúwá *mwaanə, wo kú bángula nə sá jɔɔngá nda búúd ó məkəɲ bwə dɛ sá *mámpáanzə má mínjígúlá, nə mázhií mázhií ná. Bwə dɛ sá ntɔ ná buud bwə yəg bwo gúmá. Bábálé má jaaw bí ná, myán myána myəsh wə míni. ³ Nji wɛɛ, ja wə yə mbúmbúwá mwaanə yí, ság ná mbwə məkóól wó í bəg kú mpu sá mbwə mɛncwúm í ɲgə sá yí. ⁴ Nacé yána dwò í jəlá ná síy shwoód. Sónɲgá woó má dɛ dág sá jəsh jí shwoód yé, má bá fáágula wo.»

Sála mājagula

(Luk 11.2-4)

⁵ «Ja bí má sá mājagula yí, kúgá sá nda buud ó məkəɲ. Bwə bul cɛl dɛ sá mājagula, bwə tál ótútəlí *mámpáanzə má mínjígúlá nə mázhií mázhií shú ná buud bwə dág dág bwo. Bábálé má jaaw bí ná, myán myána myəsh wə míni. ⁶ Nji wɛɛ, wó ká cɛl jagula nə Zembí, kag nyí wódí kúl fúm. Wó fad mbə, wo mú ka jagula nə Sónɲgá woó nacé a jí na kúl búúd bwə cúgə yí. Ntɔ Sónɲgá woó má dɛ dág isá í shwoó byəsh yé, a bá fáágula wo.

⁷ «Ja bí má sá mājagula yí, kúgá bul íciyá bí kú nə wúmbúlé yí. Íkúl íshús wə í dɛ sá ntɔ. Bwə dɛ tséduga ná Zembí má dɛ gwágula bwo nacé zhwoɲ íciyá. ⁸ Bi kú sá nda bwo, nacé Sónɲgá wán má dɛ bwey mpu sá bí ɲgə jii yí,

5:29 18.8-9; Mak 9.43-47 5:31 Mbá 24.1; Mat 19.7; Mak 10.3-4 5:32 19.9; Mak 10.11-12; 1Kr 7.10-11 5:33 23.16-22; Zhk 5.12 5:33 Lev 19.12; Ilɲ 30.3 5:34 Iza 66.1; Mis 7.49 5:35 Sòm 48.3 5:37 2Kr 1.17-19
5:38 MmN 21.24 5:39 Rom 12.17 5:40 1Kr 6.7; Heb 10.34 5:43 Lev 19.18; Mat 22.39; Mak 12.31; Luk 10.27
5:44 MmN 23.4-5; Rom 12.20; 1Pr 2.20-23 cɛlɲgá mizhízhíj mín: Luk 6.28; 23.34; Mis 7.60; Rom 12.14; 1Kr 4.12; 1Pr 3.9
5:45 Ifz 5.1 5:48 Lev 19.2 6:1 23.5 6:8 6.32; Luk 12.30 6:9 Eze 36.23

bi njúl kú fwo gwáamb nyə gwo. ⁹ Bí ó bân dágá jagula ntúga:

“Yé Sónngú wúsú jí gwów yé, jíná dwó í bóg nà gúmá ntə sà jêsh.

¹⁰ Ijwúga byó í zág,

buud bwá bég micçéla myô shí gaád, námá nda í dū sīy gwów ná.

¹¹ Yág sá idáw í jálá nà sá múús yí.

¹² Juug sá nà mabyaagula mäsú námá nda sá ngə juu buud bwá ngə byaagula ná sá ná.

¹³ Wo kú bíd ná məbwábúlán má ntóg sá nkul. Sáág ná sá fáamug məbwá má Mbúwálú múúd dī.

*[Nacé ijwúga nà nkul nà gúmá bísa isá byô, kanduga á kanduga. Amen.]

¹⁴ «Mpugá ná bí má ká dū juu búúd nà iwushí byán, Sónngú wán jí gwów yé nyə bá námá dū juu bí nà iwushí bín. ¹⁵ Nji bí má ká bə kú juu búúd nà iwushí, Sónngú wán nyə abáale námá juu bí nà iwushí bín.»

Ici í idáw

¹⁶ «Nkí bí má ci idáw ná bí má yá Zembí gúmá, bí ajáláyé nà ngə jí ná shúsúlú-shúsúlú nda buud ó mákəŋ. Buud bəongú bwá dū nywadulə mánkágá ná bwá lwóya ná bwá ngə ci idáw. Bábálé má jaaw bí ná, myán myána myēsh wá míni. ¹⁷ Nji wee, wó ká ci idáw ná wo yá Zembí gúmá, gusag mísh, wo kwambulə nyúul. ¹⁸ Wó jálá nà sá ná buud bwá kú mpu ná wo ngə ci idáw. Ntə Sónngú woó má dū dág isá í shwoó byēsh yé, mú bá fáágula wo.»

Fwámé byəog

(Luk 12.33-34)

¹⁹ «Kúgá nkúnd byəog shí gaád, kúl óshé nà myángulá í dū dā isá yí, ijúwál dū búgə mímpumbé dū júwo yí. ²⁰ Yidagá nkúnd byəog gwów, kúl óshé nà myángulá í ádé dā isá yí, ijúwál kú dū búgə mímpumbé dū júwo yí, ²¹ nacé kúl byəog dwó mbwúg yí, cinəng wá lám wó í é bə námá yé.

²² «Jús dása lámba á nyúul. Jús í ká bə kú nà bwás íí, nyúul nyēsh bə mánkənyad. ²³ Nji, mísh mwó má ká bə nkí bəw, nyúul nywó bə yidágúd. Ntə, nkí mísh mwó má adágé tɛɛm bə sá, á waguwólə ján yidágú!»

Búgúlálá Zembí

(Luk 12.22-31; 16.13)

²⁴ «Muud cúgé nà nkul sēy nà omása óbá ja ngwúd, nacé nyə é mpii ngwól, a cɛɛl ngwól; gúl ja nyə é gwág nà ngwól, a mpyēny ngwól.

6:10 4.17; 7.21; 12.50; 18.14; 21.31; 26.39-42; Mak 3.35; 14.36; Luk 22.42; Yuá 4.34; 6.38-40; Mis 21.14 **6:11** 6.24-34

6:12 6.15 **6:13** 10.16-25; 24.3-28; Zhk 1.12-15; Yuá 17.15; 2Te 3.3; 2Tm 4.18 * **6:13** Míl micilyá mí ayág mí cugé

nə iciyá fga. **6:14** 5.24; Luk 6.37; Ifz 4.32 **6:15** 18.35 **6:16** Iza 58.5; Mat 4.2; 9.14-15; 17.21; Mak 2.18; 9.29; Luk

2.37; 4.2; 5.33; 18.12; Mis 13.2-3; 14.23; 2Kr 6.5; 11.27 **6:19** Zhk 5.2-3 **6:20** 19.21; Mak 10.21; Luk 12.33 **6:24**

6.11 **6:25** Flp 4.6; 1Pr 5.7 † **6:25** Míl micilyá mí ayág mí á kwádulə ná sá «bí ngul jí?» **6:26** 10.29-31; Luk 12.6-7

6:29 10j 10 **6:30** 14.31 **6:32** 6.8 **6:33** 10j 3.11-14; Sóm 37.4-5 **6:34** MmN 16.4, 19-20 **7:1** Zhk

4.11-12; 1Kr 4.5 **7:2** Mak 4.24; Rom 2.1; 14.10-12

Bí cúgé nà nkul sēy nà Zembí bí ngə sēy nà *mwaanə ja ngwúd.»

²⁵ «Má ka ci ná bí ná, bí kú dū yágawo cug jin ná bí é dā jíí. Bí kú yágawo mányúul mán ná bí é bwaád jí. Ngaá ná cug í ntə idáw, nyúul ntə mikaándá. ²⁶ Mpugá dág inunú. Í ádé bə mampəg, kú mwáágulə mpúmá, kú ná sá bwá wá ówaag ó idáwud. Nji Sónngú wán jí gwów yé ngə wíil byo. Ngaá, bí bí nà mfíí cə inunú byəongú? ²⁷ Zó á ná bídí jí nà nkul bə ná, nacé a ngələ yágúwó, a kwádulə jwów ngwúd nyádí cug dí yé?

²⁸ «Nacé jí bí má dū sá yágawo mímbwéedí yí? Mpugá dág nda ofuláwa bwá dū wíy mánecugú ná. Bwá ádé yíngə ná iséy, kú tinj mikaándá. ²⁹ Nji má mpú jaaw bí ná cí Sáləmun nyə á tɛɛm jág bul bə nà gúmá, nyə a shígé bwele bwaád nda ofuláwa. ³⁰ Nkámásá Zembí má fwó bwéed zizhe sá nda akánda á jugú jí ná bwá é wusə kuda dí mán yé, nkəməsa nà bí. Ye bí wá nyə é bə kú bul mpu bwéed wá? Yé búúd wá tag búgá óga! ³¹ Kúgá dū yágawo ná: “Sá é dā jí, sá é ngul jí, sá é bwaád jí?” ³² Ikúl ishús wá í dū ngə wáduga sə isá íni byēsh. Bí báá kúgá dū sə byo, nacé Sónngú wán jí gwów yé má mpú ná í jii bí isá byəong. ³³ Yidagá dū fwo tál isá í dúgyá nà Faan má Zembí yí shwóg, bí cugə tətəlí mísh méd, Zembí ka dū kwádulə bí isá íni byēsh. ³⁴ Ntə bí kú yágawo sá í bá sīy mán yí, nacé isá yá mán í é bá námá mpúy mán. Micúnə myá nkúmba jwów mí kwaga nà dān jwów.»

7

Ságá buud mənəywa

(Luk 6.37-38, 41-42; 11.9-13; 13.25-27)

¹ «Kúgá dū jéég búúd minjagá, bwá bəg námá dū bə kú jéég bí minjagá. ² Bwá bá dū jéég bí minjagá mbií ngwúd bí é dū jéég bəól búúd minjagá yí. Nacé yuug bí é dū yigula bəól búúd nà ndí yí, gwá námá wá bwá bá dū yigula bí nà ndí yí. ³ Nacé jí wó ngə mpu dág ntand shwú jí mínyəŋá woó jús dí yí, nji wo kú dág mbwúg wí dwó jús dí yí? ⁴ Ntadelé wó jí nà nkul ci ná wo yíl mínyəŋá woó ntand shwú júsád yé, wee njúl nà mbwúg dwó júsád? ⁵ Yé múúd makəŋ, fwog yíl mbwúg wódí júsád; ja cəongá wé wó é ka dág nda wó jí nà nkul yíl mínyəŋá woó ntand shwú júsád ná.

⁶ «Kúgá yə ompyá isá í Zembí, nacé bwá á bá yid zə kwagula bí. Bí kú kul ŋkuú íjim í

mákwóógá má álal-kus bwá du jôw ná pêrlá yí, bwá á bá nyaal byo.

⁷ «Gwáámbúgá Zembí, nyá é yá bí; sǝgá, nyá é lwó bí; kudagá mbê, nyá é juw. ⁸ Nacé muud má gwaámb yé, nyá é bii. Muud má sǝ yé, nyá é kwey. Múúd má ká kudu mpumbé, bwá juw nyá wá. ⁹ Nda bí, mwân má ká gwaámb sǝngú buléd, ye sǝngú nyá é yá nyá kwóógú? ¹⁰ Nkí ná a gwaámb shú, ye sǝngú nyá é yá nyá kuwó nywá? ¹¹ Nkámúsá bí, tɛɛm bæ nda bí búsa ná mbíya mílám ní, bí má du yá bwân bún isá í ányunywaâ. Nkámusa ná Sǝngú wán a gwów, bí má ká gwaámb nyá sá ányunywaâ, a yá bí.

¹² «Ságá buud sá jêsh bí má céél ná bwá sáág bí yí. Ntô wá *mbwoomb mǝcéɛ ná micilyá mí *búúd ó micúndá mí ngá ci yé.»

Mazhií mǝsá mǝbá

¹³ «Nyíígá mpumbé ámámánda dí, nacé mpumbé í ká micún myá kandagá dí yí wúsa nkí bwaag; zhií á wu nkí laasawo. Bulyála búúd bwá ngá ka wu wá. ¹⁴ Nji mpumbé ámámánda ná zhií ákukwuwá, í kænd búúd cug á kandagá dí. Buud bwá ká wu wá, bwá ábuláyé.»

Bwá du mpu lí ná mpumá nyé

¹⁵ «Bí ó káálúgá ná *buud ó micúndá wá mǝshigá. Bwá du zǝ nyíi gwoong jinád, bwá njúl ná shɛɛ nda incwǝmbɛ, í njúl ná búsa nkí wagawo nda onkwɛny. ¹⁶ Bí mǝ bá du mpu bwo ná kuú njǝond wán. Ye bwá du mwáág mǝbudá ngwúdáánz dí, nkí ná ifumbí byaag dí? ¹⁷ Mpugá ná fwámé lí í du wúmǝ fwámé íbumá, líí ábuláw í wúmǝ nji íbumá í ábuláw. ¹⁸ Fwámé líí í cúgɛ ná nkul wúmǝ íbumá í ábuláw; líí ábuláw kú námá wúmǝ fwámé íbumá. ¹⁹ Muud fambá má du cal líí jêsh í ádé wúmǝ fwámé mpúmá yí, a wusǝ gwo kudad. ²⁰ Bí mǝ bá ka du mpu bwo ná kuú njǝond wán.

²¹ «Buud bwá ngá ci ná mǝ ná: “Yé Cwámǝ! Yé Cwámǝ!” Óni, bêsh dí Zembí mǝ bá magulǝ nyádí Faan dí wá. Nji bǝong bwá ngá cugá nda Sǝngú wám jí gwów yé má céél ná, bwá wá á bá magulǝ wá. ²² Nacé jwǝw Zembí mǝ bá sámǝ búúd mílǝsú yí, zhwog buud bwá bá ci ná mǝ ná: “Yé Cwámǝ! Yé Cwámǝ! Dugí, sǝ á shí cúnda micúndá mí Zembí ná nkul nywó. Sǝ yíl mǝjamb ná nkul nywó, sǝ sá námá zhwog *mǝshimbá.” ²³ Nji mǝ bá bǝsa ná bwo ná ngǝn ná: “Mǝ a shígɛ bwele mpu bí buud wá kú bish mǝcéɛ óga, wúgá mǝ ná.”»

Yug kǝn bá lad (Luk 6.46-49)

²⁴ «Múúd mǝ ká gwág lǝsú má mǝ lǝs ní, a sá nda má ngá ci ná, a ji nda kǝn nyá á shumǝ njǝw kwóógúd gwów yé. ²⁵ Ompú bwá á nywǝ, mpuñ wǝs mǝncúwó, onkwǝ bwá á kung, isá íni byêsh du nyífa njǝw wǝongúd, nji njǝw kú búw, nacé nyá á shumǝ wá mǝlal dí, kwóógúd gwów. ²⁶ Njií, múúd mǝ ká gwág lǝsú má mǝ lǝs ní, a kú sá nda má ngá ci ná, a ji nda lad nyá á shumǝ njǝw shɛ dí yé. ²⁷ Ompú bwá á nywǝ, mpuñ wǝs mǝncúwó, onkwǝ bwá kung. Isá íni byêsh du nyífa njǝw wǝongúd, njǝw í mú búg, shugula shí ná mpuu.»

Yésus mǝ lwóyá nkul ijwúga

²⁸ Ja Yésus má shín lǝs yí, ncúlyá buud bwá á bæ cǝng wá bwá mú bul káam mbii nyá á ngá jíiguli yí, ²⁹ nacé nyá á ngá jíiguli ná kéénd, kú bæ nda *Oyíguli ó mǝcéɛ bǝn.

8

Yésus mǝ lwag zǝzaamá

(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)

¹ Yésus mú shulǝ, wú mbǝmbǝnád, buud bwá mú bɛ nyá áncuncuma. ² Bwá ngá shulǝ, wúl zǝzaamá mú cúwo, shish wá Yésus, zǝ kúdw shí, yá nyá gúmá. A mú ci ná Yésus ná: «Cwámǝ, nkí wó magulǝ wo je lwag mǝ, nyúúl bæ mǝ ná sǝndǝn.» ³ Yésus mú sǝémb mbwá, kúnya ná nyá, ci ná nyá ná: «Mǝ magulǝ. Nyúúl í bǝg wo ná sǝndǝn!» Cé ná cé, zaamá í mú shín wú muud éne nyúúlád. Nyúúl í mú bæ nyá ná sǝndǝn. ⁴ Yésus mú ci ná né ná: «Ci wo kú jaaw múúd sá í má sǝy yí. Yidagú ká lwágulǝ fada nda wó músá ná, wo ka wá *mǝtúnaga Moyíz nyá á cilǝ má. Bwá mpúg ná wo mú mpwogé.»

Búgá má lúluú ózimbi tád

(Luk 7.1-10; Yúd 4.46-54)

⁵ Yésus nyá á ka kǝ wǝs Kapernawúm. A ká námá wǝs ntáni, wúl lúluú á izimbi tád í mú zǝ téeg nyá mǝbwá, ⁶ ná: «Yé Cwámǝ, sǝl mǝsáal waamá mbwug kǝga njǝw; a mǝsǝ mbúmbwúgá, a ngǝ bul jug.» ⁷ Yésus mǝsǝ ci ná né ná: «Mǝ é kǝ lwag nyá.» ⁸ Nji lúluú á izimbi mú bǝsa ná: «Cwámǝ, mǝ ampíyáyé ná wo nyíg mǝdí njǝw. Jeg lǝs lǝsúg, sǝl mǝsáal waamá yálúg. ⁹ Nacé mǝ ji ná omǝsá bwá ngá jwú ná mǝ wá. Mǝ ji námá ná ozimbi má ngá jwú ná ndí wá. Nyǝong yêsh má é ci ná a kyéyug yé, a ka; nyǝong má é ci ná a zǝg yé, a zǝ. Mǝ ká ci ná lwaá dǝm ná í sǝág gúl sá, í sǝ gwo.»

¹⁰ Ja Yésus má gwág ntáni yí, a mú bul bí. Nyá ná buud bwá á ngá bɛ nyá wá ná: «Bǝbǝlé

má jaaw bí ná, má afwóyé bwele dág múúd ná fwámé búgá nda nyíga, teem bæ kúl búúd *Izarəyêl dî. ¹¹ Mə mpú jaaw bí ná zhwog ikúl í búúd í bá zhu kóómb jwəw í dū cūwo yí, zhu kóómb í dū jímə yí, bwá zə sɛɛŋgɔyá nə ímpáámá bísú *Aburaham ná *Izaag, ná *Yákwab Faan á gwówúd, bənónj bwá mú də dína. ¹² Nji buud bwá á jəla ná bæ ná nkəw Faan á gwów dí wá, bwá bá wusəw yídúgúd tóón. Bwá bá bæ cínəŋg, nji bwá ngə bwam ná məyá.»

¹³ Yésus músə ci ná lúluú á ízimbi éne ná: «Wɛɛ kag njów. Í bág nda wó ngə *búgula ná.» Námə baan dənəŋg, sɔl masáal mú yál.

*Yésus má lwag mimbəl Pyêr dí njów
(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)*

¹⁴ Yésus mú ka zə kə Pyêr dí njów. A mú kə kwey ná Pyêr cii yé á mudá mbwug shí, ayón ná yón má bií nyə. ¹⁵ Yésus mú kúnɔyá ná nyə mbwád. Ayón ná yón mú shín nyə. A mú wəol, a tééd ntəg sáyála ná Yésus.

¹⁶ Mpwó-kugú shí, buud bwá mú zə ná zhwog mimbəl mí mājamb. Yésus mú ngə yíl bwo bəw-bəw míshíshim myəŋgú nji ná iciyá yá mpu, a shín námá lwag míl mimbəl myəsh.

¹⁷ Nyə á ngə cug buud ntó shú ná cúndá má Zembí Izayí nyə á cúndá yí, í bwámag. Izayí nyə á ci ná: «Nyə á cug buud ó íjám, a yíl sá ofimál ó mábwas.»

*Bɛ́ɛ́la Yésus
(Luk 9.57-62)*

¹⁸ Dúgúla Yésus nyə á dág buud bwá á lyɛ nyə ná kesh yí, a mú ci ná *ompwíin bɛ́ ná bənónj bwá línág mən kə fanwínɔy. ¹⁹ Ngwól Yíguli məcɛɛ mú ntəg shísh zə ci ná nɛ́ ná: «Yé Yíguli, má zə bá dū bɛ́ wo kúl jəsh wó bá dū kə yí.» ²⁰ Yésus mú ci ná nyə ná: «Ontó bí ná miku, inunú ná maage, nji *Mwân mə Múúd cugé ná nkúmba kúl á dág já yí.»

²¹ Ngwól *mpwíin má Yésus mú ci ná nɛ́ ná: «Cwámɔa, fwog bíd mə, mə kág dɔl sónəŋg waamə.» ²² Yésus mú yidá bɛ́sə ná nyə ná: «Wɛɛ bɛ́g mə. Bídúg mímimbə mí dɔlɔg mím-bimbə myán.»

*Yésus má nkáánd ná nkəw
(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)*

²³ Yésus mú kə kəwa byóólád, ompwíin bɛ́ bwá mú bɛ́ nyə. ²⁴ Ná ndɛ́ nkəw mú zə kung mən ná nkulú, ikwó dū bád kə gwów, dū shwíy byóólád, nji Yésus njúl gwád. ²⁵ Ntó, ompwíin bwá mú kə juuməshí nyə, bwá ná nɛ́ ná: «Cugug sá, yé Cwámɔa! Sə wál zə yə.» ²⁶ Yésus ná bwo ná: «Wáyé mbii ífwaas ní? Búgá jín í bul ná tag é!» A músə tów, nkáánd ná nkəw ná mən, byəsh í mú saləwo ná shɛɛ. ²⁷ Buud bəŋgú bwá mú bul bí. Bwá ná: «Wáyé mbii

muud ga! Təw nkəw təw mən í bálé sá nyə məgwág í?»

*Yésus má yíl mājamb
(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)*

²⁸ Ja Yésus má shín lína mən, jé shí á Gadarən yí, buud obá bwá mú cūwo ban məshwon, mājamb má ngə lwáfula bwo, bwá mú zə bwəma ná nyə. Buud bəŋgú bwá á dū bul wagəwo. Kú ná ná muud nyə á jísəw ná a cɔ́ kúl bwá á dū bæ yí. ²⁹ Bwá mú zə ná onkwimbyé wə Yésus, bwá ngə ci ná: «Shé bən ná inéy, yé *Mwân má Zembí? Wo wál leel zə tál sá cwúnd dí fwála dənəŋg kú fwo wóós í?»

³⁰ Na, məma sənzn ɔ́ŋkuú í á bæ fwámé cícé ná bwo, í ngə də. ³¹ Məjamb má mú ka téég Yésus məbwə ná: «ŋkí wo yíl sə wə búúd ɔ́ga dí, kəndúg sá nún ɔ́ŋkuúd.» ³² Yésus músə ci ná mwo ná: «Kəgá!» Məjamb má mú wú búúd ɔ́ni mənɔyúúlád, kə nyí ɔ́ŋkuúd. Sənzn ɔ́ŋkuú ní jəsh mú bumb ná mikálí, wú kál í á bæ mbúmbəŋ dí yí, kə juwa mən, bəsh bwá mú ŋɔl məjúwó, fudə.

³³ Ná ndɛ́, buud bwá á ngə baagula ɔ́ŋkuú wá, bwá mú wɛɛnz kə kwáádá, kə bwiŋg búúd sá í ámə sɔy ná ɔ́ŋkuú yí. Bwá bwiŋg námá lən búúd bwá á bæ ná məjamb wá. ³⁴ Buud ɔ́ ngwála bəsh bwá mú tí, kə bwəma ná Yésus. Ja bwá má dág nyə yí, bwá mú téég nyə məbwə ná a wúg bwádí ləomud.

9

*Yésus má lwag mbúmbwúgú
(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)*

¹ Ntó Yésus mú kə kəwa byóólád, nyingə lína mən, kə nyádí ngwála. ² A ngə námá jé, buud bwá mú zə nyádí, bwá ngə nkény mbúmbwúgú táádád. Yésus mú dág ná buud bəŋgú búə ná fwámé búgá, a mú ci ná mbúmbwúgú ná: «Mwân waam! Salug lám shí! Mə má juu wo ná *misəm myô.» ³ Ból *Oyíguli ó məcɛɛ bwá mú ngə nyímbula bwámé ná bwámé ná: «Muud éga ngə *lás ná Zembí bwaasúla mpu.» ⁴ Yésus músə mpu sá bwá á ngə téduga yí, a mú lás ná bwo ná: «Nəcé jí bí má bəw mıtédágú ntəni yí? ⁵ Jí í búl bæ kúná-kúna? Ye cíla ná muud ná: «Mə má juu wo ná misəm myô», ye ná: «Wóólúg, wo kyéyug?» ⁶ Má ka cɛɛl ná bí mpúg ná *Mwân mə Múúd jí ná nkul íwúga ná a juu búúd ná misəm myán.» Ntó, a mú yid wá mbúmbwúgú. Nyə ná: «Wóólúg, wo nkényúg táádág gwó, wo nyingəg kə njów.» ⁷ Muud wəŋgú mú wəol, kyey kə njów. ⁸ Ja áncuncuma buud má dág sóólúgú ní yí, bwá mú gwág ikukwendé, bwá mú ságusa Zembí, nəcé a yála búúd mbii nkúl íjwúga nyəŋg.

(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹ Yésus mú wú na, kyey. A ngə cə kúl búúd bwá ða jəna tóya yí, a mú dág ngwól múúd njúl cínəng shí. Muud wəəngá nyə á bə na jíná ná Matiyô. Yésus mú ci nə nyə ná: «Bəg mə.» A mú tšw, bə nyə.

¹⁰ Í á ka zə bə ná, Yésus njúl njów a ngə ðə, zhwoğ onwenye ɔ tóya nə bəól ósól ɔ məbów bwá mú námá zə, bənón nyə nə *ompwiín bə zə ðə. ¹¹ Ja *Ofarizyēn bwá á ka dág ntáni yí, bwá á ci nə ompwiín ɔ Yésus ná: «Nəcə jí Yíguli wán ngə bále ðə nə onwenye ɔ tóya nə bəól ósól ɔ məbów yí?» ¹² Yésus mú gwág sá bwá á ngə ci yí, nyə nə bwo ná: «Mikanz dí mí ðə jii jwówada, í ðə bə mímá. ¹³ Mpugá táduga sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí ná: «Má bul jii ná buud bwá gwágug buud cey lámúd, ntə ná bwá dág sá mə *matúnuga.» Ntə jí ná mə a shíge zə jów otətəli ɔ búúd. Mə á yida zə jów ósól ɔ məbów.»

Nya ici í idaw

(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴ *Ompwiín ɔ Yuánes Nduu-buud bwá á ka zə wá Yésus zə jí nyə ná: «Sénón *Ofarizyēn sá mə ðə ci idaw yələ Zembí gúmá nji ompwiín bwó bān kú ci. Jí í sá ntə?» ¹⁵ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Ja múúd mə nwa bā yí, a tál zān, a jów óshwá bə; ye oshwá bə bwá yidá zə nə məcey lámúd bənón muud bā bwá njúl kúl ngwúd? Mbó! Nji mósál mwów mə nwa zə, bwá bá yíl bwo muud bā yí. Mwów məəngá dí wá óshwá bə bwá ka bá ci idaw. ¹⁶ Mpugá nə bwá áde nwa kúl káandá ágúgwáan * kə wá bága bwoodá káandá. Nəcə bága ðəəng í ká juli, í taw, í yida bweeg luun lu káandá. ¹⁷ Ntə námá, bwá áde nwa wáan ágúgwáan kə wá bwoodá lenyad†; lenya í é bá nyey, wáan shwiy shí, lenya ntáma. Bwá ðə wá wáan ágúgwáan ilenya í ágúgwáan. Nə ndeé, nə lenya nə məlwəg byəsh í mú cəgə.»

Yésus mə gwúmushi shilə mə Zharus

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yésus ngə ná lás ntáni, ngwól njwú *Oyúden mú jē. A mú kúdwə shí, yə Yésus gúmá. Nyə nə né ná: «Súsás jām mə kúnəw yə. Mə cēel ná wə zəg kə keel nyə mbwə, a cūgəg.» ¹⁹ Yésus mú tšw shí bənón ompwiín bə bwá mūsə bə nyə. ²⁰ Bwá ngə ná kə, ngwól múdá mú leel bə nyə mpəsə. Mudá macíí mə á ðə wú nyə nyúúlúđ té mímú wúm nə mímá. Mudá éne mú shish Yésus mpəsə kwon, kúnya nə nyə lwá lú káandá, ²¹ a ngə táduga ná: «Má ká jísow kúnya nə káandá mə Yésus, mə e yál.» ²² Yésus mú yid mpəsə, dág mudá éne, nyə nə

nə ná: «Shilə wām, səlug lám shí. Wo mə *dág cəg nəcə búgə gwō.» Mudá mú yál námá cə nə cə.

²³ Yésus mú ka kə ná ndeé, kə nyíi njwú dí njów. A mú kwey, buud bwá ngə lwə mlaag, bwo ngə sá saaguwo mímíí mímíí. ²⁴ Yésus mú nkaand nə buud ná bwá cūwóg tóón. Nyə nə bwo ná: «Súsás ga í afwóyē yə, á yidá bə gwád.» Bwá mú yida ngə cágula nyə. ²⁵ Ja bwá mə shín wéesh buud óni tóón yí, Yésus mú nyíi fúm, a mú bii súsás mbwəd, súsás í mú wóol. ²⁶ Ntə, lān nī í mú zə jwə shí nyəəng nyəsh.

Yésus mə bēny wəancim-ncim mış

²⁷ Yésus mú kyey. A ngə kə ntáni, wəancim-ncim óbá bwá mú bə nyə nə onkwimbyē. Bwá ná: «Yé Mwān mə *Dávid, bwágug sə ná nkwoñá!»

²⁸ Ntə, Yésus mú kə jé njów, wəancim-ncim bwá mú shish nyədí. Yésus mú jí bwo ná: «Ye bí ngə *búgula ná mə jii nkuul sá ntə?» Bwá ná: «Haaw, yé Cwamba, sə mə búgula.» ²⁹ Yésus mūsə ka kúnya nə bwo mışhád. Nyə nə bwo ná: «Í bág nda bí ngə búgula ná.» ³⁰ Mışh mə mūsə bān bwo. Yésus mú mpu báasula bwo ná: «Mpugá gwágula. Bí kú jaaw tóo muud sá í mə bə ga.» ³¹ Nji bwá bān, wúla bwá á wú cínəng yí, bwá á shwal kə ngə bāngula nə lān wəəngá kúkúl jēsh.

Yésus mə lwag fifi

³² Nə ndeé cūwóla bwá á cūwo tóón yí, bəól búúd bwá mú zə nə wúl fifi wá Yésus. Jamb í á wá nyə mənəkədad ná a bág fifi. ³³ Yésus mūsə yíl muud éne jamb, a mú téed lásula. Buud bwá á bə cínəng áncuncuma wá, bwá mú bul káam ná: «Sá a bwélé dág mbii sá ga shí *Izəyēl.» ³⁴ *Ofarizyēn bān, bwá mú ci ná: «A ngə yíl məjamb nə nkul mə njwú məjamb.»

Ósól ɔ māsáal bwá ngə fífə

³⁵ Ntə Yésus nyə á ngə kə mīngwála mīngwála, nə məkwaádá məkwaádá. Nyə á ngə jíguli buud *məmpáanzá mə mīnjígulá mə *Oyúden dí, á ngə cūnda Jəp Kéel á Faan mə Zembí, a ngə námá lwag buud məbwas mímíí myēsh, tóo jām. ³⁶ Yésus nyə á ðə ngə dág buud bēsh nyə á ðə bwəma nə bwo wá. A mú gwág bwo cey lámúd nə dágula ná bwá á ngə cəgə məntágula dí, bwá mə shín námá tag nda səənz incwəmbə í cūgé nə mbaagula yí. ³⁷ Ntə nyə á ci nə *ompwiín bə ná: «Dugá, idaw í mə tí fambá mənkund mənkund, nji buud bwá kə saag wá búsə cíg-cíg. ³⁸ Ntə wə

9:10 11.19; Mak 2.15; Luk 5.29; 7.34; 15.1-2; 19.7

9:13 Ozé 6.6; Mat 12.7; Luk 19.10

9:14 6.16-17; 11.18-19; Luk

7.33-34 9:15 22.2; 25.10; Yuá 2.1-12; 3.29; Mbá 19.7

* 9:16 Na jii kúl káandá í afwóyē kə məjūwó ná ndeé í juli yí.

† 9:17 Oyúden bwá á ðə sá lenya nə kúúúú cūúú.

9:20 Lev 15.25-27; Mat 14.36; Mak 5.27; 6.56; Luk 6.19; 8.44 9:22

8.13; Mak 5.34; 10.52; Luk 7.50; 8.48; 17.19; 18.42; Mis 3.16

9:24 Yuá 11.11-13

9:25 Mak 5.41

9:27 20.29-34

9:29 8.13 9:30 12.16; Mak 7.36

9:31 Mak 7.36

9:32 12.22-24

9:34 10.25; 12.24, 27; Mak 3.22; Luk 11.15,

19 9:35 4.23

9:36 11.7; Eze 34.5; Zak 10.2; Mat 14.14; 15.32; Mak 8.2

má cí nááa: jégulagá nà amádí fambá ná a ntúg buud, bwá kág saag.»

10

Buud ɔ lwámá wúm nà óbá

(Mak 3.13-19; 6.7-13; Luk 6.12-16; 9.1-6)

¹ Ntò Yésus mú jów *ómpwín wúm nà óbá bé. A mú yá bwo ñkul á dúlú yíl búúd bów-bów míshíshim, lwag mábwas mímbíí myêsh, tso íjâm. ² *Buud ɔ lwámá wúm nà óbá Yésus nyà á jów wá, míná mán wé mága: tééd nà Shímun bwá á ðu jów ná Pyêr yé, kala nà mínyonjá yé André; zà keel Zhâk bá mínyonjá yé Yuânes bwân ɔ Zhébedé. ³ A jów námá Fílip bá Batelamí nà Tómas bá Matiyô ñwenye tóya. A jów námá Zhâk, Mwân mæ Alfê bá Tadê, ⁴ nà Shímun kambule loom bá Yúdas Iskariyôt, muud nya á kusha nà Yésus yé.

⁵ Ná ndeé Yésus mú kænd búúd wúm nà óbá ðni lwámád, a má fwo shín cwíny bwo ná: «Ja bí má ká yí, bí kú ká ikúl í cúgé *Oyúden yííd. Bí kú ká mǐngwála mí búúd ɔ Samariya. ⁶ Yidagá ká búúd ɔ *Izúrâyêl dí, bwá má jág zhúí nda íncwæmbe bí kú nà mbaagulé yí. ⁷ Ja bí ngá ká yí, bí ɔ ká ngá cúnð ná Faan má Zembí mú kúná-kúná. ⁸ Lwagagá mimbâl, bí gwúmushi mimbímá, bí lwag námá nízúzaamá, bí yíl búúd mæjamb. Bí má ñwa ñkul ga ashwá, kágá námá sêy nà ndí ashwá. ⁹ Muud kú ká nà *mwaanê bwúgúd, tso or, tso wúl mbíí mwaanê wêsh. ¹⁰ Muud kú ñwa baametálá, ñkí ishimi íbá, ñkí bósílúfaas, ñkí wagatíg, nácé muud ngá sêy yé má jálá nà yéyow íðaw.

¹¹ «Ja bí má jé wúl ngwála ñkí wúl loom dí yí, bí fwo sô ñkí bí nà ñkul kwey múúd jí nà lám má báágulé bí, bí ɔ jí nyédí ká wósó jwów bí má bá cý yí. ¹² Njów wêsh bí má nyíí yí, bí ɔ báda ná: “Zembí sáág ná bí bág ná shee.” ¹³ Ñkí buud ɔ njów wáonjá, bwá lág bí, Zembí bále sá ná bwá bág ná shee. Nji ñkí bwá bá kú lág bí, Zembí kú námá sá ná bwá bág ná shee. ¹⁴ Búúd ɔ wúl njów ñkí wúl ngwála bwá ká bá kú lág bí, kú gwágulé kéel dán, ja bí má wú cínong yí, bí kudá fumbyá í áma nada bí mákuú dí yí. ¹⁵ Bábálé má jaaw bí ná, jwów Zembí má bá zà sámb búúd mílúsá yí, a bá jagulé búúd ɔ Sódóm nà Gomor ntò ngwála wáonjá.»

Yésus ngá kéwuli buud ɔ lwámá bé

(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ «Owey, má má kænd bí nda íncwæmbe mpédágá onkweny. Bí má jálá nà kè nda

onywá, bí ká nà tédégá ngwúd nda mæfaf. ¹⁷ Dugá jí nà buud kuú kalá; bwá bá ðu kusha nà bí mábwas má osémbye ɔ mílúsád, bwá ðu fyámasá bí milwón *mámpáanzá má mínjígulá má *Oyúden dí. ¹⁸ Bí má bá ðu kaad mísh má búúd ɔ anúní nà ojwú ɔ loom dí ná, ná bí kág bwaagulé sá bí má mpú shú jíná dām yí, bí bwaagulé námá ikúl í cúgé Oyúden yí. ¹⁹ Ja bwá bá ðu kusha nà bí yí, bí kú bá ðu yágawo mbíí bí má bá ðu kaad yí, kú yágawo icyá í kood. Icyá í bá námá ðu jé bí cé jónógád, ²⁰ nácé bí dí má bá ðu lás, Shíshim má Sónngá wán Zembí wé má bá lás mímpu mínúd.

²¹ «Mínyonjá má bá kusha nà mínyonjá yé ná bwá kág gwú nyà. Sónngá má bá kusha nà mwân; bwân bwá lúmbuli ná obyíl, ngá gwú bwo. ²² Buud bêsh bwá bá mpíí bí nácé jíná dām. Nji, muud má bá jísow ká wósó mæshínéd yé, a bá cugá.» ²³ Bwá ká lwágulé bí cúwúli wúl ngwála dí, fúndágá, bí ká ngwála shúsád. Bábálé má jaaw bí ná, *Mwân má Múúd má bá nyíngá zà, bí njúl kú fwo shín jaand mǐngwála myá *Izúrâyêl myêsh.

²⁴ «*Mpwín nyà ádé bwele ntò yíguli, lwaá kú ntò mása. ²⁵ Buud bwá ðu dág *ómpwín námá nda bwá dág yíguli ná, bwá dág námá lwaá nda bwá dág mása yé ná. Ñkámásá bwá lwíy sónngá njów ná Beluzebul, ñkámusa nà bwân.»

Muud fúndág nji Zembí

(Luk 12.2-9)

²⁶ «Bí kú ðu fúnda bwo; nácé kú nà sá á mbúdúla í bá bwên kú báguli, ñkí sá á *ndímá í bwên kú mpúy. ²⁷ Sá má jaaw bí yídúgád yí, kágá lás gwo mánkenyad. Sá má nyímbúla ná bí lwád yí, kágá ngá cúnð gwo íkwálmínú. ²⁸ Kúgá ðu fúnda búúd bí nà ñkul gwú nji nyúul, nji kú nà ñkul gwú *jím wá. Yidagá fúnda Zembí. Nyà wá jí nà ñkul gwílyá múúd ncindí, nà nyúul nà jím, a wusa byêsh kuda á kandúgád. ²⁹ Ngáá ná bwá ðu kusha mímbá-kwáádá mímbá susánj *mwaanê ngwúd. Tæm bæ ntó mbá-kwáádá ngwúd cúgé nà ñkul kud shí, Sónngá wán kú fwo magula. ³⁰ Bí bân ntág íí, Zembí má mpú bímbí lá íntand í shílú bísis bí mílúúd yí. ³¹ Ná ndeé, kúgá ðu fúnda. Mpugá ná bí má cey Zembí lámúd cý mimbá-kwáádá ñkí bulya.

³² «Muud yêsh má mágúlá má mísh má búúd dí yé, má é magulá námá nyà mísh má Dá jí gwów yéd. ³³ Nji muud má kílyá má mísh má

10:2 Yuá 1.40-44; Mis 1.13 **10:5** Luk 10.4-12 **10:5** Luk 10.33 **10:6** Zhe 50.6; Mat 15.24; Mis 13.46 **10:7** 4.17 **10:10** 1Kr 9.14; 1Tm 5.18 **10:13** Luk 2.14 **10:14** Mis 13.51 * **10:14** Ja Oyúden bwá á ðu kúda fumbyá mákuú dí yí, bwá á ðu lwágulé ná, kákal shí bwá áma tál mákuú mán yí, bwá má kál gwo nà buud bí cínong wá ná bwá músa sá nyeé. **10:15** Mat 18.20; 19.1-29; Mat 11.24 **10:16** Luk 10.3 **10:17** 24.9-14; Mak 13.9-13; Luk 21.12-19; Yuá 16.1-4 **10:17** Mis 5.40; 2Kr 11.24 **10:18** Mis 24-26 **10:19** Luk 12.11-12 **10:21** Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53 **10:22** 5.11; Yuá 15.18 **10:23** 16.28; Mis 8.1 **10:24** Luk 6.40; Yuá 13.16; 15.20 **10:25** 9.34 **10:26** Mak 4.22; Luk 8.17 **10:28** Heb 10.31 **10:30** Luk 21.18 **10:32** Mbá 3.5 **10:33** Mak 8.38; Luk 9.26; 2Tm 2.12

búúd dí yé, má é káflya námá nyà mísh má Dá jí gwów yéd.»

Béǵla Yésus wúsa dōomb
(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ «Bí kú ngə téduga ná mə má zə sá ná buud bwá cágəg ná shé shí gaád. Mbô! Mə azáyé sá ntó. Mə má yida zə ná dōomb. ³⁵ Mə má zə wá ifumaga mínjów mí búúúd, mwán nyə é lúmbuli ná sósóngá, sás lúmbuli ná nyōōngá, cōól lúmbuli ná mpósómbálú. ³⁶ Ná ndéé, buud ɔ njów má múúú ɔ bwá bá lúmbuli ná muud.

³⁷ «Múúú má céél sósóngá nki nyōōngá cɔ má yé, a cúgə ná nki bə *mpwíín waamā. Nyōōng má céél ncwámá dé nki sás dé cɔ má yé, a cúgə ná nki bə mpwíín waamā. ³⁸ Múúú má ká bə kú nkény kwolós jé bə má, a cúgə ná nki bə mpwíín waamā. ³⁹ Muud má sɔ ná a kaambulə ná cug jé yé, a jím̄bal gwo. Nyōōng má jím̄bal cug jé nácé má yé, a má yidá kaambulə ná gwo.»

Lágála búúú ɔ Zembí
(Mak 9.41)

⁴⁰ «Muud má lág bí yé má lág má. Muud má lág ntág má yé má lág múúú nyə á nti má yé. ⁴¹ Múúú má ká lág *múúú micúndá má Zembí nácé mpúlə ná muud micúndá, muud wōōngá má nwa myána mí jálá ná búúú ɔ micúndá myá. Nyōōng má lág múúú jí tátəlí mísh má Zembí dí yé nácé mpúlə ná tátəlí muud íí, nyāŋ nwa myána mí jálá ná otátəlí ɔ búúú myá. ⁴² Muud má bá yána tō nji láá mójúwó mətálá ngwúú, ngulal ngwól zhizhe muud éga nácé bálə *mpwíín waamā yé, búbálé má jaaw bí ná, muud wōōngá nyə abúle shúb myána myá cínōng.»

11

¹ Yésus má shín cwíny *ompwíín wúm ná óbá bə ntáni. A müsə kyey, kə ngə yə buud minjígúlá, ngə cúndə bwádí mǐngwála.

Yésus bānōŋ ompwíín ɔ Yuánes
(Luk 7.18-35; 10.13-15)

² Ja Yuánes Nduu-buud nyə á bə mǐmbwug dí yí, nyə á gwág mǐsólógú *Krist nyə á ngə sá myá. A mú kənd bóól ɔmpwíín bə ná bwá kəg jí Yésus ná:

³ «Ye wo wá muud sá ngə bwánd ná a bá za ye? Ye sá kwóg ná bwánd íshús?»

⁴ Yésus má bəsa ná bwo ná: «Kəgá jaaw Yuánes sá bí má gwág yí ná sá bí má dág yí. ⁵ Wəancím-ncím bwá ngə mpu dágya; mǐmbúmbwúgú mí ngə kyey tátəlí, mǐzəzaamá mí ngə yál, wəkúúmálwə bwá ngə mpú gwág, mǐmbimbə mí ngə gwúm,

ínkúnkwóŋúlə í búúú í mú ngə gwág Jǵjǵ Kéel. ⁶ Muud nyə é bə kú bwəma ná bōōgú mádí yé, nywáá má jala.»

⁷ Ja ompwíín ɔ Yuánes bwá má nyingə yí, Yésus mú zə lésa ná buud bwá á bə cínōng áncuncuma wá; a mú cí ná bwo shú má Yuánes ná: «Ja bí á də kə shí á shwéeshá dí yí, bí á də kə dág jí? Ye gúl ká í dágú ntāŋ ná fufə? ⁸ Nki í á shígə bə ntó, bí á də kə dág jí? Ye ngwól múúú dágú bwáád íjímá í mǐmbwéédí? Mbá, buud bwá də bwáád íjímá í mǐmbwéédí wá bwá də bə mínjów mí ɔjwú-buud. ⁹ Ká bí á də kə dág jí? Ye *muud micúndá má Zembí? Haaw, má jaaw bí ná nyōōng bí á kə də dág yé má ntəŋ kwóŋ múúú micúndá má Zembí. ¹⁰ Nácé nyə wá Zembí nyə á cí nda jisá cilyá nyádí Kálad dí ná, ná: «Dugí! Məe má zə kənd mbwiingye lāŋ waamā ná a kəg wo shwóg kə kwambulə wo zhií.»

¹¹ Yésus mú nyingə cí ná: «Búbálé má jaaw bí ná, mpádúgá buud bəsh bwá má byél mǐmwɔ mí búdád wá, kú ná nyōōng má fwo bwele ntə Yuánes. Nji tɛm bə ntó, muud má búl bə zhizhe Faan á gwów dí yé, á ntə Yuánes. ¹² Ná ndéé, wúlə fwála má Yuánes Nduu-buud zə wósó múús íí, Faan á gwów í mú ngə bə sá nkúl, buud bwá ngə ləl ínkwúnkwanz wá, bwá wá bwá ngə nwa dwo. ¹³ Mbwoomb mácɛɛ ná micilyá mí búúú ɔ micúndá bəsh mí á ngə cúndə Faan má Zembí zə jé baan má Yuánes. ¹⁴ Nki bí búás cún ná má, mpugá ná Yuánes wá jisá Eli bwá á bwiing ná a bá zə yé. ¹⁵ Muud jí ná mǐlwə má gwág yé, a gwág.

¹⁶ «Mə kág yūga kala búúú á múús ná ozá? Jí nda ikágá bisá shishé íseengyá dí yí, bíl í ngə kámbulə ná bílúgá ná: ¹⁷ «Sá má lwɔ bí ílúlwóŋ í ábulə makál, bí kú ság; sá má nyingə wá mǐngwa mí shwiy, bí kú tédəwa.» ¹⁸ Ntə wá í ngə bə éga; Yuánes nyə á zə, kú də ídáy-dáy, a kú ngul; buud ná: «A jí ná jamb.» ¹⁹ *Mwān má Múúú má zə, a ngə də, a ngə ngul; bwá ná: «Nyíne nye jisə ndəl dəg, ngule mǐlwəg, a jí námá shwá ɔŋwənye ɔ tóya ná osól ɔ *mísám.» Nji má jaaw bí ná fug í ngə nyín mǐsólógú nyéd ná sáj.»

Yésus má nkáánd ná mǐl mǐngwála

²⁰ Yésus nyə á nkáánd ná buud ɔ mǐl mǐngwála nácé, nyə á tɛm ngə sá ncúlyá *mashimbá bwádí, bwá á shígə cénd mǐtádúgá. Nyə á nkáánd ná bwo ná: ²¹ «Məntágula ná bí buud ɔ Korazín. Məntágula ná bí buud ɔ Betusayida námá. Nácé bímbí lə mashimbá má má sɪy bídí má, má á mbəm sɪy Tír ná Sidon, buud ɔ nún bwá

10:34 Luk 2.14 **10:35** Msh 7.6 **10:35** 10.21; 24.10; Mak 13.12; Luk 21.16 **10:37** Mbá 13.7-10; 33.9; Mat 19.29; Mak 10.29; Luk 18.29 **10:38** 16.24-25; Mak 8.34-35; Luk 9.23-24; Yuá 12.25-26 **10:40** 18.5; Mak 9.37; Luk 9.48; Yuá 13.20; Gal 4.14 **11:1** 7.28 **11:2** 14.3 **11:3** Yuá 1.15, 27; 3.31; 11.27 **11:5** Iza 35.5-6; 26.19; 61.1; Luk 4.18 **11:10** Mal 3.1; MmN 23.20; Mak 1.2; Luk 1.76 **11:14** 10j 17.1; Mal 4.5; Mat 17.12-13; Mak 9.13 **11:15** 13.9, 43; Mak 4.9, 23; 7.16; Luk 8.8; 14.35 **11:18** 9.14; Mak 2.18; Luk 5.33 **11:19** 9.10; 11.2 **11:21** Tír ná Sidon: 15.21; Iza 23.1-16; Amo 1.9-10; Mis 12.20

á mbâm námá bwey bwáád mĩnkud, ji ifĩl dĩ ná bwá cénd mĩtádúgá. ²² Ná ndéé, má jaaw bí ná, jwów lá cigúlé mĩlúsá, intúgúli i Tir nà Sodom i ábúlé bul nyaan nda bí bĩn. ²³ Bĩ bān buud ó Kapernawũm, bí ngə tádúga ná bĩ mē bá kə gwów? Mbđ, bĩ mē bá yidá shule kə bān mĩnjĩm. Nəcə bĩmbĩ lú mēshimbá mē mē s̄y bĩdĩ má, mē á mbām s̄y ngwála á Sódóm, ŋkĩ ngwála wəŋgá wúsá ná mpwogé. ²⁴ Gwá wá má mpu jaaw bí ná, jwów Zembĩ mē bá zə sám̄b búud mĩlúsá yĩ, bĩ mē bá bə nē intúgúli ŋkĩ yáág ntə búúd ó Sódóm.»

Mbag á yíyúsa

(Luk 10.21-22)

²⁵ Yésus nyə á ka lās jān ja ná: «Pəpa, Cwám̄ba á gwów nē shĩ, mē yə wə gũmá nəcə wə á shweel ompuye bānōŋ buud ó fūg isā íga, wə yida lwágulə ozhizhe ɔ búúd. ²⁶ Haaw Pəpa, ntó wə wó á cēel ná í bág yé.

²⁷ «Dā nyə á cwám̄bulə mē isā byēsh. Kú nē muud mē wám̄bulə mpu Zembĩ Mwān nji Sónŋgá, kú námá nē muud mē wám̄bulə mpu Zembĩ Sónŋgá, nji Mwān, nē muud yēsh Mwān mē cēel sá ná á mpúg yé.

²⁸ «Bĩ buud bí ngə wádúga nē mimbag mĩ ájijilə wá, zəgá mēdí, mē é sá ná bí wógag. ²⁹ Maguləgá ná shé sáág iséy byām fulá, bí zág ŋwa njígúla wām. Mə jĩ nē jə lām, mē kú nē intúgúli. Bí é yidá mpu yowula, ³⁰ nəcə iséy byām i akwówáláyé, mbag wām wĩ ŋkĩ yúsa.»

12

Yésus nē məc̄c̄c̄ mē Sábaad

(Mak 2.23-28; 3.1-6; Luk 6.1-11)

¹ Dúl fwála í á bə ná, Yésus bānōŋ *omp-wiín bē bwá á ngə lína ifambá í *blé jwów lú Sábaad. Ompwiín bwá á ka gwág zha, bwá mú ka ngə búgə mĩkəŋg mĩ blé, ngə də. ² *Ofarizyēŋ bwá mú dág sósłúgá wəŋgá. Bwá mú cĩ nē Yésus ná: «Dugĩ, ompwiín bwó bwá ngə sá sá məc̄c̄c̄ mē amágúláyé nē muud sáág jwów lú Sábaad yĩ.» ³ Nji Yésus mú bəsa nē bwo ná: «Ye bí afwóyē bwele lə sá *Dávid nyə á sá ja bānōŋ buud bē bwá á gwág zha yĩ? ⁴ Nē nyə á kə nyilĩ banda *mátúnuga dí, kə də íbuléd í á də bə cĩ shú yəla Zembĩ gũmá yĩ; í njúl ná tō nyə tō buud bē bwá á shígé bə nē zhĩf ná bwá dág byo. Ngəá, məc̄c̄c̄ mē də cĩ ná nji ofada wə bwá dág də byo, kú nē ngwól múúd shús? ⁵ Bĩ mē də bwey lə məc̄c̄c̄ mē Moyiz. Ngəá mē ngə cĩ ná jwów lú Sábaad ofada bwá də sēy *Mpáánzə Zembĩ dí? Ntó jĩ ná bwá dā ntə c̄c̄c̄ á jwów lú Sábaad, nji Zembĩ kú yə bwo məc̄c̄c̄. ⁶ Mē jaaw bí ná shé músə nē gúl sá shé mē jalá nē ságusə ntə Mpáánzə Zembĩ yĩ. ⁷ Kálad Zembĩ ngə cĩ ná: “Má bul

jĩ ná buud bwá gwágúg buud cey lámád, ntə ná bwá dág sá mē mátúnuga.” Bĩ mbām ngə mpu gwág ciyá nĩ, ŋkĩ bĩ shígé fānda yə buud ónĩ məc̄c̄c̄ ntó. ⁸ Mpugá ná *Mwān mē Múúd ngə jwú nē məc̄c̄c̄ mē Sábaad.»

⁹ Yésus mú wú na jini kúlád, a mú kyeey kə nyilĩ *mpáánzə mĩnjígúla dí. ¹⁰ A mú kə kwey ngwól múúd cínəŋgú ná mbwə í mē shĩn shwáám̄b. Ofarizyēŋ bwá á ka ngə s̄y zhĩf ná bwá jéég Yésus njagá, bwá á ka jĩ nyə ná: «Ye məc̄c̄c̄ mēshé mē magulə ná bwá lwágug mbəl jwów lú Sábaad?» ¹¹ A mú yida cĩ nē bwo ná: «ŋkĩ ngwól múúd á na gwoong jínúđ jĩ nē taw ngwúd ná bān, taw jəŋgá ka kud bíd jwów lú Sábaad, ngəá nyə e kə bíf gwo, a bān, yil gwo bíd? ¹² Ngəá muud jĩ nē mfiif c̄y taw? Ntó jĩ ná, məc̄c̄c̄ mēshé mē magulə ná sá sáág buud manywa jwów lú Sábaad.» ¹³ A mú cĩ nē muud á shwáám̄bulə mbwə ná: «Kwéégug mbwə.» A mú kwéég mbwə, í mú bə mpwogé nda wúlágá. ¹⁴ Na, Ofarizyēŋ bwá mú wós tóón, kə sá shwushwaga, s̄lə zhĩf ná bwá c̄c̄c̄lə Yésus shwiŋ.

¹⁵ Ja Yésus mē mpu yuug jəŋg yĩ, a mú wú cínəŋg. Buud bwá mú bə nyə áncuncuma. Yésus mú ngə lwag mĩmbəl myēsh, ¹⁶ á ngə báásulə bwo ná bwá kú bwele sá ná buud bwá mpúg mbii váál múúd á jís yĩ. ¹⁷ Ntó kéel mē Zembĩ, Izayĩ nyə á cündə yĩ, í mú bwəma. Zembĩ nyə á cĩ ná:

¹⁸ Sól mäsáal wām wə éga, nyə wə mē á f̄c̄c̄sh yé.

A jĩ abábə waamá, lám wām wēsh wúsə nyádĩ. Mē bá yə nyə Shíshim wām.

Nyə wə mē bá zə lwágulə ilwon jĩ búúd tútəlĩ mē Zembĩ.

¹⁹ Nyə abúlə də shuya nē buud, a kú saaguwo,

kú nē muud mē bá gwádúga kál dé mánjkumbə mē búúd dí yé.

²⁰ Nyə á búle lal lám nda muud mē kə casulə mbwu í mē bwey lənguwo yĩ,

tō nda muud mē jímə ngwiile lám̄ba í mē shĩn tag yĩ.

A bá bə nē jə lām ntání kə jé ja búúd bēsh bwá bá mpu tútəlĩ mē Zembĩ yĩ.

²¹ Ilwon jĩ búúd byēsh í bá ngə bwánd sósłúgá yé nē búgá.

Bōw á kú nē ijuugá

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-24; 12.10)

²² Mpúsə na, buud bwá mú zə nē wúl mbəl wə Yésus. Jamb í á wá nyə mánjkadad ná á bág, nyə áncim-ncim, nyə fífí. Yésus músə yil muud éne jamb, a mú dūgya, a mú námá lās.

²³ Buud bwá á bə cínəŋg áncuncuma wá, bwá

mú bul káam. Bwó ná: «Mwân mæ *Dávid dí éga?»

²⁴ Ja *Ofarizyên bwó má gwág ciyá jooŋg yí, bwó mú shwána, bwó ná: «Muud éne nga yíl mæjamb næ ŋkul má Belazebul, njwú mæjamb.»

²⁵ Nji, Yésus mú mpu mítádúgá myán, a mú ka ci næ bwo ná: «Búúd ɔ dúl faan bwó ká bóóg nga lúmbuli bwámé næ bwámé, faan dooŋg í é jɛɛ ná mpaá. Buud wá wúl ngwála bwó ká béégya, lúmbuli bwámé ná bwámé, ngwála waoŋgá í shîn bwíl. Ntò námá, búúd ɔ wúl njów bwó ká bóóg nga lúmbuli bwámé ná bwámé, njów búúd waoŋgá í ábúlé bwey næ jímbulá. ²⁶ Nkí *Sátan má yida nyinga cuwo, nga yíl nyáméfwó, ntò ji næ a má bóog, faan dé í ka tów na ntúdel? ²⁷ Nkí Belazebul wó ngó yæ mæ ŋkul ná mæ ngóg yíl buud mæjamb nda bí ngó ci ná, zó nyé nga yæ buud bán ŋkul nyooŋgá? Ngaá bwáméfwó bwó nga mpu lwágulá bí ná sán ná bí búsa næ mæbɛɛ? ²⁸ Nji, nkí Shíshim má Zembí wó ngó yæ mæ ŋkul ná mæ yilág buud mæjamb í, mpugá ná Faan má Zembí í mú wa.

²⁹ «Muud cúgé na ŋkul nyíi njów má ŋkunkul, déég nyé isá byé, a kú fwo figa ŋkunkul waoŋgá shí, wóla næ mæŋkæda. Nji, á ká shîn wóla næ mæŋkæda, a mú ka tæm sha nyæ njów.

³⁰ «Muud mæ bá kú kɛɛm mæ yé, a nga lúmbuli næ mæ. Muud mæ bá kú zæ wá mábwá ná sáná sá sééngug yé, a nga yida caam. ³¹ Sá jooŋg wó má jaaw bí ná Zembí mæ bá juu búúd *misám na *bwaasúla mpu bwó ngó sá yí. Nji, múúd mæ ká kæ na bwaasúla mpu wó Shíshim, muud waoŋgá nyæ ábúlé bwele bæ na ijuugá. ³² Múúd mæ ká jág lás næ *Mwân mæ Múúd, Zembí juu nyæ. Nji múúd mæ ká jág lás næ Nkɛŋkɛ Shíshim, muud waoŋgá nyæ ábúlé bwele bæ na ijuugá tɔɔ wa cug ga dí, tɔɔ jooŋg í ngó zæ yíd.

³³ «Bí má ká ci ná líí jí fwámé líí, bí má ci ná íbumá byé bísa fwámé íbumá; bí má ká ci ná líí jí bów-bów líí, bí má ci ná íbumá byé bísa bów-bów íbumá. ³⁴ Yé iyélukag íga, bí njúl íbów-bów í búúd, bí búsa næ ŋkul ci fwámé íciyá na ntúdelé? Sá múúd ngó bul táduga lámúd yí, gwó wá mpu yé í dúlás yí. ³⁵ Jjɔɔ múúd lám yé wúsa næ jɔɔ kwɔɔzú, í ka dú wéeshuli jɔɔ isá; bów-bów múúd yé lám næ bów-bów kwɔɔzú, ka námá dú wéeshuli bów-bów isá. ³⁶ Mæ mpú jaaw bí ná jwów Zembí mæ bá zæ sámɔ buud milású yí, muud yésh mæ bá tów kooɔdud næ íciyá nyæ á lás ílís-lís yí. ³⁷ Wo bá nwa ŋkaam nkí mæbɛɛ íciyá byò dí.»

*Kala búúd ámakuu-mæ-sómbá
(Mak 8.11-12; Luk 11.24-26, 29-32)*

³⁸ Ná ndéé, bóól *Oyíguli ó mæcéɛ bânŋj bóól *Ofarizyên bwó mú ci næ Yésus ná: «Yé Yíguli sá má cɛɛl ná wó lwóg sá dúl *shimbá sá dágúg.» ³⁹ Yésus mú bɛsa næ bwo ná: «Mbɛɛ kala búúd í njúl nkí bów, næ mítádúgá olíŋgá í bálé jí ná mæ lwóg bwo shimbá! Bwó ábúlé dág dúl shimbá, nji dooŋg í á bæ næ Zhwónas *muud micúndá má Zembí yí. ⁴⁰ Nda Zhwónas nyæ á já ibulú ílól næ mimwásá mílól shú ánúni dí mwɔ dí ná, ntò námá wó *Mwân mæ Múúd mæ bá já ibulú ílól næ mimwásá mílól mándalú dí cwú yé. ⁴¹ Jwów Zembí mæ bá zæ sámɔ búúd milású yí, buud ó Ninivá bwó bá tów tatali yæ kala búúd ga mæbɛɛ. Nacé báá, bwó á cénd mítádúgá ja bwó á gwág cúndá Zhwónas nyæ a cúnda yí. Dugá, sá í ntɔ Zhwónas yí jisá wa. ⁴² Cí ámuɔá í á wú *mákóól má jwów* yí í bá námá tów tatali yæ kala búúd ga mæbɛɛ. Nacé nyæ á gwaa zhu íjumá í shíd zæ gwágulá fug má Sálamun. Dugá, sá í ntɔ Sálamun yí jisá wa.

⁴³ «Ja bów-bów shíshim í dú wú múúd nyúúúú yí, í dú ka nga jéŋla mósíhi má mish-wééshá ngálá sɔ wogá. Nji nkí í bá kú kwey wogá, ⁴⁴ í mú táduga ná: «Mæ zæ nyinga kæ mádí njów, kál má á fwo dú ji yí.» Í ká zæ kwey njów cwúd, nji ngwámúlá, sá jesh jɔ kwambulá, ⁴⁵ í é kæ nwa mílégá míshíshim zangbá mí njúl næ ŋkád ntɔ wáméfwó, bânŋj besh bwó mú kæ nyíi njów, kwambulá jiya cinooŋg. Ná ndéé, cug mæ múúd waoŋgá í mú nyinga jág bów, ntɔ mbií í á fwo dú bæ yí. Má jaaw bí ná kala búúd ábábów ga í bá shúgula mbií waoŋgá.»

*Fwámé njów búúd má Yésus
(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)*

⁴⁶ Yésus ngó ná lésha næ ncúlyá buud ntáni, nyooŋgá yé bânŋj omínyoná bé bwó mú jé. Bwó músa tów tóón, bwó ngó sá ná bwó lésha næ nyæ. ⁴⁷ Ngwól múúd mú kæ jaaw Yésus ná: «Nyooŋgá wóó bânŋj omínyoná bwó búsa na tóón, bwó nga cɛɛl lésha næ wo.» ⁴⁸ Yésus mú bɛsa næ né ná: «Nyooŋgá waamâ wó zæ? Omínyoná báamâ wó ózɔ?» ⁴⁹ A mæ séémɔ mbwá ngeɛ *ómpwíín bé dí. Nyæ ná: «Dugá, nyooŋgá waamá næ omínyoná báamâ, bwó wó óga! ⁵⁰ Muud yésh má dú sá sá Sónŋgá waamá a gwów mæ jí yí, nyæ wó jí mínyoná waamá, nkí kóól waamá nkí ntág nyooŋgá waamá.»

13

*Kanda mbóol mæmpag
(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)*

¹ Námá jwów ní dí, Yésus nyæ a wú njów, kæ ncindyé mán, kæ jí shí. ² Buud bwó mú kæ sɛɛngya nyáɔí nkí jág bulya næ ndéé, a mú tów

12:24	10.25	12:28	Luk 17.21	12:29	Iza 49.24	12:30	Mak 9.40; Luk 9.50	12:31	12.24	12:33	7.16-18
12:34	3.7	12:36	Zhk 3.6-10	12:38	16.1-4; Mak 8.11-12	12:38	Yuá 6.30; 1Kr 1.22	12:40	Zhn 2.1; Mat		
27.63	12:41	Zhn 3.5	12:42	10j 10.1-10	*	12:42	mákóól má jwów: Ciyá ní í ká ná Sud; wo é kwey fɛɛl-fɛɛl yé				
ŋkɔw á ofɛɛl-fɛɛl í íciyá dí.	12:45	2Pr 2.20	12:50	6.10							

kə kəwa byóólád, kə ji shí, buud bān cínú.
³ A mú ngə kənd bwo zhwog mikanda. Nyə nə bwo ná: «Ngwól mbəol məmpəg nyə á zə kə myeeg mpəg. ⁴ Ja á má ngə myeeg yí, nyúl mpúmá í má shugula zhíí ná zhíí. Inunú í mú zə, zə shín lúú nywò. ⁵ Nyúlúgá í mú shugula shí á məkwóógú, kú ná fwámé mándəlú cínəng. Í mú námá ləl wéesh míngwu, nəcé mándəlú má á shígé fifə. ⁶ Nji, ja yásá í má faan yí, míngwu mī mpwásá mī mú jígə, shín shwáás nəcé kú ná fwámé míkəplə. ⁷ Nyúl mpúmá í mú shugula íbiin-bíinəd. Ibiin-bíin byəəng í mú ləl juwo ná ndéé káda íkəplə í mpəg. ⁸ Nji, nyúl mpúmá í á shugula shí áttətagú dí, í mú ngə wúmə, dúga shug wúmə íbumá təd, dúga íbumá məwúm məsaman, dúlúgá məwúm málól.» ⁹ Yésus mú cí nə bwo ná: «Muud jí nə məlwə mə gwág yé, a gwág.»

*Nəcé jí Yésus ngə jíguli mikanda dí yí
 (Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)*

¹⁰ *Ompwíín bə bwo mú shísh nyádí, kə jí nyə ná: «Nəcé jí wó ngə jíguli buud mikanda dí yí.» ¹¹ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Jísə nəcé Zembí nyə á má sá ná bí báá mpúg mindímba myá Faan á gwów; nji nyə á shígé sá bósólúgá ntó. ¹² Muud jí nə baalə fug yé, Zembí mə bá kwádulə nyə nywə, a mūsə bul nyíngə bə nə ndí. Nji nyəəng cúgə nə ndí yé, Zembí mə bá mēl yíl nyə búbaalə á jí nə ndí yí.* ¹³ Mə ngə jíguli bwo nə mikanda nəcé bəsə bwə tēem kənd mīsh, bwə kú dág, bwə tēem gwágulə, bwə kú gwág kú námá wámbulə. ¹⁴ Ntó kéel má Zembí, Izayí nyə á cúndə yí, í mú bwəma shú dān. Kéel dəəng dí ná:

Bí mə bá du kənd málwə, nji bí kú bwele wámbulə;

bí du kənd mīsh, nji bí kú bwele dág;

¹⁵ nəcé kúl búud ga í má shín lal mílám,

bwə má shín juwal málwə,

wə búdal mīsh;

nə mīsh mánj mə á bá dág,

məlwə mánj mə á bá gwág,

mílám myánj mí á bá wámbulə.

Nkwunjá bwə á bá cénd kuú njəənd,

nə ndéé mə mú lwag bwo.»

¹⁶ Yésus mú cí nə *ompwíín ná: «Bí bān, mīsh mún má má jəla nəcé má ngə dág; məlwə mún jəla nəcé má ngə gwág. ¹⁷ Búbálé má jaaw bí ná, zhwog *buud c mícúndə ná otútálí ó búúud bwə á bə nə yéesh ná bwə dág sá bí ngə dág yí, nji bwə áshígé dág. Bwə á bə nə yéesh ná bwə gwág sá bí ngə gwág yí, nji bwə áshígé gwág.»

*Féél-féélí á kanda mbəol məmpəg
 (Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)*

¹⁸ «Kagá gwágulə nda kanda mbəol məmpəg í ká ná. ¹⁹ Múúud mə ká bə ná, a gwágulə Kéel á Faan á gwów nji a kú wámbulə, Mbúwálú múúud nyə é zə, zə yíl nyə mpəg í ámə kə lámád yí: ntó jí ná nyíni jísə tən mpəg í á shugula zhíí nə zhíí yí. ²⁰ Muud jísə tən nda mpəg í á shugula shí á məkwóógú dí yé, jísə nyəəng jí ná, a gwág Mílású mí Zembí, a lág myə nə məshusug; ²¹ nji a kú ná míkəplə nyádí cəgud, a kú wá nadá, á bə Mílású mí Zembí nji kúkúl baan, á ká námə bwəma nə mántágulə nkí cúwálí nəcé Mílású mí Zembí, a julə nyúul. ²² Muud jísə tən nda mpəg í á shugula íbiin-bíin dí yé, jísə nyəəng á ná, a gwág Mílású mí Zembí, njíí, yágúwó isá yá mánj mwów, nə wámbulə məbíi í mú zə káda Mílású mí Zembí, mí mú bə nda wúmə. ²³ Muud nywáá jísə tən nda mpəg í á shugula shí áttətagú dí yé, jísə nyəəng á ná, a gwág Mílású mí Zembí, a wámbulə myə, a mú wúmə, dúl shug wúmə íbumá təd, dúl məwúm məsaman, dúlúgá məwúm málól.»

Kanda bəw-bəw ká

²⁴ Yésus nyə á nyingə námə kənd buud wúl kanda ná: «Faan á gwów dúsə nda lān ga: Ngwól múúud nyə á zə sá fambə, a myeeg jə mpəg idəw. ²⁵ Nji, mpwó-bulú, búúud bēsh bwə njúl ígwəd íí, wúl zhízhín mūsə zə bə gúl bəw-bəw ká ná fambə níid nə ndéé a mú kyey. ²⁶ Ja mpəg í á kə, í wá məbaga yí, bəw-bəw ká í á kə námə, í mūsə nyín. ²⁷ Nə ndéé, amádí fambə osól ó māsáal bə bwə mú kə jí nyə ná: “Mása, ngaá wo á bə nji mpəg anyunywaá wódí fambə? Ká, bəw-bəw káá jān í ngə wú ngow?” ²⁸ A mú bəsa nə bwo ná: “Wúl zhízhín wām wó í á jəla nə zə sá ntúni.” Bwə nə né ná: “Ye sá kág tí yíl íkáá byəəngá?” ²⁹ Nyə ná: “Mbó! Kúgá kə. Bí á bá ngə béduga íkáá nə fwámé idəw, byēsh í mú ngə taw. ³⁰ Bídúgá idəw nə káá abúbəw byēsh í wíyúg, kə wósó ja búúud bwə bá zə saag idəw yí. Mə é bá cí nə buud bəəng nə bwə téédég tí íkáá í abúbəw, bwə wósó byo mimbwəomb, kə bá jígal. Bwə ka tēem zə kwós idəw, kə wá nkundád.”»

Kaanə búbumə mpəg

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yésus nyə á nyingə kənd bwo wúl kaanə ná: «Faan á gwów dúsə nda búbumə *mutarud ngwól múúud nyə á myeeg nyádí fambə yí. ³² Búbumə jəəng wə í búl cwaágawo nə bíl íbumə í məmpəg byēsh. Nji ja í dú kə yí, í du gwaa cə mósólúgá məmpəg má fambə; í bə fwámé lílí, inunú zə jí nyádí mólówad.»

Kaanə ləvur

(Luk 13.20-21)

13:9 11.15 **13:12** 25.29 * **13:12** Na ngə ceel cí ná: muud jí nə yéesh ná a kyey nə fug má Zembí yé, nyə é nyingə bul bə nə fug nyəəng; muud cúgə nə yéesh jəəng yé, nyə é ngə yida jímbal búbaalə fug á jí nə ndí yí. **13:14** Iza 6.9-10; Yuá 12.40; Mís 28.26-27 **13:17** 1Pr 1.10-12 **13:22** 1Tm 6.9-10 **13:30** 3.12; Mbú 14.14-15 **13:31** 17.20; Luk 17.6 **13:32** Eze 17.23 **13:33** 1Kr 5.6; Gal 5.9

³³ A mú nyingə kənd wúl kaanə ná: «Faan á gwôw dásə nda fuú *lavur. Ja múdá má ŋwa wə, a fugə nə məmpíí má ŋgug bələd málóol yí, í é sá ná ŋgug wəŋg wəsh í búndəwəg.»

*Nacé jí Yésus ŋgə júguli mikaanəd yí
(Mak 4.33-34)*

³⁴ Yésus nyə á ŋgə ci buud isá ini byēsh mikaanəd, nyə a shigé dū bwele lás nə bwo kú kənd kaanə. ³⁵ Nyə á ŋgə sá ntó ná iciyá í ŋgwól *múúd micúndá í bwəmag mbii nyə á cila yí, ná:

Mə bá ləsha nə bwo mikaanəd.

Mə bá wéesh isá búud bwə afwóyé bwele mpu té Zembí nyə á fwə shí yí.

Féel-féeli á kanda bəw-bəw káa

³⁶ Yésus músə wú kúl búud bwə á bə áncuncuma yí, keye kə njów. *Ompwíin bé bwə mú shísh nyádí. Bwə nə nyə ná: «Féélúg sá kanda á bəw-bəw káa í á bə fambá yí.»

³⁷ A mú bəsa nə bwo ná: «Muud nyə á myeeg jə mpəg idəw yé, nyə wə *Mwān mə Múúd.

³⁸ Fambá wə shí búud bwə njúl ga. Jə mpəg wə buud búsə Faan á gwówád wá. Bəw-bəw íkáá wə buud bwə ŋgə bə Mbúwúlú múúd wá. ³⁹ Zhizhiŋ í á bə bəw-bəw íkáá wə Njwú məjamb. Saagula bwə bá saag idəw fambá yí, wə məshíné má shí. Buud bwə bá saag wá, bwə wə *wəŋgəles. ⁴⁰ Nda bwə dū tí íkáá í abúbəw, bwə jígál byo bágəd ná, ntó námá wə í bá bə məshíné má shí dí yé. ⁴¹ Mwān mə Múúd mə bá ntí wəŋgəles bé, bwə zə bigas Faan dé, bwə mú yíl búud bwə ŋgə ndény ból máláamb wá, nə bəŋg búsə kú bish məcəg wá. ⁴² Bwə kə kul bəsh kuda ánní dí. Bwə bá bə cínəŋ, nji bwə ŋgə bwam nə məyá. ⁴³ Ntó otátəlí o búud wá Zembí bwə bá dū faan nda yásə Faan mə Sónŋgú wāŋúd. Muud jí nə málwə má gwág yé, a gwág.»

Kanda jimá lú sá

⁴⁴ «Faan á gwôw dásə nda gúl jimá lú sá jisə shwoó dí gúl fambá yí. Muud má kwey gwo yé a nyingə mpu shweel gwo. A músə kə nə məshusəg, a kə kusha mábii mé mēsh ná ndéé a mú kə kusə fambá jəŋg.»

Kaanə kwóógú álal-kus

⁴⁵ «Faan á gwôw í nyingə námá bə nda lāŋ ga: ŋgwól múúd nyə á dū kusə ijimá í məkwoógú bwə dū lúlə isá í nyanŋá nə ndí yí, ná a ká dū kusha. ⁴⁶ Muud wəŋgú mú ka kwey dəŋg í búl bə nə mfíí cə mólólúgá mēsh yí, a músə kə kusha isá byé byēsh nyə á bə nə ndí yí, kə kusə kwóógú dəŋg.»

Kaanə wód

13:34 13.10-17 **13:35** Sóm 78.2 **13:40** 7.19; Yuá 15.6 **13:41** 24.31; Mak 13.27 **13:42** 8.12 **13:43** Dan 12.3; OoM 5.31; Mat 11.15 **13:44** Flp 3.7-14 **13:50** 8.12 **13:53** 7.28 **13:54** Yuá 7.15 **13:55** Yuá 6.42 **13:57** Yuá 4.44 * **14:1** Tatarāk: Ciyá ní í cugé ciyá mákaa; nji í ká ná «ŋgwámuna nyə á ŋgə jwú nə mpál nə á ŋkúmba faan yé». Dúgúg námá Luk 3.1; 19; 9.7; Mis 13.1. **14:2** 16.14 **14:3** Ləv 18.16; 20.21; Luk 3.19-20 **14:5** 21.26; Mak 11.32; Luk 20.6

⁴⁷ «Faan á gwôw í nyingə námá bə nda wód bwə má wusə mājúwód yí. Í bii óshú mímbií mímbií. ⁴⁸ Ja í má lwánd yí, bwə mú jula, kə nə dwo cindú. Bwə mú kə jí shí, féesh fwámé óshú, wá mimaŋgad. Bwə yíl óshú ó abúbəw, myaas. ⁴⁹ Ntó námá wə í bá bə məshíné má shí dí yé. *Wəŋgəles bwə bá béeg mímbiya mi búud bəŋŋ otátəlí ó búud. ⁵⁰ Bwə bá kul ósól ó mábəw kuda ánní dí. Cínəŋg mə bá bə bwo, nji bwə ŋgə bwam nə məyá.»

⁵¹ Yésus mú jí *ompwíin bé ná: «Ye bi shí mpu gwág isá ini byēsh?» Bwə ná: «Haaw.»

⁵² Nyə nə bwo ná: «Gwə wə má jaaw bí ná, Yúguli məcəg yēsh má júg isá yá Faan á gwôw yé, a jí nda ŋgwól sóŋŋú jisə nə jə kwəzə yé. A jí nə ŋkul wéesh isá í acwúlú nə í agúgwáan cínəŋg kwəzə dəŋgəd.»

*Buud ó Nazarət bwə abúgúláyé Yésus
(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)*

⁵³ Ja Yésus mə shín júguli búud nə mikanda mīnī yí, a mú wú na, ⁵⁴ kə nyádí kwáádá. A mú ká dū yə búud minjúgúlá bwádí *mpáánzə minjúgúlá, mbií í á ná buud bəsh bwə á dū káam, bwə ná: «Dúga váal fúg nə dúga váal *máshimbá í á wú nyə ŋgow? ⁵⁵ Mwān mə kábíndá dí éga? Nyəŋgú dí Mariya? Omínyəŋú bé wə *Yákwb bəŋŋ Yósh nə Shímun nə Yúda? ⁵⁶ Ngaa, okól bé bəsh búsə wə sádí? Məma isá ini byēsh í á wú nyə ŋgow?» ⁵⁷ A mú bə bwo kwal-bəŋgú. A mú ka zə ci nə bwo ná: «*Muud micúndá má dū námá bwəma nə mpyón nji nyádí kwáádá nə nyádí njów búúdud.» ⁵⁸ Ntó Yésus nyə a shigé bul sá məshimbá cínəŋg, nacé buud kú *búgula nya.

14

*Shwiy mə Yuánes Nduu-buud
(Mak 6.14-29; Luk 3.19-20; 9.7-9)*

¹ Mwôw məŋgú dí, Herod á Tatarāk* nyə á gwág bwiŋgyá má Yésus, a mú ka ci nə ósól ó māsáal bé ná: ² «Yuánes Nduu-buud má gwúm. Sā jəŋg wə á músə nə mpifá á ŋgə sá *məshimbá ntáni ni.»

³ Herod nyə á ci ntó nacé nyə á bii Yuánes Nduu-buud, wólə nyə mənəkəda, wə nyə mímbugw dí nacé lésá má Herodyád, mudá má mīnyəŋú yé Filíp. ⁴ Nacé Yuánes Nduu-buud nyə á jum Herod ná: «Wo ajáláyé nə ŋwa mudá éne ná wo bá.» ⁵ Herod nyə á ka dū cəl gwú Yuánes, nji a ká dū fúnda buud nacé nda bwə á dū gwóq Yuánes ná a jisə *muud micúndá ná.

⁶ Ná ndéé, jwôw Herod nyə a tál zan byélé dé yí, shilə má Herodyád í á zə sáág cwánúd,

Herod mûsə bul gwág nyə nywa. ⁷ A mú kaag shilə ni ná: «Mə é fáágulə wo sá jêsh wó é gwaám̄b mə yí.» A keən nkaanə kaagúlə nyə ntó. ⁸ Shilə ni mûsə bɛ ishwambulə í nyóóngú, nyə nə Njwú-buud ná: «Yág mə lúú mə Yuánes Nduu-buud yáásád wa kíkídága.»

⁹ Njwú-buud mûsə gwág ngwóómbúlú wóóngú cey lámúd; nji nda nyə á bwey keən nkaanə mîsh má ójón dí ná, a mú magúlə ná bwá yág nyə. ¹⁰ A mú kənd múúd njów mím̄bwug, kə cígə Yuánes cún. ¹¹ Bwá mûsə zə nə lúú yé yáásád, zə yə shilə ni, a mûsə kə nə wə, kə cwám̄bulə nyóóngú. ¹² Ompwíín ó Yuánes bwá mûsə kə nkény kug nyúul, kə dul. Bwá mû kə nə lán̄ ka jaaw Yésus.

Yésus mə yó búúú idāw

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Yuá 6.1-15)

¹³ Ja Yésus nyə á gwág mbii Herod nyə á ngə tédaga yí, nyə a wú cínong, kə kəwa byóólúú kyeey ná a ká jì nyám̄efwó bugád kál búúú bwá cúgə yí. Nji buud bwá mú mpu ntó, bwá mûsə zə áncuncuma, bwá ngə zhu mǐngwála, bwá ngə kyeey ncindye nə ncindye ngálə bɛ nyə. ¹⁴ Ja á má shulə byóól dí yí, a mú dág mán̄kúmbə mə búúú mání; a mú gwág bwo cey lámúd, a mûsə lwag mím̄bál myáj. ¹⁵ Ja kugú má bii shí yí, *ompwíín bwá mú shísh nyə kúnə-kúnə, kə ci nə nyə ná: «Sá búə wə bugád, kugú námə óga, bídúg mán̄kúmbə mə búúú mágə, bídúg kág mákwaádá, kə kusa sá má dá.» ¹⁶ Yésus mú bɛsə nə bwo ná: «Í ajáláyé ná buud óni bwá kág. Bím̄efwó, yágə bwo sá má dá.» ¹⁷ Ompwíín nə né ná: «Sə cugə ná sá wa, nji íbuléd ítón nə oshú óbá.» ¹⁸ Nyə nə bwo ná: «Zágə mə nə byo wa.» ¹⁹ A mú ci nə buud bəsh ná bwá jíg shí ákándá. A mú ka njwa íbuléd ítón nə oshú óbá óni, a bən mîsh gwów, yə Zembí akíba. A mûsə fɛy íbuléd, yə ompwíín. Ompwíín bwá mûsə kə kaaw búúú. ²⁰ Buud bəsh bwá mú də, jílə, idaw lúg. Byóong í á lúg yí, í mûsə lwánd máb̄wumú wúm nə mábá. ²¹ Buud bwá á də wá, bwá á jee bə budúm otóóshin otóón, kú ló búdá nə ikágə.

Yésus mə kyey májúwó dí gwów

(Mak 6.45-52; Yuá 6.16-21)

²² Námə nji í á shín yí, Yésus nə *ompwíín ná bwá kəwag byóólúú, bwá línág kə nyə shwóg mán̄ fanwiny té nyə é ngə fwo bíd zhwog buud bwá á bə óni yí. ²³ Yésus mú shín bíd búúú, a mûsə bád mbún̄ád nyám̄efwó ná a ká jəgula nə Zembí. Bulú mú zə yínd a njúl cínúú nyámé. ²⁴ Byóól dān í á bə í má wú bwún̄úd fwámé cé. Nji ikwó í á ngə bul jág ntágulə bwo nəcé nkəwə nyə á ngə yida wú kóómb bwá á ngə kə yí. ²⁵ Ngɛɛ mǐngwúm mǐ

kúwo mǐ ashúshwóógú dí, a mûsə zə bɛ bwo, a ngə kyeey nə makuú májúwó dí gwów.

²⁶ Ja ompwíín bwá má dág a ngə kyeey nə makuú májúwó dí gwów yí, bwá mú jág bul fúnda, bwá ngə tédaga ná jísə *jím. Bwá mûsə ka ngə bul bwú ópkwiimbyé nə ífwaas. ²⁷ Nji Yésus mú lɛɛl ci nə bwo ná: «Səlagá milám shí. Mə wá éne, kúgá fúnda.»

²⁸ Pyêr mú ci nə nyə ná: «Nkí jísə wo, ciíg ná mə kyéyug májúwó dí gwów zə nún̄ wódí.»

²⁹ Yésus mú ci nə nyə ná: «Zágə.» Pyêr mú wú byóólúú, a mûsə ngə kyeey májúwó dí gwów, ngə kə wá Yésus. ³⁰ Nji, ja á má dág ná nkəwə ngə bul kunj ná, a mú nyingə bə nə ífwaas, a mú tédé nyasulálə májúwó, a mûsə lɛɛl kám ná: «Yé Dá, cugug mə.» ³¹ Yésus mú námə lɛɛl séém̄b mbwá, kə bii nyə. A mú ci nə nyə ná: «Búgə gwó jì ná nkí tag. Nacé jì wo ámə sá məshwán yí?» ³² Bwá mûsə kəwa byóólúú, nkəwə mú ntág shín. ³³ Bəong bwá á bə byóólúú wá, bwá mú kúd Yésus mabwón̄ shí, yə nyə gúma, bwá ná: «Wo jì bále bə *Mwán má Zembí.»

³⁴ Bwá má shín lína mán̄, bwá mú jé loom á Genezarét. ³⁵ Buud wá kúkál bóong bwá má yag Yésus, bwá mú kyeey nə lán̄ mán̄d má kúnə-kúnə mēshud. Buud bwá mú zə nyə nə mím̄bál myésh. ³⁶ Bwá mú tégə nyə mabwá ná a bídúg ná bwá jísówúg ngə kún̄ya nji nə *mbwaag káándə yé. Bəong bwá á ngə kún̄ya nə nyə wá bwá mú ngə yál.

15

Məfúlú mə ímpáám̄bə nə məcɛɛ mə Zembí
(Mak 7.1-23)

¹ Bóól *Ofarizyên nə *Oyíguli ó məcɛɛ bwá á wú Yurúsalem wá, bwá á ka shísh wá Yésus, kə ci nə nyə ná: ² «*Ompwíín bwó bwə ngə ntə məcum mə ímpáám̄bə, bwə ngə dá kú gusa máb̄wá. Jí í sá ntó?» ³ Yésus mú bɛsə nə bwo ná: «Nacé jì bí bān̄ ngə ntə mpándí mə Zembí, bí ngə yida baagulé məcum mə ímpáám̄bə yí?» ⁴ Zembí nyə á ci ná: «Gúmálúg sóóngú wóo nə nyóóngú wóo.» A nyingə námə ci ná: «Múúd mə ká lweem sóóngú yé nkí nyóóngú yé, bwá jəlá nə gwú múúd wóóngú.» ⁵ Nji bí bān̄ bí ngə ci ná: «Múúd mə ká jaaw sóóngú nkí nyóóngú ná: ‘Sá mə ámə nywá kwiínd wo nə ndí yí í mûsə məyána shú mə Zembí,’ ⁶ í cúgə bwele bə múúd wóóngú obuləga ná a yág sóóngú nkí nyóóngú gúma.» Ngaa ná bí ngə sá nə Milású mǐ Zembí mǐ bág nkán̄gúg, məcum mún̄ yidá mpu yáág? ⁷ Bí búə nə məkán̄! Izayí nyə á bə nə nkaam ja nyə á cúndə shú dánúú ná:

⁸ Kúl búúú ga í ngə gúmal mə nji mím̄pu dí, mǐlām myáj mǐ njúl shwóg-shwóg nə mə. ⁹ Wán̄ ngálə ságusə bwá ngə ságusə mə yí wúsə ntó ngwas.

Bwá ngə yida jǵguli buud minjǵgúlá myá mǎnpándí má búúd.»

¹⁰ Yésus músə ka yid, lésə nə buud bwá á bə cínǵngú áncuncuma wá, nyə nə bwo ná: «Bényúgá mǎlwə, mpu gwágulə. ¹¹ Sǎ í də nyíi múúd mpu dí yí, gwá dí í də wá múúd mǎlwəaguwó mǐsh má Zembí dí; nǵi sǎ í də yida wú múúd mpu dí yí, gwá wá í də wá nyə mǎlwəaguwó.»

¹² Ompwíin bwá mú shísh nyádi kúná-kúnə, kə cǐ nə nyə ná: «Ye wo mpú ná lású wó ámə lās nǐ í ámə bul ntágulə Ofarizyēn?»

¹³ A mú bəsa nə bwo ná: «Sǎ jēsh sǒǵngú waamə nyə a shígé bə yí, í bá tǎw nə mikǵplá.

¹⁴ Bídúgá bwo. Búsə wəancím-ncím, bwá ngə bii bóól wəancím-ncím mbwád ná bwá jaand nə bwo. Nǵi ngwól áncím-ncím má jaand nə ngwól, bēsh bwá é búla búúd.»

¹⁵ Pyēr músə cǐ nə nyə ná: «Féélúg sǎ mp-wokwoond nǐ.»

¹⁶ Yésus mú lās ná: «Ye bi búsə námə kú mpu gwág isá? ¹⁷ Ye bi agwágé ná sǎ jēsh í nyíi múúd mpu dí yí, í də kə mwǵ dí, í músə cǵ kə búúd? ¹⁸ Nǵi isá í də wú múúd mpu dí yí, í də zhu lámúd, byó wá í də wá múúd mǎlwəaguwó mǐsh má Zembí dí. ¹⁹ Nəcə lámúd wá bǒw-bǒw mǐtsádúgá mǐ də zhu yé, nə mǎgwú mə búúd, nə minəomb, nə janǵa, nə júwo, nə yálə búúd ompwənə, nə *bwaasálo mpu. ²⁰ Isá í də wá múúd mǎlwəaguwó mǐsh má Zembí dí wá íni. Dǎlə idǎw kú gusa mǎbwá í ádé wá múúd mǎlwəaguwó.»

Búgá má mudá á Kanaan (Mak 7.24-30)

²¹ Yésus músə wú na kúl nííd. A músə kə kǒǒmb shí á Tir nə Sidon. ²² Ngwól mudá á nǵn, a njúl shilə Kanaan, mú ngə zə nyádi a ngə kím ná: «Yé Cwám̄ba, Mwān má *Dávid, bwǵúg mǎ ná nkwoǵú. Jamb í má jǎg bul bii shilə wām.» ²³ Yésus mú ji nyə kúl-kúl. *Ompwíin bwá mú shísh Yésus kúná-kúnə, zə cǐ nə nyə ná: «Wǵngúg nyə, a ngə sǎ kǎngá bǵǵlə sǎ nə nkwiimbyé.» ²⁴ Yésus mú bəsa ná: «Zembí nyə á nti mə shú íncwəmbé í *Izəyél, í mú ngə cwaguwa yí.» ²⁵ Nǵi mudá éne nyə músə zə kúd mpwóómbú shí wá Yésus, jǵgula nə nyə ná: «Yé Cwám̄ba, shwǵgá mə.» ²⁶ Yésus mú bəsa nə né ná: «Jwǎlə idǎw í bwān ə njǵw, wusə yə ómpyá, í anywáyé.» ²⁷ Nyə nə Yésus ná: «Jísə bále bə ntó. Ká, Cwám̄ba, ompyá bwá də námə cwála mǎmpulú má də kud tǎwuli ómása dí shí má.» ²⁸ Yésus músə cǐ nə nyə ná: «Mudá éga, wo ji nə fwámé búgá. Sǎ wó ngə ji yí, í bǎg námə ntó.» Námə wəla dǒǵngú dí, mwān mə mudá éne músə yál.

²⁹ Yésus músə wú kúl nííd. A mú ngə bə ncindyə mǎnǵ má Galilə ná ndeé a kə bád

wúl mbǎnjád, kə ji shí. ³⁰ Buud bwá mú zə sɛɛngya na nyádi áncuncuma; bwá ngə zə nə buud bwá á də nyás wá, nə wəancím-ncím, nə wəkúmalwə nə buud wá ijám, nə mǐl zhwog mimbāl. Bwá mú zə ngə bwǵig myo Yésus dí shí makuú, a mú ngə lwag myo. ³¹ Buud bwá á bul ngə káam íffí ngəlá bále lās, buud ə jǵám bwá ngə bə mpwogé, bǒǵng bwá á də nyás wá bwá ngə kyey kú ná kwo nyás, wəancím-ncím bwá ngə mpu dúg; bwá mú ngə sǎgusə Zembí á Izəyél.

Yésus má nyingə yə búúd idǎw (Mak 8.1-10)

³² Yésus músə jǵw *ómpwíin bə, nyə nə bwo ná: «Mə ngə gwág buud óga nkǵnkwoǵulə nəcə sǎnǵn sǎ má ji mwǵw mǎlǎl, bwá cǵgé ná nə sǎ má dǎ. Mə acéélé nying bwo ntáni zha, bwá á bá kə tag nə mǎntambuli zhííd.» ³³ Ompwíin bwá mú cǐ nə nyə ná: «Sǎ é sǎ ntǎdelé ná sǎ bǎg nə bimbí lú idǎw mə yə zhwog buud óga wa bugád?»

³⁴ Yésus mú ji bwo ná: «Bi búsə nə íbuléd íné?» Bwá ná: «Zangbá, nə búbaalé íshúshú.» ³⁵ Yésus músə ka cǐ nə buud bwá jǵg shí. ³⁶ Ná ndeé a músə njwa íbuléd zangbá byǒǵngú nə oshú, a yə Zembí akiba, a fəy byo ikál ikál, yə ómpwíin bə, bwá mú kə ngə kaaw buud. ³⁷ Muud yēsh mú də ná ndeé jǵla. Zhwog ikál í mú lúg tǎn mǎkúds zangbá. ³⁸ Buud bwá á də wá, bwá á bə buud otóshin onǵ, nǵi budúm kú lǵ búdá nə ikágá. ³⁹ A músə ka bíd nə buud bwá nyingəg, nyə mú kəwa byóólád, kə kǒǒmb shí á Magadan.

16

Ofarizyēn bwá ji shimbá (Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

¹ Bóól *Ofarizyēn nə *Osadwisyeŋ bwá á zə ji Yésus njǵa mǎbwǵbúlán, bwá ná a lwóg bwo dúl *shimbá í ngə zhu gwǵw. ² Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Bi má də bə, bí má kǎ dúg mpwó-kugú ná jonǵ dúsə títi ná zhwunǵ, bi ná jwǵw á mǎn í bá bə ná sǎǵ. ³ Nǵi ná, kúndə mǎn, bí má kǎ dúg jonǵ nkí shila, bí mpu ná mpú nyə é nywǵ. Bi má də mpu yag íyuuǵ í jonǵ; nǵi bi kú mpu yag sǎ í ngə sǵy mwǵw mǎga dí yí. ⁴ Mbɛɛ kala búúd í njúl nkí bǒw, nə mǐtsádúgá olǵingí í bále ji ná mə lwóg bwo shimbá! Bwá ábulé dúg dúl shimbá, nǵi dǒǵng í á bə nə Zhwónas yí*.» A músə wú na bwá dí, kyey.

*Bǒw Ofarizyēn bǎnǵ Osadwisyeŋ mǐnjǵgúlá
(Mak 8.14-21)*

⁵ *Ompwíin bwá á wusa njwǎalə íbuléd ja bǎnǵn bwá á líina mǎnǵ kə fanjwíny yí. ⁶ Yésus

15:11 Mis 10.15; 1Tm 4.4; Tit 1.15

15:14 23.16, 24; Luk 6.39; Rom 2.19

15:19 Gal 5.19-21

15:22 20.30-31

15:24 10.6; Rom 15.8

15:28 8.13

15:29 5.1

15:32 14.13-21

15:32 9.36

16:1 12.38-39; Luk 11.16,

29-30 16:1 Yuá 6.30

*

16:4 Sǎ jǒǵng jísə ná Zhwónas nyə á já mwǵw mǎlǎl mwǵ shúd.

16:6 Luk 12.1

16:7

Mak 6.52

mú ci ná bwo ná: «Jigá ncê ná *Ofarizyên bânôn *Osadwisyên *lávur wán.» ⁷ Bwé mú ka ngə nyímbula bwámé ná bwámé ná: «A lás ntúni nacé nda sá shigé zə ná ibuléd ná.» ⁸ Yésus mú ka mpu sá bwé á ngə téduga yí, a mú ci ná bwo ná: «Buud bām tagúla ná búgá jín éé! Jí tédúgá wúsá bí nji ná bí shigé ngwa ibuléd yí? ⁹ Jí bí má cá gwág ntúni yí? Ye bí anyíngáyé ná téduga ibuléd itóon búúd otósshin otóon bwé á da yí, ná bímbí lú mábwumú má íkúl bí á lág ná ndí má? ¹⁰ Ye bí kú téduga ibuléd zangbá búúd otósshin onə bwé á da yí ná bímbí lú mákúdsá má íkúl bí á lág ná ndí má? ¹¹ Nacé jí bí má cá gwág ná mē angé ná lás lésú ibuléd yí? Mə ngə ci ná: “Jigá ncê ná Ofarizyên bânôn Osadwisyên ləvur wán.” ¹² Bwé mú ka tēem mpu gwág ná nyə á shigé ngə lás ná bwo lésú ləvur á ibuléd. Nyə á ngə yida ci ná bwé bəyug minjígúla Ofarizyên ná Osadwisyên bwé ngə jígúli myá.

Yésus jisə Mesí

(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³ Ja bwé má kə jé shí á Sezaré mə Fílíp yí, Yésus mú ngə jí *ompwíín bē ná: «Buud bwé ngə ci ná *Mwān mə Múúd jisə zə?» ¹⁴ Bwé mú bəsa ná: «Bóól búúd bwé ngə ci ná jisə Yuánes Nduu-buud, bóól ná jisə Eli, bóólúgá ná Zheremí nkí ntə ngwól *múúd micúndá.» ¹⁵ Nyə ná bwo ná: «Ká bí bāy, bí ngə ci ná mə jisə zə?» ¹⁶ Shímun Pyēr mūsə bəsa ná: «Wo jisə *Křst, *Mwān mə Zembí á kuwól» ¹⁷ Yésus mūsə nyíngə lás, nyə ná Pyēr ná: «Wēé má jəla, yé Shímun Mwān mə Zhwónas. Muud dí nyə áma lwágulə wo sá wó má ci ní. Sónngú wām jisə gšwów wə nyə áma lwágulə wo gwo. ¹⁸ Mēé má ka jaaw wo ná wo wə Pyēr. Wo má bəle bə kwóógú. Nda bwé da lwə njów kwóógú dí gšwów ná, mə bá seəng *Də lú obúgula dām kwóógú dwó dí gšwów. Tēem bə shwiy í ábúle sá bwo sá. ¹⁹ Mə bá yə wo ijuwəga yá Faan á gšwów. Sā jēsh wó bá cēgla shí ga dí yí, í bá ntó gšwów, joəng wó bá wiínzh shí ga dí yí, í bá bə ntó gšwów.» ²⁰ Nə ndéé, a mú ka mpu báásulə ómpwíín ná bwé kú bwēle jaaw múúd ná á jisə Křst.

Yésus mə bá yə, a nyíngə gwúm

(Mak 8.31-33; Luk 9.22-27)

²¹ Tééd ná, a mūsə ka tééd jaawúle *ómpwíín bē ná í jii ná á kəg Yurásəlem, ná ocúmbá buud wá loom ná milúluú myá ofada ná *Oyígúli ó məcəcə bwé jəlá ná kə jág jugushi nyə, bwé gwú ntəng nyə. Nji á bá gwúm shwon dí jwów lú lél. ²² Pyēr mūsə kə

nə nyə koogú, kə lás nə nyə ná: «Mbó! Zembí kyémug wo, Cwámba! Mbíi sá wəəngú í ábúle bə ná wo.» ²³ Nji Yésus mú yid, nkáánd nə nyə ná: «Wúg mə ná, *Sátan! Wo jí mə məma bəəgú. Mitədəgá myó mí cúgə mítədəgá mí Zembí, mīsə nji mítədəgá myá buud.» ²⁴ A mūsə ka ci nə ompwíín bē ná: «Nkí muud má cēl bē mə, á bəg kú jagulə nyáméfwó; á nkényug kwolós jé, á bē mə. ²⁵ Nacé, múúd mə ká kaambulə nə cug jé, á yida jímbal gwo. Nyəəng mə jímbal cug jé nacé mə yé, á má yidá kaambulə nə gwo. ²⁶ Nkí muud má bii mábii mēsh mə shí ga ná ndéé *shíshim yé jím, wáyé mfíi nyé é bə ná ndí cinəng yí? Muud jí nə nkul wá jí shú ná á nyíngəg bii shíshim yé? ²⁷ Nacé *Mwān mə Múúd mə bá zə á ngə nkənəwa nda sóəngú yé, bānəng *wəəngəles, á bá zə yə búúd myána mí mīsólúgá bwé á sá myá. ²⁸ Bábálé mə jaaw bí ná, bóól búúd básé wa óga, bwé ábúle bwēle yə, bwé kú fwo dág *Mwān mə Múúd mə zə ngwa jiya ícǐ jé.»

17

Yésus mə lwóyá mǐlwanə myé

(Mak 9.2-13; Luk 9.28-36)

¹ Mpúsə mwów māsaman, Yésus mú ngwa Pyēr ná Zhák bá mǐnyəngú Yuánes. A mú wú nə bwo búúd dí, bwé kə bád wúl məma mbánú. ² Nyúúl nyé mú shwəgla bwo mǐshád, mpwoombá í mú ngə nkənəwa nyə nda jwów, mǐkáándə myé mí mú ngə faan nda mənkenya. ³ Seegya ná Moyíz bá Eli bwé má wóós, zə ngə lésə ná nyə. ⁴ Pyēr mūsə ka ci ná: «Cwámba, nywaálə ngəlá ji wa. Nkí wó magulə, mə shumə məbānda mǐlól, ngwúd shú dwó, dúl shú mə Moyíz, dúlúgá shú mə Eli.»

⁵ Pyēr ngə ná lás ntúni, seegya nji gúndé á nkənəwá í má zə búdal bēsh. Bwé mú gwág kál í ngə wú gúndé joəng dí ná: «Mwān waamə ábábə wə éga. Nyádí wə lám wām wēsh wúsə yé. Ságá nyə mǐgwág.»

⁶ Ja *ómpwíín bwé má gwág kál dəəng yí, bwé mú bul bə ná ifwaas, bwé mú wusə mǐnyúúl shí ombúmbudí. ⁷ Yésus mūsə shish, zə kúnya ná bwo, a mú ci nə bwo ná: «Bánégá! Kúgá ná kwo gwág ifwaas.» ⁸ Bwé mú bān mǐmpwoombá, bwé mú dág nji Yésus nyáméfwó.

⁹ Ja bānəng bwé má ka ngə shulə wú mbán dí yí, a mú lás nə bwo ná: «Ci bí kú jaaw múúd sá bí áma dág yí, kə wóós ja *Mwān mə Múúd mə bá gwúm shwon dí yí.»

¹⁰ Nə ndéé bwé mūsə jí nyə ná: «Nacé jí *Oyígúli ó məcəcə bwé da ci ná í jii ná Eli fwóg

16:8 14.31 **16:9** 14.20 **16:10** 15.37 **16:11** 14.2; 17.10-13; Mat 21.11 **16:12** 14.33; Yuá 1.49; 11.27 **16:13** Luk 22.32; Yuá 1.42; 21.15-17; Ifz 2.20 **16:19** Luk 11.52; Mat 18.18; Yuá 21.15-17 **16:20** 17.9 **16:21** 17.22-23; 20.17-19; 26.2 **16:24** 10.38-39; Luk 14.27; 17.33; Yuá 12.25-26; 1Pr 2.21 **16:27** Sóm 62.12; Zhb 34.11; Mat 7.23-27; 13.41; 25.31-46; Luk 13.27; Yuá 5.29; Rom 2.6; 1Kr 3.13-15; 1Pr 1.17; 2Tm 4.14; Mbú 22.12 **16:28** 10.23; 24.34; Mak 9.1; 13.30; Luk 9.27; 21.32 **17:1** 5.1 **17:2** 2Pr 1.16-18; Mbú 1.16 **17:5** 3.17 **17:9** 16.20 **17:10** Mal 4.5; Mat 16.14 **17:12** 11.14; Luk 1.17; Yuá 1.21

tééd zə yí?» ¹¹ A mú bəsa ná: «Jí bále bə ntó ná Eli má jalá nə fwo za, zə tál isá byēsh ícé byāñúd. ¹² Sā ngwúdu, mēe má jaaw bí ná Eli nyə á shí za. Buud bwá á shigé yag nyə, bwá á sá nyə mbií wēsh bwá á cēel yí. Ntó námá Mwān mē Múúd má bá jug mabwə mājúd.» ¹³ Ompwíin bwá mūsə mpu ná Yuánes Nduu-buud wá á ngə ci yé.

Yésus má yíl múúd jamb
(Mak 9.14-32; Luk 9.37-45)

¹⁴ Ja bwá má kə wósó mājnkumbə mē búúud dí yí, ngwól múúd mūsə zə kúd Yésus mabwón shí, jəgula nə nyə ná:

¹⁵ «Yé Cwamba, gwágúg mwān waamə nkúnkwónúla. A du fudə ibwúg, a ngə bul jug. A mú du kal nyúúl tōo kúda dí tōo mājúwód. ¹⁶ Mə áma zə nə nyə *ompwíin bwó dí, nji bwá shigé kwag lwagúla nyə.»

¹⁷ Yésus mūsə bí ná: «Wúu! yé óhááden óga! A bówúla bí mitádúga e! Mə e bá kə nə bī ntúni kə wósó ngow? Mə é bá jəsw bí kə kumə jáyē ja? Zəgá mē nə mwān wəonj ká.»

¹⁸ Yésus mú nkáand nə jamb, í mūsə wú mwān nyúúlúd, ncúncwə má jəonj mūsə yál námá cé nə cé.

¹⁹ Ná ndeé ompwíin bwá mūsə shísh wə Yésus, zə nyimbula nə nyə ná: «Nacé jí sá bān shigé kwag yílúla jamb ní yí?» ²⁰ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Jísə nacé bí cugé nə fwámé búgá. Búbálé má jaaw bí ná, í mbēm bə nə búgə tōo nji cíg-cíg bímí búbumə *mutárud, bí je ci nə mbān ga ná: «Táwúg na, wo kəg tšw wáádó», mbān bále kə. Sā kú ná kwo ntə bí nkul. ²¹ * [Nji, mbií jamb ní í du wú nji wo má fwo mpu jəgula nə Zembí, wo ci idáw.]»

²² Ja bənón bwá á ngə kyey shí á Galilé yí, Yésus nyə á jaaw bwo ná: «Í jī ná *Mwān mē Múúd bāg kaanz mabwə má búúud dí, ²³ bwá bāg gwú nyə. Nji á bá gwūm jwōw áléel.» Ompwíin bwá mūsə ka bul gwág sá jəonjə cey lámúd.

Yésus mē jáná tóya

²⁴ Ja bwá má kə wósó Kapernawūm yí, búúud bwá á du nyə tóya á *Mpáanzə Zembí wá bwá mú zə jí Pyēr ná: «Yíguli wán má du námá jána tóya éga?» ²⁵ Pyēr mú magulə ná: «Haaw!»

Ja Pyēr má kə nyíi njów yí, á kú fwo lās, Yésus mú jí nyə ná: «Shímun e, wēe má dúg ná jí? Ozá bwá du jəna ójwú ə shí otóya nə ongasumān? Ye mimbyágá mí māsší māj, ye ijigə-jigə?» ²⁶ Pyēr mú bəsa nə nyə ná: «Ijigə-jigə.» Yésus mú ci nə nyə ná: «Ngaá, ntó jí ná mimbyágá mí ádé jána? ²⁷ Nji, shú ná sá kú ntágula bwo, kaág māj, kə wusə ngwéye; shú

wó é tééd tí yé, wo bēny nyə mpu, wo mú kwey sañ *mwaanə í kwágá nə tóya á buud obá yí. Wo mūsə nyə wə, wo kə jána tóya waamə nə wō.»

18

Muud mə búl bə nə mfií Faan mə Zembí dí

yé

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

¹ Baan dəonjə dí, *ompwíin bwá á shísh wə Yésus zə jí nyə ná: «Zá má búl ná bə fwámé múúd Faan á gwówúd?» ² Yésus mú jōw kúkágə, zə tál bwo mīshád, ³ nyə nə bwo ná: «Búbálé má jaaw bí ná, nkí bí mē bə kú cénd kuú jəonnd nə bí bəg nda ikúkágə, bí abulé bwele nyíi Faan á gwówúd. ⁴ Gwá wə jí ná, muud mē dúg nyáméfwó zhizhe nda kúkágə ga yé nyə wə má bá bul bə fwámé múúd Faan á gwówúd. ⁵ Muud mē lág ntág gúl kúkágə nda jiga jínə dām dí yé, á má lág mē. ⁶ Nji, ikúkágə í ngə *búgula mē íga, múúd mē ká kwal gúl bəogú, í bul jəla ná bwá kəlug muud wəonjə mēma kwóógú cəñád, bwá kul nyə nə dwo māj, á kú ná cwánawo.

⁷ «Nkúnkwónúla búúud nacé bulyalə mabəogú. Cug í cugé nə nkul bə kú nə mabəogú, nji nkweé muud mē kwál búúud mwo yé. ⁸ Ntó, í ká bə ná mbwə wō nkí kuú wō í ngə kwal wo bəogú, sámbág wə, wo wúsəg wə shwóg-shwóg; nacé í bul jəla ná wo cágəg cug á kandəga wo njúl nə kál mbwə nkí kál kuú, ntə ná wo bəg nə mabwə nə makuú mwó mēsh wo mú kə kúda á kandəga dí. ⁹ Nkí jús dwó í ngə kwal wo bəogú, tíg dwo, wo wusə shwóg-shwóg nə wo. Í bul jəla ná wo nyíig cug á kandəga dí wo njúl nə ncwaan jús, ntə ná wo bəg nə mīsh mwó mēsh, bwá bá kə kul wo kúda á kandəgəd.

¹⁰ «Bí ə bey ná bí mpyényág gúl múmwántombú ga, nacé mē mpú ci nə bí ná *wəéngales bān bwá tal ja jēsh mīsh má Dá jisá gwów yéd. ¹¹ * [Nacé *Mwān mē Múúd nyə á zə cug buud bwá á má jimb nə zhií wá.] ¹² Bí mē tádúgá ná jí? Nkí ngwól múúd jí nə íncwəmbə tād, ngwúd í mú wú səonj dí kə ngə jéjla. Ngaá ná nyə e lágə byəonj yá mawūm ibuu nə ibuu kál í ngə dá yí, á fwo kə sə jəonj í áma kə ngə jéjla yí? ¹³ Á ká kwey gwo, búbálé má jaaw bí ná, nyə é bə nə mēshusəg nə gwo ntə yá mawūm ibuu nə ibuu í shigé kə ngə jéjla yí. ¹⁴ Námá mbií wəonjə, Sónngú wán jí gwów yé nyə acéféel ná gúl múmwántombú ga í jimbúg.»

Nkwambulə mīsám

¹⁵ «Nkí ngwól mīnyəonə woó má sá *sám, kaág lās nə nyə biná obá; á ká magulə gwág

wo, wo má sá nyə mpwogé. ¹⁶ Nji ŋkí nyə amágúlayé gwág wo, kaág jôw múúd ŋgwúd ŋkí obá, bínón bi kóg lás na nyə, í bág nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: “Ŋkwambula nyēsh í jálá ná sý nyə owúshined obá ŋkí ólól.” ¹⁷ A ká ban ná nyə agwágé bwo, kaág jaaw *Dɔ́ lú óbúgula. A ká námá ban gwág Dɔ́ lú óbúgula, dɛ́gúg nyə nda muud nyə ampúyé fwámé Zembí yé, nda ŋwenye tóya. ¹⁸ Bábálé má jaaw bí ná, sá jēsh bí má cɛ́lɛ shí ga dí yí, í bá bə ntó gwów. Jəŋg jēsh bí má bá wiinzsh shí ga dí yí, í bá bwey bə ntó gwów. ¹⁹ Bábálé má nyingə jaaw bí ná, ŋkí buud obá wá gwoong jín ni bwá mpú bwəma cún ŋgwúd shí gaád ná bwá gwaám̄b Zembí gúl sá, tɛ́m bə jí tɛ́m bə jí, Sónngá waam jí gwów yé nyə é yə bwo gwo. ²⁰ Nacé kúl búúd obá ŋkí ólól bwá má scɛ́ngya shú dām dí yí, sónón ná bwo wá búsá cínong.»

Fwámé ijuugá

²¹ Pyēr nyə á ka shísh wá Yésus, kə jí nyə ná: «Cwám̄ba e, ŋkí mínyon̄ə waamə má sá má mab̄w, má jálá ná juu nyə ija iné? Ye ija zangbá?» ²² Yésus mú bɛ́sa ná: «Mə acíyé ná wó ná kə shúg ija zangbá, má ci ná kə kumə mǎwúm zangbá ija zangbá. ²³ Gwá wá jí ná, Faan á gwów dásə nda yuug ga: wúl njwú-buud í a zə kə sá osól ó mǎsáal bɛ́ shitóg. ²⁴ Ja á má ŋgə sá shitóg wəong yí, ŋgwól sól mǎsáal mǎsə biil ná mpwálá ŋkí jág bulya *mwaané, tǎn búsá ná ŋkul jéna ná ibwéy otósshin otósshin yí. ²⁵ Nda sól mǎsáal éne nyə á shígé bá ná ŋkí nying mpwálá ná, mǎsa mǎsə ci ná bwá biig nyə ná mudá ná bwān bɛ́ bēsh, bwá kúshag bwo, tɛ́m bə ísá byān byēsh, mwaané wəongú zág jéna mpwálá. ²⁶ Sól mǎsáal éne mǎsə zə kásəwa mǎsa yé shí makuú, zə jəgula ná nyə ná: “Dá, jisówág mǎ, mǎ é jéna wo mpwálá ni nyēsh.” ²⁷ Ŋkúŋkwon í mǎsə bii mǎsa lám, a mǎsə bíd nyə ná mpwálá nyēsh, kú ná jí tɛ́m bə sá. ²⁸ Ja sól mǎsáal éne mǎ wós tóón yí, a mǎ bwəma ná ŋgwól shwá yé bá bwá á də sɛ́y yé, nyə á bə ná nyə mwaané nji odanarí təd. A mǎsa bii shwá yé éne cúnú, yímbuli nyə ná: “Nyingúg mǎ mwaané waam yēsh.” ²⁹ Shwá yé mǎsə tɛ́g nyə mab̄w ná: “Jisówág mǎ, mǎ é jéna wo mpwálá nywó.” ³⁰ Nji sól mǎsáal éne kú magula. A mú kand shwá yé mím̄bwug dí shú ná a jénag nyə mpwálá nyé. ³¹ Ja bóól óshwá bān bānón bwá á də sɛ́y wá bwá má dág sósłágú wəongú yí, bwá mú bul gwág cey lámúd, bwá mú kə jaaw mǎsa wǎn sá í mǎ sý yí. ³² Ná ndéé mǎsa mǎsə jôw nyə, zə ci ná nyə ná: “Wo jí bów-bów sól mǎsáal. Mə ámə bíd wo ná mpwálá nywó nyēsh, mə yíl lám nacé nda wo ámə tɛ́g mǎ mab̄w ná. ³³ Ngáa,

wo ámə jálá ná gwág shwá woó ŋkúŋkwónlál námá nda mə ámə gwág wo ŋkúŋkwónlál ná.” ³⁴ Mǎsa yé mǎsə kɛ́enzh nyə ná wǎalal-məbag ná a fwóg námá nying nyə nyé mpwálá nyēsh. ³⁵ Ntó námá wá Dá á gwów má bá də sá bi yé, ŋkí bi má bá kú də juu ómínyon̄ə bān ijuugá ná bi yíl lám kandəgə.»

19

Yésus ná mǎgwú má bá

(Mak 10.1-12)

¹ Ja Yésus nyə á shín lás ntáni yí, nyə á ka wú shí á Galilé, kə shí á Yudéa, Zhurdɛ́ fanwiny. ² Buud bwá á bɛ́ nyə nún ŋkí jág bulya, a mú ŋgə lwag mím̄bəl myán, mí shín ŋgə yál. ³ Bóól *Ofarizyēn bwá á zə kə nyádí, kə bwówulə nyə, bwá ná: «Ye mǎcɛ́ɛ mǎshé má ŋgə ci ná muud jí ná ŋkul yíl mudá yé bá ná mbii mǎbyaagula wēsh?» ⁴ A mú bɛ́sa ná bwo ná: «Bi a fwóyé lǎ mícilyád ná ja Zembí nyə á tɛ́ ísá byēsh yí, nyə a sá mudúm bá mudá, ⁵ a mǎsə ci ná: “Nda mə má sá bwo ntání ná, mudúm má bá lúgə sósłágú bá nyəongú, a kə leedya ná mudá yé, bá obá bwá mú bá nyúl ŋgwúdú.” ⁶ Ntó jí ná bwá cúgə ná búúd obá, bwá mǎsə muud ŋgwúd. Muud nyə ajáláyé ná ka bégə sá Zembí má laad yí.” ⁷ Ofarizyēn bwá mú nyingé jí nyə ná: “Ká nacé jí Moyíz nyə nyə á cilə ná múúd mǎ ká cɛ́l yíl mudá yé bá, a yə nyə kálaad mǎgwú má bá yí?” ⁸ Yésus mú bɛ́sa ná: «Moyíz nyə á magulə ná muud jéég yíl mudá yé bá nacé lal bí milám. Í á shígé də fwo sý ntó mǎtɛ́édúléd. ⁹ Mɛ́ɛ má ka jaaw bí ná, ŋkí muud má yíl mudá yé bá, mudá kú fwo sá mǎnəomb, a bá mudá shús í, muud wəong mǎ sá mǎnəomb.” ¹⁰ *Ompwíin bɛ́ bwá mú lás ná: “Ŋkí ntáni wá cɛ́ lə bá í də bii múdúm yé, í yidá bul jəla ná buud bwá jig kú béya.” ¹¹ A mú bɛ́sa ná bwo ná: «Buud bēsh dí bí ná ŋkul gwág lésú ga, nji bəong Zembí má yə ŋkúl nyəong wá. ¹² Nacé bóól búúd bwá njul mím̄yáágə zhu byélé dǎngú; bóól bwá á sý mím̄yáágə kukú; bóólágá bān bwá njul nda mím̄yáágə shú ná bwá mpúg wá milám Faan á gwówúd. Múúd jí ná ŋkul gwág yé, a gwág.»

Ikúkág

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³ Bóól búúd bwá á ka zə ná ikúkágə wá Yésus ná a bádug byo mab̄w, sá mǎjəgula shú dǎngú. Nji *ompwíin bwá mú lás ná bwo. ¹⁴ Yésus mǎsə ci ná: «Bídúgá ikúkágə í zág mǎdí, kúgá kaambula ná bwo, nacé Faan á gwów dásə sá á mbii búúd wǎn.» ¹⁵ A mú bəd bwo mab̄w ná ndéé a mú cɔ́ cínong.

Ncwámá á bulya mǎbii

(Mak 10.17-31; Luk 18.30)

18:17	Tit 3.10	18:18	16.19; Yuá 20.23	18:19	7.7	18:20	28.20	18:22	Mət 4.24	18:23	25.19	18:27
Luk 7.42	18:33	5.7	18:34	5.26	18:35	6.12, 15; Ifz 4.32; Kol 3.13; Zhk 2.13	19:1	7.28; Luk 9.51	19:4			
Mət 1.27	19:5	Mat 2.24; Ifz 5.31	19:7	5.31	19:9	5.32; Luk 16.18	19:10	1Kr 7.1	19:14	18.3		

¹⁶ Ngwól múúd nyà á ka shísh wá Yésus zà jí nyà ná: «Yígúli, jáyé jà sà má sáág shú ná má bág ná cug á kandugá kandugá yí?» ¹⁷ Yésus mú ci ná nyà ná: «Nacé jí wó zà jí má njigá shú jà sà yí? Muud ngwúd wá jí jà múúd. Nkí wó cɛɛl nyíi cug dí ság nda mæcɛs má ngá ci ná.» ¹⁸ Nyà ná Yésus ná: «Máyé mæcɛs?» Yésus ná: «Kú gwú múúd, kú sá mínæmb, kú júwo, kú yà múúd mpwene sá nyá ampúyé yí ¹⁹ gúmal sáɛngá woó ná nyængá woó, ka námá cɛɛl múúd yêsh jísá wó kúná-kúná yé nda wó cɛɛl wómæfwó ná.» ²⁰ Ncwámá ní ná Yésus ná: «Mæ ngæ bwey bɛ mæcɛs mæni mæsh. Gúli jí í ngá ná fúfæ má yí?» ²¹ Yésus mú ci ná nyà ná: «Ŋkí wó jí mpu bə nda Zembí mæ cɛɛl ná, kaá kusha isá byêsh wó jí ná ndí yí, wo yə mímíbumbúwá *mwaanê wængá, wo ka bá kə bə nə məbii gəw; ság ntó wo ka zə bə mə.»

²² Nji ncwámá dæng má gwág ntáni yí, a mú shúsula, a mú ntág kyey, nacé nyà á bə nə zhwog məbii. ²³ Yésus mú ci nə ompwín bɛ ná: «Bábálé má jaaw bí ná, jisa kwowulála nə buud bí nə məbii wá bwé nyíig Faan á gwówúd. ²⁴ Má nyingə jaaw bí ná, í yida nywá bə kúná-kúná nə *shamó nyíig luun lú ndundu dí, ntə nə muud á bulya məbii nyíig Faan á gwówúd.» ²⁵ Nji ompwín bwé á gwág ntáni yí, bwé á bul káam, bwé ná: «Ká zə jí nə ŋkul *dúg cug yé?» ²⁶ Yésus mú kand mîsh bwádí, a mú ci nə bwó ná: «Muud cugé nə ŋkul sá jini jân, nji Zembí nywáá jí nə ŋkul sá sá jêsh.» ²⁷ Pyêr mú ka ci nə Yésus ná: «Sá buud sá á má shín lúgá isá byêsh, sá zə bə wo wá, í bá ka bə nə sá bân ntadéle?» ²⁸ Yésus mú bɛsa nə bwo ná: «Bábálé má jaaw bí ná, ja isá byêsh í bá bə ógúgwáan yí, ja *Mwân mə Múúd mə bá jí nyádí *caangá á milwanád yí, bí báá buud ngá bɛ mə wá, bí mə bá jí bín ícaangá wûm nə íbáád, bí ka sámb íbænd wûm nə íbá yá *Izarəyêl milásá. ²⁹ Nkí muud mə sá ná, tó minjów, tó mæshí, tó omínyonê, tó okólí, tó sáɛngá, tó nyængá, tó bwân, a lúgá byo shú dâm, a bá nyingə bí byo, sá ngwúd ija tæd; muud wængá ka bá kə cugə cug á kandugə kandugə dí. ³⁰ Bóól ncúlyá buud bwé tál shwóg wá, bwé bá tów mpúsə, bœng bwé tál mpúsə wá, bwé bá tów shwóg.»

20

Myána myá bímí ngwúd

¹ «Faan á gwów dáse nda lân ga: ngwólúgá múúd nyà á bə nə fambá *vinyə. Muud wængá nyà á ka jóg mpámán mpámán ná a kə sá búúd bwé kág sêy nyádí fambá. ² Bónón bwé mú kwambulə ná a bá jəna nə bwo *danari ngwúd ŋkumba jwów nda í də bwey bə ná, a mūsə kənd bwo iséyúd nyádí fambá. ³ Muud éne mú nyingə wóós ngæ məwəla

ibuú. A mú dúg bóól ósóól ó mäsáal bwé njúl tām dānd kú nə sá bwé sáag yí. ⁴ A mú ci nə bwo ná: «Kəgá námá sêy mādí fambá, mə é yə bí sá í jala yí.» ⁵ Báni bwé mú kə. A mú nyingə wóós ngæ tólg dí, a nyingə námá wóós ngæ məwəla málól, a ngə námá kənd buud fambá. ⁶ Ngæ məwəla mətəon mā mpwó-kugá, a mú nyingə wóós, a mú kə kwey bóól bwé tál námá tām dānd. Nyə nə bwo ná: «Nacé jí bí má shínal jwów ncindí na kú nə sá bí ngá sá yí?» ⁷ Bwé mú bɛsa nə nyə ná: «Nacé kú nə muud má ŋwá sá iséyúd.» Nyə nə bwo ná: «Kəgá námá sêy mādí fambá.»

⁸ «Ja kugá í á zə bii shí yí, amádí fambá mú ci nə muud nyə á də vyee nyə jús isá dí yé ná: «Jówág ósóól ó mäsáal, wo yág bwo myána myán. Wo é téd ndə bœng bwé ámə shúgula zə jé mpámúsá wá, wo ka kə shúgula nə bœng bwé ámə téd zə shúshwóógú wá.» ⁹ Bœng bwé á ŋwa iséy ngæ məwəla mətəon dí wá, bwé mú ŋwa myána myán, muud yêsh danari ngwúd. ¹⁰ Bœng bwé á téd zə shúshwóógú wá bwé mú shísh ján ja, bwé ngá tæduga ná myán myána mí é ŋwá bulya; nji bwé mú námá ŋwa muud yêsh danari ngwúd. ¹¹ Ja báni bwé má lég bímí dœng yí, bwé mú ngə cwaduga nə amádí fambá. ¹² Bwé ná: «Bœng bwé ámə zə mpámúsá wá, bwé má sêy nji wəla ngwúd, wo mú yida yə bwo myána bímí ngwúd nə sá, í njúl nə sá bân sá má jísow mwásé ncindí nə lal-lal yásé.» ¹³ Amádí fambá mú bɛsa nə ngwól ná: «Wey, kwába cugé na. Ngaá shwá ámə bwey bə cún ná wo é sêy mwásé ncindí, mə mú yə wo danari ngwúd? ¹⁴ Ngwág kəw dwó, wo kyéyug. Má cɛɛl yə bíná muud a mpámúsá bímí ngwúd. ¹⁵ Ná jí, mə ajáláyé nə sá byœg dām nda mə cɛɛl ná? Ye wo gwág bów nə mə bəle nə jó lām?» ¹⁶ Ntó námá wé búúd wá mpúsə bwé bá tów shwóg, bœng wá shwóg tów mpúsə yé.»

Yésus má jaaw ná a bá yə

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷ Yésus nyə á ka ngə bád kə Yurúsəlem; na zhíid í, nyə á ŋwa *ompwín wûm nə óbá bɛ, a wú nə bwo búúd dí, bânón ka ngə kyey koogá, a mú ngə jaaw bwo ná: ¹⁸ «Dugá, sá ngálə bád kə Yurúsəlem óga; mpúgá nə *Mwân mə Múúd mə zə kə kaanz məbwé má mílúluú myá ofada nə *Oyígúli ó mæcɛd. Bwé é cɛɛlə nyə shwiý, ¹⁹ bwé mú kœenzh nyə məbwé má íkúl ishúsúd nə bwé kág cágula nyə, bwé yíd nyə nə mílwón, bwé bwambulə nyə kwolós dí. Ná ndéé, jwów álél, a bá gwûm shwónud.»

Ngwóombúlú má nyooŋgá má bwân ó Zhébedé
(Mak 10.35-45)

²⁰ Bwân ó Zhébedé nyooŋgá wán nyà á nwa bwo, bánón ka shísh wá Yésus. Nda nyà á nwa ká ngwóombúlú ná, nyà á kúdaw shí yà Yésus gúmá. ²¹ Yésus mú jí nyà ná: «Wó jii jí?» Nyà ná: «Yág bwân bâm óbá óga wáda ná bwá bág ji wo, nyíga mbwá mæncwúm, nyíga mbwá makóól, Faan dwô dí.» ²² Yésus mú bęsa ná: «Bí ampúyé sá bí ngó jii yí. Ye bí bí ná nkul ngul bálá má wál zà ngul yí?» Bwá ná: «Haaw. Sá bí ná nkul ngul.» ²³ Yésus mú ka ci ná bwo ná: «Jini kóómb jí ntó. Bí é bá ngul bálá jám. Nji, kóómb á ná bí jíg má nyíga mbwá mæncwúm nyíga mbwá makóól, má dí jí ná nkul nwa wáni cigálá, ijiya byooŋg bísa shú booŋg Sóóŋgá waamá nyà á bwey kwæmasa byo wá.»

²⁴ Ja bóól ómpwín wúm bwá á gwág ntó yí, bwá á gwág omínyoŋá óbá booŋg bów. ²⁵ Yésus mú jów bwo, lás ná bwo ná: «Ŋgaá bí má mpú ná otówe ɔ shwóg ɔ íkúl ishús bwá nwa nteŋg ijwúga byán, ofwó búúd bwá ngó lwóya nji mpál. ²⁶ Í nda bá du bə ntó bí bān dí. Nyooŋg yēsh má céél bə fwo múúd gwoonjín dí yé, yidag sēy ná bóól. ²⁷ Nyooŋg má céél tōw bí shwóg yé, bág bí lwaá. ²⁸ Sá jooŋgá wá jísá ná *Mwān má Múúd nyaméfwó nyà á shígé zə ná bwá séyúg ná nyə. Nyə á yida zə sēy ná buud, á yāna námá cag jé shú ná ncúlýa buud bwá bág ofulí.*»

Yésus má lwag wáancím-ncím óbá Zheríko
(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹ Ja bwá á nwa wú Zheríko yí, buud bwá á bę Yésus áncuncuma. ³⁰ Wəancím-ncím óbá bwá á bə zhíf dí koogá, bwá mú gwáduga ná Yésus ngə cý. Bwá mú ngə kím ná: «Cwámba, Mwān má *Dávid, bwígúg sə ná nkwoŋá.» ³¹ Buud bwá á bə áncuncuma wá bwá mú ngə nkáánd ná bwo ná bwá jíg kál-kál, nji bān bwá mú yidá mpu bān məkál gwów ná: «Cwámba, Mwān má Dávid, bwígúg sə ná nkwoŋá.» ³² Yésus mú shigula, á mú jów bwo, jí bwo ná: «Bí má jii ná má ság bí jí?» ³³ Bwá ná né ná: «Cwámba, ság ná mish mäsú má bágúg.» ³⁴ Yésus mú bul gwág bwo cey lámúd, á músə kúnya ná bwo mish; námá cé ná cé mish má mú nyíngə dęgya bwo, bwá mú bę nyə.

20:22 26.39; Mak 14.36; Luk 22.42; Yuá 18.11

53.12; 1Kr 6.20; 7.23; Gal 1.4; 1Tm 2.5-6; 1Pr 1.18-19

Tān nyooŋg wá Yésus nyə á jəna ná cag jé shú búúd bēsh yí.

22.41-46; Mak 10.47-48; 11.10; Luk 1.32, 69; 2.11; 18.38-39; Yuá 7.42

məma mbān bwá á lwə ngwála á Yurásalem cínong gwów yí.

21:11 16.14; 21.46; 26.68; Luk 7.16

21:13 Iza 56.7; Zhe 7.11

20:23 Mis 12.2

20:26 23.11; Mak 9.35; Luk 9.48

20:28 Bwá á du jəna nkúmba tǎn shú ná nkúmba kwám í bág fulí.

20:29 9.27-30

20:30 1.1; 9.27; 12.23; 15.22; 21.9, 15;

21:5 Iza 62.11; Zak 9.9

21:8 20j 9.13

21:9 Sôm 118.26; 148.1; Mat 20.30-31

21:15 20.30-31

21:16 Sôm 8.3

21

Cí Yésus má wós Yurásalem

(Mak 11.1-11; Luk 19.28-44; Yuá 12.12-19)

¹ Ja bwá á ngə shísh kúná-kúnə ná Yurásalem yí, bwá á kə wós ngeé Betufazhe, *Mbān wəolivyé dí. Yésus mú lwām *ómpwín óbá. ² Nyə ná bwo ná: «Kəgá ná dánd á shwóg nííd. Í é bə, bí ká námá jé bí kwey myoolú jakáás cęłá, ná mwān yé. Bí ó ciny byo, zə mə ná byo. ³ Nkí muud má jí bí sá, bí bęsa ná nyə ná: «Cwámba wá ngó jii byo.» Muud wəooŋgá nyə é ləel námá bíd ná bí zəg ná byo.»

⁴ Í á sý ntó shú ná ciyá má *múúd micúndá í bwámag ná:

⁵ Cigá ná buud ó Siyôn * ná:

«Dugá, njwú wán ngə zə bídí.

A jí ná lám ná shee, á mbəd myoolú jakáásud, cwə jakáás, mwān cúdu ankény mimbag dí.»

⁶ Ompwín bwá mú námá kə sá nda Yésus nyə áma ci ná bwo ná. ⁷ Bwá mú zə ná myoolú jakáás ná mwān, bwá ngə yíl mikáándé myán zhíf ná zhíf, bóól bwá ngə búga mæmpúnzə má líf ngə zə taala zhíf. ⁹ Shwíínzhá buud bwá á ngə kə Yésus shwóg wá ná booŋg bwá á ngə bę mpásə wá bwá á ngə wá ngwa ná:

⁸ Bóól ncúlýa buud bwá á bə cínong wá, bwá ngə taala mikáándé myán zhíf ná zhíf, bóól bwá ngə búga mæmpúnzə má líf ngə zə taala zhíf. ⁹ Shwíínzhá buud bwá á ngə kə Yésus shwóg wá ná booŋg bwá á ngə bę mpásə wá bwá á ngə wá ngwa ná:

Hosána ná Mwān má *Dávid!

Gúma í bág ná nyooŋg ngə zə jíná má Cwámba dí yé!

Hosána jon lu gwów dí cwú!

¹⁰ Ja Yésus nyə á kumə Yurásalem yí, ngwála wəsh í á tšw otátəli, buud bwá ngə jí ná: «Zə nyə éne?» ¹¹ Bóól zhwoŋ buud bwá ngə bęsa ná: «Jísə Yésus, *muud micúndá, muud á Nazarət shí á Galilé.»

Yésus má wíŋg búúd ó mikus Mpáánzə Zembí

(Mak 11.15-19; Luk 19.45-48; Yuá 2.13-22)

¹² Yésus mú kə nyí *Lun má Zembí, á mú kə wíŋg búúd bwá á ngə sá mikus cínong wá. A shín lwág ítəwuli í búúd bwá á ngə sá icénd í *mwaané wá, ná ishíya í booŋg bwá á ngə kusha məfəf wá. ¹³ A mú lás ná bwo ná: «Jísə cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Bwá bá du jów njów wām ná njów mǎjəgala?» Ká bí bān má yida sá ná í bág daage lú íjútəwál.»

¹⁴ Ná ndéé wəancím-ncím ná wa ijām bwá mú shísh nyádí ná Lun dí cwú, á músə lwag

20:28 Iza

53.12; 1Kr 6.20; 7.23; Gal 1.4; 1Tm 2.5-6; 1Pr 1.18-19

20:29 9.27-30

20:30 1.1; 9.27; 12.23; 15.22; 21.9, 15;

21:5 Iza 62.11; Zak 9.9

21:8 20j 9.13

21:9 Sôm 118.26; 148.1; Mat 20.30-31

21:15 20.30-31

21:16 Sôm 8.3

bwo. ¹⁵ Nji milúlúú myâ ofada na *Oyíguli ó mǎcǎǎ bǎw á gwág bǎw na *mǎshimbá Yésus nyá á ngə sá má, bǎw gwág námá bǎw na iyángá ikúkágá í á ngə wá Lun dí cwú yí ná: «Hosána, Mwân má Dávid». ¹⁶ Bwá mú ci ná nyá ná: «Ye wo ngə námá gwág sá bwá ngə ci yí?» Nyá na bwo ná: «Haaw. Ye bi bǎn bi afwóyé lǎ cilyá ga ná: «Wo a wéesh gúma mímpu mí ikúkágá na ikény í bǎl dí?»» ¹⁷ Ná ndéé a mú lúga bwo, wú ngwála dí, kə Betaní, kúl nyó é já yí.

Kundú figyé
(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Mpámán mpámán, ja nyá á ngə kə ngwála yí, nyá á ka gwág zha. ¹⁹ A mú dág shug lu *figyé njwón dí koogá, a mú shísh, a músə kə kwey nji ikáá ná ikáá. A músə ci ná figyé ná: «Wo abále ná nyingə bwele wúma tǎo bumá.» Cé ná cé, figyé músə shwáás. ²⁰ Ja *ompwíin bwá má dág ntáni yí, bwá mú bul káam, bwá jí Yésus ná: «Figyé éga má ka leel shwáás cé ná cé ntúdelé?» ²¹ Yésus mú ntág ci ná bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, bi mbám bə ná búgá kú na mǎshwán, bí sá námá sá má sá figyé éga yí. Kú bə nji gwo, bí jee námá ci ná mbán ga ná: «Túwúg na, wo kág juwa mǎn», í bále námá sɛy ntó.» ²² Sá jesh bí má bá gwaám bǎw ngwála dí ná búgá yí, bi má bá bii gwo.

Nkul ijwúga má Yésus
(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yésus nyá á ka kə nyíi *Lun má Zembí dí, á mú ngə yə buud minjígulá. Ná ndéé, milúlúú myâ ofada na ocumbá buud wá loom bwá mú kə nyádí kə jí nyá ná: «Nyáyé nkul wó ngə sá isá ini ná ndí yí? Zá nyá áma yə wo nkul nyooṅṅá?» ²⁴ A músə bəsa ná bwo ná: «Mə Zə námá fwo jí bí njíga. Bí má ká bəsa, má mú jaaw bí nkul má ngə sá misóólúgá míga ná ndí yí. ²⁵ Nduwán Yuánes nyá á ngə duu buud yí, í á bə ná nyáyé nkúl? Ye nkul á gwów wə Zembí, ye nkul á buud?» Bwá mú téduga ná: «Nkí sá má ci ná «gwów», nyə e jí sá ná: «Ká nǎcé jí bí á shígé *búgula nyə yí?» ²⁶ Sá má ká meel ci ná í á bə nkul á buud íí, nkweé sá! Buud bəsh bwá ngə magulá ná Yuánes nyá á bə *muud micúnda.» ²⁷ Bwá mú bəsa ná Yésus ná: «Sá ampúyé.» A mú námá ci ná bwo ná: «Mə ajáawé námá bí nkul má ngə sá misóólúgá míga ná ndí yí.»

Kanda bwân óbá

²⁸ Yésus mú nyingə ci ná bwo ná: «Nda wúga lǎn bí má téduga wo ná jí? Ngwól múúd nyá á bə ná bwân óbá. A músə ci ná ashúshwóógú ná: «Mwân waam, kaag sɛy fambá *vinya

múús.» ²⁹ Mwân mú bəsa ná: «Mə acéélé.» Nji, mpúmpúsá, a mú cénd mítádúgá, a músə kə fambá. ³⁰ Muud éne mú lésha ná ngwól mwân mbii ngwúd. Nyân mú bəsa ná: «Dá, mə zə kə.» Nji a kú kə. ³¹ Bwân óbá óníf, nyáyé má sá nda sóṅṅá wǎn nyá áma céel ná?» Bwá mú bəsa ná: «Ashúshwóógú.» Yésus músə ci ná bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, Onṅwenye ó tóya ná budá bwá jǎngá fúli wá bwá bá cǎ bí, bwá ká kuma Faan má Zembí dí. ³² Nǎcé Yuánes nyá á zə bídí, zə lwágulá bí zhíí a tátali, nji bi á shígé *búgula nyə. Onṅwenye ó tóya ná budá ó jǎnga, báa bwá á búgula nyə. Bi á tɛem dág ntó, bí á shígé cénd mítádúgá, búgula nyə.»

Kanda ósól ó mǎsáal ó abúbów
(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ «Gwágulá wúli kanda. Ngwólúgá múúd nyá á bá ná shí. A mú sá fambá *vinya, wá gwo lungula dí. A fáag bí dálə bá nyáam mpúús, a lwǎ cwámáb isándálé, a mú yə búúd fambá jǎṅṅ mǎcéd. A músə kə njǎondəd. ³⁴ Ja mǎmwaágulá má á wóós yí, nyá á kǎnd ósól ó mǎsáal bə ná bwá kǎṅ nṅwa nyá dé kǎw lu mpúús búúd bwá á lúg ná fambá wá dí. ³⁵ Nji, buud bǎṅṅú bwá mú yida kə bii ósól ó mǎsáal, bwá dangulá cú ngwól, bwá gwú ngwól, bwá lúma ngwólúgá mǎkwóógú ná ndéé a fudə. ³⁶ Muud fambá mú nyingə kǎnd bóólúgá ósól ó mǎsáal nkí bulya, cǎ wá ashúshwóógú. Buud bwá á lúg ná fambá wá bwá mú námá sá bwo nji mbii ngwúd. ³⁷ Zhúgúlá zhúgúlá, a músə kǎnd mwân yé, a ngə téduga ná bwá é gwǎṅ nyá ná mwân yé. ³⁸ Ká, ja búúd bwá á lúg ná fambá wá bwá á dág mwân éne yí, bwá á ngə ci bwámé ná bwámé ná: «Dúgá! Muud má bá lúg ná lúgi óni. Shé gwúga nyə, shé bǎṅ lúg ná lúgi jé.» ³⁹ Bwá mú ntág bíi nyə, shɛnzɪh jula wú ná nyə fambá, kə gwú nyə ncá.» ⁴⁰ Yésus mú jí bwo ná: «Ja múúd fambá má bá zə yí, a bá zə sá búúd bǎṅṅú ntúdelé?» ⁴¹ Bwá mú bəsa ná nyá ná: «A bá gwú búúd bǎṅṅú kú ná inṅúnṅwǎṅ; a mú nṅwa fambá jé, yə búúd oshús, bǎṅṅ bwá bá du yə nyá dé kǎw ja í jǎla wá.» ⁴² Yésus mú ci ná bwo ná: «Ye bi abwélé lǎ micilyá mí Kálad Zembí dí ná: Kwóógú ólwǎye bwá á myaas yí, dwó wá í má bə kwóógú lú lámuga†. Cwámá sóólúgá yé wá ni. Jísə *sá mímbúgú sádí míshád í?»

⁴³ Yésus mú nyingə ci ná bwo ná: «Gwá wá má jáaw bí ná, Zembí má bá yí Faan dé bídí, a kə ná dwo gúl lwon búúd í é bá mpu wúma mpúús yíí. ⁴⁴ †[Muud má bá búl kwóógú dǎṅṅ dí yé má bá kweshuli búg;

21:19 Luk 13.6 21:21 17.20; Luk 17.6 21:22 7.7 21:26 14.5 21:28 7.21 21:28 Luk 15.11 21:31 6.10 21:32 Luk 7.29-30 21:33 Iza 5.1-2 21:35 22.6 21:39 Heb 13.12 21:41 22.7 21:42 Sóm 118.22-23 † 21:42 kwóógú lú lámuga: Í á du bə kwóógú bwá á du tééd jíí mǎndálúú yí, dwó wá bwá á du bə ja bwá lám mǎnyung má njów yí. 21:43 Dan 2.34-35, 44-45 ‡ 21:44 Mí micilyá mí ayág mí cugé ná iciyá ini.

za bwówulə Yésus, nyə nə né ná: ³⁶ «Yíguli, mǎcɛɛ mǐshé mǐsh dí, dáyé í ntǒ mǎól mǐsh?» ³⁷ Yésus mú bɛsa nə nyə ná: «Wó jǎlá nə cɛl Zembí woó Yawé nə lám wò wǐsh, nə *shíshim wò wǐsh, nə lúú wò wǐsh. ³⁸ Dáni cɛɛ wá í ntǒ mǎól mǐsh, dwó wá í tál shwóg. ³⁹ Doɔng í ká námá nyingə bə nda dwo yí, dwó wá ga: Wo cɛl múúd yǐsh jísá wo kúná-kúná yé nda woméfwó. ⁴⁰ Mǎcɛɛ mǎbá mǎní wá mǎsá shug á *mbwoomb mǎcɛɛ wǐsh nə minjígulá mí *búúú ó mícúndá myǐsh.»

*Kríst, Mwân mə Dávid
(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)*

⁴¹ Nda *Ofarizyɛn bwá á bə sɛɛngyá ná, Yésus mú jǐ bwo ná: ⁴² «Bí ngə ná cí *Kríst* ná jǐ? A jǐ Mwân mə zǎ?» Bwá ná: «Mwân mə *Dávid.» ⁴³ Yésus mú cí nə bwo ná: «Ká ntǔdelé Dávid nə nkul mə Shíshim, nyə á jǔw Kríst ná Cwámǎ yé? Ngáá Dávid nyə á cí ná: ⁴⁴ Cwámǎ† nyə á cí nə Cwámǎ wǎm ná: “Jígú shí wá mǎdí mbwá mǎncwúm, kə wósó ja mə é culushi mǐzhízhíy myò, wo nyaál myo nə mǎkúú yí!”

⁴⁵ «ŋkí Dávid mǎ bwey jǔw Kríst nə Cwámǎ, nyə é ka bə Dávid mwân nə ntǔdele?» ⁴⁶ Kú nə muud nyə á bə nə nkul bɛsa sǎ yé. Tééd jwów ní, muud a shígé ná bwele jǐ Yésus njǐgá.

23

*Yésus ngə ŋkáánd nə Oyíguli ó mǎcɛɛ bǎnɔn
Ofarizyɛn*

(Mak 12.38-40; Luk 11.39-52; 20.45-46)

¹ Yésus mǎsa ka cí nə mǎŋkúmbə mə búúú nə *ompwín bɛ ná: ² «Oyíguli ó mǎcɛɛ bǎnɔn *Ofarizyɛn bwá njúl jiya mǎ Moyíz dí ná bwá dúg jíguli búúú mǎcɛɛ mǎ Zembí. ³ Ntǒ, sǎgá bwo mǎgwág, bí bɛ minjígulá myán. Njǐ, bí kú nyə kúú njǔand wán; nǎcɛ bwá mpú njǐ mǎlás, kú ka du sǎ. ⁴ Bwá du kǔpǎ jǐlǎ-jǐlǎ mǐmbag, du zhimb búúú zámǎbag; njǐ bwáméfwó kú súsál tǔo nyíná ná bwá kwiý myo. ⁵ Mǐsǎólágú myán myǐsh mǐsa njǐ dúlǎ sǔ mǐsh. Bwá du bweeg byán *íngwábí í mǎcɛɛ ntǔ bǎól búúú byán. Bwá bul námá du gweesh myán mǐmbwaag mǐ káánd. ⁶ Bwá cɛl du jǐ njǐ lúú twǎwí dí ja bwá dú kə ídína dí yí; ja búsá *mǎmpáánzǎ mǎ minjígulá mǎ *Oyúden dí yí, bwá cɛl kə du jǐ njǐ jǐiya yá shwóg. ⁷ Bwá cɛl ná buud bwá dúg báda bwo mǎbádá mǎ gúmb mǎŋkúmba mə búúú dí. Bwá cɛl námá ná buud bwá dúg jǔw bwo ná: *Rabí. ⁸ Njǐ bí

bǎn, kúgá sǔ ná buud bwá jǔwág bí ná: *Rabí nǎcɛ Rabí wán jǐ njǐ ngwúú; bí búsá omínyɔnǔ mpádúgá nyínád. ⁹ Kúgá jǔw múúd shí ga dí ná sǎónǔgá waamá nǎcɛ sǎónǔgá wán jǐ ngwúú, njǐ nyɔɔng jísá gwów yé. ¹⁰ Kúgá sǔ ná buud bwá jǔwág bí ná omása, nǎcɛ mǎsa jísá ngwúú, njǐ *Kríst. ¹¹ Nyɔɔng yǐsh mǎ bul bə fwámé múúd mpádúgá nyín dí yé, á jǎlá nə sǔy nə bǎól. ¹² Muud mə bǎn nyáméfwó gwów yé, bwá bá sál nyə shí; nyɔɔng mə sál nyáméfwó shí yé, bwá bá bǎn nyə gwów.

¹³ «Mǎntágula nə bí Oyíguli ó mǎcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bí bí nə mǎkǎn. Mǎntágula nǎcɛ bí mǎ laa búúú zhǐ á Faan á gwów. Í mǐsə, biméfwó kú nyíi, bí kú námá nyingə bíd nə bɔɔng bwá ngə cɛl nyíi wá, bwá nyíi.

¹⁴ *«Mǎntágula nə bí *Onkumə ó mǎcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bí bí nə mǎkǎn. Mǎntágula nǎcɛ bí ngə mǎnda mǐkúsá mǐ búdá nə minjǔw myán, bí ka du sǎ ígwaa-gwaa í mǎjǎgula ná bwá dúgúg ná bí bí íjǔǔ í búúú. Bí mə bá bwəma nə íntǔgúlí í bá bul nyaan yí.]

¹⁵ «Mǎntágula nə bí Oyíguli ó mǎcɛɛ nə Ofarizyɛn. Bí bí nə mǎkǎn. Mǎntágula nǎcɛ bí ngə ntǔ mǐshwú ntǔ mǎkwamb ngǎlá sǔ muud ngwúú jǐ nə nkul cénd mǐtǎdúgá za nyíi mǐsɔn wánád yé. Ja bí mǎ ka jǐga dúg mbíi múúd wɔɔng yí, bí mú sǎ ná á bǎg njǐ muud mə jǎlá nə kə kuda á kandugad, nǎcɛ bí é sǎ ná á nyingǎg bul sǎ bǔw-bǔw isá ntǔ bí.

¹⁶ «Mǎntágula nə bí, wǎncím-ncím bí mǎ tǔw shwóg ná bí mə lwágulǎ búúú zhǐ wá, mǎntágula nǎcɛ bí ngə cí ná ŋkí muud mǎ keen *Mpáánzǎ Zembí, sǎ nyə ámə keen yí, í cugé nyə yǐmbálí. Njǐ, múúd mə kǎ keen or á Mpáánzǎ Zembí, sǎ nyə ámə keen yí, jǐ nyə yǐmbálí. ¹⁷ Yé ímpwúfú íga, wǎncím-ncím óga! Jǐ í ntǔ gúlúgá, ye or, ye Mpáánzǎ Zembí í ngə sǎ ná or bǎg or mǎ Zembí yí? ¹⁸ Bí ngə námá cí ná muud mə kǎ keen *alatár, sǎ nyə ámə keen yí, í cugé nyə yǐmbálí. Njǐ, múúd mə kǎ keen sǎ mǎ Zembí í mbwúg alatár dí yí, sǎ nyə ámə keen yí, jǐ nyə yǐmbálí. ¹⁹ Yé wǎncím-ncím óga! Jǐ í ntǔ gúlúgá, ye sǎ í mbwúg alatár dí yí, ye alatár mə sǎ ná sǎ jɔɔng í bǎg shú mǎ Zembí yí? ²⁰ Ntǔ, muud mə kǎ keen alatár yé, á keen alatár nə sǎ jǐsh í mbwúg alatár dí yí. ²¹ Muud mə kǎ keen Mpáánzǎ Zembí yé, á keen Mpáánzǎ Zembí nə Zembí muud njúl cínɔng yé. ²² Muud mə kǎ keen jɔn lu gwów yé, mǎ keen yíga ící mǎ Zembí nə Zembí muud njúl cínɔng yé.

22:39 Lev 19.18; Mat 5.43; 19.19; Rom 13.9; Gal 5.14; Zhk 2.8 **22:40** 5.17; Rom 13.10 **22:41** 20.30-31 **22:42** Kríst: Na jísə “Mesí”, muud Zembí nyə á gwáágulǎ mǎwúdá mǎ íjwúga ná ndeé á nti yé. **22:44** Sóm 110.1; Mís 2.33-35; 1Kr 15.27; Heb 1.13; 8.1 † **22:44** Cwámǎ: Wa, jíná lá Cwámǎ dǎsə “Yawé”, mbíi í ngə wú Sóm 110.1 dí yí. **22:46** Mak 12.34; Luk 20.40 **23:3** Rom 2.21-23 **23:5** MmN 13.9; Mbá 6.8; Ilj 15.37-41; Mat 6.1 **23:8** Yúá 13.13 **23:11** 20.26-27; Mak 9.35; 10.43-44; Luk 9.48; 22.26 **23:12** Sóm 75.8; Mat 18.4; Luk 1.52; 14.11; 18.14 **23:14** Míl mícilyá mǐ ayág mǐ cugé ná íciyá íga. **23:16** 5.34-37 **23:16** 15.14 **23:18** MmN 29.37 **23:21** 10j 8.13 **23:23** Lev 27.30; Msh 6.8; Luk 18.12 † **23:23** mǎnt nə anís nə kumín: Jísə íkáá bwá du lugushi jáámə nə ndí yí, isá nda mǎsəb.

²³ «Məntágula nə bí Oyíguli ó məcɛɛ nə Ofarizyən. Bi bí nə məkən. Məntágula nə bí nəcé bí ngə yə Zembí *ŋkəw wúm á isâ nda mânt nə anis nə kumín†, ikáá bí má du teegushi idaw nə ndí yí. Nji bí yida mpyəny mɔɔng məcɛɛ má búl ntɔ má, nda cugələ nə buud tətali, nə gwágula búud cey lámud nə búgúlələ Zembí. Sâ bí á jəla nə sá wə ni, kú yida mpyəny byɔɔng bí ngə bwey sá yí. ²⁴ Yé ólwóye ó zhí wəancim-ncim óga. Bi má du sál málwəg, yíl ncincín jí cínɔng yí, nji bí minə *shamô ncindí.

²⁵ «Məntágula nə bí Oyíguli ó məcɛɛ nə Ofarizyən. Bi bí nə məkən. Məntágula nəcé bí ngə gusa bálá nə shúyá nji kwonəd, cwú nye njúl lwándulá nə isâ í mánda nə ibów-bów isâ í má nwa bí milám yí. ²⁶ Yé áncim-ncim Farizyən! Fwog tééd gusa bálá cwú shú nə kwon bəg námá ŋkí ŋkɛ.

²⁷ «Məntágula nə bí Oyíguli ó məcɛɛ nə Ofarizyən. Bi búsa nə məkən. Məntágula nəcé bí búsa nda məshwon bwé má wá fém má, ŋkí nywa dúg tóón, nji cwú njúl lwándulá nə iyasá í búud nə bí isâ í áduđan mímibí mímibí. ²⁸ Bi búsa námá ntó, mışh má búud dí, bí ngə nyín nda buud búsa ótətali wá; í njúl nə milám mín mışh bí nə kwába nə fúlú á kú bışh məcɛɛ nə cwós.

²⁹ «Məntágula nə bí Oyíguli ó məcɛɛ nə Ofarizyən. Bi búsa nə məkən. Məntágula nəcé bí ngə lwş məshwon mə *búud ó micúndá, bí ngə lugushi ikál otətali ó búud bwé á dow yí. ³⁰ Bí ngə ci ná bi á mbəm bə ja impáámá bín í á cugə yí, bi á shígé nywá du wá məbwə kúl bwé á du gwú búud ó micúndá yí. ³¹ Ciyá jín ɔɔng í ngə bwaagula nə bí búsa bwán ó búud bwé á du gwú buud ó micúndá wá. ³² Ká jí, mɛɛlugá casula sâ impáámá bín í á tééd yí. ³³ Bi búsa mbéé ónywá, iyalakag. Bí má bə faam kú kə kuda á kanduga dí? Í bá bə ntudele? ³⁴ Gwó wá í bá bə ná, mə é du nti bí buud ó micúndá, mə nti búud ó fug, nti Oyíguli ó məcɛɛ; bi mə bá gwú bóól, bí bwambula bóól ikwolós dí, bí yíd bóól nə milwón bídí mampáánzə má mínjígúlád, bi mə bá julya nə bóól mingwəla mingwəla. ³⁵ Í bá námá du sáy ntáni ná ndéé, otətali ó búud bəsh bwé á gwúyow wá, məcii máŋ shwiy bí milúud; tééd məcii má Abel, tətali múud, zə wós məcii má Zakari má Baraki bí á gwú mpádúgá Mpáánzə Zembí nə alatár yé. ³⁶ Búbálé, má jaaw bí ná, kala buud ga í é bwəma nə intáguli byɔɔng byəsh.»

*Yésus ngə líga shú Yurúsalem
(Luk 13.34-35)*

³⁷ «Eéé Yurúsalem ngə gwú *buud ó micúndá éga! Eéé Yurúsalem! Wo ngə sá ná, buud Zembí ngə nti lwámád wódí wá, wo ngə gwú bwo nə məkwóógú! A bweyálə má á tééd ná má sɛɛng bwán bwô nda ábiyá kúwó má du sɛɛng bwán bə máfaafugá dí ná! Nji, bí kú magula ntó. ³⁸ Ká, dugá njów wán í zə lúg wuul. ³⁹ Nacé mə mpú jaaw bí ná tééd námá kíkídíga, bí ákwolé ná dúg mə. Mə bá nyinŋə nyín nji ja bí má bá shwas mə ná: “Gúmá í bəg nə nyɔɔng ngə zə jíná má Cwámá dí yé.”»

24

Intáguli í bá bə yí

(Mak 13.1-37; Luk 21.5-30; 17.22-37)

¹ Yésus nyə á ka kyeý ná a wú *Luj má Zembí, cúwo tóón. A ngə kə ntáni, *ompwíín bwé mú shish nyádí, kələ cɛɛl sá ná a dúgúg mbii málwşga búud bwé á lwş cínɔngú Luj má Zembí má. ² A mú yida ci nə bwo ná: «Bí má dúg dí isâ íni byəsh í? Búbálé, má jaaw bí ná, kú nə kwóógú í bá lúg í mbád dúlúgá na gwów. Na yəsh mə bá bə ícimi ícimi.»

³ A mú ka kə *Mbún wólivyé dí, kə jí shí. Ompwíín bə bwé mú shish nyádí kə jí nyə bəónŋ bwámé ná: «Jaawug sâ, isâ íni í bá bə jáyé ja? Jí í bá ka lwágula sə ná wo wál zə, nə cug á shí ga í wál zə shín?»

⁴ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Bí ó bəy ná buud bwé bəg shiig bí, bí mú bə bów-bów zhí. ⁵ Nacé buud ŋkí bulya bwé bá du zə nə jíná dām, zə du ci ná: “Kə wə Kríst”. Mashigá máŋ mɔɔng mə bá kənd zhwog buud jugá. ⁶ Bí mə bá du gwág milán mí mósomb, bí gwáduga ncindá dɔɔmb. Bí kú bá du kənd milám gşw; í bá jii ná isâ íni í bəg. Nji tɛɛm bə ntó, í ábúlé fwo bə məshíné má shí. ⁷ Gúl lwon í bá lumbali nə gúl, dúl faan lumbali nə dúl. Zha á ifi mpu í bá bə bíl íkúlád, shí í bá námá du ntanşsa bíl íkúlád. ⁸ Isâ íni byəsh í bá ná bə nji mətéédulé má məcəy mə byéyí. ⁹ Bwé bá du kusha nə bí ná bi bwámag nə məntágula, bwé du gwú bí. Ilwon byəsh í bá mpíi bí nacé jíná dām. ¹⁰ Ntó, zhwog buud bwé bá jimb, bwé cwaguwa zhí abábówud. Buud bwé bá bə, bóól kusha nə bóól, mpádúgá nyáŋúd nji zhúŋ nə zhúŋ. ¹¹ Zhwog *buud ó micúndá ó mashigá bwé bá zə, zə sá má buud ŋkí bulya bwé bəg bów-bów zhí. ¹² Ná ndéé, fúlú á kú bışh məcɛɛ í bá ngə mpyáánz, zhwog buud cɛɛl mú bá ngə shín. ¹³ Nji muud mə bá jisəw kə wós məshínéd yé, á bá cuga. ¹⁴ Bwé bá cúnda Jəjə Kéél ni kúl jəsh shú ná ilwon byəsh í gwágúg; ná ndéé məshíné má músa bə.

¹⁵ «Gwó wá jí ná, bí mə bá dúg ájəlanj kúnjkwə múúd micúndá Danyél nyə á bwey jaaw yé.

23:24 15.14	23:25 Mak 7.4	23:26 Yuá 9.40	23:28 Luk 16.15	23:30 5.12; Mis 7.52	23:33 3.7	23:34 1Te 2.15
23:35 Mat 4.8-10	23:38 Eze 10.18-19; 10j 9.7-8	23:39 Sóm 118.26	24:2 Luk 19.44	24:5 24.24;		
2Te 2.9-10; 1Yn 2.18	24:7 2Ib 15.6; Iza 19.2	24:9 10.17-22; Yuá 16.1-4	24:9 5.11	24:10 10.35; Luk 12.52-53		
24:11 7.15	24:12 2Tm 3.1-5	24:13 Mbá 13.10	24:14 28.19	24:15 Dan 9.27; 11.31; 12.11		

Ja á bá kə nwa jiya kál í búl bæ ci yí, muud ngó ló cilyá ga yé, kə mpú gwág! ¹⁶ Ja bí má bá dóg isá byəɔng yí, buud bwə bá bæ Yúdéa wá, bwə bəg fúnda, kə mimbámúndú! ¹⁷ Muud mə bá bæ kwáminú* yé kú bá shulə ná a kə njów kə nwa sá. ¹⁸ Nyəɔng mə bá bæ fambə yé, kú ná kwo kə kwáád ná a kə nwa kúúd. ¹⁹ Nkwéé budá bwə bá bæ nə məbum, nə bəɔng bwə bá ngə nyééng bwán mwów məɔng dí wá! Bwə bá bul nkúnkwon. ²⁰ Jəgulagá nə Zəmbí ná mitúbəg məɔng mí kú bá bæ bí nkwanúd, nkí jwów lú Sábaad. ²¹ Nacé *incwaw í ntug í bá bæ mwów məɔng dí mbii í abwélé bæ té shí í á tééd yí. Bíl í ábúlé kwo bæ mbii wəɔng. ²² Í á mbám bæ Cwámba kú cunal mwów mə incwaw í ntug məɔngá, tó muud kú faam. Nji á bá cunal mwów məɔngá nacé buud á mə bwey féesh wá.

²³ «Ntó, nkí ngwól múúd mə ci nə bí ná: “Dugá! Mesi jisə wá”, nkí ná: “A jisə wá”, kúgá magulə. ²⁴ Nacé omesí ó máshuigá nə buud ó micúndá wá məshuigá bwə bá du wóós. Bwə bá du sá məma *məshimbá, nə *isá í mimbəgú mbii wúsó ná nkí gúl sá ji nə nkul bæ ntó, buud Zəmbí mə bwey féesh wá bwə bə bów-bów zhíí. ²⁵ Bí ó bey! Mə mə bwey jaaw bí wə ní. ²⁶ Bwə ká ci nə bí ná: “Dugá, Mesi ji nūh shí á shwéeshád”, bí kú kə wu. Nkí bwə ci ná: “A ji ká nyúl fúmúd”, shwánagá, bí kú magulə, ²⁷ nacé *Mwán mə Múúd mə bá zə nda njəs í du yas kóomb jwów í du cúwo yí, í nyín kóomb jwów í du jima yí. ²⁸ Kál mbimba wúsó yí, cínəng wá ómpal ó du seəngya yé.

²⁹ «Í bá bæ, mwów mə incwaw í ntug məɔng mə ká námə shín cə, jwów í bá shila ná nkwed kú ná kwo faan; nkwoond kú ná wéeshali mánkenya; wəacén-céní bwə bá du bí shí; isá byəsh bí sə ná mpífə jon dí yí í bá kúngulə. ³⁰ Ja jəɔngá, sá í bá lwágulə ná Mwán mə Múúd wál zə yí í mú cúwo jon dí; ikúl í búúd byəsh yá shí ga í mú ngə tədawa; bwə músa dóg Mwán mə Múúd ngə zə minkúúd, a zág nə mpífə ná milwaná. ³¹ A bá nti *wəéngəles bé nə məmá laag í du lás nə nkulú yí, bwə zə seəng búúd Zəmbí nyə á féesh wá, ikóomb ínə byəsh, tééd bíl íjuma í shíd kə wóós bílégád.

³² «Jwagá fəg nə yuug bí mə du dóg nə líí *figyē yí. Í du bæ, ja mpúnzə nyé í mú ná bud-bud, mənəcuug mə agúgwáan mə ngə kə yí, bí mú mpu ná ompú bwə mú kúnə-kúnə. ³³ Ntó námə, ja bí mə bá dóg isá byəɔng byəsh í ngə sīy yí, mpugá ná zīyē mə Mwán mə Múúd

í mú kúnə-kúnə, í mú cé məyíndə mə nyá. ³⁴ Bábálé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábúlé cə, isá íni byəsh kú fwo sīy. ³⁵ Gwów nə shí í bá cə, nji iciyá byám kú cə.»

Muud mə jalə nə ji nkəwəmasá

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-35)

³⁶ «Shú sá í dūgyá nə jwów nə wəla isá byəɔng í bá sīy yí, kú ná muud mə mpú; tēem bæ wəéngəles bú sá wə Zəmbí wá bwə ampúyē; tēem bæ Mwán nyə ampúyē; nji Sónəgá wə mə mpú. ³⁷ Ja *Mwán mə Múúd mə bá zə yí, isá í bá sīy námə nda í á sīy ja mə *Nówe dí ná. ³⁸ Shúshwóógú ná mpəɣ í búdalég shí nyəsh, buud bwə á du də, du ngul, bwə béya, bəlushi námə bwán bəg ná ndéé kə wóós jwów *Nówe nyə á nyíi mama byóól dí yí. ³⁹ Buud bwə á shígé du bēemb tó sá, kə wóós ja mpəɣ í á zə jəngulə bwo bēsh yí. Ntó námə wá í bá bæ ja Mwán mə Múúd mə bá zə yí. ⁴⁰ Í bá bæ, budúmb óbá bwə ngə sēy fambə, ngwúw njwiny, ngwól lág. ⁴¹ Budá óbá bwə ngə jí isá kwóógú ngwúw dí, ngwúw njwiny, ngwól lág.

⁴² «Ntó, jigá nkasá! Bə ampúyē jwów Cwámba wán mə bá zə yí. ⁴³ Mpugá ná amádí njów mbám du mpu wala lu búlu júwál í é zə yí, nkí á du ji nkasá, a kú bíd ná júwál í búgág nyə njów, júwo isá. ⁴⁴ Ntó, bí mə jalə nə du ji nkəwəmasá, nacé Mwán mə Múúd mə bá zə wəla bí ábúlé ngə téduga ná nyə é zə yí.»

(Luk 12.41-48)

⁴⁵ «Wáyé sóol mäsáal wúsó abúgúlág a njúl nkí kə mäsá mə təl ná a bəg lúluú á buud ó njów a du yə bwo idaw wala í jalə yí? ⁴⁶ Sóol mäsáal wəɔng nywá mə jalə nacé mäsá nyə é zə kwey a ngə sá iséy byé. ⁴⁷ Bábálé, má jaaw bí ná, mäsá nyə é jil nyə ná a jwúg nə bíl isá í njów byəsh. ⁴⁸ Nji nkí a jisə bów-bów sóol mäsáal, nyə é ci ná: “Cwámba waamə nyə áléelé nyiŋgə”. ⁴⁹ Ná ndéé a mú ka ji yidálə búúd bəhónj bwə ngə sēy wá, nə dálə dəg, bəhónj oshwégə ó málwəg nji ngəlá ngul. ⁵⁰ Mäsá yé mə bá zə wóós nyə dúl jwówwád məseegyá, wəla á shígé ngə téduga yí. ⁵¹ Mäsá nyə é yə nyə intúgúli í ányinyaanə, a kənd nyə kál búúd ó makán bwə ngə bwama nə nkád yí; nyə é bæ cínəngú, nji a ngə bwam nə məyá.»

25

Oncwíyē ó mäsás wúm

¹ «Ntó, Faan á gwów í bá bæ nda ləg ga: oncwíyē ó mäsás wúm mə á nwa málamba, zə kə ná mə kál lág múúd nyə á bæ ná a zə bweémb

24:17 Luk 17.31 * **24:17** Ja bwə á du lwə minjów yí, bwə á du mə kwáminú námə nda mənəyung. Kwáminú í á du bæ nkí lal, buud kə du ngə kyey wu gwów, muud jee námə kə woga wu. **24:21** Dan 12.1; Mbú 7.14 **24:23** Luk 17.23-24 **24:24** 24.5; 7.15; Mbú 13.13-14 **24:27** 24.30, 37; 25.31; 1Kr 15.23; 1Te 3.13; 4.15; 2Te 2.1, 8; Zhk 5.7-8; 2Pr 3.4; 1Yn 2.28 **24:28** Zhb 39.30; Mbú 19.17-18 **24:29** Iza 13.10; 34.4; Azh 2.6, 21; 2Pr 3.10, 12; Mbú 6.12-14 **24:30** Zak 12.10-14; Dan 7.13-14; Mat 24.27; 26.64; Mak 14.62; Mbú 1.7 **24:31** 13.41 laag; 1Kr 15.52; 1Te 4.16 **24:34** 16.28 **24:36** Mis 1.7 **24:37** Mat 6.11-13; 7.7-13; 2Pr 3.6 **24:42** 24.44, 50; 25.13; Mak 13.33, 35; Luk 12.40; 21.36 **24:43** 1Te 5.1-2; 2Pr 3.10; Mbú 3.3 **24:45** 25.21-23 **24:48** 2Pr 3.4 **24:50** 24.42 **24:51** 8.12 **25:1** Luk 12.35-36

shwâ wân yé. ² Māsás wûm mēni dí, mātōon mǎ á bǎ ilad, mātōon okǎŋ. ³ Mōŋŋ mǎ á bǎ ilad mǎ mǎ á ŋwa mǎlámǎ kú bwey ŋwa mǎól mǎwúda kǎ nǎ mwo. ⁴ Nji okǎŋ bá, bwǎ á ŋwa mǎlámǎ, bwǎ kǎ námǎ nǎ ifuundú í mǎwúda ná bwǎ bá kǎ ŋgǎ kwádula. ⁵ Muud nyǎ á bǎ ná á zǎ bwéémǎ múdá yé, nyǎ á shígé jǎwa zǎ; māsás wûm mēni mēsh mǎ mú tag nǎ jiya ná ndéé mǎ shǐn kǎ gwǎd. ⁶ Tǎm bulú, cúndǎ í mú sǎy ná: “Muud bá wǎ zǎg ɛ; kǎgǎ lǎg nyǎ!” ⁷ Oncwíyɛ ɔ māsás wûm mēni mēsh mǎ músǎ juum, mǎ kǎ zǎ kwǎmusa mǎlámǎ. ⁸ Mōŋŋ mǎ á bǎ ilad mǎ, mǎ mú ci nǎ okǎŋ ná: “Yǎgǎ sǎ baalé mǎwúda, mǎsú mǎlámǎ mǎ wǎl jímǎ.” ⁹ Okǎŋ nǎ bwo ná: “Mbǎ! Mǎwúda mǎ ákwagayé nǎ shé bēsh; kǎgǎ ikǎl bwǎ du ŋgǎ kusha yí, bi kǎg kusa mǎn.” ¹⁰ Té ilad ini í á ŋgǎ kǎ ná í kǎ kusa mǎwúda yí, muud bá mú wǎós. Bǎnǎŋ bōŋŋ bwǎ á bǎ okǎŋ wǎ, bwǎ mú nyii njǎw zǎŋ, bwǎ fad mbē. ¹¹ Māsás mǎ ilad mǎ á kǎ zǎ wǎós nǎ mpǎmpásǎ, kǎ zǎ ŋgǎ jǎw ná: “Mǎsa, Mǎsa, juwǎg sǎ mbē.” ¹² Nyǎ mú yida bǎsa nǎ bwo ná: “Mǎ ŋgǎ ci nǎ bí fwǎmé ci ná, mǎ ampúyɛ bí.” ¹³ Ntǎ, jǐgǎ ŋkasǎ, nácé bi ampúyɛ jǎwǎw nǎ wǎla *Mwǎn mǎ Múúd mǎ bá zǎ yí.»

*Osól ɔ mǎsǎal ólól
(Luk 19.12-27)*

¹⁴ «Í bá bǎ nda muud nyǎ á kǎ njǎond dí yé. Ja á mǎ bǎ ná á zǎ tí yí, á mú jǎw osól ɔ mǎsǎal bǎ, zǎ yǎ bwo mǎbii mé tǎŋ nda mǎcé. ¹⁵ Á mú ŋgǎ yǎ bwo námǎ nda bwǎ á ŋgǎ bǎ nǎ ŋkul iséy ná; á yǎ nyíga mimbwoomb mí mimbēesh mǐtōon, á yǎ nyíga mimbwoomb mímǎ, á yǎ nyíga mbwoomb ŋgwú. Nyǎ á shǐn yǎ bwo ntǎni ná ndéé á músǎ kyey. ¹⁶ Námǎ nji bwǎ á shǐn lǎg *mwaané yí, nyōŋŋ nyǎ á bǎ nǎ mimbwoomb mǐtōon yé mú kǎ sǎy nǎ yé mwaané; á músǎ nyingǎ bii mǐl mǐtōon. ¹⁷ Nyōŋŋ nyǎ á bǎ nǎ mímǎ yé mú námǎ nyingǎ bii mǐl mímǎ. ¹⁸ Nyōŋŋ nyǎ á bǎ nǎ ŋgwú yé nyɛ nyǎ á kǎ faág bí mǎndǎlúd, á mú shwēel mwaané mǎ mǎsa yé cǎnŋŋ. ¹⁹ Ja fwǎmé fwǎla í á cǎ yí, mǎsa nyǎ á kǎ zǎ ná á zǎ sǎ osól ɔ mǎsǎal bǎ shitǎg. ²⁰ Nyōŋŋ nyǎ á lǎg mimbwoomb mí mimbēesh mǐtōon yé mú shǐsh, á zǎg nǎ mǐl mimbwoomb mǐtōon, nyǎ ná: “Mǎsa, wo á yǎ mǎ mimbwoomb mí mimbēesh mǐtōon; dugí, mǐl mimbwoomb mǐtōon mǎ á bii wǎ mǐga.” ²¹ Mǎsa yé mú ci nǎ nyǎ ná: “Uhúuŋ. Wo ji jǎŋ sǎól mǎsǎal abúgúlǎg. Nǎ mǎ bǎ mǎ abúgúlǎg nǎ isǎ cǐg-cǐg, mǎ é jil wo isǎ í ábubulyǎ dí. Zaǎ ji mǎshusug mǎ mǎsa woó dí.” ²² Nyōŋŋ nyǎ á lǎg mimbwoomb mímǎ yé mú námǎ shǐsh, nyǎ ná: “Mǎsa, wo á yǎ mǎ mimbwoomb mí mimbēesh mímǎ; dugí,

mǐl mimbwoomb mímǎ mǎ á bii wǎ mǐga.” ²³ Mǎsa yé mú ci nǎ nyǎ ná: “Uhúuŋ. Wo ji jǎŋ sǎól mǎsǎal abúgúlǎg. Wo mǎ bǎ mǎ abúgúlǎg nǎ isǎ cǐg-cǐg, mǎ é jil wo isǎ í ábubulyǎ dí. Zaǎ ji mǎshusug mǎ mǎsa woó dí.” ²⁴ Nyōŋŋ nyǎ á lǎg nji mimbwoomb ŋgwú yé músǎ námǎ shǐsh, nyǎ ná: “Mǎsa, mǎ é á bwey mpu ná wo ji ŋkǐ nyaan, wó du mǎwǎgúlǎ mǐpúmǎ kǎl wó á shígé bǎ yí, wó du shwo idǎw kǎl wó á shígé mǎyɛg mpǎg yí; ²⁵ Gwǎ wǎ mǎ á fúnda yí, mǎ músǎ kǎ shwēel mbwoomb mimbēesh wó mǎndǎlúd. Lǎgúg, sǎ gwǎ wǎ ga.” ²⁶ Mǎsa yé mú ci nǎ nyǎŋ ná: “Wo ji bǎw-bǎw sǎól mǎsǎal. Wo ji mǎbē lam. Nkǐ wo á mpu ná mǎ du mǎwǎgúlǎ mǐpúmǎ kǎl mǎ á shígé bǎ yí, mǎ du shwo idǎw kǎl mǎ á shígé mǎyɛg mpǎg yí, ²⁷ ŋgaá, wo á jǎla nǎ kǎ wǎ mǎ mwaané waamǎ bǎŋ dí, ná ja mǎ wǎós yí, mǎ zǎ ŋwa nyǎ nǎ mǎbǎdí gwǎw! ²⁸ Déégúgǎ nyǎ mbwoomb mimbēesh ní, bi yǎg nyōŋŋ ji nǎ myo wûm yé. ²⁹ Nácé muud ji nǎ mǎbii yé, bwǎ bá nyingǎ kwádula nyǎ mwo, á mú bul bii, nji nyōŋŋ cúgǎ nǎ ndǎ yé, bwǎ bá mǎel déég súsúsǎ á ji nǎ ndǎ yí. ³⁰ Biigǎ mbēé bǎw-bǎw sǎól mǎsǎal ga, bi wúsǎg nyǎ tǎón, kǎl í bá bǎ nji á ŋgǎ bǎal nǎ mǎyǎ yí.»

Sémbyé mǐlsǎ á mǎzhúgúlǎ

³¹ «Ja *Mwǎn mǎ Múúd mǎ bá zǎ nyǎdí jǎwúga dí, bǎnǎŋ *wǎéngǎles bēsh yí, á bá zǎ ji nyǎdí *caangǎ á milwanád. ³² Ntǎ ilwon byēsh yǎ shǐ ga í bá sǎenŋya nyǎdí mpwóómbúd. Á bá bǎég búúd igwoonŋ íbǎ nda mbaagúlǎ itǎw mǎ du bǎég incwǎmbǎ nǎ ikálǎ ná. ³³ Á bá tǎl incwǎmbǎ nyǎdí mbwǎ mǎncwúm, ikálǎ nyǎdí mbwǎ mǎkǎól. ³⁴ Ná ndéé Njwú-buud mǎ bá ci nǎ bōŋŋ wǎ mbwǎ mǎncwúm ná: “Zǎgǎ, bíbuud Sǎónŋgǎ wǎm mǎ yǎ ócúncǎsh wǎ. Zǎgǎ ji Faan dǎd, zǎ lǎg lǎgǐ nyǎ á bwey bwúg bí námǎ ja nyǎ á fwǎ shǐ nǎ gwǎw yí. ³⁵ Nácé mǎ á gwǎg zha, bí á yǎ mǎ idǎw; mǎ á gwǎg shwǎásúlǎ minú, bí á ŋgúlǎl mǎ; mǎ á bǎ njǎŋ, bí á ŋwa mǎ bídí; ³⁶ mǎ á bǎ shushwǎás, bí á bwéed mǎ mikáandǎ; mǎ á bwǎs, bí á zǎ dúg mǎ; mǎ á bǎ mimbwugúd, bí á kǎ dúg mǎ.” ³⁷ Ja jōŋŋgǎ wǎ otútǎlǐ ɔ búúd bwǎ bá bǎsa nǎ né ná: “Cwǎmbǎ, jáyɛ ja sǎ á dúg wo nǎ zha sǎ mú yǎ wo idǎw, sǎ dúg wo nǎ shwǎásúlǎ minú sǎ ŋgúlǎl wo yí? ³⁸ Jáyɛ ja sǎ á dúg wo, wo njúl njǎŋ sǎ mú ŋwa wo sǎdí yí; ŋkǐ ná wo njúl shushwǎás sǎ mú bwéed wo yí? ³⁹ Jáyɛ ja sǎ á mpu ná wo ŋgǎ bwǎs ŋkǐ ná wo ji mimbwugúd sǎ mú kǎ dúg wo yí?” ⁴⁰ Njwú-buud mǎ bá bǎsa nǎ bwo ná: “Búbǎlé, mǎ jaaw bí ná, ja jēsh bí á sǎ gúl mímínŋŋŋ jǎm wúl sǎólúgǎ ní yí, mǎ wǎ bí á sǎ wǎ yé.” ⁴¹ «A músǎ bá ci nǎ bōŋŋ wǎ nyǎdí mbwǎ mǎkǎól ná: “Wúgǎ mǎ mǐshád. Bí bǎsǎ

nə məzhúngúlú má Zembí. Kyeyugá kə kuda á kandugə kandugə dí, kuda Zembí nyə á kwəmsa shú Njwú məjamb bənəŋ wəngəles bé yí. ⁴² Nəcə mə á gwág zha, bi á shigé yə mə idaw; mə á gwág shwáásúla miná, bi á shigé ngulá mə məjwó. ⁴³ Mə á bə njòŋ, bi á shigé nwa mə bídí; mə shushwáás bi kú bwééd mə mikáándá; mə bwas, mə kə mímbwugud, bi kú kə dág mə.” ⁴⁴ Ntó, bwá bá námá jí nyə ná: “Cwámba, jáyé ja sá á bwele dág wo, wo ngə yə nə zha nkí shwáásúla miná, nkí ntág ná sá á dág wo, wo njúl shushwáás nkí ná wo ngə bwas, nkí ná wo njúl mímbwugud sá kú bish wo yí?” ⁴⁵ Ntó, a bá bəsa nə bwo ná: “Búbálé, má jaaw bí ná, ja jəsh bí á bə kú sá ngwól míminyənə waamá wúl sósólúgú ní yí, mə wá bí á bə kú sá mənýwa məong yé”. ⁴⁶ Ná ndéé, báni bwá bá kə intúgúli yá kandugə kandugə dí; otútəli ɔ búúd bəŋ bwá kə cug á kandugə kandugə dí.»

26

Shwushwaga shwiy mə Yésus
(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

¹ Í á zə bə ná, ja Yésus nyə á shín lás isá ini byəsh yí, nyə á ka ci nə *ompwiín bé ná: ² «Bi mə mpú ná í má lág mwóŋw məbá ná *Páska bəg. Mpugá ná *Mwán mə Múúd mə bá kaanz shú ná bwá bəg bwambəla nyə kwolós dí.» ³ Milúlúú myá ofada na ocúmbá buud wá loom bwá á ka kə seŋgya lun mə Kayíf, Ajáláci á ofada. ⁴ Bwá mú kə cwə íyuuŋ ná bwá bii Yésus məkəŋúd, gwú nyə. ⁵ Nji, bwá á ngə ci ná: «Í ajáláyé nə síy fwála lu zəŋ, buud bwá á bá bul sá ícucu».

Ngwól múdá má shwu Yésus labínda lúúd
(Mak 14.3-9; Yuá 12.1-8)

⁶ Yésus nyə á ka bə Betaní, Shímun á zəzaamá dí njóŋ. ⁷ Ngwól múdá mbíd fúfuundú *alubátrə* mú shísh wə Yésus. Fúfuundú joŋŋ í á bə nə labínda álal-kus. Ná ndéé, Yésus ngə də, mudá éne mú shwu nyə labínda wəong lúúd. ⁸ Ja *ompwiín bwá má dág ntáni yí, bwá mú gwág bəŋw, bwá mú ngə lás ná: «Jí á ntámá labínda éga ntága yí? ⁹ Í áma jəla ná bwá kúshag labínda ní nkí lal kus, bwá mú kwíind mímbúmbúwá nə *mwaanə wəong.» ¹⁰ Yésus nyə á ka mpú ná bwá ngə lás ntó, a mú ci nə bwo ná: «Nəcə jí bí má ntágúlú múdá éne yí? Sá mənýwa wá á má sá mə ní. ¹¹ Nəcə binəŋ mímbúmbúwá bí é də jí mwóŋw mēsh, nji sənəŋ bí sá ábúlé jí mwóŋw mēsh. ¹² Ja nyə áma shwu mə labínda nyúúlúd ní, nyə áma bwey kwəmsa mə dəwəla má bá zə dəw yí. ¹³ Búbálé, má jaaw bí ná, kál jəsh bwá

bá cúnda Jəŋə Kéel ga shí nyēsh dí yí, bwá bá námá də jaaw sá múdá éga má sá mə yí, buud də téduga nyə.»

¹⁴ Mpásə na, ngwól múúd á gwoŋŋ ɔmpwiín wúm nə óbá, nyəong bwá á də jəŋw ná Yúdas Iskariyót yé, mūsə kə dęgəy nə milúlúú myá ofada, ¹⁵ nyə nə bwo ná: «Mə ká sá ná bí bíŋ Yésus, bí yə mə jí?» Bwá mú ntág lə misan mí mwaanə məwúm málól, bwá yə nyə. ¹⁶ Tééd baan dəongú dí, Yúdas mūsə ngə sə fwámé fwála á jí nə nkul sá nə bwá bíŋ Yésus yí.

Yésus bənəŋ ompwiín bé bwá sá Páska

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Yuá 12.21-30)

¹⁷ Jwəŋw mətéédulé má zəŋ mú ka zə wós, jwəŋw bwá á jəla nə tééd dala íbuléd yá kú nə *ləvur yí, *ompwiín bwá á ka jí Yésus ná: «Wó cəel ná sá kəg kwisha dína *Páska ngow?» ¹⁸ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Kagá ngwála, wə mbéé; bí kəg ci nə nyə ná: “Yíguli má ci ná baan dé í mú kúnə-kúnə. Bənəŋ ompwiín bé bwá é zə sá Páska wa wódi.”» ¹⁹ Ompwiín bwá á kə námá kə sá nda Yésus nyə á ci nə bwo ná, bwá mú kwisha dína Páska.

²⁰ Ja kugá í á bii shí yí, Yésus nyə á kə jí shí, bənəŋ *buud ɔ lwámá wúm nə óbá bé, kəle də. ²¹ Bwá ngə də, Yésus mú ci ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, ngwól múúd á na bídí nyə é kusha nə mə.» ²² Ompwiín bwá mú bul gwág sá joŋŋ cey lámúd, bwá mú ngə jí nyə, múúd yəsh ná: «Cwámba, yə mə?» ²³ Yésus mú bəsa ná: «Muud səná sá áma juwo məbwə shúyád yé, nyə wá nyə é kusha nə mə. ²⁴ Mwán mə Múúd nywáá, nyə é kə námá nda jisə bwey bə cilyá shú dé dí ná. Nji məntágula nə múúd mə kéénzŋ nyə yé; í á yida nywá bul jəla ná muud wəongú kú byél.» ²⁵ Ntó, Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé mú námá lás, a jí nyə ná: «*Rabi e, yə mə?» Yésus mú bəsa nə nyə ná: «Wo má ci wə ní.»

²⁶ Bwá ngə də ntáni, Yésus mú nwa buléd, a yə Zembí cúncəsh ná ndéé, a mú fəy buléd, yə ɔmpwiín bé, nyə nə bwo ná: «Ŋwagá, bí dəg. Nyúul nyám wə ga.» ²⁷ Ná ndéé, a mú nwa bálá wáan, a yə Zembí cúncəsh, a yə ntág ɔmpwiín bé, nyə nə bwo ná: «Bí bəsh nguləga. ²⁸ Məcií mām wə məní, məcií má sə, má zə shwiy shí má, zə cé búúd nkí bulya, ná bwá bəg nə ijuuga í *mísəm. ²⁹ Má jaaw bí ná, mə abulé ná kwo ngul wáan ní kə wós ja shé má bá ngul ncuncumbə Faan má Sósŋgú waam dí yí.» ³⁰ Bwá mú ka sey Zembí isusa í gúms ná ndéé bwá mūsə kyey kə *Mbəŋ wəolivyé dí.

25:46 Dan 12.2; Yuá 5.29; Zhk 2.13 26:1 7.28 26:2 16.21 26:4 21.46 26:6 Luk 7.37-38 * 26:7 alubátrə: Nyə á bə dúl váál kwóógá, bwá á də mɛ ífúfuundú í bwíl nə ndí yí. 26:11 Mbá 15.11 26:15 MmN 21.32; Zak 11.12; Yuá 11.57; 13.2 26:17 MmN 12.1-20 26:20 Yuá 13.2, 21-30 26:23 Sóm 41.10 26:24 Sóm 22.7-8, 16-19; Iza 53.9 26:26 1Kr 10.16 26:28 MmN 24.8; Zhe 31.31; Heb 7.22; 9.15-20 26:30 Luk 22.39; Yuá 18.1

Pyêr nyɛ e kɛ́lyɔ Yésus

(Mak 14.27-31; Luk 22.31-34; Yuá 13.36-38)

³¹ Nɛ ndɛɛ, Yésus mú ci ná *ompwíín bé ná: «Búlú ga dí, bi e lɔ́ngwɔ b́úgád nácé mɛ. Sá jɔ́ngá wá jísá cilyá Káláad Zembí dí yí ná: “Má é nyífa mbaagula itɔw, incwambɛ í sɔ́onɔ í mú shín ciima.” ³² Nji, ja má bá gwúm yí, má bá tééd ká Galilé, bí ká bá kwey má nún.» ³³ Pyêr mú lás, ci ná: «Tɛem bá ná b́óólúgá b́esh bwá lɔ́ngwɔ b́úgád nácé wo, mɛɛ má abúlɛ bwele lɔ́ngwɔ.» ³⁴ Yésus mú b́ɛsa ná nyɛ ná: «Búbálɛ, má jaaw wo ná, námá búlú ga dí, shúshwóógá ná ngwúm kúwo kwáágáglí, wo e kɛ́lyɔ má ija ilóol.» ³⁵ Pyêr ná né ná: «Tɛem bá ná í wóós ná shwá yág shwiy ngwúdá, má kú bwele kɛ́lyɔ wa». B́óól ɔ́mpwíín b́esh bwá mú námá ngá ci ntí.

Yésus má jagula ná Zembí Getsemane

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ Nɛ ndɛɛ, Yésus b́ánɔ́nɔ *ompwíín bé bwá ḿusa kumá kál bwá dá j́ów ná Getsemane yí. A mú ci ná bwo ná: «Jígá wa shí, má fwo ká wá shwóg, ká sá májagula». ³⁷ A ḿusa j́ów Pyêr ná bwán ó Zhébedé óbá, b́ánɔ́nɔ bwá mú ká; a mú tééd ngála bul gwág ḿacey má lám, mbóom í ngá shwiy má nyúúlúd. ³⁸ A mú ka ci ná bwo ná: «Lám ẃusa má ná ḿacey kí má é yá. Jígá nkasá wa shí, bi nyéélág má.» ³⁹ A mú wú ná bwádí, a njwá shísh shwóg, a ḿusa ká wusa nyúúl shí, a kúd mpwóombá ḿandálúd, jagula ná Zembí ná: «Pupá e, nkí jí ná nkul j́ala ntó, magulág ná má b́ég kú ngul bálá ḿacey ga. Nji, í síyág nda wó céel ná, kú bá nda má céel ná.» ⁴⁰ A ḿusa zé ḱómb ɔ́mpwíín bwá á bá yí, a mú zé kwey bwo ígwád. A ḿusa lás ná Pyêr ná: «Ntó ná bí cugé ná nkul jí nkasá ná má tóo nji wála ngwúdá? ⁴¹ Jígá nkasá, jagula ná Zembí, bi b́ág kú biil ḿabwábulánúd. Lám ẃusa ná yéesh má kyéy j́o kúu njóond; nji nyúul í cugé ná nkul kwag kúu njóond wóong.» ⁴² A ḿusa nyingé shísh shwóg ja ábɛɛ, ká jagula ná Zembí ná: «Pupa, nkí tádúgá wó í cugé ná wo yíl má bálá ga má kú ngul, í síyág nda wó céel ná.» ⁴³ A ḿusa nyingé zé ɔ́mpwíín bé dí, zé námá nyingé kwey bwo ígwád nácé ḿish ná á ngá ntám bwo. ⁴⁴ A mú wú ná bwádí, a shísh shwóg, ká sá májagula ja álél, májagula mampúd á ngá bwey sá má. ⁴⁵ A ḿusa nyingé zé ɔ́mpwíín bé dí, a mú ci ná bwo ná: «Yé bi b́án bí é bá wa nji gwá ná gwá nji ngála woga? Dugá! Wála í mú kúná-kúna, wála *Mwán má Múúd má zé kaanz mabwá má ósól ó *mísám dí yí. ⁴⁶ Tówúgá, sá kyéyug. Muud má kusha ná má wá zág yé.»

Bwá bii Yésus

(Mak 14.43-50; Luk 22.47-53; Yuá 18.3-12)

⁴⁷ Yésus ngá ná lás ntáni, seegya ná, Yúdas nyɛ á bá námá gwoong *ɔ́mpwíín wúm ná óbá dí yé mú cúwo, a ngá zé ná ḿama ḱinda búúd, bwó ná ikafwele ná mabúla. Milúlúú myá ofada ná ocumbá buud wá lóom wá bwá á nti bwo. ⁴⁸ Yúdas, muud nyɛ á kusha ná nyɛ yé, nyɛ a bwey kwambala ná buud óni ná: «Muud má é ká fúlal, sá sɔ́nya mímpu yé, nyɛ wá éne, bi ó bii nyɛ.» ⁴⁹ Námá nji Yúdas nyɛ á cúwo yí, nyɛ á cɔ́ ká nji wá Yésus, nyɛ ná né ná: «Rabi, wo ó lás!» A mú fúlal nyɛ. ⁵⁰ Yésus mú ci ná nyɛ ná: «Wey e, ság sá wo áma zé sá yí. Buud bwá mú cíg, zé ká Yésus, bwá mú bii nyɛ.

⁵¹ Seegya ná ngwól muud gwoong má Yésus má wéem kafwele jé, taad ngwól śóol ḿasál má Ajéláci á ofada, í mú sámɔ nyɛ lwá. ⁵² Yésus ḿusa ci ná nyɛ ná: «Nyingág fɛen kafwele gwó j́iya jéd; nácé muud yésh má bálán ná kafwele yé, a bá námá bwama ná shwiy kafweled. ⁵³ Ye wo ampúyé ná má ji ná nkul gwáámɔ Dá kwíindyá, a léel námá nti má ḿama íkínda í *wáéngales wúm ná íbá? ⁵⁴ Ká, nkí isá í síy ntó, micilyá myá Káláad Zembí mí é ka bwama ntúdelé? Sá í ngá síy ga í ngá lwándala micilyá myóong.»

⁵⁵ Yésus ḿusa ka ci ná buud bwá á zé bii nyɛ wá ná: «Bí ngá zé ná ikafwele ná mabúla zálá bii má, má jísá zhilungaanó í? Ngáá ná shé á dá bá jwów d́esh kál ngwúd, má ngá j́íguli buud *Lun má Zembí dí, bi kú séémɔ mbwá ná bi má bii má. ⁵⁶ Isá íga byèsh í ngá síy ntága ná isá *búúd ó mícúndá bwá á cilá yí í bwámag.» Mpásá wóongá, ɔ́mpwíín bé bwá mú myaas nyɛ, bwá shín fúnda.

Yésus tal kóodud wá Kayíf

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Yuá 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Buud bwá á zé bii Yésus wá bwá mú ká ná nyɛ wá Kayíf, Ajéláci á ofada, kál *Oyíguli ó ḿacɛɛ ná ocumbá buud wá lóom bwá á ká seengya yí. ⁵⁸ Pyêr nyɛ nyɛ á ngá bɛ bwo shwóg-shwóg ná ndɛɛ ká wóós nún lun. A mú nyíí ná á céel fwo wámbala sá í é bá yí. A mú ká jí shí, b́ánɔ́nɔ bíl ífulísh kál ngwúd.

⁵⁹ Té ní, milúlúú myá ofada, b́ánɔ́nɔ *Gwoong ósémbye ó ḿilásá wá Zembí j́esh bwá á ngá sɔ́ mpwene bwá yág nyɛ ná ndɛɛ bwá gwú nyɛ yí. ⁶⁰ Nji, zhwoog buud bwá á tɛem ngá zé ná íj́ó ngá zé yá nyɛ ompwene, í á shigé bá ná tóo sá á shwiy. B́óól búúd ó ɔ́mpwene óbá bwá mú zé cúwo, bwá ná: ⁶¹ «Wey éne, nyɛ á ci ná á jí ná nkul búgá *Mpáánzá Zembí ná ndɛɛ a kwo sá nji mwów málóol shumála nyúl.» ⁶² Ajéláci á ofada mú

26:31 Zak 13.7; Mat 26.56; Yuá 16.32

26:32 28.7, 16

26:34 Luk 22.33-34; Yuá 13.36-38

26:34 26.75

26:36

Luk 5.16; Heb 5.7-8

26:39 6.10; 20.22; Yuá 18.11; Heb 10.9

26:41 Ifz 6.18; Heb 2.18

26:44 2Kr 12.8

26:45

Yuá 12.23; 13.1; 17.1

26:52 Mat 9.6

26:55 Luk 19.47

26:56 Mat 26.31; Luk 24.46

26:61 27.40; Yuá 2.19;

Mis 6.14

tâw tâtâli, nyê nê Yêsus nê: «Wo abêşáyê búúd ôga sâ bwê ngô bwaagula wo ni?» ⁶³ Yêsus njûl nji kâl-kâl. Ajâlâci mú kwo ci nê nyê nê: «Jaawug sâ búbálê má Zembî á kuwô, ye wo ji *Krist, *Mwân má Zembî?» ⁶⁴ Yêsus mú bęsa nê nyê nê: «Wo má ci ôni. Má ka jaaw bí ná tééd námá kíkídíga, bí é dág *Mwân má Múúd njûl shí mbwâ mæncwûm má Zembî á ñkúl nyêsh dí, bí má bá námá dág nyê, a ngô zê mînkúddú.» ⁶⁵ Ajâlâci músa nyaa mikáándá, nyê nê: «A má *lás nê Zembî bwaasûla mpu, ji shé má kwo sô owúshined yí? Biméfwô bí má gwág nda á má lás nê Zembî bwaasûla mpu ná.» ⁶⁶ Bí má dág ná ji? Bwê nê: «A jêlá nê ya.» ⁶⁷ Bwê mú ka ngô sey nyê mæntænd mpwóómbád, bwê ngô wá nyê ikúda; bôól bwê ngô tí nyê mæmpóónz, ⁶⁸ bwê ngô ci nê nyê nê: «Yé Krist, Iwóg ná wo ji *muud micúndá, jaawug sâ muud nyê áma yíd wo yé.»

Pyêr má kílya Yêsus

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62; Yuá 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Pyêr njûl ná na tóón mbaadá dí, dúl sás í á ñu sêy na Ajâlâci á ofada yí, í músa shísh nyédí zê ci nê nyê nê: «Wo á bê námá gwoong má Yêsus muud á Galilé éga dí.» ⁷⁰ Pyêr mú kílya nyê tâm buud, nyê nê: «Mæ ampúyé sâ wô ngô ci yí.» ⁷¹ A mú ka tów shí, ngô kæ gæe mbê kóógúlád. Dúl sás í á ñu námá sêy cínong yí í mú yag nyê, a mú ci nê buud bwê á bê cínong wá ná: «Muud éga nyê á bê gwoong má Yêsus á Nazarêt dí.» ⁷² Pyêr mú kwo kílya nyê, a kæn nê: «Búbálê, má ampúyé múúd éne.» ⁷³ Kú námá bwey, buud bwê á bê cínong wá bwê mú shísh nyédí, zê ci nê nyê nê: «Wo ji bále bê múúd á gwoong joongá; kâl lú lésú dwô í ngô bwey lwágula ntó ná sâp.» ⁷⁴ Pyêr mú kílya nyê nê mama ñkaaná, nyê nê: «Ñkí má bwiing ijô, ñkwaal nê má. Má ampúyé múúd éne.» Námá nji nyê á ci ntáni yí, ñgwúm kúwo mú kwáág. ⁷⁵ Pyêr mú téduga ciyá Yêsus nyê á ci nê nyê yí nê: «Shúshwóógú ná ñgwúm kúwo kwáágúg, wo e kílya má ija ilól.» A mú cúwo tóón kæ ñu sêy nê yâ.

27

Bwê cęęlâ Yêsus shwiy

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Yuá 18.28-32)

¹ Mán mælâm, ná námá mpámán mpámán, milúluú myá ofada nê ocúmbá buud wá loom bwê mú sâ shwushwaga ná ndéé bwê sámb ná Yêsus má jêlá nê ya. ² Bwê mú

wóólê nyê mæñkæda ná ndéé bwê kæ cwámbula ñgwámuna Pilât.

Yúdas má gwálya nyúul

³ Ja Yúdas muud nyê á kusha nê nyê yé má dág ná bwê má sámb ná Yêsus má jêlá nê ya yí, lâm í mú cey nyê cwû nê sósólúgú nyê á sâ yí. A mú kæ ná á kâ nyíng milúluú myá ofada nê ocúmbá buud misan mí *mwaanê mæwúm málól myán, ⁴ nyê nê bwo nê: «Mæ má sâ m nê kushálâ nê muud njûl kú nê mæyaagula.» Bwê mú ci nê nyê nê: «Sâ abíshé. Wóó lésú ôni.» ⁵ Yúdas mú shwu mwaanê cínong shí *Mpáánz Zembî dí, a mú kyey kæ kâl kwoolú cúnúdí ná ndéé ya. ⁶ Milúluú myá ofada mí mú wásula mwaanê wóong, bwê nê: «Mwaanê éga ji mwaanê macíi. Í á jêláyê ná sô wáág nyê manga á Mpáánz Zembî dí; mæcęę mäsú má amágúláyê ntó.» ⁷ Bwê mú ka sâ shwushwaga ná ndéé bwê mú kæ nê mwaanê wóong, kæ kusâ kâl shí má mól mæmpií, bwê sâ kâl shí joongá ban mæshwon ôjôn. ⁸ Sâ joongá í á sâ ná bwê dág jôw kâl shí joong ná fambá macíi. Jíná doong dúsê ná zê kumæ múús. ⁹ Ntô, sâ *múúd micúndá Zheremí nyê á ci yí í mú bwæma. Nacé nyê á ci nê: Bwê á ñwa misan mí mwaanê mæwúm málól; tâñ bwân ô Izarâyêl bwê á cígê ná í kwaga nê muud wóongá yí. ¹⁰ Bwê mú kusâ kâl shí má mól mæmpií nê ndí, námá nda Dá Zembî nyê á ci nê mæ ná.

Yêsus tæl kóodud wá Pilât

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Yuá 18.33-38)

¹¹ Bwê á ka kæ nê Yêsus wê njwû-buud. Njwû-buud mú ñga ji nyê minjígá; a mú ji nyê nê: «Ye wo jisê Njwû *Oyúden? Yêsus nê né nê: «Wo má ci ôni.» ¹² Nji ja milúluú myá ofada nê ocúmbá buud wá loom bwê búgê Yêsus lésú yí, Yêsus kú bęsa. ¹³ Ntô Pilât mú ji nyê nê: «Ye wo angê nê gwág isâ byêsh bwê ngô bwaagula wo íni?» ¹⁴ Nji Yêsus kú bęsa nê nyê tóo sâ. Ñgwámuna mú bul káam.

¹⁵ Ñgwámuna nyê á ñu bê ná, ja jêsh zâñ nyísá yí, á bídí mbwug ñgwûd, wóong loom í áma gwáám nyê yí. ¹⁶ Bwê á ka bê nê wúl mbúmbén mbwug nê jíná ná Barábas. ¹⁷ Nda búúd bwê á bê sęęgyá ná, Pilât mú ji bwo nê: «Mæ bídúg bí wáyê mbwug? Ye Barábas, ye Yêsus jí nê jíná ná *Krist yé?» ¹⁸ Pilât nyê á jí ntô nacé nyê á bwey mpu ná bwê ngô kusha ná Yêsus zhínúdí. ¹⁹ Ja Pilât nyê á bê á njûl jiya mílású jéd á ngô lás lésú má Yêsus ní, mudá yé nyê á nti nyê mæcwama nê: «Wo kú tééd nyíi lésú nídí. Muud éne ji

26:63 kâl-kâl: Iza 53.7; Mat 27.12-14 Mwân má Zembî: Mat 14.33; 27.40, 43; Luk 22.70 **26:64** Dan 7.13; Mat 22.44; 24.30; Mak 13.26; Luk 21.27 **26:65** nyaa mikáándá: Ilq 14.6; Esd 9.3 lás nê Zembî bwaasûla mpu: Lav 24.16; Yuá 19.7 **26:67** Iza 50.6; 53.5 **26:68** 21.11 **26:75** 26.34 **27:3** 26.15 **27:9** Zak 11.12-13; Zhe 32.8-9 **27:11** 2.2; 27.29, 37, 42; Mak 15.2, 9, 12, 18, 26, 32; Luk 23.3, 37-38; Yuá 1.49; 12.13; 18.33, 39; 19.3, 15, 19, 21 **27:12** Yuá 19.9; Mat 26.63 **27:19** Luk 23.47 **27:20** Mis 3.13-14

tátali muud. Mə mə bul wádaga nə ntamə nyé búlu gaád.» ²⁰ Milúluú myá ofada nə ocúmbá buud wá loəm bân bwá mə shîn bwey cwîny loəm ná bwá gwaámbug Barábas, Yésus yág. ²¹ Ngwámuna mú lás, nyə ná: «Búud obá ógad, mə bídúg bí nyáyé?» Bwá ná: «Barábas.» ²² Pilát mú jí ná: «Ká Yésus jí nə jíná ná Kríst éga nye, mə ság nyə ntudele?» Bêsh bwá mú ci ná: «Bwá bwámbulag nyə kwolós dí.» ²³ Ngwámuna mú jí ná: «Dáyé bôw á mə sá yí?» Bwá mú kîm gwôw gwôw ná: «Bwá bwámbulag nyə kwolós dí.» ²⁴ Pilát mú dúg ná nyə e teem wá nadá, sá í ábúlé cénd, icucu í é ngə yág yágúg. A mú ka nwa májwó, zə gusa məbwə mîsh mə búúdud, nyə ná: «Muud éga cugé nə məbyaagula, shwiy dé í adágé mə. Í dúg bí.» ²⁵ Buud bêsh bwá mú magulə ná: «Ųkwaal á shwiy dé bóg nə sá, kala nə bwân búú.» ²⁶ Pilát mú bíd bwo Barábas. A mú sá ná bwá fyámúság Yésus milwónj ná ndéé a mú yə bwo nyə ná bwá kág bwambulə nyə kwolós dí.

Ozimbi bwá cágula Yésus

(Mak 15.16-20; Yuá 19.2-3)

²⁷ Ozimbi ɔ ngwámuna bwá mú ka kə nə Yésus lunj mə ngwámuna. Bwá mú jôw ózimbi bêsh bwá zə seengya cínong. ²⁸ Bwá mú yíl nyə mikáándá, bwá bwéed nyə fwámé jud átítí. ²⁹ Bwá mú nwa isá yá magwaagulé, bwá lwó *túm gúmá ná ndéé jil nyə lúú, bwá wá nyə kál mbwu mbwə mənəcwúmád. Bwá ka zə ngə kúd nyə məbwónj, ngə cágula nyə, ngə ci nə nyə ná: «Yé Njwú *Oyúden, sá ngə báág nə wo.» ³⁰ Bwá mú sey nyə mantand, bwá nwa kál mbwu, də nyífa nyə lúú. ³¹ Ja bwá á ka shîn cágula nyə ntáni yí, bwá á ka yíl nyə jud átítí, bwá bwéed nyə mikáándá myé, bwá mú kə nə nyə kálə bwambulə nyə kwolós dí.

Bwá bwambulə Yésus kwolós dí

(Mak 15.21-32; Luk 23.26-43; Yuá 19.17-27)

³² Bwá ngə wú nə nyə ngwála ntáni, bwá mú bwəma nə ngwól múú á Sirén nə jíná ná Shímun. Ozimbi bwá mú yámbuli nyə ná a nkényág Yésus kwolós. ³³ Bwá mú kə kumə kál bwá dá jôw ná Gólgotha yí. Jíná dəngj í kə ná «kál á bwundú lúu.» ³⁴ Bwá mú ngulal nyə wáan fulá nə wúl myámbá í njúl nkí gwul. Nji nyə á kag gwo yí, a mú ban nə nyə angúlé. ³⁵ Bwá mú bwambulə nyə kwolós dí, bwá mú wusə mpaambá ná bwá kawula mikáándá myé. ³⁶ Bwá mūsə ka jí shí də nyéle nyə. ³⁷ Shú ná buud bwá mpúg cwoomb bwá gwú nyə ná ndí yí, bwá á cila, bwá bwambulə nyádí lúú dí gwôw ná: «Muud éga wé Yésus, Njwú Oyúden.» ³⁸ Bwá á bwambulə bənónj

izhilunjaanə íbá, jíga nyádí mbwə mənəcwúm, jíga mbwə makóól.

³⁹ Buud bwá á ngə cə cínong wá bwá á ngə lwíy nyə bwá ngə sagusə milúu nə məzhwámá, ⁴⁰ bwá ngə lás nə nyə ná: «Wec muud ji nə nkul búgə *Mpáánzá Zembí ná ndéé wo kwo sá nji mwów málól shumálə nyúl yé, cugug wóméfwó na. Nkí wo jí *Mwân mə Zembí, wúg nə kwolós dí shulə shí.» ⁴¹ Milúluú myá ofada bənónj *Oyúguli ó mácéɛ nə ocúmbá buud bwá mú námə ngə cágula nyə, bwá ngə ci ná: ⁴² «Nyə á də cug buud oshús, nji á káád cágula nyóméfwó. Nkí á jí Njwú-buud á *Izəwəyél, á shuləg nə kwolós dí sá búgúlág nyə. ⁴³ Nyə á shîn shwu nyúl ná Zembí jí nə nyə, a də námə ci ná: «Mə jí Mwân mə Zembí». Ntó, nkí Zembí mə cəl nyə, a cágug nyə ja gaád.» ⁴⁴ Teem bə izhilunjaanə bənónj bwá á bə íkwolós dí yí, í á ngə námə lwíy nyə.

Shwiy mə Yésus

(Mak 15.33-41; Luk 23.44-49; Yuá 19.28-30)

⁴⁵ Yídúgú í á ka shila shí nyésh ná nkwed, tééd tólóg dí kə wóós mawála málól má mpwó-kugú. ⁴⁶ Ngéé mawála málól dí, Yésus mūsə kám nə nkulú ná: «Eli, Eli, lemá sabakutáni?» Ntó mə kə ná: «Zembí waam, Zembí waam, wó myaas mə ná jí?» ⁴⁷ Ja bóól búú bwá á bə cínong wá bwá á gwág ntó yí, bwá ná: «A ngə jôw Eli.» ⁴⁸ Ngwól múúd wánj mú tí kúlá kə nwa eponzh juwo málwəg mə ábibiynzhá dí, a feen gwo líí mbwu dí, a kə dásulə Yésus ná a ngúlúg. ⁴⁹ Bóólágá búú bwá mú ci ná: «Bwándág, sá fwóg dúg nkí Eli nyə é zə cug nyə.» ⁵⁰ Ja joongá, Yésus mú nyingə kím nə nkulú ná ndéé a mú nying kənd *jím jé wá Zembí. ⁵¹ Seegya ná məmá *sanda í á də kaləwo *Mpáánzá Zembí yí í mú seel tátám ná cənj wú gwôw wóós shí. Shí í mú ntəjasa, məkwóógú mə ngə seel. ⁵² Məshwonj mə mú ngə bānj; bóól zhwog buud bwá á yə bwá njúl buud ó Zembí wá mimbimbə myánj mí mú gwúm. ⁵³ Bwá mú wú məshwonj mánjád ná ndéé, ja Yésus nyə á gwúm yí, bwá mú kə nyíi Yurásalem, ngwála mə Zembí. Ncúlá buud bwá á dúg bwo. ⁵⁴ Ja lúluú ízimbi nə bəong bənónj bwá á ngə nyéle Yésus wá bwá mə dúg nda shí í mə ntəjasa ná, nə sá jəsh í mə sɛy yí, bwá mú bə nə injunkuúnd, bwá mú lás ná: «Bábálé, muud éga nyə á bə Mwân mə Zembí.» ⁵⁵ Bóólágá búú nkí bulya bwá á bə cínong bwá tál shwóg-shwóg ka də dúg. Búdá bəong bwá á ngə bə Yésus té Galilé, bwá ngə sɛy nə nyə. ⁵⁶ Nə Mariya á Magudála, nə Mariya nyóongə mə Zhák bá

27:24 Mbá 21.6-9; Sôm 26.6 27:25 Mîs 5.28 27:26 20.19 27:28 Luk 23.11 27:29 27.11 27:30 26.67
 27:35 Sôm 22.19 27:37 27.11 27:38 Iza 53.12 27:39 Sôm 22.8; 109.25 27:40 26.61, 63 27:42 27.11
 27:43 Sôm 22.9; Mat 26.63 27:45 Amo 8.9 27:46 Sôm 22.1 27:48 Sôm 69.22 27:51 MmN 26.3; Heb
 10.19-20 27:54 14.33; 26.63; Mak 15.39

Yóseb, nà nyɔɔngú mǎ bwǎn á Zhébedé bwá á bǎ gwoonɔ búdǎ ɔɔng dǐ.

Bwá kǎ dul Yésus

(Mak 15.4-47; Luk 23.50-56; Yuá 19.38-42)

⁵⁷ Ja kugá í á bii shí yí, ngwál múúd nǎ jíná ná Yóseb, a njúl big múúd á Arimaté músǎ zǎ wǎs. Nyá á bǎ námá *mpwíin mǎ Yésus. ⁵⁸ Nyá á ka kǎ wá Pilát, kǎ jǐ nyá ná á cǎel njwa mbimbǎ mǎ Yésus. Pilát mú lwám búúd, bwá kǎ yǎ nyá wǎ. ⁵⁹ Yóseb mú njwa mbimbǎ mǎ Yésus, a músǎ fála wǎ ndómbó ágúgwǎan dǐ, ⁶⁰ ná ndéé a mú kǎ dul shwon ágúgwǎan nyá á sǎ ná bwá bwágulǎg kwóógúd shú dé nyáméfwó yí. A mú bingal mǎma kwóógú, juwal shwon* ná ndéé a músǎ kyey. ⁶¹ Mariyá á Magudála ná gúlúgá Mariyá bwá á bǎ bwá njúl cínɔng ná bǎendyá ná shwon.

Ozimbi bwá kǎ baagusa shwon

⁶² Mǎn mǎlǎm á mpúsǎ jwǎw bwá dǎ kwámusa Sábaad yí, milúlúú myá ofada ná *Ofarizyɛn bwá á kǎ wá Pilát sámǎ ⁶³ kǎ ci ná nyá ná: «Mása e, sǎ mǎ kǎ tǎduga ná muud mǎshügǎ éne nyá á dǎ ci ja nyá á dǎ ná cugǎ yí ná: “Mǎ bá gwúm mpúsǎ mwǎw mǎlǎlǎl”. ⁶⁴ Cüg ná buud bwá kǎg baagusa shwon kǎ wǎs jwǎw álél, *ompwíin bǎ bwá á bá kǎ júwo mbimbǎ ná ndéé bwá kǎ jaaw búúd ná: “A mǎ gwúm”; mǎn mǎshügǎ mǎ á bá bul ntǎ mǎ ashúshwóógú.» ⁶⁵ Pilát mú ci ná bwo ná: «Ozimbi wá ɔni. Nwagá bwo, bi kǎg baagusa shwon nda bí mǎ dǎg ná.» ⁶⁶ Bwá mú kǎ kwambula mbaagusa á shwon; bwá wá máyügyé mǎn kwóógú í á bǎ mpu shwon dǐ yí, bwá tǎl ózimbi tǎn nda isándálé ná bwá mpúg ngǎ dǎg.

28

Yésus mǎ gwúm

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Yuá 20.1-10)

¹ Ja Sábaad nyá á cǎ yí, ná námá mpúmán mpúmán á jwǎw shwénde mǎ dú tééd yí, Mariyá á Magudála bǎnǎ ngwál Mariyá bwá á weelya kǎ ná bwá kǎ dǎg shwon. ² Seegya ná shí í mú jág ntanusa nácé *éngales mǎ Yawé nyá á shulǎ wú gwǎw, zǎ bingal mǎma kwóógú ná ndéé a jǐ cínɔng gwǎw. ³ Éngales wǎɔngú nyá á ngǎ nkǎnuwa nda njǎs, mikáándǎ myé mí njúl nkǐ jág fumǎ. ⁴ Isándálé í mú jág bul fúnda, bwá mú ngǎ lilya ná ndéé bwá shín kǎn nda mimbimbǎ. ⁵ Éngales mú lǎs, ci ná budá ná: «Bi bǎn, kúgá fúnda. Mǎ mpú ná bí ngǎ sǎ Yésus bwá á

bwambulǎ kwolós dǐ yé. ⁶ A cugé wa. A mǎ gwúm nda nyá á ci ná. Zǎgá dǎg kúl nyá áma dǎ bǎ á mbwúg yí. ⁷ Ná ndéé, lǎlǎgá kǎ, kǎ jaaw *ompwíin bǎ ná á mǎ gwúm, a mǎ kǎ shwóg kǎ bwánd bí Galilé. Nún wá bínɔn bí é dǎgya yé. Sǎ mǎ áma bǎ ná mǎ jaaw bí ɔni.»

⁸ Budá bwá mú lǎl wú shwon dǐ, bwá njúl lǎm ná ifwaas lǎm ná mǎshusug. Bwá mú kǎ ná bwá kǎ jaaw ómpwíin bǎ mǎkǎl. ⁹ Seegya ná Yésus mú zǎ bwǎma ná bwo, nyá ná bwo ná: «Bi ɔ lǎs ɔ.» Bwá mú shish nyádǐ kǎ kúɔw shí bí nyá mǎkuú, yǎ nyá gúmǎ. ¹⁰ Yésus mú ka ci ná bwo ná: «Kúgá fúnda. Kǎg ci ná bwaǎng ná bwá kǎg Galilé. Nún wá sǎnɔn bwo sǎ é dǎgya yé.»

¹¹ Budá bwá njúl ná zhúd í, bíl isándálé í mǎ lǎl kǎ ngwǎla kǎ jaaw milúlúú myá ofada sǎ jǎsh í á mǎ sý yí. ¹² Milúlúú myá ofada mí mú kǎ seengya ná ocúmbǎ buud, bwá mú yǎ isándálé fwámé bímbí lú *mwaanǎ, ¹³ bwá ná bwo ná: «Bi ɔ bá ngǎ jaaw ná: “Wey éne ompwíin bǎ bwá á mǎ zǎ mpwǎ-bulú zǎ júwo nyá, sǎ njúl ígwǎd”. ¹⁴ Nkǐ lǎn wǎɔng í gwǎg mǎlwǎ mǎ ngwámuna dǐ, sǎ wá mǎ bá cweel nyá lǎm, bí bǎg bǎ kú bwǎma ná intǎgúli.» ¹⁵ Isándálé í mú njwa mwaanǎ ná ndéé bwá mú námǎ kǎ ngǎ jaaw nda í á cǎy ná bwá ngǎg ná jaaw ná. *Oyúden bwá á ngǎ kala lǎn wǎɔngú zǎ wǎs múus.

Lwámǎ mǎ Yésus

(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49; Yuá 20.19-23; Mis 1.6-8)

¹⁶ *Ompwíin wúm ná ngwúd bwá á ka kǎ Galilé, kǎ kumǎ mbǎn Yésus nyá á ci ná bwá bǎg kǎ yí. ¹⁷ Ja bwá á dǎg nyá yí, bwá á kúd mǎmpwoombú shí, yǎ nyá gúmǎ. Nji, bwá á ngǎ bǎ kú fwo mpu *búgula ná jǎs nyá. ¹⁸ Yésus músǎ shish bwádǐ kúnǎ-kúnǎ, zǎ ci ná bwo ná: «Dǎ Zembí mǎ yǎ mǎ nkul ná mǎ jwǎg ná isǎ byésh, tǎɔ ya jon dǐ, tǎɔ ya shǐ ga. ¹⁹ Ntǎ, kǎgá ngǎ sǎ ná mǎ bǎg ná ompwíin ikúl ná ilwon byésh dǐ, bi ngǎ duu bwo jíná mǎ Zembí Sǎɔngú, ná Mwǎn, ná Nkǎnkǎ Shíshim dǐ, ²⁰ bi ngǎ jǎguli bwo ná bwá bǎg sǎ jǎsh mǎ á ci ná bí yí. Mpugá ná mǎ ji ná bí jwǎw dǎsh kǎ kumǎ mǎshíné mǎ shí.»

27:57 Mbá 21.22-23

*

27:60 Dǎgúg ivaguli í shwon Mak 16.4 ná Yuá 11.38 dǐ.

27:63 12.40

27:64 28.13

28:6 16.21

28:7 26.32

28:10 12.50; Yuá 20.17

28:13 27.64

28:16 5.1; 26.32; 28.10

28:17 14.31

28:18 Dan 7.14; Mat 11.27

28:19 ikúl ná ilwon byésh: 10.5-6; 24.14; Mak 16.15; Luk 24.47; Mis 1.8; Mbá 7.9 duu: Mat

3.15; Mak 16.16; Mis 2.38; 8.36; 1Kr 1.13-16; Ifz 4.5; Yuá 3.22; 4.1-2; Rom 6.3-4 jíná mǎ Zembí Sǎɔngú, ná Mwǎn, ná Nkǎnkǎ Shíshim dǐ: 2Kr 13.13; Mis 2.38; 8.16; Rom 6.3, 4; Gal 3.27; Kol 2.12

28:20 1.23; 5.2-7, 27; 11.28-30; 18.20

Jɔɔ Kéel Márkus nyə á cilə yí Isà í dúgyá nɔ Jɔɔ Kéel Márkus nyə á cilə yí

Márkus ngə lwó cug múud mə Yésus. A ngə bul lwó nɔ Yésus jì sɔl masáal mə Zembí. Nyə á zə shú ikúl nɔ ilwon byêsh, kú bul bə nji Oyúden.

Kəw áshúshwóógú dí íí, Yésus nyə á fwo kə bwəma nɔ makəgula shwéeshá shíd, a mú ka zə téed byé íséy. Márkus ngə bul lwó nkul mə Yésus, téed nɔ ngəla jów buud ná bwə bég nyə, kala ná mínjígulá dí, kumə nɔ ngəla yálushi buud məbwás dí.

Kóómb kəw ábɛé á micilyá myé dí, Márkus ngə lwó nda Yésus ngə kə bwəma nɔ min-jugú ná, nɔ nda nyə é kə yə á nyingə gwúm Yurúsalem ná.

A kə wós Yurúsalem bwə ngə lég nyə nda məma cí, a kə wíng búúd bwə á dɔ sá mikus mpáánz Zembí wá; a mú bwəma nɔ zhíj á shwíy cínəng (lúu 11 kə kumə 13).

Jɔɔ Kéel mə Márkus jì ná, wó ká shín lɔ dwo, wo məm nda njwú ozimbí á mwá Róma ná: «Yésus á Nazarét nyə á bəle mpu bə Mwân mə Zembí.»

Cúndá mə Yuánes Nduu-buud (Mat 3.1-6, 11-12; Luk 3.1-6, 15-18)

¹ Matéédálé mə Jɔɔ Kéel mə Yésus-Krist, *Mwân mə Zembí wə mɔga: ² Námá nda jísá cílyá kálaad mə Izayí *muud micúndá dí ná, ná:

Dugú! Mɛɛ mə zə kənd mbwiingye lân waamá ná á kág wo shwóg kə kwambulə wo zhí.

³ Jísə kál mə múúd ngə cúndə shí á shwéeshád yé,

a ngə cí ná: «Kwambuləgá zhíí mə Cwámba, bí sá íkwúh byé ná səndòh.»

⁴ Ná ndéé Yuánes Nduu-buud nyə á zə cúwo shí á shwéeshá dí, a mú ngə cúndə ná buud bwə céndəg mitádúgá, bwə zə duwan, Zembí yílúg misám myáŋ lámúd. ⁵ Ntɔ, buud ó shí á Yudea nɔ bəəng wá Yurúsalem bəsh bwə á dɔ kə nyádí, ká dɔ magulə misám myáŋ tám buud. Yuánes mú dɔ duu bwo ngwɔɔ Zhurdé dí. ⁶ Káándə Yuánes nyə á dɔ bwáád yí í á bə síyá nɔ mimyɔɔ mí *shamò, kandá yé á kug ná kúúúú cúúú. Nyə á dɔ dɔ ikájalá nɔ kwaan. ⁷ Nyə á dɔ cúndə ná: «ŋgwól múúd ngə zə mə mpásə, á jì nɔ mpífə cɔ mə. Nda mɛɛ, mə ampiyáyé ná mə kúúúwúg shí, ciny nyə mikwoolú mí mánŋwub. ⁸ Mɛɛ ngə duu bí nɔ məjúwó, nji nyə mə bá duu bí nɔ Nkəŋkə Shíshim.»

Yésus mə zə duwan

(Mat 3.13-17; Luk 3.21-22)

⁹ Mwów mɔəngá dí, Yésus mú zə wós, a ngə wú Nazarét, shí á Galilé; Yuánes mú zə duu nyə Zhurdé. ¹⁰ Í mú zə bə ná, Yésus mə shín duwan, a ngə cúwo wú məjúwó dí, a mú dág jón mə bāh, Shíshim mə Zembí mú ngə shulə nda faf, zə jì nyə nyúúúú. ¹¹ Kál mú cúwo wú jón dí ná: «Wo wə Mwân waamá alá. Lám wám wəsh wúsə wódí.»

Sátan mə bwówulə Yésus (Mat 4.1-11; Luk 4.1-13)

¹² Ntɔ, ja Yésus nyə á shín duwan ntáni yí, kú námə bwey, Shíshim mə Zembí mú cínal kənd nyə shí á shwéeshád. ¹³ A mú kə já wu mwów mawúm mánŋ, *Sátan ngə bwówulə nyə. Bónòh ocúúú ó anyinyaanə wə bwə á dɔ jì, *wəəngales bwə ngə sɛy nɔ nyə.

Yésus mə téed jówulə ómpwíín (Mat 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Bwə á kə wá Yuánes mímbwug dí. Yésus mú gwág, a mú kə Galilé, kə ngə cúndə Jɔɔ Kéel mə Zembí. ¹⁵ Nyə ná: «Fwála í mə wós. Faan mə Zembí í mú kúnə-kúnə, céndúgá mitádúgá! *Maguləgá Jɔɔ Kéel!»

¹⁶ Dúl jwów, Yésus ngə cɔ ncindyə mən mə Galilé, nyə á dág Shímun bá mínyonə yé André, bwə ngə wusə wód məjúwó. Bwə á dɔ julə oshú nɔ məwó. ¹⁷ Yésus mú cí nɔ bwo ná: «Bégá mə, mə é sá ná bí dág julə búú.» ¹⁸ Námə cé nɔ cé bwə mú lágə məwó, bɛ nyə. ¹⁹ Ja bwə mə ŋwá shísh shwóg yí, Yésus múšə nyingə dɛg Zhák bá mínyonə yé Yuánes, bwán ó Zhébedé, bwə njúl námə byóólád, bwə ngə kwambulə məwó. ²⁰ Cé nɔ cé á mú námə jów bwo. Bwə mú lágə sósngá wán Zhébedé bənòh osól ó məsáal byóólád, bɛ nyə.

Yésus mə lwóyá nkúl ijwúga (Luk 4.31-37)

²¹ Bónòh bwə mú kə Kapernawúm. Yésus mú fwo kə nyíi *mpáánzə mínjígulá jwów lú Sábaad, kə yə búúú mínjígulá. ²² Buud bwə mú bul káam mbíi nyə á ngə jíguli yí, nəcə nyə á ngə jíguli ná kéénd, kú bə nda *Oyíguli ó məcɛɛ. ²³ Cínəng mpáánzə mínjígulá dí, ngwólúgá múúd nyə á bə nɔ bów-bów shíshim í dɔ lwáfulə nyə. Cé nɔ cé á mú kím ná: ²⁴ «Yésus, muud Nazarét! Shé bāh nɔ iny? Ye wo ámə zə jangulə sə? Mɛɛ mə mpú wo. Wo wə féeshá múúd mə Zembí.» ²⁵ Yésus mú ŋkáánd nɔ jamb. Nyə nɔ dwo ná: «Fadug mpu! Wúg múúd éne nyúúúú!» ²⁶ Bów-bów shíshim wəəngá í mú jəng múúd éne nɔ nkulú, í kím məma ŋkwíimbyé ná ndéé wós tón. ²⁷ Buud bəsh bwə mú bul káam, bwə ngə nyímbulə ná: «Jáyé ga? Míga mínjígulá mí mə bə gúgwáan é! Nə məma kéénd! A ká

námá lás, tɔɔ íbów-bów míshíshim mí ngé bále sá nyá magwágl! 28 Jíná dé í mú jwǎ loom á Galilé wêsh dí.

*Yésus má lwag ncúlyá mimbál
(Mat 8.14-17; Luk 4.38-41)*

29 Yésus bánǎn Zhâk ná Yuánes bwá mú zà wú mpáánzǎ mǐnjǐgúlá, kǎ Shímun bá André dí njów. 30 Í á bǎ, Shímun cii yé á mudá mbwúg shí, ayǎn ná yǎn má bii nyá. Bwá ka leel jaaw Yésus námá nǐ bwá á nyí njów yí. 31 A mú shísh mudá kúná-kúná, bii nyá mbwád, tǎl nyá tǎtǎl, ayǎn ná yǎn mú shwal shín. Mudá wǎong mú zǎ tééd sǎyǎl ná bwo. 32 Mpwó-kugú shí, buud ǎ ngwǎla bwá mú zǎ ná mimbál myésh nyádí, tǎo mimbál mí májamb. 33 Ntǎ bwá mú zǎ nkúndǎw mpumbéd ná jǎd. 34 Cínǎng Yésus mú lwag zhwog mimbál mí á bǎ ná mǎbwas mímǐi mímǐi myá, myésh mí yǎl. A yíl námá zhwog buud májamb, a kú bíd ná májamb mǎongǎ má lásúg, nǎcé má á ngǎ mpú nyá.

*Yésus ngǎ jaaw Jǎǎ Kéél Galilé
(Mat 4.23; Luk 4.42-44)*

35 Ntǎ, ná mpámán mpámán, jwǎw kú fwo sǎn, Yésus mú zǎ wǎol, wǎós tǎón, kǎ gúl kǎl í á shígé bǎ ná buud yí, kǎ jǎgula ná Zembí. 36 Nyá ngǎ ná jǎgula wu, Shímun bánǎn bǎól *ómpwíín bwá mú kǎ sǎ nyá. 37 Ja bwá má kwey nyá yí, bwá mú cǐ ná né ná: «Buud bēsh, bwá ngǎ sǎ wu.» 38 Ntǎ Yésus mú cǐ ná bwo ná: «Ijkyenâ! Shé kág mǎól mǎnd mǎsǎ wa mákoogú makoogú má! Má jalá ná cúnda námá Jǎǎ Kéél wu, nǎcé sǎ jǎong wǎ má á zǎ sǎ yí. 39 Ntǎ a mú kǎ shí á Galilé nyéshud, kǎ ngǎ cúnda *mǎmpáánzǎ má mǐnjǐgúlá má *Oyúden dí, nyá ngǎ yíl buud májamb.

*Yésus má lwag zǎzaamǎ
(Mat 8.1-4; Luk 5.12-16)*

40 Wúl zǎzaamǎ í á ka zǎ wǎ Yésus, zǎ kúd mǎbwón shí, téég nyá mǎbwǎ, cǐ ná nyá ná, «ǐkǐ wó magulá wo je lwag má, nyúúl bǎ má ná sǎndǎn.» 41 Yésus mú gwág nyá nkúnkwon, nyá séémǐ mbwǎ, kúnǎ ná né. Nyá ná: «Má magulá. Nyúúl í bǎg wo ná sǎndǎn!» 42 Cé ná cé jǎongǎ zaamǎ í mú shín múúd éne nyúúlád. Nyúúl í mú bǎ nyá ná sǎndǎn. 43-44 Yésus mú báásulá nyá, a ngǎ nkáánd ná: «Cǐ wo kú jaaw múúd sǎ í má sǎy yí. Yidagú kǎ lwǎgula fada nda wó músǎ ná, wo ka wǎ sǎ Moyíz nyá á cǐ yí shú yǎlǎl wó má yǎl ní. Bwá mpúg ná wo mú mpwogé.» Cé ná cé nyá mú nying muud éne. 45 Yésus nyá á tǎem báásulá muud éne ntǎni, muud éne nyá á kǎ ngǎ jaaw lǎn wǎongǎ kúl jǎsh, a ngǎ bángula ná sǎ í á sǎy ná nyá yí. Sǎ jǎongǎ wǎ Yésus nyá a shígé ná kwo bǎ ná nkul ná a nyíyí wúl ngwǎla dí buud bwá ngǎ dǎg nyá yí. Nyá á shwal dá jǐ nǐ ikúl búúd

bwá á shígé dá bǎ yí. Buud yidá dá wú ikúl ikúl, dá zǎ kwey nyá cínǎng.

2

*Yésus má lwag mbúmbwúgǎ
(Mat 9.1-8; Luk 5.17-26)*

1 Mpásǎ baalé mwǎw, Yésus mú nyingǎ zǎ Kapernawúm. Buud bwá mú zǎ mpu ná a jǐ cínǎng njów. 2 Bwá mú zǎ sǎengya áncuncuma, váál á ná kú ná tǎo cé kuú tǎón balánda dí. Yésus mú ngǎ bwiing bwo Milású mí Zembí cínǎngǎ. 3 A ngǎ bwiing ntǎni, bǎól búúd onǎ bwá mú zǎ nyádí, bwá ngǎ nkény mbúmbwúgǎ. 4 Bwá á shígé dǎg kúl bí ná nkul cǎ ná mbál wǎn yí nǎcé buud bála áncuncuma. Bwá mú kǎ cúwo luun kwáminá ná beendyá ná kúl Yésus nyá á bǎ yí, bwá mú shul mbúmbwúgǎ wǎn cínǎng. 5 Yésus mú dǎg ná buud bǎongǎ búas ná fwámé búgǎ, a mú cǐ ná mbúmbwúgǎ ná: «Mwǎn waam! Má má juu wo ná *misám myó!» 6 Í njúl ná bǎól *Oyíguli ǎ máccǎ bwá á bǎ cínǎng bwá njúl shí, bwá ngǎ lás mǎlám dí ná: 7 «Nǎcé jǐ múúd éne má mpú lás ntǎni yí? A ngǎ *lás ná Zembí bwaasulá mpu. Zǎ ngwól jǐ ná nkul juu búúd misám myéd kwon Zembí nyáméfwó yé?» 8 Yésus mú leelǎ mpu sǎ bwá á ngǎ lás bwádí mǎlám dí yí. A mú cǐ ná bwo ná: «Nǎcé jǐ bí ngǎ lás ntǎni bídí mǎlám dí yí? 9 Jǐ í búl bǎ kúná-kúná? Ye cíla ná mbúmbwúgǎ ná: «Má má juu wo ná misám myó», ye cíla ná nyá ná: «Wǎolág wo njwǎg tanǎ gwǎ, wo kyéyug?» 10 Má ka ceel ná bí mpúg ná *Mwǎn ná múúd jǐ ná nkul ijwúgǎ ná a juu búúd ná misám myǎn wǎ shí. Ná ndeé a mú cǐ ná mbúmbwúgǎ ná 11 «Má cǐ ná wo ná wǎolág, wo báágúg tanǎ gwǎ, wo nyingǎg, kǎ njów.» 12 Cé ná cé, muud wǎongǎ mú wǎol, báág tanǎ jé, kyey buud bēsh bwá ngǎ dǎg. Bēsh bwá mú ngǎ káam, bwá mú yǎ Zembí gúmá, bwá ná: «Sǎ abwélé dǎg gúlǎg sǎ ntúga!»

*Yésus má jǎw Lévi
(Mat 9.9-13; Luk 5.27-32)*

13 Mpásǎ cínǎng, Yésus mú nyingǎ kǎ ngéé mǎn, áncuncuma buud ngǎ bǎ nyá, a ngǎ jǐguli bwo Milású mí Zembí. 14 Nyá ngǎ kyey, a mú dǎg Lévi, mwǎn má Alfé, ngǎ sǎy wú bwá dá jǎna ótǎyá wǎ. Yésus mú cǐ ná né ná: «Bǎg má.» A mú tǎw, bǎ Yésus. 15 Í á ka zǎ bǎ ná, Yésus njúl Lévi dí njów a ngǎ dá, zhwog onwenye ǎ tǎyá ná bǎól ósól ǎ mǎbǎw bwá mú námá zǎ, bánǎn nyá ná ompwíín bǎ zǎ dá, nǎcé mímǐi mí búúd myǎongǎ nkǐ bulya mí á ngǎ bǎ nyá. 16 *Oyíguli ǎ máccǎ bwá á bǎ *Ofarizyēn wǎ, bwá á bǎ námá cínǎng. Bwá mú dǎg ná Yésus ngǎ dá kúl ngwúnd ná ósól ǎ mǎbǎw ná onwenye ǎ ótǎyá. Bwá mú jǐ ómpwíín bǎ ná: «Nǎcé jǐ á ngǎ bále dá ná

onwenye o tóya na bósól ósóló ó mábôw yí?»
 17 Yésus mú gwág sá bwá á ngə ci yí. Nyə mú ci na bwo ná: «Mikanz dí mí ðu jji jwówwada, í ðu ða mímá. Mə a shigé zə jów ótátəl ó búúd. Mə á yida zə jów ósóló ó mábôw.»

Ici í idáw na mənɔɔl

(Mat 9.14-17; Luk 5.33-38)

18 Ompwíin ó Yuánes bənənɔɔl Ofarizyən, bwá á ngə ci idáw yála Zembí gúmá. Buud bwá mú ka kə jji Yésus ná: «Nəcə jí ómpwíin ó Yuánes bənənɔɔl *Ofarizyən bwá ngə ci idáw yála Zembí gúmá, wee bwó bən jji kú ci yí?»
 19 Yésus mú bəsa na bwo ná: «Ja múúd məŋwa bá yí, a təl zən, a jów óshwá bə; ye oshwá bə bwá yidá zə na məcey lámúd bənənɔɔl muud bá bwá njúl kál ngwúd? Mbə. Té wəsh bənənɔɔl muud nyá áma ŋwa bá yé búás yí, bwá cugé na ŋkul ci dólə. 20 Nji mósól mwów mə ngə zə, bwá bá yíl bwo muud bá yí. Mwów mɔɔŋgú dí ó óshwá bə bwá ka bá ci idáw yí. 21 Mpugá ná bwá áde ŋwa kál káándá ágúgwáan* kə wá bága bwoodú káándád; bága dɔɔŋg í é bá juli, í táw, í yida bweeg luun lu káándá. 22 Ntə námá, muud cugé na ŋkul ŋwa wáan ágúgwáan kə wá bwoodú lenyad†, wáan í é bá sá ná lenya í búndág, na wáan ná lenya byəsh ntáma. Í jji ná bwá dág wá wáan ágúgwáan ílenya í ágúgwáanud.»

Yésus na məcɛɛ mə Sábaad

(Mat 12.1-8; Luk 6.1-5)

23 Í á wósól dúlúgá jwów lu Sábaad dí ná Yésus bənənɔɔl ompwíin bə bwá á ngə lína ifambá í *blé, ompwíin bwá mú ka ngə búgə míkənɔɔl mí blé. 24 Ná ndeé, bósól *Ofarizyən bwá mú ci na Yésus ná: «Dúgúg, nəcə jí ómpwíin bwó bwá ngə sá sá məcɛɛ mə amágúláyé ná muud sáag jwów lu Sábaad yí?» 25 Yésus mú ci na bwo ná: «Ye bí afwóyé bwele ló sá *Dávid nyə á sá ja idáw í á fúfa nyə bənənɔɔl buud bə bwá ngə gwág zha yí? 26 Ná nyə á kə nyíi banda *mətúnuga dí Abiyatar njúl Ajəláci á ofada, kə bálé ðə íbuléd í á bə ci shú yála Zembí gúmá a yə námá búúd bə bwá ðə námá; í njúl ná məcɛɛ mə ðə ci ná nji ofada wə bwá dág ðə byo.» 27 Yésus mú nyingə ci na bwo ná: «Zembí nyə á təl jwów lu sábaad shú mənɔɔlwa mə múúd. Nyə á shigé kwambulə múúd nəcə jwów dɔɔŋgú. 28 Ntə jí ná, *Mwán mə Múúd ngə námá jwú na məcɛɛ mə Sábaad.»

3

Yésus mə lwag búúd jwów lu Sábaad

(Mat 12.9-14; Luk 6.6-11)

1 Yésus mú nyingə kə nyíi *mpáánzə mɔnjúgúlá. Ngwól múúd nyə á bə cínəŋ na mbwə í mə shín shwáám. 2 Bósólúgá búúd bwá á bə námá cínəŋ, bwá ngə fáfná kə Yésus nyə é lwag múúd wɔɔŋgá jwów lu Sábaad. Nyə ká sá ntə, bwá kə shwáman nyə. 3 Ntə Yésus mú zə ci na muud á mbwə shwáámbulə ná: «Tówúg tətəlí na tām buud!» 4 Yésus mú jí búúd bwá á bə mpáánzə wá ná: «Məcə məshé mə magulə ná jí í síyúg jwów lu Sábaad? Ye ná sá sáag mənɔɔlwa, ye ná sá sáag mábôw, ye ná sá cugug buud, ye sá gwúg?» Bəsh bwá mú jí ná kufəg! 5 A mú cing mpwóómbú ngə dág bəsh nyádí məkoogú, na mpimbə nəcə nyə á dág ná búás ŋkí lal mílúu. A mú ci na muud á shwáámbulə mbwə ná: «Kwéégúg mbwə.» A mú kwéég mbwə, í mú bə mpwogé. 6 Ofarizyən bənənɔɔl buud wá gwoonɔɔl í á ðə ságusə íjwúgá í Herod yí, bwá mú ntəg wósól tóón, kə sá shwushwaga, sɔlə zhí ná bwá cɛɛlə Yésus shwiy.

Buud bwá zə wə Yésus áncuncuma

(Mat 4.23-25; 12.15-16; Luk 6.17-19)

7 Yésus bənənɔɔl *ómpwíin bə bwá mú wú cínəŋ, kə mən, buud bwá ngə bə nyə áncuncuma. Bága wú shí á Galilé, bósólúgá wú shí á Yudea, 8 búga wú ngéé ngwála Yurásalem, bósólúgá wú lɔm Idume, bósólúgá wú cínú Zhurdə, bósólúgá wú kúnə-kúnə na mɔngwála myá Tir na Sidon. Buud bɔɔŋgú bwá á ngə bə nyə áncuncuma ntə nəcə bwá á ngə gwág isá byəsh nyə á ngə sá yí. 9 Nyə á ka ci na ompwíin ná bwá bwígúg nyə ŋkúmba bíbyól, nyə é ðə jí cínəŋ cwú ncúlýá buud ónɔɔl bwá nda shúsə nyə. 10 Nəcə í á ðə bə ná, nda nyə á ðə lwag zhwoog buud ná, buud bəsh bwá á bə na məbwə wá bwá á ngə shwə na bwá kúnýá na nyə. 11 Bów-bów mɔshishim* mí á ka dág Yésus, mí mú kə wusə mənɔɔl nyádí shí məkuú, mí ngə kím ná: «Wo wə Mwán mə Zembí.» 12 Nji Yésus mú mpu báásulə myə ná mí kú bwele sá ná buud bwá mpúg mbii váál múúd á jisə yí.

Yésus mə féesh búúd ó lwámá bə

(Mat 10.1-4; Luk 6.12-16)

13 Yésus mú wú na, kə bád mbámɔnjúg. A mú jów búúd nyə á cɛɛl wá. Bwá mú kə nyádí. 14 A mú féesh búúd wúm na óbá, gwiid bwo ná *buud ó lwámá bə, ná bwá ðə námá bə nyádí koogú, a ðə kand bwo kə ðə cúndə jəjə Kéél. 15 A mú námá yə bwo ŋkul ná bwá kág ngə yíl buud məjamb. 16 Nyə á féesh bwo ntəga: a féesh Shímun, a mú gwiid nyə ná Pyər, 17 a féesh Zhâk, bá mɔnyəŋá yé,

2:18 Mat 6.16-17; 11.18-19; Luk 7.33-34 2:19 Mat 9.15

yí. † 2:22 lenya: Oyúden bwá á ðə sá lenya ná kúúúd cúdú.

21.2-7; 22.20; Ləv 24.5-9

2:27 Mbá 5.14

2:27 Mat 12.1-14; Luk 13.10-17; 14.1-6; Yuá 5.1-18; 7.21-24; 9.1-16

2.27-28 3:6 Yuá 5.16, 18

3:11 1.24; 5.7; Mat 8.29; Luk 4.34, 41; 8.28

buud mənɔɔlúúd, buud bɔɔŋg wə bwá á ðə wusə mənɔɔlúúd shí.

* 2:21 Na jí kál káándá í afwóyé kə məjúwó ná ndeé í juli

2:23 Mbá 23.25 2:24 MmN 20.8-10 2:25 15a

3:11 Bów-bów mɔshishim míni mí á ðə jí

3:12 1.34; Luk 4.41 3:16 Mís 1.13; Yuá 1.40-44

Yuánes, bwân ó Zhébedé, a mú gwiid bwo ná «Bowanerges», ntó má ká ná «Bwân ó Nkêl Mpú», ¹⁸ a féesh námá André bânôn Filíp na Batalumí, na Matiyô bânôn Tómas na Zhâk, mwân má Alfê, ná Tadê na Shímun muud nyá á bə «Kambule loom» yé, ¹⁹ ka zə keel Yúdas Iskariyôt, muud nyá á kusha na Yésus yé.

Yésus bá Belazebul

(Mat 12.24-32; Luk 11.15-23; 12.10)

²⁰ Mpása na, Yésus mú nyingə kə njów. Buud bwá á bə áncuncuma wá bwá mú zə seengya cinəng mbii á ná bəññ *ompwíin bé bwá á shigé bə na baan ná bwá dág. ²¹ Njów búúd yé í mú gwág sá jəongá. Bwá mú zə ná bwá zə nwa nyə na nkul, nəcé bwá á ngə ci ná: «Lúu í cugé ná nyə mpwogé.»

²² *Oyíguli ó mácéfə bwá á ka shulə wú Yurásəlem wá bwá mú ngə nyímbula bwámé na bwámé ná: «Belazebul má tów nyə lúúd. A ngə yíl buud majamb na nkul má Belazebul wəongə, njwú majamb.» ²³ Yésus mú ka jów bwo ná bwá shishúg nyádf. Nyə mú lás na bwo kaanád. Nyə ná: «Mbií wáyé *Sátan jí na nkul wíng Sátan yí? ²⁴ Nkí buud ó dúl faan bwá bósóg ngə lúmbuli bwámé na bwámé, faan doong í ámpúyé ná tów. ²⁵ Búúd ó wúl njów bwá ká bósóg ngə lúmbuli bwámé na bwámé, njów búúd wəong í ábálé bwey na jímbulə. ²⁶ Nkí Sátan má yida nyingə cuwo, ngə yíl nyəméfwó, a má bósóg wə ní, a cugé ná na nkul tów, a jəg. ²⁷ Muud cúgé na nkul nyíi njów má nkunkul, júwo nyə isá byé, a kú fwo figə nkunkul wəong shí, wólə nyə mənəkəda. Nji, á ká shín wólə nyə mənəkəda, a mú ka tɛɛm sha nyə njów. ²⁸ Búbálé, má jaaw bí ná, *misəm myésh búúd bwá sá myá, na bímbí lá *bwaasúle mpu dəsh bwá bá sá yí, í bá bə na ijuugá. ²⁹ Nji, múúd yésh mə bá kə na bwaasúle mpu wá Nkɛŋkɛ Shishim yé, nyə abúle bwele bə na ijuugá. Nyíni múúd mə sá səm á kandugə kandugə.» ³⁰ Yésus nyə á lás ntó nəcé bwá á ngə ci ná: «A jí na bów-bów shishim.»

Nyooŋgá na omínyonə á Yésus

(Mat 12.46-50; Luk 8.19-21)

³¹ Nyooŋgá mə Yésus bəññ omínyonə bé bwá á ka jé, bwá mú tów tóón, ka lwám muud ná a kəg jów bwo Yésus. ³² Yésus nyə á ka bə mənəkumbə mə búúd dí, bwá mú jaaw nyə ná: «Nyooŋgá woó bəññ omínyonə bwó† bí na tóón, bwá ngə sə wo.» ³³ Yésus mú bəsa ná bwo, nyə ná: «Nyooŋgá waamə wə zə? Omínyonə báamə wə ozá?» ³⁴ A mú kənd mísh dúg búúd bwá á ngə lyɛ nyə wá, nyə ná: «Dugá, nyooŋgá waamə na omínyonə báamə, bwá wə óga! ³⁵ Muud yésh mə də sá sá Zembí

mə jí yé, nyə wə jí mínyonə waamə, nkí kóól waamə nkí ntəg nyooŋgá waamə.»

4

Kanda mbəol mampəg

(Mat 13.1-9; Luk 8.4-8)

¹ Dúlúgá jwəw, Yésus nyə á ngə nyingə jíguli buud, bwá njúl ncindye mən. Buud bwá á ka seengya nyádf nkí jág bulya na ndéé, a mú tów kə kəwa byóólád, jí shí, buud bən cindú. ² A mú ngə jíguli bwo zhwog isá míkandad. Nyə na bwo nyádf njígulád ná: ³ «Bényúgá məlwə, bí mpúg gwágula! Ngwól mbəol mampəg nyə á kə myeeg mpəg. ⁴ Í á ka bə, a ngə myeeg íf, nyúl mpumə mú shugula zhíí na zhíí. Inunú í mú zə, zə shín lúu nywó. ⁵ Nyúl mpumə í mú shugula shí á məkwóógád, kú na fwámé mändəlú cinəng. Í mú námá leel wéesh míngwu, nəcé mändəlú má á shigé fifa. ⁶ Nji, ja yás í má faan yí, míngwu mí mpwásé mí mú jígə, shín shwáas nəcé kú na fwámé míkəplə. ⁷ Nyúl mpumə í mú shugula ibiin-biinəd. Ibiin-biin byəong í mú leel juwo ná ndéé káda íkəlá í mpəg, í mú kə kú wúmə tóo bumə. ⁸ Nji, nyúl mpumə í á shugula tag-tag shí dí, í mú kə, mpu wáy. Í mú ngə wúmə, dúl shug ibumə məwúm málóól, dúlúgá məwúm məsaman, dúlúgá tad.» ⁹ Yésus mú ci na bwo ná: «Muud jí na məlwə mə gwág yé, a gwág!»

Féel-féel á kanda mbəol mampəg

(Mat 13.10-23; Luk 8.9-15)

¹⁰ Já á má kə bə nyáməfwó yí, *ompwíin bé wúm na óbá na buud bəññ bwá á bə wá, bwá mú jí nyə ná a jááwəg bwo nda míkanda mí kə ná. ¹¹ Yésus mú bəsa ná: «Zembí nyə á má yə bí báá *ndimba á Faan dé. Nji buud ó tóón bən bwá é də gwág nji míkanda ¹² shú ná bwá dúg bə, bwá tɛɛm kənd mísh, bwá kú dúg; bwá tɛɛm gwágula, bwá kú wámbulə, nkwanəgá bwá é bá cénd kuú njəond, Zembí juu bwo.»

¹³ A mú jí bwo ná: «Bí agwágé kanda ní? Ká bí é bá ka gwág mílúgá na ntudelé? ¹⁴ Mbəol mampəg má də bə Mílású mí Zembí. ¹⁵ Buud búsé tən nda zhíí na zhíí kúl mpəg Mílású mí Zembí í á myeegya yí, jisə bəong bwá á bə ná, bwá ká námá shín gwág Mílású mí Zembí, *Sátan leel ntəg námá zə, zə yíl bwo mpəg í áma kə lámúd yí. ¹⁶ Ntó námá, bóól búsa nda bwá də ləg mpəg shí á məkwóógád. Já bwá gwág Mílású mí Zembí, bwá tééd fwo ləg nyə na məshusug; ¹⁷ nji bwá kú na míkəplə bwádf cugəd, bwá kú wá nadá, bwá bə Mílású mí Zembí nji kəkúl baan, bwá ká námá bwəma na məntágula nkí cúwáli nəcé Mílású mí Zembí, bwá júle mányúul. ¹⁸ Bóól

bwá ðu lág mpæg íbiin-blín ði. Bân búsa ná, bwá gwág Milású mí Zembí, ¹⁹ nji, yágúwó ísá yá mǎn mwôw, nǎ wímbúla mábii, nǎ bíl zhwoǵ iwímbúg yá cǵ í mú zǎ káda Milású mí Zembí, mí mú bǎ nda wúma. ²⁰ Bóól báá búsa nda bwá ðu lág mpæg shí átatagú ði. Bân búsa ná, bwá gwág Milású mí Zembí, bwá lág myá, bwá wú wúma mpúmá, dúl shug wúma íbumá mǎwúm mǎlól, dúl mǎwúm mǎsaman, dúlúgá tǎd.»

*Kaaná lámba
(Luk 8.16-18)*

²¹ Yésus mú nyingǵa ci nǎ bwo ná: «Ye bwá ðu jida lámba ná bwá kǎ kúð dwo mpíð? Yé bwá ðu kǎ tǎl shí gwonǵ? Ngáá jí yida bǎ ná í tǔwǵ kǎ lámba ði? ²² Kú ná sǎ á *ndimba í bá bwèn kú nyín, nkí sǎ á shwoó í bwèn kú wóós mǎnkenyad. ²³ Muud jí nǎ mǎlwǎ mǎ gwág yé, á gwág! ²⁴ A mú nyingǵa ci nǎ bwo ná: «Jígá kuu ná kalá nǎ sǎ bí mǎ ðu gwág yí! Nǎcé yuug bí é ðu yígula bóól búúð ná ndí yí, gwá námá wǎ bwá bá ðu yígula bí nǎ ndí yí, bwá wǎ mǎbǎðí. ²⁵ Muud jí nǎ baalé fug yé, Zembí mǎ bá kwáðula nyǎ nywo. Nji nyǔǔng cǵé nǎ ndí yé, Zembí mǎ bá mǎel yíl nyǎ bábaalé á jí nǎ ndí yí.»

Kaaná mpæg í ðu kǵ gwáméfwó yí

²⁶ Yésus mú nyingǵa ci ná: «Faan mǎ Zembí dúse nda yuug gǎ. Ngwǎl múúð mǎ myeeg mpæg nyǎdí fambá. ²⁷ Nyǎ e já ibulú, wǔol mímwásá. Mpæg jáá í é kǎl ná ndéé, í ngǵ wíy gwáméfwó, muud nyǎ áma bǵ yé kú mpú nda í ngǵ síy ná. ²⁸ Shí nyáméfwó í sǎ ná mpæg kǵg íkáá, í wǎ mǎbaga, mpúmá lwánd mǎbaga ði. ²⁹ Ná ndéé, ja mpúmá mǎ tí yí, bwá mú saag fambá, nǎcé fwála bwá jǎlá nǎ saag yí í mǎ wóós.»

*Kaaná búbumá mutárud
(Mat 13.31-35; Luk 13.18-19)*

³⁰ Yésus mú nyingǵa ci ná: «Shé bí nǎ nkul ci ná Faan mǎ Zembí dúse nda jí? Shé bí nǎ nkul yíga dwo nǎ wáyé kaanǎ? ³¹ Dúse nda búbumá *mutárud. Búbumá jǔǔng wǎ í búl cwaáguwo nǎ bíl íbumá í mǎmpæg byésh. ³² Nji ja bwá bǵ gwo yí, í ðu gwaa cǵ mǔólúgá mǎmpæg mǎ fambá; í wǎ mǎlǔw ná nkudǎ, mbii á ná inunú bí nǎ nkul zǎ lwǵ maage cínǔng nyǎdí gúgúwád.» ³³ Míl zhwoǵ mikaanǎ mbii nid wǎ nyǎ á ðu lǎs nǎ buud yé, námá mbii bwá á bǎ nǎ nkul ðu gwág yí. ³⁴ Nyǎ á shígé ðu bwele lǎs nǎ bwo kú kand kaanǎ. Nji nyǎ á ðu kǎ féel isǎ byésh, ja bǎnǔn *ompwíin bǵ bwá mǎ kǎ bǎ bwáméfwó yí.

*Yésus mǎ nkáánd nǎ nkǵwǵ
(Mat 8.18, 23-27; Luk 8.22-25)*

³⁵ Jǔwǔw ngwúð dǔǔǔgǵ mpwǔ-kugǵ, Yésus mú ci nǎ *ompwíin bǵ ná: «Shé línáǵá mǎn,

kǎ fanwínyí!» ³⁶ Ompwíin bwá mú béégya nǎ áncuncuma buud, kǎ kwey Yésus byǔólúð. Bǎnǔn bwá mú kǎ nǎ dwo. Mǔólúgá mǔól mǎ á bǎ námá mǎkoogǵ, mǎ ngǵ bǵ bwo. ³⁷ Bwǎ ngǵ kǎ, seegya nǎ mǎma nkǵwǵ mú tééd kunǵula, ikwǵ í mǎjúwó í mú ngǵ shwiy byǔólúð, byǔól mú tééd lwándúla nǎ mǎjúwó. ³⁸ Í á bǎ, Yésus mbwúg bǎn byǔólúð, á ngǵ já, lúú mbwúg filo ði. Ompwíin bǵ bwá mú juumashi nyǎ. Bwǎ nǎ né ná: «Yíguli sǎ wǎl zǎ yǎ! Ye sǎ jǔǔngǵ í acíyé wo tǔo sǎ?» ³⁹ Yésus mú wǔol, nyǎ nkáánd nǎ nkǵwǵ. Nyǎ nǎ mǎn ná: «Salúwǔg, jígá ná shee!» Nji nyǎ á shín lǎs ntǎn yí, nkǵwǵ mú shwal shín, mǎn bǎ ná shee. ⁴⁰ Ntǔ Yésus mú ka ci nǎ ompwíin bǵ ná: «Wáyé mbii ífwaas ní? Ye bí cǵé nǎ búgǵ nǎ Zembí?» ⁴¹ Inkunǵúúnd í mú jǎg bii bwo, kǎ jǵ bwá mú ngǵ nyímbula bwámé nǎ bwámé ná: «Nyáyé múúð éga nyé! Tǔo nkǵwǵ, tǔo mǎn í bǎlé sǎ nyǎ mǎgwág í?»

5

*Yésus mǎ yíl mǎjamb
(Mat 8.28-34; Luk 8.26-39)*

¹ Ntǔ bwǎ mú kǎ wóós cínúð fanwínyí shí á Ogerazenyí. ² Yésus mú shulǎ byǔólúð. A kǎ námá shín tǎl mǎkuú shí, ngwǔlúgá múúð mú wú mǎshwonǵ dí, bǔw-bǔw *shíshim ngǵ lwǎfulǎ nyǎ, zǎ bwǎma nǎ Yésus. ³ Muud wǔǔngǵ nyǎ á ðu jí banǵ mǎshwonǵ. Tǔo muud ngwúð nyǎ á shígé ná bǎ nǎ nkul mǎ wǎlúla nyǎ, tǔem bǎ nǎ mimbwagǵ mí ínkwǎnz. ⁴ Ija nkí bulya bwǎ á ðu tǔem wǔola nyǎ mǎbwǎ nǎ mikwoolú mí ínkwǎnz, bwǎ wǎ nyǎ mimbwagǵ mǎkuúð, nji nyǎ á ðu tí isǎ íni byésh. Tǔo muud ngwúð nyǎ á shígé bǎ nǎ nkul mǎ kǎágúla nyǎ. ⁵ Bulú ná mwásǎ nyǎ á ðu bul bǎ nji banǵ mǎshwonǵ nǎ mímǔnǵúð, kǎ ðu kǎm, á ngǵ bǵwǎli nyúúli nyé nǎ mǎkwǔógǵ.

⁶ Ntǔ nda nyǎ á dúg Yésus ná shwǔg-shwǔg ná, nyǎ á ju kǎlǎ, kǎ kúð Yésus mǎbwǔn shí, jǔgula nǎ nyǎ, ⁷ á ngǵ kǎm ná: «Yésus, *Mwǎn mǎ Zembí á gwǔw-gwǔw, shwǎ bǎn nǎ iney? Mǎ jǔgula nǎ wo jíné mǎ Zembí dí ná, wo kú tǎl mǎ cwúndúð.» ⁸ Nyǎ á jǔgula nǎ Yésus ntǎn nǎcé Yésus nyǎ á ngǵ ci nǎ nyǎ ná: «bǔw-bǔw shíshim, wúg nyǎ nyúúliúð.» ⁹ Yésus mú jí nyǎ ná: «Jíná dwǔ wǎ zǎ?» Nyǎ ná: «Jíná dǎm wǎ «Kínda», nǎcé sǎ bí nkí bulya.» ¹⁰ Bwǎ mǎ tǔéǵ Yésus mǎbwǎ ná á kú yíl bwo lǔom dí kǎnd kǎl shús.

¹¹ Na, mǎma sǔǔnz óǵkuú, í á ngǵ ða mbǔmbǔnǵúð. ¹² Mǎjamb mǎ mú tǔéǵ Yésus mǎbwǎ ná á nyíngǎlǵg mwo óǵkuú bǔǔngǵúð. ¹³ A mú magula ná í síyǵg ntǔ. Bǔw-bǔw míshíshim myǔǔngǵ, mí mú zǎ wú múúð wǔǔngǵ nyúúliúð, kǎ nyíi óǵkuúð. Sǔǔnz óǵkuú ní, je bǎ ótǔóshin óbǎ, jǔesh mú shwal bumb

nə mikúlá, wú mbámbánjád, kə juwa mánjád. Bwá mú ngul mājúwó ná ndéé fuda.

¹⁴ Buud bwá á ngə baagula onkuú wá, bwá mú wəenzh kə ngə jaaw buud ngwəla nə mɪlɔm mɪlɔm. Buud bwá mú zə, zə dɛg sá í áma sɪy yí. ¹⁵ Bwá mú zə wós kúl Yésus nyə á bə yí. Bwá dɛg múúd mājamb mǎ á dɛ lwáfula yé, a njúl cínɔng shí nǎ jɔjɔ mikáándǎ, a njúl námǎ ná shé. Bwá mú bul gwág ífwaas. ¹⁶ Buud bwá á dɛg sósólúgú í á sɪy wá bwá mú jaaw bwo sá í áma bə nə muud wɔɔngú nə onkuú yí. ¹⁷ Ntǎ bwá mú téég Yésus məbwə ná a wúg bwádí lɔmɔd.

¹⁸ Ja Yésus mə kə bád byósól dí yí, muud nyə á bə nə mājamb yé, mú téég nyə məbwə ná a ngwág nyə nyádí gwoɔngud. ¹⁹ Nji Yésus nyə á shígé magula. A mú yida ci nə nyə ná: «Kag wódí kwáádǎ kə jaaw búúd bwó sá jəsh Cwamba mǎ sá wo yí, nda á mǎ gwág wo njúnkwónǔ ná.» ²⁰ Muud éne mǔsə kyey, kə ngə jaaw buud wǎ Dekapwól sá jəsh Yésus nyə á sá nyə yí. Bɔɔng bəsh bwá á gwág wá bwá mú bul káam.

*Yésus mǎ gwúmushi
shilə mǎ Zharus*

(Mat 9.18-26; Luk 8.40-56)

²¹ Ja Yésus mə sɔw kə fanwíny byósól dí yí, buud bwá mú zə lyé nyə áncuncuma, a njúl ná bwúnjád. ²² Ngwól njwú á *mpáánzǎ minjígulá, nə jínǎ nə Zharus mú wós. Nji nyə á dɛg Yésus yí, nyə á zə kúd məbwónǔ shí, ²³ téég nyə məbwə. Nyə ná: «Súsás jǎm í ngə júgula. Mǎ jəgula nə wo ná wo zág kə keel nyə məbwə, a bəg mpwogé, a cágag.» ²⁴ Bá Yésus bwá mú kə, buud bwá ngə bə bwo áncuncuma, bwá ngə shúsə Yésus íkósmb byəsh.

²⁵ Ngwól mudá nyə á bə cínɔng, mǎcií mǎ á dɛ wú nyə nyúúlúd té mímǔ wúm nə mímǎ. ²⁶ Nyə á bul dɛg cúnǔ ncúlǎ oǰwówada dí sǔlə ná a yál, a shín kəenzh *mwaañé yé yəsh. Nji, a kú yál, bwás ngə yida yáág yáágúg. ²⁷ Nda nyə á gwág lǎh mǎ Yésus ná, nyə á kə Yésus mpəsə kwonǔ na áncuncuma buud dí, kə kúnǎ nə nyə káándǎ, ²⁸ a ngə tǎduga ná: «Ŋkí mǎ kúnǎ nə nji káándǎ mǎ Yésus, mǎ yál.» ²⁹ Nji nyə á kúnǎ na nyə káándǎ yí, mǎcií tǎw ntǎg nyə cé nə cé, nyə mú gwáduga nyúúl nyéd ná a mǎ yál. ³⁰ Yésus mú gwáduga ná nyúl mpífə mǎ wú nyə nyúúlúd. A mú yág mpəsə búúd dí, jǎ ná: «Zǎ mǎ kúnǎ mǎ nə káándǎ éne?» ³¹ *Ompwín bə bwá mú bəsa nə nyə ná: «Wo ngə dɛg buud ǎ ngə shúsə wo íkósmb byəsh, wo nyíngə jǎ ná: «Zǎ mǎ kúnǎ nə mǎ káándǎ éne?»»

³² Nji Yésus mú ngə kənd mǐsh mǎkoogú mǎkoogú ná a dɛg múúd nyə áma sá sósólúgú wɔɔngú yé. ³³ Mudá éne nyə á ngə lilya nə ífwaas, nəcé nyə á mpu sá í áma sɪy nə nyə

yí. A mú zə wusə nyúúl shí Yésus dí mp-wóombúd, jaaw nyə búbálé yəsh. ³⁴ Ntǎ Yésus mú ci nə nyə ná: «Shilə wǎm, wo mǎ *dɛg cug nəcé búgə gwó. Kaág ná shé. Bwás í shínǔg wo!»

³⁵ Yésus ngə ná lǎs ntáni, buud bwá mú wós wúla wá njwú á mpáánzǎ minjígulá zə ci nə nyə ná: «Shilə wó mǎ yə. Wó ka kwo ngə ntágula Yíguli nə jǎ?» ³⁶ Nji, Yésus kú bish sǎ bwá á ngə ci yí, a mú ci nə Zharus ná: «Kú bəeg fúnda, bəg nji nə búgə.» ³⁷ A mú ci nə tǔ muud kú bə nyə, a kə nə nji Pyər nə Zhák bá mǐnyonǎ yé Yuánes. ³⁸ Ja bwá mǎ jé njwú á mpáánzǎ minjígulá dí njów yí, Yésus mú dɛg buud bwá ngə sǎ saagawo mímǐi mímǐi, bwá ngə jǎ, bwá ngə kǎm. ³⁹ A mú nyíi njów, nyə nə bwo ná: «Bí ngə jǎ nə ngə sǎ bímǐ lú saagawo nǐ nəcé jǎ? Mwǎn nyə afwóyé yə, a ngə yida jǎ.» ⁴⁰ Bwá mú yida ngə cágula nyə. Nə ndéé a mú wéeshuli bəsh tǔn, lúgə nji sósónǔ nə nyɔɔngú mǎ mwǎn, nə buud ǎ gwoɔng jé. Bwá mú nyíi fúm, kúl mwǎn nyə á bə yí. ⁴¹ A mú bii mwǎn wɔɔngú mbwə. Nyə nə né ná: «Talita, kúm!» Ntǎ mǎ kǎ ná «Mwámuda! Mǎ ci nə wo ná: wóólúg!» ⁴² Cé nə cé, shilə wɔɔng mú wóol, tééd kyeyúla, nəcé nyə á bə nə mímǔ wúm nə mímǎ. Ja bwá mǎ dɛg ntáni yí, bwá mú ngə káam mímǐi á ná fag jímǐ lúúd. ⁴³ Ntǎ Yésus mú bul báásula bwo nə bwá kú bwiing múúd sá í mǎ sɪy yí. A mú ci ná bwá yág nyə sǎ mǎ dǎ.

6

*Buud ǎ Nazarət bwá ban Yésus
(Mat 13.53-58; Luk 4.16-30)*

¹ Yésus mú ka wú na, bǎnɔŋ *ompwín bə bwá mú kə nyádí kwáádǎ. ² Ja jwów lú Sábaad í á wós yí, nyə á kə *mpáánzǎ minjígulá, kə ngə yə buud minjígulá. Ncúlǎ buud bwá á ngə gwágula nyə wá bwá mú ngə bul káam, bwá ngə jǎ ná: «Bíga isá í á wú nyə ngow? Dúga váál fúg wé jǎ? A ngə mpu sǎ dúga váál *máshimbǎ wa ntudélé? ³ Kábíndǎ á mwǎn mǎ Mariya dí éga? Mǐnyonǎ mǎ Zhák, bǎnɔŋ Yózes, nə Yúda nə Shímun dí éga? Ngǎa okósól bə búse wa sódí!» A mú bə bwo kwal-bɔɔgú. ⁴ Yésus mú zə ci nə bwo ná: «*Muud micúndǎ mǎ dɛ námǎ bwəma nə mpyónǔ nji nyádí kwáádǎ, nə nyádí mǎwɔngǎd, nə nyádí njów búúduǎ.» ⁵ Nyə á shígé bə nə nkul sǎ tǔ *shimbǎ cínɔng nyádí kwáádǎ, nji baalé mímǐl nyə á keel məbwə, cug myá. ⁶ A mú bul káam nda búúd bwá á bə kú *búgula nyə ná. Nə ndéé a mú cǔ, ngə kə mǎkwáádǎ mǎsh mǎ faan dɔɔngú kə ngə yə buud minjígulá.

*Yésus mǎ lwám ompwín wúm nə óbǎ
(Mat 9.35; 10.1, 5-14; Luk 9.1-6)*

7 Ja isá íni í má cō yí, Yésus mú jōw *ōmpwíín wúm ná óbá bé, a mú zə ngə lwám bwo óbá óbá. A shín yə bwo nkul á dúlə yíl búúd bów-bów mshishim. 8 A báásulə bwo ná: «Ja bí má ká yí, bí kú nwa íbaduga í njəənd, ka nji wagatig. Bí kú nwa buléd, təə baamutálá. Bí kú kə ná *mwaanə. 9 Bí bwaád osílúfaas! Nji bí kú bwaád ishimí íbá.» 10 A mú nyingə ci ná bwo ná: «Ja bí má jé wúl ngwála dí yí, bí ó ji njów bí áma nyíi yííd, kə jé jwəw bí má bá lə yí. 11 Búúd bwá ká bá bə kú lág bí gúl kúlúd, bwá kú cəel gwág sá bí má jáaw bwo yí, bí ó bá wú cínəngá, bí kudə fumbyá í áma nada bí mákuú dí yí.» Sólúgú wəəngá í lwágulə bwo ná bwá má byaagula.» 12 Ná ndeé ompwíín bé bwá mú zə kə, kə ngə cündə ná buud bwá cəndág mitádúgá. 13 Bwá mú námá yíl buud zhwoğ mājamb má á ngə ntágulə bwo má. Bwá gwaágulə zhwoğ mímbál məwúdə, ngə lwag myo.

*Shwiy má Yuánes Nduu-buud
(Mat 14.1-12; Luk 9.7-9; 3.19-20)*

14 Njwú-buud Herod mú gwág jínə má Yésus ngə jag bul jwə, bóólúgá búúd bwá á ngə ci ná: «Yuánes Nduu-buud má gwúm, sá jəəng wá á músá ná mpíís á ngə sá *məshimbá ntáni ní.» 15 Bóólúgá ná: «Jísə Eli.» Bóólúgá ná: «Jísə Zembi ngwól *múúd micúndá yé, nda bəəng ó ayág.»

16 Ja Herod nyə á gwág ntó yí, nyə ná: «Yuánes Nduu-buud má á cígə cəñ wá éne! A má gwúm shwəjəd!» 17 Nacé Herod nyəməfwó nyə á nwa Herodyād, mudá má mínyəngə yé Fílíp, bá. Lású wəəng wá í á sá ná Herod lwáməg buud kə bíi Yuánes, wóolə nyə məjkada, kə wá nyə mímbwugud. 18 Nacé Yuánes Nduu-buud nyə á jum Herod ná: «Wo ajáláyé ná nwa mudá má mínyəngə woó ná wo bá!» 19 Herodyād nyə á ka də fəm Yuánes, a mú dá sý məzhíí ná a gwú nyə. Nji, yuug jé í á shígé bándə 20 nacé Herod nyə á də mpu ná Yuánes ji tətəlí muud msh má Zembi dí, a njúl muud Zembi, nyə á ka də gwəpə nyə. Sá jəəng wá nyə á də kəem nyə yí. Ná ndeé, tēem bə ná iciyá í Yuánes í á də shul nyə lámúd, nyə á yida námá də gwágulə nyə ná məshusug.

21 Ná ndeé, Herodyād nyə á zə dág zhíí má gwú Yuánes jwəw Herod nyə á təl zan byélé dé yí. Herod nyə á jōw milúlúú myá loom ná myá izimbi, a jōw námá otšwə ó shwóg wá Galilé. 22 Í á ka bə, Herod bəñəñ buud bəəngú bwá njúl shí, shilə má Herodyād mú nyíi cínəng, tééd sáágulə cwánúd. Kuú zāñ yé mú zə bul nywa Herod bəñəñ buud óni mshúd. Kə jé Njwú-buud nyə á ci ná nyə ná: «Jaawág má sá jəsh wó cəél yí, mə é fáágulə wo gwo.»

23 A mú kaag nyə fwámé kaag ná: «Tēem bə ná wó jii məma mpál á faan dām, mə é fáágulə wo gwo.» 24 Shilə ní kú fwo bəsa, a mú wóós tóón, kə ji nyóónghá ná: «Mə gwaámbug jii?» Nyəəngú mú bəsa ná nyə ná: «Gwaámbug lúu má Yuánes Nduu-buud!» 25 A mú ləel ntág jéél nyingə kə jé wá Herod, kə ci ná nyə ná: «Má jii ná wo yág mə lúú má Yuánes Nduu-buud yáásəd wa kíkídiga.» 26 Ngwóómbúlú ní mú shul Njwú-buud lámúd. Nji nda nyə á bwey kəen nkəanə msh má ójón dí ná, nyə á shígé nywá nyingə ban ná nyə ayáyé nyə sá nyə áma gwaámbug yí. 27 Námá cé ná cé, a mú kənd ngwólúgá zimbi ná: «Zaá mə ná lúú má Yuánes Nduu-buud!» Muud wəəngú mú kə cígə Yuánes cəñ. 28 A mú zə ná lúú yáásəd, zə yə shilə ní. Shilə ní mú kə ná wo, kə cwámbulə nyóónghá. 29 Ná ndeé *ompwíín ó Yuánes bwá mú gwág sólúgú wəəngú. Bwá mú kə nkəny kug nyúul má Yuánes kə wá shwóñud.

*Yésus mə yá búúd idāw
(Mat 14.13-21; Luk 9.10-17; Yuá 6.1-15)*

30 Ja *búúd ó lwámá ó Yésus bwá á nyingə yí, bwá á zə bwiing Yésus sá jəsh bwá á kə ngə sá yí, ná sá bwá á ngə jíguli buud yí. 31 Yésus mú ci ná bwo ná: «Zəgá, shé kág kúl búúd bwá cúgə yí nwá ná kə woga.» Nyə á ci ntó nacé buud bwá á bə cínəng nkí bulya, bóól ó ngə kə, bóól ó ngə nyingə, mbíí á ná bəñəñ ompwíín bé bwá á shígé bə ná fwála ná bwá dág. 32 Bwá á ka kəwa byóólúd, kyey ná bwá ká ji bwáméfwó bugád kúl búúd bwá cúgə yí. 33 Nji buud nkí bulya bwá á dág bwá ngə kə byóólúd, bwá mú yag bwo. Buud bwá á ka ngə wu mīngwála myēsh dí, ngə kə ná mikálə, ká sámb Yésus bəñəñ ompwíín bé shwóg kə tééd jé.

34 Ja bwá má shulə byóól dí yí, a mú dág mənkhúmbə má búúd móni, a mú gwág bwo cey lámúd nacé bwá á bə nda səənz incwəmbə í cúgə ná mbaagula yí. Ntó a mú ngə jíguli bwo isá nkí bulya. 35 Nda kugá í á kə jé ná, ompwíín bwá mú kə ci ná nyə ná: «Sá bəsə wa bugád, kugá námá óga. 36 Bídúg búúd óga, bwá kág íbaafə ná məkwaádə māsə wa kúnə-kúnə má, kə kusə sá má dā.» 37 Yésus mú ci ná bwo ná: «Biméfwó yəgá bwo sá má dā.» Bwá mú jí nyə ná: «Sá é sá ntudələ ná sá kúsəg íbuléd kwaga ná buud óga? Í jii ódanarí† mitəd mímbál!» 38 A mú jí bwo ná: «Bí bəsə ná íbuléd ínəy? Kəgá dág!» Bwá mú kə lə. Bwá mú zə jaaw nyə ná: «Sá bəsə ná íbuléd ítóón, ná oshú óbá.»

39 Yésus mú ci ná bwo ná bwá jilug buud shí ikínda ikínda ákándə dí. 40 Bwá mú zə ji shí ikínda ikínda, bíl ikínda ná buud təd, bíl

* 6:11 Ja Oyúden bwá á də kudə fumbyá mákuú dí yí, bwá á də lwágulə ná, kákúl shí bwá áma təl mákuú mán yí, bwá má kál gwo ná buud bí cínəng wá ná bwá músə sá nyé. 6:13 Zhk 5.14 6:14 8.28 6:15 Luk 7.16 6:17 Lev 18.16; 20.21; Luk 3.19-20 6:23 Est 5.3, 6; 7.2 6:30 Luk 6.13; 10.17 6:32 8.1-10 6:34 Zhe 10.21; Eze 34.5;

Zak 10.2; Mat 9.36; 14.14; 15.32; Mak 8.2 † 6:37 danarí: Danarí ngwúd í á də kwaga ná myána myá nkúmba jwəw.

nə buud məwûm mətóón. ⁴¹Ja búúd bwə məşh jî shí yî, Yésus mú ka nwa íbuléd ítóón nə oshû óbá óni, a bân mîsh gwôw, yə Zembî akîba. A mú fêy íbuléd, yə ompwîin bé. Bwə mú kaaw búúd. A mú námə kaaw oshû mbii ngwú. ⁴²Buud bēsh bwə mú da, jîla, idāw lūg. ⁴³Ompwîin bwə mú seeng íkúl í buléd nə íkúl í óshû í á lūg yî, byēsh í á lwánd məbwumú wûm nə məbā. ⁴⁴Buud bwə á da íbuléd byoong wá, bwə á bə budûm otóóshin otóón.

*Yésus mə kyey mājúwó dí gwôw
(Mat 14.22-33; Yuú 6.16-21)*

⁴⁵Námə nji í á shîn yî, Yésus nə *ompwîin bé nə bwə kəwag byóólú, bwə línág kə nə shwóg Betasayída, māj fanwiny té nyə é ngə fwo bíd zhwog buud bwə á bə óni yî. ⁴⁶Yésus mú shîn bíd búúd, a músə bád mbánú nă a kə jəgala nə Zembî. ⁴⁷Bulú mú zə yínd, kwey ná byóól mú tám māj, nyə, bwə mú cindú nyəmə. ⁴⁸Nyə á ka dúg ná júgə í ngə bə ompwîin cúy nə cúy, nəcé nkwo nyə á ngə yida wú kóómb bwə á ngə kə yî. Ngəe mīngwûm mí kúúm mí ashúshwóógú dí, a músə zə bə bwo, a ngə kyey nə məkuú mājúwó dí gwôw. Nyə á ka sá nda a cý bwo. ⁴⁹Ja bān bwə mə dúg a ngə kyey nə məkuú mājúwó dí gwôw yî, bwə mə tādaga ná jisa *jīm, bwə mú bwú ónkwiimbyē. ⁵⁰Nəcé bēsh bwə a dúg nyə, ínkunjúnd í mú bii bēsh. Yésus mú lēl ci nə bwo ná: «Səlagá milām shí. Mə wə éne, kúgá fúndə!» ⁵¹A mú kə kəwa byóólú, kwey bwo, nkwo mú ntāg shîn. Bwə mú káam mbii á ná fug dā jīm lúú. ⁵²Bwə á bul káam nəcé bwə á shigé fwo mpu gwág mbii múúd mə Yésus. Sá joongú ɔ í á sá ná bwə kú wámbulə sá nyə á cēl jīguli bwo ja nyə á sá ná íbuléd í búlyag yî. Bwə á bə ná nkí jīla milúu.

*Yésus mə lwag mimbāl Genezarēt
(Mat 14.34-36)*

⁵³Bwə mə shîn lína māj, bwə mú jé loom á Genezarēt, bwə mú səl byóól. ⁵⁴Námə shulələ bwə á shulə byóólú yî, buud bwə mú yag Yésus. ⁵⁵Bwə mú kə nə mikúlə kə ngə bāngula shí nyoong nyēsh dā. Bwə mú ngə nkēny mimbāl ítanjéd, ngə kə nə myo kúl jēsh bwə á ngə gwág ná Yésus jisə yî. ⁵⁶Yésus mú ngə kyey məkwaádə nə mīngwála, too íbaafə. Buud bwə mú ngə kə bwág mimbāl myāj mīmbaadəd, íkúl nyə é ngə cý yî. Bwə mú ngə téég nyə məbwə ná a bídúg ná bwə jiswág ngə kúnnya nji nə *mbwaag káandə yé. Boong bwə á ngə kúnnya nə nyə wá bwə mú ngə yāl.

7

*Ofarizyēn nə íjām nə íjag
(Mat 15.1-9)*

¹*Ofarizyēn nə bóólúgá *Oyíguli ɔ məcčə bwə á wú Yurásəlem, kə wə Yésus. ²Bwə mú zə dúg ná bóólúgá *ompwîin bē bwə á dā da idāw məbwə nə məbwam. Ntó jî ná bwə á shigé dā gusa mwo mbii məcum mə *Oyúden mə ngə jīgúli yî. ³Í njúl nə Ofarizyēn námə nda Oyúden bēsh bwə á shigé dā da, bwə kú fwo mpu gusa məbwə, nəcé bwə á dā yáag nə məcum ímpáámbá í á lúgá má. ⁴Ja bwə nyingə míkus dí yî, bwə cúgé nə nkul dā kú fwo gusa. Bwə á dā námə baagula bílúgá íjām nə íjag nda dāla gusa íbalá nə mikáágə nə iwōngó.

⁵Ja Ofarizyēn nə Oyíguli ɔ məcčə bwə á dúg ntáni yî, bwə mú ci nə Yésus ná: «Ompwîin bwó bān bwə angə nə baagula məcum mə ímpáámbá, bwə ngə dā kú gusa məbwə. Jí í sá ntó?» ⁶Yésus mú bəsa bwo ná: «Izayí nyə á bə nə nkaam ja nyə á cündə shú dān, bí buud ɔ məkāj mbii wúsə cilyá yî, ná:

Kúl búúd ga í ngə gūmal mə nji mímpu dí, milām myāj mí njúl shwóg-shwóg nə mə.

⁷Wāj ngələ ságusə bwə ngə ságusə mə yî wúsə ntó ngwas.

Bwə ngə yida jīguli buud minjígulá myá mampándí mə búúd.»

⁸Yésus mú kwádulə ná: «Bí mə myaas məcčə mə Zembî, yida nywílya nə məcum mún.» ⁹A kwo námə ci ná: «Bí mə mpú dā ntó mpándí mə Zembî ná bí mə yida baagula məcum mún. ¹⁰Moyíz nyə á ci ná: «Gúmalég sósngú wó nə nyoongú wó.» A nyingə námə ci ná: «Múúd mə ká lweem sósngú yé nkí nyoongú yé, bwə jalá nə gwú múúd wəongú.»

¹¹«Nji bí bān bí ngə ci ná: «Múúd mə ká jaaw sósngú nkí nyoongú ná: «Sə mə áma nywá kwiind wo nə ndí yî í músə korban (ntó mə kə ná nkaw nyoong í músə mayána shú mə Zembî),» ¹²Bí kú cindal múúd wəong ná a ságə sá shú mə sósngú nkí nyoongú. ¹³Ngaa ntó jî ná bí ngə sá ná Milésú mí Zembî mí bəg nkúnjúg, məcum mún yida mpu yáag? Bí ngə námə nyingə sá bíl zhwog isá í abábów!»

*Isá í dā wá múúd məlwaağwo yî
(Mat 15.10-20)*

¹⁴Yésus músə kə kwo yid, lésə nə buud bwə á bə cínongú áncuncuma wá, nyə nə bwo ná: «Bí bēsh bényúgá məlwə, mpu gwágula. ¹⁵Sá í dú wú tóón, nyíi múúd nyúúléd yî, gwə dí í dú wá múúd məlwaağwo mîsh mə Zembî dí; nji byoong í wú nyádí lámú yî, byó wá í dú wá nyə məlwaağwo. ¹⁶Muud jî nə məlwə mə gwág yé, nyə mpu gwág.»

¹⁷Yésus mú lúgə áncuncuma buud. Bánñj *ompwîin bē bwə mú nyingə kə njów. Cínong bwə mú zə jí nyə ná a fēlúg bwo kaaná wəongú. ¹⁸A mú ka ci nə bwo ná: «Ye bí búsa námə kú mpu gwág isá? Ye bí agwágé ná sá jēsh í wú tóón nyíi múúd nyúúléd yî, í

cúgé nà ñkul wá nyà málwaaguwo mísh má Zembí dí. ¹⁹ Nacé í ányíyíe nyà lámád. Í yida kà nyà mwò dí ná ndéé í mú wósó kà bííd.» (Ntò má cèel ci ná idáw í cúgé nà málwaaguwo mísh má Zembí dí.) ²⁰ Nyà mú nyinggà ci ná: «Sá í wósó wú múúd dí yí, gwá wá í wá nyà málwaaguwo mísh má Zembí dí. ²¹ Nacé lám má múúd dí wá bów-bów mítádúgá mí dā zhu yé, nà janja, nà júwo, nà mægwú mē búúd, ²² nà mincōmb, nà yéesh mábii, nà mbiya lám, nà mækán, nà asiy-siy, nà zhīg, nà *bwaasúla mpu, nà dúla ñkēny nyúúl, nà cug ímpwúfú. ²³ Isá ñni byēsh í wú lám má múúd dí cwú, byó wá í dú wá múúd málwaaguwo mísh má Zembí dí.»

*Mudá ikúl má búgula Yésus
(Mat 15.21-28)*

²⁴ Yésus músə wú na kúl nííd. A músə kə kóómb shí á Tir. Wu, nya mú kə nyíi wúlúgá ñjówád, nyə ngə sọ ná muud kú mpu ná nyə jì cínōng. Njì buud bwá mú bále námá mpu. ²⁵ Kú námá bwey, ngwólúgá mudá mú gwág ná Yésus má jé cínōng. Mudá wōōngú, bów-bów shishim í á bul bii shilə yé. Nyə á ka za kúl nyúúl Yésus dí shí məkúú. ²⁶ Mudá wōōngú nyə á bə shilə Ogarék, nyə á byél loom á Fenisí, shí á Sirí. Nyə á ka zə jəgula nə Yésus ná á yílúg shilə yé jamb. ²⁷ Yésus mú ci ná nyə ná: «Fwog bíd ná bwān ó ñjów bwá dāg ná ndéé, jílə. Nacé ñwálə idāw í bwān ó ñjów, wusə yə ómpyá, í anywayé.» ²⁸ Njì mudá éne mú zə bəsa nə nyə ná: «Ká, Cwamba, ómpyá bwá dā námá cwálə mēmpulú má dú kud túwuli bwān dí shí má.» ²⁹ Ntò Yésus mú zə ci ná né ná: «Nda wo má mpu bə nə zény ná, nyingág kə wódí ñjów; mējamb má á ngə lwáfulə shilə wó má, má má wú nyə nyúúlú.» ³⁰ Mudá wōōngú mú nyinggə, kə nyádí ñjów, kə kwey Mwān mbwúg shí, mējamb má má wú nyə.

Yésus má lwag akúmalwə

³¹ Mpásə na, Yésus mú wú ngwála á Tir, ciingya Sidon. Nyə á lína mpál shí á mingwála wúm kə ñgeē māj má Galilē. ³² Cínōng bwá mú zə nyə nə ngwól akúmalwə á njúl námá fífi. Bwá mú jəgula nə Yésus ná á bədug nyə məbwə. ³³ Ntò Yésus mú zə ñwa múúd éne kə nə nyə kóómb búúd bwá á shígé bə yí. A mú jíl nyə ñnyíná málwád, a yíl. A sey mántənd nyádí ñnyínád ná ndéé á cilə múúd éne júmád. ³⁴ Ná ndéé nyə mú yág góww, nyə səl fām, nyə mú ci ná muud éne ná: «Efata!» (Ntò má ká ná «bájúg!») ³⁵ Cé nə cé jōōngúd, muud éne málwə má mú bān, téémbí í mú wú júmád. Nyə mú mpu ngə lās. Yésus mú nyinggə nə nyə, zə kwey búúd. ³⁶ Ntò Yésus mú báásulə bwo ná bwá kú bwele jaaw tóo

muud. Nyə á tēem báásulə bwo ntáni, í mú yida bə nda nyə á ngə lwām bwo ná bwá ngəg nə cūnda. ³⁷ Buud bēsh bwá mú bul bī, bwá ngə ci ná: «Isá byēsh nyə ngə sá yí bisə ñkí bul nywa! Nyə bále sá ná wəakúmalwə bwá gwágúg, mífífi mí lāsúg!»

8

*Yésus má nyinggə yə búúd idāw
(Mat 15.32-39)*

¹ Mwōw mōōngú dí, áncuncuma buud nyə á zə sēēngya kúl Yésus nyə á bə yí. Nda bwá á shígélé bə nə sá má dā ná, Yésus mú jōw *ómpwíin bē, nyə nə bwo ná ² «Mə ngə gwág buud óga ñkúnkwónúla nacé sənōñ sá má jì mwōw málól, ja gaad bwá cúgé ná nə sá má dā. ³ Nkí má nying bwo ntáni zha ná bwá kág bwádí, bwá é kə tag nə məntambali zhííd, nacé bóólúgá ñkí bulya bwá ngə gwaa zhu.» ⁴ Ómpwíin bē bwá mú bəsa nə nyə ná: «Sá é wíl bwo ntadelé ná bwá jílə wa bugád?» ⁵ Yésus mú jì bwo ná: «Bí búśə nə íbuléd íné?» Bwá ná: «Zangbá.» ⁶ Yésus músə ka ci ná buud bwá jíg shí. Ná ndéé á músə ñwa íbuléd zangbá byōōngú, a yə Zembí akiba, a fēy byo ikúl ikúl, yə ómpwíin bē ná bwá kág ngə kaaw, bwá mú kə kaaw búúd. ⁷ Bwá á bə nə búbaalé íshúshú. Nyə mú ñwa námá, yə Zembí akíba. Nyə nə ómpwíin bē ná bwá káawag námá byo. ⁸ Buud bwá mú dā ná ndéé, jílə. Zhwog ikúl í mú lág tāj məkúdə zangbá. ⁹ Í njúl ná buud bwá á jee bə otóóshin onə. Yésus mú nying búúd ná bwá kág ngə kə. ¹⁰ Nyə shwal kəwa byóólúđ, bānōñ ómpwíin bē bwá mú kə shí á Dalmanuta.

*Ofarizyēñ bwá jì dág sá mímbugú
(Mat 12.38-39; 16.1-4; Luk 11.16, 29)*

¹¹ Ja bwá má kə jé wu yí, *Ofarizyēñ bwá mú zə shúsə Yésus nə minjígá mí málwəbálán, bwá zə jì nyə ná á lwóg bwo dúl *shimbá í ngə zhu gwōw. ¹² Yésus mú səl fām nə mətag má nyúúl. Nyə nə bwo ná: «Nacé jì bí kala buud ka bí ngə cēl dág shimbá yí? Bábálé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábulé bwele dág tóo sál!» ¹³ A mú béégya nə bwo, kwo kə kəwa byóólúđ ná á lína, kə cínúđ fanjwíny.

*Ompwíin búśə nə jág
(Mat 16.5-12; Luk 12.1)*

¹⁴ *Ómpwíin bwá á ka wusə ñwaalé íbuléd ja bānōñ bwá á kəwa byóól dí yí, bwá á bə nə njì ngwúđ. ¹⁵ Yésus mú báásulə bwo ná: «Jígá ncə ná *Ofarizyēñ *lāvur wāj, tóo yé má Herod.» ¹⁶ Bwá mú ngə nyímula bwámé nə bwámé ná: «A lās ntáni nacé sá cúgé nə íbuléd.» ¹⁷ Yésus mú mpu sá bwá á ngə ci yí. A mú jì bwo ná: «Nacé jì tádúgá wúsá bí njí ná bí

shígé njwa íbuléd yí? Jí bí mǎ cá gwág ntáni yí? Kú wámbulá isá! Bì anyíngáyé ná bə nǎ fug í? ¹⁸ Bì básə nǎ mǐsh, nǐ bí kú dǎg í? Bì básə nǎ mǎlwá, nǐ bí kú gwág í? ¹⁹ Bì anyíngáyé ná tǎduga ja mǎ á fēy íbuléd itóon buud otósshin otóon da yí? Bì á lwándulá mǎbwumú mǎnéy nǎ ikúl bí á lǎg nǎ ndí yí? Bwǎ ná: «Wúm nǎ mǎbá.» ²⁰ Nyə ná: «Ja mǎ á fēy íbuléd zangbá buud otósshin onǎ dǎ yí, bí á lwándulá mǎkúdá mǎnéy nǎ ikúl bí á lǎg nǎ ndí yí?» Bwǎ ná: «Zangbá.» ²¹ Yésus mú cǐ nǎ bwo ná: «Ká jí bí mǎ cá gwág yí?»

Yésus mǎ lwag áncím-ncím

²² Ntǎ bwǎ mú ka jé Betsayída. Buud bwǎ mú zə nyə nǎ áncím-ncím, zə téég Yésus mǎbwǎ ná á kúnýág nǎ né. ²³ Yésus mú zə bii áncím-ncím wǎongú mbwǎd, wú nǎ né kwǎádá. Kúl bá bwǎ á kə yí, nyə á njwa mǎntǎnd, bwiid múúd éné mǐshúd, a bəd nyə mǎbwǎ. A mú jí nyə ná: «Ye wo njə njwǎ dǎg?» ²⁴ Áncím-ncím mú bēny mǐsh, nyə ná: «Mə njə dǎg buud. Búsə nda ilí, nǐ í njə jaand.» ²⁵ Yésus mú nyingə kwo kéel múúd éné mǎbwǎ mǐshúd. Nyə mú yál. Nyə mpu dǎg isá byēsh ná ngǎn. ²⁶ Yésus mú cǐ nǎ nyə ná: «Nyingǎg, wo kǎg bídí; wo kú nyingǎ kə kwǎádá níid.»

Yésus jisə Mesí

(Mat 16.13-20; Luk 9.18-21)

²⁷ Yésus bǎnǎn *ompwín bə bwǎ músə cǎ na, kə njə mǎkwǎádá mǎ Sezaré mǎ Fílíp. A mú njə jí ompwín bə nǐn zhíid ná: «Buud bwǎ njə cǐ ná mǎ jisə zǎ?» ²⁸ Bwǎ mú bəsa nǎ nyə ná: «Bóólúgá búúd bwǎ njə cǐ ná wo jisə Yuǎnes Nduu-buud, bóól ná wo jisə Eli. Bóólúgá bwǎ njə ná mǎ cǐ ná wo jisə ngwól *múúd micúndá.» ²⁹ A mú nyingə jí bwo ná: «Ká bí bǎn njə cǐ ná mǎ jisə zǎ?» Pyēr músə bəsa nǎ nyə ná: «Wo jisə *Křst.» ³⁰ Ná ndéé, a mú báásulə bwo ná cǐ bwǎ kú bwele jaaw múúd sǎ á jisə yí.

Yésus mǎ bá yə, a nyingə gwúm

(Mat 16.21-28; Luk 9.22-27)

³¹ A mú ka tééd jǎgúli bwo ná: «Í jii shú mǎ *Mwǎn mǎ Múúd ná ocúmbá buud wǎ loom nǎ milúluú myǎ ofada nǎ *Oyíguli ó mǎcéx bwǎ kǎg jǎg jugushi nyə, bwǎ kuduwa nyə, bwǎ gwú ntǎg nyə. Nǐ a bá gwúm shwon dí mpúsə mwów mǎlǎl.» ³² Nyə á jaaw bwo gwo ná kpwǎ. Pyēr músə kə nǎ nyə koogú, kə lǎs nǎ nyə. ³³ Yésus músə yid, dǎg *ompwín bə, a mú njǎánd nǎ Pyēr ná: «Wúg mǎ na, *Sátan! Mitédúgá myó mí cǎgé mitédúgá mí Zembi, músə nǐ mitédúgá myǎ buud.»

³⁴ A mú ka jəw ncúlyá buud bwǎ á bə cǎnǎg wǎ bǎnǎn ompwín bə, nyə nǎ bwo ná: «Nǐ kú muud mǎ céel bə mǎ, a bǎg kú jagulə nyáméfwó; a njénýág kwolós jé, a bə mǎ. ³⁵ Nǎcé, múúd mǎ kǎ kaambulə nǎ cǎg jé, a yida jǎmbal gwo. Nyoong mǎ jǎmbál cǎg jé nǎcé mǎ nǎ shú Jǎjə Kéel yé, a faam. ³⁶ Nǐ kú muud mǎ bii mǎbii mēsh mǎ shí ga ná ndéé *shíshim yé jǎmb, wáyé mǐfí nyə é bə nǎ ndí cǎnǎg yí? ³⁷ Muud jí nǎ njul wǎ jí shú ná a nyingǎg bii shíshim yé? ³⁸ Mpugá ná muud mǎ bá gwág mǎ shwón, gwág ícǐyá byám shwón kala búúd á mitédúgá olíngí í njə sǎ mǎbǎw ga dí yé, Mwǎn mǎ Múúd mǎ bá nǎm gwág nyə shwón ja á bá zə a njə njənwə mǎnjənwə mǎ Sóónǎg yé, bǎnǎn mǐféeshá mí wǎngǎles yí.»

9

¹ A mú nyingə cǐ nǎ bwo ná: «Búbálé mǎ jaaw bí ná, bóól búúd básə wa óga, bwǎ abúlé bwele yə, bwǎ kú fwo dǎg Faan mǎ Zembi mǎ wós nǎ njul.»

Yésus mǎ lwóyá mǐlwanə myé

(Mat 17.1-13; Luk 9.28-36)

² Mpúsə mwów mǎsaman, Yésus mú njwa Pyēr nǎ Zhák bá Yuǎnes. A mú wú nǎ bwo búúd dí, bwǎ kə bád wúl mǎma mbǎnúd, nǐ bǎnǎn kú nǎ ngwól múúd. Nyúúl nyé mú shwǎla bwo mǐshúd, ³ mǐkáándə myé mí mú njə jǎg bul faan nǎ mbii mǎfumə mǎ ná, tǎ muud cǎg nǎ njul gusa mǐkáándə ná ndéé mí fumə ntǎ. ⁴ Cǎnǎg, Moyiz bá Eli bwǎ mú wós, zə njə ləsha nǎ Yésus. ⁵ Pyēr músə ka cǐ nǎ Yésus ná: «*Rabi, njwǎalə njǎlə jí wa. Sǎ shúmǎgá mǎbanda mǎlǎl, ngwúd shú dwo, dúl shú mǎ Moyiz, dúlúgá shú mǎ Eli.» ⁶ Pyēr nyə a shígé mpu sǎ á cǐg yí, nǎcé bǎnǎn bóólúgá *ompwín bwǎ á bul gwág ifwǎas nda bwǎ nyé. ⁷ Seegya nǐ gúndé í mǎ zə búdal bēsh. Bwǎ mú gwág kál í njə wú gúndé jǎong dí ná: «Mwǎn waamə abábə wǎ éga. Sǎgá nyə mǎgwág.» ⁸ Ompwín bwǎ mú ntǎg njə yǎguwa, bwǎ kú ná dǎg tǎ muud shús, nǐ bǎnǎn Yésus wǎ bwǎ á bə.

⁹ Ja bǎnǎn bwǎ mǎ ka njə shulə wú mbǎn dí yí, a mú lǎs nǎ bwo ná: «Cǐ bí kú jaaw múúd sǎ bí amə dǎg yí, kə wós ja *Mwǎn mǎ Múúd mǎ bá gwúm shwon dí yí.» ¹⁰ Bwǎ mú baagulə cǐ nǐ, nǐ bwǎ mú njə nyímbulə bwǎmǎ nǎ bwǎmǎ ná: «Gwúmǎla mǎshwon dí á njə cǐ ga, í kǎ ná jí?» ¹¹ Ná ndéé bwǎ músə jí nyə ná: «Nǎcé jí *Oyíguli ó mǎcéx bwǎ dǎ cǐ ná í jii ná Eli fwóg tééd zə yí?» ¹² A mú bəsa ná: «Jí bǎle bə ntǎ ná Eli mǎ jǎlǎ nǎ fwo zə, zə tǎl isá byēsh ícǎ byǎnúd. Kǎ nǎcé jí jisə cǐlyá Kǎlaad

Zembí dí ná bwá bá mpyèny Mwân mæ Múud, bwá bul jugushi nyə yí? ¹³ Sâ ngwúú, mæé má jaaw bí ná Eli nyə a shí bwey zə. Buud bwá á sá nyə mbii wêsh bwá á cœl yí, námá nda jí cilyá shú dé dí ná.»

Yésus má yíl ngwól mwân jamb
(Mat 17.14-21; Luk 9.37-43)

¹⁴ Ja bwá má kə wóós *ómpwíin dí yí, bwá mú kwey mánkúmbə mæ búúd má má lyé bwo, bânón Oyúguli ó mǎcœx bwá ngə sɛnjasa mǎkəl. ¹⁵ Nji mánkúmbə mæ búúd mǎni má má dúg Yésus yí, bwá mú seegya, bwá mú ngə kə nǎ mikúlá, kə ngə báda nyə. ¹⁶ Yésus mú jí ómpwíin bé ná: «Jáyé bínón buud óga ngə sɛnjasa mǎkəl nǎ ndí yí?» ¹⁷ Na zhwog buud éne dí, ngwól múúd mú bɛsa nǎ nyə ná: «Yúguli má áma zə nǎ mwân waamá wódi, wúl shíshim í má sá ná a bág kú ná lás. ¹⁸ Í mú ntág ka ɗa bə, kúl jêsh í áma wóós ná í bii nyə yí, í jumə nyə shí, ifúlug lwánd nyə mpu, a ngə fúgal mǎjə, a shwal nyánawo. Má áma jí ómpwíin bwó ná bwá yílúg nyə jamb ɗaongá, bwá shígé kwag.» ¹⁹ Yésus mǎsə bí ná: «Wúu! Yé óhááden óga! Mə e bá kə nǎ bí ntáni kə wóós ngow? Mə e bá jisow bí kə kumə jáyé ja? Zágá mǎ nǎ mwân wǎong.» ²⁰ Bwá mú kə nǎ nyə. Nji shíshim ní* í má dúg Yésus yí, í mú junɔ mwân nǎ nkulú, a mú juma shí, ngə bíngula, ifúlug í ngə wóós nyə mpud. ²¹ Yésus mú jí sóngú mwân ná: «Í á tééd nyə jáyé ja?» A mú bɛsa ná: «Í á tééd nyə, a njúl ná mwántombú. ²² Í ɗa cœl gwú nyə. Í ɗa kul nyə tǎo kuda dí tǎo májwódi ija ija. Nkí wo jí nǎ nkul sá gúl sá shú dé, gwágúg sǎ nkúnkwónála, kwíindág sǎ.» ²³ Yésus mú yagula nyə ná: «Íkí wo jí nǎ nkul!» Ntǎ, a mú jaaw nyə ná: «Múúd yêsh mǎ *búgála Zembí yé jí nǎ nkul sá sǎ jêsh.» ²⁴ Cé nǎ cé sóngú mwân mú lás gwów gwów ná: «Mə ngə *búgala! Nji, yág mǎ nkul ná mǎ mpúg bə nǎ búgá!» ²⁵ Buud bwá mú zə sɛngya áncuncuma kúl bwá á bə yí. Ntǎ Yésus mú nkáánd nǎ shíshim ábábów wǎong ná: «Wo shíshim ngə juwo mwân mǎlwə nǎ mpu ga! Mə yímbáí wo ná, wúg nyə nyúúúlú! Cí wo kú ná bá nyingə nyíi nyə nyúúúlú!» ²⁶ Í mú kím nǎ nkulú, í junɔ mwân ná ndeé wú nyə nyúúúlú. Mwân mú cǔ fudud ná nyágús, zhwog buud bwá ngə cí ná: «A má yə.» ²⁷ Nji Yésus mú bíi nyə mbwá, wœl nyə. Mwân mú tǎw tǎtǎli. ²⁸ Ná ndeé, Yésus mú kə nyíi njów. Ómpwíin bé bwá mú kə jí nyə wu bânón bwáméfwó ná: «Nacé jí sǎ bân shígé kwag yílúlé shíshim ní yí?» ²⁹ A mú bɛsa bwo ná, bwá ɗa yíl mbii ní nji nǎ mǎjəgula.

Yésus má jaaw ja ábée ná a bá yə, a mú gwúm

(Mat 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰ Bwá mú zə lǎ na. Bwá líina Galilé. Yésus nyə a shígé cœl ná buud bwá mpúg kúl bwá á bə yí, ³¹ nacé nyə á ngə júguli *ómpwíin bé. Ná ndeé, a mú ngə jaaw bwo ná: «Í jii ná *Mwân mǎ Múúd bág kaanz mǎbwá má búúd dí, bwá bág gwú nyə. Nji mpǎsə shwiy dé, nyə bá já shwon dí mwów mǎbá, a mú gwúm jwów áléel.» ³² Nji Yésus nyə á tɛem ngə jaaw bwo ntǎ, bwá á shígé mpu gwág. Bwá mú bul gwág ifwaas. Bwá ngə fúndə jíla nyə ná nyə fɛélúg bwo isá nyə ngə jaaw bwo yí.

Zá jí fwó múúd

(Mat 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³ Ntǎ bwá mú kə jé Kapernawúm. Cínong bwá mú nyíi wúl njówú. Yésus mú jí ómpwíin bé ná: «Jí gwáméfwó bí áma ngə sɛnjasa mǎkəl nǎ gwo zhíi nǎ zhíi yí?» ³⁴ Bwá mú jí ná kufug, nacé zhíi nǎ zhíi, bwá á ngə shwə ná bwá cœl mpu nyǎong jí bul bə fwámé múúd bwá dí gwoong dí yé. ³⁵ Ntǎ Yésus mú zə jí shí. Nyə jów *ómpwíin wúm nǎ óbá bé. Nyə nǎ bwo ná: «Múúd mǎ cœl bə tǎwe shwóg á gwoong jín yé, nyə jǎlá nǎ bə múúd a mpǎsə, nyə bə námá sóol mǎsáal á gwoong jínéd.» ³⁶ Nyə ká shín lás ntǎ, a mú nyə gúl kákágá, tál bwo nyə mǎshád, a mú nyə nyá dí mǎbwád. Nyə nǎ bwo ná: ³⁷ «Muud mǎ lég gúl kákágá nda jiga jíná dǎm dí yé, a má lég mǎ. Muud mǎ lég ntág mǎ yé, nyə alágé mǎ, a lég múúd nyə á nti mǎ yé.»

Buud wá shé dí kóómbúd

(Luk 9.49-50)

³⁸ Na Yuánes mú cí nǎ Yésus ná: «Yúguli, sǎ áma dúg ngwól múúd ngə balan nǎ jíná ɗwó, ngə yíl buud mǎjamb nǎ ndí. Sǎ áma ka kaambulə nǎ nyə ná a kú ná ngə sǎ nacé a cugé sǎ dí gwoong dí.» ³⁹ Yésus mú bɛsa nǎ nyə ná: «Kúgá ɗa kaambulə ná a kú ngə sǎ. Muud cugé nǎ nkul balan nǎ jíná dǎm, sǎ *mǎshimbá nǎ ndí, ná ndeé nyə nyingə kə ngə lás nǎ mǎ nkí bów. ⁴⁰ Nacé muud nyə angé nǎ mpíi shé yé, jí shé dí kóómbúd. ⁴¹ Muud mǎ bá yána tǎo nji láa májwó ngwú, ngulal bí mǎ dí jíná ndeé bí bǎlé búúd ó *Kríst yé, bǎbǎlé, mǎ jaaw bí ná, muud wǎongú nyə abále shúb myána myá cínong.»

Sám í bul jíla

(Mat 18.6-11; Luk 17.1-2)

⁴² «Nji, ikákágá í ngə *búgula mǎ íga, múúd mǎ ká kwal gúl bǎogú, í bul jǎla ná bwá kálug muud wǎongú mǎma kwóógú cúnéd, bwá kul nyə nǎ dwo mân. ⁴³ Ntǎ, í ká bə ná mbwé wó nkí kuú wó í ngə kwal wo bǎogú, sámbug wə, nacé í bul jǎla ná wo cágug cug á kandugə wo

* 9:20 Bóól bwá ngə cí ná: «Ja mwân nyə a dúg Yésus yí.»

10.43-44; Mat 20.26-27; Luk 22.26

9:37 Mat 10.40; Luk 10.16; Yuá 13.20

9:27 5.41

9:30 8.31

9:33 Luk 22.24

9:35

9:40 Mat 12.30; Luk 11.23

9:43 Mat

5.30

njúl nà kúl mbwâ nkí kúl kuú, ⁴⁴ ntɔ ná wo bág nà mabwâ mwô mēsh wo mú kà kuda á kandugá jís kú jímá yíd. ⁴⁵ Í ká bə ná kuú wô í ngə kwal wo bəɔgú, sámbug wə, nəc é í bul jəla ná wo cágug cug á kandugá wo njúl nà kúl kuú, ⁴⁶ ntɔ ná wo bág nà makuú mwô mēsh wo mú kà kuda á kandugá jís kú jímá yíd. ⁴⁷ Nkí jús dwô í ngə kwal wo bəɔgú, tíg dwô. Í bul jəla ná wo nyíg Faan má Zembí dí nà ncwaan jús, ntɔ ná wo bág nà mīsh mwô mēsh bwá bá kə kəl wo kuda á kandugəd. ⁴⁸ Cínɔng kuda jəɔngúd ilúmagá í dū də nyúl yí í ádé fudə. Kuda kú námə bwele jímə. ⁴⁹ Mpugá ná kuda í bá wá múúd yēsh mēgwām námə nda ca í dū wá mēgwām ídāw dí ná. ⁵⁰ Ca dəsə jə sá. Sá ngwúdú, nkí ca í sósmb, jí í bá nyingə wá dwo mēgwām? Bágá námə nda jə ca mpádugá búúd, bí mú ka bə nà nkul jí mpwogé mpádugá biméfwó nà biméfwó.»

10

*Yésus nà magwú mə bá
(Mat 19.1-9; Luk 16.18)*

¹ Ná ndéé, Yésus nyə á ka wú na, kə shí á Yudéa, Zhurdé fanwíny. Buud bwá mú zə áncuncuma zə nkúndaw cínɔng nyádí. A mú ngə jíguli bwo nda nyə á dū sá ná. ² Ból *Ofarizyən bwá á zə kə nyádí, kə bwówala nyə, bwá ná: «Yə məcɛɛ mīshé má ngə ci ná muud jí nà nkul yíl mudá yé bá?» ³ Ntɔ nyə mú bəsa bwo ná: «Moyíz nyə á báásulə bí ná jí?» ⁴ Bwá ná nyə ná: «Moyíz nyə á cíla ná múúd mə ká cəl yíl mudá yé bá, a yə nyə kálad magwú mə bá.» ⁵ Yésus mú ci ná bwo ná: «Moyíz nyə á yə bí cɛɛ dɔɔngú nəc lal bí milám. ⁶ Sá ngwúdú, ja Zembí nyə á té isá byēsh yí, nyə á sá mudúm bá mudá. Ntɔ nyə á cí ná: ⁷ «Nda mə mǝ sá bwo ntáni ná, mudúm mǝ bá lúgə sósngú bá nyɔɔngá, a kə leedya nə mudá yé, ⁸ bá obá bwá mú bə nyúl ngwúdú.» Ntɔ jí ná bwá cúgə ná búúd obá, bwá mǝsə muud ngwúd. ⁹ Muud nyə ajláyé nə ka bécg sá Zembí mǝ laad yí.»

¹⁰ Ja bənən *ompwín bə bwá mǝ kə wós njów yí, bwá mú kwo jí nyə ná á féélág bwo lésú wəɔngá. ¹¹ Ntɔ wá nyə á cí ná bwo ná: «Nkí muud mə yíl mudá yé bá, a bá mudá shús í, muud wəɔng mǝ sá mǝnəmb mīsh mǝ mudá nyə áma yíl yéd. ¹² Tə mudá, á ká wú bá, a nyingə kə dúl báád í, a mǝ sá námə mǝnəmb.»

*Yésus mǝ bad bwān ɔntombú mabwā
(Mat 19.13-15; Luk 18.15-17)*

¹³ Ból búúd bwá á ka zə nə ikákágə wə Yésus ná a kúnýag nə byo. Nji *ompwín bwá mú lās nə bwo. ¹⁴ Nda Yésus nyə á dóg

ntɔ ná, nyə á lámusa nə ompwín bə, nyə nə bwo ná: «Bídúgá ikákágá í zág mǝdí, kúgá kaambulə nə bwo, nəcə Faan mǝ Zembí dəsə sá á mbii búúd wán. ¹⁵ Bábálé, mǝ jaaw bí ná, muud yēsh nyə amágúláyé Faan mǝ Zembí mǝməgulá mə kákágə yé, muud wəɔngá cúgə nə nkul nyí cínɔng.» ¹⁶ A mú nkény bwān bəɔngá, ngə bad bwo mabwā, ngə yə bwo ocúncəsh.

*Yésus bá muud byɔɔg
(Mat 19.16-30; Luk 18.18-30)*

¹⁷ Yésus mú zə cɔ na. A ngə kə zhúdí, ngwól múúd mú zə nə kúlá, zə kúdw nyádí shwóg. A mú jí Yésus ná: «Jəjə Yíguli, jáy é jə sá mǝ sáág ná mə bílg cug á kandugá kandugá yí?» ¹⁸ Yésus mú yida cí ná nyə ná: «Nəc jí wó jów mə ná jəjə múúd yí? Kú nə muud jí jə múúd, nji Zembí nyáméfwó. ¹⁹ Wo mpú dí məcɛɛ mǝga? «Wo kú gwú múúd, kú sá mǝnəmb, kú júwo, kú yə múúd mpwene á sá nyə ampúyé yí, kú shíg múúd, gúmal sósngú woó nə nyɔɔngú woó.» ²⁰ Muud éne mú bəsa nə nyə ná: «Yíguli! Mə ngə bə məcɛɛ mǝní mēsh, tééd ikágád zə kumə múús.» ²¹ Yésus mú dóg nyə ná figá-figá, a mú gwág nyə cey lámúd. Nyə nə né ná: «Í ngə ná fúfə wo sá ngwúd. Ká kúsha isá byēsh wó jí nə ndí yí, wo yə mǝmbúmbúwá *mwaanə wəɔngá, wo ka bá kə bə nə mǝbii gwów; ság ntɔ wo ka zə bə mǝ.» ²² Muud wəɔng mú shúsula nə mpəsá mǝ Yésus, a mú ntág kyeey, nəcə nyə á bə nə zhwo mǝbii.

²³ Yésus mú cing mpwóombú dóg nyádí mǝkooɡá ná ndéé, a mú cí nə *ompwín bə ná: «A kwowulálə ná buud bí nə mǝbii wá bwá nyíg Faan mǝ Zembí dí eé!» ²⁴ Ompwín bə bwá mǝ káam ciyá jəɔng, Yésus mú nyingə cí nə bwo ná: «Yé bwān bām! A kwowulálə ná muud nyíg Faan mǝ Zembí dí eé! ²⁵ Í yida nywá bá kúná-kúná nə *shamó nyíg luun lú ndundu dí, ntɔ ná muud á bulya mǝbii nyíg Faan mǝ Zembí dí.» ²⁶ Nji bwá á gwág ntáni yí, bwá á bul káam, bwá mú ngə nyimbula bwámé nə bwámé ná: «Ká zə jí nə nkul *dúg cug yé?» ²⁷ Yésus mú kənd mīsh bwádí, a mú cí nə bwo ná: «Muud cugə nə nkul sá jini ján, nji Zembí; nəcə Zembí nywáá jí nə nkul sá sá jēsh.»

²⁸ Pyēr mú ja lésú, nyə ná: «Ká, dǝgí! Sə báá sá á mǝ shín lúgə isá byēsh, sá zə bə wo.» ²⁹ Yésus mú bəsa ná: «Bábálé, mǝ jaaw bí ná, nkí muud mǝ sá ná, tə minjów, tə mǝshí, tə omínyəɔɔ, tə okósí, tə nyɔɔngá, tə sósngú, tə bwān, a lúgə byo shú dām, nə shú bwíngulə Jəjə Kéél, ³⁰ nyə é nyingə bíí isá byəɔng byēsh ija təd té nyə é ngə cugə wá shí yí: tə minjów, tə mǝshí, tə omínyəɔɔ nə

okóól, ná nyooŋgá, ná bwân, ija tэд, a bwama námá ná cùwálí cinŋg, ná ndeé a ka bá ka cugá kandugá kandugá cug í zág yííd. ³¹ Bóól ncúlyá buud bwá tál shwóg wá, bwá bá tów mpása, booŋg bwá tál mpása wá, bwá bá tów shwóg.»

Yésus má jaaw ja áléel ná a bá ya, a mú gwúm

(Mat 20.17-19; Luk 18.31-34)

³² Bwá á ka ngə bád ka Yurúsalem, Yésus tál shwóg, ompwíin bé bwá ngə bə nyə mpása, mílám mí kál bwo gwów ná ifwaa. Tóo buud bwá á ngə bə bwo wá, bwá á ngə námá beemb. Yésus mú nwa *ompwíin wúm ná óbá bé, a wú ná bwo búúd dí, bónónŋ ka ngə kyey koogá, a mú ngə jaaw bwo isá í bá za sŷy ná nyə yí. ³³ Nyə ná: «Dugá, sə ngəlá bád ka Yurúsalem óga; mpugá ná *Mwân má Múúd má zə ka kaanz mábówé má mílúluú myá ofada ná *Oyíguli ó mácééd. Bwá é cəŋlə nyə shwiy, bwá mú kəenzh nyə mábówé má íkúl ishúsú. ³⁴ Bwá wá bwá bá cágula nyə, bwá sey nyə məntənd mpwóómbú, bwá fyámusa nyə mílwónŋ, bwá mú gwúm nyə. Nji nyə bá gwúm shwon dí jwów áléel.»

Zá jífwó múúd

(Mat 20.20-28)

³⁵ Ná ndeé, Zhák bá Yuánes, bwân ó Zhébedé, bwá mú zə shísh wá Yésus, zə ci ná nyə ná: «Yíguli, sə má téég wo məbwá, ság sá sá sá é jí wo yí.» ³⁶ A mūsə jí bwo ná: «Bí má jii ná má sáág bí jí?» ³⁷ Bwá mú bəsa ná: «Yág sə wáda ná sə bág jí wo, nyíga mbwə məkóól, nyíga mbwə mancwúm ja wó bá ka jii wódí jiya gumád yí.» ³⁸ Yésus mú bəsa ná: «Bí ampúyē sá bí ngə jii yí. Ye bí bí ná ŋkul ŋgul bálá má é ŋgul yí, ŋkí ná bí duwan nduwan má é duwan yí?» ³⁹ Bwá ná: «Haaw. Sə bí ná ŋkul ŋgul.» Yésus ná bwo ná: «Bálá má zə ŋgul yí, bí é ŋgul gwo, tóo nduwan má zə duwan yí, bí é duwan námá wo. ⁴⁰ Nji, kóómb á ná bí jig má nyíga mbwə mancwúm nyíga mbwə məkóól, má dí jí ná ŋkul nwa wáni cigúlá, ijiya byooŋg bísa shú búúd í á bwey kwəmusəw wá.» ⁴¹ Ja bóól *ompwíin wúm bwá á gwág ntó yí, bwá á gwág Zhák bá Yuánes bəw. ⁴² Yésus mú jów bwo, lás ná bwo ná: «Ŋgaá bí má mpú ná buud bwá ngə wúmá ná jii ya tówe shwóg íkúl ishús dí wá bwə ngə nteŋŋ ijwúga byán, ofwó búúd bwə ngə lwóya nji mpál. ⁴³ Í ajaláyé ná bə ntó bí bān dí. Nyooŋg yēsh má céél bə fwó múúd gwoŋg jín dí yé, yidag sēy ná bóól. ⁴⁴ Nyooŋg má céél tów bí shwóg yé, bəg bóólúgá lwaá. ⁴⁵ Sá jooŋgá wá jís ná *Mwân má Múúd nyáməfwó nyə a shígé zə ná bwá séyág ná nyə. Nyə á yida zə sēy ná buud,

a yána námá cug je shú ná ncúlyá buud bwá bəg ofulí*.»

Yésus má bēny Bartimē mīsh

(Mat 20.29-34; Luk 18.35-43)

⁴⁶ Ntó, Yésus bānŋŋ ompwíin bé bwá mú ka kumə Zheriko. Bwá mú ngə lə ngwəlá wooŋgá; buud bwá á ngə bə bwo áncuncuma. Ngwól áncím-ncím nyə á bə zhíí dí koogá, a ngə gwaám bwo isá. Muud wooŋgá nyə á bə ná jíná ná Bartimē, mwân má Timē. ⁴⁷ Nyə mú gwág ná Yésus á Nazarēt wá ngə cə éne. Ntó nyə mú tééd ngəlá kím ná: «Yésus, mwân má *Dávid, bwígúg má ná ŋkwonjá.» ⁴⁸ Nji buud bwá mú ngə ŋkáánd ná nyə. Tóo ntó nyə mú mpu bān kál gwów ná: «Yé Mwân má Dávid, bwígúg má ná ŋkwonjá.» ⁴⁹ Yésus mú shigala. Nyə ná buud ná: «Jówúgá má nyə.» Bwá mūsə jów áncím-ncím. Bwá ná nyə ná: «Səlug lám shí! Tówág! A ngə jów wo.» ⁵⁰ Muud éne mú wusə kúúd je koogá. A mú bumb, ləel ka wá Yésus. ⁵¹ Yésus mú ci ná nyə ná: «Wó jii ná má sáág wo jí?» Áncím-ncím mú bəsa ná: «Ye yíguli, ság ná má kwóg dúgya.» ⁵² Yésus ná nyə ná: «Kaág mpwogé, wo má *dúg cug nəc é búg gwó. Cé ná cé, mīsh má mú nyingə dúgya nyə. A mūsə bə nyə.

11

Yésus má nyí Yurúsalem

(Mat 21.1-11; Luk 19.28-40; Yuá 12.12-16)

¹ Ja bwá á ngə shísh kúná-kúnə ná Yurúsalem yí, bwá á ka wósŋŋŋŋ Betufazhe, *Mbán wəolivyé dí. Yésus mú lwám *ompwíin óbá. ² Nyə ná bwo ná: «Kəgá na dánd á shwóg nííd. Í é bə, bí ká námá jé, bí kwey cwə jakáás cəŋlá, í njúl ná tó muud kú fwo bwele kəwa nyə kwonud. Bí ó ciny gwo, zə má ná gwo. ³ Ŋkí muud má jí bí ná nəc é jí bí ngə ciny gwo yí, bí bəsa ná nyə ná: «Cwámba wá ngə jii gwo.» Muud wooŋgá nyə é ləel námá bíd ná bí zág ná gwo. ⁴ Ompwíin bwá mú ka, bwá mú ka kwey cwə jakáás cəŋlá kúná-kúnə ná wúl mpumbé, njwónŋ dí koogá. Bwá mú ciny gwo. ⁵ Bóólúgá búúd bwá á bə cinəŋg wá, bwá mú jí bwo ná: «Jí bí ngə sá ní? Bí má ciny cwə jakáás ní nəc é jí?» ⁶ Bwá mūsə bəsa mbíi Yésus nyə áma jaaw bwo yí. Buud booŋg bwá mú bíd ná bwá kəg ná ndí.

⁷ Bwá mú zə Yésus ná cwə jakáás, bwá ngə yíl mikáánds myánŋ ngə jəel gwo kwonud. Yésus mūsə jí gwów. ⁸ Ncúlyá buud bwá mú ngə taalə mikáánds myánŋ zhíí ná zhíí, bóól bwá ngə búgə mampúnzá má ílí mákoogá ngə zə taalə zhíí. ⁹ Shwínzhá buud bwá á ngə ka Yésus shwóg wá ná booŋg bwá á ngə bə mpásé

10:31 Mat 19.30 10:32 8.31 10:34 15.15-20 10:38 Mat 26.39; Mak 14.36; Luk 12.50; 22.42; Yuá 18.11
10:39 Mis 12.2 10:43 9.35; Mat 23.11; Luk 9.48 10:45 Mat 20.28 * 10:45 Bwá á du jəna ŋkúmba tən shú ná
ŋkúmba kwám í bəg fulí. Tən nyooŋg wá Yésus nyə á jəna ná cug je shú búúd bəsh yí. 10:47 Mat 20.30-31 10:52 Mat
9.22 11:8 20j.9.13 11:9 Sóm 118.26

wá bwá á ngə wá ngwa ná: «Hosána! Gúmá í bág na nyoŋng ngə zə jíná má Cwámáa dí yé. ¹⁰ Gúmá í bág na ijwúga í ngə zə yí, ijwúga í Dá *Dávid! Hosána joŋ lu gwów dí cwú!»

¹¹ Ja Yésus nyə á kumə Yurúsəlem yí, nyə á kə nyíi *Luŋ má Zembí, a mūsə kənd mīsh Luŋ dēshad. Nda í á bə mpwó-kugú shí ná, a mú cúwo tóŋn, nyingə kə nə ompwíin bé wúm nə óbá Betaní.

*Yésus má shwó lí figyē
(Mat 21.18-19)*

¹² Mán mäləm, bwá mú wú Betaní. Yésus mú ka gwág zha. ¹³ A mú dúg shug lá *figyē shwóg-shwóg í njúl ná nkudá. A mú kə dúg ná ka nyə é kwey mpumá cínəŋg. Nji, ja á má kə wósó lí dí shí yí, a mú kwey nji ikáá ná ikáá, nəc é á shígé fwo bə baan lu mpúmá. ¹⁴ A mūsə ci ná figyē ná: «Muud nyə abúlé ná bá bwele dá tóo bumá gwó.» Nyə á ngə lás ntó, *ompwíin bé bwá ngə gwág.

*Yésus mə wíŋg búúd ó mikus Luŋ má Zembí
(Mat 21.12-17; Luk 19.45-48; Yua 2.13-16)*

¹⁵ Bwá mú nyingə jé Yurúsəlem. Ná ndeé, Yésus mú kə nyíi *Luŋ má Zembí, a mú kə wíŋg búúd bwá á ngə sá mikus cínəŋg wá. A shín lwág ítúwáli í búúd bwá á ngə sá icénd í *mwaané wá, nə ishíya í bəŋng bwá á ngə kusha məfəf wá. ¹⁶ A ban ná muud kú ná lína nə mbag Luŋ má Zembí dí cwú. ¹⁷ A mú ka zə ya bwo njúgúla, nyə ná: Ngaá jí cilya Kálad Zembí dí ná: «Bwá bá du jów njów wám ná: “njów məjəgula á ikúl nə ilwonə byēsh?” Ká bí bāŋ mə yida sá ná í bág daage lú íjúwál.»

¹⁸ Milúlúú myá ofada nə *Oyíguli ó məcəc bwá mú gwág sósólúgú wəŋgá. Bwá mú ngə sş məzhíí ná bwá gwú Yésus, nji bwá á ka ngə fúndə nəcə njúgúla yé á ngə bul nyíi buud milámúd, buud ngə bul káam. ¹⁹ Mpwó-kugú shí, Yésus bəŋŋŋ *ompwíin bé bwá mūsə wú ngwála.

*Njúgúla búgú ná dúla sá məjəgula
(Mat 21.20-22)*

²⁰ Mán mäləm, bwá mú nyingə kə ngwála, bwá mú dúg líi *figyē, í má shín shwáás kə jé mikşqləd. ²¹ Pyēr mú zə tédəga sá Yésus nyə ámə sá yí, a mú ci nə Yésus ná: «*Rabi! dúgí! Figyē wó ámə shwó yé má shwáás.» ²² Yésus mú ntág ci nə bwo ná: «Búgúlagá Zembí! ²³ Búbálé, má jaaw bí ná, nkí muud má ci nə mbún ga ná: “Túwég na, wo kág juwa mân”, a ká bə nə lám búgú, kú ngə sá máshwán, í bále síy nda nyə ámə ci ná. ²⁴ Gwá wə má jáaw bí ná, sá jēsh bí má bá gwaámə məjəgula dí yí, bəgá nə búgú ná bí má bii, bí dúg í bá námá nda bí ámə gwaámə ná. ²⁵ Ja bí tál tútáli ngə sá məjəgula yí, nkí muud má

tédəgá íwushí ngwól múúd nyə á wush nə nyə yí, a júúg muud wəŋgá. Sága ntó, Sósŋgú wán jisá gwów yé júúg námá bí nə iwushí bín.» ²⁶ * [Nji, nkí bí má bə kú du juu bóól búúd íi, Sósŋgú wán jisá gwów yé kú námá du juu bí nə məbəw bí má du sá má.]

*Nkul ijwúga má Yésus í ngə wú ngow
(Mat 21.23-27; Luk 20.1-8)*

²⁷ Bwá mú zə jé Yurúsəlem. Yésus mú kə ngə kyey *Luŋ má Zembí dí cwú ná ndeé, milúlúú myá ofada nə *Oyíguli ó məcəc nə ocúmbá buud bwá mú kə nyódi. ²⁸ Bwá mú jí nyə ná: «Nyáyé ŋkul wó ngə sá ísá íni nə ndí yí. Zə nyə ámə ya wo ŋkul ná wo zág ngə sá byo?» ²⁹ A mūsə bəsa nə bwo ná: «Mə zə námá fwo jí bí njígá. Bí má ká bəsa, mə mú jaaw bí ŋkul má ngə sá misósólúgú miga nə ndí yí. ³⁰ Nduwán Yuánes nyə á ngə duu buud yí, í á bə nə nyáyé ŋkul? Ye ŋkul á gwów wó Zembí, ye ŋkul á buud? Bəsağá mə.» ³¹ Bwá mú tédəga ná: «Ŋkí sá má cí ná “gwów”, nyə e jí sá ná: “Ká nəcə jí bí á shígé *búgula nyə yí?” ³² Sə má ká mēl cí ná í á bə ŋkul á buud íi, ŋkwée sá! Buud bēsh bwə ngə magula nə Yuánes nyə á bə *muud micúndá.» ³³ Bwá mú bəsa nə Yésus ná: «Sə ampúyé.» Yésus mú ci nə bwo ná: «Mə ajááwé námá bí ŋkul má ngə sá misósólúgú miga nə ndí yí.»

12

*Kanda ósól ó mäsáal ó abábəw
(Mat 21.33-46; Luk 20.9-19)*

¹ Nyə á ka zə kənd milúlúú myá ofada nə *Ōŋkume ó məcəc nə ocúmbá buud ōni kanda. Nyə nə bwo ná: «Ŋgwól múúd nyə á sá fambá *vinya, wá gwo lungula dí. A fáág bíi dúla bá nyáam mpúmá, a lwş cwáməb ísándálé, a mú ya búúd fambá joəŋg məcéd. A mūsə kə njəondəd. ² Fwála lú məmwááglə dí, nyə á kənd ngwól sól mäsáal yé ná á kág nwa nyə dé kow lu mpúmá búúd bwá á lág nə fambá wá dí. ³ Nji buud bəŋngá, bwá mú yida bii sól mäsáal wəŋgá, dangula ná ndeé nying nyə məbwə məbwá. ⁴ Muud fambá mú nyingə kənd ngwól sól mäsáal yé. Bwá mú wá nyə fāŋ lúúd, sémbuli námá nyə nə məlwíy. ⁵ Muud fambá nyə á nyingə kənd muud shús. Bwá mú kə gwú nyāŋ. Nyə mú nyingə kənd bóól nkí bulya, bwá mú námá sá bwo nda bəŋng wə ashúshwóógə: bwá cú búga, bwá gwú búga. ⁶ Muud fambá nyə á ka bə nə mwān yé nyə á du bul du cēl yé. A mú ka zə jána kənd mwān yé wəŋng búúd bəŋng dí, nyə ngə tédəga ná gúl ja, buud ōni bwá é gwşş nyə ná mwān yé. ⁷ Ká, ja búúd bwá á lág nə fambá wá bwá á dúg mwān éne yí, bwá á ngə cí bwámé nə bwámé ná: “Dugá!

11:10 Sòm 148.1; Mat 20.30-31

11:13 Luk 13.6

11:17 Iza 56.7; Zhe 7.11

11:18 12.12; 14.1-2

11:23

Mat 17.20; Luk 17.6

11:24 Mat 7.7; Luk 11.9

11:25 Mat 7.1; Luk 6.37

* 11:26 Míl micilyá mí ayág mí cúgé nə

mpánzə ní.

11:32 Mat 14.5

12:1 Iza 5.1-2

12:6 1.11

Muud mə bá lég nə légí óni. Shé gwúgá nya, shé bág lég nə légí jé.” ⁸ Bwá mú zə bíi nya, gwú nya nə ndéé wusə ncâ fambá.» ⁹ Yésus mú jí milúluú myá ofada nə Onkume ó mǎcǎcǎ nə ocúmbá buud óni ná: «Nda bí, bí má dág nə muud fambá mə bá zə sá jí? Mée má dág nə a bá zə, zə gwú búúd bwá á lég nə fambá wá, a mú yə búúd óshús fambá jé. ¹⁰ Bí afwóyé bwele lǐ mícilyá mí Kálaad Zembí dí ná: Kwóógú ólwǎye bwá á myaas yí,

dwó wá í má bə kwóógú lú lámuga*.

¹¹ Cwámba sósólúgú yé wá ni.

Jísə *sá mímbugú sǎdí mǐshád í?»

¹² Milúluú myá ofada bǎnǎn *Onkume ó mǎcǎcǎ nə ocúmbá buud óni bwá mú tééd ngǎlá sǎ mǎzhíi nə bwá bíi nya, nǎcǎ bwá á mpu nə lǎsú wǎn wá Yésus nya á ngǎ lǎs kandad ni. Nji, nda bwá á ngǎ fúnda mǎnkúmbə mə búúd ná, bwá mú béégya na nya, bwá mú kyey.

Mwaanē tóya má Káázəl

(Mat 22.15-22; Luk 20.20-26)

¹³ Bwá mú ka nya bósł *Ofarizyēn nə bósł búúd wǎ gwoong í á du sǎgusə iǵwǎga í Herod yí, bwá mú kǎnd bwo nyádí ná bwá kǎg bwówulə nya, ná ka nyá é biil nə iciyá bye. ¹⁴ Ja bwá má jé nyádí yí, bwá má ci nə né ná: «Yǐguli! Sǎ ngǎ mpu nə wo jí bǎbǎlé muud. Wo áde beemb sǎ bósł búúd bwá é ci yí, wo kú nǎmǎ bə nə ifwaas nə mbií múúd wí nə nkul tǎw wo mǐshád yí. Wo ngǎ jǐguli sǎ cǎg á Zembí bǎbǎlé. Ntǎ, jaawug sǎ. Ye mǎcǎcǎ mǎshé má ngǎ magulə ná sǎ jǎnǎd tóya mə *Káázəl, ye má angé nə magulə? Ye sǎ dág jǎna, ye sǎ nda du jǎna?» ¹⁵ Ká, nya á bwey mpu kwába jǎn jǎng, a mú ci nə bwo ná: «Bí mə zǎ bwówulə mə nǎcǎ jí? Zǎgá ná mə nə sarj *danarǐ, mə dǎgúg.» ¹⁶ Bwá mú zə nya nə wo. A mú jí bwo ná: «Zǎ jí nə vǎguli mpwoombú nə jǐnǎ bwá á lúlə wa ga?» Bwá nə né ná: «Jísə Káázəl.» ¹⁷ A mú ka ci nə bwo ná: «Yǎgá Káázəl isǎ í Káázəl, bí yə Zembí isǎ í Zembí.» Bwá mú bul káam mpǎsǎ nyé nyǎǎngǎ.

Gwǔmúla búúd bwá bá gwǔm yí

(Mat 22.23-33; Luk 20.27-38)

¹⁸ *Osadwisýēn, buud bwá du ci nə mím-bimbə mí ábúle gwǔm mǎshwon dí wá, bwá á ka zə wá Yésus, zə jí nya ná: ¹⁹ «Yǐguli! Moyíz nya á yə sǎ cǎcǎ ná: “Nkǐ muud mə yǎ kundú, mǐnyonǎ yé má jǎlá nə shúgula nə kúsú yé, a byág nyǎǎng mə yə yé mpwon buud.” ²⁰ Bósł ómínyonǎ bwá á byél wa zǎngbá, budúm nə budúm. Acúmbá mú bǎ múdá, a mú yə kú nə mwǎn. ²¹ Nyǎǎng nya á bǎ nə nya yé, mú bǎ kúsú acúmbá nya á légá yí, a mú nǎmǎ yə

kú nə mwǎn. Mbií ngwúd nə áléel, ²² nə bósł óntombú bǎ bǎsh, kǎ jé mwǎn á mǎzhúgǎlá. Bǎsh, bwá á bá mudá ngwúd wǎǎngǎ, bǎsh shǐn yə, bwá kú légá mwǎn. Mpúsə wǎn, mudá wǎǎng mú nǎmǎ zə yə. ²³ Ja búúd bwá bá gwǔm yí, nyáyé mə bá nya mudá? Ngǎá nə bǎsh bwá á shí bə ógwúm bǎ?»

²⁴ Yésus mú bǎsa nə bwo ná: «Ngǎá bí má kwab, nǎcǎ bí ampúyé sǎ Kálaad Zembí ngǎ ci yí, bí kú nǎmǎ mpu mpǐfǎ má Zembí. ²⁵ Ja búúd bwá bá gwǔm mǎshwon dí yí, budúm bwá ábǎlé ná bá búdá, budá nda ná kǎ mǎbǎád. Bwá bá jí nda *wǎéngǎles ó Zembí bwá njúl jonj dí ná. ²⁶ Kósómb á mímimbə bǎlá gwǔm mǎshwon dí, ngǎá nə Kálaad mǎcǎcǎ má Moyíz dí, bí má du lǐ kúl í ngǎ lwǎgula nda nya á kwey ngwiile nkǎn dí yí. Ngǎá Zembí mpu á ci nə nya ná: “Mə jí Zembí má *Aburaham, Zembí má *Izaag, Zembí má *Yǎkwab.” ²⁷ Ntǎ jí nə Zembí cǎgú Zembí mímimbə, a jí yidá bə Zembí á buud bwá ngǎ cǎgə wá. Bí ngǎ jǎg bul kwab.»

Cǎcǎ í ntǎ mǎcǎcǎ mǎsh yí

(Mat 22.34-40; Luk 10.25-28)

²⁸ Ngwǎl Yǐguli mǎcǎcǎ nya á ngǎ gwág nda bwá á ngǎ jí nya mǐnjǎgá ná. Nda nya á dág nə Yésus ngǎ mpu bǎsa ná, a mú zə jí nya ná: «Mǎcǎcǎ mǎshé mǎsh dí, dáyé í tǎl mósł mǎsh shwóg?» ²⁹ Yésus mú bǎsa nə nya ná: «Cǎcǎ í tǎl mósł mǎsh shwóg yí, dí ná:

Gwǎgǎlǎg, Izarǎyél! Zembí wúsú, Cwámba, jísə Zembí njí nyǎmǎfwó.

³⁰ Wó jǎlá nə cǎel Zembí wó Cwámba nə lám wó wǎsh, nə *shǐshim wó wǎsh, nə lúú wó wǎsh, nə nkul nywó nyǎsh!»

³¹ Yésus mú nyǐngǎ ci ná: «Cǎcǎ ábǎé dǎsə ná:

Wo cǎel múúd yǎsh jísə wo kúnǎ-kúnə yé nda womǎfwó.

Kú nə tǎo cǎcǎ í ntǎ mǎni.»

³² Yǐguli mǎcǎcǎ ntǎg nə nya ná: «Haaw! Wo má mpu lǎs! Sǎ wó ngǎ ci yí, jísə tǎtǎl. Zembí jísə njí ngwúd, kú nə ngwǎlǎgá shús mpúsə nya. ³³ Muud má jǎlá nə wá lám yé wǎsh wó Zembí, a cǎel nya nə fug nyé nyǎsh, nə nkul nyé nyǎsh. A jǎlá nə cǎel nǎmǎ muud jí nya kúnǎ-kúnə yé nda nyǎmǎfwó. Ntǎ wá jísə mpwogé, cǎ jǐgǎlǎlǎ Zembí ocúdu nə sǎlá nya mósł *mǎtúnuga mǎsh.» ³⁴ Nda Yésus nya á dág nə nya á mpu bǎsa nə nya ná, a mú ci nə nya ná: «Í ábǎlé ná gwaa nə wo ná, wo nyǐg Faan má Zembí dí.» Nǎ ndǎé, tǎo mudá nya á shǐgé ná nyǐngǎ jí Yésus njǎgá.

Mesi bá Dávid

(Mat 22.41-46; Luk 20.41-44)

12:10 Sóm 118.22-23 * **12:10** kwóógú lú lámuga: Í á du bə kwóógú bwá á du tééd jil mǎndálú yí, dwó wá bwá á du bə ja bwá lám mǎnyung mə njǎw yí. **12:12** 11.18 † **12:15** danarǐ: Í á bə mwaanə á Rom, bwá á du jǎna tóya nə ndí yí, wo je dǎg Mat 22.18-21 dí. **12:17** Rom 13.7 **12:18** Luk 20.27 **12:19** Mbá 25.5-6; Mat 38.8 **12:26** MmN 3.2, 6 **12:29** Mbá 6.4-5 **12:31** Lav 19.18; Mat 22.39 **12:32** Luk 20.39 **12:33** 1Sa 15.22; Ozé 6.6 **12:34** Mat 22.46; Luk 20.40 **12:35** Mat 20.30-31

³⁵ Ntó, nda Yésus nyə á ngə jíguli buud *Lun má Zembí dí ná, nyə a jí bwo ná: «Wáyé mbií *Oyíguli ó mǎcɛɛ bí nǎ n̄kul ci ná *Kříst jí Mwān má *Dávid yí? ³⁶ Ngáá *Dávid, nyáméfwó, nǎ n̄kul má Nkɛ́nkɛ Shíshim, má ci ná:

Cwámabá† nyə á ci nǎ Cwámabá wām ná: “Jíg shí wa mǎdí mbwə mǎncwúm, kǎ wós ja mǎ é culashi mǐzhízhíj myó, wo nyaál myo nǎ mǎkúu yí!”

³⁷ Dávid nyáméfwó nyə á jów *Kříst ná Cwámabá. Ká nyə é kǎ bǎ Dávid mwān nǎ ntǎdele?» Buud bwə á bǎ áncuncuma wǎ bwə á bul gwág mǎshusug nǎ lǎsú yé.

Yésus mǎ kéwúli búud

(Mat 23.1-12; Luk 20.45-47)

³⁸ Ná ndéé, a mú kǎ shwóg nǎ jígúliá búúd. Nyə nǎ bwo ná: «Bí ó kǎálágǎ nǎ Oyíguli ó mǎcɛɛ! Bwə cǎel dúlǎ mǎɛla nǎ n̄wǎla n̄wǎla jjud, nǎ dúlǎ sǎ nǎ buud bwə dúg bǎda bwo mǎbǎdǎ má gúmbǎ mǎn̄kúmbǎ mǎ búúd dí. ³⁹ Bwə cǎel námbǎ kǎ dǎ jí n̄jǎ jjiya yǎ shwóg ja búsbǎ *mǎmpáánzǎ má mǐnjígulǎ má *Oyúden dí yí; bwə cǎel námbǎ dǎ kǎ jí n̄jǎ lúu túwali dí ja bwə dú kǎ idína dí yí. ⁴⁰ Bwə déég mǐkúsǎ mǐ búdá isǎ byǎn byésh. Bwə nyinǎgǎ dǎ sǎ ígwaa-gwaa í mǎjǎgula, lwóyǎlǎ ná búsbǎ ijǎp í búúd. Intǎgúli byǎn í bǎ bǎ n̄kǐ jǎg bul nyaan.»

Yána mǎ kúsǎ múdá

(Luk 21.1-4)

⁴¹ Yésus nyə á kǎ kǎ jí nǎ bǎendýǎ nǎ jaadǎ máyǎna má *Mpáánzǎ Zembí, a kǎ ngə dúg nda búúd bwə á ngə wǎ máyǎna ná. Ofwó búúd bwə á ngə wǎ n̄kǐ bulya. ⁴² Njǐ wúl mbúmbúwǎ kúsǎ múdá, í á zǎ wǎ isasǎn íbǎ, tǎn á bábaalé ífáda. ⁴³ Yésus mú jów *omp-wíin bǎ, nyə nǎ bwo ná: «Búbǎlé, má jaaw bí ná, mbúmbúwǎ kúsǎ múdá ní má wǎ máyǎna cǎ buud bǎsh bwə ámbǎ ngə wǎ wǎ. ⁴⁴ Nǎcé buud bǎsh bwə ámbǎ ngə wǎ óni, bwə ámbǎ ngə n̄wa mǎmpugǎ má byǎng dǎnjúd. Ká nyə, a n̄júl mbúmbúwǎ, nyə ámbǎ wǎ bímbǐ dǎsh nyǎ ámbǎ bǎ nǎ ndí yí, bímbǐ dǎsh í ámbǎ bǎ ná nyə é ngə cuga nǎ ndí yí.»

13

Mǎshíné mǎ shí

(Mat 24.1-14; Luk 21.5-17)

¹ Nda Yésus nyə á ngə cúwo wú *Lun má Zembí ná, ngwól *mpwíin yé mú ci nǎ né ná: «Yíguli, fwog dúg jǎjǎ mǎkwóógǎ mǎni, nǎ mǎma lwǎyǎ ní!» ² Yésus nyə á kǎ bǎsa nǎ né ná: «Nǎ jǎjǎ mǎkwóógǎ nǎ mǎma lwǎyǎ wó dúg ní, tǎo kǎwóógǎ ngwúd í ábúlé nyinǎgǎ

lúg í mbǎd nǎ dúlágǎ dí gwǎw, mǎsh mǎ bǎ shugula shí.»

³ Yésus mú kǎ kǎ *Mbún wóolivyé dí, kǎ jí shí, ngə dúg kóomb Lun má Zembí. Pyɛr, Zhák, Yuánes nǎ André, bǎn̄n̄ bwə á bǎ bwáméfwó wǎ, bwə mú ci nǎ nyə ná ⁴ «Jaawug sǎ, isǎ ini í bǎ bǎ jáyé ja? Jí í bǎ kǎ lwágulǎ sǎ isǎ byǎng í wál bǎ ngə zǎ bwama yí.» ⁵ Yésus mú kǎ ci nǎ bwo ná: «Bí ó bey nǎ buud bwə bǎg shiig bí. ⁶ Nǎcé buud n̄kǐ bulya bwə bǎ dǎ zǎ nǎ jínǎ dǎm; nyǎn wós, nyə ná: “Mǎ wǎ *Kříst”. Bwə bǎ kǎnd zhwo buud jugú. ⁷ Bí mǎ bǎ dǎ gwág mǐlǎn mǐ mǎomb, bí gwáduga ncínǎd dǎomb, bí kú bǎ dǎ kǎnd mǐlǎm gwǎw; í bǎ jǐ nǎ isǎ ini í bǎg. Njǐ tǎem bǎ ntó, í ábúlé fwo bǎ mǎshíné mǎ shí. ⁸ Gúl lwon í bǎ lúmbuli nǎ gúl, dúl faan lúmbuli nǎ dúl. Shí í bǎ námbǎ dǎ n̄tan̄sa bíl íkúléd, zha á ifíi mpu í bǎ bǎ. Isǎ ini byésh í bǎ ná bǎ njǐ mǎtǎédúlé mǎ mǎcɛy mǎ byéyí.

⁹ «Bí ó dǎ bey. Bwə bǎ dǎ kusha nǎ bí mǎbwǎ mǎ ómbe yé ó mǐlǎsúd, bwə dǎ fyámusǎ bí mǐlwón *mǎmpáánzǎ má mǐnjígulǎ má *Oyúden dí. Bí mǎ bǎ dǎ kaad mǐsh mǎ búúd ó anǎn̄ nǎ ojwú ó loom dí ná, bí kǎg bwaagula sǎ bí mǎ mpu shú jínǎ dǎm yí. ¹⁰ Í fwo tǎéd jí nǎ bwə cúndǎg jǎjǎ Kéel íkúl nǎ ilwon byésh dí. ¹¹ Ja bwə bǎ dǎ kusha nǎ bí yí, bí kú bǎ dǎ bwey yǎgawo íciyǎ í kǎod. Bí ó bǎ dǎ lǎs sǎ í é bǎ dǎ jé bí cé jǎngúd nǎ bí lǎsúg yí; nǎcé bí dí mǎ bǎ dǎ lǎs, í bǎ dǎ bǎ Nkɛ́nkɛ Shíshim. ¹² Mǐnyon̄ǎ mǎ bǎ kusha nǎ mǐnyon̄ǎ yé nǎ bwə kǎg gwú nyə. Són̄ngǎ mǎ bǎ kusha nǎ mwān; bwān bwə lúmbuli nǎ obyól, ngə gwú bwo. ¹³ Buud bǎsh bwə bǎ mǐpǐ bí nǎcé jínǎ dǎm. Njǐ, muud mǎ bǎ jísow kǎ wós mǎshíné yé, á bǎ cuga.»

Incwaw í ntug í bǎ bǎ

(Mat 24.15-31; Luk 21.20-28; 17.22-23)

¹⁴ «Ja bí mǎ bǎ dúg ájǎl̄n̄kún̄kwǎ mǎ kǎ n̄wa jjiya kúl í búl bǎ ci yí, muud ngǎ lǎ cilyǎ ga yé, kǎ mpu gwág! Ja bí mǎ bǎ dúg isǎ byǎng yí, buud bwə bǎ bǎ Yudea wǎ, bwə bǎg fúnda, kǎ mǐmbúmbún̄jád! ¹⁵ Muud mǎ bǎ bǎ kwáminǎ yé kú bǎ shulǎ ná á kǎ njǎw kǎ n̄wa sǎ. ¹⁶ Nyǎon̄g mǎ bǎ bǎ fambǎ yé, kú ná kwo kǎ kwáádǎ ná á kǎ n̄wa kúúd. ¹⁷ Nkweé budǎ bwə bǎ bǎ nǎ mǎb̄um, nǎ bǎon̄g bwə bǎ ngə nyéng bwān mwǎw mǎon̄g dí wǎ! Bwə bǎ bul n̄kún̄kwon̄. ¹⁸ Jagulagǎ nǎ Zembí ná isǎ ini í kú bǎ wós bí n̄kwánád. ¹⁹ Nǎcé *incwaw í ntug í bǎ bǎ mwǎw mǎon̄g dí mbií í abwélé bǎ té Zembí nyə á té gwǎw nǎ shí yí. Bíl í ábúlé kwo bǎ mbií wǎon̄g. ²⁰ Í á mb̄em bǎ Cwámabá kú cunal mwǎw mǎ incwaw í ntug mǎon̄gǎ, tǎo muud kú faam. Njǐ, á bǎ cunal

12:36 Mat 22.44 † **12:36** Wa, jínǎ lǎ Cwámabá dúsa “Yawé”, mbií í ngǎ wúl Sóm 110.1 dí yí. **12:38** Luk 11.43 **12:41** 20j 12.10 **12:44** 2Kr 8.12 **13:2** Luk 19.44 **13:8** 2Ib 15.6; Iza 19.2 **13:9** Mat 10.17-22; Yuá 16.1-4 **13:11** Luk 12.11-12 **13:12** Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53 **13:13** Yuá 15.21; Mbá 13.10 **13:14** Dan 9.27 **13:15** Luk 17.31 **13:19** Dan 12.1; Mbá 7.14 **13:21** Luk 17.23-24 **13:22** Mat 24.24

mwôw maoŋgá shú buud nyə á féesh ná bwá bə́ bə́ wá. ²¹ Ntó, nkí ngwól múúd má ci ná bí ná: “Dugá! Mesí jì wa”, nkí ná: “a jisə wá”, kúgá *magula. ²² Omesi ó máshügá ná *buud ó micúndá wá mashiügá bwá bá du wóós. Bwá bá du sá *máshimbá ná *isá í ntş búúd nkewón yí mbií wúsé ná nkí gúl sá jí ná nkul bá ntó, buud Zembí má bwey féesh wá bwá bə́ bə́ wá bə́ wá zhí. ²³ Bí ó bey! Mə́ má bwey jaaw bí isá byēsh wá ní.

²⁴ «Má jaaw bí ná mwôw maoŋgá dí, mwôw má incwaw í ntug maoŋg má ká námá shín cā, jwów í bá shila ná nkwed kú ná kwo faan; nkwoond kú ná wéeshali máŋkenya; ²⁵ waacən-cení bwá bá du bí shí; isá byēsh bisá ná mpifá jon dí yí í bá kungula. ²⁶ Ja jaoŋgá, bwá bá ka dág *Mwān mā Muúd ngə́ cūwo jonud, a zág ná mpifá ná milwaná. ²⁷ A bá ntí *wə́ngəles bə́ bwá zə́ seŋg búúd Zembí nyə á féesh wá ikóómb inó byēsh, tééd bíl íjuma í shíd ka wóós bílúgád.»

Yuug á lí figyē

(Mat 24.32-44; Luk 21.29-33)

²⁸ «Ŋwagá fug ná yuug bí má du dág ná lí *figyē yí. Í du ba, ja mpúnzá nyé í mú ná bud-bud, mə́ncuug má agúgwāan má ngə́ kə́ yí, bí mú mpu ná ompú bwá mú kúná-kúná. ²⁹ Ntó námá, ja bí má bá dág isá byəŋg í ngə́ sīy yí, mpugá ná zīyé má *Mwān mā Muúd í mú kúná-kúná, í mú cé máyíndə́ mā nyā. ³⁰ Bábálé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábálé cə́ isá íni byēsh kú fwo sīy. ³¹ Gwów ná shí í bá cə́, njí icyá byām kú cə́.

³² «Shú sá í dúgyá ná jwów ná wə́la isá byəŋg í bá sīy yí, kú ná muud mā mpú; tēem bə́ *wə́ngəles búsá wə́ Zembí wá bwá ampúyē; tēem bə́ Mwān nyə ampúyē; njí Sóŋgá wə́ má mpú. ³³ Bí ó mpú jí nkasá! Nəcə́ bí ampúyē baan daŋgá. ³⁴ Í bá ba nda muud mā zə́ tí ná a kə́ njə́ond dí, a légə́ njów búúd yé, a yə́ ósól ó māsáal nkul ngə́la sá isá, nyə ná mbaagulé mbē ná a jíg nkasá. ³⁵ Ntó, jigá nkasá! Bí ampúyē baan amádí njów má bá zə́ yí. A jí ná nkul zə́ mpwó-kugá, tə́o tām bulú, nkí ná ngwúm kúwó ashúshwóógá, tə́o mán má lām. ³⁶ Sásúlágá ná a zág maseegya, zə́ kwey bí ígwád. ³⁷ Sá má ngə́ jaaw bí ga, jisə shú buud bēsh. Jigá nkasá!»

14

Shwushwaga á shwiy mā Yésus

(Mat 26.1-13; Luk 22.1-2; Yuá 11.45-53; 12.1-8)

¹ Ná ndéé, í á lég mwôw mábá ná *Paska ná zan bwá á du da íbuléd yá kú ná *lavur yí í bwámag. Milúluú myá ofada ná *Oyíguli ó

máccə́ bwá á ngə́ sə́ məzhií ná bwá bii Yésus mákánjád, bwá gwú nyə. ² Nəcə́ bwá á ngə́ nyímbula ná: «Shé ajáláyé ná bíi nyə baan lá zāŋ, nkwanjá buud bwá á bá sá ícuu.»

³ Yésus nyə á ka bə́ Betaní Shímun á zúzaamá dí njów. Ngwól múdá mbíd fúfuundú *alabátra* mú shísh wə́ Yésus. Fúfuundú jaoŋg í á bə́ lwándúlá ná labínda álal-kus. Bwá du sá labínda jaoŋgá ná mikə́lál mí nār†. Nə́ ndéé, bwá ngə́ da, mudá waoŋgá mú búgá fúfuundú lúú, shwu Yésus labínda lúúd.

⁴ Bóólágá búúd bwá á bə́ cínəŋ wá, bwá mú gwág bə́w, bwá mú ngə́ lās mpədúgá nyāŋ ná: «Wúga mbií yúúdúgá wə́ jí? ⁵ Í mbām jə́la ná bwá kusha labínda ní odanarí mitəd milóol, bwá kwíind mímúbumbúwá ná ndí.» Bwá mú bul jum múdá waoŋgá. ⁶ Yésus mú ci ná bwo ná: «Bídúgá nyə ná shé! Jí bí ngə́ lúg nyə lām ntúni yí? A má sá mə́ jə́jə́ sóólúgá. ⁷ Binə́ŋ mímúbumbúwá bí njul jwów dēsh, bí bí ná nkul sá bwo mənýwa ja jēsh bí má cēel yí. Njí sənə́ŋ bí sá ábálé jí mwôw mēsh. ⁸ Mudá éga má sá bímí nyə áma kwag yí. Nyə má bwey gwaágulé má labínda nyúúléd, shú mádalya mām. ⁹ Bábálé, má jaaw bí ná, kúl jēsh bwá bá cúnda jə́jə́ Kéel ga shí nyēsh dí yí, bwá bá námá du jaaw sá múdá éga má sá mə́ yí, buud du téduga nyə.»

Yúdas má kusha ná Yésus

(Mat 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰ Ná ndéé, Yúdas Iskariyót, ngwól múúd á gwoŋg *ómpwíin wūm ná óbá, mūsə́ kə́ dágya ná milúluú myá ofada ná a kə́ kusha bwo ná Yésus. ¹¹ Nda bwá á gwág ntó ná, bwá mú gwág nywa. Bwá mú kaag ná bwá é yə́ nyə *mwaanē. Yúdas mūsə́ zə́ sə́ fwámé fwála á jí ná nkul sá ná bwá bíig Yésus yí.

Yésus bənə́ŋ ompwíin bə́ bwá sá Paska

(Mat 26.17-29; Luk 22.7-20; Yuá 13.21-30)

¹² Jwów lú *Paska *Oyúden í á ka jē. Jwów daŋgá wə́ bwá á du cigə́ ncwə́mbe Paska, í njúl námá jwów á shúshwóógá á zan íbuléd yá kú ná *lavur yí. Ntó wə́ *ompwíin ó Yésus bwá á zə́ jí nyə ná: «Jáyé kúl wó cēél ná sə́ kə́g kwísha wo dína Paska yí?» ¹³ Yésus mú lwām ompwíin bə́ óbá, nyə ná bwo ná: «Kagá ngwála! Bí é bwə́ma ná ngwól múúd, a ngə́ nkény káágə́ májúwó. Bí ó bə́ nyə! ¹⁴ Njów nyə é ka nyí yí, bí ci ná amádí njów ná Yíguli má ci ná wo lwóg sá kúl bənə́ŋ ompwíin bə́ bwá é da dína Paska yí. ¹⁵ Nyə e lwágula bí fúm ánání njów á gwówúd, í njúl kwambulá. Cínəŋ wə́ bí é kwísha shé zan Paska yí.» ¹⁶ Ompwíin bwá mú kə́ jə́ ngwála, kə́ kwey isá byēsh mbií

13:24 Mat 24.29 13:26 Mat 24.30 13:30 Mat 16.28 13:32 Mis 1.7 13:33 14.42 13:34 Mat 25.14-15;
Luk 19.12-13 14:1 11.18 14:3 Luk 7.37-38 * 14:3 alabátra: Nyə á bə́ dúl váál kwóógá, bwá á du mə́ ífúfuundú í
bwíl ná ndí yí. † 14:3 nār: Kə́lál waoŋg í du mpə́ námá nda ntanja. 14:12 MmN 12.1-14 14:12 MmN 12.15-20

nyə á jaaw bwo yí. Bwə mú shîn kwísha dína Páska.

¹⁷ Ja kugá í a bii shí yí, bânôn *buud ɔ lwámá bé wûm ná óbá bwə mú jê. ¹⁸ Ntá, bwə ngə də, Yésus mú ci ná bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, ngwól múúd á na bídí, shénón ngə də wa yé, nyə é kusha ná má.» ¹⁹ Ompwíín bwə mú gwág sá joəngá cey lámúd, bwə mú ngə jí nyə ngwúd ngwúd ná: «Ye jisə mə?» ²⁰ Nyə mú bəsa ná bwo ná: «Jísə ngwúd á bí buud wûm ná óbá, nyəəng sóná ngə juwo məbwə shúyá ngwúd dí yé. ²¹ *Mwán má Múúd nywáá, nyə é kə námá nda jisə bwey bə cilyá shú dé dí ná. Nji mántágula ná múúd má kéénzh nyə yé; í á yida nywá bul jəla ná muud wəəngá kú byél.»

²² Bwə ngə də ntáni, Yésus mú ŋwa buléd, yə Zembí cuncésh ná ndéé, a mú fəy buléd, yə ómpwíín bé. Nyə ná bwo ná: «Ŋwagá, bí dág. Nyúul nyám wə ga.» ²³ Mpásə ná, nyə mú ŋwa bálá wáan, yə Zembí akíba, nyə mú kala bwo. Bəsh bwə mú ngul. ²⁴ Nyə mú ci ná bwo ná: «Məcií mām wə məní, məcií mā sɔ, mə zə shwiy shí, zə cé búúd ŋkí bulya má. ²⁵ Búbálé, má jaaw bí ná, má abulé ná kwo ngul wáan ní, kə wósə ja má bá ngul ncuncumbə Faan má Zembí dí yí.»

Pyêr nyə é kúlya Yésus

(Mat 26.30-35; Luk 22.33-34; Yuá 13.37-38)

²⁶ Bwə mú ka sey Zembí isusa í gúmə ná ndéé bwə músə kyey kə *Mbún wóolivyé dí. ²⁷ Yésus mú ci ná bwo ná: «Bí e ləngawo búgád nəcé má. Sá joəngá wə jisə cilyá Kálaad Zembí dí yí ná: «Mə é nyifə məbaagula itəw, incwəmbə í səənz í mú shîn cīma.» ²⁸ Nji, ja má bá gwúm yí, má bá téeđ kə Galilə, bí kə bá kwey mə nūp.» ²⁹ Pyêr mú ci ná né ná: «Teem bə ná bósólúgá bəsh bwə ləngawo búgád nəcé wo, məe má abulé bwele ləngawo.» ³⁰ Ntə wə Yésus mú ci ná né ná: «Búbálé, má jaaw wo ná, wo e kúlya má ija ílól búlu gaád, ngwúm kúwó kú fwo kwáə ja ábēé.» ³¹ Pyêr mú nyingə kə shwóg, mpu báásulə ná: «Teem bə ná í wósə ná shwə yág shwiy ngwúdá, má kú bwele kúlya wo.» Bósól *ómpwíín bəsh bwə mú námá ngə ci ntə.

Yésus má jəgula ná Zembí Getsemane

(Mat 26.36-46; Luk 22.39-46)

³² Ná ndéé, Yésus bânôn *ompwíín bé bwə músə kumə kúl bwə də jəw ná Getsemane yí. A mú ci ná bwo ná: «Jigá wa shí, té má kə sá májəgula yí.» ³³ A músə jəw Pyêr, ná Zhák, ná Yuánes, bânôn bwə mú kə kóomb shús. Yésus mú ngə bə kú ná gwádəga lám ná shé, mbəəm í ngə shwiy nyə nyúúlúd. ³⁴ Nyə ná bwo ná: «Lám wúsa má ná macey kí má é yə.

Jigá ŋkasə wa shí.» ³⁵ A mú ŋwá shish shwóg, kə wusə nyúúl shí mbúbudí. A mú jəgula ná Zembí ná, ŋkí jí ná ŋkul bə ntə, a kəndəg nyə baan lú mácey ná ifwaas ní shwóg-shwóg. ³⁶ Nyə ná: «Abba! Papa! Sà í ádé káád wo. Yílég má bálá mácey ga! Teem bə ntə, í kú bə nda má céél ná, nji nda wó céél ná!» ³⁷ Nyə mú wól shí, zə kwey ompwíín bé ólól ígwád. Nyə ná Pyêr ná: «Shímun! Wo ngə bále kə gwád í? Wo cugé ná ŋkul jí ŋkasə təə nji wala ngwúdá?» ³⁸ Jigá ŋkasə, jəgula ná Zembí, bí bág kú biil məbwəbúlánúd. Lám wúsa ná yéesh mə kyéy jə kúu njəənd; nji nyúul í cugé ná ŋkul kwag kúu njəənd wəəng.» ³⁹ A mú nyingə shish shwóg, kə nyingə jəgula ná Zembí, mbíí nyə ámə fwo jəgula yí. ⁴⁰ A músə nyingə zə ómpwíín bé dí, zə námá nyingə kwey bwo ígwád nəcé mīsh má á ngə ntám bwo, bwə kú ná mpu sá bwə bí ná ŋkul jaaw nyə yí. ⁴¹ Ja álél nyə á nyingə zə yí, nyə á ci ná bwo ná: «Ja gaád, mpugá kə gwád, bí woga! Í má shîn. Baan í má jê. Bwə zə kéénzh *Mwán má Múúd məbwə mə ósól s ɔ məbəw dí. ⁴² Təwúgá, sá kyéyug. Muud má kusha ná má s zág yé.»

Bwə bíi Yésus

(Mat 26.47-68; Luk 22.47-55, 63-71; Yuá 18.2-24)

⁴³ Yésus ngə ná lás ntáni, seegya ná, Yúdas nyə á bə námá gwoəng *ómpwíín wûm ná óbá dí yé mú cúwo, a ngə zə ná məma kında búúd, bwə ná ikafwele ná məbúla. Milúluú myá ofada, ná *Oyígulí s ɔ mácé, ná ocumbá buud wə ləəm wə bwə á nti bwo. ⁴⁴ Yúdas, muud nyə á kusha ná nyə yé, nyə a bwey kwambəla ná buud óni ná: «Muud má é kə fúlal, sə sanya mímpu yé, nyə wə éne, bí s bíí nyə, bí ɔ kə ná nyə kú wúya.» ⁴⁵ Námá nji Yúdas nyə á cúwo yí, nyə a cə kə nji wə Yésus, nyə ná né ná: «*Rabí!» A mú fúlal nyə. ⁴⁶ Buud óni bwə mú ntəg kə Yésus, bwə mú bíí nyə. ⁴⁷ Nji, ngwól múúd gwoəng má Yésus má wéem kafwele jé, taad ngwól sól məsál má Ajəláci á ofada, í mú sám nyə lwá. ⁴⁸ Ná ndéé, Yésus mú zə ci ná buud óni ná: «Bí ngə zə ná ikafwele ná məbúla zəla bíí má, má jisə zhílanəanə? ⁴⁹ Ngáá ná shé á də bə jwəw dēsh kúl ngwúd, má ngə jígulí buud *Lun má Zembí dí, bí kú sée mb mbwə ná bí má bíí má. Nji bí má bíí má ja gaád, shú ná sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí í bwəmag.» ⁵⁰ Ompwíín bəsh bwə mú myaas nyə, bwə shîn fúnda. ⁵¹ Wúl shwanz í á ngə bə nyə mpásə, í njúl nji ná *sanda nyúúlúd. Nda bwə á ŋwá námá bíí nyə ná, ⁵² a mú bíd sanda yé, túb shushwáas.

⁵³ Bwə mú kə ná Yésus wə Ajəláci á ofada. Milúluú myá ofada, ná ocumbá buud ná

*Oyíguli ó máccɛɛ, bēsh bwá mú kə sɛɛngya cínɔŋg. ⁵⁴ Pyêr nye nyə á ngə bɛ bwo shwóg-shwóg ná ndɛɛ kə wós nŋɔ lɔŋ. A mú kə ji shí, bənŋɔn bíl ífulish, ngə gwáala kuda.

⁵⁵ Té ni, milúlúú myá ofada, bənŋɔn *Gwoong ósɛmbye ó milású wá Zembí jēsh bwá á ngə sɔ njagá bwá jéég nyə ná ndɛɛ bwá gwú nyə ná ndí yí. Nji, bwá á shígé kwey. ⁵⁶ Ncúlyá buud bwá á ngə búgə nyə milású, nji isá bwá á ngə ci yí í kú ngə bwəma. ⁵⁷ Ntɔ́, bɔ́l búud bwá mú tɔw otátálí, zə búgə nyə ná: ⁵⁸ «Sá á gwág a ngə ci ná, nyə e búgə *Mpáanzé Zembí búud bwá á lwɔ́ ná mabwá ga. Ná ndɛɛ, nyə é shuma Mpáanzé íshús nji mwów málól, nyān í kú bə ná mabwá búud wá má shúma.» ⁵⁹ Nji bwá á tɛem ci ntɔ́, milású myān mí á shígé bwəma.

⁶⁰ Ntɔ́, Ajəláci á ofada mú tɔw tətálí mísh má buud óníf, a mú jí Yésus ná: «Wo abɛsáyé búud óga sá bwá ngə bwaagulé wo ní?» Yésus njúl nji kál-kál, kú bɛsa tɔ́ sá. ⁶¹ Ntɔ́, Ajəláci mú nyingə jí nyə ná: «Ye wo jí *Kříst, *Mwān má Zembí sá ngə gúmal yé?» ⁶² Yésus mūsə bɛsa ná nyə ná: «Mə jisə nyə. Ntɔ́, bi é dág *Mwān mə Múud njúl shí mbwá mənɔwúm má Zembí á nkul nyēsh dí, bi mə bá námá dág nyə, a ngə zə mɔ́nkúdád.»

⁶³ Ajəláci mūsə nyaa míkáándá, nyə ná: «Jí shé má kwo sɔ́ owúshinéd yí? ⁶⁴ Biméfwó bi má gwág nda á má *lás ná Zembí bwaasála mpu ná. Bi mə dág ná jí?» Bēsh bwá mú sámb ná á jalá ná ya. ⁶⁵ Ná ndɛɛ, bɔ́lógá búud wá cínɔŋg bwá mú tɛéd ngəlé sey nyə mantand mpwóómbú, bwá cɛɛlə nyə sá míshúd, ngə wá nyə ikúda, bwá ngə ci ná nyə ná: «Lwóg ná wo jí *muud micúndá, jaawug sá muud nyə áma yíd wo yé.» Ifulish í mú ngə tí nyə məmpóónz.

Pyêr mə kúlyá Yésus

(Mat 26.69-75; Luk 22.56-62; Yuá 18.25-27)

⁶⁶ Pyêr njúl ná shí, mbaadá dí, seegya ná ngwól múdá má du sɛy wá Ajəláci á ofada mú wós. ⁶⁷ Nyə mú yag Pyêr ngə gwáala kuda, nyə dág nyə ná figá-figá. Nyə ná né ná: «Wo éga! Wo á bə námá gwoong má Yésus muud á Nazarét dí.» ⁶⁸ Pyêr mú kúlyá nyə, nyə ná: «Mə ampúyé, mə agwágé sá gwáméfwó wó ngə cɛɛl ci yí.» Ntɔ́, nyə mú wú cínɔŋg, cúwo tɔ́n, kə fúm í á bə mbɛ dí koogá yí, ngwúm kúwó mú kwáág. ⁶⁹ Mudá wɔɔŋg mú nyingə dág Pyêr cínɔŋgá, nyə ná buud bwá á bə nyádi koogá wá ná: «Muud éga jisə muud á gwoong jáŋ.» ⁷⁰ Pyêr mú nyingə kúlyá. Kú bwey ná, buud bwá á bə cínɔŋg wá, bwá mú nyingə ci ná Pyêr ná: «Jísə búbálé ná wo jisə

muud á gwoong jáŋ, nəcə wo jisə námá múúd á Galilé.» ⁷¹ Pyêr mú kúlyá nyə ná məma nkaaná, nyə ná: «Ŋkí má bwiing ijɔ́, nkwaaal ná mə. Mə ampúyé múúd bí ngə ci éne.» ⁷² Cé ná cé, ngwúm kúwó mú kwáág ja ábɛɛ. Pyêr mú táduga sá Yésus nyə á fwo ci nyə yí ná: «Ŋgwúm kúwó kú fwo kwáág ja ábɛɛ, wo e kúlyá mə ija ílól.» A mú cwíl ná yə.

15

Yésus tal kɔ́ɔɔd wá Pilát

(Mat 27.1-2, 11-31; Luk 23.1-5, 13-25; Yuá 18.28-19.16)

¹ Mán mələm, ná námá mpámán mpámán, milúlúú myá ofada, ná ocúmbá buud wá lɔm, ná *Oyíguli ó máccɛɛ ná *Gwoong ósɛmbye ó milású wá Zembí bwá mú sɛɛngya ná bwá zə sámb lású má Yésus. Bwá mú wólə Yésus mənkaada, kə cwámbulə Pilát. ² Ntɔ́ Pilát mú jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú *Oyúden?» Yésus mú bɛsa ná nyə ná: «Wo má ci óni.» ³ Milúlúú myá ofada mí mú ngə bul búgə Yésus lású. ⁴ Pilát mú nyingə jí nyə ná: «Fwog dág bímbí milású bwá ngə búgə wo myá. Ná wo abɛsáyé?» ⁵ Yésus kú bɛsa tɔ́ ciyá. Pilát mú káam.

⁶ Pilát nyə á du bə ná, ja jēsh zān nyísá yí, a bíd mbwug ngwúd, wɔɔŋg lɔm í áma gwáamb nyə yí. ⁷ Í á ka bə, ngwól múúd ná jíná ná Barábas bənŋɔn bɔ́l búud bwá á sá ná buud bwá sáág mɔ́ngáádá ná iɔwú, bwá gwú múúd cínɔŋg, bwá mú ka kə mɔ́mbwugəd. ⁸ Ntɔ́, áncuncuma buud mú bád mbán í du kə mpáanzé milású yí, kə jí Pilát ná nyə sáág bwo sá nyə du bwey sá ná nkəndí yí. ⁹ Pilát mú jí bwo ná: «Ye bi má jii ná mə bídúg bí Njwú Oyúden?» ¹⁰ Nyə á ci ntɔ́ nəcə nyə á bwey mpu ná milúlúú myá ofada mí ngə kusha ná Yésus zhínád. ¹¹ Ja Pilát má jí bwo ntúni yí, milúlúú myá ofada mí má shwíguli lɔm ná Pilát bídúg Barábas. ¹² Pilát mú kwo jí bwo ná: «Ká mə sáág nyɔɔŋg bí ngə jɔw ná Njwú Oyúden yé ntádelé?» ¹³ Bwá mú nyingə kím gwów-gwów ná: «Bwambuləg nyə kwolós dí!» ¹⁴ Pilát mú jí ná: «Dáyé bɔw á má sá yí?» Bwá mú kwo kím gwów ná: «Bwambuləg nyə kwolós dí!» ¹⁵ Nda Pilát nyə á cɛɛl cweel lɔm mpimbə ná, nyə mú bíd bwo Barábas. Nyə lwám búud ná bwá fyámúság Yésus milwón. Nyə mú ya bwo Yésus ná bwá kág bwambulə nyə kwolós dí.

¹⁶ Ozimbi bwá mú kə ná Yésus lɔŋ má Pilát dí cwú. Bwá mú sɛɛng ózimbi bēsh cínɔŋg. ¹⁷ Bwá mú bwéed nyə káándá íci atítí. Bwá nwa kwoolú íbiin-bíin, lwɔ́ *túm gúma, jil nyə lúúd. ¹⁸ Bwá mú ngə báda nyə mabádá mə

cóógú ná: «Yé Njwú Oyúden, sé ngə báág ná wo.» ¹⁹ Bwá mú nyífi nyə mbwu lúúd, sey nyə məntənd, bwá ngə kúd məbwón shí nyádí mpwóómbád nda bwá ngə yə nyə gúma. ²⁰ Ja bwá má shín cágula nyə ntúni yí, bwá mú yíl nyə káándá ící atítí, bwééd nyə mikaándá myé, bwá mú kə ná nyə, kələ bwambulə nyə kwolós dī.

Bwá bwambulə Yésus kwolós dī

(Mat 27.32-44; Luk 23.26-43; Yúa 19.16-24)

²¹ Bwá ngə kə ntúni, bwá mú bwama nə ngwól múúd ngə wú ífambá, Shímun, muud á Sirén, sósóngú má Aləguzándrə bá Rúfus. Bwá mú yímbuli nyə ná nyə nkényug Yésus kwolós. ²² Bwá mú ngə kə ná Yésus kə jé kúl bwá du jów ná Golgota yí. Jíná dsoong í kə ná «kúl á bwundú lúu». ²³ Bwá mú njwá yə nyə wáan fulá nə mír* ná a ngúlug, a mú ban. ²⁴ Bwá mú bwambulə nyə kwolós dī, bwá mú wusə mpaambə ná bwá kawula mikaándá myé, muud yesh á gwoong ján bə nə kow. ²⁵ Bwá á bwambulə nyə kwolós dī, jwów í mú məbaan ibuu má mpámán mpámán. ²⁶ Bwá á cilə cwoomb bwá á gwú nyə ná ndí yí nyádí kwolós dī ná «Njwú *Oyúden wə éga». ²⁷ Bwá á bwambulə nyə kwolós dī, bənnə izhilungaanə íbá, jíga jé kwolós dī Yésus dī mbwə mənəcwum, jíga jéd nyádí mbwə məkóól. ²⁸ †[Micilyá mí Kálad Zembí mí á bwəma ná: «Bwá á lə nyə gwoong izhilungaanád.»]

²⁹ Buud bwá mú ngə lə cínong, bwá ngə lwíy nyə, bwá ngə sagusə milúu nə məzhwámá. Bwá nə né ná: «Nə wo wə éga! Wo muud jí nə nkul búgə *Mpáánzə Zembí ná ndeé wo kwo sá njí mwów málól shumálə nyúl yé, ³⁰ cugug woméfwó, shulág, wú kwolós níid». ³¹ Milúúúú myá ofada nə *Oyúguli ó məcəg bwá mú námə ngə cágula nyə, bwá ngə cí bwámé nə bwámé ná: «Nyə á du cug buud oshús, njí a káád cugulə nyáméfwó. ³² Yé *Krist Njwú-buud á *Izarəyé! shuləg shí kíkídíga, sé dúgúg ná, sé ka *búgula wo». Teem bə búúd bənnón bwá á bə íkwolós dī wá, bwá á ngə námə lwíy nyə.

Shwíy mə Yésus

(Mat 27.45-56; Luk 23.44-49; Yúa 19.28-30)

³³ Yídúgú í á ka shila shí nyəsh ná nkwed, tééd tólóg dī kə wósó məwəla məlól má mpwó-kugú. ³⁴ Məwəla məlól dī, Yésus músa kím nə nkulú ná: «Eli, Eli, lemá sabakutáni?» Ntó má ké ná: «Zembí waam, Zembí waam,

wó myaas mə ná jí?» ³⁵ Ja bósól búúd bwá á bə cínong wá bwá á gwág ntó yí, bwá ná: «Gwágá, a ngə jów Eli.» ³⁶ Ngwól múúd mú tí kúlá, kə njwə eponzh, juwo málwəg má ábibiənzhá dī, a fəen shwóg lá líid. A mú kənd ná Yésus ngúlug. Nyə ná: «Bwándégá! shé fwógá ná dúg jíní, nkí Eli nyə é zə shul nyə shí.» ³⁷ Yésus mú ntəg kím nə nkulú, a mú jímál. ³⁸ Seegya ná mamá *sanda í á du kaləwo *Mpáánzə Zembí yí í mú səl tátám ná cəg wú gwów wósó shí. ³⁹ Lúúúú ízimbi í á bə Yésus dī shwóg yí mú dúg mbíi Yésus nyə á jímál yí, nyə ná: «Bábálé, muud éga nyə á bə *Mwán mə Zembí.» ⁴⁰ Bósólégá búdá bwá á bə cínong bwá tál shwóg-shwóg ka du dúg. Mariya á Magudála, nə Mariya nyəongú má Yózes bá Zhák á ntombú, zə kəel Sáluma, bwá á bə gwoong búdá dsoong dī. ⁴¹ Budá bəongú bwá á du sēy nə Yésus ja nyə á bə Galilé yí. Bósólégá búdá nkí bulya bənnón bwá á bád zə Yurásalem wá, bwá á bə námə cínong.

Bwá kə dul Yésus

(Mat 27.57-61; Luk 23.50-56; Yúa 19.38-42)

⁴²⁻⁴³ Ngwól múúd nə jíná ná Yóseb, muud á Arimaté, nyə á bə námə gwoong milúúúú myá ləom dī. Nyə á du bwánd Faan mə Zembí. Jwów dsoongú, kugú í mú ngə bíi shí, baan bwá du kwísha ísə yá Sábaad† yí, Yóseb wəongú mú kə nə ínkán wə Pilát, kə gwáámə mbimbə mə Yésus.

⁴⁴ Njí Pilát nyə á gwág ná Yésus mə ləelə yə yí, a mú bul bí. A mú jów lúúúú ízimbi, zə wámbulə nkí Yésus mə njwá bwey yə. ⁴⁵ Ja á mə shín gwág mpəsá mə lúúúú ízimbi yí, a mú magulə ná Yóseb kəg njwə mbimbə. ⁴⁶ Yóseb mú kə kusə ndómbó áfufumə, nyə kə shul mbimbə shí, wólə wo ndómbó wəongú, kə dul shwón dī. Bwá á lúmə shwon nyəongú fim məkwóogú. A mú bíngal məmə kwóógú, juwal shwón. ⁴⁷ Mariya á Magudála bá Mariya nyəongú mə Zhák, bwá mú ngə mpu dúg kúl bwá á dul nyə yí.

16

Yésus mə gwúm

(Mat 28.1-8; Luk 24.1-11; Yúa 20.1-2)

¹ Ja Sábaad mə shín yí, mpwó-kugú shí, Mariya á Magudála, nə Sáluma, nə Mariya nyəongú mə Zhák, bwá mú kə kusa ólabinda ná bwá bá kə gwáágulə mbimbə mə Yésus. ² Ná ndeé, jwów shwénde mə dú tééd yí, bwá mú kə wósó shwon dī ná námə mpámán mpámán, lúú jwów í ngə kúnəw cwíil. ³ Bwá mú ngə

15:21 Rom 16.13 **15:23** mír: Nyə á bə mósól məkúl mə líí bwá á du sá bósól ólabinda nə mil mímyudú ná ndí yí. Wo é kwey fəél-fəélí yé nkow á oféél-fəélí sá ícía dī. **15:24** Sóm 22.19 **15:26** Mat 27.11 **15:27** Iza 53.12 **† 15:28** Mil micilyá mí ayág mí cugə ná ícía íni. **15:29** Sóm 22.8; 109.25 **15:29** 14.58 **15:32** Mat 27.11 **15:33** Amo 8.9 **15:34** Sóm 22.1 **15:36** Sóm 69.22 **15:38** MmN 26.31; Heb 10.19-20 **15:39** 1.1; 3.11; 14.61; Mat 27.54 **15:40** Luk 8.1-3 **† 15:42-43** Jwów lu Sábaad í á du bə, tééd mpwó-kugú shí á jwów lí íláadé, kə já kugú á sásaadé. Oyúden bwá á shígé du sēy jwów dsoongú.

ji bwámé nə bwámé ná: «Zə nyə é kə bíngal shé kwóógú dússá shwon dí yí?» ⁴ Bwá ka bân mísh, bwá mú dág məma kwóógú nì í mbwúg koogú. ⁵ Bwá mú nyíi shwon dí, kə kwey wúl shwanzá í njúl njínjilí, kósómb á mbwá məncwúm, nyə nə mikáándá mí áfufumá. Bwá mú bul gwág ifwaas. ⁶ Shwanzá nì mú ci nə bwo ná: «Kúgá fúndə! Bí ngə sɔ́ Yésus, muud á Nazarēt bwá á bwambulə kwolós dí yé! A cúgé wa, a má gwúm. Dúgá kúl bwá á bwág nyə yí. ⁷ Ná ndéé, ləɛlúgá kə, kə jaaw *ómpwíin bé nə Pyēr ná a má kə shwóg, kə bwánd bí Galilē. Nún wá bínón bí é dúgya yé, námá nda nyə á bwiing bí ná.» ⁸ Ntó, bwá mú wɛɛnzɔ́ wú shwon dí bwá ngə lilya, milám kú bə ná shɛɛ; í mú sá ná bwá nda jaaw tɔ́ muud.

Yésus mə lwóyá nyúul

⁹ * [Yésus nyə á gwúm mpámán mpámán a jwów lú shwénde. Nyə á ka tééd lwóyá nyúul wá Mariya á Magadála, mudá nyə á yíl məjamb zəngbá yé. ¹⁰ Mudá wɔ́ɔngú mú kə jaaw buud ɔ́ gwoong ɔ́ Yésus sá ɔ́ɔngú, nəcé bwá á bə nə məcɛy mílámúd, bwá ka ngə jii. ¹¹ A mú ka jaaw bwo ná Yésus má gwúm, nyə shí námá dág nyə nə mísh mé. Nji, nyə á tɛɛm jaaw bwo ntó, bwá á shígé magulə.

¹² Mpúsə na, bósł ómpwíin bé óbá, bwá ngə kə bwádí kwáádə, nyə mú lwóyá bwo nyúul nyé wúl mbií shús. ¹³ Buud obá ɔ́ɔngú bwá mú nyiingə nə mpúsə, kə jaaw ɔ́ɔngú ómpwíin bwá á lúgə Yurúsələm wá, bān námá nji məshwán.

¹⁴ Gúl ja shús, Yésus mú nyiingə lwóyá nyúul nyé ómpwíin wúm nə ngwúd dí, bwá ngə də. Cínong a mú jum bwo nəcé bwá á shígé *magulə kéel búúd bwá á jaaw bwo ná a má gwúm shwon dí yí. Bwá á bə nkí lal mílám.

¹⁵ Ná ndéé, a mú ci nə bwo ná: «Kəgá shí ga nyēsh, bí kág cúndə Jɔ́ɔ́ Kéel, muud yēsh gwágúg. ¹⁶ Nyɔ́ɔng mə bá *búgula, bwá juwo nyə yé, nyə wá mə bá *dúg cug yé. Nyɔ́ɔng mə bá bə kú búgula yé, nyə bá bwəma nə intúgúlí yā kandugə. ¹⁷ Ntó, ɔ́ɔng bwá bá búgula wá, bwá bá də sá *máshimbá: bwá bá də yíl búúd məjamb jíná dáámud, bwá lás mákəl məshús, ¹⁸ bwá bíi ónywá nə məbwə. Nkí bwá dá gwoog, sá kú sá bwo. Bwá kéel mimbəl məbwə, mimbəl myɔ́ɔngú mí yál.»

Yésus mə kə gwów

¹⁹ Ja Yésus mə shín lás nə bwo ntáni yí, a mú nkān kə gwów, kə ji mbwá məncwúm má Zembí dí. ²⁰ Ná ndéé, *ómpwíin bé bwá mú nyiingə, kə ngə cúndə Jɔ́ɔ́ Kéel ikál byēsh. Cwáməba Yésus nyə á də yə bwo nkul ísɛy byáɣúd. A lwágulə ná minjígúlá myán mí á bə tətəlí nəcé bwá á də sá məshimbá.]

16:6 8.31 **16:7** 14.28; Luk 24.34 * **16:9** Míl mícilyá mí ayág mí cúgé nə impánzá tééd 9 kə kumə 20. **16:15** Mat 28.19 **16:16** Mis 2.38 **16:17** Mis 8.7; 16.17 mákəl məshús: Mis 2.4; 10.46; 19.6; 1Kr 14 **16:18** ónywá: Luk 10.19; Mis 28.3-6 yál: Mis 4.30; 5.16; 8.7; Zhk 5.14-15 **16:19** Mat 22.44 **16:20** Heb 2.4

Jɔɔ Kéel Lúkas nyə á cilə yí Isà í dúgyá nə Jɔɔ Kéel Lúkas nyə á cilə yí

Lúkas nyə á cilə Tyofil kálaad éga. Njii, teem bə ntó, nyə á cilə Jɔɔ Kéel shú buud bwə á shígé bə mímbyágá mí Oyúden wá, bəɔng bwə á du lás Garêk wá. A ngə féel bwo iciyá bísó nə nkul yág bwo gwágúla dí yí, nə isà í dúgyá nə ijám nə ijag í Oyúden yí. Lúkas ngə lwó cug múud mə Yésus.

Nyə á bə icé ílól wa Jɔɔ Kéel égaad námá nda Matiyó bá Márkus.

- (1) Sáal mə Yuánes Nduu-buud (3.1-20), bə nə nduwán mə Yésus, nə məbwəbúlán nyə á bwəma nə ndí má (3.21-4.13).
- (2) Cug mə Yésus nə sáal nyə á sá Galilé yí (4.14-9.50).
- (3) Njəond Yésus nyə á kyey kála Yurúsalem yí (9.51-19.28), nə sóólúgá nyə á sá wu yí (19.29-21.38), kə kumə shwiy nyə á yə yí nə gwúmúla nyə á gwúm shwon dí yí (22-24).

Sá bí nə nkul ci ná lúú ciyá á kálaad wúsa 19.10: «Mwán mə Múud nyə á za sɔ bəɔng bwə á jím bə wá, zə cug bwo.» Zembí mə mpú ná buud bəsh bwə ngə cugə kú nə nyə wá búsa njímúla. Gwə wə nyə á nti Yésus-Krist yí, ná a zág cug bəɔng bəsh bwə é lág nyə wá. Yésus mə du bul julə búud bwə ngə bwəma nə mpyón wá, nda: osól ɔ mísám, ikúkágá, mímúmbúwá, mímúbal nə ojina ɔ búud.

Matéédulé mə cilyá

¹ Yé Tyofil lwám múud, zhwog buud bwə á mə ngə she cilə nkúmba lân á isà í á sý wa sódí yí. ² Bwə á ngə jaaw isà námá nda búud bwə á dúg byo tééd matéédulé wá bwə á bwiing sá ná. Buud bəɔngá wə bwə ngə sá iséy í bwiingúla mílásá mí Zembí. ³ Nə ndeé mə məká námá kwey nə məká jéla nə cilə wo isà byəɔngá tégyá nda í á ngə sý ná. Mə zə cilə na mə məká fwo mpu wámúla súsúsá jəsh tééd matéédulé. ⁴ Mə jii ná wo mpúg nə minjígúla wó á nwa myá mí bálé bə búbálé.

Yuánes Nduu-buud mə bá byél

⁵ Ngwól fada nyə á bə ná Zakarí ja Herod nyə á bə njwú-buud á Yúdéa yí. Fada wəɔngá bənnón Abiya wə bwə á bə ján gwoong. Mudá yé nyə á bə ná Ilisabet, a njúl shilə bag ɔ Arəon. ⁶ Bəsh obá nə mudúm nə mudá bwə á bə otátalí ɔ búud mışh məká Zembí dí, bwə dúgá mpu sá Zembí magwág, du bə isà byəsh Cwámba ngə ci ná í bág yí nə məcçé məká mēsh mbii á kú nə sá á jumág. ⁷ Nji bwə áshígé bə

nə mwán nəcé Ilisabet nyə á bə kundú, bəsh obá bwə á bə ntág bwə mú icwúcwúul.

⁸ Dúlúgá jwəw dí íí, Zakarí nyə á ngə sá iséy í fada byé nda í á bə jwanga á gwoong ján ná. ⁹ Ofada bwə á du wusə mpaambə ná bwə féesh nyəɔng kág nyíi *Mpáanzə Zembí yé. Bwə á ka námá wusə jini jaá, mpaambə mú féesh Zakarí ná nyə wə kág nyíi kə jígal *cáá. ¹⁰ Wəla lu jígálúla cáá ni dí, buud ɔ kúl búud bəsh bwə á bə tóón bwə ngə jəgula nə Zembí ¹¹ Ngwól *éngales mə Yawé mú zə lwóya nyúul wə Zakarí, zə tów nyə ngə mbwə mənəcwúm, *alatár bwə du jígal cáá yé dí koogú. ¹² Mitódúgá mí á búbulə Zakarí lúud nə dúgúla nyə á dúg éngəles yí, a mú bul bə nə ifwaas. ¹³ Nji, éngəles mú ci nə nyə ná: «Zakarí, kú bəeg fúndə, nəcé Zembí mə nwa mājəgula mwó. Mudá woó mə bá byá wo mwámudúm, wo bá gwiid nyə ná Yuánes. ¹⁴ Wo bá bul kəos nə mashusəg, ncúlyá buud bwə bá námá bə nə mashusəg nə byélúla mwán wəɔng mə bá byél yí. ¹⁵ Nəcə á bá bə fwámé múud mışh məká Zembí dí. Nyə abulé bwelə ngul málwag kú ngul gúl sá ányinyaanə. A bá bwey bə lwándúlá nə Nkénkə Shishim a njúl ná mwoɔ nə nyóónɡú. ¹⁶ A bá námá sá ná bəól búud wə bag ɔ *Izarəyél bwə nyíngag zə wə Zembí wán Yawé. ¹⁷ A bá zə nə lán məká Zembí ná *shishim nə nkul Eli nyə á bə nə ndí yí. A bá zə sá nkəwəbúlə mpádúgá osóónɡú bənnón bwán. A bá námá sá ná bəɔng bwə á du bə nə məlwə wá bwə céndúg kuu njəond, bwə bə nə fəg á otátalí ɔ búud. Ntə, a bá kwáməsa Cwámba kúl búud í njúl nyə fwámé kwéeshá. ¹⁸ Zakarí mú ci nə éngəles ná: «Mə músə cwúcwúul, mudá waamə məká námá jaas; mə e bá wámúla sá wó ngə ci ni ntudélé?» ¹⁹ Éngəles mú bəsa nə nyə ná: «Mə wə Gabryél, mə ji mışh məká Zembí dí, mə ngə sý nə nyə. Nyə á məká nti məká nə zág ləsha nə wo, zə jaaw wo jɔɔ məká mən. ²⁰ Nji, nda wó məká ka bə kú *magulə iciyá byám ná, wó é bə fífi. Wo bá ji kú lás kə wós jwəw isá məká á məká zə jaaw wo íni í bá bwəma yí. Nəcə byáá í bá bwəma dán wəlad.»

²¹ Í á bə na, kúl búud ján í ngə bwánd Zakarí. Buud bwə mú ngə káam ná a məká bul bwey nún Mpáanzə Zembí dí cwú.

²² Ja Zakarí nyə á ka cúwo tóón yí, nyə á bə kú ná nə nkul məká ləsha nə buud. Bwə məká mpu ná a shí dúg gúl sá nún fúm á ci dí. Nyə á ngə fufə nji məbwə. Nyə á shwal bə fífi. ²³ Ja nyə á shínal məká mwəw məká iséy yá Mpáanzə Zembí yí, nyə á ka nyíngə kə bwádí.

²⁴ Fwála mú cɔ, mudá yé Ilisabet músə bə nə bum. A mú shwaaw tán onkwoond otóon kú lwóya nyúul, a ngə ci ná: ²⁵ «Sá Cwámba məká

sá mæ wé ga. A má nti mísh mé mádí zə yíl mæ shwón mæ á bæ nə ndí búúd bām dí yí.»

Yésus mæ bá byél

²⁶ Ja bum mæ wós Ilisabet nkwoond saman dí yí, Zembí mú kənd *əngəles Gabryél ngwála á Galilé bwá dū jəw ná Nazarét yí. ²⁷ Nyə á kənd nyə ná a kág lésa nə ncwíyē sás lú múdá í á bæ wu ná Mariya yí. Sás dɔɔng í á bæ nə cɛɣlá bá nə Yóseb, muud á bag ɔ *Dávid. ²⁸ Engəles mú nyí Mariya njəw ci nə nyə ná: «Mə báág nə wo, Yawé ji nə wo, a má sá mpaam nə jə lám.» ²⁹ Iciyá íni í mú sá Mariya mitédúgá búbulá lúúd. A mú ngə jí lámúd ná wān mbií mábédá í ká ná ji. ³⁰ Engəles mú ci nə nyə ná: «Mariya, kú bɛɛg fúndə. Nəcə wo mæ bwəma nə ocúncés ɔ Zembí. ³¹ Dugí, wo zə bæ nə bum, wo bá byá mwámudúm, wo gwiid nyə ná Yésus. ³² A bá bæ fwámé múúd. Bwá bá dū jəw nyə ná *Mwān mæ Zembí a gwów-gwów. Zembí wúsú Yawé mæ bá yə nyə ijwúga í mpáámá jé Dávid. ³³ A bá jwú nə bag ɔ *Yákab kandúgə á kandúgə, ijwúga byé í ábulé bæ nə mashiné.» ³⁴ Mariya mú ci nə engəles ná: «Jān í bá bæ ntudélé, mæ kú fwo mpu múdúm?» ³⁵ Engəles mú bɛsa nə nyə ná «ŋkəŋkə Shíshim mæ bá zə wódí, nkul mæ Zembí a gwów-gwów í mú búdal wo nda gúgúwá í dū búdal múúd ná. Gwó wé í bá sá ná mwān wó bá byá yé mæ bá bæ féeshá, bwá dū jəw nyə ná Mwān mæ Zembí. ³⁶ Dugí, mbyél wó Ilisabet mæ zə bæ nə bum ícwúúlúd. A bá námá byá mwámudúm. Nyə muud bwá á dū ci ná á ji kundú yé, bum mú nyə nkwoond saman dí. ³⁷ Mpu ngə ná sá cúgə nə nkul bwelé ntə Zembí.» ³⁸ Mariya mú ci ná: «Mə ji sósól mäsáal mæ Yawé. A sáág mæ nda wó mæ ci ná.» Engəles mú kyey.

Mariya mæ ká dúg Ilisabet

³⁹ Námá fwála dɔɔngú dí, Mariya mú nwa zhí leelulé kə ngwála á kósóm Yudea jisə mímábún mímábún yí. ⁴⁰ A mú kə nyí Zakarí dí njəw, bəda Ilisabet. ⁴¹ Ja Ilisabet nyə á gwág mábédá mæ Mariya yí, mwān nyə á lugusa nyə mwə dí, Ilisabet mūsə lwánd nə Nkəŋkə Shíshim ná cwós. ⁴² A mú kām mæma nkwiimbyé, nyə ná: «Wo ji nə íbwádán ntə bósólúgá búdá bəsh, mwān jí wo mwó dí yé ji námá nə íbwádán. ⁴³ Jí í mpú sá ná nyoɔngú mæ Cwámba waamə zág mádí yí. ⁴⁴ Nəcə dugí, nji málwə mām mæ ámə gwág mábédá mwə yí, mwān nyə ámə lugusa mæ nə mæshusəg mwó dí. ⁴⁵ Wə mæ jəla, wə muud mæ *búgula ná sá jəsh Cwámba mæ sá ná bwá jáawug wo yí í é bwəma yé.»

Mariya mæ ságúsə Zembí

⁴⁶ Mariya mú ci ná:

Zembí waam, wo ji mæma Zembí.

⁴⁷ Shíshim wām í ngə kəos nə mæshusəg nəcə cəgye waamə Zembí.

⁴⁸ Nəcə á mæ bəle nti mísh dúg zhizhe lwaá dé á mudá.

Haaw! Tééd fwála gaád buud wá ikala byəsh bwá bá dū ci ná: «mæ mæ jəla».

⁴⁹ Nəcə Zembí á nkul nyəsh mæ sá mæ mæma isá.

Jíná dé dəsə nə gúmə ntə sá jəsh.

⁵⁰ Lām mæcy yé wúsə ná bagá shú búúd bwá njwá nyə nə fúndúgá wá kə wós ikala ikala.

⁵¹ A mæ lwóya nkul nyé.

A mæ sá ná buud bwá dū nkény mányúúl wá bwá cífimagá.

⁵² A mæ yíl ŋkácíd í búúd íjiya í ící byánú d wusə shí,

a bān ózhizhe ɔ búúd gwów.

⁵³ Buud bwá á bæ nə máfufá wá, a mæ yə bwə zhwog tɔɔm

a nying búúd ɔ tɔɔm mæbwə ocwúd.

⁵⁴ A mæ zə kwiid bag ɔ sósól mäsáal yé *Izəwəyél,

a mæ téduga lām mæcy yé,

⁵⁵ nda nyə á kaag ímpáámá bísú

shú mæ *Abərahām bānəŋ mpwəŋ buud nyé kandúgə á kandúgə ná.

⁵⁶ Mariya bá Ilisabet bwá á já je bæ ŋnkwoond olól ná ndéé Mariya mūsə nyingə kə bwádí.

Byélé mæ Yuánes Nduu-buud

⁵⁷ Wəla lu byeyí í á ka wós Ilisabet. A mú byá mwámudúm. ⁵⁸ Nə buud bānəŋ bwá á bæ jáŋ bān wá, nə mímbyél myé bwá mú gwág ná Yawé mæ bul gwág nyə cey lámúd. Bānəŋ bwá mú ka zə taag.

⁵⁹ Jəwəw mwān nyə á wós mwəw mwəwəmb yí, bwá mú zə ná bwá zə sá nyə ábiwáág. Bwá mú cɛl gwiid nyə ná Zakarí nda sósɔngə. ⁶⁰ Nji nyoɔngú mú ci ná: «Mbó! Jíná dé wə Yuánes.» ⁶¹ Bwá mú ci nə nyə ná: «Muud ngwúd nə ngwúd cugé nə jíná lú Yuánes njəw búúd wán wəsh dí.» ⁶² Bwá mú dū lésa nə sósɔngə mwān dū fufə nji mæbwə jílə nyə jíná á cɛl gwiid mwān yí, ⁶³ Sósɔngə mwān mú gwaámə ná bwá yág nyə kwóógú ná a zág cílə cínəng. A mú cílə ná: «Jíná dé wə Yuánes.» Buud bəsh bwá mú bul káam. ⁶⁴ Seegya ntág ná Zakarí mpu mæ bān, jūm mú nyə fúli ná a je lás. A mú shwal bān kál ngə yə Zembí mæshwúmb. ⁶⁵ Buud ɔ bān bə bwá mú bæ nə fúndúgú. Nə ndéé buud bwá mú ngə bwiing lāŋ á isá í á sɔy íni shí Yudea á mímábún nyəsh. ⁶⁶ Buud bəsh bwá á gwág lāŋ wəɔng wá bwá á bæ kú bwele yíl lām cínəng. Bwá mú dū jí ná:

«Múmwán jəɔŋg í bá bə jí e? Búbálé, ŋkul má Yawé í á ŋgə nyín cug mə mwán wəɔŋgád.»

Zakarí mə cúnda cúnda má Zembí

⁶⁷ Mwán sɔɔŋgú yé Zakarí mú lwánd nə Nkəŋkə Shishim nə cwóó, a mú cúnda cúnda má Zembí, nyə ná:

⁶⁸ Gúmá nə Yawé, Zembí á *Izəɾəyél nəcé a má kwiid kúl búúd jé, yíl bwo mənəyámád.

⁶⁹ A má wéeshuli sá ŋkácíd cəgye mpwəŋ buud má sɔól məsáal yé *Dávid dī.

⁷⁰ Nyə a shí bwey də jaaw kéél dəɔŋgú, *buud ɔ micúnda bé nyə á féesh yág wá də jaaw.

⁷¹ Nyə á kaag nə a bá zə yíl sá mənəyámá má mízhízhíŋ mísúd,

a yíl sá məbwə mə bəɔŋg bwə ŋgə mpii sá wád.

⁷² A má lwágulə nə a ji nə lám məcəy nə odá; a má táduga sɔ nyə á sá nə bwo yí.

⁷³ Nəcə nyə á kəen búbálé nə Dá *Aburaham nə í bá bə nə

⁷⁴ á ká shín yíl sá məbwə mə búúd bwə ŋgə lúmbuli nə sá wá dí,

sá má bá də yə nyə gúmá kú nə ifwaas,

⁷⁵ sá ŋgə lwóya nə sá búsa buud bé,

sá ŋgə cugə tátəlí nyádí míshád, ŋgə cugə nda búúd ɔ kúl jé bwə jálá nə cugə ná,

sá bə ntó mwəw mə cug məsú mēsh.

⁷⁶ Múmwán, bwə bá də jəw wo nə *muud micúnda má Zembí á gwów-gwów.

Nəcə wo bá ká Cwámba shwóg, kə kwambula nyə zhií

⁷⁷ kúl búúd jé í mpúg nə a ŋgə zə nə a zə cug bwo,

juu bwo nə *misám myán.

⁷⁸ Zembí wúsú ji bul bə nə lám məcəy.

A má nti sá mənkenya mə ŋgə zhu gwów

nda məɔŋg mə jwəw ja í də cúwo yí,

⁷⁹ má zág kwan bəɔŋg bwə ŋgə cugə yídúgú shwiy dí wá,

má zág sá nə sá cágəgí nə shé.

⁸⁰ Mwán nyə á ká námá ŋgə wáy, *shishim yé ŋgə ŋwa ŋkul. Nyə á də ji məshí má shwéeshá nə ndé kə wós jwəw nyə á kə lwóya nyúúl kúl búúd jé dí yí.

2

Byélé má Yésus

¹ Í á zə bə mání mwəw dí, *Káázəl Ogust nyə á cilə nə buud ɔ shí mishwun bēsh bwə kəg cilya ilāŋ dī. ² Ilāŋ bwelélə sīy wá cí. Í á bə Kirínus njúl ŋgwámuna á faan lá Sirí. ³ Ntó buud bēsh bwə á kə kə cilya, muud

kə ŋgwála í dúgyá nə bēend jé yíid. ⁴ Yóseb mú námá tí Nazarət faan lá Galilé, bád kə Betulehem, ŋgwála mə *Dávid faan lá Yudéa, nəcé nyə á bə mwán á njəw búúd mə Dávid. ⁵ Nyə á ŋgə kə ilāŋ dí, bá Mariya, mudá í á bə ná bá bwə zə bəya yé, Mariya wəɔŋg njúl nə bum.

⁶ Í á ká bə, bwə njúl nún, fwála lu byeyí mú wós Mariya. ⁷ A mú byá mwán yé acumbá, mwámudúm. A mú wá nyə bwámád a bwág nyə kúl bwə á də wá itəw idəw ná í dúg də yí, nəcé bwə áshigé bə nə bwágə njəw ojón.

Obaagula ɔ itəw bwə dúg wəɔŋgəles

⁸ Obaagula ɔ itəw bwə á bə shí nyəɔŋgád bwə ŋgə ji mifum tóón íbugád ŋgə baagula itəw byán. ⁹ Ŋgwól *éŋgəles mə Yawé mú zə wós bwo ná, mənkenəwa mə Cwámba mə mú lyə bwo nə mənkenya nə kesh. Ifwaas í mūsá jág bíi bwo. ¹⁰ Nji, éŋgəles mú ci nə bwo ná: «Kúgá fúnda, nəcé mə ŋgə zə bí nə jəjə kéél í é sá kúl búúd jēsh məma məshusug yí.

¹¹ Cəgye mə byél bí múús ŋgwála mə *Dávid. Nyə wə *Krist Cwámba. ¹² Bí é yag nyə nə məyigye mága: bí é kwey kúkény í mbwúg bwámád kúl bwə də wá itəw idəw ná í dúg də yí.»

¹³ Seegya nə kúdə zhwog wəɔŋgəles wə gwów bwə mú zə kwey nyíni bwə ŋgə yə Zembí gúmá susad ná:

¹⁴ Zembí bág nə gúmá jəŋ á gwów-gwówád; wa shí, buud Zembí mə gwág nywa wá bwə cágəg nə shé.

¹⁵ Í mú zə bə ná, ja wəɔŋgəles bwə mə béegya nə bwo kə jəŋ dí yí, obaagula ɔ itəw bwə mú ci bwámé nə bwámé ná: «Sá kágá Betulehem kə dúg sá í má sīy Zembí mə sá ná sá mpúg ga.» ¹⁶ Bwə mú ŋgə kə ná cá-cá, bwə mú kə kwey Mariya nə Yóseb nə kúkény í mbwúg kúl bwə də wá itəw idəw ná í dúg də yí. ¹⁷ Ja bwə mə dúg nyə yí, bwə mú bwiing sá éŋgəles nyə ámə jaaw bwo shú mə múmwán jəɔŋg yí. ¹⁸ Buud bēsh bwə á ŋgə gwág bwo wá bwə á ŋgə bul káam sá bwə á ŋgə bwiing yí. ¹⁹ Mariya nyə nyə á baagula isá byəɔŋg lámúd, a ŋgə bigas byo. ²⁰ Ná ndé obaagula ɔ itəw bwə mú nyíŋgə bwə ŋgə yə Zembí gúmá, ŋgə yə nyə məshwúmb nə isá byēsh bwə ámə gwág nə dúg yí, nəcé í á bə námə nji nda éŋgəles nyə á jaaw bwo ná.

Bwə kə ná kúkény Yésus mpáanzó

²¹ Ja jwəw lú mwəwmb í á wós yí, í mú bə fwála ná bwə sáag mwán ábiwáag. Bwə mú gwiid nyə ná Yésus, jíná éŋgəles nyə á jaaw Mariya a kú fwo ŋwa bum yí.

1:68 Sóm 41.13; 72.18; 111.9; Luk 4.18-21; 7.16; 19.44 **1:69** Sóm 132.17; Mat 20.30-31 **1:70** Rom 1.2; Iza 9.1-6; Msh 5.1-3 **1:71** Sóm 106.10 **1:72** Sóm 106.45; 105.8-9; Lev 26.42 **1:73** Mat 22.16-18 **1:74** Tit 2.12, 14 **1:76** Mal 3.1; Mat 11.10; Mak 1.2; Luk 7.27 **1:77** Zhe 31.34 **1:78** MmN 34.6; Iza 60.1-2 **1:79** Iza 9.1, 5; 42.6-7; Mat 4.16 **2:4** Mat 2.1; Yuá 7.42 **2:11** Mat 20.30-32; Yuá 4.42; Mis 5.31; 13.23; 2Pr 1.11 **2:14** Iza 57.19; Mat 10.13, 34; Mak 9.50; Luk 1.79; 10.5-6; 12.51; 19.38, 42; 24.36; Yuá 4.27; Mis 10.36; Ifz 2.14, 17 **2:19** 2.51 **2:21** 1.31 **2:22** Ləv 12; Ilh 18.15-16

²² Nə ndeé í mú zə bə fwála ná bwə sáág ŋgusa íci Moyiz nyə a ci yí. Bwə mú bád kə nə mwān Yurúsəlem kálə lwóya nyə wə Yawé, ²³ námá nda jí cilyá *mbwoomb mácɛɛ dí ná, ná: «Mwámudúm yēsh mə tééd byēl yé, bwə kənd nyə koogú ná a bág shú mə Yawé.» ²⁴ Í á jii ná bwə kág yána lílím í *mátúnuga námá nda jí cilyá nda mbwoomb mácɛɛ dí ná, bwə kə nə mawúwo məbá ŋkí icwə í máfəf íbá.

²⁵ Ŋgwól múúd nyə á du bə Yurúsəlem ná Simuyon. Nyə á bə tatalí muud, nyə a wá lám wə Zembí. Nyə á bə nə Nkénkɛ Shishim. Nyə á du bwánd muud nyə á bə ná a bá zə səl *Izarəyél milám shí yé. ²⁶ Nkénkɛ Shishim í á lwágulə nyə ntámád ná nyə abúle yə a kú fwo dóg *Křst Yawé mə bá nti yé. ²⁷ Muud wəɔŋgú Nkénkɛ Shishim í á sá ná a kág *Luŋ mə Zembí. Ja obyál ɔ Yésus bwə á zə nə mwān Luŋ ná bwə zə sá nyə nda mbwoomb mácɛɛ í ŋgə ci ná, ²⁸ nyə á ŋwa mwān nyádí məbwəd a mú yə Zembí cúncəsh, nyə ná:

²⁹ Mása, jaá ga í mūsə wo je bíd ná lwaá dwô í yég ná shɛɛ
nda wó á ci ná,

³⁰ nəcé mışh mām mə mə dóg nda wó zə cug sá ná,

³¹ cugulə wó á kwəməsa ikúl í búúd byēsh í ŋgə dóg yí.

³² Jisa məŋkenya mə bá sá ná ikúl íshús í mpúg wo yí,

kúl gwô Izarəyél í bág nə gúmá yí.

³³ Yésus sóŋgú nə nyəɔŋgú bwə á ŋgə káam sá jēsh Simuyon nyə á ŋgə ci shú dé dí yí. ³⁴ Simuyon mú bwádan nə bwo, nyə nə Mariya nyəɔŋgú mə Yésus ná: «Mwān éga Zembí mə ntí nyə ná a zəg sá ná zhwog buud ɔ Izarəyél bwə búlág, zhwog buud wəɔl. A bá bə gúl sá mə Zembí í bá ntə búúd ŋkul yí, sá búúd bwə abúle magulə yí. ³⁵ A bá zə sá ná zhwog buud mitédágá myáŋ mí mpúyég. Wɛɛ ntág íí, məcəy mə bá nyisali wo lámúd nda kafwele.»

³⁶ Ŋgwól *múúd micúndə ámutá nyə á bə námá cínɔŋg ná Ana, a njúl shilə mə Fanuél beend mə Azər dí. Mudá wəɔŋgú nyə á bə a mə bul jaas. Nyə a bəya a mú cugə nə ŋgwúm mimbú zəŋgbá. ³⁷ Nyə á jí kúsə kə wós mimbú məwúm mwəɔmb nə mínə. Nyə a shigé du bwelé kə shwóg-shwóg nə Luŋ mə Zembí. Nyə á du sá Zembí iséy byé nə mwásə nə bulú a dóg ci idáw, du yə Zembí gúmá. ³⁸ Nyə á bə námá cínɔŋgú ja bwə á bə nə Yésus Luŋ yí, a mú yə Zembí akíba; buud bēsh bwə á ŋgə bwánd ná Zembí mə bá zə yí Yurúsəlem mənnyámád wá, Ana nyə á ŋgə jaaw lân mə mwān.

³⁹ Ja obyál ɔ Yésus bwə á shín sá isə byēsh Mácɛɛ mə Yawé mə ŋgə ci yí, bwə á ka nyingə kə bwədí ŋgwála Nazarét, faan lu Galilé. ⁴⁰ Mwān nyə á ka námə ŋgə wýy, *shishim yé ŋgə ŋwa ŋkul, a njúl mpaam mə Zembí dí.

Yésus mə nyín mpáánzə Zembí a njúl kúkágə

⁴¹ Obyál ɔ Yésus bwə á du kə zāŋ páska dí Yurúsəlem mbú wēsh. ⁴² Bwə á ka námə kwo bád kə nda fúlú í á bə ná, Yésus njúl mimbú wúm nə mimbá, bwə mú kə nə nyə. ⁴³ Ja zāŋ í á shín yí, obyál bə bwə mú nyingə. Yésus mú lág Yurúsəlem bwə kú mpu. ⁴⁴ Bwə á ŋgə téduga ná Yésus bənŋn buud ɔ gwoŋg búsə zhíd. Bwə mūsə keye mwásə ncindi. Nə ndeé bwə mú ka za ŋgə sɔ nyə mímbyél nə mímbyí myáŋ dí. ⁴⁵ Nda bwə áshigé kwey nyə ná, bwə mú nyingə nə məsɔgú kə Yurúsəlem. ⁴⁶ Í á ka zə bə, bwə mə sɔ nyə ná sɔ sɔ tāŋ mwōw málól, bwə mú kə kwey nyə a njúl tām oyíguli ɔ mácɛɛ *Luŋ mú ci nə bwo ná: «Bí áma ŋgə sɔ mə ná jí? Bi ampúyé ná mə jəlá nə du bə isə í Dá dí?» ⁵⁰ Nj: bāŋ bwə áshigé mpu gwág sá nyə á ci nə bwo yí. ⁵¹ Yésus bənŋn bwo bwə mú shulə kə Nazarét, a ŋgə magulə ijwūga byáŋ. Nyəɔŋgú mú baagulə isə ini byēsh lámúd. ⁵² Yésus nyə á ka ŋgə wəɔf, fug ŋgə kwiduli, mpaam mə Zembí ŋgə kwiduli, a ŋgə bə jə kágə mışh mə Zembí nə mışh mə búúdu.

3

*Iséy í Yuánes Nduu-buud
(Mat 3.1-17; Mak 1.1-11)*

¹ Í á ka zə bə, ijwūga í *Káázel Tiber í mə wós mbú wúm nə tóón dí, Pons Pilát mú bə ŋgwáməna á faan lu Yudeá, Herod nyə Tatarák* á Galilé, mínyəŋá yé Filíp nə faan lu Ityurə nə Trakonitídí, Lisanayəs nə faan lu Abilen. ² Í á bə Hána njúl Ajəláci á ofada, bá Kayíf. Ja jəɔŋgú, kéel mə Zembí í á wós wə Yuánes mwān mə Zakarí a njúl shí a shwéeshád.

³ Nyə á ka zə ŋgə keye shí nyēsh á fundú ŋgwəɔ Zhurdé, ŋgə cúndə ná: «Céndúgá mitédágá, bí duwan, Zembí nyə é juu bí nə *misám mín.» ⁴ Í á bə ntə nda jisə cilyá kálaad mə *múúd micúndə Izayí dí ná. Nəcə jisə ná: Muud ŋgə cúndə shí a shwéeshád, a ŋgə ci ná:

2:23 MmN 13.2 2:30 Iza 52.10 2:32 Iza 42.6; 49.6; 46.13 2:34 Iza 8.14; 1Pr 2.8 2:37 1Tm 5.5; Mat 6.16-17
2:38 Iza 52.9 2:41 MmN 12.1-27; 23.14-17 2:49 Yuá 2.16 2:51 2.19 2:52 1Sa 2.26 * 3:1 Tatarák:
Ciyá ní í cugé ciyá mákaa; nji í kə ná «ŋgwáməna nyə á ŋgə jwú nə mpál nə á ŋkúmba faan yé». Dégug námá Mat 14.1; Luk
3.19; 9.7; Mis 13.1. 3:3 Mis 13.24; 19.4; Luk 24.47 3:4 Iza 40.3-5

«Kwambulagá zhíí mǎ Cwám̃ba,
bí sǔg kwǎnj jé.

⁵ Bulalagá íbǎ byēsh,
bí bwú mǐmbǔnj mǐ anǎnǐ nǎ mǐ acíg-cíg
myēsh sǎl shí,

bí sǔg mǎbúga.

Sandulagá ikúl í ákukwowlá, sǎ byo nǎ
sǎndōnj

⁶ muud yēsh ka bá dúg cǔgúlǎ Zembí mǎ bá
cǔg búúd yí.»

⁷ Buud bwǎ á dǔ zǎ wǎ Yuánes áncuncuma
zǎlá dǔ duwan wǎ, nyǎ á ka dǔ ci nǎ bwo nǎ:
«Yé iyelukag íga! Bí mǎ bále fúndǎ mpimbǎ
Zembí mǎ bá lwóya yí? Zǎ ámǎ kéwuli bí
éne? ⁸ Kágá wúmǎ fwámé mpúmǎ† í lwágúlǎ
nǎ bí mǎ cénd mítǎdúgá yí. Kúgá bǔ njǐ dúlá
tǎduga nǎ: «Sǎ bǎnj sǎ bí mpwōnj buud mǎ
*Aburaham» nǎcé mǎ mpú jaaw bí nǎ Zembí
jí nǎ nkul shwǔpǎla mǎkwóóguǎ mǎga, sǎ mwō
bwǎn ó Aburaham. ⁹ Mpugá nǎ zǎnj í wǎl zǎ
sám̃b mikǔpǎlǎ mǐ ílí mǎshugud. Bwǎ é cal líí
jēsh í ádé wúmǎ fwámé mpúmǎ yí, bwǎ kul
gwo kudad.»

¹⁰ Buud bwǎ mǔ zǎ jí nyǎ nǎ: «Sǎ mǎ jǎlá
nǎ sǎ jí?» ¹¹ A mǔ bǔsa nǎ bwo nǎ: «Muud jí
nǎ ishímǐ íbǎ yé kéénzhag ngwúd yǎ nyǎōnjg
cǔgǎ nǎ ndí yé. Muud jí nǎ idǎw yé sǎág nǎmǎ
ntǎ.» ¹² Ōnjwenye ó tóya bwǎ mǔ nǎmǎ zǎ nǎ
bwǎ zǎ duwan. Bwǎ mǔ jí nyǎ nǎ: «Yíguli e,
sǎ mǎ jǎlá nǎ sǎ jí?» ¹³ Nyǎ nǎ bwo nǎ: «Dugá jí
búúd njǐ sǎ mǎcǔǔ mǎ yǎ bí nkul nǎ bí dúg jí yí,
bí kú ntēnjg.» ¹⁴ Ozimbǐ bwǎ mǔ nǎmǎ jí nyǎ
nǎ: «Sǎ bǎnj sǎ mǎ jǎlá nǎ sǎ jí?» Nyǎ nǎ bwo
nǎ: «Kúgá mánda múúd nǎ sǎ jé nkǐ ntǎg nǎ
bí mǎ lwó múúd mpǎl. Magulagá nǎ myǎna
bwǎ ngǎ jǎna nǎ bí mǎ mǎ jǎla.»

¹⁵ Nda búúd bwǎ á ngǎ bwǎnd bwǎ ngǎ
tǎduga nǎ Yuánes ó mǎ jée bǎ Mesí nǎ,
¹⁶ Yuánes nyǎ á ci nǎ bwo nǎ: «Mǎe mǎ ngǎ
duu bí nǎ mǎjǔwó. Njǐ ngwól múúd ngǎ zǎ, a
jí nǎ mpifó cǔ mǎ. Mǎ ampíyáyé nǎ mǎ cíñyug
nyǎ mikwoolú mǐ mǎngwub. Nywǎá mǎ bá
duu bí nǎ Nkénkǔ Shíshim nǎ kuda. ¹⁷ A mbid
fwafuga mbwǎd. A bá zǎ béeǔg búúd nda bwǎ
dǔ fyaf nkwaándǎ nǎ; a njwa fwámé mpúmǎ
wǎ nkundǎ déd, a yíl ílwáásǎ shwu kuda jí kú
bwele jíma yíúd.» ¹⁸ Yuánes nyǎ á kwo nǎmǎ
ngǎ jaaw bwo Jǔǔ Kéel, a ngǎ yáág nǎ bwo
nǎ bwǎ mǎgúlǎg. ¹⁹ Í á ka zǎ wóós nǎ, nyǎ á
jum Herod á Tatarák nǎcé lǎsǎ mǎ Herodyád,
mudá mǎ mǎnyǔnǎ nǎ mǎól mǎbǎw mēsh nyǎ
á dǔ sǎ má. ²⁰ Herod mǔ kwádulǎ dúl bǔw
cíñōnjg gwǔw, wǎ Yuánes mǐmbwugud.

²¹ Í á ka bǎ gúl ja nǎ, nda búúd bēsh bwǎ
á ngǎ duwan nǎ, Yésus mǔ nǎmǎ kǎ duwan.
Nǎ ndéé, ja nyǎ á ngǎ jagula yí, jonǐ í mǔ bǎnj,

²² Nkénkǔ Shíshim mǔ nyǎn nǎ nyúul nda fǎf í
mǔ shula nyǎ nyúúlú. Kál í mǔ zhu jonǐ dǐ
nǎ: «Wo wǎ Mwǎn waamǎ alǎm. Lǎm wǎm
wēsh wúsǎ wódí.»

Impáám̃bǐ í Yésus (Mat 1.1-17)

²³ Ja Yésus nyǎ á tééd sǎal dé yí, nyǎ
á bǎ kala múúd á je bǎ mǐmbǔ mǎwúm
mǎlǎl. Buud bwǎ á ngǎ tǎduga nǎ á jí
mwǎn mǎ Yóseb, Yóseb mwǎn mǎ Heli, ²⁴ Heli
mwǎn mǎ Matat, Matat mwǎn mǎ Lévi, Lévi
mwǎn mǎ Melukí, Melukí mwǎn mǎ Yanay,
Yanay mwǎn mǎ Yóseb. ²⁵ Yóseb mwǎn mǎ
Matatíyas, Matatíyas mwǎn mǎ Amos, Amos
mwǎn mǎ Nahum, Nahum mwǎn mǎ Hesuli,
Hesuli mwǎn mǎ Nagay, ²⁶ Nagay mwǎn mǎ
Maad, Maad mwǎn mǎ Matatíyas, Matatíyas
mwǎn mǎ Símuyon, Símuyon mwǎn mǎ
Yósek, Yósek mwǎn mǎ Yoda. ²⁷ Yoda mwǎn
mǎ Yoanan, Yoanan mwǎn mǎ Résa, Résa
mwǎn mǎ Zorobábel, Zorobábel mwǎn mǎ
Salátíyel, Salátíyel mwǎn mǎ Neri; ²⁸ Neri
mwǎn mǎ Melukí, Melukí mwǎn mǎ Adi,
Adi mwǎn mǎ Kosam, Kosam mwǎn mǎ
Elumadam, Elumadam mwǎn mǎ Er. ²⁹ Er
mwǎn mǎ Yésus, Yésus mwǎn mǎ Elyazar,
Elyazar mwǎn mǎ Yorím, Yorím mwǎn mǎ
Matat, Matat mwǎn mǎ Lévi. ³⁰ Lévi mwǎn
mǎ Símuyon, Símuyon mwǎn mǎ Yúda, Yúda
mwǎn mǎ Yóseb, Yóseb mwǎn mǎ Yonam,
Yonam mwǎn mǎ Eliyakim. ³¹ Eliyakim
mwǎn mǎ Mǎleya, Mǎleya mwǎn mǎ Mena,
Mena mwǎn mǎ Matata, Matata mwǎn mǎ
Natan, Natan mwǎn mǎ *Dávid. ³² Dávid
mwǎn mǎ Yése, Yése mwǎn mǎ Yobed, Yobed
mwǎn mǎ Bowaz, Bowaz mwǎn mǎ Sala,
Sala mwǎn mǎ Naáson. ³³ Naáson mwǎn mǎ
Aminadab, Aminadab mwǎn mǎ Adumín,
Adumín mwǎn mǎ Arní, Arní mwǎn mǎ
Hesuron, Hesuron mwǎn mǎ Fares, Fares
mwǎn mǎ Yúda; ³⁴ Yúda mwǎn mǎ *Yákwab,
Yákwab mwǎn mǎ *Izaag, Izaag mwǎn mǎ
*Aburaham, Aburaham mwǎn mǎ Tara,
Tara mwǎn mǎ Nakor; ³⁵ Nakor mwǎn mǎ
Seruk, Seruk mwǎn mǎ Ragow, Ragow mwǎn
mǎ Falek, Falek mwǎn mǎ Eber, Eber mwǎn
mǎ Sala; ³⁶ Sala mwǎn mǎ Kaynam, Kaynam
mwǎn mǎ Arfagusaad, Arfagusaad mwǎn
mǎ Sem, Sem mwǎn mǎ *Nówe, Nówe mwǎn
mǎ Lamek; ³⁷ Lamek mwǎn mǎ Matusalem,
Matusalem mwǎn mǎ Inoog, Inoog mwǎn mǎ
Yared, Yared mwǎn mǎ Maluleel, Maluleel
mwǎn mǎ Kaynam. ³⁸ Kaynam mwǎn mǎ
Inos, Inos mwǎn mǎ Set, Set mwǎn mǎ
Adam, Adam mwǎn mǎ Zembí.

3:6 2.30-31; Mis 28.28 **3:7** Mat 3.7; Luk 21.5-36 **3:8** 1.54-55; Mat 3.9 † **3:8** Mpúmǎ nyǎōnjg wǎ misǎlǎgá.
3:9 Mat 7.19 **3:16** Mis 1.5; 11.16; 13.25; 19.2-4; Luk 4.18 **3:19** Mat 14.3-4; Mak 6.17-18 **3:21** 5.16 **3:22**
4.18 Mwǎn: Sǔm 2.7; Iza 42.1; Luk 9.35; 20.13 **3:27** Salátíyel: 1Ib 3.17; Esd 3.2 **3:30** Rut 4.18-22; 1Ib 2.1-14 **3:31**
Natan: 2Sa 5.14 **3:33** Mat 29.35; 25.19-26; 11.10-20; 5.1-32

4

Sátan mæ bwówúlá Yésus

(Mat 4.1-11; Mak 1.12-13)

¹ Yésus nyə a wú Zhurdę a má shîn lwánd nə Nkénkẹ Shíshim ná cwóó. Nkénkẹ Shíshim mú kə nə nyə shí a shwéeshád. ² Njwú mājamb mú kə bwówulə nyə wu tār mwōw mawūm mánŋ. Yésus nyə a shígé də tó sá mwōw mōongúd ná ndéé ja mwōw mōong ná á shîn yí a mú gwág zha. ³ Njwú mājamb mú ci nə nyə ná: «Ŋkí wo ji *Mwān má Zembí, ciğ nə kwóógú ga ná í nyéég idāw.» ⁴ Yésus mú yidá bęsa nə nyə ná: «Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Muud cugé nə ŋkul cugé nji nə idāw.”»

⁵ Njwú mājamb mú kə nə nyə gwōw-gwōw. A mú lwágulə nyə mafaan má shí mishwun mēsh nji ja ngwúd ná cág. ⁶ A mú ci nə nyə ná: «Mə é yə wo ijwúga ná wo jwúg nə mafaan mání mēsh wo ŋwa gúma jáŋ, nəcə mə wá jí nə byo. Mə ji nə ŋkul yána byo yə múúd yēsh má céél yə yé. ⁷ Ntó, ŋkí wo kúd mpwoombú wa shí yə mə gúma, byēsh í é bə ísá byó.» ⁸ Yésus mú bęsa nə nyə ná: «Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Dugú kúd mpwoombú shí nji wá Zembí woó Yawé. Nji nyə wá wó dóg yə gúma yé.”»

⁹ *Sátan mú kə nə nyə Yurúsalem, kə tál nyə zhwaáŋgę *Mpáánzə Zembí dí gwōw. A mú ci nə nyə ná: «Ŋkí wo ji Mwān má Zembí, bidóg nyúul wú wa kə kud shí, ¹⁰ nəcə jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: “Zembí mə bá lésa nə *wəéngales bə ná bwá báágulag wo. ¹¹ Bwá é ŋkény wo mabwád, kuú wó í nda bwiiim boogá.”»

¹² Yésus mú bęsa nə né ná: «Ciyá jísə ná: “Wo ajáláyé nə bwówulə Zembí woó Yawé.”»

¹³ Ja Njwú mājamb má shîn bwówulə Yésus mimbii myēsh ntáni yí, a mú kyey béégya nə Yésus, kə bwánd ja fwámé fwála í bá bə yí.

Matéédulé má ísý má Yésus

(Mat 4.12-17; Mak 1.14-15)

¹⁴ Yésus mú nyingə kə Galilé a njúl nə ŋkul a Nkénkẹ Shíshim. Jíná dé í mú ŋgə jwə cínong yēsh. ¹⁵ Nyə á ŋgə yə buud minjígulá *mámpáánzə má minjígulá má *Oyúden dí, buud bēsh bwá ŋgə yə nyə gúmar.

¹⁶ Ná ndéé nyə á ka kə Nazarēt wú nyə á wəof wá. A mú kə nyíi *mpáánzə minjígulá jwōw lá Sábaad nda nyə á du bwey sá ná. Nyə á ka tōw tətélí ná a lǝ Kálaad Zembí. ¹⁷ Bwá mú yə nyə ŋgwól kálaad Izayí *muud micúndə nyə á cila yé. A mú wəef kálaad ná ndéé a mú kwey kúkúl jísə cilyá ná:

¹⁸ Shíshim mə Yawé wúse módí nəcə nyə a gwaágulə mə mawúda ná mə zág bwiing mimbúmbúwá Jəjə Kéel.

Nyə á nti mə ná mə zág jaaw mimbwug ná: «Bí má wú mimbwug dí», mə jaaw wəancím-ncím ná: «Mish má má bāŋ bā».

Nyə á nti mə ná mə zág fəemashi búúd bwá cugé nə ŋkul shwə mánnyúul wá,

¹⁹ mə zə cúndə mbú Yawé mə bá lwóyá mpáam yí.

²⁰ Nyə á ka fúlə kálaad ná ndéé a mú yə fulish á *Mpáánzə Zembí, a mú ji shí. Buud bēsh bwá á bə mpáánzə minjígulá wá bwá mú mpu kand mish nyádí. ²¹ A mú tééd lásulə nə bwo, nyə ná: «Kúkúl micilyá mí Kálaad Zembí bí áma gwág má áma lǝ ní í má bwama mús.»

²² Buud bēsh bwá á ŋgə ságusa nyə. Bēsh bwá á ŋgə káam jəjə iciyá í á ŋgə wú nyádí mpu dí yí, bwá ŋgə ci ná: «Mwān mə Yóseb dí éga?»

²³ A mú ci nə bwo ná: «Mə mpú ná bí é kand mə kaanə í du ci ná: “Yé jwówada, lwagug wóméfwó” yí. Sə á shí gwág ísá wó á sá Kapərnawūm yí. Sáag námə byo wa wódí kwáádə.» ²⁴ A mú nyingə ci ná: «Búbálé, mə jaaw bí ná, bwá abwélé mpu lég múúd micúndə nyádí kwáádə. ²⁵ Má jaaw bí bimbélé ná, ja Eli ná á bə yí, ja jəŋ í á feed tār mimbú mílól nə ŋŋkwoond ósaman yáag-yáag zha mú bə shí nyēsh yí, zhwoŋ mikús mí búdá mí á bə *Izərayél. ²⁶ Nji Zembí nyə a shígé kand Eli mikús myəong dí! Cwú! kú bə tóo ŋgwúd dí. Nyə á yida kand nyə Saréputa, shí í gwág nə Sidon yí, wá wúl kús múdá á nŋg. ²⁷ Mizázaamə mí á bə námə Izərayél ŋkí bulya ja má múúd micúndə Elizé nyə á bə yí. Nji, ŋgwúd nə ŋgwúd í áshígé lwəguwa; í á bə nji Naaman muud á Siri.» ²⁸ Buud bēsh bwá á bə mpáánzə minjígulá wá bwá mú nyada nə a lásulə ntó. ²⁹ Bwá mú tōw shí, wáám bə kə nə nyə ŋgwála dí tóón, kə bád nə nyə mbún dí gwōw. Ngwála wəong í á bə lwóyá mbúnád. Bwá mú kə nə nyə wu gwōw ná bwá kə ságawo nyə wusə mbún dí shí. ³⁰ Nji, nywáá mú cə bwo mpádágá ná ndéé a mú kyey.

Yésus mə lwóyá ŋkul ijwúga

(Mat 7.28-29; Mak 1.21-28)

³¹ A mú shula kə Kapərnawūm, wúl ŋgwála á faan lá Galilé. A mú du yə búúd minjígulá mwōw má ósábaad dí. ³² Buud bwá mú bul káam mbii nyə á ŋgə jíguli yí, nəcə ciyá jé í á du bə nə kéénd.

³³ Ngwól múúd nyə á ka bə *mpáánzə minjígulá a njúl nə bōw-bōw shíshim jamb, a mú kím nə ŋkulú ná: ³⁴ «Eéékyé! Yé Yésus muud á Nazarēt! Shé bāŋ nə ínəy? Yə wo áma zə jangulə sə? Mə mə mpú wo. Wo wá

feéshá múúd má Zembí.» ³⁵ Yésus mú nkáánd na jamb ná: «Fadug mpu! Wúg múúd éne nyúúlád!» Jamb í mú wusə múúd wəŋŋ shí na tām buud. Í mú wú nyə nyúúlád kú sá nyə məbəw. ³⁶ Buud bəsh bwá mú bul káam, bwá ngə ci bwámé na bwámé ná: «Wáyé mbii lású wí na kéénd na nkul ijwúga ntúga ga? Muud éga mə nkáánd na bəw-bəw mīshishim, mī wú?» ³⁷ Jíná dé í mú jwə kúkúl jēsh faan dəŋgúd.

*Yésus má lwag ncúlyá mimbəl
(Mak 1.29-34)*

³⁸ Yésus nyə á ka wú *mpáánzə minjígúla, a mú kə Shímun dí njəw. Shímun wəŋŋ ayəŋ nyə yəŋ nyə á bii cii yé á mudá ná táás. Bwá mú ci ná Yésus ná a sáag sá shú déd. ³⁹ Yésus mú shish kə jwaagwə nyádí, nkáánd na ayəŋ nyə yəŋ. Ayəŋ nyə yəŋ mú bíd nyə. Mudá wəŋŋ mú wəol cé na cé tééd ntāg ngəlá nyə njugu wāŋ.

⁴⁰ Ja jwəw í á ngə jímə yí, buud bəsh bwá á bə na mimbəl mimbii mimbii wá bwá á zə na myo wá Yésus. A mú ngə bəd myo məbəw ná ndeé mī ngə yál. ⁴¹ Zhwoŋ buud məjamb má á ngə wú má ngə kím ná: «Wo ji *Mwān má Zembí.» A mú ngə nkáánd na mwo, a kú magulə ná má ngəŋ ná lās ntó, nəcé má á ngə mpu ná a jisa *Krisť.

⁴² Ja mán í á lām yí, Yésus nyə a cúwo tóón kə kál búúd bwá áshigé bə yí. Buud bwá mú ka kə sə nyə áncuncuma ná ndeé bwá mú kə kwey nyə. Bwá mú cəl bii nyə ná a kú ná kwo béeŋya ná bwo. ⁴³ A mú ci ná bwo ná: «Í jii ná mə kəŋ námá bwiŋŋ Jjə Kéel á Faan má Zembí mīl mīŋgwálad. Gwá wá nyə á nti mə ná búl zəŋ sá yí.» ⁴⁴ Nyə á ka kə ngə cúnda *mámpáánzə má mīnjígúla má *Oyúden mā Yudeá* dí.

5

*Yésus mə tééd jəwúla ómpwín
(Mat 4.18-22; Mak 1.16-20)*

¹ Dúl jwəw, Yésus nyə á bə a tál bwūŋ lé cwoogú cínú á Genezarēt; buud bwá á ka zə bul shúsa nyə ngəlá gwágulə Mílású mī Zembí. ² A mú dág mósól məbá na ncindyə cwoogúd. Buud ó shwey bwá á shulə mósól məŋgúd, bwá ka ngə gusa məwód mán. ³ Yésus mú kəwa dúl byól dəŋgúd. Dāŋ í á bə dé mə Shímun. A mú ci ná Shímun ná a wúg nə byól bwúŋúd shish ngéé bwag. A mú ji shí na byólúd ka ngə yə buud minjígúla.

⁴ Ja nyə á yow lāsúla yí, nyə á ci ná Shímun ná: «Sásálég byól dwó kál jí nkí jímə yí bi wúsag məwód məjúwód ná bwá julə óshú.» ⁵ Shímun mú bəsa ná nyə ná: «Mása, sé má ntāŋ búl ncindí kú bii təw sá. Mə zə wusə

məwód nji nəcé wo má ci.» ⁶ Bwá mú wusə məwód ná ndeé bwá mú bii ncúlyá oshú, məwód mə ngə nyey. ⁷ Bwá mú də mas búúd ó gwoŋŋ bāŋ bwá á bə dúl byólúd wá məbəw ná bwá zəŋ kwínd bwo. Bwá mú zə, bənŋŋ bwá mú wá óshú məbá mēsh dí ná ndeé má mú tééd ná má nyasula məjúwód.

⁸ Nda Shímun Pyēr nyə á dág ntó ná, nyə á zə kúd Yésus məbwoŋ shí, nyə ná: «Cwáməba, wúg mə kúnə-kúnə nəcé mə ji sósł *mísám.» ⁹ Wəŋŋ mbii bwá á bii oshú yí í á sá bənŋŋ buud bə bəsh inkuŋkúúnd. ¹⁰ Təem bə Zhāk bá Yuānes bwān ó Zhébedé bwá á bə buud ó gwoŋŋ ó Shímun wá bwá á bə námə ná inkuŋkúúnd. Ná ndeé Yésus mú ci ná Shímun ná: «Kú bəeg fúnda, tééd fwála gaád wo zə bá də julə búúd.» ¹¹ Bwá mú zə nə mósł cínú ná ndeé bwá lúgə ntāŋ isá byēsh, bə Yésus.

*Yésus má lwag zəzaamá
(Mat 8.1-4; Mak 10.40-45)*

¹² Na gúl ja, Yésus nyə á bə wúl ngwəla dí. Ngwól múúd nyə á bə cinŋŋ ná zaamə nyúúlád ná jəəd. Ja múúd wəŋŋ nyə á dág Yésus yí, nyə á ləel zə jwaagwə kúd mpwóómbú mándəlúd, jəgula ná nyə ná: «Cwáməba, nkí wó magulə wo je lwag mə, nyúúl bə mə ná səndŋŋ.» ¹³ Yésus mú séém mbwá, kúnə na nyə, ci ná nyə ná: «Má magulə. Nyúúl í bəŋ wo ná səndŋŋ!» Cé ná cé, zaamə í mú shín wú muud éne nyúúlád.

¹⁴ Nji Yésus mú tál nyə mpándí ná ci a kú jaaw təw muud sá í má siy yí. Nyə ná né ná: «Yidag kə lwágulə fada nda wó mūsá ná, wo ka wá sá Moyiz nyə á ci yí shú yáləla wó má yál ni. Bwá mpúŋ ná wo mú mpwogé.» ¹⁵ Lāŋ mə Yésus í múŋŋ bul kyeŋ, buud bwá mú bul ngə sēŋgya áncuncuma, ngə zə gwágulə nyə, ngə námə zə lwəgəwa məbwas mán. ¹⁶ Nji, nyə mú kə, nyáméfwó íkál í áshigé bə na buud yí, kə jəgula ná Zembí.

*Yésus má lwag mbúmbwúgú
(Mat 9.1-8; Mak 2.1-12)*

¹⁷ Yésus nyə á ngə yə buud minjígúla dúl jwəwád. Bósł *Ofarizyēŋ ná *Onkume ó məcəŋ bwá á zhu mīləom myēsh myá Galilə ná Yudeá, bósł zhu námə Yurásələm. Yésus nyə á bə na nkul mə Cwáməba shú ná buud məbwas má ngəŋ ná yál. ¹⁸ Ká dág ná, bósł búúd bwá mú wósł bwəŋ ngə nkēny mbúmbwúgú táádád. Bwá mú ngə sə ná bwá nyíngál nyə njəw kənd nyə kál Yésus nyə á bə yí. ¹⁹ Bwá áshigé ka bə ná wú bwá nyíngálŋ nyə, nəcé buud bəla áncuncuma. Bwá mú ntāŋ bád ná nyə kwáminé kə cúwo luun ná ndeé bwá shul nyə ná táádá jé wá Yésus na tām buud.

²⁰ Yésus mú dág ná buud bəŋgú búsə ná fwámé búgə, a mú ci ná: «Amudūm, mə má

juu wo na *misám myô.» ²¹ *Oyíguli ó mácéç bânôn Ofarizyên bwá mú tééd ngála lás bwámé na bwámé ná: «Wáyé múúd ngá *lás na Zembí bwaasála mpu éga? Ngwól zé jí na nkul juu búúd na misám myéd kwon Zembí nyaméfwó?»

²² Yésus músá mpu sá bwá á ngá táduga yí, a mú lás na bwo ná: «Ji bí ngá ci bídí milámúd yí? ²³ Jí í búl bə kúná-kúná? Ye cíla na muud ná: «Má má juu wo na misám myô», ye ná: «Woológ, wo kyéyag?» ²⁴ Má ka ccel ná bi mpúg ná *Mwân mə Múúd jí na nkul ijjwúga ná a juu búúd na misám myán wa shí.» Ntó, Yésus mú yid wá mbúmbwúgá, nyə na nyə ná: «Má ci na wo ná, woológ, wo nkényág táádá gwô, wo nyingag ka njów.» ²⁵ Námá cé na cé, mbúmbwúgá mú wool bwá ngá dág, a mú nkény táádá jé, kyey ka njów a ngá yə Zembí gú má. ²⁶ Buud bəsh bwá mú káam mbii á ná fag da jimb lúúd. Bwá mú yə Zembí gú má bwá mú bul bə na ifwaas, bwá mú ngá lás ná: «Sá má dág *ísá í mímbágú múús.»

*Bwá ádé fula sá ágúgwáan na acwúli
(Mat 9.9-17; Mak 2.13-22)*

²⁷ Ja ísá íni í má shín yí, Yésus mú cúwo tóón, a mú dág nwenye tóya bwá á da jów ná Lévi yé njúl kúl bwá á da jéna tóya yí. Yésus mú ci na nyə ná: «Bəç má.» ²⁸ Lévi mú lágé ísá byəsh, tów bəç Yésus.

²⁹ A mú ka sá məma dína nyádi njów. Onwenye ó tóya na bóól búúd bwá á ka cínəngá áncuncuma, bənnə bwá mú ka da. ³⁰ *Ofarizyên bənnə *Oyíguli ó mácéç bwá mú ka ngá nyímbála na *ompwiín ó Yésus ná: «Nəcə jí bənnə onwenye ó tóya na bóól osóol ó mábów bí ngá bále da na ngul yí?»

³¹ Yésus mú bəsa na bwo ná: «Mikanz dí mí da jii jwówada, í da bə mímbəl. ³² Mə a shigé za jów ótútəlí ó búúd ná bwá céndég mítáduga, mə á yida za jów osóol ó mábów.» ³³ Bwá mú ci na nyə ná: «Ompwiín ó Yuánes báá bwá da ci idaw yála Zembí gú má, ompwiín ó Ofarizyên bwá da námá sá ntó; wəç bwô bəñ ku ci.» ³⁴ Yésus mú bəsa na bwo ná: «Ja múúd mə njwa bá yí, a təl zəñ, a jów óshwá bə; ye bi bəsa na nkul sá ná oshwá bə bwá yidag za na macey láméd bənnə muud bá bwá njúl kúl ngwú? ³⁵ Mbá! Nji mósł mwów mə ngə za, bwá bá yil bwo muud bá yí. Mwów mənəgú dí ó óshwá bə bwá ka bá ci idaw.»

³⁶ A mú námá kənd bwo kaaná ná: «Bwá ádé nyaa káándá ágúgwáan * njwa kúl cínəngá, kə wá bága bwoodú káándá. Múúd mə ká sá ntó, í é bə, a má nyaa káándá ágúgwáan, kúl jé kú nyingə mpiya na káándá á bwoodúd. ³⁷ Ntó námá, bwá ádé njwa wáan ágúgwáan kə wá bwoodú lenyad; nkwanjá wáan í é sá

ná lenya búndég, wáan shwi y shí. ³⁸ Ntó, í jii ná bwá dág wá wáan ágúgwáan ílenya í ágúgwáanad. ³⁹ Muud cugé na nkul bə ná a shín ngul málwəg má má lyəñ má a nyingə gwág yéesh íkwan. Mbá! Bwá da ci ná málwəg má má lyəñ má wə mósá fwámé málwəg.»

6

*Yésus na məcəç má Sábaad
(Mat 12.1-14; Mak 2.23-28; 3.1-6)*

¹ Í á wósó dúlúgá jwów lú Sábaad dí ná, Yésus nyə á ngá lína ifambá í *blé. *Ompwiín bə bwá mú ka ngá búgə mikəñg mí blé, ngə nyaməsə ná ndéé ngə da. ² Bóólúgá búúd wá gwoonəg *Ofarizyên bwá mú lás na bwo ná: «Nəcə jí bí ngá sá sá məcəç má amágúláyé ná muud sáag jwów lú Sábaad yí?»

³ Yésus mú bəsa na bwo ná: «Ye bi afwóyé bwele lə sá *Dávid nyə á sá ja bənnə buud bə bwá á gwág zha yí? ⁴ Ná nyə á kə nyii banda *mátúnuga dí, njwa íbuléd í á da ba ci shú yála Zembí gú má yí da, a yə námá búúd bə bwá da. Í njúl ná məcəç má ngə ci ná njí ofada wá bwá á jəla na da da byo, kú na ngwól múúd shús.» ⁵ A mú ci na bwo ná: «Mwân mə Múúd ngə jwú na məcəç mə Sábaad.»

⁶ Í á nyingə bə dúlúgá jwów lú Sábaad dí ná, Yésus nyə a nyii *mpáanzó minjígulá, a mú da yə búúd minjígulá. Ngwól múúd nyə á ba cínəngá na mbwá mənəcwum shwáámbúla. ⁷ *Oyíguli ó məcəç bənnə Ofarizyên bwá mú ngə fáf Yésus ná bwá dág nkí nyə é lwag múúd jwów lú Sábaad, bwá shwəman nyə.

⁸ Yésus mú bwey mpu mítáduga bwá á ngə táduga bwá dí milámúd myá. A mú ci na muud á mbwá shwáámbúla ná: «Tówúg tátəlí, wo kəg tów na tām buud.» Muud wəonəg mú kə, kə tów. ⁹ Yésus mú ci na buud ná: «Mə shíł ná bí ná ye məcəç má magulá ná sá sáag mənəywa jwów lú Sábaad, ye ná sá sáag məbów, ye ná sá cúgəg buud, ye ná sá gwúg?» ¹⁰ A mú cing mpwóómbá ngə dág bəsh nyádi məkooogá ná ndéé nyə na muud á shwáámbúla mbwá ná: «Kwéégəg mbwá.» A mú kwéég mbwá, í mú bə mpwogé. ¹¹ *Onkume ó məcəç bənnə Ofarizyên bwá mú bə na impimbə nda bwá é cwíil. Bwá mú ngə sənəsa məkəl bwámé na bwámé ngəlá sə sá bí na nkul sá Yésus yí.

*Yésus má féesh búúd ó lwámá bə
(Mat 10.1-4; Mak 3.13-19)*

¹² Í á zə bə na dúl fwála dí ná, Yésus nyə a bád mbúmbúnúđ kə jəgula na Zembí. Nyə a shínal bulú ncindí a ngə jəgula. ¹³ Ja mán í á ləm yí, nyə a jów ompwiín bə a mú féesh wum na óbá cínəngá, a mú gwiid bwo ná *buud ó

lwámá. ¹⁴ Í á bá, nà Shímun nyá á gwiid nà Pyêr yé, nà André minyongá má Pyêr wɔɔngá, nà Zhák nà Yuánes, nà Fílíp, nà Batelamí, ¹⁵ nà Matiyô, nà Tómas, nà Zhák mwân má Alfê, nà Shímun nyá á bá kaambulá loom yé, ¹⁶ nà Yúdas mwân má Zhák, zà kɛl Yúdas Iskariyôt muud nyá á zà kusha nà Yésus yé.

Yésus má lwag mímɔl
(Mat 4.24-25; Mak 3.7-11)

¹⁷ Yésus nyá á ka shulá wú nà bwo mbánjád zà tɔw kúl í á bá mbwaanazulá yí. Ncúlyá *ompwiín bé nà kúda zhwog buud bwá á bá cínɔng áncuncuma bwá ngá zhu Yudéa yêsh nà Yurúsalem, bɔ́l zhu fundú mán á kóomb mɔngwála myá Tir nà Sidon. ¹⁸ Buud bɔɔngá bwá á zà nà bwá zá gwágulá Yésus zà ngá lwəguwa mabwas mán. Bɔɔng bɔw-bɔw mɔshishim mí á du tál cwúnd dí wá bwá ngá yál. ¹⁹ Buud bəsh bwá á ngá sɔ́ nà bwá kúnýá nà Yésus nɛ́cɛ nyúl nkúl í á ngá wú nyádí ngá lwag bwo bəsh.

Yésus má yá búúd minjígulá
(Mat 5.1-12, 39-48; 7.1-12, 16-21)

²⁰ Yésus mú bân mɔsh dúg *ómpwiín bé, a mú ci nà bwo ná:

Bí buud ɔ́ mábúwa bí má jala, nɛ́cɛ Faan má Zembí dí shú dán.

²¹ Bí buud bí ngá gwág zha kidíga wá, bí má jala,

nɛ́cɛ bí má bá bá nà jílá.

Bí bɔɔng bí ngá jii máyá kidíga wá, bí má jala, nɛ́cɛ bí má bá bá nà məshusug.

²² Buud bwá bá mpíi bí, bwá ban ná bí kú ná du sɛɛngya nà bwo, bwá lwíy bí, bwá nwa míná mán nda sá nyɛ́cɛ nɛ́cɛ bí ngá́lɛ bɛ́ *Mwân má Múúd. Ja í bá nà bí ntó yí, bí má jala. ²³ Jwɔ́w í bá nà bí ntó yí, gwágúgá nywa, bí kɔ́w nà məshusug,

nɛ́cɛ bí má bá kə bá nà məma myána gwɔ́w. Mpugá ná nda bwá ngá sá bí ni, ntó nɛ́má wá ímpáámɔ́bɔ́ byán í á du sá *buud ɔ́ mícúndá yé.

²⁴ Ká mɔntágula nà bí buud ɔ́ kúm, nɛ́cɛ wán tɔɔm wəsh ɔ́ bí bí nà ndí ni.

²⁵ Mɔntágula nà bí buud bí nà jílá wá, nɛ́cɛ bí má bá bá nà zha.

Mɔntágula nà bí buud bí ngá gwo kidíga wá, nɛ́cɛ bí má bá tɔdawa, bí jii máyá.

²⁶ Mɔntágula nà bí buud bəsh bwá fáág bí, ci nà bí nji mənýwa yí.

Mbíi ngwúd wɔɔng nɛ́má wá ímpáámɔ́bɔ́ byán í á du sá buud ɔ́ mícúndá wá məshúgá yí.

²⁷ «Nji, mɛɛ má ci nà bí buud bí ngá gwágulá má wá ná, cɛɛlugá mizhízhín mín, bí sá bɔɔng

bwá ngá mpíi bí wá mənýwa. ²⁸ Bwádánúgá nà buud bwá shwó bí wá, bí jagula nà Zembí shú bɔɔng bwá ngá cúg bí wá. ²⁹ Nkí muud má nyíf wo bɔ́ɔnz mbánjád, yág námá nyá wúl mbán. Nkí muud má mándá wo nà kúúd gwó, wo kú kaambulá nyá nà wama gwó á cwú. ³⁰ Nkí muud má gwáámɔ́ wə sá, yág nyá; nyɔɔng má mándá wo nà sá gwó yé, bídúg a kág nà gwo. ³¹ Sága buud sá bí má cɛ́l nà bwá sáág bí yí.

³² «Nkí bí má du cɛɛl nji buud bwá cɛ́l námá bí wá, buud bí nà nkul ka lɔ́ bí ntudɛ́lɛ? Ngáá ná osól ɔ́ *mísám bwá du námá cɛɛl nji buud bwá cɛ́l bwo wá? ³³ Nkí bí má sá búúd mənýwa nji bɔɔng bwá sá námá bí mənýwa wá, buud bí nà nkul ka lɔ́ bí ntudɛ́lɛ? Ngáá ná osól ɔ́ mísám bwá du námá sá ntɔ́? ³⁴ Nkí bí má du kənd íkwálá nji wú bí má bwánd nà búgá ná bwá é nying bí wá, buud bí nà nkul ka lɔ́ bí ntudɛ́lɛ? Ngáá ná osól ɔ́ mísám bwá du námá kənd íkwálá nji wú bwá du nying bwo tán ngwúd wá?

³⁵ «Bí bân, cɛɛlugá mizhízhín mín, dúgá sá búúd mənýwa, bí du yə búúd íkwálá kú bwánd ná bwá nyingug bí. Ntɔ́, Zembí má bá yə bí məma myána; í é mpúy nɔ́ bí búú bwan ɔ́ Zembí a gwɔ́w-gwɔ́w. Nɛ́cɛ nywáá ji nà jə lám tɛɛm bá shú búúd bwá anɔ́ɛ nà yə nyá akíba wá, tɛɛm bá shú bɔɔng wá mbiya milám. ³⁶ Dúgá lwóya lám ínkúnkwonj nda Sónngá wán má du lwóya lám ínkúnkwonj ná.

³⁷ «Kúgá du jéég búúd minjagá, bwá ka námá bá du bá kú jéég bí minjagá. Kúgá du yə búúd íntúgálí í mábɛ́ɛ mán, bwá ka námá bá du bá kú yə bí íntúgálí í mábɛ́ɛ mán. Dúgá juu búúd nà mábɛ́ɛ mán, bwá ka námá bá du juu bí nà mán mábɛ́ɛ. ³⁸ Dúgá sá yána, bwá bág námá du sá bí yána. Bwá bá du shwu bí isá məma kwáám káándɔ́d, í njúl njinyá, bwá san í ngá sɔ́w. Nɛ́cɛ yuug bí é du yigula bɔ́l búúd ná ndí yí, gwá námá ɔ́ bwá bá du yigula bí nà ndí yí.»

³⁹ Yésus mú námá kənd bwo kaaná ná: «Ngwól áncím-ncím ji nà nkul jaand nà ngwól? Ngáá ná bəsh bwá é búla búf?» ⁴⁰ Mpwiín nyá ádɛ́ bwele ntɔ́ yíguli; nji, *mpwiín má mpú nywa njígulá yé má du námá bá nda yíguli.

⁴¹ «Nɛ́cɛ jí wó ngá mpu dúg ntand shwú jí mɔnyongá wó jús dí, nji wo kú dúg mbwún wí dwó jús dí yí? ⁴² Ntudelɛ́ wó jí nà nkul ci ná wo yíl mɔnyongá wó ntand shwú júsád wɛɛ kú dúg mbwún wúsá wo dwó júsád yí? Yé múúd məkán, fwog yíl mbwún wódí júsád; ja jɔɔngá wá wó é ka dúg nda wó jí nà nkul yíl mɔnyongá wó ntand shwú júsád ná.

⁴³ «Fwámé líf dí í dú wúmá íbumá í abúbɔ́w; líf abúbɔ́w kú námá wúmá fwámé íbumá. ⁴⁴ Líf

jêsh í ðu mpûy íbumád. Bwó ádé mwáág ífumbí ngwúdáánzú dí, kú saag mábudá ngwunú. ⁴⁵ Jjô müúð lám yé wúse ná jjô kwə́zə́, í ka ðu wéeshuli jjô isá; bów-bów müúð yé lám ná bów-bów kwə́zə́, ka námá ðu wéeshuli bów-bów isá. Sá müúð ngó bul téduga lámúð yí, gwó wó mpu yé í ðú lás yí. ⁴⁶ Bí ngə́ jów má ná Cwámá! Cwámá! Ká nəc é jí bí búś kú sá sá má ngó ci yí? ⁴⁷ Muud yêsh má zó mádí zə́ gwágula lésú má ngó lás ga, a sá nda má ngó ci ná, muud wə́əngə́ jisə́ mbií müúð má zó lwágula bí ga. ⁴⁸ A jí nda muud má sá ná, ja á zó shumə́ njów yí, a tééd fáág shí ná fáág fáág fáág, a mú ka təl mífim kwóógúð. Ja mpanj í wósó yí, kwunjú tɛɛm ðu nyífa njów wə́əngə́, í kú bwele shwágusa, nəc é í bə́lə fwámé shumyá. ⁴⁹ Nji, nkí muud má gwágulá lésú má ngó lás yí, a kú sá nda má ngó ci ná, a jisə́ nda muud má shumə́ njów mátag dí kú fáág ná ndéé ka təl mífim kwóógúð yé. Kwunjú má ká nyífa njów wə́əngə́, í búg shugula shí ná mpuu.»

7

Yésus má lwag səl məsáal mə wúl lúluú ózimbi

(Mat 8.5-13; Yuá 4.46-54)

¹ Ja Yésus nyə́ a shín lás lésú yé ná wêsh kúl búúð í ngó gwág yí, nyə́ á kyey kə́ Kapernawúm. ² Wúl lúluú müúð í á ðu jwú ná ozimbi təd yí í á bə́ nún, lwaá dé á lám í á ngə́ bwəs nkí yáág ná í zə́ yə́. ³ Lúluú ózimbi ní í á ka gwáduga Yésus. A mú kənd búbaalé ocumbá buud wá *Oyúden ná bwə́ kə́g jagula ná nyə́ ná a zə́g lwag nyə́ lwaá dé. ⁴ Ocumbá buud bə́əng bwə́ mú kə́ wósó wə́ Yésus, kə́ bul bul téég nyə́ məbwə́ ná: «Muud éne má jə́la ná wo kwiindúg nyə́, ⁵ nəc é á cəl lwonj búúð jisú, nyə́ wə́ nyə́ a lwə́ sá *mpáánzə́ minjígulá yísú.»

⁶ Yésus mú njwa zhí, bə́nónj bwə́ mú kə́. Ná bwə́ wál bá kə́ kumə́ njów, lúluú ózimbi mú kənd óshwə́ bə́ ná bwə́ kə́g ci ná Yésus ná: «Cwámá, kú bul ntágula nyúúl, nəc mə́ ampíyáyé ná wo nyílg mádí njów. ⁷ Gwə́ wə́ má shígé kwey tətəlí ná mə́ zə́g mə́mɛ́fwə́ zə́ bwə́ma ná wo yí. Jeg lás ləsúg, səl mə́sáal waamə́ yálg. ⁸ Nəc mə́ jí ná omásə́ bwə́ ngó jwú ná mə́ wá. Mə́ jí námá ná ozimbi má ngó jwú ná ndí wá. Nyə́əng yêsh má é ci ná a kyéyug yé, a kə́; nyə́əng má é ci ná a zə́g yé, a zə́. Má ká ci ná lwaá dām ná í sáág gúl sá, í sá gwo.»

⁹ Yésus nyə́ á faag njwú ozimbi éne ja nyə́ á gwág á má lás ntə́ni yí. A mú yid dág búúð bwə́ á ngə́ bə́ nyə́ áncuncuma wá, nyə́ ná bwo ná: «Má jaaw bí ná mə́ afwóyé bwele dág müúð ná fwámé búgə́ nda nyíga, tɛɛm bə́ kúl

búúð *Izə́rə́yél dí» ¹⁰ Buud bwə́ á zə́ lwámád wá bwə́ mú nyinga, kə́ njów má lúluú ózimbi, bwə́ mú kə́ kwey səl mə́sáal mú mpwogé.

Yésus mə́ gwúməshi mwān mə́ wúl kúsá müdá

¹¹ Yésus nyə́ á ka kə́ ngwála á Nayín, bə́nónj *ompwín bə́ ná bə́səl zhwog buud ó bwə́ á ngə́ kə́. ¹² Bwə́ ngə́lə shísh ngéé mpumbé ngwála, dág ná, buud bwə́ ngó kə́ ná mbimbə́ ná bwə́ kə́ dul. Í á bə́ cə́gə́ lú mwān, nyə́əngə́ njúl kúsə́. Zhwog buud ó ngwála bwə́ á ngə́ lúgal nyə́.

¹³ Cwámá nyə́ á bul gwə́g cey lám mwo dí ja nyə́ á dág kúsá müdá wə́əng yí. A mú ci ná nyə́ ná: «Kú ná ngə́ jii.» ¹⁴ A mú shísh kə́ kúnə́ ná tanjú. Buud bwə́ á ngə́ nkə́ny wá bwə́ mú shígula. Yésus mú lás ná: «Mwə́ ncwə́má, juumág! Má ci ná wo ntə́.» ¹⁵ Mbimbə́ mú wə́əl jí njínjilí, tééd ntə́g ngə́lə lás. Yésus mú njwa nyə́ nying yə́ nyə́əngə́.

¹⁶ Buud bə́sh bwə́ mú bə́ ná injkúnkúund. Bwə́ mú ngə́ yə́ Zembí mə́shwúmbə́ bwə́ ngó ci ná: «Mə́ma *müúð micúndə́ má wósó sádí. Zembí má zə́ kwiid kúl búúð jé.» ¹⁷ Láj má Yésus í mú ngə́ kala ná ndéé í mú kyey Yudeá yêsh ná cínə́ng mə́koogú mə́koogú yêsh.

Yésus bá Yuánes Nduu-buud (Mat 11.2-19)

¹⁸ Yuánes Nduu-buud nyə́ á ka gwág misə́səlágú míni myêsh ná *ompwín bə́. Nyə́ á ka jów óbá cínə́ngə́, ¹⁹ a mú kənd bwo wə́ Yésus ná bwə́ kə́g jí nyə́ ná: «Ye wo wə́ muud sá ngə́ bwánd ná a bá zə́ yé? Ye sá kwóg ná bwánd íshús?» ²⁰ Ompwín ó Yuánes bwə́ mú kə́ wósó wə́ Yésus, bwə́ mú ci ná nyə́ ná: «Yuánes Nduu-buud ngə́ nti sá sá zə́g jí wo ná: “Ye wo wə́ muud sá á ngə́ bwánd ná a bá zə́ yé, ye sá kwóg ná bwánd íshús?”»

²¹ Námə́ fwála bə́əngə́ dí, Yésus mú lwag zhwog buud mə́bwəs, shínal íjām, yíl mə́jamb, bə́ny zhwog wə́əncím-ncím mış. ²² A mú bə́sa ná buud Yuánes nyə́ á nti wá ná: «Kə́gá jaaw Yuánes sá bí má dág yí ná sá bí má gwág yí. Wə́əncím-ncím bwə́ ngə́ mpu də́gya; mimbúmbwúgú mí ngó kyey tətəlí, mizə́zaamə́ mí ngə́ yál, wə́akúmlə́wə́ bwə́ ngə́ mpú gwág, mimbimbə́ mí ngə́ gwúm, injkúnkwóngula í búúð í mú ngə́ gwág Jjô Kéel. ²³ Muud nyə́ é bə́ kú bwə́ma ná bə́əngə́ mádí yé, nywáá má jala.»

²⁴ Ja búúð Yuánes nyə́ á nti wá bwə́ má nyingə́ yí, Yésus mú zə́ lə́sha ná buud bwə́ á bə́ cínə́ng áncuncuma wá; a mú ci ná bwo shú má Yuánes ná: «Ja bí á ðu kə́ shí a shwéeshá dí yí, bí á ðu kə́ dág jí? Ye gúl ká í də́gə́ ntə́n ná fufə́? ²⁵ Nkí í á shígé bə́ ntə́, bí á ðu kə́ dág jí? Ye ngwól müúð də́gə́ bwáád íjimə́ í mimbwéedí? Mbə́, buud bwə́ dá bwáád íjimə́

í mímbwéedí dā cūgā cūg ālal-nkul wā bwā dā bā mǐnjōw mǐ ōjwū-buudād. ²⁶ Kā bī á dā kā dūg jī? Ye *muud micúndá má Zembí? Haaw, má jaaw bī ná nyōong bī á kā dā dūg yé má ntō nkōwōng mǐúd micúndá má Zembí. ²⁷ Nacé nyā wá Zembí nyā á cī nda jisá cilyā nyádí Kálad dí ná, ná: “Dugí! Má zó kənd mbwiingye lān waamá ná á kég wo shwóg kā kwambulā wo zhií.”

²⁸ Má ka jaaw bī ná, mpádúgā buud bēsh bwā má byēl mǐmwō mǐ búdad wā, kú ná muud mā ntō Yuānes. Njī tēem bā ntō, muud mā bul bā zhizhe Faan má Zembí dí yé, á ntō Yuānes. ²⁹ Buud bēsh tēem bā ōywenye ɔ tōya bwā á ngə duwan wá Yuānes wā, báá bwā á ngə magulā ná Zembí jī tūtālī. ³⁰ Njī, *Ofarizyēn bānōn *Ōnkume ó mǎcēg bān buud bwā á ban ná bwā adúwáné wá Yuānes wā, bwā á ban sá Zembí nyā á yagulā shū dān dí yī.

³¹ «Mā kág ná yūga kala búúd á múús ná ozó? Mā kág cī ná búsa ntudele? ³² Búsa nda ikágó bísó shishé isēngyá dí yī, bīl í ngə kámula ná bīlúgá ná: “Sá má lwō bī ilúlwōng í ábulya mǎkāl, bī kú ság; sá má nyingā wā mǐngwa mǐ shwiy, bī kú jīi”. ³³ Ntō wá í ngə bā éga; Yuānes Nduu-buud nyā á zā, kú dā idiy-diy, kú ngul mǎlwəg; bī ná: “A jī ná jamb.” ³⁴ Mwān mā Múúd má zə, á ngə dā á ngə ngul, bī ná: “Nyíni jisā ndāl dag, ngule mǎlwəg. A jī ná shwō ōywenye ɔ tōya ná osól ɔ *mísám.” ³⁵ Njī buud bēsh bwā ngə bē fug má Zembí wā bwā ngə lwō ná jisā jōjō sā.»

Yésus má juu ngwól mudá

³⁶ Ngwól *Farizyēn nyā á jōw Yésus ná á kág nyádí njōw bá bwā ká dā. Yésus mú kā nyíi njōw má Farizyēn wōongū kā njwa jiya shō dí. ³⁷ Ngwól mudá nyā á dā bā sōl *mísám cínōng ngwóla, nyā á ka mpu ná Yésus jī wá Farizyēn éne, á ngə dā. Kā dūg íi, mudá wōongū má wósó, á zág ná labínda fúfuundú *alubátrə* dí. ³⁸ A mú zə tōw Yésus mpásə, ngeé kósmb mǎkuú. A mú dā jii, dā bweesh Yésus mǎkuú ná mǎzhwíle ná ndeé á fim nyā mwo ná shilú jé, á músə ngə ywó nyā mwo ná mpu, á nywə mwo labínda. ³⁹ Ja Farizyēn nyā á jōw Yésus yé nyā á dág sǎlúgá wōong yí, nyā á ngə lās nyádí lámúd ná: «Muud éga mbām bā *múúd micúndá má Zembí, nki á má mpu mudá ngə kúnya ná nyā éga mbii mudá á jisá yí, á mpu ná á jisā sǎl mǐsám.»

⁴⁰ Yésus mú lās cī ná nyā ná: «Shímun e, má ceel jaaw wo gúl sā.» Shímun ná: «Yúguli, jaawég.» ⁴¹ «Ngwól múúd nyā á bā ná buud obá bwā mbid ná mpwálá; ngwól ná mpwálá odanarí mǐtəd mǐtōn, ngwólúgá ná odanarí

mǎwūm mǎtōn. ⁴² Nda bwā áshigé bā ná *mwaanē bwā nyíng nyā yé ná, nyā á shwal bíd bwo ná mpwálá nyōong. Búud obá óniíd, nyáyé nyā é bul ceel múúd mpwálá wān yé?» ⁴³ Shímun mú bēsa ná: «Mā tǎdúgá ná í é bā nyōong á má bíd ná mǎma mpwálá yé.» Yésus ná nyā ná: «Wo má sǎmb mbii í jǎla yí.»

⁴⁴ Yésus mú yid wá mudá, nyā ná Shímun ná: «Wo má dūg mudá éga? Mā amə nyíi wa wódí njōw, wo shigé shwú má mǎjūwó mǎkuú; njī nywáá, á má gusa má mǎkuú ná mǎzhwíle mé, á fim má mwo ná shilú jé. ⁴⁵ Wo shigé námá ywó má mpu; njī nywáá, té nyá amə nyíi wa yí, á jī njī á ngə ywó má mǎkuú. ⁴⁶ Wo shigé nywə má mǎwúdá lúúd; njī nywáá má nywə má labínda mǎkuú. ⁴⁷ Gwá wá má ká jaaw wo ná, mǐsám myé mǐ á tēem bulya nda jī, á má bii ijuugá yá mǐsám myōong myēsh; gwá wá á búl bā ná ceelí ná má yí. Nacé, muud bwā dā juu ná isá cíg-cíg yé á dā námá bā ná ceelí cíg-cíg.» ⁴⁸ A músə cī ná mudá ná: «Wo má bā ná ijuugá ná mǐsám myō.» ⁴⁹ Buud bwā á bā dína dí wá bwā mú ngə lās bwādí mǐlámúd ná: «Nyáyé múúd éga nyé? Á balé juu múúd ná mǐsám?» ⁵⁰ Yésus mú cī ná mudá ná: «Wo má *dág cūg nacé búg gwó. Wēe kaág ná shēe.»

8

Kanda mbəol mǎmpəg (Mat 13.1-9; Mak 4.1-9)

¹ Mpásə isá íni, í á zə bā ná, Yésus nyā á ngə kyey mǐngwála ná mǎndád ngə jǐguli buud, á ngə cúnda Jōjō Kéel á Faan má Zembí. *Buud ɔ lwámá bē wūm ná obá bwā á ngə lúgal nyā, ² ná bóól búdá nyā á yíl mǎjamb wā, ná bóól nyā á lwag wā. Í á bā, ná Mariya bwā á dā jōw ná Mədalina mǎjamb zangbá má á wú yé, ³ ná Yuána mudá má Kúsa nyā á dā vyee jús isá í Herod dí yé, ná Susána, ná bóól búdá. Budá bōong bwā á dā ngə kwíind Yésus bānōn buud ɔ lwámá bē ná mǎbii mǎn.

⁴ Buud bwā á ka zə sēngya nki jág bulya, bwā ngə wú mǐngwála myēsh, ngə zə nyádí. A mú zə lās ná bwo kandad ná: ⁵ «Ngwól mbəol mǎmpəg nyā á zə kə myeeg mpəg. Ja á má ngə myeeg yí, nyúl mpámí í má shugula zhií ná zhií. Buud bwā mú nyaal nywo ná mǎkuú, inunú í zə ntág shín lúu. ⁶ Nyúl kə shugula kwóógád, í mú kə ná ndeé í mú shwáás nacé kú ná mǎbwaas. ⁷ Nyúl mú shugula ibiin-bíinud. Bānōn ibiin-bíin bwā mú kə ná ndeé ibiin-bíin í mú káda nywo. ⁸ Njī, nyúlúgá mú kə shugula jōjō shíd, í mú kə, í wúma, bumá ngwúd wúma íbumá tǎd.» A mú cī ná bwo ná: «Muud jī ná mǎlwə má gwág yé, á gwág.»

7:27 Mal 3.1; MmN 23.20; Mak 1.2; Luk 1.76

7:29 Mat 21.32

7:29 3.7, 12

7:33 Mat 9.14; Mak 2.18; Luk 5.33

7:33 1.15

7:34 Mat 9.10

7:36 11.37

7:37 Mat 26.6-7; Mak 14.3

*

7:37 alubátrə: Nyā á bā dúl váál kwóógá,

bwā á dā mē ifúfuundú í bwił ná ndí yí.

7:39 7.16

7:42 Mat 18.27

7:44 Mat 18.4; 1Tm 5.10

7:46 Sóm 23.5

7:48 5.20; Mat 9.2; Mak 2.5

7:50 Mat 9.22

8:2 23.49, 55-56; 24.1-10; Mat 27.55-56, 61; 28.1, 8-10; Mak 15.40-41,

47; 16.1, 8

8:8 Mat 11.15

*Féél-féél á kanda mbəəl mampəg
(Mat 13.10-23; Mak 4.10-20)*

⁹ *Ompwiín bé bwə mú jí nyə nda kanda wəəŋg í ká ná. ¹⁰ A mú bəsa nə bwo ná: «Zembí nyə a məsá ná bí báa mpúg mindimba myá Faan dé; nji a sá ná bəól bāŋ bwə ngəg gwág nji mikaaná; bwə bəg, bwə tēem kənd mish, bwə kú dúg; bwə tēem gwágula, bwə kú wáməbula.

¹¹ «Kanda ní í ká ntúga: Mpəg wə Milású mí Zembí. ¹² Buud básá ka bə tāŋ nda zhií nə zhií wá, jisə bəəŋg bwə dú gwág, nji Njwú məjamb mú zə, zə yíl bwo Milású mí Zembí lámúd, nə bwə á bá *búgula ná ndéé bwə *bə nə cug. ¹³ Bəəŋg básá tāŋ nda kwóógúg gwów wá, nyísə bəəŋg básá ná, ja bwə gwág Milású mí Zembí, bwə ləg myə nə məshusəg; nji bwə kú nə mikəólə bwədí cugud, bwə də búgula nji kəkúl baan. Bwə ká bwəma nə məkəgula, bwə julə mánnyúul. ¹⁴ Mpəg í á shugula ibiín-biín dí yí, jisə buud básá ná, bwə ká shiín gwág Milású mí Zembí, bwə kə, yágúwó nə təəm nə məluga mə cug í mú káda bwo, bwə nda wúmə mpúmə ná ndéé í tī. ¹⁵ Mpəg í á shugula shí áttatagú dí yí, nyísə buud báa básá ná, bwə gwág Milású mí Zembí nə jə mílām myá tətəlí, bwə bii myə, bwə mú wúmə mpúmə nəcé bəla nə zény.

*Kaanə lámba
(Mak 4.21-25)*

¹⁶ «Muud cugé nə ŋkul sá ná, a jida lámba kə kúd mpwo dí, ŋkí ná a kə tál dwo shí gwoŋə. Bwə də yida tál lámba cə lámba dí ná buud bwə nyii njów wá bwə dúgúg mənkenya. ¹⁷ Kú ná sá á *ndimba í bá bwēn kú búguli, ŋkí sá á shwoó í bwēn kú mpúy, kú wóós mənkenyad. ¹⁸ Bí á ka də bey nə mbii bí mə də gwágula isá yí. Mpugá ná muud jí nə baalé fəg yé, Zembí mə bá kwádula nyə nywo. Nji nyəəŋg cugé námə fwo bə nə ndí yé, Zembí mə bá mēel yíl nyə bábaalé á ngə *búgula ná a jí nə ndí yí.»

¹⁹ Nyəəŋgú mə Yésus bənəŋ omínyəŋə bé bwə mūsə jē ná bwə zə nyədí. Nji, bwə a shígé bə nə ŋkul mə shish nyə kúnə-kúnə nəcé buud bulələ bulya. ²⁰ Bwə mú ka jaaw Yésus ná: «Nyəəŋgú woó bənəŋ omínyəŋə bwə básə na tśón, bwə ngə jii dúg wo.» ²¹ A mú bəsa nə bwo ná: «Nyəəŋgú waamə ná omínyəŋə báamə wə buud bwə ngə gwág Milású mí Zembí bwə ngə sá nda mí ngə cí ná.»

*Yésus mə cweel ŋkwə
(Mat 8.18, 23-27; Mak 4.35-41)*

²² Í á bə dúlúgá jwówúd ná, Yésus mə kəwa byóólúd bənəŋ ompwiín bé, a mú cí nə bwo ná: «Sə líínágá mən mēga kə fanwíny.» Bwə mūsə wú bwúŋúd kə bwag. ²³ Yésus mú kə gwəd ompwiín bé bwə ngə júgə. Məma

ŋkwə mūsə zə kung mən, məjúwó mə mú lwándula byóólúd, í mú bə bwə ŋkí wagawo. ²⁴ Ompwiín bwə mú kə juumashi nyə ná: «Mása, Mása, sá wál zə yə.»

A mūsə juum, a ŋkáánd nə ŋkwə, ŋkáánd nə ikwə í məjúwó, byēsh í mú cwaalawo, mən mə mú bə ná shēe. ²⁵ A mú cí nə bwo ná: «Búgú jín jí ngow?» Inkunjúund í mú bii bwo, bwə ngə bul bí. Bwə mú ngə nyíməbula bwámé nə bwámé ná: «Nyáyé múúd éga nyé! A ká námə lās, təə ŋkwə, təə məjúwó í bálé sá nyə məgwág ii?»

*Yésus mə yíl njumbálu məjamb
(Mat 8.28-34; Mak 5.1-20)*

²⁶ Bwə mú kə səl byóól shí á Ogerazenyé, nə bēendyá nə Galilé. ²⁷ Yésus ngə námə wú byóólúd tśw shí, ngwól múúd a ngwəla mú zə bwəma nə nyə. Muud wəəŋgú nyə á bə nə məjamb. Bweyálə nyə á bwey də jii shushwáas, kú jii mánjów, də jii nji məshwəŋ dí. ²⁸ Dúgúla múúd éne nyə á dúg Yésus yí, nyə a bwú ŋkwimbyé a mú zə búla nyə shí məkuú. A mūsə kím ná: «Yé Yésus *Mwán mə Zembí á gwów-gwów, shwə bāŋ nə iney? Mə jagula nə wo, kú bēeg tál mə cwúndud.» ²⁹ Nəcə Yésus nyə a lās nə bów-bów shishim mpəl dí ná í wúg muud wəəŋg nyúúlúd. Í á də bád nyə ija ija, bwə dúgá wóla nyə nə mikwoolú mí inkwánz, də wá nyə mimbwagə məkuúd shú ná bwə baagula nyə. Nji nyə á də tí isá íni byēsh, jamb í mú dú kə nə nyə íkál í á də bə kú nə buud yí. ³⁰ Yésus mú jí nyə ná: «Jínə dwə wə zə?» Nyə ná: «Jínə dām wə Kínda,» nəcé ncúlyá məjamb mə á bə nyə nyúúlúd. ³¹ Məjamb mə mú téég Yésus məbwə ná a kú cí nə bwo mpəl dí ná bwə kág bí ncíməd. ³² Na, məma səənz ŋkuú í á bə í ngə də cínəŋg mbəŋúd. Məjamb mə mú téég Yésus məbwə ná a máguləg ná mə kág nyii ŋkuúd. ³³ Məjamb mə mūsə wú múúd éne dí, kə nyii ŋkuúd. Də lú ŋkuú dəəŋg dēsh mú dad wú mbəŋúd kə juwa mən nə ndéé fudə. ³⁴ Buud bwə á ngə baagula ŋkuú wá, dúgúla bwə mə dúg sá í amə cə yí, bwə mú wēənz kə ngə jaaw buud ngwəla nə mīləəm mīləəm. ³⁵ Buud bwə mú wú kwáádə zə, zələ dúg sá í amə cə yí. Bwə mú zə kwey múúd məjamb mə á wú éne a njúl nə mikáándə nə fwámé fúg, a njúl Yésus shí məkuú. Bwə mú gwág inkunjúund. ³⁶ Buud bwə á dúg sóólúgú í á sīy wá bwə mú jaaw bwo nda njumbálu wəəŋg í á *dúg cug ná. ³⁷ Ná ndéé, zhwoɡ buud bēsh wá shí Ogerazenyé bwə mú zə, zə cí nə Yésus ná a kyéyug wú bwədí shíd, nəcé í á bə fwámé inkunjúund í mə bii bwo. Yésus mú nyingə kəwa byóólúd, nyingə nə mpəsə. ³⁸ Muud nyə á bə nə məjamb yé, mú téég nyə məbwə ná a ŋwág nyə nyədí gwoəŋəd.

Yésus mú yidá nying nyə ná: ³⁹ «Nyíngág kə wódi njw kə jaaw sá jêsh Zembí má sá wo yí.» A músə kyey, lína ngwála wêsh a ngə jaaw sá jêsh Yésus má sá nyə yí.

*Yésus má gwûmushi shilə mə Zharus
(Mat 9.18-26; Mak 5.21-43)*

⁴⁰ Nyingólə Yésus nyə á nyingə yí, buud bwá á shwas nyə áncuncuma, nəc é á bə bwá ngə bwánd nyə. ⁴¹ Ká dóg ná, ngwól múúd nə jíná ná Zharus, a njúl njwú á *mpáánzə minjígulá, má zə ná ndeé zə kúd mábwón shí, téég Yésus mabwə ná a kág nyi nyádí njów. ⁴² Muud wəongú nyə á bə nə súsású ngwúd nə ngwól í njúl nə mimbú wúm nə mimbá. Súsású joongú á í ngə júgula.

Ja Yésus má tí njəond kələ wu yí, buud bwá mú zə ngə shúsə nyə ikóómb byêsh.

⁴³ Ngwól mudá nyə á bə cínəng məcú má á də wú nyə nyúúlúd té mimbú wúm nə mimbá. Mudá wəongú nyə á kəenzh məbii mé mēsh minjw mú mabyan dí nji a kú yál. ⁴⁴ Nyə á ka shísh wə Yésus ngə mpəsə kwoŋ, a mú kúnya nə nyə lwá lú káandá, məcú tōw ntāg nyə.

⁴⁵ Ná ndeé Yésus mú cí ná: «Zá má kúnya nə mə éne?» Buud bēsh bwá mú ngə kilya nə ndeé Pyēr mú cí ná: «Mása, buud bwá ngə bə wo áncuncuma bwá ngə shúsə wo.» ⁴⁶ Yésus mú cí ná: «Ngwól múúd má kúnya nə mə. Mə má gwáduga nyúl mpífá má wú mə nyúúlúd.» ⁴⁷ Mudá éne mú mpu ná a cugé ná shwoód. A mú zə a ngə lílya, zə wusə nyúúl shí Yésus dí mpwóómbúd, zə jaaw búúd bēsh sá í ámə sá ná a kúnyág nə Yésus yí, a jaaw námá nda nyə ámə yál cə nə cé ná. ⁴⁸ Yésus mú cí nə nyə ná: «Shilə wám, wo má *dúg cug nacé búgə gwó. Kaág nə shee.»

⁴⁹ A ngə ná lās ntáni, muud mú wós wúla wə njwú á mpáánzə minjígulá, zə jaaw nyə ná: «Súsás gwó má ya, kú ná bəeg ntágula Yíguli.» ⁵⁰ Yésus mú gwág, a mú cí nə Zharus ná: «Kú bəeg fúnda, bəg nji nə búgə, nyə é cugə.» ⁵¹ Ja Yésus má kə wós njów yí, a mú ban ná ngwól múúd shús kú nyí, nji Pyēr nə Yuánes nə Zhák nə sóongú mwán nə nyəongú mwán. ⁵² Bēsh bwá á ngə jii súsású joongú, ngə tədəwa. Yésus mú cí ná: «Kúgá ngə jii, nyə afwóyé ya, a ngə yida já.» ⁵³ Nda bāŋ bwá á mpu ná súsású má yə ná, bwá á yida ngə cágula Yésus. ⁵⁴ Yésus nywáá mú bii súsású mbwəd, a mú cí gwów-gwów ná: «Mwán, wóólóg!» ⁵⁵ *Jím mə mwán mú nyingə zə nyə nyúúlúd, a mú wóol cə nə cé. Yésus mú cí ná bwá yəg nyə sá má dá. ⁵⁶ Obyál ó mwán bwá mú bul káam. Yésus mú báasulə bwo ná cí bwá kú jaaw múúd sá í ámə cý yí.

9

*Yésus má kənd búúd ó lwámá bə
(Mat 10.1-14; Mak 6.6-13)*

¹ Yésus nyə á ka jów *buud ó lwámá wúm nə óbá, a mú yə bwo ŋkul nə kéénd á dúla yíl búúd məjamb, nə ŋkul á dúla lwag bwo məbwás. ² A mú kənd bwo ná bwá kág ngə cúnda Faan má Zembí, kə ngə lwag mimbál. ³ A mú cí nə bwo ná: «Bí kú ŋwa íbaduga í njəond, tō wəgátig, tō baamutálá, kú kə nə buléd, kú kə nə mwəanē; muud kú bwáád íshimí íbá. ⁴ Bí ó jii njów bí ámə nyí yíid, bí kə bá tí cínəngú kə shwóg. ⁵ Búúd bwá ká bá bə kú lág bí wúl ngwála dí, bí wú cínəngú, bí kúda fumbyá í ámə nada bí mákuú dí yí.* Sólágú wəongú í lwágula bwo ná bwá má byaagula. ⁶ Buud ó lwámá boong bwá mú kyey, ngə kə muloom muloom, ngə kə bwiing Jójó Kéel, bwá ngə lwag buud kál jêsh.

*Herod mə jág Yésus
(Mat 14.1-2; Mak 6.14-16)*

⁷ Herod á tatarák† mú gwág isá byēsh í á ngə sý yí. A mú bə kú ná mpu sá á tédágág yí, nacé bóól búúd bwá á ngə cí ná Yuánes má gwúm; ⁸ bóól ná Eli wə má nyingə lwóya nyúúl éne; bóól ná ngwól *múúd micúnda ayág wə má gwúm éne. ⁹ Herod mú cí ná: «Mə wə mə a cigə Yuánes cún. Nyáyé múúd nye mə búl gwáduga ntága éga?» A mú ka ngə sý ná a dúg Yésus.

*Yésus má yə búúd idaw
(Mat 14.13-21; Mak 6.30-44)*

¹⁰ *Buud ó lwámá bwá á ka nyingə. Bwá mú zə jaaw Yésus sá jêsh bwá á sá yí. Yésus mú ŋwa bwo, bəónŋ bwá wú búúd dí, kə bwáméfwó ngé ngwála bwá dú jów ná Betasayida yí. ¹¹ Ncúlyá buud bwá mú mpu ná bwá ngə kə nún, bwá mú bə nyə áncuncuma. Yésus mú lág bwo, a mú ngə bwiing bwo isá í dúgáya nə Faan má Zembí yí, a ngə lwag boong bwá á ngə jii luug wá.

¹² Ja kugá má bii shí yí, buud ó lwámá wúm nə óbá bwá mú shísh wə Yésus zə cí nə nyə ná: «Cíg nə bwo ná bwá nyingə, bwá kág ngə já məkwaádá nə ibaafé yá wa kúná-kúnə, bwá kə sý sá má dá nacé sá bí wa bugád.» ¹³ A mú cí nə bwo ná: «Bíméfwó yágá bwo sá má dá.» Bwá nə né ná: «Sé cugé nə sá, nji íbuléd ítóon nə oshú óbá. Ka nji ná séméfwó sá má kə kusə búúd óga bēsh idaw, í ka tēem kwaga nə bwo.» ¹⁴ Buud bwá á bə cínəngú í bə budúm otóshin otóon. Yésus mú cí nə *ompwín ná bwá jílug bwo shí ikínda ikínda, kínda jêsh nə buud í bə mawúm mótóon. ¹⁵ Bwá mú

8:43 Ləv 15.25-27

8:44 Mat 9.20

8:48 Mat 9.22

8:52 Yuá 11.11-13

8:54 Mak 5.41

8:56 Mak 7.36

9:1 10.1-12

9:2 11.2

9:3 22.35

9:5 Mis 13.51

* 9:5 Ja Oyúden bwá á də kúda fumbyá mákuú dí yí, bwá

á də lwágula ná, kúkúl shí bwá ámə tál mákuú mán yí, bwá má kál gwo nə buud bí cínəng wá ná bwá músə sá nyéé. 9:7

9.19 † 9:7 Tatarák: Ciyá ní í cugé ciyá mákaa; nji í kó ná «ngwámuna nyə á ngə jwú nə mpál nş á ŋkúmba faan yé». Dúgúg námá Mat 14.1; Luk 3.1, 19; Mis 13.1. 9:9 23.8 9:10 Mat 15.32-39 9:10 6.13; 10.17

námá sá ntó, shîn jil búúd bêsh shí. ¹⁶ A mú ka nwa íbuléd ítón ná oshú obá óni, a bân mîsh gwôw, yə Zembî akîba. A mú fêy byo yə ómpwîín bé bwá kə ngə yə buud. ¹⁷ Buud bêsh bwá mú də, jîlə, idaw lág. Bwá mú seeng íkál í á lág yí, wá mábwumúd tǎn mábwumú wúm ná mábá.

Yésus jisə Mesî

(Mat 16.13-21; Mak 8.27-31)

¹⁸ Í á ka zə bə, a má kə koogú kə jəgula nə Zembî, ompwîín bé bwá mú kə seengya nə nyə. A mú jî bwo ná: «Buud bwá ngə ci ná mə jisə zə?» ¹⁹ Bwá mú bəsa ná: «Bóól búúd bwá ngə ci ná wo jisə Yuánes Nduu-buud, bóólúgá ná wo jisə Eli, bóólúgá ná wo jisə ngwól *múúd micúndá ayág má gwúm yé.» ²⁰ A mú ci nə bwo ná: «Ká bi bân bí ngə ci ná mə jisə zə?» Pyêr mú bəsa ná: «Wo jisə *Krist Zembî nyə á nti yé.»

Buud bwá bə Krist wá

bwá bá námá jug

(Mat 16.24-28; Mak 8.34-9.1)

²¹ Yésus mú mpu báásulə bwo ná ci bwá kú bwele jaaw múúd ntó. ²² A mú ka jaaw bwo ná: «Í jî shú má *Mwân má Múúd ná ocúmbá buud wá loom ná milúúú myá ofada ná *Oyíguli ó məcəç bwá kəg jág jugushi nyə, bwá kudəwa nyə, bwá gwú ntág nyə. Njî á bá gwúm shwon dí jwów lú léel.» ²³ A mú ci nə bêsh ná: «Nkí muud má cəel bə mə, a bág kú jəgula nyáməfwó; a nkényág kwolós jé jwów dəsh, bə mə. ²⁴ Nəcə, múúd mə ká kaambələ nə cug jé, a yida jímبال gwo. Nyəng mə jímبال cug jé nacé mə yé, a faam. ²⁵ Nkí muud má bii mábii mēsh má shí ga, njî á yə, nkí ntág ná a ntámá cug jé, wáyé mfií nyé é bə ná ndí cínəng yí? ²⁶ Mpugá ná muud má gwág mə shwón, gwág íciyá byám shwón yé, Mwân mə Múúd mə bá námá gwág nyə shwón ja á bá zə a ngə nkənəwa mənknəwa mé ná mənknəwa mə Sónngú, bānñ míféeshá mí *wəngəles myé dí yí. ²⁷ Búbálé má jaaw bí ná, bóól búúd básá wa óga, bwá abulé bwele yə, bwá kú fwo dág Faan má Zembî.»

Yésus mə lwóyá mîlwaná myé

(Mat 17.1-8; Mak 9.2-8)

²⁸ Í á ka zə bə, Yésus má shîn lās ləsú ni, mwôw má mú cə je bə mwəomb, nyə á nwa Pyêr nə Yuánes nə Zhāk. Bānñ bwá mú bád mbúnjéd gwôw kə jəgula nə Zembî. ²⁹ Ja nyə á ngə jəgula yí, mpwoombú nyé í á shwǝpla, mikáándé myé mí mú bə nkí fumə, mí ngə faan nda njəs. ³⁰ Seegya ná buud obá, Moyíz bá Eli bwá mú bwá ngə lésna nə nyə. ³¹ Moyíz bá Eli bwá á lwóya mənnyúíl milwanád. Bwá

mú ngə lésna nə Yésus shú shwiy á bá kə yə Yurúsalem yí. ³² Na nyə á bə, Pyêr bānñ buud ó gwoong bə bwá mú ígwád ná cúg. Bwá á ka juum, bwá mú dág Yésus ngə jág nkənəwa, buud obá bwá ngə lésna nə nyə. ³³ Ja Moyíz bá Eli bwá á ngə béegya na Yésus yí, Pyêr nyə á ci nə Yésus ná: «Mása, nywaálə ngólə jî wa. Sə shúmaga məbanda malóól, ngwúd shú dwô, dúl shú má Moyíz, dúlúgá shú má Eli.» Nyə á shígé mpu sá nyə á ngə ci yí.

³⁴ A ngə ná lās ntáni, seegya ná gúndé í má zə búdal bêsh. Inknkúúnd í mú bii fwo ja bwá má dág gúndé má búdal bwo yí. ³⁵ Kál í mú wú gúndá jəng dí ná: «Mwân waam má á fēsh wá éga. Ságá nyə məgwág.» ³⁶ Ja kál í má shîn lās ntáni yí, bwá mú dág Yésus njî nyáməfwó. Bwá mú jî ókál-ókál. Bwá á jî mwôw məngéd kú jaaw tə muud sá bwá á dág yí.

Yésus má lwag wúl mbâl jamb

(Mat 17.14-21; Mak 9.14-27)

³⁷ Jwôw í á bə cínəng yí, bwá má shulə wú mbún dí, buud bwá mú zə bwəma nə nyə áncuncuma. ³⁸ Ká gwág í, ngwól múúd má kím ná mənknəmbə mə búúd dí ná: «Yíguli, má jəgula nə wo, kandag mîsh dág mwân waamé dí. Mə jî nə nyə njî ngwúd éne. ³⁹ Jamb í du bii nyə, a mú du kím, ifúlúg í dágá wósə nyə mpud. Jamb í du jugushi nyə ná ndeé í ka tēem zə ngə bíd nyə í má fwo líduga. ⁴⁰ Mə ámə jəgula nə *ompwîín bwô ná bwá yílúg nyə jamb dəngú, bwá shígé kwag.» ⁴¹ Yésus mūsə káam ná: «Wúul! yé óhááden óga! A bówələ bí mítédúgá e! Mə e bá kə ná bí ntáni kə wósə ngow? Mə é bá jisow bí kə kuma jáyé ja? Zaa mə nə mwân woó wəng.» ⁴² Mwân ngə shísh wá Yésus í, jamb mú kadəwo nyə shí, ngə jág sagusə nyə. Yésus mú nkáand nə jamb, a lwag mwân ná ndeé a nyíng kənd nyə wá sósngú. ⁴³ Dúgúlə búúd bêsh bwá á dág misóólúgú mí Zembî yí, bwá á káam ntə nkúl.

Buud bêsh bwá ngə ná káam isə byēsh Yésus nyə á ngə sá yí, nyc mú ci nə ompwîín bē ná: ⁴⁴ «Mpugá gwágulə ləsú má zə lās ga: *Mwân mə Múúd wál bá zə kaanz məbwə má búúúd.» ⁴⁵ Njî bān bwá á shígé mpu gwág ləsú wəngú, í á bə bwo shwílyá ná bwá kú gwág nda í kál ná. Bwá á ka ngə fúnda jîlə nyə ləsú wəngú.

Zə má ntə bóól

(Mat 18.1-5; Mak 9.33-37)

⁴⁶ Bwá mú zə tééd sənúsálə mákál ná bwá cəel mpu nyəng jî bul bə fwámé múúd bwádí gwoong dí yé. ⁴⁷ Njî Yésus nyə á bwey mpu

9:17 20j 4.43-44 9:18 5.16 9:19 9.7-8; Luk 1.17; 7.16 9:20 Mat 16.16; Luk 22.67 9:21 9.36 9:22 9.43-45; 17.25; 18.31-34; 24.6-7 9:23 14.27; 17.33; Mat 10.38-39; Yuá 12.25-26; 1Pr 2.21 9:26 12.9; Mat 10.33; 2Tm 1.8; 2.12 9:27 Mat 16.28 9:28 5.16 9:29 2Pr 1.16-18 9:31 9.22; 13.33 9:32 Yuá 1.14 9:35 3.22; Mbá 18.15 9:36 9.21 9:43 9.21-22 9:45 18.34 9:46 22.24-26 9:48 10.16; 22.26; Mat 10.40; 20.26-27; Mak 10.43-44; Yuá 13.20

sâ bwá á ngə táduga bwádí mílámúd yí. A mú nwa gúl kúkágá, tál nyádi kúná-kúna. ⁴⁸ A mú ci ná bwo ná: «Muud mə lég kúkágá ga jíná dām dí yé, a mə lég mə. Muud mə lég ntág mə yé, nwa alágé mə, a lég múúd nyə á nti mə yé. Mpugá ná muud mə nwa nyáméfwó zhizhe mpádúgá nyín yé, nyə wá jí fwámé múúd ntə bósól.»

*Muud mə bá kú lúmbuli yé ngə magala
(Mak 9.38-41)*

⁴⁹ Yuánes mú ka zə lās ci ná: «Mása, sá ámə dág ngwól múúd ngə balan ná jíná dwó, ngə yíl buud məjamb ná ndí. Sá ámə ka kaambula ná nyə ná a kú ná ngə sá nəcə a cugé sádi gwoong dí.» ⁵⁰ Yésus mú yidá bəsa ná nyə ná: «Kúgá də kaambula ná a kú ngə sá, nəcə muud nyə angé ná mpíi bí yé, jí bídí kóómbúd.» ⁵¹ Fwála í á bə ná Yésus mə zə bá nkān wú shí ga dí yí í á ngə shísh. Ntə Yésus nyə á nwa cígulá ná taw jí taw jí a kə Yurúsalem. ⁵² Nyə á ka lwām bósól búúd ná bwá kág nyə shwóg. Bwá mú nwa zhí, kə nyíi dúl dánd á Samariya dí ná bwá kə kwəmusá, Yésus bág kə shigula cínəng. ⁵³ Nji, buud ɔ dánd dənəngú bwá mú ban ná bwá alágé nyə nəcə nyə á ngə kə ngéé Yurúsalem. ⁵⁴ Nda *ómpwíin bə Zhāk bá Yuánes bwá á dág ntə ná, bwá á ci ná nyə ná: «Cwámba, ye wó jí ná sá jówúg kuda í shúləg wú gwów zə cumbal jígal bwo?» ⁵⁵ Yésus mú yid, nkáand ná bwo, †[nyə ná: «Bí ampúyé wəəng shíshim í ngə shwambula bí ní.»] ⁵⁶ Bwá mú nwa zhí kə dúl dándúd.

*Bę́lə Yésus
(Mat 8.19-22)*

⁵⁷ Bwá ngə kyey zhí ná zhí, ngwól múúd mú ci ná Yésus ná: «Mə zə bá də bə wo kúl jəsh wó bá də kə yí.» ⁵⁸ Yésus mú ci ná nyə ná: «Ontə bí ná mikú, inunú ná maage, nji *Mwān mə Múúd cugé ná nkúmba kúl á dág já yí.» ⁵⁹ A mú ci ná ngwól múúd ná: «Bę mə.» Nyíni ná né ná: «Cwámba, fwog bíd mə, mə kəg dúl sónəngú waamə.» ⁶⁰ Yésus mú ci ná nyə ná: «Bídúg mímimbə mí dúlúg mímimbə myán. Wə, kaág ngə bwiing buud Faan mə Zembí.» ⁶¹ Ngwól múúd mú námé ci ná nyə ná: «Cwámba, mə zə bə wo. Nji bwándúg ná mə fwóg kə jóna ná njów búúd wām.» ⁶² Yésus mú ci ná nyə ná: «Múúd mə ká nkény bəəg ná á waad fambá, a nyingə yág dág mpəsə, muud wəəngú cugé ná mfíi Faan mə Zembí dí.»

10

*Yésus mə kənd búúd məwúm zəngbá
lwámád*

(Mat 9.37-38; 10.7-16; 11.21-24)

¹ Ja Cwámba nyə á shín lās isá íni yí, nyə á cwééd *ompwíin məwúm zəngbá ná óbá* a mú kənd bwo ná bwá ngəg ná kə óbá óbá íkúl byəsh nyáméfwó nyə á jəla ná kə yí. ² Nyə á lās ná bwo ná: «Dəgá, idəw í mə tí fambá mənəkund mənəkund, nji buud bwá kə saag wá búsə cíg-cíg. Ntə wə mə cí náəə: jəgulgá ná amádi fambá ná a kəndug buud, bwá zəg saag. ³ Kəgá, mə mə kənd bí nda bwán ɔ incwambə mpádúgá onəweny. ⁴ Muud kú kə ná *mwaanə nkí kwáám. Muud kú nwa bósól osílúfaas; muud kú bí jí məbádád zhí ná zhíi.

⁵ «Njów wəsh bí mə nyíi yí, fwogá ci ná: “Zembí sáág ná bí bəg ná shəe.” ⁶ Nkí ngwól muud á ná shəe jí cínəngú, məbádá mún mə kə nyádi; nkí ntə dí, mə nyingə zə bídí. ⁷ Bí ɔ jí njów wəəngú, bí də də ná ngul isá bwá é də yə bí yí, nəcə sósól məsáal mə jəla ná bə ná myána. Bí kú bá də kyey mínjow minjów. ⁸ Ngwála wəsh bí é nyíi buud lág bí yí, bí ɔ də isá bwá yə bí cínəng yí, ⁹ bí ɔ lwag mímibəl myá cínəng, bí jaaw bwo ná Faan mə Zembí í mú bí kúná-kúna. ¹⁰ Wəəng ngwála bí mə nyíi buud kə lág bí yí, bí kə tām dánd kə lās ná: ¹¹ “Sá mə kudə yə bí fumbyá a ngwála wán í ámə nada sá mákuú dí yí. Nji mpugá ná Faan mə Zembí í mə shísh kúná-kúna.” ¹² Mə mpú jaaw bí ná jwów Zembí mə bá zə sámb búúd mílāsú yí, a bá jagulə búúd ɔ Sódóm ntə ngwála wəəng. ¹³ Məntágula ná bí buud ɔ Korazín. Məntágula ná bí buud ɔ Betusayida námə. Nəcə bímbí lú *məshimbá mə mə wósó bídí má, mə á mbəm wósó Tir ná Sidon, buud ɔ nún bwá á mbəm námə bwey bwaád minkud jí ífí dí ná bwá cénd mítádúgá. ¹⁴ Ná ndéé, cígulə mílāsú dí, intágulí í Tir ná Sódóm í ábúlə bul nyaan nda bí bín. ¹⁵ Bí bān buud ɔ Kapernawúm, bí ngə táduga ná bí mə bá kə gwów? Mbə, bí mə bá yidá shulə kə ban mínjím. ¹⁶ Muud mə gwágulə bí yé, mə gwágulə mə. Muud mə bá kú gwágulə bí yé, mə bə kú gwágulə mə. Muud mə bá ntág kú gwágulə mə yé, a mə bə kú gwágulə múúd nyə á nti mə yé.»

*Ompwíin bwá mə kə nyingə ná məshusug
(Mat 11.25-27; 13.16-17)*

¹⁷ *Ompwíin məwúm zəngbá ná óbá† bwá mú kə nyingə ná məshusug bwá ngə ɔ ná: «Cwámba, təcem bə məjamb mə ámə ngə bə ná mægúg ná sá ja sá ámə ngə lās ná mwó jíná

9:50 11.23; Mat 12.30 **9:51** 24.50-51; Mat 19.1; Mak 10.1; Mis 1.9 **9:52** 10.33 **9:54** 20j 1.10, 12 **† 9:55** Míl micilyá mí ayág mí cugé ná icyá íni. **9:61** 10j 19.20 **9:62** 11.2; Flp 3.13 **10:1** 9.1-6 *** 10:1** Míl micilyá mí ayág mí ngə ci ná bwá á bə nji məwúm zəngbá. **10:4** 22.35; 20j 4.29 **10:5** 2.14 **10:7** 1Tm 5.18; 1Kr 9.6-14 **10:9** 11.2 **10:11** Mis 13.51; 18.6 **10:12** Mat 10.15 **10:13** Iza 23.1-16 **10:15** Iza 14.13, 15 **10:16** 9.48; Mat 18.5; Mak 9.37; Yuá 13.20 **10:17** 9.10; Mak 6.30 **† 10:17** Míl micilyá mí ayág mí ngə ci ná bwá á bə nji məwúm zəngbá. **10:18** Yuá 12.31; Mbá 12.9 **10:19** Sóm 91.13

dwô dí yí.» ¹⁸ A mú ci ná bwo ná: «Mə á ngə dúg *Sátan ngə kud wú gwôw nda njəs. ¹⁹ Mə má yə bí nkul ijwúga ná bí nyáálug onywá ná wəacálaafə ná makuú, bí nyaal námá mpífə má múúd ngə lúmbuli ná bí yé† nyêsh, sâ kú sâ bí. ²⁰ Nji bí kú bul gwág máshusug ná məjamb ngəlá magulə ijwúga bín, yidagá gwág máshusug ná mínə mún bəlá cilyá gwôw jon dí.» ²¹ Námá wəla dɔɔngú dí, Yésus mú kɔɔs ná məshusug má Nkɛŋkɛ Shishim, a mú ci ná: «Papa, Cwámba á gwôw ná shí, mə yə wo gúmə nəcə wo á shweel ompuyə bənɔŋ buud ó fəg isá iga, wo yida lwágulə ozhizhe ɔ búúd. Haaw Papa, ntó wə wó á cɛel ná í bág yé. ²² Dá nyə á cwámbulə mə isá byêsh. Kú ná muud mə mpú Zembí Mwân, nji Sónngú; kú námá ná muud mə mpú Zembí Sónngú, nji mwân ná muud yêsh mwân mə cɛél sâ ná a mpúg yé.» ²³ A mú yág dúg ómpwíin bɛ, ci ná nji bwo ná: «Bí bāŋ mīsh mún má má jəla nəcə má ngə dúg isá bí ngə dúg íni. ²⁴ Búbələ má jaaw bí ná, zhwog *buud ɔ micúndə ná minjwú-buud mí á cɛel dúg sâ bí ngə dúg yí, nji mí áshígé dúg. Bwə á cɛel gwág sâ bí ngə gwág yí, nji bwə áshígé gwág.»

Kanda Jɔɔ múúd á Samariya

(Mat 22.34-40; Mak 12.28-31)

²⁵ Ka dúg ná, ngwól *Nkume məcɛɛ mə zə bwówulə nyə jí nyə ná: «Yíguli, mə sáág jí ná mə légúg cug á kanduga kanduga?» ²⁶ Nyə ntəg ná né ná: «Jí jí cilyá *mbwoomb məcɛɛ dí yí? Wó dú lɔ cinaŋg ná jí?» ²⁷ A mú bɛsa ná: «Wó jəlá ná cɛel Zembí woó Yawé ná lám wô wêsh, ná *shishim wô wêsh, ná nkul nywô nyêsh, ná lúú wô wêsh. Wo cɛel námá múúd yêsh jisə wo kúnə-kúnə yé nda woméfwó.» ²⁸ Yésus ná né ná: «Wo má bɛsa mbií í jəla yí. Sáág ntó wo bāg du cug.» ²⁹ Nye, cɛəlulə lwágulə ná á jí tətəlí, a mú jí Yésus ná: «Muud jí má kúnə-kúnə wə zə?»

³⁰ Yésus mú nyingə lás, a mú ci ná: «Ŋgwól múúd nyə á ngə wú Yurúsəlem ngə shulə kə Zheriko. Izhilungaanə í mú bií nyə zhííd, déég nyə isá byé byêsh, yíd nyə ná ndeé lúga nyə cíg-cíg ná á fuda. ³¹ Í mú jé ná ngwól fada kyéyug zhíi nyɔɔngúd. A mú dúg múúd wɔɔngá, a mú cɔ lúú tál gwôw. ³² Ngwól *Levíť mú námá zə wós kúl jɔɔngúd, a dúg múúd éne, a cɔ lúú tál gwôw. ³³ Nji ngwól múúd á Samariya ngə námá kyey yé njɔɔnd í, a mú wós kúl múúd éne nyə á bə á mbwúg yí. Ja á má dúg nyə yí, lám mú bul cey nyə cwú. ³⁴ A mú shish kúnə-kúnə, a lwag nyə mafəŋ ná məwúdə ná wáan ná ndeé á shín wóla. A mú

ŋkɛny nyə bəd nyádí jakáás dí, kə ná nyə njów ójɔŋ kə kweemb nyə. ³⁵ Mán malám, muud á Samariya mú ŋwa ódanarí obá, yə múúd njów ójɔŋ. Nyə ná né ná: «Kweembugá mə muud éga. Bímí dɛsh wo é kwo kɛenzh shú dé yí, mə é zə nying wo ja mə é nyingə yí»». ³⁶ Yésus mú jí ná: «Búúd olól óni bɛsh dí, nyáyé nyə á bə muud izhilungaanə í á yíd yé kúnə-kúnə yé?» ³⁷ Yíguli məcɛɛ ná: «Jísə nyɔɔng nyə á gwág nyə cey lámúd yé.» Yésus mú ci ná nyə ná: «Kaág, wo kág sâ ntó.»

Lāŋ má Mááta bá Mariya

³⁸ Ja Yésus bənɔŋ *ompwíin bɛ bwə á ngə kyey yí, bwə á kə nyíi dúl dándúd. Ngwól múdá nyə á bə dánd dɔɔng dí ná Mááta, a mú lág bwo nyádí njów. ³⁹ Mudá wɔɔng nyə á bə ná mínyɔŋú ná Mariya. Nyə á zə jí Cwámba shí makuú, du gwágulə ləsú yé. ⁴⁰ Mááta nye nyə á ngə yíŋga ná zhwog iság-ság shú ójɔŋ. A mú ka zə, zə ci ná Cwámba ná: «Ja Mariya má yida bíd ná mə ngág ná sɛy məmɛfwó ga, sâ jɔɔng í acíyɛ wo sâ? Cíg ná nyə ná á zág kwiid mə.» ⁴¹ Cwámba mú bɛsa ná nyə ná: «Mááta, Mááta, wo ŋgə kənd lám gwôw ngə ntágulə nyúúl ná zhwog isá. ⁴² Sâ jí ná mfií yí jí nji ngwól. Mariya má fɛêsh sâ í búl nywa yí, muud nyə abále kwo ŋwa nyə gwo.»

11

Yésus má jígúli ómpwíin majagula

(Mat 6.9-13)

¹ Dúl jwów dí, Yésus nyə á bə gúl kákúléd a ngə jəgula. Ja nyə á yow jəgúlálə yí, ngwól *mpwíin yé mú ci ná nyə ná: «Cwámba, jígúlig sá jəgúlálə nda Yuánes nyə a jíguli bɛ ómpwíin ná.» ² Yésus mú ci ná bwo ná: «Ja bí má bá du jəgula yí, bí ɔ bá du ci ná:

Papa,

Jíná dwô í bág ná gúmə ntɔ sâ jêsh.

Ijwúga byó í zág.

³ Yág sá idaw í jəlá ná sá yí jwów dɛsh.

⁴ Juug sá *misəm misú

nəcə sá ngə námá juu buud bwə ngə byaagula ná sá wá.

Wo kú bíd ná məbwəbúlán má ntɔ sá nkul.»

⁵ A mú nyingə ci ná bwo ná: «Shé fwógá ná ci ná ngwól múúd ná bídí jí ná yé shwá. Muud wɔɔngá ka kə wə shwá yé mpwó-bulú kə ci ná nyə ná: «Wey e, kwalug ná mə ibuléd ilól ⁶ nəcə ngwól shwá waamə ngə zhu njɔɔnd dí, a má wós mə ká njów mə kú ná sá má yə nyə.»

⁷ Shé fwógá ná ci ná shwá yé má bɛsa ná nyə nún njów dí cwú ná: «Kú zə ntágulə mə, sənɔŋ bwán bəm sá má bwey já shí, mə cugə ná nkul wól zə yə wo ibuléd.» ⁸ Má jaaw bí ná, tɛɛm

† **10:19** múúd ngə lúmbuli ná bí yé: Wa jisə Sátan.

10:20 MmN 32.32; Flp 4.3; Mbá 3.5

10:21 4.18; Mat 11.25

10:22 Mat 11.27 **10:24** 1Pr 1.10-12 **10:25** 18.18; Mat 19.16; Mak 10.17 **10:27** Mat 22.37, 39 **10:28** Lev 18.5; Rom 10.5; Gal 3.12; Yuá 13.17 **10:33** múúd á Samariya: Mat 10.5; Luk 9.52; 17.11, 16; Yuá 4.9, 39-40; Mis 1.8; 8.1, 5, 14-17, 25; 9.31 **10:38** Yuá 11.2; 12.2-3 **11:1** 5.16 **11:2** Ijwúga byó: 4.43; 9.2, 62; 10.9, 11; 17.21; 19.11; Mis 1.6-8; 19.8; 28.23, 31 **11:3** 12.22-32 **11:7** 18.5

bə ná a cugé nə ŋkul wəol zə yə nyə ibuléd ná a ji shwá yé, nyə é wəol nacé ŋgwól sála kángá ŋgwóómbúlú, nyə é zə yə nyə sá jēsh á ŋgə gwaámbyí.

⁹ «Μεε má ka ci ná bí ná: Gwaámbugá Zembí, nyə é yə bí; sógá, nyə e lwó bí; kudagá mbē, nyə é juw. ¹⁰ Nacé muud mā gwaámbyí yé nyə é bíi, muud mā sɔ́ yé nyə é kwey, múúú mā ká kudə mpumbé, bwá juw nyə wə. ¹¹ Nyáyé sóŋgá mwān na bídí gwoonɔ́ dí jí nə ŋkul sá ná mwān yé gwaámbyí nyə shú, a yidá yə nyə kuwó nywá yé? ¹² Nkí ntág ná Mwān yé gwaámbyí nyə kíí, a yidá yə nyə acáaafá? ¹³ Nkámúsá bí, tɛem bə nda bí búsa nə mbíya mílám ní, bí mɛ́ də yə bwān bún isá í ányunywaá. Nkámusa ná Dá á gwów; nkí bí mā gwaámbyí nyə Nkénkɛ́ Shíshim, a yə bí.»

Yésus má lwag ákúmalwá a fífi

(Mat 9.32-34; 12.22-30; Mak 3.22-27)

¹⁴ Yésus nyə á ŋgə yíl muud jamb í á wá nyə mánkədad ná a bág fífi yí. Í á ka bə ná, ja jamb í á wú yí, muud wəonɔ́ ŋyə a tééd lásúla, buud bēsh bwá mú ŋgə káam. ¹⁵ Bóól búúú wá cínɔ́ŋgá bān bwá mú yidá ci ná Beluzebul* wá ŋgə yə Yésus ŋkul ná a ŋgə ná yíl buud məjamb. ¹⁶ Bóólúgá bwá mú zə nə njígá mábwbábulán wá Yésus, zə ci ná a wéeshúg bwo gúl *sá í ntɔ́ búúú ŋkwón yí, í ŋgə zhu gwów. ¹⁷ Nyə mú mpu mítádégá myán, a mú ka ci ná bwo ná: «Búúú ɔ́ dúl faan bwá ká bóóg ŋgə lúmbuli bwámé nə bwámé, faan daonɔ́ í é jɛ́ ɛ́ nə mpaá. Búúú ɔ́ wúl njów bwá ká bóóg ŋgə lúmbuli bwámé nə bwámé, njów búúú wəonɔ́ jím. ¹⁸ Bí ŋgə ci ná Beluzebul wá ŋgə yə mā ŋkul ná mā ŋgəg nə yíl buud məjamb. Ntɔ́ jí ná *Satan má yidá nyingə cuwo, ŋgə yíl nyəmfwó. Ká dé faan í é ka tów na ntúdel? ¹⁹ Nkí Beluzebul wá ŋgə yə mā ŋkul ná mā ŋgəg yíl buud məjamb nda bí ŋgə ci ná, zə nyə ŋgə yə buud bún ŋkul nyəonɔ́? Ngaá bwáméfwó bwá ŋgə mpu lwágulə bí ná sán ná bí búsa nə mabɛ́ɛ? ²⁰ Nji, nkí nyiná mbwá má Zembí wá í ŋgə yə mā ŋkul ná mā yílúg buud məjamb íí, mpugá ná Faan má Zembí í mú wa. ²¹ Ja ŋkuŋkúl múúú wí nə fwámé isá í dásóm í ŋgə baagulə njów yé yí, muud cugé nə ŋkul kúnya nə mabii mé. ²² Nji múúú mā ntɔ́ nyə ŋkul yé má ká námá zə, zə figə nyə shí déég nyə məkəwɔ́ mā dásóm á dū *búgula má, muud wəonɔ́ mɛ́ ka tɛem ŋwa mábii mé ŋgə kaaw buud. ²³ Muud mā bə kú kɛem mā yé ŋgə lúmbuli nə mā. Muud mā bə kú zə wá mábwbá ná sáná sá séŋgug yé, a ŋgə yidá caam.»

Yésus mā yá búúú minjúgúlá mimbii mim-bii

(Mat 12.43-45)

²⁴ «Ja bów-bów shíshim í dū wú múúú nyúúúlú yí, í dū ka ŋgə jéŋla mǎshí mā mish-wéeshá ŋgələ sɔ́ wogá. Nji nkí í bə kú kwey wogá, í mú táduga ná: “Má zə nyingə kə mǎdí njów kúl má á fwo dū ji yí.” ²⁵ Í ká zə kwey njów ŋgwámbulá, sá jēsh jə kwambulá, ²⁶ í é kə ŋwa mílúgá mishíshim zangbá mí njúl nə ŋkád ntɔ́ wáméfwó, bǎnɔ́n bēsh bwá mú kə nyíí njów, kwambulə jiya cínɔ́ŋg. Ná ndéé, cug mā múúú wəonɔ́ í mú nyingə jág bów, ntɔ́ mbii í á fwo dū bə yí.»

²⁷ Í á ka zə bə, Yésus ŋgə lás ntáni, ŋgwól múdá mú wéeshuli kál mánkúmbə mā búúú dí ci ná nyə ná: «Mudá nyə á byá wo nyéŋg wo yé nywáá má jala.» ²⁸ Yésus nyə mú ci ná: «Buud bwá ŋgə gwág Milású mí Zembí wá, bwá ŋgə sá nda mí ŋgə ci ná, bwó wá bwá má jala.»

²⁹ Buud bwá á ka ŋgə sɛɛŋgya nkí bulya. Yésus mú ci ná bwo ná: «Mbeɛ kala búúú í njúl nkí bów, í bálé jí ná mā wéeshúg bwo gúl *sá í ntɔ́ búúú ŋkwón yí! Bwá abulé dág gúl sá í ntɔ́ búúú ŋkwón yí, nji jəonɔ́ í á bə ná Zhwónas yí. ³⁰ Nda Zhwónas nyə á bə sá í á ntɔ́ buud ɔ́ Ninivə ŋkul ná, ntɔ́ námá wá *Mwán má Múúú nyə é bə sá í ntɔ́ búúú ɔ́ kala ga ŋkul yé. ³¹ Jwów Zembí mā bá zə sám bwá búúú mílású yí, Cí ámuđá í á wú *mǎkóól má jwów† yí í bá tów tǎtálí yə kala búúú ga mabɛ́ɛ. Nacé nyə á gwaa zhu íjumə í shíd zə gwágulə fəg má Sálumun. Dugá, sá í ntɔ́ Sálumun yí jisə wa. ³² Buud ɔ́ Ninivə bwá bá námá tów tǎtálí, yə kala búúú ga mabɛ́ɛ. Nacé báá bwá á cénd mítádégá ja bwá á gwág cúndə Zhwónas nyə a cúndə yí. Dugá, sá í ntɔ́ Zhwónas yí jisə wa. ³³ Muud cugé nə ŋkul sá ná, a jida lámba ná ndéé a kə shweel dwo shí táwuli. Í dū bə a yida tál dwo cé lámba dí ná buud bwá nyíí njów wá bwá dágúg mənkenya. ³⁴ Jús dwó dásə lámba á nyúúúl nywó. Jús dwó í ká bə kú nə bwas íí, nyúúúl nywó nyésh bə mánkenyad. Nji, jús dwó í ká bə nkí bów, nyúúúl nywó bə yidágúd. ³⁵ Ntɔ́, wo ɔ́ bey ná mənkenya mǎsá wódí má mǎ bág yidágú. ³⁶ Nkí nyúúúl nywó nyésh í bə mánkenya dí kú nə kúkál jisə yidágúd yí, nyúúúl nywó nyésh í faan nda ja lámba í kwan wo nə mənkenya mé yí.»

Yésus mā lás nə Ofarizyēn bǎnɔ́n Onkume ɔ́ mǎCɛ́ɛ

(Mat 23; Mak 12.38-39)

³⁷ Ja Yésus nyə a shín lás yí ŋgwól *Farizyēn nyə a jów nyə ná a kág də nyásí njów. Yésus

11:9 Mat 7.7 11:14 Mat 9.32-34 * 11:15 Beluzebul wá Njwú íbów-bów í mishíshim. 11:16 Mak 8.11; Mat 16.1
11:20 17.21 11:30 Iza 49.24 11:23 9.50; Mat 9.40 11:26 2Pr 2.20 11:28 8.21 11:29 Mat 16.2-4;
Mak 8.12; Yuá 6.30 11:30 Zhn 2.1 11:31 10j 10.1-10 † 11:31 mǎkóól má jwów: Ciyá ní í ká ná Sud; wo é kwey
fɛ́l-fɛ́l yé ŋkwə á ofɛ́l-fɛ́l í ɔ́ íciyá dí. 11:32 Zhn 3.5 11:33 8.16; Mak 4.21 11:37 7.36 11:38 Mak 7.2-4;
Mat 15.2

nyə á ka námə kə, kə ji shí kálə də. ³⁸ Farizyēn éne mú káam ná Yésus nyə á shígé sá ngusa bwé də sá shúshwóógú ná bwé zág də yí. ³⁹ Cwám̃ba mú ci ná nyə ná: «Bi bān Ofarizyēn bi m̃s də sá ná bí gusa kwoñ bálá ná kwoñ shúyá, cwú ñyē njúl bí lwándúlá ná isá í mándá, ná bów-bów isá. ⁴⁰ Yé ilad íga! Ngáá ná muud nyə á sá tóón yé, nyə námə wá nyə a sá cwú? ⁴¹ Yidagá keenzh isá bís cwú yí, yə mímbúbúwá, isá byēsh í mú bə bí nkí nkē. ⁴² Mántágula ná bí Ofarizyēn nəc isá nda m̃ant ná ru[†] ná bí ikáá í dā byēsh, bí ngə yə Zembí *ngkw wúm á isá byənggá, bí yida mpyēny cugálə ná buud tútəl ná cēlúlə Zembí. Í njúl ná sá bí m̃s jálá ná sá wá ní, kú yida mpyēny byəngg bí ngə bwey sá yí. ⁴³ Mántágula ná bí Ofarizyēn nəc bi m̃s cēl kə də ji ñjī íjya yá shwóg ja bí búsá *m̃ampáanzə m̃s m̃injígulá m̃s *Oyúden dí yí; bi m̃s cēl námə ná buud bwé dág báda bí mabádá m̃s gúmá m̃anjúmbə m̃s búúd dí. ⁴⁴ Mántágula ná bí nəc bi búsə nda m̃ashwoñ ngə kú ná m̃ayigye; buud bwé də kyey mwo gwōw kú mpu.»

⁴⁵ Ngwól *Nkume məcçé mú bəsa ná Yésus ná: «Yíguli, ja wó ngə lās ntáni ní, wo ngələ námə lwíy sá óní.» ⁴⁶ Yésus mú ci ná: «Mántágula ná bí *Onkume ó məcçé námə, nəc bi m̃s də zhimb búúd jilə-jilə mímbag zámabag, í njúl ná biméfwó bí adé bwele sásal nyínə ná bí m̃s kwiid bwo ná nkényúlə myo. ⁴⁷ Mántágula ná bí nəc bí ngə lwé m̃ashwoñ m̃s *búúd ó micúndə ímpáám̃bə bín í á dū gwú yí. ⁴⁸ Ntó ji ná bí ngə bwaagulə misóslágú mí ímpáám̃bə bín, bí ngə gwág myo nywa. Bān bwé á gwú, bí mú zə lwé m̃ashwoñ. ⁴⁹ Gwó wá jí ná, Zembí nyə á ci fág nyé dí ná: “Mə bá dū kand bwo buud ó micúndə ná *buud ó lwámá. Bwé bá dū gwú bóól wá cínonggá, bwé lwágulə bóólágá cūwáli. ⁵⁰ Bwé bá dū sá ntó shú ná kala búúd ga í bāg tōw kood dí nəc məcii m̃s búúd ó micúndə bēsh bwé á gwúyow tééd m̃atéédulé m̃s shí wá. ⁵¹ Í bá bə, tééd məcii m̃s Abel zə wós m̃s Zakarí nyə á gwúyow mpádégá *alatār ná Njów Zembí yé.” Haaw. Mə mpú jaaw bí ná kala búúd ga í bá tōw kood dí nəc məcii m̃s m̃oong. ⁵² Mántágula ná bí Onkume ó məcçé nəc bi á m̃s mánda juwəga jí ná nkul juw búúd mbē ná bwé bág ná mpúyá yí. Biméfwó bí anyíyē mpúyá wənggád, bí kú námə nyingə bíd ná bəong bwé ngə cēl nyíí wá, bwé nyíí.»

⁵³ Ja Yésus nyə á wú njów wəngg dí cúwo tóón yí, *Oyíguli ó məcçé bənññ Ofarizyēn bwé á ngə nándulə nyə ná zhwog mishílí ngə jí nyə isá mimbíi mimbíi, ⁵⁴ bwé ngə bwéel

ná a lāsúg gúl sá abúbōw.

12

*Buud bwé jálá ná fúnda ñjī Zembí
(Mat 10.26-33; 12.32; 10.19-21)*

¹ Ja jənggá, buud bwé á seengya nkí jág bulya mbií bwé cúgə ná nkul l̃y yí, bóól bwé ngə nyaal bóól. Yésus mú ka zə fwo tééd lās ná *ompwíin bē ná: «Jigá ncə ná *Ofarizyēn *ləvur wān, ntó ji ná kwába búsə ná ndí yí. ² Kú ná sá á mbúdúlá í bá bwēn kú búguli, nkí sá á shwoó í bwēn kú mpúy. ³ Gwó wá jí ná, sá jēsh bí m̃s lās yidágú yí, í bá gwíg m̃anjkenyad; jəngg bí m̃s nyímbúlá ná muud lwád kúl fúm yí, bwé bá ngə cúnda gwo íkwálámínúd.

⁴ «Mə ci ná bí oshwé bām ná, kúgá dū fúnda búúd bí ná nkul gwú ñjī nyúul kú ná kwo sá gúl sá mpúsə wəngg wá. ⁵ Mə zə lwágulə bí muud bí m̃s jálá ná fúnda yé. Fúndágá muud jí ná nkul íjwúga ná a gwú múúd, a kənd námə nyə kuda á kandugə dí yé. Haaw, m̃s ngə ci ná nyə wá bí m̃s jálá ná fúnda yé. ⁶ Ngáá ná bwé dū kusha mímbá-kwáádə m̃s m̃tōon ífáda íbá? Tēm bə ntó, Zembí nyə awúsáyé tō mbá-kwáádə ngwúd. ⁷ Bi bān ntāg íí, Zembí m̃s mpú bímbi lú íntand í shilú bís bí mílúúd yí. Ná ndéé, kúgá dū fúnda. Mpugá ná bí m̃s cey Zembí lámúd c̃y mimbá-kwáádə nkí bulya.

⁸ «Mə jaaw bí ná muud yēsh m̃s mágulə m̃s m̃ish m̃s búúd dí yé, *Mwán m̃s Múúd m̃s bá námə magulə nyə m̃ish m̃s *wəéngales ó Zembí dí. ⁹ Njī, nyəngg m̃s kífya ná m̃ish m̃s búúd dí yé, Mwán m̃s Múúd nyə é kífya námə nyə m̃ish m̃s wəéngales ó Zembí dí. ¹⁰ Muud yēsh m̃s bá jág lās ná Mwán m̃s Múúd yé m̃s bá bə ná ijuugá. Njī nyəngg m̃s bá kə ná *bwaasúlə mpu wá Nkénkē Shíshim yé nyə abúlə bə ná ijuugá. ¹¹ Ja bwé bá dū kə ná bí *m̃ampáanzə m̃s m̃injígulá m̃s *Oyúden dí, ná ósémbye ó milású dí, nkí ójwú ó ləom dí yí, bí kú bá dū yáguwo mbií bí m̃s bá shwə m̃ányúul yí, kú yáguwo íciyá í kood. ¹² Nəc Nkénkē Shíshim m̃s bá dū jíguli bí lāsú bí m̃s bá dū lās yí cē jənggád.»

*Fwámé m̃abii
(Mat 6.25-34)*

¹³ Ngwól múúd nyə á ka lās m̃anjúmbə m̃s búúd dí ná: «Yíguli, ciig ná m̃inyoña waamá ná á káawug sá m̃abii sónggá wúsá nyə á lúgə sá ná ndí m̃á.» ¹⁴ Yésus mú ci ná nyə ná: «Muud éga, zə nyə á təl m̃s ná m̃s dóg sámb bí milású dū kaaw bí m̃anjkwə?» ¹⁵ A mú ci ná bēsh ná: «Bi ó bey, bí ó káálágú ná nkóóg. Nəc, muud

11:41 12.33 11:42 Mat 23.23; Luk 18.12 † 11:42 m̃ant ná ru: Jísə ikáá bwé dū lugushi jáám̃b ná ndí yí, isá nda masəb. 11:43 20.46; Mak 12.38-39 11:47 Mis 7.52 11:49 6.13 11:51 Mat 4.8-10; 2lb 24.20-22 11:52 Mat 16.19 11:53 20.20 12:1 Mat 16.6; Mak 8.15 12:2 8.17; Mak 4.22 12:5 Heb 10.31 12:7 21.18 12:9 9.26; Mak 8.38 12:11 21.14-15; Mat 10.19-20; Mak 13.11 12:15 1Tm 6.9-10

teem bæ nā məbii mənjkund mənjkund ii, cug jé í cúgə mábii dī.»

¹⁶ A mú zə kənd bwo kanda, nyə ná: «Wúl kúkúm í á bæ nā məshí; məshí mənng mə á ka zə wéeshuli nyə zhwog məbii. ¹⁷ A mú ka zə ngə jī lámúd ná: “Mə cugə nā kúl mə é nkúnd məbii mām yí. Mə é ka sá ntadel?” ¹⁸ A mú ci ná: “Mə zə sá ntága: mə zə céég ifwəz byām, mə lwəz byəong í bul bwaag yí, mə mú nkúnd *blé waamə nā məbii mām cínəng. ¹⁹ Mə mūsə ci nā lám wām ná: Yé lám, wə mú nā zhwog məbii mə nkúndú ná wə é dū balan nā mwə mimbū mimbū. Wogagú ja gaád, wə dóg wə ngul wə zhwimbya.” ²⁰ Zembí mú ci nā muud wəongú ná: “Yé lad, nki mə yíl wə cug gwō bulú gaád isá wō mə shín nkúnd íni í bæ isá í zə?” ²¹ Yésus mú ci ná: “Muud mə dū nkúnd məbii shū nyáméfwō, kú nā məbii mə jélá mísh mə Zembí dī yé, nda í dū bæ nā nyə wə ní.»

²² Yésus mú ci nā *ompwíin bé ná: «Mə ka ci ná bí ná, bí kú dū yáguwo cug jín ná bí é dā jí. Bí kú yáguwo mənnyúul mán ná bí é bwaád jí. ²³ Cug í ntq ídāw, nyúul ntq míkáándá? ²⁴ Mpugá dúg ínkwalónkwo. Í ádé bə məmpəg, kú mwáágula mpúmá, í cúgə nā ifwəz, kú nā owaag ó idāw. Njī, Zembí ngə wífl byo. Nkəmusə nā bí, bí búasə nā mfíí cō ínkwalónkwo. ²⁵ Zə á nā bídí jí nā nkul bæ ná, nəcé á ngəlá yágawó, á kwádula jwōw ngwúd nyádí cug dī yé? ²⁶ Nki bí cugə nā nkul sá súsúsá acíg-cíg, bí mə ka dū yáguwo bíl nəcé jí?

²⁷ «Mpugá dúg nda ófuláwa bwə dū wý ná. Bwə ádé yínngə nā iséy, kú tñ míkáándá. Njī mə mpú jaaw bí ná cī Səlamun nyə á teem jág bul bæ nā gúmá, nyə á shígə bwəle bwaád nda ófuláwa. ²⁸ Nkəmusá Zembí mə fwó bwééd zhizhe sá nda akánda jí ná bwə é wusə kuda dī mán yé, nkəmusə nā bí; bí wə nyə é bul mpu bwééd wá. Yé búud wá tag búg ógal ²⁹ Njī bí báá, kúgá dū sō sá bí é dā yí nā sá bí é ngul yí; kúgá dū yáguwo. ³⁰ Ikú ishús yā shí mīshwun wə í dū ngə wáduga sō isá íni byēsh. Bí báá kúgá dū sō byo, nəcé Sónngú wún mə mpú ná í jī bí isá byəongú. ³¹ Yidagá dū təl isá í dúgyá ná Faan mə Zembí yí shwóg, Zembí ka dū kwádula bí isá íni.

³² «Yé súsúzzá íncwəmbə, kúgá fúndə tō sá nəcé Sónngú wún nyə á gwág nywa ná á yó bí Faan dé. ³³ Kushagá məbii mán bí kááwəg mimbúbmbúwá *mwəanə wəong. Kwəmusagá miməngá mí ábúle bwəle cóóg myá, nkúndúgá məkəwəzzá mə bá bæ kú bóóg má gwōw kúl íjwál í cúgə nā nkul kumə, oshé kú námá dā yí. ³⁴ Nəcé kúl byəog dán mbwúg yí, cínəng wə lám wún í é bæ námá yé.»

Məcum mə jəzə səl məsáal (Mat 24.43-51)

³⁵ «Yáásúləgá wəáfīgusa, bí jí nkasə. ³⁶ Bəgá nda buud bwə ngə bwánd māsə wán ná a ngə wú zarí bá dí wá. Bwə ngə bwánd ná ja nyə é wós yí, á ká námá kudə mbē, bwə ó juw. ³⁷ Məlwəá mə bá bæ ná, māsə wán ká wós, a zə kwey bwo bwə njúl onkasə má, məlwəá mənng mə mə mə jəla. Bábálé, mə jaaw bí ná, ja māsə mə kwéy bwo ntó yí, nyə é yáásulə yé áfīgusa a jílá bwo shí ná bwə dāg, nyə mú ka sēy nā bwo. ³⁸ Nki māsə mə wós tām bulú nki ngwóm kúwó ashúshwóóg dī, a kwey məlwəá mə ngə bwánd ntó, məlwəá mənng mə mə jəla. ³⁹ Mpugá ná amədí njów mbām dū mpu wəla jwál í é zə yí, a kú bíd ná jwál búgəg nyə njów júwó isá. ⁴⁰ Ntó, bí mə jəl ná dā jí nkəwəmusá, nəcé *Mwān mə Múúd mə bá zə wəla bí ábúle ngə téduga ná nyə é zə yí.»

⁴¹ Pyēr mūsə ka ci ná: «Lású wó ngə lás ní, ye í ngə dúgyá njī ná sə, ye í dúgyá ná buud bēsh?» ⁴² Cwámə mú bəsa ná: «Dáyé kulág dásə abúgúlág í njúl nki kē māsə mə təl ná í bág lúluú á osól ó māsáal í dū yə bwo idāw wəla í jəla yí? ⁴³ Sól māsáal wəong nywáá mə jəla nəcé māsə nyə é zə kwey í ngə sá iséy byé. ⁴⁴ Bábálé, mə jaaw bí ná, māsə nyə é jíl nyə ná a jwúg nā bíl isá í njów byēsh. ⁴⁵ Njī nki sól māsáal mə yida ná: “Cwámə waamə nyə álcələé nyingə”, a mú ka jí yídulə osól ó māsáal wá budā nā wa budūm, nā dāle dāg, nā ngululə ná ndéé shwág ii, ⁴⁶ māsə yé mə bá zə wós nyə dūl jwówád məseegyá, wəla á shígə ngə téduga yí. Māsə nyə é yə nyə intígúli í ányinyaanə, a kənd nyə kúl búud ó məkən bwə ngə bwəma nā nkád yí. ⁴⁷ Lwəá dī ná, í ngə mpu sá māsə yé ngə jī yí njī í kú kwəmusə, í kú sá nda māsə mə jí ná, lwəá dəong í dū bwəma nā bíg áylyáág. ⁴⁸ Dəong dī ná, í kú mpu sá māsə ngə jī yí, í mú ngə sá isá í jəla ná bíg yí nyə é bwəma nā bíg kú bul yáág. Muud yēsh bwə dū yə isá nki bulya yé, nyə námə wə bwə dū gwáamb nki bulya yé. Nyəong bwə dū yə isá kú nā nkágúlá yé nyə námə wə bwə dū jí nki bulya yé.

Yésus mə yá búud minjígúla

(Mat 10.34-36; 16.1-4; Mak 8.11-13; Mat 5.25-26)

⁴⁹ «Mə á zə ná mə zə jida kuda shí gaád. Mə mú námá ka jī ná kuda jəong í jidug. ⁵⁰ Mə jəlá nā duwan wúl nduwán, lám í cúgə mə ná shēé té nduwán wəong í afwóyē ba yí. ⁵¹ Bí ngə téduga ná mə á zə sá ná buud bwə cágəg ná shēé shí ga dí? Mból! Mə jaaw bí ná mə má yidá zə nā mbéégí dū. ⁵² Nəcé í zə bá dū bæ ná buud otóon bwə ngə cugə njów

12:19	Sòm 49.20	12:22	11.3	12:24	Sòm 147.9	12:27	10j 10	12:28	Mat 14.31	12:32	Iza 41.14;
Luk 22.29	12:33	Mat 6.19; 6.20;	Luk 11.41; 18.22;	Mis 2.45;	4.34-37;	Kol 3.1-2	12:35	Mat 25.1	12:36	Mbá 3.20	
12:39	Mat 24.43	12:40	Mat 24.42	12:42	19.17-19	12:47	Zhk 4.17	12:50	Mak 10.38	12:51	2.14
12:52	14.26; 21.16;	Mat 24.10;	Mak 13.12								

ngwúdú, bwá beégya; olóol lúmbuli ná óbá, óbá lúmbuli ná olóol. ⁵³ Mbéégí mánkoomá í bá bə; sósóngú lúmbuli ná mwān, mwān lúmbuli ná sósóngú; nyooŋgú lúmbuli ná sás dé, sás lúmbuli ná nyooŋgú yé; mpósómbulú á mudá lúmbuli ná cól, cól lúmbuli ná mpósómbulú á mudá.»

⁵⁴ Yésus nyə á ci námá ná buud bwá á bə áncuncuma wá ná: «Bi má du bə ja bi má dúg nkúdu í má bád kóomb jwów í du jímə yí, ngaá bí ci ná mpú má zó nywó; mpú nywó námá? ⁵⁵ Ja nkwo má du kunj wúlə ngec *mákóól má jwów* yí, ngaá bí má du ci ná yás í é yáag, yás yáag námá? ⁵⁶ Bi bí ná məkánj. Bi má du mpu yag iyuug í shí ná ya gwów; ká nəcé jí bí ampúyé yag sá í ngə sý mwów mąga dí yí?

⁵⁷ «Biméfwó bí cugé ná nkul mpu sámbo ná: «Tútali wá éga.» Nəcé jí? ⁵⁸ Nkí wo má byaagulé ná ngwól múud ná ndeé a ngə kə ná wo wá sémbye milésú, sýg ná wo kwámbuləgí ná nyə zhíid. Nəcé nyə a bá kə ná wo wá sémbye milésú ná ndeé sémbye milésú mú kənd wo wá fulish, fulish kə wá wo mímbwugud. ⁵⁹ Ma mpú jaaw wo ná wo cugé ná nkul wú mímbwug nyooŋgú wo kú fwo tó wónj joŋgú kə wóós fáda á məshínéd.»

13

Buud bwá jəlá ná cənd mítádúgá

¹ Bóól búud bwá mú zə wóós ja joŋgú zə jaaw nyə sá Pilát nyə a sá bóól búud ó Galilé yí. Ná nyə a gwú bwo, a fula məcíí máj ná məcíí má ílám í *mátúnuga byánj. ² Yésus mú bəsa ná bwo ná: «Ye bí má tédúgá ná buud ó Galilé bəoŋg bwá á jęc ntó nəcé bwá bulúla bul sá *mísám ntə bóólúgá búud ó Galilé bəsh í? ³ Mbó! Má yida ci ná bí ná nkí bí má bá kú cənd mítádúgá, bí bəsh má bá námá jęc mbíi ngwúdú wəoŋg. ⁴ Nkí ntág ná ye buud wúm ná mwəomb cwámbá á Siloy í á káda í shín gwú wá, bəj ɔ bwá á bul bə ná məbyaagulé ntə bóól búud ó Yurəsəlem bəsh? ⁵ Mbó! Má yida ci ná bí ná nkí bí má bá kú cənd mítádúgá, bí bəsh má bá námá jęc mbíi ngwúdú wəoŋg.»

⁶ A mú námá kənd bwo kanda ga ná: «Ngwól múud nyə á bə ná *figyé tál nyádí fambá *vínə. Nyə á ka kə sý mpumá lí joŋgú a kú kwey. ⁷ A mú ci ná muud nyə á du baagulé nyə fambá yé ná: wo má dúg í? Mímú mílól ɔ míga, má ngə sý mpumá wa figyé égaád má kú kwey. Cígálúg gwo. Í é ngə fándá laa shí ná ntó ngwas ná jí? ⁸ Mbaagulé fambá mú bəsa ná nyə ná: «Máa, fwog ná kwo bíd gwo mbú gaád. Má e fáag ná məkooŋg məkooŋg, má shwu məndəlú má kund, ⁹ ja joŋgú wá í bá jee wúmə yí. Nkí í ka námá bá nyingə bə kú wúmə, wo ka bá cal.»

Yésus má lwag ngwól mudá jwów lú sábaad

¹⁰ Dúl jwów lú Sábaad íí, Yésus nyə á bə nyúl *mpáánzə minjígúla dí. Nyə á ngə yə buud minjígúla. ¹¹ Ngwól mudá nyə á ka bə cínəŋgú ná wúl shíshim í á sá ná a jámúg mbəmbəelí té mímú wúm ná mwəomb, kú bwele sýg bə tətəli. ¹² Ja Yésus nyə á dúg mudá wəoŋg yí, nyə á jów nyə ci ná nyə ná: «Muda, wo má wú mənámá má jám gwó dí.» ¹³ A mú bəd nyə məbwá, mudá mú sýg námá cé ná cé, a mú yə Zembí gúmas. ¹⁴ Njwú á mpáánzə minjígúla mú gwág bəw ná Yésus má jág sá ná lwagúla múud jwów lú sábaad. A mú lámusa ná buud ná: «Mwów búud básə ná nkul sýy má məsə mwów məsaman. Zəgá du lwəgawa mwów məoŋgú; kú bə jwów lú Sábaad.» ¹⁵ Cwámba mú bəsa ná nyə ná: «Bi bí buud ɔ məkánj. Ngaá bí má du bə jwów lú Sábaad muud yəsh cínə nteny jé nkí kabulí jé kúl í du dá yí kə ná gwo kə ngulal gwo mājúwó? ¹⁶ Ká, nkəmsa ná shilə bag ɔ *Aburəham *Sátan nyə a má wóla té mímú wúm ná mwəomb éga. Ye í shígé jəla ná nyé nkáda nyəoŋg í wínzhug jwów lú Sábaad?» ¹⁷ Ja Yésus nyə á ci ntó yí, buud bəsh bwá á du lúmbuli ná nyə wá bwá á bə ná shwón ná nkwed. Bóólúgá zhwoŋg buud bəsh bwá á bə ná məshusug ná *isá í mímbúgú Yésus nyə á ngə sá yí.

Yésus mə lwágulə búud Faan má Zembí mikaanəd

(Mat 13.31-33; Mak 4.30-32)

¹⁸ A mú ka ci ná: «Faan má Zembí dúsa nda jí e, má kág ná yúga dwo ná jí? ¹⁹ Dúsa nda búbumá *mutárad múud má nwa kə myeeg nyádí fambá yí. Ja í dú kó yí, í du gwaa, bə fwámé lílí, inunú zə lwó maage nyádí mílówud.» ²⁰ A mú nyingə ci ná: «Mə yúgag ná Faan má Zembí ná jí? ²¹ Dúsa nda fuú *ləvur. Ja mudá má nwa wə, a fugə ná məmpií má ngug buléd málól yí, í é sá ná ngug wəoŋg wəsh í búndəwug.»

Mpumbe ámámánda

(Mat 7.13-14, 22-23; 25.10-12)

²² Yésus nyə á ka ngə líina mینگwəla ná mánd a ngə yə buud minjígúla, a ngə kə ngec Yurəsəlem. ²³ Ngwól múud mú ka ci ná nyə ná: «Cwámba, ye nji bábaalé buud wá bwá bá *dúg cug? Cwámba mú ci ná ²⁴ «Yáágúgá ná bí nyíí mpumbe ámámánda dí. Nəcé má jaaw bí ná zhwoŋg buud bwá bá sý ná bwá nyíí, nji bwá ábulé nyíí. ²⁵ Ja ámadí njów má bá wól zə fad mbé bí lúg tóón yí, bí má bá tééd kudála mbé bí ngə ci ná: «Máa, juwág sá mbé». A bá ci ná bí ná: «Mə ampúyé bí dán shug.» ²⁶ Bi mú bá ci ná nyə ná: «Ngaá ná shé á du dá du ngul kul ngwúd? Wo á du námá yə

12:53 Msh 7.6 * 12:55 məkóól má jwów: Í ká ná Sud; wo é kwey fəél-fəélí yé nkow á ofəél-fəélí ó íciyá dí. 13:3 Sóm 7.13 13:6 Mat 21.19; Mak 11.13 13:8 2Pr 3.9, 15 13:10 Mak 2.27-28 13:14 MmN 20.9-10 13:15 14.5; Mat 12.11-12 13:16 bag ɔ Aburəham: 1.54-55, 73; 3.8; 19.9 13:19 Eze 17.23; Mat 13.31 13:21 Mat 13.33 13:25 Mat 25.11-12 13:27 2Tm 2.19

buud minjígulá sádí íkálúd.” ²⁷ Nyɛ nɛ bɛ ná: “Mɛ nɛ cɛ ná bɛ fwámé cɛ ná, mɛɛ mɛ ampúyɛ bɛ dɛn shug. Wúgá mɛ na, bɛ á nɛgɛ bɛ mɛzhɛ mɛ olɛɛngá.”»

(Mat 8.11-12)

²⁸ «Ja jɔɔngá, bi mɛ bá dúg *Aburahaman na *Izaag na *Yákwb bɛnɔnɔ *buud ɔ mícúndɔ bɛsh bwá njúl Faan mɛ Zɛmbi dí, bi bɛn bi njúl tɔón. Bi mɛ bá ka bɛ cɛnɔngá nɛ bɛ njó gó bwam nɛ mayɛ. ²⁹ Buud bwá bá zhu kóomb jwów í dɛ cúwo yí, zhu kóomb í dɛ jímá yí, zhu *mánɛwúm mɛ jwów *nɛ *máksól mɛ jwów†, bwá zɛ jɛ shí zɛ dɛ dína Faan mɛ Zɛmbi dí. ³⁰ Ntɔ, bɔól nɛúlyá buud bwá tál shwóg wá, bwá bá tɔw mpásɛ, bɔɔng bwá tál mpásɛ wá, bwá bá tɔw shwóg.»

Yésus nɛ Herod

³¹ Námá wala dɔɔngá, bɔólúgá *Ofarizyɛn bwá mú shísh zɛ cɛ nɛ Yésus ná: «Kyeýúg, wúg wa nɛcɛ Herod nɛgɛ cɛɛl gwú wo.» ³² A mú cɛ nɛ bwo ná: «Kagá cɛ nɛ muud kwába wɔɔng ná: “Dugí mɛ nɛgɛ yíl buud mɛjamb mɛ nɛgɛ lwag mimbál múus nɛ mán. Mɛ bá casula ísɛy byám wɔn mánú.” ³³ Nɛ jɛ jɛ nɛ mɛ kág shwóg múus nɛ mán nɛ wɔn mán. Nɛcɛ í cúgɛ nɛ njkul bɛ ná *muud mícúndɔ bwámagi nɛ shwiý kál shúsád, nɛ Yurúsalem.»

Yésus mɛ gwág cɛy Yurúsalem lámúd (Mat 23.37-39)

³⁴ «Eéé Yurúsalem nɛgɛ gwú buud ɔ mícúndɔ éga! Eéé Yurúsalem! Wo nɛgɛ sá ná, buud Zɛmbi nɛgɛ nti lwámád wódí wá, wo nɛgɛ gwú bwo ná mɛkwóógú! A bweýála mɛ á tɛéd ná mɛ sɛɛng bwán bwó nda ábiyá kúwó mɛ dɛ sɛɛng bwán bɛ mɛfaafugá dí ná! Nɛ jɛ kú magulá ntɔ. ³⁵ Ká, dugá njów wán í zó lúg cwúdwúgá. Nɛcɛ mɛ mpú jaaw bɛ ná tɛéd námá kíkídígá, bi ákwolé ná dúg mɛ. Mɛ bá nyɛngɛ nyín nɛ jɛ bɛ mɛ bá shwas mɛ ná: “Gúmá í bág nɛ nyɔɔng nɛgɛ zɛ jíná mɛ Cwámá dí yé.”»

14

Yésus mɛ lwag mbál jwów lú Sábaad

¹ Í á ka zɛ bɛ dúl jwów lú Sábaad ná, Yésus nɛgɛ á ka wúl lúluú *Ofarizyɛn dí njów kálá dɛ. Ja nyɛ á ka nɛ, Ofarizyɛn bwá á nɛgɛ fáf nyɛ. ² Ka dúg ná, ngwól múud nyɛ á bɛ á njúl Yésus dí shwóg, muud wɔɔngá nɛgɛ bwás ság mɛjújwó. ³ Yésus mú lás cɛ nɛ *Onkume ɔ mɛcɛɛ bɛnɔnɔ Ofarizyɛn ná: «Ye mɛcɛɛ mɛshé mɛ nɛgɛ magulá nɛ sá lwágug buud jwów lú Sábaad, ye mɛ anɛgɛ nɛ magulá ntɔ?»

⁴ Bwá mú jɛ okúl-okúl nda bɛsa. Yésus mú nɛgɛ mbál, lwag nyɛ ná ndɛɛ á mú bíd nyɛ ná á kág. ⁵ A mú cɛ nɛ Onkume ɔ mɛcɛɛ bɛnɔnɔ Ofarizyɛn ná: «Zá jɛ nɛ njkul bɛ na bídí ná,

mwán yé, nɛkɛ ntɔg nteny jé í kud taamb dí, a kú lɛɛl cáás ka yíl gwo nɛcɛ í bála jwów lú Sábaad yé?» ⁶ Bwá mú bɛ kú nɛ njkul ná bwá bɛsa nɛ nyɛ.

Zɛmbi wá mɛ dɛ bɛn búud gwów

⁷ Yésus nyɛ á dúg ná buud bwá á bɛ féeshá ná bwá zág dɛ wá, bwá á nɛgɛ féesh jílá nɛ jɛ jɛ jɛ gúmád; a mú kɛnd bwo kaanɔ ná: ⁸ «Ja múud mɛ jwów wo zɔn báád yí, kú ka nɛgɛ jɛ jɛ gúmá. Wo ampúyɛ nɛkɛ nyɛ á jwów námá ngwól múud mɛ jálá nɛ gúmá ntɔ wo yé. ⁹ Ja múud wɔɔngá nyɛ e wóós yí, bwá é cɛ nɛ wo ná: “Yág nyɛ jɛ jɛ”, í njúl ná bwá á jwów bíná bɛsh. Wó é ka nɛgɛ ka na shwón ka nɛgɛ jɛ jɛ wámpyal-kogú. ¹⁰ Yidagú sá ná, ja bwá jwów wo yí, kaág nɛgɛ jɛ jɛ wámpyal-kogú shú ná ja múud nyɛ á jwów wo yé mɛ wóós yí, a cíg nɛ wo ná: “Wey e, shíshíg zɛ nɛgɛ fwámé jɛ jɛ”. Ja jɔɔngá, wo é bul nɛgɛ gúmá mɛsh mɛ búud bínɔnɔ bɛ á jwów bɛ féeshá wád. ¹¹ Nɛcɛ, muud mɛ bɛn nyáméfwó gwów yé, bwá bá sál nyɛ shí; nyɔɔng mɛ sál nyáméfwó shí yé, bwá bá bɛn nyɛ gwów.»

¹² Yésus mú námá cɛ nɛ *Farizyɛn nyɛ á jwów nyɛ yé ná: «Ja wó cɛɛl yá búud idáw nɛkɛ dína yí, kú nɛgɛ jwów oshwá bwó nɛkɛ omínyoná bwó ná mimbýél myó. Nda nɛgɛ jwów buud ɔ kúm bínɔnɔ búús mɛbwugálu wá. Nda nɛgɛ jwów mbií búud wɔɔngá, nɛcɛ bwá á bá námá jwów wo ján ja, í mú bɛ ná bwá mɛ nyɛng wo sá wó á sá bwo yí. ¹³ Nɛ jɛ, ja wó sá dína yí, jówúg mimbúbúbúwá nɛ ɔ á ijám, na buud bwá dɛ nyɛsh wá na wáncím-nɛcím. ¹⁴ Wó ká sá ntɔ, wɛɛ mɛ jala, nɛcɛ bwá cúgɛ nɛ sá bwá nyɛng wo mɛnywa mwó nɛ ndí yí. Zɛmbi nyɛ é bá nyɛng wo mwo jwów á bá gwúmushi ótátélí ɔ búud yí.»

Kanda mɛma zɔn (Mat 20.1-14)

¹⁵ Ngwól múud á buud bwá á nɛgɛ dɛ wá, ja á mɛ gwág ntɛni yí, a mú cɛ nɛ Yésus ná: «Muud mɛ bá dɛ idáw Faan mɛ Zɛmbi dí yé nywáá mɛ jala.» ¹⁶ Yésus mú cɛ nɛ nyɛ ná: «Ngwól múud nyɛ á kwámusa ná á sá mɛma dína; a mú jwów búud nɛkɛ bulýa. ¹⁷ Nyɛ á ka kɛnd sósól mɛsáál yé ja wala lu dína í á wóós yí, ná á kág cɛ nɛ buud nyɛ á jwów wá ná: “Zagá, isá byɛsh í mú miteégyá”. ¹⁸ Nɛ jɛ, bɛsh bwá mú nɛgɛ yida lwágulá ná bwá cúgɛ nɛ fwála ná bwá kág dínd. Ashúshwóógú ná: “Ma mú kúnɔw kusa fambá, í jɛ nɛ mɛ kág dúg gwo, mɛ jágula nɛ wo, bídúg ná mɛ bág kú zɛ.” ¹⁹ Ngwól ná: “Mɛ mɛ kúnɔw kusa mimbáág mɛ inteny íbá íbá tɔn mimbáág mitson; mɛ kó shee myo, mɛ jágula nɛ wo, bídúg ná mɛ bág kú zɛ.” ²⁰ Ngwólúgá

* **13:29** mɛncwúm mɛ jwów: Í ká ná Nord; wo é kwey féél-féélí yé njkow á oféél-féélí ɔ ícýá dí. † **13:29** makóól mɛ jwów: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé njkow á oféél-féélí ɔ ícýá dí. **13:30** Mat 19.30 **13:35** Sóm 118.26; Eze 10.18-19

14:1 Mak 2.27-28 **14:5** 13.15-16; Mat 12.11 **14:7** 20.46 **14:8** Mik 25.7 **14:11** Mat 23.12 **14:13** Mbá 14.29 **14:15** 13.29

ná: “Má má kúnəw bá múdá, gwá wá má cúgē ná nkul zə ná ndí yí.”

²¹ «Sól masáal mú nyingə zə wá mása yé zə jaaw nyə nda búúd óní bwá ámə ngə bəsa ná. Mása mú gwág mpimbə. A mú ci ná sól masáal yé ná: “Nə cá. Kaág wa ngwəla íkúl búúd bwá də seengya yí, nə mínjwəj minjwón kə ngə nwa mimbúbúwá nə ɔ á ijām, nə wəancím-ncím nə bəəng bwá ngə nyēsh wá wo zág nə bwo wa.” ²² Nə ndeé sól masáal mú zə jaaw nyə ná: “Mása, í má bə nda wó ámə jii ná. Nji fwála dəsə ná njów.” ²³ Mása mūsə ci nə nyə ná: “Kaág mázhií mázhií nə ífambə kə ngə yímbuli buud ná bwá zág nyí, nəw í lwándág mə. ²⁴ Má jaaw bí ná buud má ámə jów wá, ngwúd nə ngwúd nyə ákageé tɔɔ sá mǎdí dínd.”»

*Bála mpwíin mə Yésus í cúgē tagú-tagú sá
(Mat 10.37-38)*

²⁵ Zhwog mənkúmbə mə búúd má á ngə kə sámbá ná Yésus. A mú yid ci nə bwo ná: ²⁶ «ŋkí muud mə zə mǎdí a nda cɛl mə ntɔ sónǵú bá nyəəngú, ntɔ múdá yé, ntɔ bwán bɛ, ntɔ ómínjəəŋ bɛ nə okóól bɛ, a kú cɛl mə ntɔ nǎmǎ cug jé gwǎmǎfwo, muud wəəngú cugé nə nkul bə *mpwíin waamə. ²⁷ Muud mə bə kú ŋkény kwołós jé nyamǎfwo ngə bɛ mə yé, a cugé nə nkul bə mpwíin waamə.

²⁸ «Zə jí nə nkul sá na bídí ná ja á cɛl lwɔ cwámǎb yí, a tééd nji lwɔlə kú fwo jí shí fwo bála tǎn á jǎlá nə kɛənzɔ yé? A jǎlá nə fwo bála, a dǵ ŋkí a jí nə bímbí lə mǎbii á jí nə nkul lwɔ njów nə ndí shínal má. ²⁹ Nǎc é í bá bə ná a shín lím njów ná ndeé a kú nyingə bə nə nkul mə shínál mǎlwǵa. Buud bwá bá də dǵ wá bwá ka bá də cǵulə, ³⁰ də ci ná: “Muud éga nyə a tééd ná a lwɔ njów a kú nə nkul mə shínál ísɛy.” ³¹ Í kwo nǎmǎ bə ná, wáyé njwú-buud wúsə nə nkul tí kə lúmbuli dǔómb nə wúl cí, a kú fwo jí shí faas yé? Kí á jǎlá nə fwo faas ŋkí nyə nə buud otóóshin wúm a jí nə nkul lúmbuli nə nyəəng zág dǔómb dí nyádi nə buud otóóshin məwúm mǎbá yé. ³² ŋkí a dǵ ná a cugé nə nkul lúmbuli dǔómb dǔəngú, nyə é bwey fwo kənd búúd, muud nyaand yé njúl ná shwǔg-shwǔg. Bwá kə jí nyə ná í jii nə bǎnǵə bwá bǎg ná shɛɛ. ³³ Ntɔ jí ná, muud yēsh jí na bídí ná nyə ayílé lām mǎbii mǎd yé, muud wəəngú cugé nə nkul bə mpwíin waamə.»

(Mat 5.13)

³⁴ «Ca dəsə jɔ sá. Nji ŋkí ca í cwál, jí bwá é nyingə wá dwo mǎgwám nə ndí yí? ³⁵ Kú nə sá. Í mú bə kú nə mǎfíi tɔɔ shú mǎndəlú, tɔɔ shú kund; bwá shwu dwo tóón. Muud jí nə mǎlwə mǎ gwág yé, a gwág.»

15

*Məshusug ja múúd misám mə cénd
mítádúgá yí*

¹ Zhwog zhwoŋ oŋwɛnyɛ ɔ tóya nə bǔól búúd ɔ *mísám bəsh bwá á ngə zə wá Yésus ná bwá zə gwágulə nyə. ² *Ofarizyēŋ bǎnǵə *Oyíguli ɔ mǎcɛɛ bwá mú ngə nyímbula nə nyə ngə ci ná: «Muud éga ngə mpu lǎg buud ɔ mísám bǎnǵə ngə də kul ngwúdú!»

*Kanda ncwəmbɛ í á jímbyí
(Mat 18.12-14)*

³ Yésus mú ka zə nwa bwo mpwokwoond ná: ⁴ «Nyáyé múúd na bídí jí nə nkul sá ná, nyə nə íncwəmbɛ tǎd, ngwúd á cínəng jímbyí, a kú sɔ gwo yé? Ngaá ná nyə é lúgə byəəng yá məwúm ibuú nə lbuu bugád, a fwo kə sɔjəəng í ámə jímbyí yí ná ndeé kə wóós ja nyə é kwey gwo yí? ⁵ A ká kwey gwo, ngaá ná nyə é bə nə məshusug, a bəd gwo zámabag ⁶ a mú nyingə kə njów, kə seeng óshwá bɛ nə buud bǎnǵə bǎsə mǎbwugálu wá, nyə nə bwo ná: “Shé sáágá məshusug nǎcə mə mǎ kwey ncwəmbɛ jām í ámə jímbyí?” ⁷ Má jaaw bí ná məshusug mǎ bá nǎmǎ bə ntɔ jon dí nə muud *mísám ngwúd mə cénd tǎdúgá yé, ntɔ mbií mǎsá nə nkul bə nə otátəlɔ ɔ búúd məwúm ibuú nə lbuu bwá aŋgə nə jii céndálə tǎdúgá wá.

Kanda san mwaañé í á jímbyí

⁸ «Shé fwógá ná nyingə ci ná ngwól múdá ngə bə nə misan mí *mwaanə wúm, ngwúd mú jímbyí. Ngaá ná nyə é jida lámǎ, a wáámbulə njów ngə mpu sɔ san ná ndeé kə wóós ja nyə é kwey wə yí? ⁹ Ja á kwéy yí, ngaá ná nyə é seeng bɛ óshwá nə budá bǎnǵə bǎsə mǎbwugálu wá, nyə nə bwo ná: “Shé sáágá məshusug nǎcə mə mǎ kwey san mwaañé wām í ámə jímbyí?” ¹⁰ Gwá wá mǎ jǎaw bí ná məshusug mǎ də bə *wəəngales ɔ Zembí dí ja múúd *mísám ngwúd mə cénd mítádúgá yí.»

Kanda mwán á caamú-caamú

¹¹ Yésus mú nyingə ci ná: «Ŋgwól múúd nyə á bə nə bwán óbá budúm nə budúm. ¹² Á ntombú mú ci nə sónǵú ná: “Pəpa, yǵ mə nyám ŋkəw lú mǎbii mǎ jǎlá nə bə nə ndí yí”. Sónǵú wǎŋ mú kaaw bwo mǎbii mé. ¹³ Baalé mwəw mǎ mú cɔ, mwán á ntombú mú kusha nyé ŋkəw lú mǎbii ná ndeé a mú kyey kə wúl ləəm á shwǔg-shwǔgúd. A mú kə gwiíyág a shí nyəəng. Muud wəəngú mú kənd nyə nyádi mǎshíd kə də wíl nyə oŋkuú. ¹⁴ Ja nyə á ngə wíl oŋkuú bəəng yí, nyə á də bə nə yéésh ná a dǎ mímwag mí mpúúm óŋkuú bəəng bwá á də də myá, nji kú nə muud mə yé nyə.

¹⁷ «A mú zə nyingə lâm, zə tédugə ná: «A zhwog idâw ósól ɔ mäsáal ɔ sósngú waam bēsh búsá nə ndí yí e! Mee mə ngə fudə nə zha wə? ¹⁸ Mə zə nyingə kə wə sósngú waamā. Mə é kə ci nə nyə ná: Pupa, mə á mə sēm nə Zembí, mə sēm nə wo. ¹⁹ Mə ampíyáyé ná ná wo ngwág mə ná mwân woó. Nwag mə nda ngwól sósól mäsáal woó.» ²⁰ Mwân éne mú zə tí kə wə sósngú.

«A mú ngə kə ná ndeé sósngú mú dúg nyə a ngə ná gwaa zə. A mú bul gwág nyə cey lámúd. A mú kə ná kúlá kə shwi nyə nyúúlúd kúlal nyə. ²¹ Mwân mú ci nə sósngú ná: «Pupa, mə á mə sēm nə Zembí, mə sēm nə wo. Mə ampíyáyé ná ná wo ngwág mə ná mwân woó». ²² Sósngú mú ci nə ósól ɔ mäsáal bē ná: «Né cá! Zəgá nə káándá í bul bə káándá gú má yí, zə bwéed nyə. Wágá nyə lwondó mbwéd, bí wá nyə ósiláfaas makuúd. ²³ Bí kə ná mäsá zə nə mwá nteny a wónh zə cígə tãp lám, sá dág, sá zhwimbya. ²⁴ Nacé mwân waam éga nyə á yə, a mə gwúm; nyə á jimb, a mə nyín.» Bwé mú téed zãp.

²⁵ «Í á bə nə mwân a cúmbá njúl ífambá. Ja nyə á kə ngə nyingə yí, a mú ngə zə, zə wós kúná-kúnə nə njów, a mú gwág íbwamugá-bwámug nə isusa. ²⁶ A mú jów ngwól mwá mpáánzə zə jì nyə sá í ngé cý yí. ²⁷ Mwá mpáánzə mú jaaw nyə ná: «Mínyonh woó má wós. Shwóongú nyə áma cígə mwá nteny á wónh nacé mínyonh woó má nyingə zə mpwogé.» ²⁸ Mwân a cúmbá mú gwág bów, a ban ná nyə anyíyí njów. Sósngú mú cúwo tóón kə téeg nyə mabwá. ²⁹ A mú ci nə sósngú ná: «Mə mäsə nə wo mimbú mimbú kú bwele mpyeny ciyá gwó too ngwúd. Nji, wo abwélé yə mə too nji mwá tow ná sánsh oshwá bām sə zhwimbyag. ³⁰ Nji, mwân woó nyə á shín kə keenzh wo byoog dwó kələ ngə cəgə nə budá á jangə éga, ja á mäs wós yí, wo mäs cígə nyə mwá nteny a wónh.» ³¹ Sósngú mú ci nə nyə ná: «Mwân waam wo njul nə mə wa mwów mēsh isá byám bisə isá byó. ³² Nji í áma jii ná sə zhwimbyag nacé mínyonh woó éne, mə ngə dúg nyə nə nda nyə á yə ná ndeé a mäs gwúm; nyə á jimb, a mäs nyín.»

16

Kanda kulág á inkwíl

¹ Yésus nyə á nyingə ci nə *ompwín bē ná: «Ngwól múúd byoog nyə á bə nə kulág. Í mú zə búguli wə muud éne ná kulág daongú í ngə caam nyə mbii. ² Muud byoog mú jów kulág zə ci nə nyə ná: «Woonj lãp mäs ngə gwág ga wí ná jì? Zaá shitógud, mə wámbulág nda wó ngə kvey ná iséy byó ná.» ³ Kulág mú zə lãs lámúd ná: «Ja Mása mə zə yíl mə íkulág

dí ga, mə e sá ntudel? Mə cugé nə nkul ná mə kág fulá mándalú, bə mámpag. Sálə námá shwón ná mə bág muud mingwóombúlú. ⁴ Mə mäs mpu sá mäs zə sá yí. Í jii ná ja bwé é yíl mə íkulág dí yí, mə bág nə buud bwé é da njwa mə bwé dí wá.» ⁵ Buud bwé á ngə bə nə Mása yé mampwálá wá, a mú ngə jów bwo ngwúd ngwúd. Nyə nə ashúshwóógú ná: «Wo mbid Mása waamə mpwálá tan ne?»

⁶ Muud mpwálá ná: «Mə mbid nyə mawúda mäfwánda wúm*.» Kulág mú ci nə nyə ná: «Lágúg, fáb lá mpwálá dwó wə ga; jigú shí wo lélag cílə ná mäfwánda mawúm mätóon.» ⁷ Nye nə ngwól ná: «Wee jì nə mpwálá tan ne?» Nyín ná: «Iyuug í *blé täd.» Nyə nə né ná: «Lágúg, fáb lá mpwálá dwó wə ga. Cilag ná mawúm mwóomb.» ⁸ Mása mäsə yə kulág á inkwíl nə mawwúm nacé a sálə sósłágú mákyé. Nacé í ngə nyín ná buud bwé ngə bə cug á shí ga wá bwé ngə bul kyé mpádúgá nyán ntə boong búsə búúd ɔ mánkenya wá.»

⁹ Yésus mú nyingə ci ná: «Mee mäs ci nə bí ná, balanugá nə *mwaané inkwíl ngə cę mawwá nə ndí: ja bí mäs bá bə mäfúfə dí yí, oshwá bân boong bwé bág njwa bí mabanda má kandugá kandugá dí. ¹⁰ Muud mə báagúlá isúsúsá í acíg-cíg kú teeg búúd mabwón yé, nyə é baagulə námə isá í anáni kú teeg búúd mabwón. Muud mə tág búúd mabwón isúsúsá í acíg-cíg dí yé, nyə é teeg námə búúd mabwón isá í anáni dí. ¹¹ Nkí bí mə téed teeg búúd mabwón ja bí mäs balán nə mwaané inkwíl yí, zə nyə é yə bí mwaané á fwámé a kú bə nə mäsus lámúd yé? ¹² Bí mäs ká téed teeg búúd mabwón nə sá nkán, zə nyə é yə bí joong í jálá nə bə sá jín yé? ¹³ Lwaábúlá cügé nə nkul sēy nə omása obá ja ngwúd, nacé nyə é mpii ngwól, a ccel ngwól; gúl ja nyə é gwág nə ngwól, a mpyeny ngwól. Bí cügé nə nkul sēy nə Zembí bí ngə sēy nə mwaané ja ngwúd» ¹⁴ *Ofarizyén, nda bwé á da bul ccel mwaané ná, bwé á ngə gwágulə lású ní wēsh bwé ngə cágulə Yésus. ¹⁵ A mú ci nə bwo ná: «Bí ngə ccel lwóya mīsh mäs búúd dí ná bí búsa otátəlí ɔ búúd, nji Zembí mə mpú mlám mín; nacé sá búúd bwé dág ná fwámé sá yí, Zembí nye mə dág gwo sá nyéé. ¹⁶ *Mbwoomb mäsęę nə micilyá mí *búúd ɔ mícúndá mí á ngə cwíny buud zə shúg wəla mə Yuánes. Kála wú fwála mə Yuánes íf, Jjǝ Kéel á Faan mäs Zembí wə í ngə bwiingya, muud yēsh kə ngə náduwə nə nkul nyé nyēsh ná á njwa kow cínog. ¹⁷ Jisə nkí fwanawo ná gwów nə shí í cǝg, ntǝ ná gúl lúlándá kangá á mbwoomb mäsęę í jimbúg. ¹⁸ Muud yēsh mə yíl múdá yé bá a nyingə bā múdá shús yé, mäs sá mínóomb. Muud mə bā múdá bwé áma yíl

15:24 Ifz 2.5 * 16:6 mäfwánda wúm: Iciyá í gurék í ngə ci gúl sá nda olitres 2100. 16:8 Ifz 5.8 † 16:9 Mál mákál mäs ngə ci ná: Zembí bág njwa bí nyádí njów kanduga kanduga. 16:10 19.17-19; Mat 25.21-23 16:15 Mat 23.28 16:18 Mat 19.9; Mak 10.11-12; 1Kr 7.10-11

bá yé, má sá mínəəmb.»

Kanda múúd byəəg bá Lazār

¹⁹ «Ŋgwól múúd nyə bə nə byəəg, a dágá bwaád mikáándá mí álal-kus ófwo búúd bwá du bwaád myá. Nyə á du cəgə cəg áyíyáág, du sá ídina jwəw dēsh. ²⁰ Gúl ntágúlá-ntágúlá múúd ná Lazār, nə nyúúl mǎfǎn mǎfǎn, í á du já múúd byəəg wəəng dí mpumbéd. ²¹ Lazār nyə á du bə nə yéesh ná a dǎ mǎmpulú má á du kud wú múúd byəəg dí táwuli dí yí. Nji, ompyá bwá á du zə jáal nyə mǎfǎn. ²² Ntágúlá-ntágúlá í á ka yə; *wəəngales bwá mú kə nə nyə kə jéég *Aburāham dí bədud. Muud byəəg mú námá yə, a mú dəw. ²³ Kə wós nūŋ ban minjīm, muud byəəg mú kə bwəma nə cwúnd. A njúl nkááŋgé dí ntáni, a mú bən mǎsh, a mú dág Lazār njóóg Aburāham bədud. ²⁴ A mú kám Aburāham, nyə ná: “Eéé Pəpá Aburāham, bwíigúg mǎ ná ŋkwonǎ. Kəndég Lazār kǎg juwu nyin mbwá mǎjǔwód zə cweel mǎ jūm; minjwiile mǎgá mí ŋgə sá mǎ nkááŋgé mbiya.” ²⁵ Aburāham mú ci nə nyə ná: “Mwān waam, wo á shí bə nə təəm ja wó á ŋgə cəgə yí, Lazār nyə ŋgə bwəma nə micúnj. Ja ga dí, Lazār micúnj myé mí mǎ cwaaləwo, wəe mǎ cwa bwəma nə nkááŋgə. ²⁶ Sá í búl bə yí jǐ ntǎg nǎ mǎma bí ncima jísə shé wa tátám ná buud bwá céél wú wa zə nūŋ wá bwá cúgə nə ŋkul líina; bəəng bwá céél wú nūŋ zə kǎga wá bwá kú líina.” ²⁷ Muud byəəg mú ci ná: “Pəpá, nda jǐ ntǎ ná, mǎ jəgula nə wo: kəndég Lazār njów mǎ sósŋgú waamǎ. ²⁸ Omínyonǎ bām búse nūŋ ótson. A kǎg lǎs nə bwo ná bwá ó bəy, bwá kú bá zə wa kúl mǎ jǐ cwúnd dí ga.” ²⁹ Aburāham mú ci nə nyə ná: “Omínyonǎ bwó búse nə Məcəx mǎ Moyíz nə micilyá mí *búúd ɔ micúndǎ, bwá bég myo.” ³⁰ Muud byəəg ná: “Nda bə ntǎ, Pəpá Aburāham. Nji, ŋkí muud mǎ wú minjīm kə lésna nə bwo, bwá é cénd mítédúgá.” ³¹ Aburāham mú ci nə nyə ná: “Ŋkí bwá bá kú bə micilyá mí Moyíz bənǎn buud ɔ micúndǎ, mpug ná muud təəm gwúm minjīm kə lésna nə bwo, bwá ábúlé magulə lǎn yé.”»

17

Yésus mǎ yǎ búúd minjǎgúlá

¹ Yésus mú kwo ci nə *ompwíin bə ná: «Cəg í cúgə nə ŋkul bə kú nə kwal-bəəgá. Nji, ŋkwéə muud mǎ bǎ bósł kwal-bəəgá yé. ² Í yidá nywa nyə ná bwá kǎlug nyə mǎma kwóógú cǎnǎd kúl nyə nə dwo mǎn, ntǎ ná a kwǎlug ŋgwúd á ikúkǎgá iga bəəgá. ³ Bí ɔ bəy. Ŋkí minjyonǎ woó mǎ səm nə wo, jumég nyə. A kǎ cénd mítédúgá, wo juu nyə. ⁴ Ŋkí ŋkúmba jwəw a səm nə wo ija zəngbá, a du námá zə

wódí ija zəngbá zə du ci ná: “Mə mǎ cénd téduga,” juugá nyə.»

⁵ *Buud ɔ lwámá bwá mú ci nə Cwámba ná: «Kwádúlg sǎ búgá.» ⁶ Cwámba mú ci ná: «Bí mbəm bə nə búgá tǎo nji cǐg-cǐg bímbí búbumǎ *mutárud, bí je ci nə líí sikomǎr ga ná: “Munég kə tǎw mǎn,” líí sǎ bí mǎgwág. ⁷ Zǎ á na bídí jǐ nə ŋkul sǎ ná ŋkí a mbid lwáá dé í du waad nyə ifambǎ ŋkí ntǎg ná í du wíl nyə iwoó, lwáá dəəng ŋgə wós wúle ísýád, nyə nə lwáá ná: “Léelugá zə jǐ shí zə dǎ?” ⁸ Yə nyə áyidayé ci nə nyə ná: “Kwəməsag mǎ idǎw, wo yáásulə áfigusa zə sēy nə mǎ. Má kǎ shín dǎ mǎ ŋgul, wo kə təəm dǎ nə ŋgul gwó ja?” ⁹ Yə nyə é lǎ lwáá dé nə nyə nǎ sǎ ísǎ byésh nyə ámə lwám nyə ná a sǎág yí? ¹⁰ Ntǎ námá wǎ jísə shú dúnud yé. Ja bí mǎ shín sǎ sǎ jəsh bwá ámə lwám bí ná bí sǎág yí, ŋwagá biméfwó ná: “Sǎ búse ozhizhe osóɔl ɔ mǎsǎal wǎ kú nə mǎfí, sǎ mǎ sǎ nji sǎ í ámə bə nǎ sǎ sǎág yí.”»

Wúl zázamǎ í zǎ yə Yésus akíba

¹¹ Yésus nyə á ŋgə kyey Samariya nə Galilé, ŋgə kə Yurásalem. ¹² Ja nyə á ŋgə nyíi dúl dánd dí yí, mizúzaamǎ wúm mí á zə ná mí zǎ bwəma nə nyə, nji mí mú tǎw shwóg-shwóg kú fwo kumǎ nyádí. ¹³ Mí mú bən mǎkál gwəw ci nə nyə ná: “Yé Yésus, éé yé mǎsa, bwíigúg sǎ ná ŋkwonǎ.” ¹⁴ Yésus mú dág bwo, a mú ci ná: «Kǎgá lwóya mǎnyúúl ófada dí.» Bwá mǎ ka námá ŋgə kə ná bwá kǎ ófada dí, bwá mú yǎl zhúid, mǎnyúúl bə bwo ná səndonj. ¹⁵ Ŋgwólúgá nywáá, ja á mǎ dág ná a mǎ yǎl yí, a mú cuwuli nyingə, a mú ŋgə zə a ŋgə lǎs gwəw-gwəw ŋgə yə Zembí gúmǎ. ¹⁶ A mú zə kál nyúúl Yésus dí shí makuú, kúd mpwoombú shí yə Yésus akíba. Nyǎn nyə á bə muud á Samariya. ¹⁷ Yésus mú ci ná: «Ŋgáá ná bəsh wúm bwá ámə yǎl? Kǎ bósł ibuu búse ŋgow? ¹⁸ Ntǎ ná bwá bəsh dí, kú nə muud mǎ zǎ yə Zembí gúmǎ nji njonj muud éga á? ¹⁹ A mú ci nə nyə ná: “Tǎwúg wo kyéyag wo mǎ *dúg cəg nǎcé búgə gwó.»

Mbíi Mwān mǎ Múúd mǎ bá zə yí

(Mat 24.26-27; Mak 13.21-22)

²⁰ *Ofarizyən bwá á jǐ Yésus ná: «Faan mǎ Zembí í bá ka zə jáyǎ ja?» A mú bəsa nə bwo ná: «Faan mǎ Zembí í abulé zə nda gúl yəngá-yəngá sǎ búúd bwá bá beny yí. ²¹ Í abulé bə sǎ ná bwá ci ná: “Gwǎ wǎ jǐ wa ga”, ŋkí ná: “Gwǎ wǎ jǐ wáádǎ mí!” Nǎcé Faan mǎ Zembí dǎse na bídí.»

²² A mú ci nə *ompwíin ná: «Mósł mwəw mǎ bá bə, bí mǎ bá gwág yéesh ná bí mǎ dág *Mwān mǎ Múúd nə ijuwǎga byé tǎo nji jwəw ŋgwúd, nji bí kú dág. ²³ Bwá bá du ci nə bí ná: “Dúgá nyə wáádǎ,” gúl ja ná: “Dúgá nyə wa.”

Bí kú bá du ka, bí kú bɛ, ²⁴ nɛcé, jwów Mwân mɛ Múúd mɛ bá zə yí, a bá zə námá nda njəs í du yas wú bígá íjumə kə wóós bígá dí ná. ²⁵ Njɛ í bá fwo ji ná a bág bul jug, kala búúd ga í ban nya.

(Mat 24.37-39)

²⁶ «Mwów Mwân mɛ Múúd mɛ bá zə má, isá í bá sɪy námá nda í á sɪy ja mɛ *Nówe dí ná. ²⁷ Buud bwá á du da, du ngul, bwá béya, bɛlɛshi námá bwân bán njɛ ndɛ kə wóós jwów Nówe nya a nyíi mɛma byóól dí yí. Mpɛɛn í mú zə byaluga nɛ buud ná ndɛɛ jangulə isá byɛsh. ²⁸ Ntɔ námá wá í á bə mwów mɛ Lót dí yé. Buud bwá á du da, du ngul, bwá du sá míkus, du bɛ mampəg, shuma minjów. ²⁹ Njɛ jwów Lót nya a wú Sódóm yí, Zembí nya a sá ná kuda nɛ fumbýá ágúgwɔ́ í nywɔ́g nda mpú, zə jangulə búúd bɛsh. ³⁰ Mbií ngwúd wɔɔng námá wá í bá bə ja Mwân mɛ Múúd mɛ bá lwóya nyúúl yí.

(Mat 24.17-18; Mak 13.15-16)

³¹ «Jwów dɔɔng í bá bə ná, muud mɛ bá bə kwáminú*, kú bá shulə ná a kə nwa sá. Nyɔɔng mɛ bá bə fambá yé, kú ná námá kwo kə kwáádá. ³² Biɔ tádúgá sá í á bə na mudá mɛ Lót yí. ³³ Muud mɛ bá sɔ́ ná á kaambulə nɛ cug jé yé, a bá jímbal gwo. Nyɔɔng mɛ jímbal cug jé nɛcé mɛ yé, a mɛ yidá kaambulə nɛ gwo.

(Mat 24.40-41)

³⁴ «Má jaaw bí ná, í bá bə búúl jɔɔng dí ná buud obá bwá mbwúg gwonú ngwúd, ngwúd mɛ bá nwiny, ngwól lúg. ³⁵ Budá obá bwá ngá jí isá kúl ngwúd dí, ngwúd mɛ bá nwiny, ngwól lúg. ³⁶ [Budúm obá bwá bá bə fambá, ngwúd mɛ bá nwiny, ngwól lúg.]† ³⁷ Ompwíin bwá mú jí nya ná: «Cwámba, sá jɔɔng í bá sɪy ngow?» A mú bɛsa nɛ bwo ná: «Kúl mbimbə í bá bə yí, cínɔng wá ómpal ɔ́ bá sɛɛngya yé.»

18

Kanda kúsú múdá bá sémbye milású

¹ Yésus nya á jí zə lwágulə bwo ná bwá dúg jəgula ja jəsh kú teeg mɛnyúul. Gwá wá nya á kənd bwo kanda ga yí. ² Nyə á ci ná: «Ngwól sémbye milású nya á bə wúl ngwála dí kú fúndə Zembí, kú bish tɔɔ muud. ³ Wúl kúsú múdá í á bə námá ngwála wɔɔng dí, í mú du zə ci nɛ sémbye milású ɛnɛ ná: «Ngwól múúd ngə lúmbulí nɛ mɛ, kyemug mɛ.» ⁴ Sémbye milású nya á ka du ban málú málú ná nya alálé lósú yé wɔɔng.

«Njɛ a mú zə ci ná: «Tɛm bə ná mɛ afúndáyé Zembí mɛ kú námá bish tɔɔ muud í, ⁵ mɛ zə

kyem kúsú múdá ga nɛcé mɛ má gwág nya kángá. Nyə a bá bul zə ntágulə mɛ lúu.»»

⁶ Cwámba mú ci nɛ *ompwíin ná: «Bí má gwág sá sémbye milású á olílingí ɛnɛ mɛ ci yí?

⁷ Nkəmusa nɛ Zembí, nkí buud bɛ nya á má fɛésh wá bwá jílly nyádi nɛ mwásá mɛ bulú, yé nya é sá ná bwá cáág bwánd? ⁸ Má jaaw bí ná nya é lɛɛ kyem bwo ná máás. Njɛ, ja *Mwân mɛ Múúd mɛ bá zə yí, ye a bá ná zə kwey búg shí ga dí e?»

Kanda Farizyɛn bá nwenye tóya

⁹ Bóól búúd bwá du táduga ná búasə otátəlɪ, bwá nwa bóólúgá mpyón nɛ mpyón. Yésus nya á ka kand kanda shú dápúd, nya ná: ¹⁰ «Buud obá bwá á zə kə *Lun mɛ Zembí ná bwá ká jəgula nɛ Zembí. Ngwól nya á bə *Farizyɛn, ngwólúgá nye nwenye tóya. ¹¹ Farizyɛn nya a tɔw tətəlɪ a mú du jəgula nyáméfwó dí ná: «Yé Zembí, mɛ yə wo cúnɛsh nɛcé mɛ cugé nda bóólúgá búúd. Bí jɪwál, bwá cɛɛ olílingí, nɛ minɔɔmb, tɛm bə nda nwenye tóya éga, mɛ cugé nda nya. ¹² Má du ci idáw ija íbá nkúmba shwénde; mɛ du jána *nkwɔ wúm á sá jəsh mɛ hí yí.» ¹³ Nwenye tóya nywáá nya a tɔw shwóg-shwóg. A kú námá she bən tɔɔ mpwoombú ná a yág ngɛɛ jɔn dí; nya á yida du *bí mbwá bud dí a ngá ci ná: «Yé Zembí, bwígúg mɛ ná nkwojú, mɛ jí sɔ́l *misám.» ¹⁴ Má jaaw bí ná á mɛzhúgúlá éga nya á kə nyádi njów Zembí mɛ sá ná a bág tətəlɪ nyádi míshád, kú bə ashúshwóógú nye. Nɛcé, muud mɛ bən nyáméfwó gwów yé, bwá bá səl nya shí; nyɔɔng mɛ səl nyáméfwó shí yé, bwá bá bən nya gwów.»

Yésus mɛ bwádan nɛ ikúkágá

(Mat 19.13-15; Mak 10.13-16)

¹⁵ Bóól búúd bwá á zə námá nɛ ikúkény wá Yésus ná a kúnýág nɛ byo. *Ompwíin, nda bwá á dúg ntɔ́ ná, bwá mú lás nɛ bwo. ¹⁶ Yésus nywáá mú jów bwo, nya ná: «Bídúgá ikúkágá í zəg mádí, kúgá kaambulə nɛ bwo, nɛcé Faan mɛ Zembí dúasə sá á mbií búúd wánj. ¹⁷ Búbálé, má jaaw bí ná, muud yəsh nya amágúláyé Faan mɛ Zembí mɛməgúlá mɛ kúkágá yé, muud wɔɔngá cugé nɛ nkul nyíi cínɔng.»

Cí á bulya mɛbii

(Mat 19.16-26; Mak 10.17-27)

¹⁸ Wúl ci *Oyúden í á jí Yésus ná: «Jɔ́jɔ Yígulí, jáyɛ jɔ́ sá má sáág ná mɛ bíg cug á kandəgə kandəgə yí?» ¹⁹ Yésus mú yida ci nɛ nya ná: «Nɛcé jí wó jów mɛ ná jɔ́jɔ múúd yí? Kú nɛ muud jí jɔ́ múúd, njɛ Zembí nyáméfwó. ²⁰ Wo mpú dí mɛɛɛ mága? «Wo

17:28 Mat 19.24-25 17:31 Mat 24.17-18; Mak 13.15-16

* 17:31 Ja bwá á du lwɔ́ minjów yí, bwá du mɛ kwáminú

námá nda mɛnyung. Kwáminú í á du bə nkí lal, buud kə du ngə kyey wu gwów, muud jee námá kə woga wu. 17:32 Mat

19.26 17:33 9.24; Mat 16.25; Mak 8.35 † 17:36 Sá jisá cilyá wa mpánzə ga dí yí, míl mícilyá mí ayág mí cugé nɛ gwo.

17:37 Zhb 39.30 18:1 11.2; Rom 12.12; Flp 4.6; Kol 4.2; 1Te 5.17 18:5 11.7-8 18:12 11.42; Mat 6.16-17; 23.23

18:13 5.8; Sóm 51.3, 5 18:14 Sóm 51.19; Mat 23.12 18:17 Mat 18.3 18:18 10.25 18:20 MmN 20.12-16

kú sá mínwomb, kú gwú múúd, kú júwo, wo kú ya múúd mpwene á sá nyá ampúyé yí, wo gúmal sónggá woó ná nyáonggá woó.» ²¹ Cí ná Yésus ná: «Mə ngə bə məcəx mání mēsh, tééd wú ikágád zə kumə múús.» ²² Já Yésus má gwág ntání yí a mú ci ná nyə ná: «Sá ngwúd í ngə ná fúfə wo: kaá kusha isá byēsh wó jí ná ndí yí, wo kaaw mímbúmbúwá *mwaanē wəonggá, wo ka bá kə bə ná məbii gwōw; ság ntó wo ka zə bə mə.»

²³ Cí wəonggá mú shúsula ná mpəsá má Yésus, nəcə nyə á bə ná zhwog məbii. ²⁴ Yésus mú dóg *[ná a má shúsula], a mú ci ná: «A kwowulálə ná buud bí ná məbii wá bwá nyíig Faan má Zəmbi dí eé. ²⁵ Í yida nywá bə kúná-kúnə ná *shamó nyíig luun lá ndundu dí, ntə ná muud á bulya məbii nyíig Faan má Zəmbi dí.»

²⁶ Buud bwá á ngə gwágula Yésus wá bwá á ngə ci ná: «Ká zə jí ná nkul *dóg cug yé?» ²⁷ A mú bəsa ná bwo ná: «Isá í ntə múúd nkul yí, Zəmbi nywáá jí ná nkul sá byo.» ²⁸ Pyēr mú ci ná: «Sə báá sá á má lúgə isá byēsh, sá zə bə wo.» ²⁹ A mú ci ná bwo ná: «Bábálé, má jaaw bí ná, nkí muud má lúgə tə njów, tə mudá, tə omínyonə, tə obyál, tə bwán shú Faan má Zəmbi, ³⁰ nyə é nyingə bii isá byəongg byēsh nkí bulya té nyə é ngə cugə wa shí yí, a bá námə cugə kandugə kandugə cug í zág yíid.»

Yésus má jaaw ná a bá ya

(Mat 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Yésus nyə á ka nwa *ompwín wúm ná óbá bə, a mú ci ná bwo ná: «Dugá, sá ngələ bád kə Yurúsalem óga. Isá byēsh *búúd ó mícúndə bwá á cíle shú má *Mwán mə Múúd yí í zə kə bwəma. ³² A zə kə kaanz məbwə má íkúl ishúsád, a bwəma ná cóógú, buud cug nyə, bwo sey nyə məntənd nyúúlúd. ³³ Bwá é fyáməsə nyə milwón, bwá gwú nyə. Nji, a bá gwúm jwów álél.» ³⁴ Bəw bwá áshigə ngə mpu gwág nda lésú wəongg í á ngə kə ná. Í á bə bwo sá shwoó, bwá kú wámbulə sá Yésus nyə á ngə ci yí.

Yésus má lwag áncím-ncím

(Mat 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Í á ka zə bə ná, já Yésus nyə á ngə shísh Zheríko yí, ngwól áncím-ncím nyə á bə zhíí dí koogú, a ngə gwáám buud *mwaanē. ³⁶ Nyə á ka gwág buud bwá ngə cə áncuncuma, a mú jí ná: «Jí í ngə cə yí?» ³⁷ Bwá mú jaaw nyə ná Yésus á Nazarēt wə ngə cə éne. ³⁸ A mú kím ná: «Yésus Mwán mə *Dávid, bwágúg mə ná nkwojá!» ³⁹ Buud bwá á ngə keye

mpwoombú gwoong dí wá bwá mú nkáand ná nyə ná a jig kúl-kál. Nyə mú yidá mpu bən kál gwów ná: «Mwán mə Dávid, bwágúg mə ná nkwojá.» ⁴⁰ Yésus mú tów, a mú ci ná bwá zəg ná nyə. Já áncím-ncím má zə wósos nyə kúná-kúnə yí, Yésus mú jí nyə ná ⁴¹ «Wó jí ná mə sáág wo jí?» Nyə ná Yésus ná: «Cwáməba, mísh mām má kwóg dúgya.» ⁴² Yésus mú ci ná nyə ná: «Mísh mwó má kwóg dúgya. Wo má *dóg cug nəcə búgə gwó.» ⁴³ Námə cé ná cé, mísh má mú kwo dúgya nyə. A mú ngə bə Yésus a ngə ya Zəmbi gúma. Buud bəsh bwá á dóg sóólúg wəongg wá bwá mú ngə ya Zəmbi məshwúmb.

19

Zashé mə cənd mítədúgá

¹ Ná ndeé Yésus mú nyíi Zheríko, a mú ngə líina ngwála. ² Ngwól múúd nyə á bə cínəng ná Zashé, a njúl nwenye tóya, a mbíd zhwog məbii. ³ Nyə á ngə sə ná a dóg Yésus; nji nyə a shígə bə ná nkul má dóg nyə nəcə buud bwá á bə áncuncuma, Zashé nyə njúl ntág wúlə-wúlə. ⁴ A mú ju ná kálə kə shwóg kə bád sikomər* dí shú ná a bəg dóg Yésus ja á bá cə cínəng shí yí.

⁵ Já Yésus nyə á zə wósos kúkúl joong dí yí, nyə a bən mísh a mú ci ná Zashé ná: «Zashé, ləeləg shulə nəcə í jí ná mə jig wódí njów múús.» ⁶ Zashé mú ləel shulə, a mú kə ləg Yésus ná məshusəg. ⁷ Nda búúd bwá á dóg ntó ná, bəsh bwá á ngə nyímbulə ná: «A má kə nyíi kə jí múúd misám dí njów!» ⁸ Zashé nywáá mú tów tətəl cí ná Yésus ná: «Cwáməba e, mə zə kaaw məbii mām tətám ná cəj, mə ya mímbúmbúwá dúl kaw. Nkí mə a shí ntág mánda múúd ná sá jé mə nying nyə gwo ija inə.» ⁹ Yésus múəsə cí ná: «Zəmbi má cug búúd ó njów ga múús, nəcə a jí námə múúd á bag mə *Aburaham. ¹⁰ Nəcə *Mwán mə Múúd nyə á zə sə bəong bwá á jímə wá, zə cugushi bwo.»

Kanda mísəj wúm

¹¹ Buud bwá mú gwág lésú Yésus nyə á ləs yí. Yésus mú kə ná lésú shwóg kənd bwo kanda nəcə bwá á ngə təduga ná, nda a mú kúná-kúnə ná Yurúsalem ná Faan má Zəmbi í zə nyín. ¹² Ntó Yésus mú ci ná: «Ngwól múúd nyə a byél njów mící dí. Nyə á ka zə bə ná a kə nyúl shí a shwóg-shwógúw bwá kə tál nyə Njwú-buud ná ndeé a mú nyingə. ¹³ Já á mə bə ná a zə tí yí, a mú jəw osóol ó mäsáal bə wúm, zə ya bwo *mwaanē, muud yēsh səj mína†

18:22 12.33; Mat 8.21-22 * **18:24** ná a má shúsula: Míl mícilyá mí ayág mí cugé ná iciyá íni. **18:27** Zak 8.6; Luk

1.37 **18:29** 14.26; Mat 10.37 **18:31** 9.21-22 **18:34** 9.45 **18:38** Mat 20.30-31 **18:42** Mat 9.22 * **19:4** sikomər: Jísə dúl váál líí í á də bul bə mbwaanzalə shí á Yudéa (10j 10.27; 11b 27.28; 21b 1.15; 9.27), tə shíshíj á Zhurdé dí (Luk 19.4); bwá á də námə sá məbámbú ná ndí. Buud ó Igípten bwá á də bə líí joong (Sóm 78.47). **19:7** Mat 9.10 **19:8** MmN 21.36; Eze 33.14-16 **19:9** 13.16; Mis 16.31 **19:10** Eze 34.16; Mat 9.13; Mak 2.17; Luk 5.32; 1Tm 1.15 **19:11** 11.2; Mis 1.6 **19:12** Mak 13.34; Mis 1.11; 2.33-36 † **19:13** Səj mína ngwúd í á də bə odanarí təd. **19:14** Mís 4.17; 5.28; 13.44-46; 28.25-28

ngwúd; nyə nə bwo ná: “Ngəgá nə sá omákíd nə mwaanə éne té mǎ é bə njəond dí yí.” ¹⁴ Nji, nda búúd ó ləom yé bwá á dǎ mpíi nyə ná, bwá á kənd buud nyádi mpáse kǎ jaaw ná: “Sá accéle nə muud éne jwúg nə sá.”

¹⁵ «Ja bwá á shín tǎl nyə njwú-buud yí, nyə á ka nyíngə. A mú zǎ wós, a mú jǔw ósól ó mǎsáal bǎ nyə á kaaw mwaanə wá ná bwá zǎg lwágulǎ nyə nda mǎkíd mǎnj mǎ á kyey ná.

¹⁶ Ashúshwóógú mú zǎ wós, nyə ná: “Mǎsa, sanj wó í á mǎ sǎ ná mǎ bíg misanj wúm.”

¹⁷ Njwú-buud mú ci nə nyə ná: “Éhúh, wo jí jǔjǔ sǎl mǎsáal. Wo mǎ bǎ mǎ abúgǎlǎg nə súsúsá ácg-cíg. Mǎ mǎ yə wo ijwúga ná wo jwúg nə mǎngwǎla wúm.” ¹⁸ Sǎl mǎsáal ábǎé mú námǎ zǎ, nyə ná: “Mǎsa, sanj wó í á mǎ sǎ ná mǎ bíg misanj mǎtǎon.” ¹⁹ Njwú-buud mú námǎ ci nə nyə ná: “Mǎ mǎ yə námǎ wo ijwúga ná wo jwúg nə mǎngwǎla mǎtǎon.”

²⁰ «Ngwól mú námǎ zǎ, nyə ná: “Mǎsa, sanj wó wǎ ga. Mǎ a fǎlǎ wo nábákǎn dí ná ndé mǎ baagula. ²¹ Mǎ á ngǎ fúnda wo nǎcǎ wo jí muud nkú; wó dǎ njwa sǎ jí ná wo dí wo á bwíg yí, wo dǎ saag isǎ bísǎ ná wo dí wo á bǎ yí.” ²² Njwú-buud mú ci nə nyə ná: “Mǎ zǎ sǎmb wo lǎs wó na wódí ícǎyá. Wo jí bǔw-bǔw sǎl mǎsáal. Wo á ngǎ mpu ná mǎ jí muud nkú, mǎ dǎ njwa isǎ bísǎ ná mǎ dí mǎ a bwíg yí, mǎ dǎ saag isǎ bí ná mǎ dí mǎ á bǎ yí. ²³ Kǎ nǎcǎ jí wó áshígǎ kǎ wǎ mǎ mwaanə waamǎ bǎnj dí, ná ja mǎ wós yí, mǎ zǎ njwa nyə nə mǎbǎdí gwǔw yí?” ²⁴ A mú ci nə buud bwá á bǎ cínǎng wǎ ná: “Déégǎgǎ nyə sanj ní bǎ yǎg nyǎnjǎ jí nə misanj wúm yé.”

²⁵ Bwǎ mú ci nə nyə ná: “Cwǎmba, á bwey fwo bǎ nə misanj wúm.” ²⁶ Mǎ mpu jaaw bí ná muud jí nə baalé yé, Zembí mǎ bá kwǎdǎla nyə. Nji nyǎnjǎ cǎgǎ nə ndí yé, Zembí mǎ bá mǎel yí nyə búbaalé á jí ná ndí yí. ²⁷ “Nǎ ndé mǎ mǎhíhíhí myǎm mí á ban ná mǎ kú jwú nə bwo wǎ, zǎgǎ nə bwo wǎ, zǎ cǎgǎ bwo mǎcǎnj mǎ ngǎ dǎg.” ²⁸ Ja Yésus nyə á shín lǎs ntúni yí nyə a tǔw shwóg njwa zhí kǎla Yurúsalem.

Yésus mǎ zǎ nyí Yurúsalem

(Mat 21.1-9; Mak 11.1-10; Yúa 12.12-19)

²⁹ Í á ka zǎ bǎ, Yésus nyə á ngǎ shísh kúnǎ-kúnǎ nə Betfaze nə Betaní, a mú kǎ wós ngǎé mbúnj bwá dǎ jǔw ná *Mbúnj wǎolivyé yí. A mú lwǎm *ompwín óbǎ. ³⁰ Nyə nə bwo ná: «Kǎgǎ na dǎnd á shwóg nǎd. Í é bǎ, bí kǎ námǎ jǎ bí kwey cwǎ jakáás cǎlǎ, í njúl ná tǔ muud nyə a bwǎlé kǎwa gwod. Bí ó ciny gwo, zǎ mǎ nə ndí. ³¹ Nkí muud mǎ jí bí ná nǎcǎ jí bí ngǎ ciny gwo yí, bí bǎsa nə nyə ná: “Cwǎmba wǎ ngǎ jii gwo.” ³² Buud nyə á lwǎm wǎ bwǎ mú kǎ, kǎ námǎ kwey isǎ nda nyə á ci ná. ³³ Ja bwǎ mǎ ciny cwǎ jakáás yí, wǎamǎdí bǎ bwǎ

mú ci nə bwo ná: «Bí mǎ ciny gwo nǎcǎ jí?» ³⁴ Bwǎ ná: «Cwǎmba wǎ ngǎ jii gwo.” ³⁵ Bwǎ mú zǎ Yésus nə cwǎ jakáás jǎnjǎ, bwǎ ngǎ yí mikáándǎ myǎnj ngǎ jeel gwo kwonǎd, bwǎ mú jil Yésus gwǔw. ³⁶ Yésus mú ngǎ kǎ jakáás dí, buud bwǎ ngǎ taalǎ mikáándǎ myǎnj zhíid.

³⁷ Ja nyə á ngǎ shísh kúnǎ-kúnǎ nə Mbúnj wǎolivyé yí, ompwín bǎsh bwǎ á bǎ áncuncuma wǎ bwǎ mú bǎ nə mǎshusǎg, bwǎ mú ngǎ yǎ Zembí mǎshwúm gwǔw-gwǔw nǎcǎ mama misǎlǎgǎ mí nkúl bwǎ á dǎg myǎ. ³⁸ Bwǎ mú ngǎ ci ná:

Gúmǎ í bǎg nə Njwú-buud ngǎ zǎ jínǎ mǎ Cwǎmba dí yé.

Jonj í bǎg nə shee, gúmǎ jonj lu gwǔw dí cwú.

³⁹ Bǎlǎgǎ *Ofarizyén bwǎ á bǎ na mǎnjǎmbǎ mǎ búúd dí wǎ bwǎ mú ci nə Yésus ná: «Yíguli, wo alǎsé nə ompwín bwǎ ná bwǎ yǔwǎg kímǎlǎ?» ⁴⁰ A mú bǎsa nə bwo ná: «Mǎ jaaw bí ná nkí bwǎ jí kúl-kúl, mǎkwóógǎ kím.»

Yésus mǎ gwǎg cey Yurúsalem lámúd

⁴¹ Yésus nyə á ngǎ shísh ngwǎla ná ndé ja nyə á dǎg wǎ yí, nyə á jii yǎ nə gwǎgǎla wǎ cey lámúd. ⁴² A mú ci ná: «Eéé! Jwǔw gaád wo mbám mpu nda wó jǎlǎ nə sǔ ná wo jǎg ná shee ná! Kǎ jísǎ wo shwílyǎ, mǎsh mwó kú dǎg. ⁴³ Nǎcǎ mǎl mǎwǔw mǎ bá bǎ wo ná mǎhíhíhí myó mí bá laǎ wo nə mímǎgǎ, mí lyǎ wo nə dǎmb, shúsǎ wo ikǎmb byǎsh. ⁴⁴ Bwǎ bá caam wo nə bwǎn bwǎ, lǎgǎ wo shí nə shí kú nə tǔ kwóógǎ í mbǎdí dǎlǎgǎad. Í bá bǎ wo ntǔ nǎcǎ wo a shígǎ mpu fwǎla Zembí nyə á zǎ ná a zǎ cǎgushi wo yí.»

Yésus mǎ wǎnj búúd ó mikus Mpǎanzǎ Zembí

(Mat 21.10-16; Mak 11.11, 15-18; Yúa 2.13-17)

⁴⁵ Ná ndé, Yésus mú kǎ nyíi *Lunj mǎ Zembí, a mú kǎ wǎnj búúd bwǎ á ngǎ sǎ mikus cínǎng wǎ, ⁴⁶ nyə nə bwo ná: «Jísǎ cilyǎ Kǎlaad Zembí dí ná: “Njǔw wǎm í bá bǎ njǔw mǎjǎgula.” Bí bǎnj mǎ yida sǎ ná í bǎg daage lǎ jǔwǎl!»

⁴⁷ Nyə á ka dǎ yǎ buud minjǎgǎlǎ Lunj mǎ Zembí jwǔw dǎsh. Ná ndé, nə Milúluú myǎ ofada, nə *Oyíguli ó mǎcǎ, nə mǎcǎ mí kúl búúd mí mú ngǎ sǔ ná mí gwú nyə. ⁴⁸ Nji bwǎ áshígǎ mpu nda bwǎ sǎag ná, nǎcǎ mǎnjǎmbǎ mǎ búúd mǎsh mǎ á dǎ gwǎgǎla nyə nə lám wǎsh.

20

Nkul ijwúga mǎ Yésus í ngǎ zhu ngow
(Mat 21.23-27; Mak 11.27-33)

¹ Í á bæ dúl jwówád ná, Yésus ngá yə buud minjígulá *Lun má Zembí, a ngá jaaw Jəjə Kéel, seegya ná milúlúú myá ofada, nə *Oyíguli ó máççə, nə ocumbá buud bwá má wós. ² Bwá mú jí nyə ná: «Jaawug sà. Nyáyé ŋkul wó ngá sá isá ini nə ndí yí? Zə nya áma yə wo ŋkul nyəŋgá?» ³ A mú bəsa nə bwo ná: «Mə zə námá fwo jí bí njígá. ⁴ Nduwán Yuánes nyə á ngə duu buud yí, í á bæ nə nyáyé ŋkúl? Ye ŋkul á gwów wə Zembí, ye ŋkul á buud?» ⁵ Bwá mú téduga ná: «Ŋkí sá má ci ná: “gwów”, nyə e jí sá ná: “Ká nəc é jí bí a shígé *bígula nyə yí?” ⁶ Sá má ká mēel ci ná í á bæ ŋkul á buud í, kúl búúd jəsh gwú sá nə məkwóógú, nəc é bəsh bwá ngə magulə ná Yuánes nyə á bæ *muud micúnda.» ⁷ Bwá mú bəsa ná bwá ampúyé kúl í á ngə wú yí. ⁸ Yésus mú ci nə bwo ná: «Mə ajááwé námá bí ŋkul má ngá sá misóólúgá míga nə ndí yí.»

Kanda ósól ó mäsáal ó abábəw
(Mat 21.33-46; Mak 12.1-12)

⁹ Yésus nyə á ka kənd buud kanda ga ná, «Ŋgwól múúd nyə á sá fambá *vīnyə a mú yə búúd fambá jəŋg məcéd. A mūsə kə njəŋd dí ná nyə é já fwámé fwála. ¹⁰ Fwála lú māmwaágulə dí, nyə á kənd ŋgwól sól mäsáal yé ná a kág ŋwa nyə dé kəw lə mpúmá búúd bwá á lúg nə fambá wá dí. Nji buud bəŋgá bwá mú kə danğulə cú sól mäsáal nə ndéé nying nyə məbwə məbwə. ¹¹ Muud fambá mú ŋwa cígúlá ná á nyingə námá kənd ŋgwól sól mäsáal yé. Bwá mú námá kə danğulə cú nyāŋ, séémbuli nyə nə məlwiý ná ndéé nying nyə məbwə məbwə. ¹² Muud fambá ná á nyingə námá kənd sól mäsáal álél. Bwá mú kə wá nyāŋ məfəŋ ná ndéé bwá wíŋg nyə.»

¹³ «Muud fambá mú ka zə ci ná: “Mə sáág nə e? Mə zə kənd mwān wān mə búl cēel yé, ka bwá é gwəŋ nyə.” ¹⁴ Ká, buud bwá á lúg nə fambá wá, dúgúlá bwá á dúg *Mwān mə Múúd fambá má wós yí, bwá á nyímbula bwámé nə bwámé ná: “Muud mə bá lúg nə lúgí wá énc. Shé gwúgá nyə shé bəg lúg nə lúgí.” ¹⁵ Bwá mú julə wú nə nyə fambá, kə gwú nyə ncā.» Yésus mú jí bwo ná: «Muud fambá má bá sá búúd óni ntudél? ¹⁶ Ngaa ná a bá zə gwú bwo ná ndéé a ŋwa fambá yə búúd oshús?»

Ja búúd bwá á gwág á má ci ntó yí, bwá á lás ná: «Mbó! Í cúgé nə ŋkul bæ ntó!» ¹⁷ Yésus mú dúg bwo ná figá-figá, a mú jí bwo ná: «Micilyá míga mí kə ná jí?

Kwóógú ólwəye bwá á myaas yí,

dwó wá í má bæ kwóógú lú lámuga *.

¹⁸ Muud mə bá búl kwóógú dəŋg dí yé mə bá kweshuli búg; nyəŋg kwóógú dəŋg í bá káda yé mə bá cuguli.» ¹⁹ Oyíguli ó máççə bəŋŋh milúlúú myá ofada bwá á mpu ná ləsú wāŋ wə Yésus nyə á ngə lās kaanəd ni. Bwá mú téed ngá sá məzhií ná bwá bíi nyə námá wəla dəŋgúd. Nji bwá á ka ngə fúnda məŋkúmbə mə búúd.

Otəwe ó shwóg ó Oyúden bwá bwéél Yésus
(Mat 22.5-22; Mak 12.3-17)

²⁰ Ná ndéé bwá mú ngə baagusə Yésus. Bwá kə kənd búúd ná bwá kág nda buud wá tətəli. Bwá ká du bwéél ná ka bwá é gwág gúl ciyá í ajáláyé yí, bwá kusha nə nyə, a bæ mánýamá mə ŋgwáməna dí, nyádí mpəl dí. ²¹ Buud bwá mú zə jí Yésus ná: «Yíguli! Sə ngə mpu ná ləsú wə nə njígulá wə bísa tətəli. Wó du námá dúg búúd nji nda njígulá wə wí ná. Wo ngə jíguli sá cug á Zembí búbalé. ²² Ntə, jaawug sà. Ye məççə mǎshé mə ngə magulə ná sá jánág tóya mə *Káázəl, ye mə anğé nə magulə?»

²³ Ká, Yésus nyə á bwey mpu məkəŋ mǎŋ, a mú ci nə bwo ná: ²⁴ «Lwógá ná mə saŋ *danarí†. Zə jí nə vuguli mpwoombú nə jínə bwá á lúla wa ga?» Bwá ná: «Jísa Káázəl.» ²⁵ Nyə ntəg nə bwo ná: «Ntə, yágá Káázəl isá í Káázəl, bí yə Zembí isá í Zembí.» ²⁶ Bwá mú kú nə sá bwá júmug Yésus mǎsh mə búúd dí yí; bwá mú bul káam mpəśá ní, bwá shwal fad mímpu.

Osadwisýēŋ bwá bwéél Yésus
(Mat 22.23-33; Mak 12.18-27)

²⁷ Gúl búbaalə *Osadwisýēŋ, buud bwá du ci nə mimbimbə mí ábúle gwúm məshwəŋ dí wá, í á ka zə wə Yésus, zə jí nyə ná: ²⁸ «Yíguli, Moyiz nyə á yə sá ççə ná: “Ŋkí muud mə yə kundú, mīnyəŋ yé mə jəlá nə shúgula nə kús yé, a byág nyəŋg mə yə yé mpwəŋ buud.” ²⁹ Bóól ómīnyəŋə bwá á byél wa zəŋgbá budúm nə budúm. Acúmbá mú bá múdá, a mú yə kú nə mwān. ³⁰ Nyəŋg nyə á bə nə nyə yé mú ŋwa múdá, ³¹ álél ŋwa námá nyə, nə ndéé bəsh zəŋgbá bwá á ŋwa mudá wəŋgá, bwá ngə yə kú byá mwān. ³² Zhúgúlá zhúgúlá, mudá mú námá yə. ³³ Ja búúd bwá bá gwúm yí, nyáyé mə bá ka ŋwa mudá? Ngaa ná bəsh bwá á shí bæ ógwúm bə?»

³⁴ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Buud wá cug ga bwé ngə bæ, budúm bá búdá, budá kə məbáád. ³⁵ Nji, bəŋg bwá bá nýŋ ná bwá jəlá nə gwúm bwá cugə cug í zág wá, bwá ábúle du sá məbá: budúm nda ná bá búdá, budá nda ná kə məbáád. ³⁶ Bwá ábúle ná námá bæ nə ŋkul yə, nəc bwá bá bæ nda *wəŋgəles. Bwá bá bæ bwān ó Zembí nəc í bá bæ bwá má

20:6 Mat 14.5 **20:9** Iza 5.1-2 **20:10** 2Ib 36.15-16 **20:13** 3.22 **20:16** 21.20-24 **20:17** Sôm 118.22

* **20:17** kwóógú lú lámuga: Í á du bæ kwóógú bwá á du tééd jil mǎndalúd yí, dwó wá bwá á du bə ja bwá lám mǎnyung mə njów yí. **20:18** 1Pr 2.8 **20:19** 19.48 **20:20** 11.53-54 † **20:24** danarí: Í á bæ mwānə á Rom bwá á du jána tóya nə ndí yí (wo je dúg Mat 22.18-9). **20:25** Rom 13.7 **20:27** Mis 4.1-2; 23.6-8 **20:28** Mbá 25.5-6; Mat 38.8

20:36 1Yn 3.1-2 **20:37** MmN 3.2, 6

wú shwiy dí kə cugud. ³⁷ Kóómb á mimbimbə bála gwúm máshwon dí, Moyiz nya á lwágula ntó ja nyə á kwey ngwiile nkan dí yí; nyə á jów Cwamba ná Zembí má *Aburham, Zembí má *Izaag, Zembí má *Yákab. ³⁸ Ntó ji ná Zembí cugé Zembí mimbimba, a ji yidá bə Zembí á buud bwə ngə cugə wá. Ntó ji shú déd ná bəsh bwə ngə cugə.»

³⁹ Bóólúgá *Oyíguli ó məcčé bwə mú lás ci ná: «Yíguli, wo má mpu lás.» ⁴⁰ Bwə áshígé ná nyingə bwele jí Yésus tao njígá ngwúd ná ngwúd.

*Ye Mesí ji mwân mə Dávid
(Mat 22.41-46; Mak 12.35-37)*

⁴¹ A mú ci ná bwo ná: «Ntudele búúd bwə mpú du ci ná *Křst ji mwân mə Dávid yé? ⁴² Ngəá Dávid nyə á ci nyádí kálaad Osóm dí ná:

Cwamba† nyə á ci ná Cwamba wám ná:

«Jig shí wa mádí mbwə mənəwúm,

⁴³ kə wós ja mə é culashi mízhihín myô,

wo nyaál myo ná makuú yí!»

⁴⁴ Nkí Dávid má bwey jów *Křst ná Cwamba, nyə é ka bə Dávid mwân ná ntudele?»

⁴⁵ Yésus mú ci ná *ompwín bə buud bəsh bwə ngə gwág ná: ⁴⁶ «Bí ó káálúgá ná Oyíguli ó məcčé bwə céél du mčəla ná nwaqola nwaqola íjud wá, bwə céél námá ná buud bwə dág bəda bwo məbádá má gúmə mánkúmbə mə búúd dí wá, bwə námá wə bwə céél dala kə ji njí ijiya yá shwóg ja búś *mámpáánzá má mínjígulá má *Oyúden dí yí, ná dala du ji njí lúú táwuli dí ja bwə dá kə ídina dí yí. ⁴⁷ Bwə dá déég míkúś mí búdá isá byán byēsh ka du sá igwaa-gwaa í mājəgula ná bwə dágug ná búśa ijə í búúd. Intágulí byán í bá bə nkí jág bul nyaan.»

21

*Yána mə kús múdá
(Mak 12.41-44)*

¹ Yésus nyə á bən mış a mú dág ofwó búúd bwə ngə wá məyéna mán jaadə máyéna má *Mpáánzá Zembí dí. ² A mú námá dág wúl mbúmbúwá kús múdá ngə wá isasán íbá. ³ Yésus mú ci ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, mbúmbúwá kús múdá ní má wá máyéna cə búúd bəsh. ⁴ Nəcə buud óni bwə ámə ngə wá óni, bwə ámə ngə nwa mámpugə má byəog dájəd. ⁵ Kə nye, a njúl mbúmbúwá, nyə ámə wá bímbí dēsh í ámə bə ná nyə é ngə cugə ná ndí yí.»

*Lun mə Zembí í bá cüm
(Mat 24.1-3; Mak 13.1-3)*

⁵ Bóól búúd bwə á ngə faag *Lun mə Zembí bwə ngə ci ná málwəga má cínəng máśa ná jəjə məkwoógú, jəjə isá búúd bwə á ngə yə Zembí yí í ngə kwádule ijə. Nda bwə á ngə faag ntó ná, Yésus mú ci ná: ⁶ «Sá bí ngə dág nkí nywa ní í bá cüm jēsh, dúl kwóógú í ábúlé lág ná í mbád dúl gwəw.» ⁷ Bwə mú ka jí nyə ná: «Yíguli, ján sá í bá bə jáyé ja? Jí í bá ka lwágula sá ná í wál zə sý?»

*Yésus mə jaaw nda məcəy mə bá tééd ná
(Mat 24.4-8; Mak 13.5-8)*

⁸ Yésus mú ci ná bwo ná: «Bí ó bəy ná buud bwə bág zə kənd bí jugú. Nəcə buud nkí bulya bwə bá du zə ná jíná dām zə ci ná: “Mə wə *Křst,” bwə ná: “Wala í mə wós.” Bí kú bá du bə bwo. ⁹ Ja bí má bá du gwág mílán mí mósmb yí, bí kú bá du gwág waguwo. Bí tēem gwág ná buud bwə mú ngə sá mینگáád ná íjwú, bí kú bá gwág waguwo. Nəcə í bá jii ná isá byəong í ngəg ná tééd fwo sý; njí, í ábúlé leel bə mēshíné mə shí.» ¹⁰ A mú nyingə ci ná bwo ná: «Cúl lwon í bá lúmbuli ná gúl, dúl faan lúmbuli ná dúl, ¹¹ shí í bá du jág ntəwasa, zha á ífí mpu ná okwaag-jumə ó məsbwas í bá du bə íkál íkál, isá í áwuwaguwə ná məma ísá í ntó búúd fug yí í bá du zhu gwəw jon dí.»

*Zembí mə bá kwiind
(Mat 10.17-22; 24.9-14; Mak 13.9-13)*

¹² «Njii, shúshwóógú ná isá íni byēsh í bág, bwə bá du bii bí, du lwágula bí cúwúli, bwə bá du kusha ná bí məbwə mə wəamədí wə *məmpáánzá má mínjígulá má *Oyúden, bwə wá bí míməwugud. Bí má bá du kaad mış mə ójwú ó loom ná buud ó anəní dí nəcə jíná dām. ¹³ Njii sóólúgá wəong wēsh í bá bə shú ná bí kəg bwaagula sá bí mə mpú shú dām yí. ¹⁴ Bweyugá wá mílúúd ná bí ajáláyé ná bá du kwəməsa mbii bí mə bá du shwə mánýúul yí. ¹⁵ Məməfwó mə bá du yə bí íciyá í lésú ná fug mbii í bá du bə ná, buud bəsh bwə bá du lúmbuli ná bí wá, ngwúd ná ngwúd kú tí sá bí mə ci yí, ngwúd ná ngwúd kú wá íciyá í onkwafad. ¹⁶ Obyəl bən bwəməfwó, tao omínyəh bən, tao mímbyél mín ná oshwə bən bwə bá du kusha ná bí, bwə sá ná bí bóól nkí bulya bí bwəmag ná shwiy. ¹⁷ Buud bəsh bwə bá mpui bí nəcə jíná dām. ¹⁸ Njii, sá í ábúlé sá bí tao bíbíyá. ¹⁹ Bí ó bá jísow kə wós məshínéd, bí mú bá cugə.

(Mat 24.15-22; Mak 13.14-20)

²⁰ «Njii, ja bí mə bá dág igwəong í dósmb í má lyé Yurásəlem ná kesh yí, bí ó bá mpu ná Yurásəlem wál zə cüm. ²¹ Ná ndéé, buud bwə bá bə Yudéa wá bwə bág fúndə kə míməmbúngud! Bəong bwə bá bə tám ngwəla

20:39 Mak 12.32 **20:40** Mat 22.46; Mak 12.34 **20:41** Mat 20.30-31 **20:42** Sóm 110.1; Mis 2.33-35 † **20:42** Cwamba: Wa, ja ashúshwóógú jása “Yawé”, mbii í ngə wu Sóm 110.1 dí yí. **20:46** 11.43; 14.7 **21:1** 20j 12.10 **21:4** 2Kr 8.12 **21:6** 19.44 **21:7** 17.22-24 **21:10** Mak 13.8 **21:12** Mat 10.17-22; Yuá 16.1-4 **21:12** Mis 12.1-4; 18.12-17; Mis 24-26 **21:14** 12.11-12 **21:16** Msh 7.6; Mat 10.35; Luk 12.52-53 **21:18** 1Sa 14.45; Mat 10.30; Luk 12.7 **21:19** Mbá 13.10 **21:20** 19.41-44; 20.16; Mat 22.7 **21:22** Mbá 32.35; Ozé 9.7

wá, bwé bāg wú; boong bwé bá bə mpáse miləom wá, bwé kú bá zə ngwála. ²² Nəcə mwōw maoŋg má bá bə mwōw Zembí mə bá zə yə búúd intágúli má, sá jēsh Micilyá mí ngé ci yí í bá bwama. ²³ Nkwée budá bwé bá bə nə məbom, nə boong bwé bá ngə nyééng bwān mwōw maoŋg dí wá! Bwé bá bul nkúnkwon. Nəcə mǎntágula má bá bul bə loom dí, mpimbə má Zembí í bá bii kú búúd ga. ²⁴ Bóól bwé bá gwúyow nə ikafwele, bóól kə mikwámúd ikúl byēsh í cúgé Oyúden dí; ikúl í cúgé Oyúden í bá yád Yurásalem, tagulə nyaal nya nə ndeé kə kumə máshíné má jwanğa dāŋ.»

Ja Mwān mə Múúd mə bá bə ná a wál zə yí (Mat 24.29-36; Mak 13.24-32)

²⁵ «*Məshimbá má bá wóós jwōw nə nkwoond nə wácén-cénid. Shí í bá bə ná, ilwon í bá bə ifwaasud, muud kú wəof nəcə mǎŋ má bá sá mama ncíndə, ikwǝ bul junğa. ²⁶ Buud bwé bá ngə kǎn nə fúndúgú ngələ bwánd cúgú í bá wóós shí mishwun yí, nəcə isá byēsh bíś nə mpífə jon dí yí í bá kúŋgula. ²⁷ Ja joongá, bwé bá kə dág *Mwān mə Múúd ngə zə mǎŋkúúd, a zág nə mpífə nə milwaná. ²⁸ Ja isá byəong í bá tééd ngələ sǝy yí, bí ɔ bá sǝg mǎnyúul íjɪyad, bí bǎn milúu nəcə í bá bə wala bí má bá zə wú mǎnyámád yí í mú kúná-kúna.»

²⁹ A mú kənd bwo kaanə ná: «Ŋwagá yuug nə *figyē nə bíl ílí byēsh. ³⁰ Ja mǎncuug má agúgwāan má ngə kǝ yí, ngəá bí má də mpu cínəŋ ná ompú bwé mú kúná-kúna. ³¹ Ntə námá, ja bí má bá dág isá byəong í ngə sǝy yí, mpugá nə Faan má Zembí í mú kúná-kúna.

³² «Bábálé, má jaaw bí ná, kala búúd ga í ábúlé cǝ, isá íni byēsh kú fwo sǝy. ³³ Gwōw nə shí í bá cǝ, nji iciyá byām kú cǝ.»

Ompwíin ɔ Yésus bwé jalá nə də jǝ nkwəməsá

³⁴ «Bí ɔ bey ná milām mí kǝg bá wamba bí mǎzan nə ŋguləgə nə zhwiimbyálə nə cǝg dí ná ndeé, jwōw dzoŋgú zə bá byaləgə nə bí ³⁵ nda wód í də byaləgə nə cúdu ná. Nəcə jwōw dzoŋg í bá bii búúd ɔ shí mishwun ɔgə bēsh. ³⁶ Jígá ŋkasá, bí də jəgula nə Zembí ja jēsh shú ná bí bǎg faam isá byəong byēsh dí, bí mú bá kə wóós ɔtútəlí mǝsh má *Mwān mə Múúd dí.»

³⁷ Yésus nyə á də sá ná, mwásə wēsh a ji *Lun mə Zembí a ngə yə buud minjǝgúla; mpwó-bulú, a kə mbámábə í wəolivyé kə cǝŋguli búlu wu. ³⁸ Buud bwé á kə də zə nyádi cínəŋ Lun ná kúndə mǎn zə də gwágulə nya.

22

Yúdas mə kusha nə Yésus (Mat 26.1-5; Mak 14.1-2)

¹ Wəla lu *Páska í á ngə shísh. Páska nyə á bə zan bwé á də də íbuléd yá kú nə *lǎvur yí. ² Milúluú myá ofada bǎnəŋ *Oyǝguli ɔ mǎcǝǝ bwé á ngə sǝ mazhǝ ná bwé gwú Yésus, bwé á kə ngə fúndə mǎŋkúmbə mə búúd.

(Mat 26.14-16; Mak 14.10-11)

³ Yúdas bwé á də jōw nə dúl jínə ná Iskariyót yé, a njúl ngwól múúd á gwoong *ómpwíin wum nə óbá, *Sátan mú nyíi nyə lámúd.

⁴ Yúdas mǝsə zə kə, kə lésħa nə milúluú myá ofada bǎnəŋ ojwú wá buud bwé á də baagulə *Lun mə Zembí wá. A mú kə lwágulə bwo nda nyə é sá ná bwé bíig Yésus ná. ⁵ Bwé mú gwág nywa, bǎnəŋ bwé mú bə cúnə ná bwé é yə nyə *mwaaanē. ⁶ Yúdas mú kə ngə sǝ fwámé fwála á jǝ nə ŋkul sá ná bwé bíig Yésus mǎŋkúmbə mə búúd kú mpu yí.

Ompwíin ɔ Yésus bwé kwəməsa Páska (Mat 26.17-19; Mak 14.12-16)

⁷ Jwōw lu zǎŋ bwé də tééd dǎlə íbuléd yá kú nə *lǎvur yí í mú kə wóós. Jwōw dzoŋgú wá bwé də cǝgə ncwəmbə *Páska yí. ⁸ Yésus mú lwām Pyēr bá Yuánəs ná: «Kagá kwísha sǝ dína Páska, sǝ bǎg kə də.» ⁹ Bwé mú jǝ nyə ná: «Wo ngə cǝel ná sǝ kǝg kwísha gwo ngow?» ¹⁰ Nyə ná bwo ná: «Kagá, ja bí é nyíi ngwála yí, bí é bwama nə ngwól múúd ngə ŋkény kǝágə mǎjǝwú; bí ɔ bə múúd wəongú kə wóós njōw nyə é nyíi yí. ¹¹ Bí mú cǝ nə muud njōw ná: “Yǝguli mǝ cǝ ná wo lwóg sǝ kúl bǎnəŋ *ompwíin bə bwé é də dína Páska yí.” ¹² Nyə e lwágulə bí fúm ánnúni njōw á gwówúd, í njúl kwambulá. Cínəŋ wá bí é kwísha shé zan Páska yé.» ¹³ Ompwíin bwé mú kə ngwála, bwé mú kə kwey isá námə nda nyə á jaaw bwo ná. Bwé mú kwísha dína Páska.

Dína mə Cwámə

(Mat 26.20-29; Mak 14.17-25)

¹⁴ Ja wəla lu dína í á wóós yí, Yésus nyə á kə jǝ shí, bǎnəŋ *buud ɔ lwámá bə. ¹⁵ A mú cǝ nə bwo ná: «Má əmə bul jǝi ná sǎnəŋ bí sǝ dǝg *Páska éga té mǝ afwóyé bwama nə cún yí. ¹⁶ Má jaaw bí ná mǝ abúlé ná kwo də ídǎw í Páska kə wóós ja Zembí mə bá féeg sǝlǝgú á cínəŋ nyádi Faan dí yí.» ¹⁷ Ná ndeé, a mú nywa bálá, a yə Zembí akíba, a mú cǝ ná: «Ŋwagá bálá mǎlwəg ga bí kǝáwulag mpádúgá nyín. ¹⁸ Má jaaw bí ná, tééd kíkídiga mə áŋguléé ná wáan ní; mə bá kwo ŋgul gwo nji ja Faan má Zembí í bá zə tōw yí.»

¹⁹ Ná ndeé a mú nywa buléd, a yə Zembí akíba ná ndeé, a mú fəy buléd, a yə ómpwíin, nyə nə bwo ná: «Nyúul nyām í mǝ kaanz shú dún dí wə ga. Dúgá sǝ sǝlǝgú ga, də tódúgá mə.» ²⁰ Námə mbii ngwúdí, ja bwé má shín də yí, a mú námə nywa bálá wáan, yə bwo, nyə nə bwo ná: «Bálá ga jǝsə sǝ á gúgwáan í zǝ sǝy mǎcǝí

mâm dí yí. Nacé mæcii mâm má zé shwiy shí, zé cé bí.

²¹ «Nji, dægá, muud nyə é kusha na mə yé ji wa, sánón nga da. ²² Nacé *Mwân mə Múúd mə zé kə nda cçǝlá mə Zembí wí ná. Nji mǝntágula na múúd mə kéénzh nyə yé!» ²³ Bwá mú nga sɛnjusa mǝkǝl bwámé na bwámé, ngó jí ná zé nyə e sá sǝlǝlǝgá wǝonǝgá na mpǝdǝgá nyǝnǝd?

Fwámé múúd mpǝdǝgá buud ɔ lwámá (Mat 20.25-28; Mak 10.42-43)

²⁴ *Buud ɔ lwámá bwá á sɛnjusa mǝkǝl ná bwá cɛl mpu nyǝonǝg jí bul bə fwámé múúd bwǝdí gwoonǝg dí yé. ²⁵ Yésus mú ci ná bwo ná: «Micí myá ikúlishús mí ngə nteɛnǝg ijwúga byán; buud ɔ mpǝl bwá nga yida jí ná buud bwá nǝwág bwo ná ijǝǝ í búud. ²⁶ Í ajǝláyé ná bə ntó bí bǝn dí. Nyǝonǝg yésh mə céél bul bə fwó múúd gwoonǝg jín dí yé, yídag bə nda nyə wá má bul bə mwǝntombú; nyǝonǝg mə tǝw bí shwǝg yé sɛyúg ná bǝlǝlǝgá. ²⁷ Mpǝdǝgá muud njúl shí ngó da yé na nyǝonǝg ngó sɛy ná nyə yé, zé jí fwámé múúd? Ngáa ná nyǝonǝg njúl shí ngó da yé? Nji, mɛɛ má yidá nǝwa jiyá sǝlǝlǝlǝl mǝsǝal mpǝdǝgá nyínú.

²⁸ «Bí báá, bí má kyey ná mə zə wǝós wǝla lú mǝkugulú dǝm dí. ²⁹ Ná ndɛɛ mə jí ná nkul yə bí Faan má Zembí nda Dǝ nyə á yə mə dwo ná. ³⁰ Mə jí ná nkul sá ntó shú ná bí bǝg da ná ngul mǝdí tǝwǝl dí ja má bá bə mǝdí Faan dí yí, bí jí námá ícaanǝgǝd sǝmb íbɛɛnd wúm ná íbá yá *Izarǝyél mǝlǝsá.»

Pyêr mə bá kǝllyá Yésus (Mat 26.33-34; Mak 14.29-30)

³¹ Yésus mú ci ná Pyêr ná: «Shímun, Shímun, *Sátan mə gwáamb nkúl ná a zé fyá bí ná mǝbwǝbǝlǝn nda múdá má dǝ fyá mǝwúda ná. ³² Nji mɛɛ mə ámə jǝgula shú dwǝ dí ná búgǝ gwǝ í bǝg kú tag. Ná ndɛɛ, wǝ ɔ bá ka lǝlǝshí ómínyonǝ bǝw ja wó é bá cǝnd kuú njǝond yí.» ³³ Pyêr mú ci ná nyə ná: «Cwámba, mə jí kwéeshá ná tǝw mǝmbwug shwá kə, tǝw shwiy shwá bɛsh yə.» ³⁴ Yésus mú ci ná nyə ná: «Pyêr, mə jaaw wǝ ná shúshwǝógú ná ngwúm kúwǝ kwǝágúg wǝ e kǝllyá ija ílǝl ná wǝ ampúyé mə.»

Wǝla lú gwǝná (Mat 26.30-46; Mak 14.26-42)

³⁵ A mú ci ná bwo ná: «Ja má á lwám bí kú ná *mwaaanɛ, kú ná mǝkwáám, kú ná osílúfaas yí, jí í á fúfá bí?» Bwá ná: «Kú ná sá.» ³⁶ A mú ci ná bwo ná: «Í zé yidá bə ja ga dí ná, nkí muud jí ná mwaaanɛ, a nǝwa; nkí muud jí ná kwáám, a nǝwa; muud kúgú ná kafwɛlɛ yé kusha kúúd jé, kusə kafwɛlɛ. ³⁷ Nacé mə

jaaw bí ná micilyá míga mí jalá ná bwəma cǝg jǝm dí. Micilyá mí ná: «Bwá á sɛnǝg bǝnǝnǝ izhilunǝaanɛ.» Ntǝ jí ná, sá í dúgyá ná mə yí í jalá ná sɛy nda í jí ná.» ³⁸ Bwá mú ci ná nyə ná: «Cwámba, dúgí ikafwɛlɛ íbá wa.» Nyə ná bwo ná: «Bímí ní í jalá.» ³⁹ A mú cúwǝ tǝón, kə *Mbún wǝolivyé nda nyə á dǝ bwey sá ná. *Ompwíin bə bwá mú bə nyə.

Yésus mə jǝgula ná Zembí Getsemane (Mat 26.30-46; Mak 14.26-42)

⁴⁰ Ja bwá mə kə wǝós kúkúl jǝonǝg dí yí, Yésus mú ci ná *ompwíin ná: «jǝgulaǝ ná Zembí, bí bǝg kú bíil mǝbwǝbǝlǝnǝd.» ⁴¹ Nyɛ, a mǝsə nywá shish shwǝg-shwǝg ná bwo, cé bǝǝlǝ dí ná nkul shúg yí. A mú kú mǝbwǝnǝg shí, tééd ngǝlá jǝgula ná Zembí, ⁴² nyə ná: «Pǝpa, nkí wó cɛl, yílúg mə bálá mǝcɛy ga! Nji, kú bə nda má jí ná, í sɛyúg nda wó céel ná.» ⁴³ [Ná ndɛɛ, ngwǝl *ɛngǝlɛs mú wǝós zhúla gwǝw, zə ngǝlǝlǝshí nyə. ⁴⁴ Ifwaas í shwiy í mú bul bíi nyə, a mú bul nyinǝg jǝgula ná Zembí, gún í mú dǝ wú nyə nyúúlǝd nda íbǝbǝl í mǝcii dǝ kud shí.]*

⁴⁵ A mǝsə yǝw jǝgulǝlá, a bǝn zə kǝómb ómpwíin bwá á bə yí. A mú zə kwey ná mǝcɛy mə lǝm mə má kand bwo ígwǝd. ⁴⁶ A mú ci ná bwo ná: «Ná jí! Bí ngǝ já? Wǝlǝlǝgá, bí jǝgulag, bí bǝg kú bíil mǝbwǝbǝlǝnǝd.»

Bwá zé bíi Yésus (Mat 26.47-56; Mak 14.43-52)

⁴⁷ Yésus ngó ná lǝs ntúni, seegya ná mǝma kǝnda búúd mə cúwǝ, Yúdas tǝl bwo shwǝg. Yúdas nyə á bə námǝ muud á gwoonǝg *búúd ɔ lwámá wúm ná óbá yí mú shish wá Yésus, zə fúlalú nyə. ⁴⁸ Yésus mú ci ná nyə ná: «Yúdas, ntó ná wǝ zə kusha ná *Mwân mə Múúd mǝfúlǝla dí?» ⁴⁹ Ja búúd bǝnǝnǝ Yésus bwá á bə gwoonǝg wá bwá á dúg sá í á ngə sɛy jǝonǝg yí, bwá á jí nyə ná: «Cwámba, yə sá gwǝnǝg ná ikafwɛlɛ?» ⁵⁰ Ngwǝl mú wéem kafwɛlɛ jé, taad ngwǝl sǝlǝl mǝsǝal mə Ajǝláci á ofada, í mú sǝmb nyə lwá á mbwǝl mǝncwúm. ⁵¹ Yésus mú ci ná: «Yǝwugá ntúni». A mú kúnɛy ná muud ɛnɛ lwá, í mú yǝl. ⁵² Yésus mú lǝs ná mǝlǝlúú myá ofada bǝnǝnǝ ojwú wá buud bwá á dǝ baagula *Lun mə Zembí wá ná ocúmbá buud, nyə ná: «Bí ngǝ zə ná ikafwɛlɛ ná mǝbǝlá zǝlá bíi mə, mə jisə zhilunǝaanɛ? ⁵³ Ngáa ná shé á dǝ bə jǝdwǝ dɛsh kúl ngwúd Lun mə Zembí dí, bí kú sɛémb mbwǝ ná bí mǝ bíi mə. Nji, wǝla dǝn wá mə wǝós ga, wǝla mə *Sátan muud mə dǝ kunǝ mǝyídúgúdí yé.»

⁵⁴ Bwá mú bíi nyə, kə ná nyə ná ndɛɛ kə nyí njǝw mə Ajǝláci á ofada. Í á bə, Pyêr ngó bə bwo ná fwámé cé.

22:21 Yuá 13.2, 21-30 22:24 9.46-48 22:24 Mat 18.1; Mak 9.33-34 22:26 9.48; Mat 23.11; Mak 9.35 22:27 Yuá 13.4-5, 12-17 22:30 Mat 19.28 22:31 22.3 22:32 Mat 16.18; Yuá 21.15-17 22:34 22.61; Mat 26.75; Mak 14.72 22:35 9.2-3; 10.4 22:37 Iza 53.12 22:39 5.16 22:39 21.37; Mat 26.30; Mak 14.26; Yuá 18.1
22:42 Mat 6.10; 20.22; Mak 10.38; Yuá 12.27-28 * 22:44 Sá jɛsh jisə cilyá wa ímpǝnzá íga dí yí, mí micilyá mí ayág mí cúg ná byo. 22:53 19.47; 22.3

*Pyêr mæ káflyá Yésus**(Mat 26.69-75; Mak 14.66-72)*

⁵⁵ Bwó á ka jida kuda tâm mbaadâ bwó mú sɛɛŋgya za ji shí; Pyêr mú námá zə ji cínɔŋ bwáđi. ⁵⁶ Dúl sás í á ɗa sɛy nà Aǝláci á ofada yí í mú dág nyə nà mǎŋkenya mǎ kudad. Sás ɗoɔŋg mú mpu shimal dág ná ndɛé á mú ci ná: «Muud éga nyə á bə námá gwoong mæ Yésus ɗi.» ⁵⁷ Pyêr mú káflya nyə, nyə ná: «Amuda, mæ ampúyé múúd éne.» ⁵⁸ Fúfwálá mú cɔ, ngwól múúd mú nyingə ci nà Pyêr ná: «Wo jí námá ngwól múúd wǎn.» Pyêr nà né ná: «Muud éga, kú bə mæ.» ⁵⁹ Fwála mǎ cɔ je bə wala ngwúd ntúni, ngwól múúd mú nyingə zə báásula ná: «Jí ntó, muud éga bǎnɔŋ Yésus wǎ bwó á bə. Ngaa á ji námá muud á Galilé?» ⁶⁰ Pyêr mú ci ná: «Mæ ampúyé sǎ wó ngǎ ci yí.» Pyêr ngǎ ná lǎs ntúni, ngwúm kúwó mú kwáág. ⁶¹ Cwám̃ba mú yid dág Pyêr ná shi shi shi. Pyêr mú tǎduga ciyá Yésus nyə áma ci nà nyə yí ná: «Shúshwóógú ná ngwúm kúwó kwáágúg múús í, wo e káflya mæ ija ilǎl.» ⁶² Pyêr mú cúwo tóón kə ɗa nyêsh nà yá. ⁶³ Buud bwó á bə bwó mbíd Yésus wǎ bwó á ngə cágula Yésus, bwó ngǎ yid nyə. ⁶⁴ Bwó á cǝǝla nyə sǎ mǐshúd ka ngə ci nà nyə ná: «Lwóg ná wo jí *muud micúndá, jaawug sǎ muud nyə áma yid wo yé.» ⁶⁵ Bwó mú ngə jág lǎs nà nyə bíl íciyá í mǎlwíy.

*Bwó ŋwa cígulá ná Yésus mǎ jǎlá nà yə**(Mat 26.62-66; Mak 14.60-65)*

⁶⁶ Mǎn mǎlɛm, gúfúgá ócúmbá wǎ kúl búúd, nà milúlúú myá ofada nà *Oyúguli sǎ mǎcǝǝ bwó á sɛɛŋgya. Bwó mú zə nà Yésus bwáđi *Gwoong ósɛmbye sǎ milásá wǎ Zembí ɗi. ⁶⁷ Bwó mú ci nà nyə ná: «Jíki wo jisə *Krist, jaawugú sǎ». Nyə nà bwo ná: «Mæ tɛɛm jaaw bí, bí ámaguláyé. ⁶⁸ Mæ jí námá bí njigá na, bí ábɛsayé mæ. ⁶⁹ Nji, tɛéd kíkídiga, *Mwǎn mæ Múúd nyə é kə jí shí mbwǎ mǎncwúm mǎ Zembí á ŋkul nyêsh ɗi.» ⁷⁰ Bêsh ntǎg ná: «Ntǎ jí ná wo jí *Mwǎn mǎ Zembí?» Nyə nà bwo ná: «Biméfwó bí ngə ci ntó, mæ jisə nyə.» ⁷¹ Bwó mú ntǎg ci ná: «Jí shé mǎ kwo sǎ owúshined yi? Sáméfwó mǎ gwág á mǎ lǎs.»

23*Yésus mæ kǎ kaad wǎ Pilát**(Mat 27.11-14; Mak 15.2-5)*

¹ Gúfúgá búúd jêsh mú tǎw kyey kə nà Yésus wǎ Pilát. ² Kə wóós nún, bwó mú ngə búgə nyə lǎsú ná: «Sǎ áma kwey múúd éga ngǎ sǎ nà lwoŋ búúd jisú mǐtǎdúgá mǐ ngǎg ná búbulá milúlúú, a ngǎ ci ná nyə wǎ jisú Mesí, Njwú-buud; a ngǎ sǎ ná bwó kú jána *Káázel tóya.» ³ Pilát mú jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú *Oyúden?» Yésus mú bɛsa ná: «Wo mǎ ci

óni.» ⁴ Pilát mú ci nà milúlúú myá ofada nà mǎŋkúmbə mæ búúd ná: «Mæ akwéyé ná muud éga mǎ shwey wǎn.» ⁵ Bwó mú ci nà nyə ná: «A ngə shwambulá kúl búúd jisú. A mǎ ngə yə bwo minjígulá wú Galilé, wóós Yudéa zə kuma wa.» ⁶ Ja Pilát mǎ gwág ntúni yí, a mú jí ŋkí Yésus jí muud á Galilé. ⁷ Nda nyə á mpu ná Yésus jí muud á faan lú íjwúga mǎ Herod ná, nyə á ci nà bwo ná bwó kág nà nyə wǎ Herod. Í á bə Herod njúl Yurúsalem mwǎw mǎoŋgúd.

Yésus mæ kǎ kaad wǎ Herod

⁸ Herod nyə á bul bə nà mǎshusug ja nyə á dág Yésus yí. Nǎcɛ bwey nyə á ɗa bwey sǎ ná á dág nyə nà isá nyə á ɗa gwág shú ɗɛ dí yí. Nyə á ngə bwánd nà búgǎ ná Yésus nyə e sǎ dúl *shimbá a mú dág. ⁹ A mú jí Yésus zhwoŋ minjígá, nji Yésus kú bɛsa. ¹⁰ Milúlúú myá ofada bǎnɔŋ *Oyúguli sǎ mǎcǝǝ bwó á bə cínɔŋgú bwǎ ngǎ búgə Yésus milásá nà ŋkád. ¹¹ Herod bǎnɔŋ ifulish byé bwǎ ngǎ nyə nà mpyón nà mpyón, ngə cágula nyə. Bwó mú bwééd nyə jǎjǎ jud ná ndɛé nying nyə ná bwó kág nà nyə wǎ Pilát. ¹² Herod bá Pilát buud bwó á ɗa bə nà ifamuga wǎ, bwó mǎ gwǎg shwǎ jwǎw ɗoɔŋgúd.

Yésus mǎ nyingə kǎ kaad wǎ Pilát

¹³ Pilát mú sɛɛŋg milúlúú myá ofada, nà micí nà buud bêsh, ¹⁴ a mú ci nà bwo ná: «Bí áma zə nà muud éga mǎdí ná a ngə shwúguli kúl búúd jín. Ká ɗagá, mæ mǎ jí nyə minjígá bí ngǎ gwág. Mɛɛ mǎ kwey ná a cugé nà tɔɔ wǎn isá byêsh bí ngǎ cɛɛl bwaagula nyə yíid. ¹⁵ Herod mǎ kwey námá ná a cugé nà mǎbyaagula, gwǎ wǎ á mǎ nyingə nti sǎ nyə yí. Ntǎ jí ná muud éga nyə asáyé gúl sǎ shwiy. ¹⁶ Mæ zǎ yə nyə intǎgúli ná ndɛé mæ bíd nyə.»

*Bwó ban Yésus, cɛɛl Barábas**(Mat 27.15-26; Mak 15.6-15)*

¹⁷ *Pilát nyə á ɗa bə nà fúlú ná zaŋ *Páska í kǎ ba, a bíd búúd wúl mbwug. ¹⁸ Bêsh bwó mú kím ja ngwúd ná: «Gwúg nyə. Yidag bíd sǎ Barábas.» ¹⁹ Barábas wǎoŋgá nyə á kə mǐmbwug dí nǎcɛ bwó á sǎ ná buud bwó sǎág mǐngáádá nà íjwú, bwǎ gwmú námá múúd. ²⁰ Pilát mú kwo lésa nà buud bwó á ngə shwáman Yésus wǎ gúl ja ná, nywǎá mǎ cɛɛl bíd nyə. ²¹ Bwó mú kím ná: «Bwambulǎg nyə kwolós ɗi, bwambulǎg nyə kwolós ɗi.» ²² Pilát mú nyingə ci nà bwo ja álél ná: «Dáyé bǎw á mǎ sǎ yí? Mæ akwéyé ná a mǎ shwey wǎn í jǎlá nà shwiy yí. Mæ zǎ sǎ ná bwǎ fyámúság nyə milwón ngǎ ndɛé mæ bíd nyə.» ²³ Bwó mú nyingə kím ná a bwambulǎg Yésus kwolós ɗi, oŋkwimbye ngə yáág yáágúg. ²⁴ Pilát mú ŋwa cígulá ná a zǎ sǎ sǎ bwó ngǎ jii

22:61 22.34; Mat 26.34; Mak 14.30

22:64 7.16

22:67 9.20; Yuá 10.24-25

22:69 Dan 7.13; Sóm 110.1; Mis 7.56

22:70 Mat 26.63; Luk 1.32-35

23:2 20.20-26

23:7 3.1

23:8 9.9

23:11 Mat 27.28; Mak 15.17; Yuá 19.2

* 23:17 Micilyá mǐni mǐ cúgǎ bǎl ókálad wǎ yágúd.

23:18 Mis 3.13-14

yí. ²⁵ A mú bíd múúd bwá á ngə gwaámbyé, muud nyə á kə mímbwug dí nəcə cíná-cində ná məgwú mə múúd yé; a mú yə bwo Yésus ná bwá kég sá nyə nda bwá dэг ná.

Bwá kə ná Yésus kwolós dí

(Mat 27.31-38; Mak 15.20-28; Yuá 19.16-24)

²⁶ Ja bwá á ka ngə kə ná Yésus yí, bwá á bii Shímun á Sirén ngə wú ífambá, bwá mú zhimb nyə kwolós ná a nkényúg, ngə bę Yésus. ²⁷ Zhwog buud wá kúl búúd, ná budá bwá á ngə bę, bwá ngə *bí məbwə íbud dí, bwá ngə tadəwa. ²⁸ Yésus mú yid dэг budá bəongú, a mú ci ná bwo ná: «Kúgá jii má, jii gá biméfwó ná bwán bún, ²⁹ nəcə í bá wós ná buud bwá bá ci ná: “Mikundú mí búdá myá mí má jəla, bá buud bwá abwélé nwa məbum, kú bwele nyéng bwan wá.” Mwəw búúd bwá bá lás ntó má má ngə zə. ³⁰ Ná ndeé bwá bá ci ná mimbún ná: “Kádágá sá,” bwá ná injkúndúgú ná: “Shweeləgá sá.” ³¹ Nkámásá ná bwá fwó sá lí á bús nda bwá ngə sá ga, ján í bá bə ná fumbə ntədəlé?” ³² Ja bwá á ngə kə ná Yésus yí, bwá á ngə námá kə ná míl mímbáwúlú mí búúd mímá ná bwá kə gwú bənonj.

Bwá bwambulə Yésus kwolós dí

(Mat 27.33-36; Mak 15.22-24)

³³ Ja bwá má kə wós kúl bwá á bə jəw ná «Bwundú lúú» yí, bwá mú bwambulə Yésus kwolós dí, bənonj mímáwúlú mí búúd mímá myəong, nyíga jé kwolós dí Yésus mbwá mənəwúw, nyíga jéd nyádí mbwá məkóól. ³⁴ †[Ná ndeé Yésus mú lás ná: «Pəpa, juug bwo, nəcə bwá ampúyé sá bwá ngə sá yí.» Bwá mú wusa mpaambá shú kaawála mikaándá mí Yésus. ³⁵ Zhwog buud bwá á bə bwá təl də dэг.

Mbúwúlú múúd í cənd mítədúgá

Mici mí mú ngə cəgələ Yésus, ngə cí ná: «Nyə á də dí cəgəshí buud í, a cəgəg nyəməfwó, nkí a jí *Krist, muud Zembí nyə a féesh yé.» ³⁶ Ozimbi bwá á ngə námá cəgələ nyə; bwá mú shísh nyádí kə yə nyə məlwəg mə ábíbyenzhá. ³⁷ Bwá ná: «nkí wo jí Njwú *Oyúden, cəgəg wóméfwó.» ³⁸ Bwá á cile cilyá, bwambulə nyə wə ngəe lúúd gwəw ná «Njwú Oyúden wə éga.» ³⁹ Wúl mbúwúlú í á bə námá jé kwolós dí yí mú jág lás ná nyə ná: «Ŋgáa wo wə jí Krist? Cəgəgá wóméfwó wo ka námá cəg sá.» ⁴⁰ Wúl mbúwúlú mú feel, jum nyə ná: «O! Wo jí námá íntəgúlí nda nyə, wo ka bə kú fúnda Zembí? ⁴¹ Shwá bəng mə jəla ná

íntəgúlí íga, nəcə shwá a sá námá ísá í jəlá ná shwá bəng ná íntəgúlí yí. Ká nyə, nyə abwélé sá sá abúbdəw.» ⁴² A mú ci ná Yésus ná: «Yésus, wo á bá tədəgá mə ja wó bá zə ná ijwúga byò yí.» ⁴³ Yésus mú ci ná nyə ná: «Bábálé, mə jaaw wo ná, shwá é bə múús *Paradis.»

Shwi yə má Yésus

(Mat 27.45-51; Mak 15.33-37)

⁴⁴ Jwəw í á bə í mú ngəe tólóg dí, yidúgá í á shila shí nyésh ná nkwed kə wós məwəla məlólól má mpwó-kugá, ⁴⁵ jwəw í mə shwaaw, *sanda í á də kaləwə *Mpáanzə Zembí yí í mú seel tútám ná cəg. ⁴⁶ Yésus mú kím gwəw-gwəw ná: «Pəpa, mə má keel *jim jam wódí məbwəd.» Ná ndeé a mú jimal.

(Mat 27.45-51; Mak 15.38-41)

⁴⁷ Ja lúúlu ízimbi mə dэг ísá í á ngə sīy yí, a mú yə Zembí gúma, nyə ná: «Bábálé, muud éga nyə á bə tútəlí muud.» ⁴⁸ Buud bəsh bwá á ngə zə ná mikúlú áncuncuma ná bwá zə dэг lugə-lugə sá wá, ja bwá mə dэг ísá í á ngə sīy yí, bwá mú ngə nyíngə bwá ngə *bí məbwə íbud dí ná məcəy mə lám. ⁴⁹ Buud bəsh bənonj Yésus bwá á bə ná wónğə wá ná budá bənonj bwá á ngə kyey té wúlə Galilə wá bwá á bə bwá təl shwóg-shwóg ka də dэг.

⁵⁰ Ná ndeé, ngwól múúd ná jíná ná Yóseb mú zə wós, a njúl tútəlí muud ná jəjə lám, a njúl námá muud á gwoong mílúluú myá ləom. ⁵¹ Nyə á bə muud Arimaté, nyə a shigé bə cún ná cigúlá bwá á nwa yí ná sá jəsh bwá á ngə sá yí. Nywáa nyə á ngə jí a ngə bwánd Faan má Zembí. ⁵² Nyə á ka kə wə Pilát, kə gwaámbyə mbimbə mə Yésus. ⁵³ A mú shul yíl mbimbə kwolós dí, a fúlə wə ndómbó dí ná ndeé kə wá nyúl shwon bwá á bwagələ kwóógúdí yí, í njúl bwá nda fwo bwele bwíg wúl mbimbə cínəng cwú. ⁵⁴ Jwəw dəong í á bə ntəg jwəw bwá dá kwamasa Sábaad yí, kwəmusála wəong í á shí námá téed.

⁵⁵ Budá bənonj Yésus bwá á də ngə kyey té wúlə Galilə wá bwá á ngə bę Yóseb kə wós shwon dí, kə dэг nda nyə á wá mbimbə mə Yésus cínəng ná. ⁵⁶ Bwá mú nyíngə, bwá kə kwəmusá ísá í ámpə-məcud ná olabínda. Bwá mú woga jwəw lú Sábaad nda cęę í á ngə cí ná.

24

Yésus mə gwúw

(Mat 28.1-8; Mak 16.1-8)

¹ Jwəw shwénde mə dá téed yí, ná námá mpámán mpámán, bwá á ká zə kə ná olabínda bwá á kwəmusá wá shwon dí. ² Bwá mú kə kwey ná məma kwóógú í áma də juwal

† **23:27** bí məbwə íbud dí: Bíla mbwə bud dí í á də lwəgələ ná muud mə bul gwəg sá í ngə sīy yí cey lámád. **23:29** 21.23

23:30 Ozé 10.8; Mbú 6.16 **23:31** 1Pr 4.17 **23:33** Iza 53.12 **23:34** Sóm 22.19; Mat 5.44; Luk 6.28; Mis 7.60

‡ **23:34** Ísá bísa cilyá íyung íga dí cwú yí í cúgə bósł ókálaad wá yágúđ. **23:35** Sóm 22.8 **23:36** Sóm 69.22 **23:37**

Mat 27.11 **23:43** 2Kr 12.3 **23:44** Amo 8.9 **23:46** Sóm 31.6; Mis 7.59 **23:47** tútəlí muud: Mat 27.19; Mis

3.14; 7.52; 22.14 **23:49** 8.2-3; Sóm 38.12 **23:55** 8.2-3 **23:56** MmN 20.10 * **24:2** Mat 28.2 ngə cí ná éngales

wə nyə a bíngal kwóógú dəongú kənd koogú. Dəgúg ivugulí í shwon Mak 16.4 ná Yuá 11.38 dí.

shwonj yí í músá í mbwúg koogá.* ³ Bwé mú nyíi shwon dí, nji, bwé kú kwey mbimbá mæ Cwámá Yésus. ⁴ Í mú zæ bæ, bwé ngó ná ntáya, seegya nji buud obá bwé mú bwé tál bwo na kúná-kúná, bwé njúl ná mikáándá mí ngó nkənwá. ⁵ Inkunjúund í mú shwíy búdá nyúúlád, bwé mú kúd mæmpwoombá shí. Buud obá bəonj bwé mú ci ná bwo ná: «Nəcé jí bí má zé sý múúd ngó cəgə yé mímimbə dí yí? ⁶ A cugé wá, a mæ gwúm. Tédúgágá nda nyə á lás ná bí binónj njúl Galilé ná. ⁷ Ngaa nyə á ci ná í jii ná *Mwán mæ Múúd kaánzəg mæbwé má búúd ɔ *míssámád, bwé bwambələ nyə kwolós dí ná ndeé a mú gwúm jwów áléel.» ⁸ Budá bwé mú nyingə tédúgə lésú wəonj.

⁹ Ná ndeé bwé mú wú shwonj dí kə bwiing *búúd ɔ lwámá wúm ná ngwúd isá íni byəsh, bwé bwiing námá bóól *ompwíin bəsh. ¹⁰ Í á bæ, ná Mariya á Magadála, ná Yuána, ná Mariya nyəonj mæ Zhák, ná bóólúgá bənónj bwé á bæ wá. Bwé á ngə bwiing buud ɔ lwámá isá byəonj, ¹¹ nji buud ɔ lwámá bwé á ngə nyə bwo nda buud bwé ngó ci isá bísis kú ná wúmbálé yí, bwé áshigé magulə lán wánj. ¹² Nji, Pyér mú tów, a mú kə ná kúlə shwonj dí. A mú bəplə, a mú dúg nji obándáshí bwé á dúl Yésus ná ndí wá. A mú nyingə kə njów a ngó káam sá í ámə sý yí.

Ompwíin obá bwé bwəma ná Yésus zhíí Imawus

¹³ Í á bæ ná, jwów ngwúd dəonjú, *ompwíin ɔ Yésus obá bwé á ngə kə dánd bwé á dú jów ná Imawus yí. Wúle Yurúsalem kə wu í á jee bæ okílomáda wúm ná obá†. ¹⁴ Bwé á ngə kə bwé ngó ləsha mpádúgá nyánj, ngə bwiing isá byəsh í á sý yí. ¹⁵ Í mú kə wós ná, bwé ngó kə ntáni bwé ngó ləsha ngə faas íí, Yésus nyáməfwó mú zə kwey bwo, bənónj bwé mú ngə kə. ¹⁶ Nji mísh mánj má á bæ nda gúl sá í á ngə ntágula, bwé áshigé yag nyə. ¹⁷ A mú ci ná bwo ná: «Myáyé milán bí ngə zə bwiingya zhíí ná zhíí míga?» Bwé mú shigula, bwé ngó nyín nda bwé má shúsula ná zhwuńj. ¹⁸ Nyəonj nyə á bæ ná jíná ná Kleyopas yé mú bəsa ná: «Nji wo wə jí ná wo njúl Yurúsalem wo kú mpu isá í má sý mwów mága dí yé?»

¹⁹ A mú jí bwo ná: «Byáyé isá?» Bwé ná nyə ná: «Isá í dúgyá ná Yésus á Nazarət yí! Muud nyə á bæ *muud micúndá yé, mísóólúgú myé ná iciary byé í dúgá bæ nkí lal nkúl mísh má Zembí ná mísh má búúd bəsh dí. ²⁰ Wo afwóyé gwág nda milúluú myá ofada ná otówe ɔ shwóg búsis bwé á kusha ná nyə ná a yág, bwé bwambələ nyə kwolós dí ná? ²¹ Sá

á ngə bwánd ná búgá ná nyə wə nyə é zə yíl *Izarəyél mánýámád. Nji í áshigé ná bæ ntó. Múús jii jwów áléel bwé shínálə sá isá byəonj. ²² Í má mæel nyingə bæ, bóól búdá wá sádí gwoonj bwé má zə ntágula sá milúu, ná bwé ámə kə shwonj dí mpámán mpámán, ²³ bwé shigé kwey mbimbá yé cínəonj; bwé mú zə jaaw ná bwé ámə dúg *wəənggales, wəənggales bəonj bwé mú jaaw bwo ná Yésus ngə cəgə. ²⁴ Bóól búúd ɔ gwoonj jísú bwé shí námə kə shwonj dí, bwé kə kwey isá nda búdá bwé ámə jaaw ná; nji nyə, bwé shigé dúg nyə.»

²⁵ Nyə mú kə zə lás ná bwo ná: «A bí má bæ ná shúg e! A bí caálə *magulə ná isá búúd ɔ micúndá bwé á ci yí bísis búbalé e! ²⁶ Ngaa ná í á jii ná *Krist jógug ntáni ná ndeé a mú nyingə nyə gúmá jé?» ²⁷ A mú kə zə sá ná bwé mpúg isá í dúgyá ná nyə yí, nda Kálad Zembí ngó ci ná, tééd ná Micilyá mí Moyíz kala ná mí mí búúd ɔ micúndá. ²⁸ Bwé mú ngə shísh kúná-kúnə ná dánd bwé á ngə kə yí. Yésus nyə mú sá nda a cə kə ná njəond shwóg. ²⁹ Bwé mú yáág ná nyə ná a kú cə, bwé ná nyə ná: «Jíg wá sádí, kugá má bii shí, jwów í mú bul kə.» A mú nyíi njów ná a jii cínəonj bwé dí. ³⁰ Í mú zə bæ ná, ja bənónj bwé má zə jí shí ná bwé də yí, Yésus mú nyə buləd, a mú bwádan ná gwo, a mú fəy gwo a yə bwo. ³¹ Mísh má mú kə təem bənj bwo ná ndeé bwé mú yag nyə. Nji, a mú jím bwo míshád. ³² Bwé mú ngə ci bwámé ná bwámé ná: «Ja nyə ámə ngə ləsha ná sá zhíí ná zhíí ngə fəég sá micilyá mí Kálad Zembí yí, ngaa ná milám mí ámə ngə bæ sá ná gwəpə-gwəpə ná fwámé yéesh í?» ³³ Bwé mú tí njəond námá wəla dəonjád nyingə kə Yurúsalem. Bwé mú kə kwey *búúd ɔ lwámá wúm ná ngwúd bənónj buud bwé á zə seəngya ná bwo wá. ³⁴ Bwé mú kə jaaw bwo ná jísə búbalé ná Cwámá mæ gwúm, Shímun shí dúg nyə. ³⁵ Bwé mú bwiing bwo sá í ámə bæ ná bwo zhíí ná zhíí yí ná nda bwé ámə kə yag Yésus ja nyə ámə fəy buləd ná.

Yésus mæ lwágula ompwíin bə nyúul

³⁶ Bwé ngə bwiing bwo gwo ntáni, Yésus má cúwo, zə tów bwo tátám, a mú ci ná bwo ná: «Səlugá milám shí.» ³⁷ Məma yáág-yáág ínkunjúund í mú shwíy bwo nyúúlád, bwé ngó dúg ná *jím wə bwé má dúg ní. ³⁸ A mú ci ná bwo ná: «Jí bí ngó búbula yí? Jí bí ngó bæ ná məshwán milámúd yí? ³⁹ Dúgúgá məbwé ná məkuú mām. Jísə mpú bæ mæ wə éga. Kúnyágá ná mæ, dúgúgá. Jím í ádə bæ ná ifúndó ná iyasə nda bí ngó dúg mæ ná ndí éga.» ⁴⁰ Nyə á ngə ci ntáni a ngə lwágula bwo məbwé ná məkuú mé. ⁴¹ Bwé á bæ bwé mú ná məshusəg, bwé ngó káam, nji bwé kú fwo mpu *búgula.

24:6 9.21-22 24:9 Mak 16.10-11; Luk 8.2-3 † 24:13 Osutád məwúm məsaman. 24:19 7.16 24:21 1.68; 2.38 24:24 24.12; Yuá 20.3-10 24:25 24.45 24:27 24.44 24:32 24.45 24:34 Mak 16.7; 1Kr 15.4-5 24:36 1Kr 15.5 Səlugá milám shí: Luk 2.14 24:37 Mat 14.26; Mak 6.49 24:41 Yuá 21.5, 10; Mis 10.41 24:44 24.27; Yuá 5.39 Moyíz: Mis 7.9-10, 25-27, 35, 37-39; Yuá 5.46 búúd ɔ micúndá: Iza 52.13-53.12; Ozé 6.2 osóm: Sóm 22.69

A mú ci nə bwo ná: «Bí cugé nə sâ má dé wa?»

⁴² Bwá mú yə nyə kúl shú mbufá. ⁴³ A mú ŋwa gwo, a mú də bwá ŋgá dɛ́g. ⁴⁴ A mú ci nə bwo ná: «Sâ má á bwey də jaaw bí ja shé á də bə yí ŋni; mə á də jaaw bí ná isá bísá cilyá shú dām Cɛɛ má Moyíz dí nə micilyá mí *búúd ɔ mícúndá nə osôm dí yí byêsh í jəlá nə bá sɛ́y.»

⁴⁵ A mú bēny bwo fɛ́g ná bwá gwágúg mícilyá mí Kálaad Zembí. ⁴⁶ A mú ci nə bwo ná: «Jísə cilyá Kálaad Zembí dí ntága “Kříst mə bá jug nə ndéé a gwŭm jwôw álééləd, ⁴⁷ bwá ka bá də cúndə jíná déd ná buud bwá céndég mitádágá, Zembí mú juu bwo. Cúndá wɔɔŋg í bá tɛ́éd Yurúsəlem í mú kala ílwoŋ byêsh.” ⁴⁸ Bɛ́ wá búsá ówúshined wá isá byɔɔŋg. ⁴⁹ Nə ndéé, mə bá ntí bí sá Dá nyá á kaag bí yí. Bɛ́ bāŋ jigá wa ŋgwála kə kumə ja mpífá í bá zhu gwôw, bí zə lwánd nə ndí yí.»

Yésus má ká gwôw

⁵⁰ A mú wú nə bwo ŋgwála kə nə bwo kúná-kúná nə Betaní. Kə wóós nŭŋ, a mú bān məbwə bwádan nə bwo. ⁵¹ A ŋgá bwádan nə bwo ntáni, a mú ŋgə béégəyá nə bwo, ŋgə ŋkāŋ kə gwôw. ⁵² Bāŋ bwá mú kúďəw shí yə nyə gúmə ná ndéé bwá mú nyingə kə Yurúsəlem nə məshusug milām ná cwóó. ⁵³ Bwá mú kə ji *Luŋ má Zembí kú ná kwo wú, də ságusə Zembí.

24:45 24.25-27, 32; Yuá 20.9 **24:46** 9.21-22; Mat 26.56; Mak 14.49; 1Kr 15.3-4; Mis 17.2-3; 28.23 **24:47** 3.3; Mis 1.8; 5.31; 11.18; 17.30-31; 20.21; Rom 15.19 **24:48** Mis 5.32; Yuá 15.26-27 **24:48** Mis 1.8, 22; 2.32; 3.15; 4.33; 10.39-41; 13.31 **24:49** 4.18 **24:50** 9.51; Mak 16.19; Mis 1.9; 3.21 **24:52** Mis 1.12; Yuá 14.28; 16.22 **24:53** Mis 2.46; 5.12

Jɔɔ Kéel Yuánes nyə á cilə yí Isà í dúgyá nə Jɔɔ Kéel Yuánes nyə á cilə yí

Yuánes nyə á bə sámbá búúd ɔ lwámá wúm nə óbá ɔ Yésus dí. Nyə á bə mpwíin Yésus nyə á bul cɛel yé (13.23; 21.20), mĩnyɔŋə mə Zhāk, bwá á bə bwán ɔ Zhébedé (Mat 4.21).

Kálad éga nge salan nə bɔɔŋg Matiyô nə Márkus nə Lúkas bwá á cilə wá. Yuánes nge jii ná buud bwá mpúg nə Yésus-Kríst jisə Mwán má Zembí. Sá bí nə ŋkul ci ná lúú ciyá á kálad wúsə 20.31: «Məshimbá mäsə cilyá wa má mäsə shú ná bí máguləg ná Yésus jisə Kríst, Mwán má Zembí, bí mə ká magulə ntó bí bə nə cug jiná déd».

Tééd lúú 2 kə wós 12 dí, Yuánes mə lwágulə məshimbá zangbá Yésus nyə á sá, búúd bwá nge káam ná. Məshimbá mɔɔŋg mə sá nə sá mpúg ná Yésus jii búbálé Mwán má Zembí.

Tééd lúú 13 kə wós 21 dí, Yuánes nge bwiing nda Yésus nyə á nge kwəməsə ná a zə bá wú shí ga dí ná. A lwágulə məcwūŋ Yésus nyə á cwĩny ompwíin bə shú cug á mpúsə shwiy má (13-16). A lwágulə námə nda Yésus nyə á jəgula nə Zembí bəd nyə ompwíin bə məbwád ná (17). Yuánes mə nyiŋgə námə lwágulə nda búúd bwá á bii Yésus, bwá gwú nyə ná (18-19). A nyiŋgə námə lwágulə nda Yésus nyə á gwúm, a lwóya nyúul ná ompwíin bwá dúgúg nyə bwá mú bə nə ŋkul mányúúlád (20-21).

Ciyá í a nyee muud

¹ Mátéédúlé mə isá byəsh dí, Ciyá* í á bwey bə, Ciyá bá Zembí wə bwá á bə. Ciyá jɔɔŋg í á bə ntəg Zembí. ² Bá Zembí wə bwá á bə mátéédúlé mə isá byəsh dí. ³ Gwə wə í á té isá byəsh; kú nə tɔ sá wo é kwey ná Ciyá dí í á té yí. ⁴ Cug í á bə Ciyá jɔɔŋg dí, cug jɔɔŋg í njúl mənkenya ngələ kwan buud. ⁵ Mənkenya mə á nge faan yídúgúd; nji, yídúgú í áshigé magulə lég mənkenya.

⁶ Ngwól múúd nyə á bə ná Yuánes, Zembí wə nyə á nti nyə. ⁷ Yuánes nyə á zə ná a zəg bwiing sá í dúgyá nə mənkenya mɔɔŋg yí, shú nə buud bəsh bwá búgúləg nəcə bwiingyá jɔɔŋg. ⁸ Nyə dí nyə á bə mənkenya; nyə á yida zə bwiing sá í dúgyá nə mənkenya yí. ⁹ Mənkenya mɔɔŋg mə á bə fwámé mənkenya, má ná, ja mə zə shí ga dí yí, mə zə kwan búúd

bəsh. ¹⁰ Ciyá í á bə shí gaád, gwə námə wə í á té shí ga; nji, buud ɔ shí ga bwá á shigé yag gwo. ¹¹ Í á zə búúd bə dí, nji buud bə nda magulə lég gwo. ¹² Nji, búúd báá bwá á lég gwo, bwá *búgula jiná dé wá, nyə á yə bwo ŋkul ná bwá bəg bwán ɔ Zembí. ¹³ Bāŋ bwá mə byél, kú bə byélé í ngə wú mási dí yí, kú námə bə váál búúd bwá dú nge byá nə yéesh ján yí, nda nyiŋgə bə ná muud nyə ámə jii ná a byá mwán; bwá mə byél byélé á ná Zembí wə mə byá bwo.

¹⁴ Ciyá í á ka nyee muud, í á cugə wa sádí. Cug jé í á bə cug mĩlwanə, mpaam nə mpaam, obúbálé nə obúbálé. Sá á beny mĩlwanə myé, mĩ njúl mĩlwanə mĩ Mwán mə byél cugə mwə mə Sóŋgú dí yé. ¹⁵ Yuánes nyə á bwiing lán yé, a lās gwów-gwów ná: «Muud mə á jaaw bí wə éne. Nyə wə mə á ci yé, ná: muud nge zə mádí mpúsə; nji, a mə tšw mə shwóg, nəcə nyə wə nyə a tééd fwo bə nə mə. Muud wɔɔŋg wə éne» ¹⁶ Sá bəsh sá á mə bə nə kɔw nyádí zhwoŋ tɔɔm dí, a nge cugə nə sə nji mpaam nə mpaam. ¹⁷ Nəcə Moyiz nyə á zə nə *mbwoomb məcɛɛ, Yésus-Kríst zə nə mpaam nə obúbálé. ¹⁸ Muud nyə abwélé dag Zembí. Nji, Cúgá lú Mwán dé nyáméfwó mə jéég bəd dí, dúsə námə Zembí yí, dwə wə í á sá ná Zembí mpúyág.

Yésus mə tééd isey

(Mat 3.1-12; Mak 1.2-8; Luk 3.15-17)

¹⁹ Oyúden bwá á kənd ofada nə *Olevít kə shilə Yuánes ná: «Wo wə zə?» A mú ka bwiing bwo sá Yésus jisə yí. ²⁰ Nyə á mpu məm ná: «Mee dí jisə *Kríst.» Nyə á mpu məm ntó kú shwána. ²¹ Bwá á ka námə jii nyə ná: «Ká wo wə zə? Ye Eli?» Nyə ná: «Mbô, mə dí Eli.» «Ye wo wə *Muud micúndá?» Nyə ná: «Mbô». ²² Bwá mú ka ci nə nyə ná: «Ká wo wə zə? Sá kág bəsa nə buud bwá ámə nti sá wá ná jii? Woméfwó nge ci ná wo wə zə?» ²³ A mú bəsa nə bwo ná: «Mə wə kál í ngə cúndə shí a shwéeshád yí, nge ci ná: «Súgúgá zhí mə Cwámba í bəg tútəlí» námə nda múúd micúndá Izayí nyə á ci ná.» ²⁴ Ofada nə Olevít bwá á kəndəw wə bwá á bə *Ofarizyən. ²⁵ Bwá mú ka jii nyə ná: «Ŋkí wo dí Kríst, wo kú bə Eli, wo kú nyiŋgə bə múúd micúndá, nəcə jii wə nge duu buud yí?» Yuánes mú bəsa nə bwo ná ²⁶ «Mee mə nge duu buud məjűwód. Nji ngwól múúd jii nə mpədúgá nyínúd, bí ampúyé nyə. ²⁷ A nge zə mádí mpúsə, mə ampíyáyé ná mə cinyug nyə

1:1 Mat 1.1-2.4; Yuá 17.5; Flp 2.6; 1Yn 1.1-2; Mbá 19.13-16

1:3 1.9-10; 5.26; 1Kr 8.6; Kol 1.16-17; Heb 1.2; Mbá 3.14

17.25; 1Yn 2.8 1:12 1Yn 3.1; Gal 3.26; 4.5 1:13 3.3, 5-6; 1Pr 1.23; 1Yn 3.9

1:14 Gal 4.4; Flp 2.7; 1Tm 3.16; Heb 2.14; 1Yn 4.2 mĩlwanə mĩ Mwán mə byél cugə mwə mə Sóŋgú dí yé: Mat 17.2; Yuá 2.11; 1Yn 1.1-3

1:15 1.24-27, 30; 5.31-34, 36 1:17 7.19; MmN 31.18 1:18 6.46; 14.8-9; MmN 33.20; Mat 11.27; 1Tm 6.16; 1Yn 4.12

1:19 5.33 1:20 3.28 1:21 Mat 2.14; Yuá 6.14 † 1:21 Oyúden bwá á nge bwánd ná Zembí mə bá nti bwo ngwól Múúd micúndá

njúl nda Moyiz; Moyiz nyáméfwó nyə á jaaw bwo ntó. (Mbá 18.15-18). 1:23 Iza 40.3 1:25 1.33; Mat 21.25 1:27

1.15; Mis 13.25 1:28 10.40; Mat 3.13

* 1:1 «Ciyá» ni wə Kríst (Wo jii nə ŋkul dag Yuánes 1.14).

1:5 Mat 1.3-4 1:6 Mat 3.1 1:8 1.20 1:9 8.12;

1:10 1.24-27, 30; 5.31-34, 36 1:17 7.19; MmN 31.18 1:18 6.46; 14.8-9; MmN 33.20; Mat 11.27; 1Tm 6.16; 1Yn 4.12

1:19 5.33 1:20 3.28 1:21 Mat 2.14; Yuá 6.14 † 1:21 Oyúden bwá á nge bwánd ná Zembí mə bá nti bwo ngwól Múúd micúndá

njúl nda Moyiz; Moyiz nyáméfwó nyə á jaaw bwo ntó. (Mbá 18.15-18). 1:23 Iza 40.3 1:25 1.33; Mat 21.25 1:27

1.15; Mis 13.25 1:28 10.40; Mat 3.13

mikwoolú mí mángwub makuúd.» ²⁸ Sá ní í á ngə sɪy Betaní, Zhurdé fanwíny, kúl Yuánes nyə á ngə duu buud yí.

²⁹ Ná ndeé, mán mələm, Yuánes nyə á dág Yésus ngə zə nyádí, á mú ci ná: «Dugá, *Mwân Ncwəmbé mǝ Zembí wə éga, nyə wə mǝ zǝ yíl búúd ɔ shí ga *səm wǎj. ³⁰ Ngaá mǝ á ci ná: “Muud ngə zə mǝdí mpǝsa; nji, nyə wǝ nyə á tééd zə nǝ mǝ, nəcé nyə wǝ nyə á tééd fwo bǝ nǝ mǝ.” Nyə wǝ mǝ á ngə ci yé. ³¹ Mǝ á shígé fwo dǝ mpu nyə. Nji, nda í á jii ná bag ɔ *Izəwəyél bwǝ mpúg nyə ná, gwǝ wǝ mǝ á zə ngə duu buud mǝjǝwód yí.» ³² Yuánes nyə á bwaagulǝ ná: «Mǝ á dág Shíshim ngǝ shulǝ wú gwǝw nda faf ná ndeé zə ji nyə nyúúlúd. ³³ Mee mǝ á shígé fwo dǝ mpu nyə ɔ; nji muud nyə á nti mǝ ná mǝ zǝg ngə duu buud mǝjǝwód yé nyə á bwey jaaw mǝ ná: “Muud wǝ bá dág Shíshim mǝ shulǝ zə ji nyúúlúd yé, nyə wǝ mǝ bá dǝ duu búúd Nkəṅkə Shíshimud.” ³⁴ Mee mǝ á shí ntǝg dǝg, mǝ ngə bwaagulǝ ná nyə wǝ jǝ Mwân mǝ Zembí.»

Ompwíin wǝ ashúshwóógǝ
(Mat 4.18-22)

³⁵ Í á ka zə bǝ mán mələm, Yuánes bǝnǝj bǝsǝl *Ompwíin bǝ óbǝ bwǝ njúl námǝ ná, ³⁶ á mú dág Yésus ngə cǝ, á mú ci ná: «Dugá, *Mwân Ncwəmbé mǝ Zembí wə éga.» ³⁷ Ompwíin óbǝ bǝng bwǝ mú gwág sǝ Yuánes nyə á ngə ci yí ná ndeé bwǝ mú kǝ ngə bǝ Yésus. ³⁸ Yésus mú yid, á mú dág bwǝ ngə bǝ nyə, á mú jǝ bwo ná: «Bí ngə sǝ jǝ?» Bwǝ ná né ná: «*Rabi, wǝ dǝ jǝ ngow?» (Rabi mǝ kǝ ná «Yíguli».) ³⁹ Nyə ntǝg ná bwo ná: «Zǝgǝ kǝ dǝg». Bwǝ mú kǝ kǝ dǝg kúl á dǝ jǝ yí, ná ndeé, bwǝ mú jǝ cǝng ngəyádí jǝwǝ dǝngǝd. Í á bǝ jǝwǝw í mú ngəe mǝwǝla mǝnǝj mǝ mpwó-kugǝ.

⁴⁰ Ompwíin óbǝ bwǝ á gwág sǝ Yuánes nyə á ngə ci yí ná ndeé bwǝ mú bǝ Yésus wǝ, ngwǝlǝgǝ ná á bǝ André mǝnyǝngǝ mǝ Shímun Pyér. ⁴¹ Nyə á ka tééd kǝ wǝ mǝnyǝngǝ yé Shímun, kǝ ci ná nyə ná: «Sǝ mǝ bwǝma ná Mesí (jǝnǝ dǝng í kǝ ná Krist).» ⁴² Á mú kǝ ná nyə wǝ Yésus. Yésus mú dǝ dág Shímun ná ndeé á mú ci ná nyə ná: «Ngǝá ná wo wǝ Shímun, shwóóngǝ ná Yuánes; wo bá zə dǝ jǝwǝw ná Séfas (jǝnǝ dǝng í kǝ ná Pyér).

⁴³ Mán mələm, Yésus nyə á njwa cǝgúlǝ ná á kǝ Galilé. Á mú bwǝma ná Filíp, á mú ci ná Filíp ná: «Bǝg mǝ.» ⁴⁴ Filíp nyə á bǝ muud á Betasayida, dǝnd mǝ André bá Pyér.

⁴⁵ Filíp mú kǝ kǝ wǝ Natanaél kǝ ci ná nyə ná: «Sǝ mǝ bwǝma ná Yésus á Nazarét, mwân

mǝ Yóseb bwǝ ngə ci ókálaad ɔ mǝcéɛ mǝ Moyíz ná bǝng ɔ *búúd ɔ mǝcúndǝd yé.» ⁴⁶ Natanaél mú ci ná Filíp ná: «Yé sǝ ányunywǝá jǝ ná nkul zhu Nazarét?» ⁴⁷ Filíp mú kǝ ci ná nyə ná: «Zǝá kǝ dǝg». Yésus mú dág Natanaél ngə zə, á mú ci ná: «Dugá, muud éga jǝ fwámé mwǝ *Izəwəyél, kú yíl, kú bǝd.» ⁴⁸ Natanaél mú jǝ nyə ná: «Wee mǝ mpú mǝ ná ntǝdel?» Yésus mú bǝsa ná: «Mǝ áma ngə bwey dǝg wo, wo njúl ná shug lú *figyé dǝ, binǝ Filíp kú fwo lǝsha.» ⁴⁹ Natanaél mú ci ná: «Rabi, wee jǝ Mwân mǝ Zembí, wee jǝ Cí á Izəwəyél.» ⁵⁰ Yésus mú bǝsa ná nyə ná: «Wo mǝ *búgula nəcé mǝ jaawǝla wo ná mǝ á ngə bwey dǝg wo, wo njúl ná shug lú figyé dǝ; mpug ná wo bá dǝg isǝ í bá nyingǝ bul bǝ í anǝní yí.» ⁵¹ Á mú nyingǝ ci ná: «Bǝbǝlé, mǝ jaaw bí ná, bí mǝ bá dǝg jon ná bagǝ, *wǝéngǝles ɔ Zembí bwǝ dǝgǝ bǝd dǝ shulǝ *Mwân mǝ Múúd nyúúlúd.»

2

Shimbá á Kana

¹ Mpǝsa mwǝw mbǝbǝ, ngwǝl múúd nyə á njwa bá ngwǝla á Galilé bwǝ jǝw ná Kana yí, bwǝ á ka sǝ zan. Mariya á nyǝngǝ mǝ Yésus nyə á bǝ cǝng. ² Bwǝ á jǝw námǝ Yésus ná á kǝg zǝj nyǝngǝd, tǝw *ompwíin bǝ. ³ Í á ka zə bǝ, mǝlwǝg kǝ zə fúfǝ, Yésus nyǝngǝ mú kǝ zə ci ná nyə ná: «Dugǝ, bwǝ cǝgǝ ná ná mǝlwǝg.» ⁴ Yésus mú ci ná nyə ná: «Amuda, shwǝ bǝj ná inéy? Wǝla dǝm í afwóyé wóós.» ⁵ Nyǝngǝ mú ci ná osóol ɔ mǝsǝal ná: «Bǝ ɔ sǝ sǝ jǝsh nyə é ci ná bí sǝág yí.» ⁶ Ná jǝ ná, idǝla isaman í á bǝ í tǝl ná, *Oyúden bwǝ á dǝ balan ná byo dǝla gusa mǝngusa mí íci. Idǝla byǝng í á bǝ cǝgǝ ná mǝkwóóógǝ, í njúl ná dǝla ngwúd je kǝ ilwǝngǝ í mǝjǝwó nkí mwǝmb nkí wúm ná íbǝ.* ⁷ Yésus mú ci ná osóol ɔ mǝsǝal ná: «Lwǝndúlǝgǝ mǝjǝwó ná idǝla íniid.» Bwǝ mú lwǝndulǝ byo ná cwóós. ⁸ Á mú nyingǝ ci ná bwo ná: «Kǝgǝ dǝla ja níid bí kǝg yǝ múúd ngə sǝ dína yé.» Bwǝ mú dǝla, kǝ yǝ nyə. ⁹ Muud nyə á ngə sǝ dína yé mú kǝgǝ mǝjǝwó mǝ mǝ shín nyee mǝlwǝg mǝni; nyə á shígé mpu kúl mǝlwǝg mǝngǝ mǝ á ngə wú yí, osóol ɔ mǝsǝal báá, buud bwǝ á dǝla mǝjǝwó wǝ, bwǝ ngə mpu. ¹⁰ Á mú jǝw múúd nyə á njwa bá yé zə ci ná nyə ná: «Ja bwǝ dǝ sǝ dína yí, bwǝ dǝ tééd fwo yǝ búúd mǝlwǝg mǝ búl nywa mǝ, kǝ zə shúgula ná mǝngǝ mǝ abúlǝ nywa mǝ ja búúd bwǝ mú ngə shwǝg yí. Kǝ wee wo áma nyingǝ baagulǝ mǝlwǝg mǝ ányunywǝá zə wóós wǝla ga dí?»

1:29 1.36; Iza 53.6-7; 1Pr 1.19; 1Yn 2.2; Mbú 5.6 1:30 1.15 1:32 Mat 3.16 1:34 Mwân mǝ Zembí: 1.49; 5.18-23; 10.36; 11.27; 20.31; Mat 3.17; 27.54; Mis 9.20 1:36 1.29 1:40 Mat 4.18-20 1:41 4.25 1:42 Mat 10.2; 16.18 1:45 Mbá 18.15; Iza 9.5; 42.1-4; Eze 34.23; Msh 5.1-3 1:49 1.34; 12.13; Mat 27.42 2:1 4.46 2:4 7.6, 30; 8.20; 12.23; 13.1; 17.1; Luk 22.53 2:6 Mak 7.3-4 2:6 Na jǝ je bǝ ólitre mǝwúm mwǝmb nkí tǝd. 2:11 Shimbá: 2.23; 3.2; 4.54; 6.26; 11.47-48; 20.30; Mis 2.22; Rom 15.19

¹¹ *Shimbá Yésus nyə á tééd sá wáni, nyə á sá dwo ngwála á Galilé bwá jów ná Kana yí lwóya mǎlwaná myé, ompwíín bé bwá mú *búgula nyə.

¹² Ja isá íni í má shín yí, á mú shulə kə Kapernawúm, bə́nə́n nyə́ngá yé nə omínýonə́ bé nə ompwíín bé. Nji, bwá á jì wu nji bábaalé mwów.

Yésus mə wáńg búúđ ɔ mǐkus Lunj mə Zembí (Mat 21.12-17; Mak 11.15-19; Luk 19.45-48)

¹³ Nda zāń Páska í á bə í mú kúná-kúnə ná, Yésus nyə á ka bád kə Yurúsəlem. ¹⁴ A mú kə kwey ná, nə buud bwá á ngə kusha inteny wá, nə bə́ɔ́ng bwá á ngə kusha itow ná mə́fəf wá, nə bə́ɔ́ng bwá á ngə sá icénd í *mwəanə́ wá bwá má kə jì nə mǐkus *Lunj mə Zembí. ¹⁵ A mú njwa mǐkwoolú sá lwóń ná ndéé wáńg yíl bə́sh Lunj mə Zembí, wáńg ná́má itow ná inteny. A mú ngə lwágusə ompwaanə́ búúđ bwá á ngə sá icénd wá, shín lwág itúwuli byáń. ¹⁶ Nyə nə buud bwá á ngə kusha mə́fəf wá ná: «Yílúgá isá íga wa. Kúgá njwa njów má pəpa nda watála.» ¹⁷ *Ompwíín bé bwá mú téduga nda jì cilyá Kálad Zembí dí ná, ná: «Céelí má ngə céel njów wó yí, í ngə gwó mə lámúđ nda kuda».

¹⁸ Oyúden bwá mú zə lás nə nyə ná: «Wo ngə zə sá isá íni ná wo mə fwo ka lwágula sá dáýé *shimbá?» ¹⁹ Yésus nə bwo ná: «Caamugá *Mpáánzə Zembí ga, mə nyingəg lwó bí nywo nji mwów málól.» ²⁰ *Oyúden ná: «Jí! Mpáánzə ní, mǎlwóga mé má á njwa buud mǐmbu mǎwúm mǎńđ nə mǐsaman, wée má cí ná wo é lwó nywo nji mwów málól?» ²¹ Ndug nyúul nyé wá nywáá nyə á ngə jów ná Mpáánzə yí. ²² Ompwíín bé bwá á kə nyingə téduga lésú Yésus nyə á lás wə́ɔ́ngá ja nyə gwúm yí, bwá mú *magulə Mícilyá myá Kálad Zembí, *magulə ná́má lésú yé.

²³ Í á ka ngə bə na ná, ja Yésus nyə á bə zāń Páska dí Yurúsəlem yí, zhwońg buud bwá á *búgula jíná dé nə dúgúlə mǎshimbá nyə á ngə sá má. ²⁴ Nji Yésus nyə á shígé ngə shwu nyúul nə bwo, nəcə nyə á ngə mpu bə́sh. ²⁵ Í áshígé nyingə jii ná muud zəg jaaw nyə ná mbəcí jì ntúga, kəel jì ntúga. Nyəméfwó nyə á ngə mpu sá jì múúđ lámúđ yí.

3

Yésus bá Nikodēm

¹ Ngwál múúđ nyə á ka bə gwoonńg *Ofarizýēń dí ná jíná ná Nikodēm; nyə á bə

námá tówe shwóg *Oyúden. ² Muud éne nyə á ka kə dúg Yésus mpwó-bulú kə cí nə nyə ná: «*Rabi sá ngə mpu ná wo jì yíguli ngə zhu wó Zembí yé. Nəcə, muud cugé nə nkul sá *mǎshimbá wó ngə sá mága nkí Zembí nyə ayáyé nyə nkul.» ³ Yésus mú bəsa nə nyə ná: «Búbálé, má jaaw wo ná, nkí muud mə bə kú byél byélé ágúgwáan*, a cugé nə nkul dúg Faan mə Zembí.» ⁴ Nikodēm mú jì nyə ná: «Ntadelé cwúcwúul múúđ jì nə nkul nyingə byél yé? Ye á jì nə nkul nyingə nyíi nyóńgá mwó dí ja abeé ná ndéé á mú nyingə byél?» ⁵ Yésus mú bəsa ná: «Búbálé, má jaaw wo ná, nkí muud mə bə kú byél zhií á mǎjúwó nə Shíshim dí, a cugé nə nkul nyíi Faan mə Zembí dí. ⁶ Byeyí á shí ga í də byá mǐshwun, byeyí á Shíshim byá *shíshim. ⁷ Kú káam ná má cí nə wo ná bí má jalá ná byél byélé ágúgwáan. ⁸ Nkwó má dá kung kál á kung yí, wo ngə gwág ncíndá nyé, nji wo nda mpu kóómb á ngə zhu yí nə kóómb á ngə kə yí. Ntó námá wá jì nə muud má byél byélé Shíshim yé.» ⁹ Nikodēm mú cí nə nyə ná: «Jāń jì nə nkul bə na ntadel?»

¹⁰ Yésus mú bəsa nə nyə ná: «Wée muud ngə jíguli bwán ɔ *Izə́rəyél yé wo ampúyé isá íni? ¹¹ Búbálé, má jaaw wo ná, sá ngə lás sá sá mpu yí, sá ngə bwińg sá sá á dúg yí, nji bí nda magulə sá sá ngə bwińg yí. ¹² Ja má lás ná bí isá yá shí ga, bí nda *magulə yí, bí bə́sə nə nkul magulə yá gwów ná ntadel? ¹³ Mpugá ná muud nyə afwóyé bád kə jon dí gwów, ná́má nji *Mwán mə Múúđ, nyə muud nyə á zhu gwów yé. ¹⁴ Ná ndéé, ná́má nda Moýz nyə á bən vuguli nywá gwów shí á shwéeshád ná, í jii ná bwá bág ná́má bən Mwán mə Múúđ gwów, ¹⁵ shú ná muud yə́sh mə bá *búgula nyə yé bág *bə nə cug á kandugə kandugə. ¹⁶ Nəcə, Zembí nyə á céel buud ɔ shí ga nə mbiya yáág-yáág céelí, váál á ná, nyə á yána Cúgá lú Mwán dé ná muud yə́sh mə búgula nyə yé bág bə kú yə, á yidag bə nə cug á kandugə kandugə. ¹⁷ Mpugá ná Zembí nyə á shígé nti Mwán yé shí ga dí ná á zəg yə búúđ intúguli, í á yida bə ná á zəg sá ná buud bwá fáámug. ¹⁸ Muud mə búgúlá nyə yé nyə ányingəyé ná bwəma nə intúguli; muud mə yida bə kú búgula yé, intúguli byé í má bwey bə; í má bwey bə nəcə á mə bə kú búgula Cúgá lú Mwán mə Zembí. ¹⁹ Dugá, Zembí nyə á sá ná sémbyé mǐlósú í mpúyúg, nyə á sá ntúga: nyə á nti mǎńkenya shí ga dí, buud bwá mú yida céel máyidúgá cǔ mǎńkenya. Bwá á sá ntó nəcə bów bwo mǐsólúgá. ²⁰ Jì ná muud yə́sh mə də sá mǎbów yé má də mpii mǎńkenya,

2:12 Mat 4.13 **2:13** 6.4; 11.55; 12.12; MmN 12.1-14 **2:16** Luk 2.49 **2:17** Sóm 69.10 **2:18** 2.11 **2:19** Mat 26.61; 27.40; Mis 6.14 **2:21** 1Kr 6.19 **2:22** 1.45; 12.16; 14.26; Luk 24.6-8, 27 **2:23** 2.11; 6.29; 7.31; 8.30; 9.38; 10.42; 11.45; 12.42; 20.29, 31; 16.9 **3:1** Nikodēm: 7.50; 19.39 **3:2** Mat 22.16; Yuá 2.11 **3:3** 1.13 **3:3** Kál jésh sá ngə cí ná: «byél byélé ágúgwáan» yí, bǎsál bwá ngə cí ná «byél byélé á gwów» **3:5** Tit 3.5 **3:6** 6.63 **3:8** Ekl 11.5 **3:11** 3.32; 8.26 **3:12** 12.32; 14.1-3; 17.5 **3:13** Mik 30.4; Rom 10.6 **3:14** Ilj 21.9; Yuá 8.28; 12.32-34; 18.32 **3:15** 20.31 **3:16** 3.36; 5.24; Rom 8.32; 1Yn 3.1; 4.9-10; 5.11, 13 **3:17** 12.47 **3:18** 5.22 **3:19** 8.12 **3:20** Ifz 5.11-13 **3:21** 1Yn 2.4

nyə ádé kə kúl mäsú yí, a fúndá ná misóólágú myé mí á bá búguli. ²¹ Muud nywáá ngə bə obúbálé yé má də kə kúl mánkenya mäsú yí, í nyínág ná a ngə sá misóólágú myé váál Zembí ngə jii yí.»

Yuánes Nduu-buud bá Yésus

²² Ja isá íni í mäs shín yí, Yésus má zə kə shí á Yudeá, bənññ *ompwíín bē. A mú kə jii ná bwo wu, a ngə duu buud. ²³ Í á bə, Yuánes ngə námə duu buud Inən, kúnə-kúnə ná Salfim, nəcə məjúwó mäs á bə wu nki bulya. Buud bwə á ka də kə, də kə duwan. ²⁴ Na nyə á bá bwə kú fwo wá Yuánes mimbwugud. ²⁵ Ompwíín ó Yuánes bənññ ngwól *Yúden bwə á ka zə sənusa məkəl shú sá í dúgyá ná ngusa yábə yí. ²⁶ Bwə mú kə wá Yuánes kə ci ná nyə ná: «*Rabi, dūgi, muud biná bi á bə Zhurdē fanwiny wó á ngə bwaagula lán yé yé, a ngə duu buud, buud bēsh bwə mú ngə kə nyádi.» ²⁷ Yuánes mú bəsa ná: «Muud cugé ná nkuul bə ná sá, Zembí kú fwo ya nyə. ²⁸ Biméfwó bí búsa mə owúshined ná mə á ci ná: «Mecé dí jísá *Krist, mecé ji nji muud Zembí nyə á nti Krist dí shwóg yé.» ²⁹ Muud mə njwá bá yé, nyə wá ji ná mudá; shwə yé tál cínəngú ngə gwágula nyə yé, nyə é bul bə ná məshusug ja á gwág kál mäs múud bá yí. Váál məshusug dənng wə mäs ji ná ndí yí, məshusug ntə nji. ³⁰ Í jii ná jíná má Yésus ngəg ná jwə, mecé dām ngə jimb jimbúg.

³¹ «Muud ngə zhu gwów yé ngə cə buud bēsh; nyəng ngə zhu shí yé ji námə nji muud á shí, a lás námə nji sá í dúgyá ná shí yí. Muud ngə zhu gwów jon dí yé ngə cə buud bēsh. ³² A ngə bwaagula sá nyə á dúg yí ná sá nyə á gwág yí, nji, buud bwə ángə ná magula sá á ngə bwaagula yí. ³³ Muud má mágulá bwaagulálə wəng yé mäs lwágula ná Zembí ji búbálé. ³⁴ Nəcə muud Zembí nyə á nti yé mäs dū lás íciyá í Zembí; nəcə, Zembí má yé nyə Shíshim kú ná minji. ³⁵ Dá mäs cəl Mwán, nyə á mäs bəd nyə isá byēsh mábwd. ³⁶ Muud mə *búgula Mwán má Zembí yé ji ná cug á kandəgə kandəgə; muud mə bán ná nyə abúgúláyé *Mwán má Zembí yé nyə abále *dúg cug, mpimbə mäs Zembí yida nada nyə cəgud.»

4

Yésus bá mudá á Samariya

¹ Yésus nyə á ka zə mpu ná *Ofarizyēn bwə mäs gwáduga ná a mú ngə bul bə ná *ompwíín ntə Yuánes, a ngə duu buud ntə nyə. ² Nji, Yésus nyáméfwó nyə á shígé ngə duu buud,

ompwíín wə bwə á ngə duu. ³ Ná ndéé, Yésus nyə á ka zə wú Yudeá ná a ká Galilē. ⁴ Ná ndéé, í á jii ná a línag Samariya. ⁵ A mú kə wós ngwála á Samariya bwə dū jōw ná Sikār yí, ngwála wəng í njúl kúnə-kúnə ná fambá *Yákwb nyə á yə mwán yé Yóseb yí. ⁶ Bwūñ mə Yákwb í njúl cínəng. Yésus nyə á ka bə a mäs tag ná njənd, a mú kə ji shí bwíinde lú taambud. Í á bə ná, jwów í mú ngəe tálóg dí.

⁷ A njúl ná ntáni, ngwól mudá á Samariya mú wós ná a zə də mājúwó. Yésus mú ci ná nyə ná: «Yég mə məjúwó mäs ngul.» ⁸ Í á bə ompwíín bwə mäs kə ngwála ná bwə kə kusa ídāw. ⁹ Mudá á Samariya mú ci ná Yésus ná: «Ná ji? Wo mwā *Yúden, wo balé gwaámə mə shilə Samariya məjúwó? Jāñ í amə té ná ntədél?» Mpugá ná *Oyúden bənññ ná buud ó Samariya bwə ádé bə ná wónóg. ¹⁰ Yésus mú bəsa ná nyə ná: «Wo ampúyé sá Zembí mäs yána yí, wo kú mpu múud ngə gwaámə wo məjúwó yé. Wo mbām mpu, nki wo wə mäs yida gwaámə nyə məjúwó, a mú yə wo məjúwó mäs cug.» ¹¹ Mudá mú ci ná nyə ná: «Cwáməba, taamb jii ná gwaálə shí, wo ntāg kú ná dāla; wo é ka njwə məjúwó mäs cug ngow? ¹² Ye wó bul bə fwámé múud ntə mpáámə jísú Yákwb muud nyə á yə sá taamb ga yé? Nyáméfwó nyə á ngul məjúwó mäs wa, bwán bē ngul námə, tō iwoo byé.» ¹³ Yésus mú bəsa ná nyə ná: «Muud yēsh mə ngul məjúwó mäs ga yé, nyə é nyingə gwág shwáásulə miná; ¹⁴ nji, muud mə bá ngul məjúwó mäs bá yə nyə yé, nyə abulé nyingə bwele gwág shwáásulə miná, məjúwó mənng mäs bá bə nyə bwūñ í bá dū wéeshuli məjúwó cé cug.» ¹⁵ Mudá ná: «Cwáməba, yég mə məjúwó mənngə mäs bág bə kú ná nyingə gwág shwáásulə miná, mə nda ná bá nyingə jii ná mə zə də məjúwó wa.» ¹⁶ Yésus ná nyə ná: «Káá jōw ngwūm woó, biná zég.» ¹⁷ Mudá ná: «Mə cugé ná ngwūm.» Yésus ná né ná: «Wo mäs mpu ci ná wo cugé ná ngwūm. ¹⁸ Nəcə wo a mäs bə ná ogwūm ótōñ, nyəng wó jii ná ndí ja gaád yé cugé ngwūm woó. Wo mäs bwiing búbálə ná.» ¹⁹ Mudá mú ci ná nyə ná: «Cwáməba, mäs dúg ná wo ji *muud micúndá. ²⁰ Odá bwə á dū yə Zembí gúmbə wə mbūñ gaád; bi bāñ mäs ci ná Yurúsalem wə búud bwə kág dū nyə gúmbə yé.» ²¹ Yésus mú ci ná nyə ná: «Amuda, *magulag sá mäs cí yí. Dúl wəla í bá zə bə, í bá bə, bi kú ná dū yə Dá gúmbə wə mbūñ gaád, kú námə nyingə bə Yurúsalem. ²² Bi ngə kənd gúmbə kúl bí ampúyé yí; sá bāñ sá ngə kənd kúl sá mäs mpú yí, nəcə cəgushilə Zembí ngə cəgushi buud yí í ngə cingya Oyúden dí. ²³ Nji, dúl

3:22 4.1-2	3:24 Mat 4.12; 14.3	3:26 1.29-34	3:27 19.11; 1K 4.7; Heb 5.4	3:28 1.20; Mal 3.1; Mat 11.10
3:29 Mat 9.15	3:31 8.23; 15.19; 1Yn 4.5	3:32 3.11	3:35 5.20; 10.17; 13.3; 14.10; 17.2; Mat 11.27; 28.18	3:36
3.16 4:1 3.22	4:4 4.9; Luk 9.52; 17.11, 16; Mis 8.4-25		4:5 Mat 33.19; 48.22	4:9 20j 17.29-41; Esd 4.1-3; Mat 10.5; Luk 9.52-53
	4:10 4.26; 7.37	4:12 8.53	4:13 6.35; 7.37	4:15 6.34 4:19 9.17; Mat 21.46 4:20
Mbá 12.5-14; Sóm 122.1-5	4:22 Iza 2.3; Abd 17; Rom 9.3-4		4:23 3.3-8; 2K 3.17; Flp 3.3	

wala í bá zà bə, wala ɔɔɔŋ ntəg nāmá wága, wala á ná fwámé búúd bwá yə Dá gúmsá wá bwá é yə nya gúmsá nə *shishim na obúbálé. Váál búúd í yə nya gúmsá ntə wá Dá ngə sɔ yí. ²⁴ Zembí jì shishim, buud bwá yə nya gúmsá wá bwá jalá nə yə nya gúmsá nə shishim, na obúbálé.» ²⁵ Mudá mú ci nə nya ná: «Mə mpú ná Mesí zag, nya wá bwá ngə jów ná *Krist yé. Já á bá ntəg zə yí, a bá zə jaaw sá isá byəsh.» ²⁶ Yésus ntəg nə né ná: «Mə wɔɔŋg wá ngə lésna nə wo éga.»

²⁷ Ompwíin bə bwá mú ntəg wóós, bwá mú ntəg káam ná Yésus ntəg lésna nə mudá; nji, tɔ muud nya á shígé jì nya ná: «Wo ntəg jì jì?» Nkí ntəg ná: «Nacé jì wó ngə lésna nə nya yí?» ²⁸ Mudá mú lúga ɔɔɔla jé na, kyey kə kwáádá kə jów búúd ná: ²⁹ «Zəgá kə dág ngwól múúd má jaaw ná sá jəsh má á sá yí, yə í cúgé jə bə Krist í?» ³⁰ Buud bwá mú tí kwáádá, kə kóómb Yésus nya á bə yí.

³¹ Té nì, ompwíin bwá mú ntəg jagula nə Yésus ná: «*Rabi, daág.» ³² Nya ntəg ná bwo ná: «Mec jì ná mə dág idəw bí ampúyé yí.» ³³ Ompwíin bwá mú ntəg ci bwámé ná bwámé ná: «Ngwól múúd nya áma zə yə nya bíl idəw?» ³⁴ Yésus nə bwo ná: «Idəw byám wə má sáág sá múúd nya á nti mə yé mə jí yí. ³⁵ Ngaa bí ntəg ci ná í má lúg ɔŋkwoond ɔŋ ná fwála bwá jalá nə saag ífambá yí í wóósúg í? Uhuu. Mec má ka ci ná: Kəndagá mish bí dágúg, idəw í má shín wíy ífambá, í mú fwála lú másaag. ³⁶ Muud mäsaaɡ mú ntəg bwey ntəg máyna, a ntəg seeng mpumə shú cug á kəndagá kəndagá; ná ndeé, mbəól məmpəg bá bəsh muud mäsaaɡ bwá gwág məshusug mbíi ngwúd. ³⁷ Wúl kaan í du ci ná: muud mə bə mpəg yé, nə yé; nyɔɔŋg mə sáag yé, nə yé. Sá kaanə wɔɔŋg ntəg ci yí jì búbálé. ³⁸ Mə á kənd bí nə bí kəg saag idəw kúl bí áshígé wéénd gún yí. Bóól bwá á sɔy, bwá wéénd gún; bí bəh mú kə saag ígún byánéd.»

³⁹ Zhwoɡ bwúw wá ngwála Samariya wɔɔŋg bwá á *búgula Yésus nacé bwaagulé ná mudá nya á bwaagula ná: «A má jaaw mə sá jəsh má á sá yí. ⁴⁰ Nə ndeé, ja búúd ɔ Samariya bwá á zə wóós wá Yésus yí, bwá á jagula nə nya ná á jíg na bwádí; a mú ja cínɔŋgú mwəw mábá. ⁴¹ Buud bwá mú nyingə jág bul zə búgula nacé ngəlá gwág ciyá jé. ⁴² Bwá mú ntəg ci ná mudá ná: «Sá ntəg búgula ja gaád nacé sáméfwó sá má gwág nya nə məlwə mäsú, kú ná nyingə bə nacé bwiingúlé wó, sá má ka mpu ná nya wá jì bəlé bə Cugye á shí ga.»

Yésus má lwag gúl ncúncwámá

⁴³ Mpásə mwəw mábá máni, Yésus nya á zə tí na, kə Galilé, ⁴⁴ í njúl ná nyáméfwó nya á

bwey bwaagula ná: «Bwá áde gúmal *múúd micúndá má Zembí nyádí kwáádá.» ⁴⁵ Nji, ja nya á wóós Galilé yí, buud ɔ Galilé bwá á jəend nya nacé bwá á shí dág sá jəsh nya á sá Yurúsalem fwála lə zəh yí. ⁴⁶ Nya á ka nyingə kə Kana á Galilé, wú nyá á sá ná məjúwó ná nyéég məlwəg wá. Wúl lúlúú ósól ɔ mäsáal ɔ Njwú-buud í a bə Kapernawúm, nya á ka bə ná mwán ntəg bwás. ⁴⁷ Muud éne nya á ka gwág ná Yésus má wú Yudéa, a má wóós Galilé. A mú kə nyádí, kə jagula nə nya ná á shúləg kə, kə lwag nya mwán, nacé, nya á ntəg bə ná á zə yə. ⁴⁸ Yésus mú ci nə nya ná: «Bí má ká bə kú dág *máshimbá nə *isá í mímbugú, bí kú *búgula?» ⁴⁹ Lúlúú ósól ɔ mäsáal mú ci nə nya ná: «Leelug kə té mwán nya áfwóy yə mə yí.» ⁵⁰ Yésus mú ci nə nya ná: «Jeg kə, mwán woó ntəg cuga.» Muud éne mú *magula ciyá Yésus nya á ci nya yí, a mú kyey. ⁵¹ A ntəg ná ka shulə kə, ósól ɔ mäsáal bə bwá mú zə bwəma nə nya, zə jaaw nya ná mwán yé ntəg cuga. ⁵² A mú jì bwo wala bwás í áma shín mwán yí, bwá mú jaaw nya ná: «Nyúúl í áma mpwambəwo nya nákuɡú wala ngwúd á tām mwásá.» ⁵³ Sóŋgú mwán mú yag ná wala ɔɔŋg dí wá Yésus nya áma ci nə nya ná: «Mwán woó ntəg cuga» yí; nə nya, nə njów yé wəsh bwá mú búgula.

⁵⁴ Shimbá ábɛé Yésus nya á sá ja nya á wú Yudéa nyingə zə Galilé óni.

5

Mbúmbwúgú á Bétesda

¹ Ja isá ini í má shín yí, *Oyúden bwá mú zə bə ná zəh. Yésus nya á ka náəm kə Yurúsalem zəh nyɔɔŋgúd. ² Gúl cwoogú í á ka du bə nún Yurúsalem, bwá dágú jów gwo heburá dí ná Bétesda. Cwoogú jɔɔŋg í á du bə ná mányingúlé* mətóon, í njúl kúnə-kúnə ná mpumbé bwá á gwiid ná Mpumbé Itəw yí. ³ Ncúlyá mimbál mí a ka du já ná mányingúlé məniiid, nə wəancím-ncím, nə wə á ibúgula í mákuú, nə ɔɔŋg bwá á bə ná bíl íkál í nyúúl í má shwáámə wá. †[Bwá á du já cínɔŋgú du bwánd ná məjúwó má búsulag. ⁴ Nacé, ngwól *éngəles nya á du shulə cwoogúd bíl jia, du zə busal məjúwó. Nə ndeé, mbəl í bwélé kal nyúúl cwoogúd ja á má busal yí, í yál, tɔ ná dé bwás í á bə dáyé váál.]

⁵ Ngwól múúd nya á ka bə cínɔŋgú, bwás má jì nya nyúúlúd mimbú məwúm málól nə mwəomb. ⁶ Yésus mú dág muud éne mbwúg; nda Yésus nya á mpu ná a má bwey nə bwás ná, a mú jì ná: «Ye wó cɛl yál?» ⁷ Mbəl wɔɔŋg mú bəsa nə nya ná: «É yé Cwáməba, mə cugé

4:25 1.41; 4.29; 7.26; 11.27 4:26 9.37 4:29 Mat 12.23 4:34 6.38; 8.28; 12.49-50; 14.31; 15.10; 17.4 4:35 Mat 9.37; Mbú 14.14-20 4:37 Msh 6.15 4:42 1Yn 4.14 4:44 Mat 13.57 4:46 Mat 8.5-13 4:46 2.1-11 4:48 Mak 13.22; 1Kr 1.22 4:53 2.23 4:54 2.11 * 5:2 mányingúlé: Sá sá ngə jów ná nyingúlé nì í cúgé zhizhe mpumbé; jisə milwəj mí məmpiŋ mimbá, bwá ka wá kwáminú gwów ná gúgúwá bəg. † 5:3 Míl micilyá mí ayág mí cugé na iciyá bisá na mpádágá iyugú ibá ini yí.

nə muud mə kál mə cwoogád ja mǎjúwó mə ngó busula yí. Í du bə, mə ngó ná nywá kə, ngwól múúd nywáá mə ləel kə.» ⁸ Yésus mú ci nə nyə ná: «Woológ, wo báágúg tanú gwó, wo kyéyug.» ⁹ Muud wəonǵú mú yál námá cé nə cé, a mú báág tanú jé nə ndéé tééd njəond. Isá íni í á ngə sý jwów lú Sábaad.

¹⁰ Oyúden bwə mú ka ci nə muud nyə á yál éne ná: «Sábaad wə éga, jísə wo ci ná wo kú nkény tanú gwó.» ¹¹ A mú bəsa nə bwo ná: «Muud nyə ámə lwag mə yé nyə ámə ci nə mə ná: «Nwag tanú gwó wo kyéyug»». ¹² Bwə nə né ná: «Nyáyé múúd nye nyə ámə ci nə wo ná: «Nwagú tanú gwó wo kyéyug» éne?» ¹³ Nji, muud nyə á yál yé nyə á shígé ná mpu muud wəonǵú; í á bə Yésus mə nyəos cínəng búúd bwə á bə áncuncuma wá. ¹⁴ Ja fwála í á cǵ yí, Yésus mú kə kwey múúd éne *Lun mə Zembí, a mú ci nə nyə ná: «Wey, wo má yál dí? Wo kú ná nyingə sá *səm, wo a bá bwəma nə sá í búl yáág yí.» ¹⁵ Muud éne mú ka jaaw Oyúden ná Yésus wə nyə ámə lwag nyə. ¹⁶ Oyúden bwə mú tééd ná bwə lwágula Yésus cúwáli, nəcé a sálə sóólúgú ní jwów lú Sábaad. ¹⁷ Nji Yésus nyə á bəsa nə Oyúden bəonǵ ná: «Dá ngə ná sēy zə wóós fwála gaád; mee mə sēy námə.» ¹⁸ Ja nyə á mee ci ntáni yí, Oyúden bwə mú nyingə bul sǵ ná bwə gwú nyə; kú bə nji nəcé á du yád Sábaad íí, nyə á nyingə námá ci nə Zembí jǵ Sónǵú yé, ntǵ jǵ ná a ngə tál nyáméfwó cé ngwól nə Zembí.

Nkl ijwúga mə Yésus

¹⁹ Yésus nyə á ka bəsa nə bwo ná: «Búbálé, mə jaaw bí ná, Mwán cugé nə nkul sá sá nə lúú yé, a sá námá nji sá á dǵ Dá mə sá yí. Sá jəsh Dá mə sá ntǵ yí, Mwán mə sá námá gwo. ²⁰ Nəcə Dá ngə cēl Mwán, a ka ngə lwágula nyə sá jəsh á ngə sá yí; a bá námá lwágula nyə misóólúgú mí nyingə ntǵ mǵa myá, bí ka bá káam. ²¹ Mpugá ná, Dá mə du gwúmushi búúd, du nyingə yə bwo cug; mbíi ngwúd wəonǵú, Mwán mə du námá sá ná, muud á cēl yə cug yé, a yə nyə. ²² Dá nyə asámbe tǵ muud lésú, nyə a mə yida yə Mwán nkul ná a dǵ cǵal mǵlǵsú myésh. ²³ A sá ntǵ ná buud bəsh bwə gúmalǵ Mwán nda bwə gúmal Dá ná. Muud mə bə kú gúmal Mwán yé, nyə agúmálé námá Dá muud nyə á nti Mwán yé. ²⁴ Búbálé, mə jaaw bí ná, muud mə gwágulǵ ciyá jām a *búgula múúd nyə á nti mə yé, a mú nə cug á kandəga kandəga;

nyə abále nyingə bwəma nə intǵulǵ, a mə yida wú shwiy dí kə cugud. ²⁵ Búbálé, mə jaaw bí ná, dúl wala í bá zə bə, wala dəonǵ ntǵ námá wága, wala mimbimbə mí bá gwág kál mə *Mwán mə Zembí yí. Bəonǵ bwə bá ntǵ gwág dwo wá, bwə bá *bə nə cug. ²⁶ Mpugá ná, Dá jǵ amádí á cug, a mə ka námá sá ná Mwán bág amádí á cug. ²⁷ Nda Mwán jǵ Mwán mə Múúd† ná, Dá mə yə nyə nkul ná a dǵ sámb mǵlǵsú. ²⁸ Kúgá káam sá jəonǵ; nəcé dúl wala í bá zə bə, wala búúd búsə mǵshwon dí wá bwə bá gwág kál mə *Mwán mə Múúd yí. ²⁹ Bəonǵ bwə bá bə ná bwə á sá mǵnywa wá, bwə bá gwúm mǵshwon dí, zə lǵ cug; bəonǵ bwə bá bə ná bwə á sá mǵbów wá, bwə bá gwúm mǵshwon dí, zə bwəma nə intǵulǵ. ³⁰ Mee, mə cugé nə nkul sá sá nə lúú wám, mə du sámb mǵlǵsú nda mə du gwág nə Pəpá ná; mə du cǵal mǵlǵsú tǵtál, nəcé mə ádé sǵ ná mə sá sá mə jǵ yí, nji nə mə sá sá múúd nyə á nti mə yé ngə jǵ yí.

³¹ †Í mbəm bə nə mǵmǵwó wə ngə bwiing lǵn wám, bwiingulǵ wəonǵ í nda bə sá búúd bwə mǵalug yí. ³² Ká, muud shús wə ngə bwiing lǵn wám, mə mpú ntǵ nə bwiingulǵ wəonǵ wúsə búbálé. ³³ Bǵ á kǵnd buud wə YuánesS, nyə á shǵ ntǵ bwiing bí búbálé waamə. ³⁴ Mee mə angé ntǵ bwánd nə muud bwiingug lǵn wám; mə ngə yida lās ntáni shú ná bí dǵgúg cug. ³⁵ Yuánes nyə á bə njidá lámba í á ngə kwan yí, bí á shǵ ntǵ jǵ ná bí mə kǵos nə mǵnkenya mé, nji í á bə nji búbaalé fwála. ³⁶ Mee jǵ nə wúl bwiingulǵ í ngə bwiing lǵn wám, wǵn í ntǵ wəonǵ Yuánes nyə á bwiing yí. Misóólúgú Dá nyə á yə mə nkul ná mə sáág myá, mə ngə sá myo, mí ngə bwiing lǵn wám ná Dá wə nyə á nti mə. ³⁷ Dá muud nyə á nti mə yé nyáméfwó ngə bwiing lǵn wám. Bí abwélé gwág kál dé, kú bwele dǵg mpwóómbú nyé, ³⁸ ciyá jé í afwóyé njwa jiya bídí mǵlámúd, nəcé bí angé ná búgula muud nyə á nti yé. ³⁹ Bí ngə sǵ ná bí mpúg micilyá myá Káalaad Zembí, bí ngə téduga ná bí é kwey cug á kandəga kandəga cínəng; í njúl ná micilyá myəonǵ mí ngə bwiing lǵn wám. ⁴⁰ Nji bí acééle zə mǵdí ná bí bág nə cug. ⁴¹ «Mə angé nə jǵ ná buud bwə gúmalǵ mə. ⁴² Nji, mə mpú bí, mə mpú ná mǵlām mǵn mí acééle Zembí. ⁴³ Dá wə nyə á nti mə nyádí jínád, nji bí alágé mə; nkǵ ngwól múúd mə zə dé jínád íí, bí yida lǵg nyé. ⁴⁴ Bí bí nə nkul búgula

5:8 Mat 9.6-7 **5:9** 5.16, 18; 7.21-22; 9.14; Mak 2.27-28 **5:10** MmN 20.8-10; Zhe 17.21-22 **5:13** 6.15; 11.54; 12.36; Mat 8.18; 13.36 **5:14** Mat 9.2; Zhk 5.16 **5:15** 9.11 **5:18** sǵ ná bwə gwú nya: Mat 14.5; Yuá 7.1, 25; 8.37, 40; 11.53 nyə á nyingə námá ci nə Zembí jǵ Sónǵú yé: 1.34; 3.3, 5; 8.16-19; 10.17-18, 29-38; 14.8-11, 20, 28; 15.9-10; 16.27-28; 17.1-26 **5:19** 1.34 **5:20** 3.35 **5:21** Rom 4.17; Ifz 2.5; Yuá 11.25 **5:22** 3.18; 5.27, 30; 9.39; 12.47-48; Mis 10.42; 1Yn 2.28 **5:23** Flp 2.10-11 **5:24** 3.16; 5.22; 6.35; 8.51; 10.28; 11.25-26; 14.6; 17.2; 20.31; 1Yn 2.25; 3.14 **5:25** 11.43; Mak 5.41; Luk 7.14 **5:26** 1.4 † **5:27** Mwán mə Múúd: Ntǵ mə kǵ ná «Mesí Zembí nyə á nti yé». (Wo jǵ nə nkul dǵg Dan 7.14.) **5:29** 11.24 **5:30** 4.34 **5:31** 5.36 **5:33** 1.15, 19, 34 S **5:33** Lǵn ní í jalá nə bə sá í ngə sý Yuá 1.19-27 nə 3.22-30 dí yí. **5:36** 10.25, 38; 14.10-11; 15.24, 27 **5:37** 1.34; MmN 20.19; Mbá 4.12 **5:38** 16.9 **5:39** Luk 24.27, 44; Mis 13.27; 17.11; 2Tm 3.15-16; 1Pr 1.10-11 **5:41** 7.18 **5:44** 5.41

na ntudelé bí ngò sò gúmbá mǎnyúúl mǎ búúd dí? Bí cugé ná nkul búgula, nácé bí angé ná sò gúmbá í ngò zhu wá Zembí á ngwúnd ná ngwúnd yí. ⁴⁵ Kúgá ngò tǎduga ná mǎ bá shwǎman bí wá Dǎ. Moyíz muud bí á mǎ kǎ kǎl mǎlám nyádí yé, nyá wá mǎ bá shwǎman bí. ⁴⁶ Nacé, bí mbǎm ngò búgula Moyíz íf, nkí bí mǎ búgula námá mǎ, nácé lǎy wǎm wá Moyíz nyá á cila yí. ⁴⁷ Ká, nda bí angé ná *magulá micilyá myé ní, bí é kǎ *magulá íciyá byám ná ntudel?»

6

Yésus mǎ yá ncúlyá buud idǎw

(Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Ja ísá íni í mǎ shín yí, Yésus mú lína mǎn mǎ Galilé bwá dǎ námá jǎw ná Tiberiyad yí, kǎ fanwíny. ² Buud bwá mú ngò bǎ nyá áncuncuma, nácé bwá á ngò dǎg a ngò lwag mimbál mǎshimbád. ³ A mú kǎ bád mbǎmbǎnjád, kǎ jǎ shí wu gwǎw, bǎnǎn *ompwíin bǎ. ⁴ Na jǎ ntǎg ná, *Oyúden zan *Pǎska nyǎn í mú kúnó-kúna.

⁵ Yésus nyá á kǎ kand mǐsh, a mú dǎg ná ncúlyá buud bwá ngò zǎ nyádí, a mú kǎ jǎ Fílíp ná: «Sǎ é kǎ kusá íbuléd ngow ná buud óga bwá dǎg?» ⁶ Nyá á jǎ ntǎ ná a gwǎgúlǎ ná nda Fílíp nyá é cǎ ná, nyá á ngò bwey mpu sǎ á zǎ sǎ yí. ⁷ Fílíp mú bǎsa ná nyá ná: «Sǎ tǎem kusá íbuléd tǎn odanarí mǐtǎd mimbá, í nda kwaga ná bwo mbii á ná muud yǎsh bǎ ná jǎ kúkúl.» ⁸ Nyǎǎng *mpwíin mǎ Yésus bwá á dǎ jǎw ná André yé, mǐnyǎnǎ mǎ Shímun Pyǎr mú cǎ ná nyá ná: ⁹ «Gúl ncúncwǎmǎ jǎ ná íbuléd ítǎon wa, íbuléd í *orzhǎ, ná oshú óbá; kǎ bímí dǎǎng dí ná nkul kǎ sǎ zhwog buud óga jǎ?» ¹⁰ Yésus mú cǎ ná: «Jǎlágá buud shí.» Zhwog ákǎnda nyá á bǎ kúkúl jǎǎngád, buud bwá mú shín jǎ shí, jǎ bǎ búúd otóóshin otóon lǎlǎ njǎ budú. ¹¹ Yésus mú njwa íbuléd, a mú yá Zembí akíba ná ndéé a mú kaaw búúd bwá á bǎ cǎnǎng wá. A mú námá sǎ ná oshú ntǎ, a yá bwo bímí bwá á jǎ yí. ¹² Ja búúd bwá mǎ dǎ ná ndéé jǎlǎ yí, a mú cǎ ná ompwíin bǎ ná: «Kwósúgá íkúl í mǎ lǎg yí, í kú bǎ sǎ yúúdúgá.» ¹³ Bwá mú kwós íkúl í íbuléd í á lǎg jǎ búúd bwá á shín dǎ yí, í mú lwánd mǎbwumú wúm ná mǎbá.

¹⁴ Ja búúd óni bwá mǎ dǎg Yésus mǎ sǎ *shimbá yí, bwá mú ngò cǎ ná: «Bábálé, *muud micúndé nyá á bǎ ná a bǎ zǎ shí ga dí óni.» ¹⁵ Nda Yésus nyá á kǎ mpu ná bwá é zǎ njwa nyá ná bwá kǎ tǎl nyá njwú-buud ná, nyá á kyey, kǎ nyǎngǎ bád mbǎmbǎnjád nyámǎfwo kú ná muud.

Yésus mǎ kyey mǎjúwód gwǎw

¹⁶ Mpwo-kugá, *ompwíin bǎ bwá mǎ shula kǎ mǎn. ¹⁷ Bwá mú kǎwa byóólád, tí kǎ fanwíny, Kapernawúm. Í á bǎ yídúgá í mǎ bii shí, Yésus kú fwo nyǎngǎ sǎǎngya ná bwo sǎmbá. ¹⁸ Yáág-yáág nkǎwǎ nyá á kǎ zǎ kung, ikwǎ tǎw mǎn ná shwuu. ¹⁹ Bwá mú kǎ ngò jǎg ná ndéé, jǎ bwá mǎ kǎ shwǎg jǎ bǎ ókílómadá otóon nkí ósaman * yí, bwá mú dǎg Yésus ngò kyey mǎjúwó dí gwǎw, a ngò shísh kúnó-kúna ná byóól dǎg; bwá mú gwǎg íkukwende. ²⁰ Yésus mú cǎ ná bwo ná: «Mǎ wá éne, kúgá fúnda.» ²¹ Bwá mú cǎel njwa nyá byóólád, njǎ byóól mú lǎel kumǎ bwún, kǎl bwá á ngò kǎ yí.

Idǎw yá cǎg

(Yuá 3.14-16; 1Yn 5.10-13; 1Kr 11.23-26)

²² Mǎn malám, ncúlyá buud bwá á lǎg gúl kóómb mǎn wá, bwá mú dǎg ná byóól í á bǎ cǎnǎngǎ njǎ ngwúndúgá, dwó ntǎg wá í á kǎ ná *ompwíin yí, Yésus nyá a shígé bád byóól dǎǎngád; ompwíin bwá á kǎ bwámǎfwo. ²³ Njǎ, mǎólúgá mǎól mǎ á shí wú Tiberiyad, nyǎngǎ zǎ kúnó-kúna ná kǎl Cwǎmba nyá á yá Zembí akíba ná ndéé bwá mú dǎ yí. ²⁴ Ncúlyá buud óni bwá mú dǎg ná tǎo Yésus, tǎo ompwíin bǎ bwá cǎg cǎnǎng. Bwá mú ntǎg bád mǎól mǎǎngád kǎ Kapernawúm, kǎ sǎ Yésus. ²⁵ Bwá mú kǎ kwey nyá nún mǎn fanwíny, bwá mú shila nyá ná: «*Rabí, wo ámba kǎ zǎ kúga jáyé ja?» ²⁶ Yésus mú bǎsa ná bwo ná: «Bábálé, mǎ jaaw bí ná, bí angé ná sǎ mǎ nacé *mǎshimbá bí ámba dǎg mǎ, bí ngò sǎ mǎ nacé bí ámba dǎ íbuléd ná ndéé jǎlǎ. ²⁷ Kúgá ngò yáág ná bí bǎg ná idǎw í dǎ kaag yí, yidagá yáág shú byǎǎng í kwíind ná muud cǎgǎg cǎg á kandúgǎ kandúga yí; byó wá *Mwǎn mǎ Múúd mǎ bá yá bí yí. A bá yá bí byo nacé a jǎ nyǎǎng Dǎ nyá a wá mǎyǎgǎg mǎ íjwúga yé.» ²⁸ Bwá mú kǎ cǎ ná nyá ná: «Yáág ná mǎsólúgá mí Zembí wá ntudel, sǎ sǎág jǎ?» ²⁹ Yésus ná bwo ná: «Yáág ná sósólúgá mǎ Zembí wǎsǎ ná bí búgúlág muud Zembí nyá á ntǎ yé.» ³⁰ Bwá ná né ná: «Wo mǎ fwo sǎ jáyé sǎ í ntǎ buud fug ná sǎ dǎgǎg ná ndéé sǎ mú *búgula wo? Wáyé sósólúgá wo mǎ fwo sǎ yí? ³¹ Osóǎngǎ bǎsǎ bwá á dǎ dǎ *mǎna ja bwá á bǎ shí a shwééshá dí yí, námá nda jǎ cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: “Nyá á yá bwo idǎw í á ngò zhu jon dí yí.” ³² Yésus mú cǎ ná bwo ná: «Bábálé, mǎ jaaw bí ná, Moyíz námá dí nyá á yá bí idǎw í á dǎ zhu jon dí yí, Sósǎngǎ waam wá mǎ yá bí fwámé idǎw í ngò zhu jon dí yí. ³³ Fwámé idǎw í Zembí bísa byǎǎng í wú jon dí, zǎ yá búúd ó shí cǎg yí.» ³⁴ Bwá ná né ná: «Cwámǎ, dǎg yá sǎ idǎw byǎǎngǎ jǎ jǎsh.»

5:45 Mbá 31.24-29 5:46 Mbá 18.15, 18; Luk 24.27; Yuá 6.14; Mis 3.22; 7.37 5:47 Luk 16.29-31 6:2 Mat 6.25; Yuá 2.23 6:3 mbǎmbǎnjád: Mat 5.1; 15.29; Mak 3.13; 6.46; Luk 22.39 6:4 2.13 6:8 André: 1.40; 12.22; Mat 4.18; Mak 13.3 6:11 21.9, 13 6:14 Mbá 18.15, 18; Yuá 1.21; 2.11; 5.46; 7.40; Mis 3.22-23 6:15 5.13; 18.36 * 6:19 Osutǎd mǎwúm mǎbá ná otóon, nkí ntǎg mǎwúm mǎlǎl. 6:23 6.11 6:26 2.11 6:27 6.35 6:29 2.23 6:31 Sóm 78.24; MmN 16.4, 31; Yuá 6.49 6:33 6.41, 51 6:34 4.15; Mat 6.11 6:35 4.13-14; 6.48-58; 7.37

³⁵ Yésus mú ci nà bwo ná: «Mee jisə idāw yā cug. Muud mə zə mǎdí yé, nyə abǎlé nyingə bwele gwág zha, muud mə búgúlá mə yé, nda nyingə bwele gwág shwáásúla minú. ³⁶ Mə shí jaaw bí ná, bí mǎs dǎg mǎ, nji bí anǵé nǎ *magula. ³⁷ Búúd bēsh Dǎ mə yá mǎ wǎ bwǎ é zə mǎdí; mǎ abǎlé ntǎg wǎng múúd mǎ zə mǎdí yé. ³⁸ Nǎcé, mee mǎ á shulǎ wú gwǎw nǎ mǎ zǎ sǎ sǎ múúd nyə á nti mǎ yé ngǎ jii yí, kú bǎ sǎ mǎ ngǎ jii yí. ³⁹ Muud nyə á nti mǎ yé, sǎ á ngǎ jii yí jisə nǎ, mǎ kú jímǎl tǎo muud ngwǎd á sǎmbá búúd nyə á yə mǎ yí, mǎ bǎg yida gwǔmushi bwo jwǎw á mǎzhúgúlá. ⁴⁰ Mə ngǎ ci nǎ sǎ Dǎ ngǎ jii yí jisə nǎ, muud yēsh mǎ dǎg Mwǎn, a búgula nyə yé, a bǎg nǎ cug á kandugǎ kandugǎ; mǎ kǎ bǎ gwǔmushi nyə jwǎw á mǎzhúgúlá.»

⁴¹ *Oyúden bwǎ á kǎ ngǎ cwaduga nǎ Yésus, nǎ á cíla nǎ: «Mə wǎ jisə idāw í á wú jon dí yí.» ⁴² Bwǎ á ngǎ cwaduga ná: «Ngǎá nyə wǎ Yésus mwǎn mǎ Yǎsch? Sǎ mǎ mpú dí sǎǵngǎ bǎ nyǎǵngǎ? Kǎ, á zə ngǎ ci nǎ: “Mee jisə idāw í á wú jon dí yí.»»

⁴³ Yésus mú ci nà bwo ná: «Kúgǎ ngǎ cwaduga biméfwǎ nǎ biméfwǎ. ⁴⁴ Muud cugé nǎ nǵul zə mǎdí té Dǎ, muud nyə á nti mǎ yé, nyə afwǎyé julǎ nyə yí. Dǎ kǎ námǎ kǎ julǎ múúd í, muud mú zə mǎdí, mǎ kǎ bǎ gwǔmushi nyə jwǎw á mǎzhúgúlá. ⁴⁵ Ngǎá jí cilyá Kǎlaad Zembí dí ná: “Bēsh bwǎ bǎ njwa minjǵgúlá wǎ Zembí”. Kǎgǎ mpu nǎ muud yēsh mǎ gwág Dǎ, a njwa njǵgúlá yé yé, nyə é zə mǎdí. ⁴⁶ Ntǎ jí nǎ muud nyə abwélé dǎg Dǎ; námǎ nji muud nyə á zhu wǎ Zembí yé, nywǎá wǎ nyə á dǎg Dǎ. ⁴⁷ Búbǎlé, mǎ jaaw bí ná, muud mǎ búgula yé jisə nǎ cug á kandugǎ kandugǎ. ⁴⁸ Mə wǎ jisə idāw yā cug. ⁴⁹ Osǎǵngǎ bín bwǎ á dǎ dǎ mǎna ja bwǎ á bǎ shí á shwéeshá dí yí, nji bwǎ á shí yə. ⁵⁰ Idāw í ngǎ wú jon dí yí byáá, í ngǎ zə nǎ, muud mǎ dǎ byo yé kú bá yə. ⁵¹ Mə wǎ jisə idāw yā cug í ngǎ wú jon dí yí. Múúd mǎ kǎ dǎ idāw byǎǵngǎ, a bǎ cugǎ kandugǎ kandugǎ. Idāw mǎ é yǎna yí bísə mishwun myǎm, mǎ é yǎna myo shú nǎ buud á shí gǎ bwǎ bǎg nǎ cug.»

⁵² Oyúden bwǎ mú kǎ bǎ nǎ zhuyǎ bwǎmé nǎ bwǎmé bwǎ ngǎ shilǎ ná: «Nyíga nyé jǎ nǎ nǵul yǎ sǎ mishwun myé nǎ ntǎdelé nǎ sǎ dǎg?» ⁵³ Yésus mú ci nà bwo ná: «Búbǎlé, mǎ jaaw bí ná, bí mǎ kǎ bǎ kú dǎ mishwun mǎ Mwǎn mǎ Múúd, bí mǎ kǎ bǎ kú nǵul mǎcǐi mé, bí kú *bǎ nǎ cug. ⁵⁴ Muud mǎ dǎ mishwun myǎm nǵul mǎcǐi mǎm yé músə nǎ cug á kandugǎ kandugǎ; mǎ bǎ gwǔmushi nyə jwǎw á mǎzhúgúlá. ⁵⁵ Nǎcé, mishwun

myǎm músə mpu bǎ idāw, mǎcǐi mǎm mǎngul. ⁵⁶ Muud mǎ dǎ mishwun myǎm, nǵul mǎcǐi mǎm yé mǎ nada nǎ mǎ, mǎ mǎ njwa jǎyǎ nyǎdí lámúd. ⁵⁷ Nda Dǎ á cug nyə á nti mǎ ná, á ngǎ ntǎg sǎ nǎ mǎ cǎgǎg nǎ, muud mǎ dǎ mǎ yé, mǎ wǎ mǎ é ngǎ sǎ nǎ á ngǎg nǎ cugǎ. ⁵⁸ Idāw í á wú jon dí yí byáá í cǎgǎ nda idāw ímpǎámbǎ bín í á dǎ yí. Bǎn bwǎ á dǎ, nji bwǎ á shí yə. Muud mǎ dǎ bǎg yé, nywǎá mǎ bǎ cugǎ kandugǎ kandugǎ.»

⁵⁹ Lású Yésus nyə lǎs ja nyə á ngǎ yə buud minjǵgúlá wǎni, nyə á ngǎ yə buud minjǵgúlá mǎǵngǎ *mpǎánsǎ minjǵgúlá á Kapernawúm.

⁶⁰ Ja ompwǐn bǎ bwǎ á gwág lǎsú yé wǎǵng yí, bǎǎl nǵi bulya bwǎ á cí ná: «Wǎni lǎsú í bul nyaan, muud cugé nǎ nǎ nǵul ngǎ nyingə gwágula wǎ.» ⁶¹ Yésus mú mpu nǎ ompwǐn bǎ bwǎ ngǎ cwaduga, a mú jí bwo ná: «Lású wǎm í mǎ kwal bí bǎǵgǎ? ⁶² Bǎ mbǎm kǎ mǎel dǎg Mwǎn mǎ Múúd ngǎ bǎd kǎ kǎl nyə á fwo dǎ bwey bǎ yí, í kǎ bǎ nǎ? ⁶³ Shíshim mǎ Zembí wǎ í dǎ sǎ nǎ muud cǎgǎg, nǵul mǎ múúd í ádǎ kwǐnd tǎo sǎ. Lású mǎ ngǎ lǎs nǎ bí ní wúsə shú nǎ Shíshim mǎ Zembí í zǎg bídí zǎ yə bí cug. ⁶⁴ Nji, bǎǎl búúd wǎ nǎ bídí bwǎ anǵé nǎ magula mǎ.» Yésus nyə á cí ntǎni nǎcé, tééd jwǎw nyə á tééd yǎlǎ búúd minjǵgúlá yí, nyə á bwey ngǎ mpu buud bwǎ áshǐgé ngǎ magula nyə wǎ, a bwey námǎ mpu múúd mǎ bǎ kusha nǎ nyə yé. ⁶⁵ Nyə á nyingə námǎ cí nǎ bwo ná: «Muud cugé nǎ nǵul zə mǎdí, Dǎ kú fwo sǎ nǎ nyǎn zǎg.» ⁶⁶ Tééd nǎ fwǎla níd wǎ zhwoǵ ompwǐn bǎ bwǎ á wú nyǎdí gwoǵng dí kú nǎ nyingə ngǎ kyey nǎ nyə yí.

⁶⁷ Yésus nyə á kǎ cí nǎ wǎ wúm nǎ óbǎ ná: «Bǎ bǎá bí akýéyé?» ⁶⁸ Shímun Pyēr mú bǎsa nǎ nyə ná: «Cwǎmba, sǎ é kǎ nyingə kǎ wǎ zǎ? Wée jí nǎ iciyǎ í dǎ yə búúd cug yí. ⁶⁹ Sǎ mǎ magula, sǎ mǎ mpu ntǎg nǎ wo jisə Nkǎnkǎ múúd mǎ Zembí.» ⁷⁰ Yésus mú bǎsa nǎ nyə ná: «Ngǎá mǎ wǎ mǎ á féesh bí buud wúm nǎ óbǎ? Kǎ dǎgǎ, ngwǎl á nǎ bídí jisə nǎ jamb.» ⁷¹ Nyə á ngǎ cí Yúdas, mwǎn mǎ Shímun Iskariyót; nǎcé, Yúdas nyə á tǎem bǎ muud á sǎmbǎ ómpwǐn wúm nǎ óbǎ, nyə á bǎ nǎ nyə wǎ mǎ bǎ kusha nǎ Yésus.

7

*Ominyǎǎ á Yésus kú nǎ búgǎ
(Yuá 5.44; 15.18-19; Mat 10.16)*

¹ Ja ísǎ íni í mǎ shǐn yí, Yésus mú kǎ ngǎ kyey Galilé. Nyə á shǐgé cǎel kǎ Yúdǎ, *Oyúden bwǎ á ngǎ sǵ nǎ bwǎ gwú nyə. ² Í á bǎ

6:36 16.9; 20.29 6:37 17.2, 24 6:38 4.34; Mat 26.39 6:39 10.28; 17.12; 18.9 6:40 5.24; 6.44, 54; 11.24
6:42 Mat 13.55 6:45 Iza 54.13 6:46 1.18 6:48 6.35; Mbé 2.17 6:49 6.31 6:53 Mat 26.26-28; 1Kr
10.16; 11.23-26 6:56 15.4-5 6:62 Mís 1.9-11 6:63 3.5-8; 2Kr 3.6 6:64 13.11; 16.9 6:67 Mat 16.15-20;
Mak 1.24 6:71 12.4 7:1 5.18 7:2 Lev 23.33-34; Mbá 16.13-15 * 7:2 Zan mǎbǎnda í á dǎ bǎ, Oyúden dǎ jí
mǎbǎnda dí, dǎ tǎduga váál Zembí nyə á ngǎ baagula bwo ja bwǎ á ngǎ cugǎ mǎbǎnda dí shí á shwéeshá yí. Dǎgǎg wuguli fǎb
486.

ntâg í, Oyúden zan nyân bwá á du jôw ná Zan mabanda* yí í mú kúná-kúná. ³ Yésus omínyonhú bé bwá mú ci ná nyā ná: «Wúg wa wo kág Yudéa, *ompwíin bwó bwá kág námá dág misóólágú wó ngó sá nyā. ⁴ Ja múúd mē céél ná bwá mpúg nyā yí, nyā ádé nyínge ngó sá isá ishwoó ishwoó. Mēma misóólágú wó ngó sá míní, í jí ná wo lwóyág myo bál-bál dí.» ⁵ Í á bē na, omínyonhú bé bwáméfwó nda *búgula nyā. ⁶ Yésus mú bēsa ná bwo ná: «Fwála dām í afwóyé bā; bī bān bī búsa ná fwála ija byēsh.» ⁷ Buud ó shí ga bwá cúgé ná nkul mpíi bī; bwá nga mpíi mē, nácé mē nga bwaagula bwo ná bōw bwo misóólágú. ⁸ Bī báá kagá, mē mē akéé zān níid, nácé fwála dām í afwóyé bwēma. ⁹ Ja nyā á shīn ci ná bwo ntāni yí, nyā á lúg Galilé.

Yésus zān dí Yurúsalem

¹⁰ Yésus nyā á ka námá zā bád kē zān dí omínyonhú bé bwá mē bwey kē. Nyā á kē nda muud ngó shwaaw yé, kú bē bál-bál dí. ¹¹ Oyúden bwá á ngó sý zān dí, bwá ngó jī ná: «A jī ngow?» ¹² Buud bwá á ngó bul lās lāsú yé íkínda dí; bóól bwá ngó ci ná: «A jī jī múúd», bóólágú ná: «Mbó. A ngó yida kul buud jugú.» ¹³ Njī, isá íni byēsh í á ngó bē, muud kú cwééd nyā ná kpwoó, bwá ngó fúnda *Oyúden.

¹⁴ Zan í á ka zā wóós tūtám†. Yésus mú bád kē Lun má Zembí kē ngó yā buud minjígulá. ¹⁵ Oyúden bwá mú ngó kām nyā ná: «Muud éga nyā á mpu daga bímbí lú kwas ntudéle nye nda sá shikúl?» ¹⁶ Yésus mú bēsa bwo ná: «Njígulá mē ngó jígulí yí í ángé ná zhu māméfwó dí; í ngó zhu wó muud nyā á nti mē yé. ¹⁷ Múúd mē ká cēel sá sá Zembí mē jī yí, á ka mpu nkí njígulá wām í ngó zhu wó Zembí, nkí mē ngó té wo ná lúu. ¹⁸ Muud mē du té íbwiingvá ná lúu yé, á du sý ná gúmb í kág nyádí; njī, muud mē sý ná gúmb í kág wó muud nyā á nti nyā yé, nywáá jisá tūtálí, á cugé ná mēshigá. ¹⁹ Ngáá Moyíz nyā á shí yā bī *mbwoomb mácēē? Njī, kú ná tōo muud ngó baagula mwo. Nácé jī bī ngó sý ná bī mē gwú mē yí?» ²⁰ Buud bwá mú bēsa ná nyā ná: «Jamb í ngó ntágulá wo. Zó ngó sý ná á gwú wo?» ²¹ Yésus mú bēsa ná bwo ná: «Mē mē a sá njī sóólágú† ngwú, í mē tí bī mēkuú shí. ²² Ngáá Moyíz nyā á ci ná bī dág sá ábiwáág, í njúl ná nyā dí nyā á tééd dúlá sá ábiwáág, odá wó bwá á tééd. Njī, nda Moyíz nyā á ci ná bī dág sá ná, bī mú du sá ábiwáág wōngú tōo jwów lú Sábaad. ²³ Bī mē magulá ná bī é du sá

ábiwáág jwów lú Sábaad, nácé bī acéélē caam cēē mē Moyíz; ká nácé jī bī mē gwág bōw ja mē lwág múúd ncindí jwów lú Sábaad yí? ²⁴ Kúgá ná du nyā isá njī váál bī ngó dág yí, dágá nyā isá váál í jála yí.»

²⁵ Bóól búúd ó Yurúsalem bwá á ka ngó ci ná: «Ngáá muud bwá ngó sý ná bwá gwú wó éga? ²⁶ Ká dágá, nywáá ngó lās bál-bál dí, bwá nda ci nyā tōo sá. Ye mící misú mī mē mpu fwámé mpu ná nyā wó jisá *Krist é? ²⁷ Só bān sá mē mpú kál múúd éga ngó zhu yí, í njúl ná, ja Krist mē bá zā yí, muud nyā abúle mpu kál á bá zhu yí.» ²⁸ Ná ndéé, Yésus ngó yā buud minjígulá *Lun má Zembí, á mē shwal ci gwów-gwów ná: «Bī mē mpú mē cēē? Bī mpu námá kúl mē ngó zhu yí! Ká mē á shigé zā ná lúu wām, muud nyā á nti mē yé jisá abúgúlág; njī bī ampúyé nyā. ²⁹ Mē mē mpú nyā, mē ngó zhu nyádí, nyā wó nyā á nti mē.» ³⁰ Njī nyā á lās ntāni yí, bwá mú ngó sý mēzhií ná bwá bīi nyā; njī, muud nyā á shigé kúnnya ná nyā, í á bē wēla dé kú fwo wóós. ³¹ Í á ka bē ná mēnkúmbá mē búúd mēni dí ná, bóól nkí bulya bwá á *búgula nyā; bwá mú ngó ci ná: «Ja Krist mē bá zā yí, ye á bá nyínge bul sá *māshimbá cý múúd éga?»

Bwá cēel bīi Yésus

³² *Ofarizyēn bwá á ka gwág buud bwá ngó nyímbula ntó lúu mē Yésus dí. Bánōn mílúluú myā ofada bwá mú kēnd ífulish ná bwá kág bīi nyā. ³³ Yésus mú ci ná: «Sánōn bī é ngó ná bē fúfwálá ná ndéé, mē mú kē wó muud nyā á nti mē yé. ³⁴ Bī mē bá sý mē, kú kwey, nácé bī cugé ná nkul bá kē kál mē bá bā yí.» ³⁵ *Oyúden bwá mú ngó ci bwámé ná bwámé ná: «Ngow á bá ka kē ná sý nda bá kwey nyā éne? Ye á bá kē búúd búúsá bwá á mē kē ngó jī mílōom mī Ogurék dí wá, kē ngó yā Ogurék minjígulá? ³⁶ A cí ná «Bī mē bá sý mē, kú kwey, nácé bī cugé ná nkul bá kē kál mē bá bā yí.» Ntó mē ká ná jī?»

³⁷ Jwów á mashíné, jwów zān í ká du busulá yí, Yésus nyā á tōw tūtálí á mú ci gwów gwów ná: «Nkí muud ngó gwág shwáásulá miná, á zág mādí zā ngul. ³⁸ Muud mē búgulá mē yé, mējúwó mē cug mē é du jóg wú nyā lámúd nda mīngwō, námá nda Kálaad Zembí ngó ci ná.» ³⁹ Ja nyā á ngó lās ntó yí, nyā á ngó ci Nkénkē Shishim í á bē ná, buud bēsh bwá bá *búgula nyā wá bwá bá lág yí; í á bē, Nkénkē Shishim kú fwo zā nácé Yésus nyā á shigé fwo nyā gúmb.

7:5 16.9	7:6 2.4	7:7 15.18; 16.33; 17.14; Mat 10.22; 24.9; 1Yn 3.13	7:11 11.56	7:13 9.22	† 7:14 Zan
í á du já mwów zangbá; tūtám zan jisá mwów málóol shwóg, mwów málóol mpás.			7:15 Mat 13.54; Luk 2.47	7:16	
12.49; 14.10	7:18 5.41; 8.50; 12.43	7:19 1.17; Mis 7.53; Rom 2.17-24	7:20 8.48	7:21 5.9	† 7:21 Yésus
ngó ci lwagula nyā á lwag muud jwów lú Sábaad yí (Yuá 5.5).		7:22 Mat 17.9-14; Lav 12.3	7:23 5.9	7:24 8.15	
7:25 5.18	7:26 4.25; 18.20	7:27 9.29	7:28 8.55; 17.8, 21, 25	7:30 2.4; 7.44	7:31 2.23
7:33 13.33; 16.5	7:34 8.21; 13.36	7:37 Lav 23.36; Yuá 4.10, 14; Mbá 22.17	§ 7:37 Zan í á fwo du ngó sý tāt		
mwów zangbá kú fwo kyecg, í ka kē busulá jwów lú mwóomb (Wo jī ná nkul dág sá ní Lav 23.36).					
				7:39 14.16; 17.1	

Buud icé íbá

⁴⁰ Í á ka ba, ja búúd bwá á gwág lású yé ni yí, bósól bwá á ngə ci ná: «Búbálé, muud éga wá jísá *Múúd micúndá*»; ⁴¹ bósól bāŋ ná: «Krist wá éne», bósólúgá ka ngə ci ná: «Krist cugé na ŋkul zhu Galilé. ⁴² Ngaa Kálad Zembí ngə ci gúl kákúlúd ná *Krist mǎ bá zhu mpwɔŋ buud mǎ *Dávid dí? Ntǎ ji ná a bá zhu Dávid dí dánd, Betalehem.» ⁴³ Buud bwá mú bǎ ícé íbá lúu mǎ Yésus dí. ⁴⁴ Bósólúgá bwá mú ngə jii ná bwá bii nyə; nji, muud nyə a shígé kúnya ná nyə.

⁴⁵ Ifulish í má ka kə nyingə. Mílúluú myá ofada bǎnɔŋ *Ofarizyēŋ bwá mú ji bwo ná: «Bi mǎ bá kú zə ná nyə? Nacé ji?» ⁴⁶ Ifulish ná: «Muud nyə afwóyé bwéle lás nda muud éne.» ⁴⁷ Ofarizyēŋ ntǎg ná: «Bi mǎ námá bíd ná a kǎlug bí jugá éé? ⁴⁸ Ye bi mǎ fwo bwéle dág wúl ci ŋkí ngwól Farizyēŋ mǎ *búgúlá nyə? ⁴⁹ Zhwoŋ buud bí ngə dág bwá ngə *búgúlá nyə óni bwá ámpúyé mǎcɛɛ, búsa ná mǎlweemyá.» ⁵⁰ Nikodēm muud nyə á fwo kə wá Yésus yé nyə á bə sǎmbá micí mǎniid; a mú ka ci ná bwo ná: ⁵¹ «Ye mǎcɛɛ mǎsú mǎ magulá ná shé yág muud mǎbɛɛ a kú fwo kaad, sǎ mpu sǎ nyə áma sǎ yí?» ⁵² Bwá ná né ná: «Wo á zhu námá Galilé? Fwoŋ ná mpu faas, wo ákweye ná ngwól múúd micúndá nyə a mǎ bwéle zhu Galilé.» ⁵³ †[Bwá mú bwǎlyá, ngə kə bwǎdí mǎnjǎw.

8**Mudá nyə á biil mǎnɔɔmb díyɛ**

¹ Yésus nyɛ mú kə mbǎmbǎŋ á wǎolivyɛ.

² Ná námá mpámán mpámán, a mú nyingə kə *Luj mǎ Zembí, buud bēsh bwá mú kə nyǎdí. A mú ji shí, tééd ngǎlá yə bwo mǎnjǎgúlá. ³ Ná ndéé, *Oyǎguli ó mǎcɛɛ bǎnɔŋ *Ofarizyēŋ bwá mú ngə zə ná ngwól mudá ná a mǎ biil mǎnɔɔmbud. Bwá mú zə ná nyə zə tǎl cwánud, ⁴ bwá ná Yésus ná: «Yǎguli, mudá éga nyə áma biil a ngə sǎ mǎnɔɔmb. ⁵ Moyíz nyə á yə sǎ ŋkul *mbwoomb mǎcɛɛd ná sǎ dág luma váál búdá óga mǎkwóógú ná ndéé bwá fudá. Kǎ wɛɛ mǎ ci ná ji?»

⁶ Bwá á ji nyə ntǎni bwá ngə bwéél ná, ka nyə é ci gúl ciyá á lílɛŋ ná ndéé bwá ó kǎ shwámán nyə. Nji, Yésus mú nyǎw shí, a mú ngə cila ná nyinǎ jí mǎndalúd. ⁷ Bǎŋ bwá mú ngə yáág ngə ji nyə. Ná ndéé, a mú bǎn, a mú ci ná bwo ná: «Muud nyə abwélé sǎ *sám na bídí sǎmbád yé téédág ŋkēny kwóógú luma nyə.» ⁸ A mú nyingə nyǎw shí, ngə cila

mǎndalúd. ⁹ Ja búúd óni bwá mǎ gwág nda Yésus mǎ ci ná bwo ná, bwá mú ngə nyǎw ngwúd ngwúd ná ndéé bēsh, tééd ócúmbá wós óntombú. Yésus mú lág na nyǎmǎfwó ná mudá tǎl cwánud. ¹⁰ Ná ndéé, Yésus mú nyingə bǎn, a mú ci ná mudá ná: «Amuda, bwá mú ngow? Kú ná muud mǎ sǎmb ná wó jalá na yə?» ¹¹ Mudá ná: «Cwámǎ, kú ná muud.» Yésus ntǎg ná nyə ná: «Mǎ asámbe námá. Kyeyág, nji, wo kú ná nyingə sǎ sám.»]

Yésus, mǎŋkenya mǎ shí ga

¹² Yésus mú nyingə lás ná buud ná: «Mǎ wá jísá mǎŋkenya mǎ ngə kwan buud wǎ shí ga má. Muud mǎ bɛ mǎ yé nyə abǎle bwéle kyey yidúgúd, a bá yida bə ná mǎŋkenya mǎ cug.» ¹³ Ja *Ofarizyēŋ bwá mǎ gwág ntǎ yí, bwá mú ci ná nyə ná: «Womǎfwó ngə bwiing lǎŋ wó ntǎni kú ná muud mǎ bwǎágulá? Jini bwiingyá cugé sǎ búúd bwá mǎgulgá yí.» ¹⁴ A mú bɛsa bwo ná: «Tɛem bə ná mǎmǎfwó mǎ bwiing lǎŋ wǎm, bwiingyá jǎm jísə sǎ búúd bwá mǎgulgá yí; mǎ mpú kǎl mǎ ngə wú yí, ná kǎl mǎ ngə kə yí. Bi bǎŋ bi ampúyé kǎl mǎ ngə wú yí, ná kǎl mǎ ngə kə yí. ¹⁵ Bí ngə sǎmb mǎlsú nji váál dún á buud; mɛɛ mǎ asámbe tɔɔ muud lású. ¹⁶ Í kǎ ntǎg bə ná mǎ sǎmb lású, sémbyé wǎm bə tǎtǎlǎ, nǎcɛ mǎ cugé mǎmǎfwó, sǎ Dǎ muud nyə á nti mǎ wǎ búás. ¹⁷ Ngaa jísə cilyá mǎcɛɛ mǎnǎd ná buud bwá jalá ná magulá bwiingyá á buud obá? ¹⁸ Mǎ ngə bwiing lǎŋ wǎm, Dǎ muud nyə á nti mǎ yé ngə námá bwiing.» ¹⁹ Bwá mú ka ci ná nyə ná: «Shwóóŋgú ji ngow?» Yésus ná bwo ná: «Bi ampúyé tɔɔ mǎ, tɔɔ Sóóŋgú waamǎ. Bi mbǎm mpu mǎ, ŋkí bi mǎ mpu námá Sóóŋgú waamǎ.»

²⁰ Yésus nyə á ngə lás ntǎni a ngə yə buud mǎnjǎgúlá *Luj mǎ Zembí, a njúl kǎl kúm í á bə yí, muud kú séémǎ mbwá ná á bii nyə. Bwá á shígé bii nyə nǎcɛ í á bə wǎla dé kú fwo wós.

Yésus mǎ zǎ kyey

²¹ Yésus mú nyingə ci ná bwo ná: «Mǎ zǎ kyey, bi mǎ bá sǎ mǎ, nji bi mǎ bá yə bi njúl ná *sám wǎn. Bi cugé ná ŋkul kə kǎl mǎ zǎ kə yí.» ²² *Oyúden bwá mú ngə ci ná: «Ja á ngə ci ná: «bí cugé ná ŋkul kə kǎl mǎ zǎ kə yí” ní, ye a zǎ gwǎlyá nyúúl?» ²³ A mú ci ná bwo ná: «Bi bǎŋ bi búsa buud ó shí ga, mɛɛ jisə muud a gwǎw. Bi bǎŋ shug dún dúsa wǎ shí gaád, mɛɛ shug dǎm cugé wǎ shí gaád. ²⁴ Gwǎ wǎ mǎ áma cí ná bí ná bi mǎ bá yə ná misám mǎn yí. Nacé, bí

7:40 6.14 **7:40** Oyúden bwá á ngə bwánd ná Zembí mǎ bá nti bwo ngwól Múúd micúndá njúl nda Moyíz; Moyíz nyǎmǎfwó nyə á jaaw bwo ntǎ. (Mbá 18.15-18). **7:42** Iza 11.1; Msh 5.1-2; Mat 20.30-31 **7:50** 3.1-2 **7:51** Mbá 1.16-17; 17.6 **7:53** Mí micilyá mǎ ayág mǎ cugé ná impánzá tééd 7.53 kə kuma 8.11. **8:2** Mat 26.55 **8:5** Mbá 22.22-24 **8:6** Mat 22.15 **8:7** Mbá 17.7; 13.10 **8:9** Mat 22.22 **8:11** 5.14 **8:12** 1.5, 9-10; 3.19; 9.4-5; 11.9-10; 12.35-36, 46; Iza 49.6; Mat 5.14; Luk 2.32; 2Kr 4.4, 6; Ifz 5.8-14; 1Yn 1.5-7; 2.8; 3.14 **8:13** 5.31-32 **8:14** 3.2; 7.28-29, 33-36; 8.21-22, 42; 13.1, 33; 16.5, 10, 28; 17.8; 20.17 **8:15** 7.24 **8:17** Mbá 19.15 **8:18** 5.36; 1Yn 5.9 **8:19** 5.18; 16.3 **8:20** 2.4 **8:21** 8.14 **8:23** 3.31 **8:24** 13.19

má ká bə kú *magulə ná mə jisə*, bi mə bá yə ná misám mín.» ²⁵ Bwá mú jǐ nyə ná: «Wo wá zə?» Yésus mú bəsa bwo ná: «Mə jisə nda mə ngə bwey jaaw bí tē sá áma tééd yǐ ná. ²⁶ Mə jǐ ná zhwog isá má lás ná bí, nə byəɔng bísá ná mə sámbúg yǐ. Njǐ, muud nyə á nti mə yé jisə búbálé, mə ngə ntǎg jaaw buud sá mə á gwág nə nyə yǐ.» ²⁷ Bwá á shígé gwág na ná nyə á ngə ci Zembí Sónngú. ²⁸ Yésus mú ka ci nə bwo ná: «Ja bí má bá bān *Mwān mə Múúd yǐ, bi má bá ka mpu ná mə jisə†, mə angé nə sá tǎo sá nə lúu wām, mə ngə lás námá nda Dá nyə a jǐguli mə ná. ²⁹ Sá muud nyə á nti mə wá básá. Nyə á shígé lágə mə mǎmǎ, nǎcé mǎé má dá sá njǐ sá á jǐ nə ŋkul magula yǐ.»

³⁰ Ja Yésus nyə á ngə lás ntǎni yǐ, zhwog buud bwá á *búgula nyə.

Nə bwán á Aburaham, nə bwán á Njwú majamb

³¹ Yésus nyə á ka ci nə *Oyúden bwá á *búgula nyə wá ná: «Bí má ká nada mádí iciyá dí, mpu ná bí búsa wámbulə bə *ómpwíin bām, ³² bí ka mpu obúbálé, obúbálé bəɔngú ka bá sá ná bí bág ofulí.» ³³ Bwá mú bəsa nə nyə ná: «Sá búsa mpwǒn mə *Aburaham, sá abwélé bə málwaa mə múúd. Nǎcé jǐ wó mpú ci nə sá ná: «Bí ka bá bə ofulí» yǐ?» ³⁴ Yésus mú bəsa bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, muud yésh mə sá *sám yé, jisə lwaá lú misám. ³⁵ Lwaá í ádé ntǎg jǐ njǒw kandugə, mwān a njǒw nywáá má dá jǐ kandugə kandugə. ³⁶ Ná ndéé, Mwān mə Zembí mə ká yǐl bí mǎnyámád íí, bí bə fwámé ofulí. ³⁷ Mə mpú ná bí búsa mpwǒn mə Aburaham; ká bí ngə sǒ ná bí mə gwú mə, nǎcé kéel dām í ángé nə jǎla nə bí. ³⁸ Mǎé ngə jaaw sá má á dúg wá Dá yǐ; bí bān ngə ntǎg sá isá bí á gwág ná sónngú wán yǐ.» ³⁹ Bwá mú bəsa nə nyə ná: «Sónngú wúsú wá Aburaham.» Yésus ntǎg nə bwo ná: «Í mbám bə ná sónngú wán wá Aburaham íí, kí bí ngə sá misóólúgú Aburaham nyə á sá myá. ⁴⁰ Ká dúgá, bí mú ngə cǎel gwú mə, í njúl ná mǎé má jaaw bí búbálé má á gwág nə Zembí yé. Aburaham nyə á shígé sá ntó. ⁴¹ Bí ngə sá misóólúgú mí sónngú wán.» Bwá mú ci nə nyə ná: «Sá cugé bwān wá tǎón, sá búsa nə sónngú ngwúdí jǐ Zembí.» ⁴² Yésus nə bwo ná: «Í mbám bə ná sónngú wán wá Zembí, kí bí ngə cǎel mə, nǎcé ja mə jǐ wa ga, mə á zhu nyádi. Mə á shígé ntǎg za nə lúu wām, nyə wá nyə á nti mə. ⁴³ Ká nǎcé jǐ bí ángé nə gwág lású wām yǐ? Jísə nǎcé bí cugé nə ŋkul gwágulə kéel dām. ⁴⁴ Sónngú wán wá Njwú

majamb, bí ka námá ngə cǎel sá isá sónngú wán má dá gwág yéesh yǐ. A jǐ ngwúdí buud tééd mǎtééduléd; a cugé nə ŋkul bwele bwiing obúbálé, nǎcé obúbálé bwá cugé nyádi cugəd. Yé bwiingulə íjǒs í bwey námá dá nyín ná a jǐ amádi íjǒs, nǎcé a jǐ mbíya njínjǒs, nyə wá íjǒs sónngú. ⁴⁵ Ká bí ángé nə búgula mə nǎcé mǎé ngə jaaw bí obúbálé. ⁴⁶ Zó á na bídí jǐ nə ŋkul máala mə ná mə má sām yé? Ká, mǎé ngə jaaw bí obúbálé, bí má ban ka *magulə mə ná jǐ? ⁴⁷ Múúd mə ká bə yé má Zembí, a gwágulə mǎkéel má Zembí. Ká bí bān bí agwágúláyé, nǎcé bí cugé bəɔng wá Zembí.»

⁴⁸ Oyúden bwá mú bəsa nə nyə ná: «Sá shí mpu ci ná wo jǐ mwá Samariya, ná wo jǐ nə jamb.» ⁴⁹ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Mǎé cugé nə jamb, mǎé ngə gúmal Sónngú waamə, bí bān kú gúmal mə. ⁵⁰ Mǎé mə ángé ná sǒ ná má ngə gúmal. Muud ngə sǒ ná mə bág nə gúmal yé jisə, nyə wá má dá cǐgal mǐlǐsú. ⁵¹ Búbálé, má jaaw bí ná, múúd mə ká bə iciyá byām, a kú bá bwele yə.» ⁵² Bwá nə né ná: «Sá má ka mpu ja gaád ná wo jǐ nə jamb. Aburaham nyə á yə, *buud ə mǐcúndə yə; wǎé má ci ná: múúd mə ká bə iciyá byām, a kú bá bwele yə. ⁵³ Wǎé má bul bə fwámé múúd ntǎ sónngú wúsú Aburaham muud nyə á yə yé? Wó ntǎ námá búúd ə mǐcúndə buud bwá á ngə yə wá? Wo ngə cǎel ci nə wo jǐ jǐ?» ⁵⁴ Yésus mú bəsa ná: «Má ká ngə ngə gúmal mǎmǎfwó, í bə ntó cwag. Dá wá ngə sá ná mə ngwág gúmal, nyə muud bí ngə kuda íbəd ná: «A jisə Zembí wúsú» yé. ⁵⁵ Bí ampúyé ntǎg námá nyə. Mǎé mə mpú nyə. Má ká ci ná mə ampúyé nyə, mə bə njínjǒs nda bí. Ká mǎé mə mpú nyə, mə ngə ntǎg námá bə iciyá byé. ⁵⁶ Sónngú wán Aburaham nyə á bwey kǎos nə mǎshusug nə tǎdúgálə ná a bá dúg jwǒw mə bá wǎs yǐ; nyə a shí námá dúg jwǒw bəɔngú, a kǎos ntǎg nə mǎshusug.» ⁵⁷ Ja Oyúden bwá má gwág ntǎni yǐ, bwá mú ci nə nyə ná: «Wo afwóyé kumə mǐmbú mǎwúm mǎtǎón, wó ci ná wo a dúg Aburaham í?» ⁵⁸ Yésus mú bəsa nə bwo ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, Aburaham nda námá fwo bə, mə jisə†.» ⁵⁹ Oyúden bwá mú ntǎg ŋkény mǎkwóógú ná bwá lúmá nyə; Yésus mú shwaaw ná ndéé, nyǎos cúwo tǎón.

9

Yésus má lwag áncim-ncím

¹ Yésus ngə cǒ ntǎni, a mú dúg ngwól múúd ná nyé nyə a byél a njúl áncim-ncím. ² *Ompwíin bwá mú jǐ Yésus ná: «*Rabi, ja

* **8:24** Ciyá ní í jǎlá nə bə sá Zembí nyə á ci kúl nyá á lǎsha nə Moyíz yǐ. (Wo jǐ nə ŋkul dúg MmN 3.14, nə Iza 48.12.) Yésus ngə lwágulə ná nyə wá Zembí. **8:28** 3.14; 4.34; 5.18 † **8:28** Váál ngwúdí nə 8.24 nə 8.58: á cǎel ci ná «Bí mə bá mpu múúd má jǐ yé.» **8:30** 2.23 **8:31** 14.15; 15.8 **8:33** Mat 3.9; Rom 4.12 **8:34** Rom 6.16, 20; 2Pr 2.19 **8:35** MmN 21.2 **8:36** Gal 5.1 **8:37** 5.18 **8:39** 8.33 **8:41** Mbá 32.6; Iza 63.16 **8:42** 1Yn 5.1 **8:44** Mat 3.1-5; 1Yn 2.4; 3.8 **8:46** 2Kr 5.21; 1Pr 2.22; 1Yn 3.5 **8:47** 10.27; 18.37 **8:48** 4.9; 7.20; 10.20; Mak 3.21-22 **8:50** 7.18 **8:51** 5.24 **8:53** 4.12 **8:55** 4.34; 7.28-29 **8:58** 1.1; 17.5 † **8:58** Váál ngwúdí nə 8.24 nə 8.28. **8:59** 10.31 **9:2** MmN 20.5; Eze 18.20; Luk 13.2, 4

muúd éne nyó á byël ancím-ncím ni, í á bə nəcě *sám má ză, ye nyaméfwó sám yé, ye obyɔl bě?» ³ Yésus mú bəsa ná: «Í á shígé bə nəcě sám, mbô; kú bə tɔɔ sám yé, kú námá nyingə bə sám obyɔl bě. Í á yida bə ná buud bwá dágúg sá Zembí jǐ nə ŋkul sá yǐ na nyádi. ⁴ Í jǐ ná shé ság iséy í muúd nyə á nti má yé, té mwásó wúsó ná yǐ. Bulú í zag, muud cugé ntág nə ŋkul séy mpwó-bulú. ⁵ Té má jǐ ná wa shí ga dí yǐ, má wá jǐ mǎŋkenya má ŋgó kwan buud wá shí ga má.»

⁶ Ja nyə á shín cǐ ntáni yǐ, a mú sey mántənd shí, a fugə mwo nə mǎndəlú ná ndeé, a bwiid ancím-ncím ishwáfá byəɔŋg mǐshád. ⁷ A mú cǐ nə nyə ná: «Kyeyég kə gusa cwoogú bwá jǔw ná Siloy yǐ» (Siloy má ká ná: «muud lwámá»). Ancím-ncím mú kə, kə gusa ná ndeé a mú nyingə a ŋgó dáguya. ⁸ Ná ndeé, nə buud bǎnǎŋ bwá á du bə mǎbwugálu wá, nə bəɔŋg bwá á du dág a dág gwáám bə buud isá wá, bwá mú ŋgə kə mǎshwán ná: «Muud éga dí nyə á du jǐ wá a dág gwáám bə buud isá yé?» ⁹ Í á ka bə, bǔól bwá ŋgó cǐ ná: «Jísə nyə», bǔólúgá ná: «Mbô! A yida bəɣla nyə.» Nyaméfwó mú ŋgə cǐ ná: «Jísə má.» ¹⁰ Bwá mú jǐ nyə ná: «Ntədəlé mǐsh má áma bǎŋ wo yé?» ¹¹ Nyə nə bwo ná: «Muud bwá ŋgó jǔw ná Yésus yé nyə áma fugə ishwáfá bwiid má mǐshád, a mú cǐ nə má ná má kəg gusa Siloy. Má áma kə námá kə, kə gusa ná ndeé, mǐsh má mú dáguya má.» ¹² Bwá mú shilə nyə ná: «Muud wəɔŋgú jǐ ŋgow?» Nyə ná: «Mə ampúyé.»

¹³ Bwá mú kə nə muud nyə á du bə ancím-ncím éne *Ofarizyēŋ dí. ¹⁴ Jwəw Yésus nyə á fugə ishwáfá bwiid muúd éne mǐshád ni í á bə ntág jwəw lú Sábaad. ¹⁵ Ofarizyēŋ bwá mú námá jǐ muúd éne váál mǐsh má áma dáguya nyə yǐ. A mú bəsa nə bwo ná: «Nyə áma bwiid má ishwáfá mǐshád ná ndeé, má mú kə gusa, má mǔsə ntág dáguya.» ¹⁶ Ja bwá má gwág ntó yǐ, bǔól Ofarizyēŋ bwá mú cǐ ná: «Muud nyə áma sá sá ni yé nyə aŋgə nə wú wá Zembí. Dugá, nyə agúmálé jwəw lú Sábaad.» Bǔólúgá ná: «Ye sǔól mǐsám jǐ nə ŋkul sá mbíi *shimbá ni?» Bwá mú bə nə mbéégí mpǎdúgá nyǎŋ. ¹⁷ Bwá mú nyingə jǐ ancím-ncím ná: «Wée ŋgə dág ná muud nyə áma bəny wo mǐsh éne jǐ ntədəl?» Nyə ná: «A jǐ *muud micúndá má Zembí.»

¹⁸ Njǐ, *Oyúden bwá mú sá mǎshwán ná muud éne nyə a shígé bə ancím-ncím ná ndeé mǐsh má mú dáguya nyə. Bwá mú ntág kənd bǔúd kə jǔw obyɔl bě, ¹⁹ zə jǐ bwo ná: «Ye mwán wán bí má du cǐ ná nyə a byël ancím-ncím wá éga? Ka ntədəlé a mú ŋgə dáguya yé?» ²⁰ Obyɔl bwá mú bəsa ná: «Sə má mpú ná mwán wúsú wá éne, ná nyə a byël ancím-ncím.

²¹ Njǐ, váál í má zə wós ja gaád ná a ŋgəg nə dáguya yǐ, sá bǎŋ sá ampúyé; sá kú námá mpú muúd nyə áma bəny nyə mǐsh yé. Shílúgá nyaméfwó, a bəsa, a cugé ná mwántombú.» ²² Obyɔl bwá á bəsa ntáni nəcě bwá á fúndá Oyúden. Oyúden bwá á bwey tǔw cún ná ŋkǐ muud má mǎm ná Yésus jǐ *Kříst íf, bwá yǐl muúd wəɔŋg *mpáánzə minjǔgúlád. ²³ Gwá wá bwá á shwal cǐ ná: «Shílúgá nyaméfwó, a cugé ná mwántombú, nyaméfwó bəsa sá í dáguya nə nyə yǐ.»

²⁴ Ofarizyēŋ bwá mú nyingə jǔw muúd nyə á du bə ancím-ncím éne ja ábē zə cǐ nə nyə ná: «Yág Zembí gúmas. Sə má mpú ná muud nyə áma lwag wo éne jǐ sǔól mǐsám.» ²⁵ Nyə nə bwo ná: «Ŋkǐ a jǐ sǔól mǐsám óo, mée má ampúyé. Mée má mpú njǐ sá ŋgwúnd ná: má á du bə ancím-ncím, má mú ŋgə dáguya ja gaád.» ²⁶ Bwá mú nyingə jǐ nyə ná: «Nyə áma sá wo jǐ? Ntədəlé nyə áma bəny wo mǐsh yé?» ²⁷ Nyə nə bwo ná: «Ŋgaá má shí bwey jaaw bí, bí nda gwág. Bí má cəl ná má nyingəg jaaw bí ja ábē? Bí wál námá cəl zə bə ompwíin bě?» ²⁸ Bwá mú lwíy nyə ná ndeé bwá ná: «Wo wá jǐ *mpwíin yé. Sə báá, sá búsa ompwíin ó Moyíz. ²⁹ Sə má mpú ná Zembí nyə a lésħa nə Moyíz, sá ampúyé nyíni nyee ŋgó zhu wá.» ³⁰ Muud nyə á du bə ancím-ncím yé mú cǐ ná: «Mə káám ná bí ampúyé á ŋgó zhu wá; ká nywáá má bəny dí má mǐsh íf. ³¹ Sə má mpú ná Zembí nyə áde magulə májəgula má ósól ɔ mǐsám. Njǐ, muud ŋgó yə Zembí gúmas yé, á ŋgó sá sá Zembí má jǐ yé, Zembí magulə májəgula mé. ³² Sə abwélé námá fwo gwág ná muud má bəny ancím-ncím a byélé mǐsh. ³³ Í mbəm bə ná muud éne nyə aŋgə nə wú wá Zembí, a kú bə nə ŋkul má sá tɔɔ sá.» ³⁴ Bwá mú bəsa nə nyə ná: «Wée mbéé sá í á byël mǐsámúd ncindí nə ncindí yǐ, wó cəl zə yə sá minjǔgúlá?» Bwá mú ntág wíŋg nyə.

³⁵ Yésus mú gwág ná bwá áma wíŋg muúd éne. A mú kə bwəma nə nyə, a mú jǐ nyə ná: «Ye wo búgúlá *Mwán má Muúd?» ³⁶ Nyə nə Yésus ná: «Cwám̃ba, Mwán má Muúd wá zə ná má búgúlá nyə?» ³⁷ Yésus ná né ná: «Nyə wá wó ŋgó dág á ŋgó lésħa nə wo éga.» ³⁸ Muud éne mú cǐ ná: «Cwám̃ba, má má *búgula.» A mú kúd mpwóómbá shí ná wá Yésus.

³⁹ Ná ndeé, Yésus mú cǐ ná: «Mə á zə shí ga dí ná má zə sámb ŋkúmba lésú. Sémbyé lésú wəɔŋg wúsə ná má zə sá nə wəancím-ncím bwá dáguyá, buud bwá ŋgó dáguya wá bə wəancím-ncím.» ⁴⁰ Bábaalé Ofarizyēŋ bwá á bə cínɔŋg wá bwá mú gwág á má cǐ ntó, bwá mú shilə nyə ná: «Ntó jǐ ná sá bí námá wəancím-ncím?» ⁴¹ Yésus nə bwo ná: «Bí mbəm bə wəancím-ncím, bí kú bə nə mǐsám.

Ká bí ngə ci ná: “Sá ngə dúgya”, sám wán í má nada.»

10

Jɔɔ mbaagula itow

¹ «Búbálé, má jaaw bí ná, múúd mə ká nkáál itow dí yé má ká bə kú nyí mpumbéd, a yida kə kyey zhí shúsúd, kə ntə kósúgúlád gwōw, nyíni múúd jisə juwál, a jisə zhilunḡaaná. ² Muud nywáá má nyí mpumbé dí yé, mbaagula itow wá éne. ³ Í dū bə, muud má dū baagusa mpumbé yé juw nyə mpumbé, itow í mú gwág mbaagula wán kál. A mú ngə jōw itow byé, jōw tōw jēsh ná jíná dé, a mú kə ná byo tóón. ⁴ Ja á má shín cúwál byēsh tóón yí, a kə tōw byo shwóg, í kə ngə bə nyə nəc é í ngə yag kál dé. ⁵ Itow í cúgé ná nkul bwele bə njína muud, í yida ngə túb nyə, nəc é ádé yag məkál má ójína ɔ búúd.» ⁶ Yésus nyə á njwa bwo mpwokwoond ní, njí bwá á shígé wámbulá sá nyə á ngə ccel ci yí.

⁷ Ná ndeé, a mú kə nyingə ci ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, mē wá jisə mpumbé nkáál itow. ⁸ Buud bēsh bwá á tééd zə ná mə wá búsa ijúwál, izhilunḡaaná, itow í áshígé gwágula bwo. ⁹ Mə wá jisə mpumbé. Muud má kyéy mádí yé nyə é dúg cug; nyə é dū nyíi, dū cúwo, a kwey idáw. ¹⁰ Juwál í dū zə njí ná í zə júwo, zə gwú, zə caam. Mē mə á zə shú ná buud bwá bág ná cug, bwá bág ná gwo kú ná minji.

¹¹ «Mə wá jisə jɔɔ mbaagula itow. Jɔɔ mbaagula má dū kēenzh cug jé shú itow byé. ¹² Nyōḡḡ mbaagula mə séy njí shú *mwaané yé, a cúgé fwámé mbaagula itow, a mpú ná itow í cúgé nyə byé yí; á dū bə, á ká dúg nkweny ngə zə, a myaas itow, a túb; nkweny mú zə ngə bii itow, itow í ngə cāma. ¹³ A sá ntó nəc é a ngə séy ibamba, itow í acéyé nyə lámúd.

¹⁴ «Mē wá jisə jɔɔ mbaagula itow, mə mpú itow byām, itow byām mpu mə, ¹⁵ námá nda Dá mə mpú mə, mə mpu námá nyə ná. Má kēenzh cug jām shú itow. ¹⁶ Mə jí námá ná bíl itow, byām í cúgé wə nkáál gaád. Í jí ná mə kyéyug námá ná byo, í é gwágula kál dām ná ndeé sōonz mú bə ngwúdu, mbaagula námá ngwúdu. ¹⁷ Dá má ccel mə nəc mə kēenzh cug jām ná mə bá nyingə njwa gwo. ¹⁸ Muud nyə adéégé mə cug jām; məmēfwó wá má kēenzh gwo. Mə jí ná nkul mə kēenzh cug jām, mə ná

nkul mə nyingə njwa gwo: wáda Dá nyə á yə mə wá cí.»

¹⁹ Lású Yésus nyə á ngə lás ní í á sá mbéégí mpódúgá *Oyúden. ²⁰ Bóslúgá nkí bulya bwá á ngə ci ná: «Jamb í má bii nyə, í mú ngə sá ná a lásúg ilis-lis; kúgá ná ngə gwágula nyə.» ²¹ Bóslúgá ná: «Ilis-lis í jamb dí ini; jamb í cúgé ná nkul bwele bēny áncím-ncím msh.»

Bwá kudəwa Yésus

²² Zan ifúb mpáánzá* í á ngə sŷ Yurúsalem, í á bə fwála lə nkwan. ²³ Yésus nyə á kə bə *Lun má Zembí, a ngə kyey kál bwá á gwiid ná Nyingúlé† má Sálumun dí, a kə, a zə, a kə, a zə. ²⁴ Oyúden bwá á kə kə lyə nyə, kə jí nyə ná: «Wo é kə bá səl sá milám shí jáy é ja? Nkí wo wá jisə *Krist, jaawug sá ná kpwoó.» ²⁵ Yésus mú bəsa bwo ná: «Mə a shí bwey jaaw bí njí bí ngə shwána. Misóslúgá má ngə sá jíná má Dá dí myá mí ngə námá lwágula ntó. ²⁶ Mí ngə tēem lwágula ntó, bí ngə shwána shwánág, nəc bí cúgé mádí sōonz itow dí. ²⁷ Itow byām í dū gwágula kál dām; mə mpú byo, í dū bə mə. ²⁸ Mē ngə ntág yə byo cug á kanduga kanduga, í ábúlé bwele yə, muud nyə abúlé námá bwele déég mə byo mbwád. ²⁹ Dá muud nyə á yə mə byo yé má ntó múúd yēsh nkúlád; muud cúgé ná nkul déég nyə sá mbwád. ³⁰ Sá Dá sá búsa nda muud ngwúdu.»

³¹ Oyúden bwá mú nyingə nkēny məkwoógú ná bwá gwú nyə ná ndí. ³² Njí, Yésus mú jí bwo ná: «Mə má lwágula bí jɔɔ misóslúgá mí ngə zhu wá Dá myá, bí má ccel gwú mə ná wáyé?» ³³ Oyúden bwá mú bəsa ná nyə ná: «Sá acéfé gwú wo ná jɔɔ sálúgá; sá má yida ccel gwú wo nəc wo ngə lás ná Zembí *bwaasúla mpu; wē njúl muud, wo ngə bále ci ná wo jí Zembí.» ³⁴ Yésus mú feel ná: «Ngáá cilyá wúsa bídí kálaad məcéd ná: “Bí búsa ozembí” ³⁵ Na mə lwágula ná buud Zembí nyə á ngə lás ná ndí wá, Kálaad Zembí mə jōw bwo ná ozembí. Ká jí? Muud nyə ajáláyé ná yíl sá Kálaad Zembí ngə ci yí. ³⁶ Bí bāḡ bí mə sá ná, mə muud Zembí nyə a féésh, a mú ntí shí ga dí yé, bí má ci ná mə ngə *lás ná Zembí bwaasúla mpu nəc mə ngəla bwaagula ná mə jí Mwán mə Zembí. ³⁷ Nkí mə angé ná sá misóslúgá mí Dá, shwánágá mə. ³⁸ Njí, nkí mə ngə sá myo, bí tēem kə shwána mə, *magulágá misóslúgá; bí má ká magula myo, bí yag, bí mpu námá ná Dá njúl mádí, mə njúl wá Dá.» ³⁹ Njí bwá á gwág

10:4 10:27; Mbá 14.4

10:6 16.25

10:8 Zhe 23.1-2; Eze 34.2-3

10:9 14.6; Sóm 23.2; Eze 34.14

10:11

jɔɔ mbaagula itow: Sóm 23.1; Eze 34.11-16; Zhe 23.3; Mat 18.12-14; Heb 13.20; Mbá 7.1 kēenzh cug jé: 15.13; Rom 5.8; 1Yn 3.16

10:12 Mis 20.29

10:14 10:27; 2Tm 2.19

10:15 Mat 11.27

10:16 11.52; Iza 56.8; Eze 34.23-24; 1Pr

2.25

10:17 3.35; 5.18

10:18 4.34

10:19 9.16

10:20 8.48

10:22 Bwá á dū tāduga jwów Yúdas Makabé

nyə á nyingə fúb alatar á Mpáánzá yí, nyə a sá gwo ngéé mbú 164 Yésus kú fwo byél.

10:23 Mis 3.11

† **10:23** Sá sá

ngə jōw ná nyingúlé ní í cúgé zhizhe mpumbé; jisə milwonj mí māmpinj mimbá, bwá kə wá kwáminú gwów ná gúgúwá bág.

10:24 Luk 22.67

10:25 5.36

10:26 16.9

10:27 8.47; 10.3, 14

10:28 5.24; 6.39

10:30 5.18; 17.21

10:31 11.8

10:33 Lav 24.16; Mat 26.65

10:34 Sóm 82.6

10:36 1.34

10:38 10.25

10:39 7.30; 8.20

10:40 1.28

10:41 1.29-34; 3.27-28

ntáni yí, bwá mú nyingə sɔ ná bwá bii nya, a mú faam.

⁴⁰ A mú nyingə lína kə Zhurdɛ farwíny, kál Yuánes nya á fwo ngə duu buud yí, a mú kə ji wu. ⁴¹ Zhwoɔg buud bwá mú dɔ za nyádí. Bwá mú dɔ ci ná: «Yuánes nya a shígé bwele sá tɔɔ *shimbá; nji, sá jêsh nya á ci shú má múúd éga yí jísá búbélé.» ⁴² Zhwoɔg buud bwá mú *búgula Yésus kúkál joɔngúd.

11

Shwiy má Lazâr

¹ Ngwól múúd nya á bə ná Lazâr, muud á Betanî, loom má Mariya bá minyɔɔɔ shilə Mááta. Lazâr éne nya á ka bwas. ² Lazâr nya á bwas éne nya á bə ncwúm má Mariya, Mariya nya á gwaágulə Yésus labinda makuúd, a fim mwɔ na shilú yé. ³ Mariya bá Mááta bwá á ka kand Yésus makál ná: «Cwámba, muud woó ngə bwas.» ⁴ Ja Yésus nya á gwág məkál mání yí, nya á ci ná: «Bwas ni í cúgé bwas shwiy, í yida bə bwas í é sá ná Zembí njwág gúmá yí, í ka námá sá ná *Mwân má Zembí njwág gúmá.» ⁵ Yésus nya á dɔ bul cɛl Mááta bá minyɔɔɔ shilə Mariya, nə Lazâr. ⁶ Ná ndɛé, nya á tɛm gwág ná Lazâr ngə bwas í, nya á fwo nyingə cɔnguli mwɔw mábá kál nya á bə yí. ⁷ Mpásə mwɔw mábá mɔɔngá, a mú ka ci ná *ompwiín bɛ ná: «Shé nyingəgá kə Yudéa.» ⁸ Ompwiín nə nya ná: «*Rabi, Oyúden bwá má nywá fwo kúnɔw gwú wo na məkwoógá nún Yudéa, wó cɛl námá nyingə kə wu?» ⁹ Yésus mú bɛsa nə bwo ná: «Ŋgaá mwásá wí nə məwala wúm nə mábá? Múúd mə ká ngə kyey məwala mɔɔng di, nya abúle ngə mága, nɛcé nya é ngə dág ɔngúngán yá shí ga. ¹⁰ Nji, múúd mə ká kyey mpwó-bulú, nya é ngə mága, nɛcé kú nə ɔngúngán lámúd.» ¹¹ Ja nya á shín ci ntáni yí, nya ná: «Shwá wúsá Lazâr má kə gwád, nji, mə é kə juumashi nya.» ¹² Ompwiín ntág ná: «Cwámba, ŋkí Lazâr má kə gwá di, nya é yál.» ¹³ Í á bə, Yésus ngə cɛl ci ná Lazâr mə yə, bəɔ bwá ngə dág ná a ngə ci gwó múúd mə dɔ ja ná á woga nyúúl yí. ¹⁴ Yésus mú ka jaaw bwo ná kpwoó ná: «Lazâr mə yə. ¹⁵ Mə gwág nywa nɛcé mə shígé bə ja nya á mə yə yí, sá joɔng í é sá ná bi búgúlág. Ná ndɛé, ɔngyéná kál á jí yí.» ¹⁶ Tómas bwá á dɔ námá nyingə jów ná Wáás yé mú ka ci ná bóól ompwiín ná: «Ŋkyená, shénɔɔ Cwámba bəsh kág námá yə.»

Yésus ji cug

¹⁷ Ja Yésus má kə wóós yí, a má kə kwey ná Lazâr má bwey dɔw mwɔw mánɔ. ¹⁸ Nda wúlə Betanî kə Yurásəlem wúsá jee bə óklomáda ólól* ná, ¹⁹ zhwoɔg *Oyúden bwá á

kə dág Mááta bá Mariya, kə cweel bwo milám nə shwiy mə ncwúm wáy. ²⁰ Ja Mááta nya á gwág ná Yésus mə zə wóós yí, nya á lɛl kə, kə bwəma nə nya, Mariya nyc njúl ná shí, njów. ²¹ Mááta mú ka ci ná Yésus ná: «Yé Cwámba, wo mbəm bə wa, ŋkí ncwúm waamə shígé yə. ²² Nji, tɔɔ kíkídíga, mə mpú ná Zembí nya é yə wo sá jêsh wó é gwaám bə nya yí.» ²³ Yésus mú ci ná nya ná: «Ncwúm woó mə bá gwúm.» ²⁴ Nya ná Yésus ná: «Mə mpú ná a bá gwúm ja búúd bwá bá gwúm jwów á məzhúgúlá yí.» ²⁵ Yésus mú ci ná nya ná: «Mə wə mə dɔ gwúmushi búúd, dɔ nyingə yə bwo cug. Muud mə *búgúlá mə yé, a tɛm yə, a bá nyingə cuga. ²⁶ Muud ngə ntág cuga yé ká *búgula mə, a kú bá bwele yə. Yə wo *magula ntɔ?» ²⁷ Mááta ná: «Haaw Cwámba. Mə má magula ná wo jísə *Kíst, *Mwân má Zembí nya á zə shí ga dí yé.» ²⁸ Ja Mááta má shín ci ntáni yí, a má kyey kə jów minyɔɔɔ shilə Mariya, kə nyímbula nə nya ná: «Cwámba mə wóós, a ngə jów wo.» ²⁹ Nji Mariya nya á gwág ntáni yí, nya á tɔw ná máás kə wə Yésus. ³⁰ Í á bə, Yésus kú fwo nyíi bəɔ loomud, a njúl ná kál Mááta nya á kə bwəma nə nya yí. ³¹ Oyúden bənɔɔ Mariya bwá á bə njów bwá ngə cɛl cweel nya lám wá bwá mú dág á tɔw ná máás cúwo tóɔn. Bwá mú bɛ nya, bwá ngə dág ná a ká jii shwóɔɔ. ³² Mariya má kə kumə kál Yésus nya á bə yí; nji nya á dág Yésus yí, nya á wusə nyúúl shí Yésus dí shí makuú, nya ná: «Yé Cwámba, wo mbəm bə wa, ŋkí ncwúm waamə shígé yə.» ³³ Yésus mú dág Mariya bənɔɔ Oyúden bwá á ngə lugal nya wá bwá ngə jii, mbɔɔm mú shwiy nya nyúúlád, mítádúga búbulə nya lámúd. ³⁴ A mú jí ná: «Bi á dɔl nya ngow?» Bwá ná né ná: «Zaá kə dág, yé Cwámba.» ³⁵ Yésus mú ntág jii. ³⁶ Oyúden bwá mú ngə ci ná: «Bi má dág í, nya á bul cɛl nya éé.» ³⁷ Bóólúgá wá bwá dí sámád bəɔ bwá mú ngə ci ná: «Ŋgaá muud éga wə nya á bəny ancím-ncím mísh? Ká a shígé dí bə nə ŋkul sá ná Lazâr kú yə.»

Yésus mə gwúmúshí Lazâr

³⁸ Yésus mbɔɔm mú nyingə shwiy nyúúlád, a mú kə kál bwá á dɔl Lazâr yí. Shwoɔɔ í á bə ku, mbwagulá kwóóógá, bwá ka fad nə dɔl kwóóógá. ³⁹ Yésus mú ci ná: «Yílúgá kwóóógá.» Mááta á kóól mə múúd nya á yə yé mú ci ná: «Ey Cwámba, a má dɔw mwɔw mánɔ múús, a mú ngə mpə.» ⁴⁰ Yésus mú ka ci ná nya ná: «Ŋgaá mə shí ci ná wo ná wó ká *búgula, wo é dág nda Zembí nya é njwa gúmá ná.» ⁴¹ Bwá mú ka yíl kwóóógá. Yésus mú bən mpwóómbú, a mú lás ná: «Yé Dá, mə yə wo akíba nɛcé wo á mə magula mājəgula

10:42 2.23 **11:1** 12.1-3; Luk 10.38-39 **11:3** 11.36

11:11 Mat 9.24 **11:16** Mak 14.31; Rom 6.8 Tómas: 20.24

5.29; 6.40, 54; Dan 12.2

11:25 5.21, 24; 8.51

11:27 1.34; 4.25

11:4 9.3; 17.1 **11:8** 8.59; 10.31

11:9 8.12; 12.35-36

* **11:18** Osutád wúm nə ótɔɔn. **11:21** 11.32 **11:24**

11:32 11.21

11:35 Luk 19.41

11:37 9.6

11:38 20.1; Mat 27.60

11:42 12.30

mâm. ⁴² Haaw. Mə áma bwey ngə mpu ná wə du magulə məjəgula mām ja jēsh. Mə áma yida lás shú nə zhwog buud bwə mə lyɛ mə óga bwə mpúg ná wo wə wo áma nti mə.» ⁴³ Ja á mə shín lás ntáni yí, a mú kím nə nkulú ná: «Lazăr, cúwóg tón.» ⁴⁴ Muud nyə á bə mbimbə yé mú cúwo tón, a njúl nə obándáshi ngwóólá mákuú nə məbwád, mpwóómbú ngwóólá nə kúl káándá. Yésus mú ci nə buud ná: «Wiinzhugá nyə isá ini bi bídúg nyə, a kág.»

Cinú-cindá ná Yésus yág

(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ Zhwog *Oyúden bwə á zə wə Mariya wá, bwə á dúg sá Yésus nyə a sá yí, bwə mú *búgula nyə. ⁴⁶ Nji, bóólúgá bwə á kə *Ofarizyēn dí, kə jaaw bwo sá Yésus nyə a sá yí. ⁴⁷ Milúluú myá ofada bānōn Ofarizyēn bwə mú sɛɛng *Gwoong ósɛmbye ó mílósú wá Zembí, kə ci ná: «Muud éga ngə bul sá *məshimbá. Shé mə sá ntədəl? ⁴⁸ Shé mə ká bíd ná a ngóg nə kə shwóg íí, buud bēsh bwə é búgula nyə ná ndéé, buud ó Róma bwə zə ntág íí, zə búgə Mpáánzə íshé, bwú námə lóom íshé.» ⁴⁹ Ngwól múúd wáy nə jínə ná Kayíf íí, nyə muud nyə á bə Ajəláci á ofada mbú wəong dí yé mú ci ná: «Bi agwágé tɔɔ sá nə lésú níid. ⁵⁰ Bi adúg é ná í yida bə bí nə mfií ná muud ngwúd yág shú kúl búúd jēsh ncindí, lóom í nda jɛ wēsh íí?» ⁵¹ Lésú nyə á lás wəongú, nyə a shígé lás nə lúu yé. Í á yida bə ná, nda nyə á bə Ajəláci á ofada mbú wəong dí ná, nyə a lás tən *muud micúndə ná í á jii ná Yésus yág shú lóom wēsh; ⁵² kú námə bə nji shú lóom wáméfwó, a yé shú ná bwān ó Zembí búss íciimi íciimi wá bwə sɛ́ngyag bə sá ngwúd. ⁵³ Jwów ni wə bwə á nyə cigulá ná bwə gwú Yésus yí. ⁵⁴ Yésus nyc mú yow ngálə kyey bəl-bəl dí kúl Oyúden búss yí; a mú kə kóómb lóom jísə ngɛɛ shí a shwééshá dí yí, bānōn *ompwíin bɛ kə ji dánd bwə á du jów ná Ifrēm yí.

⁵⁵ Í á ka zə bə, nda *Páska Oyúden nyə á bə kúnə-kúnə ná, zhwog buud bwə á ngə wú mákwáádə mányú ngə bád ka Yurúsalem ná bwə kə ngə gusa mingusa mi yəbá†. ⁵⁶ Bwə á ka ngə sý Yésus ná ndéé, kúl bwə á bə *Lun jə Zembí yí, bwə á ngə shilə bwámé nə bwámé ná: «Bi mə dúg ná jii? Nyə ajeyé zə zān dí.» ⁵⁷ Í á bə, milúluú myá ofada bānōn Ofarizyēn bwə mə ci ná í bág ná: «Muud nyə é mpu kúl Yésus nyə é bə yí, bágúlóg, bwə kág bii nyə.»

12

Labinda mə Mariya

(Mat 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Í á ka zə bə, í mə lúg mwōw māsaman ná *Páska *Oyúden zág bə, Yésus mə kə Betaní, dánd mə Lazăr Yésus nyə a gwúmushi yé. ² Bóól búúd ó dánd dəongú bwə á ka sá dína lúu mə Yésus dí. Mááta nyə á bə a ngə sá milwámá dína jəongú, Lazăr njúl sámbá búúd bānōn Yésus bwə á ngə də wád. ³ Mariya mú ka nyə labinda álal-kus bwə á sá nə fwámé nār* yé. Nyə á nyə labinda ni kúl njwōmbə, zə gwáágulə Yésus məkuúd ná ndéé a mú fim nyə mwo nə shilú jé; məcud mə labinda mə mú lwánd njów wēsh. ⁴ Ngwól *mpwíin mə Yésus nyə á bə cínəng nə Yúdas Iskariyót, mpwíin nyə á bə ná nyə wə mə bá kusha nə Yésus yé. Ja Yúdas éne mə dúg nda Mariya nyə á gwáágulə Yésus labinda nār ná, a mə ci ná ⁵ «Jí bwə áma bə kú kusha labinda éga odanarí† mitəd mílól ná ndéé bwə kwínd mímbúmbúwá nə ndí yí?» ⁶ Nyə a shígé ci ntáni ná a baam nə mímbúmbúwá. Nyə á ci ntó nəc nyə á bə juwál; nda nyə á du bii manja *mwaanə ná, nyə á du júwo mwaanə cínəng. ⁷ Yésus mú ci ná: «Bídúg múdá éne ná shɛɛ. A mə sá sóólúgú ní, ngálə bwey téduga nda bwə bá dəl mə ní. ⁸ Nəc bí é du ji nə mímbúmbúwá mwōw mēsh, nji sənōn bí sá ábúlé ji mwōw mēsh.» ⁹ Na nyə á bə, kúdə zhwog Oyúden bwə mə gwág ná Yésus ji Betaní; bwə á ka ngə kə wu, kú bul bə nji shú dé, bwə á ngə námə kə ná bwə kə dúg Lazăr nyə á gwúmushi yé. ¹⁰ Ná ndéé, milúluú myá ofada mí mú nyə cigulá ná bwə jəlá nə gwú námə Lazăr, ¹¹ nəc sá í á bə nə nyə yí í á sá ná kúdə zhwog Oyúden bwə béégyág nə bwo, yidá kə, kə *búgula Yésus.

Yésus mə nyíi Yurúsalem

(Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40)

¹² Mán maləm, ncúlyá buud bwə á zə zān dí wá bwə mú gwág ná Yésus ngə zə Yurúsalem. ¹³ Bwə mú ngə nyə māj mə lóndú ná ndéé, kə lóg nyə bwə ngə kím ná:

Hosána! Gúmə í bəg nə nyəong ngə zə jínə mə

Cwamba dí yé,

Njwú-buud á Izarəyél.

¹⁴ Yésus mú kwey mwá jakáás, a mú kəwa gwo gwów nda Kálad Zembí ngə ci ná, ná:

¹⁵ Yé shilə Siyōn†, kú fúnda.

Dugí njwú woó ngə zə.

A mbád cwə jakáás dí.

11:44 20.6-7 11:45 2.23 11:47 2.11; Mat 26.3-5; Mis 4.16 11:49 18.14 11:52 10.16 11:53 5.18

11:54 5.13; 7.1 11:55 2.13; 11j 19.11-20; 21b 30.17-18 † 11:55 Oyúden bwə á du sá mingusa ná bwə gusa milām

myán shú zálə də Páska. 11:56 7.11 12:1 11.1-2 12:2 Luk 10.40 12:3 Luk 7.37-38 * 12:3 nār; Jísə wúl

kəólá í dúgə mpə námə nda ntanga. 12:4 Yúdas Iskariyót: 6.71; 13.2, 27; 18.2; Mat 10.4 12:5 Iza 58.7; Mat 19.21; Zhk

2.15-16 † 12:5 danarí: Danarí ngwúd í á du kwaga nə myána myá nkúmba jwów. 12:7 19.40 12:8 Mbá 15.11

12:9 11.43-44 12:11 11.45 12:13 Sóm 118.26; Mat 27.42; Yuá 1.49 12:15 Zak 9.9 † 12:15 Siyōn: Nyə á

bə məma mbán bwə á lwə ngwála á Yurúsalem cínəng gwów yí. 12:16 2.22; 17.1

16 *Ompwiín ó Yésus bwó áshígé fwo wámbulá sá í á ngə sýy yí fwála dɔɔngúd. Bwó á ka kə téduga gwo ja Yésus nyə á nwa gúmbá yí; bwó mú mpu ná í á bə cilyá shú má Yésus, sɔ́lúgá wɔɔng námá wá bwó á sá nyə yí. 17 Í á bə na, ncúlyá buud bwó á bə ja nyə á jɔw Lazár gwúmushi nyə yí, bwó ngə bwiing lán yé. 18 Haaw. Bwó á ngə zə bwəma na nyə nəcə bwó á gwág ná nyə á sá *shimbá dɔɔngú. 19 Ntɔ, *Ofarizyən bwó mú ka ngə ci bwámé na bwámé ná: «Bi má dág ii? Bi cugé na njkul sá sá. Dágá loom wəsh ngə kə nyédi!»

Gúmbá má Yésus

20 Búbaalé Ogarék bwó á bád námá zə Yurúsalem ná bwó zə yə Zembí gúmbá zān niíd. 21 Bwó á ka kə dúgya ná Filíp á mwá Betusayida, kə jì nyə ná: «Mása, sɔ́ ngə cɛel dág Yésus.» 22 Filíp mú kə jaaw André, bá bəsh bwó mú kə jaaw Yésus. 23 Yésus mú bəsa na bwo ná: «Wəla má wɔ́s, wəla *Mwān má Múúd mə jəlá nə nwa gúmbá yí. 24 Búbələ, má jaaw bí ná, bumá mpəg í ámə kə mándəlúd yí, í ká kə jì kú yə, í bwēn gwáməfwó. Í ká yə, í wúma íbumá mənkuud mənkuud. 25 Muud mə nywílyá nə cug jé yé nyə e jímab gwo; muud mə yidá bə kú nywílyá nə cug jé wa shí ga dí yé, nyə é baagula gwo kanduga kanduga. 26 Nkí muud má cɛel síya ná mə, á bə mə, í mú bə ná, kál má jís yí, muud ngə síya ná mə yé bə námá cínɔng. Múúd mə ká síya ná mə, Dá yə nyə gúmbá.

27 «Nda bí má dág éga, mitédúgá mí má búbulá mə lámúd. Ká mə cíg ná jì? Ná Dá, ság ná mə fáámug nə cún ngə zə ga? Mbə. Mə á yida zə ná mə zəg bwəma nə cún wɔɔng. 28 Dá, ság ná jíná dwò í njwág gúmbá.» Á ká námá shín lās ntáni, kál mú wú jon dí ná: «Mə má sá, mə é nyingə námá sá.» 29 Buud bwó á bə cínɔngú áncuncuna wá bwó á gwág kál dɔɔngú, bwó mú ci ná jísə njum-mpú; bɔ́lúgá ná ngwól *éngəles má ləsha ná Yésus. 30 Yésus mú ka ci ná: «Kál ní shígé lās na shú dām, í ámə yida bə shú dán. 31 Nəcə shí ga í zə bwəma ná sémbyé milású kíkídiga, ci á shí ga wusow tóón. 32 Mee, ja má bá wú shí gaád bənwə gwów yí, mə bá julá búúd bəsh mádí.»

33 Ja Yésus nyə á ngə ci ntáni yí, nyə á ngə lwágula váál shwiy á bá yə yí. 34 Zhwog buud óni bwó mú bəsa ná: «Sá á jíg *mbwoomb məcɛ dí ná *Krist mə bá cugə kanduga kanduga. Wó nyingə zə jaaw sɔ́ ná í bá jì ná Mwand má Múúd bənwəwə gwów, ntó nyə wə jì? Mwān mə MúúdS wɔɔng wá zə?» 35 Yésus mú bəsa bwo ná: «Mənkenya māsə ná wa bídi

nə fúfwálá. Ngəgá nə kyey té bí búsá ná nə mənkenya yí, yidúgá í kú bá zə byaluga ná bí; nəcə, muud mə kyey yidúgád yé nyə ádɛ mpu kál á ngə kə yí. 36 Ngəgá ná *búgula mənkenya té mənkenya māsə ná bídi yí, bí ngəg nə bə bwān ó mənkenya.» Ja Yésus nyə á shín lās ná bwo ntáni yí, nyə á béegeya nə bwo, á mú kə shwaaw.

Buud bwó á búgúláyé Yésus

37 Yésus nyə á tɛem sá bímí lú *máshimbá mání buud bwó ngə dág ii, buud bwó áshígé *búgula nyə. 38 Sá jɔɔng í á sá ná ciyá má Izayí *muud micúndá í bwámag. Nyə á ci ná: Cwámabá, zə nyə á búgula kéel sá á ngə bwiing yí?

Zə Cwámabá nyə á lwágula mpífó nyé yé?

39 Gwó wá í sá ná buud óni bwó bág kú búgula sá Izayí nyə á ci yí.

40 Zembí nyə á shwu bwo ncím míshád, á lúlushi bwo milám, nəcə mísh mánj má á bá dág, milám myánj mí á bá wámbulə, bwó á bá cénd kuú njɔond, ná ndɛé mə mú lwag bwo.

41 Izayí nyə á lās ntó nəcə nyə á bwey dág milwaná mí Yésus, á mú lās sá í dúgyá ná Yésus yí.

42 Í á tɛem bə ntó, bɔ́lú zhwo g buud wá sámbá ótówə ɔ́ shwóg bwó á shí búgula Yésus. Nji, bwó áshígé bə nə njkul məm nyə mísh má búúd dí, bwó á ngə fúndə ná *Ofarizyən bwó á bá yíl bwo *mpáanzə minjígulá. 43 Nəcə bwó á cɛel nwa gúmbá mísh má búúd dí, kú bə mísh má Zembí dí.

44 Nji, tɛem bə ntó, Yésus nyə á cúndə gwów-gwów ná: «Muud mə búgúlá mə yé nyə abúgúláyé nji mə, á búgúlá námá múúd nyə á nti mə yé. 45 Muud má dág mə yé, á má dág námá múúd nyə á nti mə yé. 46 Mee muud jísə mənkenya yé, mə á zə shí ga dí ná, muud yəsh mə búgúlá mə yé bág kú nyingə ngə cugə yidúgád.

47 «Muud mə gwágula lésú má ngə lās yé, nji á kú sá nda má ngə ci ná, mə dí má yé nyə intúgúlí; mə áyayé nyə intúgúlí nəcə mə á shígé zə ná mə zə yə búúd ɔ́ shí ga intúgúlí, mə á yida zə sá ná buud ɔ́ shí bwó fáámug. 48 Muud mə ká ban mə, ban lésú má ngə lās yí, muud wɔɔng mə bwey bə ná sá í bá yə nyə intúgúlí yí; lésú má ngə lās ga wá í bá yə nyə intúgúlí jwów á məzhúgúlá. 49 Mə anjé ná lās ná lúu wám; Dá muud nyə á nti mə yé nyə á bwey lwágula mə sá má bág dɔ́ ci yí ná sá má bág dɔ́ bwiing yí. 50 Mə mpú ntág ná sá Dá mə cí ná í bág yí, gwó wá í dɔ́ yə búúd cug á

12:17 11.42-45	12:19 11.48	12:21 1.44; Luk 19.3; 23.8	12:23 2.4; 12.16	12:24 Mat 10.39; 16.24-25; 1Kr 15.36
12:26 14.3; 17.24	12:27 12.23; Mat 26.38	12:28 17.1; Mat 3.17; 17.5	12:31 5.22; 14.30; 16.11	
12:32 3.14	12:33 18.32	12:34 Sóm 89.37; 110.4; Eze 37.25; Yuá 12.23; 3.14	S 12:34 Mwān mə Múúd: Ntɔ́ mə ká ná *mesí Zembí nyə á nti yé. (Wo jì na njkul dág Dan 7.14.)	12:35 7.33; 8.12
12:40 Iza 6.10	12:41 Iza 6.1-3	12:42 2.23; 9.22	12:43 7.18	12:44 5.24
12:45 14.9; 5.18	12:46 12.35-36	12:47 3.17; 5.22	12:49 7.16-17	12:50 4.34

kandəga kandəga. Ná ndeé, sâ jêsh má ngó lás yí, má nga lás nda Dá nyə á ci ná mə dɔ́g lás ná.»

13

Ngusa mákuú

¹ Í á ka zə bə, zan *Páska í ngó bə ná í zə tééd í, Yésus nyə á ngə bwey mpu ná wəla í má wóós ná a wúg shí gaád kə wá Dá. Nda nyə á bul cɛl buud bɛ ná, nyə á ka námá cɛl bwo kə wóós máshíné má cɛg jé. ² Ná ndeé, bənɔ́n buud bɛ bwá á ka ngə də; bwá ngə də ntáni, ndug Njwú məjamb má bwey wá Yúdas mwán mə Shímun Iskariyót tádúga lámúd ná a kúshag ná Yésus. ³ Ná ndeé, Yésus nywáá nyə á ngə bwey mpu ná Dá nyə a má sá ná a jwúg ná isá byésh, a ngə mpu ná nyə á zhu wá Dá, a zə námá nyingə kə wá Dá. ⁴ Yésus ngə bwey mpu ntó, a mú tów shí, yí káándə nyə á bə ná ndí gwów yí, a mú njwa táwula cɛɛla kugud. ⁵ A mú shwu májűwó bishim dí, tééd ngəla gusa *ompwiín bɛ mákuú, ngə fim ná táwula nyə á cɛɛla kug dí yé.

⁶ Í mú zə wóós ná a gúsag Shímun Pyêr mé mákuú. Shímun Pyêr mú ci ná né ná: «Wo, Cwamba? Wó gusa mə mákuú?» ⁷ Yésus ná né ná: «Sá má ngó sá ga, wo cugé ná nkul fwo mpu gwo kíkídá, wo bá yida shúgala wámbulə gwo.» ⁸ Pyêr mú ci ná nyə ná: «Mbó! Wo abúle bwele gusa mə mákuú.» Yésus mú bɛsa ná nyə ná: «Mó ka bə kú gusa wo mákuú, wo nda ná nyingə bə múúd wamám.» ⁹ Shímun Pyêr mú ka ci ná nyə ná: «Ŋkí ntó Cwamba, kú gusa mə njí mákuú; gusag námá mə məbwé, ná lúul!» ¹⁰ Yésus mú ci ná nyə ná: «Muud nyə ámə bwey gusa yé má dɔ́ jii ná bwé gúsag nyə njí mákuú, kú ná nyingə bə nyúúl nyésh, nəcə á bwey bə fúbán. Bí báá bí búsa ntág mífúbán, njí kú bə bí bɛsh.» ¹¹ Yésus nyə á ngə bwey mpu muud mə bá kusha ná nyə yé; gwá wá nyə á ci ná bwo ná: «Bí bɛsh dí búsa mífúbán» yí.

¹² Ja Yésus nyə a shín gusa ompwiín bɛ mákuú ntáni yí, nyə á nyingə bwáád káándə yé ná ndeé a mú nyingə kə jii shí, də. A mú jii bwo ná: «Sá mə ámə sá bí ní, ye bí mə mpú nda í kó ná?» ¹³ Bí má dɔ́ díjów mə ná: «Yíguli», gúl ja ná: «Cwamba.» Bí má dɔ́ mpu sá, nəcə mə jisa Yíguli, mə Cwamba. ¹⁴ Nkí mə Yíguli, mə Cwamba, mə má gusa bí mákuú, bí má jəla námá ná dɔ́ sá ntó mpádúga nyín. ¹⁵ Nəcə yuug wá mə má yé bí ní. Nda mə ámə sá bí ní, dɔ́gá síya ntó. ¹⁶ Búbálé, má jaaw bí ná, lwaá í ádé bwele ntó mása, *muud lwámá nda bwele ntó múud nyə ámə kənd nyə lwámád yé. ¹⁷ Bí má mpu ntó wá ní; bí má ká dɔ́ sá ntó, bí má

jəla. ¹⁸ Mə angé nə ci bí bɛsh. Mə mpú búúd má á fɛésh wá. Nji, í jii ná sá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí í bwámag. Jí cilyá ná: «Muud sá ngə də san ngwúd yé má tééd ná a lúmbúli ná mə». ¹⁹ Mə má fwo bwey jaaw bí gwo kídá, í kú fwo síy, shú ná ja í bá síy yí, bí bág *magula ná mə jisa. ²⁰ Búbálé, má jaaw bí ná, muud mə lág múúd lwámá wám yé, a má lág mə; muud mə lág ntág mə yé má lág múúd nyə á ntí mə yé.»

Yúdas mə zə kusha ná Yésus

(Mat 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)

²¹ Ja Yésus nyə a shín ci ntáni yí, mitádúga mí á búbulə nyə lámúd; a mú lás ná: «Búbálé, má jaaw bí ná, ngwól múúd á na bídí nyə é kusha ná mə.» ²² *Ompwiín bwá mú ngə dɔ́gya mpádúga nyán ngə sɔ́ ná bwé mpúg muud Yésus ngə ci yé. ²³ Mpwiín Yésus nyə á dɔ́ bul cɛl yé nyə á bə a njúl Yésus dí koogá. ²⁴ Shímun Pyêr mú ngə nyúg nyə mpu ná: «Shílág nyə muud á ngə ci yé.» ²⁵ Mpwiín wəɔng mú yid, jéég Yésus lúu bəd dí jii nyə ná: «Cwamba, jisa zə eé?» ²⁶ Yésus mú bɛsa ná: «Mə zə juwo kál buléd idáwəd, muud má é yə yé, muud wəɔng wá éci.» Yésus mú njwa kál buléd juwo idáw dí, yə Yúdas Iskariyót, mwán mə Shímun. ²⁷ Nji Yésus má yə nyə kál buléd ní yí, *Sátan má nyíi wá Yúdas. Yésus mú ci ná nyə ná: «Lɛɛlág sá sá wó ngə jii ná wo sá yí.» ²⁸ Buud bwá á bə cínɔ́ng wá, kú ná tɔɔ ngwúd nyə á mpu sá Yésus nyə á ci ná nyə ntó yí. ²⁹ Nda í á bə ná Yúdas nyə á dɔ́ bii manja *mwaané ná, bósl bwá á ngə tádúga ná Yésus nyə á ngə ci ná nyə ná a kág kusə ísá í zán, nkí ntág ná a kág yə mímúmbúwá gúl sá. ³⁰ Yúdas nyə nyə á shwal cúwo tóón ja nyə á njwa kál buléd yí, í njúl mpwó-bulú.

³¹ Nji Yúdas nyə a cúwo tóón yí, Yésus mú ci ná: «Mwán mə Múúd mə njwa gúmá ja gaád, a má sá námá ná Zembí njwág gúmá. ³² Zembí nyáméfwó nyə e lwóya gúmá má *Mwán mə Múúd, a wál námá zə lwóya gwo. ³³ Yé bwán bām, sənɔ́n bí sá é jii njí fúfwálá. Bí mə bá sɔ́ mə; ná ndeé, námá nda mə á ci ná *Oyúden ná, má ci námá ná bí ja gaád ná: «Bí cugé ná nkul kə kál má zə kə yí.» ³⁴ Mə yé bí cɛɛ agúgwán, dúsa ná: «Cilagá biméfwó ná biméfwó. Námá nda mə á cɛl bí ná, cūlagá biméfwó ná biméfwó. ³⁵ Sâ í é sá ná buud bwá dɔ́g mpu ná bí búsa ompwiín bām yí jisa cɛlí bí é ngə cūla biméfwó ná biméfwó yí.»»

Pyêr nyə e kálya Yésus

(Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)

13:1 2.4	13:2 12.4; Luk 22.3	13:3 3.35; 8.14	13:4 Luk 12.37	13:10 15.3	13:11 6.64, 70-71	13:12
Mat 20.24-28; 23.8-12; Luk 22.27; 1Tm 5.10	13:15 1Yn 2.6; Flp 2.5; 1Pr 2.21	13:16 15.20; Mat 10.24	13:17			
Zhk 1.25	13:18 Sóm 41.10; Yuá 17.12	13:19 8.24; 14.29; 16.4	13:20 Mat 10.40	13:23 19.26; 20.2; 21.7,		
20	13:27 13.2	13:29 12.6	13:31 17.1	13:33 8.14	13:34 15.12, 17; 1Yn 2.7-8; 3.11, 23; 4.11; 2Yn 5-6	
13:35 1Yn 3.14	13:36 8.14; 21.19					

³⁶ Shímum Pyêr mú ci na nyə ná: «Cwámba e, wo ká ngow ée?» Yésus na nyə ná: «Kíkídíga, wo cugé na nkul bɛ mə kúl má é kə yí, wo e bá shúgula bɛ mə.» ³⁷ Pyêr mú bɛsa ná: «Cwámba, mə cugé na nkul ka bɛ wo kíkídíga nácé jɛ? Mə ji na nkul kɛɛnzɛ cug jam shú dwô.» ³⁸ Yésus mú bɛsa ná: «Wo ji na nkul bále kɛɛnzɛ cug gwô shú dām? Búbálé, má jaaw wo ná, shúshwóógú ná ngwúm kúwó kwáágúgi, wo e káfíya mə ija ilóol.»

14

Yésus jisə zhí

¹ «Mitádúgá mí nda bɛɛg búbulə bí mílúúú. Búgúlágá Zembí, bí *búgula mə. ² Njów má Dá wúsə na zhwog ikúl búúú bí na nkul ji yí. Í mbâm bə kú bə ntó, nki mə má námá jaaw bí. Mə zó kə kwambulə bí jiya. ³ Ja mə bá shín kwambulə bí jiya yí, mə bá nyingə zə nwa bí, kə ná bí. Mə bá kə ná bí ná bí bág námá bə kúl má jisə yí. ⁴ Bí mə mpú ntág zhí í kə kúl má zó kə yí.» ⁵ Tómas mú ci na nyə ná: «Cwámba, sá bân nda mpu kúl wó zó kə yí, sá é ka mpu zhí á wu ntudele?» ⁶ Yésus mú ci ná: «Mə wá jisə zhí, mə obúbálé, mə cug. Muud cugé na nkul kə wá Dá kú cingya mádí. ⁷ Í ká bə ná bí mə mpú mə, bí é mpu námá Sónngú waamə. Ná ndéé, tééd kíkídíga, bí mə mpu nya, bí má námá dág nyə.» ⁸ Filíp mú ci ná: «Cwámba, lwóg sá Dá, bímbí dɔɔng í é jəla nə sá.» ⁹ Yésus ná: «O Filíp! Wo afwóyɛ mpu mə? Bímbí shwá mə ji ga? Muud má dág mə yé, má dág Dá. Nácé ji wó nyingə ci ná mə lwóg bí Dá yí? ¹⁰ Ye wo angé nə *magulə nə mə ji Dá dí cwú, Dá njúl mádí cwú? Lésú wəsh má ngó lás nə bí yí, mə angé nə ci tɔɔ ciyá nə lúu wám. Dá muud njúl mádí cwú wó ngó sá misóólúgú myé. ¹¹ Maguləgá nə mə jisə Dá dí cwú, Dá njúl mádí cwú. Nywágá námá ka magulə nə dágulə misóólúgú má ngó sá myá. ¹² Búbálé, mə jaaw bí ná, muud mə búgúlá mə yé, a bá námá sá misóólúgú má ngó sá myá; a bá námá sá myɔɔng mí búl nyingə ntɔ myá. A bá sá myo nácé mə zó kə wó Dá. ¹³ Sá jêsh bí mə bá gwaámə nə jíná dām yí, mə bá sá gwo; ntó, Mwán mú bá sá nə Sónngú nwa gú. ¹⁴ Bí má ká gwaámə *[mə] gúl sá nə jíná dām, mə sá gwo.

Yésus má kaag ómpwín Nkénkɛ Shíshim

¹⁵ «Bí má ká cɛl mə, bí e wá mílúú mácéɛ mām dí, ¹⁶ mɛɛ ka bá jəgula nə Dá. A bá nti bí ngwól múúú mə bá zə du bándulə bí yé, binón nyàn zə bá ji kandugə kandugə. ¹⁷ Nyàn wə

Shíshim obúbálé; Shíshim búúú o shí ga bwá cugé na nkul lág yí. Bwá cugé na nkul lág nyə nácé bwá angé na dág nyə, bwá ámpúyɛ námá nyə. Bí bân bí mə mpú nya, nácé binón wá búsá, a bá námá nwa jiya bídí. ¹⁸ Mə abúlé lágə bí bwán ónyulú, mə bá nyingə zə bídí. ¹⁹ Í má lág búbaalé fwála, buud bwá á nyingəyɛ ná dág mə. Bí bân bí mə bá dág mə mə ngó cugə, bí ka ntág bá cugə. ²⁰ Jwów dɔɔngú, bí má bá mpu ná mə ji Sónngú waam dí cwú, bí njúl mádí cwú, mə námá bídí cwú. ²¹ Nki muud mə gwág isá byêsh má ngó ci ná í bág yí, a bɛ byo, muud wɔɔng má cɛl mə. Í njúl ntág ná, muud mə cɛl mə yé, Dá nyə é cɛl nyə, mə mú námá cɛl nyə, mə sá nə a mpúg mə.»

²² Yúda, kú bə Yúdas Iskariyót, mú ci na nyə ná: «Cwámba, wo sá nə sá mpúg wo, kú sá nə buud o shí ga bwá mpúg wo, ntó nyɛ wá ntudɛl?» ²³ Yésus mú bɛsa ná: «Múúú mə ká cɛl mə, nyə e sá sá má ngó ci yí, Dá mú bá cɛl nyə; ná ndéé, sá bá zə nyádí zə ji jiya. ²⁴ Muud nyə acéélə mə yé, nyə á bayé nə mɛgwág nə lésú wám. Í njúl nə lésú bí ngó gwág mə ngó lás ní í angé nə zhu mádí, í ngə zhu wá Dá muud nyə á nti mə yé. ²⁵ Mə á du jaaw bí isá ini sónnɛ bí sá njúl ná. ²⁶ Nji, muud mə bá du zə bándulə bí yé, Nkénkɛ Shíshim Dá mə bá nti bí jíná dáamud yé, a bá jíguli bí isá byêsh, a du sá ná bí dág téduga isá byêsh mə á jaaw bí yí. ²⁷ Mə lágə bí nə mətala, mə yá bí mətala mām. Mə ayáyɛ bí mwo nda búúú o shí ga bwá du yə bí ná. Mitádúgá mí nda bɛɛg búbulə bí mílúúú, kúgá bə nə ifwaas. ²⁸ Bí a shí gwág mə á ci ná bí ná: «Mə é kyey, nji mə bá nyingə zə.» Í mbâm bə ná bí má cɛl mə, kɛ bí má gwág mɛshusug nə mə zə kə wá Dá, nácé Dá mə cɔ mə. ²⁹ Mə bwey ná jaaw bí gwo kídíga, í kú fwo sɛy, shú ná bí bág *búgula ja í bá sɛy yí. ³⁰ Tééd kíkídíga, mə á nyingəyɛ ná ngə bul lésna du yə bí ná, nácé ci á shí ga ngə zə. A cugé yida bə nə tɔɔ zhízhií nə a sá mə sá; ³¹ í yida jii ná buud bwá mpúg nə má cɛl Dá, má du sá isá nji váál Dá nyə á cɛlə nə mə bág du sá yí. Tówágá shé wúgá wá!»

15

Fwámé shug lá kwoolú vinya

¹ «Mə wá jisə fwámé shug lá kwoolú *vinya, Dá jisə mból. ² Lów wəsh í nód mádí í kú nə ibumá yí, a yíl wo. Wɔɔng wəsh í ngó wúma yí, a kwambulə wo shú ná í nyingəg mpu wúma. ³ Bí má bwey ntág bə mífúbán, minjígulá má má jíguli bí myá mí má bwey

13:38 18.27	14:1 14.27	14:3 12.26	14:5 Tómas: 20.24	14:6 Heb 10.20	14:7 8.19	14:9 12.45
14:10 3.35	14:11 5.18, 36; 10.37-38	14:13 15.16; 17.1	*	14:14 Míl mícilyá mí ayág mí cugé na “ma”.		14:15
14.21, 23; 15.10; 1Yn 5.3; 2Yn 6		14:16 7.39; 14.26; 15.26; 16.7, 13; 20.22; 1Yn 3.24; 4.13; Mis 1.4; 2.4				14:17 1Kr 2.10-16
14:19 16.16; 8.14		14:20 5.18	14:21 14.15	14:23 Mbá 3.20	14:24 7.16	14:26 14.16
14:27 16.33; 20.19, 21	14:28 8.14	14:29 13.19	14:30 12.31	14:31 15.10; Mat 26.46	15:1 Ozê 10.1	
Sóm 80.9-12	15:2 Mat 3.10	15:3 13.10	15:4 6.56; 15.7, 10, 16; Rom 11.17-18; 2Kr 3.5; 4.7; 1Yn 2.6, 28; 3.6, 24			

fúb bí. ⁴ Nadagá nà mæ, námá nda mæ mæ nada nà bí ná. Lów líí í cúgé nà ñkul wúma ntúni, í kú bə í nód kug líí. Námá váál ngwúd, bí cúgé nà ñkul bə nà mpumá ñkí bí anádáyé nà mæ yí. ⁵ Mæ wá jísá shug lú kwoolú vinya, bí bāñ milōw. Nyōng mæ nádá nà mæ, mæ ñwa jiya nyádí láméd yé, á bá bə nà ibumá mæñkund mæñkund; bí mæ mpú ná bí cúgé nà ñkul sá sá mæ kú bə. ⁶ Múúd mæ ká bə kú nada nà mæ, bwá bá wusə nyə tóón, á mül bə nda lów kwoolú vinya í áshígé wúma yí. Milōw myōng mí dū shwáás ná ndéé, bwá cwéég myo kul kuda dí, mí kə jigə. ⁷ Bí mæ ká nada nà mæ, iciyá byām ñwa jiya bídí milámád í, bí je gwáám bə sá jēsh bí mæ jii yí, í bə. ⁸ Zhí bí bí nà ñkul sá ná Dā ñwág gúmá yí nyisa ná, bí bág nà ibumá mæñkund mæñkund í, lwágulə ná bí búse *ompwíin báam. ⁹ Mæ mæ céel bí námá nda Dā mæ céel mæ ná; nadagá mádí céelíd. ¹⁰ Bí mæ ká wá mílúu mácéé mām dí, bí nada mádí céelíd, námá nda mæ mæ wá lúu mácéé mæ Dā dí, mæ nada nyádí céelíd ná.

¹¹ «Mæ mæ lās nà bí ntúni nácé mæ jii ná mæshusug mām mæ kálag bídí, bí bág nà mæshusug kú nà nji. ¹² Céé dām wá: Cílagá biméfwó ná biméfwó námá nda mæ céel bí ná. ¹³ Gúl céel í ányíngé ntə jōng jì ná muud mæ keenzh cug jé shú oshwá bə yí. ¹⁴ Bí mæ ká wá mílúu mácéé mām dí, bí búse oshwá bām. ¹⁵ Mæ angé ná ñwa bí ná osól ó céel, sól mæsaal nyə áde mpu sá mása yé ngó sá yí. Mæ ñga ñwa bí ná oshwá bām, mæ á mæ sá ná bí mpúg sá jēsh mæ á gwág nà Sónngú waam yí. ¹⁶ Bí dí bí á féesh mæ; mæ wá mæ á féesh bí, mæ yə bí séy ná bí kág, kə ñga bə nà ibumá, ibumá byōng í jì kanduga. Í ká bə ntó, Dā dū bá yə bí sá jēsh bí mæ bá dū gwáám bə nà jíná dām yí. ¹⁷ Sá mæ ngó cì ná bí sáág yí jì ná bí cílag biméfwó ná biméfwó.»

Zhín a shí ga

¹⁸ «Búúd ó shí ga bwá ká mpíi bí, mpugá ná bwá á fwo námá tééd mpíi mæ. ¹⁹ Bí mbām bə búúd ó shí ga, kí buud ó shí ga bwá mæ céel bí ná bí búse buud bāñ. Ká, bí cúgé búúd ó shí ga, mæ á féesh bí, mæ wá mbéégí mpádúgá binón bwo, gwá wá búúd ó shí ga bwá ngó mpíi bí yí. ²⁰ Bí ó tádúgá lāsú mæ á lās nà bí yí, ná: “Lwaá í áde bwele ntə mása”. Kagá mpu ná ñkí bwá á lwágulə mæ cúwúli, bwá bá námá lwágulə bí cúwúli; ñkí bwá á bə nà mægwág nà lāsú wām, bwá bá námá bə nà mægwág nà lāsú wán. ²¹ Bwá bá dū sá bí isá íni byēsh

nácé bí bələ búúd bām, bāñ bwá ámpúyé ntág muud nyə á nti mæ yé. ²² Mæ á mbām bə kú zə, zə lésa nə bwo, bwá nda bə nə *sám; ká, bwá cúgé nà kəad bwá káádug shú sám wāñ ja gaád yí. ²³ Muud ngó mpíi mæ yé ngó mpíi Sónngú waam. ²⁴ Mæ á mbām bə kú sá mísóólúgú mæ á sá bwádí myá, mísóólúgú múúd nyə abwélé sá myá, bwá nda bə nə sám; ká, bwá á mæ dág mísóólúgú myōnggá, nji bwá ngó mpíi sá, nà mæ nà Sónngú waam. ²⁵ Nji, í ngó bə ntó shú ná sá jísá cilyá bwádí mácéé dí yí í bwámag; jísá cilyá ná: “Bwá á mpíi mæ kú nà sá mæ á sá bwo yí.”

²⁶ «Muud mæ bá dū zə bándalə bí yé mæ bá zə, nyə wá Shíshim óbúbálé mæ Dā. Mæ bá ñwa nyə wá Dā, mæ nti bí. Ja á bá zə yí, á bá zə dū bwiing sá í dúgyá nà mæ yí. ²⁷ Bí, bí mæ bá námá dū bwiing sá í dúgyá nà mæ yí, nácé shé á mæ bə sám bə té mátéédulé.»

16

¹ «Mæ ngó bwey jaaw bí isá íni shú ná bí nda bá biil mabwóbúlánád. ² Mpugá ná bwá bá dū yí bí *mámpáanzé mæ mñjígúlád. Dúl wəla í bá ntág zə bə ná, buud bwá bá dū táduga ná ja nyāñ mæ gwú ngwól á bídí yí, á mæ yə Zembí gúmá fwámé yə. ³ Bwá bá dū sá ntó nácé bwá áshígé mpu Dā, kú námá mpu mæ. ⁴ Nji, mæ ngó bwey jaaw bí isá íni shú ná ja wəla dōng í bá wósó yí, bí ó bá táduga ná mæ á shí jaaw bí.»

Séy Nkénkə Shíshim mæ bá zə dū sèy yí

«Mæ á shígé fwo bwey jaaw bí isá íni mátéédulé nácé sánōñ bí sá á bə ná sám bə. ⁵ Ká ja gaád í, mæ zə kə wá muud nyə á nti mæ yé, tōo muud á bídí sám bə nyə ashílé ntág mæ ná: “Wo kə ngow?” ⁶ Nji, nda mæ ngó jaaw bí isá íni ná, bí mæ shín bul bə nà mæcy milámád. ⁷ Nji, tæem bə ntó, mæ mæ jaaw bí bábálé. Í yida bə bí nà mfií ná mæ kyéyug; mæ ká bə kú kə, muud mæ bá zə dū bándalə bí yé kú zə bídí. Mæ ká yida kə, mæ mú bá nti bí nyə. ⁸ Ja á bá ntág zə yí, á bá zə sá ná buud ó shí ga bwá mpúg iwushí búse ná ndí kóomb á *sám, nə otútəli, nə sémbyé mílású yí. ⁹ Iwushí búse nà ndí kóomb á sám yí bíse ná bwá abúgúláyé mæ. ¹⁰ Bwá nyíngə bə nə iwushí kóomb á otútəli dí; byāñ bíse nácé mæ zə kə wá Dā, bí ányíngəyé ná dág mæ. ¹¹ Bwá ká námá nyíngə bə nə iwushí kóomb á sémbyé mílású; bíse nácé Zembí mæ bwey sám bə Cí á shí ga lāsú yé†.

15:6 Mat 7.19 15:7 15.16 15:8 14.13; 17.1 15:9 13.1; 5.18 15:10 14.15 15:11 16.22, 24; 17.13; 1Yn 1.4 15:12 13.34; 1Yn 4.11 15:13 10.11 15:16 14.13; 15.7; 16.23-24; Mat 18.19; 1Yn 3.22; 5.14-15; Yuá 6.70; 13.18 15:17 13.34 15:18 7.7 15:20 13.16 15:21 16.3 15:22 9.41 15:23 Luk 10.16; Yuá 5.23; 1Yn 2.23 15:24 5.36 15:25 Sôm 69.5; 35.19 15:26 1.15; 5.36; 14.16; 1Yn 5.6-9 15:27 1.14; Mis 1.8; 1Yn 1.2; 4.14 16:2 9.22 16:3 15.21 16:4 13.19 16:5 8.14 16:6 16.22 16:7 14.16 16:8 Mis 24.25 16:9 2.23; 5.38; 6.36, 64; 7.5; 10.26; 12.37 *

16:10 Yésus nyə á ngó céel cì ná: Zembí nyə é lwágulə otútəli bə nə kandulé Mwán yé kwólós dí shú mísám mí búúd, ná ndéé á mú bān ñwa nyə gwów nyádí caangád. 16:11 12.31 † 16:11 Iwushí bíse ná buud ó shí ga bwá amágúláyé ná Zembí mæ bwey sám bə lāsú yé.

¹² «Mə ji ná nə zhwog isá nə mə ngóg nə jaaw bí; nji, bí cugé nə nkul jísəw byo kíkídiga. ¹³Ja Shíshim á obúbálé mə bá zə yí, á bá jaand nə bí ná ndé bí wámbulə obúbálé bēsh. Nyə abúlé du lās isá nə lúu yé, á bá du kala bí isá bwá bá du jaaw nyə yí, á du jaaw bí isá í bá sīy yí. ¹⁴Á bá sá nə mə njwág gúmb, nəcé á bá du lég isá byám á du jaaw bí. ¹⁵Sá jēsh Sónngá waam jí nə ndí yí jísə sá jām, gwá wə mə cí nə á bá jaaw bí isá á bá lég mǎdí yí.»

Macey mə lâm mə bá nyee mǎshusug

¹⁶«Í má lág búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dóg má; búbaalé fwála ká nyingə cǎ, bí mú nyingə dóg má.» ¹⁷Ból *ómpwíin bwá mú ngə cí bwámé nə bwámé ná: «Í gwáméfwó á ngə cǎl cí yí? Á cí ná: «Í má lág búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dóg má; gúl búbaalé fwála kú nyingə cǎ, bí mú nyingə dóg má.» Nyə áma fwo nǎm cí ná: «Mə zə kə wá Dá.» Ntǎ má kǎ ná jí? ¹⁸Bwá ná: «“Búbaalé fwála” ntǎ nye má kǎ ná jí? Sǎ ampúyé sá á ngə cǎl cí yí.» ¹⁹Yésus mǎm mpu ná bwá wǎl cǎl cí jí nyə mǎhíli, á mú ká cí ná bwo ná: «Mə áma cí ná bí ná: «Í má lág búbaalé fwála, bí á nyingəyé ná dóg má; búbaalé fwála ká nyingə cǎ, bí mú nyingə dóg má.» Gwá wə bí ngə sǎ biméfwó nə biméfwó ná bí mə wámbulə yí? ²⁰Búbálé, mə jaaw bí ná, bí mə bá jii máyá, bí tǎdewa, buud ǎ shí ga bǎn bwá ngə zhwimbya. Bí mə bá bə nə macey mə lâm, nji macey mǎng mə bá nyee bí mǎshusug. ²¹Ja mǎdá wǎla lu byéyí í du wóós yí, ngaá á du bə nə macey. Ngaá ja á má byá yí nyə ádé ná tǎduga macey, á yida gwág mǎshusug ná a má byá? ²²Nǎm mbií ngwúd wǎngú, bí búsa nə macey ja gaád; nji, mə bá nyingə dóg bí, bí ká bá bə nə mǎshusug; muud nyə abúlé bwele déég bí mǎn mǎshusug. ²³Ja jwǎw dǎng í bá bə yí, bí abúlé ná nyingə jí mə shíli tǎ gúl sá nə gúl. Búbálé, mə jaaw bí ná, bí má ká gwáámǎ Dá sá nə jínǎ dǎm, á yə bí gwo. ²⁴Wóós nə kíkídiga, bí afwóyé ná gwáámǎ sá nə jínǎ dǎm. Gwáámǎgá, bí é bii, mǎshusug ká bə bí kú nə nji.»

Yésus má ntǎ shí ga

²⁵«Mə má ngə lās ná bí lǎsú ní wēsh ómpwokwoond dí. Nji, dúl wǎla í bá zə bə, wǎla dǎngú, mə abúlé ná du lās ná bí ntǎ, mə bá du jaaw bí isá í dúgyá nə Dá yí ná kpwoó kpwoó. ²⁶Jwǎw dǎngú, bí mə bá gwáámǎ Dá isá nə jínǎ dǎm, mə acíyé nə mə bá jǎgula nə nyə shú dún, mbǎ; ²⁷nyáméfwó má cǎl bí. Á cǎl bí nəcé bí á cǎl mə, bí magulə nə má á wú wə Zembí. ²⁸Mə á wú wə Dá, mə zə

wa shí mǎshwun; ja gaád í, mə zə wú wa shí mǎshwun kə wá Dá.»

²⁹*Ómpwíin bē bwá mú cí nə nyə ná: «Wo má dóg í, wo mú ngə lās ja gaád nə kpwoó kpwoó, kú ná nyingə bə ómpwokwoond dí. ³⁰Sá má mpu ja gaád nə wē mə mpú sá jēsh, ná í ajíyé ná muud shílag wo shíli. Gwá wə sǎ má ká magulə nə wo á wú wə Zembí yí.» ³¹Yésus mú bǎsa nə bwo ná: «Bí má ká tǎm magulə ja gaád é? ³²Dugá, dúl wǎla í bá zə bə, í má bwey nǎmǎ bə, wǎla á ná bí é cǎma, muud yēsh ká jé kǎómb, bí lúgə mə mǎmǎfwó. Nji, mə cugé mǎmǎfwó, sá Dá wə búás. ³³Mə ngə bwey jaaw bí isá íni shú ná bí bǎg nə mǎtǎla mǎdí kwonǎd. Shí ga í bá lwǎgulə bí *incwaw í ntǎg; nji bí ó lwóyá ínkǎn, mē mə ntǎ *mǎngkul má shí ga.»

17

Majǎgula mə Yésus

¹Ja Yésus nyə á shín lās ntǎni yí, nyə bǎn mpwoombú dóg gwǎw á mú cí ná: «Ye Dá, wǎla mə wóós. Sǎg nə Mwǎn woó njwág gúmb shú ná Mwǎn woó kǎg nǎmǎ yə wo gúmb. ²Á njwág gúmb shú ná a yǎg buud bēsh wo á yə nyə wǎ cug á kandugə kandugə, nda wo á yə nyə nkul ná a jwúg ná buud bēsh ná. ³Cug á kandugə kandugə jǎng jísə ná muud mpúg wo, fwámé Zembí ngwúd nə ngwúd jísə yé, ká nǎmǎ mpu Yésus-Krist muud wo á nti yé. ⁴Mə má sá ná wo njwág gúmb shí gaád, mə má casulə ísəy wo á cí ná má sǎag yí. ⁵Dá, mə á bwey du bə nə gúmb wódí koogá, shí nə gwǎw nda fwo bə; sǎg ja gaád nə mə nyingəg bə nə gúmb jǎng wódí koogá.

⁶«Buud wo á fǎsh yə mə mpǎdúgá buud ǎ shí ga wá, mə á má sá ná bwá mpúg sá wó jísə yí. Bwá á bə buud bwó, wo á ká yə mə bwo, bwá mú gúmal lǎsú wó. ⁷Bwá má mpu ja gaád ná sá jēsh wo á yə má yí í á wú wódí, ⁸nǎcé iciyá wo á yə má yí, má á yə bwo byo. Bwá á má bii byo, bwá á má mpu fwámé mpu ná mə á wú wódí, bwá á má ntǎg magulə nə wo á nti má. ⁹Mə ngə jǎgula shú dǎn, kú bá shú búúú ǎ shí ga; mə ngə jǎgula shú búúú wo á yə mə wá, nəcé búsa buud bwó. ¹⁰Sá jēsh má jí nə ndí yí jísə sǎ gwó, jǎng jēsh wó jí nə ndí yí jísə sá jām. Buud wo á yə mə wá bwá á má sá ná mə njwág gúmb. ¹¹Mə ányingəyé ná bə wa shí, mə ngə zə nún wódí, nji bǎn búsa ná wa shí. Dá, wo muud wó ádé seengya nə mǎbǎw yé, baagulǎg bwo nə nkul nyísá wódí jínǎ dí yí, nkul wo á yə má yí. Baagulǎg bwo ntǎ, bwá bǎg sá ngwúd nǎmǎ nda mə nə wo, shwá búás sá ngwúd ná. ¹²Ja sǎnǎn sǎ á bə yí, mə á ngə baagulə bwo nə nkul nyísá wódí jínǎ dí yí; mə

16:13 14.16; 15.26; Mis 16.6-10; 1Yn 2.27

16:14 17.1

16:15 17.10

16:16 14.19

16:22 15.11

16:23

15.16 **16:25** Mat 13.34

16:28 8.14

16:32 Zak 13.7; Mat 26.31, 56

16:33 7.7; 14.27; 1Yn 5.4

17:1 2.4;

11.4; 12.16, 23, 41; 13.31-32; 14.13; 15.8; 16.14; 17.10, 22, 24

17:2 3.35; 5.24; Mat 28.18

17:3 1Yn 5.20

17:4 4.34

17:5 1.1-2; 8.58; 17.24

17:6 17.26

17:10 15.8

17:11 6.39; 13.18 bwá bǎg sá ngwúd; 10.30; 17.21-23; Gal 3.28

á du baagasə bwo ná ndeé, tɔɔ ngwúɗ nyə á shígé jimb, susaalé námá nji nyɔɔng nyə á bə ná á bá jimb yé. Ntɔ, sá jí mícilyád yí í á má bwəma. ¹³ Mə ngə zə wódí ja gaád; mə ngə ná lás lésú ga mə njúl wa shí shú ná məshusug mām mə kálag bwádí kú ná nji. ¹⁴ Mə á yə bwo iciyá byò, buud ɔ shí ga bwá mú ntág mpii bwo; bwá mpii bwo nacé báá bwá cúgé búúɗ ɔ shí ga, námá nda mə cúgé múúɗ a shí ga ná. ¹⁵ Mə aciýé ná wo yílúg bwo shí gaád, mbô. Má yida ci ná wo bááguləg bwo, Mbáwúlú múúɗ nda sá bwo sá. ¹⁶ Bwá cúgé búúɗ ɔ shí ga, námá nda mə cúgé muud a shí ga ná. ¹⁷ Ság ná bwá ngəg ná bə obábálé bwò, bwá ka ngə béégya nə məbôw; kéél dwò dúsə obábálé. ¹⁸ Wo á nti mə shí gaád, mə zə námá kənd bwo shí gaád. ¹⁹ Mə tál māméfwò jām cé shú ná obábálé bwá sáág ná bwá béégyág nə məbôw.

²⁰ «Mə angé ná bul jəgula nji shú dán. Má jəgula námá shú búúɗ bəsh bwá bá *búgula mə nacé lán wáy wá. ²¹ Má jəgula ná wo ná bəsh bwá bág sá ngwúɗ. Dá, wo jí mádí cwú, mə njúl wódí cwú*. Námá nda shwá búsé ntó ná, mə jəgula nə wo ná bwá bág námá shwá dí cwú, buud ɔ shí ga bwá máguləg ná wo á nti má. ²² Mə á má yə bwo milwanó wo á yə mə myá, ná bwá bág sá ngwúɗ námá nda shwá búsé sá ngwúɗ ná, ²³ í bág ná, mə njúl bwádí cwú, wo njúl mádí cwú, bwá mú bə sá ngwúɗú váál í jála yí, buud bwá mú mpu ná wo á nti mə, wó cɛl ntág námá bwo nda wó cɛl mə ná. ²⁴ Dá, mə jí ná kúl mə jísé yí, sənŋ buud wo á yə mə wá sá bág, bwá bényug milwanó wo á yə mə myá. Wo á yə mə myo nacé wo á bwey cɛl mə wo nda fwo fwə shí ná gwów. ²⁵ Dá, wo muud jí tətálí yé, buud ɔ shí ga bwá ámpúyé wo, mɛɛ mə mpú wo, buud wo á yə mə óga bwá á mə mpu ná wo á nti mə. ²⁶ Mə á má sá ná bwá mpúg sá wó jísé yí, mə é nyiŋgə námá ngə sá, shú ná váál cɛlí wó cɛl mə yí í bág bwádí ícug dí, mə njúl bwádí ícugud.»

18

Bwá zə bii Yésus

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Ja Yésus nyə á shín ci ntúni yí, nyə á kyey, bənŋŋ *ompwíín bə bwá mú ntə Kédron, kə fanjwíny; gúl fambá í á du bə nŋŋ, bənŋŋ ompwíín bə bwá á du bwey kə cínŋŋ. ² Na jí ná, Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, nyə á bwey du mpu kúkúl jɔɔngú, nacé Yésus nyə á kə du sɛɛngya nə ompwíín bə wu ija ija. ³ Milúluŋ myá ofada bənŋŋ *Ofarizɛŋ bwá

á ka kənd kína ózimbi nə ifulish ná bwá kág bii Yésus. Bwá á ka nwa imɔɔs nə malámba nə məkwoɔ mə dósomb. Yúdas mú nwa bwo, bənŋŋ bwá mú kə fambá jɔɔngú. ⁴ Yésus nyə á ngə bwey mpu sá í zə bə nə nyə yí; a mú ka shísh bwádí, kə jí bwo ná: «Bí ngə sɔ zə?» ⁵ Bwá ná: «Sá ngə sɔ Yésus á Nazarét.» Nyə nə bwo ná: «Mə wá éga». Yúdas, muud nyə á kusha nə nyə yé, bənŋŋ buud óni bwá njúl sámáb. ⁶ Í á ka bə, Yésus ká námá ci nə bwo ná: «Mə wá éga», seegya nji bwá mú ngə cúculə nə mikwoŋ ná ndeé kə ngə búla shí. ⁷ Yésus mú nyiŋgə jí bwo ná: «Bí ngə sɔ zə?» Bwá ná: «Sá ngə sɔ Yésus á Nazarét.» ⁸ Yésus mú ci nə bwo ná: «Mə shí ci ná: “Mə wá éga”. Nkí mə wá bí ngə sɔ yé, bídúgá búga, báá bwá kág.» ⁹ Yésus nyə á ci ntó shú ná ciyá nyə á fwo bwey ci yí í bwámag; nyə á fwo bwey ci ná: «Buud wo á yə mə wá, mə á shígé jimbál tɔɔ ngwúɗ.» ¹⁰ Nə ndeé, Shímun Pyêr nyə á bə nə kafwele. A mú wéem gwo, taad ngwól sɔl mäsáal mə Ajaláci á ofada, í mú sámá nyə lwá á mbwá mənɔwúm. Sɔl mäsáal wɔɔng nyə á bə nə jíná ná Málkus. ¹¹ Nji, Yésus mú ci nə Pyêr ná: «Fɛɛnúg kafwele gwó kúl í du jí yí. Ye mə bág kú ngul bálá Dá mə yə mə yí?» ¹² Nə ndeé, nə kína ózimbi, nə tówe shwóg wáy, nə ifulish í *Oyúden bwá mú bii Yésus, wólə nyə mənəkəda.

Bwá kə ná Yésus wá Hána

(Mat 26.57-58; Mak 14.53-54; Luk 22.54)

¹³ Bwá mú tééd fwo kə nə nyə wá Hána, cíi mə Kayíf muud nyə á bə Ajaláci á ofada mbú wɔɔng dí yé. ¹⁴ Kayíf wɔɔng wá nyə á ci nə *Oyúden ná í yida bə nə mfíí ná muud ngwúɗ yág shú kúl búúɗ jəsh ncindí yé.

Pyêr mə kúlyá Yésus

(Mat 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Shímun Pyêr bá ngwól *mpwíín bwá á ngə bə Yésus kúl bwá á ngə kə nə nyə yí. Kálə wós Ajaláci á ofada dí njów, mpwíín éne nywáá bənŋŋ Yésus bwá mú nyíi, nacé Ajaláci á ofada nyə á du mpu mpwíín wɔɔng. ¹⁶ Pyêr nyə nyə a lúg tóŋŋ, kúná-kúnə ná mpumbé. Mpwíín Ajaláci á ofada nyə á du mpu éne mú zə tóŋŋ, zə lésə nə mudá nyə á du baagulé mpumbé yé ná ndeé nyiŋgal Pyêr cwú. ¹⁷ Mudá nyə á du baagulé mpumbé yé mú ci nə Pyêr ná: «Ŋgaá wo jí námá mpwíín mə múúɗ éne.» Pyêr ná: «Kú bə mē! Mə cugé mpwíín yé.» ¹⁸ Osól ɔ mäsáal bənŋŋ ifulish bwá á bə bwá má jida kuda máág, ka ngə gwáalə, nacé yŋŋ. Pyêr nyə á ka námá ngə gwáalə kuda cínŋŋ bwádí.

17:13 15.11	17:14 7.7; 8.23	17:15 Mat 6.13; 2Te 3.3; 1Yn 5.18	17:18 20.21	17:21 5.18; 17.11	* 17:21
Váál á ná, nkí muud mə nyíi mə nyúúluɗ, a kwey wo; nkí a nyíi wo nyúúluɗ, a kwey ma.				17:24 12.26; 17.5	17:25
1.9-10; 8.55; Mat 11.25-27	17:26 17.6	18:1 Mat 26.36	18:2 12.4; Luk 21.37; 22.39	18:3 7.32, 45	18:9
6.39	18:10 Luk 22.36, 38	18:11 Mat 20.22; 26.39	18:13 18.24; Luk 3.2	18:14 11.49-50	18:15 Mat 26.28
18:17 18.25					

Ajaláci á ofada mā shílá Yésus mishílí
(Mat 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71)

¹⁹ Ajaláci á ofada mú ngə shíla Yésus mishílí mí dáyá ná *ompwíin bē ná minjígulá nyə á du jíguli myá. ²⁰ Yésus mú bəsa ná nyə ná: «Mə á du lás ná buud bēsh ná kpwoó-kpwoó, mə á du yə buud minjígulá ja jēsh *mámpáánzə mə minjígulád ná *Lun mə Zembí dí, kúl *Oyúden bēsh bwə á du seengya yí, mə a shígé du lás máshwoó məshwoó. ²¹ Nacé jí wó zə ngə jí mə mishílí yí? Shílág búúd bwə á du gwág mə wá sá mə á du lás yí, bwə mpú sá mə á du cí yí.» ²² Ja gúl fulish mə gwág Yésus mə bəsa ntáni yí, a mə tí Yésus bóónz, a bām ná nyə ná: «Wo bəsa ná Ajaláci á ofada ntáni?» ²³ Yésus mú bəsa ná: «ŋkí mə áma jag lás íí, lwóg sá mə áma jag cí yí. Ká, ŋkí mə áma mpu lás íí, nacé jí wó yíd mə yí?» ²⁴ Hána mú cí ná bwə kág ná Yésus wə Kayíf, bwə mú kə ná nyə, a njúl mánkədad.

Pyēr mə kwo kálya Yésus
(Mat 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Na nyə á bə, Shímun Pyēr ngə gwáala kuda. Bwə mú cí ná nyə ná: «Ŋgaá wo jí námə *mpwíin yé?» Pyēr mú kálya nyə, nyə ná: «Kú bə mē! Mə cugé mpwíin yé.» ²⁶ Ngwól səl mäsáal mə Ajaláci á ofada, a njúl ná byél ná muud Pyēr nyə áma sámb lwə yé, mú máala nyə ná: «Ŋgaá mə shí dóg bíná nūŋ fambə?» ²⁷ Pyēr mú námə nyingə kálya nyə, ngwúm kúwó í wə kwáag ntág.

Bwə kə ná Yésus wə Pilát
(Mat 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Ná ndéé, bwə mú wú ná Yésus wə Kayíf, kə ná nyə lun mə ngwáməna. Í á bə mán í mə ngə lám. Njì, bwə áshígé nyíi lun, ná bwə á bá lweegushi ícug ná ndéé bwə kú ná ná zhií bwə də *Páska. ²⁹ Pilát mú wú lun kə kwey bwo tóón, nyə ná bwo ná: «Bí ngə cí ná muud éga nyə áma sá jí?» ³⁰ Bwə mú bəsa ná nyə ná: «Sə áma zə yə wo nyə ntáni ntó a kú sá sá?» ³¹ Pilát mú cí ná bwo ná: «Ŋwagá nyə, biméfwó bí kóg sámb nyə lésú váál mácəḗ mán mə ngə cí yí.» *Oyúden ná: «Məcəḗ mäsú mə ángé ná yə sə ŋkul ná sə gwúg muud.» ³² Ciyá ní í mú bwəma ná lwóla Yésus nyə á bwey lwágula váál shwiy á jalá ná bá yə yí.

³³ Pilát mú nyingə nyíi lun. A mú jów Yésus, jí nyə ná: «Ye wo jisə Njwú Oyúden?» ³⁴ Yésus mú bəsa ná: «Ye wo ngə cí ntáni ná lúu wó, ye bóól búúd bwə áma jaaw wo ntó shú dām?» ³⁵ Pilát mú bəsa ná nyə ná: «Ye mə jí mwá Yúden? Ləəm wó ná mílúluú myá ofada mí

áma zə ná wo zə yə mə; wo áma sá ná bwo jí?» ³⁶ Yésus mú bəsa ná: «Ijwúga byám í cúgé yá shí ga; í mbəm bə ntó, kí buud bām bwə mə zə lúmbálíd, zə kaambula ná Oyúden ná bwə nda bíi mə. Ká, ijwúga byám í cúgé yá wa.» ³⁷ Pilát mú cí ná nyə ná: «Ntó jí ná wo jí Njwú-buud í?» Yésus ná: «Wo mə cí, mə jí Njwú-buud. Nkí mə á zə byél shí gaád íí, í á bə shú ŋkúmba sá: ná mə zág lwágula búúd sá bwə jów ná obábálé yí. Buud bēsh básá búúd wá obábálé wá bwə du gwágula sá mə cí yí.» ³⁸ Pilát mú jí ná: «Jí jí ná obábálé yí?»

Bwə sámb ná Yésus yág
(Mat 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25)

Njì nyə á cí ntáni yí, a mú nyingə wú lun cúwo tóón, kə cí ná Oyúden ná: «Mə mə adagé ná múúd éga mə sá gúl sá məbəḗ bí mə jí nyə shwiy ná ndí yí. ³⁹ Njì, í du bwey bə ná mə dóg bíd bí mbwug ngwúd fwála lu Páska; ná ndéé, ye bí mə jí ná mə bídúg bí Njwú *Oyúden?» ⁴⁰ Bēsh bwə mú nyingə kím ná: «Mbó! Kú bə nyə! Yidagú bíd sə Barábas!» Barábas éne nyə njúl zhiilungaana.

19

¹ Ná ndéé, Pilát mú kə, kə sá ná bwə fyámúság Yésus milwón. ² Ozimbí bwə mú ŋwa isá yá məgwaagulá, bwə lwə *túm gúms ná ndéé jí Yésus lúud; bwə mú námə bweéd nyə káándə ící atití. ³ Bwə mú du shish nyádi du zə cí ná: «Yé Njwú Oyúden, sə ngə báag ná wo; bwə mú ngə nyífa nyə mampóónz. ⁴ Pilát mú nyingə wú lun, cúwo tóón kə cí ná Oyúden ná: «Mə zə sá ná bwə zág yə bí nyə; njì mpugá ná mə adagé ŋkúmba sá á mə sá yí.» ⁵ Bwə mú zə ná Yésus tóón a njúl ná tím gúms á məgwaagulá ná káándə ící atití. Pilát ná bwo ná: «Dugá, muud wə éga.» ⁶ Dugála mílúluú myá ofada bəónŋ ifulish bwə á dóg Yésus yí, bwə á zə jí kímála ná: «Bwambulag nyə kwolós dí, bwambulag nyə kwolós dí.» Pilát mú cí ná bwo ná: «Ŋwagá nyə, biméfwó bí bwambulag nyə kwolós dí, məcə mə adagé ŋkúmba sá á mə sá yí.»

⁷ Oyúden bwə mú fēl ná: «Sə básə ná dúl cəḗ, dwó wə í ngə cí ná á jalá ná yə, nacé a ngə jaaw nyúúl ná a jí Mwán mə Zembí.» ⁸ Ja Pilát nyə a gwág ntó yí, nyə á bul nyingə gwág íkukwende. ⁹ A mú nyingə kə lun kə cí ná Yésus ná: «Wo á zhu ngow?» Yésus kú bəsa. ¹⁰ Pilát ntág ná nyə ná: «Wó yida ban ná wo ayaláné mə? Wo ampúyé ná mə jí ná ŋkul mə bíd wo, mə jí námə ná ŋkul mə sá ná bwə bwambulag wo kwolós dí?» ¹¹ Yésus mú bəsa ná nyə ná: «Í mbəm bə Zembí kú yə wo ŋkul nyəŋgá, wo

kú sá mæ sã. Gwá wá jí ná, muud nyá áma zə nə mæ wódi yé má jág bul byaagula.» ¹² Tééd fwála ni dí, Pilát nyá á ngə sɔ zhíí ná a bíd Yésus, Oyúden bwá mú ngə kím ná: «Wó ká bíd nyá, sá mpu ná wə cugé shwá mæ *Káázel. Nacé muud yēsh mæ nyá ícɪ ná bud yé má lwágula ná a jí zhízhíj mæ Káázel.»

¹³ Nji Pilát nyá gwág ntáni yí, nyá a cúwo nə Yésus tóón, a mú kə jí jiya nyá á dɔ cígál mílāsú yí, kúl bwá á dɔ jɔw nə Mbaadá á məkwoógú məkwoógú yí, heburə dí ná Gabáta. ¹⁴ Na í á bə í njúl jwów bwá dú kwəməsa *Páska yí, jwów í mú ngəɛ tɔlóg dí. Pilát mú ci nə Oyúden ná: «Dugá Njwú-buud wán.» ¹⁵ Bwá mú ngə kím ná: «Nji shwiy, nji shwiy. Bwambulag nyá kwolósud.» Pilát ná: «Mə bwámbulag Njwú-buud wán kwolós dí?» Milúlúú myá ofada mí mú bəsa ná: «Sá búsə nə Njwú-buud nji Káázel.» ¹⁶ A mú ka yə bwo Yésus ná bwá kág bwambulə nyá kwolós dí.

Bwá bwambulə Yésus kwolós dí

(Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Luk 23.26-43)

Bwá mú ka bii Yésus, kyey nə nyá. ¹⁷ Nyáméfwó mú ngə nkény kwolós jé, ngə wú ngwála, ngə kə kúl bwá jów ná «Kúl á bwundú lúu» yí, heburə dí ná «Golgota.» ¹⁸ Bwá mú kə bwambulə nyá kwolós dí wu, bənəŋ bósł búúd obá, nyíga jé kwolós dí ká, nyíga jé dí ká, Yésus jéd tútám. ¹⁹ Pilát nyá á ka cílə búbósłmbúd bwá kə bwambulə Yésus dí lúú kwolós dí ná: «Yésus á Nazarət, Njwú *Oyúden.» ²⁰ Ncúlyá Oyúden bwá á lɔ búbósłmbú jəŋg, nacé kúl bwá á bwambulə Yésus kwolós dí yí í á bə kúnə-kúnə nə ngwála, cílyá í á bə ntág heburə dí, nə laté dí, nə gurək dí. ²¹ Milúlúú myá ofada ó Oyúden mí mú ci nə Pilát ná: «Kú bəɛ cílə ná: “Njwú Oyúden”. Yídagú cílə ná: “Muud éga nyá á ci ná a jí Njwú Oyúden.”» ²² Pilát mú ci nə bwo ná: «Sá má má cílə yí, gwá wá má má cílə yí.»

²³ Ja ózimbi bwá á shín bwambulə Yésus kwolós dí yí, bwá á ka nyá mikáándə myé bwá kaaw mənkwə mənɔ, muud nyé nkəw, muud nyé. Í mú ka lág wáma jé á cwú. Jāŋ í á bə síyá ncindí, wú gwów wósł shí kú nə leedyá. ²⁴ Ozimbi bwá mú ka ci bwámé nə bwámé ná: «Shé kúga nyaa, shé yídág jwɔ bya, dág múúd nyá é nyá yé». Í mú síy nda gúl kúkúl micilyá mí Kálad Zembí í ngə ci ná, ná: «Bwá á kawula mikáándə myám nji, bwá á jwɔ bya shú mbwéédí wám. Ntáni wá ózimbi bwá á sá yé.

²⁵ Í á bə, nyəŋgú yé bá mínyəŋə bwá təl nyá kúnə-kúnə nə kwolós, nə Mariya mudá má Klópas, nə Mariya á Magudála. ²⁶ Yésus mú dág nyóŋgú, *mpwíín Yésus nyá á dɔ cɛl

yé təl nyá kúnə-kúnə. A mú ci nə nyəŋgú ná: «Dugá Muda, mwán woó wá éga.» ²⁷ A mú námə ci nə mpwíín ná: «Dugá nyəŋgú woó.» Tééd wala ní dí, mpwíín wəŋg mú nyá nyóŋgú mæ Yésus, kə jíl nyádí.

Shwiy mæ Yésus

(Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Ja í má shín bə ntáni yí, Yésus ngə mpu ná isá byēsh í má shín cishuli, nyá á ka ci ná: «Mə ngə gwág shwáásúlə minə; cíyá jəŋg í mú sá ná sá í á bə cílyá Kálad Zembí dí yí í bwámag váál í jála yí. ²⁹ Nyúl mpíí í á bə í təl nə málwag mæ ábbyenzhá; bwá mú nyá eponzh, juwo cíŋəŋg málwag mæ ábbyenzhá dí, ka fɛn mbúmbwá *ízop dí. Bwá mú ka kənd gwo kə dásulə nyá. ³⁰ Nji Yésus nyá á ywó málwag mæ ábbyenzhá mání yí, nyá ná: «Súsúsá jəsh í má bə.» A mú jweeg lúu, a mú nyíng kənd *jím jé wá Zembí.

Məcii nə məjúwó

³¹ Na nyá á bə, í njúl jwów bwá dú kwəməsa Sábaad yí. *Oyúden bwá áshígé ka cɛl ná mimbimbə mí jíg íkwolós dí kə wósł jwów lú Sábaad. Í á ngə ntág bə ná nyāŋ Sábaad nyá é cɔ bósłágú bəsh *. Nə ndéé, bwá á ka kə jí Pilát ná a yág bwo nkul ná bwá búgág buud óni makuú, ka yíl bwo íkwolós dí. ³² Ozimbi bwá mú kə, kə búgə áshúshwóógú makuú, búgə námə ábɛ. ³³ Ja bwá á kə wósł wá Yésus yí, bwá mú kwey ná a má bwey yə, bwá nda ntág búgə nyá makuú. ³⁴ Ngwól zimbi mú yida nyá kwɔɔ, juwo nyá ntág lú mwɔ dí, məjúwó nə məcii má ó jóg ntág. ³⁵ Muud ngə bwiíng isá íni yé nyá a dág byo nə mísh mé. Bwiíngúlə á ngə bwiíng yí wúsə nda óbábálé bwá ngə magulə ná; a mpú ná a ngə bwiíng sá jisə búbálé yí. A ngə bwiíng gwo shú ná bí búgúlág námə. ³⁶ Í á síy ntáni ná sá jí cílyá Kálad Zembí dí yí í bwámag, ná: «Təɔ yasá jé ngwúd nə ngwúd í áshígé bwéle búg.» ³⁷ Í nyíngə námə bə cílyá Kálad Zembí dí ná: «Bwá bá dág múúd bwá á cúwal nyúlú yé.»

Bwá kə dɔl Yésus

(Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Ngwól múúd nyá á dɔ bə Arimaté ná Yóseb, nyá á dɔ bə *mpwíín mæ Yésus shwoód a dágú fúnda *Oyúden. Ja ózimbi bwá á shín kə búgə buud ó íkwolós makuú bwá juwo Yésus kwɔɔ ntág lú mwɔ dí yí, Yóseb nyá á ka wá Pilát ná Pilát yág nyá wada ná a kág yíl mbimbə mæ Yésus kwolós dí. Pilát mú magulə. Yóseb mú kə nyá mbimbə mæ Yésus. ³⁹ Nikodēm muud nyá á fwo kə wá Yésus gúl bulú dí yé mú námə zə, a mbíd bíl íkáá í

labínda bwá á du jôw ná aloês† yí fulá ná mîr†. Fulá wœŋg wêsh í á jee bæ okílo mœwûm málól. ⁴⁰ Yôseb bá Nikodêm bwá á ka nwa mbimbæ mæ Yésus, bwá fulá wo ná obándashi, wá olábínda, váál Oyúden bwá dú sá ja bwá dúl mbimbæ yí. ⁴¹ Gúl fambá í á du bæ nûn kúl Yésus nyæ á bæ kwolós dí yí, nyúl shwôŋ njúl cínœŋgú gúgwáan, bwá kú fwo bwele dúl múúd cwú. ⁴² Nda jwów dœŋg í á bæ jwów bwá dú kwæmæsa Sábaad yí ná, bwá á shwal wá mbimbæ mæ Yésus shwon nyœœŋgúd næcé í á bæ kúná-kúná.

20

Ompwíin bwá ká dæg shwon

(Mat 28.1-10; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Jwów shwénde má dú tééd yí, ná námá yídúgú yídúgú, Mariya á Magudála nyæ á ká shwon dí. A mú ká kwey kwóógú kú ná nyingæ bæ kúl í á ngæ juwal shwon yí. ² A mú ká ná kúl wá Shímun Pyêr bá nyœœŋg *mpwíin Yésus nyæ á du cœl yé. A mú ká jaaw ná: «Bwá má yíl Cwámba shwóŋud, sá ámpúyé kúl bwá má kænd nyæ yí.» ³ Pyêr mú cúwo tóón, ngwól mpwíin cúwo námá, bwá mú ká kúl bwá á dúl Yésus yí. ⁴ Bêsh obá bwá á ngæ ká ná mikúlá, nji, ngwól nyæ á ngæ bul ju cý Pyêr, a mú ká tééd kumæ shwon dí. ⁵ A mú bœŋlæ, a mú dæg nji obándashi bwá á dúl Yésus ná ndí wá bwá mbwúgú. Nji nyæ á shigé nyí shwon dí cwú. ⁶ Shímun Pyêr nyæ á ngæ bœŋ, a mú zœ wós jé ja, a nyí shwóŋud. A mú du dæg obándashi bwá á bæ bwá mbwúgú cínœŋg wá. ⁷ A mú námá du dæg kúl káándá bwá á wólæ mbimbæ lúu ná ndí yí, jân í á shigé bæ kúl obándashi bwá á bæ yí, í á bæ yé fulá, í mbwúg jé kóómb. ⁸ Na, ngwól mpwíin, nyœœŋg nyæ á tééd wós yé, mú ká zœ nyí shwóŋud, a mú dæg, a mú *magulæ. ⁹ Í á bæ næcé bwá áshigé fwo mpu wámbulæ sá í á bæ mícilyád yí, ná Yésus má jalá ná bá gwûm. ¹⁰ Ja ômpwíin bwá á shín dæg ntáni yí, bwá á ka nyingæ ká bwádí.

Mariya á Magudála mæ dæg Yésus

(Mak 16.9-11)

¹¹ Mariya nyæ á lág tóón, shwon dí kúná-kúná á ngæ jii. Nyæ á ka námá ká bœŋlæ shwon a ngæ jii. ¹² A mú dæg wéngæles obá ná mikáándá mí áfufumbá bwá njúl kúl mbimbæ má Yésus í á bæ í mbwúg yí, nyíga ngœ kóómb lúu, nyíga ngœ kóómb mækuú. ¹³ Wéngæles bwá mú jii nyæ ná: «Amuda, jí wó ngæ jii yí?» Nyæ ná bwo ná: «Bwá má yíl Cwámba waamá wa, má ámpúyé kúl bwá má kænd nyæ yí.» ¹⁴ A ngæ ná lás ntáni, a mú yid, a dæg ntág Yésus tál, nji á kú mpu ná jisæ nyæ. ¹⁵ Yésus mú ci

næ nyæ ná: «Amuda, jí wó ngæ jii yí? Wo ngæ sô zœ?» Mariya mú téduga ná muud má du sœy cínœŋgú fambá wá ngæ jii nyæ ntáni éne. A mú ci ná nyæ ná: «Cwámba, ŋkí wo wá wo ámæ yíl nyæ, jaawug mæ kúl wo ámæ ká kænd nyæ yí, má ká nwa nyæ.» ¹⁶ Yésus mú jôw nyæ ná jíná dé ná: «Mariya.» A mú yid wá Yésus ci ná nyæ hebærá dí ná: «Rabûni», ntó má ká ná «Yíguli.» ¹⁷ Yésus mú ci ná nyæ ná: «Kú kúnnya ná má, næcé má afwóyé bád ká wá Sónŋgú waamâ. Yidagú ká jaaw ómínyœŋgú bâm ná má zô bád ká wá Sónŋgú waamâ jisá námá Sónŋgú wán yé, wá Zembí waamâ jisá námá Zembí wán yé.» ¹⁸ Mariya á Magudála mûsæ ká jaaw *ômpwíin ná: «Mæ ámæ dæg Cwámba», a mú ntág jaaw bwo nda Cwámba nyæ ámæ ci ná.

Ompwíin bwá dæg Yésus

(Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-

49)

¹⁹ Námá mpwó-kugú á jwów ngwúd ná ngwúd ní, jwów shwénde má du tééd yí, *ompwíin bwá á bæ njów. Bwá á ngæ jii ná mim-pumbé minjuwalá, ngólá fúnda *Oyúden. Seegya ná, Yésus má cúwo, zœ tów bwo tútám, a mú ci ná bwo ná: «Salugá milám shí.» ²⁰ Ja á má ci ntáni yí, a mú lwágulæ bwo mæbwá ná ntág lú mwô. Ompwíin bwá mú bul gwág máshusug ná dágulæ Cwámba. ²¹ Yésus mú nyingæ ci ná bwo ná: «Salugá milám shí. Námá nda Dâ nyæ á nti mæ ná, má ka námá kænd bí.» ²² Ja á má shín ci ntáni yí, a mú yámb bwo ngúl, nyæ ná: «Lágugá Nkœŋkœ Shíshim; ²³ buud bí má bá du juu ná *misém wá, bwá bá du lág íjuugá; bœŋg bí ábúle du juu wá, bwá ábúle du lág íjuugá.»

Yésus bá Tómas

²⁴ Na, Tómas, ngwól múúd á buud wûm ná obá, nyœœŋg bwá á du námá nyingæ jôw ná Wáas yé, nyæ á shigé bæ ja Yésus nyæ á zœ wós *ômpwíin bœ dí ní. ²⁵ Bóól ômpwíin bwá á ka jaaw nyæ ná: «Sá báá sá ámæ dæg Cwámba». Nyæ mú ci ná bwo ná: «Má jii ná má dágugú malun má mäsún nyádi mábwád, mæ wá nyiná cínœŋgú, mæ juwo mbwá kúl bwá á juwo nyæ kwôŋ ntág lú mwô dí yí. Té má afwóyé dæg íyuug byœœŋg yí, mæ cugé ná ŋkul *magulæ.» ²⁶ Í á ka bæ, ja shwénde ncindí nyæ a bwæma yí, ompwíin ó Yésus bwá á nyingæ bæ sœŋgyá njów, bânŋ Tómas jân ja. Seegya ná, Yésus má zœ, zœ tów bwo ná tútám, mim-pumbé mí njúl minjuwalá, a mú ci ná bwo ná: «Salugá milám shí.» ²⁷ Nyæ ntág ná Tómas ná: «Ntíg nyiná mbwá gwô wa, dugí mæbwá mâm; ntíg mbwá zœ wá wa mádí ntág lú

† 19:39 aloês: Í á bæ labínda bwá á du gwáágulæ mimbimbæ yé.

† 19:39 mîr: Nyæ á bæ mól mákúl má líi bwá á du sá ból

olábínda ná mîl mímýudú ná ndí yí. Wo é kwey féél-féél yé ŋkow á oféél-féél í s ícýa dí. 19:40 12.7 20:2 13.23 20:6

11.44 20:9 Sôm 16.10-11; Luk 24.26-27; Mis 2.25-31; 1Kr 15.4 20:13 20.2 20:14 21.4; Luk 24.16 20:17

ómínyœŋgú bâm: Rom 8.29; Heb 2.11-12 20:19 9.22; 14.27; 20.1 20:20 19.34; 20.25, 27 20:21 17.18 20:22

14.16 20:23 Mat 18.18 20:24 Tómas: 11.16; 14.5; 20.27; 21.2 20:26 20.19 20:29 1Pr 1.8

mwɔ́ dî, yowug ngólá sá mæshwán, magulág.»
²⁸ Tómas mú bɛsa ná nyɛ ná: «Cwám̃ba waamá
 ná Zembí waam.» ²⁹ Yésus mú ci ná nyɛ ná:
 «Wo má ka magulá nácé wo dǵulá mæ! Buud
 bwá ngá magulá bwá kú fwo dǵg mæ wá, báá
 bwá má jala.»

³⁰ Yésus nyɛ a sá námá mǒól zhwoɔ
 mæshimbá ompwíin bɛ bwá ngá dǵg; mæñ
 má cúgé cilyá wa kálad égaád. ³¹ Mɔɔng
 mǎsá cilyá wa má mǎsə shú ná bi mágulag
 ná Yésus jisə *Krist, *Mwán má Zembí, bí má
 ká magulá ntó bí *bæ ná cug jíná déd.

21

Ompwíin zangbá bwá dǵg Yésus

¹ Ná ndéé, fwála í á zə cɔ; Yésus mú námá
 nyingə zə lwóya *ompwíin bɛ nyúul ncindyɛ
 mæñ Tiberyad. Í á bə ntúga: ² ná Shímun
 Pyêr, ná Tómas bwá á dū námá nyingə jôw ná
 Wáás yé, ná Natanaél muud á Kana faan lú
 Galilé, ná bwán ó Zhébedé, ná bóól ómpwíin
 bɛ óbá bwá á bə bwá njúl. ³ Shímun Pyêr
 mú zə ci ná bóól ná: «Mə zə kə shwey óshú».
 Bwá ntág ná né ná: «Shé má zó kə.» Bwá
 mú kə, kə kəwa byóólád. Njì, bwá áshígé
 bii tɔo shú búlú nǐd. ⁴ Ná ndéé, ja mán í
 má zə ngə lám yí, Yésus mú zə, zə tɔw cínú,
 ompwíin nda mpu ná jisə nyə. ⁵ A mú ci ná
 bwo ná: «Nááá, bwán e, bí á bəyé ná bábaalé
 óshú ná?» Bwá ná: «Mbá.» ⁶ Nyə ná bwo
 ná: «Wusəgá wód dán kóómb byóól á mbwá
 mæñcwúm, bí é bii óshú.» Bwá mú wusə, wód
 í mú bii óshú bímbí á ná bwá kú ná ñkúl
 júgə. ⁷ Mpwíin Yésus nyə á dū cɛl yé mú ci ná
 Pyêr ná: «Cwám̃ba wá éne!» Njì Shímun Pyêr
 nyə a gwág ná jisə Cwám̃ba yí, nda nyə á bə
 shushwáás ná, a má bwáád mikáándó, má kú
 nyúul májúwó. ⁸ Bóól bwá mú ngə zə ná byóól
 bwá ngə julá óshú lwándála wódúd ná cwóó.
 Bwá áshígé bul bə shwóg-shwóg ná bwún, í
 á jee bə njì omáda tǎd*. ⁹ Ja bwá má wóós
 cínú yí, bwá mú kwey kuda máág, óshú bwá
 mbád cínəng, ná íbuléd. ¹⁰ Yésus mú ci ná
 bwo ná: «Zəgá ná bóól óshú bí má bii óni.»
¹¹ Shímun Pyêr mú nyingə kəwa byóólád, a
 mú kə julá wód lwándála ná mæma óshú tǎd
 ná mæwúm mǎtɔɔn ná ólóól. Óshú bwá á tɛem
 bə ntúni, wód í áshígé nyey. ¹² Yésus mú ci ná
 bwo ná: «Zəgá də.» Tɔo muud nyə áshígé jì
 nyə ná: «Wo wá zə?» Bɛsh bwá á ngə bwey
 mpu ná jisə Cwám̃ba. ¹³ Ná ndéé, Yésus mú
 shísh, a njwa íbuléd yə bwo, a njwa námá óshú
 yə bwo. ¹⁴ Na nyə á bə ja aléel Yésus lwóyála
 nyúul ómpwíin bɛ dí ja nyə á shín gwúm yí.

¹⁵ Ja bwá má shín də yí, Yésus mú jì Shímun
 Pyêr ná: «Shímun mwá mæ Yuánes, yé wó cɛl
 mæ cɔ bímbí búga bwá cɛ́l mæ yí?» Shímun
 ná: «Haaw, Cwám̃ba. Wo mpú ná má cɛl
 wo.» Yésus ntág ná nyə ná: «Wíílúg mæ bwán
 ó ncwámbe bām.» ¹⁶ Yésus mú nyingə jì nyə
 ja ábɛé ná: «Shímun mwá mæ Yuánes, yé wó
 cɛl mæ?» Nyə ná: «Haaw, Cwám̃ba. Wo mpú
 ná má cɛl wo.» Yésus ná né ná: «Bág mæ
 mbaagulá incwámbe.» ¹⁷ Yésus mú nyingə jì
 nyə ja aléel ná: «Shímun mwá mæ Yuánes, yé
 wó cɛl mæ?» Pyêr mú bə ná mæcɛy mæ lám
 ná Yésus jílə nyə ja aléel ná: «Yé wó cɛl mæ?»
 A mú ntág bɛsa ná: «Cwám̃ba, wo mpú isá
 byêsh, wo mpú ntág ná má cɛl wo.» Yésus
 mú ci ná nyə ná: «Wíílúg mæ incwámbe byám.
¹⁸ Bábálé, má jaaw wo ná, ja wó á dū bə
 ncwámá yí, woméfwó wó á dū cɛ́l kándá,
 wo kə kúl wó cɛ́l kə yí. Ja wó bá bə cwúcwúul
 yí, wo bá dū tɛ́g mábwa, buud óshú dū cɛ́l
 wo kándá, kə ná wo kúl wó shígé cɛl kə yí.»
¹⁹ Na nyə á bə ná, Yésus nyə á ngə lwágulá mbii
 shwiy Pyêr mæ bá yə yí, shwiy í bá yə Zembí
 gúma yí. Ja nyə á shín ka jaaw nyə ntó yí, nyə
 á ka ci ná nyə ná: «Bəg mæ.»

²⁰ Pyêr nyə á ka yid, a mú dǵg *mpwíin
 Yésus nyə á dū cɛl yé ngə zə nyádí mpús,
 mpwíin nyə á jáguwo Yésus bəd dí ja bwá á
 ngə də yí, jì nyə ná: «Cwám̃ba, zə nyə é kusha
 ná wo?» ²¹ Ja Pyêr má dǵg mpwíin éne yí,
 a má jì Yésus ná: «Nyíga nye mæ bá shúgula
 ntádel?» ²² Yésus mú bɛsa ná nyə ná: «Mə ká
 ci ná a bág cugə kə wóós ja mæ bá nyingə zə yí,
 jì í dǵg wo cínəng yí? Wɛɛ bɛg mæ.» ²³ Tééd
 fwála nì dí, lāñ mú kyey óbúgula bɛsh dí ná
 mpwíin wəɔngú nyə abúle yə. Í njúl ná Yésus
 nyə a shígé ci ná Pyêr ná mpwíin wəɔngú nyə
 abúle yə, nyə yida ci ná: «Mə ká ci ná a bág
 cugə kə wóós ja mæ bá nyingə zə yí, jì í dǵg wo
 cínəng yí?»

²⁴ Mpwíin wəɔng wə ngə bwiing isá íga,
 nyə wə nyə á cila byo; sá má mpú ntág
 ná bwiingulá yé wúsə nda óbúbálé bwá ngə
 magulá ná. ²⁵ Bíl ncúlyá isá Yésus nyə a sá yí
 bísa. Byêsh í á mbām ngə kə mícilyá dí, shí ga
 bə bíbíyá shú ókálad a mícilyá myəɔng.

Yésus bá Pyêr

20:30 1.14; 2.11	20:31 3.15; 1Yn 5.13	21:3 Luk 5.5	21:4 20.14; Luk 24.16	21:6 Luk 5.5-7	21:7
13.23; Mat 14.29	* 21:8 Okudé mitad mimbá.	21:11 Luk 5.6	21:13 6.11; Mat 14.19; 15.36	21:14 20.19,	
26	21:15 Wíílúg mæ bwán ó ncwámbe bām: 10.14-16; Mis 20.28; 1Pr 5.2		21:18 2Pr 1.14	21:19 13.36	21:20
13.23, 25	21:24 15.27; 19.35	21:25 20.30			

Misóólágú mí búúd ɔ lwámá Isá í dúgyá nà kálaad Misóólágú yí

Misóólágú mí búúd ɔ lwámá, jisá cilyá ábée mæ Lúkas Kálaad Zembí dí. A ngæ jaaw váál búúd ɔ lwámá ɔ Yésus bwá á bwiing Jɔɔ Kéel yí.

Mátéédulé má kálaad má lwágulá sá ná Yésus nyá á bwandɛ fɔg shú Dɔ dé, nyá á ka jaaw bwo fɔg nyoonɔ ná sán sán (1.8): «bi mæ bá lág nkúl í bá zhu wá Nkénkɛ Shíshim, zə bídí, bi mūsə bá bwiing lán wám, tééd Yurúsəlem, kala Yudeá, kə kumə Samariya, kə wósɔs ijumə í shí byəsh dí.»

Kálaad Misóólágú ji ka bə nə mæma mánkɔw mabá:

- (1) Ja Yésus má shín kə gwów yí, a má ntí búúd bɛ Nkénkɛ Shíshim nyúúlád jwów lú Pantekót. *Dɔ má Zembí í mú tééd Oyúden dí (1.1–12.25), í mú ka ngə bwaag.
- (2) Jɔɔ Kéel nyá á kə námá ná ndé kə kumə Róma, shug lú lóomud (13.1–28.31). Tééd lúu 13, Pwól wá ngə bul nyín: í bul bə mínjənd milól nyá á sá myá.

Kyeyúlá Jɔɔ Lán í á ngə kyey ntání kú bish məkowula ní í cúgɛ nji sáal búúd ɔ lwámá bənɔn oshwá bág; í bul bə ná Nkénkɛ Shíshim wá nyá á ngə sá ná Dɔ má Zembí í ngəg nə bwaag.

Zembí nyá á kaag buud Nkénkɛ Shíshim

¹ Tyofil, mæ á tééd cilá kálaad ashúshwóógú ná mæ bwiing sá jəsh Yésus nyá á sá yí, nə joonɔ jəsh nyá á jíguli yí tééd matéédulé ² kə wósɔs jwów nyá á bān kə gwów yí. Jwów dɔonɔ, nə nkul á Nkénkɛ Shíshim, nyá á fwo shín lwágulá *buud ɔ lwámá bɛ nyá á fɛəsh wá sá bwá jálá nə bá sá yí. ³ Búúd ɔ lwámá bɛ boonɔ dí wá nyá á lwóya nyúul mpəsə micún nə shwi yí. Nyá á lwágulá bwo iyuug mimbii mimbii ná á jisə kuwó, bwá ngə dúg nyá tənɔ mwódw məwúm mánɔ, á ngə bwiing bwo isá í dúgyá nə Faan má Zembí yí.

⁴ Í á ka zə bə, dání jwówúd íí, bənɔn bwá ngə də, a mú báásulá bwo ná: «Bí kú bá tí mákuú Yurúsəlem, bí ɔ bá fwo bwánd sá Dá nyá á kaag yí, sá bí á gwág nə má yí.» ⁵ Nyá nə bwo ná: «Yuánes nyé nyá á duu buud nə mājúwó, bí bān bi mæ zə bá duwan nə Nkénkɛ Shíshim námá mwódw mágaád.» ⁶ Bəsh bwá mú ka ji nyá cúnɔ ngwúd ná: «Cwámba e, ye ja gaád wá

wó zə kwo tál íjwúga yá *Izəyél yí?» ⁷ A mú cɛ nə bwo ná: «Bí dí bí ná bi mpúg máfwála nə ija Dá nyáməfwó nyá á tál yí. ⁸ Nji, bi mæ bá lág nkúl í bá zhu wá Nkénkɛ Shíshim, zə bídí, bi mūsə bá bwiing lán wám, tééd Yurúsəlem, kala Yudeá, kə kumə Samariya, kə wósɔs ijumə í shí byəsh dí.»

*Yésus mæ kə gwów
(Luk 24.50-53)*

⁹ Ja nyá á shín lās nə bwo ntání yí, bwá ngə dúg nyá, a mú nkān kə gwów, nkúdu mú shweel nyá, mīsh mán má kú ná dúg nyá. ¹⁰ Bwá ngə ná dúg ngə jon dí wú nyá á kə wá, seegya ná buud obá bwá má wósɔs bwo na koog, bwá njúl nə mimbwéedí mí áfufumá. ¹¹ Buud óni bwá mú cɛ nə bwo ná: «Yé búúd ɔ Galilə, jí bí má ká bwən na də dúg jon dí yí? Yésus má bān kə jon dí béeɔya nə bi éne, nyá é bá námá kwo zə mbií ngwúd bi áma dúg á ngə kə jon dí ni.»

¹² Ntɔ, bwá mú tí njəond wúlá mbámɔbɔn á wəolivyé, kálə Yurúsəlem, cínəngú jisə cé zhíí múúd mæ kyéy jwów lú sábaad yí*. ¹³ Ja bwá má wósɔs Yurúsəlem yí, bwá mú bád fúm á njów dí gwów, kúl bwá á də seengya yí, nə Pyér, nə Yuánes, nə Zhāk bá André, nə Filíp bá Tómas, nə Batəlumi bá Matiyó, nə Zhāk á mwān mæ Alfé, nə Shímun nyá á bə gwoonɔ á mæcy má lóom dí yé, nə Yúda mwān mæ Zhāk. ¹⁴ Bəsh bwá á də sá zény mājəgula lām ngwúd, bənɔn ból búdá, nə Mariya nyoonɔgú mæ Yésus, nə omínyonɔ á Yésus.

Bwá fəəsh jílá mæ Yúdas

¹⁵ Dúl jwówúd ntání, obúgula bwá má seengya je bə tənɔ buud təd nə məwúm mabá, Pyér nyá á təw shí, a mú cɛ nə bwo ná: ¹⁶ «Bwáang ɔ, Nkénkɛ Shíshim nyá á lās mpu má *Dávid dí, sá joonɔ jisə cilyá shú má Yúdas. Nyá wá nyá á ngə kə nə buud bwá á kə bii Yésus wá. Í á jii ná sá jisə mícilyá mí Kálaad Zembí dí yí í bwámag. ¹⁷ Yúdas nyá á bə námá gwoonɔ jisúd, Zembí nyá á yə námá nyá nkəw sáal gaád. ¹⁸ Nji, *mwaaanə bwá á jəna nə nyá ná á sáag oláingɔ nyá á sá wá, nyá á kusə shí nə mwaaanə wəonɔ. Nyá á ka kə kadəwa shí cínəng mbúbubudí, a mú kood tām kug, isəg nə incuwa cīm shí nə shí†. ¹⁹ Buud ɔ Yurúsəlem bəsh bwá á shí mpu sá joonɔ, ná ndé bwá á gwiid shí nyoonɔ ná Akəlúdama, ntɔ má kə ná “Shí mæcii”. ²⁰ Mpugá ná jisə cilyá kálaad osóm dí ná: “Dənd dé í lúgug wuul, muud kú ná bá ji cínəng”. Í njúl námá kwo bə cilyá ná: “Ngwól múúd njwág jiya jé”.

1:1 Luk 1.1-4 1:2 10.41; 13.31; 28.23; Luk 24.36-42, 46-51; 1Tm 3.16 1:4 Luk 3.16; 24.49; Yuá 14.16 1:6 Luk 24.21 1:7 Mak 13.32 1:8 Luk 24.47-48 bi mūsə bá bwiing lán wám: 1.21-22; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39; Yuá 15.27 1:9 Luk 24.51; Yuá 6.62; 1Pr 3.22 1:10 Luk 24.4 1:11 Luk 21.27; Mbú 1.7 1:12 Luk 24.52 * 1:12 Cɛɛ mæ Moyiz í á də cɛ ná nkí muud má cɛl sá njəond jwów lú Sábaad í, á kú ntɔ kilomáda ngwúd. 1:13 Luk 6.14-16 1:14 Luk 23.49 1:16 Sóm 41.10 1:18 Mat 27.3-8 † 1:18 Bwəɔdagí lán ga nə wəonɔ wúsó Mat. 27.5 yí. 1:20 Sóm 69.26; 109.8 1:21 Luk 1.2; 3.21; 24.51

²¹ «Ntò, sá búasè nà bósól búúud wá, buud sánónj bwo sá á ða ngə jaand ja sánónj Cwám̃ba Yésus sá á bə gwoong yí, ²² tééd nduwán má Yuánes Nduu-buud kə kumə ja nyə á bən kə jon dí yí. Í jii ná ngwól múúú á cínəng zág seengya ná sá, sánónj zə ngə bwiing gwúm̃lə Cwám̃ba nyə a gwúm yí.» ²³ Bwá mú lwágula búúú obá, ná Yóseb nyə á bə ná dúl jíná ná Barsábas, bwá dúgá námá nyingə jów ná Yustos yé, ná Matiyas. ²⁴ Nə ndeé, buud bwá mú jagula ná Zembí ná: «Cwám̃ba e, wo muud mə mpú mílám mí búúú bəsh yé, lwóg sá nyəong wó má féesh wá búúú obá óga dí yé, ²⁵ a zág njwa jiya wá sál *búúú ó lwámád, nacé Yúdas nywáá nyə á myaas jiya jəongá, a kə njwa jəong í á jəla ná nyə yí.» ²⁶ Bwá mú jwə bya shú búúú obá bəong, mpaambá í mú féesh Matiyas, bwá músə seeng nyə ná buud ó lwámá wúm ná ngwúú.

2

Nkɛŋkɛ Shishim má shulə jwəw lá Pantekôt

¹ Ja jwəw lá Pantekôt í á wós yí, bəsh bwá á bə bwá njúl kəkál ngwúú. ² Seegya ná nyúl ncíndá mú zhu gwəw námá nda ja məma nkəw mə ða kunj yí. Ncíndá nyəong í mú lwánd njów bwá á bə yí wəsh ná cwós. ³ Nə ndeé bwá mú dúg bíl isá í ngə wós nda məjüm má kuda. Isá byəong í mú ngə bóóg ngə kə badəwo muud yəsh nyúúúú. ⁴ Bəsh bwá mú lwánd ná Nkɛŋkɛ Shishim ná cwós, bwá mú tééd ngəlá lās mósól məkál nda Shishim í á ngə sá ná bwá lāsúg ná.

⁵ Í á bə *Oyúden bwá njúl Yurúsəlem, Oyúden bwá má wá lám wəw Zembí wá, bwá á zhu ílwon í búúú byəsh bísə jon dí shí yí. ⁶ Ja sá ní má gwág loom ná loom yí, búúú bwá mú zə seengya bwá kú mpu sá bwá cíg yí nacé muud yəsh ngəlá gwág obúgula bwá ngə lās kál lá byélé dé. ⁷ Fug í á jimb bwo mílúúú, bwá ngə jág bul káam, bwá mú ngə cí ná: «Ngəá ná búúú bwá ngə lās óga bəsh búasə buud wá Galilé? ⁸ Ká ntədəlé í mpú zə bə ná sá ngəsh ná gwág bwá ngə lās məkál mäsá, muud yəsh yag kál lá byélé dé yé? ⁹ Nə Oparut, ná buud ó Medí ná bəong wá Elam, ná bəong bwá ða jì Məzhuputamí ná Yudéa, ná bəong wá Kapados námá, ná Pəj ná Azí, ¹⁰ ná Frizhí, ná Paməfilí námá, ná Igípten, ná məfaan ná Libí má ngéé ngwála Sirén, ná buud bwá áma zhu Róma wá, ¹¹ fwámé Oyúden, ná ojón bwá á zə nyáí misəon Oyúden dí wá, ná buud ó Kərēt ná Arabí. Ntədəlé sá ngə gwág buud óga bwá ngə bwiing məma misóólúgú mí Zembí sádí məkál má byélé dí yé?» ¹² Bəsh fug í á jimb mílúúú,

bwá kú ná mpu sá bwá cíg yí. Bwá mú ka ngə cí bwámé ná bwámé ná: «Jáyé í má bə ga?» ¹³ Bósólúgá bəh bwá mú ngə cágula obúgula, bwá ná: «Bwá má lwánd ná məlwəg.»

Pyər mə lās kaand

¹⁴ Pyər bənónj *buud ó lwámá wúm ná ngwúú bwá mú ka zə tšw tām buud. Pyər mú bən kál gwəw-gwəw, lās ná bwo ná: «Yé *Oyúden ná bí bəsh buud bí ngə jì Yurúsəlem wá, bí ó mpú nti málwə kága mádí, bí má jəlá ná mpu sá ga. ¹⁵ Buud óga bwá angé ná fudə ná məlwəg nda bí ngə cí ná. Ngəá ná jwəw dúasə ná njì məwəla ibuu má mpámán mpámán. ¹⁶ Í yidá bə ná sá Zhuwəl *muud micúndá nyə á jaaw yí, gwə wá í má bwámá ga, nyə á cí ná:

¹⁷ Í bá bə ná, mwəw má məzhúgúlá, mə bá shwu múúú yəsh Shishim wám. Zembí má cí ntó.

Bwān bən wá budüm ná wá budá bwá bá cúnda micúndá myām, mənəcwámá mán má dúg *məntamə má á mış ná bagə*, icwúcwúúú bín dúg mántamá.

¹⁸ Jí ntó. Mə bá shwu ósól ó mäsáal bām Shishim wām mwəw məongúú, təw ósól ó mäsáal wá budüm, təw wá budá, bəsh bwá mú bə búúú ó micúndá.

¹⁹ Mə bá wéəshulí *isá í mímbúgú gwəw jonəú,

mə sá *isá í ntó búúú nkəwón yí shí mishwun. Í bá bə, ná məcíí ná kuda, ná ngúúú yíle,

²⁰ shúshwóógú ná mwásá má Cwám̃ba í zág wós,

məma mwásá əŋkəŋkənuwá wəong, jwəw í bá shwəp̃la bə yídégú, mbyól bə məcíí.

²¹ Ná ndeé, múúú yəsh mə bá kím jów jíná má Cwám̃ba yé, á bá cəga.

²² «Bag ó *Izarəyél, gwágúlógá sá má ngə cí yí. Zembí nyə a wéəshulí bí *məshimbá ná isá í mímbúgú ná isá í ntó búúú nkəwón yí. Nyə a wéəshulí byo məbwə má Yésus á Nazarēt dí nda bí má bwéy mpu ná. Ntó jì ná Zembí nyə á mpu lwóya ná nyə wə nyə á nti bí Yésus á Nazarēt wəongá, ²³ Zembí mú sá ná bí bíig muud wəongá námá nda nyáméfwó Zembí nyə á njwa cigúlá ná, nda nyə á bwey mpu ná. Bí á kusha nyə ná buud básə kú bísh məcə wá, bí sá ná bwá gwúg nyə, bwá músə bwambulə nyə kwolós dí. ²⁴ Njì, Zembí nyə a gwúmashí nyə, a fəemashí nyə ná shwiy nacé shwiy í á shígé nywá bə ná nkul máánd nyə kandəga. ²⁵ Dávid nyə á wámbulə cí shú déd ná:

1:24 Yuá 2.24-25 **1:26** Mik 16.33 **2:1** Ləw 23.15-21; Mbá 16.9-11 **2:3** Luk 3.16 **2:4** bwá mú lwánd ná Nkɛŋkɛ Shishim ná cwós: 4.31; 6.3, 5; 7.55; 8.17; 10.44; 11.15, 24; 13.9; 15.8; 19.2, 6 lās mósól məkál: 4.31; 10.45-46; 19.6; 1Kr 12.10; 14.2-12 **2:7** 1.11 **2:12** 1Kr 14.23 **2:17** Zhu 3.1-5 * **2:17** ntamə á mış ná bagə: Wəy mbii ntamə í ða bə wo kú kə gwád. **2:21** 22.16; Rom 10.13 **2:22** Luk 24.19; Yuá 3.2; Mis 2.43; 4.30; 5.12-16; 6.8; 14.3; 15.12; 19.11-12; Rom 15.19; Heb 2.4 **2:23** 3.15; 4.28; 7.52; Luk 23.33; 1Te 2.15 **2:24** 3.15; Luk 24.5 **2:25** Sóm 16.8-11

Mə á dū dūg Cwám̄ba mádí shwóg ja jēsh,
nəcé á jisə mádí mbwə mən̄cwūm shū ná sá
kú bwele fwágusə mə.

²⁶ Ntó, lām wām wúsə nə məshusug, jūm dām
í ngə kəsə nə jámbə.

Ka nyingə bul bə ná ifúndə byām í bá ngə
woga nə búgá,

²⁷ nəcé wo abúlé sá ná mə kág myeesh ban
mínjīm,
wo abúlé bíd ná jǝǝ sósəl məsáal wə kág bwo
shwónud.

²⁸ Wo á sá ná mə mpúg məzhí mə cug,
wo bá lwándulə mə nə məshusug ja mə bá dūg
wó yí.

²⁹ «Bwáang, maguləgá nə mə jáawug bí ná
kpwoó ná, mpáám̄bə íshé *Dávid nyə á shí
yə, nyə á dəw, shwón nyé nyísa ná wa sádí
zə wósos múús. ³⁰ Nji, nda nyə á bə muud
micúndə ná, nyə á bwey mpu ná Zembí nyə
á kaag nyə, a kēen búbálé ná á bá jíl ngwól
mwān yé, məbyá mé má nyáméfwó, a bá
jíl nyə nyádí jiya ícī dī. ³¹ Nyə á bwey dūg
ná Yésus mə bá gwúm, gwúmúlə wəon̄g wə
nyə á ngə ci ja nyə á lás ná: “Bwə á shígé
myaas nyə ban mínjīm, nyúúl nyé í á shígé
bwo shwónud”.

³² «Yésus wəon̄gá, Zembí nyə á gwúmashí
nyə, sá bēsh sá bəsə owúshined wə lān wəon̄g.
³³ Mbwə mən̄cwūm mə Zembí í á bān nyə
gwōw. Nkēnkē Shíshim Zembí nyə á kaag yé,
a mə lág nyə wə Dā, a mə shwu sá nyə, gwə
wə bí ngə gwág bí ngə dūg nə sá ga. ³⁴⁻³⁵ Dávid
nyáméfwó nyə á shígé kə gwōw, nji nyə á ci
ná:

Yawé nyə á ci nə Cwám̄ba wām ná:
“Jig shí wa mádí mbwə mən̄cwūm
kə wósos ja mə é culushi mizhíhín myō,
wo nyaál myo nə məkuú yí!”
³⁶ Yé bag ɔ Izəyēl bēsh, bí mə jəlá nə ka
mpu kú nə məshwán ná Yésus bí á bwambəla
kwolós dí yé, Zembí mə sá ná á bág Cwám̄ba,
a bə *Kříst.»

Obúgula ɔ Yésus ɔ ashúshwóógú

³⁷ Kaand ní nyə á kwiý buud milām, bwə
mú jí Pyēr bən̄n̄ *buud ɔ lwámá ná: «Bwáang
e, sá sáág ntudélé?» ³⁸ Pyēr mú bəsə nə
bwo ná: «Céndúgá mítádúgá, muud yēsh
dúwanugí jínə mə Yésus-Kříst dí, Zembí jwúg
bí nə *misám mín. Ntó, bí mú lág yána
mə Zembí, yána dəon̄g wə Nkēnkē Shíshim.
³⁹ Nəcə nkəagós mə Zembí í dúgyá nə bí, nə
bwān bān, nə bósəl búúd bēsh bāsós óshwó-
óshwóg wə, bímbí dēsh Zembí mə bá jōw yí.»

⁴⁰ Pyēr mú námə kwo ngə lás nə bwo bíl
zhwog icyí ná, ngə cwíny bwo, nyə nə bwo
ná: «Túbúgá wú ná kala búúd á lílín̄gí n̄id.»

⁴¹ Buud bwə á magulə kaand yé wá, bwə
á duwan. Jwōw dəon̄gá, buud bwə á kwídulí
*Dǝ lú óbúgula dí kúnə-kúnə buud otósshin
ólól. ⁴² Obúgula bēsh bwə á dū sá zény bēgēla
mínjígulá mí búúd ɔ lwámá, zény cug sēngí á
omínyon̄g, zény dúla féya buléd, nə zény dúla
jí ísēngyá í mājagulad. ⁴³ Buud bēsh bwə á
bə nə gwǝǝgá, buud ɔ lwámá bwə ngə bul sá
*isá í mímbúgú nə *isá í ntǝ búúd nkōw yí.
⁴⁴ Buud bēsh bwə á *búgula wə bwə á dū
bə kúl ngwúd, bwə sēng isá byán dū bí byo
sēngí. ⁴⁵ Bwə á ngə kusha məbí māj nə isá
byán, bwə ka dū kawula *mwaanē wəon̄gá
námə nda múúd yēsh nyə á bə nə mǝyāngan
ná. ⁴⁶ Bēsh bwə á dū sá zény kǝla *Lun mə
Zembí jwōw dēsh mbíí ngwúd; bwə dū féya
buléd mínjōw mínjōw, bwə dū dā idāw byán
nə məshusug, kú nə muud mə nkēny nyúul.
⁴⁷ Bwə dū ságusə Zembí, bósəl búúd bēsh dū
ngwa bwo nə məjila. Cwám̄ba nyə á dū cug
buud jwōw dēsh, a dū kwádulə bwo *Dǝ dí.

3

Pyēr bá Yuánes bwə lwag mbúmbwúgú

¹ Pyēr bá Yuánes bwə á ka zə kə *Lun mə
Zembí wəla lú mājəgula dí, mǝwəla mǝlól
mā mpwó-kugá. ² Ngwól múúd nyə á byél
mbúmbwúgú. Buud bwə á ka dū nkēny nyə
jwōw dēsh dū kə jíl nyə mpumbé Lun bwə dū
jōw ná: «Jǝ Mbē» yí, a ka dū gwáám̄b búúd
bwə ká Lun wə kwíindyá. ³ Múúd éne nyə á
ka dūg Pyēr bá Yuánes bwə ngə bə ná bwə zə
nyíí Lun, a mú gwáám̄b bwo kwíindyá. ⁴ Pyēr
bá Yuánes bwə mú dūg nyə ná figá-figá, bwə
nə né ná: «Ntīg mǝsh kǝga.» ⁵ Muud éne mú
kand mǝsh bwədí á ngə tǝduga ná á zə lág gúl
sá. ⁶ Pyēr mǝsə ci nə nyə ná: «Mə cugé nə
*mwaanē, mə kú nə or. Sá mə jí nə ndí yí. gwə
wə mə yó wo yí. Jínə mə Yésus-Kříst á Nazarét
dí, tǝwúg tǝtəlí wo kyéyug!» ⁷ Nə ndéé á mú
bíí nyə mbwə mən̄cwúméd, bān. Námə cé nə
cé, məkuú nə mǝcəgulu mə mǝsə lal múúd
éne. ⁸ A mú sáanz tǝw tǝtəlí ná cǝdék. A mú
tééd ngəla kyey. A mú kə, bān̄n̄ bwo bwə
mú kə nyíí Lun mə Zembí, á ngə kyey, á ngə
kǝw, á ngə ságusə Zembí. ⁹ Buud bēsh bwə
mú dūg nyə á ngə kyey, á ngə kǝw, á ngə ságusə
Zembí, ¹⁰ bwə ngə mpu yag nyə ná muud nyə
á dū jí mpumbé Lun bwə dū jōw ná Jǝ Mbē,
á dúgə gwáám̄b búúd mikwíindyá yé, nyə wə
éne. Bwə mú ngə jág bul káam sá í má sý yí,

2:27 13.35 2:29 10j 2.10; Mis 13.36 2:30 2Sa 7.12-13, 16 2:31 Sóm 16.10 2:32 1.8 2:33 Mbwə
mən̄cwūm mə Zembí: 2.34; 3.13; 5.30-34; 7.55-56; Mak 16.19; Luk 20.42; 22.69; Rom 8.34; Ifz 1.20; Kol 3.1; Heb 8.1; 1Pr 3.22
Nkēnkē Shíshim Zembí nyə á kaag yé: 1.4; Yuá 14.16-17; 15.26 2:34-35 Sóm 110.1; Luk 20.42-43; Heb 1.13 2:36 3.15
2:37 16.30; Luk 3.10, 12, 14 2:38 3.19; Luk 3.3 2:39 Iza 57.18-19; Ifz 2.17 2:41 2.47; 4.4; 5.14; 6.1, 7; 8.4;
11.21, 24; 12.24; 13.49; 16.5; 19.20; 21.20; 2Te 3.1 2:44 4.32-35 2:46 Luk 24.53 2:47 2.41 3:1 10.3, 9, 30
3:2 14.8 3:8 14.10; Yuá 5.14 3:11 5.12; Yuá 10.23

ikukwende bii bwo. ¹¹ Muud éne nyə á shígé ná kwo béégya ná Pyêr bá Yuánes. Buud bësh bwo mú zə ná mikálá kú ná mpu sá bwá cíg yí, zə lyé bwo ná wú bwá á bə kúl bwá á gwiid ná Nyíngálé* má Sálamun yí.

Pyêr má lás kaand

¹² Nda Pyêr nyə á dúg ntáni ná, nyə á ka lás ná buud, nyə ná: «Yé bag ɔ *Izarəyél, nəc é jí bí ngó bul káam sá í má sý ni yí? Jí bí ngó dúg sá ná nkaamá kýmə nda nkuł nyísa wá í má sá ná muud éga nyéyag tútəli yí, nki ntág ná sá bulúle wá milám wá Zembí wá í má sá yí? ¹³ Zembí má *Aburáham, Zembí má *Izaag, Zembí má *Yákwb, Zembí odá má sá ná sól masáal yé Yésus bág ná gúma. Yésus bí bān bí á kəenzh yé, bí á ban mísh má Pilát dí yé, í njúł ná Pilát nywáá nyə á ngə cəel bíd nyə. ¹⁴ Bí á ban muud Zembí nyə á féesh yé, tútəli muud, bí yidá jí ná Pilát gwágag ngwúł buud nkułkwónúle, a bíd nyə. ¹⁵ Muud nyə á té cug yé, bí bān bí á gwú nyə, Zembí nywáá mú gwúməshi nyə. Sá búse owúshined wá lān wəong. ¹⁶ Nəc búgúlala Jíná má Yésus í, Jíná dəong í má lulushi múúd bí má dúg, bí má bwey mpu éga. Búgúlala Yésus wá í má sá ná ná yálég fwámé yāl nda bí bësh má dúg éga. ¹⁷ Ná ndeé, bwaang, má mpu ná sósólúgá wəsh bínəŋ otówe ɔ shwóg bān bí á sá yí, í á bə nəc íjag. ¹⁸ Nji, Zembí nyə á bwey jaaw mímpu mí *búúd ɔ micúndá bə bësh dí ná *Krist yé má bá bwəma ná micúŋ ná ndeé á yə, sá dəong wá í má bwəma ntáni ni. ¹⁹ Kagá cənd mítədúgá, bí cənd kuú njəond, ja dəongú Zembí mú jímab *mísəm mín; ²⁰ bí má ká sá ntó Cwámab má bá sá ná bí bág ná bud-bud, a nti bí Yésus nyə á féesh ná á bág Krist wán yé. ²¹ Í jí ná Yésus wəongú fwóg jí jon dí kə wós sá ja ísá byəsh í bá kwo sýp ógúgwáan yí. Zembí nyə á ngə jaaw ntó mímpu mí búúd ɔ micúndá bə nyə á féesh yág wá. ²² Nəc Moyíz nyə á shí ci ná: «Cwámab Zembí má bá nti bí ngwól múúd micúndá nda má, a njúł mbyágá á kúl búúd jín. Bí ɔ bá gwágulə nyə sá jəsh nyé é bá ci bí yí. ²³ Muud yəsh má bá bə kú gwágulə múúd micúndá wəong yé, nyə abúle ná bə máləŋ má kúl búúd jishéd, a bá gwúyow.» ²⁴ Buud ɔ micúndá bësh, tééd wá Samyél kala ná dəong bësh bwá á zə nyédf mpəsə wá bwá á shí bwey də bwiing lān á mwós mága. ²⁵ Bí búse bwān ɔ búúd ɔ micúndá, bí á ngə námə byél Zembí njúł ná sə ná impáámab bín. Nyə

a sá sə dəongú ja nyə á ci ná Aburáham ná: «Mínjów mí búúd myá shí ga myəsh mí bá də ləg ibwádán mpwəŋ buud nywól dí.» ²⁶ Shú dān wá Zembí nyə á tééd wéeshuli sól masáal yé yé, a nti nyə ná á zəg bwádan ná bí, a sá ná muud yəsh yəwəg bəw-bəw fúł.»

4

Bwá zə bii Pyêr bá Yuánes

¹ Pyêr bá Yuánes bwá ngó ná ləsha ná buud ntáni, ná ofada, ná njwú á buud bwá á də baagula *Luŋ má Zembí wá, ná *Osadwisəyēŋ bwá mú zə wós, ² bwá ngó bul gwág bəw ná Pyêr bá Yuánes ngəla yə buud minjígulá ngə jaaw ná buud bwá bá gwúm nda Yésus nyə á gwúm ná. ³ Buud ŋni bwá mú bii Pyêr bá Yuánes kə fad bwo mímbwug dí ná bwá bá lás lású wān mpwó-mwásá. Nəc í á bə kugú má bii shí. ⁴ Nji, bósólúgá ncúlyá buud bwá á gwág kéel wá, bwá á *búgula. Tān obúgula í mú bád kə kumə kúná-kúnə ótósóshin otóon.*

Pyêr bá Yuánes bwá zə təw kəodud

⁵ Mán mələm, otówe ɔ shwóg, ná ocúmbá buud, ná *Oyíguli ɔ məcəç bwá á bə Yurəsəlem wá bwá mú zə sənəgya. ⁶ Ajəláci á ofada bwá á də jəw ná Hána yé nyə á bə cínəŋ, ná Kayíf, ná Yuánes, ná Aləguzándra, ná mímbyél myəsh myá wəajəláci wá ofada. ⁷ Bwá mú zə ná Pyêr bá Yuánes zə təl bwo cwánád ná búúd ŋni dí. Bwá mú ngə jí bwo míshíli. Bwá ná bwo ná: «Bí áma sá sósólúgá wán ni ná nyáyé nkuł? Bí áma cwééd jíná má zə?» ⁸ Ntó, Pyêr njúł lwándəlá ná Nkəŋkə Shíshim mú ká zə bəsa ná bwo ná: «Yé otówe ɔ shwóg wá kúl búúd, yé ócúmbá buud, ⁹ sá təl kəod dí múús nəc sá sálə mbəl múúd mənəywa. Bí ngə jí sá sá sá áma sá shú ná á bág mpwogé yí. ¹⁰ Bí bësh ná bag ɔ *Izarəyél bësh, mpugá ná muud bí ngó dúg éga má bə mpwogé jíná má Yésus-Krist á Nazarət dí, Yésus bí á bwambulə kwólós dí yé. Nyə wá Zembí nyə á gwúməshi yé, nyə wá má sá ná muud éga bág mpwogé nda á təl éga. ¹¹ Nəc Yésus jisə «kwóógá bí olwəyē bí á myaas yí, dwó wá í má shúgula kwóógá lú lámaga† yí». ¹² Kú ná ngwól múúd jí ná nkuł yíl búúd mərbəw dí yə bwo cug yé, nji nyə. Nəc kú ná dúł jíná lú múúd sá má jálá ná *dúg cug ná ndí wá shí míshwun yí.» ¹³ Buud ŋni bwá mú bul káam dúgúlə ná Pyêr bá Yuánes bwá ngə lás ná kpwoč-kpwoč. Bwá á bul káam

* 3:11 Nyíngálé: Sá sá ngó jəw ná nyíngálé ní í cúgə zhizhe mpumbé; jísə milwəŋ mí māmpin mímab, bwá ká wá kwáminé gwów ná gúgəwá bág. 3:13 2.33; 7.32; MmN 3.6, 15; Luk 23.13-23 3:15 2.23-24; 4.10; 5.30-31; 10.39-40; 13.30; 17.31; Heb 2.10 3:16 Mat 9.22 3:17 Luk 23.34; 1Tm 1.13 3:18 5.42; Luk 24.27, 44-46 3:19 2.38 3:22 Mbá 18.15, 19; Mis 7.37 3:24 3.18 3:25 Mat 12.3; Gal 3.8, 16 3:26 13.46; 18.6; Rom 1.16 4:1 Osadwisəyēŋ: 5.17; 23.8; Luk 20.27 4:1 Luk 22.4, 52 4:2 2.24; 4.33; 17.18; 26.23 4:3 5.18 4:4 2.41 * 4:4 Tān ni nyísa ləla nji budúŋ ná budúŋ. 4:7 Luk 20.2 4:8 2.4 4:10 3.6; 3.15 4:11 Sóm 118.22; Luk 20.17; 1Pr 2.4-7 † 4:11 kwóógá lú lámaga: Kwóógá bwá á də tééd jíl mándəlú yí, dwó wá bwá á də bə ja bwá lám mənəyung mə njəw yí. Bwá á də lwə mbíí sá ngó dág málwəga má shiméd múús yí. (Sá ga jísə námə Mat 21.42.) 4:12 Mat 1.21; 1Kr 3.11

nacé mpúlá ná Pyêr bá Yuánes bása ozhizhe ɔ búúd kú mpu kwas, nji í ngá yida mpúy ná bása buud ɔ gwoong ma Yésus. ¹⁴ Nda bwá á ngá námá dúg muud nyá á yál éne tál na bwá dí koogú ná, bwá á shígé ná kwo bá na sá bwá cí. ¹⁵ Bwá mú cí na Pyêr bá Yuánes ná bwá wúg na *mpáánzá milású á Zembí dí, bwá cúwóg tóón. Osémbye ɔ milású bwá mú ka ngá sɔ sá bwá cíg ná bwo yí. ¹⁶ Bwá ná: «Sá sáág buud óga ntúdel? Jísá mpu bá ná bwá má sá *shimbá. Í cugé ná kwo bá shwoó, buud ɔ Yurásalem besh bwá má mpu ntó, sá cugé ná nkul sá máshwán. ¹⁷ Nji, í á jályé ná lán ni í kwágagí ná muud yêsh. Ntó, sá mpúg yáásulá bwo málwá ná cí bwá kú ná kwo lésa ná muud ná jíná má Yésus.»

¹⁸ Bwá mú jów bwo, zə mpu yáásulá bwo málwá ná cí bwá kú ná kwo lésa ná muud ná jíná má Yésus, nki ná bwá kwo jíguli búúd gúl sá jíná dɔongúd. ¹⁹ Pyêr bá Yuánes bwá mú bɛsa ná bwo ná: «Biméfwó faasugá. Ye í jəla mísh má Zembí dí ná sá yídag gwág ná bí, kú gwág ná Zembí? ²⁰ Sá bān sá cugé ná nkul yow bwiingulá sá sá á dúg ná gwág yí.» ²¹ Buud ɔ gúfúgá ósémbye ɔ milású bwá mú kwo mpu báásulá bwo cí ná ndéé, bwá mūsá bíd bwo kú sá bwo sá. Bwá dúg ná nki bwá yé bwo intúgúlí, í bów, nacé buud besh bwá á ngá bul ságusá Zembí ná sá í á sɔy yí. ²² Muud nyá á yál shimbád yé wɔong nyá á bá kala múúd í má cɔ mimbú mawúm mánɔ yí.

Obúgula bwá jagula ná Zembí

²³ Pyêr bá Yuánes, ja buud óni bwá á bíd bwo yí, bwá á kə búúd bān dí, kə jaaw bwo lésá wêsh milúlúú myá ofada ná ocumbá buud bwá á lās ná bwo yí. ²⁴ Nda bwá á gwág lésá wɔong ná, besh bwá á bān málkál jagula ná Zembí lám ngwúd bwá ná: «Masa, wo wá wo a sá gwów ná shí ná mán ná isá byêsh bí cínɔng yí. ²⁵ Wo wá wo á balan ná Nkénkɛ Shíshim lās mpu má sál masáal woó mpáámbo jísá *Dávid dí, cí ná:

Nacé jí ilwon í búl cugula ntága yí?

Nacé jí ikúl í búl wá múlúú mítédágá mí kú ná wúmbúlé dí yí?

²⁶ Ojwú ɔ shí bwá má sɛɛngya, otówe ɔ shwóg bwá báduka ná besh bwá zə lúmbulí ná Cwámá á shí nyêsh bá Kríst yé.

²⁷ Nacé Herod bá Pons Pilát bwá má bále zə sɛɛngya ná ikúl í cugé *Oyúden yí ná Dɔ má *Izarəyél. Bwá má zə sɛɛngya wa ngwála gaád ná bwá zə lúmbulí ná Yésus, jɔɔ sál masáal wó wó á gwágulá mawúdú yé. ²⁸ Bwá sá ná isá byêsh í bwámag nda wó á bwey nwa cigúlá ná nkul nywó ná tédúgá woó ná í bāg bá ná. ²⁹ Cwámá e, ntiig mísh ja gaád wo

dúgúg nda bwá ngá cɛɛl juwal sá ná. Ság ná osól ɔ masáal bwó bwá bwiingug kɛɛl dwó ná kpwoɔ-kpwoɔ. ³⁰ Shéembúg mbwá wó, mimbál mí ngág ná yál, *isá í ntó búúd nkɔwɔn yí ná *isá í mimbúgú í ngág ná sɔy Jíná má Jɔɔ Sál masáal woó Yésus dí.»

³¹ Ja bwá á shín jagula yí, kúkál bwá á bá yí í mú ntanɔsa, besh bwá mú lwánd ná Nkénkɛ Shíshim ná cwóɔ, bwá mú ngá bwiing Milású mí Zembí ná kpwoɔ-kpwoɔ.

Obúgula bwá cugá ná isá byán sɛɛngí

³² Ncúlá buud bwá á *búgula wá bwá á ngá cugá lám ngwúd, ná tédúgá ngwúd. Kú ná muud nyá á nkwanduwa ná mé mabii yé. Besh bwá á dú balan ná mabii mán sɛɛngí. ³³ *Buud ɔ lwámá bwá á ngá bwiing lám gwúmúlá Cwámá Yésus nyá á gwúm ná mɔma nkúl yí, Zembí ngá bul lwágulá besh mɔma mpáam nyé. ³⁴ Kú ná ná muud á *Dɔ lá obúgula nyá á kwo bá ná mɔyangan. Bɔong besh bwá á bá ná mashi nki minjɔn wá, bwá á ngá kusha myo, dú zə ná *mwaané wɔong ³⁵ dú zə bwíg búúd ɔ lwámá shí makuú. Bwá ka dú kaaw búúd nda mɔyangan má á dú bá ná. ³⁶ Ntó, ngwól múúd á Shíprə ná jíná ná Yóseb, nyá á bá mwá *Levit, búúd ɔ lwámá bwá á kwo gwiid ná Barnábas. Jíná dɔong í ká ná «Muud má dú bándulá búúd yé». ³⁷ Nyá á bá ná fambá. Nyá á ka kusha gwo. A mú zə ná mwaané wɔong zə bwíg búúd ɔ lwámá shí makuú.

5

Lán má Ananíyas bá mudá yé Safira

¹ Nji, ngwól múúd ná jíná ná Ananíyas bá mudá yé Safira bwá á zə tów cən. Muud éne mú námá zə kusha dúl bii dé. ² Ná ndéé bá mudá yé bwá mú tów cən, a mú bɛég ngwól *mwaané, a bwíg shú dé. A mūsá kə ná ngwól kə bwíg *búúd ɔ lwámá shí makuú. ³ Pyêr mú ka jí nyá ná: «Ananíyas, jí í sá ná *Sátan jwúg ná lám wó wêsh wó mú shweel ngwól mwaané wo áma kusha shí yé, wo zə shiig Nkénkɛ Shíshim? ⁴ Ngaá ná shí í áma bá shí nywó? Ja wó áma ka ntág kusha nywo yí, ngaá ná mwaané wɔong nyá áma bá mwaané woó? Ntudelé wó áma mpu wá wáni téduga lámúd yé? Ká, buud dí wó áma shiig wá, Zembí wó wó áma shiig yé.» ⁵ Nji Ananíyas nyá á gwág iciyá íni yí, nyá á shwal kaduwa shí a mú fudá. Ifwaas í mú bul bii búúd besh bwá á ngá gwág lán ni wá. ⁶ Məncwámá má á tów shí, fúlə nyá ná ndéé bwá mú kə dúl.

⁷ Fwámé fwála í mú cɔ, je bá mawála málól ntúni. Mudá má Ananíyas mú nyí njów, a kú mpu sá í áma sɔy yí. ⁸ Pyêr mú jí nyá ná: «Jaawúg sá. Ye bímbí ga wá bí áma kusha shí

nyín yí?» Nyə ná: «Haaw. Bímbí dɔɔng wá ní.» ⁹ Pyêr mú ka ci ná nyə ná: «Nacé jí bí áma mpu tɔw cún ná bi mə zá shweenzh Shíshim mə Cwám̃ba yí? Dugí, búúd bwá áma kə dul ngwúm woó wá, bwá mú ná mpumbéd mání. Bwá é kə námá nə wo.» ¹⁰ Námá cé jɔɔngá, a mú kadawa ná Pyêr dí shí makuú, a mú fuda. Məncwámá má ngə námá nyíi njów, má mú kwey nyə mbimba. Bwá mú kə nə nyə kə dul ngwúm dí koogá. ¹¹ Ifwaas í mú bul bii búúd bəsh, tɔɔ bɔɔng wá *Dɔ lá óbúgula, tɔɔ bɔɔng bwá á ngə gwág nji lân wá.

Buud ɔ lwámá bwá sá zhwoḡ məshimbá

¹² *Buud ɔ lwámá bwá á ngə sá zhwoḡ *isá í ntɔ búúd nkwoḡ yí, ná *isá í mímbugú mánkúmbə má búúd dí. Bəsh bwá á bə cún ngwúd, bwá njúl kál bwá á gwiid ná Nyíngálé* má Sálamun yí. ¹³ Muud nyə a shígé ná kwo kə seɛngya nə bwo. Nji, zhwoḡ buud bwá á ngə bul ságusə bwo. ¹⁴ Buud nkí bul bulya bwá á ngə *búgula Cwám̃ba, nə budúm nə budá, bwá mú zə ngə kwíduli gwoong dí, ¹⁵ mbií í á wós ná buud bwá á ngə zə nə mimbál ítáád ná ítanúd, ngə zə bwúg koogá lu njwón. Bwá á ngə sá ná ja Pyêr nyə é cɔ yí, ka shishím jé í é kúnya nə wúl mbál cínɔng. ¹⁶ Buud bwá á kə cíg wú mílɔɔn myá kúná-kúna nə Yurúsalem, bwá ngə zə nə mimbál nə bɔɔng buud məjamb má á tál cwúnd dí wá, bəsh bwá mú ngə zə yál.

Buud ɔ lwámá bwá zá bwəma nə zhíj

¹⁷ Ajəláci á ofada, nə bóól búúd wá nkɔɔmú *Osadwisyeḡ bənón bwá á bə cún wá bwá á ka zə mpii *buud ɔ lwámá váál áwuwaḡwə. ¹⁸ Bwá mú bii bwo, kə wá bwo njów mímbugw ɔjwú dí. ¹⁹ Ngwól *éngales mə Yawé mūsə zə mpwó-bulú, zə juw mímbugwé myá njów mímbugw, wéeshuli búúd ɔ lwámá tóón, nyə nə bwo ná: ²⁰ «Kəgá nyíi *Luḡ má Zembí, bi kág bwiing búúd sá jəsh í dégyá nə cug ágúgwáan ga yí.» ²¹ Nji bwá á gwág ntáni yí, bwá á kə nyíi Luḡ má Zembí ná námá mpámán mpámán, bwá mú ngə yə buud minjígúla.

Ajəláci á ofada nə buud bənón bwá á bə cún wá bwá mú seɛng *Gwoong ósémbye ɔ mílású wá Zembí nə seɛngyá milúlúú myá ofada bwá má bag ɔ Izarəyél. Bwá mú kənd búúd njów mímbugw ná bwá kág ŋwa búúd ɔ lwámá. ²² Ifulish í má kə wós wu, bwá kú kwey búúd ɔ lwámá njów mímbugw. Bwá mūsə nyingə, zə jaaw bwo ná ²³ «Sá áma kə kwey njów mímbugw í njúl fwámé feedyá, isándálé í tál ngə baagula. Nji ja sá áma juw yí sá shígé kwey múúd cwú.» ²⁴ Ja njwú á buud bwá á du baagula Luḡ má

Zembí wá bənón milúlúú myá ofada bwá má gwág ntáni yí, fag í mú jimb bwo milúlúú. Bwá mú ngə jí ná ntɔ nyə wá ntudel?

²⁵ Ngwól múúd mú zə jaaw bwo ná: «Nááá, buud bí áma wá mímbugw dí wá bwá tal kúga Luḡ má Zembí, bwá ngə yə buud minjígúla.» ²⁶ Ná ndéé, njwú á Luḡ má Zembí bənón ifulish bwá mú kə ŋwa bwo. Nji, bwá á ngə zə nə bwo ná shee kú cug bwo, bwá ngə fúnda ná buud bwá á bá gwú bwo nə məkwoógú. ²⁷ Bwá mú zə nə bwo zə tál mpwoombú gúfúgá ósémbye ɔ mílású. Ajəláci á ofada mú téed jila bwo mishilí. ²⁸ Nyə ná: «Ŋgáá sá á shí bwey tál bí ci ná bi kú ná ngə jíguli buud jíná níid. Nji, ja ga, bi má wandula njígúla wán Yurúsalem yəsh. Bi ngə námá cɛel yə sá mpwəne shwiḡ mə múúd éne.» ²⁹ Pyêr bənón buud ɔ lwámá bwá mú bəsa ná: «Sá má jalá nə sá mágwág nə Zembí, kú bə búúd. ³⁰ Zembí odá nyə a gwúmushi Yésus bí á gwú nə məbwə mán bwambulála nyə kwolós dí yé. ³¹ Nji, Zembí nywáá nyə a mə bən nyə nə mbwə məncwúm yé, a tál nyə amádí á sá jəsh, tál námá nyə Cugye buud shú ná buud ɔ *Izarəyél bwá cəndág mitedágá, Zembí mú juu bwo nə *misəm myán. ³² Sá básə owúshined wá isá byoongá, nə sá, nə Nkɛḡkɛ Shíshim Zembí nyə á yə buud bwá ngə sá nyə mágwág wá.» ³³ Buud ɔ gúfúgá ósémbye ɔ mílású bwá mú jág nyada nə mbií lású ní. Bwá ná bwá zá gwú búúd ɔ lwámá.

³⁴ Nji, ngwól *Farizyeḡ á *Gwoong ósémbye ɔ mílású wá Zembí, nyɔɔng bwá á du jəw ná Gamalyel yé, nyə á bə yíguli mæççə, buud bəsh bwá dégá bul gwɔɔ nyə. A mú zə tɔw, nyə ná bwá fwóg wéeshuli búúd ɔni tóón fúfwála. ³⁵ A mú ka zə ci nə buud bə ná: «Bag ɔ Izarəyél, bi ɔ káálúgá nə sá bí má cɛel sá búúd ɔga ní. ³⁶ Nacé, í afwóyé námá bwey, Tadas nyə á wós wa, zə jaaw nyúúl ná ndéé buud je bə mited minɔ zə bə nyə. Nji, a mú gwúyɔw, buud bwá á bə nyə wá bəsh bwá mú ciima, ján í mú shín. ³⁷ Mpúsə wɔɔngá, Yúdas á Galilé mú námá zə wós mwəw ílan í á ngə síy yí. A mú námá zə julə ncúlyá buud. Nji, ja nyə á yə yí, buud bəsh bwá á bə nyə wá bwá mú námá shín ciima. ³⁸ Gwá wá má cí ná bí ná, fwógá yíl mílám búúd ɔga dí, bí bíd bwo ná shee. Nacé, nkí mitedágá myán nə sósólúgá wán í ngə zhu búúd dí, mí é shín jimb míméfwó. ³⁹ Í ká yida bə ná í ngə zhu wá Zembí, bí cugé nə nkul caam bwo. Bi ɔ bey ná bi bág lúmbuli nə Zembí.» Bwá mú gwág nyə, ⁴⁰ bwá mú jəw búúd ɔ lwámá, zə fyámusa bwo milwón ná ndéé bwá mú tál bwo ci ná bwá kú ná ləsha nə buud jíná má Yésus dí. Bwá mú

5:12 2.22; 3.11 * 5:12 Nyíngálé: Sá sá ngə jəw ná nyíngálé ní í cúgə zhizhe mpumbé; jísə milwón mí mápɛng mimbá, bwá ká wá kwáminá gwów ná gúgáwá bég. 5:14 2.41 5:15 19.11-12; Luk 2.40 5:17 3.1-2 5:19 12.7-10 5:22 12.18-19 5:24 4.1 5:26 Luk 20.19; 22.2 5:28 4.17-19; Mat 27.25 5:30 3.1-5 5:32 1.8; Yuá 15.26-27 5:34 Gamalyel: 22.3 5:36 21.38 5:37 Luk 2.2; 13.1-2 5:40 4.18; 5.28 5:41 Luk 6.22-23; 1Pr 4.13

ntág bíd bwo.

⁴¹ Buud o lwámá bwó mú wú mpwóómbú Gwoong ósémbye ó mílúsú wá Zembí dí. Bwó mú ngə kə bwó ngə bul gwág nywa ná bwó má mpiya ná cúgə jíná má Yésus dí. ⁴² Bwó á shígé yow bwiingúla Jójə Kéél má Krist Yésus. Bwó á da bwiing dwo jwów dēsh, tōo Luŋ má Zembí, tōo mínjów mínjów.

6

Bwó zə təl ójaákwon

¹ Ja *ómpwíin bwó á zə ngə bul bulya yí, mílúgya mí á zə bə. *Oyúden bwó á janawo ná cug Ogurék wá bwó á ngə tādūwa ná Wəheburə. Nəcə mikúsə myánj mí á ngə bwəma ná mpyónj mánkow má idáw má jwów dēsh dí. ² *Buud o lwámá wúm ná obá bwó mú seeng ómpwíin bēsh, zə ci ná bwo ná: «Í ajáláyé ná sá dág təl bwiingúla Mílúsú mí Zembí, fwo da zə kaaw idáw. ³ Gwó wó jí ná, bwaanŋ, sǝgá buud zangbá ná mpádúgá nyínéd, bōong búúd bwó ngə bwiing lán wán ná búsa ijǝ í búúd wá, bwó njúl lwándúlá ná Shíshim ná fug wá, sá tǝlǝg bwo ísɛy í kaawólə mǝbiid. ⁴ Sá bǝn sá é ka wá mílúu nji mǝjǝgula dí ná bwiingúla kéel dí.» ⁵ Buud bēsh bwó mú magulə tǝdúgá wōong. Bwó mú fǝesh Itiyen á njúl lwándúlá ná búgə ná Nkǝnkǝ Shíshim ná cwós. Bwó fǝesh námá Fílíp, ná Prokor, ná Nikanor, ná Timon ná Paramenas, zə bad Níkwalá muud Antyósh nyə á nyíi mǝsəon Oyúden dí yé. ⁶ Bwó mú kə ná bwo búúd o lwámá dí, buud o lwámá bwó mú jǝgula ná Zembí, bwó mú bad bwo mǝbwə. ⁷ Mílúsú mí Zembí mí mú ngə kə shwóg ná shwóg, tǝn ompwíin í ngə kwídali Yurúsalem, ncúlýa ofada bwó mú magulə búgúlálə Yésus.

Bwó zə bii Itiyen

⁸ Itiyen nyə á bə lwándúlá ná mpaam má Zembí ná njul ná cwós. A mú ngə sá *isá í mímbúgú ná mǝma *isá í ntǝ búúd nkǝwón yí, buud bēsh bwó ngə dág. ⁹ Bóól búúd bǝnǝn Itiyen bwó mú zə sǝnjusa mǝkǝl. Í á bə bóól búúd wá *mpáánzə mínjígúlá á buud bwó á wú mǝlwaa dí wá, bwó njúl buud á Sirǝn ná Alǝguzandri, zə kéel *Oyúden bwó á zhu Silisí ná Azí wá. ¹⁰ Nji, bwó á shígé bə ná njul mǝ kwag Itiyen nəcə nyə á ngə lās ná fug Nkǝnkǝ Shíshim á ngə yə nyə yí. ¹¹ Bwó mú kusə búúd ná bwó zǝg máala Itiyen ná: «Sá áma gwág múúd éga ngə *lās ná Moyiz bá Zembí bwaasúlə mpu.» ¹² Bwó mú shwambulə búúd bēsh, ná ocumbá buud, ná *Oyíguli ó mǝcǝǝ bwó mú zə bii

Itiyen, kə ná nyə mpáánzə mílúsú á Zembí dí. ¹³ Bwó mú kwámusa bóól ówúshinéd wá mǝshügá ná bwó kǝg máala ná: «Muud éga má da jǝg lās ná kúl í búl bə ci yí, ná Macǝǝ má Moyiz ja jǝsh. ¹⁴ Sǝmǝfwó sá áma gwág a ngə ci ná Yésus á Nazarét mǝ bá caam *Mpáánzə Zembí, a cǝnd íjǝm ná ijag yá odá Moyiz nyə a lúga yí.» ¹⁵ Buud bēsh bwó á bə *Gwoong ósémbye ó mílúsú wá Zembí dí wá bwó mú ngə dág Itiyen ná figə-figə, bwó mú dág ná mpwoombú nyé nyisə nda mpwoombú *ǝngales.

7

Itiyen mǝ lās kaand

¹ Ajǝláci á ofada mú jí nyə ná: «Ye sá bwó ngə ci wó ná jisə bǝnda bə ntǝ?» ² Itiyen mú bǝsa ná: «Yé bwaáng, yé odá, gwágúlǝgá. Mpáámǝbǝ íshé *Aburaham njúl ná shí á Mǝzhuputamí, a kú fwó kə jǝ Sharan, Zembí á mílwanə nyə a lwóya nyúúl nyádi, ³ zə ci ná nyə ná: “Wúg wódí shíd, wo bǝégya ná njów búúd wó, wo kǝg shí má bá lwágulə wo yíid.” ⁴ Ntǝ, Aburaham mú wú shí Okaladyǝ dí, a mú kə jǝ Karan. Mpǝsə shwiý mǝ sǝsǝngú, Zembí mú yíl nyə wu, ntí nyə wu, shí bí njúl múús ga. ⁵ Nji nyə á shígé yə nyə nkǝw wa shí gaád, kú námá bə tǝo bímbí múúd jǝ ná njul tǝl kuú yí. Nyə á yida kaag ná í é bá bə shí nyé, mpwōn buud nyé ka bá shúgula ná nywo. Í á bə cǝnǝngú Aburaham njúl kú fwo bə ná mwǝn. ⁶ Zembí mú ci ná nyə ná: “Mpwōn buud nywó í bá kə jǝ ízhaá shíd. Buud ó wu bwó bá sá bwo mǝlwaa bwó cúg bwo tǝn mǝmbú mǝtǝd mínǝ. ⁷ Nji, lwōn búúd í bá wá bwo mǝlwaa dí ní, mǝ bá yə gwo intǝgúlí, bag dwó í mú bá shwub, í mú zə wa shí gaád, zə da yə mǝ gúmb.” ⁸ Zembí músə sá bá sǝ. Sǝ jǝongǝ mé mǝyǝgyé wá ábiwǝág. Ntǝ Aburaham mú byá *Izaag a sá nyə ábiwǝág jwów lú mwōomb mpǝsə byélé. Izaag byá *Yǝkwab, sá námá nyə ntǝ. Yǝkwab byá námá ímpáámǝbǝ í á fwǝ íbǝnd wúm ná íbá íshé yí, a sá námá byo ábiwǝág. ⁹ Ímpáámǝbǝ bǝshé íni í á ka zə shǝŋ Yǝsch. Bwó mú kusha ná nyə ná a kǝg Ígǝpten. Nji, Zembí nyə á bə ná nyə. ¹⁰ A mú ngə sey yíl nyə *íncwaw í ntǝg byōong byēsh dí ná ndéé a kə yə nyə fug mísh má Farawōn njwú-buud á Ígǝpten dí, a sá ná Farawōn gwágúg nyə nywa lámúd. Farawōn mú tǝl nyə ngwámuna á Ígǝpten yēsh, tǝm bə nyǝmǝfwó Farawōn dí njów. ¹¹ Mǝma zha músə zə bə Ígǝpten yēsh dí, kumə Kanaan, íncwaw í ntǝg bul yǝág, ímpáámǝbǝ í íshé kú ná ná sá bwó dág. ¹² Nda Yǝkwab nyə á gwáduga

5:42 *Krist Yésus: 9.22; 17.3; 18.5, 28; Luk 24.25-27 6:1 2.45; 4.35 6:3 1Tm 3.7-13 6:6 13.2-3; 14.23; 1Tm 4.14; 2Tm 1.6 6:7 2.41 6:8 2.22 6:10 6.3; Luk 21.15 6:11 Mat 26.59-61 6:13 18.13; 21.28; Zhe 26.11 7:2 22.1 7:3 Mat 12.1; Heb 11.8-10 7:4 Mat 11.31; 12.4 7:5 Mat 12.7 7:6 Mat 15.13-14 7:8 Mat 17.9-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-30.24; 35.16-18 7:9 Mat 37.11, 28; 39.2, 21 7:10 Mat 41.37-44 7:11 Mat 41.54; 42.1-2, 5 7:13 Mat 45.1, 3, 16

ná idáw bísá Igípten ná nyə á ka kənd impáámbá í ishé wu ja ashushwóógú. ¹³ Ja bwá á kwo kə ja ábée yí, Yóseb mūsə kə bágulə bwo nyúul, Farawōŋ mūsə zə mpu mpwōŋ buud nyə á zhu yí. ¹⁴ Yóseb mūsə ka zə sá ná bwá kág nwa sósŋgú Yákwab ná njóŋ buud yé wēsh tāŋ buud mawūm zangbá ná ótōŋ. ¹⁵ Yákwab mūsə zə shulə kə Igípten, nyə á kə yə wu, bənōŋ impáámbá bishé. ¹⁶ Bwá á nyingə ná bwo, kə dāl Sikem, shwōŋ Aburaham nyə á kusə bwān ó Imor dí ná *mwaanē yí.

¹⁷ «ŋkaagó Zembí nyə á kaag Aburaham yí í á ngə bə ná í zə bwama. Nda wəla dōŋŋ í á ngə shísh ná, kúl búúd jé í á ngə zə bulya, í ngə bul mpyáánz nūŋ Igípten. ¹⁸ Kúl mə Aburaham í á ngə mpyáánz ntó ná ndeé kə wósə ja wúl njwú-buud í á ngə ijwūga yí, wōŋŋ njwú-buud í á shigé mpu Yóseb yí. ¹⁹ Njwú-buud wōŋŋ í á ka zə cugə ná mpwōŋ buud ishé máshigə dí. A mú cūg ódā ná bōw-bōw lám nyə á bə ná ndí yí ná ndeé á sá ná bwá ngəŋ ná myaas ikákény byāŋ í ngəŋ ná fuda. ²⁰ Fwálá dōŋŋ wə Moyíz nyə á byēl yí. Zembí nyə á ka gwág nyə nywa lámúd, obyól bē bwá mú wífl nyə bwádí njóŋ tāŋ ŋŋkwoond olóŋ, ²¹ ná ndeé, ja bwá á ka námá kə myaas nyə yí, sás mə Farawōŋ mú cwéég nyə, zə baagulə nyə tāŋ nda yé mwān. ²² Moyíz mú nyingula mpúyá á Igípten wēsh dí ná ndeé á mú zə bə ŋkácíd íciyá ná misóólúgá.

²³ «Ja nyə á zə bə ná mimbú mawūm mánŋ yí, tédúgá í mú wósə nyə lámúd ná á kág dūg ómínyōŋá bē Bag ó *Izurəyēl. ²⁴ A mú dūg ngwól mwān Igípten ngə sá ngwól mwān Izurəyēl. Moyíz mú kəem mwān Izurəyēl, a cú mwān Igípten. ²⁵ Nyə á ngə tédúga ná kúl jé Izurəyēl bwá é mpu ná Zembí mə zə balan ná nyə, zə cug bwo. Nji, bwá á shigé mpu ntó. ²⁶ Jwōw í á bē yí, a mú ka kwey bwān ó Izurəyēl óbā bwá ngə shuya. A mú ka cēl bēég bwo ná bwá jíg ná shē, nyə ná bwo ná: “Bí búsə ómínyōŋá, nəcə jí bí ngə síya yí?” ²⁷ Nji, nyoŋŋ nyə á ngə sá ngwól yé mú lámusa ná nyə, nyə ná: “Zə nyə á tál wo cí ná wo dūg sámb sə milású?” ²⁸ Wó cēl zə gwú mə nda wó áma gwú mwān Igípten ná kugá ná?” ²⁹ Nji Moyíz nyə á gwág ntāni yí, nyə á túb, a mú kə jí shí á Madyan. Wu wə nyə á byá bwábudūm óbā yé.

³⁰ «Nyə á jí wu mimbú mawūm mánŋ, ngwól *éŋgeles mə Cwámba mú zə lwóya nyə nyúúl mīŋgwíled, mīŋgwíle mí ngə maŋ kwasa dí nūŋ shí á shwéeshá á mbámbyū Sinayí. ³¹ Moyíz mú káam sá nyə á ngə dūg jōŋŋ. A mú ka shísh ná á kə mpu dūg. Kál mə

Cwámba í mú gwág í ngə cí ná ³² “Mə óni, mə Zembí impáámbə byō, Zembí mə Aburaham, Zembí mə Izaag, Zembí mə Yákwab.” Moyíz mú tééd lilyála, a kú ná kwo sə ná á mpúg dūg. ³³ Ná ndeé, Cwámba mú cí ná nyə ná: “Yílúg mánŋgwub məkúúd nəcə kúl shí wó tál ní í mūsə nda mə. ³⁴ Mə mə nti mīsh, mə mə dūg bōw dēsh bwá ngə sá kúl jām Igípten yí. Mə mə gwág nda bwá ngə leegya ná. Mə mə shulə ná mə zə cug bwo. Kagú kə ja gaád, mə mə kənd wo Igípten.”

³⁵ «Éŋgeles nyə á lwóya nyúúl kwasa dí yé, Zembí nyə á kənd nyə, a kə tál Moyíz cí, tál nyə cugye. Í njúl ná bwá á ban Moyíz wōŋŋ, bwá jí nyə ná: “Zə nyə á tál wo cí ná wo zág dū sámb sə milású?” ³⁶ Moyíz wōŋŋ wə nyə á kə yíl bwo málwaa dí Igípten yé, a ngə sá *isá í mimbúgú ná *isá í ntó búúd ŋkwōŋ yí wu, tēem bə ja bwá á lína mām mə atítí yí, tēem bə ja bwá á ngə kyey shí á shwéeshá dí tāŋ mimbú mawūm mánŋ yí. ³⁷ Nyə wə nyə á cí ná Bag ó Izurəyēl ná: “Zembí mə bá nti bí ngwól *múúd micúndá nda mə, a njúl mbyágá á kúl búúd jín.” ³⁸ Moyíz wōŋŋ wə nyə á bə mpádúgá éŋgeles nyə á ngə lēsha ná nyə yé bənōŋ odá, ja kúl búúd jishé í á sá gúfúgá mbūŋ Sinayí shí á shwéeshá yí. Nyə wə á lág milású myā cug wə éŋgeles, a kalá yə shé. ³⁹ Nji, odá bwá á shigé cēl sá nyə mēgwág. Bwá lámusa ná nyə, milām dū nyingə kə nji Igípten. ⁴⁰ Bwá mú cí ná Arōŋ ná: “Ság ozembí bwá é dū tōw sə shwóg wá. Sə bāŋ sə ampúyē ná sá í mə bə ná Moyíz muud á kə yíl sə Igípten yé.” ⁴¹ Bwá mú lúla mwā ntēny tāŋ zembí áyadúg, bwá sá nyə *mātúnaga nda Zembí, bwá sá mēshusug gúmalále sá bwá áma sá ná mēbwé mán yí. ⁴² Zembí nyə á ka ntāg yid bwo kwōŋ, a mú sá ná bwá nyingúlag ngəla yə wəacén-cení wā jōŋ gúma. Sə jōŋŋ wə jís cilyá kálad búúd ó micúndád ná:

Bag ó Izurəyēl,

ye bí á cígə mə ocúdí

ŋkí ná bí á sá mə *mātúnaga

mimbú mawūm mánŋ bí á bə shí á shwéeshá dí myá?

⁴³ Ngaá ná bí á yida dū ŋkény banda mə Molok*,

nə yuug ácén-cení bí á sá shú mə Zembí wán Refan yí?

Ngaá ná bí á yida dū kúd mēmpwoombú mándalúd

dū yə mbeé iyuug í Zembí bí á sá yí gúma?

Sə jōŋŋ wə í sá ná mə bāg kənd bí míkwaŋ dí

7:14 Mat 45.9-10, 18; 46.6-7, 27

7:16 Mat 23.3-16; 49.29-30; 50.13; Zho 24.32; Heb 11.9, 13

7:17 MmN 1.7-8

7:19 MmN 1.10-11, 22; 7:20 MmN 2.2-10; Heb 11.23

7:23 MmN 2.11-15; Heb 11.24-27

7:29 MmN 2.15,

21-22; 18.3-4 7:30 MmN 3.1-10 7:35 MmN 2.14; 3.2

7:36 MmN 7.3; 14.21-29; 16.1-17.16; Ilŋ 14.33; 20.1-11

7:37 3.22-23 7:38 MmN 19.1-20.17; Mis 7.53; Gal 3.19

7:39 Ilŋ 14.3

7:40 MmN 32.1-8

7:42 Amo 5.25-27

Molok: Lav 18.11

* 7:43 Mán mábanda mə á dū bə, bwá laad káánd mbíí á ná bwá kə wēf í bə banda. 7:44 banda

í á dū lwágula ná Zembí jisə bwádí yí: MmN 25.9, 40

shwóg-shwóg cɔ́ *Babilón.

⁴⁴ «Nji, ja ódá bwá á bə shí a shwéeshá dí yí, bwá á shí bə ná banda í á dū lwágulə ná Zembí jisə bwádí yí. Muud nyə á dū ləsha ná Moyíz yé nyə á ci ná né ná a kág sá banda dɔɔngú, a bɛ yuug nyə á dúg yí. ⁴⁵ Odá bwá á shí ngə kala banda dɔɔngú íkala í búúd byēsh í á ngə byēl yíid. Bɔɔng bənɔŋ Yeshuwa bwá á ntɔ́ shí Zembí nyə a wíng wəamádí yí, bwá á kə námə ná dwo wu, í mú ji wu kə wóós fwála má *Dávid.

⁴⁶ «Zembí nyə á bul cɛl Dávid wɔɔngá. Ntɔ́ Dávid mú jì Zembí ná a sáág nyə mpaam ná a lwóg bag ɔ́ Yákwab njów Zembí. ⁴⁷ Sálumun wá nyə á yida lwɔ́ nyə njów. ⁴⁸ Nji, Zembí a gwów-gwów nyə ádé ji mínjów məbwə mə búúd mə əmə lwɔ́ nyə, námə nda múúd micúndə nyə á ci ná. ⁴⁹ Nyə á ci ná: Jon dusa jiya íci jām.

Shí nyíə kál mə dū təl mákuú yí.
Wáyé njów bí bí ná nkul lwɔ́ mə yí?
Cwámə mə shílə ntɔ́.

Ngow mə ji ná nkul kə woga yé?

⁵⁰ Ngáá ná mə wə mə a sá isá íni byēsh?

⁵¹ «Bí bəse ná nún. Bí ngə sá Zembí məlwə. Bí bəse nji bí ɔ́ dū sá ngáádə ná Nkɛŋkɛ Shishim, námə nda impáámə bí nɔ́ a dū sá ná. ⁵² Nyáyé múúd micúndə impáámə bí nɔ́ í á shígé lwágulə cúwáli yé? Bwá á dū gwú bɔɔng bwá á dū bwey zə jaaw ná Tútəli Muud mə bá zə wá. Tútəli muud wɔɔngá wə bí á kɛɛnzɪ, bí mú gwú yé. ⁵³ Bí buud bí á lág *mbwoomb məcɛ wəngəles bwá á yə bí má, ná məmpándí mēsh má cínɔng wá, bí abɛɛyé mwo.»

Bwá gwú Itiyen

⁵⁴ Nji búúd ɔ́ gúfúgá ósəmbye ɔ́ mílúsú bwá á gwág iciyá íni yí, bwá á shwal gwág Itiyen yáág-yáág mpimbə, bwá ngə fúgal məjə. ⁵⁵ Itiyen nyə, lwándələ ná Nkɛŋkɛ Shishim ná cwóó, mú kənd mɪsh jon dí, a mú dúg mənɔkənəwə mə Zembí, Yésus təl Zembí mbwə mənɔwúm. ⁵⁶ A mú ci ná: «Dugá, mə ngə dúg jon í má bān. *Mwān mə Múúd təl Zembí mbwə mənɔwúm.» ⁵⁷ Bwá mú bwú məmə ɔ́nkwiimbyé, bwá ngə fad məlwə mán; bəsh ná lám ngwúdá, bwá shwal kə shwiy nyə nyúúlad. ⁵⁸ Bwá julə wú ná nyə ngwəla, kə lúmə nyə məkwóógú. Buud bwá á ngə sá sósólágú wɔɔng wá bwá á yíl iwáma byán kə bwíg gúl ncúncwámá shí məkuú. Ncúncwámá ɔɔng wə Sól. ⁵⁹ Bwá ngə lúmə Itiyen məkwóógú ntúní, Itiyen mú jów Zembí, nyə ná: «Cwámə Yésus, lágúg *jím jām.» ⁶⁰ Nə ndé, a mú kúd məbwón shí, a kām ná nkulú

ná: «Cwámə, wo kú lɔ́ bwo *səm bwá ngə sá ga.» Nji nyə á shín ci ntúní yí, a mú yə.

8

Sól mə zə jugushi Dɔ́ lú óbúgula

¹ Sól nyə á bə cún ná buud bwá á gwú Itiyen wá. *Dɔ́ lú óbúgula í á bə Yurúsəlem yí í á zə bul bwəma ná cúwáli mwów mɔɔngád. Obúgula bəsh bwá mú shín nyungula wú Yurúsəlem, kə máshí má Yudéa ná Samariya; í lág cínɔngú nji *buud ɔ́ lwámá. ² Bóól búúd bwá á wá milám wə Zembí wá bwá á kə dul Itiyen, bwá sá námə nyə shwiy mbii áyiyáág. ³ Sól nyə nyə á ngə yáág ná á jaŋgulə Dɔ́ lú óbúgula. Nyə á dū ngə nyíi mínjów mínjów, dū ngə bíi óbúgula, budá ná budúm, dū kə wá bwo mímbwugud.

Jɔ́ɔ́ Kéel í zə kə Samariya

⁴ Buud bwá á cūma Yurúsəlem wá bəsh bwá á ngə kə məzhí məzhí, bwá ngə bwiing Jɔ́ɔ́ Kéel á lān mə Yésus. ⁵ Ntɔ́, Fílíp nyə á shulə kə wúl ngwála á Samariya, a mú kə bwiing buud ɔ́ wu lān mə *Křst.

⁶ Buud ɔ́ wu bəsh bwá mú kənd mílám ísá Fílíp nyə á ngə ci yíid, muud ngwúd ná ngwúd kú sá nún nəcé bwá á ngə gwáduga *məshimbá nyə á ngə sá má, bwá ngə námə dúg mwo. ⁷ Nəcé zhwoŋ buud bwá á bə ná məjamb wá, məjamb wá á dū wú mə ngə kím məmə ɔ́nkwiimbyé, mímbúmbwúgú ná bɔɔng bwá á dū nyēsh wá bwá ngə yál. ⁸ Ngwála wɔɔng wəsh í mú bə ná məmə məshusəg.

⁹ Í njúl ná ngwól múúd nyə á dū bə ngwála wɔɔngúd ná jínə ná Shímun. Muud wɔɔngú nyə á dū sá májig, buud bəsh wá Samariya bwá mú dū bul káám nyə, nyə mú námə dū jaaw nyúul ná á bul bə. ¹⁰ Buud bəsh, tééd ozhizhe kə kumə məmə fwámé búúd, bəsh bwá á dū nyə Shímun ná gwɔ́ɔ́gá, bwá ná: «Muud éne jisə nkul mə Zembí, nyɔɔng bwá dū ci ná í búl ntɔ́ yí.» ¹¹ Bwá á kənd mílám nyádí nəcé nyə á bwey bul sá ná bwá káámúg nyə ná misóólágú mí jamb myé. ¹² Nji, ja bwá á *magulə Jɔ́ɔ́ Kéel Fílíp nyə á ngə bwiing bwo shú Faan mə Zembí ná shú jínə mə Yésus-Křst yí, bwá á ngə duwan, ná budúm ná budá námə. ¹³ Shímun wɔɔngú nyəməfwó nyə á *búgula námə, a mú duwan. A mú zə nada ná Fílíp kú ná béeŋya ná nyə, a ngə dúg məmə ísá í ntɔ́ búúd nkul yí ná məshimbá mə á ngə sýi má, a ngə bul káám.

Pyér bá Yuánes bwá kə Samariya

¹⁴ *Buud ɔ́ lwámá bwá á bə Yurúsəlem wá bwá á ka gwág ná buud ɔ́ Samariya bwá mə

7:45 Zho 3.14-17; 18.1; 2Sa 6 7:46 Sóm 132.1-5 7:47 2Sa 7.5-7; 10j 6.1-38 7:48 17.24-25 7:49 Iza 66.1-2

7:51 MmN 32.9; 33.5; Zhe 4.4; Rom 2.28-29 bí ɔ́ dū sá ngáádə ná Nkɛŋkɛ Shishim: Iza 63.10; Eze 2.3-5 7:52 Luk 11.47-48

7:53 7.38; Heb 2.2 7:54 Sóm 37.12; 112.10 7:55 Mat 26.64; Mis 2.33 7:56 10.11; Luk 3.21; Yuá 1.51 7:58

22.20 7:59 Sóm 31.6; Luk 23.46 7:60 Luk 23.34 8:1 8.4; 11.19 8:3 9.1, 13, 21; 22.4-5; 26.9-11; 1Kr 15.9;

Gal 1.13 8:4 2.41 8:7 Mak 16.17; Luk 9.1 8:12 28.23

8:16 19.1-6	8:18 6.6	8:21 Ifz 5.5	8:24 MmN 9.27-28	8:27 Iza 18.7; 56.3	8:32 Iza 53.7-8	8:35
Luk 24.27	8:36 Mat 28.19	*	8:37 Míl mícilyá mí ayág mí cugé nã iciyá íga.	8:39 10j 18.12	8:40 21.8	9:1
8.3	9:2 19.9, 23; 22.4; 24.14, 22; 28.22		9:3 Aba 3.3-4; 1Tm 6.16; 2Kr 4.4, 6	9:5 1Kr 15.8	9:8 13.11	9:11
21.39; 22.3						

ná: «Cwám̃ba, m̃a w̃s éga.» ¹¹ Cwám̃ba mú cí ña nyí ná: «Tówág, wo kág njwóñ bw̃s d̃a j̃ów ná “njwóñ á t̃át̃əl̃i” yí, k̃a s̃ó Sól̃ muud á Tárus ñúñ nj̃ów m̃á Yúdas. A ng̃a j̃egula ñám̃ ná nda m̃á ng̃ó l̃ás éga. ¹² Nỹa áma d̃ug ntam̃á á m̃ish ná bagá, muud bw̃s j̃ów ná Ananías yé m̃á nyí nj̃ów z̃a b̃ad nỹa m̃abw̃s ná m̃ish m̃á dúgyág nỹa.» ¹³ Ananías mú b̃esa ná: «Cwám̃ba, m̃a m̃á bul gwáduga múúd éne, bímbí l̃ú m̃áb̃w̃ á m̃á s̃á buud bw̃s Yurúsalem yí. ¹⁴ Teem̃ b̃a wa nỹam̃éfw̃, mil̃úlúú mỹa ofada mí á ỹa nỹa nkul ná a z̃ág bíi búúd b̃esh bw̃s ng̃ó k̃im̃ j̃ów j̃íñá d̃w̃ó w̃a.» ¹⁵ Cwám̃ba mú cí ña nyí ná: «Kaág, nacé m̃a m̃á f̃ésh múúd éne ná a b̃ág m̃a s̃á ís̃éy shú ná íkúl í c̃úg̃e Oyúden yí ña ojw̃ú-buud b̃áñ nỹa Bag ó *Izar̃aỹél bw̃s mp̃úg j̃íñá d̃ám̃. ¹⁶ M̃am̃éfw̃ m̃a é lwágula nỹa bímbí l̃ú miñjugú á bá jug shú d̃ám̃ mỹa.»

¹⁷ Ananías mú k̃a, k̃a nyí nj̃ów, b̃ad nỹa m̃abw̃s, cí ña nyí ná: «Sól̃ m̃waang, Cwám̃ba Yésus wo á bw̃ama ña nỹa zh̃íid ng̃óla z̃a wa yé, nỹa áma ntí m̃a shú ná m̃ish mw̃ó m̃á nỹing̃ag̃ dúgya, wo lwándúg ña Nk̃éñk̃é Sh̃ishim.» ¹⁸ Bíl̃ ís̃á í mú shugula w̃ú nỹa m̃ishúd í nj̃úl̃ nda ífuf̃á. M̃ish mú nỹing̃a dúgya nỹa ña ndeé á mú shwal duwan. ¹⁹ Ná ndeé, á mú d̃a íd̃aw, nkul í mú k̃wo w̃óos nỹa nỹúúlud. B̃áñ nj̃a ompw̃íñ w̃a Damás bw̃s á j̃i baalé mw̃ów. ²⁰ Kú nám̃á k̃wo l̃eng̃ fw̃ála, Sól̃ mú shwal ng̃a k̃a m̃amp̃áanz̃á m̃á miñj̃úg̃ulá m̃á Oyúden dí, k̃a ng̃a c̃únd̃a ná Yésus j̃is̃a *Mw̃âñ k̃a Zembí. ²¹ Buud b̃esh bw̃s á ng̃a gwág nỹa w̃a bw̃s á ng̃a k̃aam̃ mb̃ii á ná fug d̃a j̃imb̃ l̃úud, bw̃s ng̃ó cí ná: «Ng̃aá ná buud b̃esh bw̃s á d̃a k̃im̃ j̃ów j̃íñá ga Yurúsalem w̃a muud éga w̃s nỹa á lwágula b̃wo njugú yé? Ng̃aá ná nỹa á z̃a wa ná a z̃a bíi b̃ooñg̃ w̃a wa, a w̃óla b̃wo m̃añk̃ada k̃a ña b̃wo mil̃úlúú mỹa ofada dí?»

²² Nj̃i Sól̃ nyw̃áá nỹa á ng̃a ỹág ña jaaw̃úla J̃oj̃o K̃éel ỹág ỹágúg, á d̃a fad Oyúden w̃a Damás m̃impu ná dúla m̃pu lwágula b̃wo ná Yésus w̃s j̃is̃a *K̃rist. ²³ Ja fw̃ám̃é baalé mw̃ów m̃á á c̃ó yí, Oyúden bw̃s á cw̃s yuug ná bw̃s gw̃ú nỹa. ²⁴ Sól̃ mú m̃pu shwushwaga j̃ooñg̃. Bw̃s á b̃a bw̃s mú ng̃a baagus̃a m̃impumb̃é mí ngw̃ála* mw̃ásé ña bulú ná bw̃s gw̃ú nỹa. ²⁵ Nda ompw̃íñ b̃é bw̃s á m̃pu nt̃ó ná, bw̃s á nj̃wa nỹa g̃úl̃ búlud, w̃a k̃údád, bw̃s mú nt̃e ng̃ul̃i nỹa nyung̃ dí gw̃ów k̃a shul̃ t̃óóñ.

²⁶ K̃a w̃óos Yurúsalem, Sól̃ nỹa á c̃éel k̃a seeng̃ya ña b̃óól̃ ompw̃íñ. Nj̃i, b̃esh bw̃s á ng̃a fúnda nỹa, bw̃s k̃ú fwo *magula ná a mús̃a mpw̃íñ. ²⁷ Barnábas mús̃a nj̃wa nỹa, k̃a ña

nỹa *búúd ɔ lwámá dí. A k̃a b̃wiing̃ b̃wo nda Sól̃ nỹa á d̃ág Cwám̃ba zh̃íid ná, ña nda Cwám̃ba nỹa á l̃ás ña nỹa ná, ña nda nỹa á b̃wiing̃ k̃éel Damás j̃íñá m̃á Yésus dí k̃ú fúnda muud ná. ²⁸ Tééd̃ ja j̃ooñg̃, Sól̃ b̃áñ nj̃a buud ɔ lwámá bw̃s m̃á b̃áduga g̃woong̃, b̃áñ nj̃a bw̃s mú ng̃ó kyey ngw̃ála ña ngw̃ála, a ng̃ó b̃wiing̃ k̃éel á j̃íñá m̃á Cwám̃ba, k̃ú fúnda m̃ish m̃á búúd. ²⁹ Nỹa á d̃a nám̃á l̃esha ña Oyúden bw̃s á jañawo ña c̃ug̃ Ogur̃ék̃ w̃a, b̃áñ nj̃a d̃a nám̃á s̃éñj̃asa m̃ak̃əl̃. Nj̃i, b̃áñ bw̃s mú s̃ó ná bw̃s gw̃ú nỹa. ³⁰ Nda óm̃inyoñ w̃a búg̃á bw̃s á m̃pu nt̃ó ná, bw̃s á k̃a ña nỹa Sezará, bw̃s mú k̃and nỹa Tárus. ³¹ *D̃o l̃ú ob̃úgula í á k̃a ng̃a c̃ug̃á ná sh̃eé Yudéa ỹesh, ña Galil̃é, ña Samariya, g̃woong̃ í ng̃ó lal̃ búg̃ád, ob̃úgula bw̃s ng̃ó gw̃óp̃ Cwám̃ba. Nk̃éñk̃é Sh̃ishim ng̃ó s̃á ná buud nk̃i bul bulya bw̃s z̃ág ng̃a nyíi g̃woong̃ad.

Pỹer m̃á lwag Ene, gw̃um̃ushi Tabita

³² Í á k̃a z̃a ba, Pỹer ng̃ó kyey k̃ála ng̃a d̃ág ob̃úgula, nỹa á k̃a nám̃á shul̃á k̃a d̃ág b̃ooñg̃ w̃a Lida. ³³ A mú k̃a k̃wey ngw̃ól̃ múúd ñúñ ná Ene. Muud w̃ooñg̃ nỹa á b̃a mb̃umb̃úg̃ú, a m̃á j̃á shí t̃áñ m̃imb̃ú mw̃óomb̃. ³⁴ Pỹer mú cí ña nyí ná: «Ene, Yésus-K̃rist m̃á lwag wo. W̃ool̃úg wo báágúg tañá gw̃ó.» Nám̃á cé ña cé, Ene mú w̃ool̃. ³⁵ Buud b̃esh bw̃s á b̃a Lida ná mb̃waanz̃ala shí á Sarona w̃a bw̃s mú d̃ág nỹa, bw̃s mú c̃énd̃ k̃uú nj̃ooñd̃, yid w̃s Cwám̃ba.

³⁶ Ngw̃ól̃ *mpw̃íñ á mudá nỹa á b̃a Zh̃wópe ña j̃íñá ná Tabita. J̃íñá d̃ooñg̃ í k̃á ná Dórúkas.† Mudá w̃ooñg̃ nỹa á bul d̃a s̃á j̃oj̃o misóólúg̃, a d̃a bul ya m̃imb̃umb̃úw̃á is̃á. ³⁷ Í á k̃a z̃a b̃a m̃óni mw̃ów dí ná Tabita nỹa á bw̃as ná ndeé a mú ya. Bw̃s mú gusa nỹa ná ndeé k̃a b̃w̃úg̃ f̃úm̃ á nj̃ów dí gw̃ów. ³⁸ Ompw̃íñ bw̃s á k̃a gw̃ág ná Pỹer j̃i Lida, Lida nj̃úl̃ k̃úñá-k̃úña ña Zh̃wópe. Bw̃s mú k̃and búúd ob̃á k̃a téég̃ nỹa m̃abw̃s ná: «Oshwoh! L̃eelug̃á z̃a k̃úga, k̃ú neela.» ³⁹ Pỹer mú nám̃á t̃ów shí, b̃áñ nj̃a buud óni bw̃s mú k̃a. Ja nỹa á k̃a w̃óos yí, bw̃s á k̃a ña nỹa f̃úm̃ á gw̃ówád̃. Mikús̃a mỹesh mí mú z̃a ña maỹé nỹád̃i, z̃a ng̃a lwágula nỹa ij̃ud ná ik̃úúd Dórúkas nỹa á d̃a laad b̃wo ja b̃áñ nj̃a bw̃s á b̃a yí. ⁴⁰ Pỹer mú w̃éeshali búúd b̃esh t̃óóñ, a mú k̃úd̃ m̃abw̃óñ shí, a j̃egula ña Zembí ná ndeé a mú yid k̃óómb̃ g̃woñá mb̃imb̃ad̃, a cí ná: «Tabita, w̃ool̃úg.» Tabita mú b̃énỹ m̃ish, a mú d̃ág Pỹer, a mús̃a w̃ool̃ j̃i nj̃íñj̃il̃. ⁴¹ Pỹer mús̃a bíi nỹa mb̃w̃ád̃, t̃ál̃ nỹa t̃át̃əl̃i. A mús̃a j̃ów ob̃úgula ña mikús̃a, a ỹa b̃wo nỹa kuw̃ó. ⁴² S̃á j̃ooñg̃ í mú mp̃úy Zh̃wópe ỹesh, zh̃wog̃

9:12 Mak 8.23-25

9:15 13.2; 22.21; 23.11; 26.1; 27.24; Rom 1.5

9:16 20.23; Luk 21.12; 2K̃r 11.23-28

9:17 19.6

9:20 17.2; Luk 22.70

9:21 8.1; 9.13-14

9:22 5.42

9:23 23.12

9:23 2K̃r 11.32-33

* 9:24 m̃impumb̃é mí

ngw̃ála: Bw̃s á d̃a lw̃g̃ m̃ing̃w̃ála, bw̃s s̃á m̃ama nyung̃ lỹ; ngw̃ála w̃esh, bw̃s k̃a l̃úga m̃impumb̃é búúd ɔ j̃ál̃ ná d̃a nyíi ngw̃ála mỹa. 9:26 9.3-6, 20; Gal 1.18 9:27 Barnábas: 4.36-37; 11.22-30; 12.25; 13.1-4, 7, 43-50; 14.12, 20; 15.2-12, 22, 35-39;

1K̃r 9.6; Gal 2.1, 9, 13

9:30 11.25; Gal 1.21

†

9:36 Dórúkas: Ciyá Dórúkas í k̃á ná mp̃ind̃ú.

9:40 Mak 5.40-41

9:43 10.6, 32

buud bwá mú *búgula Cwám̃ba. ⁴³Pyêr nyá á ji cínɔŋg Zhwópe fwámé zhwog mwôw, a njul njów má Shím̃un nyá á ðu sá ísáy í ikúúúú í cùúú yé.

10

Ísáy nà misóólúgá mí Kòrunêy

¹ Ngwól múúú nyá á bæ Sezaré nà jíná ná Kòrunêy. Nyá á bæ lúúúú ózimbi tæd, kında ózimbi ánnáí dí, kında bwá á ðu jów ná «kında Itali» yí. ² Muud wɔɔŋgá nyá á kænd lâm wá Zembí, bǎnɔŋ njów yé wêsh ðu bul gwɔɔ Zembí. Ntó, nyá á ðu bul sá buud wá kúl *Oyúden mikwíindyá, a ðu jəgula nà Zembí ja jêsh. ³ Dúl jwôw, ngeɛ mǎwəla mǎlɔl mǎ mpwó-kugá, nyá á ðug *ntamá á mísh ná bagá, a ðug *ɛŋgaes má Zembí má zə nyí nyá njów, zə jów nyá ná: «Kòrunêy». ⁴ Kòrunêy mú ðug nyá ná figá-figá ná ndeé nda ífwaas í á bii nyá ná, a mú ci ná: «Ná jí e, Cwám̃ba?» ɛŋgaes nà né ná: «Məjəgula mwô nà mikwíindyá wó ngeɛ kwíind buud myá mí má wós wá Zembí, Zembí nyá awúsáyé myo. ⁵ Ntó, kəndág búúú Zhwópe ja gaád, bwá kág jów ngwól múúú jí nún ná Shím̃un bwá ðu jów nà dúl jíná ná Pyêr yé, ⁶ a njul wá ngwól múúú má ðu sá ísáy í ikúúúú í cùúú yé, bwá ðu námá jów muud wɔɔŋg nà Shím̃un. Njów yé wúsə ncindye mǎŋ.»

⁷ Ja ɛŋgaes nyá á zə lésa nà nyá ni nyá á kyey yí, Kòrunêy nyá á jów olwaábula óbá, nà ngwól zimbi á bɔɔŋg bwá á bul sɛy nà nyá wá, a njúl ná nyá a má wá lâm wá Zembí. ⁸ A mú shín bwiing bwo sá jêsh nà ndeé a mú kænd bwo Zhwópe.

Pyêr mǎ ká wá Kòrunêy

⁹ Mán maləm, buud óni bwá nkág bwá mú kúná-kúná nà Zhwópe, Pyêr mú bád kwáminú* ná a ká sá məjəgula. Í á bæ ngeɛ tólóg dí. ¹⁰ A mú gwág zha nà yéesh ná á ðə. Í á bæ bwá ngá ná jáamb idaw, seegya a mǎsə nda *shishim yé má wú nyádí nyúúúú. ¹¹ A mú ðug jon í má bǎŋ, gúl sá nda *sanda í kál málwə mǎnɔ dí, í ngá shulə wú jon dí ngə zə shí. ¹² Sá ɔɔŋg í á bæ nà mím̃bí mí ócúúú myêsh: nà bɔɔŋg wá məkuú mǎnɔ, nà bɔɔŋg bwá ðu júlə mím̃wə shí wá, nà inunú yá gwôw cínɔŋg cwú. ¹³ A mú gwág kál í ngá ci nà nyá ná: «Pyêr, tówúg wo gwúg isá íni wo dág!» ¹⁴ Pyêr mú bɛsa ná: «Mbô, Cwám̃ba. Nacé mə abwélé ðə sá jí nà nyéé mísh má Zembí dí yí, nkí sá íci.» ¹⁵ Kál í mú nyíngá kwo lás ci nà nyá ná: «Sá Zembí má fúb yí, wɛɛ kú bɛɛg nyíngá ci ná jísə sá abúbdw.» ¹⁶ Í á sá ntání ija ilɔl, sá ɔɔŋg í mú nkǎŋ kə gwôw. ¹⁷ Pyêr fug má jimb

lúúú nà sá nyá ámə ðug ni nda í ká ná, ndug buud Kòrunêy nyá ámə lwám wá, bwá má sɔ njów má Shím̃un ná sɔ sɔ, bwo má kwey, bwá tál mpumbéd. ¹⁸ Bwá mú jów búúú ɔ njów, jí bwo Shím̃un bwá ðu jów ná dúl jíná ná Pyêr yé nkí cínɔŋg wá á ðu jí yé. ¹⁹ Pyêr ngá ná ca táduga nda sá nyá ámə ðug yí í ká ná, Nkɛŋkɛ Shishim mú ci nà nyá ná: «Dagí, buud olál bwá ngə sɔ wo. ²⁰ Tówúg wo shúləg, bínɔŋ bí kág. Wo kú zhízhiga nacé mə wá mə ámə ntí bwo.»

²¹ Pyêr mǎsə shulə kə bwəma nà buud bɔɔŋg, nyá nà bwo ná: «Mə wá éga, mə muud bí ngə sɔ yé. Jí bí ámə zə sá yí?» ²² Bwá nà né ná: «Kòrunêy wá nyá ámə ntí sá, Kòrunêy á lúúúú ózimbi tæd, a jí tətəlí muud, a gwɔɔ Zembí, lwon buud *Oyúden jêsh í ngə jaaw lân yé nkí nywa. Ngwól ɛŋgaes má Zembí nyá á zə ci nà nyá ná a jówúg wo, wo kág nyádí njów, a kág gwágula sá wó é bwiing nyá yí.»

²³ Pyêr mú nyíngal bwo njów, bǎnɔŋ bwá mú já. Mán maləm, a mú wɔl, bǎnɔŋ bwá mú kə. Ból ómínɔŋɔ wá Zhwópe bwá mú kə lugal nyá.

²⁴ Jwôw í á kwo bɛ yí, bwá mú kumə Sezaré. Kòrunêy nyá á ngə bwánd bwo, a má shín seɛŋg mím̃byél myé nà bé óshwá ó abúgúlág. ²⁵ Ja Pyêr nyá á bæ nà zə nyí njów yí, Kòrunêy nyá á lɛlú kə səl nyáméfwó shí, kúðw Pyêr shí məkuú nyá yə gúma. ²⁶ Pyêr mú bǎn nyá, nyá nà né ná: «Búnúg, mə jí námá múúú nda wo.»

²⁷ Bá bwá mú ngə lésa ná ndeé kə nyí njów. A mú kə kwey ná zhwog buud bwá ámə seɛŋgya. ²⁸ Pyêr mú ci nà bwo ná: «Bí mə mpú ná mwá Yúden jí kú seɛŋgya nà mwán ilwon, kú námá shish nyá kúná-kúná. Nji, Zembí má lwágula mə ná mə ajáláyé nà ðug ngwól múúú nda sá jí nà nyéé mísh má Zembí dí yí, nkí sá íci. ²⁹ Gwá wá í ámə sá ná, nji má ámə gwág njúwúú yí, mə ámə zə kú nà onkwafad. Ná ndeé, mə ngə ka cɛl mpu sá bí ámə jów mə nà ndí yí.» ³⁰ Kòrunêy mú bɛsa ná: «Í má sá mwôw mǎnɔ múús, mə á ngə sá məjəgula ngeɛ mǎwəla mǎlɔl mǎ mpwó-kugá mǎdí njów, mə mú ðug nji ngwól muud tál mə mpwóómbú nà mikáánd mí áŋkɔŋkənwá, ³¹ a ngə ci nà mə ná: «Kòrunêy, Zembí má magula məjəgula mwô, nyá awúsáyé mikwíindyá wó ngə kwíind buud nà ndí myá. ³² Kəndág búúú Zhwópe bwá kág jów wo Shím̃un jí nà dúl jíná ná Pyêr yé. A njul njów má Shím̃un mə ðu sá ísáy í ikúúúú í cùúú yé, ncindye mǎŋ.» ³³ Ntó námá má á ka lɛlú kænd buud kə jów wo yé. Wo má mpu sá nà zəla. Ná ndeé, sá bɛsh sá tál

10:1 10.30-33 **10:1** 27.1, 3; Luk 7.2, 5 * **10:9** kwáminú: Ja bwá á ðu lwá minjów yí, bwá ðu mə kwáminú námá nda manyung. Kwáminú í á ðu bæ nkí lal, buud kə ðu ngə kyey wu gwôw, muud jee námá kə woga wu. **10:11** 7.56 **10:12** Lav 11.1-47; Eze 4.14 **10:15** Mak 7.15, 19 **10:19** 11.12; 13.2, 4; 15.28; 16.6; 20.22-23; 21.4, 11 **10:23** 10.45; 11.12 **10:25** 14.13-15; Mbá 19.10 **10:28** 10.15; Gal 2.12 **10:30** 10.1-8 **10:30** 1.10; Luk 24.4 **10:32** 9.43

mísh má Zembí dí ja gaád ná sá má gwágulá sá jêsh Zembí nyə ámə lwám wo ná wə jááwug sá yí.»

Pyêr mə lás kaand

³⁴ Pyêr mú ka zə lás, nyə ná: «Búbálé, mə má mpu ná Zembí nyə á dé dág búúd mampwoombá. ³⁵ Jísə nji ná muud yêsh mə gwág Zembí a sá tátálí yé, tso á ji jáyé lwon búúd dí, Zembí mə gwág nyə nywa tsem bə ná á ji jáyé kúl búúd dí, tso jáyé dí. ³⁶ Nyə á kənd bag ɔ *Izəyél makál. A bwiing bwo Jəjə Kéél ná buud bwə mú ná nkul jee cəgə ná Zembí ná shee nəcə Yésus-Krist, nyə wə jí Cwámə á buud bēsh. ³⁷ Bi mə mpú məma sá í á ngə sýy tééd Galilé kə wós Yudea mpəsə nduwan Yuánes nyə á ngə cunda yí. ³⁸ Bi mə mpú ná Zembí nyə á gwágulá Yésus á Nazarét Shishim, yə nyə məma nkúl. Yésus wəngə nyə á ka ngə kə íkul íkul, ngə sá buud mənywa, ngə lwag bəng bēsh Njwú məjamb nyə á ngə lwágulá cún wá, nəcə Zembí nyə á bə nyádi. ³⁹ Sə bəng sá á shí dág sá jēsh nyə á sá shí *Oyúden ná Yurúsalem yí, nyə muud bwə á bwambulá kwólós dí bwə gwú yé. ⁴⁰ Zembí nyə á gwúmushi nyə jəwə álél, a sá ná a lwóyág nyúul. ⁴¹ Nji, nyə á shígé lwóya nyúúl kúl búúd jēsh dí, í á bə nji sá owúshined Zembí nyə á bwey fēsh wá. Mpəsə gwúmala nyə á gwúm yí, sánón sá á də, sá ngul. ⁴² Nyə á lwám sá ná sá cundág kéél, sá bwaagula ná nyə wə Zembí nyə á tál ná á bəg sámb mikuwó ná mimbimbə milású yé. ⁴³ *Buud ɔ mícundá bēsh bwə ngə bwiing lān yé ná muud yēsh mə *búgúlá nyə yé á bə ná ijuugá í *mísəm nəcə jín dé.»

⁴⁴ Pyêr ngə ná lás ntáni, Nkénkē Shishim mú shulə wə buud bēsh bwə á ngə gwágulá lāsú yé wá. ⁴⁵ Obúgula bwə á bə misíyá mí ábiwáág wá, bəng bēsh bənón Pyêr bwə á bə gwoong wá, bwə mú káam mbii á ná fug də jimb lúud. Bwə á jág bul káam ná Zembí má bəle yə búúd bwə cúgə Oyúden wá Nkénkē Shishim. ⁴⁶ Nəcə bwə á gwág buud bəng bwə ngə lás mákálud, bwə ngə ságusə Zembí. Ntə wə Pyêr nyə á ka ci ná: ⁴⁷ «Ye sá nyíngəg ban ná buud óga ná bwə kú duwan, í njúl ná bwə má lég námə Nkénkē Shishim nda sə?» ⁴⁸ A mú lwám ná bwə dúwanugi jíná má Yésus-Krist dí. Bwə mú ci ná nyə ná bənón bwə kwóg ná ja baalé mwów.

11

Pyêr ngə bwiing sá Zembí nyə á sá yí

¹ Nə *buud ɔ lwámá ná obúgula wá Yudea bwə á ka gwág ná íkul í cúgə *Oyúden yí bwə

má námə lég Milású mí Zembí. ² Ja Pyêr nyə á ka bád kə Yurúsalem yí, buud ɔ ábiwáág bwə á ka kə lámusa ná nyə. ³ Bwə ná né ná: «Wo má kə nyí búúd wá kú ábiwáág dí, binón də idaw sən ngwúd.» ⁴ Pyêr mú ka zə tééd jaawúlə bwo sá í á cə yí ná oféél-féélí bēsh, nyə ná ⁵ «Mee mə á bə Zhwópe. Mə ngə jəgula ná Zembí, mə mú seegya nji mə mūsə nda *shishim wám má wú mádí nyúúlud. Mə mú dág *ntamə á mísh ná bagə, gúl sá nda *sanda í njúl ngwólulá málwə mənón í ngə shulə wú gwów ngə zə mádí. ⁶ Má á ka kənd mísh, mə mpu dág sá jəng, mə mú dág ná cínəng cwú í á bə, ná ocúdu wá makuú mánón ná bəng wá jugú, ná bəng bwə də julə mímwə shí wá, ná inunú yá gwów. ⁷ Mə mú námə gwág kál í ngə ci ná mə ná: «Pyêr, tówug, wo gwúg isá íni wo dági!» ⁸ Mə ná: «Mbə, Cwámə. Nəcə sá jí ná nyéé mísh má Zembí dí yí, ná sá íci í abwélé kə mádí mpud.» ⁹ Kál í mú nyingə lás ná mə ja ábée í ngə wú gwów ná: «Sá Zembí má fúb yí, kú beeg nyingə ci ná jísə sá abúbów.» ¹⁰ Í á sá ntó íja ílól, sá jəng jēsh mú nkān kə gwów. ¹¹ Ka seegya ná, námə wəla dəngú dí, buud olól bwə mú wós njów sá á bə yí, bwə ngə zhu Sezaré, ná bwə ámə ntí bwo mádí. ¹² Shishim mú ci ná mə ná sánón kág, mə nda zhízhigə. Ból obúgula ósaman bwə mú zə, sánón mú bə búúd bəng ná ndeé bwə mú kə ná sá njów má múud bí ngə ci éne. ¹³ A mú jaaw sá nda nyə á dág *əngəles ntí nyə njów ngə ci ná nyə ná: «Kəndag búúd Zhwópe bwə kəg jəw Shímun bwə də jəw ná dúl jíná ná Pyêr yé, ¹⁴ nyə é zə bwiing wo kél í é yə wo cəg ná njów wə wēsh yí.» ¹⁵ Mə á ka námə tééd ná má bwiing bwo kél, seegya nji Nkénkē Shishim má shwi y bwo nyúúlud námə nda í á bə ná sá mətéédulé* dí ná. ¹⁶ Mə mú tédaga ciyá Cwámə nyə á ci yí ná: «Yuánes nyə á ngə duu buud ná məjúwó, bi bəng bi é duwan ná Nkénkē Shishim.» ¹⁷ Ntə, nkí Zembí má yə búúd yána dé nda nyə á yə námə sá ja sá á *búgula Yésus yí, mə wə zə ná má ságə ngáádə ná Zembí?» ¹⁸ Ja bwə á gwág ntáni yí, bwə á salawo, bwə mú ságusə Zembí, bwə ná: «Ntə jì ná Zembí má yə íkul í cúgə Oyúden yí zhí ná bwə céndag mítádágá bwə njwa cəg.»

Jəjə Kéél í zə kə íkul ishúsúd

¹⁹ Ja bwə á gwú Itiyen yí, məma lumbáli í á zə bə obúgula, bwə mú shín ciima, ngə kə íkul íkul kə kuma Fenisí, ná Shíprə ná Antyósh. Bwə á ngə bwiing nji *Oyúden kél. ²⁰ Nji, ból búúd bwə á bə cínəng bwə njúl buud ɔ Shíprə ná buud ɔ Sirén. Bəng bwə á kə kumə Antyósh, bwə mú bwiing Ogurék Jəjə Kéél mə Cwámə

10:34 Rom 2.11; Zhk 2.1	10:35 Yuá 9.31	10:36 Iza 52.7; Rom 3.25-26; 5.1; 2Kr 5.18; Kol 1.20; Mbé 19.16	10:38
Luk 4.18; 13.16; Yuá 3.2	10:39 3.15	10:41 1.4; Luk 24.30-31, 41-43; Yuá 21.12-13	10:42 17.31; Rom 14.9; 2Tm 4.1; 1Pr 4.5
10:43 13.38; Zhe 31.34	10:44 2.4	10:47 8.36	10:48 19.5
			11:3 10.28; Gal 2.12
10.11-20	11:14 16.31	11:15 2.4	11:15 13.48;
14.15, 27; 15.4, 12, 22-29; 17.12; 18.5-11; 19.8-10; 20.21	11:19 8.1-4	11:20 Yuá 7.35	11:21 2.41

Yésus. ²¹ Cwám̃ba nyə á ngə kwíind bwo ná n̄kul nyə, zhwog buud bwá mú *búgula, bwá cénd kuú njóond, yid wá Cwám̃ba. ²² *Dɔ́ lú óbúgula á Yurúsalem í á ka gwáduga lân wəɔng. Bwá mú kənd Barnábas wu Antyósh. ²³ Barnábas wəɔng, ja nyə á jé Antyósh a dág nda Zembí nyə á lwóya mpaam nyé ná, nyə á bul bə ná məshusug, a mú cwiny óbúgula bēsh ná bwá jíg gwoong mə Cwám̃ba dí ná milám myán myēsh. ²⁴ Nyə á bə jɔ́ múúd, a njúl lwándulá ná jɔ́jɔ́ Shishim ná búgá ná cwós. Bósólúgá ncúlyá buud bwá mú kwíduli Dɔ́ lú óbúgula dí.

²⁵ Barnábas nyə á ka kə Tárus ná a kó nyə Sól. ²⁶ Nda nyə á kwey nyə ná, nyə á zə ná nyə Antyósh. Bá bwá mú já cínəngú mbú ncindí, bwá ngə sɛɛngya ná Dɔ́ lú óbúgula, bwá ngə yə ncúlyá buud minjígulá. Nūn Antyósh wá *ompwíin bwá á tééd gwiidəw ná okristen yé.

²⁷ Í á ka zə bə ná dúl baan dí ná, bósól *búúd ɔ́ mícúndá bwá á shulə wú Yurúsalem kə Antyósh. ²⁸ Ngwól á bwo, ná jíná ná Agabus, músa zə lás nda Shishim nyə a lwágula nyə ná. A mú jaaw ná məma yáág-yáág zha í bá bə shí nyēsh dí. Zha nyəɔng í á shí námá bə fwála Klóod nyə á bə Káázəl yí. ²⁹ Ntɔ́, ompwíin bwá mú nyə cigúlá ná bwá zə sɛɛng mikwíindyá, muud yēsh wá bímbí á jí ná n̄kul wá yí, bwá kənd bəɔng óbúgula wá Yudéa. ³⁰ Bwá á sá námá ntó, bwá mú kənd Barnábas bá Sól ná mikwíindyá, bwá kə yə ócumbá buud wá Yudéa.

12

Engəles mə kó yíl Pyēr mím̃bwugud

¹ Baan dəɔngú Njwú-buud Herod nyə a tééd ná a zə ngə jugushi bósól búúd ɔ́ *Dɔ́ lú óbúgula. ² A mú gwú Zhāk mínyəɔ́ mə Yuánes ná kafwele. ³ Nda nyə á dág ná *Oyúden bwá á ngə gwág nywa sá jəɔng ná, nyə á ka námá bíi Pyēr, í njúl fwála lú zan bwá də də íbuléd yá kú ná *ləvur yí. ⁴ Nyə á bíi nyə ntáni, a mú kə wá nyə mím̃bwug dí, a tál íkínda í ízimbi inə ná í bááguləg nyə, kínda ízimbi jēsh ná ozimbi onə. Nyə a ngə təduga ná a bá ka zə tál nyə kəod dí tám buud ja zān *Páska í bá cə yí. ⁵ Pyēr nyə á ka bə mím̃bwugud. Dɔ́ lú óbúgula dān, ngə báásulə məjəgula ngələ jəgula ná Zembí shú déd kú yəw.

⁶ Búúl í á bə ná Herod mə bá tál Pyēr kəod dí nda mán yí, Pyēr nyə á bə a mbwúg gwád ngwósólulá mən̄kəda ná mikwoolú mí ínkwánz mím̃bá. Nyə a bə a mbwúg mpósódúgá ózimbi obá, isándalé í tál mpumbéd. ⁷ Ka seegya ná ngwól *Engəles mə Yawé mǎ jé, kál fūm jəɔng mǎ shwal bə ná mən̄kenya ná ngəɔ́. Engəles mú yíd Pyēr bugúlu dí, juumashi nyə, nyə

nə né ná: «Nə câ! Wəólúg!» Mikwoolú mí ínkwánz mí mú shugula wú Pyēr mǎbwád. ⁸ Engəles mú kwo ci ná nyə ná: «Cɛɛlágú kanda wo bwáád mǎngwub.» A mú námá sá ntó. Engəles ná: «Bwáádúg kúúd gwō, wo bég ma.» ⁹ Pyēr mú cúwo tóón ngə bə engəles, a kú fwo mpu magulə ná sá engəles ngə sá yí jisə bábálé. Nyə á ngə nyə nda *ntamə á mísh ná bagá. ¹⁰ Ja bwá mǎ cə cé isándalé ashúshwóógá, bwá cə ábɛɛ yí, bwá mú jé njuwəg ínkwánz á ngɛɛ ngwála. Njuwəg wəɔng mú juw bwo wáméfwó. Nji bwá á wós tóón kə njwónj dí yí, engəles mú kyey, béggya ná Pyēr. ¹¹ Fug mú zə Pyēr lúud, a mú ci ná: «Mə mǎ ka mpu já gaád bábálé ná Cwám̃ba nyə ámə nti engəles yé, zə tí yíl mə mǎbwə ná Herod dí ná mǎ fáámug ná sá Oyúden bwá ngə jii sá mə yí.» ¹² Nda nyə á shín mpu ntó ná, nyə á ka kə njów mə Mariya nyəɔngú mə Yuánes bwá á kwo də jów ná Márkus yé. Cínəng wá zhwog buud bwá á bə bwá mə sɛɛngya, bwá ngə jəgula ná Zembí yé. ¹³ Nyə á ka kudə mbé. Ngwól sósól məsáal mudá ná jíná ná Ród mú shísh mbéd kə gwágulə. ¹⁴ A mú yag Pyēr kál ná ndɛɛ, a kú fwo juw mbé, a mú yida nyingə ná kúl ná məshusug kə jaaw búúd ná Pyēr təl ná mbéd tóón. ¹⁵ Bwá mú ci ná né ná: «Wo ji lad». Nyɛɛ mú námá bwaagulə ná a ngə jaaw bábálé. Bwá ná: «Engəles yé wá éne.» ¹⁶ Pyēr mú nyingə bul kudə mbé. Bwá mú juw, bwá mú dág nyə, fug mú jimb bwo mílúud. ¹⁷ Nyɛɛ mú fufə bwo mbwə ná bwá jig kál-kál. A mú bwiing bwo nda Cwám̃ba nyə ámə yíl nyə njów mím̃bwug wéeshuli nyə tóón ná. A mú ci ná bwo ná: «Kagá jaaw Zhāk bən̄n̄j bósól bwááng bēsh». A mǎsə kyey kə kál shúsád.

¹⁸ Ja mán í á lām yí, ózimbi mǎkuu mǎ á tǎw shí ná á Pyēr, bwá kú mpu sá í ámə sáy yí. ¹⁹ Herod mú kənd búúd mǎsɔ́gud, nji bwá kú kwey Pyēr. A mú tál isándalé kəodud ná ndɛɛ a mú lwám buud ná bwá gwúg byo. Herod mǎsə shulə wú Yudéa kə Sezaré, kə ji wu.

Engəles mə zə sá ná Herod yág

²⁰ Herod nyə á ka zə bə ná mbíya zhwunú ná buud ɔ́ Tir ná bəɔng wá Sidon. Nda búúd bəɔng bwá á mpu ná məbíi mǎn mǎ á də bul zhu ləom mə Herod ná, bwá á ka tǎw cǎn ná bwá jəlá ná kə dág nyə, a sáág ná bən̄n̄j bwá jíg ná shɛɛ. Bwá mú kə kwambulə ná mwá mpáánzə* yé Blastos ná a sáág ná bən̄n̄j Herod bwá bwámag. ²¹ Jwów lú mpwəmə dəɔngú, Herod mú bwáád míkáándə mí ící myé ná ndɛɛ a mú kə jí jiya ící dí. A mú ka zə lás ná buud óni kaand. ²² Buud óni bwá mú shwal wá yángá ná: «Dáni kál dəsə

11:23 13.43; 14.22; 15.32; 16.40; 18.23; 20.1, 28-31 12.12, 25; Rom 15.26; 1Kr 16.1; 2Kr 8.4; 9.2, 12; Gal 2.10
bwá á kwo də jów ná Márkus yé: 12.25; 13.13; 15.37; Kol 4.10
nyə á bə kágó mílwámá á fūm mə Herod. 12:22 Eze 28.2

11:25 9.30 11:27 13.1; 15.32 11:28 21.10 11:29
12:4 4.3 12:5 Zhk 5.16 12:7 5.19 12:12 Yuánes
12:18 5.22-24 * 12:20 mǎw mpáánzə: Mwán wəɔngú

nji kál lá Zembí, kú bə kál lú múúd.» ²³ Ka seegya ná ngwól *éngales má Yawé má yid nyə nəcə a bələ kú yə Zembí gúmə jé. A mú yə, mishwóómbú dələ nyə.

²⁴ Milású mí Zembí mwáá mí mú námá ngə ka nji shwóg ná shwó. ²⁵ Barnábas bá bāŋ Sól bwá mú shín sá lwámá bwá á ka Yurúsalem yí ná ndeé bwá mú nyingə. Ja bwá nyingə ní, bwá mú ka ná Yuánes bwá á kwo dú jów ná Márkus yé.

13

Nkénkē Shíshim má féesh Sól bá Barnábas

¹ Də lú óbúgula í á bə Antyośh yí í á bə ná *buud ɔ micúndá ná oyíguli. Barnábas nyə á bə cínəŋ, ná Simayon bwá á kwo dú jów ná Nizher yé, ná Lusys múúd á Sirén, ná Manaen bá cí Herod á tatarāk* bá wəof kúl ngwúd yé, ná Sól. ² Dúl jwəw bwá á ngə sá mısəon bwá ngə cí idəw yí, Nkénkē Shíshim nyə á cí ná bwo ná: «Təlúgá mə Barnábas bá Sól koogú, bwá zə kə sá sáal mə mə féesh bwo ná bwá sáag yí.» ³ Ná ndeé, bwá mú jəgula ná Zembí bwá ngə cí idəw, bwá mú bəd Barnábas bá Sól məbwə, bwá mú bíd bwo ná bwá kyéyug. ⁴ Ja Nkénkē Shíshim mə kənd Barnábas bá Sól lwámád ntáni yí, báá bwá mú shulə kə Seləsi, bwá mú ŋwa byóol cə kə kóomb ŋkwamə† á Shíprə.

⁵ Bwá á kə wós Salamina, ngə bwiing Milású mí Zembí *məmpáánzə mə mínjígulá mə *Oyúden dí, bwá ngə kə ná Yuánes tən kágə mílwámá. ⁶ Bwá mú lína ŋkwamə nyəonŋ nyésh ná ndeé kə wós ngwála á Pafos. Bwá á kə kwey ngwól mwá Yúden nūŋ Pafos ná jínə ná Bar-Yésus, á njúl muud ncida, *muud micúndá á məshügá. ⁷ Bar-Yésus éne bá ngwámuna Serzhus Polus wə bwá á ngə cugə. Ngwámuna nywáá njúl ná fug, nyə á ka jów Barnábas bá Sól nacé nyə á bə ná məma yéesh ná á gwág kéel mə Zembí. ⁸ Nji, Elimas† mú ngə laa bwo, á ngə yida cəel shwúguli ngwámuna ná a kú *búgula. Jínə lú Elimas í kə ná muud ncida. ⁹ Sól, bwá jów ná Pwól yé, mə lwánd ná Nkénkē Shíshim ná cwós mūsə ka dág Elimas ná figá-figá, ¹⁰ a mú lās ná nyə ná: «Yí! yé māsə məkəŋ ná məshügá éga, yé mwān mə Njwú məjamb, yé múúd jí kú cəel otátəlí éga! Wo ayówé ngələ cəel ntáma jójə iyug í Cwámba? ¹¹ Wo zə dág ja gaád. Mbəwə mí Zembí í mə bii wo. Wo zə fwo bə áncim-ncim, kú ná dág mənkenya mə jwəw. Wo é ji ntó fwámé fwála.» Pwól ká

námə shín lās ntáni, gúndə ná yídúgá í mú shulə Elimas mışhúd, a mú ngə lyəda kəkəl ngwúd ngə sə muud bíg nyə mbwəd yé. ¹² Nji ngwámuna nyə á dág sá í á sý ní yí, nyə shwal bə mbúgula, njígulá nyə á gwág shú mə Cwámba yí í mə bii nyə.

Pwól Antyośh á Písidi

¹³ Pwól bənəŋ buud á gwoonŋ bə bwá mú kəwa byóólú Pafos, kə Perzhe kóomb shí á Pamafilí. Yuánes mú kə béeegya ná bwo nūŋ, nyə mú nyingə kə Yurúsalem. ¹⁴ Bāŋ bwá mú tí Perzhe, ngə kə ná ndeé kə wós Antyośh á Písidi. Bwá mú kə nyíi *mpáánzə mínjígulá dí jwəw lə Sábaad, kə ji shí. ¹⁵ Ja ləla *mbwoomə məcəŋ ná micilyá mí búúd ɔ micúndá í á shín yí, otəwe ɔ shwóg wə mpáánzə mínjígulá bwá mú cí ná bwo ná: «Bwaəŋ, ŋkí bí búəsə ná gúl sá bí bí ná ŋkul bándula búúd ná ndí yí, lásúgá ja gaád.»

¹⁶ Pwól mú təw tətəlí, a fufa bwo mbwə, a mūsə lās ná: «Nə bag á *Izarəyél ná bəonŋ bwá ngə gwəŋ Zembí wá, bí ɔ gwágulá mə. ¹⁷ Zembí á kúl búúd Izarəyél jísú ga nyə á féesh osóonŋgá búəsú. Nyə á sá ná kúl búúd jísú í kág bul mpyáánzə nūŋ jiya á Igípten dí. Ná ndeé nyə á yíl bwo nūŋ ná mbwə ŋkúl yé. ¹⁸ A mú ngə jísəw bwo shí á shwéeshá dí kə wós je kumə mimbú məwúm mənə. ¹⁹ A mú janŋulə ilwon í búúd zangbá shí á Kanaan ná ndeé á yə ódā shí nyāŋ tən lúgí ²⁰ shú mímíbú kúnə-kúnə mítad mənə ná məwúm mətəon.

«Mpúsə wəonŋgá a mú dú wéeshuli bwo osémbye ɔ milású ná ndeé zə wós fwála mə *múúd micúndá Samyél. ²¹ Ja jəonŋgá bwo mú jii ná bwá bəŋ ná wāŋ njwú-buud. Zembí mú yə bwo Sawul mwān mə Kís á njúl mbyágá á bəend mə Bəŋzhamé. Sawul mú jwú ná bwo tən mimbú məwúm mənə. ²² Zembí mú yíl nyə, a mú təl bwo *Dávid njwú-buud. Dávid wəonŋ wə Zembí nyə á bwiing lāŋ yé ná: «Mə mə dág ná Dávid mwān mə Yése jísə muud mə kwaga ná tédúgá wām yé, nyə wə mə bá dú sá sá jəsh mə bá dú jii ná á sáag yí.» ²³ Nyádí mpwəŋ buud dí wə Zembí nyə á lwándulá mpu yé, a wéeshuli Yésus cəgye buud á Izarəyél yé. ²⁴ Shúshwóógú ná cəgye wəonŋ zəg, Yuánes nyə á zə jíguli kúl búúd Izarəyél jəsh nduwān tən yuug ná bwá mə cənd mítadúgá. ²⁵ Ja Yuánes wəonŋgá nyə á ngə shínal sáal dé yí, nyə á ngə cí ná buud ná: «Bí ngə ná téduga ná mə wə zə? Mə cəgə múúd bí ngə téduga ná mə jísə yé. Nji, ngwól múúd zag mádí mpúsə. Mə ampiyáyé ná mə cínuyə nyə mikwoolú mí mənŋgwub makuúd.» ²⁶ Bwáəŋ

12:24 2.41 **12:25** 11.29-30 **13:1** 11.27 * **13:1** Tatarāk: Ciyá ní í cugé ciyá mákaa; nji í kə ná «ngwámuna nyə á ngə jwú ná mpál nə á ŋkúmba faan yé». Dəgég námə Mat 14.1; Luk 3.1, 19; 9.7. **13:2** 9.15; 10.19; 22.19; Gal 1.15-16

13:3 6.6 **13:4** 10.19; 15.39 † **13:4** ŋkwamə: Nyíəsə bwádə lú shí tətám məjújwó. **13:5** 17.2 **13:8** 2Tm 3.8 † **13:8** Elimas: Dúl jínə dé wə Bar-Yésus. **13:11** 9.8; 22.11 **13:13** 13.5; 15.38 **13:14** 17.2 **13:15** 15.21 **13:17** MmN 1.7; Mbá 5.15 **13:18** MmN 16.35; Ilŋ 14.33-34; Mbá 29.4 **13:19** Mbá 7.1; Zho 14.1 **13:20** OoM 2.16; 1Sa 3.20 **13:21** 1Sa 8.5, 19; 10.21; 11.15 **13:22** 1Sa 16.12; 13.14 **13:23** 1Iza 11.1; Rom 1.3; Mbá 5.5 **13:24** Luk 3.3 **13:25** Luk 3.15-16

bêsh, too mpwonj buud má *Aburaham too bí bœnj bí ngé gwô Zembí wá, shé wá Zembí nyá á nti kéel á cug dœnj wá. ²⁷ Buud ó Yurúsalem bêsh ná otôwe ó shwóg bânj bwá á shigé mpu Yésus. Bwá á yida cœgla nyá shwiy. Ntô, bwá á sá ná cilyá í búúd ó micúndá shé má du ló sábaad bêsh dí yí í bwámag. ²⁸ Tœm bæ nda bwá á shigé kwey nyá ná mæbœ ná a yág ná, bânj bwá á ci ná Pilât ná a gwûg nyá. ²⁹ Námá nji bwá á shîn sá isá byêsh í á bæ cilyá Kálaad Zembí dí shû dé dí yí, bwá á shul yíl nyá líid bwá kœ wá nyá shwónud. ³⁰ Nji, Zembí nyá á gwûmushi nyá. ³¹ Nyá á lwôya nyúul malú malú, buud bânônj bwá á zhu Galilé bád kœ Yurúsalem wá bwá á ngœ dæg nyá. Buud bœnj wá bwá músá owûshined bé kúl búúd jêsh dí. ³² Jôjô kéel dœnj námá wá sá ngœ bwiing bí yí, nkaagó Zembí nyá á kaag odâ yí. ³³ Zembí nyá á sá ná nkaagó nyœnj í zág bwama ná sá bwân gwûmushila nyá á gwûmushi Yésus yí. Sâ jœnj wá jísá cilyá Sôm ábœ dí yí, ná: “Wo ji mwân waamá, mæ má byâ wo múús”. ³⁴ Jí ntô. Zembí nyá á gwûmushi nyá ákandœ, á kú ná bá kwo bwo. Ntô wá nyá á ci yé, ná: “Mæ bá yœ bí jôjô isá má á kaag Dávid yí, mœnkaagó má cûg ná nkul salan má”. ³⁵ Gwá námá wá á ngœ báásulœ gúl kúkál cilyá dí ná: “Wo abálœ bíd ná jôjô sôl mæsaal wô kág bwo shwónud”. ³⁶ Dávid nywáa nyá á shí sá mítádúgá mí Zembí fwála déd. A mú yœ, a dœw ná osóónjúgá bœ, a bwo. ³⁷ Nji, nyœnj Zembí nyá á gwûmushi yé nywáa nyá á shigé bwo. ³⁸ Bwaanj ná má jálá ná mpu ntô ná nyá wá má sá ná bí gwágug kéel ijuugá í *mísám mín. Mœcœ má Moyíz bí á du bœ má má á shigé sá ná bí ngœg ná bœ otúteli. ³⁹ Nji Yésus wá jísá ná muud yêsh má búgúlá nyá yé, á bæ tâteli ncindi ná ncindi. ⁴⁰ Bí ó bey ná sá búúd ó micúndá bwá á ci yí, í bwámag ná bí. Bwá á ci ná:

41 Bí buud ó mpyónj, dugá,
káámúgá, bí jímbug!
Nœc, té bí ngé ná dúgya yí,
mæ zó bá sá gúl sâ bí ngé dæg,
sâ jí ná nkí bí mœ gwág nji lân
bí kú *magulœ yí.»

⁴² Ja Pwól bá Barnábas bwá á cúwo tóón yí, búúd bwá á jœgula ná bwo ná bwá bæg kwo za bwiing bwo lân ngwúd ní Sábaad mæ bá bœ yé. ⁴³ Ja buud bwá á bwilya yí, fwámé bímbí lú *Oyúden ná bósól búúd bwá á wá milâm mísœn wân dí wá bwá á bœ Pwól bá Barnábas bânônj kœ ngœ lœsha. Pwól bá Barnábas bwá mú ngœ wá bwo nkul milâmud ná bwá wág icug byán mpaam má Zembí dí.

⁴⁴ Sábaad nyá á bœ yé, buud bwá á zœ sœnjgya je bæ buud ó ngwála bêsh ná bwá zœ gwágula kéel mæ Cwámba. ⁴⁵ Nda bósól Oyúden bwá á dæg bímbí lú ncúlyá buud bœnj ná, bwá á ka zœ mpii Pwól bá Barnábas váál áwuagawê, bwá mú ngœ shwána bwo, ngœ lwiy bwo. ⁴⁶ Pwól bá Barnábas bwá mú mpu jawy bwo kú ná ifwaas ná: «Í á jœla ná bí wá téédúg gwág Milású mí Zembí. Nda bí bânj má ka ban myo ná, bí má lwágula ná bí ampiyáyé ná cug á kandugá kandugá. Ntô, sâ bânj mæ zó lœsha ná ikúl í cûgœ Oyúden yí. ⁴⁷ Nœc Cwámba nyá á ci ná sá ná: “Mæ má tál wo ná wo bæg mœnkenya má ilwonj, ná wo kág ná cug kœ wóós jûmœ í shíd”.»

⁴⁸ Nji ikúl ishús í á gwág ntáni yí, bwá á bul bæ ná mæshusug bwá ngœ ságusœ kéel mæ Cwámba. Bœnj bwá á bæ féeshá ná bwá dúgug cug á kandugá kandugá wá bwá mú bæ óbúgula. ⁴⁹ Kéel mæ Cwámba í á kyey lœm wœnj wêsh. ⁵⁰ Oyúden bwá á ka shwambulœ fwámé búdá ó lœm bwá á du gwôj Zembí wá. Bwá mú zœ lwágula Pwól bá Barnábas cúwáli ná ndœé bwá wáamb bwo kœ ntœ mínji mí shí nyánj. ⁵¹ Pwól bá Barnábas bwá mú kudœ fumbyá mákuú mángúš shú dánj, báa bwá mú kœ Ikóniyum. ⁵² *Ompwín bwá mú lúg lwándúlá ná mæshusug ná Nkœnkœ Shishim ná cwóó.

14

Pwól bá Barnábas Ikóniyum

1 Í á ka bæ, ja bwá á wóós Ikóniyum yí, Pwól bá Barnábas bwá á kœ mpáanzá mínjúgúlá. Bwá á kœ lœsha ná buud mbii á ná *Oyúden ná Ogurêk nkí bul bulya bwá *magulœ búgœ. ² Bœnj Oyúden bwá á shigé magulœ búgœ wá, bwá mú zœ sá ná ikúl í cûgœ Oyúden yí bwá shínjúg óbúgula. ³ Nji, Pwól bá Barnábas bânj bwá á ji cínœnjúgá fwámé mwôw, bwá ngœ lœs kú ná ifwaas. Bwá á ngœ bul njwa nkul wá Cwámba. Cwámba ngœ námá magulœ kéel bwá á ngœ bwiing yí, á ngœ yœ bwo nkul, bwá ngœ sá *isá í ntô búúd nkœwón yí, ná *isá í mímbúgú. ⁴ Buud ó ngwála bwá mú béegyá igwoonj íbá, gúl í ngœ bœ ishwambulœ í Oyúden, gúl í ngœ magulœ *buud ó lwámá. ⁵ Nœ Oyúden, ná bósól búúd bwá cûgœ Oyúden wá, ná otôwe ó shwóg bânj bwá mú zœ sá yuug ná bwá jugashi búúd ó lwámá, bwá lúmœ bwo makwóógú. ⁶ Nda búúd ó lwámá bwá á mpu yuug jœnj ná, bwá mú túb kœ Lístœ ná Dêrbœ, míngwála myá Likawaní, ná cínœnj mákoogú mákoogú. ⁷ Bwá mú kœ ngœ bwiing jôjô Kéel wu.

13:27 3.17	13:28 Luk 23.4, 14-15, 21-23	13:29 Luk 23.50-56	13:30 3.15	13:31 1.3, 8	13:32 Sôm 2.7;	
Rom 1.3-4	13:34 Iza 55.3	13:35 Sôm 16.10	13:36 2.29	13:38 10.43; 15.10	13:39 Rom 4.25; 6.7; 10.4	
13:41 Aba 1.5	13:43 11.23	13:44 17.2	13:46 3.26; 18.6	13:47 Iza 49.6	13:48 11.18	13:49 2.41
13:51 18.6; Luk 9.5	§ 13:51 Ja Oyúden bwá á du kudá fumbýá mákuú dí yí, bwá á du lwágulá ná, kákúl shí bwá áma tál mákuú mánj yí, bwá má kál gwo ná buud bí cínong wá, ná bwá músá sá nyéé.	14:1 17.2	14:2 13.45	14:3 2.22		
14:5 14.19; 2Tm 3.11	14:6 Mat 10.23					

Pwól bá Barnábas Listrə

⁸ Ngwól múúd nyə á bə nūŋ Listrə kú bwele tšw tətəlí nə məkuú mē. Nyə á byél mbúmbwúgú, nyə á shígé bwele kyey. ⁹ Dúl jwów, muud wəɔŋg nyə á ka ngə gwágulə nda Pwól nyə á ngə lās ná. Pwól mú dág nyə ná fig-fig, á mú dág ná muud éne jì nà búgə ná á jì nà ŋkul yál. ¹⁰ Pwól mú ci nə né gwów-gwów ná: «Tšwág tətəlí nə məkuú mwó». Muud éne mú sáanz, á mú tééd ngəlá kyey. ¹¹ Buud bwə á bə cínəŋg wá bwə mú dág sá Pwól mǝ sá yí. Bwə mú ngə lās gwów-gwów kál lú Likawani dǝŋéd ná: «Ozembí bwə mǝ bə nda buud ná ndéé bwə mǝ shulə zə sádi». ¹² Bwə mú ngə jów Barnábas ná Zəs, Pwól nye ná Hermes* nǝcǝ nyə wǝ nyə á dǝ bə nǝ ciyá lǝsǝ. ¹³ Buud bwə á dǝ *búgula Zəs wǝ bwə á dǝ bə nǝ mpáanzǝ ngéé nyíngulǝ ngwǝlá dí. Fada á yǝbǝ wəɔŋgú mǝsə ngwǝ mǝngwúm mǝ nteny nǝ ikəlugǝ-kəlugǝ í dǝ lugushi dǝnd lú zǝŋ yí, bǝnəŋ buud bwə mú zə kə ngéé nyíngulǝ ngwǝlá. Bwə á cǝel kə cigǝ inteny ná bwə sǝ Pwól bá Barnábas *matúnuga nda ozembí.

Pwól bá Barnábas bwə jǝguli búúd fwámé Zembí

¹⁴ Ja *búúd ɔ lwámá, Barnábas bá Pwól bwə mǝ gwág ntó yí, bwə mú nyaa mikáándǝ†, bwə mú sáanz kə nǝ ɔŋkwimbyé tǝm buud. ¹⁵ Bwə ná: «Buud óga, jáyé nǝ? Sǝ búse námǝ búúd nda bí. Sǝ ngə yida bwiing bí Jǝjǝ Kéél ná bí bídúg isǝ í ikǝs íni, bí cǝndúg kuú nǝɔnd yid wǝ Zembí á kuwó. Nyə wǝ nyə á tǝ gwów nǝ shí, nǝ mǝŋ nǝ isǝ byésh bíś cínəŋg yí. ¹⁶ Nyə á ka yida bíd tǝ zhúla yág ná ilwəŋ í búúd byésh í ngóg nǝ bǝ byǝŋ ijǝm nǝ ijag, ¹⁷ nǝ nyé kú bíd ngəlá lwágula ná á jisə, á ngə námǝ sǝ bwo mpaam. Ntǝ námǝ wǝ á ngə nti bí ompú bwə ngə zhu gwów yé, á ngə yə bí mǝfwála mǝmpǝg mǝ jǝla nǝ bugəban yí, á yə bí zhwoŋ idǝw, á lwándula bí mǝshusəg mǝláméd». ¹⁸ Nǝj, bwə á tǝem lās nǝ buud óni ntǝni, buud óni bwə á shígé leel magulə ná bwə bíd sǝlǝ bwo *matúnuga.

¹⁹ Bǝsǝl *Oyúden bwə mú zə wǝsǝ bwə ngə zhu Antyósh nǝ Ikóniyum. Bwə mú zə kwambulə nǝ buud ná ndéé bwə mú lúma Pwól mǝkwóógú ná lúma lúma, bwə julə nyə shí nǝ shí ná ndéé kə wusə bugád. Bwə á tǝduga ná á mǝ yə. ²⁰ Nǝj, *ompwíin bwə mú kə lyé nyə. Pwól mú wǝl, á mú nyingə kə ngwǝlá. Mǝn mǝlǝm, á mǝsə kyey kə Dǝrbə, bá Barnábas.

²¹ Bwə mú kə bwiing Jǝjǝ Kéél nūŋ Dǝrbə ná ndéé bwə mú bə nǝ ompwíin fwámé bímbí.

Bwə mǝsə nyingə kə Listrə, cǝ kə Ikóniyum kə wǝsǝ Antyósh. ²² Bwə á ngə wǝ ompwíin ŋkul mǝláméd, bwə ngə cwíny bwo ná bwə sǝág zény búgǝ. Bwə á ngə lwágula bwo ná bwə mpúg ná: «Sǝ mǝ jǝlá nǝ ngə bwǝma nǝ *incwaw í ntǝg, sǝ ngə ntǝ ngə ntǝ ngə ntǝ ná ndéé sǝ mú ka nyí Faan mǝ Zembí dí.» ²³ Bwə á ngə sǝ ná, *Dǝ lú óbúgula dǝsh dí, bwə féésh bwo ɔcúmbá buud, bwə ci idǝw jǝgula nǝ Zembí, bwə mú ngwǝ bwo cwámbula Cwámba wǝŋ bwə á *búgula yé.

Pwól bá Barnábas bwə nyingə kə Antyósh

²⁴ Bwə mú lína Pisidí, kə kumǝ Paməfilí, ²⁵ bwə bwiing kéel mǝ Zembí Perzhe ná ndéé bwə mú shulə kə Antalya. ²⁶ Kǝlǝ wú Antalya, bwə mú ngwǝ byǝsǝl kə Antyósh wú bwə á zhu ja mpaam mǝ Zembí í á féésh bwo ná bwə sǝág sǝal bwə mǝ sǝ yí. ²⁷ Ja bwə á kə jé yí, bwə á sǝeŋg *Dǝ lú óbúgula, jaaw bwo sǝ jǝsh Zembí nyə á yə bwo ŋkul ná bwə sǝág yí, bul bə ná ndéé nda Zembí nyə á mǝ juw zhú ná ikúl í cǝgé *Oyúden yí í mǝgulgǝ búgǝ ná. ²⁸ Bǝnəŋ *ompwíin bwə mú jì nǝ fwámé mǝma fwála.

15*Sǝeŋgyá á Yurúsalem*

¹ Bǝsǝl búúd bwə á shulə wú Yudéa zə ngə jǝguli óbúgula ná: «ŋkí bí mǝ bǝ kú síya ábiwǝág nda Cǝǝ mǝ Moyíz í ngə ci ná, bí cǝgé nǝ ŋkul *dúg cǝg.» ² Buud bǝɔŋgǝ bǝnəŋ Pwól bá Barnábas bwə mú zə sǝŋusa mǝkál, í mú sǝ fwámé zhuyá. Cígulǝ í mú zə bə nǝ Pwól nǝ Barnábas, nǝ bǝsǝl óbúgula bwə kǝg nǝ lǝsǝ wəɔŋg Yurúsalem kə lwágula *buud ɔ lwámá bǝnəŋ ɔcúmbá buud. ³ *Dǝ lú óbúgula í mǝsə kǝnd bwo. Bwə mú lína Fenisí nǝ Samariya, bwə ngə bwiing buud nda ikúl ishús í mǝ cǝnd mǝtǝdúgǝ ná. Sǝ jǝɔŋg í mú ngə bul sǝ bǝsǝl óbúgula mǝshusəg. ⁴ Ja bwə mǝ kə jé Yurúsalem yí, nǝ Dǝ lú óbúgula, nǝ buud ɔ lwámá, nǝ ɔcúmbá buud, bǝsh bwə mú lǝg bwo. Bǝŋ bwə mǝsə jaaw bwo bímbí dǝsh Zembí mǝ balan nǝ bwo sǝal dé dí yí. ⁵ Bǝsǝl óbúgula bwə á bə ŋkǝmú *Ofarizyén dí wǝ bwə mú báasulə ná í jì ná ikúl í ngə cǝnd mǝtǝdúgǝ yí í ngóg nǝ síya ábiwǝág, bwə bǝ námǝ Mǝcǝǝ mǝ Moyíz. ⁶ Buud ɔ lwámá nǝ ɔcúmbá buud bwə mú kə zə sǝeŋgya, zǝlǝ faas lǝsǝ wəɔŋg. ⁷ Buud bwə mú námǝ bul sǝŋusa mǝkál. Ntǝ, Pyér mú ka zə lās. Nyə ná: «Bwaŋg, bí mǝ bwey mpu ná Zembí nyə á féésh mǝ wǝ bíd mǝwǝw mǝ ashúshwóógú dí, á kǝnd mǝ ná mǝ kǝg bwiing ikúl ishús Jǝjǝ Kéél, bwə búgǝlǝg. ⁸ Nyéé muud mǝ mpú

14:8 3.2 14:11 28.6 * 14:12 nǝ Zəs nǝ Hermes: Ogurék bwə á ngə tǝduga ná Pwól bá Barnábas búse ozembí.
 14:13 10.25-26; Dan 2.46 † 14:14 nyaa mikáándǝ: Oyúden bwə á dǝ nyaa mikáándǝ jaá mpimbǝ mǝ bul bíi lǝm yí.
 14:15 MmN 20.11; 1Kr 8.4-6 14:16 17.30 14:17 Sǝm 147.8; Zhe 5.24 14:19 14.5; 13.50; 17.13; 2Kr 11.25
 14:22 11.23 14:23 6.6; Tít 1.5 14:26 13.1-2 14:27 11.18; 15.12 15:1 Lǝv 12.3; Gal 5.2 15:2 Gal 2.1-10
 15:4 15.12 15:7 10.1-43 15:8 2.4; 10.44 15:9 10.35

mílám mí búúd yé, nyə a lwágulə ná a má magulə ikúl, a yə bwo Nkɛŋkɛ Shishim námá nda nyə á yə sá ná. ⁹ Nyə a shígé wá mbéégí mpádúgá sánŋh ikúl. Nyə a fúb námá bwo mílám náécé bwə bələ ná búgá. ¹⁰ Nécé jí bí é ka za shweenzh Zembí, za zhím *ómpwíin məma mbag wúsə ná tso impáámbə bísú, tso sámfwó sá á shígé bə nə ŋkul mə jísəw yí? ¹¹ Nji sá ŋgə *magulə ná sá má dág cug mpáam mə Cwámba Yésus dí, ntó námá wá jí nə ikúl yé.» ¹² Buud bəsh bwə mú jí ókúl-ókúl, ka gwágulə Barnábas bá Pwól, gwágulə nda Zembí nyə á balan ná bwo, *isá í ntó búúd ŋkwón yí na *isá í mimbégú í ŋgə sɪy ikúl ishús dí ná. ¹³ Ja bwə má shín bwiing yí, Zhák mú ka zə lás, nyə ná: «Bwaang, bí ɔ gwágulə má. ¹⁴ Shímun má kúnəw shín jaaw sá nda Zembí nyə á sá ná: ná nyə á kand míš ikúl ishúsú kə féesh búúd bwə ŋgə bɛ jíná dé cínəŋ wá. ¹⁵ Sólúgá wəŋŋ í bwama na sá *búúd ɔ micúndə bwə á ci yí. Nécé jísə cilyá Kálaad Zembí dí ná:

¹⁶ Mpásə isá íni, mə bá kwo zə lwə banda mə *Dávid.

Mə bá seeng íbúgúlə yá cínəŋ ná ndéé mə kwo tál banda dəŋŋ tútálí.

¹⁷ Ja cəŋgá, buud bəsh bwə bá sɔ Cwámba. Haaw, buud ɔ ilwəŋ byəsh mə á jəw ná í bɛg jíná dām yí.

Ntó wá Cwámba nyə á ci yé.

¹⁸ A má sá íyug byé sá má bwey mpu wúlə yág yí.

¹⁹ «Sá cəŋŋ wá mé mə dág ná, ilwəŋ í búúd í ŋgə cénd kuú nɔənd ŋgə yid wá Zembí yí, sá ajáláyé nə wá bwo məkwowula cugud. ²⁰ Nji, sá cíləg bwo ná bwə sásúləg məlwaaɣwo má ózembí ɔ áyadég, nə məlwaaɣwo má jaŋgálə múúd bíná kú nə bá, nə məlwaaɣwo má dələ cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé, nə dələ məcií. ²¹ Sá má mpú ná tééd íkala í búúd í ayág óbwiingye ɔ lāŋ ɔ Moyíz básə míngwála myéshud. Məwə nə Sábaad məsh dí, bwə lɔ micilyá myé *mámpáanzə má mínjígúlá məshud.»

²² Ntó, nə buud ɔ lwámá, nə ocúmbá buud, nə Dɔ lú obúgula dəsh bwə mú dág ná bwə jələ nə féesh bóól búúd bənŋh Pwól nə Barnábas bwə kág Antyósh. Bwə músə kand bóól fwámé búúd wá Dɔ: nə Yúde bwə á də námá jəw nə Barnábas yé, nə Sílas. ²³ Bwə mú kand bwo nə kálaad éga ná:

Sá, buud ɔ lwámá nə ocúmbá buud nə bóól obúgula bəsh, sá má báda bí obúgula bí cugé Oyúden wá, bí bəŋŋ básə Antyósh nə Sirí nə Silisí wá. ²⁴ Sá má gwág kúga ná bóól búúd bású bwə á zə nə mínjígúlá myán

nūŋ bídí zə sá ná mítədúgá mí búúbúləg bí mílámúd. Sá dí sá á nti bwo. ²⁵ Gwə wá sá bəsh sá ámə bə cún nə sá má féesh búúd bwə zág nūŋ bídí, bənŋh Barnábas bá Pwól omínyəŋɔ bású wá cɛlí, ²⁶ buud bwə á má kəenzh ícug byán shú jíná má Cwámba wúsú Yésus-Krist wá. ²⁷ Sá má ka nti bí Yúde bá Sílas ná bwə zág báásulə jaaw bí sá sá ŋgə cílə ga. ²⁸ Nə Nkɛŋkɛ Shishim, nə sá, sá má dág ná sá ajáláyé nə zhimb bí wúl mbag, sá má cílə bí nji isá bí cugé nə ŋkul kwanz yí: ²⁹ bí má jələ nə sásulə ocúdú buud bwə ámə cíga shú ózembí ɔ áyadég wá, bí kú də də məcií, kú də cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé, bí kú də sá jaŋga. Bí má ká də sásulə isá íni, í bə bí mpwogé. Bí ɔ jɪ ná shɛɛ.

³⁰ Yúde bá Sílas bənŋh Pwól nə Barnábas bwə mú béégya nə obúgula, bwə mú shulə kə Antyósh. Bwə mú kə seeng obúgula, yə bwo kálaad. ³¹ Bwə mú lɔ kálaad ná ndéé a mú wá bwo ŋkul mílámúd, bəsh bwə mú bul bə nə məshusəg. ³² Nda Yúde bá Sílas bwə á bə *buud ɔ micúndə ná, bwə á ka námá kwo də ləsha nə obúgula, də cwíny bwo, də wá bwo ŋkul mílámúd. ³³ Bwə á jí cínəŋgá fwámé fwála ná ndéé obúgula bwə mú jóna nə bwo ná bwə nyíngəg ná shɛɛ kə kwey búúd bwə á nti bwo wá. ³⁴ *[Nji Sílas mú kwey ná nyə anyíngáyé, nycé má jí wu.]

³⁵ Pwól bá bəŋ Barnábas bwə á jí námá cínəŋ Antyósh. Bənŋh bóól obúgula bwə ŋgə yə buud mínjígúlá, bwə ŋgə bwiing jəjə lāŋ á kéel mə Cwámba.

³⁶ Mpásə baalə mwəw, Pwól mú ci nə Barnábas ná: «Shwə nyíngəg ná kə ŋgə dág omínyəŋɔ bású míngwála myésh shwə á bwiing kéel mə Cwámba myá. Í jii ná shwə mpúg nda bwə mú ŋgə bə ná.» ³⁷ Barnábas nyə á ka námá jii ná bwə kág nə Yuánes nyə á bə nə dúl jíná ná Márkus yé. ³⁸ Pwól nycé mú dág ná bwə ajáláyé nə kwo kə nə muud nyə á fwo kə mpáŋgúlə bwo nə iséy, kə béégya nə bwo Pamafilí yé.

³⁹ Bwə mú sɛŋɣasa mákál ná ndéé bwə mú béégya. Barnábas mú ŋwa Márkus, báá bwə mú ŋwa byóól kə Shípra.

Pwól mə zə nyíngə kyey, bá Sílas

⁴⁰ Pwól nycé mú féesh Sílas ná bá bwə kə. Obúgula bwə mú jəw Cwámba ná a jáándug nə bwo mpáam nyéd. ⁴¹ Pwól mú jaand Sirí nə Silisí, a ŋgə wá mədɔ mə obúgula ŋkul mílámúd.

15:10 15.19; Gal 2.16; 3.10-12; Ifz 2.5-8 **15:12** 2.22 **15:16** Amo 9.11-12; Iza 45.21 **15:19** Gal 5.3 **15:20** 15.29; 21.25 dələ cúdú: 1Kr 8.1-13; 10.23-33 jaŋgálə múúd bíná kú nə bá: Lav 18.6-18 cúdú nyə ámə yə məcií kú shwiy yé: Lav 17.15 dələ məcií: Lav 17.10-14 **15:21** 13.15 **15:22** 11.18; 16.4 **15:24** Gal 1.7; 5.10 **15:28** 10.19; 15.20; Luk 11.46 **15:32** 11.23, 27 * **15:34** Míl micilyá mí ayág mí cugé nə iciyá íga. **15:37** 12.12 **15:38** 13.13 **15:39** 13.4 **15:40** 14.26 **16:1** 14.6 Timoté: Rom 16.21; 1Kr 4.17; Flp 2.19; 2Tm 1.5

16

¹ A mú kə wós Dérba, kumə Lístə. A mú kə kwey ngwól *mpwín nún nə jíná ná Timoté. Timoté wəngú nyəngú njúl shilə *Yúden mbúgula Yésus, sósngú nyə njúl mwá Gurék. ² Obúgula wá Lístə nə Ikóniyum bwá á ngə bwiing lāp mə Timoté na a ji jə múúd. ³ Pwól nyə á ka cēl ná bá bwá ká. A mú nwa nyə, á sá nyə ábiwáág nəcə ngələ bεemb *Oyúden wá shí nyəng nəcə nda bwá á bwey mpu ná sósngú jisə mwá Gurék ná. ⁴ Míngwála myēsh bwá á ngə kə myá, bwá á ngə kala obúgula micígulá *búúd ɔ lwámá ná ocúmbá buud wá Yurúsalem bwá á nwa myá, bwá ngə tál obúgula makuú shí ná bwá bég micígulá myəng. ⁵ Mədə mə obúgula mə mú ngə lal, buud bwá ngə kwíduli jwów dēsh. ⁶ Pwól nə gwoong jé bwá mú lína Frizhí nə shí á Galátia lína línág nəcə Nkēnkē Shíshim nyə á shígé magulə ná bwá bwiingug kéel Azí. ⁷ Ja bwá mə kə wós íjuma í Mishí yí, bwá mú nwa kə Bitiní, nji Shíshim mə Yésus kú magulə. ⁸ Bwá mú ka lína Mishí ná ndeé kə wós Truwás. ⁹ Gúl búlú dí, Pwól mú dág *ntamá á mish ná bagá, ngwól múúd Masedwán tál ngə téég nyə məbwá ná: «Zaá Masedwán, zə kwínd sá.» ¹⁰ Nda nyə á dág ntó ná, sá á shwal zə sý ná sá mə kə Masedwán, sá ngə mpu búbalé ná Zembí ngə jów sá wu ná sá kág bwiing kéel. ¹¹ Sə mú nwa byóól Truwás, sá kə ná tír kə wós Samotaras. Mán məlám sá ɔ kumə Neyapolis. ¹² Tíla cínəngú sá mú kə Filipí, ngwála ashúshwóógú á mpál shí Masedwán. Filipí wəngú njúl ngwála ózhul ɔ Róma, sá mú ji cínəngú baalé mwów. ¹³ Jwów lú Sábaad sá mú cūwo wú ngwála, kə bwún lú ngwóq, wú sá á téduga ná bwá á kwambulə nkúmba kál shú məjəgula wá. Sá á ka bə sá njúl nún, sá ngə lésna nə budá bwá á seengya cínəng wá. ¹⁴ Ngwól múdá nə jíná ná Lidiya nyə á zhu ngwála ná Tiyatír, nyə á də kusha íjimá í mikáánds mí atítí; mudá wəngú nyə á də gwóq Zembí. A mú də gwágulə Pwól ná ndeé Cwámba mú bēny nyə lām ná a maguləg lású mə Pwól. ¹⁵ Ja múdá éne nyə á ka duwan nə buud ɔ njów bē bēsh yí, nyə á téég sá məbwá ná: «Ŋkí bi mə kwey ná mə ji mbúgula mə Cwámba, zagá ji mádí njów.» A mú yámbuli sá ná sá maguləg.

Sáal mə Pwól bá Sílas Filipí

¹⁶ Í á ka zə bə, dúl jwów sá ngə kə kúl sá á də jəgula yí, dúl sás mú zə bwama nə sá. Sás dəng í á də sá ísý í málwaa. Nyə á bə nə jamb lú lweendí, lweendí jəng dág yə buud bwá á bə nə nyə wá zhwoq məbii. ¹⁷ Sás dəng mú zə ngə bə Pwól, a ngə kām gwów-gwów ná: «Buud óga búsə osóol ɔ mäsáal ɔ

Zembí á gwów-gwów. Bwá ngə jaaw bí zhií á cug.» ¹⁸ Nyə á ka námá də sá ntáni mwów ŋkí bulya ná ndeé Pwól mú lwádaga nyə, a mú yid dág nyə mpása, a mú lās nə jamb ná: «Jíná mə Yésus-Krist dí, mə yámbuli wo ná wo wúg múdá éne dí!» Shíshim músa námə cūwo cé ná cé. ¹⁹ Nda búúd bwá á bə nə nyə wá bwá á dág ná búgú ján bwá də bə nə məbii yí í mə jimb ná, bwá mú bii Pwól bá Sílas, wádaga kə nə bwo ósémbye ɔ milású dí wú buud bwá á də seengya tám dánd wá. ²⁰ Bwá mú kə lwóya bwo otówe ɔ shwóg dí, kə shwáman bwo ná: «Buud óga bwá mə tál sá ngwála ná shwuu. Bān bwá njúl *Oyúden, ²¹ bwá ngə zə jíguli buud məfúlú mə ajáláyé ná sá buud ɔ Róma sá bwélég magulə má.» ²² Buud bwá á bə cínəng áncuncuma wá bēsh bwá mú shwal mpíi bwo. Otówe ɔ shwóg bwá mú tí bwo mikáánds, bwá lwám buud ná bwá yidúg bwo nə milwón. ²³ Bwá mú dangulə cū bwo ná ná ndeé bwá kə wusə bwo njów mimbwug, bwá nə mäsá á njów mimbwug ná: «Wo ɔ mpú ngə baagusə sá buud óga.» ²⁴ Nji mäsá á njów mimbwug nyə á gwág ntáni yí, a kə ntág fad bwo kál fúm dí cwú, a wá bwo mimbwagá makuúd.

²⁵ Ngéé tám bulú, Pwól bá Sílas bwá mú ngə jəgula nə Zembí bwá ngə sey isasa gúmalála Zembí. Bwá á ngə sá ntó míl mimbwug myēsh mí ngə gwágula bwo. ²⁶ Seegya ná shí í mú jág ntəngə mbii á ná mənyuŋ mə njów mimbwug mə ngə shwágusa məshugəd. Mimpumbé myēsh mí mú námá léel shín juw, mimbwug myēsh mənkada shín sémb. ²⁷ Mäsá á njów mimbwug músa juum. A mú dág mimpumbé ná bagá, a mú ntág wéem kafwele ná a gwílyá nyúul, a ngə téduga ná mimbwug mí mə shín túb. ²⁸ Pwól músa kə kím nə nkulú ná: «Kú sá wóméfwó məbów. Sə bēsh sá búsə wá.» ²⁹ Mäsá á njów mimbwug mú jów buud ná bwá zág nyə nə məlámba. A mú ngə lílyá, a mú fwágwua kə, kə búla Pwól bá Sílas shí makuú, ³⁰ a mú nwa bwo kə nə bwo tóón kə jí bwo ná: «Omása e, mə ság jí shú ná mə dágúg cug?» ³¹ Bwá mú bəsa nə nyə ná: «Búgúlag Cwámba Yésus, wo bág *dág cug, nə woméfwó nə njów wó wēsh.» ³² Bwá mú bwiing bwo kéel mə Cwámba, nə nyə nə buud ɔ njów bē bēsh. ³³ Námə wəla dəngú, tám bulú, mäsá á njów mimbwug mú kə nə bwo kə gusa bwo məfán ná ndeé, nə nyə nə buud ɔ njów bē bēsh bwá mú duwan. ³⁴ A mú kə nə bwo nyádí njów kə yə bwo idəw. Nə nyə nə njów yé wēsh bwá mú kəos nə məshusug nəcə bwá búgúlálə Zembí.

³⁵ Ja mán í á lām yí, otówe ɔ shwóg bwá á ka kənd ifulish kə cī nə mäsá á njów mimbwug ná: «bídag búúd óni bwá kág.» ³⁶ A mú kə

jaaw Pwól ná: «Otówe ɔ shwóg bwé má nti búúɔ zɔ ci ná má ná má bídúg bí, bí kyéyug. Ntɔ, bí báá, cúwógá tóón bí kág ná shéɛ.» ³⁷ Na wá Pwól má ci ná bwo ná: «Bwé áma yíd sá tám buud kú námá jǐ sá kóɔɔ, í njúl ná sá búá buud ɔ Róma. Bwé mú wusé sá mímbwugáɔ. Ja gaád bwé cɛɛl zə bíɔ sá nyima buud kú mpu. Mból! Í ábayé ntɔ! Bwáméfwó bwé zág bíɔ sá!» ³⁸ Ifulish í mú kə jaaw otówe ɔ shwóg iciyá íni byésh. Bwé mú bul bə ná ifwaas ná gwágula ná buud ɔɔngg búá buud ɔ Róma. ³⁹ Bwáméfwó bwé mú kə cweel bwo milám, wéeshuli bwo tóón, bwé mú jəgula ná bwo ná bəw kyéyug wú ngwála wəɔngúɔ. ⁴⁰ Pwól bá Silas bwé mú wú njów mímbwug bwé mú kə Lidiya dí njów. Bwé mú ɔ wíny obúgula ná ndéé bwé músə kyey.

17

Sáal mə Pwól Tesaloníka ná Beré

¹ Bwé mú lína Amfípolis ná Apoloniya, bwé kə wósés Tesaloníka wú *Oyúɔɔn bwé á bə ná *mpáánzə minjígulá wá. ² Pwól mú kə bwəma ná Oyúɔɔn ɔɔnggú námá nda nyə á ɔ bwey sá ná. Bónɔɔ bwé mú jǐ mwéw má Sábaad məlól, a ngə lésna ná bwo, ³ ngə jíguli bwo nda micilyá mí Kálaad Zembí mí ngə ci ná. Ná: «Í á jəla ná *Křst júɔɔg ná ndéé a yə, a mú gwúm.» Nyə ná bwo ná: «Křst wəɔngg wə Yésus má ngə bwiing bí éga.» ⁴ Bóólúgá Oyúɔɔn bwé mú magula njígulá wəɔngg. Bwé mú seɛngya gwoong ná Pwól bá Silas. Bóól zhwoɔg Ogáɔɔk bwé á ɔ gwɔɔ Zembí wá bwé mú námá sá ntɔ, tɛɛm bə námá bóól ncúlyá fwámé búɔá wá cínɔngú. ⁵ Njǐ, Oyúɔɔn bwé mú zə jág shǐɔ bwo. Bwé mú kusə wəáməshé-mbéshe wá nyaan milám bwé á ɔ jǐ ntɔ kú ná iséy wá, bwé zə shwambula búúɔ ná ndéé təl ngwála ná shhwú. Bwé músə kə Yason dí njów ná bwé kə bii Pwól bá Silas, zə ná bwo tám buud. ⁶ Nda bwé á shígé kwey bwo ná, bwé mú bii Yason bənnɔɔ bóól obúgula, kə ná bwo ójwú ɔ ləɔm dí bwé ngə kím ná: «Məɔkúmbə mə búúɔ má ngə wá zhizhəɔm shǐ nyésh byə mí má wósés wá. ⁷ Yason nyə a bəlé ləg bwo nyéɔí njów, í njúl ná bwé angé ná bish məcɛɛ mə Káázəl, bwé ngə yida ci ná wúl Njwú-buud ishús wúsə, ná wə wə Yésus.» ⁸ Onkwimbyé bəɔɔ ɔni bwé mú kənd buud milám gwəw tɔɔ ójwú ɔ ləɔm bəsh. ⁹ Ójwú bwé á zə bíɔ Yason bənnɔɔ bóól obúgula ɔni njǐ bwé má fwo wá myána kwiidúla mányúul.

¹⁰ Obúgula bwé mú lɛɛlú kənd Pwól bá Silas Beré bulú ná bulú. Ja bəɔɔ bwé á kə wósés Beré yǐ, bwé á kə mpáánzə minjígulá.

¹¹ Oyúɔɔn wá Beré bwé á bə ná jə milám ntə ɔɔngg wá Tesaloníka. Báá, bwé á ləg kéel ná məjígəwə, bwé mú ɔ bigas micilyá mí Kálaad Zembí jwəw dɛsh shú ná bwé dúg mpu njǐ minjígulá mí Pwól músə tətəlǐ. ¹² Zhwoɔg buud bəɔɔ bwé á *búgula, ná bóól zhwoɔg budá Ogáɔɔk, fwámé búɔá, ná zhwoɔg budúm námá. ¹³ Ja Oyúɔɔn wá Tesaloníka bwé á gwág ná Pwól má kə námá bwiing Milású mí Zembí Beré yǐ, bwé á tǐ námá kə wu, kə wá zhizhəɔm, kə sá ná buud mitədúgá mí búbúlag mílúúɔ. ¹⁴ Obúgula bwé mú ntəɔ lɛɛl njwa Pwól kənd nyə kóómb á məɔ. Silas bá bəɔɔ Timoté bwé mú ləg Beré. ¹⁵ Buud bwé á kə lúgal Pwól wá bwé á kə ná nyə kə kumə Atən, bəɔɔ bwé mú nyingə. Pwól mú nti bwo ná məkəl shú má Silas bá Timoté ná bwé lɛɛlúg kə kwey nya.

Sáal mə Pwól Atən

¹⁶ Ja Pwól nyə á ngə bwánd Silas bá Timoté Atən yǐ, lám í á bul cɛy nyə cwú ná dúgula ná buud ɔ ngwála wəɔnggú bwé á ngə gwəɔ zhwoɔg ivugulá í ózembí ɔ áyadúg. ¹⁷ Nyə á kə ɔ kə *mpáánzə minjígulá kə ɔ lésna ná bwo ná bóól búúɔ bwé á ɔ gúmal Zembí wá, a ɔw námá kə jwəw dɛsh tám dánd kə ɔ lésna ná buud á kwéy wú wá. ¹⁸ Bóól məma wəáfaas mitədúgá bwé á ɔw námá lésna ná nyə, bwé njúl buud ɔ Epikyur ná ɔɔngg ɔ Stoyik. Bóól bwé mú kə ɔ jǐ ná: «Jǐ gwáméfwó lás-lás múúɔ ga ngə ci yǐ?» Bóólúgá ná: «Jísə nda a ngə bwiing ləɔɔ ózembí sá abwélé gwág wá.» Nəcə Pwól nyə á ngə bwiing ləɔɔ ná Yésus ná gwúmúle nyə á gwúm yǐ. ¹⁹ Bwé á kə ntəɔ njwa Pwól, kə ná nyə buud onəni bwé á ɔw seɛngya Areyopagos dí wá. Bwé ná né ná: «Fwoɔ ná mpu jaaw sá wó njígulá ágúwəan wó ngə kyey ná ndí ni. ²⁰ Wo má sá ná məlwə măsú má gwágúg isá í ágúwəan. Sá má cɛɛl wəmbula isá byəɔnggá.» ²¹ Buud ɔ Atən bəsh ná ójɔɔ bwé á ɔw jǐ wu wá bwé á ɔw cinguli fwála dəɔ njǐ dúle ngə bwiing ná ngə gwágula miləɔ mí ágúwəan mí ngə kúnəw wósés myá.

²² Ná ndéé, Pwól təl ná tətám Areyopagos a mú kə zə ləs ná buud ná: «Yé búúɔ ɔ Atən, mə má dúg ná íkóómb byésh dí bí mə jág bul cɛɛl yábá. ²³ Nəcə ja mə má ngə kyey bíɔí ngwála ngə dúg bín isá bí ngə yə gúma yǐ, mə áma kwey ngwól *alatár ná cilyá ná: “Nyíga jǐ shú má Zembí sá ampúyé é”. Sá bí bəɔɔ ngə yə gúma kú mpu ní, gwə wə mé má ngə zə bwiing bí yǐ. ²⁴ Zembí nyə á tɛ shǐ nyésh ná isá bíɔ cínɔngg yé, á jǐ Cwamba á gwəw ná shǐ yé, nyə áɔ jǐ məmpáánzə búúɔ bwé shúmá ná məbwə má. ²⁵ Sáal dé í áɔ sý məbwə mə búúɔ dí námá nda á jǐ ná buud bwé sáág

nyà gúl sà. Nyee muud ngə yə sà bēsh cug na mayowada na bíl ísà byēsh yé, sà í cúgə na njkul fúfə nyə.

²⁶ «Nyə a té ilwonj í búúd byēsh í ngə zhu wá muud ngwúd, ná ilwonj byəongj í jīgə shí nyēsh dí. Nyə á cəḗlə buud məfwála mə cug, a tál námá bwo minji mí máshí bwə ngə jí má. ²⁷ Nyə á sà ntó ná buud bwə sósog nyə, bwə ngəg bwəwulə ka bwə é kwey nyə, í njúl ná a cugé shwóg-shwóg ná sà. ²⁸ Nacé, cug sà ngə cugə yí, í ngə zhu nyádí, nyə wá ngə sà ná sà ngəg na kuwo, nyə wá ngə sà ná sà bág sà sà búás yí. Sà joong wá búól ócile ó ókálaad bān bwə á ci yí, ná: «Nacé sà búás mpəg jé». ²⁹ Nda sà búás ka bə mpwonj buud nyé ná, sà ajáláyé ná táduga ná Zembí jisə nda or njí nda kwóógú bwə du lúlə *mwaané ná ndí yí njí gúl jímá kwóógú ná búúd ó ikánj bwə yágúlá ná milúu ná ndéé bwə mú caag yí. ³⁰ Zembí nyə angé ná ná kənd mísh máfwála búúd bwə á du bə jág dí má. Nji, a ngə jów buud bēsh íkál byēsh bwo njúl yí ná bwə céndúg mítádúg. ³¹ Nyə á má tál njkumba jówá á bá cígál mílāsú myá shí nyēsh sémyé á tátál yí nda múúd nyə á féesh yé má bá zə sámb ná. Nyə á lwágulə buud bēsh yuug ná nyə á féesh muud wəongá gwúmúshilə nyə á gwúmushi nyə yí.»

³² Nji bwə á gwág Pwól má ci ná muud nyə a gwúm yí, búól bwə mú tééd ngəlá cágulə nyə, búólágá bān ná né ná: «Sá é bá kwo gwágulə wo ná lān wó nī gúl ja.» ³³ Na wá Pwól nyə á zə béégə ná bwo yé. ³⁴ Nji, búólágá báá bwə á shí leedya ná nyə, bwə *búgula. Í á bə buud nda Denis muud Areyopagos, ná mudá bwə á du jów ná Damaris yé, ná búólágá námá ná.

18

Sáal mə Pwól Korənt

¹ Ja ísà íní í má shín bə ntání yí, Pwól músə wú Atén kə Korənt. ² A mú kə kwey ngwól *Yúden nūn ná jíná ná Akilas, a njúl muud á Pəñ. Akilas éne bá mudá yé Priska bwə á ngə kúnəw wóós, bwə ngə zhu Itali nəcə Klóod nyə a wúng Oyúden bēsh ná bwə wúg Róma. Pwól mú seəngə ná bwo. ³ Nda í á nyín ná bənəñ bwə á jíg váál ísəy ngwúd ná, bənəñ bwə mú jí kúl ngwúd du sēy. Bwə á du laad məbanda ná míkáándə*. ⁴ Pwól nyə á ka du kə lésna ná buud *mpáánzə minjígulá dí mwōw mə Sábaad mēsh, a dúgə mpu sà ná Oyúden ná Ogurək bwə máguləg kéel. ⁵ Ja Sílas bá Timoté bwə á wóós wúlə Masedwān yí, Pwól nyə á ka zə wá nyúl nyé nyēsh bwiingulə kéel dí, a ngə mpu bwaagula Oyúden ná Yésus wá jisə *Krist. ⁶ Nji, Oyúden

bwə mú zə bul fəm nyə, bwyə du jág lwíy nyə. Pwól mú kə saməsə míkáándə nyə ná bwo ná: «Mpwenə wán mə jágəwə ná bíməfwó, kú bə mə. Mee mə zə kə yág kóómb búúd bwə cúgə Oyúden wá jaá gaád.» ⁷ A mú wú ná kə nyíi njów mə ngwól múúd bwə á du jów ná Titiyos Yustos yé. Muud wəongá nyə á du gúmal Zembí, njów yé ní í njúl koogá lu mpáánzə minjígulá. ⁸ Kríspus múúd nyə á bə njwól á mpáánzə minjígulá yé nyə á *búgula Cwámba ná njów yé wēsh. Zhwog buud ó Korənt bwə á du gwág Pwól wá bwə á búgula námá, bwə mú ngə duwan. ⁹ Pwól mú dúg *ntamá á mísh ná bagó gúl búlúd Cwámba ngə ci ná nyə ná: «Wo kú fúnda. Wee ngag ná lās, wo kú jí kúl-kəl, ¹⁰ nacé mə jí ná wo, múúd cugə ná njkul kúnya ná wo ná á sá wo bōw. Mə jí ná búúd njí bulya ná ngwála gaád.» ¹¹ Pwól nyə á jí ná mbú ncindí ná onkwóond ósaman, a ngə bwiing bwo Milású mí Zembí.

¹² Nji, ja Galiyōñ nyə á bə ngwáməna íjwūga yá Rómá í á tál Akayí yí, Oyúden bēsh bwə á tów cinə-cində ná Pwól, bwə mú bíi nyə kə ná nyə ósəmye ó mílāsú dí ¹³ kə shwəman nyə ná: «Muud éga ngə shwúguli buud ná bwə yág Zembí gúms mbíi í yídá lúmbuli ná Məcəç yí.» ¹⁴ Pwól mú nywá cəel lās, njí Galiyōñ mú ci ná Oyúden ná: «Í mbəm bə ná muud éne mə shwey gúl wōñ njí ná á má sá gúl sà áyiyáag, mə lég shwəman jín nda í jála ná, yé Oyúden. ¹⁵ Nji, nda jisə ná bí ngə shuya shú sà í dúgyá ná minjígulá mín, ná míná mún, ná məcəç mún ná, bíməfwó lāsúgá ísə bín. Mə acéélé lās mbíi lāsú ná.» ¹⁶ A músə nying bwo ná bwo wúg njów mílāsú. ¹⁷ Bēsh bwə mú bíi Sostén njwól á mpáánzə minjígulá, du dangulə cú nyə námá ná mpumbé njów mílāsúdí Galiyōñ kú bish. ¹⁸ Pwól nyə á nyingə kwo jí Korənt fwámé zhwoḡ mwōw ná ndéé á mú jəna ná obúgula, a mú kəwa byóólád kyey kə Sirí, bənəñ Akilas bá Priska. Nyə á ka kə kənya lúú Sankré ná nkaagə nyə á sá yí. ¹⁹ Bwə mú kə kuma Ifez, Pwól mú béégə ná Akilas bá mudá. Nyee mú kə mpáánzə minjígulá kə lésna ná Oyúden. ²⁰ Bwə mú bíi nyə ná bənəñ bwə nyág ná já fwámé mwōw. A mú ban. ²¹ A mú jəna ná bwo, nyə ná: «Njki Zembí mə magulə, mə é bá nyingə zə wa bídí.» A mú kəwa byóólád kyey wú Ifez. ²² Bwə mú kə səl byóólə Zesaré. Pwól mú bád kə, kə bəda *Də lú óbúgula, a músə kə shulə kə Antýósh. ²³ A mú jí wu baalé fwála ná ndéé á mú kyey. A lína shí Galátia a cə Frizhí, a ngə yə *ompwíin məcwūñ ngəlá wa bwo njkul búgád.

Apolos mə bwiing kéel Ifez ná Korənt

17:26 Mbá 32.8; Zhb 12.23 **17:27** Iza 55.6 **17:28** Mat 1.27 **17:29** 19.26; Iza 44.9-20 **17:30** 14.16; Rom 2.4

17:31 3.15; 10.42 **18:2** Akilas: Rom 16.3; 1Kr 16.19; 2Tm 4.19 **18:3** 20.33-34; 1Kr 4.12; 9.12-18; 1Te 2.9; 2Te 3.7-9

* **18:3** Mán məbanda mə á du bə, bwə laad káándə mbíi á ná bwə ká weef í bə banda. **18:5** 11.18 **18:5** 3.26; 5.42

18:6 13.51; 20.26 **18:8** 8.36 **18:9** Iza 41.10; Zhe 1.8; 1Kr 2.3-4 **18:13** 6.13 **18:14** 23.29; 25.18-20; Yuá

18.31 **18:19** 17.2 **18:21** Zhk 4.15 **18:24** 19.3-4 Apolos: 1Kr 1.12; 3.4-6

²⁴ Ngwól *Yúden nà jíná ná Apolos nyá á bə muud á Alaguzandri, nyá á ka zə wós Ifēz. Nyá á bə nà cóŋ lésá, a njúl námé nà fwámé mpúyá kéel má Zembí. ²⁵ Nyá á shí jíg isá í dúgya nà zhií mə Cwamba yí. Nyá á bə nà məma yéesh iséy á mú dū bwiing isá í Yésus, a dū jíguli byo njígulá á tátalí í njúl ná nyá á mpu nji nduwán má Yuánes. ²⁶ Nyá á ka dū bwiing kéel *mpáanzá minjígulá dí, kú fúndə múúd. Priska bá Akilas bwá mú dū gwágulə nyá nə ndeé bwá mú nyá nyá bwádí njów zə nyingə mpu lwágulə nyá zhií má Zembí ná sárj sárj. ²⁷ Nda nyá á ka ngə cəel kə Akayí ná obúgula bəsh bwá mú wá nyá nkul lámúd, bwá cileə bəong wá wu ná bwá bəg nyá nyá nə məshusug. Ja nyá á ka kə jé wu yí, mpaam má Zembí í mú sá ná á bəg nə məma mfií shú obúgula. ²⁸ Iciyá í lésú byé í á dū sá ná məshwán *Oyúden bwá á dū cəel sá má má bəg zhizhe. Nyá á dū mpu lwágulə bwo mícilyá myá Kálaad Zembí dí ná Yésus wá jisá *Křist.

19

Pwól mə kə Ifēz

¹ Í á ka zə bə, ja Apolos nyá á bə Kōrēnt nī, Pwól nyá á shīn lína shí á mimbán ná ndeé á mú shulə kə Ifēz. Nyá á ka kə kwey ból *ōmpwiín nūn, ² á mú jī bwo ná: «Ye bi á shí lág Nkēŋkē Shishim ja bí á *búgula yí?» Bwá nə né ná: «Sá afwóyē námá bwele gwág ná Nkēŋkē Shishim jisə.» ³ Á mú kwo jī ná: «Wáyē nduwán bí á ka duwan yí?» Bwá ná: «Nduwán má Yuánes.» ⁴ Pwól mú ka ci ná: «Nduwán má Yuánes í á bə shú búúd bwá á magulə ná bwá cénd mitédúgá wá. Yuánes nyá á ngə lwágulə kú búúd ná bwá búgúlág múúd ngə zə nyádí mpúsə yé. Muud wəong wá Yésus.»

⁵ Nda bwá á gwág ntó ná, bwá á duwan jíná má Cwamba Yésus dí. ⁶ Ja Pwól nyá á bad bwo məbwə yí, Nkēŋkē Shishim mú zə bwádí, bwá mú ngə lās mákálád bwá ngə cúndə micúndə mí Zembí. ⁷ Bwá á je bə buud wūm nə óbá.

⁸ Pwól nyá á kə nyí *mpáanzá minjígulá, nyá á dū bwiing kéel cinəng tāj onkwond olól kú fúndə mīsh mə buud, a ngə lésə nə buud, a ngə sá ná bwá maguləg sá í dúgya nə Faan má Zembí. ⁹ Nda ból bwá á ngə sá lal lúú bwá kú magulə sá nyá á ngə ci yí bwá ngə yida *lās nə zhií mə Cwamba bwaasulə mpu tām buud ná, Pwól nyá á ka ntāg bēégya nə bwo, a nyá ōmpwiín, a kə dū lésə nə bwo jwów dēsh shikúl má Tirānos dí. ¹⁰ Nyá á sá ntó tāj mimbū mimbá, í mú sá ná buud ɔ Azí bēsh bwá gwágúg kéel mə Cwamba, tō *Oyúden tō Ogarēk.

¹¹ Zembí nyá á wéeshuli *məshimbá má álal-nkul məbwə má Pwól dí, ¹² mbii í á bə ná bwá á dū nyá onábukən nə mikáándə mí á dū kúnya nə Pwól myá, bwá dū báaw mimbəl nə myo, məbwə bíd mimbəl myəongá, məjamb wū.

¹³ Ból óŋkə ɔ Oyúden bwá á dū kyey mīlōm mīlōm dū yíl búúd məjamb wá, bwá mú zə téed ná bwá dū jów jíná má Cwamba Yésus ná í lwágug minjumbálu. Bwá á dū ci ná: «Mə yímbáli bí jíná má Yésus Pwól ngə cúnda yéd.» ¹⁴ Ntó, ból búúd zangbá bwá njúl bwán ɔ wúl lúluú ofada Oyúden bwá dū jów ná Skéva yé, bwá á ka námə zə sá sóólúg wəong. ¹⁵ Ntó jamb í á zə feel bwo ná: «Mə mpú Yésus, mə mpú námə Pwól, bí bāŋ wá ɔzə?» ¹⁶ Muud nyá á bə nə jamb nī yé mú ncon bwo nyúúləd, figə bēsh shí ntə bwo nkul. Nyá á sá bwo ná ndeé bwá mú wəenzh nə njów nī dí os-hushwáas nə məfəŋ nyúúləd ná jəəd. ¹⁷ Buud ɔ Ifēz bēsh, tō Oyúden tō Ogarēk bwá mú gwág lān wəong, í mú sá bwo ifwaas ná ndeé jíná má Cwamba Yésus í mú jwə. ¹⁸ Ncúlyá buud wá bəong bwá á búgula wá bwá mú zə ngə magulə məbōw māj, bwá ngə bágulə isá bwá á dū sá yí tām buud. ¹⁹ Ból zhəwog buud bwá á dū sá májig wá bwá mú dū zə wə okálaad bəong dū zə nkúnd tām buud ná ndeé jígál. Bwá á bála bímbí lú okálaad dəong ná í kumá misanjí mí *mwaanə otóshin məwūm mātóon. ²⁰ Ná ndeé, kéel í á ngə mpyáanz nə nkul mə Cwamba, misóólúgú mí ngə sý.

Məma zhizhəəm á Ifēz

²¹ Ja isá íni í á shīn sý yí, Pwól mú zə bii tádúgá ná á kyey Masedwán nə Akayí kə Yurásəlem. Nyá ná: «Ja má bá kumə Yurásəlem yí, í bá námə jī ná má kəg Róma.» ²² Á mú kand ból ósól ɔ māsáal bē óbá Masedwán, nə Timotē nə Erást. Nyé mú lenɡuli fwámé fwála Azí. ²³ Fwála dəong wá ícuu í á zə bə shú zhií mə Cwamba yí.

²⁴ Ngwól álulə igwámúgə nə jíná ná Dəmitrī nyá á dū lúle kwóógú bwá dū lúle *mwaanə nə ndí yí, dū sá ímpúmpáanzá í zembí á mudá bwá á dū jów nə Artemís yé. Sá jəong í á dū sá ná buud bwá á dū sá ísáɡ-sáɡ í məbwə wá bwo bíig fwámé məbíi. ²⁵ Nyá á ka sənəg buud ɔ ísáɡ-sáɡ bəongú nə ból búúd bēsh bwá dū sá mbii māsáal məong wá, a mú ci nə bwo ná: «Ōwey, bi mə mpú ná ísəy íga wá í ngə yə shé məbugubaan. ²⁶ Bí ngə dí gwág nda í mú ngə lís ná! Ná, tō wá Ifēz tō Azí yēsh, Pwól éne má shīn sá ná zhəwog buud bwá maguləg lān yé ná ozembí buud bwá lúle nə məbwə wá bwá cúgé ózembí. ²⁷ Sá jəong í é sá ná ísəy bísi í bəg zhizhe. Kú námá bul bə nji ntó, í é sá námá ná mpáanzá má Artemís məma

18:26	17.2	18:28	5.42	19:2	2.38; 8.16	19:3	18:25; Luk 3.3-4, 16-17	19:6	2.4	19:8	17.2; 28.23		
19:9	9.2	19:10	20.18	19:11	2.22	19:13	3.6; Luk 9.49-50	19:15	16.17	19:17	5.11	19:20	2.41
19:21	23.11; Rom 1.10, 13			19:23	9.2; 2Kr 1.8	19:24	16.16	19:26	17.29				

zembí ámuḁá í nyínúg zhizhe, buud bwá mú dág nywo nda sá cwag, í kú ná nyingə bə nə gúms Ázî nə shí nyésh bwá ngə gúmal Artemís yí.»

²⁸ Nji bwá á gwág ntáni yí, bwá mú nyada, bwá mú tééd ngəla kím ná: «Artemís á buud ó Ifêz jisə sá anəni.» ²⁹ Ngwəla wəsh mú shwal təw nə shwu. Buud bwá mú cig kə mpáánzə iseenjyá. Bwá bii búúd ó gwoong ó Pwól, Gáyus bá Aristárag, buud wá Masedwān, julə kə nə bwo wu mpáánzə iseenjyá. ³⁰ Pwól mú ci ná á ká lwóya nyúul wu tām buud. Nji, *ompwín bwá mú ban ná á kú kə. ³¹ Bóól búúd ó Azî bwá á bə oshwá bə wá bwá mú námə kənd búúd kə téég nyə məbwə ná á kú tál məkuu mpáánzə iseenjyá. ³² Í á shwal zə bə buud ngə kím ntáni, nyān kím yé nkwiimbyé, nyān kím yé. Í mú bə áfúlukumbé, bóól ncúlýá buud kú námə mpu sá gwáméfwó í ámə seeng búúd yí. ³³ Bóól búúd bwá mú mpu jaaw Alaguzándra sá í ngə cə yí, nyé muud *Oyúden bwá á tál shwóg yé. A mú ngə fufə buud mbwə ná bwá gwágulág, á cəel lwágulə búúd sá jisə yí. ³⁴ Nji bwá á yag ná á ji Yúden yí, buud bəsh bwá á shwal ngə kím nda ngwa ná: «Artemís á buud ó Ifêz jisə sá anəni.» Bwá á kím ntó nə ndeé je bə tām mawala məbá.

³⁵ Muud nyə á də cilə isá í ngwəla yé mú ka zə mpu jil búúd ná shee. A mú lās nə bwo ná: «Ye búúd ó Ifêz, nyáé múúd á shí ga mə jág nə nji wa Ifêz wə mpáánzə má Artemís məma zembí ámuḁá nyísə yé, nji wa námə wə vugulí jé í á kud wú gwów yí jisə yé?» ³⁶ Muud cugé nə nkul shwána sá joong. Ntós, bi mə jalə nə ji ná shee bi kú jigwa ná bi mə sá wúl sóólúgá kú fwo téduga. ³⁷ Bí ámə zə nə buud óga wa í njúl ná bwá asáyé zembí ámuḁá wúsú bəw, kú námə *lās nə né bwaasúla mpu. ³⁸ Nkí Dəmitrí bənnə buud ó iság-ság bə búsə nə ləsú nə muud, ngəá ná míləsú mí də lís njów míləsú, ogwámuna búsə námə! Bwá kəg nə ləsú wān ishwmán dī. ³⁹ Nkí bi mə ka bə nə gúl sá bí ngə shwaag yí, í jalə nə lís fwámé seengyád. ⁴⁰ Joong sá ngə sá múús ga jisə ojwú jee wáám sə ná sá ngə wá zhizhəom loomud. Sə búsə ná nə nkul ka jaaw búúd ná seengya ga jisə shú ji?» ⁴¹ Nji nyə á shín lās ntáni yí, a mú ci nə buud ná bwá bwílyág.

20

Pwól mə wú Ifêz

¹ Ja zhizhəom ni nyə á shín yí, Pwól nyə á jów *ompwín, a zə cwíny bwo. A mú jána nə bwo ná ndeé á mūsə tí kə Masedwān. ² A mú kyey məshí məəng dí á ngə cwíny obúgula nkí bulya ná ndeé á mú kə kumə shí Ogurék. ³ A mú já cínəngú onkwoond olól. Nyə á ka bə nə

a nyə byóól kə Sirí. Nji nda nyə á gwáduga ná *Oyúden bwə ngə bwéel nyə ná, a mú nyingə kə Masedwān. ⁴ Buud ó gwoong bə bwá á bə, nə Sopater mə Pírus muud á Berē, nə Aristárag bá Səgundo búúd ó Tesaloníkə, nə Gáyus á Dərbə bá Timoté, nə Tishik bá Trofim buud ó Azí. ⁵ Bān bwá á kə shwóg kə bwánd sá Truwás. ⁶ Sə bān sá á ka zə tí njəond Filipí ja mwów bwá á də də ibuléd yá kú nə *ləvur mə á shín yí. Sə mú nyə byóól, sá já zhúú mwów mətəon ná ndeé sá mú kə kwey bwo Truwás. Sə á ji cínəngú mwów zangbá.

⁷ Sə á ka seengya jəwə shwéndə mə də tééd yí ná sá mə sá féya buléd. Nda Pwól nyə á bə nə nyə á kyey mán məlām ná, nyə á ka ngə ləsha nə buud, a ka julə kaand ná ndeé kə wós tām bulú. ⁸ Kúl sá á bə fúm á njów dí gwów wá, məlámə mə á bə minjidyá fwámé bímbí. ⁹ Dúl ncwámá í á bə á njúl vúnded, ncwámá doəngú nə jínə ná Etikus. Nyə á ka zə cə gwád nə cug, Pwól nyé ngə kə nə kaand shwóg. Nda gwə í á bul bíi Etikus ná, nyə á yəw wú nūn bədyé álél *á njówád zə kaduwa shí. Bwá zə wəel nyə, a mə yə. ¹⁰ Pwól mú shula. A mú ləelə kə, kə nkény ncwámá ni məbwád. A mú ci nə buud ná: «Kúgá kənd mílām gwów. Jím jé jisə ná nyə nyúúld.» ¹¹ Pwól mú nyingə bád, a mú fəy buléd á də. A mú kə nə kaand shwóg ná ndeé mán mú lām. A mūsə kyey. ¹² Bwá mú kyey nə ncwámá ni kuwó. Sə joong í á bə məma sá í á mpu yə buud nkul yí.

¹³ Sə mú kə shwóg, sə nyə byóól kə Asos wú í á bə nə sánón Pwól sá é kə nyingə lad gwoong wá. Nyé, nyə á kyey njwón nə njwón nda nyə á cəel ná. ¹⁴ Pwól mú kə kwey sá Asos. Sə mú nyə byóólád sá mūsə kə Mitilén. ¹⁵ Wúlə cínəngú, sə mú kə nə byóól māj nə ndeé mán məlām sá mú kumə nə beendýá nə Kyos. Jəwó í á bə yí sá kumə ngeé Sámos, jəwó í á kwo bə yí sá mú kumə Milet. ¹⁶ Pwól nyə á ngə bul jii ná á kyey māj nə māj, cə Ifêz kú shígula shú ná á kú ná kwo bwey Azí. Nyə á ngə cáas ná nkí fwála dí nə nkul bə, a bə Yurásəlem jəwó lú Pantekót.

Pwól mə jáná nə ocúbá buud wá Ifêz

¹⁷ Sə njúl ná Milet í, Pwól nyə á kənd muud Ifêz kə jəw ocúbá buud wá *Də lú obúgula ó Yésus. ¹⁸ Ja ocúbá buud bwá á zə wós nyádí yí, nyə á lās nə bwo ná: «Bi mə mpú nda mə á cugə nə bí mwów məsh tééd jəwó mə á wós Azí yí. ¹⁹ Nə mə á səy nə Cwámə mə kú bwele nkény nyúul, mə ngə səy nə micúy nə mindəolú mə á ngə bwəma nə ndí nə məlámə *Oyúden bwá á ngə ndény mə má. ²⁰ Bi mə mpú nə mə á shígə shweel gúl fwámé sá í á jalə nə kwínd bí yí, nji mə á bwiing bí

kéel, má da ya bí minjígulá tâm buud na bídí minjów, ²¹ má ngó báasulá Oyúden na Ogurêk bêsh ná bwá cëndúg mítédúgá zə wá Zembí, bwá búgúlág Cwám̃ba wúsú Yésus. ²² Ja ga, Nkénkê Shíshim má bíi má mbwug, má wá nkág Yurúsalem kú mpu sá í ngó bwánd m̃a shwóg éga. ²³ Sá jísá yí jí ñjī ná m̃ingwála m̃ingwála, Nkénkê Shíshim ng̃a jaaw m̃a ná m̃anj̃k̃ada ná *incwaw í ntug wá má é k̃a bw̃ama ná ndi yí. ²⁴ Njī, m̃a adúg̃e cug j̃am nda gúl m̃ama s̃a. Má j̃i ñjī ná m̃a mp̃ug ju kulá má ngó ju yí, m̃a mpu s̃a iséy Cwám̃ba Yésus nỹa á ya m̃a yí, iséy í bwiingulá J̃oj̃o Kéel á mpaam má Zembí. ²⁵ Jaá ga, m̃a mp̃u ná bí abulé ná kwo d̃ug mpwóombú nỹam, bí buud m̃a á jī bídí ng̃alá cündə Faan má Zembí wá. ²⁶ M̃a ka ng̃a jaaw bí fwám̃e jaaw múús ná m̃a cugé ná m̃abéš ná nkúmba muud na bídí. ²⁷ M̃a á bwiing bí tédúgá má Zembí w̃esh kú shweel t̃o s̃a. ²⁸ Bī ɔ mp̃ú baagula bíméfwó, bí mpu námá baagula s̃oanz j̃esh Nkénkê Shíshim nỹa á t̃al bí ná bí b̃ag obaagula yí. Bī ɔ mp̃ú w̃il D̃o lú obúgula Zembí nỹa á kus̃a ná m̃acii mé yí. ²⁹ M̃a mp̃u ná ja m̃a é c̃y yí, onkweny ɔ ányinyaañə bw̃a é z̃a nỹli ná bídí. Bw̃a ábule jagula s̃oanz j̃en. ³⁰ B̃ól bíud bw̃a bá da w̃oof na bídí gwoong dí bw̃a da j̃ugali b̃ów-b̃ów minjígulá da jula *ompw̃iin ná bw̃a b̃ég bwo. ³¹ Gw̃a wá má cī ná bí ná: “Jigá nkas̃a. Bī ɔ da t̃aduga ná, t̃an m̃imbú m̃ilól, m̃a á da kéwuli muud ỹesh ná bulú ná m̃wás̃a, m̃a ná m̃azhw̃il̃e m̃ishád.” ³² Ná ndeé, m̃a má b̃ad bí m̃abw̃a má Zembí dí, ná kéel á mpaam nyéd. Nỹa wá jī ná nkul sá ná bí ng̃ág ná lal búgád, nỹa námá wá jī ná nkul ya bí m̃anywa nỹa á bwey kw̃amasa shú búud nỹa á má sá ná bw̃a b̃ag mink̃enk̃é wá. ³³ M̃a a shigé w̃im̃b *mwaañé nk̃i or nk̃i k̃aánd má múud. ³⁴ Bíméfwó bí m̃a mp̃u ná is̃a má á da j̃i yí ná bỹoong búud ɔ gwoong j̃am bw̃a á da j̃i yí, m̃abw̃a m̃am mága má á da s̃ey, má da b̃ii. ³⁵ M̃a á lw̃águla bí fwám̃e lw̃águla ná ntúga wá múud m̃a j̃alá ná wáduga yé shú ná a kwiindúg b̃oong b̃ús kú ná m̃anj̃kul wá. Muud t̃aduga námá íciyá Cwám̃ba Yésus nỹa á cwééd yí ná: “Na muud m̃a yána yé, ná nỹoong m̃a lég yé, nỹoong m̃a yána ɔ j̃ís ná ocúnc̃esh.”” ³⁶ Ja nỹa á sh̃in l̃as nt̃ani yí, b̃añóñ b̃esh bw̃a á kúid m̃abw̃óñ shí, a m̃ús̃a jagula. ³⁷ Buud b̃esh bw̃a m̃ús̃a ng̃a bwawuda, bw̃a ng̃a kulal nỹa, bw̃a ng̃a kalawo nỹa c̃anj̃ád. ³⁸ Bw̃a á bul gw̃ág c̃ey l̃am̃ád nacé nda nỹa á cī ná bwo ná bw̃a ábule kwo d̃ug mpwóombú nyé ná. Bw̃a á ka k̃a l̃agal nỹa k̃a wós bỹóólú.

21

Pwól ng̃a k̃a Yurúsalem

¹ Ja sá á ka tí m̃anyúla na béégya ná bwo yí, sá á ka wú ná bỹóól d̃ású bw̃úñád, sá mú b̃é zhí t̃ut̃alí k̃a Kos. M̃an m̃al̃am sá mú k̃a Rodes, sá wú Rodes k̃a Patara. ² Sá mú k̃a kwey d̃ul bỹóól ng̃a c̃eal k̃a Fenisí, sá mú b̃ad c̃iñang̃ú kyey. ³ Sá mú ng̃a k̃a ná ndeé sá mú d̃ug Shípr̃a ng̃a nỹin sá shwóg. Sá mú s̃asulá Shípr̃a, sá k̃a k̃óomb̃ Sirí ná ndeé sá k̃a s̃al bỹóól Tir wú í á b̃a ná í k̃a shul is̃a wá. ⁴ Sá á jī c̃iñang̃ú mw̃ów zang̃bá nacé sá á kwey b̃óól obúgula c̃iñang̃. *Ompw̃iin b̃oong̃ú, Nkénkê Shíshim í á t̃ów bwo lúud bw̃a mú cī ná Pwól ná á kú b̃ad k̃a Yurúsalem. ⁵ Nda mw̃ów sá á j̃ala ná jī c̃iñang̃ú má á sh̃in ná, sá á tí nj̃oond. Obúgula b̃esh ná budá ná ikágá bw̃a mú k̃a ng̃a l̃agal sá k̃a c̃úwo ngw̃ala dí t̃óon. Ja s̃añóñ má k̃a wós ncindỹe m̃añ yí, sá b̃esh sá mú kúid m̃abw̃óñ shí jagula ná Zembí. ⁶ S̃añóñ sá mú sh̃in j̃ana. Sá mú k̃a bỹóólú, b̃añ bw̃a mú nying̃a k̃a kw̃aád̃. ⁷ Sá b̃añ, t̃l̃a sá á tí Tir yí, sá á k̃a s̃al bỹóól Tolemayis, sá b̃ada obúgula sá á kwey wú s̃añóñ sá mú j̃a jw̃ów ngwú. ⁸ M̃an m̃al̃am, sá mú kyey. Sá k̃a ná ndeé k̃a wós Sezar̃e, sá mú k̃a nỹi wá Fílíp m̃bwiingye l̃añ m̃a Yésus nỹa á b̃a ngwól múud á buud zang̃bá bw̃a á féeshow Yurúsalem wá. Sá mú jī c̃iñang̃ nỹadí. ⁹ Nỹa á b̃a ná m̃as̃as m̃añz̃ má nj̃ul oncwíỹe, m̃as̃as m̃oong má á da cündə micúnd̃a mí Zembí. ¹⁰ Nda sá á jī c̃iñang̃ú nk̃i bwey j̃iya ná, ngwól *múud micúnd̃a mú wós wúl̃a Yudea, nỹa ná j̃iñá ná Agabus. ¹¹ A mú z̃a s̃adí, a nỹa kandá má Pwól, a wós̃a nỹaméfwó m̃akuú ná m̃abw̃a ná ndeé a mú cī ná: «Nkénkê Shíshim ng̃a cī ná muud jī ná kandá éga yé, ntúga wá *Oyúden bw̃a é k̃a wós̃a nỹa Yurúsalem yé, bw̃a k̃eenzh nỹa m̃abw̃a má ik̃ul ishúsú.» ¹² Nda sá á gwág nt̃o ná, ná s̃a, ná obúgula wá Sezar̃e sá b̃esh sá á t̃éeg Pwól m̃abw̃a ná a kú b̃ad k̃a Yurúsalem. ¹³ Ná ndeé Pwól mú b̃esa ná sá ná: «Nacé jī bí é z̃a b̃ewuli m̃al̃am ná yá bí ng̃a j̃i ná yí? M̃e m̃a jī nk̃w̃am̃as̃a ná bw̃a wál̃al̃ág m̃a m̃anj̃k̃ada ññ Yurúsalem, t̃o bw̃a gw̃u nt̃ag m̃a j̃iñá má Yésus dí, bw̃a gw̃ú.» ¹⁴ Nda nỹa á shigé magula sá sá á ng̃a cī yí ná, sá á shigé námá kwo nándul̃a nỹa, sá mú shwal cī ná: «Í síyág nda Cwám̃ba m̃a c̃eal ná.» ¹⁵ Mp̃ús̃a baalé mw̃ów, sá á ka kw̃amasa ná ndeé sá mú kyey b̃adul̃a k̃a Yurúsalem. ¹⁶ B̃ól ɔmpw̃iin wá Sezar̃e bw̃a mú nỹi s̃adí gwoongud. Bw̃a mú k̃a ná sá wá ngwól muud Shípr̃a nỹa á bwey b̃a *mpw̃iin yé ná sá j̃ig̃u nỹadí nj̃ów. Muud w̃oong̃ú nỹa á b̃a ná j̃iñá ná Manason.

¹⁷ Ja sá á k̃a wós Yurúsalem yí, om̃inỹoñj̃a

20:22	Nkénkê Shíshim: 10.19	20:23	21.4, 11; 9.16	20:24	21.13; 2Tm 4.7	20:25	28.23	20:26	18.6	20:28	
11.23	20:28	1Pr 5.2	20:29	Mat 7.15; Yuá 10.12	20:30	Gal 4.17; 1Yn 2.19	20:31	19.10; 1Te 2.11-12; 2Kr			
11.28	20:32	26.18; 1Te 5.23-24; 2Te 1.11-12	20:33	18.3	20:35	Mat 10.8	20:38	20.25	21:4	10.19; 21.11	
21:5	20.36	21:8	6.5; 8.5, 40	21:9	2.17	21:10	11.28	21:11	20.23; 21.33; Rom 15.31	21:13	20.24
21:14	Luk 22.42	21:18	15.13; Gal 1.19								

bású wá búgú bwé á lág sá nà mæshusug.
¹⁸ Mán malám, Pwól mú kà nà sá wá Zhák,
 ocúmbá buud bwé mú námá wóós. ¹⁹ Pwól
 mú báda bwo ná ndéé a mú ká zà jaaw bwo
 bímbi Zembí nyá á balan nà nyé ikúl ishúsúd
 yí. Nyá á ngà bwiing sá jésh a ngó féel.

²⁰ Bwé mú dá gwágula nyá ná ndéé bwé mú
 ságusa Zembí, bwé mú ci nà nyé ná: «Mwaang,
 wo má dí dág bímbi lú ncúlyá Oyúden bwé mú
 obúgula yí, bësh milúu myán misá ná Mácçé
 má Moyiz dí ná tíny. ²¹ Bwé má shín gwáduga
 lân í ngó kyey yí ná wo ngà jíguli Oyúden
 búsa ikúl ikúl dí wá ná bwé bídug mácçé má
 Moyiz kú ná kwo bę mwo. Wo ngà námá
 ci ná bwo ná bwé kú ná ngà sá bwán bán
 ábiwáág, bwé kú ná ngà bę ijám ná ijaag bísú.
²² Jân wá jí? Bwé é gwáduga ná wo má zà.
²³ Gwé wá jí ná, ság sá sá má zà jaaw wo ga.
 Bóól búúd básá wa ónğ bwé áma dá ómbyúl.
²⁴ Nwag bwo binón kág gusa ngusa íci, wo ka
 jéna matân mán mësh shú ná bwé kényag
 milúu. Ja jooŋg, buud bësh bwé é mpu ná lân
 í ngó kyey shú dwó dí yí wúsa íjşş, wo ngà ná
 bę Mácçé má Moyiz. ²⁵ Shú booŋg búúd bwé
 cúgé Oyúden nji bwé á má *búgula Yésus wá,
 sá á shí bwey nyá micígulá, sá mú cilá bwo
 ná bwé cíg ocúdí ó *mástúnaga má ívuguli í
 ózembí ó áyadúg, bwé yow dálá dá mácií, ná
 dálá dá míshwun mí shígé shwiy mácií myá,
 bwé yow janğa.»

²⁶ Ntá, jwów í á bę yí, Pwól nyá á nwa buud
 booŋg, bánón bwé kà gusa ngusa íci ná ndéé a
 mú ka zà nyíi *Lun má Zembí zálá jaaw jwów
 ngusa íci wooŋg í bá shín yí, jwów múúd yësh
 ná bá lwágula sá á kéénzh yí.

Bwé zà bii Pwól

²⁷ Ja í á ka ngà bə ná mwów zangbá mání má
 zə shín yí, *Oyúden wá Azí bwé mú dág Pwól
 *Lun má Zembí dí cwú. Bwé mú shwambulə
 búúd bësh ná ndéé bwé mú bíi nyá. ²⁸ Bwé
 mú ngə kím ná: «Bag ó *Izarayél, oshwon,
 zəgá, muud éga wə ngə lúmbuli ná kúl buud
 jisú ná mácçé măsú ná Lun ga. A ngə lúmbuli
 ná sə mínjígulá myé á ngə jíguli buud bësh
 kúl jésh yíid. Nyá á bəle námá zə nyíngal
 Ogarék wá Lun, a má wá málwaagawo wa
 fééshá kúl gaád.»

²⁹ Nda bwé á ngə dág Pwól bá Trofim
 muud Iféz ngwála ná, bwé á téduga ná nyə
 a nyíngal nyə Lun. ³⁰ Ngwála wəsh í mú tów
 ná shwuu, buud bwé mú zə wóós áncuncuma.
 Bwé mú bii Pwól, bwé julá wú ná nyə Lun má
 Zembí, bwé ləel ntág fad mímpumbé. ³¹ Nda
 bwé á ngə sş ná bwé gwú nyə ná, lân í mú
 kə wóós wá lúluú á ózimbi tóóshin í á ngə
 jwú cinong yí ná: «Yurásalem yësh músə ná
 shwuu.» ³² Námá cé ná cé, a mú nwa ózimbi

nə milúluú mí ózimbi təd, bánón bwé mú kə
 nə mikúlá wú búúd bwé á bii Pwól wá. Nji
 búúd booŋg bwé á dág lúluú ózimbi tóóshin
 nə bóól ózimbi yí, bwé á yow yídula Pwól.
³³ Lúluú á ózimbi tóóshin músə shísh nyádí,
 mamusa bíi nyə, ci ná bwé wálulág nyə nə
 mikwoolú mí íŋkwánz mímbá. A mú ka ngə
 jí ná a mpúg ná muud wooŋg wá zə? Jí nyə
 áma sá yí? ³⁴ Nji, ná mánkúmbə mə búud dí, í
 á bə nyán ngə kím jé, nyán ngə kím jé. Kakúlə
 jooŋg mú sá ná lúluú ózimbi kú wámbulə sá í
 áma sáy yí. A mú ntág ci ná bwé kág nə Pwól
 lungula ízambid.

³⁵ Ja Pwól nyá á kə kumə ícé í mákuú yá
 bádulə njów yí, ózimbi bwé á nkény nyə gwów
 nəcé buud bwé á bə nji ná bwé sá nyə bów,
³⁶ nəcé, bësh bwé á ngə bę nyə bwé ngə kím
 ná: «A jalá ná yə!»

Pwól ngə kaad mışh má buud ə loəm dí

³⁷ Ja í á ka bə ná bwé wál zə nyíi ná Pwól
 lungula ízambí dí yí, Pwól mú ci ná lúluú á
 ózimbi tóóshin ná: «Ye mə jí nə ŋkul ci wo
 ciyá?» Lúluú ózimbi ná: «O! wo mpú dá lās
 Garék í? ³⁸ Ntş jí ná wo dí mwán Iğipten nyə
 á ndam zə wá zhizhəom wa ná ndéé a mú kə
 nə izhilunğaanaş otóóshin onş shí a shwééshá
 dí yé?» ³⁹ Pwól mú bəsa ná nyə ná: «Mə mə jí
 mwá *Yúden á Tárus, shí á Silisí. Mə jí muud
 á ngwála wúsá kú bə zhizhe ngəngwála yí. Má
 jəgula nə wo ná wo yég má fwála, mə fwóg
 ləsha nə buud óga.» ⁴⁰ Nda bwé á magulə ná a
 lásag ná, Pwól nyə á ka tów ná ícé í mákuú yá
 bádulə njówád, a mú fufa búud mbwə. Buud
 bësh bwé mú jí kúl-kúl ná kufag. Pwól mú
 tééd lásulə nə bwo kál lú hebarə dí, nyə ná:

22

1 «Yé bwaáng nə odá, gwágulágá kəod má zə
 kaad bídí mışhád yí.»

² Ja buud bwé á gwág ná Pwól ngə ləsha nə
 bwo kál lú hebarə dí yí, bwé á nyíngə mpu jí
 okúl-okúl ná kufag. ³ «Mə jí mwán *Yúden. Mə
 a byél Tárus á Silisí, nji mə á wəof wa ngwála
 gaád, mə nwa námá njígulá wa wə Gamalyel.
 Njígulá wooŋg í á bə njígulá á nə mə á bę
 mácçé mə impáámş bishé mbii í á jəla yí. Mə
 a wá námá lúú ázembí dí nda mə dág bí ngə
 sá múús éga. ⁴ Buud bësh bwé á bę zhiş ga
 wá, mə a lwágulə bwo cúwál á shwiy. Mə
 á dá bíi bwo, dá wóólə bwo, dá wusə bwo
 mímbwugud, tə budüm tə budá. ⁵ Ajəláci á
 ofada nə ocúmbá buud ó ázembí bí nə ŋkul
 mpu bwiing lân wám. Bwé wə bwé á yə mə
 okálaad shú bwaáng wá Damás. Mə mú ká
 zə kə wu ná mə kə bíi booŋg wá nún mə zə
 nə bwo wa Yurásalem ná bwé zág bwəma nə
 intágulí.

21:19 11.18 21:21 ábiwáág: 16.3; Gal 3.25, 28; 5.2

21:28 6.13; 24.6

21:29 Trofim: 20.4

21:36 22.22; Luk 23.18; Yuá 19.15

22:4 8.3; 26.9-11

22:4 9.2

22:6 9.1-22; 26.12-18

21:23 11j 6.13-21

21:25 15.29

21:26 1Kr 9.19-23

21:38 5.36

22:3 5.34-39; 9.11

22:6 9.3

⁶ «Í á ka bə nə mə, mə ngə shish Damás, ngəc tam mwásə, yáag-yáag mənkenya mú zhu jon dí, zə lyə mə. ⁷ Mə mú kadəwa shí, mə mú gwág kál í ngə ci nə mə ná: “Sòl, Sòl, nəc é jí wó búl lwágulə mə cúwáli ntáni yí?” ⁸ Mə mú jí ná: “Cwámba, wo zə e?” Nyə nə mə ná: “Mə Yésus á Nazarét, mə wó wó ngə lwágulə cúwáli yé.” ⁹ Buud ó gwoong bām bwá á dág mənkenya nji bwá kú gwág kál í á ngə lās nə mə yí. ¹⁰ Mə mú cí ná: “Cwámba e, mäsáág jí?” Cwámba nə mə ná: “Wóólúg wo kág Damás. Nūñ wá bwá é kə jaaw wo sá jəsh Zembí má cí ná wo sáág yí é.” ¹¹ Nda mish má á ntáma mə nə mənkenya mwoong ná mə á ka wú na, kumə Damás buud ó gwoong bām bwá ngə bii mə mbwád.

¹² «Ngwól múúd nyə á bə nūñ ná Ananíyas, nyə á də gwəp Zembí nda məcə mə cí ná. Oyúden bəsh bwá á bə nūñ wá bwá á də ságusə nyə. ¹³ Muud wəongú nyə á ka zə kwey mə kál mə á bə yí, nyə nə mə ná: “Mwááng Sól e, mish má bəngúg wó. Námé cé jəongú dí, mish má mú dágya mə, mə mú dág nyə. ¹⁴ A mú cí nə mə ná: “Zembí odá nyə á féesh wo ná wo mpúg tédágá yé, wo dág tətáli múúd, wo gwág lésú á mpu yé. ¹⁵ Nəc é wó bá bə wúshined yé, bwiing búud bəsh isá wó má dág nə byəong wo má gwág shú dé dí yí. ¹⁶ Ná ndéé, kú ná kwo bwánd. Tówúg, wo kámbúg jíná dé, wo duwan, wo mú bii ijuugá í *mísém myô.”

¹⁷ «Mə á ka nyingə kə Yurásəlem. Í á ka kə bə nūñ dúl jwəw dí, mə ngə jəgula *Luj má Zembí dí cwú, mə seegya mə mūsə nda *shishim wām mš wú mádí nyúúlú. ¹⁸ Mə mú dág Cwámba ngə cí nə mə ná: “Né cāl Leelugú cúwo wú wa Yurásəlem. Nəc buud ó wa bwá ámaguləyé lāñ wó é bwiing shú dām yí.” ¹⁹ Mə mú cí nə né ná: “Cwámba, bwá bwey mpu ná mə á də kə *məmpáánzə mš mínjígulá mš Oyúden dí kə də bii búud bwá á də *búgulo wo wá də wá bwo mimbwug dí, də yíd bwo ná milwón. ²⁰ Ja gwáméfwó bwá á gwú wúshined woó Itiyen yí, mə á bə cínəng mə ngə magulə buud bwá á ngə gwú nyə wá, mə wó mə á ngə baagulə bwo mikáándə.” ²¹ Cwámba mú cí nə mə ná: “Káág, mēc mə zə kənd wo shwóg-shwóg, ilwon í cúgé Oyúden yíid.”»

Pwól bá Lúluú ózimbi tósshin

²² Buud bwá á ngə gwágulə nyə ná ndéé zə wósə ja nyə á cwééd icyá lni yí, bwá mú kím gwów-gwów ná: “Jímáálágá mbií múúd ní! A yág! Nyə ajáláyé nə jí shí gaád!” ²³ Bwá mú ngə kím, bwá ngə tí mikáándə, bwá də myēg mífumbyá gwów. ²⁴ Lúluú á ózimbi tósshin mú cí ná bwá nyingálág nyə lungula ízimbi dí, bwá kág yíd nyə ná milwón, á jááwug sá

bwá ngə shwaag nə nyə ntó yí. ²⁵ Nda bwá á wóla nyə ná mikwoolú mí kúúdu ná bwá zə fyáməsə nyə milwón ná, á mú jí lúluú ózimbi təd í á bə cínəng yí ná: «Yé bi búsə nə zhií ná bi yídág muud á njúl muud á Róma á kú námə fwo kaad lésú?» ²⁶ Lúluú á ózimbi təd mú gwág ntáni, á mú kə jaaw lúluú ózimbi tósshin, nyə nə né ná: «Wo e sá ntədə! Muud éne jí bále bə múúd ləom á Róma!» ²⁷ Lúluú á ózimbi tósshin mú kə jí Pwól ná: «Jaawúg mə. Wo jí bále bə múúd ləom á Rómá?» Pwól ná: «Haaw». ²⁸ Lúluú á ózimbi tósshin mú cí nə né ná: «Mēc mə á wá zhwog *mwáanə shú ná bwá maguləg ná mš bág muud á Róma.» Pwól ná: «Mēc mə jí mbyágá.» ²⁹ Buud bwá á bə ná bwá zə yíd Pwól á lásúg wá bwá mú shín kyey. Ifwaas í mú bii lúluú á ózimbi tósshin nə á zələ mpu ná muud ləom á Róma wá á mš sá ná bwá wálálág nkəda éne.

Pwól mš kaad mish mš ósémbye ɔ mlású wá Zembí dí

³⁰ Lúluú á ózimbi tósshin nyə á bul yáág ná á mpúg sá *Oyúden bwá á ngə bwaagulə Pwól ná nyə áma sá yí. Ntə, mán maləm nyə á wiinzh Pwól mənəkəda, á jəw milúluú myá ofada ná *Gwoong ósémbye ɔ mlású wá Zembí bəsh bwá zə seengya. Á mūsə ka zə nə Pwól zə tál bwo mishád ná á káádag.

23

¹ Pwól mú bān mish dág *Gwoong ósémbye ɔ mlású wá Zembí, á mú cí ná: «Bwaang, mə ngə sēy nə Zembí lām ná sán zə wósə múús.»

² Ananíyas, Ajəláci á ofada, mú cí nə buud bwá á bə nyə kúná-kúná wá ná bwá nyífág nyə bəónz mpud. ³ Pwól mú cí nə nyə ná: «Wo jí nda mbéé fifim bwá mš shín wá fām yí. Zembí nyə é yíd wo. Wo mš zə jí ná shí ná wo zə sámb mə lésú nda məcə mš jí ná, nji wo abéy yé sá məcə mš ngə cí yí, wo yida lwām ná bwá yídág mə.» ⁴ Buud bwá á bə cínəng wá bwá mú cí nə nyə ná: «Wo lwíy Ajəláci á ofada ɔ Zembí?» ⁵ Pwól ná: «Bwaang, mə shígé mpú ná jísə Ajəláci á ofada. Mə mpú ná jí cilyá Kálad Zembí dí ná: “Wo ajáláyé nə lwíy tšwe shwóg á kúl búud gwó.”»

⁶ Nda Pwól nyə á mpu ná buud búsə ná Gwoong ósémbye ɔ mlású dí wá búsə bóól *Osadwisyeñ bóól *Ofarizyeñ ná, nyə á kím cínəng cwú ná: «Bwaang, mə jí Farizyeñ, mwān Ofarizyeñ. Mə təl kəodud nəc mə ngálə bwān ná búg ná mimbimbə mí bá gwūm.» ⁷ Némə nji nyə á cí ntáni yí, Ofarizyeñ bānəñ Osadwisyeñ bwá mú sēñsə mākāl, gúfúgá ósémbye ɔ mlású í mú bóóg mənkwəw mabá. ⁸ Nəc Osadwisyeñ bāñ bwá də cí ná muud mš yə yé cúgé nə nkul kwo gwūm, sá bwá jəw ná *éngəles yí í cúgé, gúl

sá cùgé námá ná *jím. Ofarizyên bâñ bwá du magulá isá byoong byêsh ná bísá. ⁹ Í músá zà bə bwo nda zhuuyá. Bóól *Oyúguli ó mǎcǎcǎ bwá á bə Ofarizyên wá bwá mú tów ótútálí ngá lās nda bwá tí mǎnyúul, bwá ná: «Sá bâñ sá adúgǎ ná muud éga ji ná gúl sá mǎbǎcǎ. Jí ná ñkúl bə ná wúl shíshim í áma lésna ná nyə, ñkí ntǎg ngwól éngǎles.» ¹⁰ Zhuyá músá bul yáág. Nə ndéé lúluú á ózimbi tóóshin mú fúnda ná bwá á bá nyaa Pwól nə mǎbwá. A mú ci ná ozimbi ná bwá shúlǎg kə nūñ kə yíl Pwól kə nə nyə bwádí kóógúlǎd. ¹¹ Búlú í á bǎ cínǎng yí, Cwamba mú zə wóós wá Pwól, zə ci ná nyə ná: «Wo ó wá ñkúl. Wo mǎ bwaagulá lǎñ wám wa Yurúsalem, í jii ná wo kág námá bwaagula wə Róma.»

Oyúden bwá cǎel gwú Pwól

¹² Mán mǎlǎm, bóól *Oyúden bwá á sá shwushwaga. Bwá ci idǎw nə mǎngul, bwá ná, ñkí bwá agwúyǎ Pwól bwá bə nə mǎzhúngúlú. ¹³ Buud bwá á sá kúdúgú joong wá bwá á bə buud cǎ mǎwúm mǎnǎ. ¹⁴ Bwá á kə kə dǎgya nə milúlúul myá ofada nə ocúmbá buud, kə ci ná bwo ná: «Sá mǎ jǎw mǎzhúngúlú sǎdí ícǎg dí, sá mǎ ci idǎw nə mǎngul kə wóós ja sá é gwú Pwól yí. ¹⁵ Í jii já gaád ná bínǎñ *Gwoong ósémbye ó mǎlǎsú wá Zembí bí dǎgyág nə lúluú á ózimbi, a zǎg nə Pwól bídí ná bí mǎ zǎ faas lǎsú yé. Sǎ mǎ shín kwǎmusa ná sǎ é gwú nyə a nda fwo kumá bídí.»

¹⁶ Pwól táá yé í á kə gwág kúdúgú joong. A músá kə nyíi lungula izimbi dí kə jaaw Pwól. ¹⁷ Pwól mú jǎw ngwól tówe shwóg á izimbi, zə ci ná nyə ná: «Kaág nə ncwǎmǎ ga wá lúluú á ózimbi tóóshin, a ji ná sá á kǎ jaaw nyə yí.» ¹⁸ Tówe shwóg éne mú kə nə ncwǎmǎ ní wá lúluú á ózimbi kə lwóya nyə ná: «Pwól jí mímǎbwug dí yé nyé áma jǎw mǎ, a mú ntí mǎ nə ncwǎmǎ ga ná a zǎg jaaw wo gúl sá.» ¹⁹ Lúluú á ózimbi mú bii ncwǎmǎ ní mbwád kə nə nyə koogú kə jí nyə ná: «Jí wó céél jaaw mǎ yí?» ²⁰ A mú bǎsa nə né ná: «Oyúden bwá mǎ shín kwambulá ná bwá zǎ ci nə wo ná wo kág nə Pwól mán Gwoong ósémbye ó mǎlǎsú wá Zembí dí nda bwá cǎel kə faas lǎsú yé. ²¹ Wǎc kú bá magulá. Búsá buud cǎ mǎwúm mǎnǎ bwá ngó bwéél ná bwá gwú nyə wá. Bwá mǎ ci idǎw, ci mǎlwag, jǎw ná bwá bǎg nə mǎzhúngúlú ícǎg byǎñǎd ñkí bwá bǎ kú gwú nyə. Bwá ngá bwánd ñji ná wo mǎgúlǎg sá bwá ci yí, bwá mǎ bwey kwǎmusa.»

²² Lúluú á ózimbi tóóshin músá bíd mwǎn ncwǎmǎ, nyə nə né ná: «Ci wo kú jaaw múúd ná wo mǎ shín zə lwágulá mǎ kúdúgú ga.» ²³ A mú jǎw milúlúul mímǎ myá ozimbi tǎd, nyə nə bwo ná: «Kwǎmusagá ozimbi mítǎd mímǎ, bə joong bwá du ju nə ikabulí wá

mǎwúm zangbá nə ifulísh mítǎd mímǎ bwá bǎg zə kə Sezaré mǎwala ibuú ná mpwóbulú dí. ²⁴ Bwá kwǎmusag námá íkabulí shú ná bwá kág nə Pwól a kú shwúg jús kú bwíim boogú kə wóós nə nyə wá ngwámuna Felígús.» ²⁵ A mú cila kálaad ntǎga:

²⁶ Mə Klódys Lísyas, mǎ cila lwám ngwámuna Felígús. Wo ó lās c! ²⁷ Muud mǎ ngá ntí wo éga, Oyúden bwá áma bíí nyə, bwá mú shín bə ná bwá gwú nyə. Sǎnǎñ ozimbi sǎ mú fǎemushi nyə nǎcǎ sǎ áma gwág ná a ji muud á Róma. ²⁸ Mə ngá kə sǎ nə mǎ wámǎlǎl cwoomb bǎnǎñ bwá yé ná ndí yí, mǎ áma kə nə nyə bwádí Gwoong ósémbye ó mǎlǎsú wá Zembí dí, ²⁹ mǎ mú kwey ná bǎnǎñ bwá ngá sǎñasa mǎkál isá í dǎgyá nə mǎcǎcǎ mǎñ yí. A cùgé nə mǎbǎcǎ mí nə ñkúl sá ná bwá gwú nyə ñkí ná bwá wáág nyə mímǎbwug dí mǎ. ³⁰ Nda mǎ áma kə gwáduga ná bwá ngá bwéél ná bwá gwú nyə ná, mǎ mǎ kə ntí wo nyə. Mə mǎ námá jaaw búúd bwá ngá wáám nyə wá ná bwá zǎg bwaagulá nyə mǎbǎcǎ mé nūñ wódí.

³¹ Ozimbi bwá á kə sá nda ijwúga í á bə ná, bwá mú ñwa Pwól kyey ná nyə bulú nə bulú kǎla nə nyə Antipátris. ³² Mán mǎlǎm, bwá mú bíd ná boong bwá á ngá ju nə ikabulí wá bwá kág nə nyə shwóg, bâñ bwá mú nyingǎ nə mpúsá kə lungula izimbíd. ³³ Boong bwá á kə nə Pwól wá bwá mú kə kumá Sezaré, bwá músá yə ngwámuna kálaad, bwá lwágulá námá nyə Pwól. ³⁴ Ngwámuna mú lǎ kálaad ná ndéé a mú jí Pwól kóómb mpál shí kwáádǎ nyé nyísí yí. A mú gwág ná mpál shí á Silísí. ³⁵ A mú ci ná Pwól ná: «Mə é bá gwágulá wo ja buud bínǎñ búsá ná lǎsú wá bwá bá zə yí.» A mú lwám ná bwá kág jil nyə lunj mǎ Herod dí.

24

Pwól mǎ kaad wá Felígús

¹ Mpúsá mwów mǎtóon ntáni, Ananíyas, Ajáláci á ofada, bǎnǎñ bóól ócúmbá buud nə ngwól lwóya bwá á du jǎw nə Tertúlos yé bwá á wóós Sezaré. Bwá mú zə shwámán Pwól wá ngwámuna. ² Bwá mú jǎw Pwól. Tertúlos mú tééd ngǎlǎ búga nyə lǎsú, nyə ná: «Yé lwám múúd Felígús, wo wé mǎ sá ná sǎ búlug mpu cǎg ná shǎc nǎcǎ wóó mbíi wó ngá kyey nə ijwúga yí, í mǎ mpu kwambulá lwonj buud jísú. ³ Sá ngá lǎ wo kúkúl jǎsh nə wala dǎsh shú jǎjǎ sóólǎg wó wǎoong. ⁴ Mə abulé ngá julá lwónj julá kwasa, mǎ téég wo mǎbwá ná wo gwágulǎg mǎ cǐg-cǐg námá nda wo bwéy bə nə jǎ fúlú ná. ⁵ Sá mǎ kwey ná muud éga jísá ñkí jág wagawo. Nyə wá jísá lúluú á ñkóomú buud bwá jǎw ná buud ó Nazarét wá, nyə wá ngá tǎl *Oyúden bǎsh wá shí mishwun ná

shwuu. ⁶ Nyə a sɔ́ námá ná a séémbəli *Lun mə Zembí, sá mú ka bií nya. * [Sá á jii ná sá mə lás lású yé nda mǎcɛɛ mǎsú mə ngə ci ná. ⁷ Nji Lísyas, lúluú ózimbi tóóshin nyə á lélú zə nə júdá zə déég sá nya, ⁸ a mú ci ná buud bǎnɔ́n bǎsə nə lású wá bwá zág bɛ nyə wá wódí.] Ja wóméfwó wó é ngə jí nyə míshili mí kǎod yí wo é je magulə mǎbɛɛ məsh sá ngə bwaagula nyə má.»

⁹ Oyúden bwá mú mpu bwaagula lású ni wəsh ná ntó wá jísə yé. ¹⁰ Ngwáməna mú yə Pwól lású, Pwól mú ci ná: «Mə mpú ná wo mə kyey nə lwoŋ jísə ga tǎtǎli mimbú mimbú. Mə zə kaad kǎod wám nə búgə. ¹¹ Mə ngə kúnəw bád kə Yurúsalem nə mə ká yə Zembí gúma, í afwóyé sá mwǎw wúm nə mǎbá. Wo jí nə ŋkul je fyal sá mə ngə ci ga. ¹² Bwá abwǎlé kwey mə Lun mə Zembí, ŋkí *mǎmpáanzə mə mǎnjǎgúla mə Oyúden dí, sá muud sá ngə sɛ́nɛsa mǎkál ŋkí ntág nə mə ngə wá zhizhəom ngwǎla. ¹³ Sá jəsh bwá ngə ci mə ni, bwá cǔgə nə ŋkul lwǎgula nə jísə bǎbǎlé. ¹⁴ Nji, mə mpú magulə wódí míshúd nə, nə zhíí bwá mə jǎw nə ŋkoomá ní dí wá mə ngə yə Zembí á impáámǎb bísú gúma yé, mə ngə *magulə sá jəsh jísə cilyá kálad mǎcɛɛ nə ókǎlad ó *búúd ó mícúndá dí yí. ¹⁵ Sá bwá ngə bwánd nə búgə ná Zembí mə bá sá yí, gwǎ nǎmá wá mə ngə bwánd nə búgə yí. Jísə nə buud bwá bá gwúm, tǎo bǎoŋg ó ǎnyunywaá, tǎo bǎoŋg ó abǎbǎw. ¹⁶ Gwá wá jí nə, mǎe ngə wá ŋkul nə mítǎdǎgá myá lám mí bág mə tǎtǎli ja jəsh mísh mə Zembí nə mísh mə búúd dí. ¹⁷ Mə á cǎŋguli mimbú ŋkí bulya nə ndéé mə á ka zə nə mə zə yə mǎmbúmbúwá myá lwoŋ buud jǎm mikwǎndyá, mə keenzh nǎmá ílǎm, ¹⁸ ja jǎoŋg wá bwá á kə kwey mə Lun mə mə shín fyá nyúul. Í á bə ntág kú nə gúfúgá búud, kú nə icucu. ¹⁹ Nji gúl bǎbaalé Oyúden wá Azi wá bwá á bə, bwá wá búás nə bwá zág tǎw wo míshúd shwǎman mə, ŋkí búas nə sá bwá lámusa nə mə yí. ²⁰ Ŋkí ntó dí, buud óga, bǎoŋg bwá tǎl óga bwá jáawug ŋkí mə a shí biil nə wǎŋ ja mə á kǎad *Gwoonŋ ósémbye ó mǎlǎsú wá Zembí dí yí. ²¹ Ye nji cilyá mə á ci mə tǎl tǎm kǎod ná: «Mə tǎl múús kǎodud nǎcə mə ngǎla magulə nə mimbimbə mí bá gwúm» yí?»

²² Felígus nywǎá nyə á bwey bul mpu isá í dúgyá nə zhíí Pwól nyə á ngə bɛ yí. Nyə á ka bíd bwo ná bwá bǎg shúgula zə, nyə nə bwo ná: «Ja Lísyas lúluú á ózimbi tóóshin mə bá wǎós yí, ja jǎoŋg wá mə bá zə faas lású wán yí.» ²³ A mú ci nə lúluú ózimbi tǎd nə á bááguləg Pwól, nji á bíd nə á jéég ngə wiinzh nyúul, a kú kaambəla nə buud bɛ nə bwá kú zə dúg nyə. ²⁴ Baalé mwǎw mə mú cǔ. Felígus

bá mudá yé Drusíl shilə Oyúden bwá njúl ntáni, a mú jǎw Pwól ná a zág jaaw bwo sá í dúgyá nə búgə búgúlaálə Yésus-Krist yí. ²⁵ Nji, Pwól mú ka ngə bul lás lású cǎgǎla cǎg á tǎtǎli, dúlə mpu bií lám, nə lású sémbye mǎlǎsú í bá zə sɛ́y yí. Felígus mú gwág ikukwende, a mú ci nə Pwól ná: «Fwog je nyiŋgə jíga ja. Mə é bá kwo jǎw wo ja shús.» ²⁶ Nyə á ngə bwánd nə búgə ná Pwól nyə é je yə nyə *mwaaanə. Gwá wá í á sá ná a dúg bul jǎw nyə ija ija zə dúlǎsha nə nyə. ²⁷ Mimbú mí á cǔ mǎmbá. Porsyus Festos mú zə cǎnd Felígus. Nda Felígus nyə á ngə jí nə Oyúden bwá gwágug nyə nywa ná, nyə á kyey a lúga Pwól mǎmbwugud.

25

Pwól mə kaad wá Festos

¹ Festos nyə á ka wǎós mpál shí jǎoŋgúd. A mú já Sezaré mwǎw mǎlǎl, a mú bád kə Yurúsalem. ² Nə mǎlúluú myá ofada, nə otǎwe ó shwǎg wá *Oyúden bwá mú zə shwǎman Pwól nyádí, bwá téég nyə mǎbwá, ³ ná a bwǎgúg bwo ná ŋkwonǎ, a ntǎg Pwól Yurúsalem. Í á bə bwá mə shín cwǎ yuug ná bwá zə gwú nyə zhíí. ⁴ Festos mú bɛsa nə bwo ná Sezaré wá Pwól jí mǎmbwug dí yé, nyáméfwó Festos mə zǎ nǎmá kə wu. ⁵ Nyə nə bwo ná: «Otǎwe ó shwǎg bǎn bwá zág sǎnɔ́n kǎg. Ŋkí gúl sá abǎbǎw í ngə dúgya nə muud wǎoŋgú, bwá ka kə shwǎman nyə nún.»

⁶ Festos nyə á já cǎnɔŋ bwádí mwǎw mwǎomb ŋkí wúm. A mǎsə shula kə Sezaré. Mán mǎlám nyə á kə jí jiya sémbye mǎlǎsúd, a mú ci ná bwá zág nə Pwól. ⁷ Pwól mú zə. Oyúden bwá á zhu Yurúsalem wá bwá mú lyɛ nyə, bwá mú ngə jéég nyə mǎma minjǎgə bwáméfwó bwá cǔgə nə ŋkul mpu bwaagula myá. ⁸ Pwól mú shwǎ nyúul, nyə ná: «Mə afwóyé shwey wǎŋ nə mǎcɛɛ mə Oyúden, kú shwey wǎŋ nə *Lun mə Zembí, kú shwey wǎŋ nə *Káázəl.» ⁹ Nji, Festos mú cǎel sá Oyúden mǎnywa. A mú ci nə Pwól ná: «Ye wó magulə nə mə kǎndug wo Yurúsalem, lású wó í kǎg lís wu mə njúl?» ¹⁰ Pwól ná: «Mə tǎl *mpáanzə mǎlǎsú mə Káázəl dí. Í jii ná lású wám í lísǎg cǎnɔŋ. Mə afwóyé sá Oyúden gúl sá abǎbǎw, wóméfwó mə bwey mpu ntó. ¹¹ Ŋkí jísə mpu bə ní mə jí nə mǎbɛɛ, nə mə mə sá gúl sá á shwíy, mə kú ban shwíy. Í ká yidá bə nə mə cǔgə nə mǎbɛɛ ísá byésh búga bwá ngə jéég mə iga dí, muud nyə ajǎlǎyé nə keenzh mə nə bwá kǎg gwú mə. Mə jii ná lású wám í kǎg wá Káázəl.» ¹² Festos bǎnɔ́n osémbye ó mǎlǎsú bɛ bwá mú dúlǎsha nə ndéé a mú ci nə Pwól ná: «Wo mə jii ná lású wó í kǎg wá Káázəl, wo é ka nǎmá kə wu.»

¹³ Baalé mwôw má mú cǝ. Njwú-buud Agurípa mú zǝ wóós Sezaré, bá mudá yé Berenís ná bwá zǝ báda Festos. ¹⁴ Nda bwá á já cinongú fwámé zhwog mwôw ná, Festos nyǝ á ka jaaw njwú-buud lǝsú má Pwôl. Nyǝ ná: «Felígús nyǝ á légá ngwól múúd wa mímbwugud. ¹⁵ Ja má á kǝ Yurúsalem yí, milúluú myǝ ofada, nǝ ocúmbá buud wǝ Oyúden bwá á shwáman muud wǝongǝ, bwá ná má mágulǝg ná á jǝ ná mǝbǝǝ. ¹⁶ Má á ka ci ná bwo ná buud ǝ Róma bwá cǝgǝ ná nkul kǝenzh múúd ná á yǝg, muud wǝongǝ bǝnǝn buud ǝ lǝsú bǝ bwá kú fwo kaad í, muud wǝongǝ kú fwo bǝ ná fwála ná á shwǝ nyé nyúul. Bwá ádé sǝ ntó. ¹⁷ Sǝnǝn bǝsh sǝ á ka zǝ wa. Má kú námá nyingǝ neela, má mú jǝ jiya sémbyé milǝsúd, mǝn malǝm, má mú jǝw ná bwá zǝg ná muud wǝongǝ. ¹⁸ Buud ǝ lǝsú bǝ bwá mú námá zǝ, njǝ ísǝ bwá á ngǝ ci nyǝ yí kú bǝ ná ísǝ í abúbǝw mé má á ngǝ tǝduga yí. ¹⁹ Bǝnǝn bwá á ngǝ sǝnusa mǝkǝl ísǝ í yǝbǝ wǝnúd. Bwá á ngǝ wǝámǝ nyǝ ná lǝsú má ngwól múúd ná jǝnǝ ná Yésus. Muud wǝongǝ nyǝ á ya, Pwôl ka ngǝ ci ná á jǝ kuwó. ²⁰ Mǝe má á shígé ka mpu sǝ má sǝág yí. Má á ka jǝ nyǝ nkǝ á jǝ ná nkul magulǝ ná á kǝ Yurúsalem, lǝsú yé kǝg lís wu. ²¹ Njǝ, Pwôl mú ci ná á jǝ ná lǝsú yé í kǝg wǝ Kǝázǝl, nyǝ wǝ kǝg sǝmb wǝ. Má á ka námá ci ná bwá báágulǝg nyǝ njǝw mímbwug kǝ wóós ja má é bá kǝnd nyǝ wǝ Kǝázǝl yí.» ²² Agurípa mú ci ná Festos ná: «Mǝmǝfwó má cǝel námá fwo gwágulǝ múúd éne. Festos ná: «Wo e gwágulǝ nyǝ mǝn.»

Pwôl má kaad wǝ Agurípa

²³ Ja mǝn í á lǝm yí, Agurípa bá Berenís bwá á zǝ ná ísǝ í gúmbǝ byǝsh í dǝ bǝ ja njwú-buud í ngǝ kyey yí, bwá mú zǝ nyúí *mpǝánzǝ milǝsú, bǝnǝn milúluú mí ózimbi ná otówe ǝ shwǝg wǝ ngwǝla. Festos mú sǝ ná bwá zǝg ná Pwôl. ²⁴ Festos mú lǝs ná: «Njwú-buud Agurípa ná buud bǝsh búǝ wa wǝ, bí má dúg múúd éga? *Oyúden bǝsh wǝ Yurúsalem ná bǝong wǝ wa, bwá á shwáman nyǝ mǝdí bwá ngǝ yǝág ná nyǝ ajǝláyé ná kwo cǝga. ²⁵ Jǝm kóómb dí, mǝe má á shígé dúg ná á má sǝ gúl sǝ abúbǝw á jǝlá ná yǝ ná ndí yí. Njǝ, nda nyǝ á jǝ ná lǝsú yé í kǝg wǝ *Kǝázǝl ná, má á ka námá magulǝ ná má é kǝnd nyǝ wu. ²⁶ Njǝ má cǝgǝ ná fwámé sǝ má cílǝg Kǝázǝl shú lǝsú wǝong dí yí. Gwǝ wǝ má áma zǝ ná nyǝ wódí ná nkǝ wo e sǝ ná á lǝsúg í, má jǝ bíi sǝ má cílǝg yí. ²⁷ Nǝcé í é bǝ kú ná wúmbúlé ná má bííg muud, má kǝnd nyǝ, má kú mpu lwágulǝ fwámé sǝ nyǝ áma sǝ yí.»

26

¹ Agurípa mú ci ná Pwôl ná: «Wo mǝsǝ je kaad já níid.» Pwôl mú sǝémb mbwǝ, á mú tééd kǝod. ² «Njwú-buud Agurípa, má dúg ná í

mǝ bul jǝla má nda má tǝl wódí mpwóómbúd múús ná má zǝ kaad shú ísǝ byǝsh Oyúden bwá ngǝ máág má íni. ³ Í bul jǝla nácé wo mpú íjǝm ná ijag í Oyúden byǝsh, wo mpú námá ísǝ bwá dǝ sǝnusa mǝkǝl ná ndí yí. Má ka jǝgula ná wo ná wǝ gwágulǝg má ná lǝm jísów.

⁴ «Oyúden bǝsh bwá mpú cǝg jǝm té wúla shí. Bwá mpú nda má á ngǝ cǝga wa mǝdí lwǝn buud dí ná wa Yurúsalem ná. ⁵ Bwá bwey mpu ná kóómb yǝbǝ wúús dí má á bǝ nkǝomǝ í búl bǝ ná nkád yíid, má á bǝ *Farizyǝn. Nkǝ bwá cǝel, bwámǝfwó búǝ ná nkul je bwiing lǝn wǝm. ⁶ Má má zǝ tǝw kǝodad ja ga dí nácé nkǝagǝ Zembí nyǝ á kaag odá yí, mǝe ngǝ bwánd nywo ná búgǝ. ⁷ Ibǝend wúm ná íbǝ byǝsh sǝ búǝ ná ndí yí í ngǝ yǝ Zembí gúmbǝ búlú ná mwásǝ kú yǝw. Ibǝend byǝong í ngǝ bwánd nkǝagǝ nyǝongǝ ná búgǝ. Yé Njwú-buud, wǝm bwándulǝ wǝong wǝ Oyúden bwá ngǝ wǝámǝ má ná ndí ga. ⁸ Nǝcé jí bí bǝn bí cǝgǝ ná nkul magulǝ ná Zembí ngǝ gwúmushi mímbimbǝ yí? ⁹ Mǝe má á fwo námá dǝ tǝduga ná má jǝlá ná bul lúmbulǝ ná jǝnǝ má Yésus á Nazarét. ¹⁰ Ntǝ námá wǝ má á dǝ sǝ Yurúsalem yé. Mǝmǝfwó má á dǝ bíi zhwog obúgula ná nkul milúluú nyǝ ofada mí á yǝ má yí, má dǝ wǝ bwo mímbwugud. Má á dǝ námá bǝ cǝnǝ ná buud bwá á dǝ gwú bwo wǝ. ¹¹ Má á dǝ kyey *mǝmpǝánzǝ má mínjǝgúlǝ má Oyúden dí, má dǝ ngǝ lwágulǝ obúgula cúwǝlǝ, dǝ yǝmbulǝ bwo ná bwá kǝfýág búgǝ jǝnǝ. Má á nteeng námá sóólágú wǝm, má kǝ dǝ bǝ obúgula míngwǝla mishúsúd. ¹² Gwǝ wǝ í á sǝ ná má kǝg Damás, milúluú nyǝ ofada mí má yǝ má nkul ná lwámá má kǝg sǝ yí. ¹³ Má ngǝ kǝ ntǝní tǝm mwásǝ, yé Njwú-buud, má mú dúg njǝ mǝma mǝnkenya má mǝ faan cǝ yǝsǝ. Mǝnkenya mǝní má mú lyǝ sǝnǝn buud ǝ gwoong bǝm. ¹⁴ Sǝ bǝsh sǝ mú kadǝwa shí. Má mú gwág kǝl í ngǝ lǝs ná má kǝl lǝ aramyé dí ná: «Sól, Sól, nácé jí wó búl lwágulǝ má cúwǝlǝ ntǝní yí? Mpuǝ ná wǝ cǝgǝ ná nkul sǝ míngǝádǝ ná shushwom.*» ¹⁵ Má mú jí ná: «Wo zǝ e, Cwámǝ?» Cwámǝ ná: «Mǝ Yésus, má wǝ wó ngǝ lwágulǝ cúwǝlǝ yé. ¹⁶ Njǝ, wóolǝg, wo tówúg tǝtǝl ná mǝkúu mwó. Má áma zǝ lwóya nyúul wódí ná má zǝ sǝ ná wó bǝg má kǝg mílwámá, wo bwiing sǝ wó má dúg yí ná byǝong byǝsh má bá nyingǝ ǝ dǝ lwágulǝ wo yí. ¹⁷ Má é cǝg wo ná kú gwó ná ikúl ishús, kúl jǝsh má é lwám wo yí. ¹⁸ Má lwám wo ná wó kǝg bǝny bwo mísh, bwá wúg yídúgúd zǝ mǝnkenyad, wú mpǝl má *Sǝtan dí zǝ wǝ Zembí. Búgǝ bwá é *búgula má yí í é sǝ ná bwá légúg ijuugǝ í *mísǝm myǝn bwá mú njwa jiya, bǝnǝn bǝong búúd bwá mú mínjǝnkǝ nácé ngǝlǝ búgula má wǝ.»

25:18 18.14-15

25:22 Luk 21.12; 23.8

26:1 9.15

26:4 Gal 1.14

26:5 23.6

26:6 23.6; 24.15; 28.20

26:9 8.3

26:12 9.1-22; 22.5-16

* 26:14 shushwom: Bwá á dǝ sǝ wúl mbíi shushwom ná líí. Bwá kǝ dǝ lúma ínteny

ná í kyéyug.

26:18 Ifz 2.2; 5.8-14; Kol 1.13

¹⁹ «Ntò, yé Njwú-buud Agurípa, sá má á dág í á zhu má gwów yí, má a shígé mpyèny gwo. ²⁰ Mə á yida tééd njoond, mə tééd kə búúd ɔ Damás dí, mə mú nyingé kə ɔɔng wá Yurásalem nə ɔɔng wá Yudeá yèsh dí, kə námá íkúl ishúsúd, mə kə bwiing bēsh ná bwá céndág mítádúgá bwá cénd kuú njoond yid wá Zembí, bwá mú cuga cug í lwágula ná bwá má cénd mítádúgá yí. ²¹ Sā ɔɔng wá Oyúden bwá á kə bíí má *Lwú má Zembí dí, bwá ngá sɔ ná bwo gwú má nə ndí yí. ²² Mə ngá cuga zə wóós múús nji nácé Zembí, shú ná méé ngág nə bwiing kél, bwiing íkákágé, bwiing ócumbá buud. Mə ngə bwiing nji sá *búúd ɔ mícúndá nə Moyíz bwá á bwey jaaw ná í bá bə yí, kú bəd sá gwów. ²³ Í á bə ná *Krist má jalá nə bá jug, á jalá nə bá bə múúd ashúshwóógú gwúmála, á jalá nə bá bwiing kúl jísú ná byoɔng í cúgá Oyúden yí mənkenya.»

Pwól má ccel ná Agurípa búgúlág Yésus

²⁴ Pwól ngá kə shwóg nə kəod yé ntáni, Festos mú nkáand ná: «Pwól wo jì lad. Bulúla mpu wò ní í má kənd wo ímpwúfúd.» ²⁵ Pwól nyé mú cí ná: «Mə cugé lad yé Festos lwám múúd. Lású má ngá lās yí wúsə fwámé lāsú, í njúl lāsú fug. ²⁶ Njwú-buud má ngá lésa nə ndí kú fúnda yé, á mpu ísá íni. Mə tédúgá nə mə aŋgé nə kwab ja má cí ntó yí, nyə ajágé tɔo sá na. Nácé ísá byoɔng í á shígé də sɪy ishwoo máfafud. ²⁷ Njwú-buud Agurípa, yé wo ngə *magula ísá *búúd ɔ mícúndá bwá á cí yí? Haaw. Mə mpu ná wo ngə magula byo.» ²⁸ Agurípa mú cí nə Pwól ná: «Í mú wo kúná-kúna ná wo sáág mə ná mə bág kristen ɛ́!» ²⁹ Pwól ná: «Í bág ntó tɔo kíkídiga tɔo jáyɛ ja. Mə jəgula nə Zembí ná tɔo wo, tɔo buud bēsh bwá ngá gwágula mə múús wá bí bág nda mə, nji bí kú yidá bə nə mənkaɔda nda má jí nə mwo éga.» ³⁰ Njwú-buud mú tɔw, nə ngwəmana, nə Berenis ná buud bēsh bənón bwá á bə bwá njúl wá. ³¹ Bwá mūsə kə shwushwagád, kə lésa ná: «Muud éne nyə asáyé tɔo sá búsa nə nkul gwú nyə nə ndí yí, kú námá bə tɔo sá bwá wálúlág nyə mənkaɔda yí.» ³² Agurípa mú cí nə Festos ná: «Í mbəm bə muud éne kú jí ná lāsú yé í kág wá *Káázel, wo mbəm je bíd nyə.»

27

Njoond mə Pwól kála Róma

¹ Ja í á zə wóós ná bwá kənd sá Itali yí, bwá á nyə Pwól ná míl mímbugw, bwá yə wúl lúlú

ózimbi təd. Lúlúú ózimbi wəɔng í á bə nə jíná ná Zhuliyus, nyə á də sɛy kindá ózimbi ánúni bwá á də jów ná Kinda mə *Káázel yí. ² Sá á bád titíma á Adramít í á ngə kə mábwūn mə Azí yí. Sá á bád cínəngú, mú kyey sənəŋ Aristarug muud Masedwān nyə á zhu Tesaloníka yé. ³ Sə mú kə shulə Sidon mán malām. Zhuliyus nyə á bə nə jə lām nə Pwól, a mú bíd nyə ná a kág óshwá bə dí, kə bwá é ngə yə nyə ísá. ⁴ Sə mú tí na. Nda ɔŋkwə bwá á ngə ntágula sá ná, sá á ngə baag kóómb fuundú mǎŋ á Shiprə ɔŋkwə bwá á də bə bwá mú ngə cwaaləwo yí. ⁵ Sə mú kə lína mǎŋ má Silis ná Pamufli, sá mú kə səl titíma Mira, mpál shí á Lisí. ⁶ Cínəng wá lúlúú ózimbi wúsú nyə á dág ngwól titíma á Alaguzandrí təl ná a kə Itali yé. A mú ntəɛng sá titíma wəɔngúd. ⁷ Sə á ngə kə ntáni, júgə cúnj nə cúnj, sə ngə kə togátəogú, já zhíd zhwoɔg mwəw ná ndéé sá mú kə wóós ngéé Kanídu. Nkwə kú bíd sá fwála ná sá shishúg kúná-kúna. Sə á shwal baag kóómb fuundú mǎŋ á Kurét ɔŋkwə bwá á də bə bwá mú ngə cwaaləwo yí. Sə á ngə kə ngéé Salmóné. ⁸ Sə mú ngə lídaga nə ngəla baag nə fuundú mǎŋ ná ndéé sá mú kə wóós kúkúl bwá dú jów ná: «Jəjə mábwūn» yí, ngwála í njúl kúná-kúna nə cínəngú nji Lasaya. ⁹ Fwála í á bwey bul cə sá. Kə námá nyingə bə ná nda wəla lú íci í ídǎw* í á cə ná júgə í á zə bə nkí wagawo. Gwə wə Pwól nyə á kə zə kéwuli búúd, ¹⁰ nyə ná: «Owey, njoond ga í é bə sə nkí jág nkəngula. Mə dág ná sá é jímbal mímbugw misú, tɔo titíma, sə je námá gwíli míkug mí búúd.» ¹¹ Lúlúú ózimbi nyé mú yida bul bə ná búgə nə njulye titíma bá amádí, a kú gwág sá Pwól nyə á cí yí. ¹² Nda bwūn ɔɔng í á shígé bə jə bwūn búud bí nə nkul cinguli nkwan yí ná, zhwoɔg buud bwá mú ngə cí ná sá cəg cínəng, sə səgə ná sá kúməg Fenígús, bwūn á Kurét, sá kág cinguli nkwan wu. Bwūn ɔɔng dáá dúsa mbəg ngéé mpádúgá *makóól má jwəw† nə kóómb jwəw í də jímə yí, í njúl námá mbəg ngéé mpádúgá *mancwúm má jwəw‡ nə kóómb jwəw í də jímə yí.

Məma nkəwə má zə kunɔg mǎŋ

¹³ Gúl ngúngúl í də zhu mákóól má jwəwŠ yí í mú ngə wəla. Bwá mú tédaga ná búsa nə nkul kə, kə wóós Fenígús. Bwá mú yíl shwamá í də sá ná titíma kú kyey yí, bwo mú ngə bə fuundú mǎŋ á Kurét. ¹⁴ Kú námá bwey, məma nkəwə bwá də jów ná Erakílən* yé mú zhu núnj nkəwamád zə byalaga nə bwo. ¹⁵ Nda

26:20 9.20, 28-29; Luk 3.8 **26:23** 3.15; Iza 49.6; Luk 24.46-47; 1Kr 15.20 **26:26** Yúa 18.20 **26:28** 11.26
26:31 23.29 **26:32** 25.11-12 **27:1** 25.12 **27:2** 19.29 **27:3** 24.23; 28.2 **27:9** 2Kr 11.26 * **27:9** ici í
ídǎw: Í á də bə zəŋ. Bwá á də sá zəŋ nyəɔng wala lə bwóógúd ɔŋkwə bwá njúl nkí yáág. † **27:12** makóól má jwəw: Í kə ná
Sud; wo é kwey féél-féélí yé nkəw á oféél-féélí s íciyá dí. ‡ **27:12** mancwúm má jwəw: Í kə ná Nord; wo é kwey féél-féélí
yé nkəw á oféél-féélí s íciyá dí. § **27:13** makóól má jwəw: Í kə ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé nkəw á oféél-féélí s íciyá dí.

* **27:14** Nkwə wəɔng má də zhu ngéé mancwúm má jwəw.

titíma í á shwal tãw ná, fwála mæ kwo tãl nya yí í á shigé ná ba. Sá mú bíd, nkwô mú ngæ ká ná sá kóómb í ajáláyé yí. ¹⁶ Sá á ka kæ cþ mpása nkamás bwá jãw ná Koda yí, í mú nywá laa sá nkawô, sá músæ ka teem balan ná bíbyóól acíg-cíg sá mæ fwo bul liduga. ¹⁷ Ofála bwá mú kæl bíbyóól jãong titíma dí gwôw ná ndeé bwá mú ngæ cçêl mikwoolú lyç titíma nacé bwá á ngæ fúndæ ná nkawô nya á bá kæ ná sá ndeé sá kæ mága bwûŋ á Sirut. Bwá mú shul shwamá í dí cwánawo yí májúwód, sá mú shwal ngæ kæ, kú ná bæ kóómb sá mæ céel yí. ¹⁸ Jwôw í á bç yí í á bæ nkawô ngæ ná námá zhúŋg sá. Sá mú ka téed wusála mimbag májúwód. ¹⁹ Jwôw álél, ofála bwáméfwó bwá mú ngæ wusæ isá í titíma májúwód ná mabwá mæn. ²⁰ Sá á cugæ mwôw nkí bulya kú ná dúg jwôw jon dí, kú ná tã acén-céní, nji wúl mbii yáág-yáág nkawô ngæ kunj. Sá mú shîn dúg ná sá bân sá acugâyé.

²¹ Í á bæ námá buud bwá mæ bul já kú dá. Pwôl mú ka zæ tãw bwo tãtám, a mú ci ná bwo ná: «Owey, bí a mbâm gwá sá mæ á ngæ ci yí, nkí sá á shigé tí mákuu Kurët, sá á mbâm sásulæ miga micúnj ná intáma. ²² Má ka ci ná bí ja gaád ná bi lwóyág injkán. Cug múúd í ájímbeé wa tã ngwúd. Sá jí ná nkul ntáma, nji titíma. ²³ Zembí mæ gwág ná ndí yé, mæ ngæ yæ gúmbá yé, ngwól *éngales yé nyæ áma wóós mádí bulú gaád. ²⁴ Nyæ áma lás ná mæ ná: «Pwôl, wo kú bæ ná ifwaas. Í jii ná wo kúmæg wá *Káázél. Zembí nyæ é cug námá búúd ó titíma gwô nacé wo.» ²⁵ Gwá wá mæ cí ná bí ná, oshwá bâm, lwóyág injkán. Mæ jí ná búgá ná Zembí ná isá í é bæ nda nyæ áma jaaw mæ ná. ²⁶ Sá é kæ mága nyúl nkamás dí.»

²⁷ Í á ka zæ bæ, nkawô mæ jéçla ná sá ntúni ibulú wúm ná ílól. Bulú wúm ná nþ dí, sá ngæ ná námá ntæn mæn bwá jãw ná Adriyatík má dí, isá í tãm bulú, ofála bwá mú gwáduga ná sá mú kúná-kúná ná nyúl shí. ²⁸ Bwá mú wusæ zhwangula májúwód, bwá kwey ná í gwaa shí kæ wóós ómáda mæwúm málól ná zangbá. Sá mú shish shwóég, bwá mú kwo wusæ zhwangula, bwá kwey ómáda mæwúm mábá ná mæwóomb. ²⁹ Bwá mú bæemb ná sá á bá kæ mága gúl kúkúl á mækwóógúd. Bwá mú wá mæshwamá mænþ bán titíma dí, bwá ngæ wúm ná mán í léélug lãm. ³⁰ Ofála bwá mú ka zæ bii tédúgá ná bwá túb. Bwá mú shul bíbyóól acíg-cíg májúwód nda sá mæ cí ná bwá ká wá mæshwamá mæ lúú titíma. ³¹ Pwôl mú ci ná lúúú ózimbi ná: «Ŋkí buud óni bwá bá kú jí titíma dí, bí kú faam ná shwiy.» ³² Ozimbi bwá mú sámþ mikwoolú mí bíbyóól ná ndeé í mú wô.

³³ Té bwá á ngæ bwánd ná mán í lámúg yí, Pwôl nyæ á ngæ cwíny buud ná bwá dag idãw.

Nyæ á ci ná bwo ná: «Í mæ bæ mwôw wúm ná mænþ múús bí njul bí ngæ bwánd, muud kú dá. ³⁴ Má ngæ jii ná bí nyingæg tééd ngêlæ dá, sá jãong í é sá bí mpwogé. Mpugá ná muud nyæ ájímbalé tã ntand shilú ngwúd wa.» ³⁵ Nji nyæ á shîn ci ntáni yí, nyæ á ngæ buléð, á jagula ná Zembí ná ndeé á fëy, á mú tééd dálæ. ³⁶ Bêsh manyúúl mæ mú lal, bwá mú ngæ idãw ngæ dá. ³⁷ Sá bêsh sá á bæ titíma dí buud mitæd mimbá ná mæwúm zangbá ná ósaman. ³⁸ Já bwá á shîn dá jílæ yí, bwá á ka zæ sþ mæzhii mæ sá ná titíma ngág yúsa. Bwá mú wusæ idãw májúwód.

³⁹ Já mán í á ka lãm yí, bwá á shigé yag shí bwá á kæ wóós ni. Í á yida bæ nda wúl mbwá mæn í á zæ shúsæ cindú. Mbwaanazulæ shé í á ngæ nyín cínong. Wu mbwaanazulæ wãong dí wá bwá á dúg ná bwá céel kæ tãl titíma yé nkí í á bæ ná nkul sý ntó. ⁴⁰ Bwá á ka wiinzh mæshwamá mæsh bwo mpángulæ mwo májúwód, bwá wiinzh námá mikwoolú mí sá í dæ fiinzh titíma yí, bwá mú wæf *sanda ngúl, ngúl mú ngæ kæ ná titíma kóómb mbwaanazulæ shé. ⁴¹ Nji bwá nda fwo kumæ bwûŋ, titíma mú kæ mága dúl kú lú shé í á bæ májúwó dí shí kú ngæ nyín yí. Lúú titíma í mú nyii shé dí í kæ yám. Ikwá í májúwó í mú dæ zæ jiwa bán titíma dí ná ndeé bán titíma í mú shîn wôŋ.

⁴² Ozimbi bwá mú dúg ná bwá shîn gwú mimbwug shú ná muud kú gwáág ná ndeé túb. ⁴³ Nji nda lúúú ózimbi nyæ á céel cug Pwôl ná, nyæ á ci ná ozimbi ná bwá kú gwú mimbwug. A mú yida lwâm ná bõong bí ná nkul gwaág wá bwá gwaágug kæ cindú, ⁴⁴ bõong bwá lég wá bwá ngæ ná baduwo mábóómbúd, bóól íbwíl í titíma dí bwá ka ngæ kæ cindú. Ntó wá bêsh bwá á faam ná shwiy yé, bwá mú kumæ cindú mpwogé ná mpwogé.

28

Pwôl mæ kumæ nkamás á Malta

¹ Já sá mæ shîn faam ná shwiy ntáni yí, sá mú gwág ná bwá dæ jãw nyæn nkamás ná Malta. ² Mimbýágá mí shí nyõong mí á ngæ sá ná dúl váál ósusa í cúgé kúl jêsh yí. Nda mpú nyæ á ngæ nywô yân í ngæ fafulæ ná, bwá á sþ mæma kuda, bwá mú ngæ sá bêsh ná sá kág gwaala. ³ Pwôl nyæ á ka nkény dúl bímbí lú ncaga wusæ kudad. Yúul mú kæ wú cínongú ná gúnj kuda, zæ bwamusæ nyæ mbwád nada. ⁴ Já mimbýágá mí shí mí á dúg yúul kál Pwôl mbwád yí, bwá á ngæ lésha bwámé ná bwámé ná: «Muud éga jí wámbulæ bæ ngwúl buud. A mæ teem faam ná shwiy májúwó dí, myéndí í á mágúláyé ná á cugæg.» ⁵ Nji Pwôl nywáá mú samusæ yúul kuda dí, á kú námá gwáduga tã mæçy. ⁶ Bân bwá á ngæ téduga ná bwá é je dúg Pwôl ngæ gúsa, gúl ja ná bwá é seegya nji a mæ yan kaduwa shí mbimbæ. Bwá á

bwánd ná kákáká, bwá kú dúg tóo sá ábábów í bá na nya. Bwá mú cénd mítédúgá, bwá ná: «A cugé zhizhe muud, a ji zembí.» ⁷ Ngwól kân nya á bə kúná-kúna ná kákúl bwá á bə ni. Kân wóonng njúl kân má Publíyus, lúluú múúd á nkamás nyoonng. Publíyus éne mú nwa sá ná ccelí, a mú jíl sá nyádi kân mwów málól. ⁸ Sónógú yé nya á bə a mbwúg shí ná kwas. Nyúúl í á ngə gwə nya, a ngə námá kwas ncwú-mácií. Pwól mú kə nyádi, kə jəgula nə Zembí, bəd nya məbwá, a mú yál. ⁹ Í mú ka zə bə ná, míl mímbəl myá nkamás nyoonngú mí mú ngə zə nyádi, mí ngə zə yál. ¹⁰ Buud bəonng bwá mú bul nwa sá ná gúma, gúma í ngə nyín mímbí mímbí. Bwá á yə námá sá isá í njəond ja sá á kye yí.

Pwól mə kə kumə Róma

¹¹ Sá á ji cínəonng onkwoond olól. Gúl titíma á Aləguzandri í á cínɡuli nkwan cínəonng nkamás nyoonngúd. Titíma jəonng mé máyigyé má á bə yuug «Məwáas»*. Gwá wə sá á nwa kələ nə njəond shwóg yí. ¹² Sá á kə ná ndeé kə shulə Sirakús, sá mú já cínəonngú mwów málól. ¹³ Tíla sá á tí na yí, sá á ngə baag nciindye nə nciindye ná ndeé kə wós Regyo. Mán məlám, nkəw á makól má jwów[†] mú kunğ. Mpásə mwów məbá sá mú kumə Puzhwoləs. ¹⁴ Sá mú kwey ból ómínyonə búsú óbúgula na. Bwá mú jəgula nə sə nə sánón sá jág mwów zangbá. Mpásə wəonng wə sá á kə kumə Róma yé. ¹⁵ Na, ból ómínyonə búsú wə Róma bwá á gwáduga ná sə ngə zə. Bwá á zə, zə bwəma nə sá Ifacilá í Apyus, bólógá kúl bwá du jów nə Minjów mí ójón málól yí. Ja Pwól nya a dúg bwá yí, nya á yə Zembí cuncəsh, nkul bul wós nya nyúúlúd. ¹⁶ Ja sá á kumə Róma yí, bwá á bíd Pwól ná a jəg kə ji kúl á ccel yí, bá ngwól zimbí nyé é du baagusa nya yé.

Pwól mə bwiing Jəq Kéel Róma

¹⁷ Mpásə mwów málól ntáni, Pwól nya á jów otəwə ɔ shwóg wə *Oyúden, bwá zə bwəma nə nya kúl nya á du ji yí. Ja bwá á zə sənəgya yí, nya á ka ci nə bwo ná: «Bwaang mə a shigé shwey wón nə kúl búud jishé, kú shwey wón nə ijám nə ijag ódá bwá á lúgə yí. Nji tɛem bə ntó, bwá á bii mə Yurásəlem, kɛɛnzɛ mə məbwə mə búud ɔ Róma dí. ¹⁸ Buud bəonng bwá á shí jí mə kəod, bwá mú kwey ná bwá bíd mə nəcé bəɲ bwá á shigé kwey mə nə məbɛɛ mə mpíyá nə shwiy má. ¹⁹ Nji, nda Oyúden bwá á ngə ngaan ná, gwá wə mə á jí ná lósú wám í zəg wə *Káázel nə ndí yí. Nji ntó cugé ná mə ji nə məshwán nə lwoɲ búud jám. ²⁰ Sá jəonng wə mə áma sə nə shé dúgyág nə ndí yí, shé

lésha yí. Bábálé mə ji mənəkada dí nəcé sá *Izarəyél ngə bwánd nə búgə yí.» ²¹ Bwá mú bəsa nə né ná: «Sá afwóyé bii ngwól kálad ngə wú sá Yudea shú dwó dí, nki ntág ná ngwól *mínyonə wúsə mə zə jaaw sá wúl bəw-bəw ləɲ shú dwó dí. ²² Nji, sá má jí ná woméfwó jááwug ná sá tédúgá wə shú nyəonng nkəomá a búgə wə mə kə nyí ni. Sə ngə gwág ná buud bwá ngə ban nywo kúl jəsh.» ²³ Bəonng bwá á cɛɛlə nkúmba jwów bwá bá zə cínəonng nyádi njów yí. Ja jwów dəonng í á jé yí, bwá á zə bwá njúl buud nkí bul bulya. Pwól mú zə lwóya búgə jé wú mpámán wós mpwókugá, a ngə bwiing bwo Faan mə Zembí, a ngə sə nə bwá máguləg Yésus, a ngə bwiing bwo ná nya wə Məcɛɛ mə Moyíz nə micilyá mí *búud ɔ mícúndá mí á ngə ci yé. ²⁴ Ból bwá mú ngə *magulə isá nya á ngə ci yí, bólógá kú magula. ²⁵ Bwá á ka ngə bwílya bwá njúl məcún məcún. Pwól mú kwo ci bwo nji sá ngwúd ná: «Sá Nkénkə Shishim nya á lás nə impáambá bín mpú mə múúd micúndá Izayí dí yí í má mpu nyín. Nya á ci ná:

²⁶ Kaág kúl búud ní dí kə ci nə bwo ná:

“Bí mə bá du kənd məlwə, nji bí kú bwele wəmbulə;

bí du kənd mish, nji bí kú bwele dúg,

²⁷ nəcé kúl búud gá í má shín lal mílám.

Bwá mə shín juwal məlwə,

bwá búdal mish;

ná mish mán mə á bá dúg,

məlwə mán mə á bá gwág,

mílám myán mí á bá wəmbulə,

nkwuŋgá bwá á bá cénd kuú njəond,

ná ndeé mə mú lwag bwo.”

²⁸ «Kagá mpu ná Zembí mə kənd búud bwá cugé Oyúden wə cug jé jəonng. Báá, bwá é gwágulə nya.» ²⁹ †[Ja Pwól nya a shín ci ntáni yí, Oyúden bwá á shwal bwílya, bwá ngə jág sənəsa makəl.]

³⁰ Pwól nya á já mímbú mímbá oncindí, a ngə ji njów nyáməfwó nya á ngə jóna nə *mwəanə yé yí, a dúgə lág búud bwá á du zə nyádi wá, ³¹ a ngə cúndə kéel á Faan mə Zembí, a ngə jíguli buud minjígulá mí dúgyá nə Cwámə Yésus-Krist myá ná kpwoó kpwoó, kú nə gúl sá í ntágulá nya.

* **28:11** Məwáas məonng wə Kastor bá Polugus. Bwá á bə ozembí wə yábə Ogurək. Buud bwá á du téduga ná ozembí bəonng wə bwá á dí baagula ofíla. † **28:13** makól má jwów: í ká ná Sud; wo é kwey fɛɛl-fɛɛl yé nkəw á ofɛɛl-fɛɛl í íciyá dí.

28:16 24.23 **28:18** 23.29 **28:19** 25.11 **28:22** 9.2 **28:23** 1.3; 8.12; 19.8; 28.31; Luk 17.21 **28:26** Iza 6.9-10 **28:28** 13.46; Luk 3.6 † **28:29** Míl micilyá mí ayág mí cugé ná icyí íga.

Kálaad Pwôl nyə á cila buud ó Róma yé Isâ í dúgyá nà kálaad mæ Pwôl shú Róma yí

Pwôl wá nyə á cila kálaad éga kənd Də mæ Yésus í á bə Róma yí. Nyə á cəel jíguli bwo váál bí nà ŋkul mpu cuga seengí, Oyúden bəndŋ ikúl ishús yí. Shúg lu jígulá yé wá: «Zembí mæ dá nyə múúd ná tátálí muud ja múúd mæ búgula yí, búgó í kwaga» (1.17). Kálaad éga ji nà mæma mánkəw málól.

- (1) Tééd lúu 1 kə wóós lúu 8 í, Pwôl ŋga lwágula váál múúd ji nà ŋkul bə tátálí mísh mæ Zembí dí yí. Pwôl ka ŋga jíguli ná buud bēsh búsa ósól ɔ mísám, tɔo ikúl ishús, tɔo Oyúden. Ná ndeé, buud bēsh búsa nà ŋkul dúg cug nji nà kwíindyá mæ Nkékéké Shíshim, naceé Yésus-Krist wá ŋgó ka nà buud wá Zembí.
- (2) Nyíngálə wú lúu 9 kə wóós lúu 11 dí, Pwôl ŋga lās sá í dúgyá nà Oyúden yí. A lwágula ná kúl Oyúden jēsh ncindí dí í á búgula Yésus. Nji tēm bə ntó, Zembí ŋga ná jōw bwo, naceé á cəel bwo, búsa kúl jé.
- (3) Wúlə lúu 12 kə wóós 15 dí, Pwôl ŋga lwágula nda múúd mæ jálá nà cuga cug kristen ná.

Pwôl nyə á shínal kálaad nà mæbádá bádálə zhwog buud (lúu 16). A cwééd míná mæ búdá nà budúm, á sá ná sánŋj sá bág kúnə-kúnə.

Məbádá

¹ Mæ Pwôl, lwaá má *Krist Yésus, mæ wá má cíl kálaad éga. Mæ á zə bə *muud lwámá mæ Yésus naceé Zembí nyə á jōw mæ ná mæ bág ntó, Zembí nyə á féesh mæ ná mæ bwiíngug Jǝǝ Kéel dé. ² Bweyálə Zembí nyə á bwey kaag buud Jǝǝ Kéel doong, á sá ná *buud ɔ micúndó bē bwá cíləg ŋkaagó nyooŋgá Kálaad Zembí dí. ³ Jǝǝ Kéel doongá dása lāŋ mæ mwān yé nyə á zə byél mpwɔŋ buud mæ *Dávid dí yé. ⁴ Nji, Zembí nyə á yə nyə ŋkul á Shíshim mæ Zembí ja nyə á gwúmashi nyə yí; cinəŋ wá nyə á mpu lwágula ná Cugye wúsá Yésus-Krist wooŋgá ji *Mwān mæ Zembí yé. ⁵ Zembí nyə á féesh mæ féeshá á mpaam kwonj mæ Yésus dí ná mæ bág *muud lwámá yé. Lwámá wooŋg wí ná mæ sáág ná ikúl byēsh í bág ná mægwág mæ búg, jíná dé í mú nyə gwám. ⁶ Bí búsa námá búúd ɔ ikúl ná ilwonj byooŋgá, bí buud Zembí mæ jōw ná bí bág buud ɔ Yésus wá.

⁷ Mæ Pwôl, mæ cílə bí buud bēsh Zembí mæ búl cəel nūŋ Róma wá. Nyə á jōw bí ná bí bág buud bē. Sóŋgá wúsá Zembí bá Cwámba Yésus-Krist bwá ó sá bí mpaam, bwá ó sá námá ná bí ŋgág nà cuga ná shee.

Pwôl ji nà yéesh kála Róma

⁸ Mæ tééd fwo yə Zembí waamá akíba kwonj mæ Yésus-Krist dí shú dán bí bēsh naceé shí mishwun nyēsh í ŋga gwáduga búgá jín. ⁹ Mæ ŋga yə Zembí gúma ná lām wām wēsh naceé mæ ŋgálə bwiíng Jǝǝ Kéel mæ mwān yé. Zembí wooŋgá ji wúshined waamá ná mæ anğé nà bwele yow tédágálə bí bēsh. ¹⁰ Mæ ŋga wá bí ja jēsh mājagula mām dí; mæ ŋga ji Zembí ná ŋkí á magulə, mæ bág ná fwámé fwála mæ zə nūŋ bídí. ¹¹ Mæ ji bul bə nà yéesh ná mæ dág bí. Mæ cəel kwíind bí nà isâ Zembí mæ dá yə bwān bē zhí á *shíshim dí yí, bí mpúg lal búgád. ¹² Ntó ji ná mæ ŋga ji ná shé bág kul ŋgwúd shú ná, búgá bí bí ná ndí mæ jí námá ná ndí yí, í sáág ná shé bēsh bág ná mægwá, bí nyə mwo mádí, mæ nyə námá bídí. ¹³ Bwaang, mæ acéélé ná bí bág kú mpu ná mæ dá yigula ná mæ zə nūŋ bídí. Mæ ŋga ji ná sēy jām í bág námá ná mpumá bídí nda bíl ilwonj dí. Nji, zə wóós múús í, mækowwula mæ abídé mæ ná mæ zág. ¹⁴ Mæ jisə ná mæ bwiíngug buud bēsh Jǝǝ Kéel, tɔo buud bwá mpu cug wá, tɔo buud bí kú mpu wá; tɔo ompuye ó isâ tɔo buud bwá cugé ompuye wá. ¹⁵ Gwá wá mæ ŋgá bul ji ná mæ zág námá bwiíng bí buud ɔ Róma Jǝǝ Kéel yí.

Jǝǝ Kéel dása nyúl mpífá mæ Zembí

¹⁶ Mæ mæ anğé nà gwág shwōn nà bwiíngulə Jǝǝ Kéel doongá. Naceé á dása nà nyúl ŋkul mæ Zembí shú cugálə múúd yēsh mæ *búgula yé, tééd nà *Oyúden kala nà Ogarék bēsh. ¹⁷ Naceé otátalí ɔ Zembí* bwá mæ nyín Jǝǝ Kéel dí. Muud nyə é kumə otátalí ɔ Zembí boong dí nà búgá nda ji cilyá Kálaad Zembí dí ná. Jí cilyá ná: «Tátalí muud mæ dág cug naceé bálə nà búgá».

Muud yēsh nyə á mæ byaagula nà Zembí

¹⁸ Mpugá ná Zembí ŋga lwóya mpimbə jé í ŋgá zhu gwōw, á ŋga nyada nà buud bwá ŋgá cuga cug á kú bish Zembí ŋga sá olíŋgí wá, naceé bwá ŋgá sá ná obábálé bwá kú sēy. ¹⁹ Naceé, isá byēsh búúd bwá jálə ná mpu shú mæ Zembí dí yí, í á mæ nyín ná ŋgán, Zembí nyaméfwó nyə á mæ lwó búúd byo ná ŋgán. ²⁰ Jí ntó. Zembí ŋkul nyé á kú ná nji í anğé ná nyín; sá gwáméfwó á jisá yí kú námá nyín. Nji, tééd ja nyə á té shí nà gwów yí, misóólágú myé mí ŋga lwágula ŋkul nyé ná sá gwáméfwó

1:1 Mis 9.3-15; 26.16; Gal 1.15-16 **1:2** 3.21; 1Pr 1.10-12 **1:3** Mat 1.1; 20.30-31; Mis 13.33; 2Tm 2.8 **1:5** 11.13; 15.15-18; Gal 1.1; 2.7, 9 **1:7** ná shee: 5.1; 15.33; 16.20; 1Kr 7.15 **1:8** 16.19; 1Te 1.8 **1:9** 15.23; Mis 19.21; Ifz 1.16 **1:13** 1Kr 9.19-22 **1:14** Kol 3.11 **1:16** 2.9; Mis 13.46; 2Tm 1.8; 1Kr 1.18, 24 **1:17** 3.21-30; 4.1-25; 10.4-13; Aba 2.4; Gal 3.9-12; Flp 3.9; Heb 10.38 **1:17** Mbii Zembí mæ dá ci ná muud ji tátalí muud yí. **1:18** 2.5, 8; Ifz 5.6; 2Te 2.12 **1:19** Zhb 12.9; Sóm 19.2-5; Mis 17.27-28; 1Kr 1.21 **1:21** Ifz 4.17-18

Zembí jísá yí. Múúd mæ ká tédúga tédúgá á fug, a dág. Buud bwá cùgé ná na kòod bí na ñkul kaad yí. ²¹ Nacé bwá á má sá ná, bwá má tæm mpu isá í dúgyá na Zembí yí, bwá ayáyé nyæ gúmá na akíba mæ jálá na nyæ Zembí yé. Wán faasálá isá í mú kú na mfií, lám ímpwúfú wán í mú yídúgú ná ñkwed. ²² Sá jòong í má sá ná bwá bág ilad, ñji bwá ngá tédúga ná bí na fug. ²³ Bwá á má sá ná, gúmá bwá jálá na nyæ Zembí jí kú bá bwele fudá yé, bwá ngá yida nyæ ívugulí í isá í dæ bwoo yí, ívugulí í búú, na ívugulí í ínunú na ívugulí í ócúdu na onywá.

²⁴ Gwá wá jí ná, Zembí nyæ a má bíd bwo dang-dáng ná bwá ngág na bæ íwímbúg yá milám myán, ngá sá misóólúgú mí áduadaná, ngá séémbulí mányúúl mán bwáméfwó. ²⁵ Bwá á má shwǎla óbúbálé ɔ́ Zembí, yidá nyæ bwo nda íjǎ; bwá ngá yida kænd gúmá isá Zembí nyæ á té yíid, í njúl ná Zembí muud nyæ a té isá byésh yé, nyæ wá má jálá na gúmá kanduga á kandugæ! Amen.

²⁶ Gwá wá jí ná, Zembí nyæ a má bíd bwo dang-dáng ná bwá bæg íyéesh í isá í shwón. Budá bán bwá má bíd sálá sósólúgú ná budúm, bwá mú yida ngá sá bwá budá na budá, í njúl ná ntó dí Zembí nyæ á kwambulæ bwo ná í bág dæ bæ yé. ²⁷ Nám mbií ngwúd wòongú, budúm, bwá má lúgá ná bwá bálánugí na budá, bwá mú yida dæ bæ ná, ngwól múdúm nyæ na yéesh shú ngwól. Bwá ngá sá isá í shwón, ngwól múdúm balan na ngwól nda mudá. Cwagawálæ bwá ngá cwaguwa wòongú, bwáméfwó bwá ngá námá nyæ myána myá cínongú.

²⁸ Ná ndéé, nda bán bwá abíshé ná bwá mpúg Zembí ná, Zembí nyæ a má ká bíd bwo dang-dáng ná bwá bæg milúu kú dæ mpu faas isá, ka ngá sá isá bí kú jèla yí. ²⁹ Bwá mú lwándúlá ná olíingí, na mbiya lám, na yéesh mábíí, na gwǎlæ lám, na zhín, na mægwu mæ búud, na ozhuyá, na mækón, na mæfulú kú na wúmbúlé; bwá kyey na ontaandé, ³⁰ sá ikúdúgú, bwá mpii Zembí, sá mpyón, ñkény mányúul, sá bæguwa, bul bæ na fug sálæ mæbów dí, sá mǐngáádá na obyól bán. ³¹ Bwá mú kú ná bæ mǎcéé, kú gwág múud cey lámúd, kú na lám ñkúñkwon. ³² Í njúl ná bwá ngá mpu cǐglá má Zembí ná buud bwá sá mbií misóólúgú míni wá bwá mپیá na shwiy í, bán bwá sá myo, bwá gwág námá búud bwá sá myo wá nywa.

2

Buud bësh bí na mǎcéé, tǎ Oyúden, tǎ ikúl ishús

¹ Gwá wá jí ná, wo muud ngá nyæ bósól búúud mǎbéé yé, tǎ wo wá zǎ tǎ zǎ, wo cùgé na kòod wó jí na ñkul kaad yí. Nacé, ja wó ngá nyæ bósól búúud mǎbéé wo ngá sá isá í mǎbéé impwúd bwá ngá sá yí, woméfwó námá wá wo ngá nyæ mǎbéé éne. ² Sá bësh mæ mpú ná, buud bwá ngá sá mbií isá wòong wá, Zembí ngá sám bwo milású nda óbúbálé bí ná. ³ Wo wá ngá nyæ bósól búúud mǎbéé wo ngá námá sá isá í mǎbéé bwá ngá sá yí; wo tédúgá ná wo bá faam, ná Zembí nyæ abúlæ sám bwo myó milású? ⁴ Ye ná wó yida mpyény bímbí jǎ lám Zembí jí na ndí yí, na bálæ á ngá bæ kú lámusa yí, na bwándúlæ á ngá bwánd yí? Wo ampúyé ná jǎ lám Zembí ngá bæ na ndí ní í ngá cínal wo ná wo céndúg mǐtédúgá? ⁵ Ntǎ, wo má yidá bæ ñji mǐngáádá na mǐngáádá*, mpug ná Zembí mæ bá lwágulæ búud bësh mpimbæ jé dúl jwówád. Wo ngá sá ná mpimbæ jòong í bág bul yág shú dwó dí. Jwów dǎongú, Zembí mæ bá lwágulæ ná á dæ sám bwo milású semyé á tǎtǎlí. ⁶ A bá nyæ múud yësh myána myá misóólúgú nyæ á sá myá. ⁷ Bòong bí na zény ngólæ kǎ shwóg ngá sá mánywa, ngá sǎ ná bwá ñkǎnawag, bwá bág na gúmá, bwá cùgag cug í cùgé na ñkul shín yí, a bá nyæ bwo cug á kandugæ kandugæ. ⁸ Bòong bwá ngá yida sá mǐngáádá, kú magulæ óbúbálé wá, bwá ngá bæ mǎzhíí mǎ olíingí wá, Zembí mæ bá gwág bwo mpimbæ, a bá nyada na bwo. ⁹ Buud bësh bwá ngá sá mǎbów wá, bwá é bwama na *incwaw í ntug, bwá bá bæ na yágúwó. Jíni í tééd fwo dúgya na *Oyúden, í mú námá dúgya na Ogurék. ¹⁰ Bòong bësh báá bwá ngá sá mánywa wá, tééd na Oyúden kala na Ogurék íí, bwá bá ñkǎnawa, bwá bæ na gúmá, cug bǎ bwo ná shæe. ¹¹ Mpugá ná Zembí nyæ ádé baam na ngwól múud ntǎ ngwól. ¹² Ná ndéé, bíl íkúl í búúud í áshigé bwele mpu *mbwoomb mǎcéé; ñkí bán bwá sá *mísém, bwá bá jǎé. Jǎé wán í abúlé bæ shú sá í dúgyá na mǎcéé yí. Bòong bwá á mpu *mbwoomb mǎcéé wá, bwá ká ngá sá mǐsém, bwá bá nyæ mǎbéé námá nda mǎcéé mǎong má ngá lwágulæ ná. ¹³ Buud bwá dæ gwágulæ mǎcéé gwágulæ gwágulág wá, bwó dí búú otútálí ɔ́ búúud mǐsh má Zembí dí wá; ñji, bǎong bwá ngá bæ mǎcéé wá, bwó wá Zembí mæ bá cǐ ná búú otútálí ɔ́ búúud wá. ¹⁴ ñkí íkúl íshús í ngá sá isá mbwoomb mǎcéé í ngá jǐ yí í njúl ná bwá áshigé lág mǎcéé, bwá ngá sá isá byǎongú na fug byélé. Ntǎ má lwágulæ ná mǎcéé mǎong mæ á bwey nyíi bwádí cugud. ¹⁵ Cug jǎn í lwágulæ ná misóólúgú mí mǎcéé mí bwo cilyá milámúd; lám wán í ngá námá magulæ ntǎ, misóólúgú mí mǎcéé myǎong mí dæ nyín námá ja bwá dæ faas isá í mǎbéé na

1:22 1Kr 1.19-20	1:23 Mbá 4.16-18; Sôm 106.20	1:25 9.5	1:26 1Kr 6.9	1:27 Lev 18.22; 20.13	1:29
Gal 5.19-21; 2Tm 3.2-4	2:1 Sôm 50.16; Mat 7.2	2:4 Mis 17.30; 2Pr 3.9, 15	2:5 Iza 2.11-21	*	2:5 Makál
mæ mǐtǎn má cǐ na ná: wo ngaan ná wo acéndé bów-bów kuú ñjòond wó.					
2:11 Mis 10.34; Kol 3.25; 1Pr 1.17; Zhk 2.1	2:12 Mat 7.21	2:16 2.6; 1Kr 4.5			

isá í nkáam yí. ¹⁶ Sâ í bá nyín ná ngán jwôw lá sémbyé milású yí wáni. Nacé, Jjô Kéel má ngó bwiing yí ngó ci ná, jwôw dcoŋgá, Zembí mē bá nti *Krist Yésus zē jaaw nda mitédúgá mīśá búúd ishwoo mīmwo yí ná.

Oyúden bwá á sá mēlwá

¹⁷ Wo muud jí ná jíná ná *Yúden yé, wó má jéég kwon *mbwoomb mácēē dí, wo ngā njwa gúma nacé wo mpúlā fwámé Zembí. ¹⁸ Wēe wo mpú sá Zembí wāŋgá ngó jii yí, mbwoomb mácēē í ngó ntág sá ná wo mpúg dā fēēsh sá jí ná mfii yí. ¹⁹ Wēe wo ngā tāduga ná Zembí nyā á yā wo sēy lwólā wāncīm-cīm zhií, wo ngā fēēn bāŋg bí yídúgá wā mēŋkenya. ²⁰ Wo ngā tāduga ná Zembí nyā á yā wo sēy jīgúli ilad, ná wo jī yīgúli ikúkágá, ná mbwoomb mácēē í má sá ná wo mpúg obábálé fwámé mpu! ²¹ Ká, wó ban ka jīgúli wóméfwó nacé jí? Wo wá ngó cúnda ná buud bwá nda júwo, njí wēe ka ngó júwo nacé jí? ²² Wo ngā ci ná buud bwá nda sá mīncoomb, ká nacé jí wé ngó sá yí? Wo ngó mpii ozembí á áyadég, nacé jí wó ngó júwo isá í ózembí bāŋg yí? ²³ Wo ngā njwa gúma ná wo mpú mácēē, wo ngā nyīngā caam mwo; caamúlā wó ngó caam mwo ní, wo ngā júwo Zembí gúma jé!

²⁴ Wo má dūg í? Kálad Zembí ngā ci ná: «Bí ngó sá ná ikúl ishús í ngóg ná *lās ná nyā bwaasúlā mpu». ²⁵ Jí mpu bā ná ábiwáág jí ná mfii shú dwó dí ja wó bē mbwoomb mácēē yí. Wó ká yida ngā caam mácēē, wo bā nāmá mīsh má Zembí dí nda muud cúgē síyá ábiwáág yé. ²⁶ Njī, nkí muud cúgē síyá ábiwáág yé má bē mbwoomb mácēē, a bā mīsh má Zembí dí nda muud jí síyá ábiwáág yé. ²⁷ Muud nyó ashígē byēl kúl búúd í dā síyá ábiwáág dí yé, nkí nywáá ngā bē mácēē, a bá sám̄ wo mīlāsú. Nacé wo aŋgē ná cūgā nda mácēē mē jí ná, í njúl ná wo jí ná mácēē micilyá, wo nāmá ná ábiwáág. ²⁸ Jí ná, bálā Yúden cúgē njí síyálā íyuu, ábiwáág kú bā njí nyāŋg bwá sá nyúúlúd yé. ²⁹ Fwámé Yúden jí nyāŋg nyā á má magúlā cūg Yúden nyádí tādugá dí yé; fwámé ábiwáág jí nyāŋg nyā á má síy lām dí cwú yé; nyāŋ mē zhu wá Nkēŋkē Shishim, kú bā nacé muud ngālā bē mácēē. Fwámé Yúden jí nyāŋg mē njwá gúma mīsh má Zembí dí yé, kú bā mīsh má búúd yé.

3

Tátalí muud cúgē shí gaád

¹ Ká nkí ntó, *Oyúden bwá ntó bósól búúd ná nyáyé zhí? Ábiwáág jí ná wáyé mfii? ² Tōo nyáyé zhí, tōo nyáyé dí, Oyúden bwá ntó. Bwá ntó nacé, í tééd fwo bā ná, bwá wá Zembí

nyā á kala iciyá byé wá. ³ Ká jí? Nkí bósól Oyúden bwá á bā kú bē mícēēlā myā bānāŋ Zembí, yā sá jōŋg wá í é sá ná Zembí bāg kú ná bē iciyá nyáméfwó nyā á ci yí? ⁴ Mbó! Í cúgē ná nkul bā ntó! Buud bwá jalá ná mpu ná Zembí má dā ci njí obábálé, buud bēsh bwá njúl obwiingyē ó ijó. Sā jōŋg wá jí cilyá Kálad Zembí dí yí, ná:

Buud bwá jalá ná mpu ná

iciyá byó bí njí obábálé;

nkí bwá tál wo kōod dí, wo ntó.

⁵ Nkí olíŋgí búsú bwá dā sá ná otátalí ó Zembí* bwá mpúg nyín, sá ka ci cínōŋg ná jí? Ye sá é ci ná Zembí má dā nāmá sá ócicéndé ja á dā lwóya mpimbā jé ná sá yí? Mā fwóg ná lās zhizhe lāsúlā á buud. ⁶ Mbó! Í cúgē ná nkul bā ntó! Í ká bā ntó, Zembí ka sám̄ búúd mīlāsú ntádélé?

⁷ «Nkí ijó byām í dā sá ná obábálé ó Zembí bwá búlūg mpu nyín, mē á ka nyīngā njwa mábēē mā *sām ná ntádélé?» ⁸ Muud jí ná nkul ci ná ná: «Sá sáágá mēbōw, mēbōw mōŋg má wéeshálíŋ mēnywa?» Bósól búúd bwá ngó ntāma mē jíná wá, bwá ngā ci ná mē á ci ntó. Zembí mē bá yā bwo intágúli í jalá yí.

⁹ Sá kág ci ná jí? Ye sá Oyúden sá ngā ntó bósól búúd ná nyúl zhí? Cwúd! Sā ngā kúnōw lwágulā ná buud bēsh būsā mēnyámá mē mīśámúlā, buud bēsh tōo Oyúden tōo Ogārēk. ¹⁰ Sā jōŋg wá Mícilyá mí ngó lwágulā kúl mí ngó ci ná:

Kú ná muud jí tátalí, kú ná tōo ngwūd.

¹¹ Kú ná muud jí ná fag, kú ná muud ngó sá Zembí.

¹² Buud bēsh bwá á má wú zhíŋd bēsh bwá mú ngā cwagawa ntó, kú ná tōo ngwūd jí ná jō lām, kú ná tōo ngwūd ná ngwūd.

¹³ Nkwoóminá ján jí nda shwon jí má bāŋ yí.

Jūm dāŋ í wéeshálí njí mēshīgā,

Sā í wú bwo mpāsē ijá í mpu yí

jí nda mājā mē nywā.

¹⁴ Mēzhūngúlú ná iciyá í ófímal í á má lwánd bwo mīmpud ná cwós.

¹⁵ Makuú má cáas bwo shí

njí kálā gwú búúd.

¹⁶ Kúl jēsh bwá ká yí,

bwá ngā gwílya mēnywa mē búud,

ngā nyasulā buud mēntágulad.

¹⁷ Bwá ampúyē zhí mēlā.

¹⁸ Bwá abwélé bā ná tādúgá ná bwá fúnda Zembí.

¹⁹ Sá má mpú ná sá jēsh *mbwoomb mácēē í ngó ci yí, í ngó dūgya ná buud bwá á yéyow mbwoomb mácēē wá. Jí ntó shú ná muud

2:17 9.4; Iza 48.1

2:19 Mat 15.14

2:21 Mat 23.3-4; Yuá 7.19

2:24 Eze 36.20

2:25 1Kr 7.19; Gal 5.3

2:26 Gal 5.6

2:28 9.6; Zhe 4.4; Flp 3.2-3; Kol 2.11

3:2 9.4; Sóm 147.19-20

3:3 9.6; 11.29; Ilq 23.19; 2Tm 2.13

3:4 Sóm 51.6

3:5 9.14

* 3:5 Mbíi Zembí má dā ci ná muud jí tátalí muud yí.

3:8 6.1

3:9 1.18-2.24; 3.23

3:10 Sóm 14.1-3

3:13 Sóm 5.10; 140.4

3:14 Sóm 10.7

3:15 Iza 59.7-8

3:18 Sóm 36.2

3:20 Zhb 4.17;

Sóm 130.3; 143.2; Rom 4.15; Gal 2.16; 3.22

bág kú bēny mpu, í mpúyág ná buud ó shí mishwun bēsh bwá á má byaagula mīsh má Zembí dī. ²⁰ Gwá wá jí ná, muud teem sá misóólúgú mácēē má ngó jii myá, Zembí nyə abúle ci ná muud wəəngú jí tútəli nəcə ntó. Nəcə mácēē māsə yidá bə shú ná muud mpúg ja á má sá sām yí.

Búgúlálə Yésus-Kríst wá í sá ná muud nyínúg tútəli

²¹ Jaá ga jí ná, Zembí má lwóya otútəli bē, kú ciingwa mbwoomb mácēēd. Mbwoomb mácēē ná micilyá mí *búúd ó micúndə mí ngə yida bwiing otútəli Zembí má lwóya wá.

²² Í mú ná, muud mə *búgúlá Yésus-Kríst yé, Zembí ci ná á jí tútəli muud. A də sá ntó ná muud yēsh mə *búgula yé, kú ná fyasúg; ²³ nəcə buud bēsh bwá á má sām, ná ndeē milwaná mí Zembí mí á má wú bwádí ícəgəd.

²⁴ Nji, Zembí nywáá, mǎ ci ná búə otútəli ó búúd. A mǎ ci ntó ashwá nə jə lām jé, nəcə shwiy mǎ *Kríst Yésus í yíl bwo mǎnyámád.

²⁵ Yésus-Kríst wá Zembí nyə á yána tǎn cúdú mǎzǎn yé, shú ná mǎcií mé mǎ shwiyəgú, muud mǎ búgúlá nyə yé bǎg ná jiiugá í *mísám. Yánalə Zembí nyə á yána Yésus yí, nyə á lwágula ná á jí tútəli nəcə nyə á ngə bíd misám búúd bwá á ngə sá yág ja Zembí nyə á ngə ná jisow yí. ²⁶ Nyə á ngə jisow ntó á ngə mpu ná Yésus mǎ bá zə bə *lám ícweel. Ja gaád a má lwóya shwiy mǎ Yésus dí ná á jí Zembí á otútəli. Gwá wá á má sá ná, muud mǎ búgúlá Yésus yé, á ci ná muud wəəngú jí tútəli muud.

²⁷ Ká muud jí nə nkul nkēny nyúúl na nə nyáyé zhií? Kú nə tǎo zhií. Nəcə jí? Nəcə, bēēlə mácēē dí wúsú nə mfií, í yidá bə búgúlálə. ²⁸ Sǎ ngə tǎduga ná Zembí mǎ də ci ná muud jí tútəli muud ja múúd wəəng mǎ búgula yí; í áde bə nəcə ngəla sá misóólúgú mácēē má ngó jii myá. ²⁹ Ye Zembí jí nji Zembí *Oyúden? Ye a cugé nǎmǎ Zembí á bǎól búúd bēsh í? Haaw! A jí nǎmǎ Zembí á bǎól búúd bēsh. ³⁰ Nəcə Zembí jí nji ngwúd. Nyə wá mǎ bá ci ná buud ó ábiwáág bí otútəli ja bwá búgula yí. Nyə nǎmǎ wá mǎ bá sá ná, búúd bwá cugé búúd ó ábiwáág wá bwá ká búgula Yésus í, á ci ná bwá mǎsə otútəli ó búúd. ³¹ Ye ntó jí ná sá má jímǎl *mbwoomb mácēē nəcə búgú? Mból! Í cugé ntó! Sǎ ngə yida mpu tǎl mbwoomb mácēē fwámé céd.

4

Búgú mǎ Aburāham jisə sá yuug

¹ Shé é ka ci na ná jí shú mǎ dá *Aburāham? Mbēn yé í á sá ná á bǎg nə jí? ² Nkí í á nywá ka bə ná Zembí nyə á ci ná Aburāham

jí tútəli muud nəcə misóólúgú, Aburāham nyə á nywá jee bə nə zhií ná á nkényág nyúúl; nji a kú nkēny nyúúl mīsh má Zembí dī. ³ Ká Kálad Zembí ngə ci ná jí? Ngaá á ngə ci ná:

Aburāham nyə á búgula Zembí, Zembí mú lǎ nyə búgú jé jəəngú, a mú ci ná Aburāham jí tútəli muud.

⁴ Sǎ má mpú ná muud mǎ sá gúl séy yé má də nyə mǎsə; mǎsə mǎsə mí cugé ná bwá sá nyə mpaam, mǎsə sá bwá mbíd nyə yí.

⁵ Nji, Zembí mǎ də sá ná muud jí kú bīsh nyə yé bág tútəli muud. Muud mǎ jalá nə *magula ntó, kú lwóya misóólúgú. Muud mǎ mǎgúlá ntó yé, Zembí lǎ nyə búgú jé, á ci ná á jí tútəli muud. ⁶ Ntó wá *Dávid ngə lás ja á ngə bwiing mǎnywa mǎ múúd jí ná Zembí nyə alǎy yé nyə misóólúgú, á yida nyə nyə ná tútəli muud yé.

⁷ Dávid nyə á ci ná:

Buud Zembí má juu nə fúlú nyǎn a kú bīsh mácēē wá,

á má jímǎl *mísám myǎn wá, bwá má jala.

⁸ Muud Cwamba mǎ bə kú ná kwo lǎ *sám yé yé, má jala.

⁹ Jalálə wəəng, ye wúsə nji shú buud ó ábiwáág, yé wí nǎmǎ shú búúd bwá cugé nə ábiwáág wá? Gwágúgá ná sǎ ngə ci ná: «Zembí nyə á dǎg búgú mǎ Aburāham, a mú ci ná á jí tútəli muud.» ¹⁰ Jáy ja Zembí nyə á ci ná Aburāham jí tútəli muud yí? Ye í á bə Aburāham mǎ shín síya ábiwáág, ye a kú fwo síya? Í á shigé bə á mǎ shín síya, í á bə a kú fwo síya. ¹¹ Nyə á ka lég ábiwáág tǎn mǎyigyé lwóla ná Zembí nyə á ci ná á jí tútəli muud. Zembí nyə á ci ná á jí tútəli muud nəcə búgú nyə á *búgula a kú fwo síya ábiwáág yí. Ntó, Aburāham nyə á ka zə bə sǎəngú á buud bēsh bwá búgúlá Zembí nda nyə kú síya ábiwáág wá, nəcə Zembí mǎ lǎ bwo búgú jǎn, a mú ci ná búə otútəli ó búúd nda Aburāham. ¹² Bəəng bwá mǎ síya ábiwáág wá, bwá ka bē kuú njəənd sǎəngú wúsú Aburāham nyə á kyey a kú fwo síya ábiwáág yí, Aburāham jí nǎmǎ sǎəngú wǎn.

¹³ Zembí nyə á kaag Aburāham bǎnǎn mp-won buud nyé ná bwá wá bwá bá bə nə shí nyēsh. Í á shigé bə nəcə Aburāham mpúlə bē mácēē; í á bə nəcə Aburāham nyə á búgula, Zembí mú ci ná á jí tútəli muud. ¹⁴ Í ká bə ná buud bwá ngə bē mácēē wá, bwá wá bí nə kəw lá ísǎ Zembí nyə á kaag yí, mpu ná búgú í mǎ bə kú nə mfií, nkəag kú nyingə bə sá múúd mǎ wǎmbé nə kənd lām yí. ¹⁵ Nəcə mácēē wá mǎ də sá ná mpimbə mǎ Zembí í bíig muud; mácēē mǎ á mbēm bə kú bə, caamǎlə mácēē kú nǎmǎ bə. ¹⁶ Gwá wá jí ná, búgú wá í é sá ná muud légúg mǎnywa Zembí nyə á kaag mǎ.

3:21 1.2, 17	3:22 2.11; 3.9; 10.12; 11.32	3:23 5.2, 12; 8.18-20; Mat 3.19	3:24 5.17; Ifz 2.8; Tit 3.7	3:25
mǎcií: Mat 26.28; Ifz 2.13; Kol 1.20; Heb 9.12-14; 1Yn 1.7; Mbú 1.5; 5.9 tútəli: 1.17; 3.3-4	3:27 3.1, 21, 31; 8.2	3:28		
Gal 2.16	3:29 3.22; 4.11-12	3:31 6.15; 8.2-4	4:2 Zhk 2.21	4:3 Mat 15.6; Gal 3.6; Zhk 2.23
4:6 Sǎm				
32.1-2	4:11 Mat 17.9-11; Gal 3.7; Rom 2.28-29	4:12 Mat 3.9	4:13 Mat 12.7; 22.17	4:14 Gal 3.18
4:15				
3.20; 5.13, 20; 7.7-13; Gal 3.19	4:16 Gal 3.7			

Í bá ntó shú ná mpaam má Zembí í mpúyúg, nkaagá í mú bæ ná mfií shú mpwon buud má Aburaham nyêsh. Mfií wəŋŋ í cúgé nji shú bəŋŋ bwá á lég *mbwoomb mácéŋ wá; wúsə námá shú bəŋŋ bwá ngə búgula nda Aburaham sóŋŋá á sá bēsh wá. ¹⁷ Sá joŋŋ jísə Mícilyád ná: «Mə á sá ná wo bág sóŋŋá á ncúlyá ikúł ná ilwon.» Aburaham ji sóŋŋá wúsə mísh má Zembí nyə á búgula yéd, Zembí má də gwúməshi mímimbə, də sá ná sá í cúgé yí í bág yé. ¹⁸ Fwála í á bæ ná muud kú ná bwánd ná búgá yí, Aburaham nywáá nyə á ngə gwaa kənd mísh ná búgá. Nyə á búgula Zembí, á mūsə bæ sóŋŋá á zhwoŋ ikúł ná ilwon. Mícilyá mí ngə ci ná: «Bímí ní wə mpwon buud nywó í bá bæ yé.» ¹⁹ Ná ndéé, Aburaham nyə á bæ ná mimbú kúná-kúnə ná təd, á ngə mpu ná nyúúl má shín kə nyə, mudá yé *Sara njúl kundú. Nji, Aburaham nyə á tēem ngə dág isá íni ntáni, búgá jé í á shígé shímba. ²⁰ Búgá í á shígé fufə nyə ná á shwána nkaagá má Zembí. Búgá jé í á yida ləlashi nyə, á mú yə Zembí gúma ²¹ á shwu nyúul ncindí ná ncindí ná Zembí ji ná nkul má sá sá á má kaag yí. ²² Sá joŋŋ wə ciyá jí ná: «Zembí mú lə nyə búgá jé joŋŋá, á mú ci ná á ji tətəlı muud» yí. ²³ Cilyá í ngə ci ná: «Zembí mú lə nyə búgá jé joŋŋá» ní, í cúgé nji shú má Aburaham nyəmfwó, ²⁴ wúsə námá shú dású. Zembí má bá námá lə sá jísú búgá, sá bēsh buud sá ngə *magulə ná Zembí nyə á gwúməshi Cwamba wúsú Yésus wá. ²⁵ Nəcə Yésus nyə á kaanz zə cé íwushí bísú, Zembí nyə á gwúməshi nyə shú ná sá bág otətəlı ó búúđ nyádí míshád.

5

Yésus nyə á zə sá nkambulə

¹ Ná ndéé, nda Zembí má ci ná sá mú otətəlı ó búúđ nəcə búgá ná, mpwogé mūsə mpádúgá sənŋ Zembí nəcə Cwamba wúsú Yésus-Krist. ² Ntő, nda sá bí ná búgá ná, sá mú ná zhií ná sá ciŋgya wə Yésus ná ndéé kə bwama ná mpaam má Zembí. Mpaam nyəŋŋ dí wə sá ngə cugə á gaád kú ná fufúg yé. Sə ngə ntág cugə mílúu ná sán nəcə sá ngə bwánd ná búgá jēsh ná sá má bá námá nkanəwa mánkanəwa má Zembí. ³ Sə má bul nyiŋgə bæ ná mílúu ná sán ja *incwaw í ntug í ngə bíí sá yí, nəcə sá má mpu ná incwaw í ntug í jígúlı sá ná sá bág ná zény kələ shwóg. ⁴ Muud nyə á má jíg zény kələ shwóg yé nyə ányingəyé ná də búla ja məbwəbəlán má é də wósə nyə yí;

bələ kú búla wəŋŋá í mú sá ná á mpúg ngə bwánd ná búgá. ⁵ Sə ábúlé sámə ná bwándúla sá é bwánd ntó yí, nəcə Zembí nyə á má yə sá Nkénkē Shishim ná á ngəŋ ná myeeg sá cēlı mílamád.

⁶ Krist nyə á zə yə fwála Zembí nyə á cēŋə yíđ, ja sá á bæ ná itag-bwool yí, ja joŋŋ wə *Krist nyə á zə yə, zə cé búúđ bí kú bish Zembí wá. ⁷ Muud cugé ná nkul mpu magulə ná á yə jílá má tətəlı muud; muud ji ná nkul yə jílá má múúđ ji fwámé múúđ yéd. ⁸ Zembí nywáá ngə yida lwágulə ná á cēł sá. Ndəm á cēlı joŋŋ nyí ná Krist nyə á zə yə jílá jísúđ sá njúl ná ósól ó *mísám. ⁹ Nkámúsá ná Yésus fwó sá ntó sá njúl ósól ó mísám, nkámusa ná ja məcíí mé má má sá ná Zembí cig ná sá bí otətəlı ó búúđ ga; ngaa ná nyə é ka sá ná sá fáámugí ná mpimbə má Zembí í ngə zə yí? ¹⁰ Zembí nyə á nti mwán yé zə yə shú ná shwiy dé í sáág nkambulə mpádúgá sənŋ. Nkámúsá ná á fwó sá ntó ja sá á bæ mizhizhií myé yí, nkámusa ná ja sənŋ mú mpwogé ga. Nyə é bá yə sá cug nəcə Krist ngə cugə. ¹¹ Jēsh námá dí cí. Sə búsa ná mílúu ná sán ná Zembí shú má Cwamba wúsú Yésus-Krist muud nyə á má zə sá ná sənŋ Zembí bág mpwogé jaá gaád yé.

Yésus ji Adam ábēé

¹² Sə má ngə cēł ci yí jí ná *sám í á zə shí mishwun nəcə muud ngwúđ, sám wəŋŋá mú jula shwiy; shwiy mú kala ná búúđ bēsh, nəcə buud bēsh wə bwá á sá sám. ¹³ Shúshwóógú ná Zembí zág yə Moyiz məcəŋ, sám í á bwey də bæ shí mishwun; nji, Zembí nyə á shígé fwo də lə búúđ mísám nəcə məcəŋ kú fwo bæ. ¹⁴ Nji, té wúlə wəla má Adam zə wósə wala má Moyiz í, shwiy í á ngə bíi buud bēsh tə buud bwá á shígé sá mbíí sám nda caamúla məcəŋ Adam nyə á caam yí.

Adam nyé jísə vugali má múúđ nyə á jəla ná zə yé. ¹⁵ Sə cúgé ná nkul yiga íwushí í Adam ná yána má Zembí. Jí ná, iwushí í Adam muud ngwúđ í á sá ná zhwoŋ buud bwá bwámag ná shwiy. Mpaam má Zembí í ntə múnji, yána nyə á yə zhwoŋ buud lúu má Yésus-Krist muud ngwúđ yí í bul bæ ná mfií. ¹⁶ Məma salanē jísə mpádúgá ná Zembí nyə á yə buud mpáam dí yí ná sóslágú íwushí í múúđ ngwúđ í á sá yí. Nəcə, sémbyé í á bə iwushí í múúđ ngwúđ yí í á bæ ná muud má jəlá ná bwama ná intágúlı í ayiyáág. Nji, ja búúđ bwá má sá mísám ná sá sá sá yí, yána má Zembí dáá í má yida sá ná buud bwá bág

4:17 Mat 15.5; 17.4-5; 2Kr 1.9; Heb 11.12, 19

4:19 Mat 17.1-6; Heb 11.11

4:21 Mat 18.14; Luk 1.37

4:22 4.3

4:23 10.9; 15.4 **4:25** Iza 53.4-5, 10; Rom 8.32-34; 1Kr 15.17 **5:1** 3.21-30 Zembí má ci ná sá mú otətəlı ó búúđ: 3.25-26 **5:2** mpaam: 6.14; 2Kr 6.1; 12.9; Gal 1.6; 5.4; Ifz 2.5-8; 1Pr 1.10-11; 4.13-14; 5.10, 12 búgá: Rom 3.23; 5.2; 8.17-18 mánkanəwa: 8.17-18; 9.23; 1Kr 2.7; 2Kr 3.18; 4.17; Kol 1.27; 3.4; 1Te 2.12; 2Tm 2.10; 1Pr 5.1 **5:3** Zhk 1.2-3, 12; 1Pr 1.5-7

5:5 8.39; Sóm 22.6; Heb 6.19

5:6 1Pr 3.18

5:8 Yuá 3.16

5:9 1.18; 1Te 1.10

5:10 2Kr 5.18-20; Kol 1.20-22

5:11 8.31 **5:12** Mat 2.17; 3.19; Rom 6.21, 23; 7.9-10

5:13 4.15

5:14 1Kr 15.21-22, 45-49

5:17 bənŋŋ ka

bá bæ mící: Mat 19.28; 1Kr 6.2-3; 2Tm 2.12; Mbá 20.4, 6

otátali ɔ búúd mish méð. ¹⁷ Jí ntó, iwushí múúd ngwúd nyə á wush yí í á sá ná shwiy í kwágag na buud bēsh. Nji, Zembí má sá búúd mbiya mama yána lúu má Yésus-Krist muud ngwúd dí; a má sá bwo mēnywa, a sá ná bwá bág otátali ɔ búúd. Bwá bá cugə nəcə *Krist, bənōñ ka bá bə mīci.

¹⁸ Nda í ká bə ná wusúla múúd ngwúd nyə á wush yí í á sá ná buud bēsh bwá bág na intúgáli ná, ntó námó, Zembí nyə ci ná buud bēsh búsə otátali ɔ búúd nəcə sósólúgá tátali muud ngwúd nyə á sá yí. ¹⁹ Námó nda búúd bēsh bwá á má bə ósól ɔ mísám nəcə sósólúgá málwá múúd ngwúd nyə á sá yí ná, ntó námó wá zhwog buud bwá bá bə otátali nəcə sósólúgá mágwág múúd ngwúd nyə á sá yí.

²⁰ Zembí nyə á wá *mbwoomb məcčə shú ná iwushí í mpyáánzúg. Ná ndeé, kúl sām í á mpyáánz yí, mpaam má Zembí í á nyingə mpyáánz ntə iwushí. ²¹ Mpaam má Zembí í á mpyáánz ntə iwushí shú ná, nda sām í á ngə jwə, í dúgú sá ná buud bwá bwámag na shwiy ná, mpaam má Zembí í jwəg ja gaád, ngə sá ná buud bwá bág otátali ɔ búúd; ná ndeé, sá mú na nkul jee lág cug á kandəgə kandəgə lúu má Cwámaba wúsú Yésus-Krist dí.

6

Sá búsə mimbəbə shú sá í dúgyá na misám yí

¹ Shé kág ci ná jí? Ye shé má jalá na ngə kə na *misám shwóg na shwóg shú ná Zembí ngóg na bul nyingə sá shé mpaam? ² Mbó! Í ajáláyé na bə ntó! Shé á má ya, shwiy dəng í á má sá ná shé béégýág na misám; shé é ka nyingə ngə cugə mísámú na ntədəé? ³ Ngaá bí mē mpú ná sá bēsh buud sá á ngə duwan tən buud ɔ Yésus wá, sá á má ya námó nduwán wəngúd? ⁴ Ntó jí ná duwanúla sá á duwan yí, sá á ya, sənōñ ngə sá mú dōw. Ntó má kə ná, nda nkúl áyiyáág má Sósngú í á gwúmshí nyə ná, shé má jalá na ka cugə cugə ágúgwáan. ⁵ Nəcə ná, nkí sá má ci ná shwiy dé í mūsə shwiy dúsú, gwúmúla yé í é bə námó gwúmúla wúsú. ⁶ Shé kágá mpu ná mbií búúd shé á dá fwo bə yí í á bə mbádúgá na *Krist ja nyə á ya kwolós dí yí. Í á sīy ntó shú ná nkul mísám mí á du bə na ndí shédí milám dí yí í shínúg kandəgə, shé wúg mánýámá má mísámú. ⁷ Mpugá ná muud má ya yé, misám mí ányíngáyé ná jwú na nyə. ⁸ Nda sənōñ Krist sá á ya ná, sá má tádúgá ná sənōñ sá é cugə námó. ⁹ Sá má mpú ná nji Krist nyə á gwúm yí, nyə abúle ná nyingə ya, shwiy í cúgə ná na nkul bii nyə. ¹⁰ Shwiy nyə á ya yí í á sá ná á béégýág na misám ja ngwúd á kandəgə; cug á ngə cugə yí jísə shú má Zembí.

¹¹ Námó mbií ngwúd wəngú, bí má jalá na ngə bíméfwó ná bí á má ya, shwiy dəng í á má sá ná bí béégýág na misám; nji bí ka ngə cugə shú má Zembí, kwonj má Yésus-Krist dí.

¹² Sám í á jáláyé ná na nyingə jwú ná mēnyúul mún má bá ya mēni; mbō, *sám í á jáláyé ná na sá ná bí dúg ngə bə iyéesh ya mēnyúul mún. ¹³ Kúgá ná du balan na ikúl í nyúul bín du sá olíngí námó nda bí bí ná málwaa má mísám. Yidagá ya Zembí mēnyúul mún nəcə bí á shí ya, ná ndeé bí mú gwúm. Ntó, balanagá na ikúl í nyúul bín dúla sá otátali. ¹⁴ Sám í abúle ná nyingə jwú na bí; nəcə bí cugə ná jwúgá í məcčəd, bí búsə mpáam má Zembí dí.

Sá búsə mikwám mí cug á tátali

¹⁵ Ntó wá jí? Sá ságá *mísám nəcə sá mūsə mpáam má Zembí dí, kú ná bə jwúgá í məcčə dí? Mbó! Í ajáláyé na bə ntó! ¹⁶ Ngaá bí mē mpú ná bí má ká ya múúd mēnyúul ná bí é du sá nyə mágwág, bí shwal bə málwaa mē? Bí búsə málwaa má múúd bí má sá mágwág na ndí yé. Bí má ká bə málwaa má mísám, mísám mí kwaamb bí shwiy; bí má ká bə málwaa má Zembí, Zembí ci ná bí bí otátali ɔ búúd. ¹⁷ Akíba ná Zembí nəcə yág í, bí á du bə málwaa má cug mísám; nji ja gaád í, bí á má kənd milám mún myésh njígúla í ngə jígúlow buud bēsh yíid, njígúla bí á lóg yí. ¹⁸ Bí á má shwub na mísám, bí mūsə málwaa má cug otátali. ¹⁹ Mə lās ná zhizhe lāsúla á buud nəcə bí ádé lēl gwág. Mwōw má mpús í, bí á du balan na ikúl í nyúul bín du cugə nda málwaa má mísólúgá mí ádadana, málwaa má cug á kú bish məcčə; zhúgúla a cínəngú í á bə ná bí á du sá Zembí málwə. Jaá gaád í, ságá ná ikúl í nyúul bín í bág málwaa má cug otátali; zhúgúla a cínəngú í é bə ná bí é ngə cugə cug Zembí mē gwág nywa yí. ²⁰ Mpugá ná ja bí á du bə málwaa má mísám yí, í áshígé du bə bí yámúli ná bí kəndug milám otátali dí. ²¹ Wáyé mfií bí á bə na ndí ja jəng yí? Ngaá bí mú du gwág mísólúgá mún shwōn, nəcə mí á du bə myəng mi kənd múud nji shwiy dí yá? ²² Ká jaá ga, nda Zembí má yil bí mēnyámá má mísámú ná bí bág málwaa mē ná, bí mú ngə cugə cug á gwág nywa yí, bí mú námó na cug á kandəgə kandəgə. ²³ Haaw, sām í kwaamb múúd shwiy, nji Zembí nywáa mē yé múúd cug á kandəgə kandəgə mpáam nyéd; a yána gwo kwonj mē Cwámaba wúsú *Krist Yésus dí.

7

Sá ngə sēy na Zembí mbií ágúgwáan

5:20 4.15 5:21 6.23 6:1 3.5-8, 31; 5.20 6:2 6.6; 7.4 6:3 Gal 3.27; Kol 2.12; Tit 3.5; 1Pr 3.21; Mat 28.19
6:4 2Kr 5.14-15, 17; Gal 6.15; Kol 3.1-5, 10 6:5 Flp 3.10-11 6:6 Gal 5.24 6:9 Mís 2.27; Heb 9.25-28; 1Pr 3.18
6:11 Gal 2.19; 1Pr 2.24 6:12 12.1 6:14 5.2; Gal 5.18; 1Yn 3.6 6:15 6.1 6:16 Yuá 8.34; 2Pr 2.19 6:17
Yuá 8.32 6:18 8.15; 1Pr 2.24 6:21 7.5; 8.6, 13; Zhk 1.14-15 6:23 5.21

1 Bwaang, ja má ngó lás ná bí yí, má mpú ná má ngó lás ná buud bwé mpú máccɛ wá. Ngáá bí má mpú ná máccɛ má dá jwú ná muud nji ja múnd ngó ná caga yí? 2 Nda mudá, nkúmba cɛɛ í ngó laad nyə ná ngwúm yé té wêsh ngwúm ngó ná caga yí. Nji, ngwúm má ká yə, cɛɛ dɔngú kú ná bii mudá. 3 Ntɔ ji ná, mudá má ká ntú wúl njów báád ngwúm ná ná mish í, bwé jów nyə ná mudá minɔmb. Nji, nkí ngwúm má yə, cɛɛ kú ná nyingə bii mudá; á ká ntú wúl njów báád í, á kú bə mudá minɔmb.

⁴ Bwaang, jí námá mbii ngwúđ wáǎngú shú dún, bí mǔsa buud ó *Krist, sá ǎǎng í á mǎ sá ná bí bǎg mimbimbá shú sá í dúgyá nà macéǎ yí. Bí á mǎ ntǎ mbawá mǎ múud shúsúđ, múud nyà á gwúm yé. Í á sǎy ntǎ shú ná shé wúmáǎ Zembí mpumá*.⁵ Nacé, ja shé á ngǎ ná bǎ iyéésh í cug múud yí, macéǎ mǎ á ðu shwambá bǎw-bǎw iyéésh bíú. Bǎw-bǎw iyéésh bíú byǎǎngú wá í á ðu ngǎ sǎy sáǎí íkú í nyúúúúđ, mpúmá á cǎǎng nyà á bǎ nǎi shwiy.⁶ Jaá gá, shé mǎ mimbimbá shú sá í dúgyá nà macéǎ mǎ á ðu bíi shé mǔkwám mǎ; ntǎ, shé mǎ wú mǔkwám myǎǎngúđ. Shé mǎ mǎlwáá mǎ Zembí mbii áǎǎgwáam Nkǎǎkǎ Shishim ngǎ lwágúle shé yí, kú ná bǎ mbii á yǎg shé á ngǎ bǎ macéǎ nda mǎsǎ cǎlyá ná.

Ká mæcɛɛ má ɲgə kwíínd ji

7 Shé kág ci ná ji? Mæcɛɛ má má yidá bə
 *sám? Mbó! Í cùgɛ nə ŋkul bə ntó! Nji, mæcɛɛ
 má á mbəm bə kú bə, mə á shigé nywá mpu
 sá bwá jów ná sám yi. Nacé, cɛɛ í á mbəm bə
 kú ci nə mə ná: «Ci wo kú wúmb sá ŋkán», mə
 á shigé nywá mpu sá bwá jów ná iwámɛmb
 yi. 8 Sám í á ŋwa zhií nə mpándí niíd, í mú sá
 ná mə téédúg ngólə wúmb isá mimbíi mimbíi.
 Macɛɛ má ká bə kú bə, sám má yə. 9 Té wəsh
 má á ŋgə ná bə kú mpu mæcɛɛ yi, mə á ŋgə
 cugə. Ká, nji mə á ka zə mpu mpándí yi, sám
 mú bən lúu, 10 mæc mú yə. Mpándí í á bə ná í
 kwáámbug mə cug yi, í mú yidá kwaamb mə
 shwií. 11 Nacé, sám í á ŋwa zhií mpándí, í mú
 jwángulə mə ná ndéé í mú gwílyə mə.

12 Sâ ngwûdû, mæcçê máá mäsê nkênkê sâ,
sâ mæcçê má ngô jî yî í njûl námá nkênkê sâ, í
njûl tétúli, nki nywa. 13 Ká, ye sâ ányunywaá
má yida bə sâ shwiy shú dáamə? Mbò! Í cùgè
ntó! Jí né sém í á yida nwa zhí sâ ányunywaá dí
né í zə gwílyá mæ; ntó, mpándí í mú sá né sém
í mpúyú, í mpúg námá nyín né wúsə mbíyá
bəw-bəw sá.

Cug mísám í dæ wá múud mányámád

¹⁴ Haaw. Sá má mpú ná mæçç mäsə sâ á
*shíshim, mæ mə ɲə ná bɛ iyéesh í cəg múud,

mə ji kwám á *misám. ¹⁵ Sá gwáméfwó mə
ngó sá yí, mə angé nə wámbulə gwo. Mə angé
nə sá sá mə céél sá yí, nji sá mə ngó mpíi yí.
gwá wá sá sá yí. ¹⁶ Nda ji ka bə ná sá mə ngó
sá yí mə angé nə céel gwo ná, mə má ka dúg
ná macəc məsə jǝǝ sá. ¹⁷ Ntǝ, mɛc ná dí ngó sá
sá isá mə ngó sá yí, jísə sóm í njúl mə nyúúlúd
yí. ¹⁸ Mə mpú búbúlé ná njul má sá mánywa
yí í cúgé cug múúd jámud. Yéesh nə yéesh
jǝn wá mə jí nə njul gwág yí; nji, kú nə njul
mə sá mánywa mə ngó céel sá má. ¹⁹ Ntǝ jí
ná, mánywa mə céél sá má, mə asáyé mwó;
nji məbǝw mə acéél sá má, mə yidá mpú sá
mwó. ²⁰ Nda ji ka bə ná mə ngó sá sá mə
acéél yí ná, mə dí ngó sá isá, jísə sóm í njúl
mə nyúúlúd yí.

²¹ Mə məs ka kwey nə nyúl ŋkúl nyíse mádí cugud; ŋkul nyooŋ wá í dɛ sá ná, ja jěsh mə céél sá mánywa yí, mə yida sá məbów, ²² ŋjúl ná mə ŋgə gwág nywa macɛɛ mə Zembí mádí lám dí cwú. ²³ Nji mə mə kwey nə nyúl ŋkúl nyíse mə nyúúlúd í ŋgə lúmbali ná isá téduga wám í ŋgə magalə yí. Ŋkul nyooŋ í ŋgə sá ná mə bág kwám á ŋkul míśám mí ná ndí mádí íkúl í nyúúlúd yí. ²⁴ A ŋkúnkwónólə mə e! Nyúúl ka í ŋgə kə nə mə shwiyúd. Zə e bá yíl mə mága mányámád e? ²⁵ Yé Zembí, akiba ná wo kwonj mə Cwámba wúsú Yésus-Krist dí!

Í mú ja gaád ná, fɔg nyâm í ɲgó sá ná mə bég
lwaá lú máccɛ mə Zɛmbí, iyéesh byâm byân í
ɲgó sá ná mə bég lwaá lú ɲkul mǝsám mí nə
ndí yí.

8

Shíshim má Zembî wá ḡá kyey na mbúgula

1 Ntó, jaá ga di, buud bwá mú buud ɔ *Krist
Yésus wá bwá anyíngɔ́yé ná kwo bwama ná
intágúlí í *mísám. 2 Nkul Nkénkɛ Shíshim jí ná
ndí yí í mál yíl wo manyámá má mísám, wo
abálé ná kwo yá shwiy lú mísám, nácé nkul
nyoong wá í dā yá múud má Krist Yésus cag.
3 Mácɛɛ má Moyíz má á shígé bá ná nkul sá
ntó nácé cag múúd í cúgɛ ná nkul bɛ mwo.
Nji, Zembí nyá á shí sá; nyá á nti Mwân yé zə
jímál búúd mísám. Mwân mú zə nwa nyúúl
búúd ɔ mísám bí ná ndí yí, ná ndéé Zembí mú
yá nyúúl nyoongú intágúlí í mísám. 4 Nyá á
sá ntó shú ná shé bág ná nkul mǎ bɛ ɔtútálí
bêsh mǎcɛɛ má ngó jí wá, ná ndéé iyéesh í cag
múúd ná dí í é ngǎ kyey ná shé, í é bə Nkénkɛ
Shíshim.

⁵ Buud iyéesh í cug múúd í ngó kyey ná ndí wá, isá í cug múúd wá bân bwá ða tál shwóg yí. Bɔɔŋg Nkɛŋkɛ Shíshim ngó kyey ná ndí wá, bwá ða tál isá í Shíshim shwóg. ⁶ Mpuga ná muud ma bé ívéesh í cug múúd yé. mæshíné

7:2 1Kr 7.39 7:4 6.4; Gal 2.19 * 7:4 Mpumá nyoong wá misáslégá. 7:5 6.21 7:6 6.7; 8.2-4; 2Kr 3.6 7:7
4.15 7:7 Mbá 5.21; Mat 2.16-17; 3.6 7:8 1Kr 15.56 7:9 5.13 7:10 Lav 18.5 7:11 Mat 3.13 7:12
1Tm 1.8 7:14 Sóm 51.7 7:15 Gal 5.17 7:18 Mat 8.21; Flp 2.13 7:23 Gal 5.17; Zhk 4.1; 1Pr 2.11 7:24
1Kr 15.57 8:1 1.18; 5.1 8:2 3.27; 7.7-11 8:3 Gal 4.4; Flp 2.7-8; 2Kr 5.21 8:4 6.22; 7.4; 13.10; Gal 5.16, 25
8:6 6.21; Gal 6.8

mé mäsə nji shwiy*, í njúl ná muud mə bə iyéesh í Nkēñkē Shishim yé, mashiné mé mäsə cug, nyə é cugə ná shəe. ⁷Nacé wálə lúú iyéesh í cug múúd dí wúsa ifumuga ngələ fum Zembí; í angē ná sá məcəx mə Zembí mágwág, í cugé námá ná njul bwele sá mwo mágwág. ⁸Buud bwə ngə bə iyéesh í cug múúd wá bwə cugé ná njul nywa Zembí lámúd.

⁹Ká bi bá bi angē ná bə iyéesh í cug múúd, bi mú ngə bə Nkēñkē Shishim, nacé a njul bí mányúúlúd. Muud cugé ná Shishim má Kríst yé, cugé múúd má Kríst. ¹⁰Nji, nda jí ná Kríst njul bí mányúúlúd ná, mányúúl mán má é təcem ngə yə nacé misám, *mishishim mín má é ngə nwa cug† nacé Zembí nyə a má ci ná bí mūsə otátəlí ó búúd. ¹¹Nkí bi bí ná Shishim má Zembí muud nyə a gwúmushi Yésus yé, mpugá ná nyə e bá námá sá ná Shishim yé wəongú í gwúmushig mányúúl mán mā shwiy mání.

¹²Nda jí ntó ná, bwaang, mpugá ná shé búə ná mpwálá, nji kú bə mpwálá ná shé ngə ná nyingə bə iyéesh í cug múúd. ¹³Nacé, bí má ká ngə bə iyéesh í cug múúd íí, bi má bá ya; bí má ká yida ngə sá ná Nkēñkē Shishim ngəg ná gwálya misólúgú mányúúl má dú sá myá, bí bá cugə. ¹⁴Mpugá ná buud bəsh Shishim má Zembí ngə kyey ná ndí wá, bwó wə búə bwán ó Zembí. ¹⁵Nacé, Shishim bí á lág yí í cugé *shishim í sá ná bi bág málwaa, bí nyingə ngə cugə cug ifwaas yí. Bí á yida lág Shishim í sá ná bi bág bwán ó Zembí yí; Shishim wəong í yə shé njul ná shé kímúg ná: «Abba†, Dát» ¹⁶Nkēñkē Shishim nyaméfwó ngə námá lwágulə *mishishim míšé ná shé búə bwán ó Zembí búbalé. ¹⁷Nda jí ná shé búə bwán ó Zembí ná, shé búə námá ná kəwš wə Zembí. Shénōñ Kríst shé má bá kəwəla mákəw, nkí shé ngə námá kəwəla micún myé. Shé ngə kəwəla micún myé shú ná shénōñ bəsh bág nkənuwa mánkənuwa mé.

Milwaná myá mwəw ná ngə zə má

¹⁸Jugálə shé ngə jug mwəw mága dí yí í cugé təw sá ja má tédúga bímbí Zembí mə bá sá ná shé nkənuwag yí. ¹⁹Nacé, Zembí mə bá zə sá ná buud búə bwán bə wá bwə mpúyúg. Ná ndéc, isá byəsh Zembí nyə á té yí í ngə bwánd sá jəongú ná milám ná jig-jig. ²⁰Nji, ja gaád íí, mólí mánkul má ngə lwáfulə isá byəong ná í ngəg ná bə cug á kú ná shwóg kú ná shug. Isá byəong dí á á vān ná í ká bíl mánkul məongúd,

Zembí wə nyə a nyasulə byo cínəng. Nji, isá byəong byəsh í ngə bwánd ná búgá ná ²¹dúl jwówúd Zembí mə bá yíl byo lwéfulí jəongúd, nacé lwéfulí jəong í ngə caam. Ja Zembí mə bá yíl byo cínəng yí, í bá ka lág cug fulí bwán ó Zembí bwə ngə cugə yí ná mánkənuwa bwə ngə nkənuwa má.

²²Sá má mpú ná, zə wós kíkídíga, isá byəsh Zembí nyə a té yí í ngə ná jug, ngə leegya nda mudá ngə kwiý minú ná a zə byá yé. ²³Í cugé námá nji isá byəongú; təw sá jəong Zembí nyə a má yə Shishim yé tən məkagulá wá, sə ngə námá leegya ngələ bwánd fwála Zembí mə bá zə tál sá cé bwán bə dí yí, fwála á bá námá zə yíl mányúúl mäsú mányámád yí. ²⁴Nacé, Zembí nyə a má cug sá, nji sá jəong í afwóyé ná nyín, sə ngə ná bwánd bwándúg ná búgá. Sá múúd ngə bwánd ná búgá yí, á ká dúg gwo, ye nyə é kwo ná bwánd? ²⁵Nda jí ná, sá sá angē ná dúg yí, sə ngə bwánd gwo ná búgá ná, sə ngə bwánd gwo ná jísów.

²⁶Námá mbii ngwúd wəongú, Nkēñkē Shishim ngə námá kwiínd sá tag dúśúd; sá áde mpu sá í jí ná sá gwáambúg Zembí mājəgula mäsúd yí. Nji, Nkēñkē Shishim nyaméfwó má dú jəgula shú dúśú, dú leegya mbii mleeegya íciyá í lósú bíśú í cugé ná njul féég yí. ²⁷Zembí nywáá muud má dú bigas isá í lám yé, á dú mpu isá Nkēñkē Shishim má dú gwáamb cínəng yí; nacé Nkēñkē Shishim ngə jəgula shú óbúgula námá nda Zembí mə jí ná.

Zembí jí cugye

²⁸Sá má mpú ntāg ná Zembí má dú sá sá jəsh í shúgúlág nkí nywa shú búúd bwə céel nyə wá, buud nyə á jəw téduga yéd wá. ²⁹Nacé, buud Zembí nyə á bəwey fwo tééd mpu wá, nyə á bwey féesh bwo ná bwə bəčlag Mwán yé, Mwán yé bág cúbá á zhwo omínyəñ. ³⁰Buud nyə á bwey féesh ntó wá, bwó wə nyə á jəw wá; buud nyə á jəw wá, bwó wə nyə á ci ná búə otátəlí ó búúd wá; buud nyə á ci ná otátəlí ó búúd wá, bwó wə nyə á yə gúmə wá.

Sá cugé ná njul yíl shé céelí má Zembí dí

³¹Shé kág ná nyingə ci ná jí? Nkí Zembí ngə kyem sá, zə jí ná njul nyingə lúmbulí ná sá? ³²Nyə a shígə jagulə fwámé Mwán yé, nyə a kəenzh nyə shú dúśú. A tééd fwo kəenzh Mwán yé, ngaa ná nyə é kwádulə yə sá isá byəsh ashwá? ³³Zə jí ná njul shwáman búúd Zembí má féesh wá? Ngaa Zembí nywáá nyə a má bwey ci ná búə otátəlí ó búúd? ³⁴Zə jí ná njul sám bwo lósú? Ngaa Yésus nyə a

* **8:6** 8.6 Wa, shwiy dúsa béegyalə ná Zembí, kú bə zhizhe shwiy sá má mpú yí. **8:9** 1Kr 3.16 **8:10** Gal 2.20; 1Yn 3.24 † **8:10** 8.10 Bóól bwə ngə ci ná: «Shishim má Zembí ngə yə bí cug». **8:11** 2Kr 4.14 **8:12** 6.18 **8:13** Gal 6.8; Ifz 4.22-24 **8:14** 1Yn 2.29-3.1 **8:15** Mak 14.36; Gal 4.5-7 ‡ **8:15** Abba: Ciyá ní í ká ná Dá. **8:17** 5.12; Gal 4.7; Flp 3.10-11 § **8:17** Kəw á jəjə isá Zembí nyə á kwəmasa shú bwán bə yí. **8:18** 2Kr 4.17 **8:19** Kol 3.4; 1Yn 3.2 **8:20** Mat 3.17-19 **8:23** 2Kr 5.2-5; Ifz 4.30 **8:24** 2Kr 5.7; Heb 11.1 **8:25** 2Kr 4.18 **8:27** Sòm 139.1 **8:28** Zhb 2.10; Ifz 1.11 **8:29** Kol 1.18; Heb 1.6 **8:30** 1.7; 5.2; 2Te 2.13-14 **8:31** Iza 50.8-9 **8:31** Sòm 118.6 **8:32** 5.8; Yuá 3.16 **8:34** 4.25; Mis 2.33; Heb 7.25; 1Yn 2.1 **8:35** 2Kr 5.14

shí yə; bul nyingə bə ná, nyə a shí gwûm, a njul Zembí dí mbwê mæncwûm, a nga jəgula shú dúsú. ³⁵ Jí jí nà nkul sá ná sá béégýag nà cēlí Zembí ngə cēl sá yí? Yə *incwaw í ntəg, yə yágáwó, yə cúwáí, yə zha, yə məbúwa, yə isá í áwuwagúwə, yə shwiy ná bwé gwú sá?

³⁶ Ngáá jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: Shwiy í nga wáám bə sá jwów dēsh nəcə wo. Bwá dág sá nji nda itow

bwá nkág nà ndí ná bwá ká cígə yí.

³⁷ Nji, sá nga jág bul ntə isá íni byēsh. Nəcə muud ngə cēl sá yé ngə sá ná sá ngəg nà ntə.

³⁸ Mēc mēc nga ntəg mpu búbálé ná gúl sá cūgé nà nkul béég sá nà cēlí Zembí ngə cēl sá yí: tōo shwiy, tōo cug, tōo *wəngəgəles, tōo isá í ngə wá buud mánýámád yí, tōo cug ga, tōo jōong zág yí, tōo isá í ngə ntə buud nkul yí, ³⁹ tōo mənjkul má gwów, tōo mōong má shí, tōo gúl sá Zembí nyə a té yí, kú nà tōo sá jí nà nkul béég sá nà cēlí Zembí ngə cēl sá kwoŋ mē Cwám bə wúsú *Křst Yésus dí yí.

9

Izarəyēl jí fééshá má Zembí

¹ Námá nda má jí múúd má *Křst ná, búbálé wá má zó lās éga, mē abwíngé ijó; lám wám Nkénjké Shishim ngə kyey nà ndí yí í nga magulə ntó. ² Mə ngə cí fwámé cí ná lám cūgé bwele bə mē ná shee, mē jí nà mēma məcəy mē lám má ngə kə nji shwóg nà shwóg. ³ Mə jí námá nà nkul jee magulə ná mēmefwó bág nà məzhúngúlú, ná mē wá yidag béégýa nà Křst shú bwáang wá kúl búúd má á zə byél byélé á shí ga yí. ⁴ Bwá, bag ó *Izarəyēl, Zembí nyə á nwa bwo tən bwán bē, a yə bwo mənjkənwə mē, a sá isə nə bwo, a yə bwo məcə mē, a yə bwo zhií ná bwá dág yə nyə gúma, a kaag bwo mənjkəag mē. ⁵ Bwá wá bí ná ímpáám bə í á fwə íbēend, mpwoŋ buud nyánád wá Křst nyə á zə byél byélé á shí ga yé, nyə, Zembí mē ntə sá jēsh yé, á jəla nə gúma kandugə á kandugə! Amen.

⁶ Ntó cūgé ná nkaagə má Zembí í á má yə íyíy-yíy, mbò. Í yidá bə ná, mpwoŋ buud Izarəyēl nyēsh dí nyísí fwámé Izarəyēl; ⁷ nyēsh tēem námá bə mpwoŋ buud má *Aburəham, nyēsh dí nyí fwámé bwán bē. Nəcə Zembí nyə á cí nə Aburəham ná: «Wá *Izaag wá mpwoŋ buud má á kaag wo í bá zhu yé.» ⁸ Ntó má ká ná, bwán múúd mē byá nə yéesh jí á muud wá, bwó dí búś bwán ó Zembí; bōong á byá nə nkaagə má Zembí wá, bwó wá búś nyə fwámé bwán. ⁹ Nəcə Zembí

nyə á kaag ná: «Mə bá nyingə zə námá mbíí fwálá gaád, *Sara mú bá bə nə mwámúdm.»

¹⁰ Í cūgé námá nji bímbí má ngə cí ní. Gúl sá í á bə ná, Rəbeka bá mpáám bə jísú Izaag bwá mú bə nə bum lə mawáas. ¹¹ Í á ka bə, bwán kú fwo byél, bwá kú fwo sá tōo mánýwa tōo məbōw, Zembí mú sá ná tádúgə yé í bwámag. Nəcə tádúgə yé í dū bə nji nda nyámefwó mē fēesh ná. ¹² A dū fēesh múúd, kú bə ná muud nyə á mē fwo sá mīsólágú, nji muud á cēl jōw yé, á jōw. Ntó, nyə á cí nə Rəbeka ná: «Mwán acúbə mē bá bə mwán á ntombú lwaa.» ¹³ Gwá wá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí, ná: «Mə á cēl *Yákwb, mē mpii Iso».

Zembí cūgé nə olílingí

¹⁴ Ntó má ká ná jí? Nə Zembí jí nə olílingí? Mból! Í cūgé ntó! ¹⁵ Mpugá ná nyə á cí nə Moyíz ná: «Nyōong mē é cēl gwág nkúnkwónúla yé, mē gwág; nyōong mē é cēl gwág cey lámúd yé, mē gwág.» ¹⁶ Ntó jí ná Zembí má dū fēesh múúd nà lám ínkúnkwon, kú bə nəcə muud bálə nə yéesh, nkí ntəg ná muud bulúla yíma. ¹⁷ Sá jōong wá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí, ná Zembí nyə á cí nə Farawōn ná, «Mə á tál wo njwú-buud shú ná mē lwóyá nkúl nyám wódí, jíná dām jwóg shí nyēsh.» ¹⁸ Ntó jí ná Zembí má dū sá ná, muud á cēl gwág nkúnkwónúla yé, a gwág; nyōong á cēl sá ná á bəg nə nún yé, á sá.

Zembí jí fulí nyádí míféeshád

¹⁹ Wo é cí nə ná: «Ká nəcə jí Zembí mē nyingə dū jum búúd yí? Nəcə, zó jí nə nkul ləl lúu nə cígúlá Zembí má nwa yí?» ²⁰ Eéékýé, yé mwá muud! Wo wó zə ná wó kaad nə Zembí? Yə mpii nyí nə nkul cí nə muud nyə á mē nyə yé ná: «Nəcə jí wo á mē mē mē ntúga yí?» ²¹ Nkí ntəg ná yə məol mampií cūgé nə zhií ná á mēg isá í gúma, mē námá zhizhe isá nə yagá jé ngwúd nə ngwúd?

²² Zembí nyə á cēl lwóya mpimbə jé nə nkul nyé; nji, buud í á bə ná á jənguləg nə zhwuŋá wá, nyə á yida jísow bwo kú lámusa. ²³ Nyə á jísow bwo ntó shú ná buud á gwág cey lámúd wá bwá mpúg bímbí á jí nə milwaná yí, bwó buud nyə á bwey kwəməsa ná á bá yə milwanə nyōong wá. ²⁴ Buud bōongé, jísə sá buud nyə á jōw wá. Nyə á jōw ntəg sá, kú bə nji wúlə *Oyúden dí, nyə á jōw námá buud íkúl ishúsád. ²⁵ Jí námá nda nyə á cí kálaad má Ozé dí ná; ná: Kúl búúd í á shígé bə kúl jām yí, mē bá jōw gwo ná kúl jām;

8:36 Sôm 44.23; 2Kr 4.11 **8:37** 1Yn 5.4-5 **8:38** Ifz 1.21; 1Kr 3.22; 15.24; 1Pr 3.22 **8:39** 5.5; Yuá 3.16; 2Kr 13.13; Ifz 1.4; 2.4; 1Te 1.4; 2Te 2.16 **9:2** MmN 32.32 **9:4** bag ó Izarəyēl: MmN 4.22; Ozé 11.1 gúma: MmN 16.10; 24.16-17; 40.34-35 isə; Mat 17.7; MmN 24.7-8 məcəy: MmN 20-24 mənjkəagə: 3.2, 4; 4.13, 17; Gal 3.6, 14 **9:5** 15.8; MmN 3.6, 15 **Křst:** Mat 1.1; Rom 1.3-4 **9:6** 3.3-4; 2.28-29 **9:7** Mat 21.12; Mat 3.9 **9:8** Gal 3.7; 4.23 **9:9** Mat 18.10, 14 **9:10** Mat 25.21-23; Rom 11.6 **9:13** Mal 1.2-3 **9:14** 3.5; Mbá 32.4 **9:15** MmN 33.19; Mat 20.1-15 **9:16** Ifz 2.8 **9:17** MmN 9.16 **9:18** MmN 4.21; 7.3; 9.12; 14.4; 1Pr 2.8 **9:20** Iza 29.16; 45.9 **9:21** Zhe 18.6; 2Tm 2.20 **9:22** 2.4, 8 **9:23** 5.2 **9:24** 1.16; 10.12 **9:25** Ozé 2.23; 1Pr 2.10 **9:26** Ozé 1.10

buud mǝ á shígé bul cɛɛl wá,
mǝ jǝw bwo ná wǝabába.

²⁶ Námǝ kákúl nyǝ á ci nǝ bwo ná:

bí cugé kúl jǝm yí,

bwǝ bá jǝw bwo cínɔŋ ná

bwǎn ó Zembí á kwǝ.

²⁷ Izayí nyǝ á shí námǝ bwú ŋkágú shú

*Izarǝyél ná:

Buud ó Izarǝyél tɛɛm bulya nda shɛ á mǎŋ,

Zembí mǝ bá cug nji búbaalɛ.

²⁸ Nǎcé, Zembí mǝ bá sǝsólúgú nyǝ á ci yí
wa shí gaád; a bá casulǝ wǝ ná mǎŋ kú bwánd.

²⁹ Jí námǝ nda Izayí nyǝ á bwey ci ná, ná:

nda nǎcé Cwǎmba á ŋkul nyɛsh

lúgǝlá sǝ búbaalɛ bwǎn,

ŋki sǝ á mǝ zǝ bǝ nda Sódóm,

námǝ nda Gomor.

³⁰ Shé kág ci ná ná jǝ? Shé mǝ ci ná ikúl í
cúgɛ Oyúden yí, í á shígé ŋgǝ sǝ zhíí ná Zembí
cíg ná búǝ otútálí ó búú; nji, Zembí mǝ ci ná
búǝ otútálí ó búú nǎcé bwǝ jéégúla míkwoŋ
wǝ Yésus. ³¹ Ká Oyúden bǎŋ bwǝ á ŋgǝ sǝ ná
bwǝ bá otútálí ná baagulǝlá mǎcɛɛ; nji, bwǝ
áshígé bǝ. ³² Bwǝ á shígé ka bǝ otútálí nǎcé
jǝ? Nǎcé bwǝ á shígé ŋgǝ bwánd ná bwǝ é
bǝ otútálí nǎcé jéégúla kwoŋ wǝ Yésus. Bwǝ
á ŋgǝ tǝduga ná bwǝ é bǝ otútálí nǎcé ŋgǝlá
sǝ misǝsólúgú; bwǝ á ka bwíim kwóógú lú
mǝbɔɔgád, ³³ námǝ nda jí cilyá Kálaad Zembí
dí ná; ná:

Dugá! Mǝ mǝ bwíig kwóógú lú mǝbɔɔgú

Siyôn*^{*}

kwóógú í é ɗa búlal búú yí.

Nji, muud mǝ jéég kwoŋ cínɔŋ yé

nyǝ abúle sǎmba.

10

Zembí mǝ cug múú yɛsh mǝ búgula yé

¹ Bwaanŋ, mǝ ŋgǝ bul jǝ ná Zembí yág
*Oyúden cug, gwǝ wǝ mǝ jǝ nyǝ mǝjǝgula mǎm
dí yí. ² Jí búbǝlé ná bwǝ á mǝ mpu wǝ mǝlúú
ázembí dí, mǝ jee námǝ mpu bwiing ntǝ. Nji,
bwǝ ŋgǝ wǝ mǝlúú nda wǝancím-ncím, kú
mpu isǝ bwǝ jǝlá ná mpu yí. ³ Jí ná, bwǝ
ampúyɛ gwág váál Zembí mǝ ɗa sǝ ná muud
bág tútálí yí, bwǝ á mǝ ka ba nyǎŋ zhíí shú ná
bwǝ bág otútálí mǝsh mǝ Zembí dí. Bwǝ á mǝ
yida sǝ mǝngǝádǝ ná otútálí ó Zembí. ⁴ Jí ná,
isɛy mǎcɛɛ mǝ á ŋgǝ cɛɛl sɛy yí, *Kríst wǝ nyǝ
á zǝ casulǝ byo shú ná muud yɛsh mǝ *búgula
yé, Zembí cíg ná a jǝ tútálí muud.

⁵ Í njúl ná, shú bǝlá tútálí nǎcé mǎcɛɛ, Moyíz
nyǝ á cila ná: «Muud yɛsh mǝ báágúlǝ mǎcɛɛ
yé, nyǝ é *dúg cug nǎcé mǎcɛɛ.» ⁶ Nji, shú bǝlá
tútálí muud nǎcé búg, cilyá wúǝ ná: «Nda ci

wódí lámúd ná: zǝ mǝ bá bád ka jonɗ?» Ntǝ jǝ
ná wó cɛɛl ná Kríst nyíngǝg shulǝ. ⁷ «Nda námǝ
bɛɛg ci ná: zǝ mǝ bá shulǝ kǝ mínjím?» Ngaá
Kríst nyǝ á shí bwey wú mínjím? ⁸ Micilyá
myáá mí ŋgǝ á ci ná: «Lǎŋ wí wo kúnǝ-kúnǝ,
wí wódí mpud, wí wódí lámúd.» Lǎŋ wǝɔŋg
wǝ sǝ ŋgǝ cúnda yí, lǎŋ í ŋgǝ jǝguli buud búg
yí. ⁹ Jí ná, wó ká lǎs ná mpu wǝ ná Yésus
jí Cwǎmba, wo búgula ná lám wǝ ná Zembí
nyǝ á gwúmushi nyǝ, wo dúg cug. ¹⁰ Jí ntǝ.
Muud mǝ ɗa búgula ná lám, Zembí mǝ ci ná
a jǝ tútálí muud; muud lǎs ná mpu, Zembí
mǝ yǝ nyǝ cug. ¹¹ Nǎcé Micilyá mí ŋgǝ á
ci ná: «Muud mǝ jéég kwoŋ nyádí yé nyǝ abúle
sǎmba.» ¹² Ntǝ jǝ ná mwǝ Yúden nyǝ aŋgɛ
ná salan ná mwǝ Garék; bɛsh bí ná Cwǎmba
ŋgwú. A ɗa bwádan ná buud bɛsh bwǝ jǝw
nyǝ wǝ zhwog zhwog ibwádán. ¹³ Micilyá mí
ŋgǝ á ci ná: «Muud yɛsh mǝ bá kǎmb Cwǎmba yé,
a bá dúg cug.»

¹⁴ Ká ntudɛlé búú bwǝ é kǎmb Zembí, bwǝ
kú fwo búgula nyǝ yé? Ntudɛlé bwǝ é búgula,
bwǝ kú fwo gwáduga lǎŋ yé yé? Ntudɛlé bwǝ
é gwáduga lǎŋ yé, kú ná muud mǝ cúnda yé?
¹⁵ Ntudɛlé múúd nyǝ é cúnda, Zembí kú fwo
lwám nyǝ yé? Micilyá mí ŋgǝ mpu ci ná: «A
mǎŋ jǝjǝ mǝkuú ná ndɛɛ mǝkuú mǝ búú bwǝ
ŋgǝ kyey ná jǝjǝ lǎŋ wǝ e!» ¹⁶ Ká, buud bɛsh
dí bwǝ á magulǝ Jǝjǝ Kéel. Jí námǝ nda Izayí
nyǝ á ci ná, ná: «Cwǎmba e, zǝ nyǝ á *magulǝ
lǎŋ sǝ á ŋgǝ kyey ná ndí yé?» ¹⁷ Í njúl ná búg í
ɗa zhu lǎŋ múúd mǝ gwág yí; lǎŋ wǝɔŋg wǝ
Kéel mǝ Kríst.

¹⁸ Mǝ ŋgǝ ka shílǝ ná: Ye Oyúden bwǝ á
shígé gwág lǎŋ wǝɔŋgú e? O! Bwǝ á shí dí
gwág í? Ngaá Micilyá mí ŋgǝ á ci ná:
Buud bwǝ á shí gwág mǝkál shí ga nyɛsh dí;
obwiingye ó lǎŋ iciyá byǎŋ í á shí kǝ ná ndɛɛ
kǝ kumǝ íjuma í shí byɛsh dí.

¹⁹ Ká mǝ nyíngǝ námǝ jǝ ná: «Ye bag ó
*Izarǝyél bwǝ á shígé wǎmbulǝ gwág? Bwǝ á
shí yida gwág. Ngaá ná Moyíz nyǝ á shí bwey
jaaw bwo nda Zembí nyǝ á lǎs ná, ná:

Mǝ bá sǝ ná bí sǝág bǝl búú wú,

í njúl ná bwǝ cúgɛ námǝ fwámé lwon búú,

Mǝ sǝ ná bí fíimug lwon búú jí kú ná fug yí.

²⁰ Izayí nyǝ á bǝle námǝ lǎs ná, Zembí mǝ ci
ná:

Buud bwǝ á shígé ŋgǝ sǝ mǝ wǝ bwǝ á kwey
mǝ.

Bɔɔŋg bwǝ á shígé ŋgǝ jǝ mǝ tɔɔ sǝ wǝ,

mǝ á sǝ ná bwǝ mpúg mǝ.

²¹ Nji, shú bag ó Izarǝyél, á ci ná Zembí mǝ ci
ná:

9:27 Iza 10.22-23 **9:29** Iza 1.9 **9:30** 10.20 **9:31** 10.2-3 **9:32** 4.4-5 **9:33** Iza 8.14; 28.16; 1Pr 2.6-8

* **9:33** Siyón: Nyǝ á bǝ mǝma mbún bwǝ á lwǝ ŋgwǝla á Yurúsalem cínɔŋ gwǝw yí. **10:1** 9.1-3 **10:2** Mis 22.3

10:3 1.17 **10:4** Gal 3.24-25 **10:5** Lav 18.5; Gal 3.12 **10:6** Mbá 30.12-14 **10:9** 1Kr 12.3; Flp 2.11 **10:11**

9.33 **10:12** 3.22 **10:13** Zhu 3.5 **10:15** Iza 52.7 **10:16** Iza 53.1; Yuá 12.38 **10:17** Yuá 17.20 **10:18**

Sóm 19.5 **10:19** Mbá 32.21; Rom 11.11 **10:20** Iza 65.1; Rom 9.30 **10:21** Iza 65.2

Má má téég mabwâ jwôw ncindî ngólâ jôw bwo,
bwâ kúl búúð á mælwâ, kúl búúð á
mingáádâ.»

11

Zembî nyâ a shígé myaas kúl búúð jé

¹ Má shílâ ná ná, ye Zembî nyâ a má myaas kúl búúð jé e? Mbô! Í cùgé ntó! Ngaá má ji mwân *Izurâyêl, mwân á mpwong buud má *Aburaham, beend má Bənzhamê dí? ² Zembî nyâ amyáásé kúl búúð jé nyâ á bwey féesh yí. Ye bi má jág sá Mícilyá mí ngó bwiing shú má Eli ja nyâ á shwáman Izurâyêl wá Zembî yí? ³ Ná Eli nyâ á ci ná: «Cwám̃ba, bwâ má shîn gwú *búúð ɔ́ mícúndá bwô, bwâ shîn caam *wólatâr bwô; má má lúg fwô, bwâ ngó námá sɔ́ ná bwâ gwú má.» ⁴ Nji, Zembî nyâ á bɛsa ná nyâ ná ji? Ngaá nyâ á ci ná: «Má á kənd buud otóshin zangbá koogú shú dām māméfwo, bān bwâ á shígé bwele kúd mabwōn shí ná bwâ yə Baal gūmá.» ⁵ Námá mbii ngwúdu wəongú, gúl búbaalé buud Zembî nyâ a féesh mpáam nyéd yí jí ná ja gaád. ⁶ Nyâ a féesh bwo mpáam nyéd, í á shígé bə ná bwâ á fwo sá wúl jɔ́ sósólégú; í ká bə sá mísósólégú, mpaam kú ná bə mpaam.

⁷ Ntó má ká ná ji? Ná sá bwān wá Izurâyêl bwâ á ngə sɔ́ yí, bwâ ábííyé gwo; nji búbaalé Zembî nyâ a féesh yí, gwá wá má bii gwo. Bósólégú bān bwâ á sá mingáádâ ⁸ námá nda jí cilyá Kálaad Zembî dí ná; ná:

Zembî nyâ a sá ná,

zə wós muús í

bwâ bág minjimbúlá,

mísh mán má bág kú dúg,

mælwâ mán má bág kú gwág.

⁹ Dávid má ci námá ná:

Iseengyá í dag byán í bág bwo láám̃b,

í bág bwo wód, bwâ bíílúg ná ndéé,

bwâ bág lóg myéna mí jélâ ná bwo myá.

¹⁰ Mísh má bág bwo yídúgú ná yídúgú

ná ndéé bwâ ngóg ná jújufə nda wəancím-ncím;

sáág ná bwâ jíg mányámád kú yowula.

¹¹ Má shílâ ná ná, ja *Oyúden bwâ á sandula ntáni yí, ye bwâ á búla mbəogú á kandəgə?

Mbô! Í cùgé ntó! Iwushí byán í á má yida sá ná Zembî cágug ikúl ishús, á cug byo shú ná Oyúden bwâ sáág wú. ¹² Dugá, iwushí Oyúden bwâ á wush yí í á sá ná buud ɔ́ shí bwâ bígúg; búlúle bwâ á búl yí sá ná ikúl ishús í bígúg. Nkámúsá ná í bá ntáni, nkámusa ná ja Oyúden bəsh bwâ bá magulə *Krist ná ndéé bwâ *dúg cug yí.

¹³ Yésus nyâ á lwám má ná má bwiingug ikúl í cùgé Oyúden yí Kéel dé. Ntó, má jaaw bí buud cùgé Oyúden wá ná má ngə gwág nwyá iséy hyám byəongú. ¹⁴ Má ngə gwág byo nywa ntó nəc é má ji ná búgá ná má e shwambúlə bag dām Oyúden ná bwâ sáág wú ná ndéé bósól wá cínəngú bwâ mú dúg cug. ¹⁵ Yílálə Zembî nyâ á yíl bwo máləngú yí í á sá ná buud ɔ́ shí bəsh bwâ bííg zhií bwâ kwám̃búlá ná nyâ. Í tééd ná bə ntó, nkámusa ná ja bwâ bá nyingə zə mabwâ má Zembî dí yí. Ngaá í bá bə bwo nda bwâ má gwúm gwúmúg í!

¹⁶ Ja múúð má sá ná, búléd á tééd sá ná mpumá á má mwáágulə yí, á kənd gwo koogú shú má Zembî yí, ngáá ná sá kənd mpúmá nyəsh koogú shú má Zembî í? Í ká bə ná mikólá mí líf mísə sá má Zembî, ngáá ná mabwâ má líf jəong má é bə námá Zembî isá byé? ¹⁷ Sá ngwáá ná bwān ɔ́ Izurâyêl nda olivyé Zembî nyâ á bə yé. Zembî nyâ á ka fəy mósól mabwâ má líf jəongú, á mú kə nwa wo, wo njúl mbwâ á olivyé nyâ á kɔ́ ntó yé, á zə fəen kúl nyâ á fəy mabwâ nyádí olivyé dí yí. Wo músə námá ngə ywó məkúl má ngó bád wú mikólá mí líf jéd má. ¹⁸ Wo ajəláyé ná sá nkámá ná fwámé mabwâ má líf, wo dí ngó nkény mikólá, mikólá wá mí ngó nkény wo. ¹⁹ Wo é ci ná: «Ngáá ná nyâ a fəy mabwâ má líf shú ná mɛɛ má fáanəwog cínəng?» ²⁰ Jí mpu bə ntó. Zembî nyâ a wéég mabwâ má líf nəc má bəle kú ná búgá; wɛɛ má ká ntəg nwa jiyá nəc wo bəle ná búgá. Nji, wo kú bɛɛg nkény nyúul, yidagú bə ná fúndúgú. ²¹ Zembî tééd fwo bə kú jagulə fwámé mabwâ má olivyé yé, wɛɛ wá nyé é jagulə yé? Wo ɔ́ bey! ²² Dúgú ná Zembî jí ná jɔ́ lám, á njúl námá ná nkúd. Á jí ná nkúd shú bəong bwâ á má búla wá; á njúl ná jɔ́ lám shú dwô, nkí wo ngə kə shwóg ná ngálə jéég nyúul jɔ́ lám jé jəongú; nkí ntó dí, á bá námá fəy yíl wo. ²³ Bəong bwâ á búla wá bān í, bwâ ká yow cug ján á kú ná búgá, Zembî nwa bwo, nyingə fəen kúl bwâ á fwo də bə yí, nəc á jí ná nkul má sá ntó. ²⁴ Wɛɛ muud wó á bə mbwâ á olivyé nyâ á kɔ́ ntó yé, Zembî nyâ á kə fəy wo zə fəen nyádí olivyé dí kúl wó áshígé byél yí. Nkámúsá ná á sá ntó ná wo, nkámusa ná bəong bwâ bwey bá námá bə nji mingáádə mingáádə ná ndéé kə wós ja bíl ikúl byəsh í bá kə wá Zembî yí. ²⁶ Ntó, kúl búúð Izurâyêl

Kúl búúð Izurâyêl jəsh í bá dúg cug

²⁵ Bwaang, má accéélé ná bí jagúg jəjə yuug Zembî nyâ á ngə baagulə shwoó dí ga, bí á bá dúg ná bí má bul bə ná fug. Jí ná, bósól bwān ɔ́ *Izurâyêl bwâ bá námá bə nji mingáádə mingáádə ná ndéé kə wós ja bíl ikúl byəsh í bá kə wá Zembî yí. ²⁶ Ntó, kúl búúð Izurâyêl

11:1 Mis 22.30; 2Kr 11.22; Gal 1.13-14; Flp 3.5

11:2 11.29; Sóm 94.14; Zhe 31.37

11:3 10j 19.10, 14, 18

11:5

9.27 11:6 4.5; Gal 3.18

11:8 Iza 29.10; Mbá 29.3; Mat 13.14-15

11:9 Sóm 69.23-24; 35.8

11:11 Mis 13.46;

Rom 10.19

11:13 1.5

11:16 1lj 15.19-21

11:17 Ifz 2.11-13

11:18 Yuá 4.22

11:20 1Kr 10.12

11:25

Mat 24.14; Yuá 10.16

11:26 Iza 59.20-21; 27.9; Zhe 31.33-34

jêsh í mú námá bá *dúg cug nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, náás:

Muud mə bá zə yíl búúd mányámád yé mə bá zhu Siyôn*.

A bá zə jím̄bal bag ɔ Yákwb cug ján̄ á kú b́sh Zembí.

27 Sə mə bá sá ná bwo wá ní.

Mə bá sá gwo ja mə bá yíl bwo *misám myán̄ yí.

28 Nda *Oyúden bwá ngə ban Jəjə Kéel ná, Zembí ngə n̄wa bwo nda mizhízhiŋ myé, sá jəŋŋ jí shú mfii wán; n̄ji, nda nyə á bwey f́ésh impáám̄bá byán̄ ná, á bul c̄el bwo.

29 Mpugá ná Zembí nyə ádé n̄yngə déég sá nyə áma yána yí, a kú n̄yngə c̄énd n̄jwúlu nyə áma j̄ow múúd yí. 30 Nacé, yág íí, bí a sá Zembí m̄alwá. N̄ji, kídíga, a mə gwág bí nkúŋkwón̄gála. A gwág bí nkúŋkwón̄gála ntó nacé Oyúden sálə nyə m̄alwá. 31 Ná ndéé, bwá ngə sá Zembí m̄alwá ja gaád shú ná a gwágúg bwo c̄ey lámúd námá nda nyə á gwág bí c̄ey lámúd ná. 32 Nacé Zembí nyə a fad buud b́esh íbyeshed shú ná a b̄ag námá gwág b́esh nkúŋkwón̄gála.

Shé gúmlágú Zembí

33 Oó! A nyāŋ m̄ama fwo múúd ná ndéé Zembí e!

A fug nyé ná mpúyá yé í m̄á lal nkúl e! Muud cugé ná nkul shwánzula mícígála myé, muud cugé ná nkul bigas íyuuɡ á m̄á yigula yí.

34 Mícilyá mí ngə mpu cí ná:

Zá nyə a m̄á ná fwo mpu tédúgá m̄á Zembí?

Nkí ná, zá nyə á m̄á bwelc̄ cwíny nyə?

35 Zá nyə a m̄á fwo yə Zembí sá

shú ná a kág ngə bwánd ná

Zembí n̄yngəgá yə nyə yé?

36 Nacé, sá j̄esh í zhu wá Zembí; nyə wá m̄á sá ná sá j̄esh í b̄ag; sá j̄esh j̄ísá yí, j̄ísə shú dé. Gúma b̄ag ná nyə kandugə á kandugə. Am̄en.

12

Yálə Zembí nyúul

(Ifz 4.1-16; 1Kr 12.12-27)

1 Ná ndéé bwaang, nda Zembí m̄á gwág sá c̄ey lámúd ná, mə bándúlə bí ná bí yán̄ag m̄anyúul mún t̄an̄ *matúnuga má mikuwó, matúnuga yálə Zembí, matúnuga nyə é gwág nywa má. Ntó jí yálə Zembí gúma f̄wámé yə.

2 Kúgá b̄e m̄áfulú m̄a cug ga; yidagá bíd ná Zembí c̄éndúg bí, a yég bí fug ágúgwáan, bí dúg mpu sá á ngə j̄ii yí; ntó jí ná sá jí nkí nywa yí, sá í j̄ála yí, sá jí kú ná t̄ao lág yí.

3 Nda Zembí nyə á sá mə mpaam ná, mə lás ná muud ȳesh á gwoŋŋ j̄in; mə cí ná, muud kú bul gúmal nyáméfwó nt̄o m̄in̄ji. Muud ȳesh ngwág nyáméfwó nda á jí ná, b̄e bímbí lə búgə Zembí nyə á yə nyə yí. 4 Mpugá ná muud jí ná nyúul ngwúdí, í njúl ka bə ná íkál nkí bulya; íkál í nyúul byəŋŋ bȳesh í ádé s̄ey s̄ey ngwúdí. 5 Námá mbii ngwúdí wəŋŋá, sá mə t̄em̄ bə nkí bulya, sá b̄esh sá b̄asə s̄eŋgyá nyúul ngwúdí dí wá *K̄rist, sá b̄esh sá ngə bə leedyá nda íkál í nyúul muud. 6 Zembí nyə á ngə yə sá isá í yána byé ná j̄ə lām, isá í yána byəŋŋ bíśə m̄imbii m̄imbii. Nkí Zembí m̄á yə múúd nkul ná a cúndág mícúndá, muud wəŋŋ cúndág ná bímbí lə búgə á jí ná ndí yí. 7 Nyəŋŋ jí ná a dúg s̄ey ná b̄ól yé, a s̄eyúg; nyəŋŋ jí ná a dúg j̄águlí yé, a j̄águlí; 8 nyəŋŋ jí ná a dúg bándula búúd yé, a dúg bándula; nyəŋŋ jí ná a dúg sá yána yé, a d̄a sá dwo ná lām ngwúdí; nyəŋŋ ma d̄a t̄ow shwóg kyey ná b̄ól yé, a dúg bə ná zény ja á d̄a kyey ná bwo yí; nyəŋŋ mə kwínd ínk̄ŋkwón̄gála í búúd yé, kwíndúg bwo ná m̄ashusug.

Mbúgula mə Yésus m̄á jalá ná c̄eel múúd ȳesh

9 Cílagá c̄eelí jí kú ná mak̄ŋ yí. Mpiigá m̄ab̄ow, nywályágá ná m̄anywa. 10 Dugá bə ná m̄ac̄ey mpádúgá nyín nda om̄inyon̄á bwá ngə cíla wá. Muud ȳesh s̄óg ná nyə wá búlúg d̄a gúmal b̄ól búúd. 11 S̄eyúgá ná Cwamba mbii á ná bibibi, kú sá l̄am, n̄ji zény ná zény. 12 Bí m̄á jalá ná bə ná m̄ashusug nacé bí ngə bwánd ná búgə ná Zembí mə bá sá bí m̄anywa; bí m̄á ká bwəma ná *inc̄waw í ntug, bí j̄ísów; bí ɔ sá kááfə m̄ájəgula. 13 Dugá kwínd búúd ɔ Zembí bwá ngə j̄ii kwíndyá wá, bí d̄a s̄ó ná bí dúg lág ój̄ón̄ bídí m̄injów.

14 Dugá bwádan ná buud bwá lwágula bí cúwálí wá; dugá bwádan, bí kú lw̄eem. 15 Búúd b̄inón̄ njúl wá bwá ka bə ná m̄ashusug, bí nyíi m̄ashusug m̄əŋŋúg; bwá ká bə ná yé, bí j̄ii námá yé d̄əŋŋ. 16 Dugá bə cún̄ mpádúgá nyín. Kúgá d̄a b̄e isá í álal-nkul; yidagá b̄e byəŋŋ bíśə nk̄wón̄ a muud ȳesh yí. Muud kú b̄eeg bə ná tédúgá ná nyáméfwó wá m̄á búl bə ná fug.

17 Bí kú d̄a b̄weel m̄ab̄ow. S̄ógá ná bí dúg sá m̄anywa m̄ish m̄á búúd b̄esh dí. 18 Nkí jí ná nkul bándá, ságá m̄imbii m̄in̄ mȳesh ná bí c̄úgag ná buud b̄esh ná sh̄e. 19 Yé búúd m̄á búl c̄el wá, kúgá d̄a kunda bíméfwó; dugá bíd ná Zembí wá dúg lwá3a mpimbə d̄a kunda bí; nacé jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Mə wá m̄á bá d̄a kunda, mə wá m̄á bá d̄a yə

* 11:26 Siyôn: Nyə á bə m̄ama mbún̄ bwá á lw̄s ngwála á Yurúsalem c̄in̄ŋŋ gwów yí. 11:29 3.3-4; 15.8 11:32 3.22; Gal 3.22 11:33 Zhb 11.7; Sóm 139.17 11:34 Zhb 15.8; Iza 40.13 11:35 Zhb 41.3 11:36 16.27; 1Kr 8.6

12:1 6.13; 1Pr 2.5 12:2 Ifz 4.22-24; 1Te 5.21 12:3 1.5; Mat 20.26; 1Kr 12.11, 28; Ifz 4.17 12:4 1Kr 12.27 12:6 1Kr 12.4-11; 12.27-14.40; 1Pr 4.10-11 12:7 Mis 6.1-3; 2Kr 9.5, 7 12:9 2Kr 6.6; 8.24; 1Tm 1.5; 1Pr 1.22; 1Kr 13.4-7 12:10 14.15; Yuá 13.14-15; Gal 5.13; 6.3, 10; Ifz 4.2; Flp 2.2-3 12:11 8.9; Gal 5.25; Mbá 3.15 12:12 5.2-3; 8.24-25; Mat 24.13, 22; Luk 18.1; 1Kr 10.13; 1Te 2.14 12:13 Gal 6.10; Heb 13.2 12:14 Mat 5.44 12:15 Zhb 30.25; 1Kr 12.26; 2Kr 11.29 12:16 Mik 3.7; 1Kr 1.10-11, 19-20, 27-28; 8.1 12:17 Mik 20.22; 1Kr 6.7; 1Te 5.15; 1Pr 3.9

12:19 Mbá 32.35; Mat 5.39

búúd myána». Ntó wá Cwamba ngó ci yé. ²⁰ Í njúl námá nyingá bə cilyá ná: Múúd ngó lumbali nə wo yé ká gwág zha, yág nyə idáw;

á ká gwág shwáásúlə miná, yág nyə sá á ngúlug yí.

Ja wó sá ntó yí, wo má nkúnd nyə máág má kuda lúúd.

²¹ Wo kú bíd ná yéesh sálə mábôw í ntóg wo nkul; yidagá da sá ná manywa mwô má dág ntóg mábôw bwá sá wo má.

13

Kristen má jálə ná sá micí mágwág

¹ Muud yésh má jálə ná sá micí mágwág. Nécé, icí byésh bí shí ga dí yí í ngə zhu wá Zembí. Zembí wá nyə a tál micí myésh misá myá. ² Ntó má ká ná, muud mə lul lúu nə ci yé má lul lúu nə téégyá isá Zembí nyə a táág yí. Buud bwá sá ntó wá bwá sá ná Zembí yág bwo intágúli. ³ Wo ajáláyé nə fúndə ójwú ja wó da sá manywa yí; nji, nkí wó da sá mábôw, wo wá má jálə nə fúndə. Nkí wó cəl cəgə kú fúndə ci, dágú sá manywa, ci nyə é yidá faag wo. ⁴ Mpug ná ci wúə sálə mäsálə má Zembí shú dälə bándulə wo ná wo dág sá manywa. Nkí wó da sá mábôw, wó jálə nə fúndə; nəcə, ci í da bə nə kafwələ shú ná a dág yə búúd intágúli. Cí wúə sálə mäsálə má da lwóya mpimbə má Zembí, da láməsa nə buud bwá da sá olíngí wá. ⁵ Gwá wá jí ná, muud má jálə nə magulə íjwúga í ci nə jə lám, kú bul bə nji nəcə fúndələ ná Zembí nyə á bá gwág nyə mpimbə.

⁶ Sá jəong námá wá bí má da jəna ótóra yí. Buud bí ná bwá dág nyə ótóra bəong wá, Zembí wá nyə á tál bwo ná bwá dág sá iséy byəong. ⁷ Yágá muud yésh sá bí mbid nyə yí: bí jəna múúd tóya tóya yé; bíl isá byésh bí má jálə nə jəna yí, bí yə búúd bwá jálə nə nyə wá; muud má jálə nə fúndəgyá yé, bí fúndə nyə; nyəong mə jálə nə gúmə yé, bí yə nyə gúmə.

Cug cəlí

⁸ Kúgá bə nə mpwálə nə muud; mpwálə í bág nji cəlí ná nyíga cəl nyíga, nyíga cəl nyíga. Nəcə, muud má cəl bósólúgá yé, ngə mpu bə macə. ⁹ Ngáá bí mə mpú ná məmpándí má ngə ci ná: «Ci wo kú sá múnəmb, ci wo kú gwú múúd, ci wo kú júwo, ci wo kú wímb izhaá sá.» Məmpándí mání nə mósí mēsh má ngə ci nji sá ngwúnd ná: «Cəlúg múúd yésh jisá wo kúnə-kúnə yé nda wó cəl

wóméfwó ná.» ¹⁰ Muud jí nə cəlí yé cugé nə nkul ná múúd jí nyə kúnə-kúnə yé mábôw. Ntó jí ná, muud má cəl bósólúgá yé, ngə mpu bə macə.

¹¹ Ngəgá nə cəgə cug cəlí jəong, nəcə bí mə mpú ná fwála sá ngə cəgə ga í mūsə wala bí má jálə ná juum ígwád yí. Nəcə ja gaád í, jwów Cwamba mə bá zə yíl shé manyámád yí í mú bul bə kúnə-kúnə ntóg jwów sá á magulə Yésus yí. ¹² Bulú má bul kə. Sə myáásugá isá í da síy yidágúd yí; sə yidágá nyə íkeny í gwáná bwá da lumbali nə ndí mənkenyad yí. ¹³ Sá cəgəgá cug á otútali, mbii í jálə nə mənkeny nə mwásə yí: kú nə idína í álal-nkul*, kú nə shwágulə málwag; sá kú sá janga, kú sá ásiy-siy, kú nə ozhuyá, ku mpíi tóo muud. ¹⁴ Yidagá nyə *Krist nda káándə má bwáád†, bí kú bíd ná iyéesh í cug múúd í nyingəg ngə kə nə bí cug ábábôwud.

14

Maguləgá bəong bwá afwóyélə lal wá

¹ Muud jí ná nə búgá nkí tag yé, bí ó magulə nyə; bí kú sənəsa məkál nə nyə nə yé mbii mítádúgá. ² Jí nə nkul bə ná, ngwól múúd ngə táduga ná a jí nə nkul də sá jəsh, nyəong jí nə búgá nkí tag yé nyə ngə da nji idáw í ifambá. ³ Muud ngə də sá jəsh yé bág kú mpyəny ngwól; nyəong nyə angə nə də sá jəsh yé bág kú dág nə nyəong ngə də yé ngə jág sá; nəcə Zembí má magulə námá nyə. ⁴ Wə wá zə má zə sámb izhaá lwaábulə iwushí? Nkí á kyabə, í dág mäsə yé; nkí á ku, í dág námá nji mäsə yé. Nji nyə é kyabə, nəcə Cwamba jí nə nkul mə sá ná a kyabəg.

⁵ Jí námá ná, ngwól múúd mə dág ná dúl jwów í búl bə fwámé jwów cə dúl, ngwólúgá nyə mə nyə mwów mēsh cé ngwúnd; muud yésh nádag nə sá nyáméfwó má kwey ná jí tútali yí. ⁶ Muud mə tál nkúmba jwów shwóg yé, a sá ntó shú má Cwamba; muud má də sá jəsh yé ngə də shú má Cwamba, nəcə a ngə yə Zembí akiba; nyəong nyə angə nə də sá jəsh yé ngə námá yə Zembí akiba. ⁷ Mpugá ná muud ngwúnd nə ngwúnd á gwoong jisá nyə angə nə cugə shú nyáméfwó, ngwúnd nə ngwúnd kú námá yə shú nyáméfwó. ⁸ Nkí shé ngə cugə, shé ngə cugə shú má Cwamba; nkí shé mə yə, shé yə shú má Cwamba. Ntó jí ná, tóo shé má cugə, tóo shé mə yə, shé búə buud ó Cwamba. ⁹ Haaw, sá jəong wá *Krist nyə á yə, a nyingə gwúw nə ndí yí, shú ná a jwúg

12:20 Mik 25.21-22; Mat 5.44

13:1 Mis 5.29; Tit 3.1; 1Pr 2.13-14; Mbá 13; 20.4

13:1 Mik 8.15-16

13:3 1Pr

2.14; 3.13

13:5 2.15

13:7 Mat 22.21

13:8 Yuá 13.34; 1Kr 13; 16.14; Gal 6.10

13:9 Mbá 5.17-21; Ləv 19.18;

Mat 22.34-40; Gal 5.14; Zhk 2.8-13

13:11 1Te 5.5-8

13:11 Ifz 5.14-16; 1Kr 7.29-31

13:12 Ifz 5.11; 6.11, 13; 1Yn

2.8

13:13 Luk 21.34; Ifz 5.18

* 13:13 idína í álal-nkul: Mbii idína wəong í á da bə, buud da nə ngul ntóg múnji, buud sá

janja kú nə mäsus.

13:14 Flp 2.5; Kol 3.15

† 13:14 nyə Krist nda káándə má bwáád: Ntó jí nə cugə mbii wí ná muud

mə dág bí yé bág nda a ngə dág Krist.

14:1 1Kr 8.1-13; 9.22; 10.23-33; Kol 2.16, 20-22; 1Tm 4.4-5; Heb 13.9

14:1 15.7

14:2 Dan 1.8; 1Kr 10.25-28

14:5 Gal 4.10

14:6 1Tm 4.3-5

14:7 2Kr 5.14-15; Gal 2.19-20

14:10 2.6

nə mimbimbə, jwú nə mikuwó. ¹⁰ Ká nəc é jí wé mə sámb *mínyonǝ woó iwushí yí? Nkí ntǝg ná, nəc é jí wé mə mpyěny mínyonǝ woó yí? Mpugá ná shé běsh shé mə bá tǝw kǝod dí njǝw milású mə Zembí. ¹¹ Mpugá ná jí cilyá Kálad Zembí dí ná:

Mə Cwámba ngə cugə yé mə ngə ci náǝ:

«Buud běsh bwə bá kúd mə məbwón, běsh bwə bá ságusə mə nə mimpu myǎn».

¹² Gwə wə jí ná, muud yěsh á gwoonǝ jísú mə bá ka bwəma nə shítǝg mǝsh mə Zembí dí.

Kú wá ngwól bǝǝgú zhúid

¹³ Ntǝ, shé yǝwug dǝla yéya məbǝǝ shémé nə shémé; shé yídágá nǝa cígulá nə muud nǝa ajǝláyé nə wá ngwól bǝǝgú zhúid, kú sá gúl sá í é búlal ngwól yí. ¹⁴ Sǝ mə zǝ ci ga, mə mpú ná jí búbǝlé, mə mpu ntǝ nəc é jí muud mə Cwámba Yésus. Jí ná, gúl sá cúg é nkí lwaaguwó ná jǎn yé mbíi wǝ cí. Nji, múud mə ká tǝdúgá nə «sǝ ga jí nkí lwaaguwó», sǝ jǝonǝ mú bá nkí lwaaguwó shú dǝd. ¹⁵ Ntǝ jí ná, nkí dǝlé wó dǝ gúl dǝg yí í ntǝgúl mínyonǝ woó, mpug ná sǝsǝlúgú wǝ wǝonǝgú í cúg é sǝsǝlúgú cǝlí. Kú sǝ ná dǝlé wó dǝ gúl dǝg yí í gwílyǎg ngwól mínyonǝ woó, í njúl ná *Křst nǝa á yǝ námǝ shú dǝ. ¹⁶ Sǝ jí nkí nywa shú dwǝ dí yí, nkí wo dǝg ná í é ntǝgúlǝ* ngwól múud ná ndǝé bwǝ mú jǎg lǝs ná wo, wo bíd jǎn sǝ. ¹⁷ Mpugá ná Faan mə Zembí í cúg é sǝ idǝg nə mǝngul. Faan mə Zembí dǝsǝ sǝ á cug ótǝtǝlí, cug á ná shǝe, cug mǝshusug, isǝ íni byěsh í ngǝ zhu wǝ Nkǝnkǝ Shíshim. ¹⁸ Muud mə sǝy nə Yésus mbíi wǝonǝ yé, Zembí gwǎg nǝa nywa, buud magulǝ nǝa.

¹⁹ Nda jí ntǝ ná, shé sǝgá nə shé sǝág isǝ í é sǝ ná buud bwǝ cǝgǝg ná shǝe yí; isǝ í é sǝ ná buud ó gwoonǝ běsh bwǝ ngǝg nə lǝl búgǝd yí. ²⁰ Wo kú bǝeǝ caam sǝsǝlúgú mə Zembí nəc é gúl dǝg. Sǝ jěsh jǝá jí fúbǝn; nji, jí bǝwǝlǝ ná wo dǝg wúl ndǝlúgú í é wǝ ngwól múud bǝǝgú zhúid yí. ²¹ Í nywa ná wo bǝg kú dǝ cǝdú nkí ná kú ngul mǝlwǝg, wo cíg sǝ jěsh jí ná nkul wǝ mínyonǝ woó bǝǝgú zhúid yí. ²² Búgǝ wó ngǝ *búgula shú sǝsǝlúgú wǝonǝ yí, baagulǝg gwo mpǝdúgá binǝ Zembí obǝ. Muud jí ná mícígulǝ myé mí adé kand nǝa məbǝǝd yé, a mə jǝla. ²³ Muud mə dǝ wúl ndǝlúgú á ngǝ zhízhigǝ yé, a mə nǝa məbǝǝ mǝsh mə Zembí dí, nəc é sǝsǝlúgú wǝonǝ í cúg é sǝsǝlúgú búgǝ. Sǝsǝlúgú wěsh múud mə sǝ ná milǝm mímǝbǝ yí wǝsǝ *sǝm.

15

Sǝ bǝgǝ yuug Křst nǝa á lwǝgula sǝ yí

14:11 Iza 45.23-24	14:12 Gal 6.5	14:13 1Kr 10.32; 1Yn 2.10	14:14 14.23; Mat 15.11; Mis 10.15; Tit 1.15
14:15 1Kr 8.1, 11-13; 13; Gal 6.10	* 14:16 í é ntǝgula: Sǝ ná muud sǝmǝg. 14:17 Mat 6.31-33; 1Kr 8.8; Gal 5.22-24		
14:21 1Kr 8.13	14:23 14.14	15:1 14.1-2; 1Kr 8.1-2; 10.23-24	15:3 Sǝm 69.10
15:5 12.16; Flp 2.2-5	15:7 14.1	15:8 Mat 15.24; Mis 3.25-26	15:9 Sǝm 18.50
15:12 Iza 11.10	15:13 5.1-2; 8.14-16, 24-28; 12.12	15:15 1.5	15:10 Mbǝ 32.43
15:11 Sǝm 117.1			

¹ Sǝ buud íbúgǝ í á mə fifǝ wǝ, sǝ kúgǝ dǝ mpyěny ozhigǝ-zhigǝ wǝ bǝonǝg bwǝ ngǝ ná zhízhigǝ wǝ; sǝ ajǝláyé nə dǝ sǝ nji isǝ sǝ mə gwǎg nywa yí. ² Muud yěsh á sǝdǝ gwoonǝ dí sǝǝg nə ngwól bǝg nə mǝnywa, shú nə nyǎn lǝlug búgǝd. ³ Mpugá ná *Křst nǝa á shígǝ ngǝ sǝ nji mǝnywa mə nyǝmǝfwǝ. Nyǝ á yída cugǝ nda jí cilyá Kálad Zembí dí ná, náǝ: «Zembí, mǝlwíy bwǝ dǝ lwíy wo mə mə shúgula nə mə.» ⁴ Mpugǝ ná sǝ jěsh Zembí nǝa á sǝ ná bwǝ cílag yǎg yí, í á bǝ ná sǝ ngwǎg njǝgúlǝ cínǝng, sǝ bǝg nə zǝny kǝlǝ shwǝg, nə inǝkǝn, nə ndǝé sǝ mú mpu bwǎnd nə búgǝ. ⁵ Zembí muud mə dǝ sǝ ná sǝ bǝg nə zǝny kǝlǝ shwǝg, sǝ bǝ nə inǝkǝn yé, kǝ sǝ ná bǝ dǝg bǝ cǝn mpǝdúgǝ nyín nda Křst Yésus nǝa á lwǝ yuug ná. ⁶ Ntǝ, bǝ mú bá dǝ yǝ Zembí gúmǝ bǝ njúl lǝm ngwǝd, cǝn ngwǝd, nǝa Zembí jí Sǝonǝgǝ mə Cwámba wǝsǝ Yésus-Křst yé.

⁷ Ntǝ, ngǝgǝ nə cugǝ kú wǝ mbǝéǝgǝ mpǝdúgǝ nyínǝd, námǝ nda Křst nǝa á cugǝ nə bǝ ná. Cugǝgǝ ntǝ shú nə Zembí bǝg nə gúmǝ. ⁸ Mǝ ngǝ bwaagulǝ bǝ ná Zembí jí abúgúlǝg, gwǝ wǝ Křst nǝa á nǝa nyǝmǝfwǝ tǝn sǝl mǝsǝal á kúl *Oyúden yí, shú nə mǝnǝkaagǝ Zembí nǝa á kaag osǝonǝgǝ ó bǝend mə mə bwǝmag. ⁹ Jíga kǝsǝmb dí, ikúl ishús í ngǝ mpu ná Zembí mə gwǎg bwo cey lǝmǝd, bwǝ mú yǝ Zembí gúmǝ nda jí cilyá Kálad Zembí dí ná, náǝ:

Sǝ jǝonǝ wǝ mə bá dǝ ságusə wo nə ndǝ tǝm ikúl í cúg é Oyúden yí.

Mǝ bá dǝ cey ísusa ságusə jínǝ dwǝ.

¹⁰ Jí námǝ cilyá ná:

Bí ikúl ishús,

binǝn kúl búud mə Zembí

sǝgǝ mǝshusug.

¹¹ Í nyínǝg námǝ bǝ cilyá ná:

Bí ikúl ishús byěsh ságúsǝgǝ Cwámǝ,

ikúl í búud byěsh í ságúsǝg nǝa.

¹² Izayí nǝa á cí námǝ ná:

Nta mə Yése mə bá bǝd

nǝa íjwǝga, jwú nə ikúl ishús;

ikúl byǝonǝg í bá dǝ bwǎnd sǝsǝlúgú yé nə búgǝ.

¹³ Zembí muud mə dǝ sǝ ná buud bwǝ dǝg bwǎnd isǝ ná búgǝ yé, sǝág nə milǝm mí lwǝndǝg bí nə fwǝmǝ mǝshusug, mí bǝ bí ná shǝe búgǝ bí ngǝ *búgula yíid. Ja jǝonǝg nkul mə Nkǝnkǝ Shíshim í mú sǝ ná bǝ ngǝg nə kǝ shwǝg nə shwǝg ngǝ bwǎnd nə búgǝ.

Pwól ngǝ bá cǝl sǝ minǝonǝd

¹⁴ Bwaanǝ, kǝsǝmb jín dí, mǝmǝfwǝ mə ngǝ mpu kú nə mǝshwǎn ná bǝ mə lwǝnd nə jǝǝ mǝtǝdúgǝ, bǝ mə shín námǝ mpu sǝ jěsh bí mə jǝlǝ nə mpu yí, bǝ mú námǝ nə nkul dǝ

yéya mæcwûŋ mpádúgá nyín. ¹⁵ Nji teem bæ ntó, má má ngə cila bí nə búbaalé mányaan bíl íkálúd shú ná bí nyingəg ngə téduga isá bí má bwey mpu yí. Má sá ntó nəc Zembí nyə á sá má mpaam, ¹⁶ á sá ná má bəg səl mäsáal má *Křst Yésus shú íkúl í cúgə *Oyúden yí; má ngə sá sáal doongú tâŋ nda fada má du sá *mátúnuga ná, ngə cúnda Jəjə Kéel má Zembí. Iséy byoong bí nə má sáag ná íkúl í cúgə Oyúden yí í bəg mátúnuga Zembí ngə magula má, mátúnuga Nkénkə Shishim má tál koogú shú déd má. ¹⁷ Sá joong í sá ná má ngəg nə bəgwa nə bəle múud má Křst Yésus, má bəgwa ná iséy má ngə sēy shú má Zembí yí. ¹⁸ Jí ntó, má cugə nə ŋkul bwiing gúl sá shús, nji iséy Křst nyə á balan nə má ná má sáag yí; nyə á sá ná íkúl í cúgə Oyúden yí í sáag Zembí mægwa; nyə á balan ná iciyá byām nə mīsólúgú myām. ¹⁹ Nyə á balan námá nə ŋkul í du wéeshuli *máshimbá nə *isá í mímbúgú, ŋkul má Shishim má Zembí. Sólúgú woong í á sý mbií á ná má á má bwiing Jəjə Kéel má Křst téed Yurásalem nə cínəng mákoogú mákoogú, kə kumə shí á Iliri. ²⁰ Má á bul jii ná má bwiingug Jəjə Kéel kúl múud nyə afwóyē bwele cweéd Křst yí, shú ná má bəg kú ngə lwə kúl bóól búud bwə á sá məbwamə yí. ²¹ Má á yida bə sá jii cilyá Kálaad Zembí dí yí, ná:

Buud cúnda í á shígé fwo kumə bwádí wá bwə bá gwág,
bəong bwə á shígé fwo gwág lán yé wá bwə bá wámbulə.

²² Sá joong námá wá í á du laa má ija ná nda zə nūŋ bídí. ²³ Ká ja gaád íf, má cúgə ná nə sá má sá wa máshí mągaád, í njúl ná té mímbú mímbú má du bwey bə nə yéesh ná má zə nūŋ bídí; ²⁴ má ngə téduga ná ja má bá kə Kpanyá yí, má bá ciingya zə dág bí ná ndeé, ja má é bá gwú yéesh dágulə bí yí, bí ka bá kwiind má ná má kəg nə njəond shwóg. ²⁵ Nji, ja gaád má kə Yurásalem kə kwiind búud ó Zembí. ²⁶ Ntó jii ná okřsten wá Masedwān nə Akayí bwə á ŋwa cigúlá ná bwə seeng mikwiindyá kənd búud ó Zembí wá Yurásalem básé mábúwa dí wá. ²⁷ Bwáméfwó bwə á ŋwa cigúlá, nji í njúl ná jisə bwo mpwálá. Jí bwo mpwálá nəc okřsten wá Yurásalem wə bwə á bə nə isá í kwiind búud cugə á Shishim dí yí, bwə mú kaaw yə íkúl ishús; í jii námá ná íkúl ishús í ŋwág isá í ngə kwiind cugə á shí ga dí yí, kaaw yə bwo. ²⁸ Ja má é ka bá shín sá sólúgú woongú ná má mə wámbulə bwo mikwiindyá myoong yí, má ka bá zə ciingya nūŋ bídí kə Kpanyá. ²⁹ Má mpú ná má bá zə nə ocúncəsh ó Křst bēsh ja má bá zə nūŋ bídí yí.

³⁰ Nda shé bēsh básé búud ó Cwámba Yésus-Křst ná, nda jii námá ná Nkénkə Shishim ngə sá ná shé cílag ná, bwaang, má bándúlá bí ná bí wág manyúúl gwáná má ngə gwána yíid, ngəgá ná jəgula nə Zembí shú dām. ³¹ Ngəgá ná jəgula nə Zembí shú dām ná má fáamugí, buud básé kú *búgula Yésus nūŋ Yudéa wá bwə bəg kú nə zhií bwə sá má məbšw; ntāg námá ná buud ó Zembí wá Yurásalem bwə ləgúg mikwiindyá má ngə kə nə ndí myá nə jəjə lām. ³² Jii ná í bəg ntó shú ná má bəg bə nə məshusəg ja má bá zə bídí yí, má zə bá woga ŋkí Zembí má magula. ³³ Zembí á mpwogé jūg nə bí bēsh. Amén.

16

Məbádá

¹ Má cēel ná bí mpúg kóól wúsú Febe. A jii *jaákwon *Də lú óbúgula á Kaŋkrē dí. ² Bi ó ləg nyə tâŋ muud má Cwámba, mbií í jálá ná buud ó Zembí yí, bí kwiind nyə mbií kwiindyá wēsh nyə é jii yí. Nyə á má kwiind búud ŋkí bulya, teem bə māméfwó.

³ Bi ó básé má Priska bá Akilas buud sənŋŋ ngə sēy iséy í *Křst Yésus wá. ⁴ Bwə á nywá gwílya byāŋ ícug nəc cugúlə má; māméfwó námá dí ngə yə bwo akiba, madə má óbúgula mēsh má cúgə *Oyúden má má ngə námá yə bwo akiba. ⁵ Bi ó básá námá má Də í du seengya bwádí njów yí. Bi ó básá Ipanēt shwə waamə aláŋ; nyə wə nyə á téed *búgula Křst nūŋ Azi. ⁶ Bi ó básá má Mariya muud nyə á bul jisow cūŋ shú dán yé. ⁷ Bi ó básá má mimbyēl myām Andronikus bá Zhuniyas sənŋŋ sá á bə mímbwug dí wá; báá bwə á téed bə buud ó Křst nə má, bwə ngə cə bóól *búud ó lwámá. ⁸ Bi ó básá má Ampiliyatus, muud má ngə bul cēel cug seengí á sənŋŋ Cwámba dí yé. ⁹ Bi ó básá má Urabē muud sənŋŋ ngə sēy iséy í Křst yé, bí bəda námá má Stakis shwə waamə aláŋ. ¹⁰ Bi ó básá má Apelles muud sá á má dūg ná ndeé sá magulə ná a jii fwámé Křsten yé. Bi ó básá má buud ó njów má Aristobulus. ¹¹ Bi ó básá má mbyēl wām Herodiyon; bí bəda má bəong búud básé búud ó Cwámba njów má Narasis wá. ¹² Bi ó básá má Trifen bá Trifos budá bwə á má jisow yíngá shú má Cwámba wá; bí bəda námá má abábə waamə Perusis mudá nyə á má námá bul jisow yíngá shú má Cwámba yé. ¹³ Bi ó básá má Rúfus muud Zembí nyə á féesh kwonj má Cwámba dí yé; bí bəda námá má nyoongú yé, nyə á bə námá má tâŋ nyoongú. ¹⁴ Bi ó básá má Asenkrit bá Flegon, nə Hermes nə Patrobas nə Hermas nə bóólúgá bwáang bēsh bənŋŋ básé wá. ¹⁵ Bi ó básá

mə Filologos bá Zhuli, nə Nere bá kóól yé, nə Olémpas nə bóólágá búúd ó Zəmbi bənón búsá wá. ¹⁶ Ngəgá nə kúlula məkúlula mə buud ó Zəmbi. Məḍ mə óbúgula ó Kríst mēsh mə ngə bəda bi.

¹⁷ Bwaanḡ, buud bwá dá sá ná buud bwá bəg məcán məcán wá, bwá ngə lúmbuli nə njúgúlá bí á ḡwa yí, oshwon bi ɔ káálágá nə bwo; kúgá də kyey nə bwo sámbá. ¹⁸ Nəcə mbií búúd wəonḡ í ángē nə sá iséy í Cwámba wúsú Kríst, bwá ngə sá iséy í mímwə myán. Bwá də balan nə jəjə iciyá í lésú nə jəjə mikaand, də jwángulə búúd bwá afwóyé kyé wá. ¹⁹ Buud bēsh bwá ngə gwáduga cug mágwág bí báá ngə cugə yí. Mə ngə bul gwág məshusug nə bí shú dəonḡ; mə jii ná bi bəg nə fug sálə mánywa dī, bí bə ná sán kóómb á məbōw. ²⁰ Zəmbi á mpwogé wál bá zə cwaas *Sátan bídí məkuú dí shí. Cwámba íshé Yésus ká sá bí mpaam. ²¹ Timoté muud sá ngə sēy sēy ngwúd yé ngə bəda bi; mímbyél myám Lusys nə Yason nə Sosipater bwá ngə námá bəda bi. ²² Mə Tertiyus muud ngə cīlə kálaad éga yé*, mə ngə bəda bí məbədə má sēenḡyá shé á mə sēenḡya nə Cwámba yí. ²³ Gáyus ngə námá bəda bi. Mə njul nyádi njów, cínəonḡ námá wə Də lú óbúgula dēsh í də sēenḡya yé. Erást jí bān-mása á wa ngwəla yé ngə bəda bi, mwáanḡ Kwárutus ngə námá bəda bi. ²⁴ †[Cwámba íshé Yésus-Kríst ká sá bí bēsh mpaam. Amén.] ²⁵ Shé yégá Zəmbi gúmə, nyə muud jí nə ḡkul sá ná jəjə Kéel ləlushig bí yé. Jəjə Kéel dəonḡ wə mə á ngə cūndə ja mə á ngə bwiinḡ lán mə Yésus-Kríst yí. Na jəjə Kéel ni dí wə Zəmbi mə sá ná sá mpúg jəjə yuug jé nyə á ngə baagulə shwoó dí yí. ²⁶ Zəmbi á kanduga kanduga mə ka sá ná sá jəonḡ í búgúlíg ja gaád. Nə ndéé ikúl ishús í mú nə ḡkul jee mpu gwo ja bwá lə micilyá mí *búúd ɔ micúndə yí. Nyə a sá ná í búgúlíg shú ná bwá búgúlág nyə, bwá sá nyə mágwág. ²⁷ Nyə Zəmbi muud ngwúd nə ngwúd jí nə fug yé, nyə wə ḡwág gúmə kanduga á kanduga nəcé sá Yésus-Kríst nyə a sá yí. Amén.

16:16 1Kr 16.20; 2Kr 13.12; 1Te 5.26; 1Pr 5.14 **16:17** Mat 7.15; 2Te 3.6; Tit 3.9-10; 2Yn 10 **16:18** Flp 3.19; Kol 2.4
16:19 1.8 **16:20** 1.7 **16:21** Timoté: Mis 16.1 * **16:22** Tertiyus wə Pwōl nyə á ḡwa ná a cīləg kálaad éga yé.
16:23 Erást: 2Tm 4.20 † **16:24** Míl micilyá mí ayág mí cūgé nə iciyá íni. **16:25** Ifz 1.9; 3.4-5; Kol 1.26 **16:26** 1.2, 5 **16:27** 11.36; Flp 4.19-20; 1Tm 1.17; Yūd 25; Mbá 4.11

Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cilə buud ó Korênt yé Isá í dúgyá nə kálaad ashúshwóógú mə Pwôl shú Korênt yí

Korênt nyə á bə ngwála Ogurêk. Ja Pwôl nyə á ngə sá njəond yé ábeé yí, nyə á já Korênt njkumbambú nə kál (Mís 18.1-18). Ja joəng wə nyə á fwə mísoon yí.

Ja Pwôl nyə shín wú Korênt yí, nyə á bii məkál ija ija, mə njúl mə ákənd lám gwôw. A mú ka cilə óbúgula ɔ nún okálaad jee wóós ónə, óbá wá cínəng wá básə wa Kálaad Zembí dí wá.

Nə ndeé, nyádí kálaad ashúshwóógú á Korênt dí, ja á mə shín báda bwo, a yə Zembí akiba yí (1.1 nə 1.9), a ngə cwíny obúgula ná bwə kú bíd ná mbéégí mánkəomú í ngəg nə bə mpédúgá nyán (1.10 nə 4.21), bwə sáág ná jaŋga í shínúg mpédúgá nyánúđ (lúú 5), bwə yówug dúlə kə nə míləsú mampáanzə mə míləsú mə búúd bwə anğə nə *búgula Zembí wád (6.1–6.11). A mú ka féel váál krísten mə jlá nə du balan nə nyúúl nyé yí (6.12–6.20), a mú ka zə bəsa bwo mishílí bwə á ngə shíla nyə myá:

- (1) shílí í dúgyá nə bá yí (lúú 7);
- (2) sá í dúgyá nə ocúú ó mətúnuga yí, nə váál bwə dág cugə nə buud bí kú búgula Zembí yí (8.1–11.1);
- (3) váál íseəngyá í okrísten nə idəw í Zembí í jlá nə du sý yí (11.2-34);
- (4) isá Nkəŋkə Shíshim mə du yə búúd njul ná bwə dág sá yí (lúú 12 kə wóós lúú 14);
- (5) nə váál mimbimbə mí bá gwúm yí (lúú 15).

Nyə á ka shínal kálaad nə baalé məkál (kwásúla mwaañé, nə byé íyuu nyə á ngə bə nə ndí yí), nə məbádá (lúú 16).

Məbádá

1 Nə mə Pwôl, nə mwáang Sostên, sə wə mə cíl kálaad éga. Mə Pwôl í, Yésus-Kríst nyə á jəw mə, a sá nə mə bág *muud lwámá yé nda Zembí nyə á nwa cígúla ná. ² Sə ngə cíle *Də lú óbúgula ó Zembí dí Korênt yí, bí buud Zembí nyə á sá nə bí bág mɪŋkəŋkə mí búúd nəcé bínón *Kríst Yésus bí mú mbádúgá wá. Nyə á jəw bí shú ná bí bág mɪŋkəŋkə mí búúd, bínón buud bəsh básə íkál íkál bwə ngə kámb jínə mə Yésus-Kríst mójəgula dí wá, Yésus-Kríst

Cwámba á sənón. ³ Sónngá wúsú Zembí bá Cwámba Yésus-Kríst bwə ó sá bí mpaam, bwə ó sá námə ná bí ngəg nə cugə ná shéə.

Pwôl mə yə Zembí akiba

⁴ Mə ngə yə Zembí waamə akiba ja jəsh shú dún nəcé mpaam á mə sá bí kwoŋ mə Yésus-Kríst dí yí. ⁵ Mə ngə yə nyə akiba nəcé á mə sá nə bí bígúg məzhí məsh kwoŋ mə Yésus-Kríst dí, bí bíg nə məkál mə míləsú*, bí bíg nə mpúyá. ⁶ Ntə mə lwó ná bí á mə mpu magulə sá jəsh sə á jaaw bí shú mə *Kríst yí. ⁷ Í mú ná, nda bí ngə bwánd nə Cwámba íshé Yésus-Kríst zág lwóya nyúúl ná, bí mú nə isá í yána mə Zembí, təo ngwúd nə ngwúd kú fúfa. ⁸ Nyə wə mə bá ngə lulashi bí ná ndeé kə wóós məshínéd, bí mú bá bə kú nə sá mójumá jəwə mə Cwámba íshé Yésus-Kríst, məma jəwə dəəng. ⁹ Zembí muud mə jəw bí ná bí cágəg sɛəngí nə Mwán yé Yésus-Kríst Cwámba íshé yé ji abúgúlág.

Mbéégí də á Korênt

¹⁰ Bwaang, oshwoŋ, jínə mə Cwámba íshé Yésus-Kríst dí «Bí bəsh dágá bə cún; mbéégí mánkəomú í á jláyé nə du bə mpédúgá nyín. Yidagá bə leedyá mbií á nə sá jəsh dí, bí bəsh du bə tádúgá ngwúda, bí du nwa cígúla ngwúda.» ¹¹ Bwaang, mə lás ntə nəcé bóól búúd wá njəw mə Klowé bwə mə jaaw mə nə bí ngə bə nə ozhuýá mpédúgá nyín. ¹² Sá mə ngə cɛel ci yí jí ná bí mú ngə lás nún, nyíga ná: «Mɛɛ ngə bɛ Pwôl», nyíga «Mɛɛ ngə bɛ Apolos», ngwól ná: «Mɛɛ ngə bɛ Sɛfas», ngwólúgá ná: «Mɛɛ ngə bɛ *Kríst.» ¹³ Ye buud bí nə njul ba Kríst məkəw məkəw? Ye Pwôl wə bwə á bwambulə kwolós dí shú dún yé? Ja bí á ngə duwan yí, ye bí á ngə duwan jínə mə Pwôl dí? ¹⁴ Mə yə Zembí akiba nəcé mə á shígé duu təo muud nún bídí, susaalé nji Kríspus bá Gáyus. ¹⁵ Ntə, muud cugə nə njul ci ná bí á ngə duwan jínə dáamud. ¹⁶ Mə mə nywa wusa, mə á duu námə Stefanás bənón buud ɔ njəw yé. Mə abúgúláyé ná mə á shí nyingé duu ngwól múúd. ¹⁷ Nəcé Yésus nyə á shígé ntí mə nə mə zág ngə duu buud. Nyə á ntí mə nə mə zág ngə jaaw Jəjə Kéel, mə zág ntág ngə jaaw dwo, kú bə nə fug búúd ɔ kaand bwə du lás mikaand nə ndí yí, nəcé shwiy Kríst nyə á yə kwolós dí yí í á bá bə nda sá cugə nə mfií yí.

Shwiy mə Yésus-Kríst í lwó fug mə Zembí

¹⁸ Mpugá ná lán shwiy Yésus nyə á yə kwolós dí yí wí sá íkás shú bəəng búúd bwə ngə jímə wá; nji, í njúl njul mə Zembí shú shé

1:1 Gal 1.1 Sostên: Mís 18.18 1:2 2Kr 1.1; Mís 18.1 1:5 2Kr 8.7 * 1:5 Nkəŋkə Shíshim ngə sá nə bí lásúg má.
1:7 2Te 1.7; Tít 2.13 1:8 Flp 1.6; 1Te 3.13; 5.23 1:9 10.13; 1Te 5.24; 2Te 3.3 1:10 3.3; 11.18; 2Kr 12.20; Ifz 4.2-6; Flp 2.2; Yuá 17.21-23 1:12 3.4 Apolos: 3.5-6, 22; 4.6; 16.12; Mís 18.24; 19.1 Sɛfas: 1Kr 3.22; 9.5; 15.5; Gal 2.9, 11-14; 2Kr 10.7 1:14 Kríspus: Mís 18.8 Gáyus: Rom 16.23-24 1:16 Stefanás: 16.15 1:18 Rom 1.16; 2Kr 4.3 † 1:18 cug múúd: Í ká ná, Zembí mə yíl múúd mánýámá mə mísómúd, sá nə á cágəg cug á cɛel yí. 1:19 3.18-20; Rom 1.22 1:19 Iza 29.14; Zhb 12.13, 17; Iza 19.12-14; 44.25

bân buud Zembí ngó cug† wá. ¹⁹ Sá jœngû, Micilyá mí ngó ci gwo ná: Mə bá céég búúđ ɔ fúg fug nyán, mə sá ná mifeeshá búúđ bwə ngó faas myá mí bág cwúdgá.

²⁰ Ká muud fug nyə é nyingə lás ci ji? Yíguli mæççə nyə é ci ji? Lás mikaand á mwšw mąga nyə é ci ji? Ngaá ná Zembí mə sá ná buud ɔ shí ga fug nyán í bág sá ikás í? ²¹ Jí ná, Zembí mə lwóya fug nyé. Nji buud bwə mə ca balan nə fug á buud ná bwə wámبالá Zembí ná ndéé, bwə akúməyé. Zembí mə ka dóg ná á balan nə lán sə ngó bwiing yí shú ná á cug búúđ bwə ngó *búgula wá; lán sə ngó bwiing wœngú buud bwə ngó ŋwa wo nda sá ikás. ²² Oyúden bwə jii dóg *mášimbá, Ogurék bwə ngó sɔ fug; ²³ nji sá bân sə ngó cúndə *Krist bwə á bwambulə kwolós dí yé. Cúndə wœngú wúśə sá málwiy shú *Oyúden, í njúl sá ikás shú Ogurék. ²⁴ Nji, Krist jii ŋkul nə fug mə Zembí shú búúđ Zembí mə jów wá, tɛm bə Oyúden, tɛm bə Ogurék. ²⁵ Nəcə kúl búúđ bwə dóg ná Zembí jisə kás yí, ikás yá cínœng bisə nə fug ntɔ búúđ fug nyán, kúl búúđ bwə dóg ná Zembí mə bə nə iləm yí, iləm yá cínœng í lal ŋkúl, ntɔ búúđ ŋkul nyán.

²⁶ Bwaang, tédúgágá ná sá bí á du bə jaá Zembí nyə á jów bí yí. Gwoong jín í á bə, kú nə zhwog buud bwə mbíd fug á shí ga, kú nə zhwog inkáciđ í búúđ, kú nə zhwog buud bwə á byél ófwámé búúđ dí wá. ²⁷ Nji, Zembí nyə á yida féesh isá í ikás yá shí ga shú ná a wá búúđ ɔ fúg shwón, a féesh isá í cúgə nə ŋkul shí ga dí yí shú ná a wá isá í álal-ŋkul shwón. ²⁸ Zembí nyə á féesh isá í cúgə fwámé isá shí ga dí yí, isá búúđ bwə mpyeny yí, isá bwə ádé kand mish yí. Nyə á féesh byo shú ná a sá ná byœong búúđ bwə ngó dóg ná fwámé isá yí í bág ocwúdgá. ²⁹ Nyə á sá ntɔ shú ná muud kú ŋkény nyúúl nyádí mishéd. ³⁰ Zembí wə nyə á sá ná bí bág buud ɔ Krist Yésus, Krist múśə bə fug mə Zembí shú dúsú; nyə wə mə sá ná shé bág otátəli ɔ búúđ mish mə Zembí dí, nyə wə mə sá ná shé bág mĩŋkɛŋkɛ mí búúđ, nyə wə á tɔ tɔn shú ná shé wúg mányámá mə *mísáméd. ³¹ Zembí nyə á sá ntɔ shú ná í bág nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná. Jí cilyá ná: «Muud mə céél bəguwa yé, bəguwag nə sá Cwamba nyə á sá yí».

2

Pwól nyə á shigé ŋga lás nə fug kaand

¹ Bwaang, ja mə á zə nún bídí mə á zə ŋgə cúndə *ndimba mə Zembí yí, mə á shigé zə

ŋgə cúndə nə mpúyá kaand búúđ ɔ shí ga, ŋkí ntág fug nyán. ² Mə á shigé cɛl lás gúl sá shús nún bídí, mə á lás nji sá í dúgyá nə Yésus-Krist yí, Yésus-Krist bwə á bwambulə kwolós dí yé. ³ Mə á bə ntág nún bídí mə njúl nə iləm, nə ifwaas, mə ŋgə lilya. ⁴ Njígulá mə á du jíguli bí yí, nə cúndə mə á du cúndə yí, í á shigé du bə nə iciyá yá fug kaand í du teeg búúđ miləm yí. Nkɛŋkɛ Shishim wə nyə á du balan nə ŋkul nyé du báásulə iciyá byám. ⁵ Í á bə ntɔ shú nə búgə jín í bág kú ka bɛ fug á buud, í yidagú bɛ ŋkúl mə Zembí.

Pwól mə lwó fug mə Zembí

⁶ Tɛm bə ntɔ, kéel sá ngó bwiing yí dásə fug shú búúđ bwə mə fifə cug kristen dí wá. Nji í cúgə fúg á buud ɔ shí ga, kú bə fug micí myá shí ga, micí jiya ícɪ ján í wál bá zə jimb myá. ⁷ Nji sá ngó cúndə fug mə Zembí í á du bə kú fwo búguli, buud kú fwo mpu yí. Zembí nyə á bwey kwamusa fug nyœngú shí ga kú fwo tééd, nyə á kwamusa nywo ná a bá sá ná sə ŋwág gúmə. ⁸ Kú ná tœ cí *ŋgwúd nə ŋgwúd á shí ga í á mpu fug nyœngú. Bwə á mbəm mpu nywo, bwə á shigé nywá bwambulə Cwamba á milwanə kwolós dí. ⁹ Bí mə dóg sá Zembí nyə á sá ní? Jí námə nda Mícilyá mí ngó ci ná: Sá jús í á shigé bwele dóg yí, lwə kú bwele gwág yí, sá í á shigé bwele wós ləm mə múúđ dí yí, Zembí nyə á kwamusa gwo shú búúđ bwə ngó cɛl nyə wá.

¹⁰ Sá bân wə Zembí nyə á sá ná sə mpúg sá jœngú nə ŋkul á Shishim yé wá. Jisə ntɔ, Shishim í du sɔ ná í mpúg sá jêsh, tɛm bə isá í shwoó Zembí jii nə ndí nyádí tédúgád yí. ¹¹ Nda sə buud, zə jí ná nə ŋkul mpu isá ŋgwól múúđ ngó téduga yí? Ngaá nji *shishim mə múúđ wœngú nyáméfwó? Jí námə mbií ŋgwúd wœngú nə Zembí; muud cugə nə ŋkul mpu isá Zembí ngó téduga yí, nji Shishim mə Zembí wə í mpú. ¹² Sá bân, Shishim sá á lég yí í cúgə shishim á shí ga; sá á lég Shishim mə Zembí, Zembí nyáméfwó nyə á nti sə wə shú ná sə mpúg isá á mə yə sə mpáam nyé dí yí. ¹³ Sá ádé lás lésú isá byœongú nə fug kaand á shí ga. Iciyá í lésú bisú, Shishim mə Zembí wə í du jíguli sə byo, sə ka du balan nə iciyá í Shishim dálə féég isá í Shishim. ¹⁴ Nji, muud cugə nə Shishim mə Zembí yé nyə ádé magulə isá Shishim mə Zembí í du nti búúđ yí; isá byœong bisə isá í ikás shú dé, a cugə nə ŋkul wámbulə byo, nəcə bwə du wámbulə byo nə Shishim. ¹⁵ Muud ngó bɛ Shishim mə Zembí yé, nywáá mə du wámbulə sá jêsh; nji, muud

1:21 Rom 1.19-20 1:22 Mat 12.38; Yuá 4.48; Mis 17.18, 32 1:23 2.14; Gal 3.1; 5.11 1:24 1.18; 2.5; Kol 2.3
 1:25 2Kr 13.4 1:26 Yuá 7.48 1:27 Rom 12.16; Zhk 2.5; Luk 1.51-53; 6.20 1:30 2Kr 5.21 1:31 Zhe 9.22-23;
 2Kr 10.17; 11.30; 12.5; Ifz 2.9 2:1 1.17 2:2 1.23; Gal 6.14 2:3 Mis 18.9; 2Kr 10.1, 10 2:4 4.20; 1Te 1.5 2:5
 1.18, 24 2:7 Rom 5.2; 2Kr 3.18; 4.17; Kol 1.26 2:8 Luk 23.34 * 2:8 cí á shí ga: Iciyá íni í ŋgə námə cí mæŋkul mə
 Sátan mə ngó kung shí ga dí má. Wo jii nə ŋkul dóg námə Yuá 12.31. 2:9 Iza 52.15 2:12 Rom 8.15 2:13 2.4; 12.10
 2:14 1.18, 23; Yuá 3.5-12; 2Kr 3.14-18 2:16 Iza 40.13; Rom 11.34

kú wámbulə nyə. ¹⁶ Cilyá wúsə Kálaad Zembí dí ná: «Zá má fwó mpu tédúgá má Cwám̃ba? Zé jí nə nkul cwíny nyə?» Ká, sá báá sá bí nə tédúgá má *Krist.

3

Okrīsten wā Kōrēnt bwá á bə ná bwān ó ntombú búgód

¹ Bwaang, mee má a shígə bə nə nkul má lás nə bí nda má jí nə nkul lás nə buud bwá ngə bə Shishim má Zembí wá ná. Má á ngə yida lás nə bí nda má ngə lás nə buud bwá ngə ná bə isá yá shí ga wá, má á ngə nwa bí nda ikúkény cug kristen dí. ² Má á ngə yə bí manyá má bál, kú bə fwámé idáw. Nacé, bí a shígə bə nə nkul má kwág fwámé idáw. Wós ná má nə kíkídiga, bí cugə nə nkul kwag byo, ³ nacé bí ngə ná bə isá yá shí ga. Ja bí ngə ná bə, ngwól mpii ngwól, bí ngə bə ozhuyá biméfwó nə biméfwó yí, ngaa ná bí ngə ná bə isá yá shí ga? Ngaa ná bí ngə kyeý kuú njōond búúd bwá ngə bə iyéesh byán wá? ⁴ Nacé í ngə bə nún ná, nyān ná: «Mee ngə bə Pwól», nyān ná: «Mee ngə bə Apolos.» Ja bí ngə sá ntó yí, ngaa bí ngə sá nda ozhizhe ɔ búúd?

⁵ Apolos jí ná jí? Mee Pwól má jí jí? Ngaa osól ɔ māsáal Zembí nyə á nti shú ná bí búgúlág nyə wá. Sá á ngə sēy, muud yēsh ngə sá nda Zembí ngə yə nyə nkul ná a sáág ná. ⁶ Mee má á bə mpəg, Apolos zə myeeg mājúwó. Nji Zembí wá nyə a sá ná mpəg í kóg. ⁷ Ntó, muud nyə á má bə mpəg yé cugə tɔo sá; nyōong nyə á má myeeg mājúwó yé kú námá bə sá; Zembí muud nyə á má sá ná mpəg í kóg wá jí sá. ⁸ Muud má bə yé, nə muud má shwú mājúwó yé bwá tal cé ngwól. Zembí má bá fáágulə múúd yēsh námá nda nyə á sēy ná. ⁹ Nacé, sá ngə sēngya ngə sá Zembí iséy byé. Bí búsə fambá má Zembí, bí búsə námá málwóga mé.

Okrīsten bí nda njów

¹⁰ Mpaam má Zembí wá í á sá ná má bəg nda muud málwóga á ikán. Ntó, má á lím njów, bósól búúd bwá ngə lwó límuga jōong dí gwōw. Nji, muud yēsh má zə lwó cínōng yé ká káálágá nə mbií á ngə lwó yí. ¹¹ Muud cugə nə nkul zə nyingə lím gúl límuga íshús; límuga jí námá nji jōong í bwéy bə ní, nji Yésus-Krist. ¹² Í yidá bə ná, bósól búúd bwá ngə lwó límuga jōong dí nə or nkí kwóógú bwá dū lúlə *mwaaanə nə ndí yí, nkí íjimá í mákwoógú, bósólágá lwó nə ílí, nkí mimbwu, nkí ntāg bíl íkáá, ¹³ nji, jwōw má *Krist* í, sósólágá múúd yēsh ngə sá yí í bá nyín ná ngán. Nacé,

í bá cý kuda dí jwōw dōongá, kuda í bá zə lwó iséy í múúd yēsh, í mú nyín nkí jí fwámé iséy. ¹⁴ Sósólágá múúd nyə á sá lwólə dí yí í ká bá bə kú jiga, muud wōongá bə nə mpósógú. ¹⁵ Nyōong yé sósólágá í bá shín jiga yé, a bá shúb mpósógú; nji nyáméfwó má bá faam nda muud má faam kuda dí yé.

¹⁶ Bí ampúyē ná bí búsə *Mpáánzə Zembí? Bí ampúyē ná Shishim má Zembí í njul bídí? ¹⁷ Nkí muud má céeg Mpáánzə Zembí, Zembí má bá námá céeg nyə. Nacé, Mpáánzə Zembí nyisə nji shú má Zembí, bí wə búsə njów wōong.

¹⁸ Muud kú ngə shiig nyúul. Nkí ngwól múúd má tédúgá ná bídí nə a jí nə fug, mbií fug á cug gaá, muud wōong yidag mpu ná fug nyé nyisə ikás mish má Zembí dí, ja jōongá a mú bə nə fwámé fug. ¹⁹ Nacé, sá búúd ɔ shí ga bwá dág ná jisə sá fug yí, Zembí má dág gwo ná sá ikás. Jisə cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Zembí má də sá ná buud ɔ fug bwá bíflug mákán mánád». ²⁰ Í nyingə námá bə cilyá ná: «Cwám̃ba má mpu búúd ɔ fug mitádúgá myán, a mpú ná mísə ocwúd». ²¹ Nda jí ntó ná, muud kú bēeg nkény nyúul nacé bálə nə wóngó nə bósól búúd. Mpuga ná isá byēsh bíse isá bín. ²² Pwól, Pwól wán; Apolos, Apolos wán; Séfas, Séfas wán; tɔo shí ga, shí nyín; tɔo cug, tɔo shwiý, tɔo isá yá cug ga, tɔo byōong yá cug zág yí, byēsh bíse isá bín. ²³ Bí bān bí búsə buud ɔ Krist, Krist má Zembí.

4

Nji Yésus wá má bigás Pwól

¹ Ntó, dágúgá sá ná sá búsə osól ɔ māsáal ɔ *Krist, má Zembí nyə á yə sá mbag ná sá cúndág isá í á də bə shwoó dí, nyə á má sá ná sá mpúg yí. ² Ná ndéé, ja bwá má yə múúd mbag yí, sá bwá də bul jí dág yí jí ná a sáág iséy byé mbií Mása má jí yí. ³ Nda má, tɔo bí má bigas má, tɔo wúl njów mílúsú í bigas má, sá jōong í acíyē má tɔo sá. Máméfwó má abígásé námá māméfwó. ⁴ Má angə nə mpu ná má má sá gúl sá mājumá. Nji, ntó cugə ná má jí kú nə wōng. Nji, muud ngə bigas má wə Cwám̃ba. ⁵ Gwə wá jí ná, kúgá sámb múúd lésú té fwála dōong í afwóyē wós yí. Kúgá sámb té Cwám̃ba nyə afwóyē nyingə zə yí. Nacé nyə wə má bá zə sá ná isá bí ishwoo yidúgúd yí í nyínág ná ngán, mitádúgá myá mílām mí mpúyug; ná ndéé, Zembí mú yə muud yēsh mǎshwúmb má jálə ná nyə má.

⁶ Bwaang, má má ngə nwa iyuug íni byēsh sá Apolos dí shú ná bí jígúg sá kaaná í ngə ci yí, ná: «Muud nyə ajláyé nə ntɔ sá jí cilyá

3:1 Yuá 16.12 **3:2** Heb 5.12-13; 1Pr 2.2 **3:3** 1.10-11; Gal 5.19-20 **3:4** 1.12 **3:6** Mis 18.4, 11, 24-28 **3:8** 4.5 **3:9** Mat 13.3-9; Ifz 2.20-21; 1Pr 2.4-6 **3:10** 1Kr 15.10 **3:11** Iza 28.16; Mis 4.11-12 **3:13** Rom 2.6; 2Kr 5.10 **3:13** Jwōw má Krist: Dúsa jwōw á bá zə sámb búúd ɔ shí ga mílúsú yí. **3:15** Yúd 23 **3:16** 6.19; Rom 8.9, 11, 15; 2Kr 6.16; Gal 5.25; 1Pr 2.5 **3:18** 4.10 **3:19** Zhb 5.12-13; 1Kr 1.20 **3:20** Sóm 94.11 **3:22** Rom 8.38 **3:23** 15.28; Rom 14.7-9 **4:2** Luk 12.42 **4:4** Sóm 143.2 **4:5** 3.8; Sóm 139.1-12; Rom 2.16 **4:7** Gal 6.3

yí.» Má ccel ci ná, shú dúús sá Apolos í, muud nya ajáláyé na bagawa na ngwól ntọ ngwólúgá. ⁷ Zá nya á fwo jaaw wo ná wó ntọ bósól búúd? Jáyé sá wó jí ná ndí ná bwá á shígé yə wo yí? Nkí sá jêsh wó jí ná ndí yí, bwá á yə wo, nacé jí wó ká nkény nyúúl ná ndí nda bwá á shígé yə wo yí? ⁸ Bí ngə téduga ná bi mú ná sá jêsh bí má jí yí, bi mú lwándálá ná ibwádán í Zembí, bi mú ná ijwúga, sá bān kú ná ndí. Bi ó ngwá ka bə ná ijwúga fwámé bə, sánōn bí bēsh sá bág ná byo. ⁹ Ká í yidá bə nda Zembí má tál sá bān *buud ó lwámá zhúgúlá sámbá, nda buud cigúlá í má bə ná bwá jálá ná yə wá. Mésú méntágula má mūsá á zágá-dúg, tóo mísh má búúd dí, tóo mísh má *wəngəles dí. ¹⁰ Sá mú nda mikás nacé Krist, bi bān ntāg nda mifafúgá nacé bálá búúd ó Krist. Sá mú nda itag-bwool, bi bān nda minjənkúlá. Bi mú ngə njwa gúma, sá bān ngə bwəma ná mpyón. ¹¹ Wós ná wala ga, sá ngə yə ná zha yə ná shwáásulé miná, sá fúfə ná mikáándé. Sə ngə bwəma ná bígá, sá ngə cuga nda minjə-gwów. ¹² Sə ngə wáduga sēy ná məbwə məsú shú ná sá bág ná isá. Muud nyá áma lwíy sá yé, sá bwádan ná nya; kúl bwá lwó sá cúwúfí yí, sá máánd milām. ¹³ Buud bwá áma ntāma sá jíná wá, sá ci bwo iciyá í cwéél bwo milām yí. Wós ná kíkídiga, buud ó shí bwá ngə njwa sá nda isá í kund, nda shíd mawúda.

Prwól jí sósngá

¹⁴ Má angé ná cilá bí isá íni ná má ccel wá bí shwón. Má ngə yida sá ná bi mpúg kuú njəond bí má jálá ná kye yí, nacé bí búsa má bwān má búl ccel wá. ¹⁵ Nacé, bí tēm bə ná buud məwūm má otóshin bwá ngə lwó bí cug kristen, bí cugé ná ncúlyá otósngá, má muud má á za bí ná Jjə Kél yé má wá jí sósngá wán kwoj má Yésus-Krist dí. ¹⁶ Nda jí ntó ná, oshwón, ngəgá ná yagula má. ¹⁷ Gwá wá í sá ná má ntúg bí Timoté, mwān waam má búl ccel yé; á ji má abúgúlág cug kristen dí. Nyə wá nyá é zə sá ná bí bág kú wusa kuú njəond má ngə kye yé cug kristen dí yí. Kuú njəond wəngá wə má ngə jíguli mádó má óbúgula mēsh kúl jēsh yí. ¹⁸ Bósólágá búúd bwá ngə nkény mənýúúl nda sá bwá cí ná má abulé ná kwo zə nūp bídí. ¹⁹ Nji, nkí Cwāmba má magulə, má wál bá zə wós bí nūp. Má é ka bá zə mpu búúd bwá ngə nkény mənýúúl ōni; má abulé zə mpu nji iciyá í lésú byán, má bá bul ccel mpu nkí nkul má Zembí nyísa bwá dí ícugud. ²⁰ Nacé, Faan má Zembí í cugé sá á lésú mpu, dúsa sá nkúl. ²¹ Bí má jí ná jí? Ye

mə zág nūp bídí ná lwón, ye mə zág ná ccelí ná lám ná shéé?

5

Okrísten bwá ajáláyé ná bə ná janja

¹ Lān má bul shin kye yé kúl jēsh ná janja í ngə sīy nūp bídí. Ná dān janja dúsa ná, tóo íkúl í ampúyé fwámé Zembí yí í angé ná sá dwo. Bwá ngə bwiing ná ngwól múúd a bídí sēngyá ngə cuga ná mudá mə sósngá. ² Bí ngə ná nkény mənýúúl? Sósólúgá wəngá kú yidá cey bí lámúd nda shwiy? Ngá í jí ná í cýyug bí lámúd, bí yílúg muud wəngá bídí sēngyád? ³ Mēc jān káómb dí, tēm bə ná mə cugé nūp bídí, *shishim wām wí nūp; mə mə bwey sámb lésú wəngá nda mə jí nūp. Má mə sámb ná muud má sá sósólúgá wəngə yé má jág sá. ⁴ Ntó, ja bí é nyiingə sēngyá jíná má Cwāmba Yésus dí, shishim wām í é sēngyá ná bí, Cwāmba wúsú Yésus mə bá lwóya nkúl nyé. ⁵ Í jí ná bí bádug *Sátan muud wəngá mábwád, a ntámág nya nyúúl ná ndéé, *jīm jé í mú bá *dúg cug jwów má Cwāmba. ⁶ Bí ajáláyé ná ná nkény mənýúúl. Bí ampúyé ná búbaalé *lávur bíbíyá í də sá ná mbulyá ngug wēsh í bádúg í? ⁷ Yílúgá ləvur† acwúlú shú ná bí bág mbulyá ngug ágúgwān. Nacé bí mú kú ná ná ləvur. Bí mú ntó nacé bwá á shí bwey cígə *Mwá Ncwəmbə á Páska íshé, mwá ncwəmbə wəngə wə *Krist. ⁸ Ntó, shé kúgá ná sá *Páska wəngá ná bów-bów tédúgá ná gwólə lám: ləvur acwúlú wə ní. Shé yidágá sá nyə kú ná sá á shweelég, ná lám óbábálé: buléd á kú ná ləvur wə ní.

⁹ Má á cilá bí ngwól kálad dí ná binón buud ó janja bí kú də kéya. ¹⁰ Má á shígé ccel cí ná bí bág kú ná bwele shish kúná-kúná ná búúd ó janja bēsh wá shí ga, tóo buud bēsh bí ná yéesh bálá ná məbii wá, tóo buud ó mándá, tóo bəng bēsh bwá ngə yə ozembí ó áyadég gúma wá. Mbó! Í ká bə ntó, mpu ná bí má jálá ná wú shí gaád. ¹¹ Má á yida cí ná bí kú də kéya ná buud bí ná: nyān ngə cí ná á ji mbúgula, á ngə nyiingə sá janja; nyān ngə cí ná á ji mbúgula, á njúl nyiingə bə ná yéesh bálá ná məbii; nyān ná á ji mbúgula, á ngə nyiingə yə ozembí ó áyadég; nyān ná á ji mbúgula, á dág nyēg búúd; nyān ná á ji mbúgula, á njúl nyiingə bə shwíge málwəg; nyān ná á ji mbúgula, á dág nyiingə mánda búúd ná isá byán. Mimbii mi búúd míni, bí kú sēngyá ná bwo, binón kú də səh ídāw ngwúduđ. ¹² Ye sá wə búsa ná sá sámbág buud bwá cugé *Də dí

4:9 Rom 8:36; Heb 10:33 **4:10** 2Kr 11.23-29 **4:10** 3:18 **4:12** Luk 6.28; Mis 7.60; Rom 12.14 sēy: Mis 18.3 **4:13** Mit 3.45 **4:15** Gal 4.19 **4:16** 11.1; Flp 3.17; 1Te 1.6 **4:17** Timoté: 16.10; Mis 16.1; 2Kr 1.1 **4:19** nkí Cwāmba má magulə: Mis 18.21; Zhk 4.15 **4:20** 2.4; 15.24 **4:21** 2Kr 1.23; 13.10 **5:1** Ləv 18.8 **5:2** 6.12; 10.23 **5:3** Kol 2.5 **5:5** 1Tm 1.20 **5:6** Gal 5.9 * **5:6** Na ji kaanə nda wəngə sá má də cí ná: «Shú ngwúđ má də wá bósól bēsh ibwool» yí. **5:7** MmN 12.1-15; 13.7; Yuá 1.29; 1Pr 1.19 † **5:7** ləvur: Oyúden bwá á də yíl ləvur yēsh bwá dí minjów, bwá də Páska ná ngug á kú ná ləvur; ntó má ká ná bwá á də gusa milām myān shú zálə də Páska. **5:9** Mat 18.17; 2Te 3.14 **5:11** 6.9-10; 2Te 3.6; Tit 3.10; 2Yn 10 **5:12** Mbá 13.6

wá milésú? Ngaa ná buud wá Dọ dí cwû wá bí má cígál milésú wá? ¹³ Buud bwá cugé Dọ dí wá, Zembí wá má bá sámb bwo myánj milésú. Kagá yíl bów-bów múúd bídí gwoonjgud.

6

Ishwáman yá mpádúgá buud ó Zembí

¹ Nkí ngwól múúd á seengyá jín má bə ná lésú ná ngwól, jí í mpú sá ná á lúgá kə ná lésú búú ó Zembí dí, á bálé kə ná ndí ná ikúl ishús í kág sámb yí? ² Ye bi ampúyé ná buud ó Zembí bwá bá sámb búú ó shí milésú? Ká, nkí bi wá má bá sámb búú ó shí milésú, ye ilúlésú yá mpádúgá nyín wá í káád bí nkul yí? ³ Ye bi ampúyé ná sá má bá sámb *wéngəles milésú? Ká nkəməsa ná milésú myá isá í shí ga! ⁴ Nkí bi má ka bə ná milésú myá isá í shí ga, ye buud *Dọ lú óbúgula í dág ná ozhizhe wá bwó wá bí má kó dág ná bwá sámbúg bí milésú myəonj wá? ⁵ Bi má jəlá ná gwág shwón ná sá má ngó ci ga. Ye seengyá jín jí kú ná tóo muud jí ná fug yé, muud jí ná nkul lás lésú mpádúgá mwān bá *mínjəŋə yé? ⁶ Ná jí! Mwān bá mínjəŋə bwá kó tów míkəod dí? Bwá bálé ntág kó tów míkəod myəonj dí óhááden dí! ⁷ Mpugá ná dúlā bə ná ishwáman ntəni mpádúgá nyín, bi má bwey ku wá ní. Nəcə jí bí búásó ngwól kú jisaw ngwól bə ólínjgí yí? Nəcə jí bí búásó kú bíd ná nkí muud má déég bí isá, á déégúg yí? ⁸ Nji, bi wá má yídá sá ólínjgí, bi wá ngó sha búú isá; omínjəŋə bən ntág wá bí má sá mísóólúgá myəonj wá. ⁹ Ye bi ampúyé ná buud bwá sá ólínjgí ntəni wá bwá ábúlé bə ná kəw Faan má Zembí dí? Kúgá shiig mənnyúul: buud ó jaŋga, ná bəonj bwá ngó yə ozembí ó áyadúg gúmə wá, ná buud bwá sá mínəəmb wá, ná budúm bwá má nwa mənnyúul nda budá wá, ná bəonj bwá sá íland ná bóól búđúm wá, ¹⁰ ná ijúwāl, ná buud bí ná yéésh bála ná mabii wá, ná oshwégye ó málwəg, ná bəonj bwá də nyəeg búú wá, tēem bə búú ó mándá, bwá ábúlé bə ná kəw Faan má Zembí dí. ¹¹ Ntə námsá wá bóól búú wá gwoonj jín bwá á bə yé. Nji, Shíshim má Zembí wúsú í á má gusa bí, sá ná bi bəg minjəŋkə mi búú, sá ná Zembí dágúg bí ná otətálí ó búú lúú má Cwámba Yésus dí.

Baagula nyúul shú má Zembí

¹² Bóól búú bwá də ci ná: «Muud jí fulí ná á sáág sá jəsh á cəl yí.» Jí ntə. Nji, sá jəsh dí jí ná nkul kwíind múú. Bwá də ci ná: «Muud jí fulí ná á sáág sá jəsh á cəl yí.» Jí ntə. Nji, má abúlé bíd ná nkúmba sá í bíig má kwám. ¹³ Bóól námsá ná: «Idəw bísaəw mwə, mwə shú idəw. Ná mwə ná idəw, Zembí má bá shínal byəsh.»

Jí ntə. Nji, nyúúl í cugé shú jaŋga, nyísə nyúul má Cwámba, Cwámba jisə Cwámba shú nyúul. ¹⁴ Mpugá ná Zembí nyə á gwúmushi Cwámba yé, á bá námsá gwúmushi sá ná nkul nyé. ¹⁵ Ye bi ampúyé ná mənnyúul mən məsə ikúl í nyúul má *Krisť? Má ngwág kúl nyúul má Krisť má sá gwo kúl nyúul má mudá jaŋga? Mbə! Í ajəláyé ná bə ntə! ¹⁶ Ye bi ampúyé ná muud má kó seengyá ná mudá jaŋga yé nyə é bə nyúul ngwúd ná mudá wəonjgá? Jísə mpu bə cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Bəsh obá bwá é bə nyúul ngwúdú.» ¹⁷ Nji, muud má kó fula isá ná Cwámba yé, nyé é bə *shíshim ngwúd ná Cwámba.

¹⁸ Fúndágá jaŋga. Wúl *sám wəsh múú má sá yí í ádé bə nyə nyúúlú. Nji, muud má sá jaŋga yé má də ntáma nyúúl nyé nyáméfwó. ¹⁹ Ye bi ampúyé ná mənnyúul mən məsə Mpáanzə má Nkəŋkə Shíshim Zembí nyə á yə bí yí? Nkəŋkə Shíshim wəonj wúsú bídí mənnyúúlú. Bi angé ná ná jwú ná biméfwó. ²⁰ Mpugá ná Zembí nyə á wá lal-lal tən shú ná bi wúg míkəwámú; bi má jəlá ná ka yə Zembí gúmə ná mənnyúul mən.

7

Sá í dúgyá ná bə yí

¹ Shú isá bí á cilə má yí, í nywa ná mudúm jig kú kúnya ná mudá. ² Nji, í bul jəla ná mudúm yəsh bəg ná yé mudá, mudá yəsh ná yé ngwúm, buud bwá sásúləg jaŋga. ³ Mudúm nyə ajəláyé ná kaambəla mudá ná nyúúl nyé; mudá námsá ntə. ⁴ Mudá cugé ná nkul balan ná nyúúl nyé nda á cəl ná, ngwúm yé wá jí ná nywo. Námsá mbií ngwúdú, ngwúm cugé ná nkul balan ná nyúúl nyé nda á cəl ná, mudá yé wá jí ná nywo. ⁵ Ngwól kú ban ngwól; ka nji ná bí má bə cəŋ ná bí má béégá nkúmba fwála shú ná bí má kənd mílām mājəgula dí. Fwála dəonj ká námsá shín, bi ó nyinga fula; nəcə bí á bá bə kú mpu máand mílām ná ndéé *Sátan mú bwówəla bí. ⁶ Na, má ayímbúliyé bí; má cwíny bí cwínyúg. ⁷ Mpúlə dág dí, má jí ná buud bəsh bwá jig nda má. Nji, muud yəsh jí ná jé sá Zembí nyə á yə nyə yí; nyíga ná jíga, nyími ná jími.

⁸ Má ngə ci ná mingwam mi búđúm ná míkúś mi búdá ná, í nywa ná bwá jig nda má njúl ná, kú béya. ⁹ Nji, í ká bə ná bwá ampúyé máand mílām, bwá bəyág; nəcə í yida bul jəla ná muud bəyág, ntə ná á júgugí ná yéésh.

¹⁰ Shú bəonj bí mímbéyá wá, má tál mpándí; kú ntág bə má, Cwámba wá má tál mpándí ná, ci mudá kú béégá ná ngwúm yé.

¹¹ Mudá ká ntág béégá ná ngwúm yé, á jig kú

6:2 Rom 5.17; 2Pr 2.4; Yúd 6; Mbú 1.6

6:7 Mat 5.39-40; Rom 12.17

6:9 15.50; Gal 5.19-21

6:11 Tit 3.3-7;

Heb 9.14; 1Yn 1.7

6:12 8.9; 10.23; Gal 5.13; 1Pr 2.16

6:13 Mat 15.17-19; 1Te 4.3

6:14 15.15, 20; Rom 6.4; 8.11;

2Kr 4.14

6:15 12.27

6:16 Mat 2.24; Mat 19.5; Ifz 5.31

6:17 Yuá 17.21-23; Rom 8.9-11; 2Kr 3.17-18; Gal 2.20

6:19 3.16

6:20 7.23; Rom 13.14; 1Pr 1.18-19

7:2 1Te 4.3-4

7:3 Ifz 5.21-29

7:7 Mat 19.11-12; 1Kr 12.11

7:9 1Tm 5.14

7:10 Mat 5.32; 19.9

ná kə báád; ka nji ná a ká sá nkwabulə nə ngwúm yé. Ci mudúm kú yíl mudá bá.

¹² Shú bóólúgá bāŋ, Cwám̄ba dí mǎ cǐ, mǎ wǎ ngǎ cǐ ja nǐd ná, nkǐ mbúgula Zembǐ jǐ nǎ mudá *hááden, mudá mǎ kǎ cǎel ná bá bwǎ baagula bá, a kú beeg yíl mudá wǎoŋg. ¹³ Nkǐ mudá wǎ jǐ mbúgula, ngwúm nye hááden, ngwúm mǎ kǎ cǎel ná bá mudá bwǎ baagula bá, mudá kú beeg gwú bá dǎoŋg. ¹⁴ Nǎcé, mudúm jǐ hááden yé nyǎ é bǎ kúná-kúná nǎ Zembǐ nǎcé mudá yé, mudá jǐ hááden yé nyǎ é bǎ kúná-kúná nǎ Zembǐ nǎcé ngwúm yé. Í mbǎm bǎ kú bǎ ntǎ, mpu ná bwǎn bǎŋ bwǎ é bǎ shwǒg-shwǒg nǎ Zembǐ; nji, búsa kúná-kúná nǎ nyǎ. ¹⁵ Nji, nkǐ nyooŋg jǐ hááden yé mǎ cǎel béégya nǎ ngwǎl, a jee béégya nǎ nyǎ; í cǐgǎ mbúgula yǐmbúli ná a jǐg nǎ bá dǎoŋg. Zembǐ nyǎ a jǔw bíshú ná bí jǐg ná shǎe. ¹⁶ Ntǎg námǎ ná, wǎe mudá jǐ mbúgula yé, ye wo mpú nkǐ wo e bá sǎ ná ngwúm woó dúgúg cǐgǎ? Nkǐ ntǎg ná wǎe mudúm jǐ mbúgula yé, ye wo mpú nkǐ wo e bá sǎ ná mudá woó dúgúg cǐgǎ?

Zembǐ nyǎ á ngǎ tǎl buud icé icé

¹⁷ Sá ngwúd jǐ ná, muud yǎsh tǔwúg cé Zembǐ nyǎ a tǎl nyǎ yíid, cé nyǎ á bǎ a tǎl ja Zembǐ nyǎ a jǔw nyǎ yí. Cǎe mǎ ngǎ yǎ mǎdǎ mǎ óbúgula mǎsh yí, dwó ǒni. ¹⁸ Nkǐ Zembǐ nyǎ a jǔw ngwǎl múúd a njúl siya ábiwǎág í*, muud wǎoŋgǎ jǐg nǎ ábiwǎág yé. Nkǐ Zembǐ nyǎ a jǔw muud a kú bǎ siya ábiwǎág í, muud wǎoŋgǎ kú siya ábiwǎág. ¹⁹ Sǐyǎlá ábiwǎág cǐgǎ tǔo sǎ, bǎle kú siya ábiwǎág kú námǎ bǎ tǔo sǎ. Sá jǐ ná mǐfí yí jǐsǎ nji bǎǎl mǎmpǎndí mǎ Zembǐ. ²⁰ Muud yǎsh tǔwúg cé nyǎ á bǎ a tǎl ja Zembǐ nyǎ a jǔw nyǎ yí. ²¹ Nkǐ Zembǐ nyǎ a jǔw wo, wo njúl lwaá, kú wǎ fimǎl lámúd ná jiya lwaá gwô. Nji, wó kǎ dǎg zhǐí ná wo bǎg fulí, wo bǎ zhǐí nyooŋg. ²² Nǎcé ná, lwaá Cwám̄ba mǎ jǔw yí í múso fulí, í dúgyá nǎ Cwám̄ba. Ntǎ námǎ, nyooŋg *Kříst mǎ jǔw a njúl fulí yé múso lwaá mǎ Kříst. ²³ Mpugá ná Zembǐ nyǎ a wǎ lal-lal tǎŋ shú ná bí wúg mǐkwámúd. Kúgǎ sǎ ná bí nyíngǎg bǎ mǎlwǎá mǎ múúd†. ²⁴ Bwaanǝ, mǎ nyíngǎ ná námǎ cǐ ná muud yǎsh bwǎnǝg mǐsh mǎ Zembǐ dí cé nyǎ á bǎ a tǎl ja Zembǐ nyǎ a jǔw nyǎ yí.

²⁵ Shú bǔoŋg búso ná ǒncwíyǎ wǎ, sǎ mǎ zǎ cǐ ga í cǐgǎ nǎ Cwám̄ba nyǎ a tǎl mpǎndí; mǎ cwíny bí tǎŋ nda muud bí bí nǎ nkul jǎ shwu

nyúul nǎ ndí yé nǎcé Cwám̄ba nyǎ a gwǎg mǎ nkúnkwǒnǎ. ²⁶ Mǎe ngǎ tǎdúga ntǎga: ja sǎ mǎ dúg mǐcúnǝ myǎ wǎla ga yí, mǎ tǎdúgǎ ná í bul jǎla ná buud bwǎ jǐg mǐngwam. ²⁷ Nji tǎem bǎ ntǔ, nkǐ wo mǎ bá mudá, wo kú beeg sǎ ná wo gwú bá. Nkǐ wo afwǒyǎ bá mudá, wo kú beeg sǎ ná wo bá. ²⁸ Nji, nkǐ wo bá mudá, wo asáyǎ *sǎm; ncwíyǎ sǎs mǎ kǎ kǎ báád í, nyǎ asáyǎ sǎm. Nji, buud bwǎ bǎya wǎ bwǎ é bul dúg mǐnjugú cǐgǎ gaád; mǎ ngǎ lǎs ntǎni shú ná mǎ sǎ ná bí sǎsǎlǎg mǐnjugú myooŋg.

²⁹ Bwaanǝ, mǎ ngǎ cǐ nááá, fwǎla í mú kǎkǎl. Ná ndǎé, tǎéé wǎla ga dí, buud bí nǎ budá wǎ bwǎ cǐgǎg nda bwǎ cǐgǎ mǐmbǎyǎ; ³⁰ bǔoŋg bwǎ ngǎ jǐi wǎ, bwǎ cǐgǎg nda bwǎ anǝ nǎ jǐi; bǔoŋg bí nǎ mǎshusǎg wǎ, bwǎ cǐgǎ nda bwǎ cǐgǎ nǎ mǎshusǎg; bǔoŋg bwǎ ngǎ kusǎ wǎ bwǎ cǐgǎ nda ísǎ bwǎ ngǎ kusǎ yí í cǐgǎ ísǎ byǎŋ†. ³¹ Buud bwǎ ngǎ dǎ shǐ wǎ bwǎ cǐgǎg nda bwǎ anǝ nǎ dǎ shǐ. Mǎ lǎs nǎ bí lǎsǎ ní wǎsh nǎcé shǐ shǎ bí nǎ ndí múus ga í bá cǐ.

³² Mǎ cǎel ná bí bǎg kú nǎ sǎ í kǎnd bí mǐlǎm gwǔw yí. Muud cǐgǎ mbǎyǎ yé mǎ dǎ kǎnd lǎm ísǎ í dúgyá nǎ Cwám̄ba yíid, a dǎ sǎ ná Cwám̄ba gwǎgúg nyǎ nywa. ³³ Nji, nyooŋg jǐ mbǎyǎ yé mǎ a dǎ sǎ ná mudá yé gwǎgúg nyǎ nywa, a dǎ kǎnd lǎm ísǎ í shíd, ³⁴ lǎm í mú dǎ bǎ nyǎ kow. Ntǔ námǎ wǎ jǐ nǎ mudá yé. Mudá cǐgǎ báád yé, tǔo nyooŋg jǐ ná ncwíyǎ yé mǎ dǎ kǎnd lǎm ísǎ í dúgyá nǎ Cwám̄ba yíid, shú ná nyǎŋ bǎg yé mǎ Cwám̄ba ncindí nǎ ncindí. Mudá jǐ báád yé nye mǎ dǎ sǎ ná ngwúm yé gwǎgúg nyǎ nywa, a dǎ kǎnd lǎm ísǎ í shíd. ³⁵ Mǎ anǝ nǎ lǎs ntǎni nǎ mǎ cǎel kul bí bíid. Í yídǎ bǎ shú mǎnywa mǎn. Mǎ ngǎ jǐi ná bí sǎág sǎ í búl jǎla yí, ná bí bǎg buud ǔ Cwám̄ba ncindí nǎ ncindí, kú bǎ kow.

³⁶ Nkǐ ncwǎmǎ mǎ bul bǎ nǎ yéesh nǎ land jǎ, ná ndǎé a mú cǎel ná bwǎ bǎyǎg nǎcé a tǎdúgǎ ná nyǎ e jǎg sǎ sǎs dǔoŋgǎ nkǐ a bá kú ná bá nyǎ, nkǐ a dúg ná bwǎ jǎla nǎ bǎya, bwǎ bǎyǎg nda á ngǎ jǐi ná; nyǎ asáyǎ sǎm. ³⁷ Nji nkǐ ncwǎmǎ í nǝa cǐgǎlǎ nyǎdí lámúd sǎ nda cǐndal nyǎ, nkǐ a jǐ nǎ nkul mpu máand lǎm bíi yéesh jǎ, á kǎ nǝa cǐgǎlǎ ná bá land jǎ bwǎ ǎnyíngǎyǎ ná bǎya, a mpú sǎ. ³⁸ Ntǔ jǐ ná muud mǎ bá land jǎ yé mǎ mpú sǎ, nyooŋg mǎ bá kú bá yé mǎ bul mpu sǎ.†

³⁹ Mudá jǐ cǎǎlǎ ná ngwúm yé té wǎsh

7:14 Rom 11.16 **7:15** jǐg ná shǎe: 14.33; Rom 12.18; 14.19; 2Kr 13.11; Kol 3.15; Heb 12.14 **7:16** 1Pr 3.1 **7:18**

Gal 5.1 * **7:18** Muud jǐ sǐyǎ ábiwǎág yé: nǎ jǐ mwǎ Yúden. **7:19** Rom 2.25-29; Gal 5.6 **7:22** Ifz 6.6; Flm 16; 1Pr

2.16 **7:23** 6.20 † **7:23** Kúgǎ nyíngǎ bíd nǎ mǎfug mǎ búud mǎ ngǎg nǎ jwú nǎ bí. **7:25** 1Tm 1.12-14 **7:26**

Zhe 16.1-4; Mis 14.22; 1Te 1.6; 3.3-4 **7:28** Luk 21.23 **7:29** Rom 13.11-13; 1Pr 4.7; Flp 4.5 † **7:30** Muud nyǎ

ajǎlǎyǎ nǎ bíd ná gúl sǎ í tǔwúg shwǒg nyǎdí cǐgǎud. **7:31** 1Yn 2.17 **7:33** Luk 14.20 § **7:38** (tǎéé 36 kǎ wǎsǎ 38)

Impǎnzǎ íni, bóól bwǎ ngǎ cǐ ná í jǎlá nǎ bǎ ntǎga: 36 «nkǐ muud mǎ dúg ná a jǎg sǎ ná baagulǎlǎ sǎs dé ncwíyǎ wǎla lǎ bǎ cǐ a

kú kǎnd nyǎ báád í, nkǐ a dúg ná í jǎlá ná a kǎndug nyǎ báád í, a sǎág sǎ á jǐi yí; nyǎ asáyǎ sǎm, bá í sǐyǎg. 37 Nji, muud mǎ

nǝa cǐgǎlǎ lámúd, kú nǎ sǎ í ngǎ cǐndal nyǎ, á ngǎ mpu jwú nǎ tǎdúgǎ yé yé, nkǐ á nǝa cǐgǎlǎ nyǎmǎfwó dí lámúd ná a baagula

sǎs dé ncwíyǎ, a mǎ mpú sǎ. 38 Ntǔ mǎ lwǎ ná muud mǎ kǎnd sǎs dé báád yé, a mpú sǎ; nyooŋg mǎ bá kú kǎnd yé, á bul mpu

sǎ.» **7:39** Rom 7.2-3

ngwúm ngó ná cugə yí. Ngwúm má ká yə, mudá kú ná bá cę́lǎ, a mú jee bá muud yēsh á cę́l bá yé; nji í jii ná muud wə́ɔng bág muud mə Cwám̃ba. ⁴⁰ Nji, í bul jə́la ná a jíg kú ná kə báád. Məe mām məcwūŋ wə́ məñi, mə tэд́dǵá ná mə ji nóm̃ ná Shíshim má Zemb̃i.

8

Sá í dǵyá ná ocúdu ó mətúnuga

¹ Bóól ózemb̃i bí ó áyadǵ. Bóól búúd bwə́ ngə cǵə ocúdu ngə sá ívuguli í ózemb̃i bə́ɔngǵá *mətúnuga. Shú sá í dǵyá ná ocúdu ó mətúnuga bə́ɔngǵá yí, shé má mpú ná: «Sá bēsh bí ná mpúyá.» Nji, mpúyá wə́ɔng í dǵ sá ná muud nkényǵ nyúul, í njúl ná cę́lǎ í dǵ sá ná gwoong í lálug búgád. ² Múúd mə ká tэд́dǵa ná a mpú gúl sá, muud wə́ɔngǵa nyə afwóyǵ mpu sá jí ná fwámé mpúyá yí. ³ Nji, muud mə cę́l Zemb̃i yé, Zemb̃i mə mpú nyə.

⁴ Ná ndeé, shú dǵlə ocúdu ó mətúnuga mə ívuguli í ózemb̃i ó áyadǵ íí, sá mə mpú ná ívuguli byəɔngǵá í cǵé tǵ sá shí gaád, ngwól Zemb̃i cugé, nji fwámé Zemb̃i ngwúd ná ngwúd. ⁵ Bóól búúd bwə́ ngə tэд́dǵa ná ncúlyá ozemb̃i ná ncúlyá micwám̃ba myān mǵsə. Nji, bíl ísá búúd bwə́ ngə dǵ ná ozemb̃i yí í tēm̃ bə́ jɔŋ dí, nkí ntǵ shí ga dí, ⁶ shú shé bāŋ, Zemb̃i jí ngwúd nji Zemb̃i Sóɔngǵá. Ísá byēsh í zhu nyədí, shé ngə cugə shú dé. Cwám̃ba jí nóm̃ ngwúd, nji Yésus-Krist; ísá byēsh bísa nəcé nyə, sá búsa nóm̃ nəcé nyə.

⁷ Nji, buud bēsh dí bí ná mpúyá ñi. Bóól bwə́ á mə janəwə́ ná yələ ózemb̃i ó áyadǵ gúma, ná ndeé, wós ná kidíga, ja bāŋ bwə́ dǵ cúdu mətúnuga mə ózemb̃i ó áyadǵ yí, bwə́ é ngə dǵ bwə́ ngə tэд́dǵa ná cúdu éga jí cúdu mətúnuga shú Zemb̃i áyadǵ. Sá jə́ɔng í mú sá bwo fǵŋ lám dí, nəcé í bǵl ná nkí tag. ⁸ Í njúl ná sá má dǵ dí jí ná nkul sá ná sá shíshǵ Zemb̃i kúná-kúná. Nkí sá má bá kú dǵ, sá kú jimb sá mǵsh mə Zemb̃i dí; nkí sá má dǵ, sá kú nóm̃ kwiđuǵl sá. ⁹ Nji bí ó bey ná sá bí bí fulí ná bí sáág yí í yidag bə́ óbúgula ó átutagǵ kwóógǵ lú mábə́ɔngǵá. ¹⁰ Nəcé, wo muud jí ná mpúyá yé, nkí bwə́ dǵ wo, wo ngə dǵ mpáánzə zemb̃i áyadǵ dí, ngáá ná sá jə́ɔng í é sá ná muud jí ná ná lám nkí tag yé ngwǵ nkul, a kə dǵ ocúdu bwə́ ámə cǵə yə ózemb̃i gúma wá? ¹¹ Ja jə́ɔngǵá, mpúyá wə́ í mə sá ná ngwól *mínyɔŋǵa wóó jí ná lám nkí tag yé jimbǵ, í njúl ná Yésus nyə á yə nóm̃ shú dǵd. ¹² Nkí bí mə sēm̃ ntó ná omínyɔŋǵa bún, bə́wuli bwo lám í kú fwo lal íí, bí mə sēm̃ ná Yésus-Krist. ¹³ Gwə́ wá jí ná, nkí gúl sá má dǵ í é búlal ngwól mínyɔŋǵa waamə́

bííd íí, mə kú ná bá bwele dǵ cúdu, shú ná mə bág kú búlal mínyɔŋǵa waamə́ bííd.

9

Pwól cugé ná milúndǵl

¹ Ye mə cugé fulí? Mə cugé *múúd lwámá mə Yésus íí? Ngáá mə a shí dǵ Cwám̃ba wúsú Yésus? Ye bí cugé ísýy mə mə sá shú mə Cwám̃ba yí? ² Nkí bóólǵá búúd bwə́ dǵ ná mə cugé múúd lwámá, bí kú bę́, má jí muud lwámá mə Yésus shú dún. Nəcé bí búsa yuug í ngə lwó ísýy mə ngə sýy tǵŋ nda muud lwámá mə Cwám̃ba yí.

³ Shú búúd bwə́ ngə bə́ ná məshwán ná mə wá, sá má jí ná nkul bę́sa ná bwo yí jí ná: ⁴ Ngáá sá bí ná zhíí ná sə́ ngwǵ idǵw ná mǵngul bídí? ⁵ Ye sá bāŋ wə́ búsa cí muud kú jaand ná mudá yé? Ngáá ná bóól búúd ó lwámá bwə́ ngə sá ntó, tǵó omínyɔŋǵa ó Cwám̃ba, tǵó Séfas? ⁶ Nkí ntǵ ná, ye sá bāŋ Barnábas wə́ sá cǵé ná zhíí ná sá jíg kú sýy? ⁷ Zə́ nyə a mə bwele sýy sýy ízimbi a ngə jə́na ná nyəmǵfwó yé? Zə́ nyə a mə bwele bę́ fambá ná ndeé a kú dǵ mpumá a cínɔng yé? Nkí ntǵ ná zə́ nyə a mə bwele wíul ínteny ná ndeé a kú balan ná mǵnyǵŋ mə ínteny byəɔng yé? ⁸ Ye iyuug mə ngə njwa bí íni bísa nji íjǵm ná íjǵag yá buud? Ngáá ná bísa nóm̃ cilyá máccę́ Moyíz nyə á cílə mǵd? ⁹ Jí mpu bə́ cilyá máccę́ mə Moyíz dí ná: «Wo kú fad nteny mpu ja í ngə nyaal mpumá ngǵlə lwáál nywo yí.» Ye ínteny wə́ Zemb̃i ngə bul tэд́dǵa yí? ¹⁰ Ye nyə angé ná lás ntó shú dúsú? Haaw! Shú dúsú wə́ cilyá ga í á cilya yí. Í jii ná muud ngə waad mǵndǵl yé ngə ná waad a ngə bwǵnd ná búgǵ ná nyə é bə́ ná mǵfi; nyəɔng ngə nyífə́ mpumá ngǵlə lwáál yé ngə nyífə́ a ngə bwǵnd ná búgǵ ná nyə é bə́ ná kaw. ¹¹ Sá á bę́ bí mpǵg í kwíind bí cug á Shíshim dí yí; ntó ná, sá má ká mwǵálgǵ mpumá í kwíind sá cug á shí ga dí yí, bə́w ntó aá? ¹² Nkí bóól búúd bí ná zhíí ná bwə́ ngwǵ mbii mǵnywa mǵɔng bídí, sá bāŋ mə ban ka bul bə́ ná zhíí nyəɔngǵá nəcé jí? Nji, sá á shígǵ balan ná zhíí nyəɔngǵá; sá ngə yida jǵsow sá jēsh shú ná sá kú ntǵgula ná Jǵjǵ Kéel mə *Krist í bág kú bwiingya.

¹³ Buud bwə́ dǵ sýy ísýy í Zemb̃i Mpáánzə wá, Mpáánzə wə́ í dǵ nóm̃ wíul bwo; bə́ɔng bwə́ dǵ kənd Zemb̃i *mətúnuga *alatǵr dí wá bwə́ dǵ njwa dǵŋ kəw lú idǵw alatǵr dí. Ngáá bí mə mpú ntó? ¹⁴ Mbií ngwúd wə́ɔng nóm̃, Cwám̃ba nyə a wá cę́ ná buud bwə́ jááw Jǵjǵ Kéel wá bwə́ jə́lǵ ná cugə ná ísýy byəɔng. ¹⁵ Nji mēe mə a shígǵ balan ná mazhíí mǵɔng; mə angé nóm̃ ná cílə ntǵga ná mə lúndal ísá byəɔng. Má yidǵ bul cę́l ná mə yǵg, ntǵ ná mə

8:1 Mis 15:29; Rom 12:16 cę́lǎ: 13:7; 14:1; 16:14; Yuá 13:34; Rom 15:1-2; 2Kr 8:7-8, 24; Gal 6:10; Ifz 5:2

8:1 Rom 14:1-15:6 **8:3** 13:12; Gal 4:9 **8:4** 10:19-20; Mbá 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 **8:6** 12:5-6; Yuá 1:3-4; Ifz 4:5-6; Kol 1:16

8:7 10:23-33 **8:8** Rom 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13 **9:1** 4:9, 15; 15:8-10; 2Kr 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5,

13; 12:11-13; Gal 1:1 **9:4** Luk 10:7-8; Mat 10:10 **9:6** Barnábas: Mis 4:36; 11:22-26 sýy: Mis 18:3 **9:9** Mbá 25:4;

1Kr 10:11; 1Tm 5:18 **9:11** 9:4; Rom 15:27; Gal 6:6 **9:12** Mis 20:34-35; 2Kr 11:9 **9:13** Ifz 18:8-19 **9:14** 9:4

9:15 Mis 18:3 **9:16** Zhe 20:9

sáág milúndál. Jám sâ gúmá wá cí, muud cugé nê nkul yíl mæ gwo. ¹⁶ Mæe jâm kóómb dí, ja mæ ngá jaaw Jɔjɔ Kéel yí, mæ cugé nê nkul cí nê mæ ngá sa gúl sâ, nácé jísæ mæ sâ cindálá Zembí ngá cindál mæ yí. Mántágula nê mæ nkí mæ bá kú jaaw Jɔjɔ Kéel. ¹⁷ Í á mbám bæ ná mæ a té nê lām wām ná mæ zó jaaw Jɔjɔ Kéel, mæ bæ nê zhíí ná mæ jíg myána. Ká, mæ ngá sâ iséy byoong cindálád, jísæ mbag Zembí nyá á kéel mæ mbáwád yí. ¹⁸ Nê ndeé, myáyé myána mæ ngá nyá cínong myá? Myána myám wá mæ jááwug buud Jɔjɔ Kéel ashwá, mæ ngá cúná kú lúndal isâ mæ jí nê zhíí ná mæ nyág Jɔjɔ Kéel dí yí.

¹⁹ Haaw! Mæ jí fulí, kú bæ lwaá mæ múúd. Njɛ, tæm bæ ntó, mæ a mæ sâ máméfwó lwaá á buud bësh shú ná mæ bæg nê fwála mæ sâ ná bímbí lá búúd dësh dí nê nkul gwág mæ yí í búgúlág Yésus. ²⁰ Ja sánɔŋ *Oyúden búás yí, mæ cugá námá nda Oyúden shú ná mæ sâ ná bwá kándug milám wá Yésus. Ja sánɔŋ buud bwá ngá bɛ mæcɛɛ mæ Moyíz wá sâ búás yí, mæ bɛ námá mæcɛɛ mæongú nda bwo, í njúl ná í cugé mæ cindálá ná mæ bæg mwo. Mæ bɛ mwo njɛ shú ná mæ sâ ná buud bwá ngá bɛ mæcɛɛ wá bwá kándug milám wá Yésus. ²¹ Ja sánɔŋ buud bwá ádé bish mæcɛɛ mæong wá sâ búás yí, mæ cugá nda bwo, námá nda mæ angé nê bish mæcɛɛ mæong, í njúl ná mæ ngá bɛ Cɛɛ mæ Zembí, Kríst jɛ Cɛɛ dām. Mæ cugá nda mæ angé nê bish mæcɛɛ njɛ shú ná mæ sâ ná buud bwá ádé bish mæcɛɛ wá bwá kándug milám wá Yésus. ²² Ja sánɔŋ buud bí nê búgú átagá wá sâ búás yí, mæ cugá nda bwo shú ná mæ sâ ná bwá kándug milám wá Yésus. Mæ a mæ bæ sâ jêsh shú búúd bësh shú ná mæzhíí mêsh dí, mæ cágug bábaalé búúd. ²³ Mæ ngá sâ isâ íni byêsh nácé Jɔjɔ Kéel, shú ná mæ bæg nê kow mánywa Jɔjɔ Kéel í ngá kaag mád.

²⁴ Bɛ ampúyé ná í dæ bæ mbaadá ígwiimbí dí ná, buud nkí bulya ju íkúlá ná ndeé muud ngwúd nyá mpósógú? Jugá kúlá mbíi wí ná bɛ nyág mpósógú yí. ²⁵ Ogwiimbe sɛ ígwiimbí bësh bwá dæ cí isâ nkí bulya shú ná bwá nyág *túm gúmá. Í njúl ná túm gúmá bwá dæ nyá yí í dæ yéel. Sâ bân wúsú túm gúmá í ábúlé yéel. ²⁶ Kúlá mé ngá ju yí, mæ angé nê ju nda muud nyá angé nê mpu kúl á ngá ká yé; ja mæ ngá wusé ikúda yí, mæ angé nê wusa ikúda ntó ngúlád. ²⁷ Mæ ngá yida jugushi nyúúl nyám, ngá nywaad nywo sâ mæ céel yí, shú ná í kú bá bæ ná, mæ shín cúná Jɔjɔ Kéel bósól búúd gwág ná ndeé, mæ nyíng shúb mpósógú.

10

Shé ɔ bey sâ í á sɛn nê buud ɔ Izurayélyí

¹ Ntó, ye bwaang, mæ acéélé ná bɛ bæg kú mpu isâ í á sɛn nê odá yí; nkúdí í á baagula bësh, bësh bwá á ntɔ mæn mæ atítíi nê mækuú. ² Ntó jɛ ná bësh bwá á duwan nkúdí, duwan mæn dí tãŋ *ompwíin ɔ Moyíz. ³ Bësh bwá á dæ dæ idáw impwúd Shishim mæ Zembí í á dæ nti bwo yí. ⁴ Bësh bwá á ngul mæjúwó mæmpwúd Shishim mæ Zembí í á nti bwo má, mæjúwó mæ á ngá wú kwóógú má. Kwóógú dæong í á bæ fwámé kwóógú wá í á ngá lúgal bwo cí, í á bæ *Kríst. ⁵ Njɛ, tæm bæ ntó, bósól ncúlyá buud wá gwoong jãŋ, Zembí nyá a shígé gwág bwo nywa. Gwá wé nyá á jaŋgula bwo, a mpángula mímbimba myán shí a shwéeshád yí. ⁶ Isâ íni í á bæ nê bwo ntó shú ná í bæg shé mæcwûŋ, shé kú dæ wámmb sálá isâ í ábábôw nda bwo. ⁷ Kúgá yó ózembí ɔ áyadág gúmá nda bósólágá wá gwoong jãŋ bwá á sâ ná. Sâ jæong jɛ cilya ná: «Kúí búúd í á jɛ shí dæ, ngul; bwá mû tãw, zhwiimbya.» ⁸ Shé kúgá sâ janga nda bósólágá wá gwoong jãŋ bwá á sâ ná. Sálá bwá á sâ janga yí, bwá á yæ jwôw ngwúdí buud otóshin mæwúm mábá nê ólól. ⁹ Shé kúgá shweenzh Kríst nda bósólágá wá gwoong jãŋ bwá á sâ ná. Bwá á shweenzh nyá, onyáwá bwá mû jaŋgula bwo. ¹⁰ Shé kúgá námá dæ cwaduga nda bósólágá wá gwoong jãŋ bwá á cwaduga ná; bân, *éngales á shwiy nyá á zæ jaŋgula bwo. ¹¹ Bwaang, isâ íni í á bæ nê bwo ntáni shú ná í bæg shé mæcwûŋ. Í á cilya shú ná shé buud shé ngá cugá mwôw mæ mæzhúgúlá dí wá, shé mpúg nda shé mæ jálá nê ngá cugá ná. ¹² Nê ndeé, muud ngá tádágá ná mæbwábulán mæ cugé nê nkul sâ nyá sâ yé, ká bey ná á búlag. ¹³ Mæbwábulán mêsh bí á mæ dæ bwama nê ndí mæ mæ dæ námá bæ njɛ isâ bí nê nkul wósó nê muud yí. Njɛ, Zembí jɛ ábúgúlág; a cugé nê nkul bíd ná bɛ bwámagí nê mæbwábulán mæ ntó bí nkul má. Ja bí mæ bá dæ bwama nê mæbwábulán yí, a bá dæ lwó bí zhíí shú ná bɛ jísówág kú búla.

Kúgá fula isâ í májamb nê isâ í Zembí

¹⁴ Gwá wá jí ná, yé bwááng mæ búl céel wá, fúndágá yálá ózembí ɔ áyadág gúmá. ¹⁵ Mæ ngá lás nê bí nda mæ lás nê buud bí nê fug wá. Bíméfwó faasugá sâ mæ ngá cí yí. ¹⁶ Ja sâ mæ dæ dæ idáw í Zembí yí, sâ mæ dæ ngul bálá; sâ mæ dæ yæ Zembí akíba shú bálá jæongá. Ngulá sâ mæ dæ ngul bálá jæong yí í dæ bæ ná sâ bësh sâ mæ dæ nyá kow lú mánywa mæ mácií *Kríst nyá á wéeshuli shú dúsu má. Féyála sâ

9:17 4.1 9:19 10.23-24, 32-33; Rom 15.1 9:19 Mat 20.26-27 9:20 Mis 16.3; 21.20-26 9:21 Gal 2.3-4
 9:22 Rom 1.13; 2Kr 5.11; 11.29 9:24 Flp 3.12-14; 2Tm 2.4-6; 4.7-8; Zhk 1.12; 1Pr 5.4; Mbú 2.10 9:27 Rom 8.13;
 13.14 10:1 MmN 13.21; 14.21-29 10:3 MmN 16.13-35; Mbá 8.3; Sôm 78.24-25 10:4 MmN 17.6; Ilŋ 20.11; Sôm
 78.15 10:5 Ilŋ 14.29-30; Sôm 78.31; Heb 3.17; Yúd 5 10:6 Ilŋ 11.4, 34; Sôm 106.14 10:8 Ilŋ 25.1-9 10:9
 Ilŋ 21.5-6 10:10 Ilŋ 14.2, 36; 16.41-49; Sôm 106.25-27; Heb 3.17-18 10:11 7.29-31; Rom 15.4 10:12 Gal 6.1
 10:13 1.9; Zhk 1.13-14 10:14 1Yn 5.21 10:16 11.24-25; Luk 22.17-20

má dū féya buléd yí í dū bə ná sá bēsh sá má dū ŋwa kow lá manywa má nyúl Krist nyə a yána shú dású yí. ¹⁷ Sá bēsh sá mú mbwəzədá nyúl ŋgwúd nda buléd jí ŋgwúd ná. Ntó jí ná sá teem bə ŋkí bulya, sá búsa nyúl ŋgwúd nácé sá má dū kowula nji buléd ŋgwúd.

¹⁸ Fwogá dúg mímbyágá mí *Izərayēl. Buud bwá dū dā ócúdu bwá dū kə *mátúnuga dí wá bwá dū fula isá nə *alatār, ntó jí ná bwá dū fula isá nə Zembí muud jí ámadí á alatār yé. ¹⁹ Jí má ŋgə ka cēl cí yí? Yé ná ocúdu búud bwá dū yə ózembí ó áyadúg mátúnuga dí wá búsa gúlúgá sá? Ŋkí ntág ná ozembí bəongú bí gúl sá? ²⁰ Mbó! Mə ŋgə cí ná ocúdu búud bwá dū kand mátúnuga dí wá, Zembí dí bwá dá yə bwo yé; í dū bə mátúnuga bwá dū yə mājamb má. Mə acéélé ná bínón mājamb bí dúg fula isá. ²¹ Bí cugé nə ŋkul ŋgul bálá mə Cwámba, bí nyingə ŋgul bálá mājamb. Bí cugé nə ŋkul ŋwa kow táwuli mə Cwámba dí, bí nyingə ŋwa kow táwuli mājamb dí. ²² Yé sá má sə ná Cwámba sáág wúu? Sə má lal mənkul cə nyə?

²³ Bóól búud bwá ŋgə cí ná: «Muud jí fulí ná a sáág sá jēsh á cēl yí.» Jí ntó. Nji, sá jēsh dí jí nə ŋkul kwíind múud. Haaw! «Muud jí fulí ná a sáág sá jēsh á cēl yí.» Jí ntó. Nji, sá jēsh dí í dū lál gwoong. ²⁴ Muud nyə ajáláyé ná sə ná nyáméfwó wá bág nə manywa; muud yēsh səg ná bóól bwá bág nə manywa. ²⁵ Dagá sá jēsh bwá kúshá mákíd ocúdu dí yí; dagá gwo ná milám ná salá, kú jí mīshilí ná bí ŋgə bēemb. ²⁶ Dagá, nácé shí nyí shí mə Cwámba, nə isá byēsh bí cínong yí. ²⁷ Ntó jí ná, *hááden má ká jōw bí dína dí, bí má ká kə, dagá mbii ídáv wēsh bwá é yə bí yí; dagá byo ná milám ná salá, kú jí mīshilí ná bí ŋgə bēemb. ²⁸ Nji, ŋkí ŋgwól múud má jaaw bí ná cúdu bwá áma jáamb yé nyə áma bə cúdu *mátúnuga, bí kú ná dā. Bí kú dā, nácé muud má jáaw bí yé, bí á bá ntágulə nyə lám. ²⁹ Ja má cí ná lám yí, mə aciyé lám wán, má cí jí má múud nyə áma jaaw bí yé. Nácé jí lám má ŋgwól múud í é zə jum má, mə njúl fulí yí? ³⁰ Ŋkí mēe mə yə Zembí akíba mə ka dā, bwá é ka kə ŋgə jí nə mə ikúdúgúd nácé jí, í njúl ná mēe shí yə Zembí akíba? ³¹ Ntó, tóo bí mə dā, tóo bí mə ŋgul, tóo bí mə sá jí, ságá sá jēsh ná yéesh ná bí mə yə Zembí gúms. ³² Kúgá beeg sá ná tóo mwá Ogrêk, tóo mwá *Oyúden, tóo muud ŋgwúd á *Də lú óbúgula ó Zembí lánɡwóg búgód. ³³ Ságá nda mə; isá byēsh dí, má cēl sá sá múud yēsh nyə e gwág nywa yí. Má adé sə ná maméfwó bág nə manywa; má dū sə ná ncúlýa buud bwá bág nə manywa, ná Zembí cágug bwo.

11

¹ Ngagá nə yagala mə, námə nda má ŋgə yagala Krist ná.

Nda sá má jalá nə jí mīssəon ná

² Mə ŋgə faag bí nácé, bí ŋgə téduga mə ija byēsh, bí ŋgə ntág námə bə minjígulá má á kala bí myá. ³ Nji, má jí ná bí mpúg sá ŋgwúd ná: múdum yēsh lúlúu yé wá *Krist, múdá lúlúu yé wá múdum, Krist lúlúu yé wá Zembí. ⁴ Múdum yēsh mə jégulá nə Zembí ŋkí ntág ná a cundá micundá mí Zembí a njúl ná tūm lúud yé, a wá lúlúu yé Krist shwón. ⁵ Mudá má yída jəgula nə Zembí ŋkí ná a cundá micundá mí Zembí shwá lúu yé, a wá lúlúu yé múdum shwón. Nácé, bálə shwá lúu wúsa námə nda a má kənya shilú*. ⁶ Haaw. Mudá má ká bə kú ná tūm lúud í, í jí ná a sémbyág námə shilú. Ŋkí jí ka bə sá shwón ná mudá sémbyág shilú ŋkí ná a kənyag lúu, í jí ná a dúg cəgə tūm lúud. ⁷ Mudum nyə, nyə ajáláyé ná bwaád tūm, nácé a jí yuug mə Zembí, a ŋgə lwó gúms í mpíyá nə Zembí yí, mudá nyə ŋgə lwó jəong í mpíyá nə mudum yí. ⁸ Nácé, mudum nyə a shígé wú múdá dí, mudá nyə a wú múdum dí. ⁹ Zembí mə a shígé té múdum nácé múdá, nyə á yida té mudá nácé múdum. ¹⁰ Gwá wá jisá ná, mudá má jalá nə bə ná ndam lúud; ntó jí shú lwólə *wəngəles ná a jí ijwūga í múdum. ¹¹ Teem bə ntó, dúgúlə cəg sá ŋgə cəgə tən buud ó Cwámba yí, mudá cugé nə ŋkul cəgə kú nə múdum, múdum kú námə cəgə kú nə mudá. ¹² Í bə ntó nácé ná, námə nda múdá ashúshwógu nyə a wú múdum dí ná, ntó námə wá múdum má dū byél múdá dí yé, sá jēsh í zhu wá Zembí. ¹³ Biméfwó faasugá ná jiga: ye jí jə sá ná mudá bəg shwá lúu ja á ŋgə jəgula nə Zembí yí? ¹⁴ Jisə námə sá shwón ná múdum báaguləg shilú nda mudá. Ŋgaá ná cəg shé ŋgə cəgə ga gwáméfwó í ŋgə jíguli bí ntó? ¹⁵ Í njúl sá gúms shú múdá nyə. Nácé Zembí nyə á yə mudá shilú ŋkí gwaa ná í dúg búdal nyə lúu. ¹⁶ Nji ŋkí muud má cēl sá məshwán na, sá bən sə cugé nə fúlú nyəong, mədq má óbúgula kú námə bə ná nywo.

Nda sá má jalá nə dā dína mə Cwámba ná

¹⁷ Mə afáágé bí wəong ləsú má zə lās nə bí gaád. Mə afáágé bí nácé, səngyálə bí mú dū səngyá *Də dán dí yí, í ányingáyé ná bə shú salə ná bí lálug, í mú ŋgə teeg bí teeg teegug. ¹⁸ Í tééd fwo bə ná, ja *Də lú óbúgula dán í dū səngyá yí, mə gwág ná mənkwómá má mú ŋgə bə mpádúgá nyín. Mə ŋgə *magulə lən wəongá búbaalé. ¹⁹ Mə ká

10:17 12:27 10:18 Lev 7.11-21 10:19 8.4 10:20 Mbá 32.17; Sóm 106.37; Mbá 9.20 10:21 2Kr 6.15-16
 10:22 Mbá 32.21 10:23 Rom 14.1-15.6 10:23 6.12; 8.7-12 10:24 10.32; 13.5; Rom 15.1-2; Flp 2.4 10:25
 Rom 14.2 10:26 Sóm 24.1; 89.12 10:28 8.7 10:30 Rom 14.6; 1Tm 4.4 10:31 Kol 3.17 10:32 Rom 14.13
 10:33 9.19-22 11:1 4.16 11:2 2Te 2.15; 3.6 11:3 3.23; Mat 3.16; Ifz 5.23 * 11:5 Wala mwšw Pwól nyə á
 cila kálaad éga yí, í á dū bə sá shwón ná bwá dúgug mudá nə kənyá shilú. 11:7 Mat 1.26-27 11:8 Mat 2.18-23; 1Tm
 2.13 11:18 1.10-11 11:19 Mbá 13.2-4; 1Yn 2.19

ntɔg ci, í jii ná mánkɔomá mɔɔng má bág, bɔɔng básá fwámé óbúgula mpádúgá nyín wá bwá mpúyúg. ²⁰ Ntɔ jì ná, ja bí mú dɔ sɛɛngya kul ngwúd yí, í ádé ná nyinga bə shú zəla də idaw í Zembí. ²¹ Í mú dɔ bə ná, fwála lu dala, muud má leel shín də byé idag nyə áma zə nə ndí yí kú bwánd ná bɔ́l bɔ́l wɔ́sɔ́g. Ja í bə ntɔ yí, í mú wɔ́sɔ́ ná, ngwól njúl nə zha, ngwól nyə má dɔ ngul ná ndeé cɔ́ fudud; ²² ye bí cugé nə minjów ná bí dóg də nə ngul wu? Nacé jì bí búsa kú bish Dɔ́ lú óbúgula ɔ́ Zembí yí? Bí má cɛl zə dɔ wá búúd bwá cugé nə mabii wá shwón lúúd í? Mə cig ná jì? Mə faágug bí? Mə afáágé bí ná wáni sɔ́lɔ́gád. ²³ Nacé, njígúgá má á lág nə Cwámɔa yí, wá wá má á kala bí yí; náá: Cwámɔa Yésus nyə á sá ná, búlú bwá á kusha nə nyə yí, nyə á nwa buléd. ²⁴ ná ndeé, a yə Zembí akíba, a mú fɛy buléd, a mú ci ná: «Nyúúl nyám í má kaanz shú dún dí nywá wá ga. Dúgá sá sɔ́lɔ́gú ga, dɔ tédúgá má.» ²⁵ Námə mbii ngwúdá, ja bwá má shín də yí, a mú nwa bálá wáan, a mú ci ná: «Bálá ga jísə sɔ́ á gúgwáan í zə sɔ́y mácií mām dí yí. Ja jěsh bí má bá dɔ ngul gwo yí, bí ɔ́ bá dɔ sá sɔ́lɔ́gú ga, dɔ tédúgá má.» ²⁶ Ntɔ má ká ná ja jěsh bí má bá dɔ buléd ga nə ngul bálá wáan ga yí, bí ngə bwiing shwiy Cwámɔa nyə á yə yí, bí dɔ bá jaaw dwo ná ndeé kə wɔ́sɔ́ ja á bá nyinga zə yí. ²⁷ Sá ɔ́ɔng wá jì ná, muud mə dɔ buléd a ngul bálá mə Cwámɔa yé, nkí á dɔ nə ngul mbii wúsú kú jala yí, á byaagula nə nyúúl nə mácií mə Cwámɔa. ²⁸ Ntɔ, muud yěsh fáásug nyáméfwó ná ndeé, a ka dɔ buléd, a ngul bálá wáan. ²⁹ Nacé muud mə dɔ buléd a ngul bálá ntɔ kú tédúga ná jì mɔndəm mə nyúúl mə Cwámɔa yé, a ngə sá ná sémbyé mílású í bág bə nkí bul nyaan shú nyáméfwó. ³⁰ Sá ɔ́ɔng wá í sá ná, zhwog buud bwá mú mimbəl mpádúgá nyín, bɔ́l nə ijám, bɔ́l nkí bulya bwá á má yə. ³¹ Sá mbám dɔ faas séméfwó, sá kú nyinga bwəma nə sémbyé mílású. ³² Nji, Cwámɔa má dɔ sámb sá mílású, a ság sá shú ná sá kú bá bwəma nə sémbyé mílású ányinyaanə búúd bwá abishé Zembí wá bwá bá bwəma nə ndí yí. ³³ Ná ndeé bwaang, ja bí má dɔ sɛɛngya ná bí má dɔ yí, dúgá sá ná, bɔ́l bwánd bɔ́lɔ́gá. ³⁴ Nkí ngwól múúd ngə gwág zha, a fwóg tééd də nyádí njów a ka tɛm zə, shú ná bí kú dɔ sɛɛngya ná bí má zə dɔ kwaamb sémbyé mílású ányinyaanə bídí ícug dí.

Shú bíl ísá byěsh í, mə e bá zə kwambəla byo ja má bá zə yí.

12

Ísá Zembí mə dɔ yə bwán bə zhí á shíshim díyí

¹ Bwaang, shú ísá Zembí mə dɔ yə bwán bə zhí á *shíshim dí yí, mə acéélé ná bí dóg bə kú mpu. ² Bí mə mpú ná ja bí á bə kú fwo mpu fwámé Zembí yí, bwá á dɔ julə kə nə bí bɔ́w-bɔ́w zhíd, bí kə ngə bə ɔ́zembí ɔ́ áyadúg, mbéé ísá bísá kú nə nkul má lás yí. ³ Nda jì ntɔ ná, má cɛl ná bí mpúg nkúmba sá: muud Shíshim má Zembí ngə sá ná a lásúg yé cugé nə nkul lweem Yésus; muud Shíshim má Zembí í angé nə sá ná a lásúg yé cugé námə nə nkul ci ná: «Yésus jì Cwámɔa».

⁴ Ísá Zembí mə dɔ yə bwán bə mpáam dí yí bísa mimbii mimbii, nji Shíshim ngwúd wá í dɔ kaaw byo. ⁵ Bulya mimbii búúd bí nə nkul sɛy nə ísá byɔɔng yí; nji Cwámɔa ngwúd wá ngə jwú nə ísɛy byɔɔng byěsh. ⁶ Misɔ́lɔ́gú mí mimbii mimbii, nji buud bəsh bwá ngə sá myo wá, Zembí ngwúd wá ngə sá ná bwá sáag myo. ⁷ Muud yěsh Nkɛnkɛ Shíshim mə yə nkúl ná a sáag sá yé, a yə nyə nkul nyɔɔngú shú ná í kwíndúg bɔ́l bəsh. ⁸ Ntɔ, Nkɛnkɛ Shíshim mə yə ngwól múúd nkul ná a lásúg lású fag, a yə ngwól nkul ná a mpúg sá Zembí ngə jii ná buud bwá sáag yí; Shíshim ngwúd nə ngwúd wá ngə kaaw. ⁹ Shíshim ngwúd wɔɔngə mə yə ngwól múúd búgá álal-nkul, a yə ngwól nkul má lwág mimbəl, ¹⁰ a yə ngwól nkul má sá *máshimbá, a yə ngwól nkul mə cúndá mícúndá mí Zembí, a yə ngwól nkul mə mpú faas míšishim, a yə ngwól nkul má lás málal mimbii mimbii, a yə ngwól nkul mə fɛéé sá í dɔ ciy málal mɔɔng dí yí. ¹¹ Ísá íni byěsh í, nji Shíshim ngwúd nə ngwúd wá má dɔ kaaw byo, a yə múúd yěsh ɔ́ɔng á cɛl yə nyə yí.

Íkúl í nyúúl bí nkí bulya, nyúúl njúl nji ngwúd

¹² Mpugá ná nyúúl mə múúd nyí ngwúd, ikál nkí bulya. Íkúl í nyúúl tɛm bulya ntɔ, byěsh í sá nji nyúúl ngwúd. Ntɔ námə wá jì ná *Křist yé. ¹³ Shé bəsh, tɔɔ *Oyúden tɔɔ Ogrék, tɔɔ málwaa tɔɔ ofulí, shé á duwan Shíshim ngwúd dí shú ná shé bág ikál yá nyúúl ngwúd. Zembí nyə á ngulal shé bəsh Shíshim ngwúd.

¹⁴ Ntɔ jì ná nyúúl í cugé nji kál ngwúd, ikál í nyúúl bí nkí bulya. ¹⁵ Nkí kuú í shéé ná ci ná: «Nda má cugé mbwə ná, mə cugé kál nyúúl», ye kuú í é yow bálə kál nyúúl? ¹⁶ Nkí lwá í shéé ná ci ná: «Nda má cugé jús ná, mə cugé kál nyúúl», ye lwá í é yow bálə kál nyúúl? ¹⁷ Nkí nyúúl nyěsh ncindí í shéé ná bə nji jús nə jús, íka dɔ gwág ntudéle? Nkí nyěsh ncindí í shéé ná bə nji lwə nə lwə, í ka dɔ gwág mácud ntudéle? ¹⁸ Bí má dóg í? Zembí nyə á ngə tál ikál í nyúúl byěsh nyúúlúd nda nyə á cɛl ná. ¹⁹ Muud ncindí nyə á mbám shéé bə nji kál nyúúl ngwúd nə ngwúd, nyúúl í á

11:22 Zhk 2.5-6 **11:23** 10.16; Mat 26.26-28 **11:25** sɔ́: Zhe 31.31-34; Luk 22.20; 2Kr 3.6; Heb 8.6 mácií: MmN 24.6-8; Heb 9.12 **11:26** Mat 26.29 **11:27** 11.20-22; Heb 10.29 **11:28** 2Kr 13.5 **11:32** Heb 12.5-6; Mbá 3.19
12:2 8.4-6; Iza 44.9-20; Gal 4.8 **12:3** 1Yn 4.2-3; Rom 10.9 **12:4** 12.27-14.40; Rom 12.6-8; Ifz 4.4 **12:5** 12.28-30
12:7 14.26 **12:10** 14.5; Mís 2.4 **12:11** 7.7; Rom 12.3; Ifz 4.7; 1Pr 4.10 **12:12** 12.27 **12:13** Gal 3.27-28

nywá ka bə ngow? ²⁰ Ntó, nyúul muud dí, ikál í nyúul bí nki bulya, nyúul njúl nji ngwúd.

²¹ Jú s í cùgé nə nkul ci nə mbwə ná: «Mə anğê nə jii wo», lúu kú námá ci nə makuu ná: «Mə anğê nə jii bí.» ²² Í yidá bə ná, ikál í nyúul í də nyin nda bí nə iləm yí, byó wá í yidá bul kwíind yí, ²³ byoong sá mə də dág ná í abálé jəla nə gúmə yí, byó wá sá mə də bul nwa nə gúmə yí; byoong bí ná í ajáláyé nə nyin yí, byó wá sá mə də bul mpu baagula yí, ²⁴ í njúl ná ikál í nyúul í də nyin yí í ádé jii mbii mbagula wəong. Zembí nyə a sá nyúul muud mbii á ná nyə a wá gúmə ikál í nyúul í cùgé nə gúmə yíid. ²⁵ Nyə a sá ntó shú ná mbéégí mənkoómú í kú bə nyúul muud dí, ikál í nyúul í yidag də bə, jiga baagula jiga, jiga baagula námə jiga mbii ngwúda. ²⁶ Gúl kál nyúul í ká jug, bíl jug námə; bwá ká gúmal gúl kál nyúul, bíl byésh bə nə məshusə.

²⁷ Ntó, bí búsə nyúul mə Kríst. Muud yésh jí bídí *Də dí yé jí kál á nyúul nyəong. ²⁸ Ná ndéé, Zembí nyə a tál buud Də lú obúgula dí ntəga: cé áshúshwóógá, nyə a tál *buud ó lwámá; cé ábée, a tál *búud ó micúndá; cé álél, a tál búud ó mínjígulá. Ná ndéé, a mú yə bósól nkul mə sá *məshimbá, a yə bósól nkul mə lwág mimbál, bósól nkul mə kwíind búud, bósól nkul mə cwíny gúfúgá, bósólúgá nkul mə lás mákál məshús. ²⁹ Ye buud bəsh wá bí búud ó lwámá? Ye bəsh bí buud ó micúndá? Ye bəsh bí oyíguli? Ye bəsh bwá də sá məshimbá? ³⁰ Ye Zembí nyə á yə bəsh nkul í də lwag mimbál yí? Ye bəsh bwá də lás mákál məshús í? Bəsh bwá də féég mákál myoongú? ³¹ Gwágúgá yésh ná Nkénkē Shishim yág bí isá í búl bə nə mfií yí.

Mə zə nyingə lwó bí nyoong zhú í ntə mázhií məsh yí.

13

Ceeli í ntə sá jəsh

¹ Mə teem lás mákál mə búud, lás mákál mə *wəngəles í, nki mə cugé nə ceeli, mpug ná mə jí nda kún í ngə bwíim yí, nki ntəg yaang í ngə lwanğula yí. ² Mə teem námə cúnda micúndá mí Zembí, teem mpu mindimba myésh, teem bə nə mpúyá wəsh, mə teem námə bə nə búgá jəsh ncindi mbii á ná mə də yíl mimbán ícéé í, nki mə cugé nə ceeli, mə cugé too sá. ³ Mə teem námə yána isá byám byésh, mə keenzh námə nyúul nyám ná bwá jéég jígal mə kudad í, nki mə cugé nə ceeli, sá joongá kú kwíind mə too sá.

⁴ Ceeli jí nə jísów, ceeli jí nə osusa, í cùgé nə zhín, í ádé bəguwa, kú nkény nyúul, ⁵ í ádé sá

isá í shwôn, í ádé sə nji mənəywa mé, í ádé ləel gwág zhwunə, í ádé baagula mábúgú*, ⁶ í ádé gwág nywa olíngí, ceeli í yida də gwág nywa obúbálé; ⁷ í də juu sá jəsh, də búdal, í də bə nə búgá nə sá jəsh, í də bwánd sá jəsh nə búgá, í jísów sá jəsh.

⁸ Ceeli í ádé shín; dúlə cúnda micúndá mí Zembí í bá bə cwúd, lásúla mákál í bá shín, mpúyá í bá bə cwúdagá. ⁹ Nəcə sə ngə mpu isá ikál, sə ngə cúnda micúndá mí Zembí ikál. ¹⁰ Nji, ja isá byésh í bá bə óncindi yí, byoong bí ikál yí í bá bə cwúdagá. ¹¹ Ja mə á bə mwántombú yí, mə á də lás nda mwántombú, mə də tédaga nda mwántombú, mə də bála nda mwántombú. Ja mə mú fwámé múud ga, mə mə yow isá í bwán ó ntombú. ¹² Nəcə isá í ngə nyin sə nda isá sə ngə dág yén† dí yí, nda isá ngúds í mə búdal yí; nji, ja fwála doong í bá wós yí, sə mə dág ná bí-bí-bí. Ja gaad mə ngə mpu isá impál, ja joongá mə bá wámbula, námə nda Zembí mə wámbulá mə ná. ¹³ Isá í ábúlé shín yí bísá ilól ja gaad, byó wá: búgá, nə dúla bwánd nə búgá, nə ceeli; sá í ntə nə ilól ini dí wá ceeli.

14

Yésh isá bí nə nkul kwíind múud yésh yí

¹ Shúshwóógá nə sá jəsh í, fwogá téed sə ná bí bág nə ceeli. Gwágúgá yésh isá Zembí mə də yə bwán bə zhú a *shishim dí yí, bul bə ná ndéé cúndála micúndá mí Zembí. ² Nəcə náə, muud mə lás mákál məshús yé, nyə aləsháyé nə buud, a ləsha nə Zembí, nacé kú nə too muud nyə é gwág sá á ngə ci yí. Nji, a ngə lás nə nkul Nkénkē Shishim ngə yə nyə yí, ngə ci mindimba. ³ Nji muud mə cúnda micúndá mí Zembí yé ngə ləsha nə buud; a ngə cúnda shú nə bwá lálug búgád, a cúnda ná a cwíny bwo, á cweel bwo milám. ⁴ Muud mə lás kál ishús yé ngə sá ná nyáməfwó lálug búgád, í njúl ná muud mə cúnda micúndá mí Zembí yé ngə sá ná *Də dēsh í lálug búgád.

⁵ Mə jii ná bí bəsh bí lásúg mákál məshús; nji mə bul jii ná bí cúndág micúndá mí Zembí. Nəcə náə, muud mə cúnda myo yé mə cə múud mə lás mákál məshús yé; susaalé nji ná muud mə lás mákál məong yé mə féég sá nyə ámə ngə ci yí, shú ná Də dēsh í lálug búgád. ⁶ Ntə bwaang, nki mə shéé ná zə nūn bídí zə lás nə bí nji mákál məshúsú, mə é kwíind bí cínəngá nə jí? Kú nə too sá! Susaalé nji ná mə bágulá bí gúl sá Zembí nyə ámə lwó mə yí, nki ná mə yə bí wúl mpúyá, nki wúl cúnda mə Zembí nki ntəg njígulá.

12:26 Rom 12.15; 2Kor 11.29 12:27 6.15; 10.17; 12.12; Rom 12.4-5; Ifz 4.4, 16; 5.30 12:28 12.8-10; 14.1-4; Mis 13.1; 15.32; Ifz 4.11-12 12:31 14.1 13:1 8.1; Rom 13.8-10 13:1 2Kor 12.3-4 13:2 12.8; Mat 7.22; 17.20 13:3 Dan 3.19-20; Mat 19.21 13:5 10.33; Mik 10.12; Flp 2.4 * 13:5 Bósól bwá ci ná «í ádé lə mábəw». 13:8 12.10; 14.1-5 13:12 Rom 8.24; 2Kor 5.7 Zembí mə wámbulá mə: 8.3; Gal 4.9 † 13:12 yén: Iyén yá fwála doong í də sity nə nkəwánz, iwəguli kú də nyin ná ngəñ nda iyén yá mwəw məgaad. 13:13 Kol 1.4-5, 23; 1Te 1.2-3; Tit 2.2; Heb 10.22-24; 1Yn 4.16 14:1 13.8 14:2 12.10 14:4 14.26 14:5 Ilh 11.29

⁷ Jí námá nda isá í íbwamugá-bwámug, nda lúlwón á bulya mákál nkí búnzhá; nkí isá byoong í ngó lás ná kpódó kpódó kpódó, buud bwá é ka mpu ná í ngá ccel sey jáyé susa? ⁸ Nkí laag í lás buud nda yag sá í ngó ci yí, zé nyá é kwamusa dómb? ⁹ Mbii ngwúnd ná bí. Nkí bí mē lās mákál mēshús lāsú wán kú gwág sá bí ngó ci yí, buud bwá é ka wámbulá ná jí bí ngó lás yí? Í é bā ná bí ngó lwábada ntó. ¹⁰ Mákál málésú mí nkí bul bulya shí gaád, nji kú ná tōo ngwúnd dí ná buud bwá du lās kú gwág sá bwá ngó ci yí. ¹¹ Ntó jí ná nkí mē ampúyē dūl kál lú lāsú nda í ká ná, mē é bā múúd ngó lás dwo yé njínā muud, nye bā námā mē njínā muud. ¹² Ná ndeé, nda bí mē búl jí isá Zembí mē du yā bwán bē zhíí á shíshim dí yí ná, bulugá sō ná bí bág ná byoong í é sá ná Dḡ í lálug búgád yí.

¹³ Gwá wá jí ná, muud mē du lās mákál mēshús yé jágulag ná Zembí ná á yég nyā nkul ná á dág fēég sá á du ci yí. ¹⁴ Nacé ná, ja mē jágula yí, mē ká jágula kál lú shúsúnd íí, shíshim wām í ngó jágula, nji lúu wām í angé ná sá sá. ¹⁵ Ká mē ságá jí? Mē é du jágula shíshim dí, mē é du námā jágula ná ikán byām; mē du sey ísusa ságusa Zembí shíshim dí, mē é du námā sey ná ikán byām. ¹⁶ Nacé, nkí wo yá Zembí mēshwúmb shíshim dí, ye zhizhe mbúgula nyā é magulā wo ná: «Amen»? Mbō. Nyā ámaguláyé, nywáá nyā ampúyē sá wó ngó ci yí. ¹⁷ Wo yá Zembí mēshwúmb, jí ntó; nji sá jōong í asáyé ná ngwól múúd lálug búgád. ¹⁸ Mē ngó yā Zembí akiba nacé mē du lās mákál mēshús cō bí bēsh. ¹⁹ Nji, tēem bā ntó, ja mē jí Dḡ lú obúgulad yí, mē yidá bul ccel ná mē cig íciyá itōon ná ikán byām jígúllá búúd, ntḡ cīlá íciyá mawūm mē otóshin kál lú shúsúnd. ²⁰ Bwaang, kúgá nyinḡa bā ná mítédágá myā milúu nda ikúkágá. Bágá ikúkágá shú sá í dūgyá ná mēbōw yí; nji shú mítédágá myā milúu dí, bágá onkwanz cō búúd. ²¹ Jí cilyá kálaad mēcēé dí ná:

Mē bā kēnd bóól búúd ná bwá kág lās ná kúl búúd jām;
buud bōong bwá bá ngó lās kál lú shús.
Nji, mē tēem bá sá ntó, kúl búúd jām í abulé gwág mē.

Cwamba mē ci ntó*.

²² Ntó jí ná lāsúlā mákál mēshús í cūgé yuug shú obúgula, wúsə shú ohááden†; micúndá, myān mí yuug shú obúgula‡, kú bā shú ohááden. ²³ Shé shéégá ci ná *Dḡ lú obúgula

dán dēsh mē sēngya, bí bēsh ka ngó lās mákál mēshús. Nkí ozhizhe cō búúd§, nkí ohááden bwá wós cínang, ngáá bwá ci ná bí mú mimbál myēn? ²⁴ Í njúl ná nkí obúgula bēsh bwá cúndá micúndá mí Zembí, nkí *hááden, nkí zhizhe muud mē wós cínang, muud wōongá, nyā é mpu ná á mē byaagula ná Zembí, bēsh bwá ngó yā nyā mēcēé. ²⁵ Í é sá námā ná isá í du bā nyān shwoó lámád yí í búgúlig, á mú kúd mpwoombá mándalúd yā Zembí gúma, ci ná: «Búbálé, Zembí jí bídí sēngyád.»

Zembí cugé Zembí oncúg-nculē

²⁶ Bwaang, jí bí mē jalá ná ka du sá yí? Ja bí mē sēngya yí, í dág bā ná, muud jí ná susa yé, sey; nyoong jí ná sá á jígúlig yé, jíguli; nyoong jí ná sá á bágulág yé, bágula; nyoong jí ná kál á lāsúg yé, lās; nyoong jí ná nkul fēég kál dōong yé, fēég. Sá jēsh í síyág mbii á ná gífúgá í lálug búgád. ²⁷ Nkí buud bwá lās mákál mēshús íí, í bág nji buud obá nkí ólól, kú ntḡ; bwá du lās ngwúnd ngwúnd. Í jii námā ná ngwól múúd bág á ngó fēég sá bwá ngó ci yí. ²⁸ Nkí muud mē fēég yé cugé, bwá jíg kúl-kál Dḡ dí, muud du lās nji shú nyēmefwó ná shú mē Zembí. ²⁹ Shú *búúd cō micúndá, buud obá nkí ólól bwá lāsúg, bóól ka bigas. ³⁰ Nkí ngwól múúd jí sēngyád yé mē ccel bágulā gúl sá í á du bā kú fwo mpúy yí, nyoong nyā āmā ngó lās yé fwo tál lāsú. ³¹ Bí bēsh bí bí ná nkul ngó cúndá ngwúnd ngwúnd shú ná buud bēsh bwá bág ná mpúyá, bwá nyā mēcwūn. ³² *Muud micúndá yēsh mē du shimal isá í du wós nyā *shíshim dí yí*. ³³ Nacé, Zembí cugé Zembí oncúg-nculē, á yidá bā Zembí á ná isá í síyág ná shēe, námā nda jí mādḡ mē Zembí mēsh dí ná.

³⁴ Budá bwá dág jí kúl-kál mēdḡ mē obúgulad nacé jisə bwo ci ná bwá lāsúg cínang. Bwá jalá ná yida du sá mágwág námā nda Cēé mē Zembí í ngó ci ná. ³⁵ Nkí mudá mē ccel jíg gúl sá, á kē jí ngwúm yé njōw nacé í ajáláyé ná mudá lāsúg gífúgá obúgulad. ³⁶ Ye nūn bídí wá bwá á tēéd bwiingúla kēel mē Zembí yé? Nkí ntāg ná yé í á zə nji bídí? ³⁷ Nkí ngwól múúd mē tédágá ná á jí *muud micúndá mē Zembí, nkí á tédágá ntāg ná Shíshim mē yā nyā nkul mē sá gúl sá, muud wōong mē jalá ná yag sá mē ngó cīlá bí yí ná jisə mpéndí mē Cwamba. ³⁸ Nkí muud mē bā kú mpu ntó, wo ná Zembí nyā ampúyē nyān

14:16 Amen: 2Kr 1.20 **14:20** Ifz 4.14 **14:21** Iza 28.11-12; Mbá 28.49 * **14:21** Ciyá ní jí cilyá Iza 28.11-12. Na kúkal ní dí, Izayí ngó ci ná Izarəyél ná buud cō Asirí bwá bá zə káda bwo, bwá ngó lās kál lú asiriye dān Izarəyél kú gwág: sá jōong í bá bā Zembí lwóla bwo ná á mē gwág bwo mpimbə. Í njúl ná ja Zembí mē dá nti búúd cō micúndá zə lās ná bwo bwá ngó gwág yí, í du bā Zembí ngála jisow yí. † **14:22** Bwé mpúg ná Zembí mē bá yā bwo intágúllí. ‡ **14:22** Í mpúyég ná Zembí jí kúl bwá mē sēngya yí. **14:23** Mis 2.13 § **14:23** Buud bwá ngó gwágula ná báá bwá ampúyē sá wá. **14:25** Iza 45.14; Yuá 4.17-19 **14:26** 8.1; 12.7-10; 14.4; Ifz 4.11-13 **14:29** Mis 17.11; 1Te 5.21 * **14:32** Ntó mē ká ná: «Muud mē lág kēel wá Zembí yé mē du mpu bwánd ná nyā é lās ja í é wós nyā dé fwála yí». **14:33** 7.15 **14:34** 11.3; Ifz 5.22; 1Tm 2.12 **14:37** 1Yn 4.6 **14:39** 14.1, 5

muúú. ³⁹Ná ndeé bwaang, gwágúgá yéesh ná bi cúndág mícúndá mí Zembí, nji bi kú ban ná muud kú lás mákál mæshús. ⁴⁰Ságá sá jêsh ná mæjila, kú ná ncúg-nculé.

15

Kríst nyə a shí gwúm

¹Bwaang, mæ zó báásulá bí Jǒǒ Kéel má á cúndá nūn bídí yí, Jǒǒ Kéel bí á magulá bí má nada ná ndí yí; ²Jǒǒ Kéel dǎong dása, nki bi má baagulá dwo nda má á cúndá ná, í yə bí cug. Í ká bə kú bə ntó, mpu ná búgǒ jín má yə íyíy-yíy.

³Shúshwóógú, mæ á fwo tééd kala bí njígulá má á lág yí. Ná *Kríst nyə á yə, nyə á zə cé *mísám mísú nda Mícilyá mí ngó ci ná; ⁴nyə á dǎw, a mú gwúm jwǒw álél nda Mícilyá mí ngó ci ná. ⁵Nyə á lwó Séfas nyúú, a lwó námá *ómpwín wúm ná óbá. ⁶Ná ndeé, nyə á lwó námá bóól bwaáng ɔ íshé nyúú, bwá njúl buud cǒ mítéd mítson, bësh bwá á dúg nyə ja ngwúd; bóól ncúlyá buud wá cínong bwá ngə ná cuga, bóólúgá bwá á má yə. ⁷Ná ndeé, nyə á lwó Zhâk nyúú, a lwó námá *búúú ɔ lwámá bësh.

⁸Zhúgúlá zhúgúlá, a má shín lwó búni bësh nyúú, nyə á ka námá lwóyá mádí, mæ muud jí nda bwá á sheemb sheembúg yé. ⁹Jí ná mæ wé má búl ba kú ná mfii búúú ɔ lwámá bësh dí. Í ajáláyé ná bwá jówúg mæ ná *muud lwámá, naceé mæ á lwó *Dǒ lú óbúgula ɔ Zembí cúwúli. ¹⁰Nji, mæ jí sá má jís yí naceé mpaam má Zembí. Mpaam nyooǒgá í á shígé yə íyíy-yíy shú dáámud. Mæ wé mæ á yida bul wáduga, cǒ bóól búúú ɔ lwámá bësh; kú ntág bə ná mæ wé mæ á wáduga, mpaam Zembí ngó sá mæ yí nywá wá í ngó wáduga. ¹¹Ná ndeé, too mæ, too bwo, sá ngə cúndá lân ngwúd ní, wé námá wé bí á *búgula yí.

Mimbimbə mí bá námá gwúm

¹²Nki sá ngə cúndá ná *Kríst nyə a gwúm, ntudelé bóól búúú wá bídí bwá ngó ci ná gúl sá í cúgé ná mimbimbə mí bá gwúm yí? ¹³Nki gúl sá í cúgé ná mimbimbə mí bá gwúm, Kríst nyə a shígé námá gwúm wé éci. ¹⁴Nki Kríst nyə a shígé gwúm, cúndá sá ngó cúndá yí wí yíy-yíy cúndá, búgǒ jín yíy-yíy búgǒ. ¹⁵Sá mú bə ówúshined wá mæshígá ja sá má bwáágulá ná Zembí nyə a gwúmushi Kríst yí. Naceé nki mimbimbə mí ádé gwúm, Zembí nyə a shígé gwúmushi Kríst wé éci. ¹⁶Naceé, nki mimbimbə mí ádé gwúm, Kríst nyə a shígé

námá gwúm wé éci. ¹⁷Nki Kríst nyə a shígé gwúm, mpu ná búgǒ jín í yə íyíy-yíy, bi búsa ná *mísám mínúú. ¹⁸Ntó jí námá ná bəong bwá á ngə yə bwá njúl buud ɔ Kríst wá bwá má jimb. ¹⁹Nki shwúla sá ngə shwu manyúú ná Kríst yí wí nji shú cug á wa shí mishwun ga, mpu ná sá wé má ka bul nkúngwonə ná buud bësh.

²⁰Ká, jáá jí búbalé ná Kríst nyə a shí gwúm, a jí muud ashúshwóógú bwelélá gwúm, ntó má lwó ná bəong bwá á má kə ígwád wá bwá bá gwúm. ²¹Naceé muud ngwúd wé nyə a sá ná buud bwá bwámagi ná shwiy; ntó muud ngwúd námá wé má sá ná buud bwá bág gwúm. ²²Námá nda búúú bësh bwá ngə bwama ná shwiy naceé Adam ná, bësh bwá bá námá nyingə *dúg cug naceé Kríst. ²³Nji, muud yësh mæ bá gwúm jé ja, Kríst nyə a tééd gwúm shúshwóógú, buud bē bwá bá ka gwúm ja á bá kwo zə yí. ²⁴Ná ndeé, mæshiné má shí ka bá bə. Kríst mæ bá shín céég ísá yə mæyídúgá *í ngə wá buud mánýámád yí, ná byəong í ngə lwó buud mpál yí, ná byəong í ngə ntǒ buud nkul yí, ná ndeé a mú nyingə yə Zembí Sǒǒngú ici. ²⁵Naceé í jii ná á bág jwú ná ndeé kə wóós ja Zembí mæ bá culushi múzhizhij myé myësh, a nyaál myo ná makuú yí. ²⁶Zhízhij á bá kə shúgula céég yí í bá bə shwiy. ²⁷Haaw. Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Zembí nyə a má wá ísá byësh mánýámá méú». Nji, ja cilyá ní í cí ná ísá byësh yí, í ángé ná ceel ci ná Zembí nyáméfwó jí námá mánýámád. ²⁸Ja ísá byësh í bá bə mánýámá má Zembí dí yí, nyə muud nyə á wá ísá byësh Mwân dí mánýámád yé, Mwân má bá námá nyíi mánýámád, Zembí mú bə Mása á ísá byësh. ²⁹Nki gúl sá cúgé ná mimbimbə mí dá gwúm, ká buud bwá dá duwan shú búúú bwá á yə wá bwá bá sá ntudelé? Bwá dá duwan shú búúú bwá á yə wá naceé jí? ³⁰Nki jí ná mimbimbə mí ábáé gwúm, sá bǎj buud bí micúnə ná mindaólúú wəla dësh óga, sá ngə yə wǎn cúnə naceé jí? ³¹Bwaang, mæ ngə faam ná shwiy jwǒw dësh, búbalé námá nda bí ngó sá má lúu ná sǎj ná. Lúu wí mæ ná sǎj naceé bí bála búúú ɔ Cwamba wúsú Kríst Yésus. ³²Mæ a gwána ná ibiin Iféz. Nki gwána joong í á bə nji shú ísá í dúgá ná buud yí, máyé mánýwa mǎss mæ cínong má? Nki jí ná mimbimbə mí ádé gwúm íí, shé mú bə kaanás í ngó ci ná: «Shé dǎgá, shé ngúlúgá, naceé shé é yə mán». ³³Kúgá shiig mánýúú, wúl kaanás wí ná: «Ígwooǒg í abúúúw í dá yád jǒǒ mǎcum mæ muúú». ³⁴Kúgá ná nyingə ngə cuga nda

14:40	14.33	15:1	Gal 1.11	15:2	Gal 2.1-2	15:3	11.23; Iza 53.5-12	15:4	Zhn 1.17; Mat 12.40; Yuá 20.9; Mis 2.24-31	15:5	Mat 28.16-17; Luk 24.34, 36; Yuá 20.19	15:7	Luk 24.50	15:8	9.1; Gal 1.15-16; Mis 9.3-6	15:9	1Tm 1.12-16	15:9	Ifz 3.8; Gal 1.13-14	15:10	2Kr 11.23	15:11	1.12; Gal 1.17-18; 2.6-9	15:15	Mis 1.22; 4.33; 5.30-32	15:17	15.3; Rom 4.25	15:18	1Te 4.13	15:20	6.14; Kol 1.18	15:21	15.45-49; Mat 3.17-19; Rom 5.12, 14, 18	15:22	2Kf 5.17	15:23	15.51-52; 1Te 4.16	15:24	Dan 2.44	*	15:24	Na jisa waéngales bwá ngə ciy Yúd 1.6 dí wá.	15:25	Sóm 110.1; Mat 22.44	15:26	Mbá 1.18; 20.14; 21.4	15:27	Sóm 8.6	15:28	Rom 11.36	15:30	Rom 8.36	15:31	2Kf 4.10-11	15:32	Iza 22.13; Luk 12.19-20; 2Kf 1.8	15:34	Mat 22.29; Rom 13.11-14; Ifz 5.6-17
-------	-------	------	----------	------	-----------	------	--------------------	------	--	------	--	------	-----------	------	-----------------------------	------	-------------	------	----------------------	-------	-----------	-------	--------------------------	-------	-------------------------	-------	----------------	-------	----------	-------	----------------	-------	---	-------	----------	-------	--------------------	-------	----------	---	-------	--	-------	----------------------	-------	-----------------------	-------	---------	-------	-----------	-------	----------	-------	-------------	-------	----------------------------------	-------	-------------------------------------

mikás. Yowugá sálə mísəm. Bóól búúd wá gúfúgá jín bwə ampúyē Zembí. Mə lās ntání shú ná bi gwágúg shwón.

Buud bwə bá gwúm nə manyúul mashús

³⁵ Ngwól múúd ji nə ŋkul jī ná: «Mimbimbə mí bá gwúm ntədə? Mí bá nyingə zə nə nyáyē nyúul?» ³⁶ O, yé lad! Bumə wó bē yí í cúgə nə ŋkul kú í kú fwo fudə. ³⁷ Ja wó bē mpəg yí, yé wó bē gwo nə nyúul í bá kə nə ndí yí? Ngaá ná í də bə zhizhe bumə *blé ŋkí gúl bumə shús? ³⁸ Ná ndeé, Zembí mú yə gwo nyúul á céel yə gwo yí, a yə mpəg jēsh nyé nyúul.

³⁹ Mishwun myēsh mí cúgə mishwun mimpwūd. Jí ná, mishwun mí búúd mí nə myé, mishwun mí ócúdí nə myé, mishwun mí ínunú nə myé, mí mí óshú nə myé. ⁴⁰ Manyúul māsə námá, nə manyúul mā jon, nə manyúul mā shí. Manyúul mā jon wáj ŋkənəwálə wí nə yé, manyúul mā shí wáj ŋkənəwálə nə yé. ⁴¹ Jwów í də ŋkənəwə yé mbií, ŋkwoond yé mbií, wəacén-cení wáj mbií. Nkámúsá wəacén-cení mpədúgá nyán, jisə, ŋgwól yé ŋkənəwálə í shwólə nə ŋgwól yé. ⁴² Ntə námə wə jí nə gwúmúlə mimbimbə yé. Mbimbə í də dəw nə nyúul í də bwo yí, í gwúm nə nyúul í cúgə nə ŋkul bwo yí. ⁴³ Í də dəw í kú bə sá gúmə, í gwúm í njúl sá gúmə. Í dəw í njúl nə iləm, í gwúm í njúl nə ŋkul. ⁴⁴ Í də dəw nə nyúul á mishwun, í gwúm nə nyúul á *shíshim. Nda nyúul á mishwun nyísə ná, nyúul á shíshim nyísə námə. ⁴⁵ Sá joong wə jí cilyá Kálaad Zembí dí yí. Jí cilyá ná:

Adam ashúshwóógú nyə á zə bə kuwó;
Adam aməzhúgúlá mú zə bə shíshim í yə búúd cug yí.

⁴⁶ Nyúul á shíshim dí í á téed zə, í á bə nyúul á mishwun; nyúul á shíshim ka shúgúlə zə. ⁴⁷ Muud ashúshwóógú nyə á jwiny mändəlú, meýow nə mändəlú. Muud ábēé nyē nyə á zhu jonəw. ⁴⁸ Buud bwə á meýow nə mändəlú wá bí námə nda Adam nyə á meýow nə mändəlú yé; buud bí búúd ɔ jon wá búsa námə nda Adam nyə á zhu jon dí yé. ⁴⁹ Námə nda sá á bēgla nyooŋg nyə á meýow nə mändəlú yé ná, sá má bá námə bēgla nyooŋg nyə á zhu jon dí yé.

⁵⁰ Bwaang, sá mə ngə ci yí jí ná, shé cúgə nə ŋkul bá kə nə manyúul mə ámishwun nə məcii shé ngə cugə nə ndí mága kə ŋwa kəw Faan mə Zembí dí; tso sá í də bwo yí, í cúgə nə ŋkul ŋwa kəw lə sá í áde bwo yí†. ⁵¹ Mə zə fēég bí ndimba: sá ábálé kə ígwád sá bēsh, nji sá bēsh manyúul mə bá yida cénd, ⁵² ja

ngwūd námə nda jús í də kəwala ná; í bá bə ja cwōŋ aməzhúgúlá í bá lās yí. Nəcə cwōŋ wəong í bá lās, mimbimbə mí mūsə gwúm kú ná nə manyúul māsə nə ŋkul bwo má; sá bāŋ mikuwó, manyúul mə mú cénd. ⁵³ Nəcə, í jii nə nyúul nyí nə ŋkul bwo yí í céndúg bə nyúul í cúgə nə ŋkul bwo yí, nyúul nyí nə ŋkul yə yí í cénd bə nyúul í cúgə nə ŋkul yə yí. ⁵⁴ Ja nyúul nyí nə ŋkul bwo yí í bá cénd bə nyúul í cúgə nə ŋkul bwo yí, nyúul nyí nə ŋkul yə yí í cénd bə nyúul í cúgə nə ŋkul yə yí, ja joong wə cilyá jí cilyá ga í bá bwəma yí, ná:

Sá má ntə, ntələ wúsə wəong í má minə shwiy.
⁵⁵ Eéé, yé shwiy! Wó ntələ wí ŋgow?

Yé shwiy, shushwom† gwó jí ŋgow?

⁵⁶ Shushwom í də zə nə shwiy wə *sám, sám í ŋwa ŋkúl məcəcđ. ⁵⁷ Ká, akíba nə Zembí muud mə sá ná sá ntəg nə ŋkul mə Cwámə wúsə Yésus-Krist yé. ⁵⁸ Ná ndeé, yə bwaáng mə búl cēel wá, yímúgá manyúul, bí kú shwágusa, ŋgəgá nə kə nə sáal mə Cwámə nji shwóg nə shwóg, bí ngə mpu ná iséy bí ngə sá tən buud ɔ Cwámə yí í ábálé yə íyíy-yíy.

16

Seengúlə isə shú búúd ó Zembí

¹ Shú seengúlə *mwaañ mə bá kwíind búúd ó Zembí yé, dūgá námə sá nda mə á jūguli məđə má Galátia ná bwə dūg sá ná.

² Jwów dēsh shwēnde mə dú téed yí, muud yēsh á bídí gwoong kándug gúl sá koogú nyádi njów, bimbí dēsh á dūg ná á ji nə ŋkul baagula yí. Í ajíyē ná bí bwándug nə mə fwóg wós, bí ka seeng isə. ³ Ja má bá wós yí, mə bá kand búud bí mə bá fēesh wá nə okálad, bwə kə kand mwaañ bí á yána wəongə Yurúsalem. ⁴ Nkí í bá nyín nə mə jələ ná kə námə, sánónj sá mú kə.

⁵ Mə bá zə nūŋ bídí mə má fwo lína Masedwān, mə bá ciingya wu. ⁶ Mə bá jee jí bídí fwámé fúfwálə, mə jee námə shínal ŋkwān jēsh, ná ndeé bí mú bá kwíind mə nə kálə kúl jēsh mə bá kə yí. ⁷ Mə ayidáyē cēel ná mə bāg dūg bí mə ngə cə cəg. Mə ngə yida tāduga nə búgá ná mə bá jí fwámé fwála bídí ŋkí Cwámə mə bá yə mə ŋkul nyooŋg. ⁸ Nji, mə bá jí Ifez kə wós jwów lú Pantekót, ⁹ nəcə mpumbé í mú mpu bə mə ná bagé cínəŋg tēm bə nə mizhízhíy mí ŋkí bulya. ¹⁰ Timoté ká wós nūŋ, sógá mēzhíí ná á bāg kú nə sá í sá nyə ifwaas; mpugá ná á ngə sēy iséy í Cwámə námə nda mə. ¹¹ Má cēel ci cínəŋg ná, muud kú mpyēny nyə. Bí ɔ bá kwíind nyə ná á bāg nyingə zə mádí ná shē. Mə ngə ntāg

15:36	Yuá 12.24	15:38	Mat 1.11	15:43	Flp 3.20-21	15:45	15.21-22	15:45	Mat 2.7; Yuá 6.63; 2K 3.6,		
17	15:49	Mat 5.3	†	15:50	Ntú má ká ná manyúul má ámishwun ná məcii mága má cúgə ná ŋkul bá nyíi Faan má Zembí						
dí.	15:51	1Te 4.15		15:52	cwōg; Mat 24.31; 1Te 4.16	15:53	2K 5.4	15:54	Iza 25.8	15:55	Ozē 13.14
†	15:55	Bwá á dú sá wúl mbíi shushwom ná líi. Bwá ká dú lúma inteny ná í kyéyug.						15:56	Rom 4.15; 6.14	15:57	
Rom 7.24-25	15:58	16.13	16:1	Mis 11.29-30; 2K 8-9	16:5	Mis 15.21; 2K 1.15-16	16:6	Rom 15.24	16:7		
4.19	16:8	Mis 19.8-10	16:10	Timoté: 4.17	16:12	Apolos: 1.12					

bwánd ná b́ánōŋ b́óól ómínyōŋá bwá b́āg zə.
¹² Mwáāng Apolos nyə, mə mə bul cwīny nyə
 ná b́ánōŋ b́óól ómínyōŋá bwá zəg nūŋ b́ídí, nji
 nyə afwóyē mpu magulə ná a zə ja gaád. Nyə
 é bá ka zə ja nyə é bá bə nə fwála yi.

Məcwūŋ nə məb́ádá mǎ məzhúgúlǎ

¹³ Jigá ŋkasə, yímúgá mǎnyúúl búgəd, ságá
 isá nda búđũm bwá də sá ná, lulugá mǎŋkul.
¹⁴ Ságá śóólúgú wún wēsh nə cēlí. ¹⁵ Bwaang,
 bi mə mpú ná Stefanas b́ánōŋ njów búúd yé
 b́úsə buud ó áshúshwóógú bwelélə *b́úgula
 nūŋ shí á Akayí, bwá á mə wá mǎnyúúl
 kwíindúlə búud ó Zembí dī. ¹⁶ Nə ndéé, mə ŋgə
 yáág nə b́í ná bi máguləg ijwúga í mbií búúd
 wəŋgú nə b́óól b́ēsh b́ánōŋ bwá ŋgə sēy ŋgə
 wáduga wá.

¹⁷ Mə ji nə məshusəg nəcé Stefanas bá
 Fortunatus nə Akayikus bwá mə zə; zólə wán
 í mə sá ná b́í kú ná bə mə nə fund, ¹⁸ bwá á mə
 zə sá nə lām í sólug mə shí, mǎlām səl nǎmó b́í.
 Dugá lǎ mbií búúd ni.

¹⁹ Məđə mǎsə shí á Azí má mə ŋgə b́áda
 b́í. Akilas bá Priska nə *Də lú óbúgula
 d́úsə bwádí njów yí í ŋgə b́áda b́í məb́ádá
 mǎ buud ɔ Cwám̃ba má, kwo b́áda kwo
 b́áda. ²⁰ Omínyōŋá b́ún b́ēsh bwá ŋgə b́áda
 b́í. Ngəgá nə kúlulə mǎkúlulə mə buud
 ó Zembí. ²¹ Mə Pwól mə cílə məb́ádá
 mǎga nə mbwə wám. ²² Nkí muud mə b́í
 kú cēl Cwám̃ba, ŋkwaal nə muud wəŋg.
 Maranata*. ²³ Cwám̃ba Yésus ké sá b́í b́ēsh
 mpaam. ²⁴ Mə cēl b́í b́ēsh kwon mə Yésus-
 Kríst dī.

16:13 15.38; Sóm 31.24; Ifz 6.10 **16:14** 8.1; Yuá 13.34; Rom 13.8-10; 2Kr 6.6; Gal 6.10; Ifz 5.2 **16:15** Rom 16.5
 Stefanas: 1.16 **16:18** Flp 2.29; 1Te 5.12 **16:19** Rom 16.5 Azí: Mbú 1.4, 11 Akilas bá Priska: Mís 18.2 **16:20** Rom
 16.16 **16:21** Gal 6.11; Kol 4.18; 2Te 3.17; Flm 19 **16:22** Gal 1.8-9; Mbú 22.20 Maranata: Yúd 14; Mbú 1.7 **16:22**
 Maranata: Ciyá ni í ké ná «Cwám̃ba, zaág». **16:24** 4.21; 2Kr 2.4; 11.11; 12.15; Flp 1.8; 2.17; 1Te 2.8; 3.12; 2Tm 3.10; Flm 9

Kálaad ábéé Pwôl nyə á cila buud ó Kòrènt yé Isà í dúgya nà kálaad ábéé mà Pwôl shú Kòrènt yí

Kálaad ábéé á Kòrènt éga nga lwó ná fwámé baalé zamudané nyə a wóós mpádúgá Pwôl bônôn Dɔ́ á Kòrènt. Bóól búud bwá á zə nga jaaw Kòrènt ná Pwôl cugé muud lwámá má Yésus. Ná ndéé, Pwôl nga lwó Dɔ́ ná Zembí wá nyə á sá ná á bág muud lwámá má Kríst.

Nyə á nyingə námá lwó bwo ná bwá sééngug mwaaanə ná jɔ́ mlám kənd ókrísten wá Yudeá (lúu 8 ná 9), nyə ná bwo ná: «Bí má mpú lám yána má Cwámba wúsú Yésus-Kríst; bí má mpú ná nyə á bá, a mbíd zhwog kúm, a bíd dwo, a zə nyingal nyúúl mábúwa dí, shú ná bí wá yídag bíg mábúwa mэд» (8.9).

Kálaad má ka kə shwóg ná isà ishús (tééd lúu 10 kə wóós lúu 13): Pwôl nga jág lámusa ná buud bwá á nga ci ná a cugé fwámé múúd lwámá wá. A mú ka shínal kálaad ná jɔ́ kál lú ómínyonɔ́ wá cɛlí (13.11-13).

Mabádá

¹ Ná má Pwôl, muud Yésus nyə a sá ná má bág *muud lwámá yé nda Zembí nyə á nwa cigúlá ná yé, ná *mínyonɔ́ ishé Timoté, sé wá má cílá kálaad éga. Sə nga cila *Dɔ́ lú óbúgula á Zembí dí Kòrènt yí, ná minɔ́nkɛ́ mi búúd myəsh misá Akayí myá. ² Sónɔ́gú ishé Zembí bá Cwámba Yésus-Kríst bwá á sá bí mpaam, bwá á sá námá ná bí ngəg ná cuga ná shee. ³ Gúmá ná Zembí, Sónɔ́gú má Cwámba wúsú Yésus-Kríst, Sónɔ́gú má búl gwág búúd cey lámúd yé, Zembí má dú cweel mlám ja jəsh yé. ⁴ A nga cweel sá mlám *íncwaw í ntug byəsh sá ngə bwəma ná ndí yíid, shú ná sá bág ná nɔ́kul má cweél bəonɔ́g bəsh bwá ngə námá bwəma ná incwaw í ntug wá mlám, váál á má cweel sá misú mlám yí. ⁵ Mpugá ná, námá nda sá ngə jág bul jug jugúlá má *Kríst ná, ntó námá wá Kríst ngə jág bul cweel sá mlám yé. ⁶ Nkí minjugú mí ngə bul bɛ́ sá, mí ngə bɛ́ sá shú ná mlám mí cwáálwog bí, bí dágug cug. Nkí Zembí ngə ntág cweel sá mlám, a nga sá ntó shú ná mlám mí cwáálwog bí, bí mú jísow minjugú minpwúd sá ngə námá jísow myá. ⁷ Sə ngə *búgula kú ná məzhigé ná bí e tšw búgú jínád ná shín; nəcə, sá má mpú ná nda bí ngə jug jugúlá ngwúd sá ngə jug yí ná, Zembí ngə námá cweel bí mlám nda á ngə cweel sá misú ná. ⁸ Bwaang, sá acéfé ná bí bág kú mpu yáag-yáag incwaw í ntug sá á bwəma

nə ndí Azí yí. Í á bá sá mbiya nyaanála, ntɔ́ sá nɔ́kul, váál á ná sá áshigé ná nyingə nga bá ná búgú ná sá é wú cínɔ́ngú mikuwó.

⁹ Má jaaw bí, sá á shín dág ná sá má yə. Nji, í á wóós ntó shú ná sá kú ná ngə nyingə búgula sáméfwó, búgú jísú jəsh í shwálug kə nji wá Zembí muud má dú gwúmushi mimbimbə yé.

¹⁰ Nyə wá nyə á ka fəemushi sá bów-bów shwiy sá á nywá yə jəonɔ́gú, a bá námá dú nyingə fəemushi sá. Sə ngə búgula nji nyə ná a bá námá nyingə dú fəemushi sá, ¹¹ bí ngə ntág kwínd sá ná jəgulála bí ngə jəgula ná Zembí shú dəonɔ́g yí. Ná ndéé, nda jí ná zhwog buud bwá ngə jəgula ná Zembí shú dúdú ná, zhwog buud bwá bá námá yə nyə akíba shú dúdú ja á bá sá sá mpaam yí.

Pwôl má búga njəonɔ́

¹² Sə jí ná nɔ́kul sá ná sá bəguwag yí jísə ná: lám í ngə lwó sá ná sá ángé ná cuga ná buud mlám mimbá, sá kú ná sá á shweelug, námá nji váál Zembí ngə jii yí. Sə ngə ntág bul cuga cug jəonɔ́gú ná bí, sá ángé ná bɛ́ məfug má buud, mpaam má Zembí wá í ngə kye yə ná. ¹³ Sə ángé ná cila bí gúl sá shús, námá nji jəonɔ́g bí ngə lɔ́ bí ngə námá mpu ní. Má jí ná búgú ná bí é bá shúgula mpu sá sá ngə cɛl ci yí ncindí ná ncindí. ¹⁴ Má jí ná búgú ntó nacé bí mú ngə bwele mpu ná bí bí ná nɔ́kul jee bəgawa ná sá námá nda sá má bá bəgawa ná bí jwów má Cwámba wúsú Yésus-Kríst dí ná.

¹⁵ Má mpú ntó bábalé, gwá wá má á ka cɛl fwo zə nún bídí, zə nyingə sá ná bí gwágug məshusug ja ábéé yí. ¹⁶ Má á ka cɛl ná má bá tí nún kə Masedwán, má nyingə wú Masedwán zə nún bídí ná bí zág kwəmusə má njəonɔ́ kála Yudeá. ¹⁷ Ye má á lás mimpu mimbá ja má á nwa cigúlá ná má sá ntó yí? Ye ntó jí ná micígulá myám mí mú ngə bɛ́ nji iyuug yá lám múúd má jí ná ndí yí, má ka dú bá má ngə ci, má ngə shwána? ¹⁸ Zembí nyáméfwó má mpú ná sá ádé bwele bá ná bí ná, sá ngə ci, sá ngə shwána. ¹⁹ Kríst Yésus Mwán má Zembí, sənónɔ́ Silvé ná Timoté sá á ngə cúndə bídí yé, nyə á shigé bá, ná ci ná shwána. Nyə á dú bá, á ká ci sá, ciyá jé bá nji ciyá ngwúd. ²⁰ Mənkəagá məsh Zembí nyə á kaag má má á bwəma nyádí, shé ka ngə cí Amən nyádí kwonɔ́ dí, ngəlá magulə ná Zembí má jala ná gúmá. ²¹ Zembí nyáméfwó wá ngə ləlushi sənónɔ́ bí cug shé ngə cuga ná Kríst yíid. Nyə námá wá nyə á gwaágulə shé məwúdú má féeshá. ²² Nyə wá nyə á wá shé məyiggyé* mé, a wá shé Shíshim yé mlámúd tán bécén ná á bá sá sá jəsh nyá á kaag yí. ²³ Má nwa Zembí wúshined ná, má ká shiig má yə. Má a shigé cɛl káag bí mbag, gwá wá má áshigé

1:1 Gal 1.1 Timoté: 1Kr 4.17 1:3 Ifz 1.3; 1Pr 1.3 1:5 4.10; Sóm 34.20; 94.19; Kol 1.24 1:6 4.15, 17 1:8 4.8; Mis 19.23; 1Kr 15.32 1:9 Rom 4.17 1:10 2Tm 4.18 1:11 4.15; Rom 15.30 1:12 2.17; 1Kr 1.17, 19, 31; 2.13; Heb 13.18 1:14 5.12; Flp 2.16 1:15 1Kr 16.5-6 1:17 1Kr 4.18-19 1:18 1.23 1:19 Mis 18.5 1:22 5.5; Rom 8.15-16, 23; Ifz 1.13-14 * 1:22 Mayiggyé ná sá mūsə buud bė. 1:23 11.31; 13.2; Rom 1.9; Flp 1.8; 1Te 2.5; 2Te 2.10 1:24 1Pr 5.3

ná nyinga zə nūŋ Korênt yí. ²⁴ Sə áŋgê nə cɛl nywaad bí, sá ná bí mágúlag; mbô, sá ŋgə yida wá məbwə ísɛy bínúd ná bí bəg nə məshusug, nəcé búgá jín jisə álal-ŋkul.

2

¹ Mee mə á ka ŋwa cígúlá nə mə ányingəyɛ ná zə nūŋ zə wá bí macey lámúd. ² Nkí mə yida wá bí macey lámúd, zə nyə e sá nə mə gwágúg məshusug? Ngaa bí buud mə zə wá macey lámúd wá? ³ Mə á cilə bí kálaad shú ná, ja mə zə nūŋ yí, bí buud mə jálá ná sá nə mə bəg nə məshusug wá, bí kú bá yida wá mə macey lámúd. Mə ŋgə mpu búbálé ná bí báa mə du bə, mə ká gwág məshusug, í bə námə məshusug mán. ⁴ Mə á cilə ntág kálaad wəŋgú nə məzhwíle míšhúd, mə ŋgə dág *incwaw í ntág, lám kú bə mə nə shɛɛ. Nji, mə a shígé cɛl wá bí macey lámúd, mə á yida cɛl ná bí mpúg ná mə ŋgə cɛl bí váál á ntq minji.

Ijuugá

⁵ Nkí ŋgwól múúd nyə á sá ná mə bəg nə macey mə lám, mə dí nyə á sá yé; mpúlə dág íí, bí bəsh wə nyə á sá macey mə lám məŋŋ wá, mə awáyé jwuŋ sá mə ŋgə ci yíí. ⁶ Muud wəŋgú, bímbí búúd ó *Dɔ́ bwá á mə ŋkáánd nə nyə yí í má jəla. ⁷ Nə ndeé, mə yidá ci ná bí kág bíd nyə, yidagá cweel nyə lám; nəcé bí má ká bə kú sá ntó, macey mə lám māsə nə ŋkul káda nyə ná ndeé nyúúl shwal tag nyə.

⁸ Nə ndeé, lwógá nyə ná bí má cɛl nyə, mə wá mə cí ntó. ⁹ Mpugá ná ja mə á cilə bí yí, í á bə ná mə dág nkí bí e sá mə mægúg məzhíí mēsh. ¹⁰ Bí má ká bíd múúd, kú lámusa nə nyə, mpugá ná mə má bíd námə nyə. Nkí mee mə á ka ntág bíd muud ja mə á jəla nə lámusa yí, mə a bíd nyə shú dún míšh mə *Křst dí. ¹¹ Mə á sá ntó shú nə *Sátan kú bə nə zhíí ná a nyúgúg shé, shé ajágé íyuug byé.

¹² Mə á wós Truwas ná mə ká bwiing Jɔjɔ Kéel mə Křst. Nji, tɛɛm bə nda Cwamba nyə á juw mə mpumbé ná wúŋgúlúŋ ná, ¹³ lám í á bul kə mə gwów nə mə bəla kú kwey mwáang Titus. Mə á ka ntág jəna nə buud ó nūŋ, mə mú kyey kə Masedwán.

Saal á sɔ́ á gúgwáan

¹⁴ Mə yá Zembí akiba, nyə muud mə dá sá ja jəsh, kwon mə *Křst dí, ná sá dág ntq ntólə yé yé. Mə yá nyə akiba, nyə muud ŋgə balan nə sá shú ná njíŋgúlá mə Křst í ŋgəg nə mpyáanz kúl jəsh nda labínda yé. ¹⁵ Sə bí bándá bə jɔjɔ labínda mə Křst shú mə Zembí, sá ŋgə sá ná buud bəsh bwá gwádágág məcud mə Křst,

təo bəŋŋ bwá ŋgə *dúg cug wá, təo bəŋŋ bwá ŋgə jɛ wá. ¹⁶ Macud məŋŋ māsə ka bə məcud mə shwiy shú bəŋŋ bwá ŋgə jɛ wá; nji, shú bəŋŋ bwá dág cug wá, māsə məcud mə cug, mə ŋgə kə nə bāŋ cug dí. Ká, zə jí nə ŋkul sá váál ísɛy byəŋŋ yé?

¹⁷ Sə báa sá cugé nda bósl zhwog buud bwá ŋgə ŋwa Milású mí Zembí nda sá mákid wá. Mbô. Sə báa sá ŋgə mpu ná Zembí wə nyə á nti sá, sá mə ka du lás kú shweel təo sá míšh mə Zembí dí, sənŋŋ Křst sá njúl mbádágá.

3

¹ Ye sá ŋgə nyingə sɔ́ ja shús ná buud bwá shwúg manyúul nə sá? Ye í é nyingə ná jii ná sá sáag nda bóslúgá, ná sá zəg nə okálaad bwá yá sá ŋkul ná sá sáag ísɛy wá, zə lwó bí? Nkí ntág ná ye sá gwáambúg bí okálaad bəŋŋgú? ² Bí wá búsl kálaad wúsú, kálaad jisə cilyá sá dí milámúd yé, kálaad múúd yəsh mə mpú yé, múúd yəsh ŋgə lɔ́ yé. ³ Haaw. Í ŋgə mpu nyín ná bí bí kálaad Křst nyə á cilə yé; nyə á cilə, a mú yə ná sá sá kálag buud. Nyə a shígé cilə nyə nə tindi*, nyə á cilə nyə nə Shishim má Zembí á kuwô. Nyə a shígé ntág cilə nyə mákwóógúg, nyə á cilə milám mí búúúd. ⁴ Křst wə ŋgə sá ná sá ŋgəg mpu ntó búbálé míšh má Zembí dí. ⁵ Sə áŋgê nə cɛl cí ná sá mə sá gúl sá nə ŋkul nyísú séméfwó; mbô. Zembí wə ŋgə sá ná sá bəg nə ŋkul ŋgəlé sá isá sá ŋgə sá yí. ⁶ Nyə wə nyə á kwəmusá sə ná sá bəg osóól ó māsáal wá sɔ́ á gúgwáan. Sɔ́ joəŋŋ kú ntág bə sɔ́ á məcəɛ nda māsá cilyá ná, í njúl yida bə sɔ́ Nkɛŋkɛ Shishim ŋgə laad yí. Nəcə bɛɛlə məcəɛ í də gwílyá múúd gwílyá gwílyág, Nkɛŋkɛ Shishim nywáá mə yí múúd cug.

⁷ Məcəɛ mə á bə cilyá mákwóógúg, bɛɛlə mwo í dúgá gwílyá múúd gwílyá gwílyág. Nji, milwané mí á bə sáal doəŋŋúd váál á nə Moyiz muud nyə á lág dwo yé mpwoombó í á jág bul ŋkənəwá, bag ó *Izəwəyél kú ná jisəw dúgúlə nyə mpwóómbúd, í njúl ná í á bə nji milwané myá kúl fwála. ⁸ Milwané tééd fwo bə ntó sáal í á də kwaamb shwiy yíí, ŋkəmusá nə doəŋŋ sáal Nkɛŋkɛ Shishim ŋgə kyey nə ndí yíí. Ngaa milwané myá cinəŋŋ mí é nyingə bul ntq? ⁹ Sáal í á də kwaamb muud intágúli yí tééd fwo bə nə bímbí lú milwané ní, ŋkəmusá ná sáal í ŋgə sá ná buud bwá bəg otátəli míšh mə Zembí dí yí? ¹⁰ Ngaa milwané mí á ŋkənəwá yág myá mí é bə zhizhe sá? ¹¹ Nkí sá á kúl fwála í á bə nə milwané, ngaa sá á kandugə kandugə í é nyingə bul bə nə ndí? ¹² Sə báa ŋgə bwánd nə

2:1 12.21; 1Kr 4.21 2:3 13.10 2:4 7.8; Mis 20.31; 1Kr 16.24 2:6 7.11 2:7 Kol 3.13 2:9 7.15; 10.6
 2:11 1Pr 5.8 2:12 1Kr 16.9 2:13 1Te 3.1 Titus: 2Kr 7.6, 13-14; 8.6, 16, 23; 12.18; Gal 2.1, 3; 2Tm 4.10; Tit 1.4
 Masedwán: 7.5; Mis 20.1 2:15 1Kr 1.18 2:16 zə jí nə ŋkul sá: 3.5-6 2:17 4.2; Flp 1.15-17; 1Te 2.3, 5, 10; 1Pr 4.11
 3:1 5.12; 10.12; Mis 18.27 3:2 1Kr 9.1-2 3:3 MmN 24.12; Zhe 31.33; Eze 36.26 * 3:3 tindi: í á du bə wúl mbii
 májúwó nda májúwó mə lwaaw; bwá á du juwo kwas májúwó məŋgúd ka du cilə ná ndí. 3:5 2.16; Rom 15.18 3:6
 Yuá 6.36; Rom 7.5-6; 8.2, 6, 10; 1Kr 11.25 3:7 MmN 34.29-30 3:9 Rom 8.2, 33; Gal 3.10 3:13 MmN 34.33-35

búgá ná í bá bə ntó, gwá wə sá ngə sá isá ná kpwoá kpwoá yí. ¹³ Sə ángé nà sá nda Moyíz; nyə á du shwu suláya lúúd ná bag ó Izurayél bwá nda dúg váál mən̄kənəwa mā kúl fwála mǎ é ngə shín yí. ¹⁴ Ká, milúu mí á mǎ shilá† bwo nda jwów á kú nǎ yásá. Í mú du bə bwo zə wós múús ná, ja bwá lǎ micilyá myá Sə a Cwúlú yí, suláya ngə ná búdal bwo milám. Suláya wəngú nyə afwóyé wú, á du jimb nji ja múúd mǎ bə múúd mǎ Kríst yí. ¹⁵ Jí ntó, ja jəsh bwá du lǎ micilyá mí Moyíz yí, suláya mǎ du búdal bwo milám. ¹⁶ Nji, ja múúd mǎ yíd dúg wə Cwám̄ba† yí, ja jəng wə suláya mǎ wú yí. ¹⁷ Nəcə Cwám̄ba jisə Shishim, kúl Shishim mǎ Cwám̄ba wúsə yí, cínəng wə jiya fulí jisə yí. ¹⁸ Sə bəsh buud ósuláya bwá á mǎ wú mǎmpwoombád wá, sǎ ngə beny^S milwaná mí Cwám̄ba, nda sǎ bí nǎ nkul du dúg gúl sǎ yén dí nǎ; nǎ ndéé, Cwám̄ba, muud jí Shishim yé ka ngə sǎ nǎ sǎ ngəg nǎ bəçla sǎ sǎ ngə dúg yí, a ngə kwádulə sǎ milwaná kwádulə kwáduləg.

4

Təəm á shíshim

¹ Ná ndéé, Zembí nyə a gwág sǎ nkúnkwónǎ, a mú yə sǎ iséy sǎ amə cí ini. Nda jí ntó ná, sǎ ángé nǎ teeg mǎnyúul. ² Sǎ á mǎ ban mǎsólúgú mí shwón mí du sǎy ishwoo myá, sǎ ngə cugə ná sǎn kú nǎ məkón, sǎ ángé nǎ kwíng Milású mí Zembí; sǎ ngə yida lwó buud obúbálé, sǎ mú ka ngə sǎ mǎsh mǎ Zembí dí nǎ buud bəsh bwá shwúg mǎnyúul nǎ sǎ. ³ Nji, nkí Jǎjǎ Kéel sǎ ngə bwiing yé ngə ná bə mbúdúlá nǎ suláya, a ngə bə ntó shú búúd bwá nkág nǎ bwá kǎ jimb wá, ⁴ ohááden, buud zembí á shí ga mǎ sǎ ná milúu mí bǎg shúg nǎ shúg wá. A mǎ sǎ bwo ntó shú ná bwá bǎg kú dúg mǎnkenya mā Jǎjǎ Kéel á milwaná, Jǎjǎ Kéel mǎ *Kríst muud jisə mbəçla mǎ Zembí yé. ⁵ Sǎ ángé nǎ cúnda sǎ í dúgyá nǎ sǎmǎfwó yí. Mbó! Sǎ ngə cúnda sǎ í dúgyá nǎ Cwám̄ba Yésus-Kríst yí. Sǎ bǎn sǎ búse yida bə ósól ɔ mǎsál bǎn lúu mǎ Yésus dí. ⁶ Mpugá nǎ Zembí muud nyə á cí ná: «Mǎnkenya mǎ fáanug yídúgúd» yé nyǎmǎfwó wə nyə á faan shé milámúd. Nyə á faan ntó shú ná shé mpúg milwaná myé mí ngə nkənəwa Kríst mpwóómbád myá.

⁷ Jí ka bə ná nǎ, sǎ buud ngə nkény təəm wəng wá, sǎ búse nda mǎmbágé mí mpíí, mí

du bwíl; í jǎlá nǎ mpu nyín nǎ fámbám̄bá nǎ mǎma nkúl sǎ búse nǎ ndí yí nyisə nkul mǎ Zembí, kú bə sǎmǎfwó nkul nyisə. ⁸ Mǎnjugú mí ngə shúsə sǎ ikóómb byésh, nji sǎ kú fina; bí íja mǎfug shín sǎ milúúd, nji sǎ ngə ná bə nǎ búgá; ⁹ sǎ bwama nǎ cúwálí, nji sǎ kú myeesh; bwá ngə bwam sǎ shí, nji sǎ kú yə. ¹⁰ Sǎ ngə nkény shwiy mǎ Yésus sǎdí nyúúlúd ja jəsh. Í ngə bə ntó shú ná cug mǎ Yésus í nyínúg nǎmǎ sǎdí mǎnyúúlúd. ¹¹ Sǎ teem ngə cugə, shwiy í ngə bwéel sǎ ja jəsh nəcə sǎ ngəla sǎy nǎ Yésus. Í ngə bə ntó shú ná cug mǎ Yésus í nyínúg nǎmǎ sǎdí nyúúl á shwiy gaád. ¹² Ntó jí nǎ shwiy í ngə bə sǎ, bí báá ngə ntǎg nwa cug cínəng. ¹³ Cilyá wúsə Kálad Zembí dí ná: «Mǎ á bə nǎ búgá, mǎ ka lás». Váál búgá jəng í ngə nǎmǎ gwó sǎ milámúd, sǎ ka nǎmǎ ngə lás. ¹⁴ Nəcə sǎ ngə mpu nǎ muud nyə á gwúmushi Cwám̄ba Yésus yé mǎ bá nǎmǎ gwúmushi sǎnǎn Yésus, a mú jil shé nyádí koogú. ¹⁵ Bí mǎ dúg íí, sǎ ngə bwama nǎ isá ini byésh shú dán, shú ná buud bwá búlug ngə nyíi mpaam mǎ Zembí dí nǎ ndéé, buud bwá yǎ Zembí akiba wá bwá mú ngə bul bulya, Zembí mú nwa gúmá.

Inkán í mbúgula

¹⁶ Gwá wə bí mǎ dúg ná, sǎ ángé nǎ teeg mǎnyúul. Teem bə nǎ nyúúl búúd bwá ngə dúg ga í ngə shín cósóg íí, lám í ngə bə mǎ cwú nji gúgwáan nǎ gúgwáan jwów dǎsh. ¹⁷ Nəcə, búbaalé mǎnjugú sǎ ngə bwama nǎ ndí mǎfwála mǎga dí myá mǎsə zhizhe sǎ, mí ngə yida kwámusa sǎ nǎ sǎ bǎg bə nǎ gúmá áyíyáág í bá jí kandugə kandugə yí. ¹⁸ Sǎ báá sǎ ángé nǎ sǎ sǎ í ngə nyín yí, sǎ ngə yida sǎ sǎ í ángé nǎ nyín yí; nəcə sǎ í ngə nyín yí í du jí nji fúfwálá, jəng í ángé nǎ nyín yí du jí kandugə kandugə.

5

¹ Nyúúl sǎ bí nǎ ndí wa shí ga dí yí nyisə banda. Sǎ mǎ mpú ná nkí banda dəng í shín búg íí, sǎ bí nǎ njów gwów wə Zembí, njów á kandugə kandugə; Zembí nyǎmǎfwó wə nyə a lwó wo, kú bə mǎbwá mǎ búúd. ² Gwó wǎ jí ná, sǎ ngə leegya wa banda gaád, sǎ mǎ ka bul bə nǎ yéesh nǎ njów wúsú á gwów. Sǎ ngə cǎel nwa nyúul nyisə á gwów, bwáád nda káándé wa nyíga dí gwów, ³ nkí nyǎn nyúul nyí nǎ nkul bá zə kwey sǎ ná nǎ nyíga í kú fwo wú. ⁴ Jísə ná, té sǎ ngə ná jí wa nyúúl á shí gaád yí, micún mí ngə ntó sǎ nkul, sǎ ka du leegya.

3:14 Iza 6.10 † **3:14** milúu mí á mǎ shila: Ciyá ní jisə nǎmǎ Ifz 4.18; í kǎ ná «milúu mí mǎse bwo kú ná nyinga du mpu bii isá, kú mpu faas». **3:16** MmN 34.34 ‡ **3:16** Kálad MmN 34.34 ngə lwó nǎ ja Moyíz nyə á du yíd kǎ wə Zembí yí, nyə á du yíl suláya mpwóómbád.

3:17 Yuá 8.32, 36; Rom 8.2; Gal 5.1, 13 **3:18** 4.6; 1Kr 2.7 **§ 3:18** Bóól bwá cí na ná: «milwaná mí Cwám̄ba mí ngə faan sǎ mǎmpwoombád ka ngə wéeshali njəs nda njəs yén». **4:1** 3.4, 6 **4:2** 2.17; 6.4

4:3 1Kr 1.18 **4:4** zembí á shí ga: Yuá 12.31; Ifz 2.2 mbəçla mǎ Zembí: Kol 1.15; Heb 1.3 **4:5** 1.24 **4:6** Mat 1.3; Iza 9.1; 2Kr 3.18; 1Pr 2.9 **4:8** 1.8; 7.5; 11.23-29 **4:10** 1.5; Rom 6.8; Gal 6.17; Flp 3.10-11 **4:11** Rom 8.35-36; 1Kr 15.31 **4:12** Kol 1.24 **4:13** Sóm 116.10 **4:14** 1Kr 6.14; Rom 8.11 **4:15** 1.5-6, 11; 9.11, 11 **4:16** Ifz 3.16

4:17 3.18; Rom 5.2; 1Pr 1.6-7 **4:18** Rom 8.25; Heb 11.1 **5:1** Zhb 4.21; 2Pr 1.14 **5:2** Rom 8.23-24 **5:4** 1Kr 15.53-54

Njí, sá ángê nê beégýa nê mbwéédí sá bí nê ndí ga, sê ngá jii ná sá má bád nyúl cínong gwôw, shú ná nyúúl á kandúga kandúga í mínag nyúúl á shwiy ga. ⁵ Zembí nyáméfwó wá nyá á kwámusa sá shú cug jaoŋgá, a mú wá shé Shíshim yé mílámúd tán béeén ná á bá yá sá gwo.

⁶ Sâ jaoŋg í ða sá ná sá bág nê nkul búgád ja jêsh, tæem bó ná sê ngá mpu ná, té sá bí ná wa nyúúl ga dí yí, sá cugé sá dí mpwág, sá bí shwóg-shwóg nê Cwámba. ⁷ Ntò jii ná, sá angê ná dúg nya, nji sê ngá *búgula ná sánón sá bí sámbá. ⁸ Sô ka ngá bə nê nkul búgád, sê ngá yida jii ná sá wúg wa nyúúl gaád kəji Cwámba dí koogú. ⁹ Ná ndéé, tóo sá má nyingə ná ngá jii wa nyúúl gaád, tóo sá má wú, sá ngá bul jii nji sá ngwúð: ná sá ngág nê cugə vāál á céel yí. ¹⁰ Nacé shé bēsh shé má bá kə tōw bəl-bəl dí kúl *Křst mə bá kə cígal mílású yí, muud yēsh ka bá nwa myána myá misóólúgú nyá á sá ja nyá á ngá cugə nyúúl dí yí: misóólúgú mí anyunywaá nê myán myána, mí abúbōw nê myán.

Séy ŋkwambula

(Rom 5.1-11; Ifz 4.20-24)

¹¹ Nda sá ká ngá gwôp Cwámba ná, sá ka ngá cēel sá ná buud bwá magúləg ná kēel dúsu dása búbálé. Sá má mpu ná mísh má Zembí dí, sá təl bəl-bəl dí; sá má tédúgá ná sá təl námá bəl-bəl dí bídí mílámúd. ¹² Sá ángê nê nyingə sá ja shús ná bi shwúg mányúúl nê sá. Mbó. Sá ngá yida cēel yə bí zhíí ná bi jéeg bəgawa nê shé bəlé sámbá. Ná ndéé, bi é bə ná ciyá bí má cí búúð bwá ngá ŋkus ná isá yá tóón ná tóón kú bə yá lám dí cwú wá. ¹³ Nkí sá ngá nyín nda lúu í cugé ná sá nê fug íí, jisə nacé sá má yə Zembí cug jisú ncindí nê ncindí. Nkí sá má yida nyín ná sá bí ná fug íí, jisə nacé sá má cēel kwíínd bí. ¹⁴ Nacé cēlí *Křst ngá cēel sá yí í má lwánd sá lámúd, sá ngá lə téduga ná muud ngwúð nyá á yə shú búúð bēsh, ntó jii ná bənón buud bēsh bwá á yə mísh má Zembí dí. ¹⁵ Nyá á yə shú búúð bēsh, ná buud bwá ngá cugə wá, icug byán í bág ná mfií shú dé, kú ná nyingə ngá bə shú dán; nacé nyá á yə á gwúw shú dán.

¹⁶ Nda í ká bə ntó ná, sá angê ná nê dúg buud mädúgya má shí ga. Nkí sá á fwo ngá dúg Křst mädúgya má shí ga, sá angê ná nê dúg nyá vāál dōng. ¹⁷ Bi má jalá nê ka mpu ná, múúð mē ká bə mwáan má Křst íí, a mūsə kukwuməga ágúgwáan, cug jé acwulú í má shín; bi má dúg íí, a mūsə muud ágúgwáan.

¹⁸ Zembí wá ngá sá sóólúgú waoŋg wēsh, nyá muud nyá á za wá Křst zə sá ŋkwambula ná shé yé, nyá á ka námá yə sá sēy ná sá ngág nê kala ŋkwambula nyaoŋg. ¹⁹ Ntò jii ná, Zembí nyá á bə Křst cwú*, a ka ngá sá ŋkwambula mpádúgá nyáméfwó ná buud ó shí ga, kú ná nyingə kand lám íwushí í búúðud. Nyá á ka wá sá njígulá lúúð ná sá ngág nê kala ŋkwambula nyaoŋg. ²⁰ Sô ka ngá sá lwámá Křst nyá á lwám sá yí. Ja sá ngá jōw bí yí, Zembí nyáméfwó wá ngá jōw bí éne. Sá má jəgula ná bí jínə má Křst dí ná: «Bídúgá ná Zembí sáág ŋkwambula mpádúgá bínón nyá.» ²¹ Zembí nyá á sá ná Křst bág *sám jílá íshéd, í njúl ná Křst nyá á shígé bwelə bə ná sám; nyá á sá ntó shú ná shé bág otútəlí kwonj má Křst dí.

6

¹ Nda jii ná sánón Zembí wá ngá sēy ná, sá ka ngá cí nê bí ná: «Kúgá fānda lég mpaam má Zembí ntó ná ndéé, bi kú dúg mfií á cínong.»

² Mpugá ná Zembí nyá á cí ná:

Ja fwámé fwála í á bə yí, mə á magulə májəgula mwó.

Jwów wo á ngá jii kwííndyá yí, mə á shí kwíínd wo.

Fwámé fwála wá má ka bə ga. Jwów wó jalá ná bii kwííndyá wá ga.

Minjugú mí Pwól

³ Sá ángê ná bwelə jii ná sá má kwal múúð bəogú, nacé sá acéélé sá ná buud bwá mpyényúg iséy bísú. ⁴ Sá ngá yida sá ná bi shwúg mányúúl nê sá mázhíí mēsh dí ná sá bí fwámé ósól ó māsáal á Zembí; sá ka ngá bul bə ná jisów: jisów *incwaw í ntəg, jisów micún, jisów yágáwó, ⁵ jisów bígə, jisów mimbwug, jisów ocínúćindí, jisów yíngá íséy, jisów máfúfə məgwə, jisów mázha. ⁶ Sá ngá cí mányúúl, sá ná mpúyá, sá nda ná mílámusa, sá ná jə lám, Nkəŋkə Shíshim ngá kyey ná sá, sá njúl nê cēlí á kú ná məkəŋ, ⁷ sá njúl ná ciyá jii búbálé yí, sá ná mpífə má Zembí, sá ná məkəwəp má dósmb má otútəlí, má lúmbəlí ná má kaambula nyúúl. ⁸ Gúl ja buud gúmal sá, gúl ja bwá saambula sá; gúl ja bwá mpyaam sá, gúl ja bwá sá sá məshwúmb; gúl ja bwá nwa sá nda buud ó māsəhúg, sá báá njúl otútəlí; ⁹ gúl ja bwá nwa sá nda ojínə, í njúl ná buud bwá mpú sá, bwá nwa sá nda sá ngá jūgula, í njúl ná sá ngá cugə, bwá dúg sá nda sá bí íntəgúlíd, nji muud kú gwú sá, ¹⁰ bwá ngá sá sá isá í céyug lámúd yí, sá báá

5:5 1.22 5:7 1Kr 13.12; 1Pr 1.8-9 5:8 Flp 1.23 5:9 Kol 1.10; 1Te 4.1 5:10 11.15; Iza 2.12; Dan 7.9-10; 12.2; Mis 17.31; Rom 2.6; 1Kr 13.13-15; 4.5; Flp 3.19; 2Te 1.7-10 5:11 4.2; 6.4; 1Kr 9.22 5:12 1.14; 3.1 5:14 Yuá 17.23; Rom 8.35; Gal 2.20; Ifz 3.19; 5.2, 25; 1Yn 3.16 5:15 Rom 6.3-4; 7.4; 14.7-9 5:17 Iza 43.19; Rom 6.4; Gal 6.15; Ifz 4.24; Mbá 21.5 5:18 Rom 5.10 5:19 Rom 3.24-26; Kol 1.20 * 5:19 Dágúg sá Yésus ngá cí Yuá 10.30 dí yí. 5:20 Mat 10.40; Iza 52.7 5:21 Yuá 8.46; Rom 8.3; 1Kr 1.30; Gal 3.13; Heb 4.15 6:1 Rom 5.2; 1Kr 15.10 6:2 Iza 49.8; Luk 4.19-21 6:4 4.2 6:5 11.23-29 6:6 8.24; Rom 12.9; 1Kr 13.4-7; Gal 5.22-23; 1Tm 4.12 6:7 10.4-5; Rom 13.12; 1Kr 2.4 6:9 4.10 6:10 isá í céyug lámúd yí: 7.4; Rom 5.3; 12.12 məshusug məshusug: 8.9; Flp 2.17; 4.12-13; 1Te 1.6

nji mæshusug mæshusug, sá njúl mábúwa dí, nji sá ngó sá ná bósól bwá bigúg, sá ngó fúfə ná sá jêsh, nji sá mbííd byêsh.

¹¹ Yé bwaáng wá Korênt, sá á jaaw bí isá byêsh kú shweel too ngwúd, sá á juw bí milám misú ná wúngúlún. ¹² Sá báá sá afwóyé yow ceelúle bí, bí wá bí acéélé lóg ceelí sá ngó ceel bí yí. ¹³ Sá gá námá sá nda sá ngó sá bí ná. Mə ngə ci ná bí târ nda bwán bām nááa «juwugá námá sá milám mín ná wúngúlún!»

Kúgá fula sámbá nə ohááden

¹⁴ Kúgá fula sámbá nə ohááden*, kə sá dúl váál mbée mpwəda kú nə wámwáálé; nyáyé mpwəmə nyí nə njul bə mpədúgá bishúle mácəx nə bəle kú bish mácəx yí? Dáyé kow mánkenya bānənj yidúgá bí nə njul bə nə ndí yí? ¹⁵ Dáyé váál cún wí nə njul bə mpədúgá *Krist bá Beliar† yí? Jáyé wónɡó mbúgula bá hááden‡ jí nə njul bə nə ndí yí?

¹⁶ Mpáánzə Zembí í má bwele fula jí nə ozembi wá yadúg? Mpugá nə shé báá shé jí Mpáánzə má Zembí á kwə, nəcə Zembí nyə á cí ná:

Mə bá jí bwádí, sənónj mə bá cugə, mə bə Zembí wánj, bān bə kúl jām.

¹⁷ Ná ndeé, wúgá na bwádí, béégýágá nə bwo, Cwámba njə ci ntó.

Kúgá kúnya nə sá áduđanā.

Mə ka bá njwa bí nə mæshusug.

¹⁸ Mə bá bə bí sónngú, bí bə mə bwán wəbúdum nə wəbúdā. Cwámba á njul nyêsh njə ci ntó.

7

¹ Isá byêsh Zembí nyə á ngə kaag íni í dýgyá nə shé. Nda jí nə Zembí nyə á ngə kaag sá byo ná, yé bwaáng mə búl ceel wá, shé yilúgá sá jêsh í ngó lweegushi shé mənýúúl nə *mishishim ícug í íshéd yí. Shé njwagá Zembí nə gwóógá, shé ka ngə casulə bəle nə kuú njəond á céel yí.

Mæshusug má Pwôl

² Juwugá milám, jil sá cínəng. Sə áshígé byaagula nə muud, sá kú díya nə muud, kú námə nyúg too muud. ³ Mə angé ceel cí ná bí má jág sá gúl sá; mə shí bwey jaaw bí ná sá mə ceel bí váál á ná, too bí mə yó, too bí mə nyingə cugə, nji sá ngó ceel bí. ⁴ Mə ngə jág bul bə nə búgə ná bí, mə ngə bəgəwa nə bí, lám du bul cwaalwo mə, mæshusug du bə mə ntə mínji *incwaw í ntug byêsh sá ngó bwəma nə ndí yííd.

⁵ Mpugá ná, ja sá á wóos Masedwán yí, sá áshígé bə nə wogá, nji incwaw í ntug məvái

mêsh. Nəcə í á bə, buud bə ngó lúmbuli nə sá, milám mí njúl nyingə bə sá ifwaas ifwaas.

⁶ Nji, Zembí mə du bə, ja múúd cúgé ná nə bándáyé yí, a wá nyə njul lámúd. Nywáa nyə á ka námə sá ná Títus wóosug, í mú wá sá njul milámúd. ⁷ Í cúgé nə nji wóosúle Títus nyə á wóos wá í á wá sá njul milámúd, í á bə námə nə bímí bí á wá nyə njul lámúd yí. Nyə á jaaw sá váál bí ngó yímə ná bí mə dúg sá yí, nə váál sá ngó cey bí lámúd yí, nə váál bí ngó ceel njəny mbag wám yí. Məkál mənəng mə á nyingə bul sá mə mæshusug.

⁸ Mə mpú ná kálaad mə á nti bí yé nyə á ntágula bí. Bále, mə á shingi nə dúgula nda bí á gwág biméfwó cey lámúd ja joong dí ná. Nji, mə anyíngáyé ná shingi. ⁹ Má yidá bə nə mæshusug ja gaád. Mə jí nə mæshusug, kú bə nəcə nda bí á bə nə mæcey mə lám ná, í yidá bə nəcə, mæcey mə lám mún mənəng mə á sá ná bí céndúg mítédúgá. Ntə mə lwó nə mæcey mə lám mún mə á bə váál Zembí mə dú ceel yí. Ntə jí nə sá áshígé sá bí məbów. ¹⁰ Nəcə, múúd mə ká gwág váál mæcey mə lám Zembí mə dú ceel yí, muud wəəngə nyə e cénd mítédúgá, a mú *dúg cug, a kú ná nyingə shingi mæcey mə á sá nyə lámúd má. Nji, múúd mə ká gwág váál mæcey mə lám má shí ga, mə kwaamb nyə shwiy. ¹¹ Bí á gwág váál mæcey mə lám Zembí mə du ceel yí; bí mə ka dúg sá í á kwaamb bí yí: A māj mójiguwa e! A wānj mpúle kaambulé nyúul e! A wānj shíngíle e! A jānj gwóógá e! A jānj jə yéesh e! A jānj kááfé e! A wānj mpúle súg múúd nyə á byaagula yé e! Bí á lwó nə milám mín í á bə otútəli ja bí á kwambulé lésú wəəng yí.

¹² Kagá mpu ná ja mə á cíle bí yí, í áshígé bul bə shú múúd nyə á byaagula yé, kú nyingə bə shú múúd bwá á byaagula nə ndí yí. Mə á cíle bí shú nə mísh mə Zembí dí, bí dúgúg váál bí ngó jigəwa nə sá yí. ¹³ Sā í á wá sá njul milámúd wə ná.

Í á ka ntág bə, njul mə bə sá milámúd ntáni íí, sá nyingə bul gwág nywa mæshusug Títus nyə á bə nə ndí má. Nyə á bə nə mæshusug nəcə bí bēsh bí á sá ná lám í jáag nyə shí. ¹⁴ Bí mə dúg íí, bəgəwále mə á ngə bəgəwa nə bí nyédí míshéd yí, í á shí bə nə zhií. Nə ndeé, nda sá mə du bwey jaaw bí nji obúbəle ná, í á shí nyín nə mə á shí bə nə njəam nə mə bəgəwag nə bí mísh mə Títus dí. ¹⁵ A jí nji ká du téduga váál bí á du sá nyə mægəwág yí, nə váál bí á lég nyə nə gwóógá nə mājiguwa yí. Nyə á mə ka nyingə jág bul ceel bí. ¹⁶ Mə jí bul bə nə mæshusug nə bí mə sá nə mə búgúlág bí.

8

6:13 1Kr 6.14 **6:14** 1Kr 6.9-13; 10.21; 1fz 5.5-11 * **6:14** Naá, Pwôl njə ceel cí buud bwə cúgé búúd ó Krist wá.
† **6:15** Beliar mə kə ná Sátan. ‡ **6:15** Dúgúg sá sá áma cí mpánzə 14 dí yí. **6:16** Lav 26.12; Zhe 32.38; Eze 37.27; 1Kr 3.16 **6:17** Iza 52.11; Mbú 18.4 **6:18** 2Sa 7.14; Iza 43.6; Amo 4.13; Mbú 11.17 **7:1** 1Yn 3.3 **7:2** 6.13; 12.17 **7:3** 6.11; Flp 1.7 **7:4** 6.10 **7:5** 2.13; 4.8 **7:6** 1.3-4 Títus: 2.13 **7:8** 2.4 **7:11** 2.5-6 **7:12** 2.5-10 **7:14** 8.24 **7:15** 2.9

Kwíindúlá ókrísten

¹ Bwaan̄g, sá ngə jii ná bi mpúg váál mpaam má Zembí í á mǝ sɛy mǝdǝ mǝ Masedwǎn dí yí. ² Ncúlyá *incwaw í ntug í ngə tí bwo mǝkuú shí, nji báá búse nǝ mǝshusug ntǝ mǝnji. Mǝshusug mǝoŋg má wǝ mǝ sǝ ná, mǝbúwa mǝ tɛm bii bwo ná nywád ii, bwǝ mǝ yida lwǝ ná báá bwǝ bul bǝ ná lám yána. ³ Bwǝ á mǝ wǝ máyǝna bímbí í jǝlá nǝ mǝbii mǝnj yí, mǝ jee námǝ ci ná bwǝ á cǝ bímbí í jǝlá yí; bwǝ á sǝ ntǝg sǝólúgú wǝoŋgú nǝ tǝdúgá wǎn bwǝmǝfwǝ. ⁴ Bwǝ á zǝ jǝgula ná sǝ, bwǝ bul yáág ná sǝ sǝág bwo mpaam ná bwǝ wǝág mǝbwǝ sǝ sǝ ngə sǝ buud ɔ Zembí yíid. ⁵ Bwǝ á wǝ ntǝg mǝnyúul ntǝ váál sǝ á ngə tǝduga yí, tǝéd fwo yǝ Cwám̄ba icug byǎn, nyingǝ yǝ sǝ námǝ nda Zembí nyǝ á jii ná bwǝ sǝág ná. ⁶ Sǝ á ka námǝ yáág nǝ Títus ná nyǝ muud á tǝéd ná bi sǝág sǝólúgú mǝpǝam wǝoŋg yé, a sǝág ná bi cǝsulǝg váál í jǝlá yí. ⁷ Kǝ, bi báá búse nǝ isǝ byǝsh mǝŋkund mǝŋkund: bi búse nǝ búgǝ álal-ŋkul, bí nǝ fug kaand, nǝ mpúyá, nǝ kǝáfǝ áyíyáág, nǝ mǝma cǝelí bí á lǝg ná sǝ yí. Í jii námǝ ná bi búlúg wǝ mǝlám sǝólúgú mǝpǝam wǝoŋgú. ⁸ Mǝ ayǝmbǝlíyǝ bí, mǝ ngə yida jaaw bí váál bǝólúgá báá bwǝ ngə jǝgula yí, shú ná mǝjǝgula wǝoŋg má lwǝg ŋkí cǝelí jín í ngə bánda wú lámád. ⁹ Bi mǝ mpú lám yána mǝ Cwám̄ba wúsú Yǝsus-Kríst; bi mǝ mpú ná nyǝ á bǝ, a mǝbídz hwog kúm, a bídz dwo, a zǝ nyingal nyúul mǝbúwa dí, shú ná sǝ yídag bíg mǝbúwa mǝd.

¹⁰ Má jaaw bí váál má ngə dúg cínŋg yí, í é kwíind bí. Jí ná, tǝéd mbú í á cǝ yí, bí á bǝ buud ɔ áshushwǝóóg ná bi mǝ sǝeŋg mwaan̄e; bi á shígǝ bǝ shúshwǝóóg nji sǝeŋgúla dí, bí wǝ bí á tǝéd bǝ ná yéesh. ¹¹ Casulagá tǝdúgá wǎn ja gaád. Sǝgá ná sǝólúgú í bwǝmag nǝ mǝma yéesh bí á bǝ ná ndí yí, í nyín nǝ bímbí lǝ mǝbii bí búse nǝ ndí yí. ¹² Ja múud má sǝ yána ná í ngə wú nyǝ lám dí cwú yí, ngǝá bwǝ lǝg nyǝ ná sǝ á jí ná ndí yí; kú bǝ sǝ á cúgǝ ná ndí yí. ¹³ Í cúgǝ ná muud ngəg ná yíl bǝól búud mǝntǝgula dí ná ndéé nyǝ yidá ngə nyasula nyasulǝg. Í yidá bǝ ná buud bǝsh bwǝ bǝg ná mǝbii mǝbímbí. ¹⁴ Í jii fwǝla gaád ná, sǝ bí mǝ búl bǝ ná ndí cǝ bǝólúgá yí, í kǝg lwǝndulǝ bwo kúl búse bush yí; shú ná jǝoŋg bwǝ bá námǝ bul bǝ ná ndí dúl jwǝw dí yí í bǝg lwǝndulǝ bí kúl bí má bá bǝ bush yí; ná, isǝ í mú bǝ bí mǝbímbí, ¹⁵ nda Kálad Zembí ngə ci ná. A ngə ci ná:

Muud nyǝ á bul cwéég yé nyǝ á shígǝ bǝ ná sǝ á ngə ntǝ gwǝw.

Nyǝoŋg nyǝ á cwéég bíbíyá yé, nyǝ ashígǝ fúfa ná sǝ.

¹⁶ Má yǝ Zembí akíba, nyǝ muud nyǝ á sǝ ná Títus bǝg námǝ ná váál zény dǝoŋg shú dún yé. ¹⁷ Nǝcé Títus má magulǝ sǝ sǝ á ngə jii ná í bǝg yí. A má tí njǝoŋd zǝlá nún bídzí nda nyǝ á du bwey bwǝnd. ¹⁸ Sǝ á mǝ nti bá ngwól *mínyoŋǝ wúsú mǝdz mǝsh má ngə sǝgusǝ sǝ á ngə sǝ shú Jǝjǝ Kéel yí. ¹⁹ Sǝ á búl bǝ yí jí ná mǝdz má mǝ fǝésh námǝ nyǝ ná sǝnǝŋ wǝ zǝg sǝ sǝólúgú mǝpǝam ga. Sǝ ngə sǝ wo shú ná Cwám̄ba nyǝmǝfwǝ ngwǝg gúmǝ, sǝ lwǝndulǝ jǝjǝ íyuuŋ bísu. ²⁰ Sǝ ngə bwey mpu kǝálugǝ ná buud bwǝ bǝg kú kwey íwushí sǝdí ísǝyád ja sǝ ngə kala zhwog *mwaan̄e bwǝ á má yǝ sǝ mbag yé. ²¹ Sǝ ngə sǝ ná sǝ sǝág mǝnywa mǝsh má búud dí námǝ, kú bul bǝ nji mǝsh má Zembí dí. ²² Sǝ má nti námǝ ngwól mínyoŋǝ wúsú. Mínyoŋǝ wúsú wǝoŋg, sǝ á má faas kǝáfǝ jé ija ija ná ndéé, a má nyingǝ námǝ lwǝ sǝ jǝga ja ná a jí nǝ fwǝmǝ yéesh, a ngə bul shwu nyúul ná bí. ²³ Títus jí muud gwoŋg waamǝ, sǝ wǝ sǝ ngə sǝy nún bídzí; bǝólúgá bwǝáŋg bǝnj, mǝdz wǝ má á mǝ nti bwo, bwǝ ngə zǝ shú ná *Kríst ngwǝg gúmǝ. ²⁴ Lwǝgá bwo ná bi mǝ cǝel bwo, bí lwǝ námǝ bwo ná bi mǝ mpíyá nǝ bǝguwǝlá sǝ má du bǝguwa nǝ bí bwǝdí mǝshád yí; lwǝgá bwo ntǝ mǝdz má ngə dúg.

9

Lású mǝkwíindyá

¹ Sǝ ngə sǝeŋg *mwaan̄e ná sǝ má bá kwíind búud ɔ Zembí ná ndí. Mǝ nyingǝlá cǝlá bí shú dǝoŋg, í bǝ nda mǝ nteŋg. ² Mǝ mpú ná bi búse nǝ mǝma zény, má du bǝguwa nǝ zény jín jǝoŋg búud ɔ Masedwǎn dí mǝshúd ná: «Buud ɔ Akayí búse bwey bǝ ŋkwǝmusǝ té mbú í á cǝ yí.» Wǝlá bí má wǝ mǝnyúul sǝal dǝoŋg dí yí í má nyingǝ gwúmushi bǝól ŋkí bulya yéesh. ³ Má má ka nti bwǝáŋg shú ná bǝguwǝlá má dú bǝguwa nǝ bí yí í nda bǝ mǝ ŋkǝŋgúg. Í jii ná bi bǝg ŋkwǝmusǝ nda má á ci ná. ⁴ Mǝ ngə bǝem̄b nǝ ŋkí sǝnǝŋ buud ɔ Masedwǎn sǝ má zǝ, sǝ zǝ kwey ná bí cúgǝ ŋkwǝmusǝ; á shwǝn nǝ sǝ buud sǝ má du bul lǝ bí wǝ e, á shwǝn nǝ bí námǝ e! ⁵ Gwǝ wǝ má á mǝ tǝéd nti bwǝáŋg shwǝg zǝ sǝ ná bi kwǝmusǝg máyǝna mǝnj yí. Bwǝ zǝ sǝeŋg máyǝna bí á bwey kaag ná bi mǝ bá wǝ má, í mú bá lwǝ ná bí ngə sǝ sǝólúgú wǝoŋgú ná jǝ lám, kú bǝ íwú-júsú.

⁶ Mpugá ná í du bǝ, muud má sǝ ŋkǝsǝg nǝ mǝmpǝg má bǝ yé, kú námǝ bul bǝ ná idǝw í saw; nyǝoŋg mǝ búl bǝ yé, bul námǝ bǝ ná idǝw í saw. ⁷ Muud yǝsh wǝg máyǝna váál á mǝ ŋwa cǝgúla ná lám yé yí; muud kú ngə sǝ á ngə shúsula, kú nyingǝ sǝ nda sǝ cǝndúlǝ; nǝcé Zembí mǝ cǝel múud mǝ wǝ máyǝna nǝ mǝshusug yé. ⁸ Zembí jí ntǝg ná ŋkul nyingǝ

8:1 Mis 11.29-30; Rom 15.26

8:6 Títus: 2.13

8:7 1Kr 1.5; 16.1-3, 24; Gal 6.10

8:9 Mat 8.20; Flp 2.6-7

8:10

1Kr 7.25

8:12 Mak 12.43

8:15 MmN 16.18

8:23 Títus: 2.13

8:24 7.14; 8.7-8

9:1 8.1-4; Rom 15.26

9:3 8.22, 24

9:6 Mik 11.24; 19.17; 28.27

9:9 Sǝm 112.9

bul sá bí mpaam shú ná bí dúg bæ ná isá í kwágá ná bí mazhíi mēsh yí, wala dēsh, bí du námá bæ ná jwuŋ váál á ná bí du sá mísóólúgú mí anyunywaa myēsh mí jálá ná síy myá. ⁹ Í mú bæ námá nda jí cilyá Kálaad Zembí dí ná, ná: «A má bæ ná yána, a má kaaw mímbúmbúwá isá, otátáli bé bwá jí kandugá kandugá».

¹⁰ Zembí wá má du yə búúd mampəg ná idəw yá də. A bá námá yə bí mampəg, a sá ná mampəg mənəg má fwúg, bí mú bá bul nyingə ngə sá jəjə mísóólúgú. ¹¹ Nə ndeé, bí ka bá big mímbíi myēsh, bí mú námá bá bul nyingə bæ ná yána. Nə ndeé, á sá má bá du kala búúd isá bí má bá du wá yí, buud bənəg bwá mú bá du lə Zembí nəcə yána dən. ¹² Seenəgála bí ngə seenəg mwaanē nī, í é kwiind búúd ó Zembí; í áshúge ntəg námá shúg cínəng, í é sá námá ná buud bwá búlúg lə Zembí. ¹³ Buud ó Zembí bwá é dúg ná bí ngə nwa jəjə Kéel mə *Krist nə məgwág, bí ngə fula isá ná buud ó Zembí wá Yurásəlem, nə bóólúgá bēsh, bí anğé ntəg sá sósólúgú wənəgú ná mílám mímbá. Ja búúd ó Zembí bwá é dúg ntó yí, bwá é magulá ná bí ngə sá fwámé sá, bwá ka yə Zembí gúmá. ¹⁴ Bān bwá é bul cēel bí*, bwá ka du jəgula ná Zembí shú dən nəcə a má sá bí mpaam í ngə ntə minji. ¹⁵ Akíba nə Zembí, nə məma yána á ntə nkwoŋ nyə á má sá sí yí.

10

Pwól jí námá sósól māsáal má Krist

¹ Maméfwó Pwól, má má teeg kál ná bí; ngaa bí má du ci ná má du bæ fufwáás múud ja shé básá kul ngwúdí yí, nji ja má jí shwóg-shwóg nə bí yí mə bæ ná nkád. Námá nda shé má mpú ná Yésus nyə á bá ná ná shé, ná jə lām ná, ² má téég bí mabwá ná: kúgá sá ná má bág nyingə zə bæ ná nkád ja má é wós nūŋ yí. Bóól búúd bwá ngə ci nūŋ ná mə ngə bə iyéesh yá shí ga. Má jí nkəwəməsá ná má zə fwo lwó búúd bənəgú nkád ná ijíjool. ³ Jí mpu bæ búbálé ná sá básá buud ó shí ga; nji, sá anğé gwána nda buud ó shí ga. ⁴ Mpugá ntəg ná məkwoŋ má dósmb sá má du kə ná ndí dósmb dí má má cúgé məkwoŋ má shí ga; nji, māsə nə nkul má Zembí, má du céég íkósógúlá í dósmb*. Sə má du caam mbē fūg mēshūgá, ⁵ caam námá sá jēsh í láá búúd zhíi ná bwá bég kú mpu Zembí yí. Sə má du wá tédúgá wēsh mímbwugud, sá ná í bág nə məgwág ná *Krist. ⁶ Ja bí má bá bæ bí mú ngə mpu gwág nə Zembí yí, sá má bá ka bæ nkəwəməsá má yə búúd ó mábún intúgúlí.

⁷ Dugá mpu dúg isá. Nkí muud má dúg ná nywáá mūsə muud má Krist íí, á jala námá ná mpu ja ngwúdí á kandugə ná, nda á jí múúd má Krist ná, sá básə námá búúd ó Krist. ⁸ Í ká bá ná mə ngə nywá bul bəgawa ná nkul Cwamba nyə á yə mə yí, mə kú ntəg gwág shwón. Nji mə mpú ná Cwamba nyə á yə mə nkul nyənəgú ná mə sáág ná bí lálúg búgád, kú yida bæ ná mə zág búlal bí. ⁹ Mə anğé ná jii ná okálaad bām bwá ngəg ná sá bí ikukwende. ¹⁰ Mə mpú ná bóól búúd bwá du ci ná okálaad má du cíle bí wá bwá du bæ ná mpəl, bwá njúl nkí lal nkúl; nji ja māméfwó má wós yí, mə njúl zhizhe, lésú wám kú ná m mfií. ¹¹ Muud yēsh mə cí ntó yé mpúg ná, váál íciyá byám bí sá ja má ngə cíle shwóg-shwóg yí, ntó námá wá mísóólúgú myám mí é bæ ja má é wós yí.

¹² Sá jísə yí jí ná, sá cugé ná nkul ci ná sənəŋ buud bwá ngə sá ná buud bwá shwúg mənýúul ná bwo wá sá básə váál ngwúdí; sá cugé námá ná nkul shee yagula micé ná bwo; ngwála bwá má nwa bwáméfwó nda iyuug yí í lwó ná fūg í má ncundəw bwo. ¹³ Sá báa sá acéélé bəgawa ná ndeé ntə mínji, sá ngə námá bəgawa nji ná bímbí Zembí nyə á yigula ná sá zág ná jəjə Kéel ná ndeé zə wós bídí ní. ¹⁴ Sá anğé ná ntə mínji, námá kí sá á shúgé zə wós nūŋ bídí. Ngaa ná sá wá sá á tééd zə ná jəjə Kéel má Krist nūŋ bídí? ¹⁵ Sá cugé ná bəgawa antə mínji, váál á ná sá kə ngə bəgawa ná ízhaa ísəy. Mbó. Sə má yida téduga ná búgá jín í é ngə lal lálúg íí, ísəy bí sá í mú ngə nyingə mpu nyín kál Zembí nyə tál sá ná sá séyúg yí. ¹⁶ Ja ísəy bí sá í é mpu nyín ná bídí yí, sá mú ka cə kə ná jəjə Kéel shwóg, nda kə bəgawa ná ísəy bóól bwá á bwey sá yí. ¹⁷ Muud mə céél bəgawa yé, bəgawag ná sá Cwamba nyə á sá yí. ¹⁸ Muud mə sá ná buud bwá shwúg mənýúul ná nyə yé, nyə dí bwá du magulá yé; nji nyənəg Cwamba mə sá ná bwá shwúg mənýúul ná nyə yé.

11

Pwól, fwámé múúd lwámá má Krist

¹ Má zə ná nywá lās nda mpúfú, bí ó jísów mə. Bálé, jísówúgá mə. ² Má ngə baag bí mbəgə má Zembí. Nəcə mə á jí bí bá shú ngwúm ngwúdí, nji *Krist. Má jii ná mə bág kə nteŋguli bí nyádi bí njúl nda ncwíyē sás dəsú ná ná fwə-fwə yí. ³ Nji, mə ngə fúnda ná bí bág gwaa kənd mítádúgá ná ndeé bí mūsə bá ngə keye ná Krist mílám mímbá; nəcə ntó wá nywá nyə á zə ná məkəŋ zə shiig Ifa yé. ⁴ Má ngə fúndá ntó nəcə bí ngə bæ ná, nji ná muud má zə bídí zə cúnda Yésus ishús, kú bæ nyənəg

9:10 Iza 55.10; Ozé 10.12 **9:11** 1.11; 4.15 * **9:14** Na jí námá ná nkul bæ ná: «Bān bwá é bul bæ ná yéesh ná bwá dúg bí...» **9:15** 9.11 **10:1** 1Kr 9.3 **10:1** 10.10; 1Kr 2.3 **10:2** 13.10; 1Kr 13.2 **10:4** 6.7; Rom 13.12; Ifz 6.13-17

* **10:4** Sá ngə cēel ci ná ná: «məkwoŋ má dósmb māsú má du búgá bí ísá byēsh múúd jí ná nkul búgala yí.» **10:5** Iza

2.12-17 **10:6** 2.9 **10:7** 1Kr 1.12 **10:8** 13.10 **10:11** 13.1-2 **10:12** 3.1 **10:13** Rom 12.3 **10:15** Mis 19.21; Rom 15.20 **10:17** Zhe 9.22-23; 1Kr 1.31 **10:18** 1Kr 4.4-5 **11:2** Ifz 5.25-27 **11:3** Mat 3.1-5, 13

11:4 Gal 1.8-9

sá á cúndə yé, nki ntāg ná bí mē lég *shíshim íshús, kú bə wəɔŋg bí á lég ná sáyí, nki ná bí mē lég kéél íshús, kú bə nyəɔŋg bí á lég ná sáyí yé, bí ngə mpu jisow isá íni byēsh.

⁵ Mā yida mpu ná, bəɔŋg bí ngə ŋwa ná *buud ó lwámá wəashílá-shwáná óni bwá antýé mē ná tɔɔ sá. ⁶ Mā je bə ná shúg lósú; nji, kóómb á mpúyá, mē cugé ná shúg; sá á shí lwó bí ntó isá byēsh dí ná mázhií mēsh dí.

⁷ Ntó ná səlúlə mē á səl māméfwó shí, zə bwiing bí Jjə Kéel mē Zembí ashwá, shú ná bí búnúg gwów yí, mē á sá *sám aá? ⁸ Ja mē á ngə sēy bídí yí, mēdɔ mēshús mē á lég mēbwá mēbwá ná mē ngələ yida yə mē myána shú dán. ⁹ Ja gwáméfwó mē á bə máfúfú dí nūg bídí yí, mē á shígé sá ná muud nkényúg mbag wām, bwááŋg bwá á zhu Masedwān wá bwá á shí bwúg mē isá í á ngə fúfú mē yí. Mē á sá ná bí kú nkény mbag wām; mē é du ná mē sá nji ntó. ¹⁰ Námá nda mē jí ná búbálé mē Krist ná, mē mpú jaaw bí ná muud nyə abále sá ná mē yówwug bəgawála Akayí yēsh dí. ¹¹ Mē ngə ci ntáni nácé jí? Ye ná mē acéélé bí? Mbə. Zembí mē mpú ná mē céel bí.

¹² Mē áyówéé sálə sá mē ngə sá bí yí. Mē é kə ná ndí shwóg, buud bwá ngə céel nkény mányúul ná sánón sá ngə sēy váál ngwúdu óni, bwá bág kú ná ná zhíí bwá nkény mányúul. ¹³ Buud óni bwá cugé fwámé búud ó lwámá, búse mbéé osóol ó māsáal wá íbamb. Bwá á mē shweel sá búse yí, ka yida du sá ná bwá nyínúg ná buud ó lwámá ó Krist. ¹⁴ Ntó cugé námá sá ákáámúg, nácé *Sátan nyáméfwó mē du námá shweel sá á jisá yí, ka yida du nyín du *əngəles á mənkenya. ¹⁵ Nda *Sátan mē du sá ntó ná, osóol ó māsáal bē bwá ka námá du sá nda bwá ngə kyey otútálí ó Zembí dí; muud ka káam jí cínəŋgú? Nji, bwá bá shúgula nji váál í mپیá ná misóólúgú myán yí.

Pwól nyə á mē bul jug

(2Kr 4.9-13; 6.3-10; 1Kr 4.8-13; Mis 20.18-27)

¹⁶ Mā nyiŋgə ci ja ábēé ná, muud kú ŋwa mē nda mpúfú. Nki ntó dí, jega ŋwa mē nda mpúfú; sá ɔɔŋg í é yə mē zhíí ná mē kág námá nywá bəgawa. ¹⁷ Mē mpú ná lósú mē zé lās ga í cugé váál Cwámbe mē céel yí, jisə lósú ímpwúfú. Nji mē mpú ná mē jí ná sá mē jí ná ŋkul bəgawa ná ndí yí. ¹⁸ Nda ncúlýá buud bwá ngə bəgawa bəgawa á buud ó shí ga ná, mē zé námá ka bəgawa jām ja. ¹⁹ Bí báá mífafúgú bí ngə ntāg jisow ímpwúfú kú

nə njugú. ²⁰ Bwá ngə wá bí mányámád, ngə díya ná bí, ngə nyúg bí, ngə sá bí isá ilan ilan, ngə cwíl bí mēmpóónz; bí ngə jisow isá íni byēsh. ²¹ Í mú ka yida nyín ná sá bāŋ sá á bə mífufwáású; á shwón ey!

Í njúl ná, mē jí ná zhíí ná mē bəgawag námá nda bóól bwá ngə bəgawa ná. Mē mpú ná mē mím ná nyiŋgə lās nda mpúfú. ²² Nki búse bwán ó wəheburə, mē jí námá mwá heburə; nki búse bwán ó *Izəyél, mē jí námá mwá Izəyél; nki búse onta ó *Aburaham, mē jí námá nta mē Aburaham. ²³ Bwá ci ná bwá ngə sá iséy í *Krist í, mē je námá lās nda mpúfú ná, mē ngə bul mpu sá byo cý bwo. Mē cý bwo ná ngələ wáduga, cý bwo ná ngələ kə mímbwug dí, nyiŋgə bul cý bwo ná ngələ bwəma ná bígə. Mē cý bwo ná ngələ faam ná shwiy ija ija. ²⁴ Oyúden bwá á mē búd mē shí ija itóon, du yid mē zhud á mílwón mawúm málóol ná íbuu. ²⁵ Ijwú í ngwəmuna yid mē ná mílwón ija ílól, buud lúma mē məkwoógu ja ngwúdu†, byóol búg ná mē ija ílól. Mē á mē já mən mwásó ncindí ná bulú ncindí. ²⁶ Minjəond mē ngə kə myá mí ngə bə mē mawagawo mawagawo: mē á mē ngə ntó wagawo wagawo mīngwəɔ, ngə bwəma ná izhiləŋgaanə, kúl jām ngə ndény mē mələám, oháaden bwá ngə kwal mē mēbəɔgú. Mē á mē bwəma ná kakála míloom dí, bwəma ná ndí íbugád. Mē á mē ngə ntó mən váál áwuagawá. Bəɔŋg bwá ngə shiig ná búse námá ókristen nda sá wá, wá námá mawagawo. ²⁷ Mē du wáduga ná iséy í ayiyáag, mē du jí mífum, yə ná mēzha, yə ná mēshwáás mē mīnə; du ci ídáv, jug ná mēyón, fúfú ná sá mē bwáád. ²⁸ Mē akéé mēel ci sá mē ngə yima ná ndí jwów dēsh yí: ná mēdɔ mēsh mē bág váál í jála yí. ²⁹ Zé mē tag dúl *Dɔ dí ná ndéé mē kú bish yé? Zé mē biil ná ndéé í kú cey mē lámúd yé?

³⁰ Nki í jii ná mē bəgawagí, mē yida bəgawa ná ílam byám. ³¹ Zembí mē mpú ná mē anğé ná bwiing íjɔɔ, nyə Sónğú mē Cwámbe Yésus; gúmbá bág ná nyə kandəgə kandəgə. ³² Ja mē á bə Damás yí, ngwəmuna Njwú-buud ánní Aretas nyə á tál yé, nyə á tál buud ná bwá ngəg ná baagusa mimpumbé mí ngwəla ná bwá bíig mē. ³³ Nji, buud ó Zembí báá bwá á wá mē kúdád, bwá cęlə míkwoólú ka cinguli vúnde dí kand tóon, ka ngə shul nyung ná nyung ná ndéé kə wóós shí; ntáni wə mē á faam yé.

11:5 12.11; 1Kr 15.10; Gal 2.6, 9 **11:6** 1Kr 2.6-16; Ifz 3.4 **11:7** 12.13; 1Kr 9.12, 18 **11:8** Flp 4.15-18 **11:10** 1Kr 9.15-18 **11:11** 1Kr 16.24 **11:12** 11.5; 12.11 **11:13** Flp 3.2; Mbá 2.2 **11:15** 4.10; Rom 2.6 **11:16** 12.6 **11:22** Flp 3.5; Rom 11.1 **11:23** 4.8-12; 1Kr 4.11-13; 12.26 **11:23** Mē cý bwo ná ngələ wáduga: 1Kr 15.10 mímbwug; Mis 16.23 **11:24** Mbá 25.3 **11:24** Mbá 25.1-3 ngə lwó ná bwá áshígé jalá ná yid múud cý mílwón mawúm mánə; bígə Oyúden í á ka du ka shúg mílwón mawúm málóol ná íbuu; ntó jí ná, yíí ngwúdu mawúm mánə dí. **11:25** Mis 14.19; 16.22 **† 11:25** lúmalə məkwoógu: Í á du ba, bwá kúd múud mábwoógué ka du lúma ná ndéé muud yə. Wo jí ná ŋkul dag lan mē Pwól ní Mis 14.19 dí. **11:26** Mis 9.23; 14.5 **11:27** 6.5 **11:29** 1Kr 9.22; Gal 6.2 **11:30** 12.5; 1Kr 1.31 **11:31** 1.23 **11:32** Mis 9.23-25

12

Isâ múúd cùgé nà ñkul mpu yí

¹ Ye í jii ná má báguwagi? Mbò! Í avwóléé tóo sá. Teem bə ntó, má zə námá fwo yida jaaw isá Cwám̃ba nyə á lwó má *mántamá má m̃sh ná bagád yí, ná byoong nyə á báguł má *shishim dí yí. ² Má mpú ngwól múúd má *Křst nyə á ñkân kə ná ndéé kə kumə jon álél dí. Nkí nyə á kə ná nyúúl nyé ncindí ɔ, nkí í á bə ntág nji shishim yé ɔ, má ampúyé, Zembí wə má mpú. Sá joong í má s̃y múús m̃imbú w̃m ná m̃ínɔ. ³ Muud wəongú, nkí nyə á kə ná nyúúl nyé ncindí ɔ, nkí í á bə ntág nji shishim, má ngə ci ná má ampúyé, Zembí wə má mpú. ⁴ Nji má mpú ná nyə á ñkân kə ná ndéé kə kumə *Paradis, á mú gwág íciyá í cùgé nà ñkul ciy m̃ákál má búúd yí, íciyá múúd cùgé nà zhií má cí yí. ⁵ Má é báguwa ná váál isá múúd wəongú nyə á gwág byoongú; nji, shú dām m̃améfwó, má yidá báguwa ná iləm má jí ná ndí yí. ⁶ Má mbām cēl ná má báguwa, í kú bə má impwúfú; isá má jáaw yí bə óbúbálé. Nji mēe má ajááwé, bwá á bá ñwa má ntɔ sá má ngə sá yí, ná sá má ngə sá yí. ⁷ Zembí nyə á lwó má yág-yág isá. Ná ndéé, shú ná má bágu kú ñkény nyúúl ná mpúłá isá byoongú, nyə á kə bíd ná fimál bágu má nyúúlád, ngwól *eñgales má *Sátan zə yid má ná má kú də ñkény nyúúl. ⁸ Má á jəguł ná Cwám̃ba ija ilól ná á yilég má fimál wəong. ⁹ Nyə á shígé yil, nyə á yida ci ná má ná: «Mpaam má ngə sá wo yí í kwagá ná wo. Nkul í də s̃y ilámud.» Ná ndéé, mēe má yida báguwa ná lám wēsh ja má jí ná iləm yí, shú ná ñkul má Křst í ngəg ná s̃y m̃adí cugud. ¹⁰ Gwá wá jí ná, má gwág nywa ja má bá ná iləm yí, ja bwá lwíy má yí, ja cug í ká má mbwó yí, ja má bwámá ná cūwálí ná yágúwó náé Křst yí.

Nacé, má jí ná ñkul ja má jí ná iləm yí.

Lám wí Pwól gwəw

¹¹ Ngaá má mú ngə lās nda mpúfú! Bì wə má nyasulə má váál s̃sólúgú dəongú. Bì wə má jélá ná sá ná buud bwá shwúg m̃anyúúl ná má. Nacé ná, teem bə ná mēe cugé tóo sá, bəong bwá ngə nyin nda *buud á lwámá wáashilá-shwáná ɔni, bwá ántýé má ná tóo sá. ¹² Bì á shí dúg nda m̃ama jisów jām í á wēeshlì m̃ayigýé má múúd lwámá má *Křst ná: isá í ntó búúd ñkul yí, ná *isá í m̃imbúgú, ná *m̃ashimbá má á ngə s̃y. ¹³ M̃sól m̃ádó má á ntó bí ná jí? Ngaá nji ná sá ngwúd ná má á shígé sá ná bí ñkényúg mbag wām. Juugá má ná má sála bí bów k̃sóm̃b joongú.

¹⁴ Má wál námá nyingə zə ññ ja álél, má é sá námá ná bí bágu kú ñkény mbag wām.

Mpugá ná má angé ná s̃y m̃abii mán, bí wə má ngə s̃y wá. Ye bwán wə bwá də wál obyál? Ngaá ná obyál wə bwá də wál bwán? ¹⁵ Má gwág nywa jām k̃sóm̃bád ná má k̃éenzhəg sá jēsh, má k̃éenzh námá m̃améfwó shú dán. Ye í é ba, má ngə jág bul cēl bí ntó, bí bān nda nyingə mpu cēl má? ¹⁶ Shé búsa dí cūñ ná má á shígé sá ná bí ñkényúg mbag wām? Nji b̃sól búúd bwá ngə ci ná má á ngə kyey ná bí m̃ákánú; ná má á ngə ñwa bí isá bí kú mpu. ¹⁷ Búúd bēsh má á də ntí bí wá, ye má á shí bwele nti ngwól zə nyúg bí? ¹⁸ Má á yág ná Titus ná á zág, má mú nti bá *m̃inyoñá wán bí má mpú yé; ye Titus nyə á shí nyúg bí? Ngaá bí á shí dúg ná sá sá búsa ná m̃itédúgá m̃impwúd sá ngə kyey kuú nj̃oand ngwúd? ¹⁹ Bweyála bí á tééd ná ngəłá ci ná sá ngə bul lās ntání ná sá ngə shwə m̃anyúúl bídí m̃ishúd. Mbò! Sə ngə lās m̃ish má Zembí dí, sáññ Křst sá njúl cūñ. Yé bwaáng má bul cēl wá, lās wēsh sá ngə ntág lās ga wúse shú ná bí lálug búgád. ²⁰ Má ngə bēemb ná ja má bá zə yí má bágu zə kwey bí dúl váál, kú bá váál má ngə cēl yí; bí bān kwey námá má dúl váál, kú bá váál bí má cēl yí. Má ngə bēemb ná má bágu zə kwey ná bí ngə bə ná ozhuyá, ná m̃biya lám, ná dúl nyada, ná m̃afendýá, ná ojaawá-jaawá, ná ikúdgú, ná ingún, ná oncúg-nculé. ²¹ Má ngə bēemb ná ja má bá nyingə zə ññ yí, Zembí waam bágu sá ná má gwágúg shwón bídí m̃ishúd. Nacé, nkí má zə kwey ná zhwoog buud bwá á ngə sá *misám wá bwá acéndé m̃itédúgá ná bwá yówug m̃is̃sólúg m̃í ádadáná, yow jangá, yow ásiy-s̃y bwá á ngə sá yé, má bá jii yé nda yə lú shwiy.

13

Məcwún má aməzhúgúlá

¹ Ja álél wə má wál zə bídí ga. Sə é zə də cígal m̃lāsú nji owúshined óbá ólól bwá má fwo bwiing mpu ngwúd. ² Ja má á fwo bə ññ ja ábēé yí, má á shí fwo bwey lās ná buud bwá á ngə sá *misám wá, ná b̃sólúgá bēsh. Má tééd námá bwey nyingə lās ná bwo ja gaád má kú fwo wós ññ ná: Má ájaguláyé tóo muud ja má é zə yí. ³ Nacé bí ngə jii dúg m̃ayigýé má lwó ná *Křst ngə lās m̃adí nyúúlád ii. Bì má mpú ná Křst ngə s̃y ññ bídí ná ñkulú, á cugé ná iləm. ⁴ Jí mpu bə ná bwá á bwambulə nyə kwolós dí á njúl ná ná iləm; ká, á ngə cuga ná ñkul má Zembí ja gaád. Nda sá báá sá búsa buud bē* ná, sá má ka bə ná iləm; nji, sáññ sá é cuga shú dán ná ñkul má Zembí.

⁵ Ná ndéé, muud yēsh fáasug nyaméfwó, bigas cug jé, dúg nkí á ngə cuga cug mbúgala.

12:5 11:16, 30; 12:1 12:7 Gal 3.13-14; Zhb 2.6 16:16-18; 19:11-16; Rom 15.19 12:13 11:7-9 16-17 12:20 1.23; 1Kr 1.10-11 12:21 13.2 12.20; 13.10 13:4 12.9-10; 1Kr 1.25; Flp 2.7-8 ná Křst.

12:9 Iza 40.29-31; Rom 5.2; Flp 4.13 12:12 Mis 13.6-12; 14.8-10; 12:14 13.1 12:15 1Kr 16.24 12:17 7.2 12:18 2.13; 8.6; 13:1 12.14; Mbá 19.15; Mat 18.16; 1Tm 5.19 13:2 1.23; 10.11; * 13:4 Buud ó Křst: Ciyá ní í ká ná buud bəongú cug ján jísə mbádúgá

Bí anǵē nā kwey mǎyǵyǵé nā Yésus-Kríst njul bí mǎnyúúúlád ii? Bí mǎ ká bigas bíméfwó ná ndéé bí nda kwey mǎyǵyǵyǵé, mpu ná bí cugé ótútálí ó óbúgula. ⁶ Mǎ tǎdúgá ná, tǎo jí tǎo jí, bí é kwey ná sǎ báá sǎ búsa nā mǎyǵyǵyǵé mǎǵng. ⁷ Sǎ ngǎ jǎgula nā Zembí ná bí kú ná bǛeg sǎ tǎo sǎ ábúbǔw. Sǎ abúlé jǎgula ntó ná í nyínúg ná sǎ á mǎ mpu sǛy. Sǎ ngǎ yida jii ná bí ngǎg nā sǎ mǎnywa, tǎo í yida nyín ná sǎ bǎn sǎ a shígé mpu sǛy. ⁸ Nǎcé sǎ báá sǎ cugé nā nkul í dú julya nā obúbálé yí, sǎ mǎ yida bǎ nā nkul í dú nywaadulǎ óbúbálé. ⁹ Sǎ mǎ gwág mǎshusug ná sǎ bǎg nā ilǎm, bí yidá bǎ nā nkul. Sǎ ngǎ bul jii sǎ ngwúd, nji ná búgá í fifǎg bí. ¹⁰ Gwǎ wǎ mǎ ngǎ bwey cilǎ bí mǎ kú fwo wǎós yí, shú ná ja mǎ bá wǎós yí, mǎ bǎg bǎ kú zǎ ngǎ nkáánd nā bí nā nkul Cwámǎ nyǎ á yǎ mǎ yí. Nyǎ a shígé yǎ mǎ nkul nyǎǵgǎ ná mǎ zǎg ngǎ ntǎma buud, nyǎ á yǎ mǎ ná mǎ sǎág ná buud bwǎ lǎlǎg búgǎd.

¹¹ Bwaanǵ, mǎ shúgúlá ci nā bí nááá, dugá bǎ nā mǎshusug, ngǎgá nā sǎ ná búgá í ngǎg fifǎ bí, sǎgǎ ná muud yǛsh mǎkuú mǎ tǔwǎg shí, dugá bǎ cún, kúgá dú sǎ mǎbyaagula. Ná ndéé, Zembí á cǛelí, Zembí á ná shee nyǎ é bá ji nā bí. ¹² Ngǎgá nā kúlula mǎkúlula mǎ buud ó Zembí. ¹³ Buud ó Zembí bǛsh bwǎ ngǎ bǎda bí. ¹⁴ Mpaam mǎ Cwámǎ Yésus-Kríst í jiiǵ bí bǛsh dí, nā cǛelí mǎ Zembí, nā cǎg sǛenǵí mǎlǎm mǎ NkǛnkǛ Shíshim.

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud á Galátia yé Isá í dúgyá nə Kálaad mə Pwôl shú Galátia yí

Pwôl nyə a sá məma minjəond ngəlá jaaw milán mí Zembí. Njəond ábée nə aléel dí wə nyə á kə nə milán mí Zembí shí á Galátia yé (Mis 16.6 nə 18.23).

Nji, bəól búud bwə á nyingə kə wu, Pwôl kú bə, kə ngə jíguli buud nə okristen bəsh bwə cugé Oyúden wá bwə jalá nə bə məcəf mə Moyiz, bul bə ná ndeé cəf lú ábiwáág.

Nóndé, ja Pwôl nyə á gwág nə okristen wá Galátia bwə ngə bə nda bwə magulə njígulá wəong yí (í á jee bə a njúl Ifez), nyə á ka cilə bwo kálaad éga, shú ná bwə bág kú bə njígulá wəong, bwə nyingəng njwa Jəjə Kéel. Nyə á ka tál kálaad yé icé ilóol:

- (1) A fwo téed jaaw bwo sá í á siy nə nyáméfwó yí; nda nyə á cénd kuú njəond nə, na nda okristen wá Yurásəlem bwə á magulə nyə ná (lúu 1 nə lúu 2).
- (2) A mú nyingə lwó ná tó micilyá myá Sə a Cwúlú mí ngə jíguli ná Zembí cugé nə nkul cí ná muud ji tútalí nə a bəçlə məcəf mə Oyúden (lúu 3 nə lúu 4).
- (3) A mú kə shínal nə bándúlálə ná bwə cugəg váál cəg Nkənkə Shíshim ngə lwó bwo yí (lúu 5 nə lúu 6).

Də dēsh tó mbúgula yēsh mə jalá nə gwáduga Nkənkə Shíshim wəong nyádí lámúd, a wú mikwámúd.

Məbádá

¹ Mə Pwôl wə mə cílə kálaad éga, mə *muud lwámá mə Yésus-Krist. Mə cugé múúd lwámá ná buud bwə á féesh mə, kú nyingə bə ná muud nyə á tál mə; Yésus-Krist bá Sónngú wúsú Zembí muud nyə á gwúmushi nyə yé, bwə wə bwə á féesh mə ná mə bág muud lwámá. ² Nə mə, nə bwaáng* bəsh sánənj búsə sámbá wá, sə ngə cilə mádí məsá Galátia má. ³ Sónngú ishé Zembí bá Cwámba Yésus-Krist bwə á sá bí mpaam, bwə á sá námá ná bí ngəg nə cugə ná shee. ⁴ Krist nyə á keenzh nyáméfwó, zə sá ná Zembí júúg shé nə *misám, nyə á zə yíl shé mánýámá má bów-bəw cəg á mwów məgáad. Nyə á sá námá nda Sónngú wúsú Zembí nyə á cí ná. ⁵ Zembí njwág gúmə kandugə á kandugə. Amén.

Jəjə Kéel jisə njə ngwúd

⁶ Bí mə léel béégýa nə Zembí muud nyə á jəw bí nə mpaam mə *Krist yé, kə bə dúl kéel í? Mə ngə bul káam sá jəongú éé. ⁷ Mə acíyé ná dúlúgá kéel í nyingə bə. Mbə. Jí yida bə ná, bəól búud bwə mə zə sá nə fəg í jimbúg bí, cəel zə sá ná Jəjə Kéel mə Krist í gwágúg dúl váál. ⁸ Mə cí nááá, nkí ngwól múúd mə zə nə kéel ishús í ngə shwəpəla nə dəong sá á bwiing bí yé, tóo í nyingə bə sáméfwó, tóo jisə ná *əngəles nyə ámə zhu gwów, nkwaal nə nyə. ⁹ Sá á shí fwo bwey cí ntó, mə nyingə námá cí ná, nkí muud mə zə bwiing bí kéel ngə shwəpəla nə dəong bí á *magulə yé, nkwaal nə muud wəong. ¹⁰ Ná jí? Ye mə ngə sə ná sánənj buud wə sá bág cún, ye sá Zembí? Ye mə ngə jí ná buud wə bwə gwágúg mə nywa? Mə ká ngə jí ná buud wə bwə gwágúg mə nywa, mə kú ná bə səl məsáal mə Krist.

Zembí wə nyə a jəw Pwôl

¹¹ Bwaang, mə mpú jaaw bí ná, Jəjə Kéel mə ngə bwiing yí cugé sá ná muud nyə ámə bwəndé nə fəg nyé. ¹² Muud ntəg dí nyə á bwiing mə dwo, nkí jíguli mə dwo. Yésus-Krist wə nyə a sá ná mə mpúg isá mə mpú yí.

¹³ Ngáá bí a shí gwág sá mə á du sá ja mə á bə náá yábə *Oyúden dí yí? Bí a shí gwág ná mə á du lwó *Də lú óbúgula á Zembí cúwáli nə nkúd, mə á du cugas bwo ná bwə jéçg. ¹⁴ Mə á ngə léel kə shwóg yábə Oyúden dí cə bíl zhwoğ ikala byám mádí kúl búud dí, mə á bul wá lúu məcum mə ódā dí. ¹⁵ Nji, Zembí muud nyə á bwey féesh mə mə njúl ná mwə mə nyónngú waam dí yé, múúd nyə á jəw mə mpáam dí yé, ja nyə á kwey ná fwámé wəla mə wós yí, ¹⁶ nyə a sá ná mə mpúg Mwán yé mádí lámúd, mə kəg nə nyə kə bwiing íkúl ishús. Ná ndeé, mə a shigé kə jí tó məcwún wə muud, ¹⁷ mə kú námá fwo kə Yurásəlem ná mə ká bwəma nə *buud ə lwámá bwə á téed njwa jiya nə mə wá. Mə á yida fwo kə shí á Arabí, mə nyingə zə Damás. ¹⁸ Ná ndeé, mpúsə mimbú mílól wə mə á ka tēem bád kə Yurásəlem ná mə ká bwəma nə Séfás† yé. Mə a já ntəg nyádí mwów wúm nə mətóon. ¹⁹ Mə a shigé námá bwəma nə tóo *muud lwámá ngwúd mwów wúm nə mətóon məongúđ, mə a dág nji Zhák á mínyonjá mə Cwámba. ²⁰ Mísh mə Zembí dí, mə angé nə bwiing íjəç, sá mə ngə jaaw bí ga jisə búbálé. ²¹ Ná ndeé, mə á ka zə kə məfaan má Sirí nə Silisí. ²² Nji, mədə mə *Krist má Yudéa mə áshigé námá fwo mpu mə mpwoombá. ²³ Bwə á yida ngə gwág nji lán ná: «Muud nyə á du sá shé cúwáli yé mú ngə bwiing búgə nyə á ngə cəel jangula yí.» ²⁴ Bwə

1:1 1.11-12; Rom 1.5; 1Kr 9.1-2 **1:2** 1Kr 16.1 * **1:2** Na cugé óminyənə wá byélé, jisə buud bəónəj bwə ngə búgula Yésus wá. **1:4** 2.20; Mat 20.28; Yuá 1.29; 2Kr 5.21; Ifz 5.2; 1Tm 2.6; Tit 2.14; Heb 9.12-14, 26; 1Yn 5.19 **1:6** Heb 12.15 **1:7** 5.8, 10; 2.4; Mis 15.1, 24 **1:8** 1Kr 16.22 **1:10** 1Te 2.4-6 **1:11** 1.1 **1:13** Mis 8.3; 9.1; Flp 3.5-6; 1Kr 15.9 **1:15** Zhe 1.5; Mis 9.3-5; 22.21; Rom 1.5; 1Kr 9.1; 15.10 **1:18** Mis 9.26-28 † **1:18** Séfás: Jisə dúl jíná mə Pyér. **1:19** Mat 13.55 **1:21** Mis 9.30

á ka ngə yə Zembí gúmá nə sá nyə á sá má joɔngá.

2

Pwól bɔnɔŋ bóól búúd ɔ lwámá

¹ Ná ndeé, má á ka nyingə zə kə Yurásəlem nji mpúsə mimbú wúm nə mín; jân jaa, sá Barnábas wá sá á kə, má nkág nə Titus sámbád. ² Má á kə ntág nəcə Zembí wə nyə a lwó má ná a ngə jii ná má kág. Sónɔŋ otówe ɔ shwóg sá á ka kə sɛɛngya, má mú kə lwó bwo Jɔɔ Kéel má ngə cúnda ikúl ishús yí, ná ngán. Bwó otówe ɔ shwóg íí, má á lwó bwo Jɔɔ Kéel doɔngú, nəcə má a shígé jii ná iséy byám í yág iyíy-yíy, tɔ byoɔng má á sá mwów má mpús yí, tɔ byoɔng má ngə sá mwów mága dí yí byēsh. ³ Má ngə ci ná sánɔŋ Titus wá sá á bə sámbá, a njúl mwá Gərēk; otówe ɔ shwóg bwá áshígé námá yímbuli nyə ná a síyág ábiwáág. ⁴ Nji bóól búúd bwá á ngə shiig. Nəcə buud boɔngú bwá á zə nyi gwoɔng jisúd nda búsa námá ókrísten nda sá, ndug bwá á yida zə ná bwá zə ngə baagusa sá ishwoó ishwoó, ná bwá dág váál sá ngə cugə cug á kú ná manyámá Yésus-Krist ngə yə sá yí. Bwá á ngə baagusa ntó ná bwá cɛl nyingə wá sá manyámád*. ⁵ Nji, sá áshígé bwele kúd lúu ná bwo, kú námá bwele yə bwo zhi; sá á ngə jii nji ná obábélé wá Jɔɔ Kéel sá ngə bwiing bí wá bwá bág kú fufug.

⁶ Buud bwá á bwey mpúy ná otówe ɔ shwóg wá bwá áshígé námá yímbuli má ná tɔ gúl sá shús. Mɛɛ má abíshé sá otówe ɔ shwóg boɔng bwá á du bə yí, Zembí nyə ádé bish ná mbéé ji jiga, kéel ji jiga. ⁷ Otówe ɔ shwóg boɔng bwá á yida kwey ná Zembí nyə á yə má mbag ná má bwiingug ikúl ishús Jɔɔ Kéel, námá nda nyə á yə Pyēr ná a bwiingug *Oyúden ná. ⁸ Nəcə Zembí muud nyə á sá ná Pyēr bág *muud lwámá shú Oyúden yé, nyə námá wə nyə a sá ná má bág muud lwámá shú ikúl ishús. ⁹ Ná ndeé, buud bwá á ngə njwa Zhák bá Séfas† ná Yuánes ná omanci-manci wá *Dɔ. Omanci-manci óni báá bwá á magulə ná Zembí nyə a má féesh má féésha mpáam; báá bwá á ka báda sá Barnábas, lwó ná bwá má magulə ná sá má fula ná bwo iséy bwá ngə sēy yí, sá kág ikúl ishúsád, bāŋ bwá kə Oyúden dí. ¹⁰ Bwá á yida ci ná sá bág du táduga mímbúbúwá myá Dɔ; má á bwey námá wá lám ná má du sá ntó.

Pwól bá Séfas

2:1 Mis 15.1-19 * **2:1** 1Kr 15.2; Flp 2.16 Barnábas: Mis 4.36 Titus: 2Kr 2.13 **2:2** 2.6, 9 **2:4** 1.7; 5.1, 13; Mis 15.1, 24; 1Kr 9.21 **2:4** Manyámá má mǎcɛɛ má Moyiz. **2:6** Rom 2.11 **2:7** 1.15-16; Rom 1.5 † **2:9** Séfas: Jisa dúl jíná má Pyēr. **2:10** Rom 15.26 **2:12** Mis 11.3 † **2:12** ikúl ishús: Na jisa boɔng ókrísten bwá á shígé bə Oyúden wá. **2:16** 3.10-12; Rom 3.20-30 **2:17** Rom 2.17-3.20 **2:19** 6.14; Rom 7.6; 6.2-4 **2:19** Má ji mbimbə shú sá í dúgyá ná mǎcɛɛ yí: Ntó má ká ná «má a má yow ngála cugə nji shú lá mǎcɛɛ». **2:20** 1.4; Yuá 17.23; Rom 8.10-11; 2Kr 5.14 **3:1** 5.7 **3:2** 4.6; Rom 8.9-16; 2Kr 3.6, 17

¹¹ Nji, ja Séfas nyə á zə Antyošh yí, má a lul lúu ná nyə tām buud, nəcə nyə a sá sá mǎbɛɛ. ¹² Nyə á bə ná, shúshwóógú ná buud Zhák nyə á nti wá bwá wóósúg íí, nyə á ngə də sən ngwúdú ná ikúl ishús; nji ja búúd ɔ Zhák bwá á wóós yí, a mú fúnda ná buud bwá dá yáág ná ábiwáág wá bwá á bá dág nyə, a mú julə nyúúl, kú ná fula ná ikúl ishús. ¹³ Dúgúla bóól *Oyúden bwá á dág ntó yí, bwá mú námá julə manyúúl, Barnábas mú námá nyií mǎshiigá mǎoɔngú. ¹⁴ Nda má á dág ná kuú njɔond wāŋ í á shígé ná ngə bɛ obábélé sá ngə bwiing Jɔɔ Kéel dí wá ná, má á ka ci ná Séfas buud bēsh bwá njúl, nda: «Ja wéɛ mwá Yúden wə tééd bə kú sá ná Yúden, ngə yida sá nda ikúl ishús yí, ntádelé wó ji ná njkul ka yímbuli ikúl ishús ná í njwág kuú njɔond Oyúden yé?

¹⁵ «Shé bāŋ, shé á byél Oyúden, shé cugé ikúl ishús í ngə sá *misám íni. ¹⁶ Nji, shé má yida mpu ná Zembí cugé ná njkul ci ná muud ji tútali ná sálə mǎsólúgú mǎcɛɛ má ngə jii myá; Zembí má ci ná muud ji tútali nji ja á búgúla Yésus-Krist yí; shé bāŋ shé á má *búgula Yésus-Krist shú ná búgə joɔng í sáág shé otátali mish má Zembí dí, kú bá sálə mǎsólúgú mí mǎcɛɛ. Shé má mpú ná sálə mǎsólúgú mí mǎcɛɛ í cúgə ná njkul sá múúd tútali mish má Zembí dí. ¹⁷ Shé ngə sɔ ná Zembí njwág shé ná otátali ɔ búúd nəcə Krist; nji, í ká yida ngə nyín cínɔŋ ná shé mǎsə osól ɔ misám nda ikúl ishús íni, ntó ká kə ná ji? *Krist ngə yida kə ná buud mǎsámád í? Gúl sá cúgə ná njkul bə ntó.» ¹⁸ Má ká nyingə ngə wél mǎcɛɛ má á bwey myaas má, ngaá má nyingə tál mǎmɛfwó cé múúd má cáám mǎcɛɛ yé? ¹⁹ Jí ná, Mǎcɛɛ má á gwú má, má mǎsə ka bə mbimbə shú sá í dúgyá ná mǎcɛɛ yí; má ji mbimbə jini kóómbád shú ná má ngág ná ka cugə nji shú má Zembí. Má á bə mbádúgá ná Krist ja nyə á yə kwolós dí yí. ²⁰ Ntó ji ná, má ná dí ngə cugə yé, Krist wá ngə cugə mǎdí cwú. Cug má ngə cugə nyúúl nyám dí ja gaád yí, má ngə cugə gwo nji ná búgə ngáálə búgula Mwān má Zembí, nyə muud nyə á cɛl má ná ndeé a yána cug jé shú dām yé. ²¹ Má acéélé sá ná mpaam má Zembí í bág kú ná mfii. Nəcə, í ká bə ná muud ji ná njkul bá tútali mish má Zembí dí ná sálə mǎsólúgú mí mǎcɛɛ, mpu ná Krist nyə a fānda zə yə shwiy kú ná mfii.

3

Ye búgə, ye mǎcɛɛ

¹ Heé, yé iwagula-wagula í búúd yá Galátia! Zə má nyingə zə kənd bí mícwaguwa dí éne?

Ngaá sá á shí mpu lwó bí Yésus, ná nda bwá á bwambula nyé kwolós dí ná? ² Mpugá ná jaaw má sá ga: Jí í á sá ná bí légúg Nkénkē Shishim, ye sála mísóólúgú máccēf má ngó jii myá, ye magulála bí á magulá jǝjǝ lánj sá á bwiing bí yí? ³ Dáni váál wagula wá jǝ? Ngaá bí á ngə mpu tééd cug krísten ná Nkénkē Shishim? Bi wál nyingə téduga ná bí é shínál gwo ná mənkuł mán? ⁴ Ow! Zhwog mənɣwa bí á bwəma ná ndí má* má á bə ntó cwag ɿ? Mbá, má cūgə ná ŋkuł bə ntó cwag. ⁵ Zembí muud ngó yə bí Nkénkē Shishim á ngó sá bí *məshimbá yé, á ngə sá bí mwó nəcə bí ngólə sá mísóólúgú máccēf má ngó jii myá? Ngaá á ngə sá bí mwó nəcə magulála bí á magulá jǝjǝ lánj sá á bwiing bí yí?

⁶ Ngaá ntó wá í á bə ná *Aburaham yé? «Nyə á *búgula Zembí, Zembí mú lǝ nyə búgú jé jəongá, á mú ci ná Aburaham jǝ tətáli muud». ⁷ Mpugá gwág cínəng ná buud bənəŋ Zembí búśə mpwogé nəcə búgú wá, bwá wá búśə bwán ó Aburaham. ⁸ Ngaá Kálaad Zembí nyə á bwey jaaw Aburaham jǝjǝ lánj ga ná: «Ikúł ná ilwəŋ byəsh í bá zə bwəma ná ibwádán wódí». Kákúł Kálaad Zembí jəong í á bwey lwó ná ikúł ishúś í bá bii búgú ná ndé Zembí mú ci ná búśə otátalı. ⁹ Ntó jǝ ná, nda Zembí nyə á bwádán ná Aburaham nəcə á búgúlálə ná, Zembí má bwádán námá ná buud bəsh bwá ngó búgula nda Aburaham wá.

¹⁰ Malweemyá má ngə yida bə buud bəsh bwá ngó dúg ná baagulálə máccēf wá í é kənd bwo wá Zembí wá; ngaá jǝ cilyá Kálaad Zembí dí ná: «Muud má bə kú baagula súsúsá jəsh jísó cilyá Kálaad Zembí dí ná á dúg sá gwo yé, ŋkwaal ná nyə». ¹¹ Í ngə ntəŋ mpu nyín ná sánj sánj ná muud cugé ná ŋkuł bə tətáli mǝsh má Zembí dí nəcə mísóólúgú mí máccēf; í cugé ná ŋkuł bə ntó nəcə cilyá wúsə ná: «Tətáli muud má bá *dúg cug nəcə bələ ná búgú». ¹² Mpugá ntəŋ ná baagulálə máccēf í cugé bul bə yuug búgú; cilyá í yida bə ná: «Muud má báágúlə súsúsá jəsh jísó cilyá máccēf dí ná á dú sá gwo yé, máccēf yə nyə cug». ¹³ Kríst nyə á ka tǝ tǝŋ shú ná ŋkwaal á máccēf bídúg shé. Nyə á ŋkəny ŋkwaal wəongú nyádí nyúúłúł nda jǝ cilyá Kálaad Zembí dí ná, nəcə: «Muud yəsh bwá kéélí líd yé, ŋkwaal ná nyə»†. ¹⁴ Kríst nyə á ŋkəny ŋkwaal wəongú shú ná, nyádí kwəŋ dí, ibwádán í Aburaham í kálag ikúł ishúśúđ, shé buud ngó búgula wá shé légúg Nkénkē Shishim Zembí nyə á kaag yé.

Fwámé mpwəŋ buud má Aburaham

¹⁵ Bwaanŋ, shé ŋwagá ná yuug ná gúl sá shé má dú dúg búúđ bwá dú sá yí. Ngaá í dú bə ná zhizhe kálaad lúgú múúđ má sá yé, á ká síy váál í jála yí, muud kú ná nyingə jǝmbal tǝ cilyá, kú námá kwádulə tǝ gúl sá cínəngá? ¹⁶ Aburaham wá Zembí nyə á kaag mənkaagó yé, *Aburaham ná mpwəŋ buud nyé. Bwá áŋgə ná ci ná Aburaham ná məmmpwəŋ má búúđ mé, nda sá má cí ná məmmpwəŋ məong mǝśə ŋkí bulya. Jísə ná «mpwəŋ buud nyé», ntó jǝ ná *Kríst. ¹⁷ Mə ngə cəel ci ná: Zembí nyə á bwey fwo sá kálaad lúgú váál í jála yí, á mú ka zə yə *Oyúden Máccēf mpúśə mǝmbú mǝtəd mǝnǝ ná mǝwəm mǝlólól. Máccēf məong má á shígé bə ná ŋkuł má cénd sá kálaad lúgú wəong dí, ná má zə sá ná ŋkaagó í yəg ntó cwag. ¹⁸ Nəcə í ká bə ná muud má lúg ná lúgú nəcə sála mísóólúgú mí máccēf, í nda ná nyingə bə sá Zembí nyə á kaag yí. Zembí nywáá nyə á sá Aburaham mpaam, bəŋlə ŋkaagó nyə á kaag yí.

Mfíí máccēf má ná ndí yí

¹⁹ Ká Máccēf mǝśə ná wáyé mfíí? Máccēf má á zə kwídulí shú ná buud bwá dúg mpu ja bwá é dú caam mwó yí, tǝ mpwəŋ buud Zembí nyə á yə ŋkaagó yí í afwóyé wósó yí. *Wəŋgəles wá bwá á ka zə ná mǝccēf, ŋkúmba múúđ mú bə kala-məjwú, á mú kala búúđ mwó. ²⁰ Ká, kala-məjwú nyə áđé bə ja múúđ ngó sá sá nyáməfwó yí. Zembí jǝ ntəŋ fwó†.

²¹ Ye ntó jǝ ná Máccēf má ngə lúmbulí ná mənkaagó Zembí nyə á ngə kaag má? Gúl sá cugé ná ŋkuł bə ntó. Dúl cəŋ í á mbəm bə ná dúśə ná ŋkuł yə búúđ cug ɿ, muud jee bə tətáli mǝsh má Zembí dí ná sála mísóólúgú mí máccēf. ²² Ká, Kálaad Zembí ngə lwó ná buud ɔ shí ga bəsh búśə mǝnyámá má *mǝsómúd. Mǝnyámá məong mǝśə shú ná obúgula bwá ŋwág ŋkaagó má Zembí, nəcə báá ngólə búgúlá Yésus-Kríst.

²³ Ntó jǝ ná shé á bə mǝnyámád té fwála lu búgúlálə Yésus í á shígé fwo wósó yí; Máccēf wá má á ka dú fad shé, ngólə bwánd ná Zembí lwóg shé zhí shé búgúlág Yésus-Kríst yí. ²⁴ Ntó má kə ná, Máccēf má á ngə kyey ná shé nda muud ngó fála múmwán yé, ngólə bwánd ná *Kríst zág, shé búgúlág nyə, shé mú bə otátalı mǝsh má Zembí dí. ²⁵ Ná ndé, ngaá ná fwála lu búgúlálə Kríst í á má wósó? Máccēf má áŋgə ná ná fála shé. ²⁶ Nəcə, bí bəsh má

^{3:4} 4.11 * ^{3:4} Cilyá ní jǝ námá ná ŋkuł bə ná «Zhwog micúŋ bí á má jísəw myá». ^{3:6} Mat 15.6; Rom 4.3, 22; Zhk 2.23
^{3:7} Rom 4.11-12 ^{3:8} Mat 12.3 ^{3:9} Rom 4.16 ^{3:10} Mbá 27.26; Zhk 2.10 ^{3:11} Aba 2.4; Rom 1.17; 3.20
^{3:12} Lev 18.5; Rom 10.5 ^{3:13} Mbá 21.23; Rom 8.3; 2Kr 5.21 † ^{3:13} Cilyá ní wúsə Mbá 21.23 dí; ntó jǝ ná, shwiy
lé kwolós dúśə shwiy lé mǝzhúŋgúłú. ^{3:14} 3.2-5; Zhu 3.1-2 ^{3:16} Mat 12.7; 17.7-8 ^{3:17} MmN 12.40 ^{3:18}
Rom 4.14; 11.6 ^{3:19} Rom 4.15 Wəŋgəles: Mis 7.38, 53; Heb 2.2 ^{3:20} Mbá 6.4 † ^{3:20} Zembí nyə á kaag ŋkaagó
kú ná kala-məjwú. ^{3:21} Rom 7.13; 8.2 ^{3:22} Rom 3.9-30; 11.32 ^{3:23} 4.3 ^{3:24} Rom 10.4 ^{3:26} 4.5,
7; Yuá 1.12; Rom 8.14-17 § ^{3:26} Ja Pwólí má cí ná ná: «bwán ó Zembí» yí, á ngə cəel ci bwán bwá mú fwámé íkala wá, ná
bwáməfwó mpu isá í dúgyá ná bwo yí. ^{3:27} Rom 10.12; 1Kr 12.13; Kol 3.9-11 ^{3:27} Rom 6.3; Ifz 4.24

búgula, bi músə bwán ó ZembíŠ kwoŋ mǎ Yésus-Krist dī. ²⁷ Mpugá ná bi bēsh buud bí á ngə duwan tǎŋ buud ó Yésus wá, bi á mǎ njwa Krist nda káándə mǎ bwáád. ²⁸ Muud nda ná nyingə du ba ná tǎdúgá ná mwá *Yúden wǎ éga, mwá Garék wǎ éga; lwaá wǎga, fuli muud wǎ éga; nyiga ji mudum, nyiga mudá. Mbǎ! Bi bēsh mú sǎ ngwúd kwoŋ mǎ Yésus-Krist dī. ²⁹ Nda bí músǎ búúd ó Krist ná, bi wǎ músǎ mpwoŋ buud mǎ *Aburaham. Ntó, bēšəŋ nkaagó Zembí nyə á kaag yí, bi búśə ná kow† wǎ Zembí.

4

¹ Mǎ ngə cǎel ci ná, té wēsh mwán mǎ lúg ná lúgá yé jí ná mwán ntombú yí, á tǎem bǎ ámdí, á ji námǎ nda lwaá, kú ná kow isád. ² Nyə é ngə gwág ná buud bwǎ é ngə kweemb nyə wá, ná bǎŋg bwǎ é ngə vyee nyə júš isá dí wá. Á bá cugá ntó ná ndéé kə kumǎ ja fwála sǎŋgú nyə á cǎgə í bá wǎós yí. ³ Ntó námǎ wǎ í á bǎ ná shé yé. Ja shé á bǎ ná bwán ó ntombú yí, shé á ngə gwág ná mǎshishim mí ngə kyey ná isá yǎ shí ga myá*. ⁴ Ná ndéé, ja fwála í á wǎós yí, Zembí nyə á nti Mwán yé, zǎ byél mwǎ mǎ mudád, íjwúga í Mǎcǎé. ⁵ Zembí nyə á nti nyə ná Mǎcǎé mǎ jwúg ná nyə shú ná á jǎnág tǎŋ í yíl búúd mǎnyámǎ mǎ mǎcǎéd yí, zǎ sǎ ná shé bǎg ná zhíí mǎ bá bwán ó Zembí. ⁶ Bi músǎ bwán ó Zembí; mǎyigyé mǎ cǎŋŋə mǎśa ná Zembí nyə á mǎ nti shé Shishim mǎ Mwán yé mǎlámúd, Shishim wǎŋg í du kím ná: «Abba†, Dǎ!» ⁷ Ntó ji ná wo cugé nyingə bǎ lwaá, wo músǎ mbyágá; ná ndéé, nda wó músǎ mbyágá ná, Zembí mǎ sǎ ná wo bǎg ná dwó kow isá nyə á bwág bwán bǎ yííd.

Pwól lǎm wúśa gwǎw

⁸ Yág ja bí á shígé du mpu Zembí yí, bi á du bǎ mǎlwaá mǎ ózembí bwǎ cugé námǎ mpu bǎ ózembí wá. ⁹ Kǎ ja bi mǎ mpu Zembí gaá, bul bǎ ná ndéé ja Zembí mǎ mpu bí gaá, dáyé váál bí bí ná ŋkul nyingə kǎ *búgula mbéé itag-bwool í mǎshishim mí ngə kyey ná isá yǎ shí ga myá? Ye bi mǎ cǎel nyingə kǎ bǎ mǎlwaá? ¹⁰ Bí ngə bul kanusǎ móól mwǎw, ná bóól ŋkwwoond, ná bíl isuw, ná mǎl mǎmbú†! ¹¹ Bí ngə kǎnd mǎlǎm gwǎw éé! Mǎ ngə bǎemb ná iséy mǎ á sǎ bídí yí í yág íyíy-yíy éé!

¹² Bwaanŋ, ngǎá mǎ á mǎ sǎ mǎmǎfwó nda bí, mǎ téég bí mǎbwǎ, ngǎgá ná cugá váál mǎ ngə cugá yíŠ. Bi á shígé bwǎlé sǎ mǎ mǎbwǎ. ¹³ Bimǎfwó bi mǎ mpú ná ja mǎ á tééd bwiing bí jǎjǎ Lǎŋ ja áshúshwǎógú yí, bwǎs wǎ í á sǎ ná mǎ shígulag bídí. ¹⁴ Bwǎs dǎŋg í á sǎ ntǎg mǎ nyúúł ŋkí dana, nji bi á shígé gwág mǎ nyéé, kú kál mǎ. Bi á yida lág mǎ nda mǎ ji ngwól *éŋgales mǎ Zembí, nda mǎ wǎ *Krist Yésus. ¹⁵ Kǎ mǎshusug bí á du gwág mǎ ja jǎŋg mǎ sǎ á mǎ kǎ ngow? Mǎ ngə mpu bwaagulé ná bí á du gwág mǎ mǎshusug váál á ná, bí á mbǎm bǎ ná zhíí, bi á nywǎ jee tí mǎsh mǎn yǎ mǎ. ¹⁶ Kǎ, mǎ músǎ bí zhízhín ja gaád nácé mǎ jaawǎla bí obúbálé áá?

¹⁷ Yambán bóól búúd bwǎ ngǎ zǎ ná ndí bídí ní í cugé fwámé yambán; jísə nji ná bwǎ cǎel zǎ bǎéég bí ná mǎ shú ná bi nywǎlyág nji ná bwo. ¹⁸ Jísə jǎjǎ sǎ ná bi nywǎlyág ná sǎ ányunywǎ; nji í jǎla ná bi nywǎlyág ná gwo ja jǎsh, kú bǎ nji ja mǎ ji kúnǎ-kúnǎ ná bí yí. ¹⁹ Yé bwán bǎm, mǎ mú ngə nyingə jug shú dǎnúd nda mudá ngə kwiy minú ná á zǎ byá yé; mǎ é jug ntó ná ndéé kǎ wǎós ja Krist nyə é mpu shín njwa jiya bídí ícug dí yí. ²⁰ Mǎ ngə jii ja gaád ná mǎ bǎg nún bídí, mǎ mpúg váál mǎ é lǎsha ná bí yí. Mǎ ányíngáyé ná mpu sǎ mǎ sǎág shú dǎn yí.

Mpwokwoond mǎ Agar bá Sara

²¹ Bí buud mǎ cǎel nyingə kǎ nyíł mǎlwaá mǎ Mǎcǎéd wá, jaawugá ná mǎ: yé bí ngə námǎ mpu gwág sǎ Mǎcǎé mǎ ngǎ ci yí? ²² Jí cilyá Kǎlaad Zembí dí ná *Aburaham nyə á byá bwán óbǎ, á byá nyíga ná lwaá dé, á byá nyíga ná mudá yé, kú bǎ sǎól mǎśaal. ²³ Mwán mǎ lwaá nyə á byél yéesh á muud dí; yé mǎ mudá nyə á shígé bǎ lwaá yé, nyə á byél nkaagǎ mǎ Zembí dí. ²⁴ Budá óbǎ ŋni búśə mpwokwoond á isǎ íbǎ: nyíga sǎ á mbún Sinayi, sǎ jǎŋg í byá mǎlwaá: Agar wǎ éne. ²⁵ Agar wǎŋg wǎ mbún Sinayi wúśə Arabí yí, á ji ntǎg mpwokwoond á Yurúsalem á muús, Yurúsalem wǎŋgú bǎnǎŋ mimbyágá myé myésh búśə mǎlwaá. ²⁶ Yurúsalem á gwǎw nywǎá cugé lwaá, nyə ntǎg wǎ jí nyǎŋgú wúshé. ²⁷ Nacé jí cilyá Kǎlaad Zembí dí ná: Wo mudá wó abwǎlé byá yé, gwágúg mǎshusug;

* **3:27** Cugə mbii wí ná muud mǎ dǎg bí yé bǎg nda á ngə dǎg Yésus.

3:29 3.7, 14, 18; 4.7 † **3:29** Kow ní dúśa kow

á jǎjǎ isá Zembí nyə á kwǎmusa shú bwán bǎ yí. **4:3** 4.9-10 * **4:3** Ciyá sǎ áma ci ná ná: «mǎshishim mí ngə kyey ná isá yǎ shí myá» ní, buud bēsh bwǎ cugé bul bǎ ná cǎŋ ngwúd ná. Sǎ bǎŋ sǎ ngə ci ntǎni nácé sǎ mǎ dǎg ná Pwól ngə ci mǎŋkul mǎ du ngə jwú ná muud shí ga dí té nyə áfwóyé magulǎ Yésus-Krist yí. Bóól bwǎ ngə ci ná jísə «isá í á tééd shí ga yí». Dǎgúg námǎ Kol 2.8, 20. **4:4** 3.13; Yuá 1.14 **4:6** Rom 8.15-16 † **4:6** Abba: Ciyá ní í kǎ ná «Dǎ». **4:7** Rom 4.13; 8.17

4:8 1Kr 8.4-6 **4:9** Ifz 1.21; Kol 2.8-23 **4:9** 1Kr 8.3; Kol 2.15 **4:10** Mbá 4.19; Mis 7.42; Rom 14.5 † **4:10** Na, Pwól ngə jǎla ná ci mǎzan mǎ Oyúden, ŋkí ntǎg bíl isá íkúł ishús í á du sǎ dúla yə wǎacén-cení gúmná yí. Nyə á lǎs námǎ lǎśa ngwúd wǎŋg Kol 2.16 ná 2.23 dí. **4:12** 1Kr 9.19-21 § **4:12** Pwól ngə jii ná obúgula ó Galátia bwǎ cǎgagú nda nyə, kú ná kǎnd mǎlǎm gwǎw ná nyá mǎcǎé; mǎcǎé mǎ cugé ná ŋkul sǎ ná bwǎ bílg cug, mǎ cugé námǎ ná ŋkul sǎ ná bwǎ shúbág cug.

4:13 Mis 16.6; 2Kr 12.7 **4:17** 1.7 **4:19** 1Kr 4.15 **4:22** Mat 16.15; 21.3 **4:23** Mat 17.18-19; Rom 4.17-20; 9.7-9 **4:24** MmN 19-20; Gal 3.23; 4.1; 5.1 Agar: Mat 16.1 **4:26** Heb 12.22; Mbá 21.2 **4:27** Iza 54.1

wo wá yángá, wo muud wó abwélé gwág mácey mæ byéyí yé.

Nacé bwán wó mudá nyà á myeesh yé bwá bul bulya,

cɔ̃ ɔ̃ɔ̃ɔ̃ wá mudá jisá nà báá yé.

²⁸ Bwaang, bi báá bi búsə bwán bwá á byël nkaagá má Zembí dí nda *Izaag wá. ²⁹ Ná ndeé, mwán nyà á byël yéesh á muud dí yé nyà a lwó nyɔɔng nyà á byël nà nkul mæ Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim yé cūwáli; ntó námá wá í ngó bə ja gaad yé. ³⁰ Ká Mícilyá mí ngó ci ná jì? Ngaa mí ngó ci ná: «Wííngúg mudá á lwaá bá mwán yé; í ajíyé ná mwán yé zág kaaw mánkow nà mwán mæ mudá cugé lwaá yé.» ³¹ Ná ndeé bwaang, shé cugé bwán ó lwaá, shé búsə bwán ó nyɔɔng cugé lwaá yé.

5

¹ Krist nyà a yíl shé mánýámád ná shé cágag ofulí. Yímúgá mányúúl, kúgá nyingə kə nýngal mányúúl málwaaá.

Jiya fulí

² Mə Pwól mæ ngə ci ná, bí mæ ká kə ngə síya ábiwáág í, sá *Krist nyà á sá yí í kú ná bə bí nà mfií. ³ Má nyingə báágulə jaaw múúd yésh mæ síya ábiwáág yé fwámé jaaw ná, jisə nyà yímbulí ná a bég námá mæcéɛ mēsh. ⁴ Bí buud ngə dág ná baagulə Mæcéɛ wá í é tál bí otátəlí mīsh mæ Zembí dí wá, bí mæ ntáma bínɔ̃ɔ̃ Krist shwá, bí mæ wú kúl bí á də bwəma nə mpaam mæ Zembí yí. ⁵ Sá báá, sə ngə jì nà búgá ná Zembí wá mæ bá sá ná sá bég otátəlí; Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim wá ngə balan nə búgá jisá, ngə sá ná sə ngəg nə bwánd ná Zembí nyà e sá sá sósólúgá wɔ̃ɔ̃ɔ̃. ⁶ Nacé, muud músú múúd mæ Yésus-Krist yé mæ mpú ná: muud tɛɛm síya ábiwáág, í nda bə nə mfií; muud nyingə bə kú síya, kú námá nə mfií; sá ngwúd wá ngə kwíínd: nji búgá. Búgə ɔ̃ɔ̃ɔ̃ í də ntág nyín cɛɛlíɔ̃.

⁷ A ɔ̃ kú nji nɔ̃ɔ̃nd bí á tɛ́éd nə ndí yí ey! Zə nyà a mæ zə jándəwo bí zhííd ná bi kú ná nyingə bə óbúbálé éncé? ⁸ Váál lííngúlə bwá mæ lííng bí ní í ángé nə zhu wá Zembí muud ngə jɔ̃w bí yé. ⁹ Ngaa bí mæ mpú ná búbaalə *ləvur bíbíyá í də sá ná mbulya ngug wēsh í báádúg? ¹⁰ Já̃m kósmbúd í, mæ jì nà búgá ná bí mú buud ɔ̃ Cwám̃ba, bí abúle nyingə bə nyúl zhíí shús. Nji, muud nyà á mæ zə sá ná fúg í jím̃búg bí éncé, tɔ̃ nə nyà wá zə tɔ̃ zə, Zembí mæ bá yá nə nyà.

¹¹ Bwaang, í mbām bə búbálé ná mæ ngə ná nyingə cúndə ábiwáág, bwá kə nyingə wáám̃b mæ nə cūwáli nacé jì? Má ká nyingə ngə jíguli buud ntó, mpu ná mæ angé ná jíguli kwolós, sá í kwál bwo ɔ̃ɔ̃ɔ̃ yí kú ná bə. ¹² Buud bwá mæ zə zamudan bí ɔ̃ni, bwá jéég námá kə cwíya mímyáágá!

Fwámé jiya fulí

¹³ Bwaang, *Krist nyà á mæ sá ná bí cágag cug fulí. Nji, cug fulí ɔ̃ɔ̃ɔ̃ yí ájáláyé nə yida tál bí mækuú shí ná bí sáág isá mílám mín mí ngə gwág yéesh yí. Yidagá bə nə váál cɛɛlí í é sá ná bí dág bə, ngwól kwíínd ngwól, ngwól kwíínd ngwól yí. ¹⁴ Nacé, mæmpándi mēsh mæ Mæcéɛ mæ ká bwəma mpándi ngwúd dí ná: «Cɛɛlɔ̃g múúd yésh jisá wo kúná-kúná yé nda wó cɛ́él wóméfwó nə.» ¹⁵ Ká, bí mæ ká yida ngə kwagula mpádúgá nyín, nkí ntág ná bí ngə bə, ngwól fɛɛg ngwól, ngwól fɛɛg ngwól, bí ó kə bɛy ná í bág shúgula bí ná bóól kweemushi bóólúgá!

¹⁶ Mə ngə yida ci nááá: cugagá váál cug Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim ngə lwó bí yí; ja ɔ̃ɔ̃ɔ̃, bí anyíngəyé ná ngə bə iwíímbúg í cug mæ múúd. ¹⁷ Nacé, iyéesh í cug múúd í ngə lúmbulí nə iyéesh í Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim, iyéesh í Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim lúmbulí nə bí í múúd; isá íbá íni í ngə síya lúmbulí bídí mílámúd, váál á ná bí nda sá sá bí mæ cɛ́él sá yí. ¹⁸ Nji, bí mæ ká ngə cugə váál cug Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim ngə lwó bí yí, bí nda ná nyingə bə málwaa mæ mæcéɛ.

¹⁹ Mísósólúgá mí də zhu iyéesh í cug múúd dí myá mí cugé nə njúúg, myó wá: nə janga, nə mísósólúgá mí áduɔ̃danə, nə asíy-síy, ²⁰ nə yələ ɔ̃Zembí ó áyadúg gúma, nə sála jamb, nə ifamuga, nə ozhuya, nə mbiya lám, nə dálə nyada, nə mæfendyá, nə dálə bə mæcún mæcún, nə mánkowmú, ²¹ nə mæzhún, nə inguluga, nə idína í álal-nkul†, nə bíl váál isá yá ntó. Mæ tɛ́éd fwo bwey kéwali bí námá nda mæ á fwo bwey jaaw ná, ná: buud bwá ngə sá váál isá íni wá bwá ábúlé bə nə kow Faan mæ Zembí dí.

²² Ká, Nkɛ̃nkɛ̃ Shishim nywáá mæ də sá nə muud bág nə cɛɛlí, nə mæshusag, nə mætəla, kú nə mílámusa, nji ɔ̃ lám, nə ɔ̃ fúlú, mænkaagá mē nda salan, ²³ nə lám ná shɛɛ, nə dálə mpu bii lám; kú nə tɔ̃ cɛɛ í ngə ban váál isá íni. ²⁴ Buud bwá músú búúd ó Krist wá, bwá á mæ bwambulə mbii búúd bwá á də fwo bə yí kwolós dí, í yə nə iyéesh byé nə iwíímbúg byé byésh. ²⁵ Nkí shé mæ

4:29 Mat 21.9 **4:30** Mat 21.10 **5:1** 2.4; 4.5, 9; 5.3

3.28; 5.22; 6.15; Rom 4.11; 1Kr 7.19; Ifz 6.23 **5:8** 1.6-7

wúsa námá nda kaaná sá mæ də ci ná: «Shú ngwúd mæ də wá bóól bēsh íbwool» yí. **5:10** 1.7

5:13 1Kr 16.12; 10.23-24; 1Pr 2.16 **5:14** Ləv 19.18; Rom 13.9

5:15 2Th 4.1-2 **5:16** 5.25; Rom 8.2-13 **5:17**

Rom 7.13-23 **5:18** Rom 6.14; 7.4 **5:19** Rom 1.28-32; 1Kr 6.9-10; Ifz 5.3-5; Kol 3.5-8; 1Tm 1.9-10; 2Tm 3.2-5; 1Pr

4.3; Mbú 22.15 † **5:21** idína í álal-nkul: Mbii idína wɔ̃ɔ̃ɔ̃ í á də bə, buud də nə ngul ntɔ̃ mĩnji, buud sá janga kú nə masus.

5:22 Ifz 5.9 **5:23** 1Tm 1.9; 2Pr 1.6 **5:24** 2.19; 6.14; Rom 6.6; Kol 3.5; 1Yn 3.6 **5:25** 5.16; 1Kr 6.19; Ifz 4.30

5:26 Rom 12.10; Flp 2.3

5:3 3.10, 12; Rom 2.25 **5:5** 2.16; Rom 8.23-25 **5:6**

5:9 1Kr 5.6 * **5:9** Kaaná nɛ wí námá fwo bə 1Kr 5.6 dí;

5:10 1.7 **5:11** 6.12, 14; 1Kr 1.23

5:16 5.25; Rom 8.2-13 **5:17**

5:19 Rom 1.28-32; 1Kr 6.9-10; Ifz 5.3-5; Kol 3.5-8; 1Tm 1.9-10; 2Tm 3.2-5; 1Pr

5:21 idína í álal-nkul: Mbii idína wɔ̃ɔ̃ɔ̃ í á də bə, buud də nə ngul ntɔ̃ mĩnji, buud sá janga kú nə masus.

5:22 Ifz 5.9 **5:23** 1Tm 1.9; 2Pr 1.6 **5:24** 2.19; 6.14; Rom 6.6; Kol 3.5; 1Yn 3.6 **5:25** 5.16; 1Kr 6.19; Ifz 4.30

5:26 Rom 12.10; Flp 2.3

mpú ná Nkéké Shíshim wá ngó sá ná shé cágagá, shé kágá bíd ná nyá wá kyéyug ná shé. ²⁶ Shé yówugá ibámb, shé yow dúlú nga sý mabyaagula ná dúlú sá ófímál séméfwó ná séméfwó.

6

Dugá wá mábwa

¹ Bwaang, nkí í wósó ná muud má biil ná iwushí, bí buud ngó bę Shíshim má Zembí wá, nwagá nyá ná lám ná shé, bí sá ná a cíg sósólúgá wóang. Bi ó dú ná m ná káálúgá ná bi bílúgá mábwbábulánú. ² Dugá sá ná, ngwól má ká bá ná məkwowula, bóól wá mábwa; sálá ntó wí ná bí ngó bę cęę *Křst nyá a lúgá shé ná ndí yí. ³ Nacé, nkí muud ngó tádúgá ná a jí gúl mǎma sá, í njúl ná a cúgę tǎo sá, a ngó shiig nyáméfwó. ⁴ Ná ndé, muud yēsh fáásug misósólúgá nyáméfwó ngó sá myá; á ká dóg ná mí mpiyá ná gúmá, a mú nwa gúmá ná nyáméfwó, kú bá mǎnyúúl má búúdu. ⁵ Nacé muud nyáméfwó má jǎlá ná fwo wáduga ná micún myé.

⁶ Muud ngó jíg Milású mí Zembí yé yág muud ngó jíguli nyá yé kǎw á isá byēsh á jí ná ndí yí.

⁷ Kúgá shiig mǎnyúúl; bwá ádé kǎ ná mǎshuigá wá Zembí; mpǎg múúd má bę yí, gwo ná m wá á bá mwáág yí. ⁸ Múúd má ká bę mpǎg á nyúúl*, mpǎg joang í bá wúma nyá shwi, dwá wá á bá mwáág tǎn mpumá yí. Muud má ká yida bę mpǎg Shíshim†, mpǎg joangú wúma nyá cug á kanduga kanduga, gwá wá nywáá má bá mwáág tǎn mpumá yí. ⁹ Shé kúgá káád sálá mǎnywa; shé mpúgá ná, shé má ká bá kú káád í, shé má bá mwáág mpúmá á mǎnywa mǎangú fwála í bá jǎla yí. ¹⁰ Ná ndé, té shé ngó ná bá ná fwála yí, shé sáágá buud bēsh mǎnywa, bul bá ná ndé bǎang búás óbúgula ná shé wá.

Mashiné má kálaad

¹¹ Bwaang, bi má dóg mǎma íkangá má ngó cilá bí ná mǎbwá wǎm yí. ¹² Buud bwá ngó yímbuli bí ná bi sýág ábiwáág óni, bwá ngó sý ná bwá nwa gúmá ná misósólúgá myá buud. Jísá nji ná bwá acéélé bwǎma ná cúwáli kwolós má *Křst í ngó kwaamb yí. ¹³ Dugá, buud ǎ ábiwáág bwáméfwó bwá angé ná baagula mǎcęę, nji bwá ngó jii ná bi sýág ábiwáág. Jísá bwo nji ná bwá cǎl bá dú bǎguwa ná bwá wá bwá á sá ná bi sýág ábiwáág. ¹⁴ Ká mǎ jǎm kóómb dí, má cugę ná gúl sá má jí ná nkul bǎguwa ná ndí yí, ná mǎ nji kwolós má Cwǎmba wúsú Yésus-Křst; nacé

Křst nyá a má sá ná má dágug shí ga ná nyísá kwolós dí, shí ga dóg má ná má jí kwolós dí. ¹⁵ Gwá wá má cí ná, sýálá ábiwáág cúgę ná mǎfi, nyingála bá kú sýa, ná ná mǎfi; sá jí ná mǎfi yí jí nji bála kukwumuga ágúgwǎn. ¹⁶ Buud bēsh bwá é bę njígulá ní wá, Zembí ká sá ná bwá cágag ná shé, ká gwág bwo cǎy lámú, ká sá ná mǎ *Izaráyél yé ntó.

¹⁷ Tééd múús í, muud ná ná nyingǎ ntágulá má lúu; mpugá ná nyúúl nyám nyí ná mǎyigýé má ngó lwó ná má a má jug shú má Yésus má. ¹⁸ Bwaang, Mpaam má Cwǎmba wúsú Yésus-Křst í jíg mitádúgá múnú. Amen.

6:1 Mat 18.15; Zhk 5.19; 1Kr 10.12 6:2 1Kr 9.21; 2Kr 11.29 6:3 1Kr 4.7 6:5 Rom 2.6; 14.12 6:6 1Kr 9.11, 14 6:8 Yuá 3.6; 6.63; Rom 8.6, 13 * 6:8 bę mpǎg á nyúúl: Ntǎ má ká ná: «Wá lúu ngǎlá sý mǎnywa má dúgyá ná nyúúl má». † 6:8 bę mpǎg Shíshim: Ntǎ má ká ná: «Wá lúu ngǎlá sý mǎnywa má dúgyá ná Shíshim má». 6:9 2Te 3.13
6:10 Yuá 13.34; Rom 12.10; 13.8; 14.15; 1Kr 8.1; 2Kr 8.7-8; Gal 5.6, 13-14; Ifz 5.2; Flp 2.2; 1Te 3.12; 4.9; 1Tm 1.5; Heb 13.1; 2Pr 1.7 6:11 1Kr 16.21 6:12 5.2, 11 6:14 1Kr 1.23, 29, 31; 2.2; Gal 2.19 6:15 5.6; Rom 6.3-4; 2Kr 5.17; Ifz 4.24 6:16 Sóm 125.4-5 6:17 2Kr 4.10 6:18 Flp 4.23; 2Te 3.18; 2Tm 4.22; Flm 25; Mbá 22.21

Kálad Pwól nyə á cilə buud 3 Ifz yé Isá í dúgyá nə kálad mə Pwól shú Ifz yí

Pwól nyə á cilə b3ól 3kálád á njúl mímmbwugud, bwá du j3w 3kálád b33ng nə «3kálád 3 mwá mímmbwug». B33l sá jis3 Ifz 3.1 nə 4.1 dí yí, í ngə nyín nə kálad á buud 3 Ifz jisə cin3ngú mbwoomb «3kálád 3 mwá mímmbwug» dí, b3n3n ny33ng á buud 3 Filipí, nə á buud 3 Kol3sia, nə ny33ng ny3 á cilə Fulm3n yé.

Minjígulá mis3 kálad w33ng dí myá mí ngə nyín nda sá mə cí nə Pwól nyə á shígé cilə nyə nji shú D3 ngwúd. Shug lú minjígulá my33ng wá yuug á kandagá kandagá Zembí nyə á yágulə yí; yuug nə á sheeng isá yá jon nə ya shí byěsh Krist dí shí makuú (1.10). Pwól nyə á ka kaaw njígulá w33ngú mənkwə məbá.

(1) Nkwə áshúshw33gú í ngə lw3 nə Zembí nyə á sheeng Oyúden b3n3n ikúl ishús, á sá nə bwá bág kúl ngwúd kwon mə Krist dí (1.3–3.21).

(2) Nkwə áb3é í ngə lw3 nə obúgula b3sh bwá jalá nə cugə cug á b3lə seengyá kúl ngwúd, nəcé b3sh bwá músə buud 3 Y3sus-Krist (4.1–6.20).

Mab3dá

¹ Mə Pwól, muud Zembí nyə á f33sh ná mə bág *muud lwámá mə Y3sus-Krist yé, mə cilə bí minj3n3k3 mí búúd 3 Y3sus-Krist, buud 3 abúgúlág. ² S33ngú wúsú Zembí bá Cwámba Y3sus-Krist bwá 3 sá bí mpaam, bwá 3 sá námə nə bí ng3g nə cugə nə shee.

Mpaam ánt3 minji

³ Gúmá nə Zembí, S33ngú mə Cwámba wúsú Y3sus-Krist, nyə muud nyə á mə bwádan nə sá kwon mə *Krist dí, sá sá m3nywa má *shíshim m3v3ál m3sh jon dí gw3w yé. ⁴ Nyə á bwey f33sh sá kwon mə Krist dí á nda fwo fw3 shí nə gw3w. Nyə á f33sh sá nə sá bág minj3n3k3, kú nə sá á jumúg ny3dí míšhád. Ng3lə b3 c33l nyə á c33l sá yí, ⁵ nyə á bwey bə nə c33lá nə á bá nyə sá t3n bwán b3 kwon mə Y3sus-Krist dí, v3ál j3j3 y33sh j3 í á bə yí. ⁶ Y33sh j3 í á bə nt3 shú nə sá ságúság m3ma mpaam ny3 á sá sá kwon mə ábábə yé dí yí.

⁷ Zembí nyə á mə yíl sá m3nyámád nəcé m3cíl mə ábábə yé w33ngú, á mə juu sá nə iwushí bisú ny3dí kwon dí, nə ijuugá námə bímbí m3ma mp3am nyé. ⁸ Zembí nyə á mə bul bul sá sá mpaam ny33ngú, juw sá zhíí mə b3 nə fag nə ik3n. ⁹ Nyə á mə sá nə sá mpúg j3j3 yuug j3 nyə á ngə baagulə shw33l nə á bá zə sá lúu mə Krist dí yí. ¹⁰ Nyə á ngə baagulə yuug j33ng nə á bá zə casulə gwo mw3w má m3zhúgúlá: í á bə nə á bá seeng isá byěsh yə Krist nə Krist ny3m3fw3 á jwúg nə byo: t33 isá bis3 gw3w jon dí yí, t33 by33ng bis3 wa shí yí.

¹¹ Zembí nyə á mə nyə sá t3n k3w* dé lúu mə Krist dí. Nyə á t33d bwey f33sh sá námə nda yuug j3 í á bwey bə nə, nyə muud mə dú kyey nə isá byěsh nda á c33l nə yé. ¹² Nyə á nyə sá t3n k3w dé shú nə, sá buud sá á t33d fwo bwey kwey bwág3 lúu wá Krist wá, sá dúg ságusə v3ál á mpíyá nə gúm3 yí. ¹³ Ny3dí kwon dí wá Zembí nyə á wá bí Nk3n3k3 Shíshim nyə á bwey kaag buud yé, nyə á wá bí nyə t3n m3yíg3 mə ja bí á gwág ciyá á búb3lé yí, ja bí á gwág J3j3 L3n ngə cug bí yí, nə nd3é bí mú *búgula nyə yí. ¹⁴ Nyə á wá shé Shíshim yé w33ng mílámúd t3n b33n nə á bá yə sá dású k3w lú m3nywa ja á bá zə meel yíl kúl búúd j33ngú nə í bág du ságusə v3ál á mpíyá nə gúm3 yí.

M3j3gula

¹⁵ Sá j33ng wá bí é gwág ná, té mə á gwáduga nə bí ngə *búgula Cwámba Y3sus, bí ngə námə c33l obúgula b3sh yí, ¹⁶ mə ay3wé ng3lə yə Zembí akiba shú dún ja j3sh mə ng3 wá bí m3j3gula m3m dí yí. ¹⁷ Mə ngə j3gula ná, Zembí mə Cwámba wúsú Y3sus-Krist, Pupá á milwaná y3g bí *shíshim á fag í é lw3 bí nyə, sá nə bí mpúg nyə yí; ¹⁸ á wág bí ing3ng3n míšh má lámúd, bí mpúg v3ál bwág3 lúu búúd bwá dú bə nə ndí ja á j3w bwo yí, bí mpu bímbí lú zhwog ijm3 isá á dú kaaw minj3n3k3 mí búúd myé yí, ¹⁹ nə m3ma y3ág-y3ág mís33lágú á du sá shú sá obúgula myá, mís33lágú á du sá nə m3ma nkúl nyé ánt3 minji myá. ²⁰ M3ma nkúl ánt3 minji ny33ng wá ny3 á weef gwúm3shl3 *Krist nə nd3é kə jíl nyə ny3dí mbwə m3ncwúm jon dí gw3w yí. ²¹ Nyə á b3n Krist gw3w á nt3 isá yá m3yídúgú† í ngə wá buud m3nyámád yí, nə by33ng í ngə lw3 buud mp3l yí, nə by33ng í ngə nt3 buud nkul yí, nə by33ng bis3 nə icwámba yí; á nt3 sá j3sh jí nə nkul gwiid3w

1:1 muud lwámá: Gal 1.1 Ifz: Mis 18.19-21; 19.1 1:3 2.6; 2Kr 1.3 1:4 5.27; Yuá 15.16; 17.24; 2Te 2.13 1:5 Yuá 1.12 1:6 Mat 3.17; Rom 5.2; Kol 1.13 1:7 Zembí nyə á mə yíl sá m3nyámád: Kol 1.13-14 m3cíl: Ifz 2.13; Rom 3.25-26; Kol 1.20; 1Yn 5.7 Zembí nyə á mə bul bul sá sá mpaam: Ifz 2.7 1:9 1.22; Kol 1.16, 20 1:11 1.4; Rom 8.28-29 * 1:11 B3ól bwá ci nə ná: «Zembí nyə á mə yə sá dású k3w.» 1:13 4.30; 2Kr 1.22; Kol 1.5 1:14 4.30; 2Kr 1.22 1:16 Kol 1.3 1:17 5.17; Mik 2.6; Kol 1.9-10 1:18 4.4; Kol 1.12 1:19 2Kr 13.4; Kol 2.12 1:20 Mis 2.33; Kol 3.1 1:21 6.12; Rom 8.38; Gal 4.8-9; Kol 1.13, 16, 20; 2.9-10, 15, 20 † 1:21 Na jisa w33ng3les bwá ng3 ciy Yúd 1.6 dí wá. 1:22 1.10; 4.15; 5.23; S3m 8.7; Kol 1.18; 2.19

jíná tɔɔ wá cug ga dí, tɔɔ ɔɔng cug í ngé zə shwóg yíí. ²² Zembí nyə á má wá isá byəsh Kríst dí mányámád, ná ndeé, nda Kríst mə jwú ná isá byəsh ná, Zembí mú tál nyə lúú á *Dɔ lú óbúgula, ²³ Dɔ ɔɔngú í njúl nyúúl nyé, í njúl lwándúlá ná nyə, nyə muud ngé lwándúlá sá jəsh kál jəsh yé.

2

Kríst nyə á zə nə cug

¹ Bi bān, nə iwushí ná *mísám bí á də sá myá, mí á sá ná bi bág mimbimbə. ² Bi á wá mányúúl cug iwushí ná misámád yág, nwa kuú njɔond á buud ɔ shí ga, ngə bə māsá ngə kyey ná lal-lal məjamb mɪngúúlád yé, nyə *shúshim ngə lwáfulə buud ɔ mɪngáádá yé. ³ Sə bəsh óga, sá á bə námá gwoong ɔɔngú, cug jísú í á ngə bə iyéesh yá milám mísú, sá á də sɔ nji ná sá má lwándúlá iyéesh byɔongú ná bów-bów mítádúgá myá cínang; sá á bwey byél sá njúl námá nda bál bəsh, sá njúl nji ná Zembí gwágúg sə zhwunú. ⁴ Nji, Zembí ji bul bə ná lám məcəy, nyə á cəl shé ná fwámé məma cəlí. ⁵ Gwá wá í á sá ná, shé buud shé á bə mimbimbə nəcə iwushí bishé wá, nyə á nyingə yə shé cug ja nyə á gwúmushi *Kríst yí. Mpaam má Zembí wá í á má sá ná bi dágúg cug. ⁶ Zembí nyə á gwúmushi shénɔn Yésus-Kríst, ná ndeé, lúú yé dí, nyə á má kə jíl shénɔn gwów jɔn dí. ⁷ Nyə á sá shé bímbí lú mánywa ɔɔngú lúú má Yésus-Kríst dí, shú ná á lwó ikala í búúd í é ngə byél yí ná, mpaam á jí ná ndí yí, í ntɔ sá shé bān mə jów ná mpaam yí. ⁸ Mpugá nə mpaam má Zembí wá í á má sá ná bi dágúg cug, bi á má ka ntág bii mpaam nyɔngú ná zhí á búgá. Sólúgú wɔong í cugé sólúgú wán, jísə yána má Zembí. ⁹ Shé ádugeé cug nəcə fwólə sá wúl sólúgú, mbó. Muud nda jee nkény nyúúl. ¹⁰ Shé búsa yida bə sá Zembí nyáməfwó má shín lúú yí. Nyə á nyingə té shé ncuncumbə lúú má Yésus-Kríst dí, shú ná shé kág sá ɔɔgá mísólúgú nyə á bwey kwəmasa shé myá.

Kúl búúd má Zembí

¹¹ Bi buud bí á byél yág íkúl ishús dí wá, bi ɔ tádúgá sá bí á də bə yí, ja *Oyúden bwá á də nwa ná bí cugé ná ábiwáág yí, í njúl ná bān bwá á bə ná nyə nji mányúúlád, məbwá má búúd sálə. ¹² Bí á də bə, kú ná wóngó nə *Kríst, kú ná zhí bí má bə búúd ɔ Izəwəyél; bi á də

bə ójina, kú ná kəw isá Zembí nyə á də kaag buud ɔ isə bə yíí, ngə cugə kú ná bwágá lúú, ngə cugə kú ná wóngó nə Zembí. ¹³ Ká ja gaád íí, bí buud bí á də bə Zembí shwóg-shwóg wá, məcií má Kríst má á má sá ná bi bág nyə kúnə-kúnə, kwon mə Yésus-Kríst dí.

¹⁴ Nyə wá jísə mətala məsú, nyə muud nyə á sá ná, a nwa ká nwa ká, a seeng yé. Nəcə yánálə nyə á yána nyúúl nyé yí, nyə á caam kóógál í á də wá mbéégí mpádúgá Oyúden ná íkúl ishús yí, kóógál í á də sá ná bwá dág fiima yí. ¹⁵ Nyə á má yíl mǎmpándí ná icip yá *mbwoomb məcə, shú ná mwá Yúden bá bəsh mwá íkúl bwá bág mbii múúd agúgwáan ngwúd nyádí kwon dí, bwá cugə mətala dí. ¹⁶ Ylə nyə á yə kwolós dí yí, nyə á sá nkwaambə mpádúgá bónɔn Zembí, a seeng mwá Yúden bá mwá íkúl bwá bə sá ngwúdá, nyə á shínal ifimuga. ¹⁷ Nyə á zə nə məkál zə jaaw bí buud bí á bə shwóg-shwóg nə Zembí wá, jaaw ɔɔng bwá á bə nyə kúnə-kúnə wá ná ifimuga í má shín. ¹⁸ Nyə wá nyə á má sá ná sá bəsh, nə Oyúden ná íkúl ishús, sá kúmag wá Dá nə nkul mə Nkénkə Shúshim ngwúd nə ngwúd.

¹⁹ Ná ndeé, bí cugé ná nyingə bə ójina, nkí ntág mintəb. Bi mūsə buud ɔ mpwág má Zembí, námá nda míl mɪnkénkə mǎ búúd myəsh, bi mūsə njów búúd má Zembí dí. ²⁰ Bi búsa nda isá í málwóga bwá ngə zə lwɔ ná ndí lámuga dí gwów yí; lámuga ɔɔng wá *buud ɔ lwámá nə *buud ɔ mícúndə, Yésus-Kríst wá jísə kwóógú áshúshwóógú í á tééd kə bwamé dí yí. ²¹ Njów wəsh í ka zə ngə lwɔny nyádí kwon dí ka zə bə nkénkə Mpáanzə má Cwamba. ²² Nyádí kwon dí wá bí má zə námá ngə bwɔɔda málwóga dí yé. Bi má ngə bwɔɔda málwóga dí ná ndeé í mú bə njów Zembí ngə jíl Shúshim yé yí.

3

Kríst jí námá Kríst á íkúl ishús

¹ Gwá wá jí ná, mə Pwól, mə muud jí mímbug dí nəcə ngələ sɛy nə *Kríst Yésus shú dún, bí íkúl ishús yé, má də jəgula nə Zembí shú dún. ² Bi á má jəlá nə jee gwág váál Zembí ngə kyey nə mpaam nyé yí, ná nyə á nwa má wá nyádí mísólúgú, a yə má iséy ná má ság shú dún. ³ Zembí wá nyə á bágulə mə *ndímba má má ndəm cílə bí ní. ⁴ Ja bí é ngə lɔ kálaad

1:23 Dɔ ɔɔngú í njúl nyúúl nyé: 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kr 12.4-11, 27; Kol 2:19 í njúl lwándúlá ná nyə: 2:14, 18; 4:1-6; Kol 3.15 lwándúlə sá jəsh kál jəsh: 3:19; 4:10 **2:1** 2.5 **2:2** 6.12; Yuá 12.31; 14.30; Mis 26.18; 1Yn 2.16 **2:3** 5.6, 8; Rom 1.28; Kol 3.6 **2:4** Rom 8.39; 9.16; Zhk 5.11 **2:5** 2.8; Rom 3.24; 6.13; Kol 2.12-13 **2:6** 1.3; Kol 2.12; 3.1 **2:7** 1.7; Rom 5.20 **2:8** Mat 20.15; Yuá 4.10; Mis 15.11; Gal 2.16 **2:9** Rom 3.28; 1Kr 1.31; 2Tm 1.9; Tit 3.5 **2:10** Tit 2.14 **2:11** Rom 11.17 **2:11** 5.8 ábiwáág: Gal 5.6; Flp 3.3 **2:12** Rom 9.4; 1Kr 15.19; Kol 1.21-22; 1Te 4.13 ójina, kú ná kəw isá Zembí nyə á də kaag buud ɔ isə bə yíí: 2:19 **2:13** bí á də bə Zembí shwóg-shwóg: 2:17; 3.6 macií: 1.7; Gal 1.4 **2:14** mətala: 2:16; 4.3; Kol 1.20 seeng: 1.23; Rom 10.12; 1Kr 12.13; Gal 3.28 **2:15** 2Kr 5.17; Kol 2.14 **2:16** 1.23; Rom 5.10; Kol 1.20-22 **2:17** Iza 57.18-19; Mis 2.39 **2:18** 3.12; Rom 5.2 **2:19** 2.12; 3.6; Heb 12.22-23 **2:20** Mat 16.18; 1Kr 3.10-11; Mbú 21.14 **2:21** 1Kr 3.16 **2:22** 1Pr 2.5 **3:1** Kol 1.25 **3:1** mə muud jí mímbug dí: 4.1; Flp 1.7; Kol 4.18; Flm 1, 9 **3:3** 3.6 **3:4** Rom 16.24; 2Kr 11.6 **3:5** Kol 1.26

éga yí, biméfwó bi é jee dág váál má má mpu ndimba má Krist yí. ⁵ Zembí nyə a shígé fwo lwó ikala i búúd i ayág ndimba wəŋgá nda á má ka sá ja gaád ná. A má sá ná Nkénkē Shíshim zág weéshuli nyə, lwó múnkénkē mí *búúd ɔ lwámá ná *buud ɔ micúnda. ⁶ A má lwó bwo ná, ja búúd ɔ ikúl ishús bwé má magulá Jǝǝ Lán yí, bǎnǝn bēsh *Oyúden bwé mǝsə námá ná kəw ngwúd mǝsh má Zembí dí, bǎnǝn bēsh bwé mǝsə ikál i nyúul ngwúd; nkaagá Zembí nyə á kaag lúu má Krist Yésus dí yí, i dúgyá námá ná bwo bēsh.

⁷ Jǝǝ Lán wəŋg wá Zembí nyə a sá mǝ mpaam, weef nkúl nyé, nwa mǝ iséyúd ná mǝ kyéyag ná ndí yí. ⁸ Mǝ muud mǝ búl bǝ kú ná mǝ mǝ múnkénkē mí búúd myēsh dí yé, Zembí nyə a sá mǝ mpaam ná mǝ zág jaaw ikúl ishús tǎn jǝǝ mǝkál ná, Krist ngə sá buud mbii mǎnywa múúd cúgé ná nkul shwǎnzələ má. ⁹ Mǝ jaaw bwo mǝkál, mǝ bágulá bwo ndimba: ndimba Zembí nyə mǝfwó muud nyé á té isá byēsh nyə á dú baagula shwoó dí kwóm kwóm yí. ¹⁰ Nyə a sá ná mǝ zág bágulá bǝbǎlé wəŋg shú ná *Dǝ lú obúgula i lwóg váál Zembí jí ná fəg isá byēsh dí yí, isá yǎ jǝn, byəŋg i ngə wá buud mǎnyámád yí, ná byəŋg i ngə lwó buud mpǎl yí i mpúg. ¹¹ Zembí nyə á bwey bǝ ná yuug jé á kandəgá kandəgá shú isá ini byēsh, nyə á má ka zə sá sǝlǝgú kwoŋ mǝ Cwǎmba wúsú Yésus-Krist dí. ¹² Sǝ mǝsə ná nkul jee kumǝ wá Zembí kú zhízhigá, nǝcé sǝ mú búúd ɔ Krist, sǝ ngə ntǎg *búgula nyə. ¹³ Mǝ ka ngə cí ná, bí tǝem dǝg nda mǝ ngə bwǝma ná *incwaw i ntug shú dún éga, bí kú wá mǎnyúul nkúŋkwoŋ dí; incwaw i ntug íga i bá shúgula bí sǝ gǝmá.

Ceeli má Krist

¹⁴ Gwá wá jí ná, mǝ ngə kúd Dǝ mǝbwón, ¹⁵ nyə muud nyə á gwiid* minjǝw mí búúd myēsh mǝnǝ, tǝo mya wa shí, tǝo mya jǝn dí yé, ¹⁶ mǝ ngə jəgula ná nyə ná, nda nywǎá jí ná yǎág-yǎág mǝlwané ná, a sǎág ná Nkénkē Shíshim yé wǎág bí mǝma mpífǝ mǝlám dí cwú, lǝlushi bí. ¹⁷ Mǝ ngə námá jəgula ná, nda bí ngə *búgula nyə ná, a sǎág ná *Krist zág jí bí mǝlámúd, bí nádag ná ceelí, bí ngə magulá njí sǝ i zǝ nywadulá ceelí yí, ¹⁸ shú ná bí bǎg ná nkul ná, binǝn mǝl múnkénkē mí búúd myēsh bí wǎmbúlag bímbí ceelí má Krist i bwaág yí, ná bímbí i gwǎá yí, ná bímbí jí ná cé kǝlǝ gwów yí, ná bímbí jísǝ ná gwaálǝ shí yí. ¹⁹ Bí bǎg námá ná nkul má mǝ mpu ceelí má Krist i ngə

ná ntǝ sǝ fəg ní, shú ná mǝlám mí lwándúg bí ná fəg ná ceelí ná cwǝó námá nda Zembí jí lwándulá ná.

²⁰ Zembí muud jí ná nkul bul sǝ sǝ mǝnywa ntǝ bímbí sǝ mǝ gwǎám bwo yí ná bímbí sǝ mǝ tǝdúgá ná nyə e sǝ yé, nyə muud ngə sǝ ná nkul nyé i ngə ná sǝy sǝdí ícug dí yé, ²¹ *Dǝ i sǎág ná ikala i búúd byēsh i yág nyə gǝmá kwoŋ mǝ Yésus-Krist dí, kandəgá á kandəgá. Amen!

4

Nyúul ngwúd

¹ Nda jí ntó ná, mǝ muud jí mimbwug dí ná ngǎlǝ sǝy ná Cwǎmba yé, mǝ cí náaá, cugəgá mbii cug i mpíyá ná muud mǝ bíi njúwúlu Zembí ngə jǝw buud yé. ² Ntǝ jí ná, muud kú bwele nkénny nyúul, dú bǝ njí ná lám ná shǝc, kú ná mǝlámusa, ngwól jísow ngwól ceelí. ³ Nkénkē Shíshim mǝ seŋg bí ná bí ngə ná cugá búmbá ngwúd; bulugá wá nkul ná cug búmbá jəŋg i bǎg kú ntǝma; bí ɔ shúgál gwo ná lám mǝtǝla, nǝcé lám mǝtǝla wá ngə bǝduga bí búmbá ngwúd.

⁴ Bí mǝ jalá ná cugá búmbá ngwúd nǝcé Zembí nyə a jǝw obúgula bēsh ná bwé bwándúg bwágá lúu ngwúd*; ntó, obúgula bēsh búśǝ mbwǝǝdá nyúul ngwúd, bwé á lág Nkénkē Shíshim ngwúd, ⁵ búśǝ ná Cwǎmba ngwúd, bwé ngə magulá minjǝgúlá mǝm-pwúd, búśǝ ná nduwán ngwúd†, ⁶ Zembí jí njí ngwúd, á jí Sǝŋgú a shé bēsh yé; nyə wá mǝ jwú ná shé bēsh, á dú balan ná shé bēsh shú sǝlǝ iséy byé, á jísǝ shé bēsh dí.

⁷ Njí, mbúgula yēsh nyə a shí lág dé kəw lú yǎna váál *Krist nyə á yigula nyə dwo mpáam dí yí. ⁸ Sǝ jəŋg wá jí cíyǎ Kǎlad Zembí dí ná: Ja nyə á ka gwów yí, nyə á bíi mǝkwám kǝ ná ndí; a mú yǝ búúd mǝyǝna.

⁹ Kǎ, ja bwé cí ná nyə á kǝ gwów yí, ntó mǝ kǝ ná jí? Ngǎa ntó mǝ kǝ ná nyə á fwo tééd shulǝ kǝ shí ga dí shí? ¹⁰ Muud nyə á shulǝ yé, nyə námá wá nyə a bád kǝ zhwǎángǝ, cǝ jǝn lǝ gwów dǝsh; i á bǝ ntó shú ná ná shí ná gwów byēsh i bǎg njí nyə ná nyə. ¹¹ Mǝyǝna nyə á ngə yǝ buud má mǝ á ngə bǝ ná, nyə a sǝ ná bóól búúd bwé bǎg *buud ɔ lwámá, bóól *buud ɔ micúnda, bóól obwiŋgye ɔ lǝn, bóól obaagulǝ ɔ gwoŋg ná oyǝguli. ¹² Nyə a sǝ ntó shú ná múnkénkē mí búúd mí bǎg fwámé nkəwǝsǝ mǝ sǝ iséy, ngǎlǝ sǝ ná nyúul má Krist, *Dǝ lú obúgula i lǝlug. ¹³ Bwé sǎág iséy

3:6 ndimba: 1.9-10; 2.13-14, 18-19; 3.9-11; Rom 16.25; Kol 1.26-27 **3:8** búl bǝ kú ná mǝ mǝ: 1Kr 15.8-10; Gal 1.13-16; Flp 3.6-8; 1Tm 1.12-16 **3:9** 1.4 **3:10** 1.21, 23 **3:12** Rom 5.2; Heb 4.16; 10.19 **3:13** Kol 1.24 **3:14** 6.18-19

* **3:15** Bóól bwé cí ná gwiid ní mǝ kǝ ná «nyə wá nyə a tǝ».

3:16 Kol 1.11 **3:17** Yuá 14.23; Ifz 5.2; Kol 1.23; 2.7 **3:18** Kol 2.2 **3:19** 1.23; 5.2, 25; 2Kr 5.14; Kol 2.9-10 **3:20** Kol 1.29 **4:1** 3.1 **4:2** 5.2; Kol 3.12-13 **4:2** Rom 8.13; Gal 6.8; Kol 3.9 **4:3** 2.14-16; Kol 3.14-15 **4:4** 1.23; 2.18

* **4:4** bwágá lúu: Ná «bwé bá bǝ ná cug á kandəgá kandəgá».

4:5 Yuá 10.16; 1Kr 8.6 nduwán: Mat 28.19; Rom 6.3-4 **† 4:5** nduwán ngwúd: Bwé á ngə duwan

shú má Cugye ngwúd. **4:6** 1Kr 12.6 **4:7** Rom 12.3, 6; 1Kr 12.11 **4:8** Sóm 68.19 **4:9** Yuá 3.13 **4:10** 1.23

4:11 1Kr 12.28 **4:12** 1Kr 14.26 **4:13** Kol 1.28

byoɔŋg ná ndeé kə wóós ná shé bēsh shé má bá bə ná váál búgá ngwúd, shé bēsh mpu *Mwān má Zembí váál ngwúd, shé bēsh fifa námá bímbí Kríst má fifa yí.

¹⁴ Í bág ntó shú ná sá nda ná nyingə bə íkúkágá, sá nda nyingə ɗu ngə yángula nda ífuló í íntál í ɗu yángula ngwóɔ ná ngwóɔ ná; nda ná nyingə ɗu ngə bə njúgúlá wēsh í wóós yí, buud bwá á má kú ná ɗúla kál bóól íbáɗ wá bwá nda ná nyingə nyúg sá. ¹⁵ Sá mú bá yida ɗu jaaw obúbálé ná lám cɛlí, sá ka ngə wíy mæzhí mēsh ngə bə nda Kríst muud jí lúu yé. ¹⁶ Nacé nyə Kríst wá ngə sá ná ɗɔ dēsh ncindí í bág fwámé téégyá nda nyúúl muud, kál nyúúl jēsh jé jiya dí, misasagá myá mǎbwɔɔ má nyúúl ka ngə laad byo. ɗɔ ka bə ntó, kál nyúúl jēsh ngə sɛy váál í jí yí, nyúúl nyēsh ka ngə wíy ná cɛlí.

Kuú njɔnd ágúgwáan

¹⁷ Má ka ngə cɛl lās fwámé lās Cwámá ngə mpu, ngə ci nááá: kúgá ná ngə kyey kuú njɔnd óhááden; bwá ngə sá isá ná milúu myáŋ, milúu ka ngə zhíŋg bwo ntó kú ná wámbálé. ¹⁸ Milúu mí á má shilá† bwo, bwá cúgɛ ná ŋkɔw cug Zembí nyá á má yə búúd yíɗ nacé shúg ɗésá bwo milúúd yí ná bimbálá milám mí á má bimbála bwo yí. ¹⁹ Milám mí mǔsə bwo kú ná ná mǎcɛy, bwá á má ka wusə mányúúl ásiy-síy dí, ka ngə bə misóólúgú mí áɗɗanā mǎváál mēsh, ná mbeé ncwanǵá antɔ minji.

²⁰ Nji bí báá, kéel má *Kríst bí á gwág yí í áshígé jíguli bí ntó. ²¹ Ngáá ná kéel má Kríst wá bí á gwág yí? Ngáá ná minjígúlá myé bí á ŋwa myá mí á bə obúbálé wá Yésus? ²² Ká jí? Í jii ná bí myáásug kukwumaga múúd bí á fwo ɗu bá kuú njɔnd ácwúlúd yí, kukwumaga múúd í ɗú ngə yúúd yúúdúg, ngəlá bə mǎshúgá íwámbúg í ngə shiig nyə yí. ²³ Í jii ná milám ná milúu mí ngəg ná nyingə bul bə bí gúgwáan ná gúgwáan. ²⁴ Í jii ná bí bwaáɗɗúg kukwumaga múúd ágúgwáan, kukwumaga Zembí nyə á má sá ná í bág nda nyáméfwó, í ngə bə otútálí ná cug mǎŋkál í ngə zhu obúbálé dí yí.

²⁵ Nda jí ntó ná, myaasugá ijǵɔ. Ná ndeé, muud yēsh má jǎlá ná bwiŋg ngwól nji obúbálé, nacé shé mǔsə leedyá nda ikál í nyúúl muud. ²⁶ Í ká bə ná muud má gwág zhɔwunǵ, kə bey ná á sáág *səm; á kú ntǵ bíd ná jwów í jímág á njúl ná ná zhɔwunǵ.

²⁷ Bí kú bɛɛg yə Njwú mǎjamb zhí. ²⁸ Muud nyə á ɗu jwó yé yówug jwó; á yídag sɛy ná mǎbwá mé shú ná á bág ná sá jí ná ŋkul kwiínd nyáméfwó, kwiínd námá ngwól múúd jí ná mǎyangan yé. ²⁹ Muud kú ná nyingə cúwal ícúwálí-cúwálí nyáɗi mpuɗ; ŋkí í jii ná bí lāsúg íí, bí ci nji jǵɔ íciyá bísá ná ŋkul sá ná muud lálug búgáɗ yí, íciyá bísá ná ŋkul kwiínd búúd bwá gwág wá yí. ³⁰ Zembí nyə á wá bí Nkɛŋkɛ Shíshim tǎŋ mǎyigyé ná á bá yíl bí mǎnyámád. Kúgá sá ná Nkɛŋkɛ Shíshim wɔɔŋg shúsúlág. ³¹ Ofimál, ná ɗúla nyada, ná impimbə ná ozhuyá, ná *bwaasúlə mpu, tɛɛm bə dúl váál gwólə lám dēsh, byēsh íni í shínúg bídí ícug dí. ³² Yidagá bə ná osusa, bí ɗu gwág búúd bēsh cey lámúd, bí ɗu sá ná, ngwól juu ngwól, ngwól juu ngwól, námá nda Zembí nyə á juu bí lúu má Kríst dí ná.

5

Kuú njɔnd cɛlí

¹ Ngáá bí jísə bwán Zembí má búl cɛl wá, ngəgá ná sá nda nyə. ² Nwagá kuú njɔnd cɛlí námá nda *Kríst nyə á cɛl sá ná; nyə á cɛl sá váál á ná nyə á kɛɛnzɔ cug jé yə Zembí shú ɗúsú, á bə sá *mǎtúnaga má anywa mǎcud wá Zembí.

³ Bwá nda ná ɗu cweéd bí ná janǵa, ná dúl váál misóólúgú mí áɗɗanā myēsh, tǔo yéesh mábii. Isá íni í ájáláyé ná minkɛŋkɛ mí búúd. ⁴ Kúgá ná nyingə ɗu cúwal ícúwálí-cúwálí, muud nda ná lās nda á cugə ná lúu, kú sá bǔw-bǔw fyanga. Ntó nyə ájáláyé. Yidagá ɗu lǵ mǎnywa Zembí ngə sá bí má. ⁵ Bí má jǎlá ná wámbulə mpu ná, tǔo muud janǵa, ŋkí muud jí ná cug áɗɗanā yé, ŋkí ntǵ muud jí ná yéesh mábii yé, ngwúd ná ngwúd nyə abúle bə ná kɔw Faan má Kríst bá Púpá Zembí dí; yéesh mábii jísə dúl váál yǎlə Zembí áyadúg gúma.

⁶ Bí kú bíd ná muud zág shúg bí ná mbeé zhizhe kaand. Váál isá byoɔŋg wá í ɗu sá ná mpimbə má Zembí í bíig buud ɔ mábún.

⁷ Kúgá ɗu fula sámá bá ná bwo. ⁸ Yág, bí á bə ná milám yídúgú ná yídúgú; ká, bí mǔsə ná mǎŋkenya milámád ja gaád; ŋwagá kuú njɔnd á mǎŋkenya. ⁹ Mǎŋkenya máá mé ɗu bə, ná jǵ lám, ná otútálí, ná obúbálé. ¹⁰ Bí s ɗu sǵ nji sá Zembí mǎ gwág nywa yí. ¹¹ Kúgá ɗu nyíi misóólúgú myá mǎyídúgú, mí cúgə ná mfií. Yidagá ɗu lwó ná misóólúgú mɔyɔŋg ná anywáyé. ¹² Isá bwá ɗu ngə sá mǎyídúgú

4:14 1Kr 14:20; Heb 5:13-14; Zhk 1.6

4:15 5.2

4:15 1.22

4:16 1.23; 2.21-22; 4.13, 25; Kol 2.19

4:17 5.8;

Rom 1.21; 1Pr 1.14 † 4:18 milúu mí á má shilá: Ciyá ní jísə námá 2Kr 3.14; í ká ná «milúu mí mǔsə bwo kú ná nyingə ɗu mpu bii isá, kú mpu faas».

4:19 Kol 3.5

4:23 Rom 12.2

4:24 Mat 1.26-27; 2Kr 5.17; Kol 3.10

4:25 4.16;

Zak 8.16-17; Kol 3.8-9

4:26 Zhk 1.19-20

4:28 1Te 4.11

4:29 5.4; Kol 3.8; 4.6; Zhk 3.10

4:30 1.13-14; Iza

63.10; Rom 8.23; Gal 5.25

4:32 Mat 6.14; 18.22-35; Kol 3.12-13

5:1 Mat 5.48; 1Yn 3.1

5:2 3.17-18; 4.2, 15-16;

1Kr 8.1; 2Kr 5.14; Gal 6.10; Flp 2.2; 2.3; 1.34-15 mǎtúnaga: Gal 1.4; Heb 10.10

5:3 Gal 5.19-21

5:3 Kol 3.5

5:4 4.29; Kol 3.8

5:5 Rom 5.17

5:6 Rom 1.18; Ifz 2.3; Kol 2.4, 8; 3.6

5:8 yídúgú ná yídúgú; 2.3, 11-12; 4.17-18,

22; Kol 3.7; Tit 3.3 mǎŋkenya: Yuá 8.12; Kol 1.13; 1Pr 2.9

5:9 Gal 5.22-23

5:10 Rom 12.2; 1Te 5.22

5:13 Yuá

3.20-21

yí í cúgé sá má dú bwiing, sálə shwôn. ¹³ Ja mənkenya má má kwan gúl sá yí, sá jəong mú nyin nda jí ná. ¹⁴ Nacé mənkenya wə má dú sá ná sá jəsh nyinág nda jí ná. Gwə wə bí má gwág gúl ciyá ná:

Wo muud jí gwád yé, juumág.

Woolág wú mímúnád,

Krist ka kwan wo.

¹⁵ Bi ɔ mpú dú baagusa kuú njəond wún ná bi kú ngə cugə nda iwagúlálə, bi cugəg nda buud bwə mé kyé wá. ¹⁶ Yílúgá fwála mikwámú*, bəw mwəw mága. ¹⁷ Ná ndé, kúgá dú wagula, dagá mpu wámbulə sá Zembí mə jí yí. ¹⁸ Kúgá dú ngul ná ndéé shwág, váál inguluga dəong í dú kənd múúd íntíwúlíd. Yidagá dú sə ná bí lwándúg† ná Nkénkə Shíshim. ¹⁹ Dugá sey ósóm nə mینگwa nə isusa yá Zembí ja bí má dú lésəh yí; dagá ságusa Cwámba ísusa dí nə lám wəsh. ²⁰ Dugá lə Zembí Sósngú kwonj nə Cwámba wúsú Yésus-Krist dí ja jəsh dí nə sá jəsh dí. ²¹ Dugá sá mpədúgá nyin ná muud yəsh jweeg lúu magulə ná ngwól jwúg nə nyə nacé gwəşlə bí ngə gwəş Krist yí.

Cug á njəw bə

²² Budá ɔ, bídúgá nə ogwúm bən bwə jwúg nə bí váál í jəlá nə Cwámba yí. ²³ Nacé mudúm má jwú nə mudá yé námə nda *Krist mə jwú nə *Də lú óbúgula ná; Də dəongú, nyə á cug dwo, dəsə nyúúl nyé. ²⁴ Ná ndéé, váál Də í ngə sá Krist mágwág yí, ntó námə wá budá bwə jəlá nə sá ógwúm bəng mágwág məzhí məsh yé.

²⁵ Bi bəng ogwúm, cəelugá budá bən váál Krist nyə á cəel Də yí, váál cəelí á nə nyə á kəenzh cug jé shú Də. ²⁶ Nyə á sá ntó ná á gusa dwo nə məjúwó nə ciyá jé shú ná í bəg nkénkə Də, ²⁷ í nyinág nyə mīlwanə mí cūwula nda mudá, kú nə lág, kú nə mbwad, nkí gúl váál sá ni, njí nkí nké, kú nə sá á jumág. ²⁸ Váál cəelí jəong wə ngwúm má jəlá nə cəel mudá yé yí, cəel nyə təng nyúúl nyé á nyáməfwó. Muud mə cəelí mudá yé yé, á cəel nyáməfwó. ²⁹ Muud nyə abwélé mpíi nyúúl nyé á nyáməfwó, mbə. Muud yəsh má dú wíl nyúúl nyé, dú nyə njugú nə nywo námə nda Krist ngə nyə njugú nə Də ná, ³⁰ Də dəsə nyúúl nyé yí, sə búə íkúl ya nyúúl nyé nyəong. ³¹ Sá jəong wə jí cilyá Kálad Zembí dí yí, ná: «Nda má má kwambulə bwo ntání

ná, mudúm má bá lúgə sósngú bá nyəongə, á ka leedyə nə mudá yé, bá obá bwə mú bə nyúul ngwúdá.» ³² Ndímba ni wúsə ayíyáág; má jaaw bí ná í dúgyá nə Krist bənəng Də lú óbúgula. ³³ Nji, í dúgyá námə nə bí: muud yəsh cəelug mudá yé nda nyáməfwó, mudá yəg ngwúm yé gúmá.

6

A bwán nə obyəl

¹ Bwán ɔ, ságá obyəl bən váál mágwág má jəlá nə Cwámba má, ntó jí tútəli. ² Nacé nyúl mpəndí í ngə cí ná «gúmalúg sósngú wə bá nyəongú wə», mpəndí nyəong ntəg ɔ í téeđ bə nə nkəagə, ³ nyíə nə nkəagə ná: «Wo dúgug mánywa, wo cugə kwóm kwóm shí gaád.» ⁴ Bi bəng obyəl ntəg íí, kúgá sá nə kuú njəond wún í bəg cindal bwán ná bwə dóg sá bí mینگáád. Yidagá ngə wíl bwo, ngə lwó bwo cug, ngə yə bwo fwámé njúgúlá í ngə zhu wə Cwámba yí.

A málwaa nə omása

⁵ Yé málwaa, ságá omása bən bə wa shí mágwág; mágwág məong má dóg bə nə gwəşgə nə məjiguwa, nə lám ngwól, váál mágwág í jəlá nə *Krist yí. ⁶ Í kú ntəg dú bə njí bwə má fwo fála bí, nda sá má cí ná bí ngə sə ná buud ɔ bwə gwágug bí nywa. Dugá sá mágwág má ná bí búə málwaa má Krist, bí ngə leel sá sá Zembí mə jí yí. ⁷ Séyúgá nə bwo váál í ngə wú lám dí cwú yí, nda sá má cí ná bí ngə séy nə Cwámba, kú bə búúd. ⁸ Ngaa bí mə mpú nə təo lwaa təo muud cúgə lwaa yé, muud yəsh mə sá jəgə sósłúgú yé, mə bá nyə myəna wə Cwámba? ⁹ Bi bəng omása ntəg íí, cugəgá nə málwaa mən váál ngwól dəong. Yəwugá cwambulə. Ngaa bí mə mpú ná nə málwaa mən nə bí, Mása wən á bínəng bəsh jí gwów jonud, nyə ádé ntəg baam nə ngwól múúd ntə ngwól?

Lúmbulí má mbúgula

¹⁰ Ciyá má zə jəna cí bí yí jí ná, nywagá yáág-yáág nkúl mə Cwámba, í lúlshig bí nyədí kwonj dí. ¹¹ Nywagá məkwoş mə dósmb məsh Zembí mə yə búúd má, bí bəg nə nkul mə dú təl kuú ja Njwú məjamb má dú zə nə zhwog məkán mé zə dú cəel nyúg bí yí. ¹² Buud dí sə ngə lúmbulí nə ndí wá. Sə ngə lúmbulí nə isá yá məyídúgú í ngə wá buud mányámád yí, nə isá byəsh í ngə lwó buud mpəl yí, nə byəong

5:14 Iza 26.19; 60.1; Rom 13.11; Zhk 5.8 **5:16** Kol 4.5

ná: «Mpugá balan nə málwála má cugə. **5:17** 1.17; Rom 12.2 **5:18** Mik 23.31-35; Rom 13.13 † **5:18** Na ngə cəel

cí ná «bí shwágug nə Nkénkə Shíshim» nda búúd bwə dá shwág nə málwəg ná. **5:19** Sóm 33.2-3; Kol 3.16-17; Heb 13.15

5:21 Kol 3.18-4.1; 1Pr 2.18-3.7; 1Tm 2.1-13; Tit 2.1-10; 1Yn 2.12-17 **5:21** 1Pr 5.5 **5:22** Kol 3.18; Tit 2.5; 1Pr 3.1

5:22 1Kr 14.34-35 **5:23** 1.22; 1Kr 11.3 **5:25** 1.23; Kol 3.19; 1Pr 3.7 **5:25** 3.19 **5:26** gusa dwo nə məjúwó:

Rom 6.3-4; Tit 3.5; Heb 10.22 **5:27** 1.4; 2Kr 11.2; Flp 1.10; Kol 1.22 **5:30** 1.23; 1Kr 12.27 **5:31** Mat 2.24 **5:32**

Mbá 19.7 **6:1** Kol 3.20 **6:2** Mbá 5.16 **6:4** Kol 3.21 **6:5** Kol 3.22-25; 1Tm 6.1-2; Tit 2.9-10; 1Pr 2.18-21 **6:6**

1Kr 7.22 **6:8** 2Kr 5.10; Kol 3.24-25 **6:9** Kol 3.25; 4.1; Zhk 2.1 **6:10** Yuá 15.5; 1Kr 16.13 **6:11** 2Kr 10.4; 1Te

5.8; Iza 59.17 **6:11** Zhk 4.7 **6:12** 1.21; 2.2; 1Pr 5.8-9 **6:13** Rom 13.12

* **5:16** Ciyá Pwól nyə á balan nə ndí na ni, bóól bwə cí gwo

í ngó bæ nā mīṅkwón wa shí á mǎyídúgú yí, nā mǎjamb mǎsǎ gwów jon dí mǎ. ¹³ Gwó wǎ mǎ cí nǎ, ṅwagá mǎkwǎṇ mǎ dǎómb mēsh Zembí mǎ yǎ búúd mǎ, dǎ jǐ nā ndí, bí bǎg bæ kú fúfug ja mǎfwǎla mǎ bá ṅkaṅgula bí yí, bí lúmbuli nǎ ndéé ntǎ, bí tǎl nǎ shím. ¹⁴ Bí ɔ yím mǎnyúul! Bí ɔ dǎ cǎgǎ nǐ óbúbáléd, óbúbálé bwǎ bǎg bí tǎṅ nda kandá ízimbi. Bí dǎ nǎmǎ cǎgǎ ótútálí dí, ótútálí bwǎ bǎg bí nda wǎma ṅṅkwǎnz bwǎ dǎ búdal bud nā ndí yí. ¹⁵ Sǎgá nǎ mǎkuú mǎn mǎ dǎg bæ kwéeshá kǎlǎ bwiiṅg Jǎjǎ Lǎṅ í dǎ wǎ búúd mǎtala mǐlámúd yí. ¹⁶ Na ísǎ íni byēsh dí, bí ka nǎmǎ dǎ bii búgǎ nda buná, gwó wǎ í é dǎ jímǎ ílá í kuda Múúd Lúmbulí nyǎ é dǎ wusǎ bí yí. ¹⁷ Sǎgá nǎ cǎg á kandǎgǎ kandǎgǎ í bǎg bí nda tǔm ṅṅkwǎnz zimbi mǎ dǎ búdal lúu nā ndí yí; bí ṅwa Mǐlǎsú mǐ Zembí, kafwele mǎ Ṽkǎṅkǎ Shíshim ɔ nǐ. ¹⁸ Ṽkǎṅkǎ Shíshim dǎg yǎ bí mǎváál mǎ mǎjǎgula mēsh tǎo bí tǎl jáyé cé tǎo jáyé, bí dǎ jǎgula nā Zembí, dǎ téég nyǎ mǎbwǎ. Bí ɔ yǎág nǎ bí dǎg sǎ sǎólúgú wǎoṅg kú bwēle kǎád. Bí ɔ dǎ wǎ búúd ɔ Zembí bēsh bídí mǎjǎgulad. ¹⁹ Bí dǎ nǎmǎ wǎ mǎ shú nǎ Zembí wǎg mǎ Kéel dé mpu dí, mǎ dǎg jaaw búúd *ndímǎ á Jǎjǎ Lǎṅ nǎ kpwǎɔ kpwǎɔ, ²⁰ wǎm lwámǎ Zembí nyǎ á yǎ mǎ wǎ Jǎjǎ Lǎṅ, tǎem bæ nǎ í mǎ kǎnd mǎ mímǎbwug dí. Dǎgǎ wǎ mǎ mǎjǎgula dí nǎ mǎ dǎg bwiiṅg Jǎjǎ Lǎṅ wǎoṅg nǎ kpwǎɔ kpwǎɔ váál í jǎla yí.

Mǎbádá

²¹ Shú nǎ bí mpúg cé mǎ tǎl yí nā sǎ mǎ ṅgǎ sǎ yí, mwǎáṅg Tishík mǎ búl cǎel yé, sǎól mǎsǎal mǎ Cwámǎ, sǎól mǎsǎal abúgúlǎg ṅgǎ zǎ, nyǎ é zǎ bá jaaw bí. ²² Mǎ wǎ mǎ nti nyǎ nǎ a zǎg jaaw bí nda mǎ jísǎ nǎ, a zǎ wǎ bí ṅkul mǎnyúúlúd.

²³ Zembí Sǎóṅgú bá Cwámǎ Yésus-Kríst bwǎ ɔ sǎ nǎ bí bwǎáṅg bēsh bí cǎgǎg nǎ shee, bwǎ ɔ sǎ nǎmǎ nǎ bí cǎgǎg cǎelíd nā búgǎd. ²⁴ Buud bēsh bwǎ ṅgǎ cǎel Cwámǎ Yésus-Kríst nā váál cǎelí í cǎgǎ nǎ ṅkul shín wǎ, Zembí kǎ sǎ bwo mpaam!

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ó Filipî yé Isá í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú Filipî yí

Pwôl nyə á fwɔ Dɔ mə Yésus á Filipî ja nyə á ngə sá njɔɔnd mɔsoɔn yé ábɛɛ yí (Mis 16.6-40).

Nyə á ka zə cilə bwo kálaad éga bábaalɛ mímíbú mə cɔ́, a njúl mímíbwug dí (1.13). Nyə á cilə ná a yá ókristen wá Filipî akíba, a wá bwo njul mílámúd nəcé á bul cɛɛl bwo.

Shug lu lɛsú á kálaad éga wá Yésus (2.6-11). Yésus nyə á bíd isá byésh nyə á bə nə ndí yí, nə ndɛɛ Zembí ka bən nyə gwów ntɔ́ isá byésh nə buud bɛsh.

Pwôl nyə á ka tâl njígúla mənkwɔ zangbá:

- (1) Cug mə mbúgula í jəlá nə bɛɛɛla jé mə Yésus (2.5-11).
- (2) Krísten mə jəlá nə faan mənkenya (2.14-15).
- (3) Muud mə mpu Yésus yé mə dú dúg bíl isá byésh nyɛɛ nə nyɛɛ (3.7-8).
- (4) Yíl lám cug á yágúd, nádúwo kə shwóg (3.13-14).
- (5) Dugá bə məshusug məshusug (4.4).
- (6) Kú nə yágúwó, dú yida lésa nə Zembí (4.6).
- (7) Dú faas mítádúga mí lám (4.8).

Məbádá

¹ Mə Pwôl, sá Timotê məlwaa mə *Kríst Yésus sá wá mə cíl kálaad éga. Sə ngə cilə bí bɛsh buud ó Filipî bí búsd búud ó Zembí kwonj mə Kríst Yésus dí wá. Sə ngə cilə bínɔ́n otwə ɔ́ shwóg bún nə *ojaákwon bún. ² Sónɔ́gú wúsú Zembí bá Cwámba Yésus-Kríst bwá ó sá bí mpaam, bwá ó sá námá nə bí ngág nə cugə nə shɛɛ.

Pwôl ngə yə Zembí akíba

³ Mə dú yə Zembí waamə akíba ja jɛsh mə dú tádúga bí yí. ⁴ Ja jɛsh mə dú jəgula nə Zembí shú bí bɛsh yí, mə dú jəgula nə məshusug. ⁵ Mə dú jəgula nə məshusug ntɔ́ nəcé, té wúla jwów ashúshwógú zə wósó múús íí, bí ngə fúla nə mə shú bwiingúla Jɔ́ɔ Kéel. ⁶ Mə ngə mpu bábalé nə Zembí muud nyə á mə tééd bí jɔ́ sólógú wɔɔng yé nyə é kə nə wə shwóg nə ndɛɛ kə bá casulo jwów mə Kríst Yésus*. ⁷ Mə jəlá nə bə nə mbíí tádúga wɔɔng shú dánúd nəcé bí búsa mə nki jág nywa lámúd. Bí búsa mə nki jág nywa lámúd nəcé bí ngə njwa dún kow lu byám íbwádan Zembí nyə á mə bwádan nə mə yí, njwa kow mímíbwug myám dí, njwa

kow shwɔ́lálə Jɔ́ɔ Kéel dí, ngálə lwó nə á ji tútali. ⁸ Zembí ji wúshinad waamə ná yéesh mə ngə gwág bí bɛsh yí jisə yéesh ji Kríst Yésus lámúd yí. ⁹ Məjəgula mə ngə jəgula nə Zembí shú dún dí mə mäsə nə cɛɛl jín í ngág nə kwíduli kúdúlig, ngə bá nə fwámé mpúyá nə dúlə wámbulə isá. ¹⁰ Í bág ntɔ́ shú nə bí dúg mpu isá í búl bə nə mfíí isá í ányunywaá dí yí. Ntɔ́ bí músa bá bə nə mítádúga nə sán, kú nə sá á jumúg jwów mə Kríst. ¹¹ Jwów dɔɔngú bí bág bə nji nə mpumá† á tútali Yésus-Kríst nyə é ngə sá nə bí wúmág shú nə buud bwá yág Zembí məshwúmb yí.

Pwôl teem bə mímíbwug dí, a ji nə məshusug

¹² Bwaang, mə jii nə bí mpúg nə isá byésh í mə bə nə mə yí í ngə yida sá nə Jɔ́ɔ Kéel ngág nə kə shwóg ngə mpu bwiingya. ¹³ Gwá wó í mú ná, tɔ́ ozimbi bwá ngə baagula lunj mə ngwámuna wá bɛsh, tɔ́ kúkál jɛsh íí, í mə mpúy nə mə ji mímíbwug dí nəcé *Kríst. ¹⁴ Bóólúga ncúlyá bwááng sɔ́nɔ́n ngə bɛ Cwámba wá, bəlá mə mə zə bə mímíbwug dí ga í mə sá nə bwá yidag mpu shwu mányúul nə Cwámba, bwá mú ngə bəlé cúndə kéel dé kú nə ífwaas.

¹⁵ Bóól bān bwá ngə cúndə Kríst nə lám íwímbug, ngə fendya nə mə; bóólúga bá bwá ngə cúndə nə jɔ́ lám. ¹⁶ Búga báá bwá ngə sá nə cɛɛl, bwá ngə mpu nə nki mə ji wa, jisə shú nə mə shwɔ́lɔ́g Jɔ́ɔ Kéel. ¹⁷ Bóólúga bān, ja bwá ngə cúndə Kríst yí, bwá angé nə cúndə nə jɔ́ lám, bwá ngə sá nji ngálə fendya nə mə. Bwá tádúga nə fendyálə nə mə í é sá nə mímíbwug myám mí búlg cey mə lámúd.

¹⁸ Ká jí í ntágúla cínɔ́ng yí? Kú nə sá! Tɔ́ bwá sɛy nə bów-bów yuug, tɔ́ bwá sá fwámé sá, mímíí myésh dí Kríst wá bwá ngə bwiing yé. Sə jɔɔng jisə mə sá məshusug, mə é dú námá bə nji məshusug nə məshusug. ¹⁹ Mɛɛ mə mpú ná, nə məjəgula bí ngə jəgula shú dām má, nə shúgálúla Shíshim mə Yésus-Kríst ngə shúgal mə yí í bá sá nə micún myám mí shúgúlág mə tɔ́om. ²⁰ Mə abulé bwéle bə nə məsáám nə mbíí mə ngə bwánd sá mə ngə *búgula yí. Nji mə mpú kú nə məshwán nə tɔ́ jáyé ja, tɔ́ kíkídiga, tɔ́ mə cugə, tɔ́ mə yə, Kríst nyə é njwa gúmá mádí nyúúúlú. ²¹ Nəcé, cug jām jɛsh jisə nji shú mə Kríst; mə ká ntág yə, shwiy bə mə nə mfíí. ²² Nji, nda jí ná, mə cugálə wa shí mishwun, mə é sá ísɛy í mfíí ná, mə akáyé ná mpu sá mə fɛéshug yí.

²³ Mə mú ngə zhízhiga mpádúga iyéesh íbá: mə ji nə yéesh nə mə wúg wa shí gaád, sá Kríst kəg cugə kul ngwú; ján ɔ́ jí mə sá mə búl cɛɛl yí. ²⁴ Nji mə dúg nə í bul bə mə nə

1:1 Timotê: Mis 16.1; 1Kr 4.17; Flp 2.19

1:3 Rom 1.8-10; 1Kr 1.4; 1Te 1.2-3

1:6 2.13 jwów mə *Kríst Yésus: 1.10

* 1:6 Jwów mə Kríst: Dása jwów á bá zə sámb búud ɔ́ shí ga mílású yí.

1:7 2Kr 7.3; Ifz 3.1

1:8 1Kr 16.24; 2Kr 5.14

1:9 Kol 1.9-10

1:10 Rom 12.2; Ifz 5.27; Heb 5.14 jwów mə Kríst: 1Kr 1.8; 2Kr 5.10; Flp 1.6; 2.16

1:11 Yuá 15.8;

Zhk 3.17 † 1:11 mpumá: Mpumá ga wá misólógú.

1:12 Ifz 3.1; 2Tm 2.9

1:15 2Kr 2.17

1:19 Rom 15.30

1:21 Gal 2.20; Kol 3.3-4

1:23 2Kr 5.8-9

mfií ná má ngóg ná cugə wa shí mishwun shú dánúd. ²⁵ Nacé ntó, má ngə mpu búbálé ná má é cugə, shé é ji kul ngwúd sánôn bí bēsh shú ná má kwiíndúg bí, bí búgabanúgí, bí bá ná mēshusug búgód. ²⁶ Ntó, ja má é nyiŋgə za bídí yí, zálə wám í mú sá ná bí bág ná milúu ná sán kwoŋ má Yésus-Krist dí.

Bi má jalá ná wá ŋkúl gwánád

²⁷ Sá ngwúd jí ná, bí má jalá ná cugə mísh má búúd dí, mbií cug í mپیá ná Jjə Kéel má *Krist yí. Nacé, too ná má zé dóg bí, too má anyiŋgə zə, má jii ná má dóg gwáduga ná bí ngə yím mēnyúul cug á yéesh ngwúd dí, bí ngə gwána gwáná á magulálə Jjə Kéel, bí njúl lám ngwúd. ²⁸ Bí nda bwelə bá ná ifwaas ná buud bwé lúmbúli ná bí wá. Inkán bín í é sá ná bwé mpúg ná búsé zhí á shwiy dí, bí bāŋ njúl zhí á cugəd; Zembí wá má sá ntó. ²⁹ Nacé ibwádán í ngə zhu bí wá Zembí yí bíse ná bí búgúlág Krist; nji, kú bá nji búgúlálə, jísə námə bí ibwádán ná bí bwámagí ná micún shú déd. ³⁰ Bi má jalá ná ŋwa dán kow gwáná bí á dóg má ngə gwána yíid, gwáná bí ngə gwág ná má ngə ná gwána yí.

2

Muud yēsh səlug nyáméfwó shí

¹ Nkí cug seŋgí á bínón *Krist í wá bí ŋkul mílám dí, nkí ceelí í yó bí inkán, nkí bí mú ngə cugə seŋgí ná Shishim má Zembí, nkí bí mú ná lám inkúnkwoŋ ná ngwól gwág ngwól cey lámúd hí, ² ságá ná mēshusug mām má bág lwándúlá. Í é bá ntó ja bí é ngə cugə mbií ngwúd yí, bí mbid mbií ceelí ngwúd, lám ngwúd, bí ngə cugə leedyá. ³ Muud nda sá sá ná yéesh máfendyá, nda sá sá ná á sọ mísh. Nji, muud yēsh səlug nyáméfwó shí, gúmal bóól búúd ntọ mbií á gúmal nyáméfwó yí. ⁴ Muud nda sọ nji mēnywa má nyáméfwó; muud yēsh sọg ná bóól bwé bág námə ná mēnywa. ⁵ Ngəgá ná cugə mpádúgá nyín nda búúd bwé du cugə kwoŋ má Yésus-Krist dí ná.

Tádúgá Yésus nyə á bá ná ndí yí

⁶ Yésus nyə á bá mbií ngwúd ná Zembí. Nji, teem bá ntó, mfií nyə á bá ná ndí wəŋgú, nyə á shigé nada ná wə ná á bwēn nda Zembí. ⁷ Nji, nyáméfwó ná lám yé, nyə á bíd gúmal nyə á bá ná ndí yí, a yidá zə bá mbií ngwúd ná lwaá, a bá múúd, buud bēsh mpu námə dóg ná á ji muud. ⁸ Nyə á səl nyáméfwó shí, sá mágwág ná ndéé magulə shwiy, shwiy yálə kwolós dí ntág.

⁹ Gwə námə wá Zembí nyə á bān nyə gwów ná ndí yí,

a yə nyə jíná í ntọ mínə mēsh yí.

¹⁰ Nyə á yə nyə dwo shú ná isá byēsh,

too byəŋg bí jon dí gwów yí,

too byəŋg bí wa shí yí,

too byəŋg bí shí ga dí shí yí,

í dóg kúd mábwon shí ja í gwág jínə má Yésus yí,

¹¹ buud bēsh bwé maguləg ná Yésus-Krist ji Cwámba,

bwé lās ntó mímpu dí, yálə Zembí gúmal.

Bi má jalá ná faan mənkenya

¹² Bwáang má búl ceel wá, nda jí ntó ná, bí má du bwey bá ná mágwág. Í ajíyé ná mágwág məŋg má dóg bá nji ja má jí nún bídí yí. Í jii ná bí búlug bá ná mágwág ja má cúgé nún bídí ga. Ságá ná cugúlə Zembí má cug bí yí í nyínug bídí ícug dí; ságá ntó ná gwǝǝg ná mējigəwa. ¹³ Nacé Zembí wá ngə sá ná bí bág ná fwámé iyéesh, bí sá mísóólúgú á gwág nywa myá.

¹⁴ Ságá sósólúgú wēsh kú cwaduga, kú seŋusa makál, ¹⁵ shú ná bí bág kú ná sá á jumág, kú ná cúcwán lé mábwam. Bí má jalá ná bá bwán ó Zembí, kú ná sá á jumág ná kala búúd á lílŋgí bínón ngə cugə níid, bí ngə faan mpádúgá nyáŋúd nda iməəs í wá mənkenya shí gaád yí; ¹⁶ nacé bí ngə kala bwo kéel á cug kuú njəond wánúd. Sá joong í bá sá ná má bág bá lúu ná sán jwów má *Krist, nacé í bá mpúy ná má á shigé ngə wáduga ná micún ná mindəolú ntó ngwas.

¹⁷ Séyálə bí ngə séy ná búgú yí í má bwey bá bí *mátúnuga. Í ká bá ná má yág, shwiy dām zə casulə mātúnuga mún məŋgá, má bá ná mēshusug, má kala bí bēsh mēshusug məŋgá. ¹⁸ Mbií ngwúd wəŋgá námə, í ji ná bí bág ná mēshusug, bí kala má mēshusug məŋgá.

Pwól má kənd Ipafurodit Filipi

¹⁹ Má ngə bwánd ná búgú ná Cwámba Yésus nyə e sá ná má léelug nti bí Timoté shú ná nyúúl bág námə zə lal má ja á bá nyiŋgə nún zə jaaw má məcwama mún yí. ²⁰ Kú ná ngwól múúd má jí ná ndí wa ná sá sá ngə bá ná məcəy má lám mbií ngwúd, ná ndéé á ji ná ŋkul mpu wá lúu isá í dūgyá ná bí dí yé. ²¹ Bēsh bwé mú ngə wá milúu nji isá í dūgyá ná bwáméfwó yíid, kú bá byəŋg í dūgyá ná Yésus-Krist yí. ²² Biméfwó bí má mpú ná Timoté nyə á shí lwó bí sá á jísə yí. Námə ná mwán ná du nada ná sósŋgá ná, ntó wə nyə á má nada ná má, sá sá ngə bwiŋg Jjə Kéel yí. ²³ Nyə wá

1:27 Kol 1.10; 1Te 2.12 1:30 Mis 16.19-40; Flp 1.13 2:2 Yuá 13.34; 1Kr 1.10-11; Gal 6.10; Ifz 5.2; 1Yn 4.12 2:3 Rom 12.10; Gal 5.26 2:4 1Kr 10.24 2:5 Yuá 13.15; Rom 13.14; 15.5 2:6 Yuá 1.1-2; 17.5; Heb 1.3 2:7 Yuá 1.14; Rom 8.3; 2Kr 8.9; Heb 2.14, 17 2:8 Yuá 10.17; Heb 5.8; 12.2 2:9 Mis 2.33; Ifz 1.21; Heb 1.4 2:10 Iza 45.23; Yuá 5.23; Rom 10.9; Mbá 5.13 2:13 1.6; Yuá 15.5; Rom 7.18; 15.18; 1Kr 12.6; 15.10; 2Kr 3.5 2:15 1.10; Mbá 32.5; Dan 12.3; Mat 5.14; 10.16; 1Kr 1.31; 2Kr 1.14; Gal 2.1-2; Ifz 5.8; 1Te 2.19 2:17 Rom 15.16; 2Tm 4.6; 1Yn 3.16 2:18 3.1; 4.4 2:19 1.1 2:20 Mis 16.2 2:21 2Tm 4.10

má ngə tédúga ná má é nti ja má é wámɓələ nda má é shúgula ná yé. ²⁴ Cwámɓa má lwó mɓə bábálé ná mǝméfwó má é lɛɛlá zə nún. ²⁵ Nji má áma kwey ná í bul jala ná mǝ ntúg bí *mínyonǝ waamá Ipafarodit bí á nti ná a zág du kwíind má ja má jí kwíindyá yé. Nyə a má zə wá nyúul, kwíid má nǝ iséy, zə bə má muud gwoonǝ lúmbúli. ²⁶ Má ntí nyə nǝc é ngə bul bə nǝ yéesh ná a dúg bí. Nyə a shígé ngə bə ná shɛ nda nyə á mpu ná bí a má gwáduga bwás dé ná. ²⁷ Jí mpu bə ná nyə á bwás. Nyə a lág kúná-kúna ná á yə. Ká Zembí nyə a bwág nyə ná nkwoŋ. Kú námá bə nji nyə, Zembí nyə a bwág námá má ná nkwoŋ ná má á bá bə, mósól mǝcɛy má lám káda mósól. ²⁸ Má má ka lɛɛlá ntí nyə shú ná bí gwágúg mǝshusug nǝ nyingǝlá dúg nyə, byám impimbə í mú námá bósɔ. ²⁹ Bí a lág nyə tǝn muud má Cwámɓa, nǝ zhwoǝ mǝshusug. Dúgá nyə mbii búúd dé nǝ majila, ³⁰ nǝc nyə a má nywá zə yə nǝc iséy í *Křst. A zǝlá ná a zǝ wá mbwá wán í á ngə fúfa má mǝdí iséyúd yí, a má nywá zə bwəma nǝ shwiý.

3

Fwámé ábiwáág wá yǝlá Křst lám

¹ Bwaanǝ, má shúgúla cí nǝ bí ná, dúgá bə nǝ mǝshusug tǝn buud a Cwámɓa. Má ákáádé ngǝlá báásulá bí isá impwúd. Má báásulá bí byo ntó shú ná bí sásúlág isá í abúbǝw. ² Bí a káálágúg nǝ bǝw-bǝw ósól a mǝsáal, mbɛé ómpýə bǝonǝ, bí a káálágúg nǝ bwo, wǝn ábiwáág* bwá á síya yé cugé nǝ mfíí. ³ Shé bǝn wá búás nǝ fwámé ábiwáág, shé buud shé ngə yə Zembí gúmá nǝ zhíí á Shíshim yé wá, shé buud shé búás mílúu ná sǝn nǝ bála kwonǝ má Yésus-Křst dí wá, shé buud shé angé nǝ nyə gúmá mǝsólúgú mí cug múúd dí wá.

⁴ Í njúl ná nda má, má jí nǝ mǝzhíí ná má jee nkǝny nyúúl nǝ mǝsólúgú mí cug múúd. Nkí muud jí nǝ nkul nyə gúmá nǝc mǝsólúgú, má wó jí ná má búlug nyə gúmá joonǝ. ⁵ Nǝc bwá á sá má ábiwáág jwǝw lú mǝwǝmb mpúə byélé dǝm; má jí mwǝn *Izarǝyél byélá beend má Bǝnzhámé dí, mbyágá heburə. Kóómb bɛ́lǝ mǝcɛɛ, má á bə *Farizyɛn. ⁶ Shú wǝlá lúú mǝsǝn *Oyúden dí, má á du lwó Dǝ lá óbúgula a Yésus cúwǝlí. Kóómb cugǝlá tǝtǝlí nda mǝcɛɛ má jí ná, má á bə kú nǝ kúl búás nǝ nkul jum má yí. ⁷ Mǝfúlu má á du bə má isá í mfíí mǝni, má mú ngə dúg mwo múús kú nǝ mfíí nǝc má múśə muud má *Křst. ⁸ Mpúla má má mpu Cwámɓa waamá Křst Yésus yí, ja má dúg mfíí á cínonǝ

yí, má má kwey ná bíl isá byésh bíśə zhizhe. Nǝc Křst í, má a má myaas isá byésh, má dúg byo shíd mǝwúda shú ná má bág nǝ nyə cug jám jésh dí, ⁹ má bág muud yé ncindí nǝ ncindí; ja joonǝ má jee tǝw Zembí mǝshúd, kú bə nǝc tǝtǝlí waamá ná má ngə bɛ mǝcɛɛ, í yidá bə nǝc tǝtǝlí má Zembí; a má kalá má nyə nǝc má ngə *búgula Křst. ¹⁰ Má má dúg isá byésh shíd mǝwúda ntó nǝc má ngə jí njí nǝ má mpúg Křst, má bə nǝ nkul í á sá ná a gwúmúg yí, má nyə dǝm kǝw á micúnǝ myé, má dúg mǝmǝfwó nda mbimbə nǝc shwiý dé, ¹¹ shú ná tǝw wáyé mbii tǝw wáyé, má bág gwúm nda nyə.

Pwól jisə yuug shú óbúgula

¹² Ntó cugé ná má má kumə mǝshíné, nkí ná má bíi sǝ jésh. Mbó! Má ngə ná wá nkul ná má búg dáás nǝ mbwə wǝm nǝc *Křst Yésus má bíi má nǝ mbwə yé. ¹³ Bwaanǝ, mǝmǝfwó má angé nǝ cí ná má má bwey bíi dáás. Mbó! Nji, tédúgá wǝm wí njí ngwúd; njí náǝs, má má yíl lám cug má á fwo du cugə yíid. Má ka ngə náduwo ná má ká njí shwóg. ¹⁴ Má ngə wá nkul nyám nyésh ná má cásulǝg njǝond, má bíi dáás Zembí ngə jǝw sǝ ná sǝ kág nyə nún gwów kwonǝ má Yésus-Křst dí yí. ¹⁵ Shé bǝsh buud shé mú ónkwanz a búúd cug sɛɛngí á sǝnǝn Yésus dí wá, shé bág nǝ tédúgá ngwúd wǝonǝ. Nkí bí má bə nǝ tédúgá ishús gúl súsásá dí íí, Zembí nyə é fɛɛn bí mǝnkɛnya cínonǝ. ¹⁶ Sá ngwúdu, nda shé má bwey bə ntúga éga, shé kyéyuga kuú njǝond ngwúd. ¹⁷ Bwaanǝ, yagulagá má. Mpuga du dúg buud bwá ngə cugə mbii cug bí á dúg sǝ ngə cugə yí. ¹⁸ Mpuga ná ncúlyá buud kuú njǝond wǝn í ngə lwó ná bwá ngə lúmbúli ná sá Křst nyə á zə sá ja nyə á zə yə kwolós dí yí. Má a shí bwey du jaaw bí gwo, má nyínǝ jaaw bí gwo jaá gaád nǝ mǝzhwíile mǝshúd. ¹⁹ Zembí má bá jangulə bwo, nǝc bǝn, iyéesh byǝn wá bíśə bwo wǝn Zembí, bwá yidá du mamada nǝ sá í jǝlá nǝ sá bwo shwón yí, mílám myǝn mí ká njí isá í shíd. ²⁰ Shé bǝn nyíshé mpwǝg nyíśə gwów, wú shé ngə bwánd ná Cwámɓa ishé Yésus-Křst má bá zhu, zə cug shé wá. ²¹ Nyə wá má bá zə cǝnd shé manyúúl má mǝntǝgula shé búás nǝ ndí mǝga, sá ná mǝ nkǝnuwag nda nyúúl nyé; a bá sá sǝ ntó nǝc a jí nǝ mpífí í du sá ná a wág isá byésh nyádí mǝnyámád yí.

4

¹ Gwá wá má cí ná bí ná, yé bwááng má búl cɛɛl wá, bwááng má ngə gwág yéésh wá,

2:25 4.18 2:29 1Kr 16.16, 18 3:1 2.18 3:2 2Kr 11.13 * 3:2 Ábiwáág nyə á du bə yuug lwólə ná muud jisə mbyágá má Aburaham, ntó jí ná a jí muud á kúl má Zembí. 3:3 Rom 2.28-29 3:4 2Kr 11.18, 21 3:5 Luk 1.59; Rom 11.1 3:6 Mis 8.3; 22.4; 26.9-11 3:7 Mat 13.44, 46 3:9 Rom 1.17 3:10 Rom 6.8-11 má nyə dǝm kǝw á micúnǝ myé; 2Kr 4.10-11 a gwúmúg; Mis 4.2; Rom 5.1-7 3:12 1Tm 6.12; 2Tm 4.7; Heb 12.1 3:14 1Kr 9.24-25 3:16 Gal 6.15-16 3:17 1Kr 4.16; 1Pr 5.3 3:18 1Kr 1.23; Gal 6.12 3:19 Rom 16.18 3:20 Ifz 2.6; Heb 13.14 3:21 Rom 8.29; 1Kr 15.25, 28, 43-53; Kol 3.4 4:1 1Te 2.19-20

yíimúgá mǎnyúul sá jêsh í dúgyá nǎ Cwám̃ba yíid. Bwaang mǎ búl cǎel wǎ, bí wǎ ngǎ wǎ mǎ mǎshusug lǎmúđ, bí wǎ ngǎ sǎ nǎ bǎwǎ sǎgúság ísǎy byǎm.

Kristen mǎ jǎlá nǎ cugǎ lǎm nǎ salǎ

² Mǎ ngǎ yǎág nǎ Ivodí mǎ yǎág nǎ Sǣtish nǎ bǎwǎ dúg bǎ cúnj ngwúđ tǎnj buud ǎ Cwám̃ba. ³ Wǎe ntǎg íf, fwámǎ shwǎ waamǎ shwǎ ngǎ sǎy sǎy ngwúđ yǎ, mǎ ngǎ cǎ nǎ wo nǎ wo kwíindúg bwo. Ngǎá wo mpú nǎ sǎnǎnj bwo, nǎ Kulǎmanj nǎ bóól búúđ ǎ gwoong, sǎ á gwána shú Jǎjǎ Kéel. Buud bǎongǎ mǎnǎ mǎnj mǎsǎ cilyǎ kǎlaad á cug dí. ⁴ Dúgǎ bǎ nǎ mǎshusug ja jêsh tǎnj buud ǎ Cwám̃ba. Mǎ nyingǎ cǎ gúl ja ná: dúgǎ bǎ nǎ mǎshusug. ⁵ Fúlú nyín á nǎ shǎe í dúg nyín, muud yêsh dúg. Cwám̃ba wǎl bá zǎ. ⁶ Bí ndǎ yǎgawo tǎo sǎ. Nji, dúgǎ lwó Zembí iyéesh bín, tǎo bí tǎl jǎyé cé tǎo jǎyé, bí dǎ jǎgula nǎ nyǎ, dǎ téég nyǎ mǎbǎwǎ, bí dúgǎ yǎ nyǎ akíba. ⁷ Ja jǎongǎ, Zembí nyǎ e sǎ nǎ bí bǎg nǎ shǎe; sǎólúgǎ wǎongǎ, í ngǎ ntǎ ikǎnj byêsh yí, í é sǎ nǎ milǎm mǎn nǎ mitǎdúgǎ mǎn mǎ nádag wǎ *Kříst Yésus. ⁸ Bwaang, mǎ nyingǎ shúgula cǎ nǎ bí nǎ, kǎndugǎ milǎm sǎ jêsh jí búbǎlé yíid, í jǎlá nǎ gúmǎ, jí tǎtǎlí, í cúgǎ fulǎ nǎ mǎbǎw, jí nǎ buud magulǎ yí, jí njí nywa bwiingǎ, í njúl sǎ á jǎ fúlú, sǎ á sǎgúság yí. ⁹ Sǎ jêsh bí á jíig mǎdí yí, bí á lǎg nǎ mǎ yí, bí á gwág mǎ cǎ yí, bí dúg mǎ sǎ yí, sǎgǎ gwo. Nǎ ndǎe, Zembí á mpwogǎ nyǎ é bá jí nǎ bí.

Pwól jí nǎ mǎshusug nǎ cé jêsh á tǎl yí

¹⁰ Mǎ mǎ bul bǎ nǎ mǎshusug cug mǎ ngǎ cugǎ nǎ Cwám̃ba yíid nǎcé mǎcǎy bí ngǎ gwág mǎ mǎ mǎ mǎ ka tǎem nyingǎ nyín. Mǎ mpú nǎ bí á dǎ bwey bǎ nǎ mǎcǎy nǎ mǎ, njí bí á shígǎ dǎ bǎ nǎ fwǎla mǎ lwóyǎ mǎcǎy mǎong. ¹¹ Mǎ alǎsǎ ntǎga nǎcé mǎ bǎla mǎfúfǎd. Mbǎ! Mǎ á jíig cug dúlǎ bǎ nǎ mǎshusug nǎ mbíí cé jêsh mǎ tǎl yí. ¹² Mǎ mpú dǎ cugǎ mǎntǎgula dí, mǎ mpú nǎmǎ dǎ cugǎ mǎbugubaanud. Ja jêsh, tǎo kúl jêsh íf, mǎ á mǎ jíig cugǎlǎ nǎ jílǎ, mǎ jíig cugǎlǎ nǎ zha; mǎ mpú dǎ cugǎ tǎomud, mǎ mpú nǎmǎ dǎ cugǎ mǎfúfǎd. ¹³ Mǎ jí nǎ njul jíisǎw mbíí cug wêsh nǎcé mǎ jí nǎ muud ngǎ lulushi* mǎ yǎ. ¹⁴ Nji tǎem bǎ ntǎ, bí á mǎ mpú sǎ nǎ njwaálǎ kǎw *Íncwaw í ntug byǎm dí.

¹⁵ Bí buud ó Filipí, bí mǎ mpú nǎ jí ísǎy í Jǎjǎ Kéel í á ngǎ bwele téed yí, ja mǎ á wú Masedwǎn yí, kú nǎ dúl *Dǎ lǎ óbúgula ǎ Yésus í á wǎ lǎm nǎ í dǎ yéya ísǎ nǎ mǎ; njí bí nǎmǎ wǎ bí á sǎ ntǎ. ¹⁶ Gwǎ wǎ í á bǎ nǎ mǎ njúl ná Tesaloníka, bí á nti mǎ mikwíindyǎ cǎ ja ngwúđ.

¹⁷ Mǎ angǎ nǎ lǎs ntǎga nǎ mǎ ngǎ sǎ nǎ buud bǎwǎ yǎg mǎ ísǎ. Mǎ ngǎ yida sǎ nǎ Zembí kwádúlag bí mpurnǎ ísǎy bí ngǎ sǎ yíid. ¹⁸ Mǎ á mǎ shín bǎ nǎ ísǎ byêsh í jǎla yí, ntǎ nǎmǎ bímbí í jǎla yí. Mǎcwúm bí á nti mǎ nǎ Ipafarodit mǎ mǎ á mpú nyingǎ za lwándulǎ mǎ nǎ cwǎó. Mǎcwúm mǎong mǎsǎ mǎ ndǎ bí á nti mǎ labínda á nywa mǎcud, mǎsǎ jǎjǎ mǎstúnuga Zembí ngǎ magulǎ á ngǎ gwág nywa mǎ. ¹⁹ Zembí waamǎ nyǎ é lwándulǎ bí nǎ ísǎ byêsh bí é jí yí, ndǎ zhwog tǎom yǎ wúsǎ kwonj mǎ Yésus-Kříst dí ná. ²⁰ Zembí sǎóngǎ wúsǎ njwág gúmǎ kǎndugǎ á kǎndugǎ. Amen.

Mǎbǎdá

²¹ Bí ǎ bǎdá mǎ muud yêsh jí múúđ mǎ Zembí kwonj mǎ *Kříst dí yǎ. Omínyonǎ bǎm sǎnǎnj búasǎ wǎ wǎ bǎwǎ ngǎ bǎdá bí. ²² Buud ó Zembí bêsh bǎwǎ ngǎ bǎdá bí, bul bǎ nǎ ndǎe bǎong wǎ njǎw mǎ *Kǎázl. ²³ Mpaam mǎ Cwám̃ba Yésus-Kříst í jíig mitǎdúgǎ mǎnǎd.

Kálaad Pwôl nyə á cilə buud ó Kolósia yé Isâ í dúgyá nə kálaad mə Pwôl shú Kolósia yí

Pwôl njúl mimbwug dí, Ipafras nyə á zə jaaw nyə (Flp 1.23) ná bóól búúđ bwə á zə shüig okristen wá Kolósia nə bów-bów múnjígulá. Bwə á ngə jíguli ná, shú ná muud mpúg Zembí, a dúg cug íí, á jalá nə yə mənkuł mə mshishim gúmə, a bę íjām nə ijag yí Oyúden, siya ábiwáág, baagula bíl íci í idāw nə mənkuł... Nji Pwôl mə gwág ntó yí, a mə cilə bwo kálaad éga, lwó bwo ná cug Zembí mə yə búúđ kwonj mə Yésus dí yí í kwaga. Tishik bá Onezím wə bwə á kə nə kálaad (4.7-8).

Kálaad á Kolósia ngə lás sá í dúgyá nə Kríst yí, ná a ji muud Zembí nyə á nti ná a zég cug búúđ yé. A ji nə mpífé í ntə mämpífé mə dú sá búúđ ifwaas má, ná ji ntó nəcə nyádi wə nkul mə Zembí í á du wú, í ka ngə té isá byësh yá gwōw nə shí yé (1.16).

Kálaad á Kolósia ji ka bə ná, Pwôl mə tééd bəda okristen wá Kolósia, a mú jagula nə Zembí shú dánj (1.3-14). A mú ka zə cilə nda sasa í ngə yə Kríst məzhwámá (1.1-2.5), ná a ji Cwámba, a jwú nə shí ndon nyësh, a jwú nə Də (1.15-20). Mpúsə sasa, Pwôl mə lwó gwáná á ngə gwána shú Də yí (1.24-2.5).

Ná ndeé, kálaad ngə kə shwóg nə məcwūnj mā váál mbúgula mə jalá nə cugə nə buud tééd nyádi njów búúđ dí kə kumə tóón nə tóón yí (3.1-4.6). Í ka kə shín nə məbədəá.

Məbədəá

¹ Mə Pwôl muud Zembí nyə á féesh ná mə bóg *muud lwámá mə Yésus-Kríst yé, nə mə, nə *mínyonjə wúsú Timoté, sá wə mə cilə kálaad éga. ² Sə mə cilə bí minkęnkę mí ómínyonjə búsú búsú Kolósia wá, ómínyonjə ó abúgúlág nəcə shé bəla búúđ ó *Kríst. Sónjé wúsú Zembí sáág bí mpaam, kə sá námá ná bí cágəg nə shé.

Pwôl ngə yə Zembí akíba

³ Sə ngə yə Zembí akíba ja jësh sə ngə jagula nə nyə shú dán yí, nyə Sónjé mə Cwámba ishé Yésus-Kríst; ⁴ nəcə sá mə gwág ná bí ngə *búgula *Kríst Yésus íí, bí ngə námá cəel obúgula bësh. ⁵ Bí ngə sá ntó nəcə bí ngə bwánd nə búgə ná Zembí mə bá yə bí isá í

anyunywaá byësh nyə á mə bwíig bí gwów yí. Bí a mpu ná bí mə jalá nə bwánd nə búgə ja míasú myá obúbálé, Jəjə Kéel nyə á bwele wós bídí yí. ⁶ Ja Jəjə Lánj wəonj í á kumə bídí yí, í á wúmə mpúmə námá nda í ngə wúmə kúl jësh ná. Í á tééd wúməla námá jwów bwə á bwele jaaw bí mpaam mə Zembí yí. Jwów dəonjé, bí a wámula ná mpaam nyəonj nyísə bábálé. ⁷ Ipafras muud sá mə búl cəel wə nyə a jíguli bí ntó; a ji shwə wúsú sánónj sə ngə səy yé. A ji jílá jisú núnj bídí ngələ səy nə Kríst shú dán, a ngə səy mbií á búgúlág. ⁸ Nyə wə nyə á jaaw sá mbií cəelí Shishim mə Zembí mə yə bí yí.

⁹ Sə jəonj wə í sá ná, tééd jwów bwə á bwíing sá lánj wán yí, sá mə du jagula nə Zembí shú dán ja jësh ná a yág bí fug nə mpúyá á *shishim shú ná bí mpúg sá jësh á ngə jii yí. ¹⁰ Ntó, bí mú bə nə nkul mə kyéy kuú njəond í yə Cwámba gúmə yí, bí mú bə nyə nkí nywa lámúd məzhíí mësh, bí ngə sá jəjə mísóólúgə mimbii myësh, bí ngə nyíngə bul mpu Zembí. ¹¹ Sə ngə námá jagula nə Zembí ná a lúlushig bí məzhíí mësh nə məma nkúl nyé ántj minji, shú ná bí bəg nə zény kələ shwóg, bí kú lámusa ja bí mə bwámá nə məkugula yí. ¹² Dugə yə Zembí Sónjé akíba nə məshusəg, nyə muud nyə á mə sá ná bí bəg nə nkul bíi dán kəw lú isá nyə á mə kwamusa shú búúđ bə yí, bwə ngə cugə mənkenya mé dí wá.

Yésus-Kríst, amádi á isá byësh

¹³ Nyə a tí yíl shé mpál á məyídúgúd, nteenguli shé Faan mə Mwán yé abábə dí. ¹⁴ Mwán yé wəonj wə nyə á balan nə ndí zə tş tş, yíl shé mənyámád yé, a juu ntəg shé *mísám.

¹⁵ Nyə á zə lwó buud sá Zembí jí yí, Zembí múúđ cúgə nə nkul dúg yé. A ji Mwán acúmbá mə Zembí*, á ntə isá byësh Zembí nyə á té yí. ¹⁶ Nəcə nyádi wə nkúl mə Zembí í á ngə wú†, í ka ngə té isá byësh yá gwōw nə shí yé. Isá byësh, nə byəonj í ngə nyín yí, nə byəonj í ángə nə nyín yí, təw otówe ɔ shwóg wá məyídúgú, təw byəonj bísə nə icwámba yí, nə byəonj í ngə wá buud mənyámád yí, nə byəonj í ngə lwó buud mpál yí, nyə wə nyə a té byësh, nyə a té byo shú dé nyáméfwó. ¹⁷ Nyə á du bwey bə, isá byësh nda fwo bə; nyə wə ngə shúgal isá byësh. ¹⁸ A ji lúu á *Də, Də í njúl nyə kug nyúul†. Nyə wə jisə shug lú cugə ágúgwáan, a ji muud áshúshwóógú

1:1 muud lwámá: Gal 1.1 1:3 Ifz 1.16; 1Té 1.2-3 1:4 Ifz 1.15 1:5 1Pr 1.3-4; Ifz 1.13 1:6 Mis 2.41; Rom 1.13; 1Tm 3.16; 1:7 Ipafras: 4.12; Flm 23 1:8 1Kr 8.1 1:9 Ifz 1.17; Flp 1.9 1:10 Ifz 4.1; 2.10; Flp 1.27
1:11 Rom 5.2; Ifz 1.18; 1:13 Yuá 5.18; Luk 22.53; Mis 26.18; Ifz 1.6, 7, 21; 2.2; 6.12 1:15 Yuá 1.18; 2Kr 4.4; 1Tm 6.16; Heb 1.3 * 1:15 Mwán acúmbá: Ciyá ní í ngə lwó mfíi Yésus jí nə ndí yí, kú bə fwo-byél. 1:16 1.13; Yuá 1.3, 19; Heb 1.2 † 1:16 Yésus wə nyə á ngə wéeshuli nkul mə Zembí, ngə té isá nə ndí. 1:17 Yuá 1.1; 8.58 1:18 lúu á Də: 2.19; 3.15; Ifz 1.22-23; muud áshúshwóógú: Mis 4.2; 26.23; 1Kr 15.20; Mbú 1.5 † 1:18 Námá nda lúu í du yə nyúul cug í dágə lwó nyúul məzhíí ná, a ngə yə Də dé cug, a ngə lwó bwo məzhíí. 1:19 2.9-10; Yuá 1.16; Ifz 1.23

bwelélé gwúm; í á síy ntó shú ná a bág shúshwóógá ikósmb byēsh. ¹⁹ Zembí nyə á sá ntó nəcə nyə á gwág nywa ná nyáméfwó jíg wá *Kříst ncindí nə ncindí. ²⁰ Zembí nyə a gwág námá nywa ná á nyingə sá ŋkwambula mpádúgá nyə ná isá byēsh, tɔɔ byəɔŋg bí wa shí yí, tɔɔ byəɔŋg bí gwów yí. Nyə á ka nti Mwán yé Kříst za yə kwolós dī, shwiy dɔɔŋg dī wá Zembí nyə a wá mətala mpádúgá bánɔŋ isá byēsh yé.

²¹ Bī bāŋ, bī a shígé du bə nə wónɡó nə Zembí yág, mitádúgá min nə bów-bów misóólúgá min mí á sá ná bī bág mizhízhín yé. ²² Zembí mǎ sá ja gaád ná, shwiy nyúul mǎ Kříst í á yə yí, í sáág ŋkwambula mpádúgá binón nyə, shú ná a bág ka tál bí nyádi mǐshúd bī njúl mǐŋkɛŋkɛ, kú ná lág, kú ná sá á jumág. ²³ Í bá bə ntó ŋkí bī mǎ nada nə búgá fwámé nada nə bóó, kú fúfug; ŋkí bī mǎ bə kú magulá ná gúl sá í zág tál bwándúla bí ŋgá bwánd sá bī á gwág Jǝǝ Lán dī yí. Jǝǝ Lán wɔɔŋg wá osóol ɔ mǎsaal ɔ Zembí bwá á cundá shí ga nyēsh yí. Mǎ Pwól mǎ jǝ ŋgwól sóol mǎsaal ŋgá cundá Jǝǝ Lán wɔɔŋg yé.

Pwól nyə á bul wáduga

²⁴ Mǎ ŋgá gwág mǎshusug ja mǎ ŋgá jug shú dán ga. Nəcə jugúlá mǎ ŋgá jug mǎdí nyúúulád yí, mǎ ŋgá jusa *incwaw í ntág nyúúul mǎ *Kříst í jǎlá nə bwəma nə ndí yí, nyúúul mǎ Kříst nyɔɔŋg wá *Dǝ lú obúgula. ²⁵ Mǎ á za bə sóol mǎsaal Dǝ dɔɔŋgúd nə yálə Zembí nyə á yə mǎ iséy ná mǎ bwiingug bí Lán yé wēsh ncindí yí, ²⁶ mǎ bwiingug bí *ndimba nyə á ŋgá baagula shwoó dī ikala í búúd í dágó cǝ, du cǝ, du cǝ yí; nyə a mǎ ka za wéeshuli byo, lǝw mǐŋkɛŋkɛ mǐ búúd yé. ²⁷ Nəcə á cɛel ná bwá mpúg bímí ndimba wɔɔŋgú jǝ nə mǐlwaná ikúl ishús dī yí, yuug jé jɔɔŋg jǝ ná: Kříst jǝsá bídí ícugud; ntó, bī je ŋgá jǝ ná búgá ná bī mǎ bá jǝ nyádi jiya gúmád. ²⁸ Kříst wɔɔŋgú, nyə wá sá bāŋ ŋgá bwiing yé. Sǎ ŋgá bwiing sǎ ŋgá sá ná muud yēsh sáág ncǎ, sǎ ŋgá lwó muud yēsh sǎ í jǎlá nə síy yí. Sǎ ŋgá sǎ iséy byəɔŋgú nə bímí lú fúg dēsh sǎ bī nə ndí yí, nəcə í jǝ ná sǎ sáág ná muud yēsh mǎ bá tǝw mǐsh mǎ Zembí dī yé fífəg búgád. ²⁹ Shú dɔɔŋg wá mǎ ŋgá líduga nə cúná yí, mǎ ŋgá cúná cúná jɔɔŋgú nə ŋkul mǎ Kříst í ŋgá nyín mǎdí cug dī yí.

2

¹ Mǎ ŋgá bul jǝ ná bī mpúg ná mǎ ŋgá cúná mama cúná shú dán, nə shú ókřisten wá Ləwdisə, nə shú bóólúgá bēsh bwá abwélé dág mǎ wá. ² Mǎ ŋgá cúná shú ná mǐlám mǐ sálug bwo shí, ná bwá cǛélagí, cǛelí jɔɔŋg í sáág ná bwá búlág bə leedyá; mǎ ŋgá námá cúná shú ná bwá bíg íbwádán muúd mǎ du bii ja fág í mú nyə lwándúla yí, bwá mú mpu ndimba Zembí nyə á ŋgá ná baagula shwoód yí, ndimba wɔɔŋgú wúsə: Kříst. ³ Njǝ nyádi wá muúd jǝ nə ŋkul kwey sǎ jēsh í dǛgyá nə fag nə mpúyá yí.

Pwól ŋgá kéwuli obúgula

⁴ Mǎ ŋgá cǝ ntáni shú ná muud nda za nə jǝ mbúlá kaand za shiig bí. ⁵ Mpugá ná, tɛɛm bə ná mǎ cugé nún bídí, *shíshim wám wí nún; mǎ jǝ nə mǎshusug nə ŋgála dág ná bí ŋgá mpu táág isá bídí ícug dī, búgá bí ŋgá *búgula *Kříst yí í tal ná shím.

⁶ Ná ndɛɛ, nda bí á mǎ lág Kříst Yésus ná nyə wá jǝ Cwámá wán ná, cugagá cug í lwó ná bí bí buud bɛ yí. ⁷ Bī é cugá ntó bī mǎ nada nə nyə, bī ŋgá magulá njǝ sǎ í ŋgá zhu nyádi yí, bī ŋgá kyey nə búgá jín njǝ nda bwá á jǝguli bí ná, bī dágó bul lǝ mǎnywa bwá sǎ bí mǎ.

⁸ Bī á bɛy ná muud zág nə dúl váál mbɛɛ faasúlə icipá za sǎ ná bī gwágug njǝ nə nyə, mbɛɛ mǎshág wá mǎni. Mǎshúgá mɔɔŋg mǎ ŋgá ŋwa ŋkul íjám nə íjag dī, nə mǐshíshim mǐ ŋgá kyey nə isá yá shí ga myáád*, kú bá wá Kříst. ⁹ Nəcə Zembí nyáméfwó njul nyúúul mǎ Kříst dī ncindí nə ncindí. ¹⁰ Kříst wɔɔŋg dī wá isá í ŋgá zhu bí shú ná bī bág lwándúla mǎzhí mēsh yé, nyə muud mǎ jwú nə isá yá mǎyídúgá í ŋgá wá buud mǎnyámád yí, nə byəɔŋg í ŋgá lwó buud mpál yí. ¹¹ Bī a síya wán ábiwáág Kříst dī kwoŋud; mbwá mǎ muúd dī í á sǎ bí nyə. Nyāŋ nyə á zhu wá Kříst, nyə a yíl ŋkul *mísám mí á du bə nə ndí bídí mǐlám dī yí. ¹² Ntó jǝ ná duwanúla bí á duwan yí, binón Yésus bí á dɔw, binón mú gwúm. Jǝ ntó nəcə bī a búgula ŋkul mǎ Zembí í á gwúmushi Yésus yí†. ¹³ Ná ndɛɛ, nə iwushí bí á du wush yí, nə bǎla bí á bə kú nə ábiwáág yí, í á sǎ ná bī bág mǐmbimbə. Njǝ, ja gaád í, Zembí mǎ nyingə yə bínɔŋ Kříst cug, a mǎ jímǎl shé iwushí byēsh. ¹⁴ Nyə a mǎ yíl mícilyá mí á ŋgá lwó ná shé á jag sǎ myá. Mícilyá myɔɔŋg wá mí á du bə nə mǎmpándí mǎ á du bwaagula sǎ mǎbɛɛ mǎ. Nyə a mǎ

1:20 Rom 3.25-26; Ifz 1.9-10, 21; 2.13-16

1:21 Rom 5.10; Ifz 2.12-13; 5.27

1:23 2.7; Ifz 3.17; 1Tm 3.16; Heb 3.6

1:24 2Kr 1.5; 11.23-29; Ifz 3.13

1:25 Ifz 3.1-3

1:26 2.2; 4.4; Ifz 3.6

1:27 gúmád: 3.4; Rom 5.2; Ifz 1.18

1:28

Ifz 4.13 1:29 Ifz 3.20; Flp 4.13

2:2 1.26-27; Ifz 5.2

2:3 Mik 2.4-5; 1Kr 1.24, 30; Ifz 3.19

2:4 2.8; Rom 16.18

2:5 1Kr 5.3

2:7 1.23

2:8 1Tm 6.20

*

2:8 mǐshíshim mǐ ŋgá kyey nə isá yá shí ga myá: Ofeeshe ɔ Kálaad Zembí bēsh bwá cúgə bul bə cǎŋ ŋgwúd nə ciyá níid. Sǎ bāŋ sǎ ŋgá cǝ ntáni nəcə sǎ mǎ dág nə Pwól ŋgá cǝ mǎŋkul mǎ dǎ ŋgá jwú nə muud shí ga dī té nyə afwóyé magula Yésus-Kříst yí. Ból bwá ŋgá cǝ ná jǝsá «isá í á tǛéd shí ga yí». Dúgág námá Gal 4.3, 9.

2:9 1.19; 2.15, 20; Ifz 1.21

2:11 Ifz 2.11

2:12 3.1; Rom 6.3-4; Ifz 1.19-20; 2.6

† 2:12 Sǎ bí na ŋkul fǛég na ná

«bí ŋgá búgula ná ŋkul mǎ Zembí í á gwúmushi Yésus yí í mǎ yíl bí mǎnyámá mǎ mǐsámúd».

2:13 Ifz 2.1, 5

2:14 Ifz

2.15-16; 1Pr 2.24

2:15 2.9-10

bwambulə myo kwolós dí, caam myo. ¹⁵ Isá yá mǝyídúgá í ngə wá buud mǝnyámád yí, nǝ byoɔng í ngə lwó buud mpəl yí, Zembí nyə a mǝ déég byo nkul dǝamb nyán, a ngə julá ka nǝ byo mbaadǝ a mbaadǝ tǝm buud, ngəlwó lwó ná í mǝsə mikwám myé.

¹⁶ Ntǝ, muud nyə ajáláyé nǝ cígə bí iwushí shú sǝ í dúgyá nǝ dǝg nǝ mǝngul yí, nkí ntǝg sǝ í dúgyá nǝ zan mǝcúwo mǝ mbyól nkí osábaad yí. ¹⁷ Mǝcɛɛ mǝ isá ini mǝ á bǝ nji tǝn nda shishím í á ngə lwó nǝ isá í ngə zǝ yí; nji, wǝ Yǝsus-Kríst wǝ fwámé isá bísǝ yé. ¹⁸ Muud nyə ajáláyé nǝ kǝnd bí koogǝ nǝ ijwad nyúúl í mǝshígǝ, nǝ ngəla yǝ *wǝngǝles gúmǝ. Buud bwǝ sǝ mǝsólúgǝ myoɔng wǝ bwǝ dǝ bul wǝ lúu isá bwǝ dǝ dúg mǝntámád yí, bwǝ nkǝny mǝnyúul ntǝ cwúu, í njúl nǝ milúu myán wǝ mǝ ngə fwǝ mitǝdǝgǝ myán. ¹⁹ Bwǝ ánádayé nǝ Kríst. Í njúl nǝ, nyə muud jí lúu yé, nyə wǝ ngə wíl kug nyúul wǝsh, a ngə námǝ mpu táág iséy í mǝbwǝ mǝ nyúul nǝ mǝsusagǝ, shú nǝ nyúul í wíyúg wǝal Zembí mǝ cǝel yí†.

Cug mǝ krísten

²⁰ Binǝn *Kríst bí á yǝ, shwiý dǝoɔng í á mǝ sǝ ná bí béégýág nǝ bǝw-bǝw *mishishim mǝ ngə kyey nǝ isá yǝ shí ga myá. Kǝ nǝcǝ jí bí ngə ná cugǝ nda buud ɔ shí ga yí? Nǝcǝ jí bí ngə magulǝ ná bwǝ ngəg nǝ yǝmbuli bí nǝ mǝmpǝndí mǝsǝ nǝ: ²¹ Cí wo kú nǝw sǝ ga! Cí wo kú dǝ jǝní! Cí wo kú kúnya nǝ jímí! ²² Mǝmpǝndí mǝní mǝ ngə dúgya nǝ isá bísǝ nǝ, wǝ kǝ shín balan nǝ jǝn, í shín yí. Mǝsǝ nji mǝcɛɛ nǝ mǝnjígulǝ myá buud. ²³ Mǝmpǝndí mǝoɔngǝ mǝ ngə jíguli nǝ muud sǝág mǝl mǝsólúgǝ bwǝ á mǝ ngə wǝ yǝbád myá, yǝ wǝngǝles gúmǝ, sǝl mǝnyúul shí, cǝg nyúul. Mǝnjígulǝ myoɔng mǝ ngə bǝ nda mǝ ngə yǝ buud fwámé fúg, nji í njúl nǝ mǝ cǝg nǝ nkul sǝ ná muud mpúg mǝáand íyǝesh yǝ lǝm yé.

3

¹ Ngǝá bí mǝ mpú ná binǝn Kríst bí á gwúm? Ntǝ, ngəgǝ ná sǝ isá í dúgyá nǝ cug á gwǝw kǝl Kríst njúl Zembí dí mǝbwǝ mǝncwúm yí. ² Wágǝ milúu isá í dúgyá nǝ cug á gwǝw yíid, kú bǝ byoɔng yǝ shí gaád. ³ Nǝcǝ, binǝn Kríst bí á yǝ, cug jín jísǝ shwoód wǝ Zembí kǝl Yǝsus jísǝ yí. ⁴ Ja Kríst muud jí cug jín yé mǝ bá zǝ lwóya nyúul yí, binǝn mǝ bá nyín, bí ngə námǝ nkǝnuwa nda nyə.

⁵ Nda jí ntǝ ná, ngəgǝ ná gwílyǝ ijǝm bín yǝ cug á shí ga; ntǝ jí ná isá nda jǝngǝ, nǝ

mǝsólúgǝ mǝ ádǝdanǝ, nǝ íyǝesh í ayíyǝág, nǝ bǝw-bǝw íyǝesh, nǝ yǝesh mǝbíi, nǝcǝ yǝesh bǝlǝ nǝ mǝbíi jísǝ yǝlǝ nkúmǝ zembí áyadúg gúmǝ. ⁶ Bǝw-bǝw isá ini wǝ í dǝ sǝ ná mpimbǝ mǝ Zembí í bíig buud ɔ mǝlwǝ. ⁷ Kuú njǝoɔnd wǝn í á bǝ námǝ ntǝ ja bí á dǝ ná bǝ isá byoɔng yǝg yí. ⁸ Nǝ ndǝé, ja gaád í, myáásugǝ isá byoɔng: myáásugǝ impimbǝ, nǝ dǝlǝ nyada, nǝ gwǝlǝ lǝm, nǝ mǝlwíy, nǝ dǝlǝ cúwal ícúwǝlǝ-cúwuli. ⁹ Kúgǝ ná dǝ bwiingyǝ íjǝjǝ mpǝdúgǝ nyín, nǝcǝ, nda múúd mǝ dǝ yíl kǝándǝ ná, bí á mǝ yíl mbíi múúd bí á dǝ fwo dǝ bǝ yí nǝ mǝsólúgǝ myé myǝsh, ¹⁰ bí á mǝ bwaád kukwumuga múúd ágúgwǝan. Mbíi múúd wǝoɔngǝ, Zembí mǝ dǝ sǝ ná í nyíngǝg ngə bul bǝ gúgwǝan ngə bǝflǝ nyə muud nyə á tǝ nyə yé. A dǝ sǝ ntǝ shú ná buud bwǝ mpúg nyə wǝal í jǝla yí. ¹¹ Na mǝsǝ ná, muud nda ná nyíngǝ dǝ bǝ nǝ tǝdúgǝ ná mwǝ Gǝrǝk wǝ éga, mwǝ *Yúden wǝ éga, nkí nǝ nyíga nyə a síya ábǝwǝág, nyíga nyə a shígé síya; nyíga nyə ampúyǝ cǝg, nyíga jí jool; lwǝá wǝga, fúli muud wǝ éga. Mbǝ, bíni í cǝgǝ ná nǝ mfíi, nji Kríst wǝ jí nǝ mfíi, a njul ntǝg múúd yǝsh ngə *búgula yé lǝmúd.

¹² Ntǝ jí ná Zembí nyə a mǝ féesh bí, nyə a mǝ sǝ ná bí bǝg mǝnkǝnkǝ mǝ búud, á bul cǝel bí. Ntǝ, bwaádúgǝ mbwéédí ágúgwǝan, ntǝ jí ná: bí gwǝg búud cey lǝmúd, bǝ ná jǝ lǝm, muud kú bwele nkǝny nyúul, dǝ bǝ nji lǝm ná shǝc, kú nǝ mǝlǝmǝsǝ. ¹³ Dúgǝ bǝ ná jísǝw mpǝdúgǝ nyín. Nkí ngwǝl *mǝnyoɔng wǝo mǝ byaagulǝ ná wo, wo juu nyə námǝ nda Cwǝmba nyə a juu bí nǝ. ¹⁴ Sǝ í kǝ bul bǝ wǝ cǝelí; gwǝ wǝ í é sǝ ná bí mpúg bǝ leedyá.

¹⁵ Kríst nyə a jǝw bí zǝ sǝeɔng búmbǝ ngwúu shú nǝ bí cǝgǝgǝ mpwogé mpǝdúgǝ nyín. Sǝgǝ ná mpwogé wǝoɔng lwándúg bí mǝlǝmúd. Dúgǝ lǝ mǝnywa.

¹⁶ Sǝgǝ ná Kǝel mǝ Kríst í lwándúg bí mǝlǝmúd ná cwǝó; dúgǝ yéya mǝnjígulǝ, bí dǝ sǝ ná nyíga kǝwuli nyíga, nyíga kǝwuli nyíga nǝ fúg nyín nyǝsh; bí dúgǝ sey ósǝm nǝ mǝngwa nǝ isusa yǝ Zembí. Dúgǝ sey byo nǝ lǝm wǝsh, bí ngə lǝ Zembí. ¹⁷ Nǝ iciyǝ bí mǝ cí yí, nǝ isá bí mǝ sǝ yí, dúgǝ sǝ byǝesh jínǝ mǝ Cwǝmba dí, bí dúgǝ lǝ Zembí Sǝoɔngǝ kwonj yéu.

Cug á mpǝdúgǝ okrísten

(Ifz 5.22-33; 6.1-9; 1Pr 2.18-25; 3.1-7)

¹⁸ Budǝ á ɔ, magulǝgǝ nǝ ogwúm bín bwǝ jwúg nǝ bí. Ntǝ í jǝlǝ ná buud ɔ Cwǝmba yé.

2:16 Rom 14.1-6 **2:17** Heb 8.5 **2:18** Ifz 4.16 **2:19** 1.18; Ifz 4.16 **† 2:19** Wǝal lúu í dǝ wíl kug nyúul, dǝ námǝ mpu táág iséy í mǝbwǝ mǝ nyúul nǝ mǝsusagǝ yí, ntǝ námǝ wǝ Kríst muud jí lúu yé ngə wíl Dǝ lǝ obúgula dǝsh ncindí yé. **2:20** 2.9-10; Gal 4.3-5, 9 **2:21** Iza 29.13; Mat 15.9; 1Tm 4.3; Heb 13.9 **3:1** 2.12; Ifz 1.20 **3:2** Mat 6.33 **3:3** Rom 6.4; 2Kr 5.14 **3:4** Gal 2.20; Flp 1.21; nkǝnuwa: 1.27; Flp 3.21; 1Kr 15.43; 1Yn 3.2 **3:5** Gal 5.19-21 **3:5** Rom 6.6, 11; Gal 5.24; Ifz 4.19; 5.3 **3:6** Ifz 5.6 **3:7** Rom 1.18; Ifz 5.8 **3:8** Ifz 4.29; 5.4 **3:9** Ifz 4.22, 25 **3:10** Mat 1.26-27; Ifz 4.24 **3:11** 2.11; Gal 3.28; 1Kr 12.13 **3:12** Ifz 4.2-4 **3:13** Ifz 4.32 **3:14** Ifz 5.2 **3:15** 1.18, 20; 2Kr 13.11; Ifz 1.23; 4.4 **3:16** Ifz 5.19-20; Heb 13.15 **3:18** Ifz 5.21-6.9

¹⁹ Budúm o, ceeługá budá bín, nda du nwa bwo nã nkúd.

²⁰ Yé bwân, ságá obyól bín mægwág mæzhií mēsh, ntó ji jò sã mīsh mǎ Cwám̃ba. ²¹ Yé ósósŋgá, kúgá du sã ná bwân bín bwó dūg gwág izhuŋá, manyúul mǎ á bá tag bwo.

²² Yé osól o mǎsáal, ságá omása bín bā wa shí mīshwun mægwág; kú bə nji ja bwó ngó dūg bí yí, í á bá bə nda bí ngə sɔ ná bi nyínúg mīsh mǎ búúdud. Ságá bwo mægwág nã lām ngwūd, váál í yó Zembí gúma yí. ²³ Sã jēsh bí mǎ sǎ yí, bí sǎ sósólúgú í ngó wú lām dí cwú yí, nda sǎ mǎ cí ná bi ngə sǎ shú mǎ Cwám̃ba, kú bə shú búúd. ²⁴ Dugá sǎ ntó bi ngə mpu ná Cwám̃ba mǎ bá yə bí kow lú isá nyə á mǎ kwəmusa tãŋ myəna shú búúd bē yí. ²⁵ Nacé muud yēsh mǎ sǎ ólīŋgí yé mǎ bá nwa myəna myá olīŋgí bē, ná ji kú nã sasaalē.

4

¹ Yé omása, balanugá nã osól o mǎsáal bún váál dásó tátəlí kú nã ĩŋkwíílí yí, mpugá ná bi bí námǎ nã Mása jon dí.

*Pwól mǎ cwíny okristen
(Ifz 5.14-17; 6.18-20)*

² Dugá jəgula nã Zembí ja jēsh, wágá lúu cínəŋgú bi dūgó yə nyə akiba. ³ Ngəgá námǎ jəgula nã Zembí shú dású ná a júwug mpumbé shú kéel sǎ ngə bwiing yé ná mǎ bwiingug *ndimba mǎ *Krist, sǎ í mǎ sǎ ná mǎ kəg mím̃bwug dí yí. ⁴ Ngəgá nã jəgula námǎ nã Zembí shú ná mǎ bwiingug kéel dəŋgú ná sǎŋ sǎŋ nda í jii ná mǎ sǎág ná.

⁵ Buud bwó cūgé *Dɔ dí wá, bi ó du bə nã fəg ja í wósó ná bínŋ bəg yí. Mpugá balan nã mǎfwála məŋg mēsh. ⁶ Iciyá bín í dūg bə ja jēsh nji iciyá í mpaam, ŋkí nywa nda bwó amə wá ca, shú ná bi dūg mpu bəsa nã muud yēsh váál í jəla yí.

⁷ Mwááŋg Tishik mǎ búl cēel yé, sósol mǎsáal mǎ Cwám̃ba, sósol mǎsáal abúgúlág, nyə e bá jaaw bí isá byēsh í dūgyá nã mǎ yí; a jisə shwó waamó sǎ ngə sēy nã Cwám̃ba yé. ⁸ Mə ngə bul nti nyə ná a zəg lwó bí cé sǎ tál yí, zə səl bí milām shí. ⁹ Mə mǎ nti bá *mínyonǎ waamó abúgúlág mǎ búl cēel yé, Onezim, mbyágá á nūŋ bídí. Bwó é zə jaaw bí sǎ jēsh í ngó cɔ káadǎ yí.

Məbádǎ

¹⁰ Aristárug muud sǎ jii mím̃bwug dí yé ngə bǎda bí, tɔ Mǎrkus mínyonǎ mǎ Barnábas; nyə wə mǎ á nti bí məkál ná: «A kǎ zə nūŋ, bí o ləg nyə váál í jəla yí». ¹¹ Yésus jii nã dúl jínǎ nã Yustos yé ngə námǎ bǎda bí. Mpádúgá *Oyúden bwó á mǎ *búgula Yésus wá, nji ólól óni wə sənŋ ngə sēy Faan mǎ Zembí wá;

bwó á mǎ bul wá mǎ ŋkul lámúd. ¹² Ipafras, mbyágá á nūŋ bídí ngə námǎ bǎda bí. Sósol mǎsáal mǎ Yésus-Krist wəŋgú nyə aŋgē nã yəw gwánálə shú dán mǎjəgula mēd. A ngə jəgula ná bi tówúg búgód ná shīm, bí bəg okristen bwó á mǎ lal wá, bi dūgá bə cún ja jēsh nã sǎ Zembí ngə jii ná bi sǎág yí. ¹³ Mə ngə bwiing lǎŋ yé ná a ngə bul nwa njugú shú dán nã shú bəŋg wá Ləwdisē, nã bəŋg wá Ierapolis. ¹⁴ Lúkas, jwəwada mǎ búl cēel yé ngə bǎda bí, tɔ Démas.

¹⁵ Bi o bǎdǎ sǎ bwááŋg wá Ləwdisē, bí bǎda námǎ Nemufá, nã Dɔ í du sɛŋgya nyádí njóŋ yí. ¹⁶ Ja bí mǎ bá shín lɔ kálaad éga yí, bi o bá kənd Dɔ á Ləwdisē nyə, bwó ó bá lɔ, bí ka námǎ bá lɔ nyəŋg mǎ bá wú bí wu yé. ¹⁷ Cigá nã Arship ná a kwéémbug sēy Cwám̃ba nyə á yə nyə yí, shú ná a sǎág gwo váál í jəla yí. ¹⁸ Mə Pwól mǎ cilə bí mǎbádǎ mǎga nã mbwó wām: Bi o tǎdúgá ná mǎ jii mím̃bwugud.

Zembí kǎ sǎ bí mpaam.

Kálaad ashúshwóógú Pwôl nyə á cila buud ó Tesaloníka yé Isá í dúgyá nà kálaad ashúshwóógú mə Pwôl shú Tesaloníka yí

Ja Pwôl nyə á ngə sá njəond yé ábée yí, nyə á kumə Tesaloníka a ngə zhu Filipí. Ja joong wə nyə á fwə Də á cínəng yí. Nji, Oyúden bwə á ləel zə fəm nyə, obúgula bwə mú sá ná bá Sílas bwə túbúgú ibulú ibulú ka Beré. (Mis 17.1-10).

Ná ndée, ja Pwôl bəndə gwoong jé bwə á bə Atən yí, nyə á kənd Timoté ná a kág dág nda mison ngə bə Tesaloníka ná. Timoté nyə á ka ka, a mú nyingə, ka bwəma nə gwoong Korént. A mú jaaw Pwôl ná obúgula wə Tesaloníka bwə ngə ka nə búgə shwóg, nji, búsə nə bíl isá bwə ngə cəel mpu yí. Pwôl nyə á ka cila bwo kálaad éga.

Sá bí nə nkul ci ná kálaad wəongú ji nə mənkwə ntəga:

- (1) Pwôl mə yé Zembí akíba nəcə məkál á mə bíi má mə lwó ná obúgula wə Tesaloníka búsə nə kuú njəond í jálá nə bə yuug yí.
- (2) A nyingə báágulə jaaw bwo iséy nyə á tééd yí, a ngə ntəg cəel ná bəndə bwə nyingəg dúgya (1.1-3.13).
- (3) A bándúlə bwo ná bwə wáág nkul nə ngəlá kwambulə kuú njəond wəng (4.1-12).
- (4) A mú námə ka jígulə bwo sá í dúgya nə shwi yé nə ziyé mə Yésus-Krist yí (4.13-5.11).
- (5) A ka kə shínal kálaad nə baalé məcwūn nə mabádá (5.12-28).

Mabádá

¹ Mə Pwôl wə mə cílá bí kálaad éga, sənón Silvé nə Timoté. Sá mə cila bí *Də á Tesaloníka, Də dúś Də mə Zembí Sónngú bá Cwamba Yésus-Krist yí. Zembí ké sá bí mpaam, ké sá námə ná bí cágəg nə shé.

Obúgula wə Tesaloníka bwə á bə nə fwámé búgə

² Sá ngə yə Zembí akíba ja jēsh shú dún bí bēsh, sá angé nə bwele yow ngəlá wá bí mājəgula māsúd. ³ Sá ngə bul téduga bí mísh mə Zembí Sónngú íshéd nəcə: búgə jín í cúgə ná á shílág; cəelí jín nda bə á shwánag; bwándulə bí ngə bwánd Cwamba íshé Yésus-Krist nə búgə yí wúśe álal-nkul. ⁴ Yé bwáág

Zembí mə cəel wá, sá ngə téduga bí ntó, sá ngə mpu ná Zembí nyə á fēsh bí. ⁵ Jí ntó. Jəjə Kéel sá á ngə bwiing bí yé nyə á shígé bə nji iciyá í mpu; Nkénkē Shíshim nyə á ngə lwándulə iciyá byəongú nə nkul mə Zembí, sá ngə *búgula nə milám míśú myēsh. Kuú njəond sá á ngə kyey yí, í á bə shú mánywa mán, bí á shí dág wə.

⁶ Bí á dág, bí mú námə sá nda sá, sá námə nda Cwamba, bí lág Jəjə Kéel nə məshusug mə á ngə zhu wə Nkénkē Shíshim má, í njúl ná bí á bə *Incwaw í ntəg dí ná líid. ⁷ Sá joong í mə sá ná obúgula bēsh wə Masedwán nə bəong wə Akayí bwə mú də nwa yuug nə bí.

⁸ Kéel mə Cwamba í á mə lās nūn bídí nda kwólóg; lān í mə kyey kál jēsh ná bí mú fwámé obúgula ó Zembí; mə ngə ci ná kál jēsh, kú ná bə nji Masedwán nə Akayí. Í cúgə ná nyingə bə sá sá bwiingə. ⁹ Jí ntó. Buud bwáméfwó bwə ngə jaaw nda bí á mə lág sá fwámé lág ná; ná bí á mə yíl milám ózembí ó áyadúg dí, kənd wə Zembí shú ná bí séyúg nə Zembí jí fwámé Zembí yé, Zembí á kuwó. ¹⁰ Bwə ngə námə jaaw ná bí ngə bwánd Mwán yə ná á bá zhu gwów, Mwán yé Yésus nyáméfwó nyə á gwúmushi yé, nyə wə nyə á mə sá ná shé fáamugí nə mpimbə mə Zembí.

2

Iséy Pwôl nyə á sēy Tesaloníka yí

¹ Bwaang, ngəá ná biméfwó bí mə mpú ná njəond wúś sá á zə bídí yí í áshígé bə ná sá á fānda zə ngə kyey ntó? ² Bí mə mpú ná sá á zə wós bídí sá mə fwo bul jug, sá á bwəma nə cúgə Filipí. Nji, Zembí wúś nyə á yə sá ínkán í á jəla yí. Ínkán byəong wə í á sá ná, mizhíhíng mí á tēem ngə lúmbulí nə sá məzhí mēsh íí, sá báá sá á ngə námə bwiing bí Jəjə Kéel mə Zembí. ³ Bí mə jəlá nə mpu cínəng ná sá á shígé ngə bwiing bí Kéel dəongú ná mítádúgá mí íwushí, sá áshígé ngə sēy nə milám mímbá, kú sá iséy í məkán. ⁴ Í yidá bə ná, Zembí nyə á fwo faas sá ná ndée á mú magulə sá, a mú yə sá Jəjə Kéel ná sá kág ngə bwiing. Ntó, lāsú sá á ngə lās yí, sá á shígé ngə lās wə mbií á ná buud bwə fáágug sá; sá á ngə yida lās mbií á ná Zembí gwágug sá nywa, nyə muud mə dū dág mítádúgá myá milám yé.

⁵ Haaw. Bí mə mpú ná sá á shígé bwele jwángulə múúd nə iciyá í mpu, sá nda sá mīsólúgú mí ncwangə, Zembí jí wúshinéd. ⁶ Sá áshígé ngə sá gúmə tóo bídí, tóo bóól búud dí. ⁷ Í njúl ná sá á shí bə ná zhií ná sá zág lwó bí mpál. Ngəá nə *buud ó lwámá ó *Krist bí nə nkul lwó búud mpál? Nji, sá á yida nwa bí nə lám məcəy nda nyəongú mə nkángulə bwán

1:1 Silvé: 2Kr 1.19; 2Te 1.1; 1Pr 5.12 Timoté: 1Kr 4.17 Tesaloníka: Mis 17.1 1:2 2.13; Flp 1.3; Kol 1.3; 2Te 1.3; 2.13
1:3 5.1-2 1:4 2Te 2.13, 16 1:5 1Kr 4.20 1:6 Mis 17.5-9; 2Kr 6.10; 2Te 3.7, 9 1:8 Rom 1.8 1:9 Yuá
17.3; Mis 14.15 1:10 5.1-2, 9; Rom 5.9 2:1 1.5, 9 2:2 Mis 16.19-24; 17.1-9 2:3 2Kr 4.2 2:4 Zhe 11.20;
1Tm 1.11; Gal 1.10; Ifz 3.2 2:5 2.10; Mis 20.33; 2Kr 1.23 2:6 Yuá 5.41, 44

yé. ⁸ Mətag mɔɔŋg mə á sá ná, sá á tɛɛm yə bí Jɔjɔ Kéél, sá á ngə jii jiiŋ ná sá má yá námá bí ícug bísu yá sáméfwó, nácé bí á shín zə bə sá wəálám.

⁹ Bwaang, ngáá bí ngə tóduga wádúgálə sá á ngə wáduga sɛy yí. Sá á ngə cúndə bí Jɔjɔ Kéél sáméfwó sá dágú sɛy bulú nə mwásá shú ná tɔɔ muud ngwúd nə ngwúd nda nkɛny mbag wúsú. ¹⁰ Bí bí owúshined, Zembí námá wúshined ná kuú njoond sá á ngə kyey nə bí obúgula yí í á bə kuú njoond Zembí mə céel yí, kuú njoond á otátəlí, nda nə sá á jumág. ¹¹ Bí mə mpú námá ná sá á ngə nwa muud yésh á bídí nda sósngú mə dɔ nwa bwán ná. ¹² Sá á dɔ cwíny bí, dɔ ləl bí mənýúul, sá dɔ báásulə bí ná bí kyéyug kuú njoond Zembí mə céel yí. Bí mə jələ ná cugə ntó nácé Zembí nyə á jəw bí ná bí bəg buud ó Faan dé, nwa dún kəw nyádí gúmad.

¹³ Sə ngə námá yə Zembí akíba nə gúl sá; jí ná, ja bí á gwág Milású mí Zembí sá á bwiing bí myá, bí á lág myo nda mísə ná. Bí á lág myo ná mísə Milású mí Zembí, kú bə kéel yá buud ó shí ga. Milású mí Zembí myəɔŋg wə mí ngə sɛy bí obúgula dí ícugud.

¹⁴ Ná ndéé bwaang, bí á mə sá námá nda mədɔ mə Zembí mäsú Yudeá mə ngə bə Yésus-Krist má. Buud ó ləom bún bwə á mə námá wáamb bí nə ifamuga námá nda *Oyúden bwə á wáamb mədɔ mɔɔŋgú ná ifamuga ná.

¹⁵ Oyúden bəɔŋg bwə á gwú Cwámba Yésus-Krist, bwə gwú *buud ó mícúndá, bwə á jág námá bul wáamb sá ná ifamuga. Zembí nyə angə nə gwág bwo nywa, bwə ngə lúmbulí nə buud bəsh. ¹⁶ Bwə ngə ntágulə sá ná sá nda bwiing íkúl íshús Jɔjɔ Kéél, bwə acéélé ná íkúl byəɔŋg í dágúg cug. Sálə bwə ngə sá ntó yí, bwə ngə casulə *sám wán ná í bəg ncindí. Bwə á mə kə bwəma nə mpimbə mə Zembí.

Pwól nə yéesh ná á kə dág ókrísten wə Tesaloníka

¹⁷ Bwaang, sá bəŋ jísú kóomb di, tɛɛm bə ná sá á mə béegya nə bí fúfwálá mísh mäsú nda ná dág bí, milám mísú myáá mí leedyá nə bí. Ntó, nda sá á bul bə ná mama yéesh ná sá nyíngəg dág bí ná, sá á ngə yáág ná sá mə zə nún bídí. ¹⁸ Búbálé sá á mə yáág nkí ja ngwúd nkí íja íbá ná sá mə zə dág bí, ná ndéé mə Pwól; ká, *Sátan nyə á mə ntágulə ná sá nda zə. ¹⁹ Ye bí ampúyé ná bí wə ngə sá ná sá ngəg nə bwánd Cwámba Yésus nə búgə? Ngáá məshusug mäsú mə ngə zhu bídí? Bí wə jí *túm gúmd sá mə bə ngə bəgwa ná ndí Yésus dí míshúd ja á bá nyingə zə yí. ²⁰ Mpugá ná bí wə bí sá sá gúmd, bí wə bí sá sá məshusug.

3

Pwól nyə á kənd Timoté Tesaloníka

¹ Zhúgálə zhúgálə, nda sá áshígé ná nyingə jísow ngálə jii nda gwáduga bí ná, sá á dág ná í nywa ná sá lúgúg fwó Atén. ² Sə mú nti *mínyəɔŋg wúsú Timoté muud bá Zembí bwə ngə námá sɛy sɛy bwiingúlə Jɔjɔ Kéél yé. Sə mú nti nyə ná a zág sá ná bí bəg nə ínkán búgə jínád, zə cwíny bí. ³ Haaw. Í á jii ná bí bəg nə ínkán búgə jínád shú ná məntágula mə nda tí múúd məkúu shí. Bíméfwó bí mə mpú ná məntágula məní məsə dású kəw Zembí nyə á yə sá yí. ⁴ Ngáá ná ja sá á bə nún bídí yí sá á shí bwey ngə jaaw bí ná sá é bwəma nə məntágula? Ntó námá wə í mə bə éga, bí mə mpú ntó. ⁵ Ná ndéé, nda mée mə áshígé ná nyingə jísow ngálə jii nda gwáduga bí ná, mə á nti Timoté ná a zág wámbulə nda bí ngə cugə cug búgə jín ná. Mə á ngə bɛɛmb ná Mása məbwəbúlán nyə á bá bwəwulə bí ná ndéé njugú sá á nwa yí mú yə íyíy-yíy.

⁶ Ná ndéé, Timoté mə wóos wa wúlə nún bídí. A mə zə ná sá jɔjɔ məkál ná bí ngə ná kə shwóg nə búgə jín ná cɛel jín. A jaaw námá sá ná bí ngə ná tóduga sá tódúgálə ányunywaá, bí njúl nə mama yéesh ná bí mə dág sá, nda sá bí námá ná yéesh ná sá mə dág bí ná. ⁷ Gwə wə jí ná, bwaang, məfúfə nə məbwəbúlán mə tɛɛm ngə ntágulə sá, mənýúul mə mə bul nyingə lal sá ná gwádúgálə búgə jín. ⁸ Sə mə nyingə cugə ja gaád nácé sá mə gwág ná bí mə nada ná Cwámba. ⁹ Sə bí bul bə ná mashusug nə bí mísh mə Zembí íshéd, nda ná mpu bímbí sá bí ná nkul yə nyə akíba yí. ¹⁰ Sə ngə jəgula nə Zembí ntó mínji. Bulú nə mwásá sá ngə jəgula ná shé nyingəg dágua, sá zág lwándulə sá í ngə ná fúfə bí búgə dí yí.

¹¹ Sósngú íshé Zembí nyə mífəwó bá Cwámba íshé Yésus bwə sáág ná zhí zálə nún bídí í bəg sá ná wan wan. ¹² Bí ngə cila mpódúgə nyín, bí ngə námá cɛel bóól búúd bəsh. Cwámba sáág ná cɛel jɔɔŋg í ngəg nə yáág yáágúg námá nda cɛelí sá ngə cɛel bí yí. ¹³ A sáág ná milám mí bəg nda nkúŋkulə bí, bí bəg bə ná kuú njoond Zembí mə céel yí, kú ná sá á jumág mísh mə Sósngú íshé Zembí dí ja Cwámba íshé Yésus bənbəŋ buud bə bəsh bwə bá zə yí. Amen.

4

Fwámé kuú njoond

¹ Ná ndéé bwaang, sá á shí lwó bí kuú njoond Zembí mə céel yí, bí mú námá ngə kyey wə. Ná ndéé, kəgə nə kuú njoond wəɔŋg shwóg ngə yáág yáágúg; sə ngə bándulə bí

2:9 2Te 3.7-9; Mís 18.3

2:10 2.5

2:11 Mís 20.31

2:12 4.1; Rom 5.2; Flp 1.27

2:13 1.2-3; Gal 1.11-12

2:14 Mís 17.5

2:15 Mís 2.23; 9.23, 29; 13.45, 50; 14.2, 5, 19; 17.5, 13; Rom 11.28; 2Kr 11.23-29

2:16 Mat 23.31-33

2:17 3.10

2:19 1Kr 9.24-25; Flp 4.1; 2Te 1.4

3:1 Mís 17.15

3:2 Timoté: 1.1

3:3 Ifz 3.13; 2Te 1.4; 2Tm

3.12

3:4 Mís 14.22

3:5 Flp 2.16

3:6 Mís 18.5; 2Te 1.3; 1Tm 1.5; Flm 5-7; Gal 5.6

3:7 2Te 1.4

3:10 2.17

3:12 Gal 6.10

3:13 5.1-2; Flp 1.10

4:1 2.13; Kol 1.10; 2Te 3.6

ntó jíná má Cwám̃ba Yésus dí. ² Bì m̃a mpú m̃acwũn sá á cwĩny bí ña ñkul m̃a Cwám̃ba Yésus má. ³ Ñkúmba s̃a Zembí ngó jii yí jí ná bí cágag mbií á céel yí. Kwanzugá jaŋga. ⁴ Muud yēsh cágag ña nyúul nyé* mbií Zembí m̃a céel yí, ñwa nyē ná m̃ajila; ⁵ kú b̃e b̃ow-b̃ow iyēesh nda buud bw̃s ampúyē Zembí wá. ⁶ Muud nda nyúg *mĩnyoña ná s̃a niid, nda nt̃o mĩnji. Nacé Cwám̃ba m̃a ña kunda búúd is̃a iñid; s̃a á shí bwey ña jaaw bí nt̃o, s̃a ng̃a nám̃a nyiŋg̃a báasul̃a jaaw bí nt̃o. ⁷ Mpugá ná njúwulú Zembí nỹa a j̃ow shé yí í áshigé b̃a ná shé ng̃ag ná ka shwóg ng̃a s̃a is̃a í áduḁaña; í á yida b̃a ná shé cágag mbií á céel yí. ⁸ Ná ndeé, muud m̃a b̃an m̃acwũn m̃aga yē nỹa ab̃ané múud, á ban Zembí muud ng̃a ỹa bí Ñk̃eñk̃e Shishim yē.

⁹ Shú s̃a í dúgyá ná ceelí á mpádúgá omĩnyoña yí, í aj̃iyé ná m̃a c̃il̃ag bí, nacé m̃a mpú ná Zembí nyaméfw̃o nỹa á m̃a j̃ugulí bí nda bí m̃a j̃al̃a ná c̃ila mpádúgá nyiñ ná. ¹⁰ Bí ng̃a nt̃ag nám̃a bwey lw̃oya ceelí jooñgú ná omĩnyoña í shé b̃esh w̃a Masedw̃an yēsh. Bwaang, s̃a m̃a b̃andul̃a bí ná bí k̃ag ná ceelí jooñg shwóg ng̃a yáag yáagúg, ¹¹ bulugá s̃o cug m̃at̃ala, muud bul s̃o ná á dúgúg ñji s̃a í dúgyá ná nỹa yí, s̃o ná á séyug ná m̃abw̃a m̃é nda s̃a á cwĩny bí ná. ¹² Sága nt̃o shú ná bí cágag cug í é b̃a ná m̃ajila m̃ish m̃a buud bw̃s cugé *D̃o dí wá; bí nda s̃a ná b̃óól búúd bw̃s ng̃ag ná ñk̃eñy m̃bag w̃an.

Zembí m̃a bá gw̃umushi omĩnyoña í shé

¹³ Bwaang, s̃a acéélé ná bí dúg j̃ag s̃a í dúgyá ná okristen bw̃s á m̃a ka ígwád wá yí. Í jii ná bí dúg mpu, shú ná bí kú ña b̃a ná sh̃usul̃u sh̃usul̃u nda buud bw̃s ángé ná bw̃and ná búgá wá. ¹⁴ Shé ng̃a *magul̃a ná Yésus nỹa á ỹa á mú nyiŋg̃a gw̃um, shé magul̃agá nám̃a ná, ñooñg bw̃s á ỹa bw̃s ng̃a *b̃ugula Yésus wá, Zembí m̃a bá gw̃umushi bwo a mú ka ná b̃oññ Yésus.

¹⁵ Gúl s̃a s̃a ng̃a jaaw bí Cwám̃ba nỹa a c̃i w̃a ga: ja Cwám̃ba m̃a bá nyiŋg̃a z̃a yí, shé buud m̃a bá b̃a shé ng̃a ná dúgya wá, shé ábúl̃e ka shwóg, lúg̃a ñooñg bw̃s m̃a ỹa wá mp̃ús. ¹⁶ Nacé í bá b̃a ná, buud bw̃s bá gw̃ag k̃al ng̃o c̃unda, wúl kúkumá *w̃éngales ng̃o w̃éeshal̃i k̃al, laag m̃a Zembí ng̃o l̃ás, Cwám̃ba nyaméfw̃o mú shul̃a wú joñ dí, buud bw̃s á ỹa bw̃s njúl búúd o *Krist wá bw̃s mú tééd gw̃um. ¹⁷ Bw̃s k̃a sh̃in gw̃um nt̃ani, shé buud m̃a bá b̃a shé ng̃a ná dúgya wá, shé mú seŋgya ná bwo ná ndeé s̃oññ mú

ñk̃añ ka m̃iñkúduḁ ka bw̃ama ná Cwám̃ba ñỹñ m̃ingul̃ud; s̃oññ s̃a mú j̃i kandug̃a á kandug̃a. ¹⁸ Dugá w̃iya ñkul m̃ilámud ná iciyá íni.

5

Muud nỹa ampúyē jw̃ow Cwám̃ba m̃a bá z̃a yí

¹ Bwaang, í ánỹng̃ayé jii ná m̃a c̃il̃ag bí shú s̃a í dúgyá ná m̃afw̃ala ná ija is̃a í bá s̃iy yí. ² Nacé biméfw̃o bí m̃a mpú ná s̃añ s̃añ ná jw̃ow m̃a Cwám̃ba í bá z̃a w̃óos nda j̃uw̃al̃ í ña z̃a mpw̃o-bulú ná. ³ Buud bw̃s bá ng̃o c̃i ná: «H̃ũũñ! A m̃añ m̃at̃ala e! Kú ná t̃oo s̃a í k̃and̃ múúd l̃am̃ gw̃ow!» Í bá b̃a, buud bw̃s ng̃o l̃ás nt̃o, byendí í s̃o w̃óos bwo m̃aseegya, nám̃a nda m̃acey m̃a miña m̃a ña w̃óos múdá á bum m̃ash̃uga ná. Bw̃s ábúl̃e faam. ⁴ Ká, bwaang, bí báá cugé yidug̃ud*. Jw̃ow ñooñgú í ábúl̃e w̃óos bí nda j̃uw̃al̃. ⁵ Bí báá búas̃a bw̃añ s̃o m̃oñkenya bí b̃esh, bw̃añ o mw̃ás. Shé cugé búúd o búlú, búúd o yidug̃u. ⁶ Nda jí nt̃o ná, shé aj̃al̃ayé ná ka ígwád nda b̃óól búúd bw̃s ng̃o ka ígwád ná; shé m̃a j̃al̃a ná j̃i ñkas̃, shé ña cunal iyēesh íshé.

⁷ Nacé ná, buud bw̃s ña ka ígwád wá bw̃s ña ka ígwád íbulú, ongule ña fud̃a ná m̃alw̃ag íbulú. ⁸ Shé b̃añ buud o mw̃ás, shé dúgá cunal iyēesh í shé. Nt̃o, í jii ná shé nỹag búgá ná ceelí búdal íbud dí t̃añ nda búduga í ñkw̃anz̃ ózimbi bw̃s ña bw̃aad̃ bud dí yí, shé ka ng̃o bw̃and̃ ná búgá ná Cwám̃ba m̃a bá s̃a ná shé fáamug ná int̃ag̃ulí, bw̃and̃ula w̃ooñgú í b̃a shé nda t̃um̃ ñkw̃anz̃ zimbi m̃a ña búdal lúud yí. ⁹ Nacé ná, Zembí nỹa a shigé f̃éesh shé ná shé z̃ag yida bw̃ama ná mpimb̃a jé; nỹa a f̃éesh shé ná shé dúgag cug zh̃i m̃a Cwám̃ba íshé Yésus-Krist dí. ¹⁰ Ng̃a ná Yésus w̃ooñg w̃a nỹa á ỹa shwiỹ d̃asú? Haaw! Nỹa á ỹa shú ná s̃oññ s̃a cágag, t̃oo shé m̃a j̃i ñkas̃, t̃oo shé m̃a nyiŋg̃a ka ígwád. ¹¹ Ná ndeé, dugá s̃a ná, b̃óól wá b̃óól ñkul m̃ilámud, b̃óól s̃a ná b̃óól búgá í l̃alug, nda bí mú ng̃o bwey s̃a ná.

M̃acwũn m̃a m̃azh̃ugul̃a

¹² Bwaang, s̃a ng̃a nám̃a c̃i ná bí ná, ñooñg bw̃s t̃al̃ bí shwóg bw̃s ng̃o w̃aduga ng̃o cwĩny bí cug kristen dí wá, dugá ñwa bwo ná m̃ajila. ¹³ Dugá ỹa bwo g̃umá, bí ceel bwo ná fw̃ámé ceelí nacé séy bw̃s ng̃o séy yí. Cugagá ná sh̃ee mpádúgá nyiñ.

¹⁴ Bwaang, s̃a ng̃a yáag ná bí ná bí dúg l̃as ná ñooñg bw̃s acéélé séy wá; bí s̃a ná ñooñg búas̃a ná ñkw̃o wá bw̃s w̃iñzhug manyúul, ná

4:3 5.23; 1Kr 6.13; Heb 10.10 * **4:4** B̃óól bw̃s c̃i ná ná: «Muud yēsh cágag ná yé múdá». **4:7** 4.3; 1Pr 1.15-16 **4:8**

1Kr 6.19-20 **4:9** Zhe 31.33-34; Gal 6.10; Ifz 5.2 **4:10** 2Te 3.4 **4:11** 2.9; Ifz 4.28; 2Te 3.10, 12 **4:12** 1Kr 5.12-13; Kol 4.5 **4:13** 5.1-2; 1Kr 15.51-52 **4:13** 1Kr 15.18-19; Ifz 2.12 **4:14** Rom 14.9; 1Kr 15.3-4, 12, 20 **4:15** 1Kr 7.10, 25 **4:16** 1Kr 15.23 **4:17** Yuá 12.26; Rom 5.17; Flp 3.20 **5:2** 1.2-3, 10; 2.19; 3.13; 5.23; Mat 24.36; Flp 4.5; 2Te 1.7, 10; 2.1-2 w̃óos nda j̃uw̃al̃; Mat 24.43; 2Pr 3.10; Mb̃a 3.3; 16.15 **5:3** Zhe 6.14-15; Mat 24.39 * **5:4** Buud bw̃s afw̃oyé magula Yésus wá bw̃s ng̃o ñk̃eñy kula ná cug kú mpu shwóg kú mpu shug: búas̃a yidug̃ud. **5:5** Rom 13.11-12; Ifz 5.8-9 **5:8** Ifz 6.11-17 **5:9** 1.10; 2Te 2.14 **5:10** 4.14; Rom 14.8-9 **5:12** 1Kr 16.15-18; 1Tm 5.17 **5:14** 2Te 3.6, 11, 15 **5:15** Rom 12.17; Flp 1.10

bɔɔŋg básé nɔ iləm wá məkuú mə tówúg shí; bágá nɔ jísɔw, ɔ́ ɔ́ jísɔw búúd bēsh. ¹⁵ Bɔ́ ó bɛy. Muud nda bweel məbɔw ŋgwól mə sá nyə má; yidagá ɔ́ síya mánywa mpádúgá nyín, ɔ́ námnə sá búúd bēsh. ¹⁶ Dugá bə nɔ məshusug ja jēsh, ¹⁷ ɔ́ jəgula nɔ Zembí kú káád, ¹⁸ ɔ́ yə Zembí akíba nɔ məfwála mēsh mā cug jín. Bɔ́ buud bɔ́ básó búúd ɔ́ *Kríst Yésus wá, isá Zembí mə jí nɔ bɔ́ dág sá wó íni.

¹⁹ Kúgá ntágulə nɔ Shíshim mə Zembí bág kú sɛy sɛy jé.

²⁰ Kúgá bɛɛg mpyēny íciyá í *búúd ɔ́ mícúndá ɔ́ Zembí.

²¹ Dugá faas isá byēsh, bɔ́ ɔ́ bii nji byɔɔŋg í nywá yl.

²² Bɔ́ ɔ́ káálúgá nɔ mbií məbɔw wēsh wúsa nɔ ŋkul shweenzh bɔ́ yl.

Ibwádán nɔ məbádá

²³ Zembí á mpwogé nyáméfwó ká fúb bɔ́ ikósómb byēsh; ká baagula bɔ́ ikósómb byēsh, nɔ *shíshim, nɔ *jím, nɔ nyúúl, byēsh í bág bə kú nɔ sá á jumúg ja Cwámba íshé Yésus-Kríst mə bá nyingə zə yl. ²⁴ Muud ŋgá jɔw bɔ́ yé ji abúgúlág; nyə wó mə bá sá sósólúgá wɔɔŋg.

²⁵ Bwaang, dugá jəgula nɔ Zembí shú dású.

²⁶ Kúlálúgá mə bwááng bēsh məkúlula mə buud ɔ́ Zembí. ²⁷ Mə jəgula nɔ bɔ́ jíná mə Cwámba ɔ́ nɔ bɔ́ lóg bwááng bēsh kálaad éga.

²⁸ Cwámba íshé Yésus-Kríst ká sá bɔ́ mpaam.

Kálaad ábê Pwôl nyâ á cila buud 3 Tesalonika yé Isâ í dúgyá ná kálaad ábê mâ Pwôl shú Tesalonika yí

Míl múnjígulá mí á kâ wóós Tesalonika, zhwoḡ obúgula bwá mú bę myo, isâ Pwôl nyâ á ngâ ci kálaad ashúshwóógúd yí í kú mpu bə ná cê. Bóól obúgula bwá á magulá ná jwów má Cwám̃ba í á má bwey bə (2.2), bóólúgá bwá á ban ná bwá ányíngáyé ná sêy nacé shí í zó shín (3.6-12).

Í á kâ jii ná Pwôl cílag bwo nyíga kálaad ná á ságúg bwo mítádúgá. Nyâ á jee cíla nyâ baalé ńkwoond mpúsa nyáonḡ nyá á fwo kâ yé, í á jəla ná bə á njúl námá Kórēnt, á kú fwo kâ Tesalonika ja ábê (Mis 20.1-6). Kálaad jii ná icé ntúga:

- (1) Pwôl má tééd yə Zembí akíba nacé buud bwá ngâ gwáduga búgá ókrísten wá Tesalonika búś ná ndí yí; á mú jí Zembí ná bwá báḡ ná zény kálə shwóg tɔɔ bwá bwámá ná cúwálí (1.1-12).
- (2) Á mú ntáḡ zə nyá lúu ciyá wáméfwó á kálaad, isâ í bá ngâ sý ja í bá bá ná Yésus wál zə yí: Mbáwálú múúd má bá sááfulá shí (2.1-12), í bá jii ná obúgula bwá jísówúḡ (2.13-3.5).
- (3) Á mú kâ kâ shínal ná íbwádán ná iciyá yá məshíné (3.16-18).

Yáág-yáág ciyá jí ná: «Jkí muud nyâ acéélé sêy ná məbwá mé, nyâ ajáláyé námá də» (3.10).

Məbádá

¹ Má Pwôl wá má cíl á bí kálaad éga, sáná Silvê ná Timotê. Sə má cíla bí *Də á Tesalonika, Də dású Də má Zembí Sónḡḡ bá Cwám̃ba Yésus-Kríst yí. ² Zembí Sónḡḡ bá Cwám̃ba Yésus-Kríst bwá 3 sá bí mpaam, bwá 3 sá námá ná bí cúgag ná shee.

Cwám̃ba má bá zə sámb shí ga mílású

³ Bwaang, sá búś ná sá dúg yá Zembí akíba ja jêsh shú sá á ngâ sá bídí cug dí yí. Í jəla ná sá dúg yá nyâ akíba, nacé búgá jín í ngâ lal lalúḡ, í, ceełí bí ngâ cíla mpádúgá nyín yí í ngâ námá yáág yáágúḡ. ⁴ Sá joonḡ í má sá ná sáméfwó sá ngâ bwiḡng mól mádḡ má Zembí lán wán ná milúú ná sáy. Milúú misə sá ná sáy ná bí nacé bí búś ná zény kálə shwóg, buud bwá ngâ tsem wáamb bí ná cúwálí bímbí bwá ngâ wáamb yí, búgá jín í atágé, bí ngâ jísów mantágula. ⁵ Sá joonḡ jisə yuug í ngâ lwó ná Zembí má du cígal mílású sémbyé á tətálí. Ná má lwó ná bí má mpiyá ná Faan

má Zembí bí ngâ jug ná ífámuga yá cínong yí. ⁶ Bábálé jisə ná Zembí jii tətálí muud, á bá bweel *incwaw í ntug búúd bwá ngâ lwó bí íni. ⁷ Bí buud ngâ bwámá ná mantágula wá, á bá sá ná shé yówulag ja Cwám̃ba Yésus má bá zə lwóya nyúul ná ínkácí í *wənggales byé yí. ⁸ Bwá bá zə bamb-bamb kuda dí, zə yə íkúl ishús ná buud bwá ngâ ban magulálə Jəjə Kéel má Cwám̃ba íshé Yésus wá intágulí. ⁹ Buud bəonḡ intágulí byán í bá bá ná, bwá bá kâ yúúd kandəḡ kandəḡ shwóg-shwóg ná Cwám̃ba, kú kuma kál á bá lwóya yáág-yáág nkúl nyé á milwaná yí. ¹⁰ Í bá bá jwów á bá zə ná gúmb jé í nyínúḡ búúd bē dí yí, ná bəonḡ bēsh bwá á *búgula nyá wá bwá bényug nyâ. Bí má bá bə gwoonḡ joonḡád, nacé bí á magulá sá sá á bwiḡng bí yí. ¹¹ Gwá wá í sá ná sá ngâḡ ná jəgula ja jêsh shú dún yí. Sə ngâ jəgula ná Zembí íshé sáág ná bí cúgag cug í mpiyá ná njúwúlú nyâ á jów bí yí. Sə ngâ námá jəgula ná á kwíndúḡ bí ná nkul nyé, bí sáág mənɣywa mēsh bí ngâ gwág yéesh ná bí má sá má; á sáág námá ná búgá jín í nda ná bá á shílág. ¹² Ntó, bí e sá ná jíná má Yésus Cwám̃ba íshé í njwág gúmb, bí mú námá njwa gúmb nyádi. Mpaam má Zembí íshé bá Cwám̃ba íshé Yésus-Kríst wá í é sá sáólúḡ wəonḡ wēsh.

2

Isâ í bá sý shúshwóógú ná Cwám̃ba zág yí

¹ Bwaang, shú zálə Cwám̃ba íshé Yésus-Kríst má bá nyíngə zə yí ná nda shé má bá seenḡa nyádi ná, sə ngâ ci ná bí ná ² bí kú fándá ləel cugula ntó, námá nda sá má cí ná jwów dəonḡ í má bwey wóós. Təɔ ná ngwól múúd má jaaw bí ná *shishim í áma jaaw nyə gúl sá, təɔ muud má jaaw bí jí, təɔ muud má jaaw bí ná sá wá sá áma cíla, kúgá fándá bə ná ífwaas ntó. ³ Muud tsem zə jwángulə bí ntudélé, kúgá bę nyâ. Nacé Cwám̃ba nyâ abálé fándá zə ntúni; dúl fwála í bá fwo bə buud bwá bá ngaan ná Zembí mbíí áyíyáág, Mása mɣngáádá ngâ sá ná buud bwá báḡ kú bish Zembí yé má bá fwo lwóya nyúul ná ngán, mása wəonḡ nɣe má bwey bə ná á bá jęę. ⁴ Mása wəonḡ má bá zə bān lúu, lúmbulí ná sá jēsh bwá jów ná zembí yí, bwá ngâ yə gúmb yí. Á bá sá ntó ná ndeé kə nyíi *Mpáanzə Zembí kə jí wu, nyáméfwó kə kuda bud ná nyâ wá Zembí.

⁵ Má á du bwey jaaw bí sá ní mə njúl ná nún bídí; bí ányíngáyé ná táduga ntó? ⁶ Já gaád bí má mpu sá í ngâ bí Mása wəonḡ ná á nda lwóya nyúul yí. Á bá námá ká lwóya nyúul nji ja fwála dəonḡ í bá wóós yí. ⁷ Tsem bə ntó, sá *ndimba í ngâ sá ná buud bwá báḡ kú bish Zembí yí í ngâ bwey sý. Í bá sý ná ngán

ja sá í ngó laa gwo yí í bá wú yí. ⁸ Ná ndéé, Mása á kú bish Zembí mú bá lwóya nyúul. Nji, Cwámba mē bá yámb nyē ngūl nē mpu yē, a mú jimb, zálē Cwámba Yésus mē bá zē a ngó nkanēwa yí, í bá zē shínal nyē ná máj. ⁹ Mása á kú bish Zembí yē wōōng mē bá zē nē nkul mē *Sátan zē ngó sá *māshimbá mimbíi mimbii, nē isá í ntō búúd nkul yí, nē *isá í mimbúgú ngólē shiig buud. ¹⁰ A bá zē sá ólflingí, zē shiig búúd bwá jálá nē jimb wá. Bwá bá jimb nēcē bwá á bē nda cēel óbúbálē shú ná bwá dūgūg cūg. ¹¹ Sā jōōng wá Zembí mē bá nti bwo nyúul nkul í bá zē kēnd bwo jugá yí, shú ná bwá *māgulag ijōō. ¹² Ná ndéé, buud bēsh bwá ngó bē kú magulā sá jī búúbálē wá, bwá ngó yida gwág nywa olflingí wá bwá bá bwēma nē intūgūli.

Obúgula bwá yámúg mānyúul

¹³ Nji, yē bwaāng Cwámba mē cēél wá, sá bān sē mō jálá nē dū yē Zembí akíba ja jēsh nēcē sá nyē á mō sá bī yí; nēcē Zembí nyē a mō fēēsh bī ná bī wá tēédúg* dūg cūg nē sālē Shishim yē í sá ná bī bāg minjēnkē mī búúd, bī mú magulā sá jī búúbálē yí. ¹⁴ Cúndólē sá á zē ngó cūndē Jōjō Kēel bídí yí, Zembí nyē á balan nē wē, a mú jōw bī shú ná bī dūgūg cūg, bī bāg nē milwanē mī Cwámba wúsú Yésus-Krist. ¹⁵ Ná ndéé bwaāng, yámúg mānyúul; sá á jūguli bī minjūgūlā, mīl sá lās nē mimpu bī ngó gwág, mīlūgá sá cīlā bī cīlāg, nadagá nē minjūgūlā myōōng.

¹⁶ Sōōngú íshē Zembí nyē á cēel shē a sá shē mpaam, wá shē nkul mānyúulūd, sá ná shē ngóg nē bwānd nē búgá. Nē Cwámba íshē Yésus-Krist nyāmēfwó, nē Sōōngú íshē Zembí wōōngú ¹⁷ bwá wág bī nkul mānyúulūd, bwá sá ná bī yámúg mānyúul sá ānyunywaā jēsh bī mō sá yíid, tō lōsú ānyunywaā wēsh bī mō lās yíid.

3

Cwámba jisē abúgūlāg

¹ Ná ndéé bwaāng, jēgulagá nē Zembí shú dūsúd. Jēgulagá nē lān mō Cwámba í lēélug mpyāānz, buud bwá nēwág nāmō wē nē gūmō nda nūn bídí. ² Jēgulagá nāmō ná a yílūg sá mānyāmā mō íbōw-bōw í búúd í ānyinyaanā dī; buud bēsh dī bwá ngó magulā *būgula. ³ Nji Cwámba nywāá jī abúgūlāg, nyē wá mō bá sá ná bī yámúg mānyúul, a sá ná Mbúwúlú múúd nda sá bī mēbōw. ⁴ Sā bī nē búgō tān buud ó Cwámba ná bī ngó sá nda sō ngó cī ná bī sáág ná, bī é ngó nāmō ná sá nji ntō. ⁵ Cwámba sáág ná milām mīn mī cēélug Zembí, mī bāg nē zēny kōlē shwóg nda *Krist.

Obúgula bwá séyág nē mēbwá māj

⁶ Bwaāng, sá ngó cwīny bī jíná mō Cwámba íshē Yésus-Krist dī nōō: bī a lāg njūgūlā nē sē; *mīnyōñā wán yēsh mē bá nda bē njūgūlā wōōngú, a yida ngó jī kú sēy yē, sásúlāg nyē.

⁷ Bimēfwó bī mē mpú nda bī mō jálá nē ngó yagula sē ná. Ja sá á bē nūn bídí yí, sá áshígē ngó cūg cūg ilām. ⁸ Sā áshígē dū bíd ná buud bwá wílūg sē ashwā. Mbō. Sā á yida dū wāduga sēy bulú nē mwásó shú ná mbag wúsú í bāg kú badawo múud mēbagud. ⁹ Ntō cūgē ná sá áshígē bē nē zhī mō sá ná buud bwá nkēnyág mbag wúsú. Sā á bē nē zhī nyōōngú, nji sá á yida cēel lwó bī yuug bī mō jálá nē yagula yí. ¹⁰ Ngāá ná ja sá á bē nūn yí sá á shí bwey dū jūguli bī ná nkí muud nyē acēélē sēy nē mēbwá mē a nda nāmō nyingā dū dā?

¹¹ Ká, sá ngó gwág ná bōól búúd wá gwoōng jín bwá mú ngó cūg cūg ilām; bwá lūgá sēy nē mēbwá māj, būsā nji ngólē kēnd milām ízhāá isád. ¹² Mbii búúd wōōngú, sá ngó yámūli bwo, ngó bāndulē bwo jíná mō Cwámba Yésus-Krist dī ná bwá ngóg nē sēy ná shē, bwá bāg dē idāw bwá á sēy nē mēbwá māj yí. ¹³ Bwaāng, bī bān bī nda káád sālē mānywa.

¹⁴ Muud mē bá kú sá mēgwág nē sá sē ngó cī wá kálad éga dī yē, bī ó nwa nyē jīnā, bī mú bēégvá nē nyē shú ná í sáág nyē shwōn. ¹⁵ Bī nda yida nwa nyē nda zhízhín, mbō. Yidagá lámusa nē nyē nda múúd mē lámusa nē *mīnyōñā ná.

Ibwāán nē mēbádá

¹⁶ Cwámba á mpwogē nyāmēfwó kō sá ná bī cūgag mpwogē ija byēsh mēzhí mēsh dī. Cwámba jūg nē bī bēsh. ¹⁷ Mē Pwōl wá mō cīlā mēbádá mēga; ntúga wá mō dū sān okálad bām yē. Mbwá wām wá í āmō cīlā. ¹⁸ Cwámba íshē Yésus-Krist kō sá bī bēsh mpaam.

2:9 Mat 24.24; Mbú 13.11-13 2:11 2Tm 4.4 2:12 1.6-8 2:13 1.3 * 2:13 Bóól bwá cī ná nyē á fēēsh bī ná mātēédúléd. 2:14 1Te 5.9 2:15 3.6; 1Kr 11.2 2:16 1Te 1.4 3:1 Mis 2.4; Rom 15.30; 1Te 5.25 3:3 1Kr 10.13; 1Yn 5.18 3:4 1Kr 4.16; Gal 5.10 3:6 3.12; 1Te 5.14 3:8 1Te 2.9 3:9 Mis 18.3; 1Te 1.6; bē nē zhī mē sá ná buud bwá nkēnyág mbag wúsú: 1Kr 9.4 3:10 1Te 4.11 3:11 1Tm 5.13 3:12 Ifz 4.28 3:13 Gal 6.9 3:14 1Kr 5.9, 11 3:15 Mat 18.15-17; 1Te 5.14 3:16 2Kr 13.11 3:17 1Kr 16.21 3:18 Gal 6.18

Kálaad ashúshwóógú Pwól nyə á cilə Timotê yé Isá í dúgyá nə kálaad ashúshwóógú mə Pwól shú má Timotê yí

Timotê nyəongú nyə á bə shilə Yúden, sósongú mwá Gərək. Ja Pwól nyə á ngə sá njəond yé ábēé wə nyə á kwey Timotê ngwála á Listrə, shí bwə ngə jəw muús nə Turki yí (Mis 16.1). Nji bwə á bwəma cinəng yí, Timotê nyə á shwal bə ngwól muúd gwoong mə Pwól. Nə okálaad obá Pwól nyə á cilə Timotê wá, nə nyəong nyə á cilə Titus yé búə wəy mbwoomb bwə jəw nə «okálaad o mawhíl soonz». Bwə jəw bwo ntó nəcə búə nə məcwūy shú obaagula ó incwəmbə nə bóól otówe o shwóg wə Də.

Timotê ashúshwóógú jisə nə mənkwəw məbá:

(1) Minjígulá mí dúgyá nə Də dēsh nə otówe o shwóg myá (milúú 1-3).

(2) Məpəndí Timotê mə jəlá nə bə shú nə iséy byé í kyéyug mpwogé má (milúú 4-6).

Pwól nyə ashígé ngə jii nə Də nə otówe o shwóg bwə ngəg nə bə məcəx nda mimbwaamb-julə; nyə á yida lwó nə bwə ngəg nə sá isá nə jə lám, bwə ngə ságusə Kríst muud má yíl sá mikwám dí yé (2.3-6).

Məbádá

¹ Mə Pwól wə má cilə kálaad éga. Mə ji *muud lwámə mə *Kríst Yésus. Nyə Kríst sá ngə bwánd nə búgə yé, bə Cugye wúsú Zembí wə bwə á njəa cigulá nə mə bəg muud lwámə. ² Má cilə wo Timotê fwámé mwán waamə má á byá cug krísten dí yé. Zembí Sósongú bá Cwámba wúsú Kríst Yésus bwə ó sá wo mpaam, bwə ó gwág wo cey lámúd, bwə ó sá námə nə wo cágag mpwogé.

Minjígulá myá məshügá mí shínüg

³ Ja má á ngə kə Masedwán yí, mə á yáág nə wo nə wo jíg Ifēz. Í á bə shú ná, buud bwə ngə jíguli minjígulá mishús nūy wá, wo táləg mpəndí nə bwə kú ná kwo jíguli minjígulá myəong. Jígú nūy, wo táləg bwo mpəndí nyəong. ⁴ Gúl sá jí námə ná, nə mikanda, nə lələ məbyél nə lə lə kú nə məshíné*; táləg námə bwo mpəndí nə bwə kú də kand

mílām mbii isá byəongúd. Isá byəong í ádé kwíind muúd nə muud bég tádúga mə Zembí. Í yida də shwambulə búud nə bwə dág sənusa məkál. ⁵ Ja má lás ntúni yí, mə ngə jii nə obúgula bwə bəg nə fwámé cēlí. Muud jí nə lám fúbán, lám nə sán, búgə jé kú nə məkán yé, nyə wə má də cēlí búud fwámé cēlí yé, váál cēlí jəong wə má jíi nə bi bəg nə ndí yí.

⁶ Bóól búud bwə á má yíl mílām jə minjígulá miníid, bwə á má kə cwagawa bə dula lás mbeé ilís-lís kú nə shwóg kú nə shug. ⁷ Bwə ngə jii nə buud bwə njwág bwo nda *Onkume ó məcəx mə Zembí, nji í njúl nə bwə angé nə wámbulə sá bwə ngə ci yí, kú wámbulə sá gwáméfwó bwə ngə lás nə njkán yí.

⁸ Sə báa sá ngə mpu nə məcəx māsə jəjə sá ja muúd mə bálán nə mwo mbii í jəlá yí. ⁹ Nda jí ntó ná, sá dágá mpu nə məcəx má áshígé táləw shú muúd jí tətəl yé. Mbš. Má á yida táləw shú búud bí kú bish məcəx wá, nə buud o málwə, nə buud bí kú bish Zembí wá, nə bóól ósól o *mísám, nə buud búə kú gwəq Zembí wá, nə bəong bwə njwá isá í Zembí zhizhe nə zhizhe wá, nə búud bwə gwú ósósngú wá, nə bəong bwə gwú ónyəongú wá, nə bóól ógwíl o búud bēsh. ¹⁰ Məcəx má á táləw námə shú búud ó janga, nə budúm bwə sá iland nə bóól búdúm wá, nə buud bwə kúshá kənd bóól mikwám dí wá, nə obwíingye ó jəjə, nə bəong bwə kéén jínə mə Zembí məshügá wá. Məcəx má á táləw shú sá jēsh í lúmbuli nə fwámé njígulá yí. ¹¹ Fwámé njígulá wəong í ngə bə jəjə ləy mə Zembí á milwaná búud bwə də ságusə nə nywáá mə jəla yé. Jəjə Ləy wəong wə bwə á yə mə ná mə zəg ngə bwiing yí.

Pwól ngə yə Yésus akíba

¹² Mə ngə yə Cwámba wúsú *Kríst Yésus akíba, nyə muud nyə á má lulushi mə yé. Mə yə nyə akíba nəcə nyə wə nyə á kwey nə á jí nə njkul jee shwu nyúul nə mə, a mú sá nə mə bəg nyə sóol māsál. ¹³ Í njúl nə mə á də bul jág lás nə nyə yág, mə á də jugushi buud bē mə njúl nkí jág gwó lám; nji, nywáá nyə a mə bwíg mə nə njkwonú nəcə mə á ngə sá isá byəong jág dí, mə kú nə búgə. ¹⁴ Cwámba ishé nyə a mə sá mə mpaam ntə minji, nyə a mə sá ná mə bəg nə búgə, nə cēlí í ngə zhu wə Kríst Yésus. ¹⁵ Ciyá ga jí abúgúlág, sá mə jəlá nə magula gwo sá bēsh: jí ná, Kríst Yésus nyə á zə shí ga dí zə cug ósól o *mísám; ósól o mísám bəongú dí, mə wə jí áshúshwóógú. ¹⁶ Nji, Zembí nyə á bul gwág mə njkúnkwónulə shú ná jə lám mə Kríst Yésus í nyínág mādí,

1:1 muud lwámə: 2.7 Cugye: Tit 3.4 bwánd nə búgə: Kol 1.26-27 **1:2** Timotê: 1Kr 4.17 mwán waamə: 1Kr 4.15; 1Te 2.11; Tit 1.4 **1:3** Ifēz: Mis 20.1 buud bwə ngə jíguli minjígulá mishús: 4.1-10; 6.3-5, 20-21; 2Tm 2.16-18, 23-26; Tit

1.10-16; 3.9-11 **1:4** 4.7; 6.20; 2Tm 2.16, 23; 4.4; Tit 1.14 **1:5** 1.14, 19; 2.15; 4.12; Rom 12.9; 13.10; 1Kr 8.1; Gal 6.10; 2Tm 1.3, 13; 3.10; Tit 1.15 **1:6** 1.4; 6.4, 20; Tit 1.10 **1:8** Rom 7.12, 16 **1:9** Gal 5.19-21 **1:10** 4.6; 6.3; 2Tm 1.13; 2.2, 15; 3.14; 4.2-3; Tit 1.9; 2.1, 7-8 **1:11** 1Te 2.4 **1:12** 2.7 **1:13** Gal 1.15-16 **1:15** Mis 8.3; 9.1-5; 1Kr 15.9; Gal 1.13 **1:14** 1.5; 1Kr 15.10 **1:15** Luk 15.2; 19.10; Rom 5.8 **1:16** Ifz 3.7-9; Kol 1.25

mə mú bə yuug shú búud bwá bá *búgula mwôw mə ngá zə má, yuug nə bwá bá lág cug á kandəgə kandəgə. ¹⁷ Buud bwá yág Njwú-buud á kandəgə kandəgə gúmə. Zembí nyə abúle bwele yə yé, Zembí jí kú nyín nə mísh yé, á jí Zembí nji nyə ngwúd nə ngwúd yé, a nkənəwag kandəgə á kandəgə. Amen.

Gwánág jǝǝ gwáná

¹⁸ Timotê mwán waam, mə zə yə wo nyíga mpándí bə nə iciyá *búud ə micúndə bwá á ci shú dwó yág yí. Iciyá byəng í ə yə wo nkul nə wo gwánág jǝǝ gwáná. ¹⁹ Ngagú nə gwána wo mbid búgá, wo njúl nə lám nə sán. Ból búud bwá á mə dá ban dúla gwágúla lám nə ndéé búgá ján í á mə nyasula nda byóól í dá búg ngwǝǝ ná. ²⁰ Imene bá Aləguzándra búse sámbá búud jəngúd; mə a mə cwámbula *Sátan bwo shú nə bwá ngwág njígúla ná bwá nda ná bá bwele *lás nə Zembí bwaasúla mpu.

2

Du sá májəgula shú múúd yəsh

¹ Sá mə ngá tééd fwo yáág nə ndí yí jí ná, obúgula bwá dág kə nə mǝngwómbúlú wá Zembí, du jəgula nə nyə, du gwáám nyə isá, du lə nyə. Bwá dág sá ntó shú búud bəsh í, ² shú ójwú-buud nə shú búud bəsh bí nə mǝnkwón wá. Sá jəng í é sá nə shé cugəg nə shəe, kú nə intégúli, nəcé cugála cug í yə Zembí gúmə yí, nə cugála mbii cug í jəla yí. ³ Ntó jí jə sá, Cugye wúsú Zembí mə gwág nywa ntó. ⁴ Á jí ná buud bəsh bwá dágúg cug, bwá mpu óbúbálé.

⁵ Nəcə, Zembí jí nji ngwúd, líf-nji námá ngwúd mpádúgá Zembí bənñn buud,

líf-nji jəngú jíse muud, nyə wá Yésus-Krist.

⁶ Nyə wá nyə á yána cug jé shú ná buud bəsh bwá bág ofali*.

Nyə á sá sósúgú wəng námá fwála í á jəla yí, zə lwó búud nə Zembí ngə jí ná bəsh bwá dágúg cug.

⁷ Shú dəng wá Zembí nyə a tál mə mbwiingye lán yí, nyə a sá nə mə bəg *muud lwámá, á yə mə mbag nə mə jígúlig ikúl í cúgə *Oyúden yí óbúbálé bwá jəla nə *búgula wá. Búbálé mə anğə nə bwiing ijǝǝ.

Cug búdüm nə budá dǝ dǝ

⁸ Má ka jí ná budüm bwá dág sá májəgula kúl jəsh. Bwá dág jəgula bwá ngá bən məbwá wá Zembí, məbwá mə njúl kú nə məbyaagula.

1:17 Rom 16.27 **1:18** 4.14; 6.12; 1Kr 9.24-25; 2Tm 4.7-8; Yúd 3 **1:19** 1.5 **1:20** Imene: 2Tm 2.17 Aləguzándra: 2Tm 4.14 Sátan: 1Kr 5.5 **2:1** Ifz 6.18-19; Flp 4.6 **2:2** Esd 6.10 **2:3** Tit 3.4 **2:4** Eze 18.23; 2Tm 2.25-26; 2Pr 3.9 **2:5** Mbá 6.4-5; 1Kr 8.6; Rom 3.29-30; 10.12-13 **2:6** Mak 10.45; 2Kr 5.15; Gal 1.4; 1Yn 3.16 fwála í á jəla yí: Gal 4.4; Tit 1.3 **2:6** Bwá á dá jəna nkúmba tǝn shú ná nkúmba kwám í bág fali. Tǝn nyoəng wá Yésus nyə a jəna nə cug jé shú búud bəsh yí. **2:7** muud lwámá: 1.11-17; Gal 1.1; 2.7-8; Ifz 3.7; 2Tm 1.11 **2:8** 1Pr 3.7 **2:9** 1Pr 3.3-5 **2:10** 5.10 **2:11** 1Kr 14.34 **2:13** Mat 2.7, 21-22; 1Kr 11.8-9 **2:14** Mat 3.1-6, 13; 2Kr 11.3 **3:2** Tit 1.6-9; 1Pr 5.1-4 **3:3** 2Tm 2.24 **3:7** 2Kr 8.21; Mís 6.3

Bwá dág sá ntó kú nə mpimbə, nda nə məzhuzhunjwa.

⁹ Má jí námá nə budá bwá dág bwaád mbii í jəla yí, mimbwéedí mpu shweel nyúul, kú bə mí asǝ mísh; bwá nda du síya mífınd mí ázəgá-dəg, nda du bwaád isá í or, nkí ntǝg onkaaw ə álal-kus, nə ivungá nə mikáándə mí álal-kus. ¹⁰ Bwá dág bwaád mimbwéedí mí jəlá nə budá bwá ngá cugə cug mǝgwág nə Zembí wá; mimbwéedí myoəng wá jǝǝ mǝsósúgú. ¹¹ Mudá mə jəlá nə du nyə njígúla a njúl kúl-kúl, kú bwele bən lúu. ¹² Mə ayáyé mudá nkul nə a jígúlig, nkí ntǝg nə a jwúg nə mudüm. A dág jí kúl-kúl. ¹³ Jí ná, Adam wá Zembí nyə tééd sá yé, Ifa ka zə bə mpásə. ¹⁴ Adam ntǝg dí nyə á magulə məshügá. Mudá wá nyə á magulə məshügá, a mú caam mǝcéǝ. ¹⁵ Nji, mudá mə bá *dág cug nə byálə á bá byá yí. Nji, í bá jí ná a bəg nə zény búgá, nə zény cəli, nə zény cugála mbii Zembí mə cəel yí, a mbid lám ájjijil.

3

Sá í dúgyá na otówe ə shwóg wá Dǝ yí

¹ Sá jí kú nə məshwán wá ga: nkí muud mə gwág yéesh ná a sá séy dúla fála *Dǝ mə Zembí, jǝǝ mpwóombá iséy wá múúd wəng ngə jí ná. ² Í ka jí ná tǝwe shwóg bág kú ná sá á jumág, a bág ngwüm mə mudá ngwúd; a bág muud mə du cunal iyéesh yé, a du shimal isá, a mpíya nə gúmə, a bág muud mə du mpu nyə ójón yé, a njúl ná a jí nə nkul mpu jígúli. ³ Nyə ajáláyé nə bə ngule məlwəg, kú bə múúd mánda; a yidag bə kú du yá, kú bə múúd icwoomb. A bág kú cəel *mwaanə. ⁴ A jəlá ná sá ná njów búud yé í kyéyug jǝǝ kuú njəond, bwán bə kú nə məbún, bwá ngá cugə mbii cug í jəla yí. ⁵ Nkí muud mə yidá bə kú mpu sá ná njów búud yé í kyéyug jǝǝ kuú njəond í, ntədəlé nyə é mpu kweemb Dǝ mə Zembí yé? ⁶ Muud mə fála Dǝ yé nyə ajáláyé nə bə múúd ngə ndəm *búgula yé, nəcé nyə á bá nyə nyáməfwó nda gúl məma sá, a mú bə kú ná mpu nda á fálág Dǝ ná, nə ndéé a mú bwəma nə intégúli Njwú məjamb nyə á bwəma nə ndí yí. ⁷ A jəlá námá nə bə váál múúd dí ná buud bwá cúgə Dǝ dí wá du lə nyə ná jí múúd; ntǝ, nyə abúle bwəma nə mpyónj nə ndéé a biil láámə mə Njwú məjamb dí.

Sá í dúgyá na ojaákwon yí

⁸ Námá mbii ngwúd wəngú, *jaákwon mə jəlá nə bə nə jǝ fúli, a nda du lás sá ngwúd mimpu mimbá; nyə ajáláyé nə wá lúu

málwæg dî, a nda dâ sô *mwaanê nâ mæciî mîshûd. ⁹ A jêlâ nâ magulâ *ndimba a bûgâ lâm á fúbánûd. ¹⁰ Muud mæ cêlî bə jaákwon ntó yé, í jîi ná buud bwá fwóg faas váál múúð á jí yî; á ká bə kú ná sá á jumúg íí, a mú ka sêy sêy jaákwon. ¹¹ Budá *bwá jêlâ námá nâ bə nâ jô fúlú, nda dâ ci búúð iciyá í bəwúlî bwo mîlâm yî, bwá mpúg dâ cunal íyéesh byán, bwá bág ɔ abúgúlág mæzhîi mêsh. ¹² Jaákwon má jêlâ nâ bə ngwûm mæ múdá ngwûd, bwán bē kú bwele bân mîlúú, a jêlâ nâ sá ná njów búúð yé í kyéyug jôjô kuú njôond. ¹³ Bông bwá sá ísêy byán váál í jêlâ wá, buud bwá é ñwa bwo nâ mæjilâ. Búgá bwá ngá *búgula Yésus-Krist yî í é sá ná bwá dág lésa nâ buud kú nâ ifwaas.

¹⁴ Mæ ngá cilâ wo kálaad éga nâ búgá ná mæ wál bá zə nûŋ. ¹⁵ Njî, ñkî mæ bə kú lēl zə, kálaad éga nyə é sá ná wo mpúg kuú njôond í jêlâ ná muud á njów má Zembî yî. Njów má Zembî wông wá Dɔ má Zembî á kuwô í ngá shúgá ngá baagula obúbálé yî. ¹⁶ Haaw, kú nâ mæshwán, mpúyá búgá í ngá yə sá yî wî mæma ndimba ánnî.

Krist nyə á zə byêl muud,
Ñkêŋkê Shishim nyə á lwó ná á jî tátálî,
*wæŋgales bwá á beny nyə,
cúndá yé í á má sîy ílwon í búúð byêsh dî,
ncúlyá buud bwá á má búgula nyə wa shî mîshwun,
Zembî nyə á bân nyə gwôw, yə nyə gúmá jé.

4

*Gwánág ni íbów-bôw
í minjígulá*

¹ Ñkêŋkê Shishim ngá ci ná sán sán ná mwów má ámæzhúgúlâ dî, bəól búúð bwá bá yîl mîlâm ísá í dúgyá nâ búgá yíid, bwá yidá kə sá mágwág nâ mîshishim mî mæshúgá, kə ngá bə minjígulá mî mínjumbúlu. ² Bwá bá kə ngá cwagawa bə mikaand mî íjôjô búúð ɔ kwába bwá bá dâ shúg bwá nâ ndí myá. Buud ɔ mækán bông iwushí í á má nada bwo lámúð nda mæyigyé múúð nyə á lánd nâ ñkwánz ágúgwá* má. ³ Bwá tál búúð mpándí ná ci muud kú bā; bwá cilashi búúð bíl ídêw, í njúl ná Zembî nyə á té byo shú búúð ɔ abúgúlág bwá mpú obúbálé wá ná, bwá dág dâ byo nâ akíba. ⁴ Sá jêsh Zembî nyə á té yî jî ñkî nywa; kú nâ tɔɔ sá í jêlâ nâ myeesh yî; í jîi njî ná sá dág yə Zembî akíba shú sá jêsh sá má ñwá yî. ⁵ Nacé ná, nâ Mîlésú mî Zembî, nâ mæjagula í dâ sá ná ísá byêsh í bág ñkêŋkê í ísá.

3:11 Tit 2.3 * **3:11** Na ji nê ñkul bə budá ɔ ójaákwon, jí námá nê ñkul bə ójaákwon ɔ ábudá. **3:15** Ifz 1.23; 2.19-22
3:16 Mat 28.18-19; Mak 16.19; Yuá 1.14; Mis 2.33; Ifz 1.20-21; Flp 2.6-11; Kol 1.16, 23; 2Tm 4.17 **4:1** 1.10 **4:1** 2Tm 3.1
 * **4:2** Bəól bwá ci ná: «Mîlâm mî á má bimbula bwo». **4:3** bá: 1Kr 7.1 ídêw: Mat 9.3; Rom 14.2; Kol 2.21; Heb 13.9
 akíba: Rom 14.6; 1Kr 10.30 **4:4** Mat 1.31; Mis 10.15 **4:6** 1.10 **4:7** 1.4 **4:8** 6.6 **4:10** Tit 3.4 **4:12** 1.5; Tit 2.7 **4:13** 2Tm 3.15-16 **4:14** 1.18; 5.22; Mis 6.6; 2Tm 1.6; 2.2 **4:16** 1.10; 4.12; 2Tm 2.22; 3.10 **5:1** Lav 19.32 **5:5** Luk 2.37; 18.7

⁶ Jígúlig ómínyonjá bwô ɔ abúgúlág ísá íni, ntó nyə é lwó ná wo jî jôjô sôl mæsaal mæ *Krisť Yésus, bwá á wál wo nâ jôjô iciyá í búgá nâ fwámé njígúlâ, wo ngá námá mpu bə njígúlâ wông. ⁷ Dugá ban mbiî mîkanda ícwúcwúú í búdá í dâ kand, mîkanda mîsá kú bîsh Zembî myá. Yidagá wá ñkúl ná wo ngág nâ cugá cug í yá Zembî gúmá yî. ⁸ Igwiimbî í dâ lulashi nyúúł yî bî nâ búbaalé mfiî bíbíyá. Cug í yá Zembî gúmá yî, jáá jí nâ mfiî mæzhîi mêsh, ñkaagá njúl námá ná muud mæ cágá cug jông yé, nyə é cugá mpwogé ja gaád, a kə námá bá cugá mpwogé jông cug í ngá zə yíid. ⁹ Ciyá ga jí abúgúlág, sá má jêlâ ná magulâ gwo sá bêsh. ¹⁰ Ciyá jông jí ná, sá ngá wáduga ngá gwána nacé sá ngá bwánd nâ búgá ná Zembî á kuwó mæ bá lî sá sá ngá sá yî. Zembî á kuwó wông wá jí cugyè á buud bêsh, bul bə ná ndéé obúgula. ¹¹ Ísá wó jêlâ ná jíguli búúð wá íni, wo ci nâ bwo ná bwá bég minjígulá myông.

¹² Muud nyə ajáláyé nâ mpyèny wo ná wo jî mwántombú. Yidagá sá ná obúgula bwá ñwág yuug wódí, yuug lésú á mpu, yuug kuú njôond, yuug cêlî, nâ yuug cug á kú asíy-síy. ¹³ Té má afwóyé wóós yî, wo ɔ wá lúú dálé lî micilyá mî Zembî íseŋgyád. Wo ɔ wá námá lúú dálé sá ná obúgula bwá bág nda teeg mányúul, wo wá lúú dálé jíguli bwo dî. ¹⁴ Zembî nyə á yə wo ñkul nâ fug ja *búúð ɔ mícúndá bwá á cúnda, ocúmbá buud bəd wo mæbwá lúúð yî; wo nda bæeg ñwa yána má Zembî dôngú nda zhizhe. ¹⁵ Kándág lâm ísá íniid, wo wá lúú sáal dwó dî, buud bêsh bwá dágúg nda wó ngá buguban ná. ¹⁶ Wo ɔ mpú baagusa cug gwô, mpu baagusa minjígulá wó ngá jíguli buud myá. Nadagá minjígulá myôngúð. Wó ká sá ntó, wo é cug wóméfwó, wo cug námá búúð bwá ngá gwágula wo wá.

5

Lásúla nâ buud bwá sá íwushí wá

¹ Ñkî í wóós ná wo lámúsá nâ cúmbá muud íí, wo kú ñkáánd nâ nyə, wo ɔ lás nâ nyə tâŋ nda shwóóŋgá. Wo ɔ dâ námá lás nâ mæncwámá tâŋ nda omínyonjá bwô, ² lás nâ ocúmbá budá tâŋ nda onyôngá bwô, mæsás tâŋ nda okóól bwô, nâ kálúgá í jêlâ yî.

Sá í dúgyá nâ mikúsá mî búdá yî

³ Wo ɔ kweemb mikúsá mî búdá mî cúgé ná nâ jígúwé myá. ⁴ Kúsá í ká bə nâ bwán nâ onta, bwá jêlâ nâ tééd fwo jíg dálé cugá nâ buud ɔ njów bân nda Zembî má jíí ná; bwá mpúg ná wíílúle obyól bân bwá á wál

bwo yí wúsə mpwálá bwə jálá nə nying yí.
⁵ Kúsə múdá í mə mpu lúg kú ná nə jígáwé yí í də kənd búgə jəsh wə Zembí. Mbií kúsə wəəng í də jagula nə Zembí bulú nə mwásə də gwáamb nyə kwííndyá nda káád.
⁶ Shú myəəng mikúsə mí búdá mí ngə ná bə mənəywa mə cug myá, bwə mpúg ná bwə tēem bə mikuwó, bwə mə yə.
⁷ Kalagú mikúsə mí búdá mələbúgə mēga shú ná bwə cugəgú kú nə məjumā.
⁸ Nki muud mə bə kú kweemb búúd bə, ná ndeé buud ə njów yé ntəg í, nyíni múúd mə kíflya búgə jé, a mə bə mbúwúlú ntə *hááden.

⁹ Shú ná wo cíləg kúsə múdá sámbá á mikúsə mísəon mə jálá kweemb myá dí, í jí ná kúsə wəəng í bəg nə mimbú tēéd mawúm māsaman kə gwəw; í jí námə ná a bəg kúsə í á bə nə nji ngwúm ngwúd yí.
¹⁰ Í jii námə ná a bəg ná nyə a shí də sá jəjə mísósləgú mí dūgə nyín, a bəg ná nyə á mpu jíguli bwán bə, nyə á də ləg búúd nyədí njów, də gusa búúd ə Zembí məkúú, də kwíínd intágulá-ntágula í búúd. A bəg ná nyə á də sá fwámé mísósləgú mimbii mimbii.

¹¹ Wo nda magulə cílələ mikúsə myá māsás; nəcə myán, iyéesh byán í də gwúm, bwə mú ngə yow sálə sálə mə Zembí, bwə mú bə nə yéesh ná bwə kə mabáád.
¹² Ja nyán mə sá ntə yí, a mə byaagula, nəcə a mə ntə nkəl nyə á təl ná á jí fwó yé.
¹³ Bwə də bə cínoəngú, bwə mú kú ná nyingə sá tə sá, nji ngələ jələ mínjów mínjów; jələlə wəəngú kú ntəg bə nji ná bwə cugə nə sá mə sá, nji bwə fwáfula, bwə wə mimpu ízhaá isád, bwə cí icigə-cigə.

¹⁴ Gwə wə jí ná, mə yidá jii ná kúsə wí sás yí í kəg báád kə byá bwán, baagula njów bə mpwogé shú ná buud bwə ngə lúmbuli nə sə wə bwə bəg kú nə zhí mə cí sə sá ábábəw.
¹⁵ Mə cí ntə nəcə bósl nki bulya bwə mə bwey wú fwámé zhííd kə bə zhí mə *Sátan.

¹⁶ Nki ngwól mbúgula á mudá jí nə mikúsə nyədí njów búúd dí, í jii ná a nkényəg mbag á mikúsə myəəngú shú ná í nda nyingə bə mbag á *Də mə Zembí. Də í nkényəg mbag á myəəngú mí kú nə jígáwé myá.

Sá í dūgyá nə otəwe ə shwóg wə Də yí

¹⁷ Ocúmbá buud bwə ngə mpu kyey nə Də wə bwə mpíyá nə gúmə íkóəmb íbá, ná ndeé bəəng bwə mə wə mənuyúl bwiingúle jəjə kéel nə jígúllə obúgula dí wá.
¹⁸ Kálad Zembí ngə cí ná: «Wo nda fad ntəny mpu ja í ngə nyaal mpumə ngələ lwáál nywo yí», a nyingə námə cí ná: «Sól māsáal mə jələ ná bə nə myána.»

¹⁹ Nki bwə zə shwəman ngwól Acúmbá muud á Də mə Zembí, wo é jisə magulə

shwəman jəəngú buud obá nki ólól bwə mə fwo bwiing mpu ngwúd.
²⁰ Bəəng otəwe ə shwóg bwə sá *sám wá, wo lās nə bwo tām buud; sá jəəng í é sá ná bósl bwə bəg nə ifwaas.

²¹ Mə ngə cí nə wo mış mə Zembí dí, mış mə Yəsus-Krist dí nə mış mə *wəəngəles Zembí nyə a féesh wá dí ná, wo ə bə múnjígulá mīni, kú kə nkəomá, kú yag múúd mpwoombú.
²² Wo nda jigəwa bəd múúd məbwə; wo nda kə wá nyúúl ízhaá séməd. Wo ə baagula wóməfwó ná fwə-fwə.
²³ Wo kú ná də ngul nji məjúwó; dəgú námə ngul búbaalə məlwəg nə məcəy mə də bii wo ija ija məní.

²⁴ Bósl búúd myán mışm mí də búguli buud nda fwo faas, bósləgú bān myán zə də mpúy fwála mə fwo cə.
²⁵ Jəjə mísósləgú mí də námə bə, bósl búúd myán ləel nyín. Nji, mí tēem bə nda ləel nyín, mí ábúle bwən shwoód.

6

Sá í dūgyá nə məlwaa nə omása yí

¹ Obúgula bí məlwaa wə bwə jələ nə magulə ná omása bān bwə mpíyá nə gúmə jəsh. Ntə nyə e sá ná buud bwə nda *lās nə Zembí bwaasulə mpu, tə nə njígulá wúsə.
² Bəəng omása bān bí obúgula wá, bwə nda mpyəny bwo ná jisə omínəəngə bān. Í yidá jii ná bwə búlug mpu sēy nə bwo, bwə ngə mpu ná obúgula Zembí mə céel wá bwə wə bwə ngə balan nə məbwə mə ísəy mán. Sá wó jələ nə jíguli búúd wəni, wo yáag nə bwo ná bwə máguləg.

Nə fwámé óyíguli, nə wədyibəmb

³ Nki ngwól múúd mə jígulí gúl sá shús, yida bíd fwámé iciyá í Cwamba wúsú Yəsus-Krist, nki ntəg nə a bíd njígulá í dūgyá nə cug í yə Zembí gúmə yí, ⁴ nyán múúd mə jág bul nkény nyúul, a mə bul námə bə nə jág. Í mú nyə nda bwás á ná a dūg ngə shuya ózhuyá ə dúlə ngə faas bíl iciyá. Jí í də wós cínoəng yí? Ngəá nji zhíj nə ozhuyá, nə *bwaasulə mpu, nə dúlə bəemb bósl búúd? ⁵ Í də námə bə buud mítədúgá mí mə lənguwo wá, də sənəsa məkál nə sənəsa sənəsa, kú nə məshíné. Nəcə buud mítədúgá mí mə lənguwo wə bwə ampúyé ná obábálé, bwə mə yida dūg ná cug í yə Zembí gúmə yí jisə bwo zhíj bwə é bii kúm yí.

⁶ Cug í yə Zembí gúmə yí í yida námə bə zhíj múúd mə bíi kúm yí, nji í bə ntə jə múúd mə mpú də gwág məshusug nə sá á jí nə ndí yí.
⁷ Shé áshigé zə nə sá ja shé á zə byél wa shí gaád yí; shé cugé námə nə nkul kə nə sá ja shé

má ká yí. ⁸ Ntò jì ná, shé má ká bə nə idəg nə mikáándá, bímbí dɔɔngú kwaga.

⁹ Buud bwá du yágá ná bwá cɛɛl bə nə kúm wá, bwá du báguɔ mánýúúl ná məbwəbúlán má wáámbug bwo, bwá mú biil láámábád ná ndɛɛ, bwá mú bə nə iyéesh mimbii mimbii í ntágúlá bwo, í njúl iyéesh í ímpwúfú. Iyéesh byɔɔng wá í du sá ná muud kweemushi nyáméfwó ná ndɛɛ a yə yí. ¹⁰ Mpugá ná, «cɛɛlúla *mwaanɛ wúsa kɔɔlɛ á mimbii mí mábɔw myésh»*. Nda bóól búúd bwá á wá mánýúúl cɛɛlí jɔɔng dí ná, bwá á béégýa nə kuú njɔɔnd búgá kə ngə gwaa cwagawa; bwá á má tál bwáméfwó cwúnd dí.

Gwánág fwámé gwáná

¹¹ Nji, wɛɛ muud má Zembí, túbúg isá íni. Yídagú sɔ ná wo cágəg tútálí, wo kándag lám wá Zembí, wo bág nə búgá, nə cɛɛlí, nə jísɔw nə lám mətala. ¹² Mpug ná cugáɔ cug búgá jí fwámé gwáná, gwánág gwáná jɔɔng shú ná wo bíig cug á kandugə kandugə. Cug jɔɔng wá Zembí nyə a jɔw wo ná wo zág nwa yí. Njúwúlú wɔɔng wá wó á bwaagula zhwog buud bwá ngə gwág yí. ¹³ Mə zə tál wo nkəl mísh má Zembí dí, nəcɛ nyə wá ngə yə isá byésh cug. Mə tál námá wo nkəl nyɔɔngú mísh má Yésus-Krist dí, Yésus muud nyə á magula Zembí mísh má Pons Pilát dí yé. ¹⁴ Nkəl nyɔɔng nyísə ná wo mpúg baagula mampándí má á yə wo má, wo sá ná wo cágəgí nə mwo kú sá sá májumá, kú fúfug ná ndɛɛ kə wós jwɔw Cwamba wúsú Yésus-Krist mə bá nyɔngə zə yí. ¹⁵ Nəcɛ, Zembí wá má bá lwóya nyə ja dān fwála í bá námá wós yí, Zembí muud jí Ajəláci anání yé, Cí í jwú nə micí myésh yí, Cwamba míl micwamba myésh mí ngə gwɔɔ yé. ¹⁶ Nji nyáméfwó wá jí ná nyə abúle yə, a njul kəl jí nə mbii mənkenya mísh má múúd má cugé nə nkul jísɔw yí; muud ngwúnd nə ngwúnd nyə afwóyé bwele dúg nyə, muud cugé námá nə nkul dúg nyə. A njwág gúmsá nə nkul á kandugə kandugə! Amen! ¹⁷ Buud bí nə kúm á cug ga wá, tólúg bwo mpándí ná ci bwá nda nkény mánýúúl, bwá nda kə wá búgá ján kúm dɔɔng dí, nəcɛ í bá cɔ. Bwá yídag kənd mílám wá Zembí muud ngə yə sá isá byésh nə jɔ lám yé, nyə wá ngə sá ná sá ngəg nə balan nə isá byɔɔngú shú mánýwa mósú. ¹⁸ Cúg nə bwo ná bwá dúg sá mánýwa, bwá dúg sá jɔjɔ mísóólúgú mənəkund mənəkund; bwá dúg sá váál yána í ngə wú lám dí cwú yí, bwá du bə kwéeshá ná bwá du kaaw mábii mán nə bóól búúd. ¹⁹ Í ká yídá bə ná dān kúm wá ngəlá sá mbii mísóólúgú míni, í é kwəmusá bwo cug í ngə zə yí, kú nə sá í ntágula.

Mabádá

* **6:10** Na ji kaaná búúd bwá á du bwey ci fwála mwšw má Pwól dí yí. **6:12** 1.18; 4.14 **6:13** Mat 27.11-26; Yuá 18.28-19.16 **6:14** 1.3, 18; Flp 1.10; 1Te 5.1-2 **6:15** Mis 1.7; 2Pr 3.3-9; Mbú 17.14 **6:16** MmN 33.20; Sóm 104.2; Yuá 1.18; Kol 1.15; 1Yn 4.12 **6:17** Sóm 62.11; Luk 12.15, 20; Zhk 5.1 **6:19** Mat 6.20 **6:20** 1.4; 6.4; 2Tm 1.14 **6:21** mpaam: Gal 6.18

²⁰ É yé Timotê, mpug baagula sá Zembí nyə á yə wo yí. Wo nda du kənd málwə mbeé zhizhe mikaand mí ngə lúmbulí nə búgá myáád, wo ɔ sásúlá námá ɔɔkwafad ɔ búúd bwá ngə jaaw mánýúúl ná búsa nə mpúyá wá. ²¹ Bóól búúd bwá á jaaw mánýúúl ntó wá bwá á má lánɡuwo wú búgá.

Zembí ká sá bí mpaam.

Kálaad ábêê Pwôl nyá á cila Timotê yé Isá í dúgyá nê kálaad ábêê mê Pwôl shú má Timotê yí

Kálaad ábêê má Timotê ngæ nyîn ná Pwôl nyá á bæ Róma ja nyá á cila nyá yí (1.17). Í á jêla nê bæ Pwôl ngá jág jug mím bwugad (2.9) a músæ a tál fwó (4.10, 16). Nda nyá á mpu ná iséy byé í má shîn a wál zæ yá ná (4.6), nyá á ka cila muud nyá á bæ nyá fwámé múúd gwoong á cæli yé (1.2), yá nyæ mæcwûn.

Pwôl mæ tééd fwo yá Zembí akíba nê búgæ Timotê ji nê ndí yí. Nda á bwey mpu ná obwiingyæ ó Jǝǝ Lân bwá du jug, du bwæma nê cúwáli ná, a bándúlá Timotê ná a yímúg nyúul ja mækugulá má bá yí, a gwána nda fwámé «mwá zimbi má Krist», lwóya ínkanj. (1.3–2.13). A mpú bándulá nyá ná a jiig ncé nê buud bwá du té mbæe ílis-lís nê ozhuyá nê isá í du sá ná buud bwá wúg búgá dí wá. A mú ci ná a bég yuug yé, nyæ Pwôl, a du cuga nda mílsás mí Zembí mí ngá ci ná, kú fúfug (2.14–4.5). A mú kæ shínal kálaad nê nkángulá nkángula cé nyáméfwó tál yí, a ngá lǝ Zembí muud nyá á ngæ shúgal nyá yé (4.6–22).

Pwôl ngæ lwó ná nyæ a má gwána gwáná á kaambulálá nê Jǝǝ Lân ná ndéé kæ wós mæshiné má cug jé (4.7). A ngæ jii ja jêsh ná buud bwá lǝ kálaad éga wá bwá gwáná gwáná jooŋgú kú ná ifwaas, nda fúnda mízhízhín, ngæ gwána nê búgá, nê jísow, nê cæli, nê nadá.

Mæbáda

¹ Mæ wá ngá cila kálaad éga, mæ Pwôl. Zembí nyá a jii ná mæ bæg *muud lwámá má *Krist Yésus, shú ná mæ bwíingug buud cug nyá á kaag ná a bá yæ bwo wá Krist Yésus yí. ² Má cila wo Timotê mwân waam má búl cæli yé. Zembí Sóŋgú bá Cwámba wúsú Krist Yésus bwá ó sá wo mpaam, bwá ó gwág wo cey lámúd, bwá ó sá námá ná wo cágag mpwogé.

Pwôl ngæ yá Zembí akíba

³ Mæ ngæ yá Zembí ódá bwá á du yá gúmas yé akíba. Nyæ námá wá má ngá yá gúmas mítádúgá myá lám mí njúl mæ fúbán yé. Má du wá wo mádí májagula dí ja jêsh, too ibulú too mimwásá. ⁴ Mæ ngæ bul tédugá yé dwó, mæ ka ngæ bul jii ná shwá dúgyág mæ búlug bæ nê mæshusug. ⁵ Mæ ngæ téduga búgá gwó, búgá á kú nê mækán, búgá ngwúd nê ngwúd mpáámá gwó Loyís bá nyooŋgú woó Enís

bwá á bæ nê ndí yí. Mæ ngæ mpu búbálé ná búgá jooŋg námá wá wó jí nê ndí yí.

Magulag jug shú Jǝǝ Kéel

⁶ Gwá wá má bándúlá wo ná: ngagá nê gwíing sá Zembí nyá á yá wo ja má á bæd wo mæbwá yí. ⁷ Nacé *shíshim Zembí nyá á yá shé yí í cúgé shíshim ífwaas; í yidá bæ shíshim í du sá ná muud búlug bæ nê nkul, nê cæli, a du jwú nê lám yé yí. ⁸ Ntó má ká ná wo ajáláyé nê gwág shwôn nê ngálá bwiing lân má Cwámba ishê tām buud, wo nda námá gwág mæ shwôn nda má jí mím bwug dí ná. Yidagá magula ná wo júgug námá nda mæ shú Jǝǝ Kéel, shwá ngá *búgula nkul má Zembí. ⁹ Nacé nyæ wá nyá á cug shé, a jów shé ná shé bág buud bé; nyæ a shé jów shé ntó ná shé á fwo sá jǝǝ mísóslágú, í á bæ nji nacé nyáméfwó nyá á jwa cigulá ná a sá shé mpaam. Nyæ á bwey cæla shé mpaam nyooŋg kwonj mæ *Krist Yésus dí, shí ga nda fwo tééd. ¹⁰ A má ka lwó shé mpaam nyooŋgú ja gaád nê zálá cugyæ ishê Krist Yésus nyá á zæ lwóya nyúul yí. Nyæ wá nyæ a má zæ caam nkul shwiy í á du bæ nê ndí yí, a zæ nê Jǝǝ Kéel zæ sá ná shé mpúg cug jí kú bá bwele shín yí.

¹¹ Jǝǝ Kéel doong wá Zembí nyá á tál má ná mæ ngá nê bwiing yí, mæ bæg *muud lwámá, mæ bæ nê zhií mæ jígulí búud. ¹² Gwá wá má ngá jísow minjugú yí; nji mæ agwágé myo shwôn, nacé mæ mæ mpú múúd má á má búgula yé; mæ mpú búbálé ná a jí nê nkul mpu baagula sá jêsh má yá nyæ ná a báágulag yí, mæ kæ bá njwa gwo jwów á mazhúgúlá.

¹³ Iciyá yá obábálé wó á lǝg nê má yí, njwag byo tânj yuug, njwag byo ná búgá nê cæli í ngá zhu wá Krist Yésus yí. ¹⁴ Sá wo á yíyow yí, wo ó baagula gwo nê kwíindyá má Nkénkê Shíshim njúl shé dí yé.

¹⁵ Wo mpú ná buud ó Azí bêsh bwá á má myaas má, tæm bæ Fízhél bá Eræmozhen. ¹⁶ Cwámba gwágug njów búud má Onezifór cey lámúd. Nacé nywáá nyæ á du wá mæ nkul nyúúlúd, kú gwág mæ shwôn nê má jí mím bwugud. ¹⁷ Nyá á yida ngæ sý mæ nê zény ja nyæ á wós Róma yí, a mú kwey mæ. ¹⁸ Cwámba Yésus sáág ná Zembí bág gwág nyæ cey lámúd jwów á mazhúgúlá. Wo ntág wá má búl mpu bímbí lú kwíindyá nyæ á kwíind mæ Ifêz yí.

2

Pwôl ngæ cwîny mwân yé

¹ Mwân waam, ság ná mpaam má *Krist Yésus í lálushig wo! ² Sá jêsh wó á gwág má á jígulí zhwoŋ owúshined bwá njúl yí, kalagú gwo, yá búud wó má dag ná bí abúgúlág wá,

bân bwâ bág nê nkul mæ jûgûlî bôólágá búúd.
³ Jísówág dwó kow lú mínjugú tân nda fwámé zimbi mæ Kríst Yésus. ⁴ Muud ngó sêy sêy ízimbi yé, ja á cêl ná mása yé gwágúg nyæ nywa yí, nyæ ádé na nyingæ kænd lám zhizhe ísád. ⁵ Bwâ dæ bwééd ngwiimbe igwiimbí *tûm gúmá nji ja á ntó nda máccêç má ígwiimbí mæ cí ná. ⁶ Mbeyé mæmpæg nyæ á wáduga yé, nyæ wá má jálá na fwo tééd mwáágulá mpúmá. ⁷ Faaság ísá má ngó cí yí, Cwámba nyæ é sá ná wo wámábulág byêsh.

⁸ Wo á tádúgá Yésus-Kríst nyæ á byêl mpwon buud mæ *Dávid dí, nyæ á gwúm yé. Jjôj Kéel má ngó bwiing wá ní, ⁹ Mæ jî mímwbwg dí nda zhilungaaná nácé mæ ngólá bwiing Milású mí Zembí myóong. Nji, mæ teem bæ mímwbwg dí, muud cugé nê nkul wóólá Milású mí Zembí mænkada. ¹⁰ Gwá wá í sá ná mæ ngóg nê jísow ísá byêsh, shú ná buud Zembí nyæ á fêésh wá bwá bíig cug Yésus nyæ á zæ ná ndí yí, bwá ka bá bæ nê milwaná mí ábúle bwele shín yí. ¹¹ Ciyá ábúgúlág jí ná:

Nkí shénôn Yésus shé á yæ, shénón má bá námá nyingæ cuga.

¹² Shé má ká yám mányúul, shénón ka bá jwú.

Shé má ká kálya nyæ, a bá námá kálya shé.

¹³ Shé má ká bæ kú sá sá á cí yí, nywáá bæ námá nji ábúgúlág, nácé a cugé nê nkul kálya nyáméfwó.

Wo ngæ sêy mîsh má Zembí dí

¹⁴ Báásúlág búúd ísá íni. Yímábulág bwo mîsh má Zembí dí ná bwá bág kú dæ bû dula bigas íciyá ná ndéé mbigas kæ nyé ózhuyâ. Sá jöong í akwiíndé tæ sá, í yida kweemashi búúd bwá gwágulá wá. ¹⁵ Wáág nkúl ná wo dæg nyín mîsh má Zembí dí ná wo mæ ntó mákugulá, wo jî sôol mæsaál cugé ná sá shwôn yé, sôol mæsaál ngó bwiing búbálé má Zembí mbii í jala yé. ¹⁶ Wo nda dæ kænd málwâ mbéé zhizhe mikaand mí ngó lúmbulí nê búgá myáád. Buud bwá dæ lás mbii mikaand myóong wá bwá bá ngæ kæ nji shwóg-shwóg nê Zembí. ¹⁷ Iciyá byán í bá dæ búúd nda fæj nkwaambá í dæ dæ múúd nyúulí ná. Imene bá Filét bí mbii búúd wöong. ¹⁸ Bwá ngó jaaw buud ná gwúmáshilá sá ngó cí ná Zembí mæ bá gwúmáshilá búúd yí í á má bwey bæ. Ja bá ngó cí ntó yí, bwá má shwáda wú óbúbálé kæ koogá, bwá ngæ sá ná bôól búúd búgá í shwágúság.

¹⁹ Nji, tæ jî tæ jî, lal-lal lámuga Zembí nyæ lám yí, jáá jí ná námá ná shím; Zembí nyæ á cíla cínyng lámuga jöong dí ná: «Cwámba mæ mpú búúd bí búúd bé wá», a nyingæ námá cíla

ná: «Muud yêsh má dæ kámbe Cwámba yé má jálá ná béégya na olíling».

²⁰ Njów má fwámé múúd í ádé bæ nji ná ishúyá bwá á lúla nê or nkí ntág kwóógú bwá dæ lúla *mwaanê ná ndí yí; í dæ námá bæ ná byöong ísá bwá á caag ná ilí yí, ná byöong bwá á mæ ná yagá yí. Bíl bísa byöong bwá dæ balan ná ndí máfwála mæ gúmá dí yí; bílúgá, bwá dæ balan ná ndí ja í cugé fwála gúmá yí. ²¹ Muud mæ myáás bów-bów mínjúgúlá mæ áma ngæ cí míni yé, nyæ é bæ shúyá gúmá. Muud wöongú nyæ é bæ nkénkê múúd, a bæ ná mfíí shú má Zembí muud njów, a bæ kwéésha ná búsa ná nkul balan ná nyæ shú wúl jöj sôólágú wêsh.

²² Túbúg íyêésh í ngó bul julá mæsaál ná mæncwámá yí; wo yida sô ná wo cugæg cug á tútali, cug búgá, cug cêlí, cug á ná shæ. Binôn buud bwá ngó jów Cwámba ná milám fúbán wá, bí cugæg gwo ná lám wêsh. ²³ Dugá ban sênúsálá búúd bwá dæ sênusa mákál kú ná wúmbulé nda mikás yí. Nácé sênúsálá mákál wöongú í ábweyé ná dæ shúgula ózhuyâ. ²⁴ Í njúl ná sôol mæsaál mæ Cwámba nyæ ajáláyé ná dæ bæ ná ozhuyâ, á jálá ná yidá bæ ná osusa ná muud yêsh, a dæ mpu jûguli búúd, a dæ bæ ná jílálá lám. ²⁵ A jálá ná dæ sá ná, böong bwá sá nyæ onkwafad wá, a cwíny bwo ná shæ, a ngæ bwánd ná ka Zembí nyæ é yæ bwo fwála ná bwá céndúg mítádúgá ná ndéé bwá zæ mpu óbúbálé, ²⁶ bwá mú nyingæ bíi fwámé mítádúgá ná ndéé bwá mú cugya wú nkwaang mæ Njwú mæjamb dí kúl nyæ á wá bwo mímwbwg myéd ná bwá dæg gwág nji ná nyæ yí.

3

Bów-bów ísá í bá sý mwów mæ mæzhúgúlá dí

¹ Mpug ná mwów mæ mæzhúgúlá dí, móló máfwála má bá bæ nkí lal cug. ² Nácé buud bwá bá bæ ná íbá, bwá bul cêl *mwaanê. Bwá bá bæ ná bæguwa, bwá dæ nkény mányúul, dæ *lás ná Zembí bwaasúla mpu, sá obyál bân mælwâ, nda dæ lú mánywa, kú gwóç Zembí. ³ Bwá bá bæ ná nkéd, bwá ábúle dæ magulá juu búúd, bwá bá dæ sá íkúdúgú, dæ sá ísá ná jwun, dæ bæ ná mænyaan, kú cêl mánywa. ⁴ Bwá bá dæ bæ ngwól kusha ngwól, ngwól kusha ngwól, bwá bá bæ nda bwá cêl ná mílúu, dæ jág nkény mányúul, bwá bá cêl mæshweesh má cug ntó Zembí. ⁵ Bwá bá dæ nyín nda buud bwá ngó gwóç Zembí wá, nji bwá nda mpu nkúl má Zembí í dæ cænd búúd yí. Wo á bá dæ tów búúd böong shwóg-shwóg.

2:5 4.7-8	2:8 Rom 1.3-4; 1Kr 15.4	2:9 1.8; Ifz 3.1; Flp 1.12-14	2:10 Rom 5.2; Kol 1.24	2:11 Rom 6.8
2:12 Mat 10.32-33; Rom 5.17	2:13 Rom 3.3-4	2:14 1Tm 1.3-7; 6.4; Tit 3.9	2:15 1Tm 1.10	2:16 1Tm 1.4
2:17 Imene: 1Tm 1.20	2:19 Ilj 16.5; Yuá 10.14	2:20 Rom 9.21	2:21 3.17	2:22 1Tm 6.11
2:24 1Tm 3.3; Tit 2.7-8	2:25 1Tm 2.4	3:1 1Tm 4.1; 2Pr 3.3; 1Yn 2.18; Yúd 18	3:2 Gal 5.19-21	3:5 Mat 7.15, 21; Rom 2.19-20; Tit 1.16
3:6 Tit 1.11				

⁶ Bóól bəɔŋg bwə́ ɗa kyey nɛ minjígúlá myánj minjów minjów; budá bwə́ ngə́ wáduga nɛ kúds lú *misəm, iyéesh mimbií mim-bii í ngə́ kə́ nɛ bwo cɛ́ kə́ nɛ bwo cɛ́ wá, bwə́ ɗa biil mínjígúlá myəɔŋg dí, nda óshú bwə́ ɗa biil nkwaang dí ná. ⁷ Búsə́ nji bwə́ ɗa nɛwá mínjígúlá, nda ka bwele mpu óbábálé. ⁸ Námə́ nda Zhanés bá Zhambres bwə́ á lumbuli nɛ Moyíz ná, ntó námə́ wə́ óyíguli bəɔŋg bwə́ ngə́ lumbuli na óbábálé yé. Mitédúgá mɪ́ mú bwo oncúg-nculé mɪ́lúú, jánj búgá í á mɔ́ yə́ iyíy-yíy. ⁹ Nji, sɔ́ólúgá wánj í ábúlé bugaban, nəcə́ buud bə́sh bwə́ é mpu ná bānj bwə́ ngə́ cugə́ iwushí dí námə́ nda iwushí í Zhanés bá Zhambres í á mpúy ná.

Nadagú ni isá wó á jíg madi yí

¹⁰ Wée gwó kóómb dí, wo á bɛ́ minjígúlá myám, wo nɛwá kuú njəɔnd wám, wo mpu iyuug mɔ́ ngə́ yígula yí, nɛ búgá jām, nɛ cug mɔ́ ngə́ cugə́ kuú nɛ milámusa yí, nɛ cɛ́l jām, nɛ zény mɔ́ jí nɛ ndí shú kálə́ shwóg yí. ¹¹ Wo mpú nda búúɗ bwə́ á wáamb mɛ́ nɛ cúwálí ná, wo mpú bímbí jugúla mɔ́ á jug Antyósh ná Ikóniyum nɛ Lístira yí. Byáyé ifumaga mɔ́ áshígé jísow yí? Nji, isá íni byésh í á teem ngə́ wáamb mɛ́, Cwámɛ́ nɛwá á ngə́ sá ná mɛ́ faámug. ¹² Mpug ná buud bə́sh bwə́ cɛ́l cugə́ cug í yə́ Zembí gúmb kwoŋ mɛ́ Yésus-Krist wá bwə́ bá bwə́mɛ́ nɛ cúwálí. ¹³ Nji, bəɔŋg bí mímɛ́wálú wá nɛ bəɔŋg wá mə́shígá bwə́ bá yida ngə́ jág bul sá mə́bɔw, bwə́ ngə́ yíl bóól búúɗ zhúú, bwáméfwó bwə́ ngə́ námə́ yílow.

¹⁴ Wée gwó kóómb dí, nadagú nɛ isá wó á jíg wo magulá na lám wó yí; wo mpú ntág buud wó á jíg isá byəɔŋg bwədí wá. ¹⁵ Wó bwey mpu Micilyá mɪ́ Zembí tééd ná wo njúl mwántombú. Micilyá myəɔŋg mɪ́ nɛ nkul sá nɛ muud bág nɛ fug shú cug búúɗ bwə́ ngə́ bii nɛ búgúlálə́ Yésus-Krist yí. ¹⁶ Zembí wə́ nɛ á lwó buud cilyá wə́sh bwə́ á cilyá yí; ntó, cilyá wə́sh wúsə́ nɛ mfíí shú jígúílə́ búúɗ óbábálé, nɛ bágúlálə́ iwushí, nɛ ságúlə́ yíl búúɗ iwushí dí, nɛ jígúílə́ búúɗ cug á tətəlí, ¹⁷ shú nɛ muud mɔ́ Zembí bág nɛ nkul kwag sá jə́sh, sá nda fúfə́ nɛwá shú sálə́ sóólúgá wə́sh wí nkí nywa yí.

4

Timoté bwíngug Jə́jə́ Kéel

¹ Mə́ ngə́ lás nɛ wo mɪ́sh mɔ́ Zembí bá Yésus-Krist dí. Mə́ lás nɛ wo, námə́ nda *Krist Yésus mɛ́ bá nyingə́ zə́ ná, námə́ nda á bá zə́ sámɛ́ búúɗ milású tɔ́ mimbimbə́ tɔ́ mikuwó ná,

námə́ nda á bá zə́ təl íjwúga byé ná. ² Mə́ lás nɛ wo ná, cúndág Ciyá mɔ́ Zembí, báásúlág tɔ́ fwála í jə́la, tɔ́ í ajə́láyé; dɛ́gá lwó búúɗ iwushí byánj, dɛ́gá jum, ɗa cwíny; isá íni byésh dí, kú nɛ milámusa, wo mbíd nji yéesh jígúílə́. ³ Nəcə́ dúl fwála í bá bə́, buud bwə́ ábúlə́ ná ɗa cɛ́l gwág fwámé njígúlá. Bwə́ bá yidá ɗa bɛ́ iyéesh byánj, ɗa sɛɛngya na oyíguli bwə́ ɗa jaaw bwo isá í ɗa lugə́ bwo málwád yí. ⁴ Bwə́ ábúlə́ ná ɗa kə́nd málwə́ óbábálé, bwə́ bá yida ɗa gwágulə́ mikaanə́. ⁵ Nji wée dɛ́gá cunal iyéesh byó ja jə́sh, wo ɔ́ jísow micúŋ, wo ɔ́ wá nyúúl bwiingúla Jə́jə́ Lánúɗ, sá ísɛ́y byó mbii í jə́la yí.

⁶ Mɛ́ mɔ́ nda cúúɗ bwə́ zə́ cígə́ yə́ Zembí *mə́túnuga yé, wə́la lú njəɔnd dām í mɔ́ wóós. ⁷ Mə́ á mɔ́ gwána jə́jə́ gwáná, mɛ́ mɔ́ casulə́ kúlə́ mɔ́ á ngə́ ju yí, mɛ́ á mɔ́ baagula búgá. ⁸ Tééd kíkídígá, *túm gúmb í lwó nɛ Zembí mɔ́ ci nɛ mɔ́ jɪ́ tətəlí yí. Cwámɛ́, muud jɪ́ sémbye milású átətəlí yé, nɛwá wə́ mɔ́ bá yə́ mɛ́ yuug jəɔŋg jwów dəɔŋgúɗ; nɛwá ábúlə́ yə́ nji mɛ́, á bá námə́ yə́ bəɔŋg bə́sh bwə́ ngə́ cɛ́l nɛ á nyingag zə́ wá.

Isá í lám

⁹ Wáág nkúl ná wo lálug zə́ kwey mɛ́. ¹⁰ Démas mɔ́ myaas mɛ́ nəcə́ á jág bul cɛ́l cug á mwów mága. Nɛwá á mɔ́ kə́ Tesaloníka, Kresáns mɔ́ kə́ Galátia, Títus kə́ Dalmatia. ¹¹ Nji Lúkas wə́ sá bí wa yé. Wo ɔ́ nɛwá Márkus zə́ nɛ nɛwá, nɛwá é zə́ kwiínd mɛ́ ísɛ́yúɗ. ¹² Mə́ á mɔ́ kə́nd Tishik Ifɛ́z. ¹³ Ja wó bá zə́ yí, wo ɔ́ bá zə́ nɛ mɔ́ káándá yə́ŋ mɔ́ á lágə́ Truwás wə́ Karə́pus yí; wo ɔ́ bá námə́ zə́ nɛ okálaad, bul bə́ nɛ ndéé bəɔŋg bí síyá nɛ ikúúɗú í cúúɗ wá.

¹⁴ Alə́guzándrə́ álúlə́ mikwambə́ nɛwá á bul sá mɛ́ bə́sh. Cwámɛ́ mɛ́ bá yə́ nɛwá myána myá misóólúgá myé. ¹⁵ Wo ɔ́ ɗa námə́ káálugə́ nɛ nɛwá, nɛwá á bul lumbuli nɛ kéel dúsú.

¹⁶ Jwów mɔ́ á tééd kə́ shwə́ nyúúl mpáanzə́ milású yí, mɛ́ á shígé bə́ nɛ muud mɔ́ kwiínd mɛ́, buud bə́sh bwə́ á myaas mɛ́. Zembí kə́ juu bwo nɛ bə́w-bə́w sóólúgá wánj wəɔŋgúɗ. ¹⁷ Nji, Cwámɛ́ nɛwá á shí kwiínd mɛ́, nɛwá á ləlushi mɛ́ mbii á nɛ mɔ́ á bwiing kéel dé də́sh, mɔ́ sá nɛ ikúl ishús byésh í gwágúg dwo. Nɛwá á tí yíl mɛ́ mɔ́jə́ mɔ́ zhwambə́ŋkwunj dí. ¹⁸ Cwámɛ́ nɛwá é bá námə́ ɗa yíl mɛ́ bíl isá í mə́bɔw byésh dí, á mɔ́ bá sá nɛ mɔ́ kág nyíí Faan dé á gwówúɗ kú shwúg jús kú bwíim bəɔgú. Á bág nɛ gúmbə́ kandugə́ á kandugə́! Amén.

3:8 MmN 7.11, 22; 8.3, 14; 1Tm 6.4-5

34.20; 2Kr 11.23-29

1Tm 4.13; 2Pr 1.21

4:4 1Tm 1.4

24; 1Yn 2.15; Tít 1.4

16.27 Alə́guzándrə́: 1Tm 1.20

3:12 Mat 16.24; Yuá 15.20; Mis 14.22; 1Te 3.3

3:17 2.21

4:1 Mis 10.42; 2Kr 5.10; 1Pr 4.5

4:7 1Kr 9.24-25; Flp 3.12-14; 1Tm 1.18

4:11 Lúkas: Kol 4.14 Márkus: Kol 4.10

4:16 1.15

3:10 Rom 16.24; 1Tm 1.5

3:11 Mis 13.50; 14.5; 14.19 jugúla mɔ́ á jug: Sóm

3:14 2.2; 1Tm 1.10

4:2 Mis 20.20, 31; Tít 1.13

4:12 Tishik: Kol 4.7-8

4:13 Mis 20.6

4:14 Mat

3:11 Mis 13.50; 14.5; 14.19 jugúla mɔ́ á jug: Sóm

3:14 2.2; 1Tm 1.10

3:15 Yuá 5.39; Rom 15.4;

4:2 Mis 20.20, 31; Tít 1.13

4:3 1Tm 1.10; 4.1

4:10 Flp 2.21 Démas: Kol 4.14; Flm

4:13 Mis 20.6

4:14 Mat

16.27 Alə́guzándrə́: 1Tm 1.20

4:16 1.15

4:17 Dan 6.21; Sóm 22.22; Mis 1.8; 23.11

4:18 2Kr 1.10; Flp 1.19-20

Məbədá

¹⁹ Wo ɔ bədá mə Priska bá Akilas nə njów búúd mə Onezifôr. ²⁰ Erâst nyə a lág Kôrênt, mə a lágə Trofim Milêt a ngə kwas. ²¹ Wáág ɣkûl nə wo zég ɣkwân nda fwo zə shí. Nə Ibulus nə Púdens nə Línus nə Klodía nə bɔ́l bwááŋg bēsh bwə ɣgə bəda wo. ²² Cwám̃ba jíg nə *shíshim wô! Zembî ké sá bí mpaam.

4:19 Priska bá Akilas: Mis 18.2 Onezifôr: 2Tm 1.16-17 Gal 6.18 **4:20** Erâst: Mis 19.22; Rom 16.23 Trofim: Mis 21.29 **4:22**

Kálaad Pwôl nyá á cilê Títus yé

Isâ í dúgyá nê kálaad mæ Pwôl shú mæ Títus yí

Títus nyá á bə váál krísten á ná nyá a shígé bə kúl Oyúden dí (Gal 2.1-3). Bá Pwôl bwá á shí kyey sámbá, nyá á bul námmá sá nkambulə mpádúgá Pwôl bənhn nə obúgula wá Korēnt (2Kr 7.6-16). Ja Pwôl mæ zə cilə nyá kálaad éga yí, í á bə nyá Títus njúl ləom bwá jów ná Kurēt yí; í á bə Pwôl mæ tál ná a ngág nə fála ngə kwambulə isá yá Də á nūh nkamə nyooŋg dí (1.5).

Pwôl mæ bwey lwó shug lu kálaad ná námmá máttédúlé mæ cilyád (1.1-4). Kálə zə kə shwóg nə lúú áshúshwóóg, a lwó kuú njooŋd múúd mæ jəla bə nə ndí shú ná bwá tálúg nyá tówe shwóg á Də yí (1.5-16). Lúú ábēé wúsa mæcwūh á ngə cwīny Títus shú isá í dúgá ná ikínda í búúd nyá é bá dū bwəma nə ndí Də dí yí: nə icwúcwúúl í búúd nə icwúcwúúl í búdá (bwó buud bwá jəla ná cwīny mīngwəol wá), nə mæncwámá, nə mælwəá (2.1-15). Lúú álél í nyingə báásulə ókrísten isá bwá jəla ná sá yí, nə váál bwá jəla ná cugə ná shee ngə kwanz mbéégí mənkkəomú yí (3.1-11), ná ndéé, a mú kə shínal kálaad nə mæcwūh nə mæbádá (3.12-15).

Olóye ɔ kálaad éga búsa nə nkul leel gwág nə Pwôl nyá angé nə ci nji isá í dúgá ná Títus nyaméfwó yí. Isá á ngə lās cínəŋg yí bísə isá í dúgyá nə Də dēsh yí: isá nda váál gúfúgá í jəla kyey yí, nə kuú njooŋd ótəwe ɔ shwóg, nə kuú njooŋd obúgula bēsh.

Məbádá

¹ Mæ Pwôl, mæ ji lwaá mæ Zembí, *muud lwámá mæ Yésus-Kríst ná mæ nkényúg mbag á sálə ná míféeshá mí búúd myé mí bág nə búg. Mæ ji ná mæ sáág ná buud bwá mpúg obubálé bwá lwó ná muud mæ kənd lám wá Zembí wá. ² Í bág ntó shú ná bwá ngág nə bwánd nə búgá ná bwá bá cugə cug á kandəgə kandəgə. Zembí nyá á bwey kaag buud cug jooŋgú shí nə gwów í nda fwo bə. Zembí nyá ádé bwəle bwiŋg ijóó. ³ Ja dān fwála í á wós yí, nyá a sá ná buud bwá mpúg nkaagá nyá á kaag nyooŋgú. Lān wəŋg wə Cugye wúsú Zembí nyá á ya mə séy ná mə ngəg nə bwiŋg yí. ⁴ Mə cilə wo kálaad éga, wo Títus, mwān waamə kóomb á búg sá bēsh ngə *búgula yí. Zembí Sónŋgú bá Cugye wúsú Yésus-Kríst bwá

ó sá wo mpaam, bwá ó sá námmá ná wo cágəg nə mətəla.

Titus mæ jəla ná táag isá yá Zembí Kurēt

⁵ Ja mæ á lúgə wo ná wo jíg nūh Kurēt yí, í á bə shú ná wo shínúg táag isá byēsh, wo tál ócumbá buud ó *Də mæ Zembí mīngwála myēsh dí nda mæ á ci ná wo sáág ná. ⁶ Cumbá muud mæ jəla ná bə múúd ngə cugə kú ná sá á jumág yé. A jəla ná bə ngwūm mæ mudá ngwūd. Bwān bē bwá jəla ná bə obúgula, bwá nda bwele bə nə njagə ná bwá ngə bə nə intiwálí, nkí ntág ná bí nə məbūn. ⁷ Í ka jii ná tówe shwóg mæ dū fála Də yé bág kú ná sá á jumág, nəcə á ji tówe shwóg mæ Zembí. Nyá ajáláyé ná bə mbií múúd í dū tédəga ná nyaméfwó ji ná nkul sá sá jēsh yí, kú bə mbií múúd í dū kuya mpimbə yí, kú bə ngule mælwəg, kú bə múúd icwoomb, a nda dū sə *mwəanə nə mæcií mīshád. ⁸ A bág muud mæ dū mpu nwa ójóŋ yé, a dúgə cēel isá í ányunywaá, a dū cunal iyéesh byé, a njúl tátəlí muud, a dúgə sə nji sá Zembí mæ gwág nywa yí, a dū mpu jwú ná lám. ⁹ A jəla ná bə múúd mæ wá lám njúgálá ábúgálág sə ngə jíguli yííd. Ntó, nyá é bə ná nkul mæ bándúlə búúd ná bwá bég fwámé njúgálá, a lwó búúd ɔ óŋkwafad iwushí byān.

Bəw-bəw mīnjúgálá mí jəla ná shīn

¹⁰ Mæ mpú ná zhwog obúgula bí nə mælwə; í bul bə ná ndéé sámbá *Oyúden bwá á magulə Yésus wá. Bwá dū sá mīkaand kú ná wúmbúlé, dū shīg buud nə myo. ¹¹ Í jii ná wo jūwalug bwo mimpu, nəcə bwə ngə tál mīnjów mí búúd oncindí ná shwuú nə ngələ jíguli bwo isá bí kú jəla yí; bwá ngə jíguli isá byooŋgú nji shú ná bwá bág nə myəna bəw-bəw zhí jooŋgú. ¹² Wúl mbyágá á Kurēt í á dū cūndə micúnds yí í á cí ná: «Buud ɔ Kurēt búsa ja jēsh nji bwiŋgúlə ijóó, nji gwóó-gwóó mīlām nda onkweny, mīlulám dū tédəga nji dæg.» ¹³ Ciyá nyá á ci jooŋgú ji búbálé. Ná ndéé, nkáándúg nə bwo fwámé nkáándúla, bwá bág nə fwámé búg, ¹⁴ bwá nda kənd mīlām mbéé mīkanda mí Oyúden dí, bwá nda bə mæcéé mæ búúd bwá ngə ban obubálé wá. ¹⁵ Buud bí ná fwó-fwó wá, isá byēsh bí námmá bwo ná fwó-fwó; nji, shú bəŋg bí nə nyéé wá, bwá ngə ban ná bwá ábúgáláyé wá, kú ná tə sá ji bwo ná fwó-fwó, fug nyān nyí nyéé nə nyéé, lám wān nyéé nə nyéé. ¹⁶ Bwá ngə ci ná bwá mpú Zembí, nji isá bwá ngə sá yí í njúl sá shús. Bwá cúgé á cēlúg, bí nə məbūn, bwá cúgé nə nkul bwele sá sá ányunywaá.

1:1 muud lwámá: 1Tm 2.7 1:2 1Pr 1.3-5; Gal 3.6, 17-18 1:3 3.4; fwála í á wós: 1Tm 2.6 1:4 Titus: 2Kr 2.13; mwān waamə: 1Tm 1.2 1:5 Mis 14.23 1:6 1Tm 3.2-7; 1Pr 5.1-4 1:9 2.1; 1Tm 1.10 1:10 3.9-11; 1Tm 1.3-7 1:10 1Tm 1.6 1:11 1Tm 6.5; 2Tm 3.6 1:13 2Tm 4.2 1:14 3.9; 1Tm 1.14 1:15 1Tm 1.5; Mat 15.11; Rom 14.14, 20 1:16 2Tm 3.5; 1Yn 2.4 2:1 Ifz 5.21-6.9; 2:1 1Tm 1.10 2:2 1Kr 13.13

2

Minjígulá shú ócwámábá buud

¹ Wɛɛ jaawág búúd nji sá í ngó bwama ná fwámé njígulá yí. ² Cíg ná ocwámábá buud ná bwó dúg cunal iyéesh byán, bwó jálá ná mpíya ná gúmá, cugá cug íkán, bwó jálá ná bə ná lal-lal búgá ná mama cɛɛlɪ, ná fwámé jísów. ³ Cíg ná ocwámábá budá ná bwó cágag námá mbii cug Zembí ná gwág nywa yí, bwó nda du ci búúd iciyá í bɛwúli bwo milám yí, bwó nda bə málwaa má málwag. Cíg ná bwo ná bwó dúg bə ná jɔjɔ mɛcwún, ⁴ shú ná bwó jígulig mingwól mbii bwó jálá ná cɛɛl ógwúm bán ná bwán yí, ⁵ ná mbii bwó cágag cug íkán yí, bwó baagula mányúul nji shú ógwúm bán, kánd milám ísɛy yá mínjów myánú, bə ná jɔ málúú yí. Bwó ó jígulí ngwól wésh mbii á jálá ná magulə jiwúga í ngwúm yé, shú ná buud bwó nda *lás ná Milású mí Zembí bwaasúlə mpu.

Minjígulá shú ngwílnzhá

⁶ Yáágúg ná mənɔcwámá ná mɛ cágag cug íkán mǎzhí mɛsh. ⁷ Womɛfwó tɛɛdúg sá ná bwó njág yuug mǐsólúgá mí ányunywaá wódi, wo du bə tǔtǔlɪ ja wó jígulí bwo yí, wo nwa mínjígulá myó ná mǎjila. ⁸ Iciyá wó cwéed wódi mpu dí yí í bág kú ná mǎdana, í bág iciyá búúd bwó cúgɛ ná nku jum wo ná ndí yí. Ntó nyə e sá ná buud bwó ngó lúmbəli ná sá wá bwó bág kú ná zhí ná bwó mpyaam sá, bwó yidá bə ná shwón.

⁹ Yáágúg ná mǎlwaa ná mɛ maguləg jiwúga í ómása bán mǎzhí mɛsh, bwó sáág ná ómása bán bwó gwágúg bwo nywa; bwó nda du fadulə iciyá ná ómása bán. ¹⁰ Bwó nda du júwo ómása bán isá; bwó yidag bə bwo buud ó abúgúlág ija byésh. Ntó nyə e sá ná, njígulá sá ngó jígulí shú mɛ Cugye wúsú Zembí yí, buud bwó njág wə ná gúmá.

Zembí nyə a mǎ lwóya mpaam nyé

¹¹ Zembí nyə á mǎ lwóya mpaam nyé í ngó yə muud yésh cug yí. ¹² Mpaam nyəngúg í ngó jígulí sá ná sá bánug cug á kú bish Zembí, sá ban iyéesh yá cug ga; ntó sá mǔ cugá cug íkán wa kala búúd gaád, cug á tǔtǔlɪ, cug á kándulə lám wə Zembí. ¹³ Sá mǎ jálá ná cugə ntó tɛ sá ngó bwánd jɔjɔ jwów mǎ Cwámaba ná búgá yí. Nacé jwów dɔɔngú, Zembí wúsú ánúni, Cugye wúsú Yésus-Krist mǎ bá lwóya milwánə myé. ¹⁴ Nyə á yána nyəmɛfwó shú dúdú, zə yíl sá mǎnyámá mǎ cug sá á ngə cugə kú bish mǎcɛɛ

yíid, zə fúb nkúmba kúl búúd, kúl búúd í é du bə nkwməsá ja jésh ná í sá jɔjɔ mǐsólúgá yí.

¹⁵ Sá wó jálá ná jaaw búúd wáni. Dugú cwínyu búúd, du nkáánd ná bwo ná mpál gwó jésh. Muud nda mpyény wo.

3

Okrísten cug ágúgwáan ján

¹ Báásúlág óbúgula bɛsh ná bwó nda du sá lal lúu ná mǐci ná otówe ɔ shwóg, bwó maguləg jiwúga byán, bwó du bə nkwməsá ná bwó sá sá jésh jí nki nywa yí. ² Bwó nda mpyaam múúd, bwó dúg sásulə ózhuyá, du bə ná yéesh nkwməbula, du bul cugə ná muud yésh ná shɛɛ. ³ Shé mpúgá ná shé á fəwó námá du bá kú ná fəg, nji mǐngáádá, ngə bɛ bów-bów mǎzhí, iwímbúg ná yéesh zhwiimbyálə ná cug mǐmbii mǐmbii í á bii shé mǐkwám; shé á bə ná gwólə mǐlám, ná iwímbúg, nda bə sá múúd jí ná nku cɛɛl yí, shé á ngə mǐpiya shémé ná shémé. ⁴ Nji, ja Cugye wúsú Zembí nyə a mǎ lwóya jɔ lám jé ná cɛɛl jé á ngó cɛɛl buud bɛsh yí, ⁵ nyə á cug sá, kú bə nacé sá sálə mǐsólúgá mǎ tǔtǔlɪ, nji nacé nyə á gwág sá cɛy lámúd. Nyə á cug sá ná ngusa nyə á gusa sá yí, ná sɛy Nkɛnkɛ Shíshim nyə á sɛy yí. Nacé ngusa í á sá ná sá byélúg byélúg ágúgwáan, Nkɛnkɛ Shíshim nyə á yə sá cug ágúgwáan. ⁶ Zembí nyə á shwu sá Shíshim yé wɔɔng nyúúulɪ mǎnkund mǎnkund kwoŋ mǎ Cugye wúsú Yésus-Krist. ⁷ Nyə á sá ntó shú ná sá bág bii cug á kandugə kandugə sá ngó bwánd ná búgá ná sá mǎ bá bii yí, nacé a mǎ ci mpáam nyé dí ná sá mǔ otǔtǔlɪ ɔ búúd.

Mɛcwún

⁸ Ciyá ní jǐ abúgúlág. Mǎ ka jǐ ní wó lásúg gwo ná ínkan, buud bwó ngó *búgula Zembí wá bwó mpúg shimal sálə jɔjɔ mǐsólúgá. Ntó jí jɔ sá, í njúl ná mǐfi shú búúd bɛsh. ⁹ Nji, wo ɔ du kwanz mbɛɛ sɛnjúsálə mǎkál, ná lǎlə mǎbyél ná lǎ lǎ lǎ kú ná mǎshínə*, ná ɔzhuyá, ná ícígá-cígə buud bwó du ngə ci shú mǎcɛɛ mǎ Moyíz yí. Isá ini byésh í cúgɛ ná mǐfi, bíə ocwúd. ¹⁰ Muud mǎ sá mbéégí mǎnkɔómá yé, wo ɔ nkáánd ná nyə ja áshúshwóógú, wo nkáánd ja ábɛɛ; nki á kə shwóg í, bí béégya sámbá ná nyə. ¹¹ Mpuɡ ná mbii múúd wɔɔng mǎ nwa bów-bów zhí, sálə á ngó sá *mǐsám ní, a ngə gwílyə nyəmɛfwó.

Məbádá

¹² Mə bá nti wo Artémas, gúl ja Tishik. Wó ká bá dúg ngwól á bwo mǎ wósós nún, wo ɔ bá

2:3 1Tm 3.11; 1Pr 3.1-5 2:5 Ifz 5.22-24 2:6 1Yn 2.14 2:7 1Tm 4.12; Flp 3.17 2:8 1Pr 2.15 2:9 1Tm 6.1-2 2:10 3.4 2:12 Ifz 1.4; 1Yn 2.16 2:13 1Kr 1.7; 1Te 1.10 2:14 3.14; MmN 19.5; Eze 11.20; Gal 1.4; Ifz 2.10; 1Tm 2.6; Heb 13.12; 1Pr 2.9; 1Yn 3.16 3:1 Rom 13.1-7; 1Pr 1.13-17 3:3 1Kr 6.11; Ifz 5.8 3:4 1.3; 2.10-11; 1Tm 1.1; 2.3; 4.10; Tit 3.6 3:5 Yuá 3.5; Rom 6.4; Ifz 2.8-9; 5.26; 2Tm 1.9; 1Pr 1.3 3:6 Rom 8.9-16; 1Kr 6.11; Gal 5.25; Cugye: 2.13; Flp 3.20; 2Tm 1.10; Tit 3.4; 2Pr 1.11; 1Yn 4.14 3:7 Rom 3.24 3:9 1.10-16 3:9 1.14; 1Tm 1.4 * 3:9 Oyúden bwó á du baagula mabyél mǎn micilyá, du lǎ micilyá mɔɔng mǐsɔɔn, sá jɔɔng wá Pwól ngó ban ná yí. 3:10 Mat 18.15-17 3:12 Tishik: Kol 4.7-8 3:13 Apolos: 1Kr 1.12 3:14 2.14; 2Kr 8.8-9; Gal 5.22; Ifz 4.28; Kol 1.10

leel zə kwey mə Nikopolis, nəcé cínəŋg wə mə
 mə cɛɛlə ná mə ké cínɣuli ŋkwān yé. ¹³ Wo ɔ sɔ
 ná sá í bág kú fúfə lwóya bwə jów ná Zénas yé,
 bá Apolos njəond bwə é sá yíid. ¹⁴ Í jii námə
 ná omínyəŋə búsu bwə jígúg dálə shimal sá
 jɔjɔ mísóólúgú, da ju míkúlə mí wóós məshiiɡá
 myá shú ná bwə bág kú fúfə mpúmá. ¹⁵ Buud
 bəsh sənónɔ búsa wa wá bwə ŋgə bədá wo. Wo
 ɔ bəda óshwə búsu sənónɔ sá bí nə búgə ŋgwúd
 wá.

Zembî ké sá bí bəsh mpaam.

Kálaad Pwôl nyé á cila Fulmôn yé Isâ í dúgyá ná kálaad má Pwôl shú má Fulmôn yí

Fulmôn nyé á bá fwámé múúd, nyé á ka cénd kuú njóond búgula Yésus, je bá Dɔ á Kolósia dí. Nyé á bá shwá má Pwôl (v. 1). Lwaá dé Onezim í á ka túb nyé, ka kə bwəma ná Pwôl, Pwôl nyé njúl mímbwug dí. Onezim nyé á ka námá zə bá krísten. Pwôl mú ka zə njwa cígúlá ná a nyingə kənd nyé wá mása yé, a ka cíla mása wəɔng kálaad éga, ná a lágúg Onezim.

Pwôl má tééd fwo báda Fulmôn ná buud bə́nónj bwá ngó jí wá (1-3), a mú yə Zembí akíba ná búgə ná zény Fulmôn jí ná ndí yí (4-7). Ná ndéé, a mú ka jaaw sá á ngə jí ná Fulmôn sáág lwaá dé Onezim yí (8-22). Mə́bádá má məshíné dí, Pwôl ngə cwééd zh-wog buud á ngə námá ná cwééd kálaad á Kolósia dí wá, jí ná njkul bá ná Onezim wá nyé á kə ná okálaad obá bəsh, ná nyəɔng á Kolósia, ná yé má Fulmôn.

Ja wó lɔ kálaad má Fulmôn yí, wo dúg ná Pwôl nyé á mpu njwa shwá yé Fulmôn ná mətag: kú yímbáli nyé ná tɔ sá, kú yə nyé njkumba wáda, a ngə mpu ná Fulmôn jí ná njkul ban sá á ngə ci nyé yí. Pwôl má lwó ná, céelí Kríst nyé á céel sá yí, í ngə fəen sá mənjkenya ngə kwambulə wəngó mpədúgá sá buud.

Mə́bádá

¹ Má Pwôl wá má cíl kálaad éga, má muud jí mímbwug dí nácé ngə́lə sēy ná *Kríst Yésus yé. Sá mwáang Timoté sá ngə cíla wo, abábə wúsú Fulmôn, wo muud ngə námá bəduga ná sá ngə́lə sēy ná Yésus yé. ² Sá má cíla námá mwáang-shilə wúsú Afiya, ná Arship muud gwoong wúsú ngə́lə lúmbulí dɔəmb. Sá má cíla námá *Dɔ lú obúgula í du seengya Fulmôn dí njów yí. ³ Sónngá wúsú Zembí bá Cwámba Yésus-Kríst bwá ó sá bí mpaam, bwá ó sá námá ná bí cágəg ná shé.

Fulmôn nyé á bá ná fwámé céelí ná fwámé búgə

⁴ Má du yə Zembí waamə́ akíba ja jəsh má tédúgá wo mádí məjəgula dí yí. ⁵ Má du yə Zembí akíba ntó nácé má gwág ná wo ngə kə shwóg ná búgúlálə Cwámba Yésus, wo ngə námá lwó ná wó céel búúd bəsh Zembí nyé a má fə́ésh wá. ⁶ Má ngə jəgula ná Zembí ná búgə í ngə seeng shwá yí í wúmag, wo mpúg bímbí lú mánywa *Kríst má sá sá má. ⁷ Mwaang,

mə́ ámə bul bá ná məshusəg, nyúul bul bá ná ná njkul ná dúgúlə nda céel gwó í má lúshí okrísten mənyúul ná.

Fulmôn nyíngəg njwa Onezim

⁸ Ná ndéé, má jí ná zhií kwonə́ má *Kríst dí ná má yímbálíg wo ná wó sáág gúl sá. ⁹ Nji, tɛɛm bá ntó, má yida téég wo məbwə́ nácé céelí Zembí ngə́ yə sá yí, má Pwôl, cwúcwúul múúd íí, má njúl nyingə́ bá mímbwug dí ja gaád nácé má ngə́lə sēy ná Kríst Yésus. ¹⁰ Má téég wo məbwə́ shú má Onezim. A mǔsa mwán mə́ ámə byá cug krísten dí má njúl wa mímbwug dí yé. ¹¹ Nyé a shígé fwo du bá wo ná mfíí ja bíná bí á fwo du cugə́ yí; jaá ga dí, a mǔsə shwá bəsh ná mfíí.

¹² Má nyingə́ nyé ná a nyingəg zə wódí, a ngə́ zə tən nda gúl kúl nyúul jəm. ¹³ Má ámə nywá yidá jí ná a jíg wa mádí koogú té má jí mímbwug dí nácé jəjə́ Kéel yí, a ngə́ ná sēy ná má jílá gwó dí. ¹⁴ Nji, má shígé céel ná má sá gúl sá shwá nda fwo bá cún; má acéélé ná wo sáág mánywa yímbálíg, í jí ná wo sáág ná jəjə́ lám. ¹⁵ Jí ná njkul bá ná Onezim nyé a béégya ná wo búbaalé fwála shú ná wo nyingəg lág nyə́ kandəgə́ kandəgə́. ¹⁶ Nyé ányingə́yé ná bá wo lwaá, nyé é ntə́ lwaá, nyé é bá wo *mínyə́nə́ wó búl céel yé. A má bá mə́ abábə, nyé é nyingə́ bul bá shú dwó dí; nácé, a jí fwo bá múúd woó, a má nyingə́ bá krísten nda wo.

¹⁷ Gwá wá má céel ci ná, njki wo mpú ná má jí wo shwá, njwaág Onezim nda wó jí ná njkul njwa má ná. ¹⁸ Nkí nyé á byaagula ná wo, njki ntág ná a jí ná wo mpwálá, lóg ná má wá mbíd wo nywo. ¹⁹ Má Pwôl má ngə́ cíla ná mbwá wám ná má bá jéna wo mpwálá nyəɔng; má abúlé céel nyingə́ jaaw wo ná cug gwó jí námá wo mpwálá wó mbíd má yí. ²⁰ Ná ndéé mwaang, ság má kwíindyá wá ngə́ jí wo ní jíná má Cwámba dí; námá nda shwá bí okrísten ná, salug má lám shí.

²¹ Má ngə́ cíla wo kálaad éga má njúl ná búgə́ ná wo é sá sá má ngə́ jí ná wo sáág yí; má mpú ná wo é sá má isá cə́ jini. ²² Má jí námá ná wo kwámbuləg má bwágə́, má ngə́ dúg ná shé wál bá zə nyingə́ dúgyá, məjəgula mún má ngə́ gwíg.

Mə́bádá

²³ Ipafras muud sá jí mímbwug dí nácé ngə́lə sēy ná *Kríst Yésus yé ngə́ báda wo. ²⁴ Buud ó gwoong ísəy bəm Márkus, ná Aristárag, ná Démas, ná Lúkas bwá ngə́ námá báda wo. ²⁵ Mpaam má Cwámba Yésus-Kríst í jíg bídí.

1:1 Timoté: 1Kr 4.17 1:2 Rom 16.5 Arship: Kol 4.17 1:4 Rom 1.8 1:5 1Te 3.6 1:6 Flp 1.9; Kol 1.9-10
1:7 Rom 12.10; 2Kr 7.4; Heb 13.1 1:8 1Tm 6.1-2 1:9 mímbwug 1; Ifz 3.1 1:10 Onezim: Kol 4.9 mwán: 1Tm
1.2 1:13 Flp 2.30 1:14 2Kr 9.7; 1Pr 5.2 1:16 1Kr 7.22; 1Tm 6.2 1:19 1Kr 16.21 1:23 Ipafras: Kol 4.12
1:24 Márkus: Mis 12.12; 2Tm 4.11 Aristárag: Kol 4.10 Démas, ná Lúkas: Kol 4.14 1:25 Gal 6.18

Kálad bwá á cilə Wəheburâ yé

Isâ í dúgyá nə kálad Wəheburâ yí

Muud yêsh mə mpú shimal lə kálad éga yé nyə e téduga ná í cúgé kálad, í yidá bə bwiingúlə mílánj mí Zəmbí. Mátéédulé mäsə, kú nə muud bwá cilə yé, kú nə muud bwá cilə yé. Nji məbədə mäsə ímpánzə yá məshíné mə lúu 13 wá mə sá nə muud mpúg nə jísə kálad nə bwá á kənd buud.

Muud nyə á cilə yé ngə bándulə okristen nə bwá kú nyingə kənd mítédúgá Máccə mə Moyiz di. A ka ngə lwó bwo ná cug mə Kríst nə iséy byé í ntə sə jəsh búúd bəsə nə ŋkul téduga ná í də cug búúd yí.

Kálad mə bwey na námá lwó matéédulé nə Zəmbí nyə a lwóya sá á jísə yí wá Yésus-Kríst (1.1-3). Kálad éga ji nə fwámé məma mənəkaw mələl:

- (1) Kríst mə jág bul ntə sá jəsh (1.4–10.18).
- (2) Oləye bwá nádag búgád (10.19–12.11).
- (3) Baalé məcwūŋ nə íbwádán (12.12–13.25).

Zəmbí ngə ləsha nə buud nə zhíí a Mwān yé

¹ Yág í, Zəmbí nyə á də lās nə odá ija ija, mimbíi mimbii nə zhíí á *buud ɔ mícúndə bé. ² Ná ndeé, mwów mə məzhúgúlá mágá di, a mə lās nə shé nə zhíí a Mwān yé. Mwān yé wəŋŋ wá nyə á balan nə ndí sálə shí nə gwów yé; nyə a mə təl nyə ná a bág lúg nə isá byēsh. ³ A ji njəs í ngə zhu mílwanə mí Zəmbí dí yí, a ji zhígim mbəḡla mə Zəmbí, a ngə shúgal isá byēsh nə ciyá jé álal-ŋkul, isá byēsh yá shí nə gwów. Ja nyə á shín fúb buud, yíl bwo *misəm yí, nyə á kə ji gwów, mbwə məncwūm mə Zəmbí á ŋkul nyēsh di.

Mwān mə Zəmbí mə ntə wəŋgales

⁴ A ntə *wəŋgales, jíná Zəmbí nyə á gwiid nyə yí ntə jíná dán. ⁵ Mpugá nə Zəmbí nyə abwélé ci nə ngwól *éŋgales nə: «Wo ji Mwān waamə, mə mə byá wo múus». Nda námá nyingə ci nə: «Mə é bə nyə sósŋgá, a bə mə mwān». ⁶ Nji, ja Zəmbí mə nyingə zə jíl Mwān yé a cumbá shí ga dí yí, nyə ná: Wəŋgales ɔ Zəmbí bəsh bwá kúdúg məmpwoombú mánđəlúd yə nyə gúmə. ⁷ Nyə á ci shú wəŋgales nə: A də sá nə wəŋgales bé bwá bág nda fufə, a sá ná osól ɔ məsáal bé bwá bág nda ngwiile kuda.

⁸ Nji nyə á ci shú mə Mwān yé ná:

Yé Zəmbí, ijwúga byô í bá ji kú nə zhúgá.

Otátəlí wá bwá ngə lwó nə wo ngə jwú nə faan dwô.

⁹ Wo á cəl otátəlí, wo mpii fúlú a kú bish máccə;

sá jəŋŋ wá jí ná, yé Zəmbí,

Zəmbí woó nyə a gwaágulə wo məwúdə mə máshusug;

ntə ji ná nyə á yə wo cé í ntə búúd ɔ gwoŋŋ bwô yí.

¹⁰ Zəmbí nyə á ci námə ná:

Yé Cwamba, matéédulé di, wo wá wo á fwə shí, wo a sá námá jəŋ nə məbwá mwô.

¹¹ Isá byəŋŋ byēsh í bá shín,

nji wəe njul kú nə zhúgá;

byēsh í bá bə íbwodú nda mikáándə,

¹² wo bá báág byo nda bwá də báág jud ná.

Haaw. Í bá shín cənd nda káándə.

Nji wəe wo njúl nji mbii ngwúd,

mimbú myô kú bwele shín.

¹³ Zəmbí nyə abwélé námə ci nə ngwól éŋgales ná:

Jig shí wa mádí mbwə məncwūm

kə wósə ja mə é culəshi mízhízhíŋ myô,

mí bə wo sá wó də təl makuú yí!

¹⁴ Wəŋgales bān ná wá ozá? Ngáá bəsh bəsə mishišim mí ngə sēy nə Zəmbí, Zəmbí ka də kənd bwo ná bwá kəg ngə kwínd buud bwá bá ŋwa cug tən ilúgi Zəmbí mə bá yə sá yí?

2

Zəmbí mə cug shé

¹ Nda ji ntə ná, í bul jii ná shé mpúg wá mílúú sá bwá á jaaw shé yíid, ŋkwanğá sá á bá kwab zhíí. ² Shé mpúgá ná kéel *wəŋgales bwá á zə nə ndí yág yí, í á bə álal-ŋkul; muud yēsh nyə á caam máccə, nda bish dwo yé, nyə a shí bwəma nə intúgúlí í á jəla yí. ³ Nda jí ntə ná, shé mə ká bə kú bish shísha məma cug bwá ngə jaaw shé yí, shé nda bá bwele faam. Cwamba nyəmfwó wá nyə a tééd jaawúlə ləŋ á cug jəŋŋgá, buud bwá á gwág nə nyə wá bwá mú zə báásulə shé wə. ⁴ Shú lwólə námə ná kéel dəŋŋ dásə fwámé kéel, Zəmbí nyəmfwó nyə a wéeshli isá í ntə buud ŋkul yí, nə *isá í mimbúgú nə *məshimbá mimbii mimbii. A mú námə yə bwo idáás Shíshim mə də dás búúd yí, nda nyə á cəl ná.

Yésus, Mwān mə Zəmbí nyə á zə bə muud

⁵ Haaw. Kala búúd sə ngə ci ná í bá bə yí, wəŋgales dí bwá bə jwú nə gwo, Zəmbí nyə a shígé sá nə í bág bə ntə. ⁶ Í yidá bə cilyá Kálad Zəmbí dí ná:

Yé Zəmbí, wo ngə téduga muud nəcə a ji jí?

1:2 Mwān: 5.8 sálə; Yuá 1.2; Kol 1.16; Heb 11.3

1:3 2Kr 4.4; Kol 1.15 mbwə məncwūm: 8.1

1:4 Ifz 1.21; Flp 2.9

1:5 Sôm 2.7; 2Sa 7.14; Mat 3.17; Mis 13.33; Heb 5.5

1:6 Sôm 89.28; 97.7

1:7 Sôm 104.4

1:8 Sôm 45.7-8

1:10

Sôm 102.26-28

1:13 8.1; Sôm 110.1

1:14 Sôm 34.8; 91.11

2:1 6.4-6

2:2 Mis 7.38, 53; Gal 3.19

2:3

10.29; 12.25

2:4 Yuá 2.11; Mis 2.22; 1Kr 12.4-11; 2Kr 12.12

2:6 Sôm 8.5-7

Wo nḡa kweemb kukwumuga múúd nəc é bələ jí?

⁷ Wo má səl nyə shí fúfwála, cḡ wəéngales.

Ná ndeé, wo má sá ná a nḡanawag, a bág nə gúmá nda cí.

⁸ Wo má wá isá byēsh mánýámá má múúd dí. Haaw. Sálə Zembí má sá ná a jwúg nə isá byēsh yí, tɔɔ sá ngwúd nə ngwúd í alágé. Nji, shé cugé nə nḡul fwo dḡg ja gaád ná a nḡa jwú nə isá byēsh. ⁹ Nji, sá shé mú nḡa dḡg yí jí ná, Yésus muud Zembí nyə á səl shí fúfwála cḡ wəéngales yé, a mú nḡa nḡanawa, a njúl nə gúmá nda cí, nəc nyə á jug ná ndeé a yə. Nyə á zə cə buud bēsh, lwóyála mpaam Zembí nyə á baam nə bwo yí.

¹⁰ Zembí wá nyə a té isá byēsh, nyə wá nḡá sá ná byēsh í nḡág nə kyey mpwogé, nyə námá wá nyə á jii ná ncúlyá zhwoḡ bwān bē bwá nḡanawag mənḡanawa mé. Í á ka jəla ná a sáág ná micúnj mí bíig Yésus muud nyə á juw zhí ná bwān ó Zembí bwá bíig cug yé, micúnj myəḡḡg mí mú mēel sá ná Zembí jilug nyə jiya í á jəla ná nyə yí. ¹¹ Ntɔ, nə Yésus muud nḡá sá ná buud bwá bág mənḡenḡé mí búúd yé, nə buud á nḡá sá ntɔ wá, bēsh bāsə nə shug ngwúd. Gwá wá á jí kú gwág shwōn jówwəla bwo ná omínyonḡá bē yí. ¹² Ntɔ wá á cí ná:

Mə bá dḡ bwiing omínyonḡá bām bímbí lú múúd wo jí yí,

mə sey wo isusa í gúmá ja bwá sééḡgyá ná bwá gúmal wo yí.

¹³ A nyinḡa námá cí ná:

Məc jām jágúwé jēsh í bá bə nyádi.

Nyə námá ná: «Mə wá éga, nə bwān Zembí nyə á yə mə wá». ¹⁴ Nda jí ná bwān á nḡá cí óni búsə nə mishwun nə məcíí ná, Yésus nyə á nḡa námá nyúul muud, a bə nə mishwun nə məcíí shú ná a yág, shwiy dé mú culushi nḡúl mə Njwú majamb, nyə muud nyə á nḡa kyey nə shwiy yé. ¹⁵ Nyə á yə ntɔ shú ná a yíl búúd bēsh mánýámád, nəc bwá á nḡa cugə nḡúmba cug nji nḡálə fúnda shwiy, cug mánýámá. ¹⁶ Í mə mpu nyín ná Yésus nyə a shígé zə kwiid wəéngales; nyə á yida zə kwiid mpwōn buud mə *Abraham. ¹⁷ Sá jəḡḡg wá í á sá ná a céndág bə nda omínyonḡá bē mazhí mēsh, shú ná a bəḡ bwo fwámé Ajəláci á ofada mə gwág bwo cey lámúd yé, á sá iséy vāál Zembí mə cēel yí. A jí Ajəláci á ofada ná a sáág *mátúnuga, yíl búúd *misám myāj. ¹⁸ Yésus jí nə nḡul kwíind búúd mábwbəbalán nḡá nḡá fwágusə məkuu shí wá, nəc nyə mēfwó nyə á fwo námá bwəma nə mábwbəbalán, nyə á jug.

3

Yésus-Krist má ntɔ Moyíz

¹ Ná ndeé yé mənḡenḡé mí omínyonḡá bām, bí buud Zembí nyə a má námá jōw ná bí bág nyə nḡow cug á gwówúd wá, kəndugá mitédúgá wá Yésus. Nyə wá sá nḡá magulə tám buud ná a jí *muud lwámá má Zembí, a njúl Ajəláci á ofada yé. ² Nyə á sá iséy byé vāál í á kwaga míš má múúd nyə á nti nyə yí, námá nda Moyíz nyə á kyey nə njōw búúd má Zembí wēsh vāál í á kwaga yí ná. ³ Mpugá ná Zembí nyə a dḡg ná Yésus má jalá ná bul nḡa gúmá ntɔ Moyíz, námá nda múúd mə lwó njōw má dḡ nḡa gúmá ntɔ njōw wáméfwó ná. ⁴ Bí mə mpú ná njōw wēsh í dḡ bə nə muud nyə ámə lwó yé; nji, Zembí wá má dḡ lwó shí byēsh. ⁵ Moyíz nyə á kyey nə njōw búúd má Zembí wēsh vāál í á kwaga yí. Nyə, nyə á bə səl məsáal, nḡálə lwó ná sá Zembí mə bá jaaw búúd yí í bá bə búbalé. ⁶ Krist nḡá sá iséy byé vāál í kwága yí. Nywá jí Mwān á njōw má Zembí. Njōw má Zembí wəḡḡg wá shé, nḡi shé má kə ná inḡáj shwóg, kə námá shwóg nə nḡálə bə nə mílúú ná sán nəc sá nḡa bwānd nyə nə búg.

Zembí má dḡ yə búúd bí nə búgá wá wogá

⁷ Gwá wá Nḡenḡé Shíshim nḡa cí yí, ná:

Nḡi bí mə gwág kál dé múús í,

⁸ kúgá sá nún

nda ja búúd bwá á sá mīngáádá yí.

Jwōw dəḡḡgá, buud bwá á ka nə məkugulə wá Zembí nún shí a shwééshá dí.

⁹ Osóḡḡgá bān bwá á shweenzh mə cínəḡḡg ná bwá dḡg sá má é sá yí.

Bwá á shweenzh, má í njúl ná bwá á shí dḡg ísá má á sá bwo ¹⁰ tāj mimbú məwūm mənḡ yí.

Nda bwá á dḡ she ná bwá dḡg sá má é sá yí ná, mə á nyada nə kala búúd jəḡḡgá, mə mú cí ná: «Búsə ja jēsh nji dúlə wush; bwá afwóyé mpu zhí má nḡá lwó bwo yí».

¹¹ Mə mú ka kēen nə mpimbə ná:

«Bwá ábúle bwəle kuma

kál mə á kwəḡusa bwo wogá yí».

¹² Bwaḡḡg, bí ó bey ná ngwól múúd gwoḡḡg wún bág nə bów-bów lám, lám á kú nə búgá ná ndeé a mú yid kwōn nə Zembí á kuwó.

¹³ Yidagá dḡ sá ná, jwōw dēsh búúd bí nə nḡul jōw ná «múús» yí, ngwól cwīny ngwól, ngwól cwīny ngwól. Dugá sá ntɔ shú ná *sám í nda bá shiig tɔɔ muud á bídí gwoḡḡg ná ndeé nyān mú bə nə nún. ¹⁴ Nəc shé mú *Krist buud ó gwoḡḡg bē, nḡi shé má bíi búgá məbwá məbá kə wós məshínéd, námá nda shé á tééd

2:8 1Kr 15.27 **2:9** Flp 2.8-9 **2:10** 1Kr 8.6; 12.2; Mís 3.15 **2:11** Mat 25.40; 12.50; Yuá 20.17 **2:12** Sòm 22.23
2:13 Iza 8.17-18 **2:14** 2.17; Yuá 1.14 Njwú majamb: Yuá 8.44; 12.31; 1Yn 3.8; Mbú 12.10 **2:15** Rom 8.21 **2:16**
 Iza 41.8-9 **2:17** 4.14; 5.2; Flp 2.7; 1Yn 2.2 **2:18** 4.15; Mat 4.1-11 **3:1** 4.14 **3:2** Ilḡ 12.7 **3:6** Mwān: 5.8
 bwānd nyə nə búgá: 3.14; 4.14; 6.18-19; 9.28; 10.22-24, 35; 13.14; Kol 1.23; Flp 3.20; 2Tm 4.8 **3:7** Sòm 95.7-11 **3:8**
 MmN 17.7; Ilḡ 20.2-5 **3:11** Ilḡ 14.21-23 **3:14** 3.6

mátéédúléd ná. ¹⁵ Shé kúgá wusa ná jisá cilyá Kálaad Zembí dí ná:

Nkí bí mæ gwág kál dé múús íí,
kúgá sá núñ

nda ja búúd bwá á sá mĩngáádá yí.

¹⁶ Ozá bāñ bwá á gwág kál mæ Zembí ná ndeé bwá mú sá mĩngáádá wá? Ngáá í á bā buud bēsh Moyíz nyā wú nā ndí Igĩpten wá?

¹⁷ Ozá Zembí nyā á nyada nā ndí tāñ mimbú mæwúm mánš wá? Ngáá í á bā buud bwá á sēm ná ndeé mimbimbæ myāñ mí mú ngæ mpánguli shí á shwéeshád wá? ¹⁸ Ozá nyā á kēen ná bwá ábúle bwele kumæ kál nyā á kwæmusa bwo wogá yí? Ngáá í á bā buud bwá á sá nyā mĩngáádá wá? ¹⁹ Haaw! Shé mæ dág na ná bwá á shígé kumæ kál Zembí nyā á kwæmusa bwo wogá yí nácé jí? Nácé bwá á ban ná bwá abúgúláyé.

4

Shé á jáláyé nā shúb wogá mæ Zembí

¹ Zembí nyā á bwey kaag ná á bá sá ná buud bwá yówulag; nkaagá nyōong nyí ná. Bì á ka bey ná ngwól múúd á wōong jín bág shúb wogá jōong. ² Shé á shí námé gwág kéel mæ Zembí nda bwo. Njì, wāñ gwágúla bwá á gwág yí í á shígé kwíind bwo tō sá, nácé bwá á shígé *búgula sá bwá á gwág yí. ³ Shé báá obúgula shé mú ngæ yówula, kú bæ bwo, nácé nyā á cì shú dāñád ná:

Mæ mú ka kēen nā mpimbæ ná:

«Bwá ábúle bwele kumæ

kúl mæ á kwæmusa bwo wogá yí».

Zembí nyā á cì ntó í njúl ná, ja nyā á fwō shí ná gwów yí, nyā á shí shínal iséy byé byēsh. ⁴ Shú sá í dūgyá nā jwōw á zangbá yí, sá mæ mpú ná Zembí nyā á cì gúl kúkúlád nyádí kálaad dí ná: «Zembí nyā á ka yówula ná iséy byé byēsh jwōw á zangbá». ⁵ Gwá námé wá á cì wa jíga kúkúlád ná: «Mæ abúle bwele sá ná bwá yówulag». ⁶ Ntó jì ná cígúlá í bwey bæ ná Zembí mæ bá sá ná bósíl búúd bwá yówulag. Njì, buud bwá á tééd gwág kéel wá, bwá á shígé yówula, nácé mælwá. ⁷ Nda jí ntó ná, Zembí mæ tál dúl jwōw búúd bwá é cì ná «múús» yí. Nyā á zæ tál jwōw dōongá mimbú mí mæ bwey bul cý té wulá fwála mæ Moyíz; nyā á ka cì mpu mæ *Dávid dí nda nyā á mæ fwo cì ná, ná: «Nkí bí mæ gwág kál dé múús íí, kúgá sá núñ».

⁸ Í á mbām bæ ná Yeshuwa nyā á sá ná kúl búúd í yówulag ja bwá á shín nyí shí á cçólá yí, Zembí nyā á shígé nywá nyingæ cì ná dúl jwōw lú wogá dúsa. ⁹ Ntó mæ lwó ná gúlúgá wogá jisá ná shú búúd ó Zembí, í njúl

nda fwámé wogá Zembí nyā á woga jwōw lú zangbá yí. ¹⁰ Nácé, muud Zembí mæ sá ná á yówulag yé, nyā é yówula nā iséy byé byēsh námé nda Zembí nyā á yówula nā byé ná.

¹¹ Nda jí ntó ná, shé wágá mæñkul ná shé bág yówula nda Zembí nyā á kaag ná; shé wágá mæñkul shú ná muud nda bá shúb nácé sála mbíi málwá bwá á sá má.

¹² Mpugá ná Milású mí Zembí mīsæ mikuwó, mí njúl mí ankál-nkálá. Mí dū bēwáli ntō kafwele jēsh bwá dū jōw íkóšmb íbá yí. Mí dū nyíi múúd nyúúúlád kæ kumæ kál mí bēég *jím bá *shishim yí; mí dū bēég mábwoş ná nyúúl ná óshú ó íyasód. Milású mí Zembí wá mí dū lwó nkí mītádúgá ná iyuug yá lám, bísæ nkí bōw, nkí bísæ nkí nywa. ¹³ Kú ntāg nā tōo sá Zembí nyā á té yí jí nā nkul shwaaw Zembí. Isá byēsh bísæ oshushwáas, ompajáá nyádí mīshád, nyā muud mæ bá sá sá shitóg yé.

Yésus jì wúsú Ajaláci á ofada

¹⁴ Shé mú ná wúsú shísha Ajaláci á ofada nyā á líina jōñ lu gwów yé*, nyā wá Yésus, Mwān mæ Zembí. Nda jí ntó ná, shé kágá ná búgú jisú shwóg, kú bwele tag. ¹⁵ Nácé, Ajaláci á ofada shé mú ná ndí yé, cūgé nyōong jí nda gwág shé cey lámúd ná tag dású yé. A yidá bæ nyōong jí ná nyā á bwæma nā mæbwábulán mæzhí mēsh nda shé, njì á nda sá *sám yé. ¹⁶ Ntó, shé shíshúgá Zembí kúná-kúná kú fúnda. Shé shíshúgá nyádí caangád kúl á ngó lwóya mpaam yí, á gwágúg shé cey lámúd á sá shé mpaam, á kwíind shé ja shé mæ jí kwíindyá yí.

5

¹ Bì mæ mpú ná bwá dū fēesh múúd yēsh mæ bád Ajaláci á ofada yé mpádúgá buud, bwá tál nyā ná á dūg sēy nā Zembí shú dāñ. A dū kala isá bwá yé Zembí yí, dū sá *mætúnuga shú ná *mísám myāñ mí jimbúg. ² A jì nā nkul mpu mícín iwugúlu ná minjé-gwōw mæ ngó bwæma nā ndí myá, nácé á jì námé múúd ná ilēm námé nda bwo. ³ Sā jōong wá jí ná, á jēlá nā dū sá mætúnuga shú jimbálúle mísám myá nyaméfwó, nā myōong myá kúl búúd námé. ⁴ Muud cūgé nā nkul wánda jiyá jōongú wánda wándág ná á nwa gúmá; Zembí wá mæ dū jōw búúd bwá nwa jiyá jōong wá námé nda nyā á jōw Arōon ná.

⁵ Ntó námé wá jí nā *Křist yé. Křist nyā á shígé wánda jiyá jōongú wánda wándág ná á nwa gúmá; Zembí wá nyā á yæ nyā gwo, Zembí muud nyā á cì nā nyā ná: «Wo jì Mwān waamæ, mæ mæ byá wo múús».

3:16 Ilh 14.1-35 **3:17** Ilh 14.29; 1Kr 10.5, 10 **3:18** Ilh 14.1-4 **4:4** Mat 2.2 **4:5** 3.11 **4:7** 3.7-8; 3.15

4:8 Mbá 31.7; Zho 22.4 **4:10** 4.4 **4:12** Iza 49.2; 55.11; Zhe 17.10; Yuá 12.48; Ifz 6.17; 1Pr 1.23; Mbá 1.16 **4:14**

5.8; 8.1 Ajaláci á ofada: 2.17-18; 3.1; 5.1, 4-6; 7.24-28; 8.3; 9.7, 11 * **4:14** Nyā á ka kumæ kúl Zembí jí yí. **4:15** 2.18;

5.2; 7.26; 9.12; 1Yn 3.5 **4:16** 10.19 **5:1** 4.14 **5:2** 2.17-18; 4.15; 7.28 **5:3** 7.27; 9.7; Lav 9.7; 16.6, 15 **5:4**

Arōon: MmN 28.1 **5:5** 1.5 **5:6** Sóm 110.4; Heb 6.20

⁶ A nyingag námá ci gúl kúkúlúd ná: «Wo ji fada, wo é ji jiya fada dí kandugá á kandugá nda Melukisedek».

⁷ Ja Kríst nyà á ngà cugá wa shí ga dí yí, nyà á du bul jagula, du téég Zembí mabwá, Zembí muud nyà á ba ná nkul sá ná á kú yá yé. Nyà á du kám, a jii, mæzhwíle wós. Zembí mú gwág nyà, nácé nyà á ba ná mægwág ná Zembí. ⁸ Teem ba ná nyà á ba *Mwân má Zembí, nyà á bwama ná micún, mí mú jíguli nyà mægwág. ⁹ Zembí mú sá ná á bóg váal í jéla yí. A mú ba ámadí á cug á kandugá kandugá, du yá búúd bësh bwá sá nyà mægwág wá. ¹⁰ Haaw! Zembí nyà á tál nyà mbii Ajeláci á ofada má Melukisedek.

Bôw ja múúd má béégýá ná Zembí yí

¹¹ Bulya isá sá bí ná sá cíg ná yí. Nji, shú ná sá féégúg bí byo, í bul kwowula, nácé bí ádé ná læl mpu gwág. ¹² Bweyála bí á jéla ná bwey ba oyíguli. Nji, í ngà ná jii ná muud jígúlg bí isá bwá jálá ná fwo tééd mpu mínjígúla mí Zembí dí yí. Í ngà ná jii bí mányá má bál, kú ba fwámé idáw. ¹³ Muud ngó ná cugá ná mányá má bál yé nyà afwóyé wámbula nda á cugag tútali mísh má Zembí dí ná; a ji ná kúkeny. ¹⁴ Nji, buud bwá á má lal wá, báá wá bwá jálá ná fwámé idáw, nácé bwá á má jíg cug ná ndé milám mí á má janzala bwo ná dúla wá mímbéégí mpádégá mánywa ná mabôw.

6

¹ Ná ndéé, shé kóga shwóg, shé jígúgá isá í Zembí í jálá ná buud bwá má lal búgód yí. Shé yówug dúla nyingá ká mpás ká du njwa mínjígúla mí *Kríst myá mætéédulé. Shé kúga nyingá tééd limúla limuga ja shús. Ntó jí ná shé kúga nyingá ngà njwa mínjígúla myá nda múúd má jálá ná yíl lám mísóllégú mí shwiy dí, *búgula Zembí ná; ² ná mínjígúla mí dýgyá ná minduwán* ná dúla bad búúd mabwá yí; nkí ntág mínjígúla mí dýgyá ná gwúmúla mímbimbá mí bá gwúm yí, ná sémbyé mílósú á kandugá kandugá yí. ³ Mbó! Shé ányingaye ngà bē bini; nkí Zembí má magula, shé má zó yida njwa mínjígúla mí jálá ná buud bwá á má lal wá yí.

⁴ Bóól búúd bí ná, mænkenya má Zembí má á shí kwan bwo, bwá á shí ba ná kow á isá Zembí ngá yá buud bí yí, bânñ bósólúgá bwá á shí lég Nkénkē Shishim, ⁵ bwá á shí kagula mánywa má Mílósú mí Zembí, bwá á shí námá kagula nkul Zembí má bá yá búúd mwów má zág má yí. ⁶ Mbii búúd ní, ja bwá

má yid kwoñ ná Kríst yí, muud cugé ná ná nkul nyingá sá ná bwá nyingag kænd mílám wá Kríst. Nácé banála bwá má ban *Mwân má Zembí yí wúsa bwo nda bwá ngà nyingá bwambula nyà kwolós dí ján ja, ngà nyingá sá ná á nyingag bwama ná shwón tám buud.

⁷ Mpugá ná, nyúl shí í ká tag ná ompú ná ndéé í kó idáw, Zembí bwádan ná shí nyóñg, buud bwá á bē mæmpag wá ba ná mfií. ⁸ Nji, í ká yida kó ibiin-biin ná mæwaaagulá, í lúg kúná-kúná ná Zembí lwéémag nywo nácé í cugé ná mfií; zhúgúlá zhúgúlá, bwá jígal nywo.

⁹ Nji, yé bwááng má búl cæl wá, teem ba ná sá ngà lás ntáni, sá ngà mpu búbálé ná bí báá bí tæl fwámé zhíid, bí ngà sá isá í lwó ná bí mú ná cug yí. ¹⁰ Nácé, Zembí cugé ná olíngí ná á bá wusa sá bí ngá sá yí ná mbii bí má céél nyà yí. Céélí jóñg í ngà nyín ná séyála bí ngá séy ná buud bē wú yág zā wós múús yí. ¹¹ Sá ngà bul jii ná muud yesh á sámbá jín yáágúg ná ngálá cugá cug jóñgú cé cug, ja jóñgú bí mú bá bii isá bí ngá bwánd ná búgá ná í bá ba yí. ¹² Kúgá sá íkósódégú; yidagá ngà sá nda buud bwá má jéég mányúul wá Zembí kú ná mílamasa wá, bwá wá bwá bá ba ná kow lál isá Zembí nyà á kaag bwo yí.

Nkaagá Zembí nyà á kaag Aburaham yí

¹³ Ja Zembí nyà á kaag *Aburaham nkaagá yí, nyà á keen nkaaná. Nda jí ná ngwól múúd cugé fwámé múúd ntó Zembí ná, Zembí nyà á keen jíná dé nyaméfwó, ¹⁴ nyà ná: Búbálé, má bá bwádan ná wo, má sá ná mpwoñ buud nywó í búlúg bul bulya.

¹⁵ Aburaham nyà á ka námá bwánd nkaagá nyóñgú ná lám jisów ná ndéé, í mú námá ba nda Zembí nyà á kaag nyà ná. ¹⁶ Ja múúd má du keen nkaaná yí, á du keen múúd jí fwámé múúd ntó nyà yé, nkaaná mú já, muud kú ná sá máshwán. ¹⁷ Ntó, Zembí nyà á keen búbálé bwá á lúg ná isá nyà á kaag yí bwá mpúg ná nyà abúle nyingá cénd cígúla á má njwa yí, a mú keen nkaaná. ¹⁸ Ná ndéé, ná nkaagá Zembí nyà á kaag yí, ná keenála nyà á keen búbálé yí, ngwúd ná ngwúd á ná í cugé ná nkul salan, nácé Zembí cugé ná nkul bwiñg íjój. Nyà á kaag, a nyingá keen búbálé nácé jí? Í á ba shú ná manyúul má lálúg shé buud shé má ká shwaaw nyádí, ngà bwánd sá á má kaag shé wá. ¹⁹ Bwándala shé ngá bwánd ná búgá wóñgú, wúsa shé shwamá shú ná lám nda nkúnkulé. Nda jí ntó ná, shé má bá kumá

5:7 Mat 26.36-46 5:8 1.2; 4.14; 6.4-6; 7.3, 28; 10.29; Yuá 1.34 mægwág; 4.15; Flp 2.8 5:9 7.27 5:10 5.6; 6.20

5:12 1Kr 3.2 5:14 13.9; Rom 16.19; 1Kr 14.20; Ifz 4.14 6:1 9.14 6:2 Yuá 3.25-26; Mis 19.1-6 * 6:2 Na cugé nji nduwán óbúgula bwá du duwan yí, Oyúden bwá á du námá ba ná wán nduwán ná myán mísóllégú. 6:4 2.1-3; 5.8; 10.26-29; 12.25; Mat 12.31; 1Yn 5.16 6:8 Mat 13.7, 22 6:10 10.32-34; 13.1; 1Yn 4.7-12, 19-21 6:12 11.1-12;

Luk 21.19 6:13 Mat 22.16-17; Heb 11.12 6:16 MmN 22.10; Mat 5.34; 23.16-22 6:18 1ln 23.19 6:19 3.6; Rom 5.5; Heb 9.3 † 6:19 Lóg Mat 27.51, nkí Mak 15.58, nkí ntág Luk 23.45 jisá sanda í á du wá nji mpádégá fúm á ci ná mpáánzá nyësh yí. 6:20 4.14 Melukisedek: Sóm 110.4; Heb 5.6, 10; 7.1-4

kúl Zembî jísá yí, línálá kə mpúsə sanda†. ²⁰ Wu wá Yésus nyə á kə shé shwóg kə nyíi shú dúsú yé. A músə Ajəláci á ofada á kandəgə kandəgə nāmə nda Melukisedek nyə á bə ná.

7

Melukisedek

¹ Melukisedek sá ngə ci éne nyə á bə njwú-buud á Salem, a njúl námə fada má Zembî á gwów-gwów. *Aburaham nyə á kə lúmbali dōmb nə bōól ójwú-buud, a mú ntə bwo. Ja nyə á ngə nyingə yí, Melukisedek nyə á kə bwəma nə nyə zhúid kə bwádan nə nyə. ² Ja jōng wá Aburaham nyə á ya nyə *ŋkəw wúm á isá byēsh nyə á wú nə ndí dōmb dí yí. Jíná lú Melukisedek í tééd fwo kə ná «njwú-buud jí nə otútali yé». Nyə á nyingə ntág bə njwú-buud á Salem, ntó nyingə kə ná «njwú-buud á mpwogé». ³ Melukisedek nyə á shigé kə ná sōngá, kú nə nyōngá, kú nə byél, muud nyə ampúyé ja nyə á byél yí, muud kú mpu ja nyə á ya yí. Nda Zembî nyə á sá ná á bēflag *Mwán má Zembî ná, a jí fada á kandəgə kandəgə, kú nə cénd.

⁴ Fwogá ná dág bímí lú fwámé múúd Melukisedek nyə á bə yí! Mbií fwámé múúd á ná mpáámbs jísú Aburaham yə nyə ŋkəw wúm á isá byēsh nyə á wú nə ndí dōmb dí yí. ⁵ Buud bēsh bwá á dū tōw ofada mpwōj buud má Lévi dí wá, nyúl mpéndí á Máççé má Moyiz í ngə yə bwo ŋkul ná bwá dág gwáám búúd ó *Izərayél ŋkəw wúm á isá byān. Ntó jí ná bwá jálá nə ŋwa kəw dōng omínyōhə bān dí, í njúl ná omínyōhə bān búə ná nāmə bwán s Aburaham. ⁶ Sá ngwúdu, Melukisedek nyə á shigé bə múúd á mpwōj buud nyān; ní, tsem bə ntó, nyə á ŋwa kəw dōng wá Aburaham, a bwádan ntág nə Aburaham, í njúl ná Aburaham wá Zembî nyə á kaag mənkaagá má kúl jé yé. ⁷ Shé má mpú kú nə mēshwán ná fwámé múúd wá má dū bwádan nə zhizhe muud. ⁸ Jísə ná ná, jiga kóómb dí, ofada bwá dū ŋwa kəw dōng wá, bēsh bwá dū bə búúd bwá bá yə wá. Njí, Micilyá mí ngə ci ná Melukisedek nywáá ngə ná cugə. ⁹ Sá bí nə ŋkul ka ci ná ná, ja Aburaham nyə á yə Melukisedek ŋkəw wúm yí, Lévi muud má jálá nə ŋwa dwo yé, nyə á shí námə yə Melukisedek kəw dōng ná mábwá má Aburaham dí. ¹⁰ Sá bí nə ŋkul ci ntó nəcə, ja Aburaham nyə á yə Melukisedek ŋkəw wúm yí, í á bə Lévi njúl Aburaham mábwugúlu dí cwú*.

Yésus jí mbií fada má Melukisedek

¹¹ Máççé Moyiz nyə á yə buud ó *Izərayél má má ngə ci ná ofada bwá dág zhu bēnd

mə Lévi dí. Ká, jiya fada á bēnd má Lévi í á shigé mpu sá ná isá í bág váál í á jala ná bə yí. Í á mbām mpu sá ntó, kú í á shigé nyingə jí ŋgwól fada njúl nda Melukisedek; í á nywá námə ka bə ní ofada wá váál má Arəon. ¹² Ná ndéé, ja jiya fada í má cénd yí, í jí námə ná məcçé má á dū fwo bə má má céndág. ¹³ Shé má mpú ná muud sá ngə ci éne nyə á byél bēnd shúsú; tō mbyágá ŋgwúd nə ŋgwúd á bēnd jōng í á shigé fwo bwele sēy *alatār dí. ¹⁴ Buud bēsh bwá mpú ná Cwámba wúsú nyə á byél bēnd má Yúda dí, Moyiz nyə á shigé ntág bwele cwééd bēnd jōngú ja nyə á lás sá í dūgyá nə sēy fada yí. ¹⁵ Í má nyingə mpu nyín ná isá í á cénd, nəcə wúl mbéla má Melukisedek í á tōw fada. ¹⁶ Nyə atówé fada ná nyə á byél byélé dōng, kú námə bə ná micçéla mí búúd wá mí tál nyə; cug ŋkul jé wá í sá ná á bág fada, nəcə cug jé jōng í cugə nə ŋkul shín. ¹⁷ Jí ntó! Micilyá mí Kálad Zembî mí ngə bwiing lán yé ná: «Wo jí fada, wo é jí fada kandəgə á kandəgə nda Melukisedek». ¹⁸ Na má lwó ná cçé acwúlu í á má kandəw koogú, nəcə í á bə ŋkí tag, í á shigé bə ná mfíí. ¹⁹ Máççé má Moyiz má á shigé mpu sá ná isá í bág váál í á jala ná bə yí. Zembî má yida yə sá fwámé sá antantqə sá má jálá bwán ná búgá yí, sá jōng wá í má sá ná shé shishág Zembî kúná-kúna.

²⁰ Sá í búl nyín cínōng yí jí ná, Zembî nyə á də ŋkál ja nyə á tál Yésus fada yí. Í njúl ná nyə á shigé də ŋkál ja bōólágá bwá á dū tōw ofada yí. ²¹ Njí, Yésus nyə á tōw fada ná ŋkál má Zembî ná,

Zembî Cwámba nyə á kēen ŋkaanó ná:

«Wo jí fada, wo é jí fada

kandəgə á kandəgə.»

Nyə abulé nyingə shwána ŋkaanó nyé nyōng.

²² Kēenálá Zembî nyə á kēen ntó yí í lwó ná sə Yésus nyə á jéég bəd dí yí í ntó jōng áshúshwóógú. ²³ Gúl sá jí námə ná, ofada wá bēnd má Lévi bwá á bə ŋkí bulya nəcə shwiy í á dū sá ná bwá bág kú sēy kandəgə kandəgə. ²⁴ Njí, Yésus nywáá nyə abulé bwele yə, sēy fada é í abulé bwele shín. ²⁵ Ntó jí ná, buud bwá cingyá wá Yésus ná bwá shish wá Zembî wá, Yésus jí nə ŋkul cug bwo ja ŋgwúd á kandəgə, nəcə a jí kuwó, nyə é dū jəgula ná Zembî shú dán ja jēsh.

²⁶ A jí mbií Ajəláci á ofada í jí shé yí nəcə a jí ŋkēŋkē múúd, kú nə mabyaagula, fúbán, mbéégí wúsə mpódúgá bānōn osóol ó *mísám, a njul jiya gúms í ntó jjiya byēsh yíid. ²⁷ A cugé nda bōól wáajəláci wá ofada. Bwá á dū bə jwów dēsh íí, nyān fwo tééd sá *mátúnuga shú mísám myé, a mú ka sá shú

7:1 Melukisedek: Mat 14.17-20; Heb 5.6

7:5 Ilj 18.21

Izaag, Izaag mwán má Aburaham; ntó jí ná Lévi nyə á bə Aburaham mábwugúlu.

7:14 Mat 49.10; Mat 2.6; Mis 13.23;

Mbú 5.5

7:17 5.6

7:19 9.9; Rom 3.20

7:21 7.17

7:22 8.6

7:24 6.20

7:25 2.11; 10.14; Rom 8.34;

1Yn 2.1

7:26 4.15

7:27 5.3, 9; 7.25; 9.12, 26, 28; 10.10, 12;

Rom 6.10; 1Pr 3.18

* 7:10 Lévi nyə á bə mwán má Yákwab, Yákwab mwán má

mísém mí bósól búúd. Í ájáyé ná Yésus dág sá ntó, nyə á shí bwey sá mátúnuga mǎɔngá ja ɲgwúð á kandəga ja nyə á yána nyúúl nyé yi. ²⁸ Macɛɛ má Moyíz má du ɲwa buud bwá ɲjúl kú bə lwándulá mǎzhií mǎsh, du tál bwo wǎjaláci wá ofada; ɲji, Zembí nyə á zə də ɲkál mpúsə Macɛɛ, á tál Mwân yé fada. Nyə á má lwándulə nyə mǎzhií mǎsh kandəga á kandəga.

8

Yésus ji wúsú Ajaláci á ofada sɔ á gúgwáan dí

¹ Lúú ciyá á isá sá ɲgá ci íni wúsə ná: mbíí Ajaláci á ofada shé búə ná ndí wá ní; nyǎɔng nyə á má kə ji jiya gúmád jon dí, mbwə mǎncwúm má Zembí á ɲkul nyǎsh dí yé, ² nyǎɔng ɲgá sá iséy í fada fwámé kúl Zembí ɲjúl yi, fwámé banda *mátúnuga dí yé. Dǎɲ banda mǎtúnuga, Cwámba wə nyə á lwɔ, kú bə múúd.

³ Bwə du tál Ajaláci á ofada ná á dág kala isá búúd bwə yə Zembí yi, á du námá sá mǎtúnuga. Í á jii ná wúsú Ajaláci á ofada bág námá ná jé sá á kálá Zembí yi. ⁴ Á mbām bə shí gaád íí, á kú bə fada. Mbó! Á kú bə, nǎcé ofada bwə ɲgá kálá Zembí isá wá búə, bwə ɲgá sɛy nda Macɛɛ má Moyíz má ɲgá ci ná. ⁵ Wǎɲ yələ bwə ɲgá yə Zembí gúmá yi wúsə ɲji yuug á fwámé gúmá jí jon dí yi, sá jee námá ci ná jisə shishím á fwámé iséy byǎɔng. Nǎcé, ja Moyíz nyə á lwɔ banda mǎtúnuga yi, Zembí nyə á ci ná nyə ná: «Dugí, wo ɔ bá sá sá jǎsh bɛ yuug má á lwó wo mbánéd yi.» ⁶ ɲji, jaá ga dí, iséy Yésus nyə á lág yi í bul bə fwámé iséy, jí ntó nǎcé nyə wá jí lí-ɲji mpádúgá sǎnɔɲ Zembí shú sɔ í ntɔ yi. Sɔ ɲɔng í ntɔ nǎcé mǎɲkaagá mé má ntɔ mǎɔng má sɔ áshúshwóógá.

⁷ Sɔ áshúshwóógá* í á mbām bə kú ná sá á jumág íí, í á shígé nywá nyɲɲgá jii ná sɔ ábɛɛ í zág sɛy, zə cénd gwo. ⁸ ɲji, Zembí nyə á jum kúl búúd jé, nyə ná: Fwála í zag, má Cwámba mə ɲgá ci ntó. Fwála má bá sá sɔ ágúgwáan yi. Mə bá sá sɔ ɲɔɲgá ná kúl búúd Izarəyél, ná kúl búúd Yúda. ⁹ Jǎɲ sɔ í ábálé bə nda ɲɔng má á sá ná osóɲgá bǎɲ jwów má á bii bwo mbwád wú ná bwo Igípten yi. Nda bwə á shígé baagula jǎɲ sɔ ná, mə á shígé ná námá ɲgá bísh bwo.

Mə Cwámba mə má ci ntó.

¹⁰ Sɔ má bá sá ná kúl búúd *Izarəyél yi, í bá bə ná,

ja mwów mǎɔng má bá cɔ yi, mə bá wá bwo mǎcɛɛ mām mítádúgád, mə cilə bwo mwo milámád.

Mə Cwámba mə má ci ntó

mə bá bə Zembí wǎɲ,

bwə bə kúl búúd jám.

¹¹ Muud nyə ábálé ná nyɲɲgá

jǎɲguli múúd jí nyə kúná-kúna yé,

ɲkí *mínyɔɲ yé ná:

«Í jii ná wo mpúg Cwámba».

Nǎcé bǎsh bwə bá mpu má,

bǎsh, tééd ná mwántombú kala ná cúmbá muud.

¹² Mə bá juu bwo ná olíɲɲgí bǎɲ,

mə yíl *mísém myán mǎdí tǎdúgád.

¹³ Ja Zembí ɲgá lās lās sɔ á gúgwáan yi, á má ɲwa ná sɔ áshúshwóógá dé fwála í á má ntɔ. Sá jisə ná dé fwála í á má ntɔ yi, í mú sá acwúúl, jǎɲ í wál bá zə kǎndəw koogú.

9

Yələ búud bwə á du yə Zembí gúmá yág yi

¹ Sɔ áshúshwóógá Zembí nyə á sá ná kúl búúd jé yi í á bə ná mǎcɛɛ má dúgyá ná yələ Zembí gúmá má ná banda *mátúnuga kál bwə á du bwəma ná Zembí wa shí gaád yi. ² Bwə á lwɔ banda dǎɲgá í ɲjúl ntúga: kóómb áshúshwóógá í á bə ná cə lámba, ná túwuli, ná íbuléd cínɔng túwuli dí, íbuléd í íci shú gúmá má Zembí. Bwə á du jów kóómb ɲɔng ná «kúl jisə ci yi». ³ ɲɔng kóómb í á du bə mpúsə *sanda ábɛɛ yi, bwə á du jów gwo ná «kúl í búl bə ci yi». ⁴ Cínɔng cwú, í á du bə ná *alatár bwə du jǎgal Zembí olabinda yé, ná

*wǎle sɔ; bwə á shín bwadulə alatár ná wǎle sɔ or kúkúl jǎsh. Wǎle ɲɔng í á du bə cwú, ná kwúmbu *mána, ná fíidye má Arɔon í má kɔ íkáá shwóógád, ná mǎkwóógá má á bə ná cilyá mǎcɛɛ má sɔ má. Kwúmbu mána nyə á bə siyá ná or. ⁵ Bwə á mɛ ivuguli í osherubɛ* íbá, bwə tál búduga wǎle ɲɔng dí jwów shú dúlú lwó ná Zembí á milwanə jisə cínɔng; ivuguli byǎɔng í á bə í má lǎsh mǎfafugá du wá gúgúwá kúl ofada bwə á du myeeg mǎcií shú cweelələ Zembí mpimba yi. ɲji, fwála ga í cugé fwála mə fáád isá byǎɔng.

⁶ Nda bwə á shín táág isá íni byǎsh ntáni ná, ofada bwə á du nyíi banda dǎɲgá dí ɲji kóómb áshúshwóógá dí jwów dǎsh, du kə sá iséy byán. ⁷ Kóómb ábɛɛ jǎɲ, ɲji Ajaláci á ofada

7:28 5.1-2, 8; 7.19; Sóm 2.7 **8:1** 4.14 mbwə mǎncwúm: 1.3, 13; 7.25; 10.12; 12.2, 25; Sóm 110.1; Mat 22.44; Mis 2.33; Rom 8.34; Ifz 1.20; Kol 3.1 **8:2** 8.5 **8:5** 9.9; 10.1; Kol 2.17 banda mǎtúnuga: 9.2; MmN 25.9, 40 **8:6** 7.22; 8.2, 6, 13; 9.11, 15; 12.24; Iza 55.3; Zhe 31.31-33; Eze 37.26; 1Kr 11.25 **8:7** Na ji sɔ í á sɛy mbán á Sinayí dí yi (MmN 24.3-8). **8:8** Zhe 31.31-34; Heb 10.16-17 **8:13** 8.6 **9:2** banda mǎtúnuga: 8.5; 9.11-12; MmN 26.1-30 cə lámba: MmN 25.31-39 táwuli: MmN 25.23-30 **9:3** MmN 26.31-33; Lǎv 16.2; Heb 6.19; 9.7, 12; 10.20 **9:4** alatár: MmN 30.1-6 wǎle sɔ: MmN 25.10-16 mána: MmN 16.32-35 fíidye má Arɔon: Ilɲ 17.21-25 mǎkwóógá má á bə ná cilyá: MmN 25.16 **9:5** MmN 25.18-22 **9:5** Sherubɛ: Jisə dúl wálál éngales. **9:6** 10.11; Ilɲ 18.2-6 **9:7** 5.3; 9.25; 13.11; Lǎv 16.2-16

nyaméfwo wá nyä á du nyíi cínong. Nyä á du nyíi cínong ja ngwúd nkúmba mbú. Ja á ká ntág nyíi cínong yí, á jalá nà kà nà macií má cúdú á ká myeeg shú déd nà shú iwushí yá kúl búúd. ⁸ Nkénkē Shíshim ngə lwó na sósólúgú níid ná zhíi í ká fwámé kúl Zembí njúl yí í á shígé bə mbəg té wəsh séy í á ngə ná síy kóómb banda áshúshwóógú dí yí. ⁹ Sā joəng jisə tən yuug shú mwōw mága. Yuug joəng í lwó ná, wo tēem yə Zembí isā, wo tēem sá *mátúnuga, isā byoəngú ná *mátúnuga maoəngú má cúgé ná nkul sá ná lám í bág wo váál í jalá yí. ¹⁰ Bísə nji micéflá búúd bwá á ngə cēflə shú sá í dúgyá ná dəg ná məngul ná mīngusa mí íci yí; isā byoəng mfií wān í á shīn ja Zembí nyə á wá micéflá mí agúgwān yí.

Krist ji matúnuga

¹¹ Krist nyə á má zə, tən Ajəláci á ofada, zə sá ná sá bəg nà kow á fwámé isā í á má bwey zə yí. Nyə á nyii banda *mátúnuga ánúni dí, fwámé banda mátúnuga, kú bə dcoəng búúd bwá á lwó nà mabwə yí. Ntó ji ná dān banda mátúnuga í cúgé sá á shí ga. ¹² Nyə á nyii cínong ja ngwúd á kanduga; nyə á shígé nyii nà macií má incwəmbə nà inteny, nyə á yána macií mé, á yíl sá mányámád kanduga. ¹³ Ja ofada bwá á du myeeg buud macií má incwəmbə ná inteny, gúl ja ifií í cwə myoəlu nteny yí, isā byoəng í á du sá ná muud nyúúl í bág fúbán. ¹⁴ Nkəmasá ná isā íni í fúb búúd, nkəmasa nà macií má *Krist. Krist nyə á nwa nyaméfwo, yə Zembí tən *mátúnuga mäsú má njúl kú ná tō cūcwán lú mabwam. Nyə á sá námá nda *shíshim á kanduga í á lwó nyə ná. Ngaá ná macií mé má sá ná milām mí bəg shé mífúbán, shé mú yow misósólúgú mí du kánd búúd shwiy dí myá, shé yida yə Zembí á kuwó gúmá?

Macií má Krist mäsə mbyúl á sə á gúgwān

¹⁵ Sā joəng wá í á sá ná *Krist bəg líf-nji mpádəgá sənōn Zembí shú Sə á Gúgwān. Nyə á yə shú ná buud bwá wəg mīkwām mí caamúlə bwá á du caam macéx bwá njúl ná Sə á Cwúlú dí yí; bcoəng Zembí má jōw wá bwá mú bə nə kow á jōjə isā nyə á kaag yí. ¹⁶ Shú ná bwá wəfəg kálad lúgá, í du jii ná bwá tédúg fwo mpu wámbulə ná muud nyə á cilə nyə yé nyə á má yə. ¹⁷ Nacé kálad lúgá cugé tō sá té múúd nyə á cilə nyə yé ngə ná cugə yí. Múúd wəəng mə ká yə, kálad lúgá ka tēem bə nà nkul. ¹⁸ Gwə wá bí má dūg ná micéflá myá sə áshúshwóógú mí á tééd macií má má fwo shwiy. ¹⁹ Dúgúgá ná, ja Moyiz nyə á shīn lə kúl *Izarəyél jēsh mampándí má á bə cilyá

Mácéxéd má ngwúd ngwúd yí, nyə á nwa macií má ikálá nə bwán s inteny fula nə majúwó, a mú nwa mbúmbwə *izop nə kúl káandá átitúí í njúl síyá nə mimyaz mí ncwəmbə, ngə juwo cínongú, ngə myeeg kálad macéxéd, ngə myeeg námá búúd bēsh wá kúl búúd. ²⁰ Nyə á ngə myeeg ntó á ngə kálə ná: «Macií má sə wá mága, sə Zembí ngə ci ná bi má jalá nə baagula yí.» ²¹ Moyiz nyə á myeeg námá macií maoəng banda *mátúnuga dí ná isā byēsh bwá du balan nə ndí dula sá mīsoəon yíid. ²² Macéx má Zembí má lwó ná bwá du fúb zhwoğ isā nə macií; macií má ká bə kú shwiy, ijuugá í *mīsəm nda bə. ²³ Ntūni wá ofada bwá á du fúb isā yé, í njúl ná isā byoəng í á du bə nji ivuguli yá fwámé isā bīsə jon dí yí. Ntó ji ná bwá jalá ná fúb isā byoəngú ná nə matúnuga mə búl ntə má.

²⁴ Haaw. Krist nyə á shígé nyii banda mátúnuga búúd bwá á lwó nə mabwə yíid; banda dcoəng í á bə vuguli á fwámé kúl Zembí njúl yí. Krist nyə á nyii jon dwáméfwo, kúl á tál Zembí mīshúd shú dúsú yí. ²⁵ Nyə á shígé nyii wu ná á bá du ka yána cug jé ija ija nda Ajəláci á ofada má du kə «kúl í búl nké yí» mbú wəsh ná. Ajəláci á ofada má du ntág ka nyii kúl joəngúd nə ízháá macií, kú bə macií mé nyaméfwo. ²⁶ Í á mbəm jii ná Krist yánag cug jé ija ija, nki Krist má jug ija ija té Zembí nyə á fwó shí nə gwōw yí. Ká, nyə á lwóya nyúúl nji ja ngwúd á kanduga mwōw má məzhúgúlá dí shú ná matúnuga mé má zág shínal mīsəm. ²⁷ Nkúmba cigúlá wúsa ná muud má jalá ná yə nji ja ngwúd ná ndeé á mú bá kə tōw kooəud. ²⁸ Námá mbii ngwúd wəəngú, Krist nyə á yána cug jé nji ja ngwúd ná á nkény zhwoğ buud mbag mīsəm wān. A bá zə ja ábēé kú ná bə shú zələ nkény mbag mīsəm, í bá bə shú zələ yə búúd bwá ngə bwánd nyə wá cug.

10

Matúnuga má Yésus má kwaga nə muud yēsh

¹ Macéx Moyiz nyə á tál má má cúgé wámbulə bə fwámé isā í á jalá nə zə bə yí, mäsə nji ishishim. Macéx maoəng má jígúli ná buud bwá dūg sá *mátúnuga mampwūd mbú wəsh kú yow. Nacé má cúgé nə nkul sá ná buud bwá céél shísh wə Zembí wá bwá bəg váál í jalá yí. ² Í á mbəm bə ná má du sá ntó, nki bwá á má bwey yow sála mátúnuga maoəng, nki buud bwá du sá mwo wá bwá á má bwey bə váál Zembí mə céel yí ja ngwúd á kanduga, bwá nda ná du gwáduga milām myánjúd ná búsa

9:9 7.19; 9.2 9:10 Ləv 11; 15; 11n 19 9:11 4.14 9:12 7.27; 10.4; Ləv 16.14-16 macií mé: 9.25; 12.24; 13.12, 20; Mat 26.28; Rom 3.25-26; 1Pr 1.2, 18-19; 1Yn 1.7 9:13 11n 19.1-10.17 † 9:13 Í á du bə ná, ja múúd má bə nə malwaaguwo yí, bwá cigə incwəmbə ná inteny nwa macií, bwá jígál cwə myoəlu nteny nwa ifií byé, bwá mú myeeg múúd wəəngú macií ná ifií byoəng ná ndeé nyúúl mú bə nyə fúbán. 9:14 Rom 6.20-23; 8.2 9:15 8.6 9:19 MmN 24.6-8; Heb 9.12-13 izop: Ləv 14.4, 6; 11n 19.6 9:22 Ləv 17.11 9:23 8.5 9:26 7.27 9:28 3.6; 10.10; Iza 53.11-12; Mat 26.28; 1Kr 15.50-53 10:1 8.5 10:4 9.12-13

nə məbyaagula. ³ Ká, mətúnuga mɔɔŋg mə yídá dɔ báásulə bwo *mísám myán báásulə báásúlóg mbú wəsh, ⁴ nəcé məcií mə ínteny nə ikálá mə cúgə nə ŋkul jímبال mísám. ⁵ Sá jɔɔŋg wá í á sá ná, ja *Křst nyə á bə ná a zə shí gaád yí, nyə á ci nə Zembí ná:

Wo a shígé jii ná buud bwə sáág wo tɔɔ mətúnuga,

ŋkí ntág ná bwə yég wo tɔɔ sá.

Nji wo a sá nə mə bég nə nyúul muud.

⁶ Nə ocúdu bwə á dɔ jígál álatăr dí oncindi wá, nə mətúnuga mə mísám, byəsh í á shígé kwaga nə tédúgá á lám wò.

⁷ Mə á ka ci ná: «Mə wə éga. É, yé Zembí,

mə zə sá sá wó jii yí,

nda kálaad woó ŋgá ci shú dām ná».

⁸ Křst nyə a tédé fwo ci ná:

Wo a shígé jii mətúnuga,

kú jii ná bwə yág wo isá,

kú jii ná bwə jígálúg wo ocúdu álatăr dí oncindi,

kú jii mətúnuga mə mísám.

Isá byɔɔŋg í á shígé kwaga nə tédúgá á lám wò.

Í njúl ná Məcɛɛ mə Moyíz mə ŋgə gwáámbyə. ⁹ A mú nyingə ci ná: «Mə wə éga, mə zə sá sá wó jii yí». Ntɔ ji ná a mə yíl mísólúgú mí acwúlú, a cénd myo nə agúgwáan*. ¹⁰ Nə ndéé, Yésus nyə a sá sá Zembí nyə á jii yí. Nyə a yána nyúul nyé ja ŋgwúđ á kanduga, a mú sá nə shé bég mɪŋkɛŋkɛ mí búúđ.

¹¹ Fada yəsh mə dɔ tɔw tətəli jwów dēsh dɔ sá iséy mə Zembí. A dɔ sá mətúnuga məmpwúđ ja jēsh, nji mə kú bwele jímبال mísám. ¹² Ká Křst nywáá, sólúgú mətúnuga nyə á sá shú mísám yí, í á bə nji ŋgwúđ. Nyə a mə kə ji shí mbwə məncwúm mə Zembí dí, jílə á kanduga. ¹³ A mú ka ŋgə bwánd nji nə Zembí culushigi mizhízhínj myé, wá nyə myo mákuu dí shí. ¹⁴ Yánalə nyə á yána nyúul nyé ja ŋgwúđ yí, nyə a mə sá nə shé buud mú ŋgə bə mɪŋkɛŋkɛ wá, shé bég váál í jəla yí, kanduga kanduga. ¹⁵ Nkɛŋkɛ Shíshim ŋgə námə bwaagula shé gwo ná jisə ntɔ; nyə á fwo ci ná:

¹⁶ Cwámba mə ci ná:

«Sɔ mə bá sá nə bwo yí, í bá bə ná,

ja mwów mɔɔŋg mə bá cɔ yí,

mə bá wá bwo məcɛɛ mām mílámúđ,

mə cilə bwo mwo mítédúgá».

¹⁷ A mú nyingə kwádula ná:

Mə bá yíl mísám myán mádí mítédúgáđ,

mə yíl námə mísólúgú bwə á dɔ sá kú bish məcɛɛ myá.

¹⁸ Ja múud mə bii ijuugá í mísám myé yí, í á nyingáyé ná jii ná muud wɔɔŋgá sáág mətúnuga shú mísám.

Shé shíshúgá Zembí kúná-kúnə

¹⁹ Bwaang, shwúlə Yésus nyə á shwu mácií mé yí, í á mə sá nə shé jéég nyíi kál í búl ŋkɛ yí kú nə ifwaas. ²⁰ Nəcə nyə a mə juw shé zhíí agúgwáan í kə nə buud cug dí yí. Zhíí nyɔɔŋg nyísə línálə *sanda, ntɔ ji ná línálə nyúul nyé. ²¹ Shé mú nə Ajəláci á ofada ŋgə kyey nə njów mə Zembí yé. ²² Shé kágá shísh Zembí kúná-kúnə kú nə məkánj, shwu nyúul nə nyə ncindi nə ncindi. Shé shíshúgá nyə kúná-kúnə, nəcé Yésus a mə myeeg shé məcií mé, milám mí mú shé mífúbán; nyə a mə gusa shé mənyúul nə məjúwó mə anjəl-ŋkál. ²³ Shé kánduga milám ŋkaag shé ŋgə bwaagula yíid. Shé kúgá ná ŋgə zhízhigə, nəcé Zembí muud nyə á kaag shé ŋkaag yé ji abúgúlág. ²⁴ Shé bíígá mítédúgáđ nə shé dóg wíya məgwə mənyúúlúđ ŋgwól wá ŋgwól, ŋgwól wá ŋgwól, shú nə shé cágəgí cug cəelí, shé ŋgə sá jɔjɔ mísólúgá. ²⁵ Ból búúđ bwə mú dɔ mpyeny jílə ísɛɛŋgá bishéd, kúgá ŋwa fúlú nyɔɔŋg. Yídagá dɔ ŋgə wíya ŋkul mənyúúlúđ, ŋgwól wá ŋgwól, ŋgwól wá ŋgwól, bul bə ná ndéé ja bí ŋgə dóg jwów mə Cwámba í ŋgə shísh kúná-kúnə ga.

²⁶ Shé á mə shín mpu sá ji bábálé yí, shé magula gwo. Nəcə, ŋkí shé mə ka nyingə ŋgə sá *mísám nə kwo, mól *mətúnuga mí nə ŋkul yíl myán mísám máá mə cúgə ná. ²⁷ Í mə yida lúg nji ŋgəlá fúndə yáág-yáág sémbyé Zembí mə bá sámb shé mílású yí, nə bumb-bumb kuda í bá cumbal jígál mizhízhínj mí Zembí yí. ²⁸ Muud yəsh nyə á caam məcɛɛ mə Moyíz yé, bwə á gwú nyə nə ŋkúđ ja ówúshinéd obá ŋkí ólól bwə bwaágula yí. ²⁹ Nkámúsá ná í bə ntɔ nə muud mə cáam məcɛɛ mə Moyíz yé, ŋkəmasa nə muud mə ŋwá *Mwán mə Zembí nda sá cwag yé. Muud wɔɔŋgá mə dóg nə macíí mə sɔ mə á sá nə bəg ŋkɛŋkɛ múúđ mə mészə zhizhe, a mə lwíy Shíshim á mpaam. Bə mə tédúgá nə muud wɔɔŋg mə jəlá nə bwəma nə byáyé yáág-yáág íntúgúlí? ³⁰ Ngaá nə shé mə mpú múúđ nyə á ci ná:

Mə wə mə bá dɔ kunda,

mə wə mə bá dɔ yə búud myána

mí jəlá nə mísólúgú myán myá.

Nyə á ci námə ná: «Cwámba mə bá cígə búúđ bə mílású».

³¹ Í bul jág wagəwə nə muud kúdag Zembí á kuwó məbwəđ.

³² Yídagá téduga mwów mánkenya mə Zembí mə á bwele kwan bí má. Bə a jisəw

10:5 Sóm 40.7-9 * **10:9** Ntɔ ji ná Křst mə yíl mətúnuga nə isá í acwúlú, a cénd byo nə mətúnuga mə cug jé nyə á yána yí. **10:10** 7.27 **10:11** 9.6; MmN 29.38 **10:12** 8.1 **10:13** Sóm 110.1; 1Kr 15.25 **10:16** Zhe 31.33-34; Heb 8.10, 12 **10:19** 4.16; 9.8 **10:20** sanda: 9.3; Mat 27.51 zhíí agúgwáan í kə nə buud cug dí yí: 2.14-15; 9.14-15; Yuá 14.6 **10:21** 3.6; 4.14 **10:22** Eze 36.25; Ifz 5.26 **10:23** 3.6 **10:24** 13.1 **10:26** 6.4-6 **10:27** Iza 26.11 **10:28** Mbá 19.15; 2Kr 13.1 **10:29** 2.3; 5.8; 9.12; Mat 12.31 **10:30** Mbá 32.35, 36 **10:32** 6.10 **10:33** 1Kr 4.9

lal-lal gwáná, jísow micún. ³³ Í á du bə, bíl íja bwá lwíy bí, jugushi bí tám buud, bíl íja bí nwa minjugú mí bósól búúd bwá á du bwəma nə mbií minjugú mín wá. ³⁴ Jí ná bi á du nwa micún mí búúd bwá á bə mímbwug dí wá; ja búúd bwá á du déég bí isá yí, bi á du bíd bwo nə məshusəg, nəcə bi á du mpu ná bi búsə nə fwámé mábii, mœng mas bá ji kandugə kandugə má. ³⁵ Ná ndeé, kúgá bæeg yow yímálə mányúúl ínkánúđ, nəcə bi mə bá bə nə məma myána. ³⁶ Ntó, í jii ná bi bəg nə zény kálə shwóg shú ná, bí má ká sá sá jēsh Zembí ngə jii ná bi sáag yí, bí lág sá nyə á kaag yí. ³⁷ Nəcə, nda jí cilyá Kálad Zembí dí ná, í má lág wuwálá cíg-cíg, muud ngə zə yé ká wósos, nyə á bweye.

³⁸ Zembí má nyingə nómə ci ná: Muud jí tətəli madi mishud yé, nyə é nti lám madi, a mú dūg cūg. Nji, á ká cūculə nə kwon, mə nda ná gwág nyə nywa.

³⁹ Nji, shé cūgə mbií búúd bwá du cūculə nə kwon ná ndeé kə jimb wá. Shé má yidá bə bœng búsə nə búg ná ndeé bwá mú bii cūg wá.

11

Búg sá má dūg nə obúgula á ayág yí

¹ Búg jísə cidawála lám má múúd í ká cidaw nə gúl sá ná, í é bə, kú yíl kú bəd yí; búg jísə nómə maguləla lám má múúd í mágulə gúl sá ná, tœ nyə angə ná dūg gwo, jísə búbálé yí. ² Obúgula á ayág bwá á bə ná búgə jœng. Gwá wá í á sá ná mínə mán má nyiig Micilyá mí Zembí dí.

³ Búg wə ngə sá ná shé ngəg nə magulə ná Zembí nyə á ci ciyá, shí nə gwów í mú bə. Ntó jí ná sá jēsh shé ngə dūg yí í á zhu sá shé angə nə dūg yíid.

⁴ Búg í á sá ná Abel sáag Zembí *mætúnəga má njúl nkwí nywa cə mé má Káan, Zembí magulə mwo, a mú ci ná Abel jí tətəli muud. Ná ndeé, tœm bə ná Abel nyə a má bwey yə, a nge ná lās nyádi búg nyə á *búgula yíid.

⁵ Búg í á sá ná Inœg nkánúg kə wə Zembí kú fudə. Tœ muud nyə a shigé ná dūg nyə nəcə Zembí nyə a sá ná a nkánúg. Kálad Zembí ngə ci ná shúshwóógú ná a nkánúg íi, nyə á nywa Zembí lámúd. ⁶ Í njúl ná, nda nəcə búg, muud nda bwele nywa Zembí lámúd. Ntó jí ná, muud mə céel shísh Zembí kúná-kúná yé má jəlá nə magulə ná Zembí jísə; á jəlá

nə magulə nómə ná buud bwá ngə wá lám ná bwá sɔ́ Zembí wá, Zembí ngə yə bwo myána.

⁷ Búg í á sá ná *Nówe gwágúg mœcwún má Zembí a mú bwey mpu sá í á bə ná í zə siy yí, sá jœngú nda fwo bə. Nyə á nwa ciyá má Zembí nə məjilə, a mú lwə məma byóól, a cūg njów búúd yé. Nyə á lwó nə sósólúg yé wœng nə buud ə shí bwá á bə nə mœbɛ́. Ná ndeé, búgə jé í á sá ná Zembí cíg ná a jí tətəli muud.

⁸ Búg í á sá ná *Aburəham sáag Zembí mœgwág ja Zembí nyə a jów nyə yí. Nyə a tí njœnd kálə lœm í á bə ná Zembí mə bá yə nyə tán lúgi yí, a nda fwo mpu kál lœm wœng í á bə yí. ⁹ Búg í á sá ná a kág ngə cūgə nda njôn lœm Zembí nyə á kaag nyə yíid. Nyə á du ngə jí məbanda dí, *Izaag jí námə ntó, tœ *Yákwb, bwó buud bwá á lág nə isá impwúd nyə á kaag Aburəham yí. ¹⁰ Aburəham nyə á du ngə jí ntó nəcə nyə á ngə bwánd ngwála álal-límuga í á bə ná Zembí nyə mœfwó mə bá cwɔ́ yuug, nyə mœfwó lwə yí.

¹¹ Búg í á sá ná kundú mudi nda *Sara zág bə nə njkul mə bíi mpwɔ́n buud a má bwey shín kə*. Nyə á bwey mpu ná Zembí muud nyə á kaag nkəagə yé jí abúgúlág. ¹² Sá jœng wá í á sá ná, muud ngwúdu zə bə nə mpwɔ́n buud, nyúúl má shín bwey kə. Mpwɔ́n buud nyé mpyáanz nda wœcén-céni wá jon, nda shé á bwún lú ngwɔ́.

¹³ Obúgula á ayág ŋni bēsh bwá á ngə yə bwá ngə ná búgula Zembí, nji bwá nda fwo bíi mánywa Zembí nyə á kaag bwo má. Bwá á yida dūg mwo shwóg-shwóg, bwá mú shwas mwo. Bwá á magulə ná búsə ojón wa shí gaád, ijigə-jigə. ¹⁴ Ja bwá lās ntəni yí, bwá lwó ná ngəgí ná bwá ngə sɔ́ wúl lœm í bá bə bwo nyán mpwág yí. ¹⁵ Lœm wán í á mbēm ná ngə nyingə sá bwo fund íi, bwá á nywá námə je bə nə fwála mə nyingə nə mpəs, kə wu. ¹⁶ Nji mpúlə dūg dí, bwá á ngə jíi ná bwá ká lœm á gwów, lœm í búl nywa cə wœng bwá á du jí yí. Sá jœng wá Zembí jí nda gwág shwón ja bwá jów nyə ná Zembí wán yí; ngəá nyə á má kwəməsa bwo fwámé ngwála?

¹⁷ Zembí nyə sá Aburəham məkəgulu ná a yánag cūgə lú mwán dé Izaag, sá mætúnəga. Búg í á sá ná Aburəham máguləg, a ngə mpu ná Zembí nyə á kaag nyə mənkaag. ¹⁸ Nəcə Zembí nyə á ci nə Aburəham ná: «Izaag wə má bá byə wo mpwɔ́n buud má á kaag wo yí.» ¹⁹ Nji, Aburəham nyə á bə nə búg ná Zembí jí nə njkul gwúmushi búúd. Ntó, Izaag nyə á bə Aburəham ja jœngúđ nda muud nyə á mə yə ná ndeé a má nyingə gwúm yé.

10:34 11.26; 13.14 10:35 3.6; 6.11-12 10:37 Aba 2.3-4 10:38 Rom 1.17; Gal 3.11 11:1 Rom 8.24; 2K 4.18 11:3 Mat 1.1; Sóm 33.6, 9; Rom 4.17; 2K 4.18 11:4 Mat 4.3-10 11:5 Mat 5.21-24 11:7 Mat 6.13-22; Rom 4.3; 1Pr 3.20 11:8 Mat 12.1-2 11:9 Mat 35.12, 27 11:10 13.14 11:11 Mat 17.19; 18.11-14; 21.2; Rom 4.19-20 * 11:11 Bósólúg bwá ci ná ná: Búg í á sá ná Aburəham zág bə mbyól a mú cwúcwúúl, fwála lu byá má bwey ntɔ́, Sara ntág kundú. 11:12 Mat 15.5 11:13 11.9; 13.14; Mat 23.4; 47.9; Sóm 39.13 11:16 13.14; MmN 3.6; Mat 22.32 11:17 Mat 21.12; 22.1-14; Zhk 2.21 11:19 Rom 4.17 11:20 Mat 27.27-29, 39-40 11:21 Mat 47.31-48.20

²⁰ Búgə í á sá ná Izaag bwádánug ná Yákwab bá Eso shú cug í á ngə zə bwo shwóg yí. ²¹ Búgə í á sá ná, ja Yákwab nyə á bə ná a zə yə yí, a ngəg ná bwádan na bwán ó Yóseb ngwúd ngwúd ná ndeé a mú jwaagawo nyádí fiidye dí, ya Zembí gúmá.

²² Búgə í á sá ná ja Yóseb nyə á bə ná a zə yə yí, a jáawug buud nda bwán ó *Izarəyél bwá bá wú Igípten, wósos ná nda bwá bág sá íyasá byé ná†.

²³ Búgə í á sá ná, ja Moyíz nyə á byél yí, obyál bə bwé shwéélug nyə tán onkwoond olóol nácé bwá á dág ná nyə á bə mbiya jəjə kúkény. Mpándi njwú-buud nyə á tál yí í á shígé sá bwo ifwaas.

²⁴ Búgə í á sá ná, ja Moyíz nyə á bə muud yí, a bānug ná bwá kú du jów nyə ná mwān má shilə mā Farawón. ²⁵ Nyə á yida cəel ná bwá cugúg bānón kúl má Zembí, ntə ná a kág bə mánywa mā kúkál wəla cug *mísámád. ²⁶ Nyə á kwey ná í nywa ná bwá sáág nyə isá í shwón námə nda bwá bá sá *Kříst ná, nácé cínəng wá jí fwámé təom ntə wəonj á kúm á Igípten. Mísh mé má á ngə dág nji myəna á bá bii mwəw má zág má yí.

²⁷ Búgə í á sá ná a wúg Igípten kú fúnda ná njwú-buud nyə e nyada ná nyə. Nyə a yím nyúul nda sá mǝ cí ná nyə á ngə dág Zembí, í njúl ná muud cugé ná nkul dág nyə. ²⁸ Búgə í á sá ná Moyíz fwəg *Páska, a ci ná búud ó Izarəyél bwá myéégə macii bwádi mímpumbé mí mínjówúd shú ná *éngəles á shwiy nda gwú bwān bān ó acumbā.

²⁹ Búgə í á sá ná bwān ó Izarəyél bwá ntəg mǝn má atitú ná mǝkuú nda bwá á ngə kyey zhizhe shíd; ja búud ó Igípten bān bwá á nywá zə ntə ntó yí, mǝjűwó má á zə byaluga ná bwo, má mú shín gwú bwo.

³⁰ Búgə í á sá ná mǝnyung má Zheriko† má shínág shugula shí ja bwān ó Izarəyél bwá á du cínəng cínəng ngwála tán mwəw zangbá yí.

³¹ Búgə í á sá ná Ráhab mudá janga bág kú ya ja búud bwá á sá Zembí mingáádá wá bwá á yə yí. Nácé, nyə á lég buud bwá á kə ngə bigas ngwála shwoó wá. ³² Mə nyíngəg ná jaaw bí j? Má ká ci ná mǝ bwiing bí mǝllān mí Zhedeyon ná Barak ná Sámúson ná Zhefaté ná *Dávid ná Samyél ná *buud ó mícúndə, fwála fúfə mā.

³³ Nácé, búgə í á sá ná bwá lúmbúlig ná mǝfaan mǝshú, bwá ntə mwo; bwá á ngə kyey nə loom otátál dí ná ndeé bwá mú bii

isá Zembí nyə á kaag yí; bwá á fad ozh-wambānkwuŋ mǝmpu. ³⁴ Bwá á jímə ibāmb-bāmb íkuda, bwá faam íkúl í á bə ná bwá gwúg bwo ná ikafwele yí. Mǝbwás má á du bii bwo, Zembí mú du yáləshi bwo, bwá mú bə óngkǝn ó dósmb, júya ná igwəonj í dósmb yə mǝl mǝloom. ³⁵ Bóslégá búdá, buud bān bwá á yə wá bwá á nyingə gwúm, bānón nyingə cugə.

Bóslégá búud bwá á yida bwəma ná cugə áyíyáág bwá fudá fudág. Bwá á ban ná bwá cugé ná nkul cuwó kwonj ná Zembí shú ná bwá faámugí ná cugə. Bwá á sá ntó shú ná bwá bág bə ná fwámé cug ja bwá bá gwúm yí. ³⁶ Bósl bwá á bwəma ná cóogú, bósl bigé, bóslégá kə mǝmbwug dí ngwówúlá mǝnškada ná mikwoolú mí ínkwánz. ³⁷ Bwá á gwú bósl ná mǝkwóógú, bwá shigə bósl ná ndeé sǝmb íkúl íbá, gwú bósl ná ikafwele. Bóslégá bān, bwá á ngə kyey kə cə kə cə, bwá dágə bwáád nji íkúúdu í ncwəmbə ná íkúúdu í kálá, sá jəsh fúfə bwo, bwá ngə bwəma ná cugə, buud bwá ngə jugəshi bwo. ³⁸ Váál búud dǝn í áshígé bə ná í jíg ná buud ó shí ga. Bwá á kə ngə jé gwów mǝshí má ashwéeshád ná mǝmbūnád, bwá dágə jí mǝku mí mǝkwóógú ná mǝku mí mǝndalú.

³⁹ Təem bə ná Zembí nyə á faag buud bəonjǝ nácé búgə jǝn, bwá á yə bwá kú fwo bii sá Zembí nyə á kaag yí. ⁴⁰ Jí ná, Zembí nyə á ngə bwey kwəmasa shé sá í búl nywa yí; ná ndeé, nyə á shígé jii ná bwá téédág kə bə váál í jəla yí, sá bān lég mpús.

12

Zembí má du ság bwān bə

¹ Nda shé bān jǝshé kóómb dí, kúda zhwoog buud óni bwá má lyə shé, cug bwá á cuga yí í ngə lwó shé sá bwá jów ná búgə yí. Ntó, shé myáásugá isá í ngə nkí nkúngula shé yí, ná *mísám mí ngə leel nada shé nyúúlúd myá, shé yidag bə ná zény kálə shwóg, ju kúlə Zembí má kwəmasa ná shé júg yí. ² Shé kóndugá mǝsh nji wá Yésus muud nyə á fwə shé búgə mǝlámád yé, nyə námə wá má bá sá ná búgə í fífəgi, bə ncindí. Nywá nyə á magulə shwiy kálə yə kwolós dí, kú bǝsh bǝmbí lú shwón dúsə shwiy dəonj dí yí. Nyə á shígé bǝsh dwo nácé nyə á ngə bwey dág mǝshusug Zembí nyə á bwey kwəmasa nyə má. A njul jiya gúmad ja gaád, *caangə má Zembí dí mbwə mǝncwúm. ³ Kəndugá mǝtédágá nyádí, nyə muud ósól ó mǝsám bwá á jág lúmbúli ná ndí nji á ngə jǝsow jǝsówúg yé.

11:22 Mat 50.24-25; MmN 13.19 † **11:22** Dégug Mat 50.24-25. Yóseb nyə á ci ná bwá bág njwa íyasá byé, kyey na byo, kə bá du bwádi loom Zembí nyə á bwey yə impáámé byáy yíd. **11:23** MmN 1.22; 2.2 **11:24** MmN 2.10-12 **11:26**

12.2; 13.13 **11:27** MmN 2.15; 12.41 **11:28** MmN 12.1-14 **11:29** MmN 14.21-29 **11:30** Zho 6.12-21

† **11:30** Buud ó fwála dəonj bwá á du lwə mǝma mǝnyung tán lungula lyélə ngwála wəsh, kə légə mímpumbé. **11:31**

Zho 2.11-12; 6.21-25; Mat 1.5; Zhk 2.25 **11:32** OoM 6.11-8.32; 4.6-5.31; 13.2-16.31; 11.1-12.7; 1Sa 16.1-10j 2.11; 1Sa

1.1-25.1 **11:33** OoM 14.6-7; 1Sa 17.34-36; Dan 6.1-27 **11:34** Dan 3.23-25 **11:35** 10j 17.17-24; 20j 4.18-37

11:36 Zhe 20.2; 37.15 **11:37** 2lb 24.21 **11:38** 1Sa 13.6 **12:1** 1Kr 9.24 **12:2** 2.10; 8.1

Kandugá mitódugá nyádí, bi bág kú tag, búgú bág kú bii bí milámúd.

⁴ Bí nga lumbáli ná sá bwá jów ná sám yí, nji lumbáli joong í afwóyé bá lumbáli á shwiy.

⁵ Ná ndéé, ye bi má wusa lésú Zembí ngá lás ná bi tãh bwân bé shú wálá bí ñkul milámúd yí? Ngaá á ci ná:

Mwân waam,

ja Cwamba má ság wo yí,

kú ñwa sá joongú nda fyanja.

Ja á ñkánd ná wo yí,

kú kánd nyúú íbwundúd.

⁶ Nacé Cwamba má du ság múúd yêsh á céel yé;

nyoong yêsh á mágúlá ná á ji mwân yé yé, á du ya nyô intúgúli.

⁷ Ntô, jiswúgá minjugú bí ngá bwama ná ndí myá, mísá shú ngólá ság bí. Mpugá ná Zembí ngá ñwa bí cinóongú nda bwân bé. Ye mwân abyág nyô á má bwelc cugá sóongú nda du ság nyô? ⁸ Zembí ká bá kú ság bí nda á du ság bwân bé bësh ná, mpu ná bí cugé bwân bé, bi má yidá bá nyô nda bwân bwá á zô ná ndí gwól dí wá. ⁹ Gúl sá bí má jálá ná nyingá táduga yí jí ntúga: shé bësh á shí bá ná osóongú bwá á byá shé wa shí ga dí wá, bwá á shí du ság shé, shé du gúmal bwo. Ká ñkámúsá ná bwo, ñkámusa ná sóongú íshé jí gwów yé; ngaá shé má jálá ná bul bul magulá ljuúga byé shú ná shé dúgúg cug í? ¹⁰ Osóongú bwá á byá shé wá bwá á du ság shé nji shú kúkúl wala mbií bwá á du kwey matela yí; Zembí nywáá ngá ság shé shú mánywa má íshé, á jii ná shé bág mbií á céel yí. ¹¹ Intúgúli bwá yá shé ná bwá ság shé yí, í ádé fwo bá shé sá máshusug, shé má du shúsula. Nji, zhúgúlá zhúgúlá, intúgúli byoong í du wúma mpúma: shé cugá ná shee, cugá cug á otútali. ¹² Ntô, lulushigá mabwá mún má má káád mání, bí lulushi mábwón mún má ngá tagawa mání. ¹³ Dugá kyey nji mázhíí mósó tútali mád, shú ná buud bí ñkí tag wá, bwá nda lánngawo ká koogú, bwá yidag lal mánkul.

Bi o kááluga

¹⁴ Wágá ñkul nyín nyêsh ná bi cágagí ná buud bësh ná shee, bí wá ñkul ná bi cágagí ñkénké cug, nacé muud má bá nda cugá ntó yé cugé ná ñkul bá dúg Cwamba. ¹⁵ Bi o mpú du dúg ná muud nda shúb mpáam má Zembí. Bi o mpú námá du dúg ná muud kú sá záágúwó, í á bá wá bí zhizhoom ná ndéé *Dô mu yúúd. ¹⁶ Bi o mpú du dúg ná muud nda wá lúú

jangad, ñkí ntág ná á mpyêny sá í dúgyá ná Zembí yí nda Eso nyô á sá ná; Eso nyô á kusha ná jiya cúmbá jé ná sãh idáw. ¹⁷ Bi má mpú ná, shínálá nyô á shín kusha ná jiya ntúni yí, ja nyô á nywá jii ná sóongú wág nyô matúle má lúgú yí, sóongú nyô á ban. Eso nyô á tẽem nyinga jii, wéeshuli mázhwíle, nyô á shigé bá ná ñkul cénd sá í á bwey sý yí.

¹⁸ Bi á shigé shísh kúná-kúná ná wúl mbún búúd bí ná ñkul kúná ná ndí yí, mbún í ngá jígá ná kuda; bi á shigé shísh kúná-kúná ná gúl kúkúl í njúl ná yidúgá á ikukwendé, kú námá nyingá bá kúkúl ñkwô nyô á ngá kung yí. ¹⁹ Bi á shigé shísh kúná-kúná ná gúl kúl laag í á lás yí, kú bá kúl dúl kál í á lás yí, buud bwá á gwág kál doong wá bwá á jagula ná í kú ná kwo ci bwo tao ciyá. ²⁰ Nacé bwá áshigé bá ná ñkul kwiig mpándí Zembí nyô á tál yí. Mpándí nyoong í á bá ná: «Ñkí muud, ñkí cúú, sá jêsh í kúná ná mbún yí, bwá gwú gwo ná mækwoógú.» ²¹ Isá bwá á dúg cinong yí í á bá ñkí jág wagawo, Moyíz nyaméfwó mú ci ná: «Ma ngá lilya ná ifwaas.»

²² Bi bân bi á yida shísh kúná-kúná ná mbún Siyôn*, ñgwála má Zembí á kuwô, Yurúsalem á jon dí gwów kál ncúlyá *wængales bwá ngá sá zan yí. Wængales baong búasá ñkí jág bulya, bímbí múúd cugé ná ñkul lú yí. ²³ Bi á shísh kúná-kúná ná seengyá bwân wá acumbá míná má mú bwo micilyá jon dí gwów wá; bi á shísh kúná-kúná ná Zembí muud má du sám milású mí búúd bësh yé, bi á shísh kúná-kúná ná *mishishim mí otútali o búúd bwá mú váál í jala yí. ²⁴ Bi á shísh kúná-kúná ná Yésus muud nyô á shwu mæcií mé shú ná sá bág mífubán yé. Nyá wá jí lí-ñji mpádúgá sánññ Zembí shú sô á gúgwáan, mæcií mé má ngá lás fwámé lású cô má má Abel†.

²⁵ Bi o káálugá! Kúgá ban ná bi agwágúláyé múúd ngá lás ná bí yé. Nacé, muud nyô á ngá cündé yág ná buud wa shí gaád ná bwá káálúgág yé, buud bwá á ban ná bwá agwágúláyé wá, bwá á shigé faam ná intúgúli. Ñkámúsá ná bwá fwó bá kú faam, ñkámusa ná shé ja shé má bân ná shé agwágúláyé múúd ngá lás ná shé jon dí, shé cugé ná ñkul bá faam. ²⁶ Yág íí, kál dé í á sá ná shí í júngyag; nji, ja gaád íí, á má kaag ná: «Má bá nyingá sá ná í júngyag gúl ja; nji, jân ja, kú ntág bá nji shí wá í bá júngyag, gwów í bá námá júngyag.» ²⁷ Ja á ci ná á bá nyingá sá ná í júngyag gúl ja yí, ntó má lwó ná isá í du júngyag yí í bá wú, nacé byân bísa isá nyô á té yí; í ka bá lúg nji

12:5 Mik 3.11-12; Mbá 3.19

12:7 Mbá 8.5

12:10 Mat 5.48; Rom 5.2; Zhk 3.17

12:11 12.14; Zhk 3.17-18

12:12 Iza 35.3

12:13 Mik 4.26

12:14 12.11; Mak 12.30-31; Sóm 34.15; 1Kr 7.15

12:15 Mbá 29.17; Gal 1.6

12:16 Mat 25.29-34

12:17 Mat 27.30-40

12:18 MmN 19.16-22; 20.18-21

12:20 MmN 19.12-13

12:22

13.14; Gal 4.26; Mbá 5.11; 21.2 * **12:22** Siyôn: Nyô á bá mama mbún bwá á lwô ñgwála á Yurúsalem cinong gwów yí.

12:23 Luk 10.20

12:24 8.6; 9.12 Abel: Mat 4.10 †

12:24 Mæcií má Yésus má ngá lás lású ljuugá Zembí má juu sá mpáam nyé dí yí; mæcií má Abel mán má á ngá jii ná Zembí kúndagí nyô nda mínyonja nyô á gwú nyô ná. **12:25** 6.4-6; 8.1;

MmN 20.22

12:26 MmN 19.18; Azh 2.6, 21

12:28 13.14

isā í cúgē nā ŋkul juŋgya yí. ²⁸ Ná ndeé, shé yágá Zembí akúba ná a yálá shé faan í cúgē nā ŋkul ntaŋusa yí. Shé séyágá nā nyə mbií nyá é gwág nywa yí, sēy nā gúmá nā fúndágú. ²⁹ Nacé Zembí íshé jì kuda í ða cumbal jígal sá jēsh yí.

13

Mbií cug Zembí mā céel yí

¹ Kúgá yow cūlálá bíméfwó nā bíméfwó nda omínyon̄, kəgá nā ndí shwóg. ² Bì kú wusa dūlā ŋwa ójón bídí mínjów. Mpugá ná sálá bǎól búúd bwá sá ntó yí, bwá á ŋwa *wəngəles bwá nda mpu ná í á ba wəngəles. ³ Bì ðu téduga búúd búsá mímbwug dí wá, gwág bwo cey námá nda binón bēsh wá búsá mímbwugud. Bì ðu téduga námá bōong bwá ŋgá bwəma nā minjugú wá, námá nda binón bēsh wá ŋgá bwəma nā minjugú myōong. ⁴ Bì bēsh gúmalágá bā. Muud nda kə nā isā í mǎbwam gwon̄á báád, nacé Zembí mā bá yə buud ðo janga nā osól ðo mínōomb intágúli.

⁵ Kuú njoond wún í nda bēeg bə ŋgələ bē zān *mwaanē. Bì mǎ jálá nā gwág mǎshusug nā sá bí bí nā ndí yí; mpugá nā Zembí nyəméfwó nyə á cì ná: «Mǎ abulé bwele bēégəyā nā wo, mǎ abulé bwele myaas wo». ⁶ Gwá wá jì ná, shé búsá nā ŋkul lās nā in̄kán, cì ná: «Cwámba ŋgá kwíind mā, mǎ afúndáyé ná tǎo sá; muud nyə e sá mā jì?» ⁷ Bì ðu téduga ótówē ðo shwóg bān bwá á bwiing bí Milású mí Zembí wá, kəndugá mitédugá dūg nda ícug byán̄ í á shúgula ná, bí yágulag búgá bwá á bə nā ndí yí. ⁸ Yésus-Krist jì mbií ŋgwúd wə yág, wósós mǎ, kə nā ndeé kú nā zhúgá. ⁹ Bì kú bíd ná minjǎgúlá mishús mǎs mímbíí mimbii myá mí yilág bí zhúid kənd koogú. Nacé í nywa ná mpaam mǎ Zembí wá í wág bí ŋkul mǎlámú, kú bə mǎcēx mǎ dūgyá nā idāw mǎ. Mǎcēx mōong mǎ angē nā kwíind buud bwá ŋgá bē mwo wá tǎo sá.

¹⁰ Shé bān shé búsá nā *alatār jì ná, buud bwá ŋgá ná sēy banda *mátúnuga dí wá bwá cúgē nā zhíí mǎ ŋwá idāw cínong. ¹¹ Ajəláci á ofada nyə á ða kə nā mǎcií mǎ ocúdu «kúli í búl ŋkē yí», ða kə sá mátúnuga shú ná Zembí jwúg *misám. Nji, ocúdu bōongú mikug myán̄, bwá á ða wú nā myo ŋgwála ða kə jígal bugád. ¹² Ntó námá, shú ná Yésus ŋwág mǎcií mé mā nyəméfwó kə sá ná kúli búúd í bág ŋkēŋkē kúli, nyə á kə jug nā mǎcey bugád ná ndeé a yə. ¹³ Ná ndeé, shé wúgá ŋgwála kə bwəma nā nyə bugád, bwá mpyényúg námá shé nda bwá á mpyény nyə ná. ¹⁴ Nacé shé cugé nā ŋgwála

á kəndugá kəndugá wa shí gaád; shé ŋgá sǎ wōong ŋgwála í bá zə bə yí. ¹⁵ Ná ndeé, nda Yésus nyə á sá ntó ná, shé dūgá ságusə Zembí ja jēsh, mǎtúnuga ðo mǎcií. Ntó jì ná mǎmpu mǎshé mí jálá nā jaaw búúd ná jíná dē dásá nā mpífa. ¹⁶ Bì kú wusa dūlā kwíind bǎól búúd nā dūlā yána isā bín, nacé mbií mǎtúnuga wōong wá Zembí mǎ ða gwág nywa yí.

¹⁷ Ótówē ðo shwóg bān bwá ŋgá jì ŋkasá shú *mǎshishim mǎn, bwá bá námá kə jaaw Zembí sēy bwá á sēy shú dán yí. Ntó, ságá bwo mǎgwág, kyeyágá íjwúga byán̄ú, shú ná bwá ságá sēy ján̄ nā mǎshusug kú tǎdawa. Bwá ká tǎdawa, í nda bə bí nā mǎfií. ¹⁸ Dugá jəgula ná Zembí shú dású. Jísú kósomb dí, sǎ ŋgá mpu ná mǎlām mǎs sá ná sán̄, sǎ ŋgá ntág námá she cugá ja jēsh mbií í jála yí. ¹⁹ Mǎ téég bí mǎbwá ná bí jégulag ná Zembí, á ságá ná mǎ lálug nyingə zə kwey bí.

Ibwádán nā mǎbádá

²⁰ Zembí á mpwogé, nyə muud nyə á gwúmushi Yésus, Cwámba íshé, mbaagula itaw anún̄ yé, nyə á cǎs á kəndugá kəndugá nā mǎcií mé. ²¹ Zembí wōongú yág bí ŋkul ná bí ságá sǎ anyunywaá jēsh á céel yí. Á ságá ná shé bág váál á gwág nywa yí, kwon̄ mǎ Yésus-Krist dí. Yésus-Krist ŋwág gúmá kəndugá á kəndugá! Amen! ²² Bwaang, mǎ jəgula ná bí ná bí jísówúg lāsú mǎ ŋgá yágá nā bí nā ndí ga. Kálaad nyəméfwó mǎ mǎ cǎl bí yé nyə agwááyé. ²³ Mǎ cǎl jaaw bí ná bwá mǎ bíd *mínyon̄á íshé Timoté; á ká lēel wósós wa, sá sǎ mú zə dūg bí. ²⁴ Bì ðo báda mǎ ótówē ðo shwóg bān bēsh nā buud ðo Zembí bēsh. Bōong wá Itali bwá ŋgá báda bí. ²⁵ Zembí ká sá bí bēsh mpaam.

12:29 Mbá 4.24 **13:1** 6.10; 10.24; 13.16; 1Pr 1.22 **13:2** Mat 18.1-8; 19.1-3; Zhb 31.32; Rom 12.13; 1Tm 3.2; 5.10; 1Pr 4.9; 3Yn 8 **13:3** 10.34; Mat 25.36 **13:4** 1Kr 7.2-4; 1Te 4.3-8 **13:5** Mbá 31.6, 8; Flp 4.11-12; 1Tm 6.7-10 **13:6** Sóm 118.6 **13:7** 6.12; 1Kr 4.16 **13:9** Rom 14.2; Kol 2.20-22; 1Tm 4.3 **13:11** 9.7; Lev 16.27 **13:12** 11.26; Mat 27.31-33 **13:14** 11.9-10, 13, 16; 12.22, 28; Flp 3.20; 2Kr 5.6; 1Pr 2.11; Mbá 21.2 **13:15** Ifz 5.19-20; Sóm 50.14, 23 **13:16** Gal 6.10; Flp 4.18 **13:17** Eze 3.17; Mis 20.28-31; 1Kr 16.16 **13:18** 10.22; Rom 15.30; 2Kr 1.12; Mis 24.16 **13:20** mpwogé; 12.14; Rom 5.1; 2Kr 13.11 sǎ; 8.6 mǎcií; 9.12 **13:21** Ifz 2.10; Flp 2.12-13 **13:23** Timoté; 1Kr 4.17 **13:25** Gal 6.18

Kálaad Zhâk nyé á cilá yé Isâ í dúgyá nà Kálaad mæ Zhâk yí

Zhâk nyé á cilá okristen shú ná bwá mpúg kuú njæond bwá jálá ná kyey mpádúgá nyán dí yí ná váál bwá jálá ná cugá nà buud bwá cúgê okristen wá yí.

A ngæ ci isâ nkí bulya:

- (1) Sâ í dúgá ná fug yí: fug í du wú wé Zembí (1.2-8).
- (2) Sâ í dúgá ná mæbúwa ná kúm, mækugulá ná mæbwábulán, fwámé yébs í jálá ná du nyín ná misóólúgá yí (1.9-27).
- (3) Zhâk ngæ lámusa ná dúlê nwa búúd ná mímbeégi gúfúgád (2.1-13).
- (4) Sâ í dúgá ná búgá ná misóólúgá yí (2.14-26).
- (5) Júm ná fwámé fug (3.1-18).
- (6) Cug á mpádúgá buud mimbii myêsh (4.1-5.6).
- (7) Jísów ná nadá mæjægula, ná mikwíindyá (5.7-20).

Nkúmbe sâ á ngæ bándulê okristen yí jísó ná «búgá jí kú ná misóólúgá yí jísó mimbæ» (2.26).

Mæbádá

¹ Mæ Zhâk, lwaá mæ Zembí bá Cwámbe Yésus-Krist, mæ wá mæ cilá bí kálaad éga. Mæ bádá bí bwán ó íbænd wúm ná íbá bí á mæ ciima ká ngæ cugá mæshí mæshí wá.

Mækugulá mæ du lulushi búgá mæ múúd

² Bwaang, mækugulá mæsh bí mæ bwámá ná ndí má mæ jálá ná bæ bí nji sá mæshusug, too mæsa wáyé mbií too wáyé. ³ Bí mæ jálá ná gwág mæshusug ntó ná mpúlá ná búgá jín í ká ntó mækugulá, bí bæ ná jísów. ⁴ Nji, í jii ná jísów joong gwámáfwó í cásulag bí séy jé milámúd, shú ná bí bág ocúmbá buud, milwándúlá, kú ná fúfê ná too jò fúlú ngwúd. ⁵ Í ká bæ ná fug í ngæ fúfê ngwól múúd á gwoong jín, á gwaámbug Zembí, Zembí é yá nyé. Nécé Zembí mæ du sá yána ná muud yêsh, á du ntâg sá dwo ná jò lám, kú ná mæjumá. ⁶ Nji, í jii ná muud mæ gwaámbug yé gwaámbug ná búgá, kú bæ ná milám mímábá. Muud mæ sá milám mímábá yé jí nda ikwô í mân nkwo sá du yángulê kænd ká kænd ká yí. ⁷ Mbií múúd wæong kú yímbe ná téduga ná nyé é lóg sá wé Cwámbe. ⁸ Nécé muud mæzhigá jí milám mímábá, nyé ádé mpu bæ nkúmbe zhií ja á céél sá sá yí.

⁹ Mbúgula jí ná mæbúwa yé gwágug mæshusug ná Zembí nyé á mæ bân nyé gwów. ¹⁰ Nyæong mæ yidá bæ ná kúm yé bág ná lúú ná sán ná á bálê shí, nácé á bá cý nda fuláwa á jugá, kú bwey. ¹¹ Fuláwa mæ du bæ, yásí í ká námá shigushi, mægwô mé mæ shwéesh ká, fuláwa mú bwaambawo, ijjó byé í mú shín. Námá mbií ngwúd wæong wé múúd kúm mæ bá ngæ bwaambawo, misóólúgá myé myêsh mí ngæ shín yé.

¹² Muud mæ jísów mækugulá kú fúfug yé ny-wáá mæ jêla, nácé á ká bá shín ntó mækugulá, á bá lóg cug á kandugá kanduga, mpóógá nyæong wé Zembí nyé á kaag buud bwá ngæ céel nyé wá yí.

¹³ Ja múúd mæ bwámá ná mæbwábulán yí, á nda bæeg ci ná: «Zembí wé ngæ bwówulê mæ»; nácé muud cugé ná nkul bwówulê Zembí, nyé ádé námá bwówulê búúd. ¹⁴ Í yidá bæ ná, muud nyáméfwó iyéesh byé wé í du júlê nyé, kænd nyé lám *misámád; ¹⁵ ná ndéé, ja íwímbug í mæ nwa bum yí, sám í mú byél; ja sám í má wíy yí, í mú sá ná muud yág.

¹⁶ Yé bwaáng mæ búl céel wá, kúgá shüg mányuú! ¹⁷ Fwámé isâ Zembí mæ du yé búúd yí, ná mænyuwa mæsh sá ngæ bwama ná ndí má, mæ ngæ zhu gwów, wé Sósngú mæ du wéeshuli mánkenya yé; á jii nji mbií ngwúd kú cénd. ¹⁸ Sósngú wúsá wæongá nyáméfwó nyé á bæ ná jjó tédugá jé ná á zé byá shé, á mú zé byá shé ná ciyá jí búbálé yí. Byála nyé á byá shé yí wæongá wúsá shú ná shé bág mpumá ashúshwóógá á isâ á mæ té yí.

Du gwágulá, ká du sá

¹⁹ Yé bwaáng mæ búl céel wá, bí mæ jálá ná mpu ná muud mæ jálá ná du léel gwágulá, nji nda léel lás, nda léel gwág mpimbæ. ²⁰ Mpimbæ múúd mæ gwág yí, í cúgê ná nkul wéeshuli sá jí tátál mish mæ Zembí dí yí. ²¹ Gwá wé mæ cí ná bí ná, myaasugá mælwaagawo mæsh ná mbiya gwólê milám; myaasugá myo, bí ká lóg kéel Zembí nyé á bæ bídí yí, bí lóg dwo ná lám ná shé; dwá wé dí ná nkul sá ná *mishishim mín mí dúgug cug.

²² Ságá nda kéel mæ Zembí í ngæ ci ná, bí kú du gwágulá gwágulág, bí á bá ngæ shüg biméfwó. ²³ Nécé, nkí muud mæ gwágulá kéel gwágulá gwágulág á kú sá nda í ngæ ci ná, muud wæongá jí nda muud mæ shín dúg mpwóómbú yén dí, ²⁴ ná ndéé á kyey. Ja á mæ kyey yí, á mæ léel wusa nda mpwóómbú nyé í áma bæ ná. ²⁵ Nji, muud mæ mpú kænd mish mæcéé mæ Zembí dí nda du gwágulá ná ndéé wusa yé, nywáá mæ jêla. Mæcéé mæong mæ cúgê ná iwushí, máá mæ du yíl búúd

1:1 Zhâk: Mat 13:55; Mis 12:17; 15:13; 21:18; 1Kr 15:7; Gal 1:19; 2:9; 1Pr 1.1 **1:2** Rom 5:3-5; 1Pr 1:6-7 **1:5** Mik 2.6 **1:6** 5:13; Mat 7:7; 21:21-22; Ifz 4:14 **1:9** 2.5 **1:10** Zhb 14.2; Sôm 90:5-6; Iza 40:6-8 **1:10** 5.1 **1:12** 5.11; 1Kr 9:24-25 **1:13** Mik 19:3; 1Kr 10:13 **1:14** Rom 6:19-21; 7:7-10; 1Yn 2:16-17 **1:17** Mat 1:14-18; Mat 7:11 **1:18** Yuá 1:13; Rom 8:19-23; 1Pr 1:23 **1:19** 3.2; Mik 15.1; Ekl 7:8-9 **1:21** Kol 3:8; 1Pr 2.1 **1:22** 2.17; Mat 7:24, 26; Rom 2:13 **1:25** 2.12, 24; Sôm 19:8; Yuá 13:17; Rom 8.2; Gal 6:2

mányámád. Nji, shú ná í bág ná a má jàla, í jii ná a nádag nà mwo, a dā sá nda má ngó ci ná.

²⁶ Nkí ngwól múúd mē tédúgá ná a ngə cugə mbií Zembí mē gwág nywa yí, á ká ngə shiig nyúul nda yidá dū bii mpu yé, muud wəngə yəbá yé wúsə sà cwag. ²⁷ Yəbá Zembí mē gwág nywa yí, fwámé yəbá wúsə ná: dū tédúgə bwán ó nyulú nà mikúsá mí búdá *incwaw í ntug mí ngə bwəma nà ndí yíid, ka baagulé nyúul nda kala málwaagəwo mē cug á shí ga.

2

Mímbeégí mpádúgá buud mí anywáyé

¹ Bwaang, kúgá dū sá ná, bí ngə *búgula Yésus-Krist, Cwámá íshé á milwaná, bí ngə nyingə baam nà bóól búúd ntə bóól. ² Nacé ná, ja í wósá ná, bí njúl sɛɛngyá jínád, ngwól múúd zə nyíi ná njúl nà ilwondó í or nà mimbwéédí mí álal-nkul, gúl ntágulá-ntágula mú námá zə nyíi ná isala. ³ Nkí bí mē ngə múúd jí nà mimbwéédí mí álal-nkul yé nà majila, bí nà né ná: «Zaá jí wa fwámé jiyad», bí nà ntágulá-ntágula ná: «Tówúg ná tətáli», nkí ntág ná: «Jig wa kúl mē dū təl makuú gaád». ⁴ Ja bí mē sá ntó yí, ngaa ná bí mē wá mímbeégí mpádúgá buud wə ní? Ngaa ntó mē lwó ná bí ngə bigas buud bí njúl nà bəw-bəw mítádúgá?

⁵ Yé bwaang mē búl cɛɛl wá, gwágulágá mē. Yé Zembí nyə á shigé fɛɛsh mímmbúbúwá shí ga dí ná mí bág nà kúm búgá dí? Nyə á kaag buud bwé ngə cɛɛl nyə wá Faan, ngaa nyə á mē sá námá nà mímmbúbúwá mí bág nà kow Faan dɔɔngúd? ⁶ Ká bí bān bí ngə dūg mímmbúbúwá mpyɔŋ nà mpyɔŋ. Ozá bwé ngə lwó bí cún, ngaa mikúkum? Ngaa bwó wə bwé ngə kə ná bí mampáanzá mē milású? ⁷ Ngaa bwó wə bwé ngə jág lās nà jəjə jíná lú Krísten búúd bwé á gwiid bí yí?

⁸ Micilyá mí ngə lwó ná cɛɛ mē Cí wúsú *Krist í ngə ci ná: «Cɛɛlug múúd yɛsh jísə wo kúná-kúna yé nda wó cɛɛl wóméfwó ná.» Nkí bí mē lwándúl cɛɛ dɔɔngú, bí mē sá jə sósólúgá. ⁹ Nji, ja bí mē dū wá mímbeégí mpádúgá buud yí, bí mē dū sām; Məcɛɛ mē lwó ná bí mē jəla nà íntágulí í búúd bwé mē caam məcɛɛ wá.

¹⁰ Mpugá ná múúd mē ká bɛ mampándí mē Məcɛɛ mēsh ná ndéé á wush nji nà ngwúdugá, á mē byaagulé nà mēsh. ¹¹ Nacé muud nyə á ci ná: «Ci wo kú sá mīnəomb» yé, nyə námá wə nyə á ci ná: «Ci wo kú gwú múúd». Nkí wɛɛ wo ádé sá mīnəomb, nji wo mē gwú múúd, wo mūsə caam məcɛɛ. ¹² Ntó, dūgá lās, nà dū

sá ísá bí ngə mpu ná bwé bá sām bí milású bɛɛl cɛɛ í dū yíi búúd mányámád yí. ¹³ Nacé, buud bí kú gwág búúd cɛɛ lāmád wá, bwé bá bwəma nà sémbyé milású á kú nà məcɛɛ mē lām. Buud bwé ngə gwág bóól nkúŋkwónəlá wá, íŋkúŋkwon í dū ntə sémbyé milású wáŋ.

Búgá jí kú ná misósólúgá yí jí fudá

¹⁴ Bwaang, nkí muud mē ci ná á jí nà búgá, nji misósólúgá kú nyín, wāŋ mbií búgá í é kwiind nyə jid? Í é cug nyə? ¹⁵ Nkí *mīnyonə wán á mudúm nkí á mudá ngə fúfə nà sá mē bwaád, nkí ntág ná a ngə fúfə nà idáw yá dāŋ jwəw, ¹⁶ ngwól múúd á gwoong jín mú ci ná nyə ná: «Wo ká ná shɛɛ; kaag bwaád, wo də!» Nkí á ci ntó nji nà mpu, kú yə nyə sá í ngə jii nyə yí, ntó ntág ná é kwiind nyə jid? ¹⁷ Ntó námá wə búgá jísə yé. Wó ká bə nà búgá, nji kú nà misósólúgá, búgá gwó jísə fudá.

¹⁸ Nji, ngwól múúd jí nà nkul ci nà ngwól ná: «Wɛɛ jí nà búgá, mɛɛ nà misósólúgá.» Lwóg ná mē búgá gwó nda nà misósólúgá, mɛɛ mē é lwó mádí misósólúgád ná mē jí nà búgá. ¹⁹ Wo ngə *magulə ná Zembí jí nji ngwúd, wo ngə mpu sá; nji, mājamb mē ngə námá magulə ntó, mē ngə lilya. ²⁰ Wo muud jí kú mpu dū faas ísá yé, yə wo cɛɛl mpu ná búgá jí kú nà misósólúgá yí í akwiindé tɔɔ sá? ²¹ Ngaa Zembí nyə á ngə mpáambá íshé *Aburəham ná tətáli muud mīsh mēd nacé á yánálə mwān yé *Izaag tən *matúnuga *alatār dí. ²² Wo adúgə? Búgá jé í á bə mbádúgá nà misósólúgá, byɛsh í ngə sɛɛ; misósólúgá wə mí á zə sá ná búgá jé í bág ncindí. ²³ Ná ndéé, í mú bə nda Kálad Zembí ngə ci ná; ná: «Aburəham nyə á *búgula Zembí, Zembí mú lə nyə búgá jé jɔɔngú, á mú ci ná Aburəham jí tətáli muud; bwé mú gwiid nyə ná shwá mē Zembí.»

²⁴ Bí mē dūg í? Zembí mē ngə múúd ná tətáli muud nacé misósólúgá, kú bə nji nacé búgá. ²⁵ Ntó námá wə Ráhab mudá janŋa nyə á bə yé. Ngaa ná Zembí nyə á ngə nyə ná tətáli muud nacé sósólúgá nyə á sá yí? Nacé, buud bwán ó *Izarəyél bwé á kənd wá, Ráhab nyə á lág bwo nyádí njów, á mú sá ná bwé kyéyug zhí shúsú. ²⁶ Nyúul nyísə kú nà *shíshim yí, nyísə mbimbə; ntó námá, búgá jí kú nà misósólúgá yí jísə mbimbə.

3

Júm dúsə wagəwo wagəwo sá

¹ Bwaang bí mē mpú ná sá buud ngə jíguli wá, Zembí mē bá bə nà nkád wúsú sémbyé milásúd ntə bóól búúd wáŋád. Ntó, í ajíyé ná

1:26 3.2, 10; Sòm 34.14; 141.3 **1:27** Sòm 10.14, 18; Iza 1.17; Mat 25.35-36 **2:1** 2.1-9; Mbá 1.17; 10.17; 16.19; Mbá 19.7; Zhb 34.19; Sòm 82.2; Mik 24.23; Mat 5.45; Mís 10.34; Rom 2.11; Gal 2.6; Ifz 6.9; Kol 3.25; 1Pr 1.17 **2:5** 1.9; Luk 6.20-21; 1Kr 1.26-28; Mbá 2.9 **2:8** Lav 19.18; Mat 22.39; Rom 13.9 **2:9** 2.1 **2:10** Mat 5.19; Gal 3.10; 5.3 **2:11** MmN 20.13-14 **2:12** 1.25 **2:13** Mat 5.7; 7.1; 18.32-35 **2:14** Mat 7.21; 1Yn 3.17 **2:15** Mat 25.35-36 **2:17** Gal 5.6, 16, 22-24; 1Yn 3.18 **2:19** Mbá 6.4; mājamb: Mat 8.29; Mak 1.24 **2:21** Mat 22.9, 12; Rom 4.1-5, 13-16, 19-22; Heb 11.17 **2:23** Mat 15.6; 2Ib 20.7; Rom 4.3 **2:25** Zho 6.17; Mat 1.5; Heb 11.31 **2:26** 2.17, 20 **3:2** Sòm 141.3; Mik 10.19 **3:2** 1.26

bi bág zhwog oyíguli nkí bulya, ² nácé shé bēsh shé má du kwab mimbii mimbii. Múúd mē ká bē kú du kwab nē lésú á mpu yé, nyíni nye má bē váál í jēla yí, nywáá jí námá nē nkul mpu bii nyúúl nyé nyēsh. ³ Ngaá ná shé má du shwaam ikabulí inkwánz mpu dí shú ná í sáág shé mēgwág, ná ndéé shé ka bē nē nkul mē kánd bwo mēnyúúl oncindi kúl shé má céel yí? ⁴ Námá nda ititíma, bísa mēma isá í anání, onkwó ó anání wá bwá du sá ná í kyéyug. Nji, tēem bē ntó, nkújkwawé cig-cig wá má du sá ná titíma kág kóómb jēsh muud ngó julā nyā yé má céel yí. ⁵ Ntó námá wá jūm dúsó yé. Í tēem bē kákúl nyúúl cig-cig, dúsó nē nkul du mamada nē í ngā sá mēma isá. Bī má dūg í? Kukúdá cig-cig í jīgal mēma jugá. ⁶ Jūm dúsó námá kuda, dúsó jiya olíingí sádí ikúl í nyúúlú. Í ngā lweegushi nyúúl nyēsh. Jūm í ngā wá shé kuda ícug dí, wú byéléd kē wósós shwiyud. Kuda jōong í ngā zhu kuda á kanda gā dí. ⁷ Muud nyā a mē kwááf mimbii mí ócúdu myá jugá nyēsh, tōo inunú, tōo ocúdu bwá júlá mímwó shí wá, tōo ocúdu wá māj, nyā a mē kwááf bēsh. ⁸ Nji, kú nē tōo muud ngwúd nē ngwúd jí nē nkul kwááf jūm yé. Jūm dúsó bōw-bōw sá cūgē nē nkul jí ná shē yí, dúsó nē gwoog ná cwósó. ⁹ Shé má du balan nē jūm íshé, du ságusá Sósngá íshé Cwámā, shé du námá balan nē jūm dōong du lweem búúd Zembí nyā kwambulā yuug jéd wá. ¹⁰ Mpu ngwúd nē ngwúd í wéeshulí íbwádán wéeshulí málweemyā. Mbó bwaang! Í ajáláyé nē du bē ntó. ¹¹ Ye ncwun nyí nē nkul wéeshulí mājúwó mē ancúncwōn nē mē águgwulú luun ngwúd dí? ¹² Bwaang, ye líí *figyē jí nē nkul wúma íbumá í olivyé? Ye fambá *vinyā jí nē nkul wúma íbumá í figyē. Ncwun í du wéeshulí mājúwó mē ca ná ca yí í cūgē nē nkul nyingā wéeshulí zhizhe mājúwó.

Fwámé fug í du zhu wá Zembí

¹³ Zó jí nē fug nē cóng ná bídí yé? Muud wōong lwóyág ntó jō kuu njōnd jéd, a dūg sá isá nē lám ná shē, nē fug. ¹⁴ Í ká yida bē ná bī ngā bē nē mbiya lám, nē mēfendyá milámúd í, kúgá yámbe nē nkēny mēnyúúl ná bē búsa nē fug; jisá bī íjō. ¹⁵ Fug nyōong í ángē nē zhu wá Zembí; nyisa fug á shí ga, fug á iyēesh í nyúúl muud, fug minjumbálu. ¹⁶ Nacé, kúl jí ná, bósól mpii bósól, bósól fendya nē bósól yí, isá du síy ncúg-nculē, bōw-bōw mīsólúgá du bē mimbii mimbii. ¹⁷ Fug í du zhu wá Zembí yí nyáá í du bē ná fwó-fwó, í dūg céel mātala. Fug nyōong í ádé bē nē cwambulá, í du bē

fug á nkwambulá, í dūgá bul gwág búúd cey lámúd, du bul sá jō mīsólúgá, kú nē mbéégí mēnkōomá, kú nē mākón. ¹⁸ Buud bwá ngá wá mātala mpádúgá buud wá, bwá ngā bē mpag mātala dí. Mpag jōongá ka ngā wúma bwo cug á otátólí.

4

Mbúgula nyā ajáláyé nē bē milám mimbá

¹ Jí í ngá sá ná bī bág nē icwoomb nē igwáná? Ngaá ná jisá nacé iyēesh í zhwimbyála nē cug í ngá sá lumbulí mēnyúúl mán dí? ² Bī ngā wúmb isá, nji bī kú ngā bii byo; ná ndéé, bī mū ngā bē nē yēesh gwúlā búúd. Bī ngā jí isá, nji bī cugé nē nkul bii byo; ná ndéé bī mū ngā bē nē ozhuyá, ngā gwána igwáná. Bī ángē nē bii nacé bī ángē nē gwáám Zembí. ³ Bī tēem ntāg námá gwáám í, bī kú bii, nacé bī má du gwáám nē bōw-bōw tādúgá, nji shú ná bī mē lwándulá iyēesh bín yā zhwimbyála nē cug.

⁴ Bī búsa osóól o mīncōomb; ye bī ampúyé ná bī má ká bē mēnywa mē shí ga, bī má fūm Zembí? Ntó jí ná muud mē cé shwá nē shí ga yé, má bē zhízhíng má Zembí. ⁵ Jí cilyá Kálaad Zembí dí ná:

Zembí nyā acéélé ná

gúl sá í zág shwó wú nē Shíshim

nyā á sá ná í zág jí shédí yí*.

Ye bī mē tādúgá ná ja Mícilyá mí ngá cī ntó yí, jisá zhizhe icigá-cigá? ⁶ Mbó! Zembí má yidá bul bē nē mpaam. Sā jōong wá Mícilyá mí ngá cī yí, ná:

Zembí má du lumbulí nē buud

bwá du nkēny mēnyúúl wá;

nji, bōong bwá sál bwáméfwó shí wá,

a sá bwo mpaam.

⁷ Ná ndéé, bídúgá ná Zembí jwúg nē bē; dūgá lul lúu nē Njwú mājamb, nyā e fūnda bí, a kē shwóg-shwóg. ⁸ Shíshágá Zembí kúná-kúná, nyā e shísh námó bí kúná-kúná. Yé osóól o *mísém, gusagá mēbwá; bī buud wá milám mimbá, fúbúgá milám. ⁹ Magulágá mēntágula mán, bī gwág bíméfwó cey lámúd, bī mū jii mēnyúúl. Kúgá ná ngā gwo, yidagá jii; yōwagá dúlā fānda gwág mēshusug ntó, yidagá shúsula. ¹⁰ Salúgá bíméfwó shí mīsh má Zembí dí, a mū bá bēn bī gwōw.

¹¹ Bwaang, kúgá du ciya íciyá í ábábōw. Wó ká cī *mínyōngá wóo nē muud ciyá ábábōw, nkí ntāg ná wō jéég nyā njagá, mpug ná wō mē jág lās nē mēcē, wō mē jéég mēcē njagá. Nkí wō jéég mēcē njagá, mpug ná wō cūgē múúd nē báágúlá mēcē yé, wō mē yidá bē

3:3 Sóm 32.9 3:6 Mik 10.19; Mat 15.11, 18-19 3:7 Mat 9.2 3:8 Sóm 140.4; Rom 3.13; Ifz 4.29 3:9 Mat 1.26-27 3:12 Mat 7.16 3:13 Rom 12.16 3:14 1Kr 3.1-3; Gal 5.20-6.4 3:15 1.5, 17 3:17 Mat 5.48; 1Kr 13.4-7; Gal 5.22-23; Flp 1.9-11 3:18 Mat 5.9 4:1 Rom 7.5; 1Pr 2.11 4:2 1Yn 3.16 4:4 Mat 6.24; Yuá 15.18-19; 1Yn 2.15 * 4:5 Bósól bwá cī ná: «Shíshim Zembí nyā a sá ná í zág jí shédí yí í bul bē nē wú». 4:6 4.10; Mik 3.34; Mat 23.12; 1Pr 5.5 4:7 Ifz 6.12; 1Pr 5.8-9 4:8 Sóm 18.21, 25; Iza 1.16; Zak 1.2-3; Mal 3.6-7 4:9 Luk 6.25 4:10 4.6; 1Pr 5.6 4:11 Sóm 101.5; 1Pr 2.1 4:12 Rom 14.4; 1Kr 4.5

múúd má du jéég macéḡ minjagá yé. ¹² Muud nyá á tál macéḡ, á du námá balan ná mwo yé, jì nji ngwú. Nyá wá jì ná nkul sá ná muud cágag, nyá námá wá jì ná nkul sá ná muud yág. Wo wá zá ná wo yág muud jì wo kúná-kúná yé mabéḡ?

¹³ Bi bâḡ ntâg íí, bi má du ci ná: «ŋkí múús ŋkí mán sá é ká ngwála shús ngwála kel, ká jì wu mbú ncindí ngá sá mákíd bii mwaanê» ¹⁴ Í njúl ná bi ampúyé nda cug jín í é bə mán ná; bi búsə nda ngúdó í du wósós fúfwálá ná ndeé í mú jimb yí. ¹⁵ Bi má jálá ná yidá du ci ná: «ŋkí Cwám̄ba má magulá, sá é cugə, sá sá sá shús sá kel.» ¹⁶ Nji bi mú ngá ŋkény mənnyúul ná bəguwa dún dōng; wál ŋkényá nyúul dōng dēsh dúsə ŋkí bōw. ¹⁷ Muud mə mpú du sá mənnywa yé, á ká bə kú sá mwo, a má sām.

5

Mikúkum mí ó káálugə

¹ Bi bâḡ mikúkum ntâg íí, jügá mənnyúul; kímúgá ŋkwiimbyé nácé məntágula má zə bii bī. ² Kúm dún í má bwo, mikáánds mún mí má díya óshē. ³ Or wán ná *mwaanē wún nú ná myángulá; myángulá wōng í bá bwaagula bí mabéḡ mún. Í bá námá céég də bí mənnyúul nda kúda í du də ná, nácé bí má ŋkúnd kúm mwōw mágaád, í njúl ná shí í wál zə shín. ⁴ Dugá, bi á ban ná bi ajénáyé ná olwáábula bwá á du saag bí məmpəg ífambá wá. Myána bí á má mánda myōngú mí ngə kím ngə shwáman bí, Cwám̄ba á nkul nyésh má gwág ŋkwiimbyé olwáábula bwá ngə kím wá. ⁵ Bi má cugə wa shí mishwun, ngə gwú iyéesh bín, ngə cugə cug nyanḡá. Bi á má bwaag nda mīmýáágá mí ócúdu bwá bá cígə jwōw lú zāḡ myá. ⁶ Bi má du bə ná, muud kú ná mabéḡ, bí yə nyə mabéḡ, bí gwú nyə, á kú ləl lúu ná bí.

Mbúgula báḡ ná jísow

⁷ Ná ndeé bwaang, ngəgá ná jísow, kə kumə jwōw Cwám̄ba mə bá zə yí. Bi má du dí dug íí? Mbəol məmpəg má du ngə bwánd ná nyə é bii jəḡ mpúmas í é wú nyə məndəlú. A du jísow ná ndeé ompú wá mətéédulé ná wá məshíné nywḡ. ⁸ Jísówúgá námá ntó; máándúgá millám, nácé Cwám̄ba wál bá nyingə zə. ⁹ Bwaang, bóól bwá nda du təduwa ná bóól, bi á bá ŋwa mabéḡ. Dugá muud mə zə sám̄b shé millású yé tál mpumbéd íí. ¹⁰ Bwaang, *buud c mícúndó bwá á du lās ná nkul mə Cwám̄ba wá bwá á jug, bwá kú lámusa; ŋwagá yuug ná bwo. ¹¹ Nda bí má

mpú ná, shé ngə ci ná buud bwá á bə ná zény kála shwóg wá, báá bwá má jəla. Ngəá bí á shí gwáduga lāḡ má Zhwōb; nyə á bə, á ngə tēem dūg mícún, á ngə kə nji shwóg ná shwóg. Bi á shí námá dūg cé Cwám̄ba nyə á kə shúgula tál nyə yí. Zembí jì bul bə ná lām íḡkúnkwon, á du gwág búúd cey lámúd.

¹² Bwaang, sá bí má jálá ná tēéd fwó mpú yí jì ná, ci bí kú du kēen jon lə gwōw, kú kēen mándalu má shí, kú námá kēen təo nyúl ŋkaanə íshús. Dugá ci nji «Haaw» ja í jálá ná bə haaw yí, ci «Mbō» ja í jálá ná bə mbō yí; dugá sá ntó shú ná bí báḡ bə kú ŋwa mabéḡ ja Zembí mə bá cígá mílású yí.

¹³ Ŋkí ngwól múúd á ná bídí ngə bwəma ná minjugú, á jəgulaḡ ná Zembí. Ŋkí ngwól jì ná məshusug íí, á sēyug isusa ságusa Zembí. ¹⁴ Ŋkí ngwól múúd á ná bídí ngə bwə íí, á jówúg ocumbá buud wá *Dḡ lú óbúgula, bwá zág jəgula ná Zembí shú dé, bwá ngə shúlə nyə məwúda jíná má Cwám̄ba dí. ¹⁵ Bwá ká sá mójəgula mōngə ná búg, mbál í é cugə, Cwám̄ba nyə é wēel nyə tál tūtali. Í ká ntāḡ bə ná nyə á sá *misəm, Cwám̄ba juu nyə ná myo. ¹⁶ Ná ndeé, dugá sá ná ngwól kə magulá misəm myé wə ngwól, ngwól jəgula ná Zembí shú má ngwólúgá, shú ná bí dug yál. Məjəgula mə tūtali muud māsə mə aḡkál-ŋkálá, má du sēy. ¹⁷ Eli nyə á bə námá nda shé. Nyə á jəgula ná Zembí ná lām yé wēsh ná ompú bwá tówúg kú ná nywḡ. Ompú bwá á shí tōw kú nywḡ tāt̄ḡ mimbú mílól ná ŋkwoond ósaman. ¹⁸ A mú nyingə jəgula gúl ja, jon í mú nywēlashi mpú ná ndeé məndəlú má mú sá ná məmpəg má wúmág.

¹⁹ Bwaang, ŋkí ngwól múúd á ná bídí má béégə ná obúbálé, á kə ngə gwaa cwagawa, ngwól má ká sá ná á nyingəḡ ná mpás íí, ²⁰ mpugá ná muud mə sá ná sōl misəm wúḡ kóomb nyə áma ngə cwagawa yí, á nyingə ná mpás yé, á má sá ná *shíshim yé í fáámug ná shwiy; á má sá námá ná Zembí báḡ kú ná kənd mīsh ncúlýá misəm myéd.

4:13 Mik 27.1; Luk 12.18-20 **4:14** Zhb 7.9-10; Sóm 39.6 **4:15** Mis 18.21; Rom 1.10; 1Kr 4.19; 16.7 **4:16** 1Tm 6.17; 1Yn 2.16 **4:17** Luk 12.47 **5:1** Mik 15.6; Iza 5.8-10; Amo 6.3-7 **5:1** 1.10; Luk 6.24 **5:2** Mat 6.19-20
5:4 MmN 3.7; Lav 19.13; Zhe 22.13; Mal 3.5 **5:5** Zhe 12.3; 25.34 **5:7** Zhu 2.23; 2Pr 3.3 **5:8** Rom 13.11-12; 1Te 5.5-8; Heb 10.25, 37 **5:9** Mat 7.1-2 **5:10** Mat 5.12; Heb 11.32-38 **5:11** 1.12; MmN 34.6; Zhb 1.21-22; 2.10; 42.10-17 **5:12** Mat 5.34-37 **5:13** 1.5-6; Mis 16.25 **5:14** Mak 6.13 **5:15** Mat 9.2; Mak 16.18 **5:16** Sóm 32.3-5; 38.4-6; Mik 28.13; 1Yn 1.8-9 **5:17** 10j 17.1 **5:18** 10j 18.42-45 **5:19** Gal 6.1 **5:20** 1Pr 4.8

Kálaad ashúshwóógú Pyêr nyé á cilá yé Isâ í dúgyá ná Pyêr ashúshwóógú yí

Pyêr, muud lwámá má Yésus-Kríst, bá Silvē (Silas) wá bwá á cilá (1.1; 5.12). A ci ná í á bə bwá njúl *Babilon (5.13). Róma wá á ngó jəlá ná jəw ná Babilon éne.

Kálaad nyáméfwó ngə nyín ná nyə á ciləw shú búúd bwá á ngə kúnəw nyíi yábə ókrísten dí wá (2.2), mədə mán má á bə ciimá ntúni ímpál í shí ítóon yá Azi ácwáágé dí. Məma íciyá bisə cínəngú ntúga:

- (1) Okrísten básə ijigə-jigə wa shí gaád (1.1 ná 2.11).
- (2) Cug, nə shwi y má Yésus-Kríst í jəlá nə bə krísten yəsh yuug á ngóg nə bə yí.
- (3) Yuug jəong í lwó krísten kuú njəond á kyéyugú nə ohááden yí, nə bóól okrísten yí, nə otəwe ɔ shwóg yí (2.18–3.6).
- (4) Kuú njəond ósól ɔ mäsáal básə nə omásə ohááden wá, nə budá bwá á bá ohááden wá (5.1–7 ná 1.22–2.3).

Cug má krísten í jəlá bə mbii á ná buud ɔ tšón bwá bəg kú ná sá bwá jüm okrísten yí.

Mabádá

¹ Má Pyêr, *muud lwámá má Yésus-Kríst, má wá má cilá kálaad éga. Má cilá bí mifeéshá mí Zembí mí á má ciimá, kə ngə cugə cug ijigə-jigə Pōn, nə Galátia, nə Kapados, nə Azi, nə Bitini yí. ² Féeshúla Zembí Sónngú nyə á féesh bí yí, í á bə yuug nyə á bwey yigala ná á bá sá yí; nyə á ka sá ná Nkénkə Shíshim tólúg bí koogú, bí bəg nə məgwág nə Yésus-Kríst, məcii mé má fúbúg bí.

Zembí kə bul sá bí mpaam, a bul námá sá ná bí cágəg nə shec.

Akiba nə cug Zembí ngə nti sá yí

³ Gúmá nə Zembí, Sónngú má Cwámba wúsú Yésus-Kríst. Gúmá nə nya muud nyə á bul gwág sá cey lámúd, á gwúmushi Yésus-Kríst, á mú sá ná sá byélúg ncuncumbə cínəng gwúmúla wəong dí yé. Byélúla sá á má nyingə byél á ábē wəongú í á má sá ná sá bəg nə bwágé lúú í ábúlé bwele bə nə mäsáam yí, ⁴ sá ka ngə bwánd dúsú kəw lú mánywa Zembí má bwíg gwów jon dí yí, mánywa má ábúlé bwele ntáma, kú bwele kə mábəwam, kú bwele jumə má. ⁵ A má bwíg námá bí buud mpífə nyé í ngə baagula wá, bí buud ngə bíi

mbaagulá wəongú ná zhií á búgá wá, shú ná bí bəg nwa cug á má bwey shín kwəməsa búúd bə yí, cug í bá nyín ná ngəŋ mwów má məzhúgúlá dí yí. ⁶ Bí mú ngə jág bul bə nə məshusug á bí ngə mpu ntó yí, tēem bə ná í é jii ná ná bí ngóg nə bwəma nə məkəgulu mimbii mimbii, má ngə sá bí məcəy má lám búbaalé fwálá ja gaád. ⁷ Məkəgulu məong má jəlá nə bə, nəcé búgə jín jí nə mfií ntə or, sá í dú ntáma yí; ná ndéé, námə nda bwá dú wá or kuda dí fyá nyə ná, búgə jín í jəlá nə bwəma nə məkəgulu shú ná í mpúyég ná jí fwámé búgə, bí ka bá nwa məshwúb, nwa gúma, bwá ságusə bí jwów Yésus-Kríst má bá zə lwóya nyúul yí. ⁸ Bí ngə cēel Yésus wəongú í njúl ná bí á shigé dág nyə, bí ngə *búgula nyə bí kú námə fwo dág nyə; gwé wá ngə yə bí məshusug má ntə nkəwón, mbii məshusug múúd cúgə nə nkul bə nə ndí jí. ⁹ Məshusug məong mäsə nəcé bí má bíi myána mi búgə jín: *mishishim mín mí bá bíi cug.

¹⁰ Buud ɔ micúndá bwá á cúndá nə Zembí má bá sá bí sólúgú mpáam wá, bwá á wundə micilyá, sə ná bwá wámbulá cug mishishim mín mí má bíi ní*. ¹¹ Bwá á ngə sə ná bwá mpúg fwála isá byəong í á bə ná í bá sīy yí, nə váal í á bə ná í bá ngə sīy yí; nəcé Shishim má *Kríst bwá á bə nə ndí yí í á bwey jaaw bwo məcəy í á bwey bə ná Kríst má bá zə bwəma nə ndí má, nə gúma í á bwey bə ná í bá bē cínəng mpású yí. ¹² Zembí nyə á ka lwó bwo ná ləŋ bwá á ngə bwiing yí í á shigé dúgya nə bwo, í á yida bə shú dán. Ná ndéé, Nkénkə Shishim má ka wú gwów zə sá ná obwiingye bwá bwiingug bí ləŋ wəongú. *Wəəngales bwáméfwó bwá ngə cēel kənd mīsh isá yá ləŋ wəongú.

Kuú njəond á buud ɔ Zembí

¹³ Nda jí ntó ná, ságá ná milúú mí bəg bí nkí yísa, cunalugá íyéesh bín, ságá ná bwágé lúú jəsh í bəg bí nji mpáam má Zembí dí, mpaam á bá sá bí ja Yésus-Kríst má bá lwóya nyúul yí. ¹⁴ Ságá nda bwán wá məgwág, kúgá ná ngə bē íyéesh í ayíyáag bí á du bə nə ndí bí kú fwo mpu Kríst yí. ¹⁵ Muud nyə á jəw bí yé nyə ádé seengya nə məbōw; nda jí ntó ná, bí má jəlá ná du sásulə mábōw kuú njəond wán wəsh dí. ¹⁶ Gwá wá jí cilyá Kálaad Zembí dí yí, ná: «Bəgá mīnkénkə mí búúd, nəcé mə jí nkénkə.»†

¹⁷ Dá má du sámb búúd milású nda í jəlá ná, kú kə múúd nkəomú; Dá wəong ntág ɔ bí má dú kámə yé. Nda jí ntó ná, ngəgá nə cugə nə fúndágú té bí bí ná wa shí mīshwun

1:1 2.11; Zhk 1.1 1:2 2.9; Rom 8.29; Ifz 1.4; 2Te 2.13; 2Pr 1.10 məcii: 1.19 1:3 1.23; 2Kr 1.3; Tit 3.5 1:6 2Kr 4.17; Zhk 1.2-3 1:7 Zhb 23.10; Sōm 66.10; Iza 48.10; 1Kr 3.13 1:8 Yuá 20.29; 2Kr 5.7 1:9 Rom 5.2; 6.22; Ifz 1.14 1:10 Luk 24.46; 1Kr 15.3-4; 2Pr 1.19-21 * 1:10 Téed ná kə wósó mpánzə 12, jísə sá Yésus nyə á ci Mat 13.17 ná Luk 10.24 yí. 1:12 Ifz 3.9-10 1:14 Rom 12.2; Ifz 2.3; 4.17-18 1:15 Ləv 19.2 † 1:16 Dúgúg ciyá ní Ləv 19.2 dí. Í ngə cēel ci ná: dúgá sásulə mīsám, nəcé má ádé seengya nə mīsám. 1:17 Iza 63.16; Zhe 3.19; Mat 6.9; 16.27; Rom 2.6; Zhk 2.1; 1Pr 4.5 1:18 Mat 20.28; 1Kr 7.23; 6.20

yí, ¹⁸ bi ñgə mpu ná Zembí nyə á jəna tãŋ yí. ¹⁸ bi mbé cug bí á ləg nā impáámá bín yí. Tãŋ nyəŋg í á shígé bə ísá nda or ñkí kwóógú bwá du lúla *mwaané nā ndí yí, ísá bí nā ñkul ntáma yí. ¹⁹ Tãŋ Zembí nyə á jəna yí í á yida bə ijimá í mácií, mǎ njúl nda mǎcií mǎ mwá ncwəmbə jísə kú nā sá á jumág, kú nā tǎo cúcwán lú mábwam yé, mǎcií mǎ Kríst. ²⁰ Zembí nyə á bwey tǎl Kríst ntó a nda fwo fwə shí nā gwǎw; a mǎ ka zə sá sǎólúgú wǎŋg shú dán mwǎw mǎ mǎzhúgúlá mǎgaád. ²¹ Nyə gwúmushi Kríst, a sá nā a ñwág zhwog gúmbá, shú nā búgá nā bwágá lúú í bág bí nyádi.

²² Nda bí á mǎ ñwa obúbálé nā mǎgwág nā, mǎgwág mǎŋg mǎ á mǎ fúbushi bí *mishishim nā bí céélag fwámé cúlálá á omínyonǎ, kú nā mǎkǎn. Cúlágá mpádúgá nyín nā milám mífúbán, cila ntó kú yow. ²³ Bí mǎ jǎlá nā cila kú yow, nǎcé, bí buud bí á mǎ byél ncuncúmbə wá, mpəg í á mǎ byá bí yí í cúgə ntǎg mpəg jí nā ñkul bwo yí; jísə mpəg í cúgə nā ñkul bwo yí, gwá wá Milású mí Zembí myá mikuwó, mí ákandugə. ²⁴ Ngáá jí cilyá Kálad Zembí dí nǎ:

Buud bəsh búsa nda ikáá, ijǎ byán nda fuláwa.

Káá í dú shwáás, fuláwa kud,

²⁵ njí Milású mí Zembí myáá mí njúl kandugə á kandugə.

Milású mí Zembí myəŋg wá Jǎŋ Lán bwá á bwiing bí yí.

2

¹ Nǎ ndéé, yowugá mǎgwǎ mǎ lām, yow mǎkǎn, nā kwába, nā zhín, nā ojaawá-jaawá. ² Yidagá gwág yéesh milású mí Zembí nǎmá nda ikákény í dú gwág yéesh bál nā. Milású mí Zembí mǎsə bí mǎn mǎnyá, fwámé mǎnyá kú bə mǎ fulá. Bí mǎ jǎlá nā gwág myo yéesh shú nā mí sǎág nā bí ñgǎg nā wiy kə bá kumə cug á kandugə kandugə dí. ³ Í é bə ntó ñkí bí a mǎ kagulé Cwámba nǎ ndéé bí kwey nǎ á nywa.

Misəon agúwáan

⁴ Shishúgá Cwámba kúná-kúnə; a jísə kwóógú á kuwó búúú bwá á myaas yí, í njúl nǎ dáá wá Zembí nyə á féesh nǎ dǎsǎ jímá shú dé dí yí. ⁵ Bí mǎsə mikuwó mí mǎkwóógú; kwagá ngə sɛŋgya nǎ ndéé bí mǎ bə njǎw á *shishim shú ísý í fada, í dúg kənd Zembí

*matúnuga mǎ shishim, nyə é du magulə lúú mǎ Yésus-Kríst dí má. ⁶ Jísə Kálad Zembí dí nǎ:

Dugá! Mǎ a mǎ féesh jímá kwóógú,

mə bwág dwo Siyón* tãŋ kwóógú áshushwóógú.

Muud mǎ jéeg kwonj nyádi yé nyə abúle sǎmba.

⁷ Zembí mǎ sá nǎ bí buud ngə *búgula wá bí ñwág gúmbá. Njǎ, buud bwá anjé nā búgula wá, jí shú dán nǎ:

Kwóógú ólwəye bwá á myaas yí,

í mǎ bə kwóógú lú lúmbəgá†.

⁸ Í nyiŋgə nǎmá bə kwóógú lú mǎbǎogú,

kwóógú í é du búlal búúú yí.

Bwá é du bwiim cínŋgú nǎcé bwá mǎ ban nǎ bwá *amágúláyé ciyá mǎ Zembí; Zembí nyə á bwey nǎmá tǎl bwo nǎ bwá bág shúgula ntó.

⁹ Bí báá bí búsa mpwonj buud Zembí nyə á féesh yí, bí búsa kında ófada ó Cí, lwonj búúú mǎ Zembí, kúl búúú Zembí nyə á kusə yí; nyə á féesh bí nǎ bí dúg bwiing mǎma ísá byé, nyə muud nyə á jǎw bí nǎ bí wúg yídúgád zə mǎñkenya mé mǎ mímbugú dí yé. ¹⁰ Bí a shígé bə kúl mǎ Zembí yág, bí mǎsə kúl jé ja gaád. Zembí nyə á shígé du gwág bí cey lámúú, a mú ngə gwág bí cey lámúú ja gaád.

Kuú njəond ósǎol ó mǎsǎal ó Zembí

¹¹ Yé bwaáng mǎ búl cɛl wá, bí búsa ijigə-jigə wa shí gaád nda buud bwá njúl ízhaá shíd nǎ bwá bá cǎ wá. Nǎ ndéé, mǎ ngə yág nǎ bí náá: yowugá ngǎle bə iwámbugú í cug múúú, í cɛl gwílyá bí *mishishim. ¹² Dugá bə nǎ jə kuú njəond na cug bínŋn ohááden ngə cugə níú. Í dúg bə ntó shú nǎ, ja bwá céél dú ntáma bí mǎn nǎ bí búsa mímbugúwú yí, bwá yídag du dúg jǎŋ mǎsǎólúgú mǎn nǎ ndéé bwá mú bá yə Zembí gúmbá ja á bá zə yí.

¹³ Nda bí búsa búúú ó Cwámba nǎ, bí dúgá nǎ tǎwe shwóg yésh búúú bwá mǎ tǎl yé jwúg nā bí; njwú-buud jwúg nā bí nǎ nyə wá jí ájálaci, ¹⁴ ogwámuna jwú nǎ bwo wá njwú-buud nyə á tǎl nǎ bwá dúg yə ósǎol ó mǎbǎw intágúú, du ságusə ijǎ í búúú wá. ¹⁵ Nǎcé sǎ Zembí ngə jii yí jí nǎ bí dúg sǎ mǎnywa, mǎnywa mǎŋg mǎ é du sǎ nǎ mikás mí búúú mí bág kú ná nǎ sǎ mí é ci bí yí. ¹⁶ Ngagá nā cugə cug fulí; njǎ, cug fulí jǎŋg í á jǎláyé nā ka yida bə bí búduga dúlə shweel mǎgwǎ mǎ lām; dugá yida ñwa

1:19 1.1-2; Yuá 1.29; Mis 20.28; 1Kr 5.7; Ifz 1.7; Heb 9.12

4.8; Rom 12.9; Gal 6.10; 2Pr 1.7; 1Yn 4.11

1:23 Yuá 1.13; Heb 4.12; Zhk 1.18

1:24 Iza 40.6-8; Zhk 1.10-11

2:1 Ifz 4.25; Zhk 1.21; 4.11

2:2 1Kr 3.2

2:3 Sóm 34.9

2:6 Iza 28.16; Rom 9.33

2:7 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:8 Iza 8.14; Rom 9.33

2:9 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:10 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:11 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:12 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:13 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:15 3.16

2:16 1Kr 6.11, 19-20; Gal 5.13

2:17 1.22; 3.16; Mik 24.21; Mat 22.21; Gal 6.10; Flp 2.12

1:20 Ifz 1.4

1:21 gúmbá: 5.1; Rom 5.2

1:22 2.17; 3.8;

2:4 Sóm 118.22; Iza 28.16

2:5 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:8 Iza 8.14; Rom 9.33

2:9 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:10 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:11 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:12 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:13 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:15 3.16

2:16 1Kr 6.11, 19-20; Gal 5.13

2:17 1.22; 3.16; Mik 24.21; Mat 22.21; Gal 6.10; Flp 2.12

2:18 Iza 8.14; Rom 9.33

2:19 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:20 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:21 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:22 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:23 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:24 Iza 28.16; Rom 9.33

2:25 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:26 Iza 28.16; Rom 9.33

2:27 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:28 Iza 8.14; Rom 9.33

2:29 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:30 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:31 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:32 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:33 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:34 Iza 28.16; Rom 9.33

2:35 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:36 Iza 28.16; Rom 9.33

2:37 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:38 Iza 8.14; Rom 9.33

2:39 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:40 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:41 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:42 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:43 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:44 Iza 28.16; Rom 9.33

2:45 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:46 Iza 28.16; Rom 9.33

2:47 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:48 Iza 8.14; Rom 9.33

2:49 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:50 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:51 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:52 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:53 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:54 Iza 28.16; Rom 9.33

2:55 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:56 Iza 28.16; Rom 9.33

2:57 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:58 Iza 8.14; Rom 9.33

2:59 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:60 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:61 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:62 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:63 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:64 Iza 28.16; Rom 9.33

2:65 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:66 Iza 28.16; Rom 9.33

2:67 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:68 Iza 8.14; Rom 9.33

2:69 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:70 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:71 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:72 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:73 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:74 Iza 28.16; Rom 9.33

2:75 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:76 Iza 28.16; Rom 9.33

2:77 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:78 Iza 8.14; Rom 9.33

2:79 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:80 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:81 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:82 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:83 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:84 Iza 28.16; Rom 9.33

2:85 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:86 Iza 28.16; Rom 9.33

2:87 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:88 Iza 8.14; Rom 9.33

2:89 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:90 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:91 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:92 Iza 10.3; Mat 5.16; 2Kr 5.10

2:93 Rom 13.1-7; Tit 3.1

2:94 Iza 28.16; Rom 9.33

2:95 2.9; Rom 12.1; Ifz 2.21-22

2:96 Iza 28.16; Rom 9.33

2:97 Sóm 118.22; Mat 21.42; Mis 4.11

2:98 Iza 8.14; Rom 9.33

2:99 1.2; MmN 19.5-6; Ləv 19.2; Mbá 4.20; 7.6; 14.2; Iza 9.1; 43.21; 61.6; Mis 26.18; Rom 5.17; 2Kr 4.6; Ifz 5.8; Tit 2.14; Heb 13.12; 1Pr 2.5; Mbú 1.6; 20.4

2:100 Ozé 2.23; Rom 9.25

2:101 1.1, 17; Sóm 39.13; Rom 7.15, 17-23; Gal 5.17; Heb 13.14

2:102 Iza 10.3; Mat 5.16;

bíméfwó ná bi búsa salawús má Zembí dí.
 17 Gúmálúgá muud yêsh, bí cêl omínyonjá bán
 wá búgá, ñwa Zembí ná gwázógá, gúmal njwú-
 buud.

Cug ólwaábula

18 Yé ólwaábula†, bídúgá ná omása bán bwá
 jwúg ná bí, ñwagá ijwúga byán ná fwámé
 gwázógá; tao omása búsa ná bów-bów fúlú wá,
 kú bul bá ñji boong búsa ná jò fúlú wá, ñkí
 ntâg boong bwá ádé yá wá. 19 Mpugá ná, jísá
 jójó sósílúgá ná múúd jísówúg mantágula á ñgá
 bwáma ná ndí a kú ná mabéé má; a jísówúg
 kú lámusa nácé nywáá bála múúd má Zembí.
 20 Ñkí muud má jísow bígá á bwámá ná ndí
 nácé a sálá mabów yí, dayé dúmá nyé é ñwa
 cinong yí? Wó ká ñgá yida jísow njugú wo
 ñgá sá mánywa, jísá jójó sá mish má Zembí dí.
 21 Zembí nyá a jów ntâg bí ná bí zág cugá ntó.
 Ngáa *Kříst nyá a jug shú dán? Nyá a lwó bí
 yuug ná bí bág du bē zhií yí. 22 Nyá muud
 nyá á shígé bwele sá *sám yé, nyá muud nyá
 á shígé bwele lás lósú mākān yé, 23 nyá muud
 nyá á du bá, bwá ñgá lwíy nyá a kú bweel
 yé, a teem jug, a kú cwambula búúd, a yida
 du jów ñji Zembí muud má dá cígal mílású
 tétalí yé; 24 nyá muud nyá á ñwa misám misá
 nyádí nyúúúlád ká ná myo kwolós dí yé, nyá
 a sá ntó shú ná sá bēg mimbimbá shú sá í
 dúgyá ná misám yí, sá kág yida ñgá cugá shú
 otétalí; nyá muud nyúúúl í á jug ná yáág-yáág
 máfán bí bāñ bí mú yāl yé. 25 Nácé bí á bá nda
 incwámbe í á jímbe ná zhií yí. Ká, ja gaád íí, bí
 má nyingá zé wá muud ñgá wíl *mishíshim
 mín ñgá baagula myo yé.

3

Cug á mpádúgá mudá bá mudúm

1 Budá o, námá nda sá áma cí ná bóólúgá ná,
 magulágá ná ogwúm bán bwá jwúg ná bí; ntó
 nyá e sá ná, teem bá ná bóól bwá ñgá bá ná
 mawhwan, kuú njond ná búdá bán í é sá ná
 bwá magulág Milású mí Zembí ntáni muud
 nda lésa ná bwo. 2 Bwá é magulá ñji ná dála
 dúg nda bí ñgá cugá ná lám ngwúd ná, ná nda
 bí ñgá mpu yá bwo gúma ná. 3 Kúgá du sá
 nyangá á nyúúl dí tóón, du fendya mílúu, du
 bwaád ñykaaw ná ivungá í or ná mikáánds
 mí alál-kus. 4 Yidagá du sá nyangá í á búle
 bwele fyóómb yí, nyangá á lám dí cwú: fúlú
 í kú du yá, du bá ná shee, jāñ nyangá wá í búl
 bá ná mfíú mish má Zembí dí. 5 Budá bwá á
 gwág ná Zembí yág wá, bwá á du bwánd sá
 jēsh ná búgá wá Zembí wá, ntó wá bwá á du
 sa nyangá yé, bwá dúgá magulá ná ogwúm

bāñ bwá jwúg ná bwo. 6 Í á bá budá nda
 *Sara mudá má *Abraham, nywáá nyá á
 du bá ná magwág ná ngwúm yé, a du jów nyá
 ná Cwamba. Bí mūsá bwán ó *Sára wāong ka
 ñgá sá mánywa kú bíd ná ifwaas í zág sá bí
 mitádúgá ná búl-bul-búl.

7 Bí bāñ budúm ntāg íí, námá nda má ñgá cí
 ná budá ná, ñgagá ná cugá ná budá bán bí ñgá
 mpu ná bāñ búsa váál búúd átutagá. Nwágá
 bwo ná gúma ná Zembí ñgá námá yá bwo dán
 kōw á cug á ñgá yá bí mpāam dí yí. Cugagá ná
 bwo ntó shú ná mājagula má dúg bá bí kú ná
 mimyágá.

Cug á mpádúgá omínyonjá

8 Má cêl cí ná bí bēsh ná: bágá lám
 ngwúd, bí ka du gwíggya mácey, du ciila
 cêl í omínyonjá ná omínyonjá, du bá ná lám
 ñkúnkwon, muud yēsh sálug nyaméfwó shí;
 9 kúgá du bweel mabów, kú bweel málwíy.
 Yidagá du bá, múúd mō ká sá bí mabów, bí
 bwádan ná nyá, nácé sá Zembí nyá a jów bí
 ná bí dúg sá wá cí, a ka námá bá shwu bí
 ibwádan. 10 Mpugá ná jísá cílyá Kálad Zembí
 dí ná:

Ñkí muud má cêl cugá fwámé cug, cug á ná a
 wēef nyúul,
 á jalá ná bē kú du jág lás ná buud, kú du
 bwiing íjójó;

11 á jalá ná yow sálá mabów, a du sá mánywa,
 a du sá mázhií mēsh ná mpwogé bág,
 a du wá ñkul nyé nyēsh ná mpwogé wāong kág
 shwógá ná shwóg.

12 A sáág ntó nácé mish má Cwamba má
 ñgá dúg otutalí o búúd, a ñgá gwágula
 mājagula mán;

a má yida nywaadula mpwóómbú ná buud
 bwá ñgá sá mabów wá.

Cug á fwála lá cúwílí

13 Bí má ká ntāg bá ná cimbú sálá mánywa,
 zó nyá e sá bí mabów? 14 Ñkí bí má ka ntāg
 jug nácé ñgá cugá tétalí, bí báa má jalá.
 Kúgá bá ná ifwaas ná buud bwá mpíí bí wá,
 kúgá bíd ná mitádúgá mí bág bí ná búl-bul-
 búl. 15 Yidagá ñgá yá Cwamba wán *Kříst
 gúma mílámú, bí du bá kwéeshá ja jēsh ná
 ñkí muud má jī bí sá bí ñgá *búgula yí, bí mpu
 shwópala búgá jín. 16 Shwópala wāong í jalá ná
 yida bá ná lám ná shee, ná lám ná sán, lám kú
 beemb tao mājumá; ntó nyá e sá ná ja bwá ñgá
 ntáma bí míná yí, buud bwá ñgá cí ná bí angé
 ná kyey fwámé kuú njond ókrísten wá bwá
 bág ná shwôn. 17 Nácé, ñkí Zembí má bíd ná
 muud júgug nácé a ngála sá mánywa, ntó bul
 jalá, ntó júgula nácé mabów.

2:18 Ifz 5.21-6.9 2:18 Ifz 6.5-8 † 2:18 Ciyá sá má cí ná ná «lwaábula» ní jísá námá Luk 16.13 ná Mis 10.7 ná Rom 14.14. 2:19 5.12 2:20 4.14 2:21 Mat 16.24; 20.26-28; Yuá 13.15; Rom 15.5 2:22 Iza 53.9; Yuá 8.46; Heb 4.15 2:23 3.9; Iza 53.7; Mat 26.55-56, 67; 27.14, 27-31 2:24 Iza 53.4, 5; Rom 6.2, 11; Kol 2.14; Heb 9.28 2:25 Iza 53.6; Eze 34.5-6; Mat 9.36; Yuá 10.16; Heb 13.20 3:1 1Kr 7.16; Ifz 5.22-24 3:3 1Tm 2.9 3:7 Ifz 5.25-28; 1Tm 2.8 3:8 1.22; Ifz 4.2-3; Flp 2.2-3 3:9 2.23; Zhb 31.30; Mat 5.44; Rom 12.17 3:10 Sóm 34.13-17; Zhk 1.26 3:13 Rom 13.3 3:14 4.14; Mat 5.10 3:15 1.3-5; Kol 4.6 3:16 2.15

Yésus nyà á ntɔ̄ kúl jêsh

¹⁸ Nacé ná, *Křst nyaméfwó nyà á zə yə ja ngwúnd nacé *misám mún, nyà á zə cé buud ɔ mabyaagula, nywáá kú ná mabyaagula, shú ná á kə ná bí wə Zembí. Bwá á gwú nyà nyúul, Zembí mú sá ná Nkénkê Shishim nyingag ya nyə cug. ¹⁹ Nkénkê Shishim wəongú ŋkul nyé wə í á sá ná á kəg ná Jɔ̄jɔ̄ lán̄ kə cúndə *mishishim mí á bə mím̄bwug dí yí, ²⁰ mishishim mí búúd bwá á du sá mĩngáádá yág ja Zembí nyà á ngə jísəw mabɛ́ɛ mə búúd *Nówe ngə caag byóól yí. Byóól dɔ̄ong dí cwú wá búbaalé buud í á faam nə mǎjűwó* tǎn buud mwəəmb yé. ²¹ Mǎjűwó mɔ̄ong mǎ á bə mpwəkwəond á nduwán, nda í ngə cug bí ja gaád ná. Nduwán í cúgɛ ngusa ná í yíl mǔúud mǎbwam nə nyúul, í yida lwó ná muud mǎ yid wá Zembí nə lām ǎŋkínkɛ†, á mǎ dág cug nə zhíí á gwúmulé Yésus-Křst nyà á gwúw yí. ²² Ja nyá á gwúw yí, nyà á kə gwəw, á njul Zembí dí mbwə mǎncwúw; isá byēsh í ngə lwó buud mpál yí nə byəong í ngə ntɔ̄ buud ŋkul yí, byēsh í mǔ mǎnyámá mǎd.

4*Icug í jəlá nə cənd*

¹ Ná ndéé, nda jí ná Yésus nyúul nyé í á jug ná, bweyugá bii tódugá ná bí é jug námá nda nyə, bí ngə mpu ná muud nyúul í mǎ jug yé, nywáá mǎ yíl lām *sámúđ. ² A mǎ yíl lām sǎmúđ ná, té á jí ná wa shí gaad yí, á bág kú ná ngə nyingə bɛ iwǎmbúg, á yida ngə cugə váál Zembí ngə jii yí. ³ Bím̄bí bí á mǎ bɛ cug óhááden yág ní í á mǎ kwaga; bí á wá mǎnyúul ásiy-síy dí, nə iwǎmbúgúđ, nə fud mǎlwəgúđ, nə idína í álal-ŋkul* dí, nə ɪnguləgúđ, nə mbɛé yələ ózembí ɔ áyadúg gúmad. ⁴ Ná ndéé, óhááden bwá ngə káam ná bí anyíngáyé ná ngə fula sámbá nə bwo íntíwǎlí byəongúđ; bwá mǔ ka ngə lwíy bí lwíy lwíyúg. ⁵ Njɪ, bwá bá tǔw kəədəđ mǎsh mǎ Zembí dí nə misóólúgá myəongú, nacé Zembí wál bá zə sámb búúd bēsh mǎlǎsú, tǔw bəong bwá bá ná bə mǎkúwó wá, tǔw bəong bwá á bwey yə wá. ⁶ Sǎ jəong wá í á sá ná Jɔ̄jɔ̄ lán̄ í kǎg námá ná ndéé buud bwá á yə wá gwág, shú ná, ja bwá mǎ shín bwəma nə cígúlé mǎlǎsú á buud mǎshwun dí yí, bwá káag námá bwəma nə cug mǎ Zembí *shishim dí.

⁷ Məshíné mǎ isá byēsh mǎ mǔsə kúná-kúna. Kúgá dǎ wagula, dǎgá cunal iyēsh bín shú ná bí dág sá mǎjəgula. ⁸ Fwogá tééd bə nə fwámé mǎcey mǎ omínýəŋǎ nə omínýəŋǎ, váál mǎcey dɔ̄ong í dǎ búdal ncúlyá *misám. ⁹ Dǎgá sá ná, bǎól mpu ngwa bǎól bwádí mǎnjǔw, bǎól mpu ngwa bǎól, bí ɔ dǎ sá ntó kú cwaduga. ¹⁰ Nwagá biméfwó tǎn ikulág mǎ á mǎ bii mpaam mǎ Zembí mimbii mimbii mǎ; bí ka dǎ sá ná, muud yēsh kwiind bǎólúgá nə jé sá Zembí nyə á téduga nyə nə ndí yí. ¹¹ Ntó jɪ ná, ŋkí muud mǎ lǎs í, í bág nda á ngə kala sá Zembí nyə ámə cí yí; ŋkí muud mǎ kwiind bǎólúgá, á kwiindúg bwo nə ŋkul Zembí mǎ yə nyə yí; í jii ná misóólúgá mún myēsh mí yág Zembí gúma lúu mǎ Yésus-Křst dí, nyə muud jí nə gúma, nə ŋkul, kandugá á kandugá yé. Amen.

Buud bwá ngə bwəma nə cúwǎlí wá bwá mǎ jəlá

¹² Yé bwááng mǎ búl cɛel wá, ja mǎkugulu mǎ é bádugá bí nda kuda yí, kúgá seegya mwo nda gúl sá í ajáláyé nə bə yí. ¹³ Yidagá gwág mǎshusug ná bí ngə ngwa dǎn kow lú mǎcey *Křst nyə á jug nə ndí mǎ, shú ná bí bág gwág mǎshusug, bí kəos ja á bá lwóya mǎlwaná myé yí. ¹⁴ Búúd bwá kǎ fíim bí nacé bí bǎlə ókrísten í, bí mǎ jəlá; mpugá nə Shishim mǎ Zembí, Shishim á gúma wúśə bídí. ¹⁵ Njɪ, muud á bídí sámbá nyə ajáláyé nə kə jug ná nyə ámə gwú mǔúud, ŋkí ntǎg ná nyə ámə júwə, ŋkí sá mǎól mǎbǔw, ŋkí ná nyə ámə sá íshwíguli. ¹⁶ Nkí muud mǎ yida jug nacé á bǎlə krísten í, á kú bɛeg gwág shwǔn, á yidag yə Zembí gúma nə jíná lú krísten. ¹⁷ Mpugá ná fwála lə cígúlé mǎlǎsú í mǎ wóśs, í é fwo tééd nə buud wá njǔw mǎ Zembí. Ja í kǎ bə ná cígúlé mǎlǎsú í tééd nə sá yí, buud bwá ngə bǎn ná bwá áməgúlayé Jɔ̄jɔ̄ lán̄ mǎ Zembí wá bǎn bwá bá bə ntədél?

¹⁸ Nkí í tééd fwo líduga shú ná tátəlí muud dǎgúg cug, í ka bə ntədélé nə muud jí kú bish nyə yé bá bǎn sǔól *misám?

¹⁹ Ná ndéé, buud bwá ngə jug nacé Zembí nyə ámə jii ná bwá júgug wá, báá bwá kǎg shwǔw nə mǎnywa, bwá bádug íjím byán mǎbǔw mǎ mǔúud nyə á té bwo yéđ, á dǎ námá sá sǎ jēsh á cí yé.

5*Cug óbúgula té sǎ ngə bwánd Yésus yí**Məcwúŋ*

3:18 2.21; Rom 5.6-8; 6.10; Heb 4.15; 7.27

3:19 Mat 6.2; 2Pr 2.4; Yúd 6

3:20 Mat 6.14-22

* **3:20** Jí námá nə ŋkul

bə ná «mǎjűwó mǎ á cug búbaalé buud».

3:21 Rom 6.3-4; Heb 10.22

†

3:21 Jí námá nə ŋkul bə ná «muud ngə gwáám̄b

Zembí lām ǎŋkínkɛ».

3:22 Mis 1.9; Ifz 1.21

mbwə mǎncwúw; Mat 22.44; Rom 8.34; Mis 2.33

*

4:3 Idína í álal-ŋkul: Mbií idína wəong í á du ba, buud dǎ nə ŋgul

ntɔ̄ mǎnjɪ, buud sǎ jǎŋga kú nə mǎsus.

4:5 1.17; 2Tm 4.1

4:7 1Kr 10.11; 1Te 5.5-8; 1Yn 2.18

4:8 1.22; Zhk 5.20

4:9 Heb 13.2

4:10 Rom 12.6-8

4:11 Rom 12.7; 1Kr 10.31; 12.8; Zhk 3.1

4:12 1.7

4:13 5.1; 2Kr 4.10; Rom

5.2

4:14 2.20; 3.14; Mat 5.10-12; Mak 13.11; Mis 7.55

4:16 2Tm 1.8

4:17 Zhe 25.29; Eze 9.6; 2Te 1.8

4:18

Mik 11.31

4:19 Sòm 31.6

5:1 1.21

5:2 Yuá 21.15-17; Mis 20.28; 1Tm 6.5

¹ Mə ləshá nə ocúmbá wá *Də bwə ngə bə nūŋ bídí wá. Mə ji námá cúmbá á Də nda bwo, mə á bə ntâg ja Yésus nyə á jug yí, mə bá námá bə nə kəw lú milwané mí bá zə nyín myá. ² Mə yáág nə bí ocúmbá wá Də náá: wílúgá ítəw Zembí nyə a mə yə bí yí. Bi ɔ mpú də dúg byo nə lám wêsh váál Zembí mə jí yí, kú bə nda sá cindúlá ná muud ngə cindal bí, mbá; kúgá bə nə yéesh mábii, baagulagá bwo nə jə tádúgá. ³ Buud Zembí nyə á bəd bí mábwád óni, kúgá yida mpáámbawo bwo gwôw nda bi búsə bwo omása, yidagá ŋwa bíméfwó tãŋ iyuug soonz jêsh í jála nə bɛ yí. ⁴ Nə ndéé, ja Mása obaagula ó ítəw mə bá zə lwóya nyúúl yí, bí ka bá lóg *túm gúmə á milwané í cúgé nə ŋkul bá bwele jumə yí.

⁵ Ntə námá wə mə cí nə bí mənəwámá nááá: bídúgá nə ocúmbá buud bwə jwúg nə bí. Mpádúgá nyín ntâg íí, muud yêsh səlúg nyáméfwó shí, nəcé Zembí mə də lúmbáli nə buud bwə də ŋkény mányúúl wá; nji, bəŋŋg bwə səl bwáméfwó shí wá, a sá bwo mpaam.

⁶ Səlúgá bíméfwó lal-lal mbwə mə Zembí dí shí, nyáméfwó ka bá bán bí ja fwála dəŋŋ í bá bə yí. ⁷ Yílúgá isá byêsh í ngə kənd bí milám gwów yí, bəd nyə mábwád; mpugá nə nyə wə ngə baagula bí. ⁸ Dúgá cunal íyéesh bin, jigá ŋkasə. Muud lúmbáli wán Njwú məjamb ngə kuŋg nda zhwambəŋkwuŋ mə dú báam nə, a ngə sɔ muud á céégúg də yé. ⁹ Dúgá ləl lúu nə nyə, bí kú fúfug búgád, bí bwey də mpu nə omínyonjə bán búsə shí nyêsh dí wá bwə ngə námá jug váál bí ngə jug ní. ¹⁰ Nji, Zembí amádí á mpaam nyêsh wə nyə a jəw bí nə bí bəg buud ɔ *Krist Yésus bí mú bə nə kəw lú milwané myé. Zembí wəŋŋá, ja bí e jug bábaalé fwála yí, nyáméfwó nyə é sá bí váál í jála yí, a nywaadulə bí, a wá bí ŋkul, a sá nə bí bəg kú ná bwele shwágusa. ¹¹ A ŋwág ŋkul kandúgá á kandúgá. Amen.

Məbádá nə ibwádán

¹² Silvɛ wə mə ámə ŋwa nə a zəg cilə mə baalé íciyá íga yé. Mɛɛ ngə ŋwa nyə nə *mínyonjə waamə abúgúlág. Mə ámə cí nə a zəg cilə mə wá, mə wág bí ŋkul mílámúd, mə báásulə námá bí nə bí təl fwámé mpáam mə Zembí dí; yímúgá mányúúl na.

¹³ Də dúś *Babilon, Zembí nyə á fêesh námá nda bí yí í ngə bəda bí; ncwámá dām Márkus ngə námá bəda bí. ¹⁴ Ngəgá nə kúlula məkúlula mə cɛlí.

Zembí kə sá nə bí bēsh buud bí músə búúd ɔ Krist wá, bí cágəg nə shɛ!

Kálaad ábê Pyêr nyá á cilá yé

Isá í dúgyá ná Pyêr ábê yí

Shímun Pyêr, muud lwámá má Yésus-Krist wá nyá á cilá kálaad éga (1.1). Nyá á cilá okristen bêsh.

Wa kálaad éga di, Pyêr nyá á ngá lúmbuli ná buud bwá á ngá kyey ná waguwo-waguwo mínjígulá Dɔ má Yésus dí wá.

Bíl íciyá yá kálaad éga bísé námá nda bílágá yá kálaad má Yúd (dág 2.1-8 ná Yúd 4-16).

Pyêr nyá á ka tál ícé í lósá byé ntága:

- (1) A báda búúd, a mú ka báásulá máfúlú má kristen (1.3-21).
- (2) A mú bágulá ísý ná kuú njóond mímáwúlú mí búúd mí ngá bə ná ndí yí (2.1-22).
- (3) Mimbáwúlú mí dɔ cágulá búúd bwá ngá bwánd zíyé má Krist wá, bwá dɔ ci ná zíyé wɔɔng í ábúle bə (3.1-18). Ná ndéé, Pyêr ka ngá bɛsa ná mimbáwúlú myɔɔng ná Krist ngá bə kú lɛl zə nácé Zembí ngá ná fwo jísɔw ná zhwog buud bwá bág fwo dág cug.

Kálaad éga ji ná bíl íciyá búúd ɔ Yésus bwá búl gwág nywa yí:

- (1) Cwamba nyá a má yə shé isá byêsh í jálá ná kwiínd yí (1.3-4).
- (2) Jwɔw ngwúd dúsá mísh má Cwamba dí nda mimbú tóóshin, mimbú tóóshin nda jwɔw ngwúd (3.8).

Mabádá

¹ Má Shímun Pyêr, lwaá ná *muud lwámá má Yésus-Krist, má wá má cilá kálaad éga. Yésus-Krist, Zembí wúsá ná Cugye wúsá nyá á má sá ná jɔ lám jé ná, bósól búúd bwá légúg námá búgá í njúl ná mbií mfií búgá jísú jí ná ndí yí. Buud ɔɔng wá má cilá kálaad éga wá. ² Kálá bí é ngá kə shwóg ná mpúlá Zembí ná Cwamba wúsá Yésus yí í búlúg kwádulá bí ibwádán, í bul sá ná bí bág ná shɛɛ.

Cug krísten má jálá ná cugə yí

³ Mpugá ná Cwamba nyá á má yə shé isá byêsh í jálá ná kwiínd shú ná shé ngág ná cugə cug í yá Zembí gúmá yí. Nyá á yə shé isá byɔɔngú nkúl Zembí nyéd, sálá nyá á má sá ná shé mpúg Zembí muud nyá á jɔw shé yé; nácé Zembí nyá á jɔw shé ná zhí á mənkenəwa mé ná jɔ fúlú jé. ⁴ Mənkenəwa ná jɔ fúlú jé ɔɔng wá í á sá ná shé bííg məma isá nyá á kaag yí, isá byɔɔng bí ná məma mfií shú dúsúd. Nyá á sá ntó shú ná, ja bí má bíí məma isá byɔɔng yí, bów-bów isá í ngá wá məlwaaguwo

shí ga dí yí í bág kú ná nyingə júlá bí, máfúlú mún má yídagú bə nda máfúlú má Zembí. ⁵ Nácé ntó, wágá nkul nyín nyésh ná, nda bí mú ná búgá ná, bí kwádulá jɔ fúlú búgá ɔɔng dí, bí kwádulá fwámé mpúyá, ⁶ bí kwádulá kuú njóond á dálá mpu bíí lám, kwádulá zény kálá shwóg tɔɔ jí tɔɔ jí, kwádulá kəndúlá lám wá Zembí, ⁷ kwádulá mácɛy má omínyɔɔɔ ná omínyɔɔɔ, bí kwádulá cɛɛlí cɛɛlúlá búúd bêsh. ⁸ Nácé, jɔ máfúlú mání, bí má ká bə ná mwo má ngá kwídulá kúdúlig íí, mwá wá má é sá ná bí bág kú dɔ báág mabwá, bí yidá ngá kə shwóg ná shwóg ngá mpu Cwamba Yésus-Krist fwámé mpúlá. ⁹ Mpugá ná jɔ máfúlú mání, muud cúgé ná mwo yé, jisə nda muud má yə mísh á ka ngá bwówulá zhíí bwówulá bwówúlúg yé, a má wusa ná Zembí nyá á shí fúb nyá, yíl nyá *míshám nyé mí ayág. ¹⁰ Gwá wá má cí ná bí ná, bwaang, wágá nkul ná njúwúlú Zembí nyá á jɔw bí yí, ná féeshálá nyá á féesh bí yí, bí njwág byo ná mājila. Bí má ká sá ntó, bí nda bá bwelə bufa mábɔwud. ¹¹ Ntó, Zembí mú bəgushi bí zhíí ná ság kálá nyíí faan á kandəga kandəga má Yésus-Krist, Cwamba ná Cugye wúsád.

Obúgula bwá jálá ná nada ná njígulá bwá á nywa yí

¹² Gwá wá jí ná, má bá dɔ báásulá bí isá íni tɛɛm bə ná bí má bwey mpu byo, bí má bwey námá nada ná búbálé bí á jíg yé. ¹³ Má dág ná jisə mpwogé ná, té má jisə ná wa banda ga dí yí, má dág báásulá bí isá byɔɔngú, bí bág kú wusa mányúul. ¹⁴ Nácé má ngá mpu ná má wál bá zə wú banda dɔɔngúd, Cwamba wúsá Yésus-Krist nyá á má lwó má ntó. ¹⁵ Má e wá nkúl ná bí bág dɔ tédəga isá byɔɔngú ja jêsh, tɛɛm bə ja í bá bə má kye yí.

Njígulá má Pyêr wúsá búbálé njígulá

¹⁶ Sá á sá ná bí mpúg nda Cwamba wúsá Yésus-Krist má bá nyingə zə ná nkul ná. Mpugá ná ja sá á yə bí njígulá wɔɔng yí, sá á shígé ngá bwiing bí milán búúd bwá á té ná milúu ná ndéé bwá mpu shín táág myá. Jísə ná sá á dág cé ícwamba jé ná mísh mósú. ¹⁷ Haaw, nyá a lág gúmá ná milwaná mí ngá zhu wá Zembí Sónɡá. Nyá a lág byo ja kál lá ící má Zembí á milwaná í á cí ná nyá ná: «Mwán abábə waamá óga; nyádí wá lám wám wêsh wúsá yé.» ¹⁸ Sá óga sá á gwág kál dɔɔngú í ngá zhu gwɔw jon dí ja sánɔn sá á bə mbámɔɔɔ Zembí nyá á féesh yíí. ¹⁹ Ná ndéé sá ngá wá milám mísú oncindí íciyá í *búúd ɔ mícúndád. Í bul jəla ná bí kəndəg mísh íciyá byɔɔngúd nácé bísə shú dúnéd nda lámá í ngá gwɔ yídəgúd yí, í gwɔ ntó ná ndéé kə wóós ja ácéɛ-cení á kúndə mán má bá fɛɛn bí mənkenya milámád yí.

²⁰ Fwogá tééd bwey mpu ná, micilyá mí búúd ó micúndá misá Kálaad Zembí dí myá, mí á shígé ngə zhu mítádúgá mí búúdd. ²¹ Nəcə, kú ná tso cúndá má Zembí ngwúdí á bwele zhu tádúgá má múúdd. Nji, buud bwé á du cúnda jíná má Zembí dí wá, Nkəṅkə Shishim wé nyo á du sá ná bwé cúndág.

2

Oyúguli ó máshügá bwé bá bá

¹ Nji, *buud ó micúndá wá máshügá bwé á shí námá du bá kúl búúd *Izərayēl dí. Oyúguli ó máshügá bwé bá námá du bá bídí gwoongud. Bwé bá zə ná bów-bów mínjúgúlá mí agwílyá buud, zə ngə nyíngal myo ná gwoong dí nyima. Bwé bá kə ná ibəmb byánj ná ndeé kə shwána Mása wánj nyo á wá lal-lal tən shú ná bwé bág fulí yé. Ntó, bwé mú bá lél jəṅ kú bwey. ² Buud nki bulya bwé é bə ásyí-síy wánj wəong, kuú njəond wánj í mú sá ná cug kristen í bəg sá cóógá. ³ Oyúguli ó máshügá bəongá, nda bwé ngə sọ məzhí məsh ná bwé bág ná zhwog məbíí ná, bwé é du zə nyúg bí ná mikaand mí máshügá shú ná bwé díyá ná bí. Mpugá ná intúgúlí byánj í má bwey bá, Zembí wál bá zə jaŋgula bwo.

⁴ Mpugá ná Zembí nyo á shígé jagula *wəəngales bwé á sá *səm wá; nyo á wusa bwo Tarutar dí. Búse feedyá núnj kúl yídúgá í búl bá ná kulad yí, bwé ngə bwánd sémbyé mílású. ⁵ Nyo á shígé námá jagula búúd ó ayág. Nyo á nti məma mpənj áyíyáag zə jaŋgula búud bwé á bə kú bish nyo wá, nyo á baagula nji bóól búud zəngbá bəónj *Nówe, nəcə Nówe nyo á du cúnda ná buud bwé bég tətəlí má Zembí. ⁶ Zembí nyo á jaŋgula mīngwála myá Sódóm ná Gomor, a cumbal jígal myo ná kuda, mí bá ífí. Nyo á lwó yuug cínəng ná buud bwé dúgúg, bwé mpu ná, mwəw má ngə zə má, nyo abúle jagula búúd bí kú bish nyo wá. ⁷ Nji, nyo á fəemushi Lót, tətəlí muud nyá áshígé du bá ná shəe ná dúgúlá ásyí-síy búúd ó íngwúmbú bwé á ngə sá yé. ⁸ Nəcə tətəlí muud má Lót ja nyo á du cugə ná buud bəong yí, nyo á du dúg isá bwé á du sá yí, a du gwág byəong bwé á du lās yí: í du bá nyo lām á tətəlí yéd íf, cúg səwəw dēsh. ⁹ Na má lwó sá ná, buud bí ná gwəṅṅə ná Zembí wá, Zembí má mpú du tí yíl bwo məkəgalud. Nji, a ngə táag əsəól ó məbəw ná á bá jugushi bwo jwəw lú sémbyé mílású. ¹⁰ Buud bwé bá bul bwəma ná intúgúlí byəong wá, í bá bə bəong bwé ngə bə bów-bów iyéesh yá mīlām myánj, bwé ngə sá isá í shwón wá, bwé ngə mpyēny jiya ícwamba má Zembí wá.

Buud bəong búse buud ó ímāmí, búse ná mpyaam, bwé cúgə ná ifwaas ná zhwog gúmə má Yésus, bwé yida *lās ná gwo bwaasúla mpu. ¹¹ Í njúl ná wəəngales bwé ntə bwo njúl dí, búse ínkácíd cə bwo; nji báá bwé áde jág lās ná gúmə jəong mīsh má Cwamba dí. ¹² Buud bəong búse nda ocúdu wá jugá, ocúdu bwé du byél ná bwé bá biil máláámbúd ná ndeé bwé bwoo wá. Sá bwé ampúyē yí, bwé lās ná gwo bwaasúla mpu. Bwé bá námá du yə shwiy lú ocúdu, bwé bwoo námá nda ocúdu, ¹³ í mú bá bá bwo myána shú ólíngjé bān. Bwé gwág shweesh ná bwé dúg sá isá yá bów-bów iyéesh byánj mpwó-mwásé izhulun. Bwé ngə zhwímbya ná máshügá mánj. Ja bwé zə dína bín dí yí, bwé zə sá isá í shwón, zə wá bí málwagaawo ídinad. ¹⁴ Mán mádugya māsə ayaas ná ayaas; búse kú bwele káad sála mīsám; bwé ngə shiig buud bwé afwóyē mpu mínjúgúlá wá nda búúd bwé du shiig óshú ná mada ngwéyē dí ná; myánj mīlām mí á má janawo ná yéesh məbíí; búse ná mazhúngúlú má Zembí ícug byánj. ¹⁵ Bwé má ləga fwámé zhí kə cwaguwa bə zhí má Balaam mwán má Bosor, muud nyo á gwág nywa sála ólíngjé shú ná á nwág myána cínəng yé. ¹⁶ Nji Balaam nyo á shí bwəma ná mənəkondag nəcə málwə mé məong. Myəólú jakáás í á lās ná kál lú múúd shú ná í culashi múúd micúndá sósólúgá íkás yé wəong. ¹⁷ Oyúguli ó máshügá bəong búse nda mənəwun mí kú ná məjúwó má, námá nda mīnjúdu mí du fanda bándəwo gwəw ntó ná ndeé mí shīn nyingə cīma ná nkəw mpu ná nda nywəw yí. Ján jiya í bá bá kúl yídúgá jísə ná kulad yí.

¹⁸ Bwé du kə ná məma mikaand mí njúl ocwúd kə du shiig búúd bwé má shīn faam ná bwé béégyá ná mīsám wá, nyingə du kə ná mbéé íwímbəg yá mənýúul mánj, ná ásyí-síy, du kə shiig bwo ná ndí nda bwé dú shiig óshú ná mada ngwéyē dí ná. ¹⁹ Oyúguli ó máshügá óni bwé ngə kaag buud cug fulí í njúl bān bwáméfwó, ásyí-síy má nwa bwo málwaa. Nəcə muud yésh jisə lwaá á sá í má ntə nyo njul yí. ²⁰ Mpugá ná buud bwé má mpu Cwamba wúsú ná Cəgye Yésus-Krist fwámé mpu wá, bwé má faam ná yéesh isá í nyéé yá shí mīshwun. Nji, bwé ká nyingə kə wá mənýúul isá byəongud bwé bíd ná í ntəg bwo, cé bwé é təw yí í é jág nyingə bul bəw, ntə cé bwé á fwo bá bwé tál yí. ²¹ Í á nywá bul jəla shú dān dí ná bwé jíg nda mpu fwámé zhí, nda bá ná bwé shīn mpu mpəndí má Zembí *búúd ó lwámá bwé á kala bwo yí ná ndeé bwé mú yida myaas mpəndí nyəong. ²² Ntó ji ná, sá ngwól mpwokwoond ngə mpu ci yí í

1:21 2Tm 3.15-16 2:1 Yúd 4-13 2:1 Mat 7.15 2:3 1Tm 6.5 2:4 1Pr 3.19-20; Yúd 6 2:5 3.6; 1Pr 3.20
2:6 Mat 19.24-25; Luk 17.29; Yúd 7 2:7 Mat 19.1-16 2:9 Zhb 4.7; 1Kr 10.13; Mbá 3.10 2:10 Yúd 7-8 2:11
Yúd 9 2:12 Yúd 10 2:13 Yúd 12 2:14 Mat 5.28; 2Tm 3.6 2:15 1Ih 22.7, 17; Yúd 11 2:16 1Ih 22.28-31
2:17 Yúd 13 2:19 Yuá 8.34; Rom 6.16 2:20 1.11; Mat 12.45 2:21 Luk 12.47-48 2:22 Mik 26.11

má bwəma nə bwo. Ngwól mpwokwoond ji ná: «Mpyə má nyingə də igwíle byé.» nkí ntág ná: «ŋkuú ngə námə shín gusa, a má nyingə kə bíduga íshwáfád.»

3

Jwôw má Cwám̃ba í bá wós

¹ Yé óshwə bām má búl cēel wá, kálaad ábēē mā cīlálé bí wə éga. Təo kálaad ashúshwóógú dí təo nyíga dí, mə ngə cēel gwūmushi bí mitédúga, bí bág nə fəg nyísə ná sán yí. ² Má jii ná bí tédúgág íciyá *búúd ó micúndá ó Zembí bwə á ci yág yí, bí téduga námə mpándí mə Cwám̃ba nə Cəgye wúsú *búúd ó lwámá bwə á kala bí yí. ³ Í bul jii ná bí tédúg fwo mpu ná, ja mwôw mā ngeē mǎshíné má cəg ga má bá wós yí, buud ó cóógú bwə bá zə nə cóógú ján zə ngə sá isá nə milúu myán. ⁴ Bwə bá námə də ci ná: «Ŋgaá ná nyə á kaag ná a bá nyingə zə? Ká ŋkaagə nyōōng í á má ka shúgula ngow? Odá bwə á má ngə shín yə isá í njúl námə nji nda í á ngə bwey bə tééd mǎtéédúlé má shíd ná.» ⁵ Ja bwə lās ntó yí, bwə wusa ná, í á bə yág ná, nji Zembí nyə á ci ciyá yí, jon lu gwôw í mú bə, mǎndalú má mú námə bə, má ngə zhu májúwód. ⁶ Májúwó námə wə Zembí nyə á balan nə ndí má; nyə á sá ná shí a yág nyēsh í jan̄gwog májúwód ná ndéé isá í shí byēsh í mú jē. ⁷ Ná ndéé, nə ciyá jé ngwúd nə ngwúd jōōngá, Zembí má tál jon nə mǎndalú mága nda kulú ná a bá ntí kúda zə jan̄gula byo jwôw lú sémbyé mǎlǎsú, jwôw búúd bí kú bish nyə wá bwə bá jē yí.

⁸ Yé óshwə bām má búl cēel wá, ŋkúmba sá bí má jála nə bə kú wusa yí jísə. Jwôw ngwúd dásə mísh má Cwám̃ba dí nda mimbú tóóshin, mimbú tóóshin nda jwôw ngwúd. ⁹ Bóól búúd bwə ngə téduga ná Cwám̃ba ngə neela nə sálə sá nyə á kaag yí. Mbó! Nyə an̄gə nə neela. A ngə yida bə nə jísów nə bí, nyə acéélé ná bí bóólúgá bí jimbúg. A cēel ná bí bēsh bág nə fwála mə cēnd kuú njōond.

¹⁰ Nəcə, jwôw má Cwám̃ba í bá zə wós nda júwál í də zə ná. Jwôw dōōngú, jon í bá sá mǎma ncíndá, í mú jimb. Isá í jon byēsh í bá bumb ngwíle í mú shín nyē. Shí nə mǎsólúgú mí shí í bá shín jígə*. ¹¹ Nda í ká bə ná isá byōōng byēsh í bá shín nyē ná, tédúgágá mbii búúd bí má jálá nə bə yí! Kuú njōond wán nə gúms bí má yə Zembí yí í jálá nə bə nda Zembí mə cēel ná. ¹² Bí má jálá nə ngə bwánd jwôw má Zembí nə mǎjiguwa ná í lēélug wós, jwôw jon í bá bumb ngwíle, isá í jon í mú nyē nə mǎgwô má ngwíle wōōng yí. ¹³ Sə ngə bwánd jon lu gwôw á gúgwáan nə shí a gúgwáan nda

nyə á kaag ná. Cínōng wə isá byēsh í bá bə nda tútálí má Zembí mə jii ná.

Bí ó mpú du dúg

¹⁴ Gwə wə má cí nə bí ná, yé óshwə bām má búl cēel wá, nda bí ngə bwánd jwôw dōōng ná, wágá ŋkul ná í bág zə kwey bí bí njúl kú nə cúcwán lú mǎbwam, kú nə sá á jumúg mísh má Zembí dí, bínóŋ ná shē. ¹⁵ Mpugá ná Cwám̃ba íshé ngə bə kú lámusa nəcə á cēel cəg búúd. Sá *mín̄yōŋá íshé Pwól nyə á cīlə námə bí wə cí. Má búl cēel nyə, á jí nə fəg má Zembí. ¹⁶ Gwə námə wə á ngə cīlə ókáláad bē bēsh dí kúl á ngə lās lāsú isá impwúd íga yí. Nji, okáláad bē dōōng bí nə bíl íkákúl bíse ŋkí kwowula gwágúlá yí. Íkákúl byōōng wə í ngə bə ná, buud bí nə jág nda fwo mpu mín̄jígúlá wá, bwə ngə kwíŋg byo, námə nda bwə ngə kwíŋg bíl íkúl í Mícilyá ná. Sólúgú wán wōōng í bá jan̄gula bwo.

¹⁷ Bí bāŋ oshwə bām má búl cēel wá, mə má kéwali bí óni. Bí ó ka bey ná buud bāsá kú bish mǎcēx wá bwə bág jula bí cwaguwálə wán bwə ngə cwagawa níd. Bí ó bey, bí a bá wú kúl bí má jála nə tów ná shím yí. ¹⁸ Yidagá ngə wiy, mpáam má Zembí nə mpúyá mpúlə Cwám̃ba nə Cəgye wúsú Yésus-Krist dí. A ŋwág gúms tééd kíkídiga kə wós kandugá á kandugá. Amen.

3:1 1Pr 1.1 3:2 Yúd 17 3:3 Yúd 18; 2Tm 3.1 3:4 Zhe 17.15; Eze 12.22; Mat 24.27, 48-51 3:5 Mat 1.6-9; Heb 11.3 3:6 2.5; Mat 7.11-21; Mat 24.37-39 3:8 Sôm 90.4 3:9 3.15; 1Tm 2.4 3:10 1Te 5.1-2; 1Pr 4.7 * 3:10 Bóól bwə cí ná: «í ábulé ná kwo bə», bóólúgá ná: «yé íe bá ná kwo bə e?» 3:12 Iza 60.21; 1Kr 6.9; Mbá 21.1, 27 3:15 3.9; Rom 2.4 3:17 Yúd 24-25 3:17 Mak 13.5; 1Kr 10.12; 1Pr 4.7 3:18 1.11

Kálaad ashúshwóógú Yuánes nyə á cilə yé Isá í dúgyá nə Yuánes ashúshwóógú yí

Də mə Yésus dēsh í ngə ci ná Yuánes wə nyə á cilə kálaad éga, nə bəəng óbá bwé ngə bə wá, tæm bə ná nyə a shígé ngə wá jíná dé. Nyə á cilə kálaad éga a mūsə cwúwúul, a njúl Ifēz. Fwála dəəng í á bə Də mə Yésus í má ngə mpu nada ikəl ikəl. Kálaad éga ngə sá ná sá mpúg ná mədq mēsh mə á ngə dūg cūg nə bów-bów múnjígulá mí á ngə mpyáanz mwōw məəng dí myá. Ná ndé, Yuánes nyə á ka cilə kálaad éga ná a bwéel isá íbá:

(1) a bándulá múud yēsh mə lə yé ná a mpúg bə nə wōngó nə Zembí bá bēsh Mwán yé Yésus-Krist;

(2) a lumbúlí nə bów-bów njúgúlá í á ngə kand buud jugá yí.

Yuánes ngə ka ci ná, njúgúlá wēsh í yídá lwó ná Krist jí nə yé, Yésus nə yé yí, mbúgula má jəlá nə bə kú kand málwə njúgúlá wəəng dí.

Ciyá má Zembí í ngə yə sá cug

¹ Sə ngə cilə bí sá í á də bwey bə shí nə gwów nda fwo bə yí. Sə bān dású fwála dí, sá á gwág gwo, sá dūg gwo nə mīsh māsú, sá mpu beny gwo, məbwə māsú kúnnya nə gwo. Sə joəng wá Ciyá má Zembí í də yə búud cug yí. ² Cug joəng í á zə lwóya nyúul, sá dūg gwo. Gwə wə sá ngə bwiing ná jí búbálé yí, cug á kandugə í á bwey du bə wə Zembí Sónngú yí, sá ngə jaaw bí gwo nacé í á zə lwóya nyúul sádí. ³ Sə sá á dūg sá gwág yí, gwə wə sá ngə námá jaaw bí yí shú ná shé bág námá nə wōngó. Wōngó joəng jí ntāg íí, nə shé, nə Zembí Sónngú bá bēsh mwán yé Yésus-Krist. ⁴ Sə ngə cilə bí gwo shú ná mēshusəg má bág shé kú nə njí.

Shé kyéyugá mənkenyad

⁵ Kéel sá á gwág nə Yésus-Krist yí, dwə wə sá ngə jaaw bí ga. Dúsa ná, Zembí jisa mənkenya*, yidúgú† í cugé bwelə bə nyádí. ⁶ Shé má ká ci ná shénōn Zembí búsa nə wōngó, njí shé ngə nyīngə cugə bów-bów cug íí, shé ngə bwiing ijó, kuú njəənd íshé í angé nə bə obúbálé. ⁷ Njī, shé má ká ngə cugə mənkenya dí nda Zembí nyəmefwó jí mənkenya ná, ntó jí ná shé búsa nə wōngó shémé nə shémé, macií mə mwán yé Yésus má mú jímبال shé *mísám myēsh. ⁸ Shé má ká ci

nə shé cugé nə mísám, shé ngə shīg mənnyúul, búbálé cugé shé mílámúd. ⁹ Njī, shé má ká magulə mísám mīshé mīsh má Zembí dí, a juu shé, a jímبال shé olíngí, bēsh shé á sá wá, nacé a jí tútálí, a njúl abúgúlág. ¹⁰ Shé má ká cí ná shé angé ná nə nyīngə sá mísám, shé má ci ná Zembí jí nə ijó, ciyá má Zembí cugé bwelə bə shé mílámúd.

2

¹ Yé bwán bām, mə ngə cilə bí isá íni shú ná bí nda də sá *mísám. Njī, njí í wósós ná muud mə sá sám, mpugá ná shé búsa nə muud ngə kyem shé mīsh má Sónngú íshéd yé: nyə wə Yésus-Krist, muud a tútálí. ² Nyə a yána nyəmefwó tān cúdú icweel shú mísám mīshé; í á shígé námá bə njí shú mísám mīshé shémefwó, í á bə shú mísám mí búud bēsh wá shí mishwun.

Shé sáagá sá Zembí ngə ci yí

³ Sə í lwó ná shé má mpu Zembí fwámé mpu yí, jí ná shé ngə baagulə məcəf mé.

⁴ Múud má ká ci ná a mpú Zembí, njí a nda ngə baagulə məcəf mé, a jí nə ijó, obúbálé bwá cugé nyə lámúd. ⁵ Njī, muud ngə bə ciyá má Zembí yé ngə mpu cēel Zembí váal í jála yí. Sə í lwó ná shé bí búud bə yí jí ná: ⁶ muud mə cí ná a má nada nə Zembí yé má jəlá nə kyey kuú njəənd Yésus nyəmefwó nyə á kyey yí.

⁷ Yé búud bām má búl cēel wá, cəf má cíl bí ga í cugé gúl sá ágúgwáan ná bí abwélé gwág. Dúsa cəf bí má bwéy mpu té wúla ja bí á téed ná bí má bə *Krist yí. Haaw. Cəf dəəng dúsa ciyá acwúul bí á bwey gwág yí. ⁸ Njī, tæm bə ná bí á bwey gwág dwo, í yida námá bə cəf ágúgwáan. Í á nyín gúgwáan cug má Krist dí, í ngə námá nyín gúgwáan bídí cugud. Jí ná, yidúgú í mú ngə cə, fwámé mənkenya má mú ngə njwa jiya.

⁹ Múud mə ká ci ná a ngə cugə mənkenya dí, njí a ngə yida mpíi *mínyonə yé, a jí ná yidúgúd. ¹⁰ Muud ngə cēel mínyonə yé yé, nywáá má njwa jiya mənkenya dí; a cugé nə tó sá jí nə njul kwál nyə boəgú yí. ¹¹ Nyəəng ngə mpíi mínyonə yé yé jí ná yidúgúd. A ngə cugə yidúgúd, nyə angé nə mpu kósmb á ngə kə nə cug jé yí, nacé yidúgú í má búdal nyə mīsh.

Kúgá kand mílām isá yá shí gaád

¹² Yé bwán bām, má cilə bí, nacé Zembí má juu bí nə *mísám mín nacé *Krist.

1:1 2.13-14; Yuá 1.1-2, 14; cug: Yuá 4.14; 6.35; 8.12; 11.25

1:2 bwiing: Yuá 15.27

1:4 Yuá 15.11

1:5 Yuá 8.12

1:5 1Tm 6.16

* 1:5 mənkenya: Ciyá ní í bédúgá zhwog isá shú má Zembí: nə otétálí, nə obúbálé, nə jə lám, nə mēəəng.

† 1:5 yidúgú: Ciyá ní í bédúgá nám zhwog isá: nə ijó, nə olíngí, nə bów-bów cug mimbii myēsh. 1:6 2.4 1:7 3.5; Iza 2.5; Heb 9.12; Mbú 1.5 1:9 Sóm 32.3-5 2:1 Rom 8.34; Heb 7.25 2:2 4.10; Yuá 1.29 2:4 1.6; 4.6; Yuá 3.21; 8.44; 16.13 2:5 2.17; 5.3; Yuá 14.15; 2Yn 6 2:6 Yuá 13.15; 15.5 2:7 4.11; Yuá 13.34 2:7 2.24; 3.11

2:8 Yuá 1.9-10; 8.12; Rom 13.12 2:9 3.10; 15; 4.20 2:10 Sóm 119.165; Rom 14.13 2:11 Yuá 12.35-36 2:12

Mis 4.12 2:13 1.1-2

13 Bí ocúmbá buud, má cila bí nácé bí á má mpu nyooŋg nyá á bwey bæ tééd mátéédúlé má shí ná gwów yé.

Bí ngwílnzhá, má cila bí nácé bí á má ntq Mbáwálú múúd.

14 Yé bwán bām, má má cila bí nácé bí má mpu Sónngú íshé.

Ocúmbá buud, má má cila bí nácé bí á má mpu nyooŋg nyá á bwey bæ tééd mátéédúlé má shí ná gwów yé.

Ngwílnzhá, má má cila bí nácé bí má lal mánkul, Milású mí Zembí mí á má nwa jiya bídí mílámúd, bí á má ntq Mbáwálú múúd.

15 Kúgá bę mánýwa má shí ga, nki isá yá shí ga. Muud má bę mánýwa má shí ga yé cugé ná nkul bę Dá. 16 Nácé cug á shí ga jisá: ná iyéesh bíś kú ná Zembí yí, ná dálá wámmb sá jesh mísh má dág yí, ná dálá nkény nyúul ná sá wó jí ná ndí yí ná sá wó jisá yí; isá íni byēsh í ádé zhu wá Dá, í dā zhu cug á shí gaád. 17 Nji, cug á shí ga í ngə shín, tō iwámmbúg byé námá. Muud má sá sá Zembí ngə jii yé nywáá nyə é cugə kandəgə kandəgə.

Ból búúd bwá ngə lúmbuli ná Kríst

18 Yé bwán bām, fwála lá máshíné má shí wó mú ngə bwey bā ga. Sá á shí bwey jaaw bí ná *Sátan má *Kríst ngə zə; ná ndéé, buud ó lúmbúli boong bwá mú nki bulya ja gaád, gwá wá í ngə sá ná shé mpúg ná mēshíné má shí má mú ngə bwey bæ. 19 Buud ó lúmbúli boong bwá á wú shédí *Dj dí, ntó má lwó ná bwá áshigé námá fwo bæ búúd ó íshé. Bwá á mbām bæ búúd ó íshé, nki bwá á shí nada ná shé. Nji, í á jii ná í búgálíg ná bēsh óni dí, kú ná tō ngwúd nyə á bæ muud wúsú.

20 Nji, bí báá, Kríst nyə á gwaágulə bí mawúda yála bí Nkénkē Shíshim*, ná ndéé bí bēsh bí má mpú obúbálé. 21 Já má ngə cila bí ga, má aciyé ná bí má jág obúbálé; má ngə yida cí ná bí má mpú obúbálé. Bí má mpú námá ná sá jesh jí íjǝ yí í cugé ná nkul wú obúbálé dí cwū. 22 Ká zə jí ná íjǝ yé? Jísə muud yēsh má shwána ná Yésus cugé Kríst yé. Muud ngə lúmbuli ná Kríst wá éne, á má ban Zembí Sónngú bá Mwán bēsh. 23 Muud yēsh má bán *Mwán má Zembí yé, nyə ampúyé námá Zembí Sónngú. Muud má lās ná mpu ná Yésus jí Kríst yé, á mpú námá Sónngú.

24 Nda jí ntó ná, bí báá bí á shí gwág kéel ja bí á tééd ná bí má bę Kríst yí; í jii ná kéel doongú í ngwá jiya bídí mílámúd. Í ká nwa jiya bídí mílám dí, bí nada ná Zembí Mwán bá bēsh Sónngú. 25 Ná ndéé, nkaagə Kríst nyáméfwó

nyə á kaag yí nyísə ná: shé má bá cugə cug á kandəgə kandəgə.

26 Sā má á ngə yímə ná má cílǝg bí wáni, shú ná bí mpúg buud bwá ngə cēel yíl bí zhíd wá.

27 Bí báá, bí á shí lág Nkénkē Shíshim ja Kríst nyə á gwaágulə bí mawúda yí. Nkénkē Shíshim wəong má nwa jiya bídí mílámúd; ná ndéé, bí anyingáyé ná jii ná ngwól múúd jígúlig bí. Nkénkē Shíshim ngə jíguli bí sá jesh, njígulá yé wúsə búbálé, nda bæ íjǝ, nadagá ná Kríst nda njígulá wúsə ná.

28 Yé bwán bām, nda jí ntó ná, nadagá ná nyə, bí bág bæ kú bæemb tō sá ja á bá nyingə zə yí, bí nda gwág shwón shíshulə nyə kúná-kúna.

Bwán ó Zembí bwá ngə cugə cug otútali

29 Bí má mpú ná *Kríst jí tútali muud mísh má Zembí dí; mpugá námá ná muud yēsh má cugə cug otútali yé jí mabyá mé.

3

1 Bí má dág mbií cēeli Sónngú íshé Zembí nyə á cēel shé yí? Nyə á cēel shé cēeli á ná á jōw shé ná bwán bē. Ntó, shé mpúgá ná shé búśə bwán bē, sá doong wá í sá ná buud ó shí ga bwá bág kú nyingə mpu shé nácé bwá afwóyé mpu Sónngú íshé. 2 Yé búúd bām má búl cēel wá, shé mú bwey bæ bwán ó Zembí, nji mbií shé má bá bæ yí í afwóyé mpu nyín. Sə má yidá mpu ná ja Kríst má bá zə lwóya nyúul yí, shénón má bá bæ mbií ngwúd, nácé shé má bá dág nyə nda á jí ná. 3 Ntó jí ná, muud yēsh ngə bwánd ná búgə ná á bá bæ nda Kríst yé, nyə é ngə sásulə *mísám nácé Kríst cugé ná sām.

4 Muud yēsh ngə sá mísám yé ngə caam məcęc mə Zembí. Sálə sām wúsə caamálə məcęc mə Zembí. 5 Bí má mpú ntǝg ná Kríst nywáá muud cugé ná nkul sá sām yé, nyə á zə shí ga dí ná á zə jímab mísám. 6 Ntó jí ná, muud yēsh má nada ná nyə yé nyə ádé kə ná sálə mísám shwóg. Muud yēsh ngə kə ná sálə mísám shwóg yé nyə afwóyé dág Kríst, nyə ampúyé námá nyə.

7 Yé bwán bām, muud nda yíl bí zhíd. Muud yēsh ngə sá isá otútali yé jí tútali muud nda Kríst jí tútali muud ná. 8 Nyooŋg ngə kə ná sálə mísám shwóg yé, jí muud má Njwú məjamb, nácé bwey Njwú məjamb nyə á tééd ná sálə mísám. Ná ndéé, Mwán má Zembí nyə á zə shí ga dí zə caam mísóllágú mí Njwú məjamb.

9 Muud yēsh jí mabyá má Zembí yé nyə ádé ná nyingə sá mísám ná ilan; cug má Zembí í á má nwa jiya nyádí lámúd nácé á jí mabyá má Zembí, á cugé ná ná nkul ngə kə ná sálə mísám

2:15 Zhk 4.4	2:16 Mik 27.20; Rom 13.14; Ifz 2.3; Zhk 4.16	2:17 Mat 7.21; 1Kr 7.31	2:18 4.3; Mat 7.15; 2Yn
7	2:19 Mis 20.30	2:20 2.27	* 2:20 Ból bwá cí ná «yálə bí Ciyá jé».
5.23; 15.23; 2Yn 9	2:24 2.7	2:25 Yuá 5.24	2:27 Zhe 31.34; Yuá 14.16; 16.13
15.5	2:29 3.10	3:1 3.10; 4.6; Yuá 1.12; 3.16	3:2 2Kr 3.18; Flp 3.21
8.46; 2Kr 5.21; Heb 4.15; 9.14; 1Pr 1.19; 2.22, 24; 3.18		3:6 3.9; 5.18; Yuá 15.5; Rom 6.2, 14	3:8 Mat 12.26-29; Yuá
8.44	3:10 2.9, 29		

shwóg. ¹⁰ Mbéégí í ðu bæ mpádúgá bwán ó Zembí nà bwán ó Njwù mājamb. Sà í ðu wá mbéégí wəŋg yí jí ná, muud yēsh mæ bó nda sá isà otútali yé, cùgè mwán má Zembí, teem bæ nyəŋg mæ bó nda cēl *mínyonǝ yé yé.

Shé cǝlagá mpádúgá íshé

¹¹ Kéel bí á gwág ja bí á tééd ná bi má bɛ *Krist yí dúsə ná shé cǝlag mpádúgá íshé. ¹² Shé kúgá ŋwa kuú njəond mæ Káan muud nyə a gwú mínyonǝ yé yé, nyə á bæ muud mæ Mbúwálú Múúd. Nyə a gwú ná mínyonǝ nəcɛ jɛ? Í á bæ nəcɛ misólúgá myé mí á bæ ŋkí bəw, mínyonǝ nywáá myé mí njúl otútali.

¹³ Bwaang, bí kú káam mpiilə búúd ɔ shí ga bwə ŋgə mpii bí yí. ¹⁴ Shé má mpú ná shé á bæ mimbimbə, nji shé cugé ná mimbimbə, shé mú mikuwó*. Shé má mpú ntó nəcɛ shé mú ŋgə ciila mpádúgá íshé. Muud jí kú cēl bóól yé jí ná mimbimbə. ¹⁵ Muud yēsh mæ mpii *mínyonǝ yé yé jí ŋgwúl buud. Bí mæ mpú ntəŋ ná ŋgwúl buud ŋgwúd nə ŋgwúd cugé nə cug á kandugə kandugə. ¹⁶ Shé má mpú sá bwə jəw ná cēlí yí ná sósólúgá ga: Yésus nyə a yána cug jé shú dúsə. Shé mæ jəla námə ná yána ícug bísú shú ómínyonǝ bəsú. ¹⁷ Muud jí nə mæbii bímbí í jəla yé, á ká dóg mínyonǝ yé ŋgə fúfə ná sà, á nda gwág nyə cey lámúd íí, yə a jí nə ŋkul ci ná a ŋgə ná cēl Zembí? ¹⁸ Yé bwán bām, shé kúgá ða jaaw cēlí nji mímpu dí, shé dúgá cēl fwámé cēl, misólúgá mí cēlí ðu nyín.

¹⁹ Ntó wá shé é mpu ná shé ŋgə bɛ fwámé zhí yé, milám mí mú já shé shí mísh má Zembí dí. ²⁰ Ja jəŋgá, teem bæ ná lám í jum shé nə gúl sá, shé bæ námə nji ná shé, nəcɛ Zembí mæ ntə lám wúsú, á mpú sá jēsh jí nə ŋkul kənd sá lám gwów yí. ²¹ Yé búúd bām má búl cēl wá, ŋkí lám í ajúmé shé nə gúl sá, shé jee lésa nə Zembí kú nə ifwaas, ²² á yə shé sá jēsh shé má gwaámə nyə yí, nəcɛ shé ŋgə baagulə məcɛ mé, ŋgə sá sá á gwág nywa yí. ²³ Cɛɛ dé nyə á yə shé yí dúsə ná: Shé mágulagá ná Yésus-Krist jí *Mwán má Zembí, shé cǝlag shémé ná shémé nda nyə á ci ná. ²⁴ Muud mæ báágulə məcɛ mé yé nywáá má nada nə Zembí, Zembí nyə á má ŋwa jiya nyádí lámúd. Shíshim nyə á yə shé yí í ðu lwó ná Zembí nyə á má ŋwa jiya shédí milámúd; ntó wá shé má ðu mpu ná Zembí nyə á má ŋwa jiya shédí milámúd yé.

4

Dúla faas míshíshim

¹ Yé búúd bām má búl cēl wá, bí nda ðu kənd lám míshíshim myéshud. Dugá fwágusə myo shú ná bí dóg mpu ŋkí mí ŋgə zhu wá Zembí. Dugá sá ntó nəcɛ ncúlyá *buud ɔ micúndə wá ibəmb bwə mú shí gaád. ² Məyigyé bí é ðu yag Shíshim má Zembí yí māsə ná: shíshim wēsh í lás mpu dí ná Yésus-Krist nyə á zhu wá Zembí zə ŋwa nyúl muud yí, í ŋgə zhu wá Zembí. ³ Shíshim wēsh í yídá ban láslálə mpu dí ná Yésus nyə á zhu wá Zembí zə bæ múúd yí, wúsə shíshim mæ Múúd lúmbúli má *Krist bí á gwág ná a zag yé; a má bwey wósə ja gaád.

⁴ Yé bwán bām, bí báá bí bí bwán ó Zembí, bí a má ntəŋ bwey ntə búúd ɔ micúndə wá ibəmb; bí á ntə bwo nəcɛ Shíshim wí bí milámúd yí í ntə wəŋg wúsə búúd ɔ shí ga milámúd yí. ⁵ Buud ɔ micúndə wá ibəmb óni búsə buud wá shí ga; gwə wá í sá ná bwə lāsúg námə nji nda buud ɔ shí ga, buud ɔ shí ga ka námə ðu gwágulə bwo. ⁶ Ká, shé báá bí bwán ó Zembí. Muud mæ mpú Zembí yé nyə e gwágulə shé. Muud cugé yé má Zembí yé nyə agwáguláyé shé. Na wá sá má ðu yag Shíshim óbúbálé, shé mpu námə shíshim íwushí yé.

Shé cǝlagá mpádúgá íshé

⁷ Yé búúd bām má búl cēl wá, shé cǝlagá mpádúgá íshé, nəcɛ cēlí í ŋgə zhu wá Zembí. Muud yēsh jí nə cēlí yé jí mabyá má Zembí, a mpú námə Zembí. ⁸ Muud cugé nə cēlí yé nyə afwóyé mpu Zembí, nəcɛ fúlú má Zembí nyí ná a jí nə cēlí. ⁹ Sà í lwó cēlí Zembí nyə á cēl shé yí jí ná, nyə á nti Cágú lá Mwán dé shí gaád shú ná shé ŋgəŋ nə cugə nyádí kwonud. ¹⁰ Cēlí jəŋg cugé ná shé wá a cēl nyə; nyə wá a cēl shé, a mú nti Mwán yá nda cudú icweel shú *mísám míshé. ¹¹ Yé búúd bām má búl cēl wá, nda Zembí nyə á cēl shé ntáni ná, í jii ná shé kág ciila mpádúgá íshé. ¹² Muud nyə abwélé dóg Zembí. Nji, shé má ká ciila mpádúgá íshé, í mú nyín ná Zembí mæ ŋwa jiya shédí milámúd, cēlí jé í músə shé milámúd mbii í jəla yí.

¹³ Shé má nada nə Zembí, Zembí nyə á má ŋwa jiya shédí milámúd. Sà í ŋgə sá ná shé mpúg ntó yí jí ná: nyə a má yə shé Shíshim yé. ¹⁴ Sə báá sá á shí dóg nə mísh māsú ná Zembí nyə á nti Mwán yé zə cug búúd ɔ shí ga. Sə ŋgə bwiing ná jí mpu bæ ntó búbálé. ¹⁵ Muud yēsh mæ lās nə mpu yé ná Yésus jí *Mwán má Zembí yé má nada nə Zembí, Zembí má ŋwa jiya nyádí lámúd. ¹⁶ Shé báá má mpú cēlí Zembí ŋgə cēl shé yí, shé ŋgə námə *búgula gwo.

3:11 Yuá 2.7-8; 4.11; 13.34	3:12 Mat 4.8	3:13 Yuá 15.18	3:14 2.11; Yuá 5.24; 13.35	3:14 mimbimbə:
Ntó jí ŋgəla cugə kú nə wónɡó nə Zembí; mikuwó: ntó jí bála nə wónɡó nə Zembí.	3:15 Mat 5.21-22; Mbá 21.8	3:16 Yuá 15.13; Gal 1.4; Flp 2.17; 1Te 2.8	3:17 Mbá 15.7	3:18 Zhk 2.15-17
3:21 2.28	3:22 Yuá 15.16	3:23 Yuá 2.23; 13.34	3:24 4.13; Yuá 14.16; 15.5; Rom 8.5, 9, 14	4:1 2.18; Mat 7.15; 1Te 5.21
4:2 Yuá 1.14; Rom 10.9; 1Kr 12.3	4:3 2.18, 22	4:4 5.5	4:5 Yuá 3.31	4:6 2.4; 3.1; Yuá 8.47; 18.37
4:8 4.16	4:9 Yuá 3.16	4:10 2.2; 3.5; Rom 5.8, 10	4:11 3.11; 4.21; Mat 5.44-45; 18.33; Yuá 13.34; 2Yn 5	4:12 2.5; 4.17; Yuá 1.18
4:13 3.24	4:14 Yuá 15.27	4:15 2.23	4:16 4.8-10; Yuá 15.5	

Fúlú má Zembí nyí ná a jì nà cɛlí; muud yêsh má nàda nà cug cɛlí yé má nàda nà Zembí, Zembí nyà a má ñwa jiya nyádí lámúd.

¹⁷ Sà í lwó ná cɛlí má Zembí jìsà shé milámúd váál í jéla yí jí ná, shé má shwu mányúul nà jwów lú sémbyé mílású. Shé má shwu mányúul nàcɛ shé búasə wa shí gaád námá nda Yésus nyà á bə ná. ¹⁸ Cɛlí í ádé sɛɛŋgya nà ifwaas; fwámé cɛlí í yidá dɛ shínal ifwaas. Nàcɛ ifwaas í lwó ná muud ngə mpu ná nyà é bwəma nà intágúlí. Ntò jí ná, muud mäsá ifwaas yé cɛlí má Zembí í afwóyɛ bə nyà lámúd mbií í jéla yí.

¹⁹ Shé báá ngə bə nà cɛlí nàcɛ Zembí nyà á fwo tééd cɛl shé. ²⁰ Nkí múúd má cì ná á cɛl Zembí, nji a ngə mpíi *mínyoná yé, a jì nà ijǒǒ. Nàcɛ sá ngə dág omínyoná búasú nji sá cugé nà ñkul dág Zembí. Ntudelé sá búasə nà ñkul cɛl Zembí sá nda ngə cɛl omínyoná búasú yé? ²¹ CɛǓ *Krist nyà á yə sá ntág wə ga: muud mäsá cɛl Zembí yé, cɛ́lɛg námá mínyoná yé.

5

Búgá í ntǒ mǎbwǎbúlán mǎ shí mishwun

¹ Muud yêsh mäsá mágúlá ná Yésus jì *Krist yé má byél byélé á Zembí. Ná ndéé, muud yêsh mäsá cɛ́l mbyǎl yé nyà é cɛl námá mwán mbyǎl nyà áma byá yé. ² Shé má dɛ mpu ná shé ngə cɛl bwán ó Zembí ja jí ná shé ngə cɛl Zembí nyáméfwó shé ngə baagula macɛ mé yí. ³ Haaw, cɛ́lɛlɛ Zembí wúsə ná shé má bɛ́ macɛ mé. Macɛ mé má cúgɛ ntág sá cún. ⁴ Nàcɛ muud yêsh má byél byélé á Zembí yé ngə ntǒ mǎbwǎbúlán mǎ shí mishwun. Búgá sá ngə *búgula Krist wə ngə sá ná sá ngəg nà ntǒ ntǒ. ⁵ Zǎ jí nà ñkul ka ntǒ mǎbwǎbúlán mǎ shí mishwun yé? Nji muud mäsá magula ná Yésus jì *Mwán má Zembí yé.

Isà í lwó ná Yésus jì Mwán má Zembí yí

⁶ Yésus-Krist wə nyà á zə nà mǎjúwó nà mǎcií. Nyà a shígé zə nji nà mǎjúwó, nyà á zə nà mǎjúwó nà mǎcií námá. Nkɛŋkɛ Shíshim jì wúshined ná jí ntó búbálé. Nkɛŋkɛ Shíshim ngə bwaagula ntó nàcɛ nyà wə obúbálé.

⁷ Owúshined búasə ólól*: ⁸ nà Shíshim, nà mǎjúwó, nà mǎcií; bɛ́sh ólól bwə ngə bwúing sá ngwúd. ⁹ Shé má dɛ magula bwaagulálə ówúshined wá buud bwə dɛ bwaagula yí; yé má Zembí wə í búl bə, nàcɛ Zembí ngə bwaagula lǎŋ má Mwán yé. ¹⁰ Muud mäsá búgúlá *Mwán má Zembí yé má dɛ gwáduga Zembí ngə bwaagula nyà lámúd ná ntó jì búbálé. Muud mäsá kú *búgula Zembí yé

má ñwa Zembí ná mbwúingyɛ ijǒǒ, nàcɛ a má bə kú magula sá Zembí ngə bwaagula shú má Mwán yé yí. ¹¹ Bwaagulálə wəŋŋ wí náǎǎ: «Zembí nyà a má yə shé cug á kanduga kanduga; cug jəŋŋ í ngə zhu wə Mwán yé. ¹² Muud jì nà Mwán má Zembí yé jì nà cug; muud cúgɛ nà Mwán má Zembí yé cugé nà cug.»

Iciyá í ámazhúgúlá

¹³ Má cila bí isá íni, bí mpúg ná bí mú nà cug á kanduga kanduga, bí buud ngə *búgula jíná má *Mwán má Zembí wá.

¹⁴ Shé mú nà ñkul milámúd mǎsh má Zembí dí ná ja shé má gwaámɛ nyà sá yí, ngwóómbúlú wəŋŋ í ká bə váál á jí yí, a gwágulə shé. ¹⁵ Nda shé má mpú ná á dɛ gwágulə mǎjəgula mǎshé ná, shé má mpú námá ná shé é bíi sá shé má gwaámɛ nyà yí.

¹⁶ Nkí muud mäsá dág *mínyoná yé ngə sá *sám, sám wəŋŋú nda bə sám í dɛ kə nà muud shwiy dí yí, a jégulag nà Zembí; Zembí nyà é yə mínyoná yé wəŋŋú cug. Í é bə ntó nji shú mǎsəm mí ádé kə nà buud shwiy dí myá. Nàcɛ wúl sám í dɛ kə nà muud shwiyud, mäsá angɛ nà cì ná muud jəgulg nà Zembí ja jí sám wəŋŋ yí. ¹⁷ Misóólúgú myá lílɛŋŋí myésh mǎsə mǎsəm, nji mǎl mǎsəm mǎsə, myāŋ mí ádé kə nà muud shwiyud myá.

¹⁸ Shé má mpú ná muud yêsh má byél byélé á Zembí yé nyà ádé ngə kə shwóg nà sálə mǎsəm, nji Mwán má Zembí má dɛ kyem mbií múúd wəŋŋú, Mbəwálú múúd kú ná nà ñkul mäsá nyà sá. ¹⁹ Shé má mpú ná shé bāŋ bí buud ó Zembí, shí mishwun nyésh nyāŋ í njúl mpāl mäsá Mbəwálú múúdɛd.

²⁰ Shé má mpú ná Mwán má Zembí nyà a shí zə, zə wá shé fug milámúd ná shé mpúg Fwámé Zembí, shé mäsá nada leedyá nà Fwámé Zembí. Mwán yé Yésus-Krist wə mäsá ná shé bág buud ɔ Fwámé Zembí. Nyà, Yésus-Krist jì Fwámé Zembí, a jì cug á kanduga kanduga.

²¹ Yé bwán bām, bí ó dɛ bey ózembí wá yadúg!

4:17 2.28; 4.12 4:20 2.9 4:21 4.11; Mat 22.34-40

Yuá 16.33 5:5 4.4; Rom 8.37 5:6 Yuá 16.13; 19.34

8 Owúshined bwə njúl námá ólól wa shí: nà Shíshim, nà mǎjúwó, nà mǎcií; bɛ́sh ólól búasə cún. 5:10 Rom 8.16; Gal 4.6

5:11 Yuá 3.16-18 5:12 Yuá 3.36; 5.24 5:13 Yuá 20.31 5:14 Yuá 15.16 5:16 Mat 12.31; Heb 6.4-6 5:18

3.6, 9-10 Mbəwálú múúd: Yuá 17.15; 2Te 3.3 5:19 Yuá 12.31; Gal 1.4 5:20 Yuá 1.14, 18; 11.25; 17.3; 20.28 5:21

1Kr 10.14

Kálaad ábêê Yuánes nyó á cila yé Isá í dúgyá nà Yuánes ábêê yí

Muud nyó á cila kálaad éga yé ngə jôw nyáméfwó nà «Acúmbá muud». Nji, wó ká mpu gwág nda á ngó lás ná, wo bwey mpu ná nyó á jəla nà bə wúl lúlúú ná a jee bə nà dúl bímbí lá íjwúga. A ngə cila Cwámba múdá Zembí nyó á féesh yé, bənôn bwán bē, ntó ji ná Də mā Yésus nà buud wá cínəng.

Kálaad éga ji nda Yuánes nyó a kwás isá nyó á fwo ci kálaad ashúshwóógú dí yí, a wólo byo mbwoomb: á nyingə báásulə bwo cə lú cəelí (4-6), nyingə báásulə ná bwó ó káálúgú nà buud ó məshügá (7-11) bwó ngə ci ná Yésus nyó a shígé bə nà nyúul muud wá. Sà Yuánes mā kwádúl wa yí ji ná a lwó váál ókrísten bwó cügəg nà buud ó məshügá bəəng yí: á ci ímpánz 10 nà 11 dí ná: «Bwó nda du jəend váál búúd dəəng, bwó á bá nyíngulə bów-bów mísóólúgú myánúdí». A mú ka shínal kálaad nà məkál ná a bá kə wu bwódí, a ka námə ngə báda bwo (12-13).

Yuánes ngə námə bándulə muud yəsh mā lú kálaad éga ná a nádag nə fwámé búgú jé, námə nda nyó á fwo bándulə kálaad ashúshwóógú dí ná.

Məbádá

¹ Mə, Acúmbá muud, mā wó má cílá wo Cwámba múdá* Zembí nyó á féesh yé, binón bwán bwó. Mə ngə cəel bí fwámé cəel. Məméfwó ntəg námə dí ngə cəel bí, bóól búúd bəsh bwó á má mpu óbúbálé wá bwó ngə námə cəel bí. ² Sə ngə cəel bí ntó nəcé óbúbálé bwó á má nwa jiya shédí ícugú, bwó bá námə ji shédí ícug dí kandugə á kandugə.

³ Zembí Sónngú bá Mwán yé Yésus-Krist bwó bá sá shé mpaam, bwó gwág shé cey lámúd, bwó sá námə ná shé cügəg ná shee. Bwó bá ngə sá ntó námə nda shé é ngə mpu óbúbálé shé ngə cila ná.

Cúlagá, bí ngə cugə óbúbáléd

⁴ Mə a jág bul bə nə məshusug nə gwágulə ná bóól bwán bwó bwó ngə cugə mbii óbúbálé bwó ngə jii yí, ngə bə cəx Də nyó á yə sá yí. ⁵ Ná ndé, Amuda, cəx má zə cila wo ga í cügé gúl sá ágúgwán ná wo abwélé gwág. Dəsə cəx shé bí nà ndí té wúlə ja shé á téed ná shé má bə *Krist yí. Cəx dəəng dəsə ná shé cílag shémé nə shémé. ⁶ Bólə nə cəelí wúlə ná muud bə məcəx má Zembí. Cəx bí á jíg té wúlə ja bí á

téed ná bí má bə Krist yí, dwə wó cí, ná bí cílag, dwə wó bí má jəlá nə bə yí.

⁷ Má ci ntó nəcé ncúlýá buud ó məshügá bwó mú shí mishwun, bwó ángé nə magulə ná Yésus-Krist nyó á zhu wó Zembí zə nwa nyúul muud. Muud yəsh mā sá ntó yé, muud məshügá wó éne, a ngə lúmbulí nə Krist. ⁸ Bí ó bey. Í ajúyé ná bí bág shúb sá sá á ngə sə nə iséy bísu yí, í yidá jii ná bí bág lág myóna myəsh myá cínəng. ⁹ Muud yəsh mā bə kú bə nji njúgúlá má Krist, a yidá ntəng yé, a cugé nə Zembí. Nyəəng mā bə nji njúgúlá wəəng yé, nywáá ji nə Sónngú bá bəsh Mwán. ¹⁰ Ná ndé, nki ngwól múud mā zə nún bídí a kú ngə jígulí njúgúlá wəəng, bí nda lág nyə bídí njów, bí nda jəend nyə. ¹¹ Nəcé muud mā jéend mbii múud wəəng yé má nyíngulə bów-bów mísóólúgú myéed.

¹² Mə ji nə zhwog zhwog isá má jáaw bí, nji mā shígé cəel cila bí byo fábúd nə tindi†. Mə ji yidá bə nə búgú ná mā e bá zə nún zə ləsha nə bí, bí njúl mā njúl, shú ná shé bág bə nə məshusug mäs kú nə zhúgú má.

¹³ Bwán ó *mínyəngə shilə woó Zembí nyó á féesh yé bwó ngə báda wo.

1:1 3Yn 1 * 1:1 Cwámba múdá: Bwó ngə ci nà ná í cügé nkúmba múud; jísə dúl váál jówulə Də lú óbúgula. Wo ji nə nkul dág Iza 54, bwó ngə lás nə Siyón cínəngú nda ngwól múdá. 1:4 3Yn 3 1:5 Yuá 13.34; 1Yn 4.11 1:6 Yuá 14.15; 1Yn 2.5; 5.3 1:7 1Yn 2.18 1:9 1Yn 2.23 1:10 Rom 16.17 1:12 3Yn 13-14 † 1:12 tindi: í á du bə wúl mbii məjúwó nda məjúwó má lwaaw; bwó á du juwo kwas məjúwó məəngúdí ka du cila nə ndí.

Kálaad aléel Yuánes nyé á cila yé Isâ í dúgyá nà Yuánes aléel yí

Acúmbá muud námá wá nyé á cila kálaad éga. Nyé á cila ngwól shwá yé Gáyus. Sà ábulé mpu múúd wɔɔŋg jé cug, nji ná nyé á bə dúl Dɔ mə Yésus í á ngə bə nà icwucwu yííd. Nji, tɛm bə ntó nywáá nyé á shígé bə ámakuu-mə-sómbú, nyé á ngə námá bɛ nji obúbálé (1-8). Kuú njɔond yé í á shígé bə nda Diyotrêf (9-11). Diyotrêf nyé nyé á bə, a njúl ajaláci á Dɔ, a ngə yida ntáma Acúmbá muud jíná, a kú ntág ngə magulə nà á baagula ójɔŋ ó ázembí.

Muud nyé á cila kálaad yé ngə námá ci ná muud bwá á du jów nún ná Dəmitrí yé (11-12), nyé á bə námá fwámé kristen. A mú ka kə shínal kálaad ná məbədə ngələ bəda oshwá (13-15).

Ja wo lɔ kálaad éga yí, wo é dúg ná wó ká du baagula ójɔŋ, wo du lág ókrísten íí, í é bə wo yuug ná wo mpú cɛlí ókrísten, wo mpu obúbálé, wo cugé ntág ámakuu-mə-sómbú.

Gáyus

¹ Yé álám waamá Gáyus mə ngə cɛl fwámé cɛl yé, mə Acúmbá muud wá mə cila wo kálaad éga. ² Wey e, mə ngə jagula nà Zembí ná wo bɔgabanugí ikósómb byésh, wo bág mp-wogé námá nda *shíshim wó í ngə bugaban ná. ³ Má ci ntó nɛcə mə a jág bul bə nə məshusug ja bóslúgá ómínyonhú óshé bwá á wós wa yí. Bwá á ngə bwiing ná wo ngə mpu bɛ obúbálé, kuú njɔond wó wí námá nji obúbáléd. ⁴ Má du jág bul bə nə məshusug ja mə gwág ná bwán bəm kuú njɔond wán wí nji obúbáléd yí. ⁵ Wey, wo ngə nkény mbag ómínyonhú óshé, bwá njúl ntág ójɔŋ; wo ngə sá jɔ sósólúgá í ngə mpíya nə búgá gwó. ⁶ Bóslúgá bɔɔŋg bwá á zə bwiing wa sádí *Dɔ dí ná wo jɪ bul bə nə cɛlí. Má jii ná wo yág bwo sá í é kwíínd bwo njɔond wán dí yí, wo ɔ sá mbii í jálá nə Zembí yí, ntó í é bə jɔ sá. ⁷ Mpug ná bwá ngə kə njɔond ni dí ná bwá kə ngə bwiing jɔjɔ lán mə *Kríst. Ja bwá ngə ntág kə ni, bwá áshígé jii ná ikúl ishús í yág bwo tɔ kwííndyá. ⁸ Í jii ná sá dúg jéég váál búúd ni budud. Sə mə ká sá ntó, sə mə wá məbwá ísɛy bwá ngə sɛy shú obúbálé yííd.

Diyotrêf

⁹ Mə á cila Dɔ dún kúkáláádú; nji, Diyotrêf nywáá muud mə cɛlí ná nyé wá dúg ci yé, nyé angé nə magulə sá bísú íciyá. ¹⁰ Sà jɔɔŋg wá í bá sá ná, nkí mə zə nún, mə zə lwó bɔw-bɔw mısósólúgá myésh á ngə sá myá. A ngə

jág bul lweegushi sá jína. Nə ndéé, nyé ashúgé bímbí dɔɔŋgá, a ngə ban ná nyé alágé bwááŋg mə ngə nti ná bwá zág bwiing jɔjɔ lán wá. A ngə bə, nyáméfwó ngə ban bwo ntáni, a ngə nyingə ntágulə bɔɔŋg bwá ngə cɛl lág bwo wá ná bwá kú lág bwo, a ngə yíl bwo Dɔ dí. ¹¹ Wey, wo kú du yagula búúd bwá du sá məbɔw wa, dɔgú yagula bɔɔŋg bwá du sá mánywa wá. Muud yésh mə du sá mánywa yé, jɪ yé má Zembí; nyɔɔŋg mə du sá məbɔw yé nyé afwóyɛ mpu Zembí.

Dəmitrí

¹² Buud bəsh bwá ngə ci ná Dəmitrí ngə kyey jɔ kuú njɔond, obúbálé bwá ngə nyín nyádi cug dí wá bwá ngə námá bwaagula ntó. Tɔɔ sámfwó sá ngə námá ci ntó, wo mpú ntág ná sá mə du lás nji búbálé.

¹³ Mə jɪ nə zhwog isá mə cila wo; nji mə acéélé cila wo fəbúd nə tindi*. ¹⁴ Mə jɪ yidá bə nə búgá ná shwá wál bá zə dúgya, shwá ka léshe, wo njúl mə njúl. ¹⁵ Zembí ká sá ná wo bág ná shɛ! Oshwá bwó bwá ngə báda wo. Wo ɔ bádá námá mə oshwá bəm, ngə báda bwo ngwúd ngwúd.

1:1 2Yn 1 1:3 2Yn 4 1:5 Heb 13.2 1:6 Tit 3.13 1:11 1Yn 2.29 1:13 2Yn 12 * 1:13 tindi: Í á du bə wíl mbii májúwó nda məjúwó má lwaaw; bwá á du juwo kwas májúwó mɔɔŋgád ka du cila nə ndi.

Kálaad Yûda nyé á cilá yé Isâ í dúgyá nà kálaad mæ Yûda yí

Ja wó ló kálaad éga yí wo é dúg ná mǎtédúléd ná muud nyé á cilá yé nyáméfwó ngə jaaw jíná dé ná nyé wá «Yûda, lwaá mæ Yésus-Kríst, mínyoná má Zhâk» (Mat 13.55).

Kálaad mæ Yûda nyé anğê nà dúgya nà nkũmba Də, a ngə dúgya nà okristen bēsh. Kéel dé í ngə nǎmá bul bə nda dé Pyêr nyé á cilá kálaad yé ábēé dí yí (na ji, wo bul dúg 2Pr 2): okálaad obá boong bēsh bwá á ngə lúmbuli nà buud bwá á ngə kyey nà wagawo wagawo mínjígulá wá, bwáméfwó bwá ngə cugə cug mísám.

Yûda nyé á tééd kálaad yé nà isâ bwá du nǎmá ci mǎtédúléd má kálaad dí yí (1-2), ná ndéé, á mú ka zə lúmbuli nà mimbéwélú mí búúd mýonğá nà nkũlú, buud sá ngə ci ná bwá á ngə kyey nà nyaan-nyaan mínjígulá zə nyinğal Də mæ Yésus dí wá, á lwó mǎbâw bēsh bwá bá bwama nà ndí má (3-16). Ná ndéé, Yûda mú ci nà okristen báá ná bwá yímúg mǎnyúul búgád (17-23), ngə kə shwóg ngə bə mínjígulá bwá á bwey nwa myá. Á mú ka kə shínal kálaad nà yála Zembí gúma, «Zembí ngwúd nà ngwúd ngə cug shé nacé Cwamba íshé Yésus-Kríst yé» (24-25).

Kálaad éga ngə lwó ná ijşş bí nà mæma mæma nkũl, á ka nǎmá lwó ná mæma mæma kwíindyá nà bwágé lúú í ngə zhu okristen wá Zembí nà wá Yésus-Kríst íí, zhí á Nkèŋké Shíshim (20-21).

Məbádá

¹ Mæ Yûda lwaá mæ Yésus-Kríst, mæ mínyonə mǎ Zhâk, mæ wá mǎ cilá kálaad éga. Mǎ cilá bí buud Zembí Sónğú mæ céel wá, buud nyé á jów wá, á ngə baagula kə wós ja Yésus-Kríst mæ bá zə yí. ² Zembí búlug ngə gwág bí cey lámúd, á búlug sá ná milám mí bág bí ná shee, á búlug céel bí.

Oyúguli á mǎshügá búsa

³ Yé óshwá bām ná búl céel wá, í á ngə ná bul bə mæ yéesh ná mæ cilag bí isâ í dúgyá nà cug Zembí mǎ yə shé bēsh yí. Mæ mǎ ka kwey ná jisə mæ yímbulí ná mæ cilag bí, wá bí nkul mǎnyúúlád. Zembí nyé á yə míféeshá mí búúd myé búgə ja ngwúd á kanduga. Sága lúmbulí shú kaambuləlé nà búgə jəonğá. ⁴ Mpugá ná bǎál búúd bí kú bish Zembí wá bwá á mǎ zə nyíí bídí gwoonğ dí nyima. Buud boongú bwá mǎ yid mpaam mæ Zembí wúsú,

í yida bə nda nywá wá í ngə yə bwo nkul ná bwá sáág ásiy-siy; bwá ngə shwána Mása nə Cwamba wúsú Yésus-Kríst. Bweyála búúd boongú intúgúli byán í á bwey bə cilyá.

⁵ Teem bə ná bí mǎ bwey mpu isâ íga byēsh ná sǎn sǎn, mǎ céel báásulə bí ná Cwamba nyé á yil kúl búúd jé mǎnyámád Igipten nji, nyé á zə jaŋgulə boong bwá áshigé shwu mǎnyúul nə nyé wá. ⁶ *Wəəngales bwá áshigé baagula cé ján wá, bwá á yida mpáŋgulə jiya ján wá, Cwamba nyé á wá bwo mǎkwoolú myá kanduga kanduga dí, yídúgúd ngəlé bwánd mæma jwów Zembí mæ bá zə cigal milású yí. ⁷ Ntǎ nǎmá, buud ə Sódóm nə Gomor nə mǎngwála bǎnşj bwá á bə mǎlaad wá, bwá á wusə mǎnyúul ásiy-siy dí nda wəəngales boong, bwá ná bwá kə nə jaŋga ná ndéé kə jaŋga mǎshwun mí cúgə mbii ngwúd nə myán myá. Nda bwá á sá ntǎ ná, bwá ngə yóla nə intúgúli yá kuda á kanduga kanduga: mæma yuug wáni.

⁸ Ná ndéé, buud bwá á mǎ zə nyíí bídí gwoonğ dí nyima óni, bwá ngə nǎmá sá isâ mbii ngwúdá wəonğá. Bwá ngə yád mǎnyúul mǎn nda buud bwá ngə cugə cug í du bə mǎntamád wá, bwá ngə ban jiya ícwamba mǎ Zembí, ngə lás nə wəəngales wá mǎlwanə *bwaasulə mpu. ⁹ Í njúl ná Míshiyél, kúkúma wəəngales nyé á shigé sá ntǎ. Ja bá Njwú mǎjamb bwá á sǎnşsa makál shú mbimbə mǎ Moyíz yí, nyé á shigé bwelə lás nə Njwú mǎjamb bwaasulə mpu. Nyé á yida ci nə nyé ná: «Zembí nkáándúg nə wo.» ¹⁰ Nji, bǎn bí ná, sá bwá ampúyé yí, bwá lás nə gwo bwaasulə mpu; bwá ngə cugə nda ocúdí, du sá isâ nda bwá cúgə nə milám; Zembí mæ bá jaŋgulə bwo. ¹¹ Mǎntágula nə bwo, nacé bwá ngə bə kuú njəond mæ Káan; bwá mǎ wá mǎnyúul ócícéndé dí ná bwá sş *mwaanə nda Balaam bwá mǎ yə shwiy nacé bwá mǎ sá mǎngáádə nda Koré. ¹² Seəngyalə bínşj mǎ sēēŋgyá ídina dí yí í yida bə bí boogú; bwá sá ngúlúgú dəg kú gwág shwón, bwá yáág nji nə bwáméfwó. Búsə nda mǎnkúdí mí du bándawo ntǎ ná ndéé nkəşş mú zə caam myo mpú kú nywşş myá. Búsə nda ilíí í mǎ bə kú wúmə wəla lu mpúms dí, í mǎ mun ná ndéé í mǎ shwáas yí. ¹³ Nǎmá nda ikwşş í mǎn í du wusə vúl nə isâ í mǎbwam mimbii mimbii ncindyé dí ná, ntǎ nǎmá wá bwá du wéeshuli mǎsǎlúgú mí shwón myán mǎsh mǎ búúd dí yé. Bwá nyinğə nǎmá bə nda wəacén-cení wá jon bwá mǎ wú lwon wǎnşş ngə ntān ntǎ wá; Zembí mǎ kwambulə bwo ján jiya kúl yídúgú á ná kulád ji kanduga á kanduga yí.

¹⁴ Inəog 2əg muud á kala búúd zəŋgabə mpəsə

1:1 Mat 13.55; Mak 6.3 **1:2** 2Pr 1.2 **1:3** 1Tm 1.18 **1:4** 2Pr 2.1-22 **1:4** Gal 5.13; 2Pr 2.1 **1:5** MmN 12.51; Ilh 14.29-30; 1Kr 10.5; 2Pr 1.12-13 **1:6** 1Pr 3.19-20; 2Pr 2.4 **1:7** Mat 19.1-24; 2Pr 2.6 **1:8** 2Pr 2.10 **1:9** Mbá 34.6; Zak 3.2; 2Pr 2.11 Míshiyél: Mbá 12.7 **1:10** 2Pr 2.12 **1:11** Káan: Mat 4.3-8; 1Yn 3.12 Balaam: Ilh 22.7, 17; 1Pr 2.15 Koré: Ilh 16.1-34 **1:12** 2Pr 2.13, 17 **1:13** Iza 57.20; 2Pr 2.17 **1:14** Mat 25.31 Inəog: Mat 5.18, 21-24; Heb 11.5

má Adam, nyə a cündə cündə wán nɔ:
«Cwám̃ba ngə zə nə wéngales bé, búsa hímbí
múúd cúgə nə n̄kul l̄ yí. ¹⁵ A zə sám̃b búúd
bēsh m̄lāsú, zə bwaagula búúd bí kú b̄ish
Zembí wá bów-bów m̄sólúgú myán̄ myá kú
b̄ish Zembí, nə iciyá í mpyón̄ byēsh ósól ɔ
*m̄sím̄ bɔɔng bwə á lās nə nyə yí.» ¹⁶ Haaw!
Buud bí kú b̄ish Zembí wá búas̄ n̄jí ná shúsúlú
shúsúlú, n̄jí bwə wá du təduwa nə m̄lál má
cug; kuú njɔɔnd wán í ngə b̄ɛ n̄jí bów-bów
íyēesh byán̄; bwə du lās m̄ma m̄kaand, bwə
faag múúd n̄jí nyɔɔng bí nə n̄kul n̄wa m̄fí
nyádí yé.

Məcwūn̄ shú óbúgula

¹⁷ Bì b̄ān̄ oshwá b̄ām má búl c̄el wá,
tádúgágá isá *búúd ɔ lwámá ó Cwám̃ba wúsú
Yésus-Kr̄ist bwə á jaaw yág yí. ¹⁸ Ngá ná bwə
á c̄i nə bí ná, «Ja í bá zə bə ná cug á shí ga í
wál zə sh̄ín yí, buud ɔ cóógú bwə bá bə, kuú
njɔɔnd wán í bá ngə b̄ɛ n̄jí íyēesh byán̄ yá kú
b̄ish Zembí.» ¹⁹ Bwə wá ón̄i; bwə ngə sá ná
buud bwə ngəg nə béégya, bwə ngə cugə n̄jí
nda isá í shí í ngə kə bwo m̄lúúd ná, bwə cúgə
nə Sh̄ishim má Zembí.

²⁰ Bì b̄ān̄ oshwá b̄ām má búl c̄el wá, wágá
n̄kul nyín nyēsh ná b̄i d̄úg du cwínyá, b̄ól
cwíny b̄ól shú ná cug j̄ín j̄ēsh í bág n̄jí isá
bí á *búgula yííd. Dugá sá m̄ájəgula b̄i ngə
b̄ɛ kwíindyá Nk̄ɛn̄k̄ɛ Sh̄ishim m̄a kwíind bí yí.
²¹ Cwám̃ba íshé Yésus-Kr̄ist m̄a bá zə lwó ná
a gwág shé c̄ey lámúd, a bá zə yə shé cug á
kandugə kandugə. Té bí é ngə bwánd wəla
dɔɔng yí, ngəgá nə cugə b̄i ngə m̄pu ná Zembí
ngə c̄el bí. ²² Gwágúgá buud bwə ngə ná
zh̄ízhigə wá n̄kún̄kwón̄úla. ²³ Bɔɔng bwə mú
ngə kə kuda dí wá, dáágúságá yíl bwo, bwə
fáámug. B̄i ɔ gwág b̄ólúgá n̄kún̄kwón̄úla. N̄jí
b̄i ó b̄ey, mpiigá isá bwə ngə sá yí, bí mpii tao
káándé bwə amə sá m̄əbów nə ndí yí.

Zembí n̄wág gúma

²⁴ Ná ndéé, Zembí j̄í nə n̄kul sá ná b̄i bág kú
bw̄im̄ b̄ɔɔgú, b̄i ka bá kə t̄ów nə m̄əshusug
nyádí m̄lwanád, b̄i njúl kú ná sá á jumúg
yé, ²⁵ nyə Zembí ngwúd nə ngwúd ngə cug
shé n̄acé Cwám̃ba íshé Yésus-Kr̄ist yé, a n̄wág
gúma, nə icwám̃ba, nə n̄kul, nə ijwúga, tééd
m̄átéédúléd, zə wós m̄úús, kə kumə kandugə
á kandugə! Amén.

Kálaad Mbúgúlú má Yuánes Isá í dúgyá nà Kálaad Mbúgúlú yí

Yuánes wá nyà cìlè kálaad Mbúgúlú. A nḡa báguḡ isá Yésus nyà á lwó nyà yí.

Okristen bwá á nḡa bwáma nà cúwáíi nàcé Yésus-Krist. Kálaad Mbúgúlú jí ka bə shú ná a wá bwo nḡul, bwá kág shwóg búguḡa Yésus, bwáḡ lúú nḡi nyádí.

Sá bí ná nḡul cí ná mēma mánḡkōw māsə kálaad éga dí ntúga:

- (1) Okálaad zangbá shú mádḡ zangbá má Azí Minâr, faan dúsó nà shí bwá nḡsá jōw mwōw mága dí ná Turki yí (1.4–3.22).
- (2) Yuánes má nḡân kə gōdōw, a má kə dḡg zhwog isá (4.1–20.10):
 - (a) kında á jonḡ í nḡsá yə Zembí gúma (mílúu 4 ná 5);
 - (b) kálaad á mífeedyá zangbá (6.1–8.1);
 - (c) micwōḡ zangbá (8.2–11.19);
 - (d) nḡkōndú bənōḡ ibiin ibá (12.1–13.18);
 - (e) Mwā Ncwāmbe nà buud 144 000 bwá á wú mīkwámud wá;
 - (f) wéngəles jaaw nda cígulé mīlāsú í bá bə ná (14.1–20);
 - (g) ibálá zangbá yā mpimbə má Zembí (15.1–16.21);
 - (h) Babilon má bá bwíl, nà biin, nà muud micúndə á ibamb ná Sátan bwá jḡ (17.1–20.10).
- (3) Mílúu 21 ná 22 mí nḡa cúndə ná Zembí nḡa kwəməsa ná á bá té isá ncuncúmbə.

Kálaad má ká shín ná jōḡ nḡkaagó Múúd nyà a gwūm yé nḡsá kaag yí, náá: «Haaw, má wál bá nyingə zə» (22.21).

Matéédulé

¹ Kálaad éga jisə mbúgúlú Yésus-Krist nḡa báguḡ isá Zembí nyà a cwīny nyà ná a lwóg ósól ə māsáal bə yí. Jisə isá í mú kúnə-kúnə ná í zə sīy yí. *Krist nyà á ka kənd *éngəles yé ná a kág lwó sól māsáal yé Yuánes isá byōḡḡá. ² Yuánes nyà á ka bwaagulé ná isá byēsh nyà á dḡg yí, bísə isá Zembí nyà á ntí Yésus zə lwó nyà yí. ³ Muud nḡsá lḡ íciyá kálaad éga nḡsá cúndə yé, nywáá má jəla, tɛɛm bə bōḡḡ bwá nḡa gwágulé isá bísə cilyá cinōḡ yí, bwá nḡsá baagulé byo wá, bwá má námá jəla, nàcé isá byōḡḡ í wál zə sīy.

Məbədá

1:1 4.1; 22.6 **1:2** 6.9 **1:3** 14.13 **1:4** 4.5 **1:5** 2.26; 7.14; 19.15; Kol 1.18; Heb 9.14; 1Yn 1.7 **1:6** 5.10; 20.4, 6; 22.5; MmN 19.6; 1Pr 2.9 **1:7** 1.13; Dan 7.13; Mat 24.30; Yuá 19.34, 37; 1Te 4.17 **1:8** 1.4, 8; 2.8; 4.8; 11.17; 16.5; 21.6; 22.13; MmN 3.14; Iza 44.6 * **1:8** Alúfa ná Oméga: Bísə, ná kanḡá áshúshwóḡú ná áməzhúḡalá yá kál lá gurék. Ntə má ká ná «matéédulé ná məshínə». **1:9** 22.8 **1:10** 17.3 † **1:10** Ná jí jwów lá shwēnde, jwów okristen bwá du ya Cwámbe gúma yí. **1:11** 4.5 **1:12** Zak 4.2 **1:13** Dan 7.13; 10.5 **1:14** Dan 7.9; 10.6 **1:15** 14.2 **1:16** zangbá: 4.5 kafwele: 2.12; 9.15; Heb 4.12 **1:17** 1.8; Dan 8.17-18

⁴ Má, Yuánes wá má cílə mádḡ má Zembí zangbá māsə Azí má.

Zembí nyà á bə yé, á jisə yé, á nḡsá zə yé, bənōḡ mishishim zangbá mí təl nyə mp-wóombú caangád myá bwá ó sá bí mpaam, bwá ó sá námə ná bí cūgəḡ ná shee. ⁵ Yésus-Krist muud jisə wúshined abúḡalág yé ká sá námə bí mpaam, a sá ná bí cūgəḡ ná shee. Nyə wá jisə muud áshúshwóḡú bwélélə gwūm, a njúl Cí í jwú ná micí myá shí ga myēsh yé.

Nyə muud má céél shé yé, muud nyə á yə kwolós dí wéeshuli mácií mé shú ná a cūg shé ná *mísám yé, ⁶ nyə á sá ná shé bāḡ buud ó faan dé, ofada ó Sósḡḡá yé Zembí, nyə Yésus nḡwág gúma ná nḡul, kanduga á kanduga. Amen.

⁷ Dugá, a nḡa zə mīnḡkúdád, muud yēsh má bá dḡg nyə, tɛɛm bə bōḡḡ bwá á cúwal nyə nyúul wá. Ikúl í búúd byēsh í bá nḡa tādewa shú déd. Haaw, í bá bə ntó, Amen.

⁸ Zembí Cwámbe nḡa cí ná: «Mə jí Alúfa, má Oméga*, má jisə, má á bwey du bə, má nḡa námə zə, má jí ḡnḡul nyēsh.»

Yuánes nyə a dḡḡ ntamə á mīsh ná bagə

⁹ Má *mīnyōḡá wán Yuánes, má muud shé nḡsá bwāma ná mēntágula mēmpwūd, shé təl cé íci ngwūd, shé ná zény ngwūd kála shwóg ná Yésus yé, bwá á kənd má mīkwám dí nḡkwamə bwá jōw ná Patmos yí. Í á bə nàcé Mīlāsú mí Zembí, ná má wálə cūḡ jām ná má nḡa bwiing lāḡ má Yésus. ¹⁰ Í á ka zə bə, jwów má Cwámbe†, Nḡéḡḡ Shíshim nyə á zə sá má nda má nḡa cūḡ nḡi *shíshim dí; má mú gwág dúl kál mádí mpāsə kwon, í nḡsá lās gwōw-gwōw nda cwōḡ. ¹¹ Kál dōḡḡ í á nḡa cí ná: «Cílág sá jēsh wó nḡsá dḡḡ yí kálaad dí, wo kəndug mádḡ zangbá mágád: ná *Dḡ á Ifzē, ná dōḡḡ á Simirna, ná á Pergām, ná á Tiyatír, ná á Sardes, ná á Filadelfi ná á Lowdisé.»

¹² Má á ka yid ná má dḡḡ múúd nyə á nḡa lās ná má yé. Já má sá yid ntáni yí, má mú dḡḡ ícé í lāmbe zangbá í njúl síyá ná or. ¹³ Má mú dḡḡ ngwól múúd təl ná mpádúḡá ícé í lāmbe, a nḡsá bēḡla ná Mwán má Múúd. Nyə á bə a má bwaád jud nḡsá wəḡla kə wós mēncíndúḡúd, ná fwāḡḡ or fífá nyə kugad. ¹⁴ Lúu yé ná shilú jé í á bə nḡi jág fumə, cḡ mífumə má fām. Mísh mé má á nḡa lwenya nda mīngwiile. ¹⁵ Makuú mé má á nḡa faan nda nḡkwánz bwá má gwūḡḡ kuda dí ná ndéé í mú títi yí, kál dé í á nḡa shwag nda ikwó í mánḡ í du shwag ná. ¹⁶ Nyə á bə a mbíd waacén-cení zangbá nyádí mbwə mēncwúmud, kafwele í á nḡa cúwo nyə

mpu dí, í njúl njəwá ikósómb íbá, mpwoombá nyé í á bə nda jwəw ja í má mpu cwíl yí.

¹⁷ Nji mə á dúg nyə yí, mə á búla nyádi shí məkuú, mə mú kán nda mbimbə. A mú bəd mə mbwə mənchwúm yé nyúúlád, nyə nə mə nəs: kú bəeg fúnda, ¹⁸ mə ji mətéédúlé nə məshíné, mə ji nyooŋg á kuwô. Mə á yə, ká dugí, mə ji kuwô, mə é ji kuwô kanduga á kanduga. Mə mbid shwiy nə ban mínjím mádi jwənz lá mbwád. ¹⁹ Ciləg sá jəsh wó mə dúg yí, nə sá í ngə sý yí, nə byooŋg í é zə bə yí. ²⁰ Mə zə fég wo *ndimba wəacén-cení zangbá wó ngə dúg wa mádi mbwə mənchwúm dí óga, nə ndimba icé í lámba zangbá bís sýy nə or yí: wəacén-cení zangbá óni búsə *wəəngəles wə mādə zangbá, icé í lámba zangbá í njúl mādə zangbá.

2

Kálaad á Də á Ifēz

¹ Ciləg *əngəles á *Də dúsə Ifēz yé nə: muud mbid wəacén-cení zangbá nyádi mbwə mənchwúm dí yé, á ngə kyey mpádúgá icé í lámba zangbá bís sýy nə or yé, ngə ci nə: ² «Mə mpú mísóólúgú myô, mə mpú bímbí wó ngə wáduga nə iséy yí, mə mpú zény wó ji nə ndí ná wó cəl ngə kə shwóg yí; mə mpú ná wo áde magulə ná binəŋ mimbəwúlú mí búud ngəg nə cugə. Mə mpú ná wo á bigas buud bwə də ci nə búsə *buud ó mülwámá bām mē nda mpu bwo wá, wo á bigas bwo nə ndé wo mú kwey ná bwə ngə shiig. ³ Wo ji nə zény ná wo kə shwóg, wo á mə dúg micúŋ shú dām dí ná dúg dúg, nji wo aŋgə nə kə mpás. ⁴ Nji mə ngə ná jum wo nə sá ngwúđ, jí ná wo anyingé ná cəl mə nda wó á fwo də cəl mə ná. ⁵ Tádúgág kúl wó ngə zhu nə mbəgú yí, céndúg tádúgá, wo nyiŋgag téed mísóólúgú myô mí ashúshwóógá. Nki ntó dí, mə zə nūŋ, zə yíl cé lámba gwô kúl í də tōw yí. ⁶ Í njúl ná mə ngə gwág wo nywa nəcé wó mpii mísóólúgú mí búud bwə ngə bə Níkwálá wá, námə nda mə mpii mísóólúgú myooŋg ná. ⁷ Muud jí nə málwə mə gwág yé, kə mpú gwág isá Nkəŋkə Shishim ngə jaaw mādə mə Zembí yí. Muud mə bá ntə yé, mə bá yə nyə nkul ná á dóg bumá líf á cug í tál *Paradis mə Zembí dí yí.»

Kálaad á Də á Simirna

⁸ Ciləg *əngəles á *Də dúsə Simirna yé nə: muud jisə mətéédúlé nə məshíné yé, nyə á yə nə ndé á nyiŋgə gwúm yé, ngə ci nə: ⁹ «Mə mpú bímbí wó ngə bwəma nə micúŋ yí, mə mpú ná wo ngə cugə məbúwa dí, í njúl ná wo ji nə kúm. Mə mpú bímbí boŋg bwə ngə

shiig nə búsə *Oyúden wá bwə ngə ntáma wo jíná yí. Bwə cúgə fwámé Oyúden, búsə buud wá Də mə *Sátan. ¹⁰ Wo zə bá jug, nji sá joŋg í ajáláyé nə sá wo ifwaas. Dugí, Njwú məjamb mə bá zə sá nə bóól búud bín bwə kəg mím bwugud; sá joŋg í bá bə bí makugulə shú ná sá bí búsə yí í mpúyúg. Bí é jug tən mwəw wúm. Wo ə baagulə kuú njənd wó kə wós jwów lá shwiy, mə ka bá bwéed wo cug nda *túm gúma. ¹¹ Muud jí nə málwə mə gwág yé, kə mpú gwág isá Nkəŋkə Shishim ngə jaaw mādə mə Zembí yí. Shwiy ábée í ábúle ná bii múúd mə bá ntə yé.»

Kálaad á Də á Pergâm

¹² Ciləg *əngəles á *Də dúsə Pergâm yé nə, muud jisə nə kafwele njəwá ikósómb íbá yé mə ci nə: ¹³ «Mə mpú kúl wó njúl yí, *caangə mə *Sátan jí nūŋ. Mə mpú ná tēm bə ntó, wo mə nada nə jíná dām. Mə mpú ná tōo ja bwə á gwú wúshined waam abúgúləg Antipas nūŋ bídí kúl Sátan njúl yí, wo á shigé kúlya búg wó ngə *búgula mə yí. ¹⁴ Nji mə ngə ná jum wo nə búbaalé isá: wo ji nə bóólúgá búud ná bwə ngə bə minjígúlá mí Balaam. Balaam nyə á jíguli Balag ná á sáág nə buud ə *Izarəyél bwə dág ocúdu buud bwə áma cígə shú ózembí ó áyadúg wá, bwə wúsəg námə mányúul janga dí shú ná bwə bəg nə boogú bwádí ícugud. ¹⁵ Wo ji námə nə buud bwə ngə jíguli minjígúlá mí búud bwə ngə bə Níkwálá wá. ¹⁶ Céndúg tádúgá, nki ntó dí, mə ləl námə wós nūŋ, zə lúmbulí nə buud boŋgú nə kafwele jí mə mpu dí yí. ¹⁷ Muud jí nə málwə mə gwág yé, kə mpú gwág isá Nkəŋkə Shishim ngə jaaw mādə mə Zembí yí. Muud mə bá ntə yé, mə bá sá nə á dág *mána mə jí nə ndí shwóó dí yé, mə yə námə nyə kwóógú áfufumá í njúl nə jíná ágúgwáan cilyá, jíná dí ná tōo muud nda mpu yí; muud mə bá námə mpu dwo nji muud mə lég kwóógú yé.»

Kálaad á Də á Tiyaťir

¹⁸ Ciləg *əngəles á *Də dúsə Tiyaťir yé nə: *Mwán mə Zembí, muud jí nə mísh mə ngə lwenya nda mĩngwiile yé, á jí nə məkuú nda inkwánz yé, ngə ci nə: ¹⁹ «Mə mpú mísóólúgú myô myēsh, tōo cəlí gwô, tōo búg gwô, tōo sáal dwó, tōo lám jisów wó jí nə ndí yí. Mə mpú námə mísóólúgú wó mú ngə sá ja ga dí myá, mí bulya cə mí ashúshwóógá. ²⁰ Nji mə ngə ná jum wo nə sá ngwúđ. Wo ngə dúg mísóólúgú mí Zhézabel nə mísh. A ngə yad ná á ji mudá micúndə mə Zembí, a ngə shiig osóol ə māsáal bām nə bwə ngəg nə sá janga, bwə ngəg nə də ocúdu buud bwə áma cígə shú ózembí ó áyadúg wá. ²¹ Mə á mə yə

1:18 Rom 14.9; 1Kr 15.3-4, 25-26 2:1 1.16, 20; Ifz 1.1 22.2, 14, 19; Mat 2.8-9; 3.22; Eze 28.13; 31.8; Mat 13.9, 43 2:10 Mat 10.28; 1Kr 9.24-25 2:11 20.6, 14; 21.8 2:12 1.16 2:14 2.20; Ilh 24.25; 25.1-3; 31.16; 2Pr 2.15 2:17 Sóm 78.23-25; Yuá 6.48-51 kwóógú; Zak 3.9 jíná ágúgwáan: 3.12; Iza 62.2; 65.15 16.31; 2Oj 9.22, 30; Mis 15.20

2:2 2Kr 11.13; 1Yn 4.1 2:5 2.16, 22; 3.3, 19 2:7 2.8 1.8, 18 2:9 2Kr 6.10; Zhk 2.5 Sátan: 3.9; 2Kr 11.14-15 2:11 2.20; 31.16; 2Pr 2.15 2:17 Sóm 78.23-25; Yuá 6.48-51 kwóógú; Zak 3.9 jíná ágúgwáan: 3.12; Iza 62.2; 65.15 2:18 1.14-15 2:20 Ilh 25.1-8; 1Oj

nyə fwála ná a céndúg tódúgá, nji nyə acéélé yow jaŋga. ²² Ná ndéé, má bá sá nyə ná, má bwúg nyə bwágé *incwaw í ntugud; ná ndéé, buud bēsh bānōŋ bwá á sá mināomb wá, má bá lwó bwo incwaw í ntug, ŋkí bwá acéndé mítádúgá ná bwá yow mīsólúgá mí abúbāw myé mōōŋg. ²³ Mə bá námá gwú bwán bē bēsh, mādq mēsh má ka bá mpu ná má wá má bigas mítádúgá ná iyéesh í búud, má bá jóna ná muud yēsh a bídí, bē mīsólúgá myé. ²⁴ Nji, bí bōōŋg óbúgula wá Tiyaŋtí bí aŋgē ná bē minjígulá mí múdá wōōŋg wá, bí buud bí áshígé nyíi ísá bwá ŋgá jōw ná mindimba mí *Sátan dí wá, má á nyingayé ná bá káág bí wúl mbag. ²⁵ Mə jí nji ná, bí mpúg bíi sá bí bí ná ndí yí ka kumə ja má bá nyingə zə yí. ²⁶ Muud má bá ntq yé, múúd má bá siya ná má ná ndéé kə wós ja shí ga í bá shín yé, má bá yə nyə ŋkul ná a jwúg ná ikúl byēsh, ²⁷ a ka bá du fála byo ná ŋkúd nda muud má bwú mímabágé mí mpú yé. ²⁸ Námá nda Dā nyə á yə má ŋkul ná, má bá námá yə nyə acén-cení má du faan mpámán mpámán yé*. ²⁹ Muud jí ná málwə má gwág yé, kə mpú gwág ísá Nkēŋkē Shíshim ŋgá jaaw mādq má Zembí yí.»

3

Kálaad á Dq á Sardes

¹ Cilág *éŋgales á *Dq dúsó Sardes yí ná: muud jisə ná mishishim yí Zembí zangbá ná waacén-cení zangbá yé má ci ná: «Mə mpú mīsólúgá myō myēsh. Buud bwá ŋgə bul gwáduga ná wo ji kuwó, í njúl ná wo ji mbimbə. ² Jigu ŋkasə, wo lúlushig súsásá í má lág ni, í á bá ya. Nécé má má dūg ná mīsólúgá myō mí afwóyē bə múlwandúla mīsh má Zembí waam dí. ³ Tódúgá nda wó á lág njígulá ná, ná nda wó á gwág wə ná. Céndúg tódúgá, wo nyingag baagula njígulá wōōŋg. Wó ka bá kú ji ŋkasə, má zə nda jūwál, wo kú mpu ja má é wós yí. ⁴ Nji, bósólúgá búúd wá wódí Dq dí nūŋ Sardes bwá a shígé wá nyéé myán míkáándé. Bāŋ wə sánōŋ má bá kyey sámbá wá, ná míkáándé mí áfufumá nécé í jalá ná bwo ntó. ⁵ Ná ndéé, muud má bá ntq yé, má bá bwéed nyə káándé áfufumá. Má abúlé jimbál jíná dé kálaad á cug dí. Má bá magulə nyə mīsh má Sónjūg waam bānōŋ wəéŋgales béd. ⁶ Muud jí ná málwə má gwág yé, kə mpú gwág ísá Nkēŋkē Shíshim ŋgá jaaw mādq má Zembí yí.»

Kálaad á Dq á Filadelfi

⁷ Cilág *éŋgales á *Dq dúsó Filadelfi yé ná: Nkēŋkē muud, Muud á obúbálé, muud jí ná juwəga njōw má *Dávid yé; muud jí ná, á ká juw, muud nda fad; á ká fad í, muud nda juw yé, á ci ná: ⁸ «Mə mpú mīsólúgá myō, má má juw mpumbé wódí shwóg, mpumbé múúd cúgé ná ŋkul fad yí. Má juw wo wə nəcə wo cugé mpu bá ná ŋkul, nji wo má baagulə kélél dām kú kífya má. ⁹ Mə bá yə wo buud básə Dq má *Sátan dí ōni, bwá ŋgá ci ná básə *Oyúden, bwá nda bá fwámé Oyúden ōni; bwá ŋgə shüig. Má bá sá ná bwá zág kúd wo mampwōombá shí, bwá mpu ná má á cēl wo. ¹⁰ Nda wo á baagulə kélél dām ná zény ná, māmēfwó má bá námá baagulə wo ja fwála lú mákugulə í bá zə kwaga ná shí nyēsh yí. Muud yēsh á shí ga má bá bwəma ná mákugulə mōōŋg. ¹¹ Mə wál bá nyingə zə. Búgsá wó jí ná ndí yí ná kpwíny, shú ná muud kú bá déég wo *tūm gúmb wó.

¹² «Muud má bá ntq yé, má bá tál nyə Zembí waam dí Mpáanzá ná shím, a nda bá nyingə wú cínōŋg. Má bá cilə nyə jíná má Zembí waamá ná jíná lú ŋgwála má Zembí nyúúlúd. Ŋgwála wōōŋgá wə Yurásalem ágúgwáan má bá wú gwów wə Zembí yé. Má bá námá cilə nyə jíná dām ágúgwáan nyúúlúd. ¹³ Muud jí ná málwə má gwág yé, kə mpú gwág ísá Nkēŋkē Shíshim ŋgá jaaw mādq má Zembí yí.»

Kálaad á Dq á Lowdisé

¹⁴ Cilág *éŋgales á *Dq dúsó Lowdisé yí ná: muud jisə amen yé, wúshined abúgúlá, wúshined afwámé, amádí á sá jēsh Zembí nyə a té yí, a ŋgə ci ná: ¹⁵ «Mə mpú mīsólúgá myō myēsh. Wo jisə fwaalá, kú gwō, kú tala. Wo ə nywá bə ŋkí tala, ŋkí ntág ŋkí gwō, yáa. ¹⁶ Ná ndéé, nda wó jisə fwaalá, kú tala, kú gwō ná, má bá gwú wo nda ig-wíile. ¹⁷ Wo mú ŋgə ci ná: “Mə má bíg, má mūsə ná byōog, má anyingáyé jii tso sá.” Í njúl ná wo ampúyé ná wo jí ŋkúŋkwónjula, ntágulá-ntágula, mbúbúwá, wo njúl ancím-cím, shushwáás. ¹⁸ Ntó, gwágulág məcwūŋ mágə: zaág mádí, zə kusa or má á má shín fyá ná kuda yé, wo bígúg. Zaá kusə míkáándé mí áfufumá wo bwaádúg, wo nda ná nyingə bə shushwáás, nda nyingə bə ná shwōn. Zaá kusə cwəcwéel mīshúd, wo mpúg dúg shwóg. ¹⁹ Mēc má du lās ná buud má cēl wá, má du ság bwo. Lúlág ŋkúl, céndúg mítádúgá. ²⁰ Dugí, má tál mpumbéd má ŋgə kúdə. Múúd má ká gwág kál dām, a juw mpumbé, má nyíi nyádí njōw zə də ná nyə kul ŋgwūd. ²¹ Muud má bá ntq yé, má bá sá ná a zég, sá zə ji mádí

2:23 22.12; Zhe 11.20 **2:25** 3.11 **2:26** 12.5; 19.15; Sóm 2.8-9 **2:28** 22.16 * **2:28** Námá nda 22.16, acén-cení má du faan mpámán mpámán yé jisə yuug á ŋkul Dā má bá yə múúd wōōŋg yí. **3:1** 1.4, 16 **3:3** 16.15; Mat 24.43; 1Te 5.1-2 **3:4** 6.11 **3:5** Mat 10.32 kálaad: 13.8; 17.8; 20.15; 21.27; MmN 32.32; Sóm 69.29; Iza 4.3; Luk 10.20 **3:7** Iza 22.22; Mat 16.19 **3:9** 2.9; Iza 49.23; 60.14 **3:10** 1.9; Luk 21.19; 1Kr 10.13; 2Pr 2.9 **3:11** 2.10, 25; 22.7, 12, 20; Zak 2.14 **3:12** 2.17; 14.1; 21.2; 22.4; Eze 48.35 **3:14** 1.5; 19.11; Yuá 1.3; 2Kr 1.20 **3:17** Ozé 12.9; 1Kr 4.8 **3:18** 6.11; 16.15 **3:19** Mik 3.11-12; Heb 12.5-6 **3:20** Mat 8.11; Yuá 14.23 **3:21** 1.6; Mat 22.44; Heb 8.1

caangád; nácé ja má á ntɔ́ yí, má á zə námá, sá pupá zə jí nyádí caangád. ²² Muud jí ná málwá má gwág yé, ká mpú gwág isá Nkénkē Shíshim ngə jaaw mädɔ́ má Zembí yí.»

4

Gúma má Zembí

¹ Má mūsə nyingə kənd mīsh, mə mú dúg mpumbé í njúl ná bagó nūŋ jonɔ́d. Kál má á fwo gwág í ngə lwɔ́ nda cwɔ́ŋ yí í mūsə ci ná mə ná: Zaa kúga gwɔ́w, mə zág lwó wo isá í jalá ná bá zə sɔ́y yí.

² Kú námá bwey, Nkénkē Shíshim mú zə sá mə nda mə ngə cugə nji *shíshim dī. Má mūsə dúg mǎma *caangə, muud njúl cinəŋg. ³ Muud wəŋgú ká dū lwenya nda jɔ́jɔ́ məkwoógú bwə dū jɔ́w ná zháspə ná sardwǎn má, njumbú í má lyɛ nyə caangə, njumbú wəŋg ngə lwenya nda kwóógú bwə dū jɔ́w ná emeród yí.

⁴ Bíl ícaangə mǎwǔm mǎbá ná ínɔ́ í njúl ná caangə ní dī məkooɡú məkooɡú, ocúmbá buud mǎwǔm mǎbá ná ónɔ́ bwə njúl ícaangə byəŋɡú. Bwə ná mikáándó mí áfufumə, ná mitúm mí gúma lúú, mí njúl síyá ná or.

⁵ Minjəs mí mú dū dagəwa, mí ngə zhu ná caangəd, ná məjɔ́ŋá, ná nkél mpú. Má mú dúg ilamba zangbá minjidyá ná mpwóómbú caangəd, ilamba byəŋg bisə mīshishim zangbá mí dū tɔ́w mīsh má Zembí dī myá.

⁶ Má dúg námá gúl sá cinəŋg mpwóómbú caangəd nda mǎma mǎn, ná nkúl-nkúl nda yén kristál. Bílúgá isá ínɔ́ í njúl mikuwó í á bə ná tǎm caangə ná məkooɡú məkooɡú, isá byəŋg í njúl ná mīsh bwəma ná nyúúl nyěsh. ⁷ Kuwó sá áshúshwóógú í á bə nda zhwambánkwuŋ, ábée nda cwɔ́ ngwúm nteny, aléel ná mpwoombú nda muud, ányina nda mpal ja á ngə jéel yí. ⁸ Mikuwó mí isá mínɔ́ míni myěsh mí ngə bə ná mǎfaafugə mǎsaman mǎsaman, faafugə dēsh ná mīsh kúl jěsh, tɔ́ gwɔ́w, tɔ́ shí. Mikuwó mí isá míni mí dū wá ngwa ja jěsh bulú ná mwásá ná:

Zembí Cwamba jí Nkénkē, a jí Nkénkē, a jí Nkénkē,

Zembí á nkul nyěsh,

Zembí nyə á bə yé, á jisá yé, á ngə zə yé.

⁹ Isá ínɔ́ ínɔ́ í ngə gúmal nyə, ngə ságusa nyə, ngə yə nyə akíba, nyə muud njúl caangəd, á ngə cugə kandugə á kandugə yé. ¹⁰ Ná ndéé, ja jěsh isá ínɔ́ í ngə wá nyə ngwa ntáni yí,

ocúmbá buud mǎwǔm mǎbá ná ónɔ́ bwə á ngə kúd mǎmpwoombú shí, ngə yə muud njúl caangəd yé gúma, nyə muud ngə cugə kandugə kandugə yé. Bwə ngə kúl mitúm mí gúma myáŋ ná mpwóómbú caangəd bwə ngə ci ná:

¹¹ Yé Cwamba wúsú, yé Zembí wúsú,

í jəla ná bwə yág wo milwaná, ná gúma, ná mpífá.

Nacé wo a té isá byěsh;

wo wə wo á jí ná í bág, í mú ntəŋ námá bə.

5

Feedyá kálaad

¹ Má mú dúg íf, muud nyə á bə á njúl caangəd yé nyə á bə ná kálaad mbwə mǎncwúmú, kálaad wəŋgú njúl, micilyá cwú micilyá tǔŋ, bwə á ka fála nyə ná ndéé fad ná lug *mifeedyá zangbá. ² Má mú námá dúg gúl nkácid *éngales, á ngə cúnda gwɔ́w-gwɔ́w ná: «Zə má mpiyá ná wɛfɛlú kálaad éga a tí mifeedyá myé yé?» ³ Ná ndéé, tɔ́ jon dī gwɔ́w, tɔ́ wa shí, tɔ́ shí ga dī shí kú ná muud nyə á bə ná nkul wɛf kálaad ná á dúg sá jí cwú yí. ⁴ Má mūsə nkény mǎma yə, ná dúgúlá ná kú ná tɔ́ muud nyə á mpiyá wɛf kálaad ná á dúg sá jí cwú yí. ⁵ Nji, ngwól cúbma muud mí ci ná mə ná: «Kú bæeg jí. Dugá, Zhwambánkwuŋ á bæend mə Yúda, nta mə *Dávid, nyə á má ntɔ́ sá jěsh; nyə wá jí ná nkul wɛf kálaad, a tí mifeedyá zangbá míni.»

Mwá ncwəmbe

⁶ Má mú dúg íf, ná tǎm *caangə, Mwá ncwəmbe njúl nda buud bwə á cígə nyə tǎŋ *mǎtúnuga, a tǎl ná mpádúga mikuwó mí isá minɔ́ ná ocúmbá buud. A njúl ná mǎlaag zangbá ná mīsh zangbá; mǎlaag zangbá məŋg wə mīshishim zangbá Zembí nyə á kand shí nyěsh dī myá. ⁷ Mwá ncwəmbe wəŋg nyə á ngə shísh ná ndéé kə kumə wə muud nyə á bə á njúl caangəd yé; á mūsə lág kálaad múúd wəŋg dī mbwə mǎncwúmú.

⁸ Ja Mwá ncwəmbe nyə á shín lág kálaad yí, mikuwó mí isá minɔ́ ná ocúmbá buud mǎwǔm mǎbá ná ónɔ́ bwə mú wusa mǎnyúul ombúmbudí ná nyádí shí makuú. Bwə á bə, muud yěsh ná búnzhá ná ikwów í njúl síyá ná or, ikwów ínɔ́ milwándúla ná cá: cá ní wə mǎjəgula mǎ óbúgula. ⁹ Bwə mūsə ngə sey susa ágúgwáan. Bwə á ngə sey ná: Wo wə má mpiyá ná ngwa kálaad, wo tí mifeedyá myé

4:2 5.7; Sóm 11.4; 103.19 4:3 Eze 1.26-28 4:4 ocúmbá buud: 5.5, 8, 10; 7.11, 13; 11.16; 14.3; 19.4; Iza 24.23 áfufumá: 6.11 4:5 8.5; 11.19; 16.18; 17.9; MmN 9.24; 19.16; Eze 1.13-14 4:6 15.2; Eze 1.22 isá ínɔ́ í njúl mikuwó: 5.6, 8, 11; 6.1; 7.11; 14.3; 15.7; 19.4; Eze 1.5-12; 10.14 4:8 1.17; 11.17; Iza 6.2-3; Eze 1.18; 10.12 4:11 Mat 1.1, 31; Mbú 5.9, 12; 11.15, 17; 12.10; 15.3-4; 19.6 5:1 10.2; Iza 29.11; Eze 2.9-10; Dan 12.4, 9 5:1 Lug wúsə gúl sá í dū bə kúl óncɛŋ ɔ́ wóságə bwə dū lwɔ́ mǎkwíndye dī yí; sá jəŋg í dū nada, muud jee táamb isá ná ndí. 5:5 4.4; Mat 49.9; Mat 1.1; Rom 1.3-4; Heb 7.14 5:6 4.6-7 Mwá ncwəmbe: 5.9, 12; 6; 7.17; 12.11; 13.8; Iza 53.7; Zhe 11.19; Yuá 1.29; 1Pr 1.19 mīshishim zangbá: 4.5; Zak 3.9 5:7 4.2, 9; 5.1, 13; 6.16; 7.10, 15; 19.4; 20.11; 21.5; 10j 22.19; Iza 6.1; Eze 1.26-28; 10.1 5:8 8.3-4; Sóm 141.2 búnzhá: 15.2 5:9 4.11; 5.6; 7.9; 14.3; Sóm 96.1

nacé bwá á cígə wo tǎn mǎtúnuga.
Wo á ka tǝ buud nǎ mǎcií mwô
shú ná bwá wúg mǎkwám mí *mísámád,
bwá bǎg buud ó Zembí,
bwá ngə zhu íbēnd byēsh dǐ,
nǎ mǎkál mēsh dǐ, nǎ íkul ná ilwōn byēsh dǐ.
¹⁰ Wo á mǎ sá ná bwá bǎg
faan lá ófada, ngə sēy nǎ Zembí.
Bwá bá bǎ nǎ ijwúga shí ga nyēsh dǐ.

¹¹ Mǎ mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, mǎ mú gwág
mǎkál mǎ ncúlyá wǎéngales bímí múúd cǔgə
nǎ ŋkul lǝ yí, bǎnǝn mǐkuwó mí íkukwumuga
nǎ ocúmbá buud. Bwá á bǎ bwá mǎ lyə caangə
ná bíili. ¹² Bwá á ngə ci gwów-gwów ná:
Mwá ncwámbe bwá á cígə yé,
mǎ mpíyá nǎ lǎg mpífé, nǎ kúm,
nǎ fǔg, nǎ ŋkul, nǎ gúmá,
nǎ milwaná, nǎ mǎzhwámá.

¹³ Mǎ mú gwág íkukwumuga byēsh Zembí
nyə á sá tǝ jon dǐ gwów, tǝ wa shí, tǝ shí
ga dǐ shí, tǝ mǎn yí, nǎ isá byēsh bísé cínəng
yí, byēsh í ngə ci ná:
Nyəng njúl caangád yé bá Mwá ncwámbe,
bwá mpíyá nǎ mǎzhwámá,
nǎ gúmá, nǎ milwaná, nǎ ŋkul
kandugə á kandugə.

¹⁴ Míkuwó mí isá mínǝ míni mí mú ci ná:
Amen. Ocúmbá buud bwá mú búdǝw shí, yə
Zembí bá Mwá ncwámbe gúmá.

6

Mwá Ncwámbe mǎ zǝ tí mǐfeedyá mí kálaad

¹ Mǎ mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, Mwá
Ncwámbe mǎ tí feedyá áshúshwóógá; mǎ mú
gwág mǐkuwó mí isá mínǝ míni, gúl mú kím
ná: «Zaág!» Kál dé í á bǎ nda njum-mpú.
² Mǎ mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, mǎ mú dǔg
kabulí í njúl ná fuúm, muud njúl gwo gwów
nǎ bangá mbwád. Bwá mú yə múúd wǝəngǝ
*túm gúmá. A mú tí njǝənd ná, nda á jí mǎntǝ-
buud ná, á nyingə námá ka ngə ntǝ.

³ Mwá Ncwámbe mú tí feedyá ábēē, mǎ mú
gwág kuwó sá ábēē mǎ ci ná: «Zaág!» ⁴ Gúl
kabulí í mú cúwo, í njúl títií ná zhwun, muud
njúl gwo gwów. Bwá mú yə múúd nyə á bǎ
a njúl gwo gwów yé ŋkul ná a kǎg sá ná shí
nyēsh í tǝwág ná shwu, kú ná nǎ mǎtala, shú
ná buud bwá ngəg nǎ gwúya. Bwá mú yə nyə
mǎma kafwǎle.

⁵ Mwá Ncwámbe mǎ tí feedyá álél, mǎ mú
gwág kuwó sá álél mǎ ci ná: «Zaág!» Mǎ
mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, mǎ mú dǔg kabulí
í njúl yíyínd, muud njúl gwo gwów nǎ lwud
mbwád. ⁶ Mǎ mú gwág námá nda kál í ngə
cúwo mpádúgá mǐkuwó mí isá mínǝ míni, í

ngə ci ná: «Ŋgug *blé í zǝ kusha, kǐlo ngwúd
*danarí ncindí; ngug *orzha wǎn, okílo olǝl
danarí ncindí. Nǝ, ci wo nda ntǝma mǎwúda
nǎ malwǎg.»

⁷ Mwá Ncwámbe mǎ tí feedyá ányina, mǎ
mú gwág kuwó sá ányina kál dé mǎ ci ná:
«Zaág!» ⁸ Mǎ mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, mǎ mú
dǔg kabulí í njúl ná nyúul mǎjúwó mǎ mbádí,
muud njúl gwo gwów, muud wǝəngǝ nǎ jíná
ná Shwiy, ban mǐnjím í á ngə bǝ nyə mpús.
Bwá mú yə shwiy bá ban mǐnjím ŋkul ná bwá
gwúg buud shí nyēsh dǐ tǎn kǝw ngwúd á
mǎkǝw mǎnǝ; bwá ngəg nǎ sá ná bǝl búúd
bwá yǎg dǝdǝmb dǐ, bǝl yə ná zha, bǝl yə ná
kwaag-jumǎ bwás, bǝlǝgá dǝy íbiini í shí.

⁹ Mwá Ncwámbe mǎ tí feedyá átána, mǎ
mú dǔg í, *mǐshíshim mí búúd shí *alatǎr. Í
á bǎ mǐshíshim mí búúd bwá á gwúyǝw nacé
Mílású mí Zembí wá, nacé bwá á bǎ fwámé
ówúshined, bwá á bwiing Mílású mí Zembí
vǎal í jǎla yí. ¹⁰ Mǐshíshim mǝəngǝ mí á ngə
kím gwów-gwów ná: «Yé Nkǝŋkǝ Mǎsa, Mǎsa
áfwmé, ngǝá wó jǎl ná kunda sǎ, yǎ ná buud
ǝ shí bwá á gwú sá wá? Wo é ngə bwey ntǝni
ná ndéé ka wǝsǝ jǎyé ja?» ¹¹ Ná ndéé bwá mú
ngə yə bwo, muud yēsh jud áfufumá. Bwá mú
ci ná bwo ná búú sǎlug mǐlám shí búbaalé
fwála, ka wǝsǝ ja bēsh bwá é kwaga bímí
bwá jǎl ná bǎ yí; nacé í jǝi ná bǝl óshwǎ bǎn
bǎnǝn bwá á ngə sēy wá ná bǝl ómǝnyǝnǝ bǎn
bwá fwóg gwúyǝw námá nda bwo.

¹² Mǎ mǎsə nyingə kǎnd mǐsh, Mwá
Ncwámbe mǎ tí feedyá ásamana, shí í mú
jǎg ntǝnǝsa, jwów mú yíndá ná ncuú nda
káandá íkúsa, ŋkwóond yēsh ncindí mú bǎ títií
nda mǎcií, ¹³ wǝacén-céní wǎ jon bwá mú
ngə kud shí námá nda íbumá í lí í dǝ kud ná
mǐnjwǝ ja ŋkwǝ ngə kung yí. ¹⁴ Jon í mú fǎle
nyúul nda múúd mǎ dǝ fǎle kwǝlǝ-kwǝlǝ ná;
mimbǎn myēsh nǎ mǎŋkwamǎ mēsh mǎ mú
tǎw ícéd. ¹⁵ Í mú ka zǝ bǎ, tǝ ojwú ǝ shí,
tǝ ofwó búúd, tǝ milúlúú mí ózimbi, tǝ
míkúkúm, tǝ ŋkácíd, tǝ malwǎá, tǝ ofulí,
bēsh óni bwá mú kǎ ngə shwaaw mǐku mí
mǎkwóógád nǎ mǎkwóógá mǎ mimbǎnǝd.
¹⁶ Bwá mú ngə ci ná mimbǎn nǎ mǎkwóógá
mǎ anání ná: «Kádágá sǎ, shweelugá sǎ, sǎ
bǎg shwóg-shwóg nǎ muud njúl caangád yé,
shwóg-shwóg nǎ kúl Mwá Ncwámbe mǎ kuya
mpimbǎ yí. ¹⁷ Nacé, jwów lá mpimbǎ mǎ
Mwá Ncwámbe bá muud njúl caangád yé í
mǎ wǝsǝ, muud e faam í?»

7

Mǝyǝgyé mǎ bwán ó Zembí

5:10 1.6 5:11 wǎéngales: Zhb 1.6; Dan 7.10; Heb 12.22
14; Zak 1.8; 6.1-7 6:8 Zhe 14.12; Eze 14.21; Ozé 13.14
Sóm 13.2-3; Mbá 32.43; Luk 18.7 6:11 jud áfufumá: 3.5, 18; 4.4; 7.9, 13; 19.8, 14; Iza 61.10 6:12 8.5, 12; 11.13, 19;
16.18; Zhu 2.10; Mat 24.29 6:14 16.20; 20.11; Iza 34.4; Heb 1.11-12 6:15 Iza 2.10, 19, 21; 24.21 6:16 5.7; Ozé
10.8; Luk 23.30 6:17 Zhu 2.11; Nah 1.6; Sof 1.14-18; Mal 3.2 7:1 9.14-15; Zhe 49.36; Dan 7.2

5:12 4.11 5:13 Sóm 150.6; Flp 2.10 6:2 19.11,
14; Zak 1.8; 6.1-7 6:8 Zhe 14.12; Eze 14.21; Ozé 13.14 6:9 1.2, 9; 12.11, 17; 19.10; 20.4; 1Yn 1.1-2 6:10 18.24;
Sóm 13.2-3; Mbá 32.43; Luk 18.7 6:11 jud áfufumá: 3.5, 18; 4.4; 7.9, 13; 19.8, 14; Iza 61.10 6:12 8.5, 12; 11.13, 19;
16.18; Zhu 2.10; Mat 24.29 6:14 16.20; 20.11; Iza 34.4; Heb 1.11-12 6:15 Iza 2.10, 19, 21; 24.21 6:16 5.7; Ozé
10.8; Luk 23.30 6:17 Zhu 2.11; Nah 1.6; Sof 1.14-18; Mal 3.2 7:1 9.14-15; Zhe 49.36; Dan 7.2

¹ Ja isá íni í mē shīn bē yí, mē mú dūg *wéngales onḡ bwá tál ikómb í shí ínḡ dī, bwá má káágulá óṅkwḡ onḡ* wá shí. Bwá á shígé bíd ná ṅkwḡ kúṅgug tōo shí, tōo māj, tōo málííd. ² Mē mú nyingḡ dūg ṅgwól *éngales ṅgá wú ṅgeé kóómb jḡwḡ í dū cūwó yí, á mbíd sá bwá dū bwadulá búúd máyigyé mās Zembí á kuwó yí. Nda bwá á yā wéngales óṅḡ ṅkul ná bwá ntámág shí ná māj ná, éngales mē á nyingḡ dūg éne mú kím gwḡw-gwḡw lās ná bwo. ³ Nyā á ci ná bwo ná: «Kúgá fwo ntáma shí, ṅkí māj, ṅkí málí; bwándúgá, sá fwóg wá ósól c māsáal á Zembí wúsú máyigyé mēmpwoombúd.» ⁴ Mē mūsá gwág ná buud bwá á wíyow máyigyé wá bwá á bē buud otósshin tād ná mēwūm mánḡ ná óṅḡ, ṅgēla zhu íbēend í *Izawayēl byēsh dī.

⁵ Í á bē buud otósshin wūm ná óbá bēend mē Yúda dī,

otósshin wūm ná óbá bēend mē Ruben dī,

otósshin wūm ná óbá bēend mē Gád dī,

⁶ otósshin wūm ná óbá jé mē Azer dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Nefali dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Manase dī,

⁷ otósshin wūm ná óbá jé mē Símayon dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Lévi dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Isakár dī,

⁸ otósshin wūm ná óbá jé mē Zabulon dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Yóseb dī,

otósshin wūm ná óbá jé mē Bēṅzhamē dī.

Buud óní bēsh wá bwá á wíyow máyigyé mēmpwoombúd wá.

Kúl mās Zembí

⁹ Ja ámayigyé éne mē shīn yí, mē mú dūg búúd áncuncuma, bímbí múúd cúgé ná ṅkul ló yí. Bwá á bē buud wá ilwon byēsh, ná íbēend byēsh, ná ikúl byēsh, ná makál mēsh, bwá tál mpwóómbú caangḡd, Mwā Ncwambe dī mīshúd, bwá mās bwáád íjud í áfufumá, bwá ná māj ná lándú mábwsd. ¹⁰ Bwá á ṅgá kím gwḡw-gwḡw ná:

Zembí wúsú muud njúl caangḡd yé, bá Mwā Ncwambe wá bwá mās cug sá.

¹¹ *Wéngales bēsh bwá mās lyé *caangḡ ná ocúmbá buud, ná mikuwó mí isá mīnḡ wá, bwá mú wusá mányúúl shí ombúmbudí na mpwóómbú caangḡd, yā Zembí gúmá, ¹² bwá ṅgá ci ná:

Amen. Mēzhwámá, ná milwaná, ná fug, ná akíba, ná gúmá, ná mpífá, ná ṅkul, bísa Zembí wúsú isá byé kanduga á kanduga. Amen.

¹³ Ns ndé, ṅgwól cumbá muud mú lās, ci ná mē ná: «Ozá bāṅ bí ná íjud í áfufumá óní, bwá

ṅgá wú ṅgow?» ¹⁴ Mē mú bēsa ná nyā ná: «Yé Cwamba, wo wá mās mpú.» A mú ci ná mē ná: «Bása buud bwá ṅgá wú yáág-yáág cúwálíd wá.

Bwá mās gusa íjud byāṅ mácii mē Mwā Ncwambe dī, sá ná í bág ofúfumá.

¹⁵ Gwá wá bwá tál ná

mpwóómbú caangḡ mās Zembí dī yí.

Bwá é dū yā Zembí gúmá bulú ná mwásá nyádi Mpáánzá.

Muud njúl caangḡd yé mās bá wá bwo nyádi gúgáwád.

¹⁶ Bwá ábulé ná bwele gwág zha,

kú nyingḡ bwele gwág shwáásulá miná.

Tōo yásá tōo ṅgwól bibibi

nyā ábulé ná nyingḡ nyaan bwo nyúúlád.

¹⁷ Nacé Mwā ncwambe

jí tām caangḡ yé mās bá bē mbaagula wāṅ,

á bá kē ná bwo mēncwunḡ mās ṅgá wééshuli

mājúwó mās cug mād,

Zembí mú bá fīm bwo mēzhwíle mēsh mīshúd.»

8

Feedyá á zangbá

¹ Mwā Ncwambe mūsá zó tí feedyá á zangbá. Ja á mās tí wā ntáni yí, mē mú gwág jon ná kufug tāj kúl wēla. ² Mē mú dūg *wéngales zangbá bwá dū tōw mīsh mās Zembí dī wá.

Bwá mú yā bwo micwōṅ zangbá. ³ Engales shús mú zā tōw álatār dī, á mbíd kwḡw bwá dū yāṅgulá *cáá yí, í njúl síyá ná or. Bwá mú yā nyā zhwog olabinda ná á jígálug ná álatār dī, yile jōṅḡ í bádúḡ ná mājagula mās mīṅkēṅkē mí búúd myēsh tāj *mētúnuga. *Álatār wōṅḡgú nyā á bē síyá ná or cínṅḡ mpwóómbú caangḡd. ⁴ Yile olabinda ná mājagula mās mīṅkēṅkē mí búúd í mú wú *éngales dī mbwád, bád kē wá Zembí.

⁵ Engales mú ṅwa kwḡw bwá dū yāṅgulá cáá yí, ṅwa kúda álatār dī lwándulá cínṅḡ ná cwóó, á mūsá wusá shí. ṅkél mpú ká kyeg, ná mājūṅá, ná mīnjās, shí í mú jág ntaṅusa.

Micwōṅ mīsamán mī ashúshwóógú

⁶ Wéngales zangbá bwá á bē ná micwōṅ wá bwá mú kwámusa ná bwá zó lwḡ myo.

⁷ Ashúshwóógú mú lwḡ yé cwōṅ. Ná mētálumu, ná kúda fulá ná mácii í mú shwiy shí. Kōw lá shí ṅgwūd á mākow málól í mú cumbuli jígá, kōw lá ílú ṅgwūd á mākow málól cumbuli námá jígá, ikáá íbās byēsh í mú námá cumbuli jígá.

⁸ Engales ábēé mú lwḡ yé cwōṅ. Bwá mú wusá gúl sá māj. Sá jōṅḡ í njúl námá

* ^{7:1} Onkwḡ óní bása boong básá ná ṅkul caam shí wá. ^{7:3} 9.4; 14.1, 3; 22.4; Eze 9.4, 6 ^{7:4} 14.1, 3; 21.12-13 ^{7:9} 5.9; 6.11; Lev 23.40 ^{7:10} 5.7 ^{7:11} 4.4, 6 ^{7:12} 4.11 ^{7:13} 6.11; 7.9 ^{7:14} 1.5; 22.14; Sóm 51.9; Dan 12.1; Mat 24.21 ^{7:15} 21.3 ^{7:16} Iza 49.9-10 ^{7:17} 5.6; 21.6; Yuá 10.10, 11; Eze 34.11-16, 23-24 mēzhwíle: 21.4; Sóm 126.5-6; Iza 25.8 ^{8:1} Zak 2.17; Aba 2.20 ^{8:2} micwōṅ: Zho 6.4, 6; Mat 24.31 ^{8:3} 5.8; MmN 30.1, 3 ^{8:5} 4.5; 6.12-13; Lev 16.12; Eze 10.2 ^{8:7} 9.15, 18; Eze 5.2, 12 ^{8:7} MmN 9.23-25 ^{8:8} 16.3-4; MmN 7.20, 21

nda mæma mbún í mǝ ja ngwiile. Kǝw lu mǝn ngwúd á makǝw mǝlǝl í mǝ shín bǝ mǝcǝi mǝcǝi,⁹ kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ íkukwumuga í á bǝ mikuwǝ mǝn yí í mǝ yǝ, kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ ititíma í mǝ shín cǝg.

¹⁰ Engǝles alǝl mǝ lwǝ yǝ cwǝn. Mǝma ácǝn-cǝnǝ mǝ wǝ jon dí, a ngǝ jǝgǝ nǝmǝ nda shǝgǝ lǝ kǝda. A mǝ zǝ kud kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ mǝngwǝp nǝ milúu mǝncwǝn dí. ¹¹ Ácǝn-cǝnǝ wǝngǝ jǝnǝ dé wǝ Mǝgwul. Kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ mǝncúwǝ í mǝ bǝ nkǝ gwul; ncúlyǝ buud bwǝ á ngǝ ngul mǝjǝwǝ mǝ mǝncúwǝ mǝngǝ wǝ bwǝ mǝ ngǝ yǝ nǝ mǝgwul mǝngǝ.

¹² Engǝles ányina mǝ lwǝ yǝ cwǝn. Í mǝ zǝ bǝ, nǝ kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ jǝwǝ, nǝ ngwúd á mǝngǝ mǝ nkwoond í, nǝ ngwúd á mǝngǝ mǝ wǝacǝn-cǝnǝ mǝ mǝ shila. Sá jǝngǝ mǝ sǝ nǝ kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl mǝ mwǝsǝ í mǝ bǝ yǝdǝgǝ, bulú nǝmǝ ntǝ. ¹³ Mǝ mǝsǝ nyǝngǝ kǝnd mǝsh, mǝ mǝ gwǝg mpal ngǝ jǝel tǝm jon a ngǝ kǝm gwǝw-gwǝw nǝ:

Wo buud ǝ shǝ! Nkwǝe bí eé!

Nkwǝe bí ja wǝngǝles olǝl bwǝ mǝ lǝg wǝ bwǝ é lwǝ myǝn mǝcwǝn yí eé!

9

¹ *Engǝles átǝna mǝ lwǝ yǝ cwǝn. Mǝ mǝ dúg ácǝn-cǝnǝ nyǝ á wǝ jon dí kud shǝ yǝ, bwǝ mǝ yǝ nyǝ juwuga bí ncǝma. ² A mǝ juw bí ncǝma, yǝlǝ í mǝ wǝ nǝn nda yǝlǝ í ngǝ wǝ mǝma kǝda dí yí. Yǝlǝ jǝngǝ í mǝ lwǝnd ngǝl wǝsh nǝ ndǝe jǝwǝ shila. ³ Íkǝjalǝ í mǝ dú cǝwǝ yǝlǝ jǝngǝ dí dú shulǝ shǝ. Bwǝ mǝ yǝ íkǝjalǝ byǝngǝ váal nkǝl wǝacǝlaafǝ bwǝ dú bǝ nǝ ndǝ yí. ⁴ Njǝ bwǝ mǝ cǝ nǝ byǝ nǝ í kǝ bǝg ntǝma íkǝá nǝ ilǝ byǝsh, í kǝg ngǝ lúu njǝ buud bwǝ cǝgǝ nǝ mǝyǝgyǝ mǝ Zǝmbǝ mpwǝómbú wǝ. ⁵ Bwǝ mǝ nǝmǝ cǝ nǝ byǝ nǝ í kǝ ngǝ gwǝ buud bǝngǝ, í yǝdag tǝl bwo cwǝnd dí tǝn nkwoond otǝn. Vǝal cwǝnd í á ngǝ sǝ yí í á bǝ nǝ nkǝim-nkǝim nda ja ácǝlaafǝ mǝ lúu mǝwǝ yí. ⁶ Í bá bǝ mǝwǝ mǝngǝ dí, buud bwǝ bá ngǝ sǝ nǝ bwǝ yǝ, njǝ muud kǝ yǝ; bwǝ bá ngǝ jǝ shwǝy, njǝ shwǝy ngǝ fúnda kǝ bwo shwǝg-shwǝg. ⁷ Íkǝjalǝ byǝngǝ í á ngǝ bǝ nda íkǝbulǝ bwǝ mǝ shín cwǝ nǝ bwǝ kǝ nǝ ndǝ dǝómb dí yí. Í á bǝ nǝ isǝ mǝlúú nda mǝtǝm mǝ gǝmǝ myǝ sǝyǝ ná ǝr, bwǝ nǝ mǝmpwǝombǝ nda buud. ⁸ Bwǝ á bǝ nǝ ishǝlú mǝlúú nda budǝ, mǝjǝ nda mǝjǝ mǝ ózhwambǝnkǝwǝ. ⁹ Ibú dí á bǝ bwo nda íbúduǝ í ínkǝwǝn ózimbi bwǝ dú

búdal búd nǝ ndǝ yí, nyǝn ncǝndǝ nda ncǝndǝ ómǝtúwa íkǝbulǝ nkǝ bulya í ngǝ jula kǝ nǝ ndǝ dǝómb dí yí. ¹⁰ Mǝkwundú myǝn mǝ á bǝ nda mǝkwundú mǝ wǝacǝlaafǝ, nǝ ishushwom; mǝkwundú myǝngǝ wǝ bwǝ á dú sǝ buud mǝbǝw nǝ ndǝ tǝn nkwoond otǝn yí. ¹¹ Cǝ wǝn wǝ *engǝles a bí ncǝma, bwǝ dú jǝw nyǝ hebúǝ dí ná Abadǝn, gurǝk dí ná Apolyǝn*.

¹² Íntǝgǝlǝ í ashúshwǝógǝ í mǝ shín ónǝ. Bíl íntǝgǝlǝ í ngǝ ná zǝ, mǝvǝal mǝbǝ.

¹³ Engǝles ásamǝna mǝ lwǝ yǝ cwǝn. Mǝ mǝ gwǝg dúl kǝl í ngǝ wǝ mǝlaag mǝnǝ mǝsǝ álatǝr ǝr mǝ Zǝmbǝ dí mǝ. ¹⁴ Kǝl dǝngǝ í mǝ cǝ nǝ Engǝles ásamǝna ná: «Cǝnyǝg wǝngǝles ǝnǝ búsdǝ cǝplǝ ngwǝp Ífurǝt wǝ». ¹⁵ Bwǝ mǝ cǝny wǝngǝles ǝnǝ bwǝ á bǝ nkǝmǝsǝ shú dǝn wǝla, nǝ dǝn jǝwǝ, nǝ nyǝn nkwoond nǝ wǝn mbú wǝ. Bwǝ mǝ cǝny bwo nǝ bwǝ gwǝb buud í, kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl. ¹⁶ Ózimbi bwǝ dú ju nǝ íkǝbulǝ wǝ bwǝ á bǝ ǝmǝlyǝn mǝtǝd mǝmbǝ, mǝ a shǝ gwǝg bímbǝ bwǝ á bǝ yí. ¹⁷ Ntǝ wǝ mǝ á dúg *ntǝmǝ a mǝsh ná bagǝd yǝ, mǝ a dúg íkǝbulǝ nǝ ǝzimbi bwǝ dú ju nǝ byǝ wǝ. Byǝn íbúduǝ ínkǝwǝn bwǝ á búdal íbúd nǝ ndǝ yí í á bǝ, nǝ otǝtǝ, nǝ nyúul jon lu mpú, nǝ nyúul ncǝnǝ. Byǝn íkǝbulǝ nǝ mǝlúú nda ǝzhwambǝnkǝwǝ, kǝda nǝ yǝlǝ nǝ fidǝ í á ngǝ wǝ bwo mǝmpud. ¹⁸ Okwaag-jumǝ olǝl ónǝ bwǝ mǝ gwǝ buud í, kǝw ngwúd á makǝw mǝlǝl; í á bǝ, nǝ kǝda, nǝ yǝlǝ nǝ fidǝ í á ngǝ wǝ íkǝbulǝ mǝmpu dí yí. ¹⁹ Nǝcǝ íkǝbulǝ byǝngǝ, nkǝl nyǝn nyǝsǝ bwo mǝmpu dí nǝ mǝkwundú; mǝkwundú myǝn mǝ nda ǝnywǝ, mǝsǝ nǝ mǝlúu, mǝlúu myǝngǝ wǝ mǝ dú lwǝna. ²⁰ Bǝlǝgǝ búúd bwǝ a shǝgǝ fwo yǝ nǝ okwaag-jumǝ ónǝ wǝ, bwǝ áshǝgǝ cǝnd mǝtǝdǝgǝ nǝ bwǝ yǝw bǝw-bǝw mǝsǝlǝgǝ bwǝ á dú sǝ myǝ; bwǝ áshǝgǝ yǝw yǝlǝ mǝjǝmb mǝsǝ ózǝmbǝ í áyadǝgǝ dí mǝ gǝmǝ, mǝbǝe ózǝmbǝ í ǝr, nǝ kwǝógǝ bwǝ dú lúla *mwaanǝ nǝ ndǝ yí, nǝ dúl váal ínkǝwǝn na, ǝzǝmbǝ í mǝkwǝógǝ, nǝ ilǝ, mǝbǝe ózǝmbǝ kǝ nǝ nkǝl mǝ dúgya, nkǝ gwǝg, nkǝ kyey. ²¹ Buud bǝngǝ bwǝ áshǝgǝ yǝw mǝgwǝ mǝ búú, kǝ yǝw ncǝda, kǝ yǝw jǝngǝ, kǝ yǝw júwǝ.

10

Kúkǝlǝáá á bíbǝyǝ

¹ Mǝ á nyǝngǝ nǝmǝ dúg gǝl nkǝcǝd *engǝles ngǝ shulǝ wǝ jon dí, a mǝ fulǝ nkǝdú nyúúlú nda *sanda. Nyǝ á bǝ nǝ njumbú í mǝ lyǝ nyǝ lúú, mpwǝombǝ ngǝ lwǝnyǝ nda jǝwǝ; mǝkuú mǝ mǝ á bǝ nda mǝmpǝn, mǝ njúl nda mǝngwiile mǝ kǝda. ² Nyǝ á bǝ nǝ Kúkǝlǝáá

8:11 Zhe 8.14

8:12 6.12-13; Iza 13.10; Eze 32.7-8

9:1 bí ncǝma: 11.7; 20.1; Zhb 26.6; 28.22; Luk 8.31; 2Pr 2.4

9:2 Mat 19.28; MmN 19.18

9:3 MmN 10.12-20

9:4 7.2-3

9:6 Zhb 3.21; Zhe 8.3

9:7 Zhb 39.19-20; Zhu 2.4

9:8 Zhu 1.6

9:9 Zhu 2.5

* 9:11 Apolyǝn: Mǝ kǝ ná «muud caamǝ-caamǝ».

9:13 8.3; MmN 30.1-3

9:14

7.1; Mbǝ 1.7

9:15 8.7-12

9:17 Zhb 41.10-12

9:20 16.9; MmN 20.13-15

9:20 Dan 5.4, 23; Sǝm 135.15-17;

Iza 44.9-20

10:1 4.3

10:2 5.1; 10.8

10:3 Zhe 25.30-31; Ozǝ 11.10

mbwád, kúkáláádú jòong ná bagó. A mú shulá ná ndéé, tál kuú ámancwúm mán, wòong á məkóól cindú. ³ A mú kím gwów-gwów, námá nda zhwambáŋkuwú má dū bām ná. Njī nyà á kím yí, nkél mpú mú saal íja zangbá. ⁴ Ja nkél má shín saal ntúni yí, má mú tééd ná má cila; njī, má mú gwág kál má ci ná má jon dí nò: «Shweelág sá nkél mpú nyà áma ci ja nyà áma saal íja zangbá ní, kú cila gwo.» ⁵ Engales má á dág nyà á tál makuú wúga mán wúga cindú yé, mú bân mbwá mæncwúm ngée jon dí. ⁶ A mú kæn Zembí ngó cugá kanduga kanduga yé, nyà muud nyà á té gwów ná isá byësh bí cínong yí, a té námá mán ná isá byësh bí cínong yé; nyà á kæn nyà, a ci ná: «Í ábúlé ná bwey, ⁷ ja engales ázangbá má bá lwó cwón yé yí, *ndimba má Zembí í bá ka zə nyín, námá nda nyà á bwey dū jaaw osóol ó mósáal bé *búud ó micúndó ná.»

⁸ Ná ndéé, kál má á gwág jon dí í mú nyingá lās ná má ná: «Kaa wá engales má tál makuú wúga mán wúga cindú yé, wo kág ŋwa kúkáláádú á jí ná ndí mbwád ná bagó ní.» ⁹ Má mú kə wá engales kə ci ná nyà ná á yág má kúkáláádú. Nyà ntág ná má ná: «Ŋwag gwo wo mínag. Í é bə wo mwó dí cwú ná cindán, njī nkí ncwón mpu dí nda kwaan.» ¹⁰ Má mú ŋwa engales kúkáláádú mbwád, má mú mínə; í mú bə má nkí ncwón mpu dí nda kwaan; njī, ja má má mínə yí, mwó mú bə má cwú ná cindán. ¹¹ Bwá mú ka ci ná má ná: «Í jii ná wo kág nyingá jaaw sá Zembí má cɛɛlə shú zhwog ikúl ná ilwon ná məkál, ná zhwog ojwú-buud yí.»

11

Obwiingye obá ó lánj má Yésus

¹ Bwá mú yə má fiidye í njúl nda lílfi bwá dū yíga isá ná ndí yí, bwá ná má ná: «Tówág yíga Mpáánzə má Zembí, ná *alatár, wo ló búúd bwá ngó yə Zembí gúmá cínong wá. ² Njī, wo ó lágá mbaadé wúsə lungula ná lungula dí yí, wo kú yíga wo, nəcə bwá á yə ikúl í cúgə *Oyúden yí wo. Ikúl byóong í bá tagula nyaal nkéŋkə ngwála tən onkwóond mawúm mánə ná obá. ³ Njī, má bá yə óbwiingye obá bām ŋkul ná bwá cúndə micúndə myám tən mwów tósshin ná mitəd mimbá ná mawúm māsaman, bwá bá ngə cúndə bwá má bwaád mɪŋkuda.»

⁴ Obwiingye obá bóong búsə wəolivyé obá ná ícə í lámba íbá Kálad Zembí ngó ci ná í tál míš má Cwámba á shí nyësh dí yí. ⁵ Muúd

mə ká ntágulə bwo, mɪŋgwíle mí wósós bwo mímpu dí, jígal búúd bwá ngó lumbali ná bwo wá. Haaw! Muud yësh má ntágulə bwo yé, á jəlá ná bá yə ntó. ⁶ Búsə ná ŋkul fad jon, máánd mpú ná á kú nywó té mwów bwá ngó cúndə micúndə mí Zembí yí, búsə ná ŋkul yid mǎjǔwó má mæncúwó má nyee mǎcií, búsə ná ŋkul nti ókwaag-jumə shí mǎvǎál mēsh, ja jësh bwá cɛɛl yí.

⁷ Ja bwá bá shín bwiing sá bwá á jəlá ná bwiing yí, biin í bá wú bí ncimə dí zə sá bwo dɔɔmb, ntə bwo ná ndéé gwú bwo. ⁸ Mimbimba myán mí bá já mbaadé, ngwála ánúní dí, ngwála bwá á bwambula Cwámba kwolós dí yí. Ngwála ánúní wəong, dé jíná lú *ndimba wá Sódóm, nkí ntág Igípten. ⁹ Buud wá ikúl, ná íbænd, ná məkál, ná ilwon bwá bá zə dū beny mimbimba myəong tən mwów mǎlól ná kál, bwá kú magulə ná bwá dúlúg myo. ¹⁰ Buud wá shí bwá bá gwág məshusəg ná shwiy dán bóong. Bwá bá tál mǎzan, ngə kənda mæcwúm nəcə *buud ó micúndə obá bóong bwá á tál buud cwúnd dí wá shí gaád.

¹¹ Njī, mwów mǎlól ná kál məong má ká cə, Zembí yám bwo wúl ngúl á cəg, bwá mú tów tǔtəlí ná makuú mán. Ná ndéé, ikukwende í bá bii búúd bwá á zə dū beny bwo wá. ¹² Bwá mú gwág dúl kál í ngə wú jon dí, í ngə ci ná bwo gwów-gwów ná: «Bádágá zə kál!» Bwá músə bád mɪŋkúdd kə kumə jonəd, buud bwá á ngə lumbali ná bwo wá bwá ngó dág. ¹³ Shí í á jág ntaŋsə námə wəla dɔɔngúd, kəw ngwúd á məkəw wúm má ngwála í mú shugula shí, buud otósshin zangbá bwá mú yə ná ntaŋsála shí í á ntaŋsə ní. Ikukwende í mú bul bii bóong bwá áshígə yə wá, bwá mú ngə yə Zembí á gwów gúmá.

¹⁴ Intágúlí í ábɛɛ í má cə íni, ya aléel í wál zə bə.

Cwón á zangbá

¹⁵ Ná ndéé, *éngales á zangbá mú lwó yé cwón. Məkál má mú kyeeɛ jon dí ná ŋkulú ná: Cwámba wúsə wá músə ná íjwúga juwálə ná shí ndon, ná nyə ná Kríst yé. Nyə e jwú kanduga á kanduga.

¹⁶ Ocúmbá buud mawúm mábá ná ónə bwá á dū bə bwá njúl byán icaangəd míš má Zembí dí wá, bwá mú wusə mǎnyúul shí ombúmbudí, yə Zembí gúmá. ¹⁷ Bwá á ngə yə nyə gúmá bwá ngó ci ná:

Sá ngə yə wo akíba, yé Zembí wúsə Cwámba, Zembí á ŋkul nyësh,

Zembí jísə yé, nya á bwey námə dū bə yé.

10:6 Sóm 146:6; Dan 12:7; Mís 4:24 **10:7** 22:6; Zhe 25:4; Amo 3:7-8 **10:8** Eze 2:8-3:3 **11:1** 21:15 **11:2** Sóm 79:1; Luk 21:24 42 onkwóond: 12:6, 14; 13:5; Dan 7:25; 12:7 **11:4** Zak 4:1-3; 11-14; Yuá 8:17 **11:5** 20j 1:10; Sóm 97:3; Zhe 5:14 **11:6** MmN 7:17-19; 10j 17:1; Zhk 5:17 **11:7** 13:1-2; 17:8 **11:8** Luk 13:33-34 Sódóm: Mat 18:20; Iza 1:10; Eze 16:46 Igípten: MmN 3:16-19; 7:3-5 **11:10** Yuá 16:20 **11:11** Eze 37:9-10 **11:12** 20j 2:11; Mís 1:9 **11:13** 6:12-13; Eze 38:19-20 **11:15** 4:11; MmN 15:18; Sóm 22:29-30; Dan 2:44; 1Kr 15:24-28 **11:16** 4:4 **11:17** 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amo 4:13; 2Kr 6:18

Sé ngə yə wo akíba nə wo wəfúla məma nkúl nywô,
təl íjwúga byô.

¹⁸ Ikúl í á gwág mpimbə, nji, wo mə kuya mpimbə gwô,

fwála í mə wóós nə wo sámbúg buud bwá á yə wá milásá,

fwála á nə wo yág osóol ɔ məsáal bwô myəna myáj;

osóol ɔ məsáal bəong búsə, nə *buud ɔ mícúndə nə mĩnķęńķę mĩ búúd í,

nə bəong bēsh bwá á ngə njwa jínə dwô nə gúmə wá,

təo ozhizhe ɔ búúd təo fwámé búúd.

Fwála í mə wóós nə wo cáamag buud bwá ngə caam shí wá.

¹⁹ Bwá mú juw Mpáánzə mə Zembí jonəd, *wóle sɔ jé í mú nyín nyádí Mpáánzə. Minjəs mí mú bédəga jonəd, nə məjunú, nə nkél mpú, shí í mú jág ntanjəsa, mətáləmu mə ngə kud məma íbúgu.

12

Mudá bá nkəondú

¹ Dúl məma *shimbá í mú wóós jonəd; í á bə, mudá mə bwaád yásə tǎŋ káándə, məkuú mə təl nyə mbyólád, nyə nə *túm gúmə lúúd, túm gúmə wəong í njúl nə wəacén-cení wúm nə óbá. ² Nyə á bə nə bum nə ntámə, a ngə kím nə məcəy mə minú nə a zə byá.

³ Dúlégə shimbá í mú nyíngə wóós jonəd. Jǎn í á bə, dúl váál nkəondú nkí bwaag, a njúl títí nə zhwuŋ, a mbíd milúú zangbá nə mələag wúm; milúú zangbá míni mí njúl, lúú wəsh nə *túm ícǐ. ⁴ Kwundú yé í á wéénd wəacén-cení wá jon, kəw ngwúd á məkəw məlól, wusə shí. Nkəondú éne nyə á kə təw mudá nyə á ngə bə nə a zə byá yé mpwóómbəd nə, nji nə mwán mə byél, a də. ⁵ Mudá éne mú byá mwán, mwámudúm, mwán mə jǎlá nə fála íkúl nə nkéd yé. Bwá mú ntág nkény mwán yé wəongú kə nə nyə wá Zembí, nyádí caangód. ⁶ Mudá nyé mú túb kə shí a shwééshá dí, kúl Zembí nyə á bwey kwambələ nyə jiya yí, shú nə bwá kág wíl nyə wu tǎŋ mwəw tóóshin nə mítəd mimbá nə məwúm məsaman.

⁷ Nə ndéé, dəomb í á ka zə kyeg jonəd. Míshiyél bəónđə *wəngəles bə jǎŋ kóómb, nkəondú bəónđə bə wəngəles jǎŋ kóómb. ⁸ Nji, nkəondú bəónđə jé gwoong bwá áshígé lal mǎŋkul; nə ndéé bwá mú bə kú ná nə jiya jonəd. ⁹ Nə ndéé, nda Míshiyél bəónđə wəngəles bə bwá á ntɔ bwo nə, bwá á ka

wǎngulə wusə nkəondú anání éne kúga shí, nywá a yág bwá jów nə Njwú məjamb yé wəongú, nyə Sátan, muud ngə shīg buud ɔ shí ndon bēsh yé, bwá á wǎngulə wusə bəónđə bēsh wəngəles bə.

¹⁰ Mə mú gwág dúl kál í ngə ci nə nkulú jon dí nə:

Fwála Zembí mə cug búúd yí í mə wóós,

nə nkul nyé, nə íjwúga byé,

nə mpəl mə Krist yé.

Nəcə bwá mə wǎngulə wusə múúd ontaandə shí.

Nyə muud nyə á də kə nə ontaandə ɔ ómínyonǎ búsú

kə də jaaw Zembí təo ibulú, təo mimwásə yé.

¹¹ Bwá á mə ntɔ nyə nkul nəcə məcíi mə Mwá Ncwəmbə.

Bwá á mə ntɔ námə nyə nkul nəcə bwiingúlə bwá á bwiing lǎŋ mə Yésus yí,

bwá áshígé cɛl cug jǎŋ váál á nə bwá fúndə shwíy.

¹² Gwá wə mə cí nə:

nə jon lə gwəw, nə bí bəong njúl nún jon dí wá,

gwágúgá məshusug!

Nji, məntágula nə bí, shí nə mǎŋ!

Nəcə Njwú məjamb mə shulə nún bídí,

a mpú nə fwála í mə lág nyə bíbíyá,

a mə ntág bul nyada.

¹³ Ja məma nkəondú éne nyə a dág nə bwá mə wǎngulə wusə nyə shí yí, nyə á ka zə júlya nə mudá nyə a byá mwán mwámudúm yé. ¹⁴ Nji, bwá nda yə mudá wəongú məma məfaafugə məbá nda məfaafugə mə mpal, nə a jéelag kə shí a shwééshá dí, nyádí jiyad, kúl bwá jəla nə kə wíl nyə yí. Nyə á ji wu mimbú mílól nə kúl, nkəondú nda kumə wu. ¹⁵ Nywá a yág éne nyə á ngə yámb məjúwó nə mpu yé, mə ngə wó nda ngwəş ngə wáamb mudá nə mə kə cɔ nə nyə. ¹⁶ Ká, shí í mú kyem múdá, í beeg mpu, minə ngwəş wəsh nkəondú nyə á ngə yámb nə mpu ní. ¹⁷ Nkəondú mú jág gwág múdá wəongú mpimbə. A mú ka zə kə lumbulí nə bəong bwá mə lág mpwəŋ buud mə múdád wá, búúd bwá ngə baagulə isá Zembí nyə á ci nə í bág yí, bwá ngə bwiing lǎŋ mə Yésus wá. ¹⁸ A mú ka kə təw shɛ á mǎŋəd.

13

Biin á mǎŋ

¹ Nə ndéé, mə mú dág gúl biin ngə bád wú mǎŋ, biin ní njúl nə mələag wúm, milúú zangbá. Mələag wúm mǎni mǎsa na, laag dēsh nə *túm ícǐ; mínə mə *bwaasálə mpu

11:18 19.5; Sòm 2.1-5; 110.5-6 **11:19** 4.5; 6.12-13; 8.7; 15.5; Zhb 38.22-23 wóle sɔ: 10j 8.1, 6 **12:1** Iza 7.14; 26.17
12:3 nkəondú: 12.7, 9, 13; 13.2; 16.13; 20.2; Dan 7.7, 24 **12:4** Dan 8.10 **12:5** 19.15; Sòm 2.9 **12:6** 10j 17.1-7;
 19.5-7; Mat 2.13 mwəw tóóshin nə mítəd mimbá nə məwúm məsaman: 11.2 **12:7** Dan 10.13; Yúd 9 **12:9** 20.2; Mat
 3.1; Iza 14.12; 27.1; Luk 10.18; Yuá 12.31 **12:10** 4.11; 11.15 múúd ontaandə: Zhb 1.9-11; Zak 3.1 **12:11** 6.9; Mat
 16.25 Mwá Ncwəmbə: 5.6; 1Yn 2.14; 5.4 **12:12** 18.20 **12:14** mimbú mílól nə kúl: 11.2 **12:17** 6.9; 11.7; 13.7;
 Dan 7.21 **13:1** mǎŋ: Dan 7.3 biin: 11.7; 13.11-17; 16.10; 17.3, 7-13; 19.20; Dan 7.3-8, 21, 25 **13:2** 2Te 2.9

má njúl nyə cilyá mílúú. ² Biin má á dág joongú í á ngə bę́la nkweny, mæcwəd má njúl nyə nda mæcwəd má gúl shísha nyaan-nyaan cídú bwá dā jōw ná *ours yí, mpu í njúl nyə nda zhwambáŋkwuŋ. Nkəondú mú zə yə nyə mpifá nyé, na jiya ícǐ jé ná yáág-yáág íjwúga. ³ Wúl lúú í á bə nyə ná váál fǎŋ á ná nyə é yə. Ná ndéé, fǎŋ nyəong mú bále yál. Buud ɔ shí ndon bēsh bwá mú ngə jág káam, bwá mú ngə bę́ biin joong kúl í á ngə kə yí. ⁴ Bwá á ka kúd nkəondú mampwoombá shí, nyə muud nyə á yə biin nkul nyé yé, bwá mú náám ngə kúd biin mampwoombá shí ngə ságusə nyə ná: «Zé jí nda biin ga yé, zə jí ná nkul lúmbali dósmb ná nyə yé?»

⁵ Biin mú yéyow mpu shú ná á ngəg ná lás məbil-nkundi, ngə lás bwaasúle mpu; a mú yéyow nkúl ná á sáág sósólúgú yé tǎn ɔŋkwoond məwúm mánǎ ná óbá. ⁶ A mú tééd lásúle ná Zembí bwaasúle mpu, lás ná jíná dé bwaasúle mpu, lás ná kúl á dā jí yí bwaasúle mpu, tɔ buud bwá njúl joŋ dí wá, a lás náám ná bwo bwaasúle mpu. ⁷ Bwá mú yə nyə zhií ná á lúmbálíg ná mǐŋkǎŋkǎ mǐ búú, a ntə bwo. Bwá á yə náám nyə nkul ná á sáág mǐsósólúgú myé íbēnd byēsh dí, ná íkúl byēsh dí, ná mǎkál mēsh dí, ná ílwoŋ byēsh dí. ⁸ Buud ɔ shí bēsh mǐnǎ má áshígé cilya káalaad á cug dí ja Zembí nyə á fwǎ shí ná gwów yí, bwá bá kúd biin ní mampwoombá shí; káalaad á cug wəongú jí káalaad má Mwá Ncwəmbə bwá á cíga yé.

⁹ Muud jí ná məlwə má gwág yé, a gwág! ¹⁰ Muud yēsh í á bə cę́lǎ ná á bá biil kwám yé, a biil kwám. Nyəong í á bə ná á bá gwúyow ná kafwele yé, a gwúyow. Sǎ joong wá jí ná mǐŋkǎŋkǎ mǐ búú mǐ jalá ná bul bə ná jísów, bwá bí búgə məbwá məbá.

Biin á shí

¹¹ Ná ndéé, má mú náám dág gúl biin ngə cúwo wú shí. Jǎŋ í á bə ná mǎlaag məbá má njúl nda mǎlaag má mwá ncwəmbə; í á ngə lás nda nkəondú.

¹² Jǎŋ biin mú náám zə lwóya nkúl nyēsh biin áshúshwóógú í á bə ná ndí yí, biin joong ngə dág. A mú sá ná, shí ná buud ɔ shí bwá kúdúg biin áshúshwóógú yáág-yáág fǎŋ í á yál yí mampwoombá shí. ¹³ Biin ní mú ngə sá mǎma *máshimbá váál á ná á jōw kuda í shulə wú joŋ dí buud bwá ngə dág. ¹⁴ A mú ngə shiig buud ɔ shí ná mǎma máshimbá nyə á yéyow zhií ná á ngəg ná sá, biin áshúshwóógú ngə dág yí. A mú cí ná buud ɔ shí ná bwá sáág vuguli má biin í á cugə ná fǎŋ kafwele yí. ¹⁵ Bwá mú yə nyə zhií ná á

sáág ná vuguli biin í kúwog shú ná í lásúg, í sáág ná bwá gwúg buud bēsh bwá ákúd gwo mampwoombá shí wá. ¹⁶ A mú sá ná buud bwá wíyág mǎyiigyé nkí mbwə mǎncwúmúd nkí mpwóómbád, buud bēsh, tɔ ozhizhe ɔ búú tɔ fwámé búú, tɔ mimbúbmbúw tɔ mikúkúm myēsh, tɔ ofulí tɔ məlwaa mēsh, ná bēsh bwá wíyág mǎyiigyé. ¹⁷ Muud yēsh má bə kú wíya mǎyiigyé məong yé nyə é bə, cí á kú kusá sá, cí á kú náám kusha tɔ sá. Mǎyiigyé məong má á ngə bə, gúl ja í bə jíná má biin áshúshwóógú, gúl ja nǎmbə á jíná dəong.

¹⁸ Na má jí fəg. Muud jí ná ikǎŋ wá jí ná nkul bála nǎmbə má biin joong, nacé nǎmbə wəongú jisə mǎyiigyé má jíná lá múú. Nǎmbə wəong wá mǐtəd mǐsaman ná məwúm mǎsaman ná ísaman.

14

Mwá ncwəmbə bǎnǎŋ buud bwá á wú mǐkwámád wá

¹ Má mǐsə nyiŋgə kənd mǐsh, má mú dág Mwá Ncwəmbə tál lúú mbǎŋ bwá dā jōw ná Siyón yíid, bǎnǎŋ buud otósoshin təd ná məwúm mánǎ ná óŋ. Buud bəong bwá á bə ná jíná má Mwá Ncwəmbə ná dé má Sósóŋgú yé cilyá mpwóómbád. ² Má mú gwág kál ngə wú gwów, í ngə shwag nda məjúwó má mpǎŋ, í ngə saal nda nkél mpú áyíyáág; kál dəong í á ngə gwúg nda íbǎnzhá ná buud bwá ngə bwam. ³ Bwá á ngə sey ngwa ágúgwáan bwá tál mpwóómbá caangəd, mikuwó mǐ ísá mǐnǎ ná ocúmbá buud bwá njúl. Kú ná ngwól múú ná á bə ná nkul jíig ngwa wəongú, náám nji buud otósoshin təd ná məwúm njəw ná óŋ bwá á zhu shí wá, bəong Zembí nyə á jóna tǎŋ shú ná bwá wúg mǐkwámád wá. ⁴ Báá bwá áshígé bwele lweegushi ícug ná nyə budá, bwá á dā jí ɔncwíyē. Bwá á ngə bę́ Mwá Ncwəmbə kúl jēsh á kə yí. Zembí nyə á fēēsh bwo mpádúgá buud, a jóna tǎŋ shú ná bwá wúg mǐkwámád. Nyə á sá ntó shú ná bwá bág bá Mwá Ncwəmbə tǎŋ nda mpumá ashúshwóógú bwá dā kənd koogú shú má Zembí yí. ⁵ Bwá áshígé bwele bēny mǐmpu myǎŋ bwiing ijǎǎ, bwá á bə ntǎg kú ná tɔ sá á jumág.

Jwów á məzhúgúlá

⁶ Má mú nyiŋgə dág ngwól *éŋgales ngə jéel tǎm joŋ. Nyə á bə ná Jǎǎ Kéel á kandəgə kandəgə ná á bwiingug buud ɔ shí, ílwoŋ byēsh, ná íbēnd byēsh, ná mǎkál mēsh, ná íkúl byēsh. ⁷ Nyə á ngə cí gwów-gwów ná: «Gwǎǎgá Zembí, yágá nyə gúma nacé fwála lá sémbyé mǐlǎsá má wós. Kúdúgá nyə

13:3 17.8 **13:4** Sóm 89.7 **13:5** Dan 7.25; 11.36 42 ɔŋkwoond: 11.2 **13:7** 12.17 **13:8** 3.5 Mwá Ncwəmbə: 5.6 **13:10** 14.12; Zhe 15.2; 43.11; Luk 8.15 **13:11** Mat 7.15 **13:13** 16.14; 20.8 **13:15** 14.9, 11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4; Iza 44.5; Dan 3.5 **13:17** 13.18; 15.2 **14:1** 22.4 mbǎŋ bwá dā jōw ná Siyón: Iza 4.5; Zhu 3.5 buud otósoshin təd ná məwúm mánǎ ná óŋ: 3.12; 7.3-4 **14:2** 1.15; 15.2; 19.6; Eze 1.24-25 **14:3** 4.4, 6 ngwa ágúgwáan: 5.9 **14:4** Yuá 10.4-5 **14:5** Iza 53.9; Sof 3.12-13 **14:6** Mat 24.14 **14:7** Sóm 146.6 **14:8** 17.2; 18.2

məmpwoombú shí, nyə wə nyə a sá gwów na shí, a sá mǎn nǎ mǎncwunǎ. ⁸ Ngwól éngales, éngales ábɛɛ mú ngə bɛ ashúshwóógú a ngə ci ná: «Babilon má bwíl, ngwála í á du jwəp ni í má bwíl, ngwála í á nywíl ikúl byésh nǎ jangá nda bwá du nywíl búúd nǎ mǎlwəg ná, í má bwíl.» ⁹ Ngwól éngales, éngales aléel mú námá ngə jéel tǎm jonǎ a ngə ci gwów-gwów ná: «Múúd mǎ ká kúd biin bá vǎguli jé mpwoombú shí, a wíya máyigyé mǎn nǎ mpwóómbú, nǎ kǎ mbwád, ¹⁰ Zembí mǎ bá námá ngulal múúd wǎəngǎ mpimbǎ jé nda bwá du ngulal múúd mǎlwəg ná. A bá yə nyə guo nyǎdí bálá mpimbǎ dí, kwo cweel nǎ gúl sǎ. Muud wǎəng mǎ bá bwəma nǎ cwúnd kál kúda nǎ fídǎ í ngə gwǎ yí. A bá bwəma nǎ cwúnd jǎəngǎ, mǎn kǎn kǎn mǎ wǎəngales nǎ Mwá Ncwəmbɛ bwá ngə dǎg. ¹¹ Buud bwá ngə kúd biin mpwoombú shí, kúd námá vǎguli jé mpwoombú shí, bwá wíya námá máyigyé mǎ jíná dé wá, yíle kúda í ngə sǎ bwo cwúnd yí í bá ngə bád kandǎgǎ á kandǎgǎ. Bwá bá yóola, nǎ mwásé nǎ bulú, kú nǎ wogá.» ¹² Í bá jii ja jǎəng nǎ mǎn kǎn kǎn mǎ búúd mǎ mpúg jísow, bá buud bwá ngə baagúlǎ isǎ Zembí nyə á ci ná í bǎg yí, bwá ngə *búgula Yésus wá. ¹³ Mǎ mú gwǎg kál ngə ci jonǎ dí ná: «Cilǎg sǎ mǎ zǎ jaaw wo ga: Téed kíkídǎgǎ, buud bwá é ngə yə bwá njúl buud ɔ Cwámǎ wá, báá bwá mǎ jala. Haaw, mǎ Nkǎn kǎn Shíshim, mǎ ngə magulǎ ná bwá mǎ jala, bwá mǎ yowula nǎ iséy byán, nǎcǎ misóólǎgǎ myán mǎ ngə bɛ bwo.»

Bwá bá saag shí mishwun

¹⁴ Mǎ mǎsə nyingǎ kǎnd mǎsh, mǎ mú dǎg nǎkúdí áfufumǎ, muud njúl nǎkúdí wǎəng dí, a ngə bǎgǎ nǎ Mwán mǎ múúd. Nyə á bə nǎ *tǔm gúmǎ lúúd, í njúl síyá nǎ or, a mbíd njəwá báágǎ bwá du saag *blé nǎ ndí yí mbwád. ¹⁵ Ngwól *éngales mú cúwo wú *Mpáánzǎ Zembí a ngə kǎm gwów-gwów ngə ci nǎ muud nyə á bə a njúl nǎkúdí yé ná: «Nwag báágǎ mǎsaag dwó wo sǎágug shí, nǎcǎ fíwála lú mǎsaag mǎ wósé, idǎw í mú mǎngwíy.» ¹⁶ Muud nyə á bə a njúl nǎkúdí yé mú nǎwá báágǎ mǎsaag dé saag shí. ¹⁷ Ngwól éngales mú cúwo wú Mpáánzǎ Zembí nyísǎ jonǎ dí yí; nyə á bə námá nǎ báágǎ mǎsaag í njúl njəwá. ¹⁸ Ngwól éngales mú wú álatǎr dí; nyán nyə á bə nǎ nǎkúl mǎ jwú nǎ kúda. A mú lǎs gwów-gwów ci nǎ nyǎəng nyə á bə nǎ njəwá báágǎ mǎsaag yé ná: «Nwag báágǎ mǎsaag dwó, wo kǎg shí, kə ngə sǎmb ikanǎ í *vínǎ ngə sɛɛng, í mǎ shín tí.» ¹⁹ Engales

mú ntǎg nǎwá báágǎ mǎsaag dé. A mú kə shí, kə ngə sǎmb ikanǎ í vínǎ nǎ ndé, kə du shwu mǎma fadǎgǎ dí, kál mpimbǎ mǎ Zembí í é nyám byo yí. ²⁰ Fadǎgǎ jǎəng í á bə, wo fwo wú ngwála kə bugád. Bwá á kə kə nyám byo wu. Í á kə bə, bwá ngə nyám ntáni, mǎcǎí mǎ mú du jǎg nǎ jǎg jǎg jǎg, mǎ sǎ mǎma shwumb. Shwumb ni í á bád nǎ ndé kə wósé cǎ mpu kabulí, í á ngə wó nǎ ndé kə jee wósé ókilomáda mitǎd mǎlós *.

15

Okwaag-jumǎ zangbá wǎ mǎzhúgúlǎ

¹ Mǎ mú dǎg dúlǎgǎ *shimbǎ í mǎ nyingǎ wósé jonǎd. Í á mpu bə ázǎgǎ-dǎg, sǎ á káámǎg. Í á bə, wǎəngales zangbá bwá mbíd okwaag-jumǎ zangbá wǎ mǎzhúgúlǎ, bǎəng Zembí mǎ bá casulǎ nyadálǎ yé nǎ ndí wá.

² Mǎ mú dǎg gúl sǎ njúl nda mǎma mǎn, í ngə faan námá nda yén, í ngə bə fulá nǎ kúda. Mǎ mú dǎg í, buud bwá á bə nǎ, nǎkúl nyán í á ntǎ biin í ntǎ vǎguli jé ntǎ námá tǎn í ngə bwəma nǎ jíná dé wá, mǎ mú dǎg búúd bǎəng bwá tǎl mǎma mǎn mǎəngǎd, bwá mbíd íbínzhǎ Zembí nyə á yə bwo yí. ³ Bwá á ngə shil ngwa mǎ Moyíz sóol mǎsǎal mǎ Zembí, ngwa wúsǎ námá ngwa mǎ Mwá Ncwəmbɛ yí. Bwá á ngə ci ngwa wǎəng dí ná: Yé Cwámǎ wúsǎ Zembí á nǎkúl nyésh, misóólǎgǎ myó mǎsə mǎ ázǎgǎ-dǎg, mǎ á káámǎg.

Mǎzhíí wó du kyeey mǎ mǎsə otátalí, mǎsə mǎzhíí mǎ obúbálé, yé Njwú ngə jwú nǎ ikúl í cúgǎ *Oyúden yé. ⁴ Yé Cwámǎ, zǎ ji nǎ nǎkúl sǎ mǎdǎgǎ nǎ nyə afúndáyé jíná dwó,

nyə ayáyé dwo gúmǎ yé.

Nji wo wǎ jǎ Zembí;

ikúl byésh í bá zǎ,

zǎ kúd wo mǎmpwoombú shí,

nǎcǎ wóó sǎmbúlǎ wó du cígal mǎlǎsǎ yí í á mǎ nyín.

⁵ Mǎ mǎsə nyingǎ kǎnd mǎsh, mǎ mú dǎg Mpáánzǎ mǎ juw jonǎ dí, í njúl banda í du lwó nǎ Zembí jisə búúd bǎ dí yí. ⁶ Wǎəngales zangbá bwá mú wú cínəng cwú, wǎəngales bwá á bə nǎ bwá zǎ jǎg jugushi shí nǎ okwaag-jumǎ zangbá wá. Mǎmbwéédí myán mǎ á bə leedyá nǎ fwámé lǎ* njúl nǎkúl jǎg fumǎ, nǎkúl nǎkúnawá; bwá á bə bwá mǎ fíf mǎfwǎngǎ mǎ or mǎkugud. ⁷ Mikuwó mǎ isǎ mǎnǎ mǎnǎ, gúl í mú yə wǎəngales zangbá óni ikwów

14:9 13.15 14:10 15.7; 16.1, 19; 19.20; Mǎt 19.24; Sóm 11.6; Zhe 25.15; Eze 38.22; Mǎt 25.41 14:11 19.3; Iza 34.10

14:12 13.10 14:13 1.3; 16.15; 19.9; 20.6; 22.7, 14; Heb 4.9-10 14:14 Dan 7.3-14; Mǎt 13.39-40; 17.5; 24.30; Mís 1.9

14:14 1.7, 13 14:19 19.15; Iza 63.1-6 * 14:20 Cilyá á yág wúsǎ ná «osutǎd tǎshin nǎ mitǎd mǎsaman.» 15:1

4.5; 15.7; 16.1; 17.1; 21.9 15:2 4.6; 5.8; 13.15, 18; 14.2 15:3 4.11 15:3 16.5-6; 19.2; 22.12; Mbá 32.4; Sóm 145.17

ngwa: MmN 15.1; Sóm 111.2; 139.14 15:4 14.7; Sóm 86.9; 98.2-3; Iza 2.2-3; Zhe 10.6-7 15:5 11.19; MmN 40.34; Mís

7.44 15:6 1.13; Dan 10.5 * 15:6 lǎ: Jisə dúl wál káándó ájujaambwó, nǎ lálǎlǎ kús. 15:7 4.6; 14.10; 16.1

zangbá. Ikwôw byaong í njúl síyá nà or, í njúl Iwándúlá nà mpimbà má Zembí nà cwóó, Zembí ngà cugà kandugà kandugà yé. ⁸ Yíle í mú bídugi: *Mpáánzá Zembí nà nkáá; nà ndéé, kú nà muud mē bē nà nkul nyíi Mpáánzá té ní wēsh, kà wósá ja wéngales zangbá bwá bá shín ntáma shí nà okwaag-jumá zangbá yí.

16

Ikwôw zangbá

¹ Mā mú gwág dúl kál í ngé zhu *Mpáánzá Zembí, í ngé ci nà *wéngales zangbá nà nkulú ná: «Kagá nà ikwôw zangbá bísé nà mpimbà má Zembí íni, bí kág shwu shí nyēsh».

² Engales ashúshwóógú mú kà nà jé kwôw kà shwu shí. Buud bwá á bā nà mēyigyé mās biin, bwá á ngà kúd vugulí jé mēmpwoombá shí wá, dúlúgá váál mbiya cey-cey ígúságó í mú shwiy bwo nyúúlád.

³ Engales ábēé mú kà nà jé kwôw kà shwu māj. Mājwúó mās māj mē mú bā mēcií mēcií nda bwá á mē gwú múúd cínōng, ocúúú bēsh bwá ngà cugà māj wá bwá mú shín yā.

⁴ Engales alálél mú kà nà jé kwôw kà shwu mīngwōó nà mēncwunād, myēsh mí mú bā mēcií mēcií. ⁵ Mā mú gwág *éngales mē jwú nà mēncúwó yé mās ci nà Zembí ná:

Wo wá jí bále bā Zembí, wo Zembí jísá yé, wo nyōong wo á bwey bā yé;
wo jí tātálí nà váál wó mās cígál mīlāsú ní.

⁶ Nacé bwá á gwú mīnkēnkē mí búúú myō nà *buud cō mícúndá bwó,
sā jōong wá wó mās sá nà bwá ngúlúg mēcií yí. Sólúgú wōong í kwagá nà bwo.

⁷ Mā mú gwág dúl kál í ngé zhu *alatār dí, í ngé ci ná: «Haaw! Yé Cwámā wúsú Zembí á nkul nyēsh, sémbyé wó dá sāmā búúú mīlāsú yí wúsá búbálé nà tūtálí.»

⁸ Engales ányina mú kà nà jé kwôw kà shwu jwówú. Jwów mú lég nkul ná í jígálúg buud nà kuda jé. ⁹ Yáág yáág gún kuda mú jígál bwo. Bwá mú ngà lās nà Zembí bwaas bwaas mpu, nyē muud mē jwú nà okwaag-jumá óni yé, bwá yida ban nà bwá acéndé kuú njōond yā Zembí gúmas.

¹⁰ Engales atána mú kà nà jé kwôw kà shwu *caangó mās biin dí. Yídúgú í mú shwiy nyáí faan dí ná nkwed, macey mās mú bíi búúú váál á ná muud ngó kwagulé jūm. ¹¹ Bwá mú ngà lās nà Zembí á gwôw *bwaasúle mpu nacé macey nà mēfān bwá á bā nà ndí mās. Njī, bwá nda bíd bōw-bōw mīsólúgú myān.

¹² Engales ásamuna mú kà nà jé kwôw kà shwu mēma ngwōó bwá jów nà Ifrāt yí. Ngwōó

í mú yísh shú ná micí myá kóómb jwów í dá cúwo yí mí bág bā nà zhií. ¹³ Mā mú dág bōw-bōw mīshishim mīlól mí mē wósá í, wúga wú nkāondú mpu dí, wúga wú biin mpu dí, wúga wú múúd micúndá á íbāmb mpu dí. Bōw-bōw mīshishim myōong mí á bā nāmás nda mikwón. ¹⁴ Jísá mīshishim mí mājamb mí ngà sá isá í ntō búúú nkul yí. Mí dá kà micí myá shí ga nyēsh dí, kà dá sēng bwo shú ná bwá bág sá lúmbúli mēma jwów bwá dá jōw ná jwów mās Zembí á nkul nyēsh yí.

¹⁵ Cwámā ngā ci ná: «Dugí, mē bá zā nda jūwāl. Muud ngā jí nkāsá á ngā baagulé mimb-wééí myé ná á kú bá kyey shushwás ngā shwōn yé, nywáá mās jala.» ¹⁶ Mīshishim mīni mí mú sēng micí kál bwá dá jōw hebaré dí ná Armagadón yí.

¹⁷ Engales ázangbá mú kà nà jé kwôw kà shwu ngúlád. Dúl kál í mú wú caangó mē Zembí dí zā cúwo Mpáánzá Zembí, í mú ci ná: «Í mās bā.» ¹⁸ Minjās mí mú dagāwa, mājūnū gwīg, nkēl mpú ká saal, shí jág ntānāsa váál í afwóyé bwele ntānāsa té búúú bwá á jí shí ga dí yí. ¹⁹ Mēma ngwála ánúni mú bósóg mājkwōw mēlól. Ikúl ishús mīngwála myān mí mú bwíl. Zembí mú kēnd mīsh mēma ngwála á *Babilon, á mú yā ngwála wōongú kwôw nà mpimbā jé í ó dá musala nda mēlwēg. ²⁰ Í mú ká zā bā, mēkwamás mēsh shín wēenzh, mimbān myēsh shín jimb. ²¹ Yáág-yáág mātálumu mē mú ngā wú jōn dí ngā zā kadāwa buud nyúúlád, búgú mātálumu ngwúd jee jilá okilo mawūm mōn. Buud bwá mú yida *lās nà Zembí bwaasúle mpu nacé kwaag-jumá á mātálumu ní nyē á nyaan ntō mínji.

17

Babilon mē bá bwāma nà intúgúli

¹ Ná ndéé, *wéngales zangbá bwá á bā nà ikwôw zangbá wá, ngwúd á cínōng mú zā ci nà mē ná: «Záá, mē zág lwó wo intúgúli í bá bíi mbyóóng múdá í á mās kwambēle jīya mpádúgá mīshwú ní yí. ² Nyáí wá micí myá shí mí á wúsá mēnyúl janga dí yé; buud ó shí bwá á fudā nà janga dé nda bwá dá fudā nà mēlwēg ná.»

³ Engales éné mú kà nà *jīm jām nyúl shí á shwēeshád. Mā mú dág ngwól múdá njúl gúl biin dí, biin í njúl títí nda kōó. Biin ní í á bā nā mīnás mās *bwaasúle mpu cilyá nyúl nyēsh, nyē nā mīlúú zangbá nā mēlaag wūm. ⁴ Múdá wōongú mimbwééí myé mí á bā, mīl tí nda mēcií, mīl tí nda kōó. Nyē á bā nā

15:8 MmN 40.34-35; Iza 6.4; Eze 44.4 16:1 15.1; Sóm 69.25; Iza 66.6; Zhe 10.25 16:2 13.15; MmN 9.10 16:3 8.8; MmN 7.17-21; Sóm 78.44 16:6 17.6; 18.24; 19.2; Mbá 32.43; Sóm 79.3, 10; Mat 23.35, 37 16:7 15.3 16:9 9.20-21; 16.11, 21 16:10 13.1-2 Yídúgú: MmN 10.21-22; Iza 8.22 16:12 Iza 11.15; 44.27; 46.11 16:13 12.3; 13.1-2; MmN 8.2; Sóm 78.45 16:14 11.17; 13.13-14; 19.20; Mat 24.24; 2Te 2.9 lúmbúli: 19.11-21 16:15 3.3, 18 16:17 16.1; Iza 66.6 16:18 4.5; 6.12-13 16:19 14.10; 18.2 16:21 11.19; 16.9 17:1 Zhe 51.13 17:2 14.8; 17.18; 18.3; Zhe 51.7; Nah 3.4 17:3 biin: 13.1-2 17:4 18.3, 16; Zhe 51.7; Eze 28.13

misángá na onkaaw bwá njúl síyá na or, na ijimá í mákwóógá, bósúgá síyá na kwóógá álal-kus bwá du jów ná pèrla yí. Nyá á ba na bálá mbwád, í njúl námá síyá na or, í njúl lwándúlá na nyéé á lwaaguwo lwaaguwo isá í jaŋga dé. ⁵ Dúl jíná lá *ndimba í á ba nyá cilyá mpwóómbúd ná:

«*Babilon anání, budá ó jaŋga nyóŋgá wán, nyóŋgá á dana dana isá yá shí ndon.»

⁶ Mə mú dúg mudá wóŋg na fud nda fud málwag. Í á ba nyá fud ná nyá á ngul mácií má múnkénkè mi búúd na mácií má búúd bwá á gwúyow nácé Yésus wá.

Mə á jag bul káam ja má á dúg nyá yí. ⁷ Engales mú cí na mə ná: «Wo káám jí na? Mə é bágułə wo ndimba mə mudá éne, tó ndimba mə biin í ngó nkény nyá ni, biin jí na milúú zangbá na málaga wúm ni.

⁸ «Biin wó ámə dúg ní í á shí ba, í cúgé ná. Í bá bád wú bí ncíma dí kə kúl í bá kə jɛɛ yí. Né ndéé, buud ɔ shí bwá bá káam ja bwá bá nyingə dúg biin ní yí, bwá bá káam nácé í á shí ba, í cúgé ná, njí í bá nyingə nyín. Buud ɔ shí bwá bá káam óní, í bá ba bəŋg máná má cúgé mícilyá káalaad dí wá; nácé tééd námá ja Zembí nyá á fwɔ shí ná gwów yí, míná má bwey ba mícilyá káalaad á cug dí.

⁹ «Í jii wa ná muud wámábulág isá ná fag. Milúú zangbá wó dúg mání, jisə mimbəŋ zangbá kúl mudá éne má kə jí yí; jisə námá mící zangbá. ¹⁰ Mící zangbá myóŋg dí, mítóŋ mí cúgé ná mící, ngwúd wusa, ngwúd í afwóyé zə. Ja wán í bá zə yí, í bá zə jí njí fúfwálá cig-cig. ¹¹ Biin í á fwo ba, í cúgé ná nyingə ba ni, gwáméfwó jisə cí á mwóomb. Bəŋŋ mící zangbá wá bús; á ngə námá kə kúl á kə jɛɛ yí. ¹² Məlaag wúm wo ámə dúg mání mása mící wúm. Myāŋ mí afwóyé ná ba na məfaan má ijwúga; njí, bəŋŋ biin bwá é jwú njí wala ngwúd. ¹³ Mící myóŋg myésh misa ná tédúgá ngwúd, ná mí yə biin mpífə nyāŋ ná ŋkul ijwúga nyāŋ. ¹⁴ Myésh mí é lumbali ná Mwá Ncwəmbə, njí Mwá Ncwəmbə nyə é cú bwo. Nácé nywáá jisə Cwámba míl mícwámba myésh mí ngó gwɔɔ yí, Cí í jwú ná mící myésh yí. Bəŋŋ buud nyá á má jów wá, bwá wə bwá bá cú mící myóŋg. Nácé nyá á féesh buud nyá á jów wá, búsə nyə wəabúgúlág.»

¹⁵ Engales mú nyingə cí na mə ná: «Mishwú wo ámə dúg mbyóŋg mudá má kwambəla jija mpádúgá mání, jisə íkúl, ná mənjkúmbə mə búúd, ná ilwon, ná məkál. ¹⁶ Məlaag wúm wo ámə dúg mání bəŋŋ biin bwá bá fəm

mbyóŋg mudá, bwá déég nyə isá byé byəsh, á lúg shushwáas, bwá bá céég da nyə ifundá ná ndéé jígal nyə kudad. ¹⁷ Bwá bá sá ntó nácé Zembí nyə á wá bwo njí yéesh ngwúd lúúd, njí ná bwá sáag sá nyə Zembí ngó jii yí; ná bəsh bwá tówúg cən ná bwá yə biin ici byāŋ, á bəlanugí ná dí ná ndéé kə wóos ja isá Zembí nyə á cí yí í bá bwəma yí.

¹⁸ «Ná ndéé, mudá wo ámə dúg éne, nyə wá ngwála ánání í ngó jwú ná mící myá shí ga myésh yí.»

18

Babilon má bwíl

¹ Ja má má shín dúg mbyóŋg mudá ní yí, mə mú dúg ngwól *engales ngó shulə wú gwów ná yáag-yáag ŋkúl ijwúga. Milwaná myé mí mú kwan shí nyésh ná ngóŋ. ² A mú kím gwów-gwów ná:

*Babilon má bwíl,

ngwála í á du jwɔɔ ní í má bwíl.

Í mūsə jija mājamb.

Í mūsə, mimbii mí íbów-bów í míšishim myésh kə jí cínəŋg, mimbii mí íbów-bów í ínunú í áduđanā byésh kə jí cínəŋg*.

³ Í mūsə ntó nácé íkúl í cúgé *Oyúden yí byésh í á nyíngula jaŋga déđ

nda bwá du nyíngula ŋgulaga dí ná†.

Mící nyá shí mí á wusə mənyúul jaŋga dí ná nyə,

buud bwá á du kusha kúm shí ndon wá, bwá á bíg ná yáag-yáag tóom yé áśɔ míš.

⁴ Mə mú gwág dúl kəl má cí jon dí ná:

Buud bām, wúgá ngwála níđ, bí bág kú nyí *mísám myéd, ókwaag-jumə bwá jálá ná bíi nyə wá bwá á bá námá bíi bí.

⁵ Nácé mísám myé mí má báguwo məkú məkú kə wóos jon dí,

Zembí má kənd míš ólíŋgí bəsh wá ngwála níđ.

⁶ Sága nyə nda nyə á ngə sá bóól ná.

Sá nyə á jugushi muud ná ndí ja ngwúd yí, jugushigá nyə ná gwo ija íbá.

Bálá nyə á ngulal buud ná ndí ja ngwúd yí, bí ngulal nyə ná gwo ija íbá.

⁷ Bímí nyə á du bəguwa ná isá í gúmá byé ná tóom yé áśɔ míš yí,

télúgá nyə cwúnd dí bímí dəŋg,

bí jíl nyə mántágala dí bímí dəŋg.

Nácé á ngə cí na lámúd ná: «Mə njul caangád nda wúl cí mudá,

17:5 Zhe 2.20; Ozé 1.2 17:6 16.6 17:7 13.1-2 17:8 13.3 káalaad: 3.5 17:9 13.18 17:12 Dan 7.7, 24 17:14 19.16, 19; Mbá 10.17; Sóm 136.3; Dan 2.47; 1Tm 6.15 17:15 17.1 17:16 17.2; 18.8; Lav 21.9; Eze 23.29; Ozé 2.5 17:17 17.13 18:1 Iza 13; 47; Eze 27 18:2 14.8; 16.19; Iza 13.20-22; 21.9; 34.11, 14; Zhe 50.39-40; 51.8 * 18:2 Míl mícilyá mí ayág mí ngə cí ná «mimbii mí íbów-bów í ínunú myésh kə jí cínəŋg, mimbii mí íbów-bów í ócúdí í áduđanā kə jí cínəŋg. 18:3 17.2; 18.11-19; Iza 23.8; Eze 27.22-23, 33 † 18:3 Ntó má kə ná jaŋga dé í á má gwíŋyala íkúl í cúgé Oyúden yí. 18:4 Iza 48.20; Zhe 51.45; 2Kr 6.17 18:5 Mət 18.20 18:6 Sóm 137.8; Zhe 50.29 18:7 Iza 47.8-9

mə cugé kúsa, mə abúlé bwele bə nə shwiy.»
 8 Nda á ngó téduga ntó ná, okwaag-jumə

Zəmbí nyə á bwey kwəməsa nyə wá
 bwé bá zə káda nyə jəwəw ngwú. Í bá bə:
 nə shwiy, nə məcəy mə shwiy, nə zha;
 kuda ka bá cumbal jígal nyə.

Nacé Zəmbí Cwámə, muud mə sámb nyə
 milású yé jisə nkácíd.

9 Micí myá shí myésh bə́nə́j ngwá á wusə
 mənýúul jangə dí nə təom ású mış dí myá, mí
 bá jii máyə, mí bí mábwsə bud dí shú déd ja
 bwé bá dág yile í ngó kə gwów nə á ngə jiga yí.

10 Bwé bá fúnda nə bwé ashíshé kúl á jí cwúnd
 dí yí, bwé du təw shwóg-shwóg ka du ci ná:

Nkwéé, nkú məma ngwə́la á Babilon e!

Nkú ngwə́la ínkácíd ga e!

Sémbyé milású wó í mə shín nə́mə njí wə́la
 ngwúdu!

11 Buud bwé du kusha kúm shí ndon wá
 ngə jii nyə nda bwé du jii mbimbə ná, nacé
 kú ná nə muud mə kúsə zhwog kúm básə nə
 ndí yí.

12 Zhwog kúm də́ng dəsə, nə or, nə
 kwóógú bwé du lúlə *mwaanə nə ndí yí, nə
 iijimə í məkwoógú, nə kwóógú álal-kus bwé du

jəw nə pərlə yí, nə fwámé lə́š, nə mikáándə
 mí atítí nda məcí, nə káándə nyanjá bwé
 du jəw nə suwá yí, nə myá otítí nda kə́, nə
 mənəál mə líí mēsh mə anywa məcud, nə isə

bwé du sá nə mimbənj mí zhwóg yí, nə byə́ng
 bwé cáág nə jə́jə líí, nə fwámé nkwanz, nə
 dúl váál nkwanz nə́mə yí, nə dúl váál kwóógú

álal-kus yí. 13 Kúm də́ng dəsə nə́mə: nə
 fuláwa məwúdsə bwé jəw nə sinamón yé, nə
 mósł məwúdsə mə anywa fwə́, nə olabínda, nə

mósł məkúl mə líí bwé du jəw nə *mír má, nə
 dúl váál áshub ánywa məcud, nə məlwə́g, nə
 məwúda, nə mį́ngug, nə *blé, nə iwóo í anə́n, nə
 itəw, nə ikabulí, nə omətúwa íkabulí í du
 jula yí, nə mikwám, nə ícug í búúdu.

14 Jə́jə ísə lám wó í á du cə́el yí í mūsə wo cé
 jə́jə.

Nə təom ású mış, nə isə í á́nkə́nkənəwá, í mə
 wú wo mábwsəd.

Byésh íni, muud nyə abúlé ná nyingə kwey
 byo.

15 Buud bwé á kusha kúm də́ngú bíg nə
 dwo wá bwé bá fúnda nə bwé ashíshé kúl á jí
 cwúnd dí yí, bwé bá təw shwóg-shwóg ka ngə
 jii nyə nda bwé du jii mbimbə ná. 16 Bwé bá
 ngə ci ná:

Nkwéé, nkú məma ngwə́la á Babilon e!

Ngwə́la ní í á du bə nə fwámé lə́!

Mikáándə myé mí á də bə, míl tí nda məcí,
 míl tí nda kə́.

Ngwə́la ní í á du bə nə or nə iijimə í məkwoógú,

nə məkwoógú mə álal-kus bwé du jəw nə pərlə
 yí!

17 Bímbí lú kúm də́ng də́sh wə́ mə jímə njí
 wə́la ngwúdu ga?

Nə omása bwé jwú nə itítima wá, nə buud
 bwé jáánd itítima byə́ng dí wá, nə odə́gə́l-
 shwə́ngə́ bwé júlə́ itítima wá, nə buud bə́sh
 bwé ngə́ bə nə mənýwa mən wá, bə́sh bwé á
 du gwaa təw, 18 du dág yile mājígə́ mə ngwə́la,
 bwé ka du kím ná: «Wáyé ngwə́la í á bwele
 bə́ nda jə́-jə́ ngwə́la ga yí?» 19 Bwé á ka du
 shwu mifumbyá mílúúdu, bwé ngə́ jii, bwé ngə́
 tədawa, bwé ngə́ jii nda bwé du jii mbimbə ná,
 bwé ngə́ kím onkwimbyé š shwiy ná:

Nkwéé, nkú məma ngwə́la á Babilon ey!

Ngwə́la í á sá nə buud básə nə itítima mən wá
 bə́sh bwé bígúg nə kúm dé yí!

Wə́ š mə bándə lúg cwúdu njí wə́la ngwúdu ga?

20 O yé búúdu bí jə́jə dí wá, gwágúgə́ mashusug
 nə ngwə́la ní cīmúle!

Tə́ bí mį́nkə́nkə́ mí búúdu, nə *buud ə́ lwámá,
 nə bí *buud ə́ mícúndə́, gwágúgə́ nə́mə
 mə́shusug.

Nacé, ja Zəmbí mə sámb Babilon ləsú yé tətəlí
 ní, a mə kunda bí.

21 Ná ndéé, gúl nkácíd é́ngə́les mú nkə́ny
 dúl məma kwóógú†, a mú wá́ngulə́ wusə́ dwo
 mən nə nkulú, nyə́ ná:

Ntə́ni wə́ sə́ mə́ bá wá́ngulə́ wusə́ Babilon yé,
 nə nkulú,

məma ngwə́la ní í abúlé ná nyingə́ bwele nyín.

22 Nə məkál mə íbínzhá,

nə məkál mə óseye isasa

nə məkál mə ílúlwón í ábulya məkál,

nə məkál mə mícwón í,

ngwúdu nə ngwúdu í abúlé ná gwíg wódí.

Tə́ muud mə́ sá gúl séy mábwsə́ yé,

tə́ ncíndə́ ná bwé ngə́ kwaag ifwán í abúlé ná
 nə́mə bə́.

23 Í bá bə́, kú ná nə tə́ ingúnjə́nə́ ná lamba dəsə
 njidá,

kú ná gwáduga tə́ mə́shusug mə́ ná ncwə́mə
 bá sás bwé ngə́ kúnəw bə́ya.

Í bá bə́ ntó nacé okusha ə́ kúm bwó wə́ bwé á
 bul bə́,

wo á shiig ikúl í cugé Oyúden yí byésh

nə mısóólégú mí jamb wo á du sá myá.

24 Wo wə́ jí nə mpwə́ne shwiy

mə́ búúdu ə́ mícúndə́ nə mį́nkə́nkə́ mí búúdu,

tə́ bóólégú bə́sh bwé á cígúłəw məcún shí
 nyésh dí wá.

19

Mį́ngwa mí gúmə́ jə́ngud

18:8 17.16 18:9 Eze 26.16-17; 27.30-35 † 18:9 Tədawa. 18:12 Eze 27.12-24 S 18:12 lə́: jisə́ dúl váál
 káándə́ ájujaambuwó, nə lálələ́ kus. * 18:13 Du kusha ícug í búúdu nda kúm. 18:15 Iza 47.15; Eze 27.36 18:16

17.4 18:18 Eze 27.28-34 18:20 12.12; Zhe 51.48 18:21 Zhe 51.63-64 † 18:21 Kwóógú də́ng í njúl nda
 məkwoógú bwé á du kwaag ifwán cínə́ng yág má. 18:22 Iza 16.10; 24.8; Eze 26.13 18:23 Iza 23.8; 47.12; Zhe 7.34

18:24 16.6; Iza 26.21; Zhe 51.49; Eze 24.7-8 19:1 4.11

¹ Ja ísà ìní í má shín yí, mà mú gwág nda kúda zhwog buud bwá ngà kím jon dí, bwá ngá ci ná:

*Alelúya! Zembí wúsú wá má ò cug búúd, milwaná ná mpífá bíse Zembí wúsú isá byé, ² nàcé á ò cugal mílósú tótálí ná jálá.

A má sámá lósú má màmá mbyóóng múdá í á ngà ntáma shí ná jaŋga yí, a má kunda ósól ó mäsáál bé, a má yá ná mbyóóng múdá í á gwú bwo yí.

³ Bwá mú ci ja ábèé ná:

Alelúya! Yíle jé í ngà kà gwóh kandugá á kandugá.

⁴ Ocúmbá buud mawúm mábá ná ónò bánòh mikuwó mí isá mínò bwá mú kúd mampwoombú shí, yà Zembí muud njúl caangád yé gúma, bwá ngá ci ná: «Amen! *Alelúya!»

Zaŋ bá má Mwá Ncwambe

⁵ Dúl kál í mú wú *caangá mà Zembí ná: Bì bēsh ósól ó mäsáál ó Zembí wúsú, bí ngá gwóh nyà wá, ozhizhe ó búúd ná fwámé búúd, ságúságá nyà.

⁶ Mà mūsá gwág dúl kál nda kúda zhwog buud bwá ngà kím, nda majúwó mà mpurj má ngà shwo, nda màmá nkél mpú ngà saal; kál òòng í á ngà ci ná:

Alelúya! Zembí Cwámá, Zembí á nkul nyēsh má nwa ijwúga byé.

⁷ Sá gwágúgá mēshusug, sá kōos, sá yà nyà gúma,

nàcé zaŋ bá mà Mwá Ncwambe í zó sīy, mudá á zó bá yé má shín kwāmusa.

⁸ Bwá má yà nyà káándá í njúl fwámé lē* í ngá fumá mēfumá má áŋkūŋkənawá. Fwámé lē wōng wá mīsólúgá myá tótálí mīŋkēŋkē mí búúd mí á ngà sá myá.

⁹ Engales mí ci ná mà ná: «Cilag ná: Buud bwá má jōwōw ná bwá zág dà dína bà mà Mwá Ncwambe wá, báá bwá má jala.» A mú nyingá ci ná: «Obúbálé ó íciyá ó Zembí wá óni.»

¹⁰ Ja á má ci ná mà ntúni yí, mà mú wusá nyúúl nyádí shí makuú mbúbudí ná má yà nyà gúma. Nyà ntàg ná mà ná: «Mbó! Kú bēeg sá ntúni! Mà jì muud gwoong wán ná shé ngà sēy ngwūd, bínòh omínyòhà bwó bwá ngá bwiing lāh má Yésus wá. Yidagú yà Zembí gúma! Obúbálé shé ngá bwiing shú má Yésus wá bwá ngà zhu sá nyáméfwó nyà á ci yíid.»

Nda Kríst mà bá nyingá zà ná

¹¹ Mà mú dág jon ná bagá, wo dág kabulí áfufumá, muud njúl gwo gwōw; bwá dágá

jōw múúd wōng ná Abúgè ná Afwámē. Nyà wá má ò cugal mílósú ótótálí dí, dà námá lúmbulí dósomb ótótálí dí. ¹² A jì ná mīsh má ngá lwenya nda mīngwīle, a mbíd ncúlýá mītūm mí ícī lúúd. Jíná dé dāsə cilyá váál múúd shūs cūgé ná nkul lē yí, nji nyáméfwó. ¹³ Kúúd á jì ná ndí nyúúl dí yí jísə ná mēcīí ná lwob. Jíná dé wá Ciyá má Zembí. ¹⁴ Misámábá mí dósomb mīsə jon dí myá mí á ngə bē nyə, bēsh bwá njúl ikabulí í áfufumə dí, bwá mbid mimbwēdí mí fwámé lē, a njúl nkī fumə, fúbán ná fwə-fwə. ¹⁵ Nyə á bə ná wál-wál kafwēle í ngə cūwo nyə mpu dí ná á zə cugal ikúl í cūgé *Oyúden yí. A bá fála byo ná nkúd, a nyām bwo nda bwá ò nyām isá faduga dí ná, lwóla ná mpimbə má Zembí Ankul-nyēsh í má bul yáág. ¹⁶ A jì ná cilyá nyádí kúúd dí ná nyádí jwu dí ná:

Cí í jwú ná micí myēsh yí, Cwámá mí micwámá myēsh mí ngá gwóh yí.

¹⁷ Mà mú dág ngwól *ēngales tál jwówád tótálí. A mú kím gwów-gwów ci ná inunú byēsh yá gwów ná: Zəgál! Sēngyagá bí zəg māmá dína má Zembí dí, 18 zə dà. Bí mà zə dà mīshwun mí micí, ná mīshwun mí ójwú-buud ná ozimbí wá gwów-gwów, ná mīshwun mí ikabulí ná buud bwá ngá kyey ná byo wá, buud bēsh, tōo ofulí tōo mīkwám, tōo ozhizhe ó búúd tōo fwámé búúd.

¹⁹ Mà mú dág biin bánòh micí myá shí ná misámábá mí dósomb myán bwá má sēngya ná bwá zó lúmbulí ná Muud njúl kabulí áfufumá dí yé bánòh bē ózimbi.

²⁰ Bwá mú ntàg bíi bíi, bíi námá *múúd micúndá á ibəmb, nyə muud nyə á ò shūg buud ná māmá *māshimbá nyə á ò sá mīsh má biin dí yí. Buud nyə á ò shūg wá bwá wə bwá á ò magulə ná bwá wāg bwo mēyūgyé má biin, bwá ò kúd vugulí jé mēmpwoombá shí wá. Bwá mú wusə biin bá *muud micúndá á ibəmb cwoogá kúd dí mikuwó, kúd ná fídə í ngá bəmb. ²¹ Kafwēle í á ngə cūwo muud kabulí áfufumə mpud yí, í mú gwú bósólúgá bēsh. Inunú byēsh í mú ò mīshwun myán ná ndéé jílə.

20

Ijwúga t̄āh mimbú tósshin

¹ Ja ísà ìní í má shín bə ntúni yí, mà mú dág ngwól *ēngales ngá shulə wú gwōw á mbid juwaga bí ncímə ná māmá kwoolú ĩŋkwānz.

² A mú māməsə bíi ŋkōondú éne, nywá á

19:2 15.3; 16.6; 22.12; Mbá 32.43; Sóm 79.10 **19:3** Yíle: 14.11; Iza 34.10 **19:4** 4.4, 6; 5.7; Sóm 106.48 **19:5** 11.18; Sóm 22.25; 115.13; 134.1; 135.1 **19:6** 11.17; 14.2; Sóm 47.5-9; 96.7-10; Zak 14.9 **19:7** 21.2 **19:8** 6.11

* **19:8** lē: Jísə dúl váál káándá ájujaambawó, ná lálélə kus.

19:9 14.12; Iza 25.6; Mat 22.2; Luk 14.15-16 Obúbálé ó íciyá: 21.5; 22.6 **19:10** 6.9; 22.8-9 **19:11** 4.1; 19.2; Sóm 72.1-14; 98.9; Iza 11.4; Eze 1.1-3; Mis 7.56 **19:12** 1.14-15; 2.17

19:13 Iza 63.1-6 **19:13** Yuá 1.1 **19:14** 6.2-8, 11 **19:15** 1.16; 2.26-27; 11.17; 14.14-20; Zhe 25.30-31 **19:16**

17.14 **19:17** Eze 39.4-5, 17-19 **19:18** 13.16 **19:19** 17.12-14; Sóm 2.2; Eze 38.2-9, 14-16; Zak 14.2 **19:20**

13.1-2, 13, 15 fida: 14.10; 20.10, 14; 21.8; Iza 30.33 **20:1** 10.1; 18.1 bí ncímə: 9.1 **20:2** 12.3, 9

yág jísá Njwú mājamb yé wəɔŋgá, nyə *Sátan, a mú wə́la nyə mǎnkada; a bá ji mǎnkada məɔŋg dí mimbú tóóshin. ³ A mú wusə nyə bí ncímá dí ná ndéé a fad mpumbé, wá máyígyé ŋɔɔɔndú. Nyə á fad ŋkəɔndú éne ntáni ná a jíg kú ná nyingə ŋgə shiig ikú í cúgə *Oyúden yí, kə wósá ja mimbú tóóshin mí bá shín yí. Ja mimbú mýəɔŋg mí bá shín yí, í bá jii ná bwé bídúg nyə fúfwála.

⁴ Mə mú dúg ícaangó, buud bwé mú zə ji ícaangó byəɔŋgúd. Zembí mú yə bwo ŋkul ná bwé ŋgəg nə sámb milásá. Mə mú námá dúg *mishishim mí búúud bwé á cígəw məcúŋ wá. Bwé á cígəw məcúŋ nəcə bwé á wá cug ján ŋgə́la bwaagula lán mə Yésus dí, nə ŋgə́la bwiing Milásá mí Zembí wá; bəɔŋg bwé áshígé kúd tó biin tó vuguli jé mǎmpwoombú shí wá, bwé áshígé wíya máyígyé ŋkí mpwóómbúdí ŋkí mbwád wá. Buud bəɔŋg bwé mú gwúm ná ndéé bənón *Křst bwé mú bə nə ijjwúga tǎŋ mimbú tóóshin. ⁵ Milúgá mimbimbə mí áshígé fwo gwúm té mimbú tóóshin mí áshígé fwo shín yí. Buud bwé á gwúm bənón Yésus zə bə nə ijjwúga tǎŋ mimbú tóóshin wá, gwúmúla áshúshwóógá wóni. ⁶ Buud bwé gwúm gwúmúla áshúshwóógá wá bwé má jəla, báá búsa mǎŋkəŋkə mí búúud. Shwiy ábécé í ábúlé ná kúnya nə bwo, bənón Křst bwé bá yida bə nə ijjwúga tǎŋ mimbú tóóshin.

⁷ Ja mimbú tóóshin mí bá shín yí, bwé bá yíl Sátan mimbwugud, ⁸ a mú bá cúwo tóón kə ŋgə shiig ikú í cúgə Oyúden yí məkug mə shí mánŋ dí, ntó ji ná Gəg nə Magog*; kə ŋgə shiig bwo ná ndéé bwé mú sɛɛŋgə ŋkí bulya nda shɛ nyísá mǎŋ yí, ná bwé sá dóómb.

⁹ Bwé á ka mpyáanz shí nyésh, bwé lyɛ ŋgwála Zembí mə cɛɛl yí, kúl bag dé dúsdé yí, lyɛ wə ná kyesh. Nji, kuda í á wə jon dí zə cumbal jǐgal bwo. ¹⁰ Ná ndéé Njwú mājamb nyə á ŋgə shiig bwo yé mú wusəw cwoogú kuda nə fidə dí, kúl biin bá *muud micúndá á ibəmb búsdé yí. Kuda í bá tál bwo cwúnd dí kanduga á kanduga.

Sémbyé mǎlású ámazhúgúlá

¹¹ Mə mǎsə ka dúg mama *caangó áfufumá, muud njúl cínəŋg. Shí nə gwów í mú wɛɛnzɔ wú múúud wəɔŋg mǎshúd, í jimb kú ná nyingə bə. ¹² Mə mú dúg búúud bwé á yə wá, tóo ozhizhe ɔ búúud, tóo fwámé búúud, bwé tál otútálí mpwóómbú caangó. Okálad bwé

músə bényəw. Mpúsə búni, bwé mú nyingə bény ŋgwólúgá íshú, nyəŋ njúl kálad á cug. Zembí mú ŋgə sámb buud bwé á yə wá milásá, ŋgə bɛ mǎsólúgá mýán. ¹³ Bəɔŋg búúud bwé á yə mǎŋ wá, mǎŋ mə mú nying bwo, shwiy nə ban mǎnjim í mú námá nying bǎŋ. Zembí mú ŋgə sámb muud yésh milásá, ŋgə bɛ mǎsólúgá mýé. ¹⁴ Bwé mú wusə shwiy nə ban mǎnjim bí kudad: shwiy ábécé wá wusəwála bí kuda dí. ¹⁵ Muud yésh jíná í á bə kú nyín kálad á cug dí yé nyə á wusəw bí kudad.

21

Gwów ágúgwáan nə shí ágúgwáan

¹ Ná ndéé, mə á ka dúg gwów ágúgwáan nə shí ágúgwáan. Gwów áshúshwóógá nə shí áshúshwóógá í á shí jimb, tóo mǎŋ, mə kú ná nyingə bə. ² Mə mú dúg Yurásalem ágúgwáan, ŋkɛŋkɛ ŋgwála ŋgə shulə wú gwów wá Zembí. Í á bə í má shín cwɔ nyúul nda mudá mə kwísha ná a ká béya yé. ³ Mə mú gwág dúl kál í ŋgə wú *caangó mə Zembí dí, í ŋgə ci nə ŋkulú ná: «Zembí bənón buud banda dán wága. Zembí mə zə ji búúud dí, buud bwé músə bə búúud bə, nye ntǎg Zembí wǎŋ. ⁴ A bá cind bwo mǎzhwíle mǎsh, bwé ábúlé ná bwele du yə, bwé kú ná bwele du sá mǎshwiy, kú ná bwele jug nə məcəy. Isá í acwúlu í á má cɔ.»

⁵ Muud nyə á bə a njúl caangó yé mú ci ná: «Wo má dúg í? Mə ŋgə sá isá byésh ogúgwáan.» Nyə námá ná: «Cilág isá íni, nəcə iciyá byám bísa í abúgúlág, bísa obábálé.» ⁶ A mú námá ci nə mə ná: «Í má bə! Mə ji Alúfa, mə Oméga*. Mə ji Mǎtédúlé, mə Mǎshíné. Muud ŋgə gwág shwáásála minú yé, mə e yə nyə mǎjüwó mə ncwuj á cug, a ŋul mwo ashwá. ⁷ Muud yésh mə bá ntə yé, dé kəw mə bá yə nyə wóni, mə ka námá bá bə Zembí yé, nye bə mwán waamá. ⁸ Buud bwé júlá mǎnyúul fúnda cúwálí wá bǎŋ í, nə buud bwé á má yəw búgúlálə Yésus wá, nə bəɔŋg bwé á má sá icug ŋkí dana mǎsh mə Zembí dí wá, nə ogwúl ɔ búúud í, nə buud ɔ janga, nə buud ɔ ncidə, nə buud bwé ŋgə yə ozembí wá yadág gúmb wá, nə mǎnjínjǔ, búni bəsh bwé bá shúgula nji bí kuda nə fidə dí, shwiy ábécé wóni.»

Yurásalem ágúgwáan

20:4 6.9; 13.15; Dan 7.9, 22; Luk 22.30; 1Kr 6.2 **20:6** 1.6; 2.11 **20:8** 13.14; Zho 11.4; Eze 38.2, 10-12 * **20:8** Gəg nə Magog: Ntáni wá múúud micúndá Ezekýél nyə á jəw buud bwé ŋgə lúmbuli ná kúl mə Zembí wá yé. Wo ji nə ŋkul dúg gwo Eze 38 nə 39 dí. **20:9** 1lŋ 2; 2Oj 1.10, 12; Sóm 78.68; Eze 38.22; 39.6 **20:10** 19.20 **20:11** 5.7; 6.14; 21.1; Sóm 114.3, 7; Mat 24.35; 2Pr 3.10 **20:12** 3.5; 22.12; Dan 7.9-10 **20:12** MmN 32.32 **20:14** 20.10; 1Kr 15.26 shwiy ábécé: 2.11 **20:15** 3.5 **21:1** 21.5; Iza 65.17; 2Pr 3.13 **21:2** 3.12; 19.7; 21.9-22.5; 22.17; Iza 52.1; Mat 22.2; Gal 4.26; Heb 11.16; 12.22 **21:3** 7.15; Ləw 26.12; Eze 37.26-28; Zak 2.9; 2Kr 6.16 **21:4** 7.17; Iza 26.19; 35.10 **21:5** 5.7; 21.1; Iza 43.19; 2Kr 5.17 obábálé: 19.9 **21:6** 1.8; 7.17; 22.1; Iza 55.1; Zak 14.8; Yuá 7.37 * **21:6** Ikaŋgá íbá íni bísa, nə kaŋgá áshúshwóógá nə ámazhúgúlá yá kál lú gurék. **21:7** 2Sa 7.14; Eze 11.20 **21:8** 2.11; 19.20; 21.27 **21:9** Iza 54.1-17 **21:9** 15.1

⁹ Ná ndeé, wéngales zangbá bwé á bə bwé mbíd ikwóéw zangbá lwándúlá nə okwaag-jumə zangbá wá məzhúgúlá wá, ngwól á cínəngú mú zə lás nə mə ná: «Zaá, mə zág lwágulə wo mudá mə zə béya yé, mudá mə Mwá Ncwəmbé.»

¹⁰ A mú kə ná *jím jám wúl məma mbə́j dí gwów. A mú lwágulə mə Yurúsalem, nkéńkě ngwála ngə shulə wú gwów wə Zembí. ¹¹ Í á bə ná milwanə mí Zembí, í ó du lwenya nda jəjə kwóógú bwé du jów ná zháspə yí, zháspə wəəng njúl wo tál ká wo ngə dóg ká, námə nda yén kristál. ¹² Yurúsalem wəəng nyə á bə ná məma gwaa-gwaa mánnyung mə má lyé ikóómb byésh ná kesh, mánnyung məəngú nə mimpumbé wúm nə mímbá, nə wəəngales wúm nə óbá bwé njúl isándálé. Mínə mə á bə námə mícilyá cínəng mimpumbéd, mínə mə íbēend wúm nə íbá yá bwán ó *Izəwəyél. ¹³ Mimpumbé wúm nə mímbá myəəng mí á bə, kóómb jwów í du cúwo yí mimpumbé mílól, *máncwúm mə jwów† mimpumbé mílól, *mákóól mə jwów‡ mimpumbé mílól, kóómb í du jímə yí mimpumbé mílól. ¹⁴ Bwé á fwə mánnyung mə ngwála wəəngú nə məvái mə mákwóógú wúm nə mábá, bwé mú cile *búúd ó lwámá ó Mwá Ncwəmbé mínə mán məkwóógú məəngúd, búúd ó lwámá bwé á bə wúm nə óbá wá.

¹⁵ Engəles nyə á ngə lésha nə mə yé nyə á bə nə máda ná a zə yigula ngwála nə mimpumbé, nə mánnyung; máda wəəng nyə á bə síyá nə or. ¹⁶ Ngwála í á bə ikóómb byésh ná jalá, məgwaa nə məbwugúlu mēsh cé ngwúd. Engəles mú ngə yigula ngwála nə máda; a mú kwey ná nə məgwaa, nə məbwugúlu, nə cé kála gwów, byésh í á bə cé ngwúd, *osutád§ otóósh wúm nə óbá. ¹⁷ A mú námə yigula mánnyung mə ngwála, a kwey ná mása kála gwów okudé* tad nə məwúm mánə nə ónə, ngəlé yigula nda búúd bwé du yigula ísá ná.

¹⁸ Bwé á mē mánnyung məəngú nə məkwóógú bwé du jów ná zháspə má, bwé lwə ngwála nə fwámé or áfufaanə, a dógə nkənwə nda fwámé yén. ¹⁹ Bwé á ngə wá məkwóógú məvái mēsh mífwəyá myə nyung ngwála dí ná í bág nkí nywa dóg. Bwé á sá ná, fwəyá áshúshwóógú dí, bwé wá kwóógú bwé du jów ná zháspə yí; ábél dí, bwé wá dəəng bwé du jów ná safir yí; aléél dí, bwé wá dəəng bwé du jów ná kalusedwán yí; ányina dí, bwé wá emerôd. ²⁰ Bwé á wá dəəng bwé

jów ná sardwán yí átána dí, konalín ásamuna dí, krizolit ázangbád, beríl ámwomb dí, topáz áyibuúd, krizoparás áwúmed, yasét áwúm nə ngwúduđ, ametistə mú kə shúgula áwúm nə beé dí. ²¹ Minjuwəg myə mimpumbé wúm nə mímbá mí á bə síyá ná kwóógú álal-kus bwé du jów ná pərlə yí, nda mpumbé, nda pərlə. Bwé á kwaag njwón ánúní á ngwála nə fwámé or, or wəəng njúl, wo tál ká wo ngə dóg ká, nda yén.

²² Mə a shigé dóg təə *Mpáánzə Zembí ngwála wəəng wēsh dí. Zembí Cwámba á nkul nyēsh bá *Křst wə búś tən Mpáánzə á ngwála wəəng. ²³ Ngwála wəəng í ángé nə jí jwów, kú jí nkwoond; milwanə mí Zembí wə mí ngə kwan wə, Mwá Ncwəmbé jisə məos í ngə kwan ngwála wəəng yí. ²⁴ Íkul ishús í bá du cəgə nyədí mənkenyad, micí myə shí mí bá zə du təəw wán cínəng. ²⁵ Mimpumbé myé mí ábúlé bwéle du feed, nəcé ibulú í ábúlé ná du bə ngwála wəəngúd. ²⁶ Bwé bá zə du nti təəw nə milwanə myə íkul ishús cínəng. ²⁷ Sá jí nkí dana mísh mə Zembí dí yí í ábúlé bwéle kə cínəng, tēem bə múúd nyə a mə wusa nyúúl ísá í áduđanə dí ná íjə dí yé. Buud bwé bá kə cínəngú nji bəəng mínə mán məsə cilyá kálaad á cəg mə Mwá Ncwəmbé dí wá.

22

¹ Ná ndeé, *éngales éne mú lwó mə ngwə́j məjúwó mə cəg, í njúl ná nkál-nkál nda yén kristál; ngwə́j wəəng í ngə zhu *caangə mə Zembí bá Mwá Ncwəmbé dí, ² í ngə wó tám ngwála, lí cəg í tál mánčiindyé mə ngwə́j məbá mēsh dí. Lí jəəngú í du bə ná mpumə nkwoond yēsh á mbū, buud du mwáag mpumə cínəngú ija wúm nə íbá nkúmba mbū. Ikáá byé í du lwag íkul í cúgé *Oyúden yí. ³ Sá í ábúlé ná nyingə bwəma nə məlweemyə ngwála wəəngúd. Caangə mə Zembí bá Mwá Ncwəmbé í bá bə wu. Osól ó məsáal ó Zembí bwé bá sá Zembí iséy. ⁴ Bwé bá dóg mpwóómbú áwé, bwé bə námə nə jínə dé cilyá məmpwoombúd. ⁵ Bulú í ábúle ná du yínd wu. Buud bwé ábúle ná du jii mənkenya wu, kú námə jii málámba, nəcé Zembí Cwámba mə bá du kwan bwə. Bwé bá bə ná íjwuga kanduga á kanduga.

Yésus wál bá nyingə zə

⁶ Engəles mú cí nə mə ná: «Íciyá íga bíśa í abúgúlág, bíśa obúbálé. Cwámba, Zembí mə jwú nə *mishishim mí *búúd ó mícúndə

21:10 17.3; Eze 40.2; Mat 4.8 **21:11** 21.18, 23; Iza 60.1-3, 19; Eze 43.2 **21:12** 7.5-8; Mat 35.22-26; MmN 28.21; Eze 48.30-35 † **21:13** māncwúm mə jwów: Í ká ná Nord; wo é kwey féél-féélí yé nkow á oféél-féélí ó íciyá dí. ‡ **21:13** makóól mə jwów: Í ká ná Sud; wo é kwey féél-féélí yé nkow á oféél-féélí ó íciyá dí. **21:14** Heb 11.10; Ifz 2.20 **21:15** 11.1; Eze 40.3 **21:16** Eze 48.16-17 § **21:16** satád: jisə kúnə-kúna omáda mitad mímbá. * **21:17** kudé: jisə kúnə-kúna kál máda. **21:18** 21.11; Iza 54.11-12; Eze 28.13 **21:22** 11.17 **21:23** 22.5; Iza 60.1-2, 19-20; 24.23 **21:24** Sóm 68.30; Iza 60.3 **21:25** Iza 60.11 **21:27** 21.8; 22.15; Iza 35.8; 52.1; Eze 44.9; 1Kr 6.9-10; 2Pr 3.13 kálaad á cəg: 3.5 **22:1** 21.6; Eze 47.1-12 **22:2** 21.21 Líf: 2.7 **22:3** 7.15; Zhe 3.17 **22:4** 14.1; Sóm 17.15; Mat 5.8 **22:5** 1.6; 21.23; Dan 7.18, 27 **22:6** 1.1; 10.7; 19.9; Mis 11.27-28; 13.1

yé, nyə á nti mə ná, mə *éngəles yé mə zág lwágulə ósól ɔ mäsáal bé sá í wál bá zə sɛy yí.»
 7 Yésus mə ci ná: «Dugí, mə wál bá nyingə zə. Muud mə báágúlə íciyá kálaad éga ngə cúnda yé, nywáá mə jəla.»

8 Mə Yuánes wə mə á gwág isá íni, mə wə mə a dág byo. Ja mə á gwág mə dág byo yí, mə á wusa nyúul mbúbudí éngəles nyə á ngə lwó mə byo yé dí shí məkuú, ná mə yə nyə gúmá.
 9 Nyə ntág nə mə ná: «Mbó! Kú bɛɛg sá ntáni! Mə ji muud gwoong wán nə shé ngə sɛy sɛy ngwúd, nə mə nə binɔŋ omínyɔŋá bwó búúd ɔ mícúndá, nə buud bwə ngə baagulə iciyá í kálaad éga wá. Yidagá yə Zembí gúmá!»

10 A mú nyingə ci nə mə ná: «Wo kú shweel iciyá kálaad éga ngə cúnda yí, nəcé isá byəong í wál zə sɛy. 11 Muud mə də sá ólɪŋgí yé, nyingə ngə sá olɪŋgí; nyəong mūsə nə nyéé mış mə Zembí dí yé, nyingə bə nə nyéé. Muud ngə sá otútəlí yé, nyingə sá otútəlí, nyəong ji nkɛŋkɛ múúd yé sá nə a nyingə bə nkɛŋkɛ múúd.» 12 Yésus mú ci ná: «Dugí, mə wál bá nyingə zə. Mə zag ntág nə myána, mə bá zə ngə jəna nə buud ngə bɛ sósłógú mə múúd yəsh. 13 Mə ji Alúfa, mə Oméga. Mə ji ashúshwóógú, mə áməzhúgúlá. Mə ji Mətédúlé, mə Məshíné. 14 Buud bwə ngə gusa íjud byán wá bwə mə jəla, nəcé bwə bá bə nə zhií mə kúmá líf cug dí, bwə bə

námá nə zhií mə nyíi mímpumbé mí ngwálad. 15 Ngwála dí tón nyə mə bá bə, nə buud bwə á lweegushi ícug nda ompyə wá, nə buud ó ncida, nə buud ó janga, nə ogwúl ɔ búúd, nə buud bwə ngə yə ozembí wá yadág gúmá wá, nə muud yəsh mə céél íjɔɔ á ngə námá bwiing byo yé. 16 Mə Yésus mə a nti éngəles waamá nə a zág bwaagulə mádq dí ná isá íni bísə obúbálé. Mə ji mbyágá á mpwon buud mə *Dávid, mə ji acén-cení má də faan kúndá mán yé.»

17 Nkɛŋkɛ Shishim bá ngwəol mə Mwá Ncwambɛ bwə ngə ci ná: «Zaág!» Muud yəsh ngə gwág yé cíg nə: «Zaág!» Muud ngə gwág shwáásúlə minú yé zág. Muud mə jí májúwó mə cug yé, lágúg mwo ashwá!

18 Bí buud ngə gwág iciyá kálaad éga ngə cúnda wá, mə Yuánes, mə ngə bwaagulə bí ná, muud mə kwádúlə gúl ciyá wa yé, Zembí bá námá kwádúlə nyə okwaag-jumə kálaad éga ngə lwó wá. 19 Muud mə ká námá béég gúl sá wa iciyá kálaad éga ngə cúnda dí yé, Zembí bá béég múúd wəongú dé kow lə isá kálaad éga ngə lwó yí, ntó ji nə a nda yə nyə ŋkul mə dš íbumá í líf á cug, nda yə nyə ŋkul mə nyíi nkɛŋkɛ ngwálad.

20 Muud ngə bwaagulə ná isá byəong bísə obúbálé yé ngə ci ná: «Haaw, mə wál bá nyingə zə.» Amen! Yé Cwáməba Yésus, zaág!

21 Cwáməba Yésus kə sá bí bəsh mpaam.

22:7 3.11; 22.12, 20 22:8 1.9; 19.10 22:10 Dan 12.4 22:11 Iza 56.1; Eze 3.27; Dan 12.10 22:12 2.23; 6.10; 15.3; 16.5-6; 19.2, 11; 20.12-13; 22.7; Sóm 28.4; Mik 24.12; Zhe 17.10; Mat 16.27 22:13 1.8 22:14 7.14; Sóm 118.19-20 líf: 2.2 22:15 21.27; Ifz 5.5 22:16 1.1; 5.5 acén-cení má də faan kúndá mán yé: 2.28; Ilŋ 24.17 22:17 21.2, 6 22:18 Mbá 4.2; 13.1 22:18 Mbá 29.19 22:19 líf: 2.7 kálaad: MmN 32.32 22:20 3.11; 22.6; 1K16 22.22:21 Gal 6.18